

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

BIBLIOTECA
SEMINARIO V.
PORDENONE

S

12

STE 2

F. DIDACI STELLÆ

ORD. MINOR.

In Sacrosanctum Iesu Christi Domini
nostri Euangelium

Secundum Lucam enarrationum

TOMVS SECVNDVS.

Nunc recens recognitus, & erroribus expurgatus,

Cum Indice locupletissimo.

Leuina

VENETIIS,
APVD FRANCISCVM ZILETTVM.
M D LXXXII.

A 25

AD ILLVSTREM
ET DOCTISSIMVM PATREM,

EXIMIVM VERBI DEI CONCIONATOREM,
omniq[ue] genere disciplinarum excultum,
Didacum Stellam, Ioannis Iberi,

EPIGRAMMA.

AVSTA suos tollit veneranda Nauarra triumphos
Te duce, perpetuum fama[que], pergit opus.
Vindice te tanto, bibulisq[ue] tumescit auenis,
Digna putat tandem, summa per astra tibi.
Tuq[ue] instar Pauli, nam ardenti pectore Christum
Effers empyreum, pulpita sacra ticens.
Te pia Francisci splendent commercia sancti:
Te pia religio sospite fosses erit.
Docta viros terret prauos tua concio, namque
Assiduo populi crimina torua premis.
Ingenitis praeestas animi virtutibus, atque
Moribus, eloquio, relligione, fide.
Dulcia permulcent animos tua verba fluentes,
Est tibi faciundis lingua diserta sonis.
Hinc tot naturae domus, hinc stemmate prisco
Clarus agis, tanta relligione fruens.
Sanguine praeclaro natus, fastigia laudis
Tu meruisti, omni, et culmine dignus eris.
His demum accessit tantoq[ue] labore paratum
Hoc opus, eximia relligione nitens.
Hoc prompsit tanti veneranda scientia patris,
Et Sophia ac oris dulcia mella tui.
Atque hoc immortale decus pariet tibi semper,
Et tua perpetuo fama perennis erit.
His aucta auspiciis merito Nauarra triumphat.
Denique te tanto vindice iure tuet.

ENARRATIONVM

IN BEATI LVCAE

EVANGELIVM,

TOMVS SECVNDVS.

CAPVT DECIMVM.

CHRISTVS Redemptor noster (vt in capite precedenti facile est videre) suos duodecim discipulos ad prædicandum miserat: miris virtutū dotibus eos

quia signanter hos elegit, & ab aliis distinct. Sicut Apostoli duodecim tribu Israel ita isti fuerunt septuaginta duo, ut totidem gentibus linguarū Euāgelium prædicarēt. Præterea in libro Exodi legimus, quod filii Israel uenerunt in Helim, ubi erant duodecim fontes aquarū, & septuaginta palmæ. Sicut tunc ad corporis nutrimentum præparauit Deus illos fontes, & palmas: ita ad refocillandum totius mundi animas, post illos duodecim Apostolos, qui quasi duodecim fontes aquis sue doctrinæ totam terram irrigarunt, addidit dominus hos septuaginta discipulos: ut scias, sicut Apostolus ait, quod omnia in figura continebant illis: quia multi erant credituri, multis indigebant magistris. Adde etiam, quod sicut dominus accepit de spiritu Moysi, & dedit septuaginta uiris, qui etiam prophetauerunt, & adiuuabant Moysen in regimine populi: ita Deus accepit de spiritu Iesu Christi domini nostri, & dedit septuaginta discipulis, qui Euāgelium prædicarent, & miracula facerent prophetantes, & adiuuarent Christum Saluatorem nostrum in onere Euāgelii.

¶ Vnum autem hic obseruandum est, quod non desunt moderni, qui dicant, hic superfluum hanc particulam duos, idque asserere contendunt autoritate Græcorum codicū, in quibus septuaginta tantū scriptum est: & in eundem numerum dicunt consentire Tertulianum,

A Hiero.

Nu. 13.

Luc. 13.

3. Re. 10

Cant. 1.

Matt. 8.

Ioan. 4.

illustrans, potestatemque faciens amplissimam, ut oculis hominum stupēda miracula proponerēt: ut veritatis ab eis prædicatæ clarissimum testimonium eluceret. Illi enim tanquam terræ promissionis ardentissimi fuerunt speculatores. Sed cum granum sinapis in grandi arbore in dies magis, ac magis cresceret, cumque sapientissimi illius Salomonis sententia Christi Redemptoris nostri in uniuersas illas regiones vndique esset sparsa, sic ut non solum Regina illa Sabba, uerum etiam multi alii in suorum unguentorum odorem currebant, ut recumberent cum Abraham, Isaac, & Iacob, iam eum messes crescebant, candoreque inducebantur: ideo necessum erat, ut meliorum numerus etiam augeretur, ut in ecclesiæ horrea eas mitterent. Ideo Christus uniuersæ messis dominus postquam duodecim Apostolos miserat, inquit noster Euāgelista. [Post hæc autem designauit Dominus, & alios septuaginta duos.] Post hæc, scilicet, postquam miserat prædicatores maiores, qui erant Apostoli: nunc mittit minores, postquam Apostolos miserat, designauit alios septuaginta duos:

Scilicet in Luc. 10. m. 2.

Exo. 15

1. Co. 10

Nu. 11.

4. con- Hieronymum, Ambrosium Theophila-
tar. Mar- tum, & Eusebiū in primo volumine Ec-
tio. Hie- clesiastica Historiæ: quapropter dicunt
rony. li. Augustinum, & Bedam qui septuaginta
manlio. duos legunt, mendosos habuisse codices,
sed mea quidem sententia errant: nam
ad Fa- Epiphanius vetustissim⁹ autor inter Græ-
biolam. cos in fine primi tomi aduersus hereses
Teoph. septuaginta duos legit, & Sâctus Clemēs
in Luc. Martyr tertius post Petrum Pōtificem li
Aug. li. bro secundo Apostolicarum constitutio-
2. Euf. num capite quinquagesimo nono. Ani-
quæf. pulator etiam is codex Græcus Aposto-
Beda li. licæ bibliothecæ, nimium præferens ve-
3. in Lu- rustatē. Neque hic obstat Ambrosii,
cam. Hieronymi, & aliorum patrum autori-
tas: verisimile. n. est, scriptores illos bre-
uitatis gratia pro septuaginta duobus,
septuaginta citasse: quod & factum vide-
mus in primis Mosaycæ legis interpreti-
bus: qui cum essent septuaginta duo, nē-
pe ex singulis duodecim tribus electi sex
tamen ab omnibus vetustis scriptoribus,
sub titulo septuaginta allegantur: sic &
Romani breuitatis studio ceterum, & quin-
que iudices ex singulis triginta quinque
tribus tres electos, centum viros appel-
larunt. Sequitur. [Et misit illos binos
ante faciem suam:] Isti septuaginta duo
discipuli nō sunt vocati Apostoli, quan-
vis Apostolus sit missus, & isti etiam missi
essent a Christo ad prædicandū: quia Chri-
stus illos tñtū duodecim voluit vocare
Apostolos, & alios solū discipulos nomi-
nauit, vt videantur esse duo ordines Apo-
stolorū & discipulorum: ut loco quatuor esset
ternus ordo Episcoporū, & presbytero-
rum. Nam licet in Apostolis forma est
Pontificum: ita in septuaginta discipulis
forma est presbyterorum. Erat enim
mundus peccatis plenissimus, erant (vt
Paulus ait) omnia conclusa sub peccato,
erat mundus oppressus tyrannide diabo-
li, qui erat princeps huius mundi, & per
Christum foras eiciendus. Operabatur
tunc diabolus in filios dissidentie, in
quibus nos omnes aliquid sumus. Erat
mundus Sodoma, & Gomorra, cunctæ
ad simulacra muta, prout ducebamur,
eram⁹ imbecilles, & dormiebam⁹ mul-
ti: ideo mittit nunc lucēs, quibus tene-
bræ pellerentur: mittit medicos a quibus

mundi languores curarentur: missi for- Luc. 1
tes, a quibus fortis armatus vinceretur,
denique mittit homines cœlestes, & diui-
nos, a quibus infernus noster in parady-
sum conuerteretur. Misit inquam: ipse
etiam Christus in scriptura missus voca- Gen. 49
tur: Non auferetur sceptrum de Iuda
(inquit Iacob) nec dux de femore eius
donec veniat, qui mittendus est, Moses, Exod. 3
Mitte quē missurus es. Et ipse qui missus
102. 20.
est a patre, Apostolis dicit, sicut misit me
pater, & ego mitto vos. Et ideo isti disci-
puli officium habent Apostolorum, &
missi dicuntur: nam missi sunt a Christo,
& eodem spiritu repleti, & variis linguis
loquuti. Sunt enim isti sancti discipuli
Apostoli, medici animarum, & corporū,
doctores, pastores, & Reges. [Nam sub
hoc verbo missi, omnia officia elauduntur.
Binos autem mittit boues mūdum aratu-
ros, & Euangelicum semen sparsuros.]

¶ Præterea quia dixerat, vbi sunt duo Mat. 28.
vel tres cōgregati in nomine meo, ibi ego
sum in medio eorum: et vehementius ef-
fet cum eis, voluit eos esse binos. Simul vt
humilitatis essent amatores, minor enim
gloria ad duos diuisa venit, quā si ad
vnum integra veniret. Atque etiam vt
minus damnosus altus, & hominum auda-
cia, & carnis nostræ negligentia eos
inudare posset: minus enim audent
pugnatores duos aggredi, quā vnum.
Adde etiam, vt intelligerent nego-
tium esse: ad quod vnus sufficere non
posset.

¶ Denū duos mittit ad socialis vitæ
commendationem, & obmutuam conso- Prou. 8.
lationem, & confortationem. I rater enim
qui adiunatur a fratre quasi ciuitas muni-
ta: atque ad veritatis prædicandæ certio-
rem cōtentionem, quia in ore duorum
vel trium testium stat omne verbum.

¶ Denique vt concludam, binos illos Deu. 17
mittit, vt mutuam in se habeant charita-
tem. nam cum charitas sit amor gratui-
tus tendens in alium non potest ni-
si inter duos esse: nemo enim cha-
ritatem dicitur habere ad se ipsum: in-
putatur enim quod nemo prædicationis
officium debet habere, si charitatem
ad proximum non habet. Quandoquē-
dem sola hæc omnium virtutum prin-
cipis,

Creg.
hom. 17
in Luc.

1. Cor.
13.

ceps & regina charitas, nostris operibus vim & valorem tribuit. Unde diuus Paulus. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut aes sonans, aut cimbali tinnies. Sonat quidem cimbali, omnesq; conuocat, vt diuinis officiis interfint, postea vero ipsum foris remanet, cum aliorum beneficii fuerit causa, velut antea ferreum, atque æreum factum. Ita videtur concionator, qui hac virtute non est decoratus, qui cum reliquos omnes ad virtutem infectandam pronocet, & ad Dei suauissimos amplexus alliciat, velut ætinnies peccator, & miseria plenus persistit. Vult enim Christus, vt nos, qui concionatoris nomine, & officio gaudemus, eas virtutes, quibus alios volumus insigniri, prius habeamus: præcipue earum Reginam charitatem, quæ & meritum, & summam perfectionem nostris operibus cumulat. Assuatur maxime solis calor charitati: eius enim virtute procreantur herbae, plantæque altissimas, & profundissimas radices faciunt, arbores frondosis foliis fructus, & eius pulchritudinem conseruant, & ad expectatam maturitatem perueniunt. Sic charitas labori nostro meritum facit, & in virtutis semita dissipenter errare facit, & denique sine illa (in quocunque velis opere) non diuites, & locupletes euadimus. E contrario vero amor carnalis, & inundans ignis calori similis est: qui omne, quod tangit deuorat, & absumit. Ita sensualis cupidus quancunque adeo excellentem virtutem, & meritum destruit, & in vilem puluerem, & cinerem redigit, & ita vt sapiens ait, ignis nunquam dicit sufficit: sic & cupido carnis, auaritia: atque honoris, & quidquid est mundi. Auarus enim, nunquam dicit sufficit: nec ambitiosus faciat honoribus, nec carnalis homo delitiis: sed charitas, vt solis calor, fructificat, adauget, & amplificat nostra opera. Volebat igitur Christus ne fructus & meritum periret, qui ex tanto officio atque labore poterat colligi: vt discipuli hac charitatis dote essent muniti: quandoquidem florentissima, & pulcherrima corona eos debebat condecorare: & ideo mittit illos binos propter mutuam charitatem,

Stet. in Luc. Tom. 2.

& dilectionem. ¶ Expende etiam, quod ante faciem suam dicit, quod mittit illos: nam sicut miserat Ioanuem Baptistam præcursores, vt præpararet corda hominum, ad suscipiendum Christum: sic istos tanquam præcones, & præcursores mittit, qui dicant, Parate viam Domino, rectas facite semitas eius. Illi enim erant ferui illi missi à Domino, dicere inuitatis, vt venirent ad nuptias: & Angeli veloces missi ad gentem conuulsam, & dilaceratam: & heretici illi Assueri Regis mortis sententiæ reuocatores, & qui viâ domino præparabant. Atque ideo subditur. [In omnem ciuitatem, & locum quocumque erat ipse venturus.] Post auditionem verbi Dei, venit Christus in animam per fidem viuam. atque ideo spiritualiter est hoc intelligendum, quia in animas fidelium venit Christus inuisibiliter: in has potissimè, quæ verba Dei suscipiunt, & eius discipulos audiunt. Nam corporaliter Christus non venit in omnem ciuitatem, & locum, vbi Apostoli, & eius discipuli prædicarunt. Venit autem spiritualiter in animas audientium verbum eius: habitat enim Christus in cordibus nostris per fidem, & hæc venit per auditum, auditus autem per verbum Christi. Primò itaq; prædicatores ante se mittit, vt audientes verbum Dei credant populi, & postea Christus subsequatur suos prædicatores. Ante Christum ibant prædicatores, præparantes Domino hospitium in cordibus hominum. ¶ Obserua autem, quod per hoc, quod ipse erat post illos iturus, urget eos, & ponit stimulum, vt bene exequantur officium suum, scientes quod subsequetur magister. Quando enim scit discipulus, quod magister est visurus opus suum, & quod illud debet examinare, operatur maiori diligentia & cura. Sic contingit, vt pater familias aliquando dicat agricolis, ite ad fodiendum in vinca mea, & ego ibo postea vt videam, quam bene laborastis. Illi agricolæ, non est dubium, nisi quod scientes Dominum venturum post illos ad videndum opus diligentius & solertius laborabunt, & nõ eius torpescunt, nec vbi displicebit Domino suo laborabunt, sed vbi viderint dominum gaudent, maxime si ipse donus agricolam

Esa. 40.
Mat. 22.
Esa. 12.
Hesl. 8.Eph. 3.
Ro. 10.Prouer.
30.

A 3 optimæ

optimè nouerit, & perculluerit, magnifice laborantes premiaturus. Ideo Christus mittit illos, ubi erat postea ipse venturus, ut eos animaret, & exhortaretur ad bene, & fideliter exequendum officium suum, scientes dominum illic venturum.

¶ Admonet locus iste sic viuere & operari, tanquam qui Deum inspectorem habeamus omnium operationum nostrarum. Omnia enim cernit oculus eius, omnia videt, omnia enim opera, & verba & minimas nostras cogitationes examinabit, & in die iudicii manifestabit. Si enim in omnibus nostris operibus dignā hanc cogitationem haberemus, scilicet Deum sua admirabili prouidentia omnia contemplari, in sanctorum mentem rediremus, de conscientia vitæque nostra cauti, & consultius nobis prouideretur. Quid enim miser facies cum in hora mortis tuæ dominus uenerit, lucernis ardentibus ad scrutandum Hierusalem? scriptum est enim. Omnia corda scrutatur Deus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit. Dominus itaque venturus est, adiudicandum, & discernendum inter bonum, & malum, & hora qua non putas, & forsitan crastina die. Hoc enim certo scias Deum venturum, ut examinet omnia intima tui cordis, & animæ penetralia. Sed quando ueniet? hoc non tibi vult dicere: nec istis septuaginta discipulis indicauit. Sciebant illum uenturum: sed quando esset venturus nesciebant, nec id exprimit Euangelista. Scis etiam & tu quod venturus sit dominus, & ignoras quando ueniet: ideo consulo, ut illud tecum prudenter remoueas, hanc, qua nunc visus horam, tuæ vitæ ultimam esse: ob idque diligenter curandum, in Dei mandatis recto tramite perillire: Si enim indubitanter scires, illud fore, ut vix ex tuis seruis mortem tibi habeat paratam, non ab omnibus, & singulis precaueres? hoc certe nullo indiges responso: atque ita illud sit apud te indubitatum vnum ex septem hebdomadarum diebus te esse interitum, vnaque illarum etiam si iocundum te periturum. Quid ergo eris remediū ut te infontem, & sine culpa omnibus, & singulis his diebus serues tanquam vna illarum moriturum: & ita die dominica cum

primò mane surrexeris, hoc tibi futurum spera, ut in ea sis moriturus, & ita paratus incede ne laqueo, & hamo abscondito rapiaris. Idemque tibi erit præcauendum sequenti die & omnibus aliis. Cum enim cursui celerem, & velocem equus est facturus, prius equus lento gradu, & pedetentim equum ducit, ut ipsam terram qua postea est transurus oleat, & securus incedat, ne in cursu celeri cauum putet iter. Sic tu si recto tramite & scilicet cursu tuæ vitæ velis peragere in morte, dum visis per eam decambula, tecumque eius memoriam deuolue, & terram olfacias, in quam citissime eris redigendus, mortem in vita contemplans. Sed sunt multi, hi que non sanæ mentis & cerebri, qui dominos vitæ se cogitant: & qua velint parte se posse scindere putant, esseque in illorum potestate mortem & vitam, tanquam si vita esset aliquod panni fragmentum, ex quo pro libito nunc tunicam, nunc pallium scinditis. Hæc mens his insana est, & maturius iudicium hoc putant: dicentes hoc temporis mundi illecebris & voluptatibus tribuam, postea vero facti me penitebit, & in meliorem statum me conuertam: cogitantes quemadmodum panni, ita & vitæ dominos esse. Sed de his infra capite duodecimo latius & opportunius dicemus.

¶ Admonet etiam locus iste prælatos, & monet illos Christus, ut postquam visitatores suos ad visitandum gregem miserint, ut ipsi etiam personaliter vadit post ipsos in oem locum, & ciuitatem quo miserunt illos. Si forsitan aliqua iusta occupatione fueris impeditus, non malum iudico, ut coadiutores habeas, ad gregis onus subleuandum. Sed id memineris esse opus, ut duplici ratione tu postea eos inloquaris. Altera ut scias qui se in ministerio habuerint: an a veritate & iustitiæ patribus deslexerint pecuniarum ambitu: & clericum concubinarum, quia diues erat, non correxerint. Ita mirum est iustum, ut Episcopus post illas vadat: & diligenter inuicetur quomodo in officio se exercuerint, ut ipse inquam caput, si quod erant perpetraverunt, eos corrigat, & supplicium de illis semet. Altera ratio est, ut videas, qui poterit visita-

4. Re. 4.

ror, cum sacerdos quidam he pauper & egenus viduarum & aliorum miserorum necessitatibus consuleret. Visitator, quod sui muneris est instutian faciet, miseras autem pauperum subleuare, potius diuiti & potenti Episcopo conuenit, qui etiam sua auctoritate ouium delectus, & quemuis alium superbum & potētem poterit castigare. Aspice igitur tu qui Episcopus & prelatus es, an p. 1. 2. 3. querat. modum Helisæus seruum suum Giezi misit vt adolefcentem suscitaret, vtque postea (quod nec seruus nec baculus valuerunt,) ipse Helisæus adolefcentem mortuum suscitauit. Ita tu post tuum visitatorem abire debes, vt quod ipse nequit, tu facile prestare poteris. Sed iam illud euenit, vel quod nostra peccata meruerint, vt sint multi, qui hoc à tergo relinquentes, in amœniori atque iucundiorum locorum loco vt tam legant, inquam marmoris statuæ immobiles, earte ros ad labores mittentes. Et vtiā homines doctos simul & probos mitteret, qui & sermone & opere plurimum valerent, quemadmodum Christus, qui hos discipulos mittebat. Hi vero non nisi conductores & receptores nuntunt, qui decimas colligant, marisupium & vniuersam substantiam exahauriant, & denique totum sanguinem ebibant, de animarum salute parum vel nihil curantes. Quam quæso rationem ouium suarum habebit Episcopus, qui cum ipse Romæ sit, eius ouile vel est in Hispania vel Flandria? Quium certè sumptibus & expensis ipsi laute & opipare viuunt, nec recordantur, aliquem concionatorem qui eas pascat, cum nec ipsi postea ad eas reuertantur. O quàm bonus pastor, quàm suauis prelatus est Christus qui non discipulos mittit ad colligendos fructus, nec ad recuperandam pecuniam, sed vt Euangelium illis aperiant, & ad se conuertantur, & nō solum hoc contentus etiam cum iam misisset tot tamque sanctos concionatores, ipse etiam post eos tendit.

¶ Illud etiam nolo sub silentio prætermittere, vt aliquando contingat hos prelatos & Episcopos ad visitandam suā diocesim ire: melius tamen esset, vt ad eā nunquam peruenissent: nam non eo ten-

Stel. in Luc. Tom. 2.

dunt aio, vt infirmis ouibus medeantur: nec vt fame pereuntes aliquo auxilio restaurentur, sed vt eas excenterent, & deuicerent. Admodum similes hi prelati, sunt reorum custodibus, qui damnatos & in carcere detentos visitant, non vt aliquod solati genus eis præstent, sed vt dolorem augeant. carenas atque compedes fortius comprimendo. Hic enim custos liberè per plateam deambulat, laute epulatur miserorum stipendio, qui in carcere sunt detrusi. Ita nimirum sunt multi prelati, qui cum ex re & substantia subditorum viuunt, omnemque pinguedinem & adipem ouium exahauriant, delictis & voluptatibus affluentes nunquam suas oues inuisunt: nisi vt prospiciant re & ne suarum legum compedibus & funibus astringantur. & sic nunquam ad villū oppidum perueniunt, cui vel graues censuras vel excommunicationes non imponant neque infamia, & ne cuius, vt quāquam subditi ab istis prelati visitarentur. Alii autem sic pompaticè & sumptuose eos visitant, vt potius damnum subditis quam commodum inferant. Sic ille Propheta Helisæus, de quo nunc dicebamus, cum venit ad suscitandum filiū Sunamitidis incurrauit se sicut puerile, cum esset vir: & sic suscitauit illum. Sic tu cum tuos visitas, etiam si dignitate præclarus, & in rebus & in rebus, vt quāquam illis te debes ostendere: cum eis benignè & humiliter agēs, ita vt humilitatis & benignitatis exemplum in te reluceat, vt auideant tecum loqui, sualque necessitates tanquam patrono dilectissimo pandere ac manifestare. Sed de his hæc tenus, vt ad contextum reuertamur.

Et dicebat illis, Messis quidem multa.

Ac si diceret. Sufficeret mea prædicatio in Iudæa, sed habeo aliam messem inter gentes, alias oues quæ non sunt ex hoc ouili: ad quas ego non visibiliter venturus sum, ad illas ergo adducidas, necessaria est Apollolorum & discipulorum missio. Comparat autem Iechiam missi, qui vbi in domo ecclesiam grandis, sed & palea & stramina in arē ducuntur, vbi postmodum per triturationem & cribrationem adinuicem separantur: sic Euangelium

4. Re. 4.

Io. 20.

Angl. it
ser. 1. de
Apost.
to. 10.

Λ 4 gelum

Subm in terram & demersit eam.

¶ Denique metum vocauit populos
propter discipulorum consolationem, et
ut eos confortaret. Quia si eis Christus
diceret, quod mittebat eos ad seminandum,
rem tristem eis videbatur imponere:
eo quod qui seminat expectat longo
tempore cum patientia, qui autem meret

gander. Vnde Esaias. Lætabuntur corâ
t, sicut cantant in illo m^o. Vt non di-
cupuli non putarent, se morti ad rem tris-
te, sed de deo dnm. dicit quod in terra

esset inuendum. Sic et in. Quia
non enim huiusmodi societate nomi-
nem. Idest qui de fœderantibus con-
tinetur, quia perinde habetur, ut si quod
natis, in ordine. Namque huiusmodi ex-
tate quidem, quibus, et si in statu
fati magis autem de hoc peractum. In-
tuitusque, et de hoc ad me. In-
tuitus, et de hoc inuenduntur, et de hoc

dicere in mundum : nec est recte De-
num, et quantum, quo, in tem, ratio-
ne fructus, ita non Euangelizantur nisi,
viseratur fructus à fidelium cordibus.
Ite, si ad hoc eretici non predicandi, &
intentio predicatorem referre fructus
sua doctrinae : nam non debent predica-
re, vt multi faciunt, non nups & tamz cu-
pidi, vel vt laudes hominum, honores
aut dignitates veniantur, vel vt populo
intelligat quia ept. Missio, et cau-
sis populum messi assimilant Deus. Sed
nunc quid dicat de messoribus audiamus.

Operary autem pauci.

Pauci erant prædicatores respectu totius mundi, qui erat conuertendus. Obserua quòd operarios vocat prædicatores verbi Dei: vt scias, quòd non solum ore, sed vita, moribus & exemplo, ac sudore prædicare debes. Illi qui edificabant Hierusalem, vna manu, tenebant gladium, altera verò operabantur. Paulus Apostolus verbum Dei comparat gladio, cum dicit. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio aciepi. Sic prædicatores in altera manu debent habere verbum Dei, & altera operari.

Hæc de causa Domini dixit I. saiz. Quia tuba exalta vocem tuam. Cur non dixit, quasi leo, tonitru, vel quid simile?

qua tuba ponitur in ore, & mandus re-
nietur sic prædicatio ore it, & manibus
sustentatur, hoc est bonis operibus. Opor-
ter, vt ore & exemplo prædices. Vt Sol
etſi mense Decembri eos illuminet, qui
Noruegiæ regionem Septentrionalis
incolunt, non tamen illos calefacit: sic
ſcientia multos quos inſtituit, quid ſit fa-
ciendum, non continuo ad faciendū ac-
cendit, eos attingit ad ſciendum, non ad
operandum. Sicut non dicitur diues, qui
multas intelligit diuitias, ſed qui poſſit
de illis ſibi ſatis facere, qui ſit de
virtute diuerſe, cuiusque diſtinctionem
cognoſcit: ſed qui illa præditus, eam co-
lit, & exercet. Omnes trahimur, & ducti-
mur ad ſcientiam, & cognitionis cupidita-
tem, ſed dando operâ, vt ſententia ſit cū
virtute copulata. Nullam utilitatem con-
ſequenter in animabus, nec fructum ali-
quem percipient, qui non quæ docent,
ſciunt. Cum inſirmus videt, medicum
artem ſibi & ſtrictam regulam impo-
nere, circa potus cibiſque ſumptionem, ex
altera autem parte videt medicum capu-
tibus bene cibatum, nimisq; genio in-
dulgentem, medicinam contemnit, par-
uipendit & nihil facit. Sic qui te audiunt
egregie & præclare concionantē, de vir-
tutibus recte dicentem, contrariū tamē
te facere norunt, nullatenus tuam acci-
pient doctrinam. Cave ne de te dicti poſ-
ſit quod dixit olim Iſaac, Vox quæ

vox Iacob, manus autem, manus Esau.
 Vox iuli Iacob, quia bona, & recta præ-
 dicas, ac uelies sanctus Iacob: sed opera
 sunt impii Esau, & peccatoris. In Exodo
 præcepit Deus Moysi, ut faceret labium
 æneum, cum basi sui. Bene dicit labium
 æneum, quia prædicatio resonans est:
 & simul iubet, quod sit cum basi, hoc est
 cum uita sancta, sine qua labium ipsum
 labitur & cadit. Cùm tacianus quæ præ-
 dicat, labium æneum, & cum basi, hoc
 est, quæ inueniat doctrinam. Nam (ut
 Paulus ait) in quo alium indicas teipsum
 condemnas: portas enim literas proprie
 de te, & non de altero. Non cau-
 uere, est seipsum uoce sua damnare. Ta-
 les opere destruit, quod ore ædificat. In-
 de in Ecclesiæ altus habetur. Unus ædifi-
 cans, & alius destruens: quid prodest, nisi
 labori

Esa. 40

Gen. 17

Exo. } O₂

Rom. 24

Ec.

Mat. 13.

labor? Et quod Christo hoc maxime displicet, patet, quia Christus non dedit hinculneam, quia non habebat fructus, sed tantum folia verborum: & Scribas, & Phariseos tot maledictionibus laceſcebat, quia folia verborum, sine fructu bonorum operum habebant. Bene dicebāt, sed male operabantur: atque ideo dixit

Mat. 23.

Christus populo, ut illos audirent opera autem eorum non facerēt. Et alibi dixit.

Mat. 19.

Populus hic labis me honorat, cor autē eorum longe est à me. Quis crederet alicui dicenti, esse viam latronibus plenam, neminem autem posse per illam transire absq; expolatione & interitu, si qui hæc monet, statim eandē viā persequeretur? Quis nō hanc suspectā exhortationē haberet, holles inſequenti, cūm ab eo esset facta, qui ex parte hostiū se tenebat? Ideo Hier. ait, Non crediderūt Reges terræ, & vnuerſi habitatores orbis, qm̄ ingredere tur hostis, & inuicem p̄ portas Hierusale. Sed quia de his plura diximus in capite octauo huius: nunc vltcrius procedamus, & audiamus Saluatorem.

Thre. 4.

Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messēm suam.

Nō minus q̄ de vitæ discrimine & periculo agitur, in eo quod ad vos mittātur tales p̄dicatores, q̄ & exēplo simul sancta & catholica doctrina vos instruāt, & erudiant: & ecclesis patris viam rectā edoceant. Tantum hoc est negotium, tam magni ponderis & momenti, vt in reſpublica Christiana non solum & p̄ totos p̄dicatores vt dicat huius, & quibz nos inuitet, vt eū exorcemus, summiſque precibus contendamus, vt tales mittat. Quā praelarum bonum, quantaq; excellētia sit ipsa salus, à nemine non cognoscitur, nisi quando ea est priuatus & destitutus. Ita suauissimus fructus qui ex concione colligitur, qualis sit non intelligimus: nisi cum nobis de eis cōcionatores, qui eū praelare possent. Aliasti ipsi deessent, veluti Arabes & Gentiles esse mus. I habetur in Apocal. p̄li Ioannem vidisse quendam Angelum, habentem Euangelium æternum, & euangelizantem super terram, & linguam, & populū. Postea venit alius Angelus, & dixit, Cecidit, cecidit Babylo

Apo. 14

magna. Vides quomodo verbi Dei p̄dicatione cadit mundus? Vitia corrumpunt, & illa meretrix cecidit, & mundus cecidit, euangelizante Angelo qui habebat Euangelium in manu sua. Et cum diceret populis & nationibus, Tunc etiam dōm, & date illi honorem, &c. Atque ita propter rātum bonum quod in nobis p̄dicatione operatur, acerbum esset supplicium vel populo vel nationi, à quibus Deus sui verbi p̄dicationem semoueret. Et sic Deus per prophetam Amos suum populum Israel castigans dixit, Mittam in vos famē, non tamē panis, neque sitim aquæ: sed audiendi verbum Domini, & commouebuntur à mari vsque ad mare, & ab Aquilone vsque ad Orientem circuibunt querentes verbum Dei & non inueniēt. Ideoque Domini summiſ precibus exortemur vt sui verbi non mittat nobis egētiā. Rogate ergo dñm messis, vt mittat operarios in messēm suā. Sed singula verba discutienda & obseruanda sunt.

Am. 3.

¶ Primo itaque dicit, vt rogent: per dñm scilicet, ut dicat, ut mittat, quia rogat, vt rogetur. Cum Christus sit dominus, cuius & creatura, & creature peccatores, nihilominus vult rogari. Primitus quia licet Deus intendat aliqua facere, vult vt rogemus & oramus, quia dispositus non concedere nisi oratus, vt infra sequenti capite (Deo volente) explicabimus.

¶ Secundo orari vult vt p̄dicatores mittat, vt discas quantum sit boni, quantaq; dignitatis, & excellētiæ p̄dicatorem elicere: cum Deus orari velit vt p̄dicatores mittantur. Non enim Deus vult orari, nisi pro magnis rebus: & ideo magnū est dñm, vt Christus dicit, & Ioh. 14. beat doctores & p̄dicatores. Et na Paulus eos inter partes Ecclesie ministeriales recitat & recensuit. Secundo Ioh. 4. p̄pter peccata populi absit p̄dicatores, vt in propheta Amos vidimus. Et Ezechiel dixit, Adherere tacitā linguam tuā palato tuo, & eris mutus. ¶ Secundo dominū messis seipsum appellat: ipse enim in quantum Deus iure creationis est omnium: dominus, & specialiter hominum etiā ratione gubernationis providens illis, & per multipliciū bonorū collationē.

Tertio

1 Co. 2
1 p̄ph. 4.
Eze. 3.

Ro. 10. ¶ Tertiò dicit, ut mittas, quia non debent prædicatores prædicare nisi mittant. Ideo Paulus, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Ostendit etiã quod gratia prædicandi, donum Dei sit: quod precibus datur, non studio aut ingenio humanorum: quæ propter Iacobus ait, Siquis indiget sapientia, postulet à Deo.

¶ Quartò operarios vocat prædicatores, qui in magis opere, quàm ore prædicare debent. Est enim verbum Dei gladius: qui quidem si manu non teneatur, non terret aduersarios. Vnde bonis prædicatoribus inquit Psalmista, Exultationes Dei in guerere eorum: & gladii ancipites in manibus eorum. Multi enim sunt sicut magi sitri clementiariorum, qui nihil faciunt, nisi imperare, & sero venientes plus recipiunt: & manus ad laborem sero & tardius mittentes, maiorem mercedem accipiunt. Vnde præclare Lacedæmonios secisse legimus, qui cum Demolthenem quendam uisitantia hominem optinuit, & salutis sententiæ autorem fuisse cognoscerent, illam approbant, quod eundem à senatu vitam probum & integrum cregerat, cui ut eundem proterret sermonem, demoluntur.

¶ Sed dimissis prædicatoribus de quibus iam diximus satis, vult Deus, ut nos omnes operarii simus, & non oscitanter vitam agamus. Deus creat segetes, & operatur in nobis tamen vult, ut nos omnes etiam operemur. Deus (ut ait Paulus) operatur in nobis velle & perficere: tamè liberum arbitrium cooperatur gratiæ: sic Deus operetur opera bona in nobis, ut nos etiam operamur ea. Ut quemadmodum naus expellitur velis fœlici vento portum contigit, parum tamen nauclerus videtur agere, etiã si vela expansa detineat, ut vento impellantur, quod si ea contraxerit, naus non agitur. Sic homo qui & gratia, & porta Dei adest, & angelus parum agere existimetur, nihilominus agit: quoniam pandit diuine gratiæ arbitrii libertatem, & spiritus sancti haibus vela bonæ voluntatis expandit, & ita arbitrium cooperatur gratiæ. Ideoque opus est, ut nos si mus operarii, & non otiosi. Pater ille famulas operarios mitti in vineam suam ut ibi laborarent: & dominus etiã per Ioan-

nem dicit, Operamini non cibum qui perit. Cooperatores igitur sumus Dei, ut Paulus inquit.

¶ Quintò dicit in messiem suam: hoc est in salutem animarum. Ad hoc enim mittuntur a domino: sed ipsi conuertunt faciem suam in messiem alienam, id est, ad temporalia. Vnde Ieremias ait, Custodes agrorum tacti sunt super eam in gyro. Nò hominum inquit, sed agrorum: quia temporalia quaerant. Non sic David Paulus, qui Corinthiis dicebat, Ego non quero vestra, sed vos. Quamuis multi (ut idem Apostolus ait) operarii sunt subdoli: qui non coelestia, sed terrena quaerunt & amplectuntur. Sed mittens illos dominus, ait illis. Ite. Ne quiescat. Messor nanque semper ambulat. Ne sitis in Dei itinere tardi, atque pigri. Ite inquam. Nunquid ad venandum? nunquid ad piscandum? Iudendum? ebriandum? hoc certe officiũ nunquam Christus sacerdotibus comunẽ dedit: imò ut semper orarent, & sui verbi concione populum in Dei mandata allicerent, non autem ut eum dissiparent atque destruerent. Laan cum tondebat oves fugi Iacob: sic cum prælatus subditos dilacerat, fugi & recedit spiritus Dei & deus. Expende etiam quanta sit differentia in itinere malorum & bonorum. Alacres enim in sua via tendunt, impii letantur cum male tegerint, & exultant in rebus pessimis: quorum via peruersa sunt, & infames gressus eorum. Illi gressus sunt infames, qui dantur in Dei contumeliam, ex quibus nihilolumen, i excerpt, præterquã quod inhonoratus, & dæmoni subiectus manet. Nihilominus tamen vitam alacrem degunt: cum suam pessimam & insatiabilem voluntatem adimpleant. Eorum autem exitus infœlicissimus, & lamentatione dignus est, quandoquidem suorum laborum præmiũ miseram atque aeternam mortem expectant. Ideo spiritus sanctus per Prophetam clamat dicens, Violate habitatores Pila. Pila enim mortarium est quod granatuantur atque moluntur: quoniam, cum significatur, mundum hũc mortarium esse, in quo boni & mali quatuntur. Iohannes & Ieremias, ut quia, & magis bonos rebus concuas, eo terrores, & cau-

Mat. 23
Ioan. 6
1. Cor. 13

Ierc. 4
2. Co 12

Gen. 31
Pro. 2

Eccl. 1

& candidiores redduntur: mali verò veluti gallæ (ex quibus atramentum conficitur) nigiores & deteriores euadunt: liquidem suos omnes labores in æterna tormenta conuertunt. Boni verò euntes ibant, & flebant, mutantes semina sua. In itinere flebant, sed vide fructum laborum. Venientes autem venient cum exalta re reportantes manipulos suos. Sed quomodo mittit eos?

Ecce mitto vos sicut agnos inter lupos.

Mat. 10. Apostolus dixit Christus, quòd mittebat eos, sicut oues inter lupos, nunc verò illis septuaginta dicit, quòd mittit eos sicut agnos inter lupos, quia agni filii sunt ouium: & discipuli Christi filii spirituales fuerunt Apostolorum. Sed nunc illud volo, diligenter aduersas, quam præclare Deus officium aucupis exerceat: ut potest peruenire ad lupos, & eos necare.

Ad. 9. Multos enim tyrannos (qui & vita & moribus lupos simulabant) his teneris agnis aucupatus est. Nunquid non videtur tibi lupo rapax Saulus, cum petebat eum in Damasco, & cum peruenisset huius viæ viros, ac mulieres viros perduceret in Hierusalem? Deiautem benignitate hic patientissimus agnus fuit factus ita ut diceret, domine quid me vis facere? Vide dextera excelsi mutatione, ut lupos conuerterat in agnos: ita ut illud Lsaie adimpleretur. Habitat lupo cum agno. Sed illud dolendum, multos iam prælatos, qui deberent oues esse beate Apostoli, & multos sacerdotes, qui deberent esse agni velut Christi discipuli, lupos rapaces esse totosque qui non solum lana ouium reguntur, earundemque lacte, & pinguedine nutriuntur, sed animas ouium per negligentiam, & sceleratam vitam destruant & labefactant. Verum Christus istis ouib. & agnis (quales Christus Apostoli & discipuli erant) vniuersum ad se attraxit mundum: in quo eius omnipotentiam reuerenter hec admirari.

1 Sa. 11. Infirma namque eligit Deus, (ut Paulus ait) ut fortia quæque confundat. Vnde in Exodo dixit Moï. Mittam crabronem ante te. Vide & expende quibus copus, quo multum apparatus, quæ inermis exer-

citu dominus aduersus insensatos & inimicos fortissimos, nempe muscis, & crabronibus. Vnde domus ad san. 16 Iob dixit. Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros gradinis aspexisti? quæ præparati in tempus hostis in die pugnae & belli? cum his imbecillis discipulis qui (ut Gregorius interpretatur) tanquam erant frigidi, cum toto terrarum orbe Deus dimicauit. Nec etiam Pharaoni misit Leones, aut immanes Tigres siue Vrsos, sed Cinifes & muscas: quibus rebus vilibus, & abiectis superbissimum regem vinceret, & prosterneret. Ita etiam cum paucis hominibus hisque inermibus, potentissimum exercitum Madianitarum superauit. Superbum Goliath imbecilli manu pastoris deuicit: arrogantem illum & blasphemum Holofernem in ulebrei manu interfecit: quod factum ipsa Deus laudans, canebat, dicens, Dominus omnipotens necauit eum: & tradidit eum in manus ferunq. & confudit eum. Non enim cecidit potens eorum à iuuenibus nec filii Titan percusserunt eum, nec excelsi Gigantes imposuerunt se illi, sed Iudith filia Merari dissoluit eum. Hoc idem cum superbo mundo Deus efficit, ut mittat in eum homines inermes & imbecillos, & oues aduersus lupos. Sed singula verba observatione digna sunt.

¶ *Quidam dicunt non oportere* -
stus absolute oues aut agnos. Sed quasi oues & sicut agnos: tamen mali factores & mundi principes, non quasi lupos vocat. Omnes enim nos post miserum parentis nostri lapsum peccati contagione corrupti sumus, & in malum conuersi, & homines sicut & olim prouini sunt animalia: sed superueniens Dei gratia, nos bonos & probos elicit. Et quia nemo adeo est probus & rectus, ut in partem carnis aliquantulum non declinet, & ex parte spiritus non claudicat, quia hæc est nostri appetitus inclinatio: ideo non dixit illos esse oues, sed quasi oues: nam boni non ex omni parte sunt perfecti. Mali verò cum deprauata natura in malum sine proclues, nullaque acquiescente virtute decorati, & ex utroque capite sic infecti sunt, absolute & sine addito eos lupi appellat.

¶ Et præterea cum suos discipulos qua-

Gen. 29.
cap. 11.
Exo. 8.

Iud. 7.
1. Re. 17
Iud. 13.
Iud. 16.

Gen. 6.

1. Co. 1.
Exo. 23.
1. 38.

si mittat, ad eorum necem, & interitum uult esse monitos. Et certe ad martyriū parati hi esse debent, qui ad cōcionādum à Deo mittuntur: maximū hac tempestate, qua ueritas omnibus iam exosa atque inimica sit, quam si predicaueris, statim tibi & doctrinæ tuæ detrahent, etiam si uerbi Dei concione præclarus & insignis fueris, hinc inde & inuidiam, & maximā persecutionem tibi comparabis. Ita ut ego nunquam aliquem concionatorem insignem uiderim, quem non inuicē propter auerint, soloque æquauerint. Atque ita omnes egregii concionatores inter lapso ambulantes, quemadmodum hi Christi discipuli. Sic sancti Prophetæ Isaias, Ieremias, Micheas, Ezechiel, Daniel, Amos, & omnes qui ueritatem principibus, prælati atque tyrannis prædicabant alii interfecti, alii dilaniati ab eorum manibus euadebant. Attende etiam quod non dicit nisi, aut mittam, sed mitto de præsentī, ut scias quod semper mittit, & quod nunquam suam sanctam Ecclesiam obliuiscitur, de qua ipse semper sollicitus ambulat, quia & eius domus, & sponsa est. Illa denique priora uerba (Ecce ego) magnam uim & emphasim habent, possent nanque discipuli domino obicere, qui fieri posset, ut eos inermes contra mundi potentiam, & principatus mitteret? quæue arma, quas pecunias, quam sapientiam eis daret, ut cum literatis & sapientibus disceptarent, illis tribueret, ut sicut oues inter lupos, & sicut lepores inter canes uenaticos eos prouocet. Hanc obiectionem Christus diluit, dicens, Ecce ego mitto uos. Attendite quod qui uos mittit ego sum. Ego sum, qui Lucitum Iosu. 6. eiusque sequaces à supremis sedibus eiecī, qui pharaonem cū eius exercitū (pos-

Gen. 8. ri demersi. Ego q. Amalech memoriā de-
Gen. 9. tera deleui, quique percussī Og regē Ba-
Iudi. 7. san, Amorreos, Eueos, Chananeos de-
Iudi. 13. struxi, qui terræ præcepi, ut Dathan, &
Psa. 23. in desertum misī, qui muros Hierico so-
Lxo. 5. lo equauī, qui super tabellarios Ochozie ignē ieci, qui mundū dilui aquis deltru-
xi, quiq; Sodoma & Gomorram cōbussi.

Ego qui Madū & potentissimū exercitū Senacherib, qui Assyrios, & eorum ducē Holophernem potenti manu superauī. Ego sum princeps magnus & fortis, qui uos mitto, de quo Dauid canit. Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Acti clarius diceret, Attendite discipuli mei, & contemplantini magnanimitatem & potentiā eius, qui uos mittit, quā si clari oculis intueamini, quodlibet periculum oblatus inuaderis. Vnusquisq; uestrum me & corde & animo gerit, non igitur est quod timeatis. Vnde obsecro cogitatis, tūram audaciam, tam uirile pectus Moli esse natum, cū I. Homuncio esset pastorque ouium, ut superbū regē Pharaonem esset alloquutus dicens, relinque populum meum? Non certe aliun-

Exo. 3.

Exo. 10

3. Re. 18

4. Re 3.

Job. 17.
Psal. 17

Gen. 14

4. Re 6.

illi Deus. Veni & mittam te ad Pharaonem, & ego ero tecum. Ingressusque Moses ad Pharaonem dixit. Hæc dicit dominus Deus Israel. Dinutte populum meū ut sacrificet mihi in deserto. Postea uero cum faciebat copiam ut in regno sacrificarent, respondit Moses. Nunquid abominaciones Aegyptiorū immolabimus Deo nostro? Non minori pectore & audacia respondit Helias regi Achab, quando illi dixit Rex. Tu es, qui conturbas Israel? Respondit Helia. Tu & domus patris tui, qui dereliquisti dominum, & sequeuti estis Baalim. His accedit, & Helias quando regi Ioram dixit. Quid mihi & patris tui. Viuit dominus exercituum, in cuius conspectu sto, quod si non uultum Iosaphat regis Iudæ erubescereui, nō arcedissem quidem te, nec aspexissem. Quis tantum animum, & spiritum concessit? Deus. Ideo sanctus Iob domino dixit. Pone me domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Dauid etiam domino ait. In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum. Acti diceret. Auxilio tuo donum liberabor ab hostibus, eorumque urbes munitissimas expugnabo. Ideo dominus Hieremū ait, sum: ut etiam te. Et paulo post, Zelabunt, quia ego tecum sum, ait dominus,

ut liberem te. Abraham cum suis verna-
culis quatuor Reges simul vicit, Dei fie-
tus auxilio. Vnde cum timeret puer He-
lise, videns multitudinem Assyriorum,
dixit Helisæus. Ne timeas: plures enim
nobiscum sunt, quàm cum illis. Et vidit
puer exercitum Angelorum Helisæo opẽ
ferentem. Ideo dominus Ezechiel dixit,
Ne timeas eos, quia increduli, & subuer-
sores sunt tecum, & cum scorpionibus
habitas. Ac si diceret, Si virtute ornatu
essent, si essent fide muniti, & charitate ro-
borati, & Deum secum haberent prote-
ctorem, timendi essent: sed omni scelere
sunt inquinati, & peccatores, ideo nõ
timendi. Qui dat vires homini, Deus est.
Qui Deum secum habent, nihil est, quod
timent, qui indutus & munitus incedit,
nihil mali speret. Mirabile enim est,
Paulum videre, quomodo his armis in-
dutus, vltro hostem prouocet, in pugna-
que inciet, promittens (si opus fuerit)
omnem mundum debellaturum, dicens,

Rom. 8. Quis separabit nos à charitate Christi-
an tribulatio? an angustia? an fames? scio qd
neque mors, neque vita. Si ille qui greis
armis, aut torace forti indutus ambulat:
quique magnanimit, & potentibus ho-

minum timor hunc talem inuadit: quanto minus
debet timere, maioriq̃ securitate, &
corporis, & animę ambulare: qui Deum

Luce. 5. Pha. libet? Ecce igitur ego mitto vos. Sic tem-
pore belli civilis cum Cæsar in Italiam
navigaret, ut gentem quæ in Brundisio
erat cum Antonio secum ferret, quæ na-
uium penuria ibi remanserat, cumq̃ue su-
peruenerit, & illuc ventorum flatu pelleretur,
Amyclas nauta cepit pertimescere, tũc
Cæsar se nautę manifestauit, dixitq̃ue illi.
Ne timeas quoniã fortuna Cæsaris tecũ
vadit. Si igitur Cæsar qui homo erat, qui-
que in biduum in puluerem, & cinerem
redigendus: sola præsencia timorem om-
nem e medio tollebat, videbanturq̃ue ei,
se præsente neque a fluctibus maris, nec
a

viuis combati rĩ? Vos enim alter, &
virte te, & meritis Cæfare præsantior, &
excellenter assecuratur. idē oque nihil ti-
um. Ecce igitur ego mitto vos. Vnde

Deu 20

dominus dixit Israeli, Si exieris ad bellũ
contra hostes tuos, & videris equitatus,
&c. Nõ timebis eos: quia dominus Deus
tuus tecum est, dominus Deus vester in
medio vestri est. Quanto ergo melius
sacerdotibus noui testamenti hoc lace-
ret? Ne igitur cogites Christum suos au-
fisse discipulos inermes: sed forti amatura
munitos, quandoquidam Dei virtutem

tur tali esse peditos, siquidem mundi po-
tentiam eiusq̃ue imperium (cum ipsi tã
pauci tamque imbecilles essent) vicerũt,
& superarunt, omnemq̃ue orbẽ subege-
runt. Paucę oues lupos vicerunt: pauci
agni feroces lupos excellerunt: hoc au-
tem non propria virtute, & viribus, sed
eius, qui eos nutrebat. Hi enim vitam, &
us carebat: ideoq̃ue victus, & supera-
tus fuit.

¶ Attendas obsecro similitudinem. Vi-
debis in hominis manu artem delicatissi-
mam, quę quidem quito magis laborem
exercuerit, eo melius fortificatur, ut fa-
cile est videre in iis, qui & victum, & ve-
stitum manuū labore sibi quęrunt.
Videbis, quod in calcei soleis cum coriũ
ita sit forte, iam tandem labore, & exer-
cicio confundi. Notabile enim est, ut
cutis pedum eius qui sine calceis incedit,
non solum non ablutatur: sed durior &
fortior fit, solea autem quę ex duro co-
rno confecta est dissipetur, & destruat.
Huius autem ratio est, quia cutis nianus,
& pedis anima, & vita sustentatur, coriũ
autem solea, nec vitam, nec annam, nec
spiritum habet. Quid e-
tas esse in cau-
sa: ut laboribus, & persecutionibus,
iusti, & sancti veniant, & gaudeant. Iis
autem mali vitam finiant? nam boni
Deum habent, in Deo viuunt, eiusq̃ue
spiritu pascuntur: & hac de causã non so-
lum non laboribus vincuntur, sed præs-
tiores fortioresq̃ue manent tanquam cu-
tis viua. Mali vero e contra deo vin-
cuntur quia Dei spiritu nõ roborantur. 1. Re. 17
Ita David Goliath interfecit: Iosue tot
Iosu. 10
tantolque

tantosque principes: hi autem discipuli, magnates & potentes mundi: & non mirum cum suas partes Deus ageret, & defenderet. Ex his discis quantum homo Deo adiutus & copulatus valeat & prester. Primus noller parens statim cum Deum amisset inerti, ignavus, & debilitatus remansit, & lachryas querens Dei conspectum effugit. hunc est illud ut fugiat impius nemine persequente: in quo clarior Dei potentia splendet, & relucet, ut statim conscientia stimulum addit: qui eam vexet & discerneret, & quocumque malus erit, ibi eum persequatur. David enim postquam in Dei offensam est lapsus, multorum malorum conquerebatur. primum malum est spiritus & cordis conturbatio, secundum est sue virtutis delectus, & de illo terrore conqueritur, quod cor proprium eum dereliquerit. Cor meum (inquit) conturbatum est, dereliquit me virtus mea, & dixit, Et cor meum dereliquit me. Qui vero non habet cor, quam fortitudinem quæso habebit? queni non timebit? Salomon autem de iustis contrarium sentit. Iustus ut leo confidit. Ideo hi discipuli etiam si humiles pauperes & nati fuerint sicut oves, nihilominus tamen cum Deo secum ierant, potentes & fortes efficiuntur. Ut autem nullam partem sue spei in mundo reponerent, sed in Deo solum considerent, non solum non voluit, ut arma materialia secum ferrent, sed neque sacculum: nec peram, nec pecuniam, nec aliquid temporale. quæ propter sequitur in textu illis dixit.

Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.] Postquam dixerat. Ecce ego mitto vos sicut oves, mirabili ordine addidit, nolite portare sacculum, neque peram. Ovis namque conditio est, nullam sui habere curam. Adeo simplex animal est, ut tota sua gubernatio à pastoris cura & sollicitudine dependeat, dominus (inquit quædam avis) regit me, & nihil mihi deerit. Nunquid de hoc poterit gloriari Papa, Rex vel Imperator, aut aliquis magnatum & potentum mundi? nequaquam certe. Hi namque quanto plus habent, eo magis insatiabili desiderio, & cupidine aguntur, tur, grand. quæ rerum necessitate labo-

rant. Sola Christi ovis cum fortem & diligentem pastorem, habeat, alacrius canere potest. Nihil mihi deerit. Ideoque bonus pastor Christus dixit ovisque suis. Quando ego misi vos sine sacculo & pera, & nunquid aliquid desuit vobis? Et responderunt. Nihil. In Græco enim habetur, dominus pascit me, & nihil mihi deerit. Illi ovis quam Deus pascit, nihil deerit potest: quandoquidem ipsa suum pastorem, & suam curam ponit, & collocat. Igitur, ut Deus tui curam habeat, opus est, ut te ipsum, curam tuam, & cogitatum tuum in ipsum iactes: nec ullam mundi rem, præter Deum reminiscaris. Beatus namque Franciscus, quando aliquem fratrem mirabatur ad prædicandum, dicere erat solitus. Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse te enutriet. Naturæ enim necessaria nunquam fœnis Dei deficient: ea

Luc. 21.

Mat. 20.

Mat. 20. comedant? ipse providebit vobis, nec cum illis operariis: quos misit pater famulas in vineam suam aliquam convectionem de cibo aut potu fecit, quia hoc eorum ad dominum vineam spectabat. Si fideliter in vinea Domini laboraveris, & nullam curam corporalis victus habueris, multo minus tibi, qui in eius vinea laboras, promitto desitutum. Pulchre enim docemur, eo melius nobis eventurum, si ab eius oculis, & aspectu fuerimus suspensi. Si vero dominum super iustos, quomodo cibum, & potum non illis subministrabit? Obserua autem, quod dictum hic à domino de virga, & pera non sicut verba sonant est intelligendum, sed metaphorice & spiritualiter p-

con-

Gen. 3.

Pro. 28.

Ps. 137.

& 19.

Pro. 28.

Ps. 121.

confidentia cordis in quacunq; re temporalis: vt sit sensus. Non inuitamini alii rei temporali, sed tantum Deo. Sandalia etiam Apostoli habuerunt, vt dicitur in Marci Euangelio. Calciamentis integra ex corio confecta quæ propriè calciamenta dicuntur, &

tam Apostolos nō habuisse: cum Marcus expresse dicat, quod erant calciari Sandalia. Quapropter licet de sacculo, pera, & virga, iuxta metaphoram sint intelligenda: tamen de calciamentis iuxta litteram credo esse intelligendum, propter dictum Marci: nō incedebant Apostoli sicut modo fratres minores ordinis D. u. I. canonicis. Et hoc quod modo dicit discipulis, in capite præcedenti Apostolis dixerat: vbi enarrauimus de virga, pera, & calciamentis. Igitur quod his verbis vult Christus est docere discipulos, sicut & Apostolos, vt terrena nihil curarent. Deo autem studerent: omnem suam solitudinem, & indolentiam in eum prouocantes. Mittebat eos, vt modum suæ prædicatione subuerteret. Ideo quod voluit eos ab omni mundi cupidine alienos esse, & ab effectu terrenorum, pauperatē eis commendans, ne rerum temporalium possessione, cor, tanquam spiritus suffocaretur. Nam quia pides & funda aliquem vult percutere, o-

ilectum tunc eum percutere valebit. Ita nō iam: prius quam ad illū appropinquasset, adimpleuit. Ita & tui mundi velis terere & percutere, opus est, vt ab eo disceritis in honore, non autem lapide percutere. Voluit dominus, vt huius mundo essent alieni atque separati, vt possent mundum interdicere, & ideo voluit vt nec sacculum, nec perā, nec diuitias possiderent. Præterea pauperes nutrit eos, & eorum auctoritatem tribuerunt: vt non viderentur aliquo stipendio prædicare, quod quidem prædicationem destruere solet. Experientia hoc est compertum, nam sacerdotes, & religiosi, qui rem amplam possident, quinque pingues sed

ditus habent, prædicationem post terga relinquunt, vt in Abbatibus, & Episcopis.

Ita officium, de quo magis ipsi deberent gloriari in negotiationem conuertunt. Hi admodum similes sunt auidis rapacibus: quæ postquam suam satietatem expleverunt, non magis aucupium insequuntur. Tempore Herodis multi erant prædicatores, nemoque audebat loqui, nisi Diuus Baptista: qui cum nec lectulum, nec domum, nec pecuniam, nec diuitias haberet, veritatem illi audaci petore manifestabat. Et ante Ioannem solus Lhas, cui adeo pauperimus erat, vt solus vestis

prehendere. Sic est fortis sanctissima paupertas atque adeo libera, vt magnus ille Alexander vehementer Scythas admiraretur eum eorum fortitudinem, & audaciam videret. Quos interrogauit Alexander quid esset, quod in vita magis timerent: ipsi autem interrogationi satisfacere runt, dicentes, solum te celi ruinam time re. Euenit autem vt veritatem audiat manifestare ipsa paupertas, cū nihil habeat quod amittere possit. Atque ita illud est certum ordinis mendicis, & pauperes præstantiores atque locupletiores fructus producere, quā reliqui, qui amplissimis redditibus sunt locupletari. Pharaon Rex Aegypti terram concessit sacerdotibus suis, dominus autem nullam partem terræ concessit sacerdotibus suis, sed di-

Attendite o uos sacerdotes Domini, qui hæc legistis: qualis sit differentia sacerdotum, ne forte, qui partem habet in huius mundi rebus caducis, ad triduumque perituris, nō tam domini, quā Pharaonis sacerdotes esse videantur. Pharaon vult sacerdotes suos habere agrorum possessiones, & ut exerceant non aia, sed agri cultum, & operam dare. Christus uero suis nō temporalia confert, sed dicit: Nolite portare sacculum neque peram. Et ite-

que possidet, non potest meus esse discipulus. Sed uæ mundi prædicatoribus, & sacerdotibus, qui uerbum Dei egredimini prædicare, pinguis mul-

Marc. 6.

Reg. 18.

Gen. 47

Leu. 28

Deu. 18

Nat. 19

bus ephippiis adornatis, mundi vanitatem pompam & apparatusū dereſtaturi, monacho lintheo, ſerico & bombicino veſtibus contextis, ſuccinis odoribus reddentibus. Ita ne Chriſti Apoſtoli, & Diſcipuli prædicari incedebant? Non ſic Paulus qui dicebat. Tanquam egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Petrus autem, & Ioannes cum aſcenderent in templum, dixerunt claudo. Argentum, & aurū non eſt nobis, &c. Diſcipuli enim Chriſti terrenorum contemptum, & virtutis amorē mundo prædicarunt, nō ſolū verborū ornatu, ſed ſanctis operibus, & exemplis. Prius enim nutrit cibū accipit, eumque in ſubſtantiam cōuertit, quā in ſanctem ſuum ſacerdotisque prius in propinquum, nō ſibi ſed toti populo prætor prius ſibi doctrinam accipere debet, priusque amor & domus Dei zelus cum debet accendere, & inflammare quam populum. Zelus domini comedit me, prius comedit me: poſtea alios. Non verbis rhetoricis aut orationis candore conſudar. Dauid nanque non aureis armis ſtorica, & ſcuto ſplendentibus Cingentem deiecit: ſed ſimula & rapide nomine domini conſiſtus. Prius ſuperbiā mundi & eius arrogantis deſtinet baculo, pera & habitu paſtoris Dauidis (quæ quidem paupertatē, & mundi contemptū ſignificant) quā voſiū & verborū apparatus. Vnde beatus Paulus. Nō veni ad vos in ſublimitate ſermonis: ſed in ſp̄ritu Dei. Si enim ſancti Apoſtoli mundū cōuerterunt. Sed multi aquā doctrinæ pedibus ſuis cōculcāt, ſcilicet malo exemplo: ſicut dicit dominus. Cū cibus veſtris turbatis, & oves meæ, quæ cōculcata pedibus vciſis fuerūt, paſcebuntur: & quæ pedes veſtri turbauerant, hæc bibebant. Limpidam aquam bibunt, cum rectam doctrinam hauriunt: ſed

ximè obſeruandum eſt, inter cætera Chriſti Redemptoris noſtri miracula, quæ maxime eius diuinitatem declarant: vnum idque magnum mihi eſſe videtur, mundo in ſuo ſtatu. Quoniam ſolus deus & excelsi hoc opus eſſe videtur, vt homines pauperes humiles, & abiecti vniuerſum mundum ſuo ſubderent imperio, gentes debellarent, idola reiicerent, ſacramenta ſublimarent, & Chriſti crucem in altum extollerent. hoc autem non quemadmodum hæretici noſtri temporis carni, in ſpectu mundi & dyaboli, natollētes, ſeq; miſcentes omni vitiorum, & malorum generi. Hæreſiarca ille Martinus Lutherus cū ad Imperatorem Carolum Quintum (qui Vuornatus erat) venirent, in planſtro deaurato venit, ſimulis ſtipatus, maximo comitatu, lyram & diuerſa instrumentorum genera ſecum ferens. At Chriſtus aliter prædicauit Euangelium, multo aliter ſuos diſcipulos mitit. Aut Lutherus erat, aut Chriſtus decipitur. Sanctiſſimi Chriſti diſcipuli non in diuitis, & delictis viuētes, ſine ſacculo, ſine pera, ſine pecuniis, iter faciunt, mūdī & illecebras, & voluptates vincētes ſeruius caſtigido corpus, vigiliis inſtando, ſanctiſſimā caſtitem ſeruando, nudi, afflicti, deſpecti, crucis mortificationem ſuis corporibus gerentes. Eccleſiam Dei plantarunt, ſuo ſanguine illam irrigantes. Hic autem impuſſimus Lutherus oppoſito modo nobis eam vult depingere, quæ cū ſponſa ſit Chriſti, eius lacte, & amplevibus nutrita, luxuriis, voluptatibus, & immunditiis, ipſam curat violare. Sed his diſmiſſis expende Chriſti Saluatoris noſtri mirabilem omnipotentiam, qui hos pauperes, & ſimpli ces diſcipulos nutrit, vt ad ſe omnem mundum attrahat. Inſuper his illud adiciam. In veteri lege Deus obſervatoribus legis bona temporalia promittebat, victoriam inimicorum, longeuam ſuam, & viciabant gentes magnalia, quæ Deus pro ſuo populo iſraelitico operabatur. Et cum illa lex hominibus tribueret, quicquid naturaliter homines appetunt, diuitias, voluptatem, incolumitatem: pauciſſimi ex gente ido-

¶ Præterea vnum in hoc contextu in
Stich. in Luc. Tom. 2.

B lolatra

I. id. 4.
Iosu. 2.
Ruth. 1.
4. Reg. 5.

Iolana conuersi sunt in dominum, & verum Deum Israel, nec illi crediderunt, aut legem suam professi sunt. Vnus fuit Achior, & Et Raab Hiericontina, & Ruth Moabitica, quæ fuit vxor Booz, & Naamæ Syrus qui credidit Deo Israeli, & aliqui alii.

Christus dicit suis, nolite portare sacculum, neque peram, & mittite illos sicut oves inter lupos, à lupis deuorandas, prædicabant autem hi, omne quod caro sua natura abhorret, scilicet, carnem, pauper tatem, flagellum, vincula, tribulationes, & multa aduersa, dicentes homini crucifixio esse credendum, mori damnato. At totus mundus horum prædicatione credidit hominem crucifixum esse huius Dei, & in Christum sunt conuersi. Distulim principes diuitias contemnentes, & multum amplexi sunt, delicatæ puellæ flagellis, scorpionibus, igni & gladio se exponunt, pro hâc certantes. Quis hæc facere potuit? Solus Deus, qui potens est

miraculum est, & apertissimum testimonium Christianam religionem non ab hominibus: sed ab ipso Deo suadentem & stabilitam esse. Sed iam ad contextum. (Et neminem per viam salutaueritis.)

Mat. 23

Contrarium fecisse Christum Matthæus enarrat: cum de resurrectionis munere salutauit, dicens, Auere, Virgo etiam sanctissime ut mater Elisabeth salutauit. Non ita tunc prohibet Christus salutationem, nec vult nos adeo esse rusticos & agrestes, ut alternis vicibus non nosmetipsos salutacione in via detineamus, sic ut negotiorum prædicationis remoretur.

¶ Obserua quod duo sunt citationum

Mat. 1.

Offe. 11.

Ioa. 19.

tur scriptura, quæ dicit, Ex Aegypto vocaui te, & ex Aegypto vocaui te, & ex Aegypto vocaui te. Et illud Iohannis. Os non comminuetis ex eo. Et aut huiusmodi multa quæ in nouo testamento habentur: Aliquando vero citatur sensus tantum ita ut notemus, an autoritate propria (hoc est Dei) illa protulerint: an ex vetere sint inuimento depræ-

Mat. 10.

Verbigratia. In Mattheo saluator ait,

Veni separare hominem aduersus patrem suum, & matrem aduersus matrem suam, &c. Hic locus in Michæa scribitur. Quæ verba an sint sumpta ex Propheta, an propria autoritate prolata, nosse dominum est. Sed exempla aliquorum locorum, quæ in Diuo Luca habentur (dimissis breuitatis gratia aliis Euangelistis) subiuciam: quorum sensus tantum inueniuntur depromptus sine ulla citatione. Illud

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

ut in Michæa scribitur.

Mich. 7.

Mich. 4.

Luc. 1.

Leu. 16.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

Luc. 1.

rem ad vos reuertetur. Hæc est potissima ratio cur saluari voluerit hospites. Docuit discipulos offerre pacem in ingressu domus, vt salutatione pacis eligeretur domus digna, vel hospes. Acti diceret. Omnibus offerre pacem, & si illam acceperint, statim dignos se iudicabunt suscipiendi vos: sin autem non acceperint, ipsi se iudicant indignos. Hanc salutationem illis commendat, nam cum eos ad iter faciendum mitteret sine manducatione, & pecunis, necesse erat, vt in hospicis necessarium gratis illis tribuerent. Et quia in hoc Dei prouidentia nõ deficeret, hæc verba illis dedit, vt virtute diuina, corda ipsos recipientium mouerent, vt visui necessaria gratis subministrarent. Christus autem Hierusalem ingressus iussit illos, vt alinam portarent, necdixit. Enite vel conducite, aut commoueam petres, & quo indignis admiratione videret, non eos homines ille, cui diuites essent, nec pignus aliquod deeret, vt in eis commoueretur. Nihil aliud secum terebant, nisi verbum domini, scilicet, Dominus his opus habet. Mouit Deus cor possessoris alinæ, vt statim, quod audiret, dominus his opus habere, statim illi alinam portarent. Nam petit hospitium, ad celebrandum vltimæ cœnæ conuiuium: nam cum cœnaculi dominus audiret. Magister dicit, tempus meum prope est, apud te facio Pascha, nullo obiato impedimento cœnaculum tribuit. Propter hanc Dei virtutem ait Lucas in actis Apostolorum Christus uos gratiam inuenire cum omnibus gentibus: cumque omnia sua bona reliquissent diuinæ gratiæ gentium corda mouebat, statim illis verbis auditis, Pax vobis: claritateque & hospitio, illis utebantur: Hoc idem contigit cum iussit populum Israel egredi ex Aegypto, præcepitque vt monilia, anulos, vasa argentea, farinamque exigerent, & ne dissiderent addidit dicens, Dabit dominus gratiam populo suo, coram Aegypto, vt commo-
darent eis, & spoliarent Aegyptios. Communicabit Deus Hebræis gratiam gratis datam, qua median-
te Aegyptii commouebantur Hebræis dare, qui quid ipsi peterent, vel concurrens Hebræis. in Luc. Tom. 2.

breis verbis ad mouenda Aegyptiorum corda, vt illi gratiam darent, vt dicitur. Hæc verba, Pax huic domui, erant tanquam crumena, & viaticum, nam illis auditis, qui digni erant tales hospites, & peregrinos excipere, mouebantur a Deo, vt hospitalitatis beneficium discipulis tribueret, indigni autem nullatenus mouebatur. Obserua etiam, quod posset alius verbis quibuscunque mouere, & noluit, vt, pacem nobis commendatam habeamus. Pax salutatione Christus post resurrectionem suis Discipulis alloquebatur. Hanc Angeli prædicauerunt cum Christus in mundum uenisset, & vltima cœna, quando volebat discedere eadem Discipulis vehementer commendauit dicens, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, ita vt ad mundi ingressum, & in exitu pacem nobis commendaret. Hanc Christus attulit in mundum, hanc post discessum reliquit: & denique tantum illam dilexit, vt mortem acerbissimam fuerit passus, vt internos, & Deum pace componeret. Videas obsecro, quantum illam amauerit, quo amore vehementer illam fuerit prosequutus, vt non fuerit dignatus pro ea mortem perperiri, & vt pacem hanc quietam, & tranquillam possideant, paratus est omnem offensam contra ipsum illatam dimittere, & vt breuiter finiam præcipuum munus, & officium filii Dei fuit pacem, & amicitiam inter Deum, & hominem celebrare. Hæc de causa ipse in mundum venit, vt pacem statueret. Vnde Paulus, Ipse est pax nostra, qui fecit ex vtraque vnum. Rursus notandum, quod postquam Christus in mundum uenisset, offert illi pacem, & non per fas, vel nefas, sed dulciter, & suauiter cum illo vult agere. Scriptum est in Deuteronomio, quod Deus suo populo imperabat, & dicebat, Quando accelleris ad expugnandum ciuitatem, offeres ei primum pacem, &c. Sic facit hic Christus. Ite (inquit) in ciuitates, & prædicate pacem, & dicit, Appropinquauit in vos regnum Dei. Debellaturus mundum volo vos duces constituere: sed longe diuersius, quam mundus, id faciam. Mundi milites armis areis indui pugnant: Dei milites

Io. 20.

Luc. 2.

Io. 14.

Ephe. 2.

Deu. 20

Mat. 21.

Luc. 22.

Exo. 11
& 12.

inermes. Mundi milites cibi sarcina, & potus onerati, Dei autem neque sacculo neque pera. Mundi milites ciuitatibus dominantur promittentes, & prouocantes in bellum: Dei autem pacem gratis illis offerentes. Igitur si accesseris ad expugnandam ciuitatem, cum eaque feceris, id sit primum, ut primum sit, ut ciuitas vitis circumdata: quam egregie depinxit egregius ille vates, dicens, Præcipit domine, diuide linguas illorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradi-
 cendum est illi. Dicitur quoque circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & in iustitia. Et non defecit in plateis eius vsura, & dolus. Hæc & alia plura hac nostra tempestate in mundo reperies. quandoquidem iam iniquitas, vsura, & dissensio, in eo sic creuerint, ut altissimas egrotint radices.

Hæc autem ciuitas mundi, & eius muros destructi manebunt: quam si illi opposueris cito ruinam mundi vanitas minabitur. Sed iam ad contextum. [Et si ibi fuerit filius pacis requiescet super illum pax vestra.] filius pacis phrasî Hebræa est, sicut dicitur Hebræico more filius nuptiarum, filius mortis, & eiusdem dicitur filius pacis, dignus pace, & vacans paci, salutatio vestra fornicetur effectum, nam in habente pace augebitur: autem non habens fuerit dispositus, dabitur ei. Obserua autem si iuxta Apostoli dictum pax omnia mundi præclara, & excellentia præcellit, & exuperat omnem sensum, aspice nunc quam diuites, & adiuuenti bono discipuli Christi suos dicunt hospites. Discamus hoc loco seruos Christi pauperes hospitio excipere: quandoquidem excipientibus liberalem, & magnificum se ostendit.

Quidam autem dicunt, quod si in pauperibus uenit reputandum. Longe aliquid præstantius, & excellentius a Christo tribuitur illis, qui eius pauperes discipulo excipientibus subministrant. Huius rei appositissimum exemplum est in scriptura sacra. Nam cum Abraham Angelis, qui domum venerunt, peregrinorum vestibibus indu-

ti, vitulam, butyrum, & panem subministraret: ex Dei parte ipsi illi promiserunt filium dilectissimum Isaac sua domus, & posteritatis heredem. Fornore etiam dicitur, quod in subministrando cibo hospitibus posuerat: quoniam ab opprobrio sterilitatis liberatur, & talis filius concessit. Plus angeli dederunt Loth, qui ipsi ab eo acceptum, vitam tribuerunt. cum eum liberaret, ne in Sodoma periret. Plus etiam Raab dederunt speculatores Israel quoniam ipsi eis, siquidem eam suosque omnes sui gratia à morte liberarunt. Accedit his beneficium factum ab Eliseo Sunnamitis illi, quod per principem domus, cum Deus illi cõcessit, postea vero mortuum Prophetæ oratione suscitatum. Maiori etiam beneficio Elias viduam illam cumulauit, nam pro cibi ministratioe abundanti farinæ copia, & olei domum implebat. In hoc enim facile poteris contemplari, quoniam liberalis largitor sit Deus, quanta liberalitate, & magnificencia eis utatur, qui charitatem, & amorem erga Christi pauperes, & peregrinos ostendunt. Sed hoc vnum sciant omnes qui prædicatores suos hospitio recipiunt, quod sicut dominus benedixit domui Obededon, quod erat domus prædicatores Euangelii suscipienti. Tanto enim dignior est sanctus prædicator quam arca Dei, quanto dignior est Christus, existens in prædicatore, vna & virga existentibus in arca. Obseruandum quoque est, quod boni vocantur hie hie pacis: quia digni erant: ut exciperent pauperes hospitio. Homo nanque potest esse dignus aliquo bono diuino dupliciter: vel secundum præsentem iustitiam, ut non prædestinati qui boni sunt ad tempus: vel secundum eternam Dei sententiam: sicut prædestinati. Vtrique autem modo potest aliquis intelligi dignus, cum vtriusque Deus conferat bona tanquam dignis, magis tamen videtur dicendum de prædestinatis præcipue, & quod de his intelligatur: quia Deus omnia facit propter eos. Sicut enim in natura priuatio non est nisi propter formam, imperitiam propter per-

Gen 19

Ioeluc.7

4.Reg.4

4.Re.17

2.Re.6

Pro. 14

Phili. 4

Gen. 18

secundum: ita Deus omnia quæ facit, facit propter prædestinatos, quia illi soli sunt quos elegit, ante mundi constitutionem. **Eph. 1.** Pax vero importat omne bonum. Christus tamen non iussit illam imprecari, prout importat omne bonum naturale, & humanum: sed solum prout importat vitam eternam, quæ est verum bonum. Unde pax Christi non est pax absoluta: sed specialis pax, quæ vocatur pax Christi.

1. Cor. 16. Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, & cognitionem, quæ est incommensurabilem suam vocabatur inueniens, quod præter

Io. 14. amantibus pacem, & concordiam, dicitur vobis, pacem relinquo vobis, non quomodo mundus dat, &c. Hæc enim pax in illos, qui digni erant veniebat, nam merito Apostolorum imprecantium eis pacem, disponebantur efficacius ad vitam æternam. Sequitur. [Sin autem ad vos reuerteretur.] Primo, quia Christus certos, & indubitatos faciebat discipulos, quod oblata illa pace, quæ dignus esset statim eos erat recepturus: quia si aliquis esset indignus, & oblata pace repelleret eorum: putarent certe, quod oblatio pacis nullius iam esset momenti, ut hospitium, & reliqua necessaria inuenirent. Ideo Christus dixit eis, Pax vestra ad vos reuerteretur. Id est adhuc erit locus, ut ab alius hospitium, & caritas, quia quicumque dignus fuerit, oblatam pace excipiet vos, & hoc est reuertere pacem ad vos, non enim perit virtus huius pacis oblata, hæc interdum eam inutiliter offeratis, propter eorum indignitatem, quibus offertur. Secundò potest accipi quantum ad meritum Apostolorum. ac si diceret, Vos offeritis illis pacem: sed illi audire verba vestra nolunt, nec recipere pacem, quam illis gratis offeritis. Nihil perit quoad meritum vestrum, ac si id contingeret, non periret meritum vestrum, si nullo modo audire vellet prædicatorem, ipse prædicator sine fructu non erit: quia ad eum pax reuerteretur, quia ipsa domino, pro suo labore tribuitur. Et hoc dictum est, ne Apostoli putarent meritum eorum amitti propter indignitatem audientium. Vtroque modo prædicator apud Deum meretur, siue recipiatur ad prædicandum, siue non: cum Deus non consideret, quantum utilitatis

Stet in Luc. Tom. 2.

cum prædicatione, siue alia bona facientes proximis attulerimus, sed quia mente quove animo, hunc laborem susceperimus. Cum aliquid utilitatis labore nostro fuerit collectum, id non nobis, sed Deo est tribuendum tanquam totius boni boni perpetuo securitenti, qui sermoni, & operi nostro virtutem cumulat: quique audientium corda vehementius incitat, & pronocat, ut opus, & labor noster non frustreretur. Ad nos itaque reuertitur pax quam offerimus, si audientes eam noluere. Tertio dicit, ad vos reuerteretur, quia necesse erat pacem datam ad datorem revertere: ne forte prædicator ira accensus, & inflammatus signo impatientiæ notaretur: eo quod non reciperetur pax quam ipse offerebat, ideo ad se ipsum reverteretur pax, erat necesse, ut illa ad datorem reverteretur. Ad hoc dicit, Si non susceperint pacem à vobis, non estis obligati, sed quanto magis vos excipere aliquantulum irascimini: Sic Iacobus, & Ioannes cum inuenirent ad quendam locum Samaritanorum, cumque hospitii beneficium nollet tribuere, ita fuerunt commoti, & incitati, sic ut Christo dicerent, Vis dicamus, ut descendat ignis de celo, & consumat illos? nemo enim nouit quanta sit rabies, quantusque furor, Luangelicam pacem multo sudore gratisque oblatam reuocare, & contemnere. Redeat ergo pax vestra ad vos, ne turbati irascamini contra tantam pacis contemptores: sed pacato, & tranquillo animo reliquum operis vestri adimplebitis.

¶ Quarto redibit ad vos, ut intelligatis, malum alienum in vestrum comunum redundare: ac ideo vos esse contemptos, ne ex prospero prædicationis euentu inflaremur. Datus est Paulo stimulus carnis, ut eum colaphizaret, ne magnitudo reuelationum illum extolleret. Sed protecto potentior est scilicet prædicatio, ut concionatorem infleret, quoniam reuelationum magnitudo: & acutior stimulus est ad reprimendam superbia. [In eadem autem domo manete.]

B 3 Vt

Luc. 9.

2. Cor. 12.

Ut manus & c'arius eluceat vestra sancti-
tatis testimonium. Facile namq; est per
breue tempus sanctitatis speciem simula-
re: per longum autem difficile. Admira-
tus enī hō spēs vestrae sanctitatis ne-
gotium Euangelii promouebit. Praete-
rea, quā futura erat discipulorum Chri-
sti tam suavis morab. liq;ue cōuersatio,
et reliquias eius hospitio recipere con-
tenderent, ita vt quis tantis hospitibus
vellet frui, ne contentions & disidii oc-
casio detur, iubeo vos a primo hospite
non discodere. Denique quia vester ani-
mus est, hospitē vniuersis bonis affluen-
tem efficere, vt mea benignitatis, & libe-
ralitatis dignus sit: vt per vos magis in me
mereatur, apud eum manere. [Edentes,
& bibentes quae apud illos sunt.] Sicut
dominus ad virtutem indagandam prae-
sentem vitam nostram componens, praesentiu
fructu nō solum in praesentem vitam
tate. Quia ad dicationem rerum tempo-
ralium in medium proposuerat, nunc de
necessariis prouidet, & facultatē tribuit,
vt edant, & bibant: non omne praemium
differens in aliam vitam. Difficile namq;
videtur hominibus, vt spē periculis emāt,
damnoque praesentium futurae etatis lu-
rum sibi adquirant. Non est igitur, qd de
Deo cōqueraris, nec habes minus, quod
excuses: omnium namq; rerum spe-
culator & acquisitus arborer, & virtuti
dedit praemium, & infirmitati remediū:
vt praesentibus sustineatur infirmitas, &
virtus futuris retributionibus fructetur.
Aduerte autem Christum hoc dixisse nō
praecipiendo, sed permittendo seu conce-
dendo, neque de quocunque cibo, aut po-
tu, sed de eo, qui est in seipso, & in
studiosus sit a quibuscumque abstinere. Ideo
non videtur iubere, omnia talia autumāt:
sed exhoratur potius, vt sufficiant appo-
sita, & non quærantur superflua. [Osten-
dit enim, quod non solum in seipso, sed
cuius, & populo esse sustentandos: ne
Mariam delinquant inuiti, & ad Martham
confugiant. Sic in Exodo legitur, quod
Aaron & Hur filii, manus Moysi orantis
pro populo Israel sustentabant. Rationē
autem cur comedere, & bibere deberent
discipuli, subdit dominus dicens. [Dignus

est enim operarius mercede sua.] Dignus
est enim praeicator verbi Dei, qui spiri-
tuali alimonia animos pascit, qui Angelo-
rum cibum ministrat, quique verbū Dei
edulcorum & condimentum, omni neccare
& ambrosia suauius, ac dulcius omnibus
manducandum apponit, vt ipse etiam ab
eis corpori neccellarius cibetur, vt bene-
ficiū inuicem collatum diutius possit
perdurare. Ideo Paulus. Dominus or-
dinauit his qui Euangelio deseruiunt, de
Ecc. 10. 9. Ibid.

ritualia seruamus, non murum, quod
carnalia metamus. [Expende etiam
quod cibus & potus non principalis mer-
ces, aut finis vltimus predicationis est,
aut cuiuscumq; ministerii spiritualis: quia
temporale bonum sit praemium. Spiritua-
le secundario, & accidentaliter, debet in-
tendi: quia sine corporali alimento vita
haec firma stare non potest, & per conse-
quens, nec praedicatio exhiberi. [Nolite
transire de domo in domum.]. Ne ex illis
cibus in alias transeatis, quasi iam sati-
ati a priori hospicio aliud lacus opulenti-
us & delicatius quæritis. Docet Chri-
stus animi stabilitatem: ad quam quidem
multum continet loci stabilitas. Impossi-
bile est hominem, qui aliquo in loco tran-
quille, & quiete non fuerit, aliquid firmū
in animo secum stabilire: nam quae agri-
tudinē animi de loco in locum migrās,
effugere nititur, est veluti, qui propriam
vibrā lugere conatur, se ipsum fugit,
locum mutat, non animum, eundē vbq;
se inuenit, se ipsum circumcūct: sicut la-
dere solet, agrum qui circumferendo con-
cutit.] deoque infirmitatem, & onus ani-
mi tui deponere: quia proprio motu tibi

mo bene compositus, & ordinatus stabi-
lis est: e contra vero instabilis qui actu qu-
li consilium mutat, & a quocumq; v-
to huc & iluc impellitur. Plāta enim quae
hic, & illic sepius plantatur non proten-
das radices emittere: nec in altum nimis
propagabitur. Qui propter in Ecclesiastico
dicitur. Si spiritus potestatem habens
super te ascendat, locum tuum ne di-
miseris. Et iterum, Cōde in Deo & ma-
ne in loco tuo. Apostolus etiam hoc idē
Iudic.

1. Co. 9.
Ibid.

Ecc. 10.

Ecc. 11
1. Cor.
15.

Lxx. 17

1. The. 6. suadet. Frâtes stabiles effote & immobiles. Et rursus. Rogamus vos fratres, vt operam detis, vt quieti sitis. Scitis quemadmodum oporteat imitari nos quoniâ non inquieti sumus inter vos. Vagantes verò & inquietos ambulantes de loco in locum arguit. Paulus loquens de quibusdâ mulieribus. Otiosè discunt circuire domos. Idem Hieronimus. De his qui ne re pedes suos, & non quærit: & domino non placet. Et rursus. Sicut autem transiigrans de nido suo, sic vir qui reliquit locum suum. Sicut autem transiigrans de loco suo damnum accepit in pulis suis: sic homo relinquens locum suum in bonis suis. Semel egrediens Ierusalem occisus est. Si domus esset forsitan non mortem obiret. Hanc autem animi inconstantiam, & corporis mutabilitatem a peccato provenisse, & ab eius pessima radice emanasse expressit Hieronimus affirmat in Trevis. Peccatû peccauit Hierusalem propterea instabilis facta est. Frigoris tremor, & febris acuta a depravato corporis humore procedunt: cum in te & in corpore tuo infirmitatem & malum humorem habeas, hinc hæ mutabilitates patiuntur. Ideo Sophiar Naamathires dixit Job. 11. Si iniquitatem quæ est in manu tua abtulit a te, & non manserit in tabernaculo tuo in iustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis. Atque ita de sanctissimo Iohanne Baptista, qui à visceribus matris sine macula & peccato fuit plenus gratia, & Spiritu Sancto, dixit Christus gentibus prædicis. Mat. 17. Quid exultis in desertum videre? arundinem vento agitatam? hoc est peccatoris signum. Qui autem ab vtero materno gratia plenus & sanctificatus fuit, non inconstans, non mutabilis, est. Nolebat Christus discipulos esse mutabiles, nec vt leuiter aliam domum eligerent, sed vt cõtentii essent his, quæ illis apponebantur. [Et in quicunque ciuitatem intraveritis, & susceperint vos manducate quæ apponuntur vobis.] Contenti his quæ ministrantur, neque quidquam aliud petite: ne materiam scandalis hostilibus tribulatis: qui si vos viderint nimis cibo indulgentes, malum exemplum à vobis accipient, & sermones vestri nullum fructum reportabunt. Srel. in Luc. Tom. 2.

Dignus est operarius mercede sua. Atque aliquid edatis. quandoquidem sine corporali alimonia vita diutius stare non poterit. Illud autem vobis commendo, vt sobrii sitis. [Et eurate infirmos, qui in alia sunt.] Nam si miracula non facerent, & cuiuslibet intuenti oculos ponerent difficile ciues crederent ecclesia diuina, & infirmos curare. Idem Hieronimus. Infirmitatem superabant, vt erant ea quæ a discipulis facta sunt. Item Tertullianus. Inquit, quod profecti prædicauerunt ubique domino cooperante & feruente confirmante. Mat. 10. quentibus signis. ¶ Obserua etiam curam quæ erat in ecclesia infirmorum quando peruenit per populum, & ad eum, & illud commendat. Idem Hieronimus. Idem Saluator fecit, vt is qui opere, & sermone prædicabat, cum die terto ascendit Hierosolymam, primum quod fecit fuit visitare infirmos, & sic in piscinam Bethsaidam abiit curaturus infirmum, qui triginta octo annorum spacio graui infirmitate laborabat. Sic & alibi cum prædicationem finiret, ingressus est ad visitandam infirmam quæ acutissima febre laborabat (quæ erat socrus Simonis) quam quidem in pristinam sanitatem restituit. His pijs operibus Christus tuam doctrinam magnificabat: cum suum sermonem & opus prædicaret. Cum Martha, & Mariam fratrem suum Lazarum infirmum domi haberet, curam in ecclesia infirmorum curam amas innotuit. Cur vos non tenditis ad illum sicut regulus & Centurio, & Cananæa, & alii? isti non veteres, sed noui sunt in seruitio Dei, nos autem qui lunus ne diuino illustamur, illud semper primum dominum curamus, & necessaria ministramus. Vnde in Eccl. 7. Iechabaltico habetur. Non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmabentur. In die autem iudicii inter alia opera misericordie de visitatione infirmorum, & eorum cura interrogabuntur homines: nam peccatoribus dicet Christus, Infirmus eram, & non visitasti me: quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Hoc opus misericordie illi valde placet, qui videns nos infirmos miseris, & agrotantes visitauit nos oriens. Mat. 4.

Mat. 10.

Ioan. 5.

Luc. 4.

Io. 11.

Ioan. 4.

Mat. 8.

Mat. 15.

Eccl. 7.

Mat. 23.

Luc. 1.

Mat. 4.

nonne officium alacri animo im-
petran. cum ad se claudi, eger,
piram, & alimunt veniunt, omnes cu-
rant, & sanant. Vnde beatus Iacobus,
Religio munda & innum. et ara apud Deum
& patrem haec est. Visitare pauperes & vi-
duas, in eorum tribulatione. Et beatus Iob
dixit. Visus autem speciem tuam non pecca-
bis. Nam si opus misericordiae est esurien-
ti, dare cibum & potum sitienti, & nudum
operire: quanto magis infirmum visitare.
& ei subuenire? Incolumitas corporis ma-
ximum & praestantissimum bonum est in
ter res temporales: quare qui salute priua-
tur, maximo bono caret, & quia maiori
misericordia utitur, qui infirmum visi-
tat, quam esurientem. Nam cum bona
valitudine omnia mala corporis facilius
toleratur. Dauid sanctus cum infirmo
fuit ubi erant Anaelechae & victoriam
obtineat: illi autem qui crudelis cum illo
lucrat, suae crudelitatis premium tulit vi-
cium esse. Sed de his alias, nunc ad con-
textum revertamur. [Et dicite illis Ap-
propinquabit in vos regnum Dei] Hoc
non solum praecipit ut infirmus dicant:
sed omnibus. Iudei tempus illud expe-
ctabant in quo Messias esset temporaliter
regnatus: & ipsi dominaturi suis
hostibus, & omnium regum imperium ha-
bere deberent. Ita dixerunt duo discipu-
li. Nos sperabamus quod ipse esset redem-
pturus Israel. Et etiam die Ascensionis ab
illo quaeritur. Domine si in tempore hoc
restitues regnum Israel: Deus autem vo-
lentissima terrenis separare, & ad coele-
stia promovere, aliud regnum non terrae
sed caeli praedicari iubet. Initiat (inquit)
regnum caeli, rex coelestis, leges coelestes,
opes coelestes, & ciues coelestes. Initiat iam
tempus in quo haec militem & tertene pa-
trique vita inuenietur, quae fuit hactenus in
caelo. Haec sunt nuncia tam excellentia &
diuina, ut indignum sit ea silentio pretere-
rire. Dominabatur mors ab Adam usque
ad Moysen non solum in Iudeis, sed etiam
in gentibus. Donabatur mors non so-
lum quia homines corpore moriebatur,
sed animarum: etiam quia ex vita qua vi-
uebant, adeo vexabatur languoribus &
nulle tormentorum generibus, ut penè

mors deberet appellari. Dicit ergo domi-
nus discipulis, Praedicate iam aduenire re-
gnum, in quo destruetur peccatum, in quo
destruetur corpus & machina peccati, in
quo languores nostri sanentur per sanguinem
in quo diabolo destructo, qui imperium
peccati tenet, & ipso peccato ex-
terminato, ingreditur sempiterna mili-
tia, quae ingressa regnabit in vobis Deus.
[Rom. 6.]
noster crucifixus est, iniquitas abolita, &
demon eiecatus, & mors Christi nondum
erat exhibita, sed in brevi exhibenda. Ideo
dicit appropinquabit, nondum omnino
dicit appropinquabit regnum in vobis,
non vos illic quaerite ex operibus iustitiae
quae tecum nos venit, sed secundum suam
misericordiam. Praeterea eleganter dicit
appropinquabit, ut intelligamus, non mul-
to labore esse opus ut ad illud nos acceda-
mus. Cum vero dicit regnum Dei, nemo
videtur esse, qui celeritatu, vltis apertis,
brachis exeat, tantas & tam supernas
diuitias non desideret. Culpa autem no-
stra id imputabitur, dummodo regnum
nos metipsum veniens, suauissimis am-
plexibus non exceperimus. Habent er-
go praedicatores quid possint conuocari.
Summa enim haec est. Regnum iam ve-
nit: nihil deest, quomodo reges sitis, &
impedierit voluntas. Praeterea appropin-
quo ad malum ad conuersionem, & con-
demnationem. Si in carcere simul iusti &
facinorosi sint detenti, iudeique iustus &
exquisitus ad iudicandum venerit, non
ne iustos saluos & incolumes dimittet,
malos autem & facinorosos dignis suo-
rum operum supplicis condemnabit. Sic
regnum Dei vtriusque appropinquat: aliis
coronam diuinam, aliis autem ad damna-
tionem eternam. Hactenus Christus cum
discipulis habuit & eger, quid dicitur, quod
uoluerit esse in ciuitatibus ubi con-
secpissent. De autem ciuitatibus qui Chris-
ti praedicatores nolent suscipere, subdit
dicens. [In quauicunque autem ciuitate
intraveritis, & non susceperint vos,
uerse qui aduersus nos de ciuitate vester

Hebr. 2.

Rom. 6.

[Rom. 6.]

extergemus in vos.} De hac excusatione pulueris in præterito capite diximus, & exposuimus. Nunc autem aduertendum vltima ea quæ ibi enarrauimus, quod in tribus casibus excutebat puluerem. Primus erat, si nemo eos vellet hospitio recipere, quod quidem factum magna erit iniquitas. Signum namque erat, quod non solum Christi verbum volebant audire per apostolos, sed etiam nec vnam solam virtutem habere eum neque vni homini hospitalitatis beneficium vellent tribuere. Secundus quando non audiebant verbum eorum, nec sinebant eos predicare. Quia licet aliquis eos hospitio susciperet, reliqui tamen erant peruersi qui eos nollebant audire. De his duobus casibus patet in Matthæo & Marco, qui dicunt. Quicumque non receperit vos nec audierit sermones vestros, &c. Tertius casus erat si in aliqua ciuitate longo tempore predicarent, illis vero audientibus verbum eorum & miracula videntibus si nullus in Deum vellet conuertere, lignum erat eorum damnationis. & tunc recedebant Apostoli & discipuli Christi, cum eorum prædicatio facta esset inutilis, tuncque excutebant puluerem in signum damnationis. Nunc autem rogo quot sunt ciuitates & vrbes, quot villæ in quibus frequenter Dei verbum predicatur, à præclaris conuicatoribus, nunquam tamen in Deum conuertuntur? Iuramus per patrem & filium & spiritum sanctum officio iungimur, in multis ciuitatibus Hispaniæ potius puluerem excutere: quod non solum non audiunt, sed nobis detrahunt & persequuntur. Dauid misit oīes nuntios ad Annon regem filiorum Ammon vt consolaretur eum in morte patris sui Naas, Annon verò eos derisit, & medias velles præscindens barbaram dimidiam, propter quod eos Dauid destruxit, & contra eos bellum iniit. Sic est Deus suos prædicatores nunc in mundum mittit, mundus autem beneficio superaddito eos honorat. Nonne Deus punit istos? Remissius de his in præterito capite, quam obtemperatibus, vt Christus hic dicit, de quo istam videbimus. Sic Deus hos odit, vt puluerem ciuitatis eorum adhaerere pedibus Apostolorum minime patiatur. In nostram vt prædicationem adhaerere locis nihil

nobis commune est cum illis, vt nec puluis adhaereat nobis. Noluit Abraham dirari a rege Sodomorum: qui plura dona offerebat illi, & tamen tunc accepit decimas a Melchisedech sacerdote Dei. Sic est Rebecca accepit aureas & armillas à seruo Abraham. Nonne præter Rachel qui diues erat, habebat brachialia & monilia vt imponeret filiis suis? tanta erat eius negligentia, aut auaritia, vt filii ornamenta non daret? Sed Rebecca noluit auro Brachuelis ornari, non sunt ei ornamenta digna hominis barbari. Sed domus Abraham ornamentis vult componi. Iosue etiam noluit vt Israel diraretur diuitem Ierico, & Achaz lapidatus est quia is voluit diues fieri. Et Saul quia his quæ erant Amalech accepit contra domini præceptum regno priuari meruit. Omnia ergo quæ sunt mundi longo spatio relinquamus, & nihil mundi in nobis remaneat, necdum puluis. [Iam enim hoc scitote quoniam appropinquauit regnum Dei.] Nihilominus ciuitates & vrbes & villas excutentes puluerem non desinant veritatem eis denuntiare: non quod induratis corde & incredulis proficiat, sed ad maiorem illorum damnationem. Ab his igitur ciuitate discedamus necdum puluerem in nostris calcibus portemus. De hoc autem volumus ex parte Dei vos certiores fieri, quod appropinquauit in vos regnum Dei. In die enim iudicii hoc vobis in maiorem damnationem seruet, notent tunc aduersus vos resurgemus, clarissimumque testimonium veritatis elucidabimus dicentes, vobis fuisse predictum Euangelium. Illud autem retene. Hinc inferat incredulis etiam Euangelium esse predicandum, vt eorum superbo iudice nullam excusationem habeant. Ibi namque discipuli eum iam pro comperto haberent Euangelii prædicationem his nihil debere prodelle nisi nuntius illi annunciant. Deus namque dignus & indignis iustis & peccatoribus solem, & aquam mittit, & quæque ampliora & pinguiora beneficia. Scribat Ioannes Baptista suam doctrinam nihil Herodi pro futuram esse, & obtinatam eius mentem cernebat: nihilominus tamen arguebat Herodem Quomodo

Mat. 10.
Mar. 6.

Io. 11.
1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

Mat. 11.
Mar. 6.

Mat. 23.

modo enim propheta, & plusquam propheta hoc ignorabat? & Christus qui verus Deus erat, non ignorabat obstinatos animos Pharisaeorum, sed arguebat eos. Ideoque etiam si predicator euidenter cognoscat suam monitionem non prodire, tenetur etiam ad id quod sui officii est, vitia detestari & male dicere. Sed ad alia progrediamur. [Dico vobis, quia Sodomis remissus erit in die illa, quam illi ciuitati.] Poterant se Sodomitæ aliquantulum excusare, quia ex corrupta carne geniti, & in peccatis concepti illam execrandam iniquitatem perpetrarent. Sed quæ excusatio conuenit ei, qui Euangelium non recipit? lege & per lege Euangelium, quid in illo inuenies, nisi puram & meram sanctitatem? quid nisi cultum Dei, & amoris proximi? Quid quod à ratione distet, vel ei non fuerit consentaneum? si quæ autem sunt, quæ dissentanea videantur, ea supra rationem, & captum nostrum sunt, non contra rationem. Igitur Euangelium, de se dignum erat ut acciperetur. Et ultra hoc hæc tam suavis, & diuina lex non solum predicabatur ab Apostolis, sed ab ipso Deo, qui dixit, Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Non ergo, qui audiebant auribus suis hominum vocem, hominum solum sentiebant virtutem: sed spiritus sancti efficaciam: his addebatur miraculorum claritas, & maiestas, quæ repugnantem intellectum capuare solent. Inexcusabiles ergo sunt omnes, qui euangelium non suscipiunt, & iudicio meo non homines, sed immanes bestiarum tales sunt vocandi. Sic iuxta delicti magnitudinem, & grauitatem dignas poenas exoluent, & illorum poena, quam Sodomorum. Quia exteris paribus maior est damnatio infidelium, quam infidelium, & tanto maior est peccatum, quo maior gratia offertur, & spernitur. Sodomitæ autem non viderunt miracula, nec predicationem adeo efficacem, ut sint Apostolorum. Rursus, qui non receperunt Apostolos non videtur minus peccasse, quam Iudei, tempore Ieremie. Tunc de illis ait Ieremias, Sodomam non peccauit dimidium peccato-

Mat. 10.

Gen. 19.

Ier. 16.

sunt legem naturalem, dumtaxat: isti vero legem naturalem atque diuinam. Aduerte autem, quod posuit Christus hic peccatum Sodomorum, & eorum punitionem, potius quam aliorum peccatorum, ut intelligas, idem Deum facturum cum his, qui peregrinos & aduenas non susceperint, quia Sodomitæ crudeles erant hospitibus: sic dicit Iosephus in libro primo antiquitatum. Paulus vocat illos sine misericordia. Et Hebræi dicunt uxorem Loth conuersam fuisse in statuam salis: nam hospitibus nocte cum Loth, & hospites sinti exuerant, non apposuit sal in mensa, etiam cum mariti petitione, nedum eos coartaret poterat aspicere. Et reuel inquit, vni ex peccatis Sodomæ idque grauissimum fuit, manum pauperi, & esurienti non aperuisse. Non defuit vni docti non contemnendæ autoritatis, qui dicant Deum Sodomitas obnoxiosos, plagam & tenebras in Aegyptum misisse, propter statuta, & leges, quæ stabiliiebant, ut peregrini non exciperentur, & cum exceptis cisdem volente in peregrinos utebatur, hunc creduliter persequabantur: & propterea Deus omnes destruxit. Cum igitur hi, qui nec Apostolos, nec Christi discipulos volebant excipere, crudeles etiam se peregrinis, & pauperibus ostenderent, iustū erat, ut crudelius in eos animaduerneretur, quandoquidem sanctos viros à consortio repellebant. Ideo Christus hic Sodomorum etiam illi addebant peccatum nelarium, & inexcusabile, & ita grauissimi peccatores coram Deo videbantur, ut ipse Deus dixerit, peccatum eorum aggravatum est nimis. Et ita velarius ostenderet, quam graue esset peccatum Apostolos non suscipere. Iamque ad id quod in textu sequitur, plurimum attulit Sodomitas, qui cum sic iniquitate, & peccatis excelluerint, non tam grauer punientur, sicut hi, qui Christi discipulos exciperet, capit exprobare illis ciuitatibus apud quas sæpius predicauerat, & miracula multa fecerat, dicens, [Vx tibi Choroazin, vx tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, osim in cilicio, & cin-

Ioseph.
libr. an-
tiq. cap.
19.

Ier. 16.

Gen. 19.

nere poeniterent. Chorozain, & Beth-
saida ciuitates erant in Galilea in hore
maris posita, ubi Christus saepius predi-
cauerat, & miracula fecerat. Bethsaide na-
ti fuerunt quinq; Apostoli, scilicet Petrus, An-
dreas, Iuannes, Iacobus, & Philippus. De

quod intelligatur in his ciuitatibus factum
fuisse uirum, cuius iam diu erat. qd Chris-
tus non predicauit in eis. De secundo, ve-
dicatur, qd olim egissent poenitentiam. Ac
si diceret. Licet sint ciuitates gentium, si
pradicatum esset in eis egissent olim pe-
nitentiam, scilicet, non facerent ea nunc,
olim, id est immediate post predicatione.
In quo significatur, quod facilius ad Deum
se conuerterent. Recederent inquam ab
iniquitatibus suis, assumendo opera pe-
nalia, & satisfactoria, induentes cilicium,
& cinere se operientes. Conuersio na-
que erat antiquis, ut poenitentes induerent
cilicium, & sederent in cinere, ut fecit
rex Ninuitarum, & Dauid dixit, Posui
uestimentum meum cilicium: Et filii
Israel cum obsecra esset Bethulia cilicis
fuerunt induti, &c. Vbi sunt, qui dicunt,
ad poenitentiam non requiritur dolor, sed
satis est uita nouitatem, cum ex domini
ore audiat poenitentiam fieri in cinere, &
cilicio, ut per exteriora haec signa, cordis
intimus dolor significetur? Quemadmo-
dum exultantes, & gaudentes caput vn-
guentis ungebant, faciem laudabant, &
& corpus nuptialibus uestibus adorna-

Ioan. 7.
Luce 11.
Iud. 4

sumebantque pro voluptatibus, & deliciis

sic bonis a Deo acceptis non bene uti nisi
iste ciuitates ob hanc in Deum ingrati-
tudinem exprobrantur a Christo. Verum
& ubi non similes contempnit, qui an-
phioribus donis auctus, ac locupletatus
es. Vnde Dauid in Psalmo erat Deum
dicens, Aulera me opprobriunt & contem-
ptum. Sed quid ais Dauid? Nonne con-
temptibilia, & plena opprobriis elegit
Deus? quomodo ergo dicitur aulera a me
opprobrium, & contemptum cum contem-
ptus, optimus sit propter Deum acceptus,
& sancti etiam contemptum nonne desi-
derabant? Considera, quod Deus elegit
mihi indi contemptibilia, non tamen
Dei contemptibilia, illi namque qui a mihi
pceduntur, magni sunt apud Deum.
sed non qui contemuntur a Deo. Cae-
ne Christo opprobrius, sicut isti Choro-
zain, & Capharnaum, quibus Christus
exprobat,

10. 14

Luce 5

11. 8

10. 14

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

11. 10

exprobrat, eum penitentiam non egerint. Exprobrari à mudo, optimum est: à Deo autem, malum. Atque ab hoc opprobrio Dei liberari cupiebat pſalmiſta, ab iſto liberaberis, ſi penitentiam egeris, & gratias fueris Dei beneficiis. Ruſus obliuandum eſt, quòd non dicit coniunctum, Vx vobis Choroſain, & Bethſaida, ſed diuiſum. Vx tibi Choroſain, & Vx tibi Bethſaida, quia ſingulis ſua propria pena redderetur. Vnuſquique enim (vt Pauſanus ait) onus ſuum portabit. Denique cur Chriſtus predicabat, ciuitatibus non penitentiam aditus? Tyro autem & Sydon, quas de peccatis commiſiſſis dolor erat Ro. 11. ſubiturus, non cur predicabat? Occulta hæc ſunt Dei iudicia, & inueſtigabiles viæ eius: Deus nemini eſt debitor. Præterea legem naturalem dedit Tyris, & Sidonis, in qua ante promulgationem Euangelii cum fide, & gratia ſaluari poterit: voluit autem Deus hæc gratiam præſtare potius, quam gentibus. Tamen poſt Chriſti Aſcenſione in celos, prædicantibus Apoſtoliſ. Iam Chriſtum ſententiam proterentem aduerſus impias ciuitates audiamus. [Veruntamen Tyro, & Sydoni remiſſus erit in iudicio, quam vobis.] Minorem penam ſuſtinebunt, quia ipſi non acceperunt legem, nec illis fuit prædicatum ſicut vobis. Iudæi deteriores erant gentibus, quia iſti naturalem legem tranſgreſſi ſunt. Iudæi autem hæc legem naturalem, & Moſaycam, & beneficia, & documenta domini ſpreuerunt, de illo minus gloriætes, quod tunc eſſent Abrahæ Iſraelitici generis. Seruus ſciens voluntatem domini ſui, & nõ faciens, vapulabit multis plagis. Ex his aperte colligitur, omnes in interno non æquali pena eſſe puniendos. Sed vnuſquique iuxta demerita, alius intenſius, alius remiſſius torquebitur. Sicut enim in celo obiectiue omnes beati æquali gloria fruuntur, quia omnes videbunt diuinam eſſentiam: non tamẽ ſubiectiue, quia vnuſquique magis, aut minus beatificabitur ſecundum capacitatem meritorum: ſic omnes in interno æquales ſunt, quantum ad carentiam diuinæ viſionis, quia nulus in æternum Deum videbit, & in perpetuum cruciabantur: tamen in pe-

na sensus, & tormentorū punitione alius
intensus, & alius remissius cruciabitur,
ut ex hoc contextu aperte colligitur. Se-
quitur. [Et tu Capharnaum usque ad cē-
lum exaltata, usque ad infernum demer-
re honorem per Christi prædicationē, nam
magnifice, & honorifice cum illa ageba-
tur, cum Christus toties illic prædicasset
& tot miracula fecisset. Ibi namque sana-
uit feruam Centurionis, & filium reguli,
& paraliticum, quam desuper rectum per
regulas intromiserunt, & mulierem men-
struo sanguine laborantē, & filiam Iairi
suscitauit: ita ut Nazareni dicerent Chri-
sto. Quanta cognouimus facta sunt in
Capharnaum, fac & hic in patria tua. Et
tu Capharnaum prædicatorem in te
tram agite: & ideo dicit, quod fuit usque
in celum exaltata, Christi videlicet prædi-
catione, & miraculis. Vel hoc etiam in-
telligi potest de temporali exaltatione,
quia hæc ciuitas excelebat omnes alias
Galilee vrbes magnitudine, nobilitate,
& rerum omnium copia: de quibus glo-
riabatur. Quando verò ait, usque ad in-
fernū demergeris, potest intelligi veròq;
modo dicto, scilicet, de damnatione habi-
tatorum eius, quia non egissent peniten-
tiam: & sic realiter descenderunt in infer-
num. Vel de honore temporali: nam sic-
cut magnis honoribus fuit locupletata,
quia superba, & rebellis fuit ad nihilum
descender: nam nunc non est ciuitas, sed
tantum manent fundamenta antiquorū
ædificiorum, in qua vel septem, vel octo
domos piscatorum inuenies. Ideo ad in-
feros descendes, quia præceptis meis su-
perbissime resististi. Et quia exaltata es
usque ad celum in eo hospicio, & meis si-
gnis, atque virtutibus tantum habes pri-
uilegium, maioribus plecteris suppliciis,
quia his credere noluisti, ut pena culpe re-
sponderet. Sicut homo tanto magis in ce-
lestibus exaltatus, tanto magis in inferno
torquetur: sic in terra, & humiliter iudicauerit: sic in
inferno tanto maioribus suppliciis est tor-
quendus: quanto in terra de se magnifi-
centius, & sublimius existimauit. Ideo
Ezechiellicus ait, humilia ualde spiritum
eum, quia uindicta impii ignis, & ier-
mis. Quapropter in persona Dei Abdiae

Mat. 8.
 Ioan. 4.
 Luc. 5.
 Mat. 9.
 Luc. 4.
 Mat. 4.

Eccl. 12.

Ald. 1.

tur homo ille, & auferes malum de Israel. Sed sacerdotes nouæ legis non minorem habent auctoritatem, quàm sacerdotes veteris legis, nam Paulus ad Hebræos docet in isto præstantius esse Euangelicum sacrificium, quam illud veteris legis.

Ideo Paulus. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, nõ enim est potestas, nisi a Deo. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. In actibus quoque Apostolorum dixerunt præ arti Ecclesiæ, Visum est Spiritui sancto, & nobis. Vide diuinam auctoritatem prælatorum Ecclesiæ, quapropter eorum præcepta non oportet contemnere: nam quibus non intendunt obligare, vel res leuis sit, quæ præcipiunt, si ex eorum contemptu ea reliqueris, hæc sola causa peccas: ratione contemptus. Lix ergo oportet obedire, quandoquidem vicem Christi gerunt. Ideo Christus apud Matthæum. Qui ecclesiæ non audierit, sit tibi quasi Ethnicus, & publicanus. Non minus meretur inter Ethnicos eueni, qui Ecclesiasticas traditiones recusant, quam qui Euangelium recusant. Siquidem reiectis ecclesiæ constitutionibus, Euangelium quoque abiici ne-

prelatis, & sacerdotibus concedit. Preterea non solum eos honorat, sed tantum diligit, ut dicat eis, Qui vos tangit pupillam oculi mei. Non dicit, qui vos persequitur, aut occidit, aut qui vos vulnerat, vel ledit, nec dicit, tangit brachium, aut pedem, sed pupillam oculi mei: cuius dolor acutus, & intensissimus est. Denique ita causam illorum suam Deus iudicat: ut dicat, Qui vos spernit, me spernit. Docetur tamen hic: ne vindictam sumant de iniuriis, & contumeliis ipsis illatis, cum Deus opprobrium, & contemptum eorum dem, suum esse dicat. Deus namque causam suam iudicaturus exurget, & pro suo honore respondebit. Non ergo tristi animo sint sacerdotes, iniuria enim illorum in Deum transit. Solatium igitur sit nobis, Deo hanc esse iniuriam illatam. Sicut e contra ne extollamur, aut superbiamus, cum nos audierint, laudauerint, magnifi-

Zach. 2.

H. 1.
Ro. 13.

Act. 15.

Mat. 18.

Basilid.
de Spiritu
sancto.
Luc.

Exo. 21.

Exo. 7.

de Spiritu sancto plane testatur. Sed de his a ias satis diximus. Seruanda itaque sunt consilia, & prælatorum ecclesiæ decreta, & traditiones, ut in illis, & p. 20. Ideo Constantinus causas Episcoporum non uult iudicare, dicens, eos esse deos suos, & ab ipsis omnia iudicanda esse. Sed iam sanctiones ecclesiæ non seruantur, excommunicationes parui penduntur, & dignitas sacerdotum viupeditur a secularibus, Deus in prælatis, & sacerdotibus ecclesiæ contemnitur. Tantum Deus honorat suos sacerdotes, & prælatos, ut de ipsis dicat, Deus non detrahes. Considera eorum dignitatem, ut non solum sua dona illis communicet, sed etiam suum nomen, ut diu etiam uocentur. Non angelis, sed hominibus dignatus est hoc communicare, licet Moysi, quem constituit Deum Pharaonis. Non in principes huius mundi tacere solent. Qui enim regum seruis suis quan-

opus nostrum, sed Dei. Quando nos spernunt, Deum spernunt, licet quando nos honorant, & audiunt, Deum qui operatur in nobis honorant & audiunt. Quapropter, nec de laudibus extollamur, nec in contemptu tristemur. Deus enim operatur in nobis. ¶ Hæc dixit Christus discipulis suis, cum eos mitteret ad prædicandum quibus cū prosperè, & feliciter omnia succederent, redeuntes tri successibus redemptori rationem reddiderunt, propter quod inquit textus, [Reuerſi sunt autem septuaginta duo, cum gaudio dicentes.] Ita & nos debemus Deo gratias agere propter opera, quæ ipse pro nos operatur. & per ea, quæ in eius nomine tantquam suæ gratiæ instructa petemus: non nobis ipsis tribuentes, nec honorem Dei furantes. Omnia flumina reuertuntur ad mare, unde exeunt: nihilque est in rerum natura, quod sine centrum non appetat, & ipsum desideret. homo autem peruersus, & ingratus in hoc reuertiens deum contempnit, & in his perpetuari, uentilati ad pro beatitudinis nomine vel radio in omni beatum possunt efficere, & tranquillum animum, & pacatum sustinere. Cum Deus totius bonitatis, & boni & cum omne donum perfectum deus sum sit, descendens a patre luminum, & p. 20.

1. Th. 5.

Lecl. 1.

1. Jo. 1.

secundum gaudium, & quierem volueris inuenire, in Deum reuere. Nihil enim suæ naturæ perfectæ integritatem potest attingere, nisi in suo genere saluetur: cum que Deus genus totius boni sit: ita anima nostra sic intensius Deum desiderat, ut ad eum rediens omnia bona consequatur.

Ita in omnibus tuis laboribus postquam Dei iussa adimpleueris in ipsum cum discipulis suis reuertere, & agere, & pro beneficiis tantis quæ per te ipse operatus est. Præterea quanuis in hoc bene gereretur, reuerentes ad Christum: tamen tanquàm humanæ laudis, & gloriæ vento inflati, nonnulli sibi assumptores, dixerunt Christo, Domine etiam dæmonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Domine inquirunt.

Qui non totum terræ, & cælo dominus es, sed & dæmonibus, nam nobis tua gratia, & virtute subiciuntur. Bene conitetur: sed de miraculorum opere effertur: diuinorum namque donorum multitudo plurimis fuit causa ruinæ, sicut in Ezechiele dicitur de Lucifero. Tu signaculum humilitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. Et Paulo post, Leuatum est cor tuum. Pessimum genus superbiæ est, dona diuina sibi attribuire: sicut ille stultus Pharisæus dicebat, Gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri hominum. De his habetur in Deuteronomio. Manus mea excessa, & non domuius fecit hæc omnia. Deut. 9. Hos compefecit dominus, dicens, Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit eos dominus Deus tuus in conspectu tuo. Propter iustitiam meam introduxit me dominus, ut terram hanc possiderem.

¶ Aliud genus superbiæ est non ita tantum, illorum qui partim humiliantur, gratias agendo, & partim offeruntur inepte exultando, sicut isti discipuli, qui gaudebant, cum dæmones eiecissent, attribuebant tamen hoc, non sibi sicut pharisæus me, sed domino, atque ideo dixerunt, In nomine tuo. Ideoque aliquid habebant commendatione dignum, scilicet, quod reuertebantur in fontem totius gratiæ, donum susceptum cognoscentes, & gratiam illi offerentes. Et ideo sanctus Iob,

Iob. 38. Nunquid mittes fulgura, & ibunt: & reuerentia dicent tibi, Adiuuimus? Vadunt fulgura, quando doctores inuiculis corru-

scant, & superna reuerentia corde in deū conuerso auditorum corda transfigunt. Reuerentes dicunt adiuuimus, cum non sibi, sed dei virtutibus tribuunt quidquid fortiter se egisse cognoscunt. Tales sunt viri perfecti sub quorum persona dicit Esaias. Omnia opera nostra operatus es domine. Et in psalmo etiam, Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Laudabiles igitur erant, in hoc, quod Christo gratias referebant, & fatebantur in nomine ipsius eiecisse dæmonia: sed digni reprehensione, eo quod de Potestatis altitudine efferebantur. ¶ Admonet locus iste vanam gloriam fugere, nam graue damnum spirituali viro inde poterit euenire, si humanæ laudis gloria allicitus: & si opera quæ fecerit, sibi ipsi artiserint, & placuerint. Veluti à Basilici facie eam debes fugere: nam si te ipsum incautum, & improvidum accipit (ut ait Ambrosius) oculorum ictu morieris. sed si tu es prius prudens, & suæ rationis parum indumentum cognoueris, ut de tuis operibus arroganter præsumas, de illa gloriosum triumphum facile reportabis. Deus in omnibus operibus suis laudatus sit. non autem homo, qui vile instrumentum suæ virtutis ostenditur. Quid habes, quod non accepisti? Perditio tua ex te Israel, tantummodo auxilium tuum ex me. Si præterita aspicias, multa inuenies fecisse, de quibus nunc te pudeat. Si præsentia consideras, te mille periculis in hac lachrymarum valle circumdatum videbis. Si in futura oculos conuersis: timendum tibi potius erit, terribilia dei iudicia, quæ super te ventura sunt contemplant. Timidus potius namque, & cautus in hac vita debet ambulare, quam lætus, & alacris: quandoquidē illa bona opera, quæ nunc facis, nescis a deo tunc accepta, an si parum, vel multum temporis in eis perstiteris. Qui stat (inquit Apostolus) videat ne cadat. Sed ad contextum. [Et ait illis, Videbam dathan, sicut fulgur de cælo cadentem.] Duplīter potest hoc exponi. Primo hec. Dixerāt discipuli, Domine etiam dæmonia subiciuntur nobis. Hoc est, non solum alia miracula fecimus, sed etiam quod maius est, dæmonia subiciuntur nobis. & de hac novitate miramur. Quibus respondet

11. 10
11. 11

Ambr.
ser. 10
in psal.
118.

11. 12
11. 13

11. 14
11. 15

Cherubim. Vnde etiam Satanas dicitur, &c. Ac si diceret. Istud non est aliquid novi, nam ego vidi eum cadentem tanquam fulgur de celo. Secundo potest exponi, quia discipuli quasi adhuc imperfecti iactantes se, hoc dixerant, Christus autem ne factis miraculis superbirent, adducit exemplū Satanæ, qui à celo cecidit propter suam superbiam: ne ipsi similes eaderent, propter animi elationem, sicut satanas. Quare dominus Iesus, ut optimus medicus animarum, ut roboraret suorum discipulorum animos aduersus pestiferū morbum inanis gloriæ proponit exemplum Luciferi, qui ob superbiam à tanta & tam suprema felicitate licet non a per se, sed a diabolo cecidit. Unde et dicitur: *Luc. 10. 18.* Vidi te, & nunc cadentem, sicut fulgur de celo. In præclara dignitate sublimitate ecclesiarum sedebat, quiescebat, tamen ob animi tumorem ad ima Tartara est detrusus. Sic Iudas de eo sub nomine regis Babylonis ait. *Gen. 3. 15.* Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris, &c. Sic Adam eiectus est ob superbiam a paradiso, & Saul a regno. Vnde dixit illi Samuel. Cum esses parvus in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es. Pro eo, quod abiiecit sermonem dominum, abiiecit te dominus ne sis rex. Ideo beatus Iob de superbia ait, Elenati sunt ad modicum, & non subsistunt. Diabolus, nunc ut ipse cecidit, vult oēs cadant quando verò aliquem in statu humili non potest frangere, curat aliquo dignitatis gradu eum sublimare, ut inde præcipitet. Hoc exemplum Satanæ adduxit Christus illis discipulis, eis insinuans, ut qui ad modum Satanæ superbiauerint, ad eum modum præcipitabitur. Sed singula verba expendamus: omnia namque observatione sunt digna.

¶ Primo ait, Videbam satanam: quia Christus sicut Deus intellectualiter videt diaboli ruinam, principia, iterque efficit. *Iob. 26.* Vnde in libro Iob. Prudentia eius percussit superbium. Per Ezechielum quoque Christus testatur, Tu Cherub extitisti, & proteges, & posuisti in monte sancto Dei, &c. Et peccasti, & eiecti te de monte Dei, & perdidisti te o Cherub. Licetatum est cor tuum in decore tuo, & perdidisti sapientiam.

¶ Secundo ait, Sicut fulgur, assimilans

eum fulguri: tum propter agilitatem descensus, & quia fulgat in suo origine habet lucem, quæ cum parum durat, & cito extinguitur, simul cum suo casu in tenebras conuertitur. Sic etiam diabolus cum in luce gratiæ, & claræ cognitionis a Deo creatus fuerit, parum temporis in ea persistens à celo cecidit, & in tenebras detrusus est. Ideo non dixit, quod erat fulgur, sed sicut fulgur: quia lucem amisit, quam habebat in principio.

¶ Notabis præterea, quod de Christo etiam infra nosse Lucas inquit, quod veniet ad iudicandum, sicut fulgur de celo corruens: sed magna est differentia. Veniet Christus, sicut fulgur in iudicium, & Lucifer etiam sic descendit de celo, sed Angelus de celo, & Christus de super celum. Ille tanquam fulgur, qui prius lucet & postea tætet: sed Christus descendens bonos suo lumine laetificabit, malos autem comburet, & accendet. Præterea ille cecidit, Christus tamen venit: nam in casu insinuaturn prena, & quod violenter, & iniustus descendit, sed quando dicitur, venit ostenditur Christi voluntas libera, imperium, atque dominium, quo ad iudicanda, in est venturus.

¶ Tertio ait, De celo cecidit enim. Ex hoc patet diabolum bonum fuisse, & creatum à Deo, & in celum assumptum, unde de celo iussu necesse est. Sed quomodo de celo cecidit, cum Maria dicat, dixisse, in celum ascendam? Si erat in celo quomodo dicit, ascendam in celum? Dicendum, quod in loco Empireo conditus fuit, & ibi erat. Sed cum dixit ascendam in celum, de benedicta Trinitate intelligendum est, quia ad Dei excellentiam aspirabat. Expende autem quomodo peccatores puniuntur in suis peccatis. Voluit suum regnum magnifico Pharaon, & ideo persequeretur iudeos Israel: & hæc sunt causa sui regni dissolutionis, & sumptus perditionis. Satanas extolitur, & ideo in interitum est detrusus, scilicet per, quia hominem in misericordiam servitutem deiecit: ideo ille prostratus est, cum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei, super petrus tuum gradieris. Et quia in ore habuisti mendacium, ideo in ore eius positum est venenum: ac

Luc. 1.

Esa. 14

Exo. 1.

Gen. 3

Stel. in Luc. Tom. 8.

C etiam

secro, & considera, quod cū aliquod peccatum committis, in hunc miserū, & infelicē statum descendis. cum Deus te nobilem creaturam ad sui imaginem & similitudinem nris virtutibus, & dotibus condiderit, & illustraverit: cumq; voluptatis vitis, & blādimētis te tradideris, memine-
 ris simile fieri inimicissimo sui, qui totus semper imunditius, & luto demergitur. Te ipsum obsecro pudeat, & verecundix velum faciei impone, te ipsum tuge, quem admodum serpentem, basiliscum, aut draconem tuges: siquidem peccatis tuis talis effectus es. ¶ Præterea locus iste potest etiam intelligi quod dederit Christus illis discipulis virtutem, caleandi corpora-
 liter, & absque latione super quæcūq; animalia venenosa, ut legitur in Deuteronomio, & psalmo. Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem. Et Christus etiam in Marco dixit, Serpentes tollent: & si mortuorum quid biberint non eis nocēbit. Paulus viperam adhaerentem manus suæ exussit in ignem, & Ioannes Luangeni vas veneno pleuum obruit, nihil ei nocuit. Nihil enim venena, nec venenum habetia apostolis, nec Christi discipulis nocere potuerunt. [Verumtamen in hoc nolite gaudere, præterea] *Luc. 10. 19.* *Luc. 10. 19.* hæc dona sine Dei datione haberi possunt. Unde dominus a ibi dicit, Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nōne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & virtutes multas secimus? Et tunc contemtor illis, quia nunquam novi vos. Discedite à me, qui operamini iniquitatem. Christiana, & sancta perfectio non consistit in faciendis miraculis: nisi in Deo amando, & diligendo. Unde Paulus. Si linguis hominum loquar, & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æsonius, aut cymbalum timiens, &c. Ideo vanitas est, hominem in aliquo creato gaudere, nisi in Dei amore: qui sanctam rectam, & securam reddit conscientiam. Quapropter Paulus nō in miraculis multis, quæ i. cit. gloriabatur, nec in eiectione demonum: sed tantum gauderat in testimonio suæ bonæ conscientie, ut ipse Corinthiis scribens ait. Nomen domini *1. Cor. 13.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 13.* *1. Cor. 13.*

ne, & nos aliquando sumus gaudi furi? Sēper tristes debemus incedere? non: sed gaudere non tamen, quia demo nia subucuntur vobis. Sed in quo? [Gaudete autem quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis. Diuus Hieronymus in commentariis super Esaiam, explicans illum locum, Complicabuntur cæli, ut liber: per hoc, quod nomina discipulorum scripta sunt in cælis, intelligit eos, quorū nomina scripta sunt in libro vitæ, & ita eos, quos Hieronias dicit scriptos in terra, dicit scriptos in libro mortis. Vide quō Christus multis reuelavit suam p̄destinationē: ut illis septuaginta discipulis, qui omnes, ut ex hoc contextu apparet fuerunt sancti & beati: nactusque quantum adhuc, & præstantius fuit collegium septuaginta, quā duodecim Apostolorū, quia ex duodecim Apostolis vnus fuit damnatus, tamen isti omnes fuerūt salvi, & ideo omnes isti septuaginta discipuli in hac vita fuerunt certi de sua saluatione: cū a summa veritate hoc audierint. Sic Apostoli fuerunt certi de sua saluatione, quando iam Iudas tuerat egressus, & pollicitus est Christus se daturum illis Spiritum sanctum, ut maneret cum eis in æternum. & etiam ut Lucas ait, dixit illis, Dispono vobis regnum, licet disposuit mihi Pater meus, ut edatis, & bibatis super mensam meam in æternum, & sedetis super thronis iudicantes duodecim tribus Israel. Sed hæc verba, Nomina vestra scripta sunt in cælis: non Apostolis, sed tantum illis, quia dicitur. Paulus etiam sicut duodecim Apostoli, & isti discipuli reuelationem habuit suæ saluationis, cum Timotheo dixit, De cæteris reposita est mihi corona iustitiæ. Et ita reuelationem habuisse de beatitudine Clementis, & cæterorum tibi coadiutorum, testatur epistola ad Thimppentes: ubi ait Apostolus, nomina eorum scripta esse in libro vitæ. Paulus enim nihil affirmavit, quod non verissimum esset. Beatam vitam hanc etiam hanc reuelationem notissimum est, cum dixit, Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Similiter Ioannes Baptista cum à Christo laudatus est mirifice. Se putat in atera. [Usq; ad horam cunctavit in Spiritu] *Luc. 10.* *Luc. 10.* *Luc. 10.* *Luc. 10.*

Luc. 10.

Hier. 1.

Io. 15.

Luc. 11.

Tim. 4.

1. Cor. 13.

Luc. 1.

sancto. & dixit.] Hoc ex motione Spiritus sancti, qui animam Christi in vniuersis direxit gubernauit, & mouit. Donz Spiritus sancti faciunt mentem creatam bene atque sanctiter dirigi, & moueri ab Spiritu sancto.

Sancti appetitum sensitiuum promptè moueri. & gubernari a ratione. Exultauit itaque in Spiritu sancto ex actu dilectione procedente ab Spiritu sancto. Non est intelligendum, quod antea in gaudio interiori non fuerit: sed interioris gaudii quedam igna nunc exterius demonstrauit: ideo convenientissime dixit, exultauit. Exultatio nanque dicitur quasi exultatio: quando videlicet ex abundantia gaudii interioris, signa letitiæ foras erumpunt. Et debes obseruare, quod non iunxit ad salutem gentium, sed ad salutem animarum, & de bono spirituali, & protectu discipulorum. Sic nos exultare oportet in conuersione gentium, in vniione fidei, in pace, charitate, & felicitate proximorum. Sed multo aliter fit, cum de illorum ruina, infelicitate, & desolibus gaudeamus, hæc omnibus de illis prædicantes. Nō sic Paulus, qui exemplo

Philem.

ad Philemonem ait, Gratus ago Deo meo, semper tui memoriam faciens: gaudium enim magnum habui in charitate tua.

¶ Dicamus ergo si quid feliciter cessarit, exultare non humano affectu, sed gaudio spirituali: non nobis ullam gloriam arrogantes, sed gaudentes de bono proximorum. Sic faciebat dilectissimus dominus Ioannes cum dixit, Maiorem horum non habeo gratiam: quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. Charitas siquidem veritati congaudet. sepius enim legimus sanctos super victoriis inimicorum donumum collaudasse: quemadmodum in Exodo dicitur, quod cecinerunt Moyses, & filii Israel carnem hoc domino. Cantauit domino, gloriosè enim, &c. Sic Deborah, & Barac super occisione Sisaræ. Item Iudith in occisione Holoternis. Quanto magis hic super potentate

1. Io. 1.

1. ad. 5.

1. ad. 16.

& eorum protectu? Sed quid Christus dixit, exultans de utilitate, & protectu discipulorum audiamus. [Conuertite

bi Pater domine celi, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.] Sententia est philosophi, quod actus actiuorum sunt in patiente dispositi. Cum enim sol mane oritur, experientia est compertum, quod in ceram reflectens eam molliat, in vitro inlucit, in lapide formam, & prouenit, quod vnus, & idem radius solis tam diuersos effectus producat? certe non ab alio nisi a subiecti dispositione. Naturale est ceræ calore liquefieri, ut etiam luto eodem indurari. vna & eadem causa tam varios, & distinctos effectus producit, ut liquefacere, & indurare, & non ob aliud, nisi ob diuersas materiei naturas.

Idem videmus contingere in negotio animæ nostræ: nam prædicatorem ex verbi Dei concione proficere, vel non proficere: non tam in eorum verbis ornatis, & compositis, non tam doctrina mirifica, non voce, & actu consistit: quam audientium animarum præparatione & dispositione. Et hinc prouenit, alios e concione contritos, deuotos Dei Spiritu agitados, domum regredi: alios verò ipsos concionatores spernentes, & eorum doctrinam irridentes. Mirum certe est vnū, & idem verbum ab eodem ore prolatum tam diuersos effectus causare, & producere.

¶ Dicamus ergo si quid feliciter cessarit, exultare non humano affectu, sed gaudio spirituali: non nobis ullam gloriam arrogantes, sed gaudentes de bono proximorum. Sic faciebat dilectissimus dominus Ioannes cum dixit, Maiorem horum non habeo gratiam: quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. Charitas siquidem veritati congaudet. sepius enim legimus sanctos super victoriis inimicorum donumum collaudasse: quemadmodum in Exodo dicitur, quod cecinerunt Moyses, & filii Israel carnem hoc domino. Cantauit domino, gloriosè enim, &c. Sic Deborah, & Barac super occisione Sisaræ. Item Iudith in occisione Holoternis. Quanto magis hic super potentate & eorum protectu? Sed quid Christus dixit, exultans de utilitate, & protectu discipulorum audiamus. [Conuertite

tia inflati, sua propria sententia affecti, ingenio suo fidentes potius arrogantia, & superbia inflati: quàm pio in Christum affectu. Qui verò humiliter de se sentiebat, pio affectu, & sinceritate, præ audientes, recte Christi verba percalebāt, & quod illorum tenderet sensus. sapientes autem suis literis inflati ieiuniā sensu verborū Dei remanebant, neque celestem doctrinam capere poterant. His habitis accesserūt humiles, & pauperes Christi discipuli exultantes, & gaudentes quæ fecerant magnalia ipsi domino narrātes: Divinus autem pastor, aliorū cōsiderans cecitatem, aliorum verò commodū, & utilitatem: & quemadmodum ignorātes, & humiles divina mysteria percalebāt, utque superbi, & inflati illa non valerent intelligere, oculos in cælum cōciciens, exultans in Spiritu sancto ad æternum patrē se convertit, & inquit, [Cōfiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc, &c.] Cōmuniter quos ego potuerim expositores vidisse, vel ex sanctis doctoribus antiquis vel ex modernis, hu oēs, & glossæ declarant, verbum cōfiteor, nō hic accipi pro confessione peccatorum, sed pro eo quod dicimus, gratias agere: & ita interpretantur, Cōfiteor tibi pater, idem esse, quod gratias tibi ago: Veruntamen etiam si hic omnes dicant, Christum patri æterno gratias agere, laudare, ac benedicere: nunquam tamen sensus hic nec quadrare, nec intellectui satisfacere potuit. Absit ut ego velim condēnare quod tot tantique sapientes simul, & docti affirmarunt: bene tamen scimus, Pygmæos gigantum humeris impositos, plusquam ipsos gigantes videre. Quantum verò ego coniectari possum verbum cōfiteor, idem hic significat, quod, idem sentire, vel concordare: Ita codex Græcus Divi Lucæ habet, in qua lingua fuit scriptum Evangelium hoc exomologyma quod idem est, ac concordare. Idem in Græco divi Matthæi. Et hinc provenit omologia quod est consilio, & assensus, & verbum omologoco quod significat consensio, concordia. Et sic vocabulum hoc adeo est extensum, ut etiam iuriconsulti quando patres in idem conveniunt volunt omologare. Propter quod

Styl. in Luc. Tom. 2.

reprehensione est dignus quidam modestus, qui in translatione quam edidit novum instrumenti abstulit verbum cōfiteor, & posuit gratias ago, cum in Græco reperiret exomologyma, & cum esset Latine, & Græce eruditus, nescio certè cur transulic gratias ago nisi forte voluerit potius translationes communes sequi, quàm græcum codicem, in quo certè minorem rationem habuit. Atque ita verbum cōfiteor rectè positum est, & ideo nequaquā tollendum, cum nostra communis translatio melior sit, & præstantior cæteris translationibus. Constituamus nunc etiam quid sit, vel quæque sapientes ac docti de aliqua re disputātes, cumque disputationem alter alteri dicat, cōfiteor te habere rationem. Ac si diceret, In tuam sententiam eo, ambo convenimus, & in disputatione conformes sumus. Et ita illud Philosophi intelligitur, confessi se habent, ratio vera, & appetitus rectus Quasi velit dicere, Ratio vera convenit, & conformis est appetitus bene recto, & gubernato. Vult igitur Christus hic dicere, Pater mi, domine cœli & terræ, quæ abscondisti sapientibus, & prudentibus sint abscondita, & ut revelentur, & manifestentur humilibus, & parvulis, bene mihi videtur. Humana enim voluntas pater mi divine voluntati conformis est, atque ita dico id beneficium esse. In hoc ego, & tu pater cōvenimus, ut humilibus, & parvulis hæc aperta sint, sapientes autem ieiuni, & vacui maneant: quia præuaticatores, & rebelles fuerunt.

¶ Sed quid hoc domine? quod cum peccatores saluos facere veneris, humilisque pius, & suavis mundum sis ingressus, signis exterioribus, gestu, & facie gaudes, & exultas peccatorum perditione? (hoc enim verbum exulto significat.) Vult Deus hominum salutem voluntate signi: sed voluntate beneplaciti, quæ conformis est voluntati divine cum laudat: quia gloriosus est in punitione, & iustitia peccatorum. Aequalem honorem, & laudem iudex sibi acquirit: cum furem, & homicidam suspendit, & cum innocentem, & innocentem relinquit. Cum enim Pharao populum Israël cum persequeretur, ipseque,

C 3 & eius

Exo. 15. & eius exercitus mari essent summersi,
Dei populus suum Deū laudauit, & exul-
tauit in spiritu, & cantauit tympanis di-
cens, cāteinus domino gloriose enim ma-
gnificatus est, &c. In Apocalypsi sancti,
Apo. 19 & ceteri qui militauerunt, & uicti-
tes dixerunt Alleluia, vociferātes, & gra-
tias domino reddentes: quia destruxerat,
& deiecerat Babylonicam illam mulierē,
quæ omnes gentes intericiebat. Sic Chri-
stus hic exultauit in spiritu approbans
Dei punitionem, & iustum iudicium, ut
superbi in poenam suæ malitiæ, & obsti-
nationis puniantur cecitate, & ignoran-
tia mysteriorum Dei.

Apo. 14 Expēde, quod vocat illum dominū
cæli & terræ, nullum aliud nomen ei im-
ponen quoddam nomen, quod vocat.
Nam cum Christus superflua nequaquā
loqueretur, his verbis in memoriam redig-
it expulsiōnem illam angelorum ē cælo,
& approbationem, & electionem bono-
rum Angelorum, qui in cælestes sedes
fuerunt accepti. Hæc electio, & repro-
batio, quæ nunc fit in terris illi quæ in cæ-
lo fit in maiestate. Et illi qui sunt
cælo angelos superbos, & aatos (qui
suis oculis sapientes, & prudentes iudica-
bantur) eiecisti eos in abyssum tenebra-
rum, & miseris mittens, eos autem, qui
modestiam, & superbiam fugientes, hu-
miles ad te accesserunt, diuino tuo con-
silio elegisti: sicut inquam hoc in cælo tā
quam in regno tuæ hereditatis fecisti,
nunc etiam in terra tanquam illius domi-
nus hos arrogantes, & qui se sapientes iu-
dicant, reiecis, & reprobas, humiles au-
tem eligis tuis vberibus lactandos, quia
à tua voluntate tanquam à paterno ore
pendent.

¶ Porro sapientes vocantur quantum ad notitiam diuinorum: prudentes autem quo ad humanarum rerum cognitio- nem. Sapientes erant, & prudentes illi scri- ba & pharisæi, quia doctissimi erant in lectione diuinorum voluminum, & pre- dentes in seculari scientia, & in rebus agē- dis: quapropter quia alii doctiores erant, & sapientiores, superbiebant, & Christi doctrinam contemnebant, suo ingenio condescendentes. De his ait Esaias, Vae qui sapientes estis in oculis vestris, & coram

vobis metipsis prudentes. **N**ec estigna-
ra mundi sapientia quæ stultitia est, apud
Deum: de qua Paulus Corinthiis ait, Per-
dam sapientiam sapientium, & pruden-
tiam prudentium reprobabo. Vbi sa-
piens? Vbi scriba? Vbi inquisitor huius
seculi? Nonne fishamur? **I**dem sapien-
tiam huius mundi? His sapientibus, &
prudentibus mundi, diuina mysteria ab-
sconduntur, vt hic inquit Paulus. Sapien-
tem indicat mundus eum, qui sua vitia
dissimulans, honores, diuitias, dignitates
acquirere solet. Insanum, amentem, &
stultum emprobat, qui hæc contemnit,
& tanquam vile sterces respicit, & fugit:
secundum illud, quod mali de bonis
sapientes dicunt, **N**on estimamus
illorum astutiamus insaniam. Sapientes
mundus existimat eos, qui rerum cu-
pidine, & appetitu insatiabili suum stu-
dium, & curam collocant in parandis si-
bi diuitiis, & qui ita non viuunt stulti mu-
di sapienter dicunt, & insanos
dicant. Sapiens quidam huius seculi Apo-
stolo Paulo dixit. Insanus Paule: multum
te literæ ad insaniam conuertunt. Quem
adinodum hic cum non intelligeret in y-
steria, quæ Paulus prædicabat, iudica-
uit Paulum amentem. **A**mentis om-
ne id quod suo hebeti ingenio nequit in-
telligere tragicordiam aliquam, aut ineram
insaniam putat. In domo Herodis Chri-
stus velut insensatus, & stultus nicea ve-
ste fuit indurus: nam mundi sectatores
Dei sapientiam non intelligentes, insa-
niam putant. Cum Christo sapientia om-
nem humanum captum superet: ideo mu-
dus eam contemnit: quemadmodum con-
tingit, vt hoc nomine appellemus id om-
ne, quod nostrum ingenium superat.
Duximus etiam ad hoc, & periculum
expertus, quando aliquod stratagemam in
mundo agitur, quod deus e-
parum cognouerunt ipsum Ducem, &
eius opus inane & insanum existimant.
Et hic non mirum cum humanam capaci-
tatem diuina sapientia superet, hæc ho-
minibus contemnatur, & insania existi-
metur, vt sapiens in persona mundano-
rum dixit. Soli iustitie non luxit nobis.
Non loquitur de stulto, qui mundum il-
luminat: quandoquidem radios suos su-
per

1. Cor. 4

Sap.5.

1030

Mat. 52.

Sep. 4.

Leg. 4. per bonos, & malos spargit: sed de illo solæ iustitiæ, & diuino splendore diuinæ sapientiæ cuius claritatem mundani hominis oculis non valuerunt sustinere. Moses cum esset in Aegypto sapiens, & eloquens erat: cum verò Deum esset alloquutus, mutum & elinguem dixit se esse. Sapientissimus fuit Salomon, sed suam sapientiam cum humana conferens, in nihilum se iudicauit: neque sapientiam hominum cum illo esse. Filii huius seculi in generatione sua sapientiores sunt, & prudentiores: & ideo dixit sapiens, quod sapientiam hominum non erat curare, sed Christi sapientia quam mundi stultitia existimat. Lege Hieronymum, de viro perfecto ad amicū agrotum: qui incipit: Ecce iterum ad te scribo, post mediū in quarto tomo.

Prouer. 32. ¶ His Scribis, & Phariseis, qui erant sapientes, & prudentes coram oculis suis dei sapientia absconditur, quam ipsi neque intelligunt, & neque accipiunt. Paruuli vero, quibus reuelatur, sunt humiles, & parum de suo ingenio confidentes subiaciunt Deo. In Græco est infantes nuptis in ætatis progressu, qui nesciunt loqui: quique omnem sui curam, & fiduciam in nutrice collocant. Ira nos id deberemus facere: vt ait beatus Petrus. Quali modo genitri infites, sine dolo, &c. His paruuli Deus sua secreta pandit: vacuos, & ieiunos superbos, & arrogantes reuelat. Superbi enim Deum non inueniunt. Superbi non placuerunt tibi ab initio. Venit æterna patris sapientia, vt se communicaret paruulis, & humilibus. Qui humiliter, & animi sinceritate ad sapientiæ fontem accedebant, non vacui abibant. Non arrogantibus, & illatis, sed humilibus, qui Deo subiiciuntur, diuinæ sapientiæ aqua tribuitur, quæ tanquam salutaris, & a perenni fonte diuinaus hominum corda implet. Ideo bene in Prouerbis legitur. Vbi humilitas, ibi sapientia. Quemadmodum natura nihil vacuum patitur, ita quod si supra cælū eliet aliquis locus non repletus: terra ipsa ascenderet ne illud inconueniens sequeretur: sic gratia statim, vt cor superbia, & vanagloria ferat. Nullum locum sapientia diuina inuenit

1. Pet. 2. **1. Cor. 1.** **1. Cor. 13.** **1. Cor. 14.** **1. Cor. 15.** **1. Cor. 16.** **1. Cor. 17.** **1. Cor. 18.** **1. Cor. 19.** **1. Cor. 20.** **1. Cor. 21.** **1. Cor. 22.** **1. Cor. 23.** **1. Cor. 24.** **1. Cor. 25.** **1. Cor. 26.** **1. Cor. 27.** **1. Cor. 28.** **1. Cor. 29.** **1. Cor. 30.** **1. Cor. 31.** **1. Cor. 32.** **1. Cor. 33.** **1. Cor. 34.** **1. Cor. 35.** **1. Cor. 36.** **1. Cor. 37.** **1. Cor. 38.** **1. Cor. 39.** **1. Cor. 40.** **1. Cor. 41.** **1. Cor. 42.** **1. Cor. 43.** **1. Cor. 44.** **1. Cor. 45.** **1. Cor. 46.** **1. Cor. 47.** **1. Cor. 48.** **1. Cor. 49.** **1. Cor. 50.** **1. Cor. 51.** **1. Cor. 52.** **1. Cor. 53.** **1. Cor. 54.** **1. Cor. 55.** **1. Cor. 56.** **1. Cor. 57.** **1. Cor. 58.** **1. Cor. 59.** **1. Cor. 60.** **1. Cor. 61.** **1. Cor. 62.** **1. Cor. 63.** **1. Cor. 64.** **1. Cor. 65.** **1. Cor. 66.** **1. Cor. 67.** **1. Cor. 68.** **1. Cor. 69.** **1. Cor. 70.** **1. Cor. 71.** **1. Cor. 72.** **1. Cor. 73.** **1. Cor. 74.** **1. Cor. 75.** **1. Cor. 76.** **1. Cor. 77.** **1. Cor. 78.** **1. Cor. 79.** **1. Cor. 80.** **1. Cor. 81.** **1. Cor. 82.** **1. Cor. 83.** **1. Cor. 84.** **1. Cor. 85.** **1. Cor. 86.** **1. Cor. 87.** **1. Cor. 88.** **1. Cor. 89.** **1. Cor. 90.** **1. Cor. 91.** **1. Cor. 92.** **1. Cor. 93.** **1. Cor. 94.** **1. Cor. 95.** **1. Cor. 96.** **1. Cor. 97.** **1. Cor. 98.** **1. Cor. 99.** **1. Cor. 100.** **1. Cor. 101.** **1. Cor. 102.** **1. Cor. 103.** **1. Cor. 104.** **1. Cor. 105.** **1. Cor. 106.** **1. Cor. 107.** **1. Cor. 108.** **1. Cor. 109.** **1. Cor. 110.** **1. Cor. 111.** **1. Cor. 112.** **1. Cor. 113.** **1. Cor. 114.** **1. Cor. 115.** **1. Cor. 116.** **1. Cor. 117.** **1. Cor. 118.** **1. Cor. 119.** **1. Cor. 120.** **1. Cor. 121.** **1. Cor. 122.** **1. Cor. 123.** **1. Cor. 124.** **1. Cor. 125.** **1. Cor. 126.** **1. Cor. 127.** **1. Cor. 128.** **1. Cor. 129.** **1. Cor. 130.** **1. Cor. 131.** **1. Cor. 132.** **1. Cor. 133.** **1. Cor. 134.** **1. Cor. 135.** **1. Cor. 136.** **1. Cor. 137.** **1. Cor. 138.** **1. Cor. 139.** **1. Cor. 140.** **1. Cor. 141.** **1. Cor. 142.** **1. Cor. 143.** **1. Cor. 144.** **1. Cor. 145.** **1. Cor. 146.** **1. Cor. 147.** **1. Cor. 148.** **1. Cor. 149.** **1. Cor. 150.** **1. Cor. 151.** **1. Cor. 152.** **1. Cor. 153.** **1. Cor. 154.** **1. Cor. 155.** **1. Cor. 156.** **1. Cor. 157.** **1. Cor. 158.** **1. Cor. 159.** **1. Cor. 160.** **1. Cor. 161.** **1. Cor. 162.** **1. Cor. 163.** **1. Cor. 164.** **1. Cor. 165.** **1. Cor. 166.** **1. Cor. 167.** **1. Cor. 168.** **1. Cor. 169.** **1. Cor. 170.** **1. Cor. 171.** **1. Cor. 172.** **1. Cor. 173.** **1. Cor. 174.** **1. Cor. 175.** **1. Cor. 176.** **1. Cor. 177.** **1. Cor. 178.** **1. Cor. 179.** **1. Cor. 180.** **1. Cor. 181.** **1. Cor. 182.** **1. Cor. 183.** **1. Cor. 184.** **1. Cor. 185.** **1. Cor. 186.** **1. Cor. 187.** **1. Cor. 188.** **1. Cor. 189.** **1. Cor. 190.** **1. Cor. 191.** **1. Cor. 192.** **1. Cor. 193.** **1. Cor. 194.** **1. Cor. 195.** **1. Cor. 196.** **1. Cor. 197.** **1. Cor. 198.** **1. Cor. 199.** **1. Cor. 200.** **1. Cor. 201.** **1. Cor. 202.** **1. Cor. 203.** **1. Cor. 204.** **1. Cor. 205.** **1. Cor. 206.** **1. Cor. 207.** **1. Cor. 208.** **1. Cor. 209.** **1. Cor. 210.** **1. Cor. 211.** **1. Cor. 212.** **1. Cor. 213.** **1. Cor. 214.** **1. Cor. 215.** **1. Cor. 216.** **1. Cor. 217.** **1. Cor. 218.** **1. Cor. 219.** **1. Cor. 220.** **1. Cor. 221.** **1. Cor. 222.** **1. Cor. 223.** **1. Cor. 224.** **1. Cor. 225.** **1. Cor. 226.** **1. Cor. 227.** **1. Cor. 228.** **1. Cor. 229.** **1. Cor. 230.** **1. Cor. 231.** **1. Cor. 232.** **1. Cor. 233.** **1. Cor. 234.** **1. Cor. 235.** **1. Cor. 236.** **1. Cor. 237.** **1. Cor. 238.** **1. Cor. 239.** **1. Cor. 240.** **1. Cor. 241.** **1. Cor. 242.** **1. Cor. 243.** **1. Cor. 244.** **1. Cor. 245.** **1. Cor. 246.** **1. Cor. 247.** **1. Cor. 248.** **1. Cor. 249.** **1. Cor. 250.** **1. Cor. 251.** **1. Cor. 252.** **1. Cor. 253.** **1. Cor. 254.** **1. Cor. 255.** **1. Cor. 256.** **1. Cor. 257.** **1. Cor. 258.** **1. Cor. 259.** **1. Cor. 260.** **1. Cor. 261.** **1. Cor. 262.** **1. Cor. 263.** **1. Cor. 264.** **1. Cor. 265.** **1. Cor. 266.** **1. Cor. 267.** **1. Cor. 268.** **1. Cor. 269.** **1. Cor. 270.** **1. Cor. 271.** **1. Cor. 272.** **1. Cor. 273.** **1. Cor. 274.** **1. Cor. 275.** **1. Cor. 276.** **1. Cor. 277.** **1. Cor. 278.** **1. Cor. 279.** **1. Cor. 280.** **1. Cor. 281.** **1. Cor. 282.** **1. Cor. 283.** **1. Cor. 284.** **1. Cor. 285.** **1. Cor. 286.** **1. Cor. 287.** **1. Cor. 288.** **1. Cor. 289.** **1. Cor. 290.** **1. Cor. 291.** **1. Cor. 292.** **1. Cor. 293.** **1. Cor. 294.** **1. Cor. 295.** **1. Cor. 296.** **1. Cor. 297.** **1. Cor. 298.** **1. Cor. 299.** **1. Cor. 300.** **1. Cor. 301.** **1. Cor. 302.** **1. Cor. 303.** **1. Cor. 304.** **1. Cor. 305.** **1. Cor. 306.** **1. Cor. 307.** **1. Cor. 308.** **1. Cor. 309.** **1. Cor. 310.** **1. Cor. 311.** **1. Cor. 312.** **1. Cor. 313.** **1. Cor. 314.** **1. Cor. 315.** **1. Cor. 316.** **1. Cor. 317.** **1. Cor. 318.** **1. Cor. 319.** **1. Cor. 320.** **1. Cor. 321.** **1. Cor. 322.** **1. Cor. 323.** **1. Cor. 324.** **1. Cor. 325.** **1. Cor. 326.** **1. Cor. 327.** **1. Cor. 328.** **1. Cor. 329.** **1. Cor. 330.** **1. Cor. 331.** **1. Cor. 332.** **1. Cor. 333.** **1. Cor. 334.** **1. Cor. 335.** **1. Cor. 336.** **1. Cor. 337.** **1. Cor. 338.** **1. Cor. 339.** **1. Cor. 340.** **1. Cor. 341.** **1. Cor. 342.** **1. Cor. 343.** **1. Cor. 344.** **1. Cor. 345.** **1. Cor. 346.** **1. Cor. 347.** **1. Cor. 348.** **1. Cor. 349.** **1. Cor. 350.** **1. Cor. 351.** **1. Cor. 352.** **1. Cor. 353.** **1. Cor. 354.** **1. Cor. 355.** **1. Cor. 356.** **1. Cor. 357.** **1. Cor. 358.** **1. Cor. 359.** **1. Cor. 360.** **1. Cor. 361.** **1. Cor. 362.** **1. Cor. 363.** **1. Cor. 364.** **1. Cor. 365.** **1. Cor. 366.** **1. Cor. 367.** **1. Cor. 368.** **1. Cor. 369.** **1. Cor. 370.** **1. Cor. 371.** **1. Cor. 372.** **1. Cor. 373.** **1. Cor. 374.** **1. Cor. 375.** **1. Cor. 376.** **1. Cor. 377.** **1. Cor. 378.** **1. Cor. 379.** **1. Cor. 380.** **1. Cor. 381.** **1. Cor. 382.** **1. Cor. 383.** **1. Cor. 384.** **1. Cor. 385.** **1. Cor. 386.** **1. Cor. 387.** **1. Cor. 388.** **1. Cor. 389.** **1. Cor. 390.** **1. Cor. 391.** **1. Cor. 392.** **1. Cor. 393.** **1. Cor. 394.** **1. Cor. 395.** **1. Cor. 396.** **1. Cor. 397.** **1. Cor. 398.** **1. Cor. 399.** **1. Cor. 400.** **1. Cor. 401.** **1. Cor. 402.** **1. Cor. 403.** **1. Cor. 404.** **1. Cor. 405.** **1. Cor. 406.** **1. Cor. 407.** **1. Cor. 408.** **1. Cor. 409.** **1. Cor. 410.** **1. Cor. 411.** **1. Cor. 412.** **1. Cor. 413.** **1. Cor. 414.** **1. Cor. 415.** **1. Cor. 416.** **1. Cor. 417.** **1. Cor. 418.** **1. Cor. 419.** **1. Cor. 420.** **1. Cor. 421.** **1. Cor. 422.** **1. Cor. 423.** **1. Cor. 424.** **1. Cor. 425.** **1. Cor. 426.** **1. Cor. 427.** **1. Cor. 428.** **1. Cor. 429.** **1. Cor. 430.** **1. Cor. 431.** **1. Cor. 432.** **1. Cor. 433.** **1. Cor. 434.** **1. Cor. 435.** **1. Cor. 436.** **1. Cor. 437.** **1. Cor. 438.** **1. Cor. 439.** **1. Cor. 440.** **1. Cor. 441.** **1. Cor. 442.** **1. Cor. 443.** **1. Cor. 444.** **1. Cor. 445.** **1. Cor. 446.** **1. Cor. 447.** **1. Cor. 448.** **1. Cor. 449.** **1. Cor. 450.** **1. Cor. 451.** **1. Cor. 452.** **1. Cor. 453.** **1. Cor. 454.** **1. Cor. 455.** **1. Cor. 456.** **1. Cor. 457.** **1. Cor. 458.** **1. Cor. 459.** **1. Cor. 460.** **1. Cor. 461.** **1. Cor. 462.** **1. Cor. 463.** **1. Cor. 464.** **1. Cor. 465.** **1. Cor. 466.** **1. Cor. 467.** **1. Cor. 468.** **1. Cor. 469.** **1. Cor. 470.** **1. Cor. 471.** **1. Cor. 472.** **1. Cor. 473.** **1. Cor. 474.** **1. Cor. 475.** **1. Cor. 476.** **1. Cor. 477.** **1. Cor. 478.** **1. Cor. 479.** **1. Cor. 480.** **1. Cor. 481.** **1. Cor. 482.** **1. Cor. 483.** **1. Cor. 484.** **1. Cor. 485.** **1. Cor. 486.** **1. Cor. 487.** **1. Cor. 488.** **1. Cor. 489.** **1. Cor. 490.** **1. Cor. 491.** **1. Cor. 492.** **1. Cor. 493.** **1. Cor. 494.** **1. Cor. 495.** **1. Cor. 496.** **1. Cor. 497.** **1. Cor. 498.** **1. Cor. 499.** **1. Cor. 500.** **1. Cor. 501.** **1. Cor. 502.** **1. Cor. 503.** **1. Cor. 504.** **1. Cor. 505.** **1. Cor. 506.** **1. Cor. 507.** **1. Cor. 508.** **1. Cor. 509.** **1. Cor. 510.** **1. Cor. 511.** **1. Cor. 512.** **1. Cor. 513.** **1. Cor. 514.** **1. Cor. 515.** **1. Cor. 516.** **1. Cor. 517.** **1. Cor. 518.** **1. Cor. 519.** **1. Cor. 520.** **1. Cor. 521.** **1. Cor. 522.** **1. Cor. 523.** **1. Cor. 524.** **1. Cor. 525.** **1. Cor. 526.** **1. Cor. 527.** **1. Cor. 528.** **1. Cor. 529.** **1. Cor. 530.** **1. Cor. 531.** **1. Cor. 532.** **1. Cor. 533.** **1. Cor. 534.** **1. Cor. 535.** **1. Cor. 536.** **1. Cor. 537.** **1. Cor. 538.** **1. Cor. 539.** **1. Cor. 540.** **1. Cor. 541.** **1. Cor. 542.** **1. Cor. 543.** **1. Cor. 544.** **1. Cor. 545.** **1. Cor. 546.** **1. Cor. 547.** **1. Cor. 548.** **1. Cor. 549.** **1. Cor. 550.** **1. Cor. 551.** **1. Cor. 552.** **1. Cor. 553.** **1. Cor. 554.** **1. Cor. 555.** **1. Cor. 556.** **1. Cor. 557.** **1. Cor. 558.** **1. Cor. 559.** **1. Cor. 560.** **1. Cor. 561.** **1. Cor. 562.** **1. Cor. 563.** **1. Cor. 564.** **1. Cor. 565.** **1. Cor. 566.** **1. Cor. 567.** **1. Cor. 568.** **1. Cor. 569.** **1. Cor. 570.** **1. Cor. 571.** **1. Cor. 572.** **1. Cor. 573.** **1. Cor. 574.** **1. Cor. 575.** **1. Cor. 576.** **1. Cor. 577.** **1. Cor. 578.** **1. Cor. 579.** **1. Cor. 580.** **1. Cor. 581.** **1. Cor. 582.** **1. Cor. 583.** **1. Cor. 584.** **1. Cor. 585.** **1. Cor. 586.** **1. Cor. 587.** **1. Cor. 588.** **1. Cor. 589.** **1. Cor. 590.** **1. Cor. 591.** **1. Cor. 592.** **1. Cor. 593.** **1. Cor. 594.** **1. Cor. 595.** **1. Cor. 596.** **1. Cor. 597.** **1. Cor. 598.** **1. Cor. 599.** **1. Cor. 600.** **1. Cor. 601.** **1. Cor. 602.** **1. Cor. 603.** **1. Cor. 604.** **1. Cor. 605.** **1. Cor. 606.** **1. Cor. 607.** **1. Cor. 608.** **1. Cor. 609.** **1. Cor. 610.** **1. Cor. 611.** **1. Cor. 612.** **1. Cor. 613.** **1. Cor. 614.** **1. Cor. 615.** **1. Cor. 616.** **1. Cor. 617.** **1. Cor. 618.** **1. Cor. 619.** **1. Cor. 620.** **1. Cor. 621.** **1. Cor. 622.** **1. Cor. 623.** **1. Cor. 624.** **1. Cor. 625.** **1. Cor. 626.** **1. Cor. 627.** **1. Cor. 628.** **1. Cor. 629.** **1. Cor. 630.** **1. Cor. 631.** **1. Cor. 632.** **1. Cor. 633.** **1. Cor. 634.** **1. Cor. 635.** **1. Cor. 636.** **1. Cor. 637.** **1. Cor. 638.** **1. Cor. 639.** **1. Cor. 640.** **1. Cor. 641.** **1. Cor. 642.** **1. Cor. 643.** **1. Cor. 644.** **1. Cor. 645.** **1. Cor. 646.** **1. Cor. 647.** **1. Cor. 648.** **1. Cor. 649.** **1. Cor. 650.** **1. Cor. 651.** **1. Cor. 652.** **1. Cor. 653.** **1. Cor. 654.** **1. Cor. 655.** **1. Cor. 656.** **1. Cor. 657.** **1. Cor. 658.** **1. Cor. 659.** **1. Cor. 660.** **1. Cor. 661.** **1. Cor. 662.** **1. Cor. 663.** **1. Cor. 664.** **1. Cor. 665.** **1. Cor. 666.** **1. Cor. 667.** **1. Cor. 668.** **1. Cor. 669.** **1. Cor. 670.** **1. Cor. 671.** **1. Cor. 672.** **1. Cor. 673.** **1. Cor. 674.** **1. Cor. 675.** **1. Cor. 676.** **1. Cor. 677.** **1. Cor. 678.** **1. Cor. 679.** **1. Cor. 680.** **1. Cor. 681.** **1. Cor. 682.** **1. Cor. 683.** **1. Cor. 684.** **1. Cor. 685.** **1. Cor. 686.** **1. Cor. 687.** **1. Cor. 688.** **1. Cor. 689.** **1. Cor. 690.** **1. Cor. 691.** **1. Cor. 692.** **1. Cor. 693.** **1. Cor. 694.** **1. Cor. 695.** **1. Cor. 696.** **1. Cor. 697.** **1. Cor. 698.** **1. Cor. 699.** **1. Cor. 700.** **1. Cor. 701.** **1. Cor. 702.** **1. Cor. 703.** **1. Cor. 704.** **1. Cor. 705.** **1. Cor. 706.** **1. Cor. 707.** **1. Cor. 708.** **1. Cor. 709.** **1. Cor. 710.** **1. Cor. 711.** **1. Cor. 712.** **1. Cor. 713.** **1. Cor. 714.** **1. Cor. 715.** **1. Cor. 716.** **1. Cor. 717.** **1. Cor. 718.** **1. Cor. 719.** **1. Cor. 720.** **1. Cor. 721.** **1. Cor. 722.** **1. Cor. 723.** **1. Cor. 724.** **1. Cor. 725.** **1. Cor. 726.** **1. Cor. 727.** **1. Cor. 728.** **1. Cor. 729.** **1. Cor. 730.** **1. Cor. 731.** **1. Cor. 732.** **1. Cor. 733.** **1. Cor. 734.** **1. Cor. 735.** **1. Cor. 736.** **1. Cor. 737.** **1. Cor. 738.** **1. Cor. 739.** **1. Cor. 740.** **1. Cor. 741.** **1. Cor. 742.** **1. Cor. 743.** **1. Cor. 744.** **1. Cor. 745.** **1. Cor. 746.** **1. Cor. 747.** **1. Cor. 748.** **1. Cor. 749.** **1. Cor. 750.** **1. Cor. 751.** **1. Cor. 752.** **1. Cor. 753.** **1. Cor. 754.** **1. Cor. 755.** **1. Cor. 756.** **1. Cor. 757.** **1. Cor. 758.** **1. Cor. 759.** **1. Cor. 760.** **1. Cor. 761.** **1. Cor. 762.** **1. Cor. 763.** **1. Cor. 764.** **1. Cor. 765.** **1. Cor. 766.** **1. Cor. 767.** **1. Cor. 768.** **1. Cor. 769.** **1. Cor. 770.** **1. Cor. 771.** **1. Cor. 772.** **1. Cor. 773.** **1. Cor. 774.** **1. Cor. 775.** **1. Cor. 776.** **1. Cor. 777.** **1. Cor. 778.** **1. Cor. 779.** **1. Cor. 780.** **1. Cor. 781.** **1. Cor. 782.** **1. Cor. 783.** **1. Cor. 784.** **1. Cor. 785.** **1. Cor. 786.** **1. Cor. 787.** **1. Cor. 788.** **1. Cor. 789.** **1. Cor. 790.** **1. Cor. 791.** **1. Cor. 792.** **1. Cor. 793.** **1. Cor. 794.** **1. Cor. 795.** **1. Cor. 796.** **1. Cor. 797.** **1. Cor. 798.** **1. Cor. 799.** **1. Cor. 800.** **1. Cor. 801.** **1. Cor. 802.** **1. Cor. 803.** **1. Cor. 804.** **1. Cor. 805.** **1. Cor. 806.** **1. Cor. 807.** **1. Cor. 808.** **1. Cor. 809.** **1. Cor. 810.** **1. Cor. 811.** **1. Cor. 812.** **1. Cor. 813.** **1. Cor. 814.** **1. Cor. 815.** **1. Cor. 816.** **1. Cor. 817.** **1. Cor. 818.** **1. Cor. 819.** **1. Cor. 820.** **1. Cor. 821.** **1. Cor. 822.** **1. Cor. 823.** **1. Cor. 824.** **1. Cor. 825.** **1. Cor. 826.** **1. Cor. 827.** **1. Cor. 828.** **1. Cor. 829.** **1. Cor. 830.** **1. Cor. 831.** **1. Cor. 832.** **1. Cor. 833.** **1. Cor. 834.** **1. Cor. 835.** **1. Cor. 836.** **1. Cor. 837.** **1. Cor. 838.** **1. Cor**

coram hominibus. Cum malum perfici-
m velis comedere corti-
ces, & reuoluis, & reuoluis, reliquum verò
bonum, & pretiosum exilimas. Mundus
honorat, veneratur, & suscipit potentes,
& diuites: hæc est carnis, & fructus sub-
stantia, & hoc est, quod mundus magnifi-
cat. Sed nos (inquit Paulus) sumus corti-
ces mundi, vile, & abiectum, quod ab om-
nibus reuoluitur, & conculcatur. Sed aduer-
te, quod solet contingere, quando malum
arenæ eum comedit, ut nucleum, & medul-
lam exhauriat, putamina relinquens, ve-
nit autem aliquis conditor, qui electua-
ria conficit, & accipit illa putamina malo-
rum araneorum, & coquit ea saccharo,
& melle: atque ita vnum horum præstan-
tius, & pretiosius est, quàm reliqua alia.
Nos autem (inquit Apostolus) sumus
tanquam cortices, & perispemata vilia,
& abiecta: succus autem sunt diuites, &
potentes, quos mundus adorat. Venit
verò Christus, & accipit cortices, & puta-
mina hæc, & in suo amore diuino co-
quit, & perit in istam gratiam, &
spiritum, ut plus valeat, & magis estu-
metur vnicuique Apostolorum pes, quàm
omnia capita regum, principum, & ma-
gnatum mundi. Mirabilis conditor est
Christus, si quidem ex his pauperibus di-
scipulis, & ignaris (qui mundi erant per-
ispemata) diuinos, & coelestes homines
reddidit. Hos pauperes Deus diligit, his
sua secreta, & mysteria pandit, gaudet,
hos vult, his animus eius recreatur: Hi
sunt eius solatium, gaudium, & voluptas:
miseros mundi sapiētes, & prudētes, in ceci-
tatis tenebris inuolutos relinquens. ¶ Sed
tria hic cōsideratione digna sunt. Primū
est, ut potius ab his parulis, quàm a ma-
gnatibus, & prudentibus reuelata sunt myste-
ria. Secundū quomodo Deus dicatur ab-
scondere hæc a sapientibus, & prudenti-
bus. Tertiū quæ sint hæc quæ reuelauit
parulis, & abscondidit magnatibus. ¶ De
primò manifestum est, non Deus iniquam
acceptator personarum sit: cur voluerit,
his reuelare, aliis verò abscondere. Hoc
factum est primò, quia isti paruli consen-
serunt voluntati diuinæ, & eius inspira-
tioni, quod alii non fecerunt: ideoque
nulla punitione cæci manserunt, cum libe-

Mat. 10

ro suo arbitrio male fuerint vsi. Duplex
enim est fides, infusa, & acquisita: seu
habitualis, vel actualis. Cum primū puer
baptizatur, statim Deus in eius animam
infundit habituales fides alii virtutibus
coniunctam. Actualis erit, quando iam
adultus conuertitur ad fidem, ut Turca,
aut infidelis ac quiescens articulis fidei.
Vnde diuus Augustinus. Cetera (inquit)
possum nolens: credere autem non nisi
volens. Hæc fides donum Dei est, quam
ipse Deus hominibus tribuit, & reuelat: qui
cum in peccatis delabitur lapideus, & ada-
mantinus sit. Dei reuelationi, & veritati
non consentit. Contrarium accidit
humilibus, quibus Dei virtus se commu-
nicat: nam cum Spiritu sancto pulsanti
cor suum aperiant, digni sunt maioribus
beneficiis, & donis, atque ita potius iu-
stus, & æquus Deus istis, quam illis com-
municator. ¶ Secunda ratio quare Deus
potius istis quam illis ecommunicatur est,
nam vnusquisque vbi melius cum eo agi-
tur, & in hospitio vbi synceriori animo
recepit, & acceptum, & amicum mane-
re, & in domo sua, ut quiescat, & vir,
cū in curiā proficiscitur, & in domo alicu-
ius principis, aut magnatis hospitium acci-
pit, & conuenit, quæ in domo patris sui
habet, in deteriori parte domus cū famulis,
& ministris collocat: & prius quàm cēna
apponatur, omnis prorsus cēnandi volū-
tas est ablata, & forte sine lucerna cubat:
qui cū talia viderit, iam aurore de se de-
rat, ut foras egrediantur hospitium, hospi-
tes, & hospitalitatem detestans. Si verò
laus nihil vitæ admodum, cuius paupere-
is agricolæ accedat, alacri animo, sereno
vultu: & magno applausu eum excipit, hi
agricolæ equi curam habet, apponit
statim, & pro se promittit, & deinde vltimū
vix pinguiore pavonem, aut gallinam
interficat, mensam mantilli nunc cādidiorē,
& albiore sternet: omnes illi seruant, &
complacent, pueri suspensio ore oculos
in eum coniungunt, & venerantur: lectum
mundiorem parant, & componunt odo-
ris cunctis sintonibus: sic adeo, ut si opus est
ipsi coniuges cum domesticis, & famili-
aribus ē domo sua egrediantur, aliam qui-
am domum, & in ea habitare parant, &
completum aliquid deficiat. Nonne vi-

De spe-
ritu, &
vita. ca.
31. 32.

detis, vt ille melius, & iucundus in domo pauperis, quàm in domo diuitis excipitur? Querit Deus mansionem in domo diuitis, & superbi: non inuenit locum, vbi requiescere possit, nam eius intellectus in rebus caducis, & perituris est detectus. voluntas iniqua ambitione contramata, cor eius vitium, & honoribus sepulchrum, & potentia animæ sepulta, & nudo emancipata. Vilius, quod domi est Deo tribuunt, signant se cruce, obiter, & velut in transcurso rem diuinas audiūt, aquam benedictam sumunt: sola hæresigna Christiani Deo tribuunt, & hic accidentibus, & accessoriis Dent hospitantur: cum omnes animæ potentias principales eius partes animæ mandando libenter tribuant. Pauperes, & humiles multo aliter faciunt. Nam præcipuam domus suæ partem libenter Deo tradunt, scilicet animi potentias intellectum, & voluntatem, & cor vacuum relinquunt; è domo sua egredientes per sui abnegationem, vt Deus melius, & suauis excipiat in præcipuis animæ partibus. Ita sancti per sui contemptum, & abnegationem die totum vitam semper vitam degerebant, & sic in Deum eleuati, & in cælum transpositi, vt huius mundi homines non apparerent: vt totum hospitium Deo relinquerent, vt in diuo Bernardo, Francisco, & aliis sanctis videmus. Ideo Paulus. Nos excessimus Deo. Deo est datus casus. acsi diceret. Extra nos ipsos egressi sumus: vt Deum in animis nostris pascamus. Lege Anselmum in hunc locum. Et iterum Gal. 2. Paulus ait. Vivo ego, iam non ego: viuunt verò in me Christus. Sed mundi impudentia vsque adeo extenditur, vt non solum Deum in interiori parte domus hospiten tur, sed in equili: nā in peccatis suis Deū collocant, Deum autorem suorum malorum facientes. Sic Adam excusans suum peccatum dixit, Mulier quam dedisti mihi, &c. l. 2. Tu domine auctores culpæ, quia mihi con iugem dedisti nimis importunam, iussis meis, non acquiescentem. Tu dedisti mihi illam, tua est culpa. Ideo inquit beatus Augustinus, quod si Adam à culpa de sanc. non se excusaret, dominus illum e paradiso non eiecisset. Multi ex filijs Adam Ps. 140. huius culpæ heredes sunt, qui in Deum

culpam reiciunt: se infontes iudicando. Ad excusandas excusationes in peccatis. Hi in equilibus, & immundis locis domus suæ Deo hospitium tribuebant: cōtra verò humiles omne bonum Deo tribuunt tanquam suo auctori, malum verò, & defectuosum sibi ipsi.

¶ Tertia ratio est, vt clarius, & manifestius suam sapientiam, & potentiam ostendar. Quia infirma mundi elegit, vt fortia quæque confundat: nam vt Pharaonem Aegypti Regem superbum humiliaret, ciniphes, & ranas, in eum misit. Præclaram laudem, & honorem sibi concitauit Samson, cum sola asini mandibula mille viros interfecit. Non minor laus Dei excellentiæ, & virtuti accessit cum per Dauidem, Gigantem superbum, & furiosum Goliath prostrauit: & in illo etiā, quod manibus imbecillæ mulieris superbus princeps Holophernes interierit. Sed illa est prædara, & inter omnes excellentior victoria, quæque Dei potentiam, & virtutem magis illustrat, magnificat, & extollit. vt per paruulos discipulos, suo imperio vniuersum mundum subegerit. Hos paruulos eligit, hos assumit, his potentes mundi vires confringit. Si enim hic videres imaginem variis coloribus, & subtili penicillo depictam hucque accederet excellentior alius pictor, sibi que perpendicularum assumeret, & in parte deoingeret aliam imaginem, quæ longo spatio primam antecelleret, sic denique, vt ars materiam simul, & naturam videretur superare, & vincere: nonne omnes mirarentur? Sic mundus trans, & magnis equitum copiis ciuitates expugnat, hæcque Reges vt etiam de iudæis reportant. Deus autem non sic, sed carbonem, & pauperulos discipulos, & ignaros eligit. Et non mirum, nam cum Rex sit homo, vt homo potest errare, & sic habet suos consiliarios, & sapientes, vt per illos imperium regat, & pabernetur. Et, qui imbecilis est, habet opus fortibus militibus copis, & exercitu, vt suos inimicos superet, & vincat. Deus autem, qui summa sapientia, & potentia est præditus nullis armis, & militibus,

1. Co. 1.
Exo. 8.

Jud. 15.

3. Re. 17
Jud. 13.

2. Co. 1.

Gal. 2.

Gen. 3.

l. 2.

mor. 1.

33.

August.

fer. 19.

de sanc.

tom. 10

Ps. 140.

nullis

nullis copijs, & exercitijs, nullis literatis,
et mundum regeret, & gubernaret. Et
ideo his rationibus istis paruulus voluit
Deus sua secreta manifestare: & ea abscon-
dere sapientibus, & prudentibus huius seculi.

¶ Secundum autem, quod hic est dignum
consideratione. Quomodo Deus huc sua
secreta abscondit? Dico quod exsecrauit, non
illuminando, deinde occasiones, & cau-
sas subiecit, quas quibusdam peccato-
ris magis ac magis exsecratur iussu Dei in
die obsequantibus, & in ista luce de
his et de ceteris, Origenem, & Cyprianum
testem habeo. Sed ne omnia transcurramus,

aperit pretium erit, hic aliqua enarrare.
Quemadmodum fluvius licet ex paruo fon-
te nascatur, recipit tamen incrementa a-
liorum fluminum, & per hoc magis ex-
crescit, eo plures & maiores riuulos, & flu-
vios amplectitur, & maior fit: sic contin-
git multis peccatoribus qui peccata pec-
catis augentes, maxime peccatores fiunt,

ut deinde per ista, & per ista deinceps
gantur. Hos Deus ut pessimos, & puer-
los indurat, exsecrat, & sua secreta illis
abscondit: non quod ipse directe sit cau-
sa ignorantie, & oblationis, sed quia
iustitia dei meretur maiorem exacer-
bationem, & indurari, auxilium auferen-
do in peccatis suis in peccatis suis exacer-
cat itaque negatiue, quia nolentibus non
conferit gratiam neque lumen. De his ait

Paulus, quod tradidit eos in reprobum sen-
sum, & exsecrauit intellectum eorum: Non
tamen per hoc operatur Deus, sed

quoniam isti in ipsos se effecerunt, indurati
sibi sunt, ut recipere gratiam Dei
sol omnibus oritur, nemini abnegatur:
sed in tenebris manebit, qui tenebram non
aperuit, aut clausus domi manserit. Atque
ita dicimus quod sol absconditur a eo,
qui ei ponit impedimentum, ne ipsum vi-
deat, & sic etiam dicimus isti talem solum se
absconditile, nam ita cum illo se habuit, ac
si non oriretur. Tempore hiberno dicitur,
sol absconditur, quando cum non
videmus, propterea quod nubes, & nebu-
lae inter ipsum ponuntur. Ita vultum
Dei, & cetera, quae in se habuit, & cetera
dicabat, omnes illuminabat: miseris autem,
& superbi Pharisaei tot obacula, tot im-

pedimenta ambitionis, & arrogantiae opo-
ponebant, ut obcaecati, & mentis tene-
bris operirentur, & in tenebris, & in
mythena Dei, & secreta intelligerent. Ita
haereticis suae superbiae, & identibus suis
propriam sententiam, & iudicium sequen-
tibus veritas occultatur, & caecitas, & ca-
ligo illorum mentem ascendit: ut his, qui-
bus clara, & splendida sunt oculos offendit.

Sol refulget (ait Ecclesiasticus) radus suis,
& tenebrae non cadunt in pedibus eius: non lo-
lis culpa, qui planeta est excellentissimus,
sed per se habet tenebras, & tenebrae
tenuem oculorum nostrorum: nam aquila
nullis oculorum sensibus firmo intuitu so-
lem in uisibilibus conspicit, ex tenebris
namque hinc corruptum est istum, & cetera,
qui motus aures transgrediuntur, manu
terunt olivae ramum, ut ipsum aspiciant:
ne nimis candore, & albedine caeci hanc.
Atque ita cum superbus, & arrogans ocu-
los suos in sidera, & in altum, & in
conuere, & Dei secreta, & mysteria, na-
turalia, & cetera, & cetera, & cetera,

errore, & haeresi caecus rodditur. Un-
de Iob. Quasi in nocte sic palpabunt
in meridie. Et sicut sol tuo recessu solet
esse causa congelationis non directe, sed
indirecte, sic Deus in poenam peccatorum
solet in peccatis, & in tenebris, & in
in tenebris manent, & exsecratur insipies
cor eorum: sicut illis Pharisaeis contigit.

Sic indurauit cor Pharaonis, quia nega-
uit ei auxilia non inquam necessaria ad
solum, sed necessaria ad salutem, quod Deus
nunquam facit nisi iusto, & de meritis exi-
sistentibus in causa. Unde in persona do-
mini dicit Elias. Quis est iste liber repu-
du, quo dimisi matrem vestram? Ecce e-
nim in iniquitatibus vestris venditi estis,
& in sceleribus vestris dimisi matrem ve-
stram: quia ueni, & non erat qui audiret.
Igitur propter sua scelera Deus relinquit
peccatorem.

¶ Illud autem hic diligenter notabis,
quod peccatorem a Deo relinquit, idem est quod
Deum relinquit a peccatore: nam Deus
nunquam peccatorem suo auxilio destitu-
eret, nisi prius peccator a Deo fugeret.
Deus quippe firmus, & stabilis semper in
amicitia nostra persistit: peccator uero est
qui propter immutabilitatem, & incon-

Ecd. 41

Iob. 10

Exod. 1

Isa. 50

Rom. 1.

tendens in te suam iustitiam pronocare, & promouere. In Deo enim iustitia, & misericordia in duabus stateris sunt, ex quibus vna altera non est maior: nam ambæ sunt infinitæ, & sic quādo peccas, manibus tuis tua opera ad te attrahis propter iustitiam, & tunc latera diuinæ iustitiæ ad te descendit: ascendit verò ad Deum statera suæ misericordiæ. Si ergo Deus in te suam iustitiam extendit, suam verò misericordiam in se contrahit: quid speras si non pœnitēs? Thesaurizas secundum impitentes cor tuum, in dē vindictæ, vt Paulus ait. Est enim vasculum quodā in modum gazophilati in quo semper pecunia deponitur: postquam verò est impletum, & thesaurum factum, id frangūt, pecuniamque extrahunt: ita tu peccata peccatis cumulans, iniquitatem iniquitati ad, & vique in omne iuram aspectu, & thesaurizas in die iudicis. Sed veniet dominus, & contringet te, & diminuet animam in Tartara nutrens, corpus verò in sepulturam vt absumat. Ne igitur cor tuum tanta inuadat obliuio, vt accipere in Deum audeas, suæ fretus misericordiæ, suam misericordiam in te ostendit, & obsecro contempleris, quod si hic suauis, & benignus cum paruulis se ostendit, illic est cum sapientibus, & prudētibus huius mundi iustus iudex, & rectus. Vtrumque enim est considerandum, si vitam rectam, & bene compositam velimus degere, in mentes redigentes suam iustitiam, & misericordiam: quandoquidē ipse has duas hūc ostendit, tenebris, & cæcitate superbos puniens, paruulis, & humilibus sua secreta reuelans.

¶ Que sint autem quæ abscondit prudentibus, & sapientibus, & reuelauit paruulis? Hoc est tertium obseruatione dignum. Abscondit enim hæc. Quæ sunt hæc, quæ abscondit? gaudia scilicet æterna, gloriam beatam, trāitionem suæ diuinæ, & coram deo in eternum habitaculi, sine fine quietem, sine metu felicitatem, vitam sine mortis timore, & sine fine gloriam. Quæ sunt hæc quæ abscondit? suauitatem interioris Dei inspirationis, dulcedinem suarum consolationum, animæ suæ liberationem, & captatem, & suauitatem internam, quam cor nostrum ac-

cipit pro laboribus, & persecutionibus pro ipso perpassis. Quæ sunt hæc, quæ abscondit? sapientibus? Abscondit certe cōtemptum, sui ipsius abnegationem, crucis Christi suauitatem, pauperiem diuitem, famem, & sitim pro Deo contentam, & satiatam, veram mortificationē, odium & inimicitiam mundi, patriæ cœlestis amorem, & quod pauperes, & paruuli sine beati etiam si lachrymis constringantur, quod in persecutionibus gaudeāt, & alacri vultu mortem pro Deo suscipiant, & quod mundum non proloquantur, ipsi diligant, & amplectantur. Hæc certe non valent intelligere sapientes mundi: sed solum hi, qui se omnia sua Christo emanciparunt.

¶ Sed cur non dixisti, o mundi Redemptor. Abscondisti has operas, hoc lumen, hoc thesaurum, & cetera? Etiam, vel latet? Responsum credo esse, nā hæc gaudia & beatitudo non a Deo in sapientibus abscondit, & reuelat paruulis? nūllatenus humana lingua possunt explicari. Silentium enim eorum laus est. Diuina certe humano eloquio non possunt enarrari. Et sic Esauus plenus diuinis secretis dixit. Secretum in eum mihi, secretum meum mihi. Et Paulus raptus vsque in tertium cœlum, dicit se ea vidisse, quæ non licet homini loqui. Nam si in Ecclesia esset globus æquali quantitate cum ipsa Ecclesia, quomodo per Ecclesie ianuā globus posset exire? ita nimium non potuerunt exprimi, nec exire gaudia spiritualia animæ per ianuam sic minimam, vt est corporis os. Regina Sabba audiens sapientiam Salomonis non habuit ultra spiritum. Quāto magis sapientia diuina faciet obmutescere? Sunt adeo plura Dei mirabilia, et laudabilia sit de eis tacere, quam aliquid dicere: ne forte cum incompisse putaueris, nihil dixisse recorderis. Sic dominus dixit Nicodemo. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vniuersum daret. Hæc particula, sic, magnam vim, & emphasim habet. Sic dilexit, & quantum dilexit? Nemo est, qui inueniat tantum, huic quanto. Certē immensum pelagus amoris infiniti, quo nos Deus protequitur, & cuius inuenire non ausus est dicere.

I. 1. 1.
2. C. 1.
24.

3. R. 1. 10.

I. 1. 1. 1.

re: nam hic amor ineffabilis est, & omne humanum os lingua obmutescit in eius narratione. Idē fecit Paulus agēs de Christi passione cū dixit. Considerate eum, qui talem pro nobis sustinuit contradictionem. Nonne et de his, quæ carnalibus vel vapidis hominibus, vel toronam sceleſtium non habent, qui talem. Hæc adeo sunt magna, vt sentiri queant: non verò explicari.

Quid mirum, quod fieri poterit, animę nostrę
gaudium, cum Deus dulcedines, & suavi-
tatem immittit? itaque in hoc pronomi-
ne, hæc includit Christus suę sapientię
infinitos thesauros, quos illis parvulis, &
humilibus revelat. Nullo nomine hi the-
sauri, & hæc sapientia includi poterunt:

floria. He sunt dulcedines, & consolatio-
nes spiritus superni, quas mundi ne-
que sapientia, neque potentia, neque
virtus, neque prudentia mundi abscondun-
tur, & reuelantur paruulis, & humilibus.

Sed non desidebat, inquit, ut
 et non vitarent peccata, ut poena non ab-
 scderetur eis hec diuina sapientia? [Et
 tu pater quoniam sic fuit placitum ante te.]

Voluntas Dei fuit. Ac si diceret, Hec ex-
 catio impiorum non minus decuit ad tuā
 iustitiam. q̃ p̃iorum illuminatio, ad tuā
 misericordiam. Quid placuit ante Deū.
 Non est volentis neq; currentis, sed mi-
 serentis est Deus. Pharaō, & Nabuchodo-
 nosor uterque reges fuerūt, & Dei popu-
 lum persequuti sunt: at Pharaō dam-
 natus, Nabuchodonosor vero saluatus
 consequutus est. Cur hoc? Quoniam sic
 placitum fuit ante Deum. De Nabucho-
 donosore, q̃ tuent saluus expresse attest-

Augustinus. O homo tu quis es, qui respondens Deo? Nonne potestatem habet tigulus, ex luto aliud vas in honorem conficere: aliud vero in contumeliam? Nonne potestatem quis habet tigulus supra vas, habebat etiam Deus super creaturas? Poterit ne vas etiam in linguam habere, ut crederet figulo cur sic me fecisti. Ideo ait Augustinus. *Et non in gehennæ flammis non fieret et intumescit. Ideoque quod vas sit vas contumelie, & indignationis in interitum, & alius honoris: nulla potest astringari, &*

134C

Aug. li.
de pra.
des. &
grat. a.
cap. 15.
Rom. 9.
Aug. de
pra. des.
& gra.
t. a. 15.
Aug. li.
August.

aliis non: quòd vnus abscondantur hæc diuina mysteria, & alius reueletur, à voluntate Dei prouenit: Sed ostendit Christus quod ipse sit medium huius vocacionis, quia licet à patre dependeat omnia tanquam ab origine, tamen per ipsum Christum sunt omnia: unde quæ ipsi dicitur est potestas, & hac ratione inquit, Omnia tradita sunt mihi à patre meo. Hoc est, ego possum vocare quoscunq; voluero sicut pater, quia omnium habeo potestatem sicut ipse: sed solum in hoc differre, quia potestas patris est à se, quia eam à nullo accipit: ego autem habeo eam ab ipso, quia omnia quæ habeo tradita sunt mihi ab ipso, inquit enim Deus tradita sunt Christo omnia: non quidem creaturæ, quia illa non traduntur ei. quia per ipsum factæ sunt. Sed tradita sunt omnia: hoc est, oēs perfectiones Patris, quia cum sit eadem substantia numero patris, & hinc, & idem esse, est eadem potestas, & bonitas, sapientia, ceteritas, & cetera attributa, quia impossibile est, eos diu ferre in aliquo assoluere, quin sint duo di. Sed cum sit tantus vnus Deus, nulla est perfectio patris, quin eadem nu-

[illegible]

possum in eo, qui me confortat. Nam si tri-
stis, in tristitia, & in dolore, & in
luctu, id certe euenit, quia Christum non ha-
bes: & procul eum habitas. Si Christum
socium haberes, nemo aduersus te praeva-
leret: & consolationis fontem possideres,
ex qua dulcedinem, & suauitatem potes
exhaustire: quia vt Augustinus ait, inebri-
bis eum per quoniam facta sunt omnia, & cu
ipso omnia possidebis. Et licet qui Chri-

Christum non habet, plenus est miseriis,
 & necessitatibus, Vnde David in psalmo.
 De necessitatibus meis erue me. Deus, &
 potens erat David, & non quarebat tri-
 butum videbat. Et Iobias sanctus, habe-
 bimus multa bona, si timuerimus Deum.
 Et alibi David, Quid volui in caelo, &
 quid aliud volui super terram praeter te?
 Omnia vixq; necessestas, & pauperes sui te
 anima nostra, quando Deus ei non inha-
 bitat. Sic cora terra que sunt homines so-
 liciti, & diligentes, & id non timeant, sed
 laboribus cum tranquille, & quiete ara-
 da se reseruat.

Pfa. 22.

1916.2

Ser. 54-
de ver-
t. d. 5

in 105.

៣ ឆ្នាំ.

196a. 24.

101. 16.

105. 13.

2007.03.25

egitur nobiscum habeamus, & omnibus bonis affluemus: quandoquidem adeo bonus, misericors, & benignus est, quod cum omnipotentiam, & maiestatem habeat, ut dicat, omnia tradita sunt mihi à Patre meo, statim nos inuitat, & ad se allicit, dicens; Venite ad me omnes, qui laboratis,

Mat. 11. & onerati estis, ut Matthæus scribit.

¶ Attendite etiam, & considera liberalitatem, & bonitatem Dei: siquid in Christi manus omnia constituit. Nobiles namque, magnantes, & principes huius mundi etiam si liberales, & magnifici sint, perfectum tamen domus, qui rem familiarem, & dona in pauperes, & domesticos distribuit, aurum habent: ut etiam si ipsi ut domini rem velint distribuere, & dignos beneficiis, & donis cumulare: ipsi perfecti manus comprimant, & conuertant. Dominus tamen perfectum, & distributorem adeo liberalem habet, in cuius potestate, & manus omnia tradidit, ut ipse distribuatur. Pater dedit ei omnia in manus.

101. 13. Et quæ obiecto sunt illæ manus? Manus perloratæ, manus aperte, & extensæ. Larroni namque qui ut sui recordaretur perebat, plus petito promisit, & cælum tribuit. Ingens consolatio omnibus peccatoribus esse deberet: propterea quod Christum habeant liberalem largitorem, & datorem donorum, & gratiæ Dei. Ne obsecro pigri, & ignaui limus in petendo, ut nostrorum peccatorum miseretur: quandoquidem ipse in parcendo liberalis.

¶ Nemo hic est observandum, quod his verbis Christus cum prædicaret, ut ad se omnes venirent, ostendit magnitudinem, auctoritatem, potentiam, & diuitias sui ipsius: ne uocationem contemnerent, cum ipsum dominum viderent pauperem, & humilem. Si Rex uer faceret, sine equo, sine apparatu regio, sed tanquam aquis seruus, & minister, & in itinere obuiam fieret potenti alicuius magnati, tuncque rex ei dixisset, uellet ne domi suæ personam uidet aut perfecti sustinere: tunc certe ille nobis, & potens Regem iudicaret, & insanum indicaret. At uero si Rex se non ostenderet, quis esset diceret proci dubio beneficium oblatum acceptaret. Ita Christus cum in Caphar-

naum prædicaret, & vocaret multos, ut ad se venirent, dicens, venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos: quia uero aliquis poterat dicere, Quomodo estis pauper, & ditare possis, cum pauper, & humilis sis? ne aduocationem ingentes contemnerent (cùm ipse Rex gloriæ expoliatus esset) ideo se mandasset inquires, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Filius sum Dei, Rex, & Princeps ecclæ, diues, & potens: qui uestris potero subuenire miseris, & pauperem subleuare. Sed iterum pollicetur aliquis instare. Vnde tu hanc habes potestatem: cùm sis homo similis nobis? ad hoc respondet dicens. [Et nemo scit quis sit pater noster, & quis sit pater noster, & cui uoluerit filius reuelare.] Pater est à quo ista proueniunt, & nemo nouit patrem nisi filius, scilicet Christus ipse, qui filius Dei est. Quantum enim Deus cognoscibilis est, non potest à creatura cognosci, cum sit obiectum infinitum. Spiritus sanctus tamen

neque quando Christus dixit loquens de ultimo iudicio. De die illa nemo scit, neque Angeli eius, sed solus pater. Non excluditur ibi Spiritus sanctus, quia dicto exclusiua in diuinis addita uni personæ respectu termini essentialis non excludit aliam, quia essentialia sunt eadem numero tribus personis. Quapropter etiam dicitur de tribus: propter inseparabilitatem, & consubstantialitatem trium personarum. Sed per hoc, quod dicitur nemo, excluditur quod liber suppositum creatum. Vnde idem est dicere, Nemo nouit nisi pater, sicut dicere, Nemo nouit nisi Deus, cum illi sint termini essentialis, cum sint communes tribus personis: diuinæ enim personæ cognoscuntur scilicet, quantum cognoscibiles sunt. Le isto modo loquitur Christus, quod nemo nouit nisi pater, neque patrem nouit nisi filius: nos uero isto modo non possumus illum cognoscere quantum illum aliquantulum in hac uita cognoscere possumus per naturalem rationem. Et quia ratio naturalis à Deo conata est, ideo illa cognitio quæ de Deo per naturalem

Mat. 11.

ralem rationem habetur: aliquando reuelatio appellatur iuxta illud Pauli. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas. Sed per naturalem rationem nemo Philosophorum cognouit, à quam diuinitatem personam secundum proprietatem personalem: nec Sanctissimam Trinitatem. Sed est alia reuelatio diuiniore, & altior: qua (Deo reuelante) cognoscimus eum per fidem. Perfectissima autem cognitio, quæ de Deo potest haberi in hac via est per meritam, & puram negationem: ita ut uiuamus Deo tanquam enti incomprehensibili, & prorsus ignoto quantum ad quid est. In eo autem, quod dicit, quod reuelat cui vult, ostendit, quod fides est donum Dei iuxta Pauli sententiã, Cui vult se reuelat, & manifestat dominus. Ideo Paulus ait, Cum autem placuit ei, qui me segregauit ab utero matris mee, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me. Magnam quædam beneficium Christicolæ Deo acceptum, &

Rom. 1.

Eph. 2.
Gal. 1.

Eccl. 1.

Psal. 3.

Num. 1
Nu. 14.

autem Deum cognoscere. Aperiit quippe cognouit eam in terra, & propter suam superbiam ceciderit, ne demoni facti. Non fatus est, ut eum cognosceret: sed ut diligas. Illa tanclo quatuor animalia erant plena oculis, quia plena erant cognitione diuina: sed vide quid scriptura dicat: Coram facie sua ambulabant. Sic non sufficit, ut Deum cognoscas, sed oportet, quod ambules coram facie: hoc est, ut viuas secundum id quod intelligis, Deum semper coram oculis terens, & in eius mandatis diligenter ambulans. virtutem virtuti copulans, ut videas Deum deorum in Sion in bonis operibus exercens, & excolens, ut sancte, & immaculatè viuas. Vult Deus cognosci, sed magis cupit amari, & timeri. Ex sexcentis milibus, qui ex Aegypto egressi sunt, qui Deum cognosceant, omnes in deserto perierunt exceptis duobus: quia non omnes diligendo Deum sequebantur. Sed hæc de hac re iam dicta suffici-

Scilicet in Luc. Tom. 2.

cient nunc iam Lucam audiamus. [Et conuersus ad discipulos suos dixit.] Conuertite se ad discipulos, ut eos reddat attentos quæ a comitibus vestris beatus dicit, & facilitate loqui volebat. Quia in superioribus dixerat patrem celestem autorem esse beneficii collati: ostenda etiam se huius collationis mediatorem esse. Præterea, quia dixerat dominus alloquens Patrem, quod sacramenta, & mysteria, quæ super his absconderat, reuelauerat paruulis: nunc ostendit qui sint illi paruuli, scilicet discipuli, & sequaces eorum: neque est contemnenda illa reuelatio, quæ beatos fecit. Ait ergo. [Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.] Hæc beata visio discipulorum (quæ non erat de corpore, sed de corde) non erat de corporeali visione: nam sic beati essent Pharisei, & eructi xores, qui illum corporaliter viderunt. Neque de visione solum modo secundum fidem: quia illo modo Patriarchæ, & Prophætæ Christum viderunt, quia crediderunt in eum, & tamen non dicuntur beati, cum Christus hic assignet differentiam, dicens, Multi Reges, & Prophætæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Ideo intelligitur de utraque visione simul: scilicet quod Christum corporaliter viderunt, & etiam crediderunt, quod esset filius Dei. Erat enim quædam beatitudo videre hominum illum quem sciebant verum Deum esse: in quo omnino bonum nostrum positum esse agnosceremus. Non erant autem beati illa beatitudine, quæ est in patria, sed alia quadam quæ alterius speciem præterit, & quæ superat omne gaudium huius vitæ. Præterea, non beati illo modo credendi sunt illi, qui Christum vident, & credunt: & charitatem non habent. Quidam enim (ut Paulus ait) Deum cognouerunt, & quia illum non gloriificauerunt diligendo euangerunt in cogitationibus suis. Quemadmodum excusorum ferramentum etiam si licem fortiter collidat, nisi illi diligenter intemeret, in quo suscipiat admoueri, nullum omnino ex ea industria, & labore fructum assequutus erit: ita illi Philotopi, de quibus loquitur Paulus, quamuis ingenio acie veluti quoddam excusorio ferramento, præclarissimum illum, & egregium licem Deum

Rom. 7.

ad illud

tiomundi absconſa ſunt, ſicut Paulus Epheliſis ait. Et quæ illa ſint, audi. Primò videmus, & audimus in noſtro Evan-
Eph. 2. gelio omnes Chriſtiani, peccatum pri-
 morum parentum, propter quod omnes
 nati ſumus filii iræ, per Chriſti mortem
 iam abſoluti, & ſalutari eſſe. & cum
 Chriſtum nobis ſe reconciliaſſe, Secundò
 Deum factum eſſe patrem noſtrum, cui
 quilibet quantumvis paruulus audeat di-
 cere. Pater noſter, qui es in cælis. Tertiò
 Chriſtum videmus fratrem noſtrum:
 & ſic ipſe ad Magdalenam ait, Aſcendo
 ad patrem meum, & patrem veſtrum, &c.
 Vade, & dic fratribus meis. Quartò Chri-
 ſtum videmus Pontificem noſtrum, & ad-
 uocatum apud patrem:ideo enim per pro-
 prium ſanguinem introiit in ſancta, vt
 ibi appareat in conſpectu Dei pro nobis.
Hebr. 9. Quintò videmus, & audimus, quod cœ-
 lum nobis pateat. Molite (inquit Chri-
 ſtus) timere puſillus grex: quia compla-
 cuit patri veſtro dare regnum. Nonne
 vides hæc quàm magna ſint? Non fecit
 protectio taliter omni nationi. Quo ma-
 iora accipimus, tanto plus gratitudinis à
 nobis exigitur, & ſi velis audire, quanta
 & quam magna hæc ſint, audi ſequentia,
 [Dico enim vobis quòd multi Prophetæ,
 & Reges voluerunt videre quæ vos vi-
 detis, & non viderunt. & audire quæ au-
 ditis: & non audierunt.] Sed dicet ali-
 quis, Cùm conſtet Deum patribus fuiſſe
 loquutum, & ab eis viſum, quid ſibi vult:
 quod hic dicitur, Multi Prophetæ, & Re-
 ges voluerant videre quæ vos videtis, &
 non viderunt? nam Abraham multoties
 Deum apparentem vidit: & tandem in
 trium Angelorum perſonis hoſpitiore-
 cepit. Moſes quoque ſcriptura teſte, cum
 Deo ſolitus erat loqui facie ad faciem: ſi-
 cut loquitur homo cum amico ſuo. Et
Gen. 17. Eſaias vidit ſe dicit dominum ſedentem
Exod. 3. ſuper ſolum excelſum. Sic etiam Mi-
 chas, multiq; alii Prophetæ veriſſimè
 ſibi Deum apparuiſſe confirmant. Vnde
 & videntes ſunt appellati: ſerè tota ſcri-
 ptura patres antiquos Deum viditſe de-
 monſtrat. Si ergo ſancti patres, & Pro-
 phetæ Deum viderunt, (vt ſcriptura te-
 ſtatur) quid eſt quòd Dominus dicit, Vo-
 luſtunt videre, quæ vos videtis, & non
 viderunt? ſed vt iam dictum eſt, aliud
 eſt videre per imaginem. & aliud per ſpe-
 ciem. Viderunt quidem ſancti præme-
 morati Deum omnipotentem: ſed per
 ſpeculum, & imagines in ſubiecta crea-
 tura. Omnes enim manifeſtationes, quæ
 ad patres veteris teſtamenti factæ ſunt
 per inferiores Deo creaturas, ineſſe per
 Angelos factæ ſunt. Si enim in ſe ipſo
 abſque ullis imaginibus Deum ſancti vi-
 derunt, ſicuti eſt, quid eſt, quod Moſes
 qui cum domino (vt iam dictum eſt) facie
 ad faciem loquebatur, obſecrabat di-
 cens, Si inveni gratiam in conſpectu tuo,
 oſtende mihi te ipſum manifeſtè vt videam?
 Quem manifeſtè videre cupiebat, vtrique
 vſque ad illud tempus per imagines, & fi-
 guras ſe viditſe declarabat. Vnde, & bea-
 tus Stephanus de ipſo dicit, Ecce video
 cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris
 virtutis dei. Hic eſt Moſes, qui cum An-
 gelo loquebatur: qui apparuit ei in rubo.
 Porro longè aliter ſancti Apoſtoli domi-
 num videre meruerunt: quia ipſum præ-
 ſentem habebant: & ei conuictu familia-
 riſſimo adherentes, quidquid cognosce-
 re voluſſent, non per ſpeculum aut æ-
 nigmata, non per Angelos aut alias viſio-
 num ſpecies, ſed ipſum dominum inter-
 rogantes diſcebant: vade omnibus ſan-
 ctis iam præteritis, priuilegio beatitudi-
 nis præteruntur. Nam illi, qui in veteri
 teſtamento Deum viditſe narrantur iux-
 ta fidem deſuncti ſunt omnes, non acce-
 perunt maiorem claritatem, ſed a longe eis ap-
 picientes, & ſalutantes.

¶ Sciendum præterea per incremen-
 ta temporum cognitionem Dei, in ho-
 minibus creuiſſet. Apparuit dominus
 Abraham: ſed longè poſtmodum Mo-
 ſi, dicit. Ego ſum Deus Abraham, Deus
 Iſaac, Deus Iacob: & nomen meum, A-
 donai, non iudicauit eis. Quibus ver-
 bis Moſes, plus aliquid de Deo viditſe,
 quam præteritis. Vnde etiam beatus
 Dauid multis poſtea tem-
 poribus natus dicit manifeſtè, ſuper
 ſenes intellexi. Quod eſt dicere, Præ-
 cunctis qui ante me fuerunt Patriarchis,
 & Prophetis ſublimius aliquid de Dei
 maiestate cognoui. Verùm præ omni-
 bus illis clarius, & excellentius illi vniua-

Exo. 33

A. 2.
Exod. 3

Heb. 12

Gen. 17
Exod. 3

Ps. 118.

ti sunt Apostoli: qui ab ipsa, & per ipsam Dei sapientiam eruditi, cuncta, quæ de celestibus, & diuinis humana poterat ferre capacitas, plenissime cognouerunt. At Pharisæi non sic viderunt Christum, quoniam mentem eorum malitia exercebat, & oculos habebant infirmos. Nos verò si beati esse volumus, & Christum videre in

Mat. 5.

Cant. 1.

ta intueamur. Vnde in canticis, Oculi tui columbarum: columba caret selle, & simplices habet oculos. Tales opus est, nos

Luc. 6.

hominum sunt beati. At verò quia in oculis hominum est malitia, fictio, & paruum iudicium, nihil videmus, quod in vitam partem non retorquerent. de iroxmorum vitæ præiudicantes. Hypocrita trabem quæ est in oculo tuo non vides, &c. Sed

1. Cor. 1.

nostram verò eruditionem alia duo hic obseruanda sunt. Primum est, quam parū valeat coram oculis Dei, vel regem esse, vel prophetam, vel principem, magnatē, diuitem, aut potentem, qui oculos conuertit in pauperes piscatores, contemptos, & abiectos iudicio mundi, & hos in amplissimam dignitatem, & honorem eleuat: orantes vero deicit, & contemnit. Vnde

Gal. 3.
Mal. 4.

sunt destrueret: ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Ex hoc facile erit discere, quam vanum sit, hominem gloriarī, in regnis, denariis, & officiis maiorum honoribus, & sanguine: quandoquidem hæc omnia nullius valoris, & momenti sunt apud Deum, sed quæ ipse fueris operatus. Et si hoc clarius cognoscere desideratis, quid nobis in homine Christiano esse potest, quam quod sit filius Dei? certe si omnia alia cum illis cōferantur, nulla sunt: nam si huiusmodi heredes regni celorum. Sed attendite,

hæc virtutibus, quæ ad nolum Dei pertinent, adiungatur. Ego dixi, estis, & huiusmodi omnes: vos autem sicut homines moriemini, & sicut vnus de principibus cadetis. Primo declarat hominis dignitatem in eo, quod est filius Dei: secundum ostendit, quod nihil hæc dignitas prodest, si ut homines moriemini. Quid

aut homines moriemini? totum, quod estis absorbet mors: nam si sicut homines vixeritis, sicut homines moriemini, & ibi omnis valor, & dignitas vestra silet.

Nō moriemini sicut filii Dei excelsi, quos adeo diuini, & salubrior vita expectat. Et sicut princeps in bello, qui licet magnus sit stipatus exercitu, lucidis, & splendētibz armis etiam cadit: sic & vos cadetis. Ecce ergo quomodo encientur filii Dei excelsi, nisi ut tales, & talis patris filii viderent. Sed si copias istam rem mirabiliorē efficere. Magnū est esse filios adoptiuos Dei, maior filium naturalem, sicut solus Christus erat. sed Christus non vult filius Dei haberi, si opera patris non fecerit, cum ipsemet dicat, Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Et si omnia hæc, quæ nobis sunt, & præclara, sine virtute, & sanctis operibus pro nihilo reputantur: quid cogitas apud

illis progenies, regale sceptrum, & mundum subire dignitas? Omnia hæc Deus nihil pendit, & facit. Et ut certius intelligas, quam rationem aut mentionem de

stenditur, quam ut id quod multi reges, & prophete cupierunt videre, paruulis,

cer ostendi, & manifestari. Obseruandum secundo est, quod si aliqua inuidia te inuaserit, ut sancti Apostoli ea viderint, quæ tu non vidisti, illud attendas,

negocio posse attingere. Certè beati erant oculi discipulorum, qui Christum in carne videbant: sed maior beatitudo erit videre Christum impassibilem & immortalem in celis. Cum hac quippe bea

in carne videbant, poterant, & ipsi damnari, quod Iude contigit: sed qui Christum viderit in celis nequaquam ab il

lo, ut hanc beatitudinem consequaris, quam multi Reges, & Patriarche non valuerunt consequi: quandoquidem, id est in tua manu, & potestate, &c.

Sequitur. [Et ecce quidam legis peritus surrexit tentans eum, & dicens.] Iste in lege peritus erat, & peritum se iudicabat,

bat, & non querebat, ut disceret, sed ut tentaret: sicut est mos literatorum superbiorum. Aduerte quemadmodum legis periti, doctiores & sapientiores sint capitales inimici Christi: & qui prius eum, & suam doctrinam persequuntur. Nulla est gens tam pestilens, & iniqua, ut literati, qui depravatam habeant conscientiam: & plus damni in ciuitatem, & populum vnus horum infert, qui iam habet auctoritatem, & opinionem, quam centum alii simplices, & ignorantes. Nam ut sapientibus illis creditur, atque ita populū peste peius corrumpunt: ut est videre in strage, & damno, quod Lutherus iniquus suo errore causauit. Attendite obsecro & plangite stragem, quam in Ecclesia detestantur Zuinglius, Oecolimpadius, Calvinus, & alii. Ut ex pharmacopoea officina, vbi salutaria medicamenta, & pretiosa vnguenta venduntur aliquando exit toxicum, & mortiferum venenum: sic ex hominibus doctis, & scientia exculcis, pestilens interdum egreditur doctrina. Multi dicunt, ut sciunt, non tamen, ut boni efficiantur. Herodes impius scrutabatur scripturas non ut bonus efficiatur, sed ut sciret vbi Christus esset natus, ut interficeret eum. Sic multi dant operam literis, & vehementer insudant, annales reuoluunt, Bartolos, & Iasones, non ut meliorem vitam degant, nec ut studiosi sint: sed ut infontem persequantur, & ut rem pauperum rapiant: ut sceler non raro contingere inter iuriconsultos, qui mentem, & sensum textus veterum, & germanum noua explicatione distorquent, quo carie non minima rerū, & pecuniarum quantitatē naufragium patitur. qui quidem doctores suis literis plurimos tallunt, & graua peccata committunt. Hi sunt illi, qui Herodem conturbauerunt, qui eum poenent omnem sententiam, & auctoritatem Prophetarum Michae explicare, quae quidem de diuinitate Christi agebat, & de regno eius spirituali, noluerunt: & ita iuxta in causa, ut Herodes innocentes interficeret. Hos superbos, & non sanae conscientiae literatos Christus taxat, dicens, Vobis legis peritis, qui tulistis clauem scientiae, &c. Ideo spiritus Sanctus ait Ecclesiae. Muredel, in Luc. Tom. 2.

nulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argenteo. Quis vnquam tale vidit? si dixit, faciemus tibi murenulas argenteas aut vermiculatas, hoc non esset mirum, sed murenulas aureas argenteo vermiculatas minus bene videretur. Bene quidem & praeclare scriptura sancta inquit. nam valis, & fundamentum est vita recta, & mores sancti: & super hoc autem purissimum charitatis, & amoris Dei venire debet scientia, ut argentum. Ad fundamentum, id quod est fortius, & tenacius requiritur. melius namque est esse probū, & studiosum, quam literatum, & sapientem. Tunc enim scientia, & literae sunt bonae, quando virtuti coniunguntur: nā cum ita non fuerit, ab insano, & amente non differt, qui cum ense arripit, quem vult interficere, & si libuerit eius scipsum. Stultus, & diuens est literatus sine virtutibus, ostenditque euaginatū asserit, qui ardens literarum, & sua auctoritate, & opinione seipsū, & multos alios destruit. Si vis, ut literis praeclarus, & excellens filius tuus enadat, eum prius doceas, quo itinere in caelum est iturus. Ideo David in psalmo, Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me. Prius dixit bonitatem, & disciplinam: & postea scientiam. Super virtutis fundamentū bene litera sedebunt: nam si tapete, vel gausape mortuum induas, & si plurimis vestimentis oneres nequaquam laetabit, quandoquidem ab intrinseco nullum habet calorem natuum, qui quidem vitam, & animam sustentat. Sic nimirū si in tuo corde ignis amoris Dei non ardet: quid, quid habueris exterius auctoritas, littera & scientia parum, vel nihil tibi proderunt. Hunc alpi ex quocumque loco et per quocumque locum. Et ut in lege doctus Christum vult tentare: & querit non ut discat, sed ut eum sermone capiat, & arguat, si ad interrogata non respondisset. Officium hoc daemonis est, de quo Euangelium inquit, quod est tentator. Accedens (inquit Euangelista) tentator. Non vocauit eum daemone, sed tentatorem, cum tentatoris officium haberet, quemadmodum hic. ¶ Duplici ratione eum tentabat altera, ut ignarum, & insipientem Christum ostenderet, si rogatis non re-

Ca

Pf. 118.

Matt. 2.

Luc. 11.

Matt. 4.

est. Primò quia non inutiles quæstiones aut frivolas quæstuit, sed de beatitudine celesti. Utinam omnes nostre loquelæ, & conatus eo tenderent, ut scire possemus, quid requiratur, ut salvi simus. Multos videbis, qui de multis impertinentibus sunt solliciti, ut est illud. An Salomon fuerit saluus, An Deus terga habeat, quia dixit Moysi, posteriora mea videbis: pauci autè seculares, vel nulli sunt, qui te interrogent, quid facient, ut vitam æternam consequantur. In alium longè locum suū iactant cogitatum, & quæstionem nempe, quæ fieri possit ut in eis sibi comparent, & pecunias & thesauros cumulent: quomodo honores & dignitates venari valeant, & quomodo in gratiam & amicitiam Principum & Regum deveniant. Pauci verò sunt, qui viros theologos: & religiosos de sua salute interrogent: & nō aliunde euenit, nisi quia omnes mentem suam, cogitatum, curas & labores in res caducas & miseræ huius vitæ collocant, patriam uli un beatam civitatem sanctā hinc tradendo. Certè si ob oculos vitam illam haberemus, ad quamdiu nocturnūq; nec faciamus, alia essent curæ nostra, cogitationes, & loquelæ.

Quod si autem hoc doctor esset manus, non adeo ut hi pessimi Lutherani, qui tentent, opera nullo modo esse necessaria, ad consequendum vitam æternam: & solum tamen sufficere. Hic doctor bene intellexit ut in lege peritus, nos non posse regnum Dei consequi, otiosi, ignavi, & pigri: sed nostro labore cura & diligentia. Ideo non dixit, per hoc faciendo, sed per hoc faciendo. Nam licet electis gloria ex æterna Dei prædestinatione dimanet: non tamen provenit nisi ex eorum operibus.

Ideo in Matthæo legimus, quod iustus dicit Deus, Venite benedicti, possidete regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Sequitur Iherim, Esurium & desiderium dicit eis regnum ab æterno: sed illa tum addit, quod fuit ab illis comparatum operibus misericordiæ & actibus bonis. Aeterna prædestinatio sine nobis est quæ

elegit nos, sed non est sine nobis, quantum ad finem, quia sine nobis non glorificamur. Ideo Deus opera exigit: & hic sapienter querit quibus operibus vitam æternam esset consequuturus. Vnde beatus Petrus, Satagite ut per bona opera certā vocationem & electionem vestram faciat. Certam ergo facimus per bona opera futuram gloriam: sicut saluatur ait. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata nō enim auditores legis iusti sunt apud Deū, sed factores legis iustificabuntur. Et Iacobus, Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos: Psalmista ait, quod memores sunt mandatorum eius, ad faciendum ea. Sic ille pater famulus non dedit denarium (per quem æterna retributio intelligitur) nisi illis qui in vinea domini laboraverunt: ideo operarios conducit non verbosos. Et apud Ioannem Christus ait. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollere eum pater meus. Tollere autem eum (ut ipse noster ait) est mittere illum in ignem ut ardeat. Non tamen condemnatur ob aliud, nisi quia fructum non facit. Et Esaias. Dilcite (inquit) benefacere. Non dixit, dilcite benedicere: sed dilcite benefacere. Ex illis & infinitis locis scripturæ quæ omni breuitatis gratia aperte constat opera bona esse necessaria ad vitam æternam consequendam. Ad quod ut intelligas debet præsupponere in quacunque re & esse substantiam, & etiam accidentia, quæ ipsi rei accidunt & adhaerent. Aqua, sua natura est aqua, & præter hoc habet quod sit frigida, clara, & lucida, hoc autem scilicet clarum frigidum & fluxum motum non substantiam, sed accidentia. Quod si accidentia remanent, tamen remanebit. Atque ita substantia est, quæ accidentia sunt: quæ etiam si amittantur, ipsa substantia persistit. Verum est tamen quod tantum ex accessu formæ potest adiri, ut ipsa substantia periret, in tantum enim aqua calefieri potest, non tamen in tantum caliditas potest remanere, sed substantia aquæ auatur. Aqua enim frigore corrumpitur, & calore absurbitur. Ut in civitate bene constructa ipsius substantiæ accessu

2. Pet. 1

Mat. 19
Rom. 2.

Iaco. 1.

Ps. 101.

Io. 15.

Esai. 1.

Exo. 33

Mat. 25.

& tranquillitas ciuim, accessoria uero sunt artes mechanicæ, ut sutoria, & lignaria, & reliquæ alie artes, sed etiam si hæc omnia sint accessoria plurimū conducunt ad substantiam ciuitatis ita in uita spiritus sancti, in caritate, & fide, & charitas, æterna sunt sacramenta, sacrificia, ieiunia, orationes, elemosynæ, & reliqua alia opera pia & sancta cum ceremoniis omnibus quas Ecclesia seruat. Satis ne esset fides, spes, charitatem habere sine reliquis exterioribus? Ita nimirum: nam qui uiam fidem, perfectam spem, & charitatem consummatam haberet, satis illi esset. Sed quemadmodum substantia sine accidentibus non potest conservari, ita sunt necessaria sacramenta, sine quibus charitas nullatenus potest stare: nam ad hoc ut ostendas te fidem habere, spem, & charitatem, exteriora signa requiruntur. Quomodo obsecro cognoscetur, te habere fidem si oras, nec ieiunas, nec elemosynam in pauperes distribuis? Et quomodo intelligere facies, ut perfecta spes sit, si oras, nec ieiunas, nec elemosynam distribuis? Quomodo autem charitate splondebis: si pauperi non subuenias. Itaque hæc opera sunt necessaria, ut ipsa substantia permaneat & persistat. Hoc uoluit insinuaré scriptura quæ dixit. Perfecti sunt ecclesiæ, & terra, & omnes ornatus eorum. Per ecclesiam, & terram intelligi substantiam, & per ornatum intelligi accessorium. Sed clarius Dauid, Omnis gloria filii regis ab intus, circumdata uarietate. Habebat intro fidem, spem, & charitatem. Anima autem quæ hanc substantiam in se retinet certo modo Deo communicatur: & ex hac communicatione resultat animæ gloria, non talis, ut in æque uariis illi detur, atque in æque uariis, in bonis, uirtutibus, & operibus sit circumdata. Tapeta Flandriæ exacta atque perfecta sunt: & ne clauis citius rumpantur, duplicant ea erallo linteo atque ita longiori tempore durant. Ita uirtutes puræ consummatæ sunt, quas si amittere cœperint, puritibus actus patientiæ castitatis & reliquarum uirtutum est opus. Sed quid tu adhuc respondebis qui Christi nomine

es insignitus, quique ore Lutheri opera damnas: & uita tua suos maledictos & excommunicatos mores approbas? Ille dixit fidem solam sufficere sine operibus: tu idem uita tua affirmas, quandoquidē peruersam uitam degens nulle iniquitatibus & uitiis plenus, itinera certo in celum tendere putas. Sed de his alijs.

¶ Igitur bene hic dicit, & recte interrogat. Quid faciēdo uitam æternam possidebo. Possidebo ait, quia æternitas est interminabilis uita: tota simul & perfecta possessio. Obserua autem, quod post hoc est, ut, quod in aliquam rem in uia habere potestate: hoc quidem magnū & præclarum est beneficium Dei in homines: ut ad eō excellentes eos creauerit & condidit, ut habeat ad regnū Dei. Attendere obsecro, ut si possis, de hereditatem tuam, & ius & actionem in illa habere: & hanc accipies, cum uita fueris defunctus, nisi ius, & titulum in eam non amiseris, & deleueris tuis malis, & inueteratis moribus. Et in eo, quod dicit uitam æternam esse hereditatem nostram, diuina bonitas & misericordia splendet. Sed iam Christum audiamus.

At ille dixit ad eum, in lege quid scriptum est?

Quomodo tu qui doctor legis es, & sapiens te iudicas, legem ignoras? In lege quid scriptum est? Mirabile quidem est, ut tu qui es doctor legis, & gradum & titulum doctoratus habeas, illud interroges, quod tu alios deberes docere. Utinam multi Christianorum, qui iam exereuerunt, & in pubertate annos perueruerunt non indigeant, ut alii eos doceant Christi doctrinam, & prima Christianæ religionis documenta: quicum de Christianismo gloriuntur, si eos interroges: quot sunt articuli fidei, & quot legis mandata, respondere nesciunt. Atque ita inde illud euenit ut cum ad sacramentum penitentiae accedunt omnem doctrinam prorsus ignorent, & sit opus, ut eos confessorius, tanquam infantes, & pueros ducat. Sed malè diximus hos esse ut prius non essent ualentes, quod teneamus credere, & quod operari debeamus, & in uis incedentes concinunt

illi verò grandiores ætate nesciunt: immo nec discere volunt. Tu vero quādoquidem iam doctor es legis, quid in lege est scriptum? Tu qui iam doctor in Christiana imo et, et ipse multis iam anni transacti, ex quibus Christianam religionem profiteris, quid est Christi esse servum? quid sit crediturus Christicola, quidve facturus pudore deberes sustundi, si nescis.

¶ Observe autem, quod dominus tentatorem legis, ad legem reducit: in quo mirè gloriabatur. Primò, ut suis verbis, sibi ipsi satisficeret. Secundò, ut doceret, quod in legē, & scripturā invenimus quid credendum, & quid agendum ad consequendum vitam æternam. Ex scriptura discere nos oportet quid sperandum, quid metuendum, fugiendum, acceptandumve sit. Omnis enim scriptura (inquit Paulus) divinitus inspirata utilis est ad docendum ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Ob eam rem dicit Christus, ut scruteremur scripturas. Et hoc, cum fecerit ad vos, Quærite in Pythonibus, & à diuinis, qui strident in incantationibus suis, respondete illis, Nunquid non populus Dei tuo requirit vilionem pro viuis & mortuis? Expecta, quod Christus hunc, qui de sua salute quærit, in legem mittit: non autem in palatia regia, ubi principes, & potentes sunt: nam ibi non animæ sapientia, & salus imbibitur, sed venenum, & potus amarus, qui nauseam, & stomachum mouet, sic ut anima in Tartara detrudatur: ubi nihil aliud discere poterit, nisi ambitionem inuidiam, factiones, disceptationes, & irurgia: ubi de nihilo alio videbitur gloriari, nisi in pulchritudine, & animæ dotibus magnitudinisque præstantia: ubi lautis opiparisque ciborum generibus vtuntur, ubi molibus, & delicatissimis vestibus induuntur, & nihil dicitur, nisi quod animam perdit, & in gehennam mittit. Non dicit, ut vadas in domos magnatum, & nobilium. nam in illa schola ludere docetur, siue aleis, siue taxillis à prima nocte, vsque ad gal-

licantiam. Non in domos mercatorum, & avarorum, ubi carementis, & tanquā iuraro, proximum decipere, & talia tentant. Non in furari præclare docetur. A lege consilium accipe, non ex mundo, inquit Deitipsum gubernans, non mundi constitutionibus a qui Deo competit, & aduersus eum bella, & inimicitias gerit. Omnis namque causa, & principium nostræ perditionis inde ortum habet, ut in nostris operibus inuidiam consulamus, non Deum. Nam si iniuriam accipis, mundus suus pestiferis, & iniquis legibus iubet, ut vindictam sumas: & ut amicos amicis sis, inimicos verò odio habeas, & persequaris, & si opus est, ut eorum sanguinem bibas: Deus verò sua regali lege pacis, & amoris, quid iubeat facile poteris videre. Dilige (inquit) inimicos vestros, & benedice illis, qui oderunt vos. Consilium enim mundi, carnis, & sanguinis in quacunque partem inquietum reaget, & denique in infernum mittet. Si a carne tentaris, inquit mundus, Tuam voluptatem exple, desideria tuis indulge, in tuum creatoris peccata, nequam esto, immundus, & spurcus. Deus verò inquit, Honorem amittis, animam, conscientiam, æternæ gaudia, beatitudinem nunquam perituram, te ipsum, denique Deum, quo nullum bonum maius, aut præstantius excogitari potest. Videbis in mundo, & in curiis regum multos, qui plus debent, quam habeant: velut ibi incedentes, equis phaleratis pompaticè, & superbe ambulantes, qui subditos exerceant, mariupium exauriunt: & rem, & substantiam diripiunt. Quibus si dicas, quare non debitum solutis, cur non rediis in meliorem vitam, & superfluitatem totius carnis, respondeant homines suæ conditionis, & fortis illos sumptus facere, & ita vivere in more esse positum, & constitutum. In lege quid scriptum est? Certe diuina lex hoc non consuit, non iubet, talia minime statuit, & hac de causa cum iudicium tuum, & sententiam sequaris, præcipitaberis in internum.

¶ Discamus ergo in nostris operibus

2. Ti. 3.

Joan. 5.
Esa. 8.

Luc. 6.

Exo. 10

taliter ut mundus nullam solem habeat, nec partem amoris nostri. Sic Pharaon cum populum Israeliticum non posset in captiuitatem redigere dicebat. Saltem bene dicite mihi. Et cum nec hoc obtineret, dixit, Sacrificate, sed oves vestrae, & armenta remaneant. Nam quando diabolus animae nostrae regnum non potest plenè possideri, consistit in quaestione. Sed quid Moyses respondit? Non remanebit ex eis vngula. Aspice igitur, ut omne cor tuum, vitam, & animam liberali animo Deo tribuas: demoni autem nec vngulam nec aliquam tui particulam.

¶ Sed fortasse dices, Non fat esset ut diceret, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo sine eo quod alia tria addidisset, scilicet ex anima, & viribus, & mète? Certè cum illo primo ita adstringebamur, ut reliquis omnibus. Voluit dominus ita sollicitum, & diligentem se ostendere in nostri amoris petitione, ut cum eum sic amoris nostri cupidum contempleremur, facile cõmesturà ex duobus vnum colligamus, scilicet, quod non potest esse, & amarum, & amorem nostrum in prosequeremur, vel quod amor ita esset pretiosus, & estimatione dignus: ut neque vnum granum illius vellet amitti. Si hominem sapientem videres, herbam aliquam vilem, & contemptam colligere, falsum, & ignorantem te iudicares, & prope quod nondum cognouisses virtutem illius verberet. Non faciam ut tuum fortium procerbo, & inopinato nobis debet esse, sed ambonā cum Deus nimia charitate, & dilectione nos amaret, ideo voluit ut aequali amore se recipereamus, ut non in tali amore soluitur. Adeo est amor nobilis, tantæ virtutis, & efficacie, ut ipse solus Deum vincat, & compellat, ut non alio medio esset vsus ipse Deus, ut nos ipsum diceremus, nisi prius suum amorem, & charitatem erga nos ostenderet, & manifestaret. Vnde Ioannes ait, Ipse prior dilexit nos. Videamus igitur quomodo Deus prius nos dilexerit: postea verò videbimus id fecisse, ut à nobis ipse redamaretur. Si amare, & diligere est velle bonum amato: cui obsecro debes id omne, quod habes nisi Deo? Oculi, manus, corpus, vitam, & animam cui obsecro debe-

re existimas, nisi Deo? Sed longè aho modo ut si bene tenemus, cum pro tanto faciente te redemerit, & sua omnipotentia virtute condiderit, sciret rorò tenihil illi fore, nisi velles, & eam voluisti, iussit & statum factum est. Postea verò omni à seclis, si tu omnibus deus, & deus tuus repleto per peccatum es, lapsus ut in antiquam vitam te transferret, non, nusquam sua vita, & sanguis tuus pretium, & redemptio. Quod si plus potuit non gnas pastor pro eorum iudicare, quæ sunt plurima ita tam exornare? Tot sunt crura, tot linguae in eas uiuorem te mouant, quoc sunt vulnera, quæ in suo sacrosancto corpore pro tuo amore accepit. Quilibet ictus, quilibet percussio est lingua quædā quæ semper vociferatur, ut cum dicitur. Post tot tantæque beneficia quida te petiit quid requirit, & iubet, nisi ut diligas dominum Deum tuum? &c. Benedictus talis dominus qui nihilā seruit postulat nisi amorem. Si aliquis rex adeo iustus, & rectus esset ut à suis nulla alia tributa, nulla vengalis exigeret nisi solum amorem: quā bonus hic rex iudicaretur, quantumque serui manerent obligati ad eius dilectionem, & amorem. Talis est noster rex sanctus, & immaculatus. Ad eum igitur accedite, qui amore captus, & irretitus, amorem postulat. Vnde ipsemet dominus amorem incensus, & inflammatus inquit, Non me inuocabis Iacob, nec laborasti in me Israel, Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti me. Non te seruasti, & in altione, nec laborem tibi praebui in thure non enisti, &c. Nihil postulat nisi amorem: non vult ut labore te conficias, sed ut ames. Et quod amari tunc dignum videtur, est illud, quod Paulus inquit, quod nec oculi videri, nec auris audiri, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus. Et quod si amor in te aliquid laboris contineret, rationi esset contronum, ut aliquo premio, & mercede talis laboris digna retribueretur. Sed cum ipse factus est quod laboris dulce reddere soleat animum recreat, ut in afflictionibus, & calamitatibus non dehincuat spiritum subleuet, ut maiora in dies, & difficiliora aggrediatur, robur, & vim tribuat

Esa. 43.

1. Co. 2.

1. Jo. 4

duat cordi, vt in asperis, duris, & aduersis, vir, inter pericula tantumque tuas acut, vt amor nomen laboris secum compatitur, nec agnoscat. Nulla igitur ratio est, vt amor mercede, & retributione sit dignus mercenarius verò qui mane surgit, & tota die vique in crepusculum laborat, æquum est, vt mercedem accipiat: qui vero amat, quid est, quod præmium accipiat? est ne aliquid iucundius dulcius, aut suauius, quàm semper diligere? Amor certe sur ipsius est merces: nobis verò ratione amoris, & dilectionis gloriam tribuere, nihil aliud est quàm mercedem mercedi addere: & præmium præmio, & beneficium beneficio, & denique gloriam gloria saluare. Sic Deus nostro commodo, & vtilitati studet: vt laborem sustinet, vbi nullus est labor: vt vel hoc amantiam, & occasionem querat donandi nobis gloriam. Quis vquam vidit, aut audiuit, vt sitienti, & aquam postulanti, non solum aqua tribuatur, & ministratur, sed etiam inuiteretur pecunus vt illam bibat? Quis vquam vidit esurienti cibum ministrari, & simul pecunias promercede illius laboris? O diuina bonitas, & charitas quibus te laudibus dignis commendabo? aut quibus encomiis in cælum effertam? Nam cum anima hæc nostra (qua nihil à Deo accipimus præstiosius) sine amore non possit viuere, nec stabilis permanere, præcipit, vt amemus: & pro amoris mercede gloriam tribuit. Quo nimirum suæ bonitatis, & misericordie hæc edissimum exemplum ostendit, qui cum innumerabilem exercitum Seraphinorum habeat, & angelorum, qui suo amore accendunt, & nunquam satiantur: visus, & abiecti verius hominibus amorem cupiat, & magnificat.

¶ Quia igitur est ratio quare velit, vt nos ipsam diligamus? ardeturne aliqua necessitate amoris nostri? nequaquam. Sed vt vitam trāquillam, & quietam amore agamus: & mundum hunc, lachrymarum, & varietatis pelagus profundum alacrius, & suauius nauigemus. Quodcumque enim fueris aggregatus quantuinvis minimus, si sine amore sit, graue iactudum, & tedium generat: si vero aliqua amoris scintilla ad id fueris inflammatus, atiam si

difficillimum asperum, & laboriosum sit, dulciter, & suauiter operaberis. Quem admodum ignis cibos, & condimenta dulcia efficit, ita sanctus amor quoscunque labores, & non leuiores, per se ipsas suauiter quadam, & dulcedine tolerat. Seruiuit Iacob pro Rachel septem annis, & videbatur ei dies pauci. Si pro muliercula septem anni pro vno die reputantur: quanto facilius dilectio Dei hoc faciet? Hic amor amarum dulce efficit. Filii prophetarum comedentes exclamauerunt, Mors in olla vir Dei, & non poterat comedere præ amaritudine, sed cum misisset Eliseus farinam non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla. sic amor Dei dulces labores reddit. Si molestis, & ægre tuleris iniurias parere, & præ amaritudine nō potueris sustinere, mitte dilectionem Dei in corde tuo, & dulciter parces. Si amara fuerit tibi ægrotudo, si paupertatis onere incuruaris, vel nimio ieiunio carnis appetitus domueris, vel aliquid aliud impatienter operatus fueris: Deum, dilige, qui omnia hæc faccaro, & melle suauia, & dulcia efficit. Denique illud consolori inter omnes labores, & calamitates huius præteritis seculi vitam alacrem, dulcem, & suauem volueris transigere, Deum ama. Igitur quia Deus nos condidit in vita hac misera, & calamitosa miseria, & laboribus vniuersæ circumdata: vt ab illis nos remoueret amorem, & dilectionem sui commendat, non tuæ, sed nostræ vtilitati consulens.

¶ Secundo vult vt eum diligamus, nam amor est veluti moneta aurea, & domum quoddam, quod a quocunque præstari potest. Si enim Deus videret, ad hoc vt cælum consequeremur, subtiles questiones, & acutas disputare, quod sapientes, & docti effluerent, quod oblectro remedium haberent ignari, & insipientes? Si dixisset, Elitote fortes, & robusti: quid imbeciles mulieres facerent? quid senes decrepit? quid infirmi? Si dixisset, solos nobiles regnum cælorum posse ingredi: quid abiectis fortis, & nuxta conditionis homines, possent facere? Rex autem pius dominus noster, qui præclare nouit omnibus infirmitatibus mederi: precium gloriæ talis constituit, quo nul-

Gen. 29

4 Re.

Ius (etiam si pauper, & egenus esset) posset carere. Ad amandum quippe nemo est imbecillus, insipiens, infirmus, pauper, nec abiectus. Tantum enim pauperulus, qui nec assem habet, Deum potest diligere: quantum Rex diuissimus, & potentissimus: tantum insipiens, qui nec prima literarum rudimenta didicit, quantum literatus, & doctus: tantum eger, & claudus, quantum robustus gigas, tantum denique pastor qui capras, & oves pascit: quantum summus pontifex vel Imperator. Nam etiam si bona hæc terrena, quæ stercorea, & fursures sunt domus Dei inæqualiter fuerit partitus, bona tamen diuina, & præcipua (vt sunt gratia, & diuinus amor) non ita disposuit. Nam si dixeris, te non posse ieiunare, quia infirmus, & eger es, nequaquam te compelleret: multi enim sunt, qui cælestis regni ciues sunt, qui nunquam ieiunarunt. Si pauperibus potest qui bonis, & substantia careas, ne prebeas: multi enim sunt, qui cum non dicere non potes, quia literis non dedisti operam, multi sunt in cælo qui nec legere norunt. Sed forsitan poteris dicere, te non posse amare? Hoc certe rationi non est consonum: omnes certe liberali animo possunt diligere: si autem id non fecerint suæ malitiæ imputabitur: & nullam excusationem coram Deo habet, qui ipsum non diligit. Ideoque iustissime a Deo damnatur, & in Tartara mittitur: sine eo quod aliquis possit respondere. Multi sunt in cælo qui pauperes laborarunt, qui imbecilles, & ignorantes fuerunt, qui nec ieiunarunt, nec docuerunt, nec orationi vacarunt: tamen nullus ibi est, qui non dilexerit Deum. Qui cum adeo misericors, & pius sit, vt neminem a sedibus æternis velit excludere, pretium gloriæ tale constituit, vt cuiusque facilis sit ad eam ingressus.

¶ Tercio voluit, vt illum diligamus, qui amorem non potest recipere. Omnia enim satisfactionem accipiunt, re aliqua sine alterius generis siue speciei sunt. Nam si pro aliquo homine iter feceris, tibi satisfacit alter si pecunias tribuat, nec est opus vt ipse etiam pro te mi-

neret, idemque posset de multis aliis dici. Qui verò amat, amari vult: nullamque dignam recompensationem putat accipere, si dilectus à dilecto non tuncit: nam si Deus te alit, gubernat, & corrigit: non vult à te corripitur siue gubernari. Si verò te diligit vult, vt eum diligas, & rationem soluas: tamen si amore infinito non potueris, vt ipse nos diligit: saltem eo, quo potueris.

¶ Quarto, & vltimo vult, vt ipsum diligamus: quia tot tantisque meritis dignam retributionem merito debemus tribuere, nisi amorem. Nam cum homo ita sit Dei beneficis astrictus, si nihil haberet, quo Deo satisfaceret graue quidem esset tormentum: si verò tantis beneficiis collatis pecuniam, & monetam non adderet, quo ipse homo posset satisfacere: talia dona potius in eius damnationem essent oblata, quam in vitam, & gloriam: nam cum multum acciperet, si aliquo, quod suum esset non posset satisfacere, ingratus vtique videretur, & dignam esse eius damnationem. Deinde si deus non potest corrigi possit. Constituamus igitur hominem ex sua parte iam aliquid habere, quo possit soluere Deo: etiam, & lud scire oportet, nihil proprium, & nostrum posse dici, nisi quod sub libera nostra potestate, & dominio habemus: quod certe illud esse videtur, quod vt aliqua aut violentia à nobis non potest auferri. Ex quo facile infertur hominem non esse omnino dominum rei, & bonorum temporalium, siquidem inuitus ei priuari potest, ita etiam nec dominus corporis cum vt possit auferri: nec dominus vite, cum ab ea possit spoliari: nec animæ in quantum corpus informat, & viuificat. Superest igitur, vt dominus sit anime secundum eam partem, quæ suprema est, quæ rationalis est: quæ domina, & regina, quæ liberum arbitrium continet. Hæc sola libera est, & regina in imperio anime, quæ nec cõpelli, nec coartari potest, quam homo pro liuro cui velit potest tribuere: & hæc amans, amanti tradit. Ratio igitur optima postulat Deus amorem quæ solum libere, & spontaneè possumus exhibere: nec nullus esset, vt Deus aliquid peteret, quod nõ esset sub nostra potestate.

¶ Sed

¶ Sed singula hæc expendamus. Primo diliges eum, quia est Deus: diliges: quia dominus: diliges, quia tuus. Itaque diliges in propter se, & in propter sua, & diliges propter te. Ex omni parte diligendum se exhibet Deus: quia bonus, quia delectabilis, quia utilis. Si studiosus es, & virtutibus oblectabilis, quia dilige quia bonus: si cupis, quia dilige quia delectabilis: si honoris & diuitiarum sitientissimus, dilige quia utilis. Nequaquam potest a nobis remoueri. Proinde & deus est summum bonum: & ideo ab omnibus diligendum. Considera obsecro quantaliter eius maiestas, quam admirabilis gloria, quam suavis bonitas, quæ potest nulli imperio subiecta, quæ sapientia nullis tenebris inuoluta, quæ plenitudo quæ ad summam perfectionem nulla indiget re, quanta dulcedo & suauitas & omnium bonorum culmen. Expende o amnia affectus tuos & inclinationem, & extende sicut pellem desiderium tuum, & sicut regius vates inquit, Dilata locum tetrici tui, & perueniat ad te desiderium tuum. Expende desiderium tuum, & illud summum bonum. Hoc certe omne desiderium nostrum implet, & ambit, sicut corona illa aurea quæ propinuarum ambiebat ex omni parte in sancta sanctorum. Omnis enim amor impellit habentem se. Est quippe Deus veluti centrum quoddam amoris, in quod omnem creaturam dirigit. Sicut honor soli Deo competit, ita etiam amor, qui quidem pondus est animæ nostræ quæ tendit in Deum. Nonne vides quo impetu lapis in centrum suum feratur: qui si ab alto ruit, & aliquid ei opponitur comminuit & frangit, ut perueniat, quo tendit: sic tu ad Deum diligendum curre, & si quid obstitit disrumpe & eras, sicut scriptum est. In Deo meo transgrederis murum. Rupibus quid obstat, ut non descendat? pudore certe deberes sustineri, te a rupibus & lapidibus esse superatum. Exemplum tibi sit diuinus Paulus, quem videbis, sicut ingentem rupem ad Deum properantem: ut nomen ei impedimento esse valeat. Quis (inquit) separabit nos

a charitate Christi? an tribulatio? an angustia? &c. O admirabilis & diuinus lapis, bene quidem & ad vitium angulari petra assimilari: qui per angustias & labores plurimos, per famem, per sitim, per vigiliis, per exilium denique & mortem in tuum centrum descendisti. Extra Deum nequaquam quiescere poteris, sicut nec lapis extra centrum, qui cum ad ipsum ueneris in animæ tranquillitate & quiete (ut lapis in suo centro) quiescas, sicut scriptum est. In pace in idipsum dormi & requiescam. Et diuus Augustinus. Fecisti nos domine ad te & inquietum est cor nostrum, donec perueniat ad te. Omnis creatora te expellit a se & non sine maxima ignominia, ut ad Deum tuum vadas: ac si conuicia in te iaceret dicens, Quid mihi adhæres miserima? non sum ego bonum tuum quod requiris: maius enim mihi raculum est, quod in his mundanis & terrenis creaturis detinearis: quam quod rupes essent detentæ in regione accea. Naturaliter ergo anima ex amore in Deum inclinatur. Vnde si ex præcepto natura non alliceretur ad diligendum Deum: uti que non indigeret præcepto dilectionis, nec ad id esset opus monitione. Naturalius, & propensius diligit homo Deum, quam se ipsum. Quia si Deus cum sit propensior hominibus ipsis præcipitur non autem dilectio sui? Peccatum est causa. Vnde nec Angelis neque hominibus a prima conditione tale aliquod præceptum erat: ut ad diligendum naturæ calcariibus non indigebat, cui lex amoris a prima sui conditione natura erat insita. Nunc autem naturalis legis, ita sumus obliui, & a naturali propensione alienati, ut nec præceptis, neque minis, nec promissionibus nec immensis beneficiis a Deo collatis, ad eius amorem attrahi possimus. Veluti frustum plumbi quod violentia furtim detinetur, si dimittatur statim ad una detegit: ita anima nostra si paruo repositi spatio ad diuinum rapitur, statim suo pondere, ad hæc transitoria & terrena prolabitur, & per creaturas tota dispergitur. Cur ergo ita bundus ambulas, a creaturis gutulas quidam mendicans, quæ sitius magis prouocant, quam extinguunt: eum

Co
12

Psalm.
Aug.
med.

Ps. 103.

Exo. 25

1. 17.

Rom. 8.

limpidissimum illum fontem & perennem relinquas, in quo solo situm tuam perfectè satiare potes? Quid desiderare poteris quod non plenius, & abundantius in Deo reperias? Si sapientia delectaris, ipse est sapientissimus. Si pulchritudine, ipse preclarissimus. Si potentia & fortitudine ipse est dominus fortis & potens: si gloria & diuitis, in domo eius sunt diuitia, si voluptate & delectatione, delectationes eius vsque in finem dextera eius: si saturitate & abundantia inebriantur ab ubertate domus eius, qui possident eum. O summam stultitiam, o deplorandam cecitatem: ideo dominus per prophetam clamat, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cullinas dissipatas. Ad dignitatem conatus es ascendere, & in ea iam constitutus, nullam quietem habes. Omnia creata hoc peculiare habent, vt nō sine magno labore adquirantur, ad quæ sita verò gaudium perfectum non generant. Contemptui habent fontem aquarum viuentium: quæ per plateas fluit dicens, Omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, & emite absque vlla contumelia, &c. Relinquire igitur cisternam, & haurire de fonte. Si ob rectum voluntatis est bonum, ita vt nihil diligere possis nisi bonū vel quatenus ordinatur ad bonum, qui fieri potest, vt Dominus dicit, Si quis diligit me, & actus purus bonitatis? Si propter radium vel speciem bonitatis quod in creatura est, &c. Cum hæc pericula ab illo bonitatis pelago, & mari profluat, qui Deus est: cur eum, qui ipsa bonitas est, diligere non vis? Dilige ergo Deum: quia Deus est, & quia summum bonū, & amorem dignum.

¶ Secundo diligendus est, quia dominus. Proclius non sumus ad diligendum eos, qui nobis benefaciunt, quique beneficia in nos conferunt. Cumque

Deus sit creator noster, redemptor, gubernator, qui nos nutrit, & sustentat, quare ipsum amore non prosequemur? Saltem eius amorem amplectere eo tempore solum, quo tibi benefacit: cum verò beneficia non contulerit non eum diligas, Parum certè homo ab homine peteret, qui solum postularer, vt si quando beneficia aliqui posset non eum exerceat, tum te possit diligere. Cum igitur Deus omni tempore, & omni hora beneficus factus alia maiora & ampliora semper cumulet, amorem semper illi debes. Quis plantat vineam & de fructu eius nō comedit? Cui fructus nisi ei qui arborem plantauit? Cui obsecro est amor debitus, nisi ei qui potentiam dequit amandi? Quis bona sibi facientem non amat? Bruta etiam & animalia amicitiam ostendunt suis benefactoribus. Leo, qui animal est ferocissimū tanquam agnus patientissimus cibum ministranti indulget. Vrsus, qui bestia est immanis & crudelis non solum ubanti blanditur, sed etiam cum illo saltat, & in lucem descendit. Animalia vero domesticæ a vultu recto, & pacifico, & oculis benignæ amoris dominis suis ostendunt, quæ quodcūque subeunt discrimen, & periculum vt ipsos tueantur. Solus ingratus hominum dominum suum nescit qui illi benefacit, alit & sustentat. Cognouit bos possessorem suū, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. O hominis imputentia, qui si bruta animalia interrogaueris, te ipsi docebunt. Disce ergo ab illis, quandoquidem dicent tibi, vt beneficentiam tuam diligas, &c.

¶ Tertio ipsi debes diligere, quia tuus est. Quis rogo, sua non amat? Diliges vestes tuas & possessiones, quia tua sunt, Deū igitur dilige quia tuus est, nam nihil est sic tibi proprium & tuū vt ipse Deus, imo potius tibi tuus est, quam tu ipse tibi. Si tibi autem indignum videtur, vt Deus (cuius potestati & imperio omnia subdita sunt) tuus appelletur, audi regium vatem dicentem, promptuarie eorum pœna eructantia ex hoc in illud, oves eorum scitose abundantes &c. Hos nunc dicit beatos iudicat & predicat. Tu vero sancte Propheta quid dicis? beatus populus

Esai. 1.

lus cuius dominus Deus eorum est. O di-
ces & c. *1. Co. 2.* Possessor Dei sui. Quare ergo cum Deus
sit tuus ab hoc amore te ipsum sermones?
Nunquid cum indignum tuo amore iudi-
cas? nam cum omnia diligit, & summo
amore prosequaris, ipsum solum ab hoc
amore foras experis. Nonne Deus irasce-
tur ob sui contemptum. Nonne vides grā
denialum quod facis. Cum pallium amit-
tis, pœnitet, quia tuum erat: tristis si rē
vnde domum perdis: Deum offensis, & ve-
lut si nihil egeris, per illum transis. Nonne
in plateis quotidie audis. Nec oculus vi-
dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis
ascendit: quā parauit Deus diligentibus
se? Quare igitur Ingridus & repidus es in
eius amore? Ne putes aliquid utilitatis
Deo euenire, si eum diligas. Et mirum
valde est (ut ait Cyprianus) quod Deus
te solo quā suā hereditate cōtētus sit.
Tibi vero non fuit Deus tuus, cū ter-
rena diligas, ipsum relinquens.

¶ Hactenus vidimus cui diligendus
sit Deus: nempe quia Deus, quia domi-
nus, quia tuus. Sed quomodo diligen-
dus est.

¶ Ex toto (inquit) corde tuo, ex tota
anima tua ex omnibus viribus tuis, & ex
omni mente tua. Non vult Deus cor diui-
sum, sed integrum. Venerunt duæ mulie-
res meretrices ad regem Salomonem, &c.
Altera earū dixit. Nec mihi nec tibi sed di-
uidatur Salomon autem veluti prudētissi-
mus infantem integrum & intactum ma-
tri tradidit, & noluit, vt diuideretur. Tu
verò vis, similis effici illi mulieri meretri-
ci: qui alterā partē cordis tui Deo tribuis,
alteram vero mundo. Deus autem hoc di-
cit & iubet vt non diuidatur, sed vel totū
Deo, vel totum mundo tradatur. Midus
inquit, Diuidatur, Deus vero cōtrarium.
Cum etiam si bene obtulit, tamen male di-
tuit, cum totum cor Deo non tribuerit,
ideo sunt reprobatus. Sūt enim multi qui
sui cordis partem Deo tribuunt, partem
vero mundo, voluptatibus & blandimen-
tis carnis, quā tantē Deo placere cupiūt,
& eius ferui. &c. & in gratia permanere,
vnde quāquā nūdo velint displicere, &
ita se vultu contradicere, & ita cōtēstia de-
at, vt illa terrena amplectatur.

Aduersus hos Dominus Iacobus irascitur de-
cens, Adulteri, nescitis, quod amicitia hu-
ius mundi inimica est Dei? Quicunque er-
go voluerit amicus huius seculi fieri, ini-
micus Dei constituitur. Hi qui omne non
offerunt nihil offerunt, quia Deus non ac-
ceptat partē cordis, nec spiritum vult di-
uisum. Vnde euenit, quod cum ex toto
corde & viribus Deum non diligant, hoc
præceptum transgrediuntur. De his in-
quit Oseas. Diuisa est cor eorum, nunc
interibunt. Diuisio cordis mors animæ
est: nam quemadmodum corpus diuisum
non sine anima viuit, ita etiam cor diui-
sum nullam habet vitam. De his etiam di-
xit Elias, Quous? ne claudicatis in duas
partes? Si Deus est Baal sequimini, &c.
Nihil non Deo tuo debes tribuere, inte-
grum. Hinc Dauid ait, Si diuitiæ affluāt,
nolite cor apponere eis. Omnes, bi vult,
postquam vero Deus totum cor possede-
rit, aliis rebus poterit cōmunicari. Deus
sic est zelotypus, quemadmodum mari-
tus in vxorem, qui neminem ab ipsa vult
amari nisi se. Sic in Exodo dicit, ego sum
dominus Deus tuus sortis zelotes. Et ita
si nimio & inordinato amore filium vel
vxorem videra stobis amari coram oculis
aufert vt omnis prorsus amor in ipsum
tendat. Si verò nihil, appetitum est: na-
tum relinquit vt omnia quacunque vo-
luerit dilgat, & desiderium explicat. Ideo
per Ezechielem ait, Auteram zelum meū
a te. Dilige quod volueris, adimple quod
artiserit, iam enim tuo zelo non tor. Sic
Isaias cum videret homines eifrænes in
mundanorum amorem miratus qui fieri
posset, vt hoc Deus tam patienter letteret,
cum ita esset zelotypus, ipsum interro-
gat. Vbi est zelus tuus & fortitudo tua?
Vbi est zelus quem in ananias habes, de
quibus inquit. Ponā zelum meum in te.
Nūc autem video omnes animas esse adni-
teras. Deus autem cum valde zelotes sit
inquit, Fili prebe mihi cor tuum. Vult
vt nihil prorsus tui cordis alteri præbeas:
sed vt eum diligas omnibus viribus tuis,
anima intellectu, & voluntate. Sed for-
san hoc mandatum intolerabile & aspe-
rum videbitur, alicui, vt penitus obler-
uari nequeat: quando quidem Deus om-
nem voluntatem nostram postulat, ita,

Iaco. 4.

Ose. 10.

3. Reg. 19.

1. a. 61.

Exo. 20.

1. 7. 16.

Isa. 63.

1. 3.

1. 3.

ut nihil rebus nostris sit relinquendum. Verum ut clarius & manifestius intelligas, hoc mandatum adeo esse dulce, & suave ut nullus non eius observationi acquiescere possit: duobus tantum obsecro attentas aures prebeas.

¶ Primum est mandatum hoc esse affirmatum, quod non pro semper, sed pro omni tempore, sed obligat non pro semper, sed pro omni tempore. Quod modum præceptum de colendis parentibus non omni tempore obligat, sed cum necessitas postulaverit: ita etiam non teneris semper Deum diligere, nisi cum occasio se obtulerit. Præcipit enim Deus, ut cum mundus, & demon, & caro rem aliquam ob oculos posuerint diligendam, rem talem potius amittas, quam creatorem tuum offendas. Ille verè, & super omnia Deum diligit, qui nullius rei creatæ imagine captus mortis peccatum omittit. Interim verò dum peccati occasio non se obtulerit, res omnes, alios, parentes, uxorem, & filios potes diligere, ea tamen lege, ut semper animum habeas paratum, ut quodvis gratissimum discrimen patris potius quam propter aliquam etiam mortaliter audeas peccare. In hoc proposito, & intentio, ut Deum non velis offendere, semper, hoc est omni tempore obligat, quia negativum est. Ad hoc ut amandi Deum super omnia non pro semper obligat, nisi cum occasio se offert in Deum peccandi mortaliter. Diligebat Deum super omnia sanctus Ioseph, cum a domina inuitiretur, & alliceretur ad facinus perpetrandum dixit, Quomodo possum peccare in dominum meum? & in prateritum potius temporalem, quam Deum voluit amittere. Rex san-
Gen. 39
tus David hunc etiam exerci-
t. 1.
& 26.
tum amatorum Dei ingreditur, qui cum Saulem inimicum in spelunca facile posset interficere: elegit potius in creatorem suum non peccare quam vindictam sumere de inimico. Pudeat ita, & nunquā satis laudata Susanna sine ullo honoris sui detrimento Deum posset offendere, potius autem quamcumque iniuriam, & contumeliam temporalem ausa est pati, veluti Christi fortissimus miles, quam ali-

patrare. Dilige omnes res tuas quantum volueris, amplā quippe licentiā, & liberalem Deus tibi concedit: dummodo cum occasio fuerit oblata in Deum peccandi, præsentis animo, ut sanctus Ioseph, David, & Susanna, & super omnia Deum diligas, discrimen potius vitæ tuæ, & gratissimum tormentum passurus, quam in tantam tantāque divinā maiestatem pecces.

¶ Secundo adverte, quod non teneris ardentius, & ferventius Deum diligere ceteris rebus. Nam si Deo summam gloriam, & maiestatem impendere volo, hunc certe super omnia divinius intensius remissiusve aliud diligam. Neque eo hoc præceptum se extendit. Etenim intentum atque remissum non variant species: una quantuncumque remisse diligā Deū,

dicor de te esse a præcepto. Argumentum est a simili. Si quis habeat vicinū, & amica consuetudine sibi coniunctū, habeat nem patriæ suæ, vel territorii principem, aut ducem, cum ut domino suo serviat, & omnem dignitatem, honorem, & amorem debetum ipsi tribuat, is licet frequentius, & intensius vicinū suum, quam principem, & dominum diligat ob continuam consuetudinem, & frequens amoris exercitium (ex actibus enim frequentibus intenditur habitus) principem tamē

em illi maiori honore, & dignitate sacret, quam vicino suo: potiusque vicini inimicitiam subiret (si occasio se offerret) quam principis, vitæque & mortis discrimen, & periculum potius pro principe, quam pro amico pateretur. At si vicinū interemptum esse audiret, magis poeniteret, quam si de principi contigisset. Par est nostri propositi ratio, nam si quis hominem alteri ardentius, & ferventius amore prosequeretur, quam Deum interim non peccat, dummodo summam gloriam tantum honorem, bonum etiam, quod in se est summum Deo impendere curet, & studat. Tunc enim Deus magis diligitur (ut dicitur) estimative, sine appetitativæ, & satis est ad complementum huius præcepti. Te hæc satis sint de hoc præcepto primo dilectionis Dei. Iam vero de huiusmodi audiamus quid dicat.

Nimis videtur Deus proximi dilectionē commendare, siquidem suo ipsius amoris, proximi amorem coniunxit. Sic adeo amor proximi, Dei amor est coniunctus, & copulatus, ut eodem amore Deum, & proximum prosequaris, ab eodem enim

parari nequeant, eodem quippe habitu charitatis Deum, & proximum diligis. Ideo Apostolus dixit, Qui proximum diligit, legem adimplevit. Nequaquam amorem proximi fugies, quin Dei amorem etiam tagas. Omnes enim hoc se ipse tangentes centrum, quod medium punctum est, altere alteri se tangunt. nulla tamen illarum a centro discedet, quin etiam à vicinis huius discedat. Nullo modo amorem proximi repudiabis, quin etiam Deum non teneas, nec vice versa. In hoc certe clarius videre poteris, quanti Deus faciat proximi amorem, ut nequaquam vellet amari nisi simul cum proximo. ¶ decundum autem in quo poteris videre quanti Deus faciat amorem proximi est illud quod in mandatis secundis

pertinebant largius est loquutus. Mandata enim primæ tabulæ eius principium est, amor Dei tria sunt, & non plura, & verò secundæ tabulæ cuius principium est amor proximi, sunt septem. Hæc vero septem eo rigore nobis tradidit, ut eorū unum tantum ut affirmationem, reliqua sex negat. ut inde tamen intelligas, quā dulcis & suavis sit, tam benigno, & pro domino servire, quam vero laboriosius, & difficilius obligationi proximi satisficere. Unde dominus in L.

cognoscet quid discipuli neni habueritis adinuicem. Non inquit, si miracula feceritis, nec inquit, si spiritum habueritis prophetia, sed si adinuicem dilexeritis. Amor enim rubrica est, quæ cognoscuntur oves Christi, & a grege demonis distinguuntur. Nam cum i principi pro mundi in quacunque specie Deus plurimas produxisset, ex humana prole tantum hominem & mulierem condidit ut posteris se invicem diligerent, cum contemplantur, ab vno eodemque parente omnes emanare. Et laudauit Deus diem

primum, non reliquos, quia omnem dilectionem & d' uerbonem odio habet. Ideo que cum Christus toto tempore suæ vitæ discipulos docuisset humilitate, patientiâ, contemptum mundi, & reliquas a ias virtutes, amoris lectionem in vltimam eternam seruauit: ut firmius, & tenacius amor & dilectio proximi in fine memorie adheret. Hoc enim a natura nobis est inditum, ut ea, quæ amari nobis commendant, cum discedere volunt, huius memoria maneat. In hoc certe conuincit Christiana periclitio. Et ideo Paulus dixit, quod omnis lex vno sermone cōplectitur. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Qui hæc duo præcepta obseruat c' veterundia, & pudore coram Deo apparere poterit. Et non solum ea obseruare teneris, sed etiam diligere. Ideo Da

quoniam mandata tua dilexi domine. Inuitat David dominum ut plenum sue charitatis, ut ab ipsis videretur, nisi qui sent, et si

li aspiciatur, alius se esse placitum. Ad i vocatus a domino fugiebat, & abscondebatur se, quia cognoscebat sua præsentia domino non esse placitum. Sed cur David non timebat a domino videri (quia mandata Dei diligebat. Præcepta inquit) tua dilexi. Non dixit, seruauit, nec

amplius est quam custodire. Custodire necessitatis merumque est, & timoris dili

omnia præcepta custodit: non tamen e contra. Quare ergo tu non solum seruias his præcepta hæc ita iocunda & dulcia: sed etiam diliges? A natura homini est datum, ut semper diligat, quem admodum aquæ, ut descendat: atque ita laboriosius esset hominis, si odire iuberetur. Restat igitur ut cum aliquid semper sis amatus, illum diligas, qui te diligere potest. Amor quippe (ut iam sape diximus) non nisi amore soluitur. Quare igitur auri, & argenti amore ardes, cum scitum illi in amoris sit capax, Propterea Deum & proximum deos diligere: cum mutuo amore ab istis pollicis redimaris.

¶ Notandum autem quod hoc aduerbiū, sicut,

Can. 11

non significat æqualitatem dilectionis: sed similitudinem, quia non teneri diligere proximum eo amoris gradu, quo te ipsum, sed eo modo, quo diligis te ipsum amas, ut omne bonum tibi denderes, & ad id felicitatis, & perfectionis peruenire, ad quam creatus es. Tamen sic participatur, ut diligas proximum, ut rectam normam, & ordinem charitatis serues, iuxta illud Canticorum. Ordinavit in me charitatem. Maiori namque dilectione te ipsum debes prosequi quam proximum. Quia sicut aliquid inuenitur perfectius in causa perfecta, & vniuersali, quam in effectu particulari ita aliquid inuenitur perfectius in se, quam in sua similitudine. Vnde cum bonum proprium cuiuscunque inueniatur in Deo sicut in causa vniuersali: in se autem sicut in effectu, & in proximo sicut in similitudine, ita sicut vnusquisque maiori charitatis vinculo Deo quam sibi debeatur copulari, sic etiam seipsum, plusquam proximum debet amare. Nam cum Deus diligatur, ut

lectio fundatur, & homo seipsum diligit ex charitate secundum rationem quæ est participes illius boni, proximus diligitur

non sicut enim est ea ista dilectionis, secundum quandam vniorem in ordine ad Deum. Vnde sicut vnitas potior est quam vnio, ita quod ipse homo participet bonum diuinum, est potior ratio diligendi, quam quod alius associetur sibi in hac participatione. Et ideo homo ex charitate debet magis seipsum diligere, quam proximum.

¶ Aduerte autem quod cum in homine sit duplex natura, scilicet, interior, quæ est rationis, & exterior quæ est sensuabilitatis, secundum quæ dicitur homo interior, diligere quantum ad naturam interiorem, quam quo ad exteriorem. Et ideo ea bonius operari, quam ea quæ sunt sibi bona secundum naturam exteriorem: & cetera omnia opera virtutis sunt bona, secundum naturam interiorem ardentiore animo ea tenetur diligere, quam vtilitates, & voluptates quæ interioris sunt ordinis.

Scilicet in Luc. Tom. 2.

Ad opera autem virtutis pertinet ea, quæ sunt amici operari, & ideo plura bona ex te operari, quam ea quæ sunt nobis ipsis. De bonis autem spiritualibus siue virtutis plura sibi vnusquisque debet comparare, quam amico. Ratio est quia cum quis bona temporalia voluptates, & alia id genus sibi acquirit, bonum vtile aut delectabile recipit: cum verò amico suo ea dona præbet, vel curat, sibi ipsi bonam virtutis comparat, nam amicis bene facere, ad virtutem pertinet, bonum autem virtutis, non est aliud, quam bonum, ergo melius est dare amico, quam sibi ipsi. Et hoc non ideo fit, quia magis debeamus dare amico, quam nos ipsos, & plus boni amico, quam nobis debeamus: sed ideo fit, quia homo seipsum magis, quam amicum diligit, ratio postulat, ut sibi ipsi velit maiora, & ampliora bona, quam amico. Et qui præbendo amicis vtilia, sibi bonum virtutis acquirit, quod maius est amico potius in vtilibus debet bene facere, quam sibi. Et quemadmodum concludimus, vnusquemque potius teneri, seipsum diligere, quam proximum, pari ratione quilibet potius tenetur vitare peccatum proprium, quam proximi. Nemo autem magis proximum (quam seipsum): nam in proximo non est tanta ratio amandi quanta in eodem ad seipsum: quia bonum, quod ego habeo quantumvis paruum sit, magis est mihi diligibile, quam bonum proximi etiam si magnum, & amplum sit, quia hoc parum, quod ego habeo maius bonum efficitur mihi, quam magnum amici. Quapropter vnusquisque magis Deum debet diligere, quam seipsum: eo quod bonum inuentum in Deo, quod in ipso est. Nec est simile de bono proximi, quia bonum proximi

strum bonum vero Dei non est nobis extrinsecum, sed intrinsecum, cum sit causa boni nostri in efficiendo, & in conseruando. Et nulla etiam si bonitatis sit umbra, & imago in nobis splendet, quin ab illo bonitatis fonte perpetuo scaturienti proveniat, & emanet, & sic bonum Dei est bonum nostrum. Si quis enim habe-

L. 2. ret

ret duas possessiones, vnam ad tempus, alteram vero perpetuam, & nunquam perituram, diligeret vtiq; magis perpetuam, & permanentem. Sic bonum, quod in nobis ipsis est caducum, fluxum, & momentaneum, & ad triduum periturum: quod autem est in Deo firmum, stabile, nulla vquam temporum varietate dolendum.

¶ Præterea magis tenemur diligere proximum, quia proximus habet maiorem rationem dilectionis ex charitate. Ideo qui liber pro salute animæ proximi propriū corpus periculo debet exponere. Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis, hoc est vitam pro salute spiritali earum: hoc enim vinculo charitatis prælati astringuntur: & qui alius hoc faceret, compleret vtiq; opus charitatis perfectum, & absolutum. Nec omnes equaliter sunt amandi, quia magis diligendi sunt fides, quam infideles, & magis contingunt parentes nostri, quam filii, &c. Sed de hoc sequitur.

Dixitque illi recte respondisti:] Legis precepta sumpta ex Deuteronomio, ubi dominus præcepit diligere Deum, & proximum: quam sententiam Christus approbat, respondens huic doctori dicens, Recte respondisti, Non opus legis precepti: sed responsum laudauit Christus. Multorum verba laudabilia sunt, opera autem non sic. Pius est quorundam sermo, sed opera

hæc, & conpositio, nec longa verborum ambage, sed sanctus, & iustus operibus. Sapiens quippe, & doctus hic assumabatur, & vt legis preceptis ad interrogationem optime responderet: sed quid illi proderat, siquidem iniquo, & peruerso animo accessit tentaturus? Quid proderit in extrema mortis hora eloquentiam fuisse, & in omni literarum genere præclarum? Quid ei regnum concinatorum, si conscientiam male sanam habuerit? Deus autem non veniet nos iudicaturus, an literati, an sapientes, an eloquentia excelluerimus, sed quæter tuerimus operati. In die il-

lo ultimo, quo omnes libri conscientiarum nostrarum aperiendi sunt, & victa acutissime examinanda, melius nobiscum agatur, si Deo seruiuerimus sancta, & munda conscientia, quam subreptiles, & acutas questiones disputasse. Multos videbis, qui adeo sunt solliciti quomodo debeant loqui, nullus verò quid debeat operari studet. Demones sapientissimi sunt, & docti, sic vt nemo nec eos præcellere nec attingere valeat: veruntamen nesciunt quomodo a pena inferni valeant liberari.

¶ Docet etiam locus ille bonum etiam si in inimico nostris sit, à quocunque debere laudari. Solent enim multi opera quantumvis præclara, & excellentia (dummodo ab inimico facta fuerint) læscere, & vituperare. Qui etiam si adeo sapientes, & prudentes sint, infanos, & ignaros eos

inimicum est, nam etiam si inimicus in aliquibus vituperio sit dignus, aliqua tamen laudanda, & excellentia habebit: nec ira excus, & turba sententia propriæ sis amicus, vt bonum, & optimum nobis agnoscere: & tale iudicare. Hoc enim doctor tentator erat, & Christi æmulus, nihilominus tamen ipsum, & eius dictum Christus approbavit, dicens, Recte respondisti. Sed

stium ultra progredientem. [Hoc fac, & vis ues.] Vides hic quomodo doctus, & sanctus magister ad bona opera nos incitet, eaque doceat esse facienda? Non ait hoc tantum crede, sed hoc fac. quo nimirum nobis roboratur, vt ipsam diligamus, & proximos, & mutua opera charitatis in eos conferamus. Vnde egregius vates in psalmo ait. Anima mea in manibus meis semper. Hoc est, vita mea, & salus mea est in operibus, nullis quippe maioribus signis amor, & dilectio ostenditur, quam si ipsi operibus muniatur. Vnde beatus Ioannes apostolus. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, & veritate. Et iterum. Qui vult proximum necessitatem habere, & claudere viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in illo? Aduersitas tamen, quod Christus loquens hic de dilectione inquit, quod qui proximum diligit vult, & habet vitam, tribuens dilectioni vitam animæ acquirit.

101.10.

Deut.6.

Psa.118

1.101.2.
Ioh.10.

Apo.20

nostra. Solus Christi & proximi amor animam sustinet, alit, & pascit, secundum illud divi Ioannis, qui non diligit manet in morte. Non tibi proderit, etiam si angelos rerum omnium cognitione superes, si variis naturae dotibus & donis exoneris, dummodo charitate non habeat mortuus es. Quæ admodum corporis natus calor animi ipsam sustinet: ita animæ vita est ipsa charitas, sine qua mortua sæcet. Nam si velis clarè cognoscere, vivus ne, an mortuus sis, oculo in animum conice & vide, diligit vel odium habeat: si verum odium in corde repereris, iram & inimicitiam, mortuum te iudica, etiam, si vivus appareas.

Apoc. 3 Nomen habes, quod vivas & mortuus es, Et si mortuus es, dilige & viues. Translati

1. Io. 12. sumus (inquit Ioannes) de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Rerum omnium temporalium nulla dignius & equius estimatur, quam ipsa vita, nec à nobis magis diligitur, & sic cum negotiorum aliquod magnopere commendamus, solemus dicere, vita mea in hoc stat: vel non minus, quæ de vitæ discrimine in hoc negotio agitur. Et huius rei signum est evidentissimum, nam pro salute ipsa quilibet patitur, ut sanguinis missio fiat, manus vel brachium abscindatur, & si opus fuerit Absynthii potione poeetur. Iam omnia & alia his maiora patiuntur, & sæpius animæ discrimen pro vita hac, quæ non vera est vita, sed potius umbra & mortis imago. Si igitur vitæ cor

cunque vita, sed de vita æterna, quæ beatorum patria & sedes est: Nunc cum Christus ad interrogata teneretur respondere, cumque doctor de vita æterna percontaretur postquam dixit, quid erat in lege scriptum, respondit dominus, Hoc fac & viues. Acti diceret, Deum dilige & proximum, & sic æternam vitam possidebis, hæc est tuæ quæstionis responsio. Age igitur homo & considera quam parvo pretio dilectionis ematur vita æterna. Si tot tantæque molimur, ut vita hæc misera non

Stet in Luc. Tom. 2.

percat, & ut magis elongetur: quid obsecro esset faciendum, ut æterna illa frueremur? Etiam si Deus iuberet igneis flammis nos comburi, & fornaces ardentes ingredi, velut aliud agentes, deberemus obedire, ut in æternum cum Christo regnaremus: id tamè suavisissimus dominus non iubet, sed dilectionem commendat, ut vivamus. Non est Deus nosse ut diu periret, sed ut acceptos à parentibus occidi iubent: & ut homines seipsum interficerent, & in oblationem se offerret. Nolo mortem peccatoris, dicit dominus: sed magis, ut convertatur & vivat. O quæ bonum est, ut peccator vivat, & nolis (ut æquum est) diligeretur, & eius mandatis obediremus, qui amoris retributionem cum sit opus suavisissimum vitam propter & æternam, præstet latera & gloriosam, sed ad contextum revertamur. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum. Et quis est meus proximus? Quæ rebat ille, quis esset ipsius proximus, ut querendo hoc potius se retentione dignum ostenderet, quam iustitiam: cum esset legis peritus nullatenus debebat ignorare, quis esset proximus. Dicendum igitur, quod credebat tale telum sibi habiturum, unde se posset ostendere iustum. Si enim Christus respondisset omnis iudeus est proximus tuus, dixisset ille, & ego omnem Iudæum diligo, & perinde videretur implevisse maximum præceptum legis, & sic esset iustus: naturæ namque & conditionis istorum era iactare se iustos coram hominibus, gloriamque & honorem anhelare. Unde dominus his inquit, Vae vobis scribis & pharisæis, qui iustificatis vos coram hominibus. Sed iam nunc vel quod nostra tulerit ut

Eze. 18.

Luc. 16.

scripta scribis & pharisæis pharisei habent ut imitatores, quorum corda odio, & iniquitatibus abundat, qui pauperes persequuntur, innocentes opprimunt, vindictam de iniuriis sumunt usque ad vitæ, & sanguinis confusionem, qui impietatem, & crudelitatem adversus proximum exercent, verbis tamen compositis & talibus suam causam coram hominibus iustificant, dicentes, Ego Petrum diligo, Franciscum amo, & coram vobis testor, & coram Deo, de iniuria acce-

E 3 pta

pta nunc iam videri et populare sed hoc iudiciu exigit, aliter facere nequeo. His nostris temporibus multi sunt praelati, qui acceptas iniurias dissimulant, occasione vero data exactissimu suppliciu de eis sumunt, & subditum vsque ad mortem persequuntur, preceptisque, & obseruationibus illum onerant, vt cum in minimo deliquerit (sub colore zeli legis Dei, & sub tegumento castigationis peccati) pro iniuria accepta in illum crudeliter animaduertunt. Et id omne faciunt sine honoris amissione seipso iustificantes fuisse sanctitatis furo. Si Regis, vel Imperatoris curiam litterae volueris, & ciuitatum loca publica pertransieris, si omnes conuentus, magistratus, & res publicas intueberis, nulum reperes nisi multos, qui sub velo iustitiae, & religionis pallio, grauissimas

antes interim tamen nihil honoris, & famae deperdunt, immo potius (quod dolendum est) in dies magis ac magis bonorum opinionem induunt. Quod ego de hac re existimo, & iudico illud est, omnes nos ea esse natos conditione, vt peccatores esse velimus, & bonos existimari. Quod certe nullo magis longe petito exemplo, quam ex sacra pagina licebit confirmare. Nam cum impius proditor Absalon aduersus

patrem suum Dauidem in hoc tantum facinus perpetraret, Dauid inquit, Vadum, & reddam vota mea, quia ex voti domino in Hebron: ueniens enim uisit seruum tuum cum esset in Gessur & rex dicens, si reduxerit me dominus in Hierusalem sacrificabo domino. Erant namque in Hebron (vt nunc etiam) corpora Adam, Abraham, Isaac, & Iacob, qui locus adeo venerabatur, cumque sanctitatem simularent, dixit se velle adimplere.

Isaque, & alius sanctitatis fictionibus facinus suum operiebat. Sic etiam Heliodorus volens spoliare templum Hierusalem iuxta regis iudaei mandatum iter est aggressus quasi Caelesyria, & Phenice ciuitatibus transiturus, re autem vera non nisi causa mandatum regis, & propositum exequendi. Sic Aman si impius de Mordochaeo vindictam, impietatem simulauit & rexit, dicens Regi Aluero.

Est populus per omnes provincias regni tui, &c. Decerne, vt pereat, & decem milia talentorum appendam gazae tuae. Quo nimirum ultionem molebatur. Sic Caiphas dixit, Venient Romani, & tolerant locum, & gentem. Quem certe nullus reipublice zelus, nec amor angebat: sed potius odium. Sic Iudas, Quare uinguentur istud non venit trecentis denariis, & datum est egenis? Non pietate motus id dixit: sed quia fur erat. Quae omnia ostendunt, quod cum mali sumus bonitatis pallio malitiam uolumus tegere: & boni existimari. Sic filii Iacob, qui fratrem Ioseph vendiderunt, volentes se ipsos iustificare, & se immunes a peccato coram patre ostendere tunicam sanguine tinctam apposuerunt: quasi insontes essent, & sine ulla culpa. Similiter Baby-

loni, cum idolum Baal destruxisset, cum sacrificiis epulabantur, religionis zelum finxerunt gulam cooperientes, dixerunt Nabuchodonosor, Trade nobis Danielelem, ut Bel destruat. Sic Herodes volens Christum natum occidere cum Magis deuotionem, & sanctimoniam finxit, dicens, Ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis renunciate mihi, vt ego ueniens adorem eum, Sed iam tandem incedunt corde, quod tempus quemlibet dolari, & fallaciam detegit, vt cognationes Absalon, Heliodori, & Herodis cum reliquis. Sed de his satis.

¶ Animaduerte autem, quod de proximo querit quis sit. Quia tumescebat legis peritus inani gloria, quasi abunde compleretur preceptum de diligendo Deum, questionem mouet de proximo: quasi Deum diligere. Putabat se Deum interrogat. Ecce arrogantiam, & praesumptionem. Quis enim videt, & tamen dicit si ignorare quem videt, cum dicatur, Qui non diligit fratrem suum quem videt: Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Sed Lucam audiamus.

Suspiciens autem Iesus dixit, ¶ Suspiciens ponitur hic, pro suscipiens autem Iesus. Non enim significatur, quod Christus

Io. 11.

Mat. 26.

Io. 12.

Gen. 37

10. 14

Mat. 2.

1. Io. 4

2. Re. 17

2. Mac. 3

Hest. 3.

Christus oculos in cælum leuauit: sed quod acceptauit quæstionem, & respondentis personam accepit. In Græco namque originali sic habetur. *ypolabo de o ilsoys*. Hoc est, suscipiens autem Iesus. Et ita legitur in antiquis Latinorum exemplis. Et hoc dicit Evangelista ad differentiam ipsiusmet Iesu in prima quæstione: nam in prima quæstione non suscipiens sed respondens canonicam tantum se habuit, efficiendo de interrogante respondentem: hic autem suscipit eum, & respondit dicens.

Homo quidam descendebat à Hierusalem in Hierico.] Potuit hoc, quod Christus hic narrat fuisse historiam, nam Hierusalem est in altitudine, in monte scilicet Sion, & Ierico in loco deorsum. Et etiam quadam solitudo seu desertum inter Hierusalem, & Ierico, in quo homines à latronibus spoliabantur, ubi comprehensus fuit Sedechias à Sarcellitibus regis Babylonis, cum tugeret Hierusalem. Quod autem in re ita contigerit, vel quod sit exemplum, nihil ad rem de hoc disputare, Christus narrationem hanc affert, ut ostendat legis peritio, quis sit proximus. Aliqui dicunt hunc, quia Hierusalem in Ierico descendebat, esse Adam, & genus humanum, sacerdotem autem, & Leuitam esse sacrificia veteris legis, Christum verò esse Samaritanum, qui genus humanum curauit à demonibus spoliatum gratuita, & donis à Deo acceptis, qui demones per latrones significatur. Alii autem moralem doctrinam volentes adducere dicunt, hunc esse peccatorem, qui de statu gratiæ ad statum culpæ descendit, & sic quilibet pro libito depingit. Quantum vero hoc dilata literari sensu parabola, quicumque etiam si lippus, & cæcus sit, facit poterit videre.

¶ Igitur quod Christus in hac parabola ait, *quis sit proximus*, quod ipse prius quaesierat: & innuatum docet quod ille proximus est qui potest bonum alicuius nobis impendere: quapropter omnis homo viuens quicumque ille sit, siue Ethnicus, siue Christianus, fidelis, aut infidelis, bonus vel malus, proximus noster est. Omnes etiam, qui in cha-

Stet. in Luc. Tom. 1.

ritate decesserunt, proximi nostri sunt: quia vel sunt beati in re, vel in spe. Si in re, clarum est quod sunt proximi nostri, quia possunt nobis benefacere sua oratione in cælo, licet nos simili præstitis non possimus eos adiuuare. nam sufficit ad rationem proximi, quod unus alteri possit subuenire. Sic Samaritanus vocatur hic proximus, quia vulnerato posuit, etiam si nihil ab eo recepisset. Mortui etiam qui in purgatorio detinentur, quauis non possint nobis benefacere (quia non possunt pro nobis orare, nec pro seipsis) tamen proximi sunt: quia nos possumus oratione nostra ipsis benefacere. Sic Christus proximus noster potest dici in quantum homo: nam in quantum Deus proximus non vocatur, licet quotidianis bonis nos cumulet, quia plusquam proximus est. Et hac de causa dilectio Dei distinguitur à dilectione proximi, quia Deum debemus diligere, plusquam nos proximum autem sicut nos ipsos. Similiter Angeli proximi nostri sunt, quia possunt nobis benefacere: & ideo Christus Samaritanum tantum vocauit proximum, & non Leuitam, & sacerdotem, ratione beneficii quod contulerat in vulneratum. Nam licet Leuita, & sacerdos, & omnes quos retulimus proximi sint in rei veritate: tamen in re non fuerunt illi proximi, quia vulnerato non subuenerunt, nec aliquod præstiterunt auxilium. Demones vero, & qui aternis penis cruciantur proximi nostri non sunt, quia nec ipsi nobis bonum impendere, nec recipere auxilium possunt, & ideo non tenemur eos diligere.

¶ Obserua autem quod in communi ille solet vocari proximus, qui ad beatitudinem potest peruenire. Charitas enim per se, & directe habet Deum pro obiecto: ipse enim propter scriptum diligendus est, quia est summum bonum: cetera autem diligenda non sunt, nisi quatenus ad ipsum tendunt modo perfectissimo, ut beatificantiem. Ideo omnis homo viuens proximus est: quia qui a malitia distat, potest a malitia mutare, & a malitia respicere, & peruenire ad beatitudinem.

¶ Qui in charitate decesserunt. Damnaui-

E 4 tenu

tem, & demones qui ad beatitudinem non sunt peruenire, proximi non sunt. Et haec licet ita sint, non tamen contradi-

omnes ille qui nobis potest bonum impendere, capax est beatitudinis. Christus tamen in hoc exemplo ponit proximitatem in beneficio: & Samaritanus vocatur proximus, quia cum vulnerato usus est misericordia. Samaritanus etiam capax erat beatitudinis, & utraque ratione proximus dici poterat. Sed nos sensum exempli sequimur, ex quo quidem potest colligi quod qui misero aliquod bonum erogat, proximus vocatur.

Rursus aduertendum quod Iudaei tantum eos proximos putabant, qui sui nationis, & eiusdem legis, & eiusdem ci generis, externos autem, & gentiles non vocabant proximos, nec tales existimabant. Ideo Christus sapientissime respondit in hac parabola, ostendens eum esse proximum, qui bonum potest accipere,

et dicit illum Samaritanum charitate fuisse usum, quam Iudaeus aliquem: & id data opera, ut ostenderet, quod Samaritanus qui gentilis erat, & quicumque alius quamvis infidelis esset, erat proximus, atque ideo diligendus.

Itaque per hunc hominem, qui descendebat ab Hierusalem in Hierico, intelligit Christus hominem cuiuscunque status aut conditionis, qui pauper est, humilis, abiectus, infirmus, tristes, aut humano auxilio destitutus: & ut vno verbo concludam, omnis ille qui indiget alterius ope. Attende igitur tu, qui dives es, pauperem proximum tuum esse. Si sapiens, & ingenio praeditus, ignorantem locum habere: si corporis valetudinem, & salutem habes, memineris infirmum proximum tuum esse, & à Christo tibi esse commendatum. Si latus es, & rerum felicitas tibi contigerit, recordaberis tristem, & afflictum vinculo charitatis, & amoris tibi esse coniunctum: nam per hunc, qui ab Hierusalem in Hierico descendebat, intelligit Christus omnem illum, qui aliqua necessitate vel miseria laborat, cum quo vult ut viscera tua aperias, & misericordia tua sequens exemplum Samaritani. Ita luc

quem retulimus pauper est: & sub nomine pauperis non solum illum ego intelligo, qui re caret, sed etiam eum, qui laetitia, corporis valetudine, solatio, felicitate, sapientia aut alio quouis bono privatus est, & de hoc inquit diuinus pastor.

[idem in Hierico.] Singula haec expendamus. In primis optime dicit, Homo quidam in singulari numero, non pauper semper secum solus vitam degit, neminem rebus relinquitur, & deseritur. diuitem autem omnes inuisunt, omnes comitantur, omnes laudant, & praedicant, omnes de misero dolendum, qui solitarius suam necessitatem reperias proximum qui de ipso interrogat, quia medicorum caterua eum statim circumdant, & solus moritur, tantum abest, ut sit

Si diues cursum vitae velit peragere non deerunt sacramenta, clerici, monachi qui ipsum inuisant, & vitam tanta lachrymarum abundantia ipse compungeretur, ut sacramentum susceperet. Pauper solus interit, nedum habet qui muniret sacramenta, nec aliquo solatio genere ei subueniat. Si vxor diuitis aut filius moritur, paraturus aliquam calamitatem, quot con-

solatio tristitia memoriam exterminant? Pauper vero etiam si calamitatem fluctibus extinguatur, non est qui soletur, nemo est, qui visceret aut doleat. Multitudine amicorum habebat Hierusalem in sua felicitate, & prosperitate. in tribulatione autem, & angustia solam relinquerunt. Et ideo plorabat Hieremias, dicens. Omnes amici eius spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Mihi crede, eos, qui calamitatibus, & angustis opprimitur, nullos amicos habere. Nam te diuitem viderint, tu necis, & inter magnates aestimatus, non te solum derelinquent, confortaberis, ab omnibus laudaberis & si dolore capitis vexaberis quantumvis nimio, teos victori, & amici aderunt statim, ut ludibrium generent. Si autem contemptus, egenum,

Thrs. p.

& iau-

& pauperem te viderint, & quam pestem perniciosissimam te fugient. Hoc verò nō minus quam ipsa experientia descendat: nā miser, & afflictus solus domi sedet, solus patitur suā necessitatē, eius memoria sepulta est in populo: nemo ipsius recordatur, idē dicitur homo quidam, homo solus derelictus.

¶ Descendebat. Rectē inquit descendebat, nam si quis pecuniis abundauerit dignitatem ascendet, vel à populo æstima bitur. Si viā ascendere, ab omnibus magni fieri, & tuam famam augere, & denique si cupis iustitiam obtinere in curia regis: id consequeris, si pecunias attuleris. Nullus enim cum te loquitur, & si quem iumentum (si auro, & argento oneraueris) non ascendat. Nam in curia pluris habetur hi, qui pecunias serunt, quam qui subtili, & admirabili præditi sunt ingenio. Dives semper ascendit, semper euehitur, omnes ut subeat dignitatis culmen adiuuant: pauperi verò omnes obstat, omnes deprimunt: & potius in ruinā, & præcipitium, quam in altum, & in celsum tendit. Aman, qui regis amicissimus erat, & in eius domo maximū habebatur, cum ab eodem moerore, & avaritia, & eadem in suboritur quidam, qui regi dicitur. En lignum quod, ait, erat Mardocheo, qui

Ier. 7.

Inquitur fuerat pro rege, &c. ¶ Descendebat autem ab Hierusalem in Hierico. Hoc est à diuitiis in paupertatem, à felicitate in aduersitatē, à vita deusque tranquilla & quæta, ad vitam miseram inquietam, & mille turbationibus plenam. Pauper enim cū non habeat substantiam, ut filios possit alere, & sustentare ut cibum quotidianum ministret, & ut filios doceat, in lecto tota nocte reuoluitur, hisque & alius curis miser torquetur, & anguitur. Quemadmodum enim tota horologii semper sunt in cōtinuo motu, & huius causa sunt pondera quæ pendet, & rotæ ipsas nunquam sinunt quiescere: ita animus pauperis necessitas semper illum in quietē agit, ut viā per noctis quietem ipse valeat quiescere. Sed iam ultra. [Et incidit in latrones.] O bone Deus, & quid latronibus cum paupere? nōne potest quidam dicit, Cantabit vacuus coram

latrone viator? Quem obsecro mundus persequitur? Pauperem. Quem euiscerant, & exenterat dives nisi pauperem? diuiti omnes tribuit, pauperem omnes depulsi, & angustiam suppellextilem rapiunt. Quæ res aues sunt, & omnem prædam terræ rapiunt: nunquam aquilam aut accipitrem aggreduuntur, sed paruos pullos sub alis matris protectos. Sic diuites non cum potentibus, & magnantibus quæstiones nequunt, aut mouent rixas, sed cū pauperibus, & egenis, qui viribus eorum resistere non valent. Vnde illud Ecclesiastici. Venatio leonis onager in eremo, sic & pascua diuitum sunt pauperes. Si igitur pascua diuitum sunt pauperes, quid mirum si dicatur, quod pauper incidit in latrones? Nonne lupi rapaces, & latrones quidam magnates, & nobiles sunt qui veteratibus, & tributis pauperes depulsi, & miseros subditos expulsi? Nonne prætores quidā, executores, iudices, & aduocati latrones sunt? Nōne mercatores horum classis ingrediuntur, qui vicinum, & simplicem decipiunt, & sagum pro purpura vendunt? Nonne artifices, & tabernarii cum his conuomrandi sunt, qui ementes fallunt, & alia pro aliis, & mulionem pro lepore distribuunt? Vnde cucurrit, ut omnes res publicæ, omnes viæ, omnes plateæ latronibus sint plenæ. Si autem aliqui horum homines mores, & conditionem exuunt, solum est: quia terra iustitiam timent, non autem celi: aut quia ementes non tantum præbent, quantum ipsi postulant. Verum ex eorum voluntate propensi sunt, ut rapinam exerceant, & ut omnes ad se venientes decipiant. Si vero semper nō exerceant furtum, satis est, ut annum habeant propensum. Si leorta & mulieres peccatrices, etiam si semper ipso actu Deum non offendant: tamen ut sint in peccato mortali detentæ, satis est

Iure. Sat.

Ecc. 13

cariores sua cupidine, & insatiabili heretice immortalis non delinquent? Cuiusmodi autem est huiusmodi causa quam ad infernum ingreditur? Nonne horum que simul ingreditur? Recte hoc bat. Et sicut cum dicebat, Principi

fideles, focii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. In manus igitur horum latronum incidit pauperculus ille.

Qui etiam expolauerunt eum.] Dicitur qui debent potius parentes esse pauperum, & subuenire, si non possunt, & quos debent cooperire, exiunt & expolant. Tu qui dines es, & bonis omnibus affluus, pauperum pignora retines domi, quia tributa non soluerunt, & medio hyeme sine frigore perire pauperum filios, tantum abest ut istorum viscera misericordia commoueantur. Audi quid de his patientissimus Iob dicat. Nudos dimittunt homines indumenta tollentes: quibus non est operimentum in frigore, Quos imbres montium rigant, & non habentes velamen amplexantur lapides. Vim fecerunt depraedantes pupillos, & incedentibus absque vestitu, & esurientibus ruderunt spicas. Esaias etiam. Populum in eum exactores sui spolauerunt.

Et plagis impositis.] Hoc est multiplex. Omnis plaga tristitia cordis est. Quae maior plaga tristitia potest esse, quam si pauperem in carcere detinueris? Quae maior, quam si eum ex omni bono ceteris? quidquidem pauperem reuersis confortio Ecclesiae quia in minimo deliquit, diuitem autem qui in multis & grauib, non reuersis. Quae maior plaga, quam ut pauperi bona surripantur? In carcerem detradis pauperem, iubes vapulare publice, multis conuictorum generibus lacellis, quia cum montem tuum transiret, leporem vel cuniculum interfecit. Nonne magis pauperem, quam si eum ex omni bono ceteris?

modum Ezechiel dicit. Principes in medio eius quali lupi capientes praedam ad effundendum sanguinem: & ad perdendas animas, & auare se tanto lucra. Si diuites & tyranni cum iam pauperes tot plagis afficiunt si postea recordarentur, & in meliorem mentem redirent cum laeti penitentia, vel iam in dimidium mali esset prout sum. Sed dolendum est quod cum pauperes opprimerint illorum non recor-

dantur, & quo volunt abeunt. [Semiuiuo eo relicto.] Nonne tibi videtur, quod seminiuum pauperem colonum relinquis, quandoquidem ex duobus bobus, quibus laborat, & vitam miserè degit rapis tibi vnum? Relinquis viuum, ut fame crucietur: boues rapis quibus araturus est, atque ita dimidium vitam tollis. Si artificem, vel factorem carcere detines, qui non habet unde tibi soluat, liquet manifestè, quod dimidium autem vitae: quia cum sit in carcere laborare nequit, & sic nullatenus potest inuenire, unde debitum soluat, nec unde victum sibi possit acquirere. Vita enim sartoris est acus, & vita fabris ferrari est malleolus terreus, quo victum quatit & domesticos, & filios sustentat. Si cum liber est, non potest soluere, qui poterit si detinetur in carcere? solue igitur illum è vinculis, ut labore victum quaerit, & debitum soluat, Sed multò aliter tu facis, cum dimidium vitae subtrahas, tuam ostendens crudelitatem. Itaque, semiuiuus relictus dicitur, quia substantiam tollis, iuxta illud, Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Nec mirum, ut illud vita hominis appelletur, sine quo viuere non valet. Nam quando tu bona pauperi surripis, quibus in diem viuunt, cum non possit quaerere necessaria, nec sustentare te: merito quidem diceris tu seminiuum eum relinqueres. Sic cum pauperibus, cum viduis, pupillis, & afflictis in hac vita misera agitur.

Nunc autem Christus agit de charitate, qua erga hos miseros, & afflictos uti debemus. [Sed etiam de peccatis.] Item, ut facidos quidam descenderet eadem via, & viro eo praeteriit. [Ecclesiasticus debet esse (vel quod in iustum sit) ut peccatis, & in iustum sit, ut peccatis.] Videtis enim plerumque, ut cupido in sacerdotibus, & Ecclesiasticis reperitur: qui si intelligerent eos misericordiae oleo, etiam in istos, vel iam recordarentur obligationis, qua tenentur esse misericordes, & erubescerent. [Sed etiam de peccatis.] Item, ut facidos quidam descenderet eadem via, & viro eo praeteriit. [Ecclesiasticus debet esse (vel quod in iustum sit) ut peccatis, & in iustum sit, ut peccatis.] Videtis enim plerumque, ut cupido in sacerdotibus, & Ecclesiasticis reperitur: qui si intelligerent eos misericordiae oleo, etiam in istos, vel iam recordarentur obligationis, qua tenentur esse misericordes, & erubescerent.

Item, ut facidos quidam descenderet eadem via, & viro eo praeteriit. [Ecclesiasticus debet esse (vel quod in iustum sit) ut peccatis, & in iustum sit, ut peccatis.] Videtis enim plerumque, ut cupido in sacerdotibus, & Ecclesiasticis reperitur: qui si intelligerent eos misericordiae oleo, etiam in istos, vel iam recordarentur obligationis, qua tenentur esse misericordes, & erubescerent.

100-34

Exo-40

nam

nam in domo domini omnia vincta sunt oleo: ut discant, qui illi ministrant, pauperibus, & egenis, uti misericordia. Turpius nanque, & inhonestius vitium hoc videtur in sacerdotibus, quàm in reliquis statibus hominum: nam cum Deo familiariter agunt, & eius mensæ accumbunt, & ideo æquum esset, & vehementius, & ardentius ipsi charitate inflammarentur, quia archa, quando pascitur, & e comburentem (qui Deus est) deambulât, secundum illud scripturæ Deus noster ignis est. Qui proximus est igni, calidior esse debet, quàm qui à longè est. Pharo enim de lit hæreditatē sacerdotibus suis, Deus autem tribui Levi (iuxta sacerdotibus erat) non tribuit possessionem inter reliquos, quia dominus est possessio eius. Quo quidem significatur, quod cum suos sacerdotes reliquerit sine terrenis hæreditatibus, se nunc etiam velle, ut qui suo sancto altari deseruiunt, ab omni munda non amore, ab omni cupidine alienum cor debeant habere. Ideoque si Deo, & eius ministerio sacerdos vacauerit, ne timeat: quandoquidem eius pars dominus est, & manus, & officium ipsi magis commendatum est, suis necessaria subministrare, ut idem Moysi inquit, Præcipe filiis Israel, ut de altari deserviant, & suburbia earum. Vide quomodo eis tacentibus illorum curam habuerit dominus: iussitque illas civitates eis dari, ne secularibus negotiis interponerent. Quibus omnibus clarè couilat, quam longe melius magnifica, & liberali manu suis nunc sacerdotibus providebit: quanto præclarior, dignior, & excellentior est sacerdotium Evangelicū. Quid aliud fuit capillos tondere, & coronam insigniri, nisi ut sic discas omnem mūdum curam, sollicitudinem, & diligentiam longe à te se mouere? Sed videamus, quod sequitur.

Similiter, & Levita cum esset secus locum, & videret eum pertransire. Quem admodum pertransit sacerdos, ita Levita nulla commotus misericordia. Qualis sacerdos, talis Levita: nimis quippe exemplum sequitur maioris. Nemo fuit istorum, qui de altari domini, & eius pinguedine viuunt, & eorum etiam, qui iuxta

illud deambulant, qui pauperis misereantur, ne fragatur illud Hieremia. A minimo vsque ad maximum omnes avaritiam sequuntur, à Propheta, vsque ad sacerdotem.

Samaritanus autem quidam iter faciens venit secus eum. Samaritani non erant deo spiritui sancto oram, sed venientes, & idola colentes. Nam cū Salmanaſar Rex Assyriorum decem tribus Israel propter nimiam eorum peccata transferret de Samaria in Assyrios, ne terra in solitudinem redigeretur, misit idem Rex gentes (quæ à Cutha regione, Cuthari vocabantur) veterani Samaritanæ habitarent, & colerent: cumque ibi degentes idola colerent (cū Deum ignorarent) immisit illis dominus leones, & alias bestias feroces. quarum crudelitate intente. Quod cū ad aures Regis Assyriorum peruenisset, habito prius consilio cum suis ad eos misit vnum de sacerdotibus Iudeorum, qui eos doceret legem Dei terræ: qui cum tradidisset eis legem Moſi, timore correcti ceperunt colere Deum, pariter tamen idolis suis sacrificabant. Hos ergo Iudei odio habebant, & ab eis spernebantur, quos etiam Samaritanos, & plenos demonis appellabant, eo quod demonia in idolis colerent, & hoc etiam propter crimine, & maximo conuicio in dominum retorquebant, dicentes. Samaritanus es tu, & demonium habes. Ita iuxta Samaritanus eadem via transibat, & videns pauperem, misericors est illius, atque ideo sequitur in contextu.

Et videns eum misericordiz commotus est. Hic enim rectior, quam sacerdos & Levita illius consilii erat inemor. Misericordia, & veritas te non deserant. Tunc te deserunt, cū proximum in necessitate iacentem derisus. & hoc non contentus interiori animi assecum, & misericordiam ipsis operibus periecit. Qui propter sequitur.

Et approprians alligauit vulnera eius, infundens oleum, & vinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. In stabulum duxit, hoc est diuersorio. Græce enim, eis pondexeion, ubi itinerantes hospitio excipiuntur. Unde stabularii dicuntur, qui

Iher. 8.

4. Re. 17

Ioan. 8.

Prou. 3.

Gen. 47
Deu. 10
Ios. 13.

No. 35

qui locum habent ad ospitand. causâ. Et
his non contentus hospiti demandavit,
ut illius curam haberet. Vnde ait Evan-
gelista.

Et altera die protulit duos denarios, & dedit itabulario, & ait, Curam illius habere: & quodcumque supererogaueris, ego compensabo. Namque & israel in beneficicia quæ Samaritanus in spoliaturum, & vulneratum contulit rex quibus oporteret nos dicere, qui alius sanctiores haberi volumus, quique profecti sumus sublimiorem viam iterum, ne forte militibus & publicanis deteriores euadamus. Videt hic sacerdotem & leuitam ex populo Iudæorum electo, & ex tribu, quæ parata

cremur, neminem despiciere, & semper
vivere sancto quodam timore, & humili-
tate: illi quidem coram Deo plura gloriamur
charitatis, & pietatis opera, quam li-
tera, sapientia, & religionis habitus. Deus
autem dignitates aut personas non susci-
pit, sed perfectos charitate. Maiores di-
gnitates, & personae sunt, & curata, & domi-
nus Samaritanus, qui charitatem est ope-
ratur. Sacerdos & levita ratione officii
aut sanguinis affinitate merito debuisset
vulnerati Iudaei curam suscipere: sed ni-
hil minus fecerunt, sed eo viso praeterie-
runt: Samaritanus vero, quem Iudaei odio
prosequuntur, misericordia motus eius
curam suscepit.

¶ Docet præterea locus iste quam pau-
ci sint, qui veram regulam & normā pro-
prie seruunt, & præceptū charitatis adim-
pleant. Ex tribus vnus solus misericor-
dia verum cor vulnerato. Huc, n. deueni-
mus, vt illa tēpora feliciora fuerint, quā
hęc, quibus crudelitas, & impietas erga
proximos exerceatur. Tunc quippe inter
tres inuenta est misericordia. nūc autem
inter centum vix vnum aut alterum re-
peries, qui miseri & pauperis recorderut

¶ Videbis namque pauperum & vulnera
torum exercitum ad Ecclesie portas in-
centem: tranſiſſe autem vniuerſus populus
nec viuis reperitur qui vel oculos ad pau-
peres velit conuertere, tantum abest vt il-
lis iubeant vel panum tribuat, vt vlc-
eribus poſſit mederi. Dolendum eſt quot
virecundi pauperes, quot viduæ egenæ,
quot virginæ abiectæ, in ciuitate erūt:
qui graue parantur neceſſitate, & lami-
perant. & tu qui diues es, & eorum victi-
nus obreatus auribus, ſuos gemitus & la-
menta nonis audire: & mutus, & ſurdus
eſtectus omnia diſſimulas. Audi igitur vt
te ſcripturæ faciæ exemplo conuincam.

Quod obturac alicuius suam ad clamorem pauperis ipse clamabit, & non exaudietur. Quod patientissimus Job contentus oculis, misericordie, inquit, Ieha quondam super eo, qui afflicti erat, & compatiabatur anima mea pauperi.

¶ Docemur tertio hoc exemplo, ve
hanc charitatem, & misericordiam per
fecte proximo impendamus: quod hic sa-

1957

1. 1. 1.

2000

maritanus non fuit contentus, postquam vulnera alligavit, ducere eum in hospitium, & hospitii commendare, sed etiam promissit, quidquid pauperi tribueretur magnifice soluturum. Quid obsecro prodidit, ut iuper, qui hunc aborat, & incrementum panis tribuas siccam, & durum: quod etiam domesticis cani libenter tribuit? Duce eum rogo in domum tuam, & accubabis cum eo, & sic diliget te deo caris.

Esa. 58.

rabis, iuxta illud Esaie, Egenos vagosq; introdu. in domum tuam. Hic Samaritanus non fuit avarus, nec minus manus compressit, immo necessaria omnia largi, & liberaliter subministrauit. Cur igitur tu hunc non sequeris: siquidem quod pauperibus erogas, Christo tribuis: à quo magno cum senore reportabis? Ipse enim liberali manu plurima bona tam corporis, quam animæ tibi contulit. Non est igitur, quod in te misericordiam contrahas, & parcus erga pauperes sis.

¶ Docemur itidem, ut vulnera, & vlcera pauperum non sint nobis tadio, nec fastidium nobis generent, quemadmodum multis, qui ut illa non videant, oculos, & capita intorquent Samaritanus verò approprians alligavit vulnera eius: nam si perfecta charitate es munitus, pro-

ligare, Christū sequens percussum, & vulneratum, ut animæ tuæ vulneribus ipse mederetur. Vidimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum: unde nec reputauimus eum.

Fla. 13.

¶ Docemur quinto in danda elemosyna, vt non attendamus, quæ gens, aut quæ natio, quæve persona sit, aut cuius qualitatis, nec merita considerare: sed tantum præ oculis est habendus proximus, & eius necessitas. Multi quippe sunt, qui nolunt elemosynam tribuere nisi consanguineis, & notis: alii vero

malus sit, Samaritanus charitatem exercet cum suæ nationis, & gentis inimico: vt dicas proximo in necessitate subvenire, etiam si de re male fuerit loquutus, etiam si inimicus, vel extræ gentis, quæ nunquam in vita videris, solum contemnens, quod sit proximus factus ad Dei

effigiem, & imaginem: oculos solum conuertens in eius miserrimam, & necessitatem. Nam officium iustitiæ est inquirere qualis vnusquisque sit: misericordix verò dolere, & misereri pauperis, & proximi inopia.

¶ Vltimò docetur, vt non solum inter no animi affectu moueamur: sed etiam vt ipsis operibus adiuuenius. Hic misericordia est motus: pariter tamen manus liberales extendit. Multi sunt diuites, qui misericordia iutus mouentur, loculos tamen claudunt, & viginti nodis comprimunt. Misericordia enim coniuncta debet esse operibus. Nunc autem Christus parabolam hanc in medium affert, & applicat proposito, dicens legisperito.

¶ Quis est ille, qui incidit in latronem? At ille dixit. Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus, Vade, & tu fac similiter. Hæc est conclusio parabolæ, quia Christus docet omnem illum esse proximum (vt supra est habitum) qui nobis aliquod bonum potest impendere, aut recipere à nobis: quæ Pharisaus responsum est interroganti, Quis est meus proximus. Ad quod idem ipse sibi respondit, victus parabola à Christo adducta: quem interrogantem, Quid faciendo vitam æternam possidebo, docet Christus, & inquit, Vade, & tu fac similiter. Iam aperui quis esset proximus: Deum, & illam dilige, sicut te ipsum, non autem lingua, & verbo, sed opere, & veritate, vt Samaritanus hic, qui non solum misertus est pauperis, sed bonis operibus subleuit.

1. Io. 3.

¶ Sed in nostram eruditionem aliqua hic altiori calamo erunt prælibanda. Commendat hic Christus tanquam magister suauis, & misericors charitatem, & misericordiam, quæ erga proximos tenemur: vt: ex quo facile colliges, quam gratum sit Deo hoc opus. Nam etiam si charitas (si rigorem loquendi obseruemus) excellentior sit omnibus aliis virtutibus, non ideo hoc aliquid dignitatis minuit hinc virtuti, imo eam potius magnificat, ampliat, & extollit. Nam hic nos si mouemus misericordiam à charitate, rursus eas coniungimus, tanquam riuum cum bon-

te ex quo originem ducit. Atq; ita discrimen, quod versatur inter has duas virtutes illud est, scilicet, quod charitas est riuus, & fluuius, qui ex se non egreditur: sed intra terminos suos fluit, & labitur. Misericordia vero est fluuius, qui extra terminos suos fluit, & refluit, & vndique terrarum expargitur. Præterea charitas quatenus charitas nil aliud facit, quam communicare sua bona reliquis: misericordia vero simul cum hoc mala proximo rum portat, & suffert. Itaque misericordia non solum bona sua spargit, sed etiam se ipsam præbet in dolorem, & tristitiam, quod est proprium ipsius.

Secundo, docet Christus, quàm necessaria sint opera ad consequendam vitam æternam. nam si aspicias quid dicat, inquit, solum, aut dic. sed tac. Vade ne sis piger, & ignauus, exerce misericordiam, & charitatis opera. Prius enim dixerat huic hoc tac, & viuis. Et iterum hoc ait, Vade & fac similiter opem indigentibus tertio. Ideo

Tac. 2.

Non quod opera sint vita, & forma fidei, cuius gratia, & charitas sunt vita, & forma dei: opera tamen sunt signa charitatis, & quod intus sit fides formata, & vita. Quæ admodum medicus expulsum colligit viuat ne homo an mortuus sit: non quia hominis vita sit pulsus, sed ipsa anima: consistit namq; vita in eo, quod homo habeat in-

pulsu cognoscitur, quod habeat intus vitam. Ita animæ vita, & forma dei est: si charitas: sed colligitur nos hanc vitam habere ex pulsu, id est ex operibus. Ideo Christus dicit animæ, Pone me, vt signaculum supra cor tuum: vt signaculum super brachium tuum. In corde vult habeamus diuinum eius amorem: & in brachio bona opera. Vult vt ipsum diligamus, & rectè operemur. Hoc igitur intendit Christus in hac parabola, agens prius de proximo rum amore: & postea de bonis operibus. Quid adhuc dicunt Lutherani impu- n- ossum me ab ira continere, cum video il-

gent, & reuertunt: cum nihil magis ipsum euangelium nobis commendat, nihil frequen- tius præ oculis ponat. Et vt videas

amicæ leuor quantum Christus opera cõ- mendet, post hic semel repetitam mate- riam, in nouem superioribus capitulis, de- cies de ipsa egi. Quapropter nunquam mihi potui persuadere, etiam si hæretici illi exci sint, vt rem ita claram, & manife- stam non videant. Vnde peccatum eorum ex inaltia oritur: vt inde occasione sum- mant, & aniam, vt laxius habent per la- tam vitiorum viâ currant, & vt se, quam plurimis, & nefarius peccatis possint im- mittere, & cibo meroque vsque ad ebric- tatem ingurgitare, & ita vt bellæ, & pe- cudes sine lege, sine gubernatore viuant, & desideria animæ iuxta se tradant. Aspi- ce igitur tu quemadmodum cum Christus de amore loquitur, statim inserit sermo- nem de operibus. Vnde per Ioannem ait, Si diligitis me mandata mea seruare. Et dicens, diligite inimicos vestros, statim subdit. Et benedicite his, qui oderunt

Io. 13.
Mat. 5.

ximi agit, statim parabolam narrat, in-

digendus sit: nempe operibus charita- tis, quæ Samaritanus in pauperem con- tulit: & concludens inquit, vt nos simili- ter faciamus. Et dilectissimus discipulus Ioannes, qui ex penetralibus cordis domi ni mira secreta hausit: inquit, Qui ha- buerit substantiam huius mundi, & vide- rit fratrem tuum necessitatem habere, & clausit viscera sua ab eo: quomodo

1. Jo. 3.

tas Dei manet in illo? filii mei nō diligamus verbo neque lingua, sed opere, & veritate. Et cum Petrus Christus dilectione examinaret, dixit illi postea. Sequere me, scilicet per mortem, per labo- res, per cõtemptam vitam, ne ipsum imi- tando. & tunc clarius videtur, an meus a- mor vehemētius vrat viscera tua. Et post- quam in cœna vltima plurima elicit lo-

Io. 21.

Io. 24.

inc. Nam quemadmodum in ampulla vi- trea cum quiescit aqua, & tranquilla est, videtur aqua limpida, & clara: si vero eam concutias turbida, & immunda apparet: sic nimirum, si Deum, & proximum amo- re (quo debes) prosequeris vel nō, statim cū moueris clare cõspicit: & ob id ipsum si Deū diligis, age aliquid, vade, & operare, & erga proximum pietatis opera exerce.

¶ Tertiò considera Christum Redemptoris nostri primum benignitatem, & clementiam, cui questioni factæ ab inimico, & calumniator, tam largè, tam modeste, tamque suaviter respondit, & satisfecit: quibus verbis talem, & tam saluteram doctrinam nobis exhibet, qua eius dilectionem, & proximi, & denique salutem perpetuam consequi valebimus. Ut inde facile sit doctoribus cognitu, quam pie, modeste & simpliciter calumniatoribus, & iniuni-

des, quomodo dominus non dedigne-
floni tacere sitis: cum potuisset (si veller) brevioribus expedire: aut tentatori nihil respondere? Unde videre licet, quod sepius Christus unius tentatoris occasione sumpta multa bona, & utilia hominum salutis & exemplo docuit. Ita iusti, & amici Dei quacunque data occasione, inde argumentum sumunt, ut plurimum proficiant, & praeclara opera in Dei amorem, & obsequium aggrediantur. Sed si de his satis.

2. Colo.

re, qui thesauros sapientiae, & scientiae Dei in se absconditos habebat: tam venit ut actus vitae, quam contemplativae in-
finita doceret: nunc factum quoddam
ipsum describitur, in quo brevis sermone
utriusque vitae distinctionem ostendit.
Et adverte prius sanctum Evangelium
in hoc loco ordinem historiae non servasse.
[Factum est autem dum irent.] Ie-
sus, inquam, & eius discipuli de loco in

ctores super textum divi Lucae solent age-
re de virginis assumptione: ego autem
hanc materiam sub silentio tacitus posui
praeterire, quandoquidem non concio-
natoris, sed expostitoris munus exerceo.
Verum (quantum conjectari possum) non
ingratum, aut molestum lectoribus
erit aliquid agere de virginis assump-
tione: quandoquidem alii sunt expostitoris,
quidam faciant.

¶ In fronte autem huius facti narratio-
nis attendere licet, quod unum cuius Deus
specialem curam habet, illud est, scilicet
re, & copiosissime solvere: nam bonae in-
dolis, & urbanitatis lex hoc non postulat,
ut quis hospitum salutem accipiens, hospites
non bene solutos relinquat. Siquidem
inter homines urbanos hoc vitio, & igno-
rantiae tribuitur quanto maior defectus
hoc in Deo esset, si per impossibile in ipso

commendat diligentiam illam, & sollicitu-
us Christum domi exce-
8. Luc. 19.

& Mariam agno prius non caute.
Nam si mercedem hospitum cum re-
beneficis velis conferre, facit totum de-
bitum superadit. Ipsa namque Christiani

caelum habitarent esset, & ut requiem
illam possiderent, ubi nullus est cadendi
metus. Siquidem velimus conferre ser-
vitiū, quod praestitit Martha Christo, cum
eo quod exhibuit virgo Dei genitrix, lo-
go quidem spatio haec, illa antecellere vi-
dentur, Martha namque trium annorum
spatio domum Christum excoit, virgo au-
tem novem menses interitum. o te
scribis ipsum portavit: & domum

118. 119.

triginta annis secum habuit, & multò diligentius, quam Martha illi seruiuit in itinere Aegypti, in infantia, in pueritia, ardentissimo amore, materno animo fili necessitatibus succurrebat. Et multò excellentius audiuit beata virgo huius, verba: quam Maria soror Martha. Si verò tanta bona, & beneficia Deus contulit in has sorores, quia hospitium domi administramus: quanto perfectiori quodammodo & diuite quadam gratiarum suppellectile matrem ditauit? Ideo beatus Bernardus ait, Non immerito canit Ecclesia hoc Euangelium in die assumptionis virginis, vt intelligamus quantam gloriam hodie filius matri de seruit: quandoquidem tantum bonum

Binar.
Ierim. 2.
Athen.

Gen. 19

Iosue 6.

in destructione Sodome, & Gomorre Deus voluit liberare Loth cum suis ab illo incendio, propterea quod Angelos hospitio receperat quanto equius & iustus erat, vt que Deum exceperat magnis beneficiis, amplius honoribus, & plurimum munusculis illustraretur? Cum etiam Iosue Dei mandato omnes domos Ierico destrueret, vnicam solam domum Raab laque voluit. quia speculatores Israel exceperat. Dignetur tantam curam dominus habere honorificandi eos, qui seruus suis hospitia dederunt. quidam putas habuisse cum Martha, & Maria? Et si has sororibus tantam: qualem existimas erga matrem extitisse? Sine dubio dici non potest, quale tunc gaudium, qualis testuitas, quantus triumphus, quod genus solennitatis, quo Deus hodie virginem matrem coelestibus sedibus regnaturam suscepit.

¶ Vt igitur ad propositum reuertamur, solent principes, & reges suis hospitibus in tempore suae necessitatis laudare, & maiora, quae possunt auxilia suppeditare. Ita equum erat, & iustum, vt maioris necessitatis tempore Deum matri subueniret, quod certe est, ipse moris articulus, quo quidem auxilium diuinum magis est necessarium, tunc cum natura nostra magis est imbecilis, debilis, & afflicta, tuncque inimici eius fortiores, & potentiores sunt, & acrius, & vehementius tollant. Nam tentationes, quibus demones nos in vita aggreduuntur, cum eis,

quas hora mortis diabolus affert collatae, non merentur nomen tentationis. Nam in vita etiam si vno, vel altero congressu non possit nos prouincere, adhuc remanet

vincere, & in miseram captiuitatem redigere in morte verò cum tota, quod si tunc non venatur perpetuo denique nunquam ad eius manus deuentu. Et tunc tunc tunc, nullumque lapidem non mouet, vt pradam capiat. Nemo enim adeo sit intus, & sanctus ab hoc examine, & iudicio liberatur. Solent qui ex vna prouincia in aliam migrant, omnes merces, & omnia quae secum portant in alterius ingressu pandere, ac manifestare. Sic in transitu regni huius vitae, in alterius regnum erunt obseruatores, qui aperiant nostrae conscientiae sarcinas, & opera nostra vique ad minimam cogitationem examinent. Igitur quidem diues anxie sollicitus, & defangatus dicens, Quid faciam, quia non habeo, vbi reponam fructus meos? & statim audiuit suae infanxae cogitationis responsum. Stulte hac nocte repetent animam tuam a te. Heus stulte, & inops mentis hac nocte in obseruatorum, & speculatorum manus incidet: & omnis haec substantia in aliam vitam nequit transire: tantum abest, vt illam tecum possis ferre. In hoc igitur mortis transitu Deus suae sanctissimae hospiti, & matri laudet, & facit exemplum, tribuens illi chirographum, & privilegium, vt libera possit transire, sine eo, quod demones transitus obseruatores rationem possint exigere.

Quemadmodum munitissima arx, quae bedicis instrumentis sua tela ubicumque vult iactat: vt inimicos arceat longe: sic beatissima virgo Deo, & Angelis induta, suis virtutibus, & meritis armata, id bellum aduersus inimicos, & demones gerit, vt in sua morte omnes a se fugaret, atque nemo audeat accedere munitissimam arcem contemplant. Nam si Angelus ligauit demonem, qui maritus Sarae interdicebat, & fugauit a domo, quando Saris nupit Iob: quanto melius nunc Angelus in hoc obsequio virginis seruiet, & demones alligabit? Vide diuus Bernardus, O virgo quae celos ascendis, & iudae demones obuiat paueant.

I. 102.

Tob. 3

Be

¶ Dedit

Io. 19. Dedit etiam matri dominus mortem sine dolore. Nam quemadmodum sedens iuxta crucem, dolens et cum matre, non sciens dolores mortis passa fuit, sic ut dolores, ad se veniens, non impetravit, ut cum ipsa non moreretur: sic nunc decebat, ut mortem obvians, dolores mortis non sentiret. Nam si beatus Ioannes Euangelista (ut refert Hieronymus) fuit à dolore mortis extraneus, nam ipse in Christi passione dolores mortis pertulit: quanto maiori iure beatissima virgo (quae multa, & graviora tormenta, quam Ioannes pertulit) non moreretur?

Sed ut videas, quam munificentissimus fuit Deus cum virgine matre: non solum in morte eam voluit eximere, & dotare his duobus privilegiis: sed etiam post mortem alius duobus voluit insignire.

¶ Primum fuit, non permittere, ut sacrosanctum suum corpus corrumpere-
Cap. 7. tur, nec in pulverem, & cinerem redigeretur, nec ut a vermibus esset consumptum, sed accelerans illius resurrectionem, simul cum anima dedit illi gloriam.

Nam secundum iuris regulam quando delicta sunt extraordinaria, & inusitata, iudices non tenentur, tunc temporis observationi poenarum iuris communis. Sed rationi consonum est, ut si tu in tuis delictis a communi via excesseris iudex etiam in correctione limites legum communium egrediatur.

Sic demones Christo dixerunt. Ad quid venisti ante tempus torquere nos? Conquerebantur, quia Christus legem communem egrediebatur in eo-

tempus: nam (ut ait Chrysostomus) Christus propter tanta eorum scelera ante tempus puniebat, cum nondum diem iudicii expectaret. Nam delicta, quae omnes rationis limites excedunt, animum iustissimum praebent, ut puniatio acceleretur, & ante tempus adveniat. Maxima

modum (inquunt Augustinus, & Gregorius) fecerunt, ut Deus ordinari legem transmutaret, & ut non expectaret diem iudicii ad puniendum eos, facies id quod in die iudicii facturus erat, scilicet, eos & civitates illas igne comburere.

Si igitur promior est Deus ad miserendum, in Luc. Tom. 2.

dum, quam ad puniendum, & in aliquo possint esse virtutes, ita heroicae, & excellentes, ut premium accelerent: non igitur mirandum si aliquando viam ordinariam in remunerando Deus egrediatur.

Nam aliquem referri in duorum numerum temper id fieri consuetum est, post mortem: Beatus autem Baptista ob sua praeclara merita, ob admirabilem vitam sanctam, ob singularem, & vix credibilem poenitentiam in vita in sanctorum numerum à Christo fuit relatus, cum dixit, Quod exisitis in desertum videre? &c.

Et in hoc loco de Maria Magdalena ait. Optimam partem elegit sibi Maria, quae non auferetur ab ea. Scire autem sis, ne praedestinatus, vel non, non est praesentis vitae: tamen Paulo fuit reuelatum, ita ut ipse de se dixerit. De cetero reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet, &c.

Sic etiam erit resurrectio mortuorum in die iudicii: tamen potest accelerari ob merita in aliquibus sanctis, ut contingit beato Iohanni Baptistae, & Thoma aliisque viris doctis paululum post mortem surrexit, & corpore simul, & anima caelum ascendit. Sed cur Deus, quod fecit in discipulo ob singularem dilectionem: in matre charissima, & amantissima non faceret? Nam sicut ex meritis acceleravit filii Dei incarnationem, sicut Rebecca benedictionem Iacob, antequam Esau venisset: sic ex meritis corporis resurrectionem acceleravit, quia

& praetermodum dignior, & excellentior fuit, & ideo magis chara, & dilecta filio: Praeterea et lachrymae sororum Marthae, & Mariae fuerunt in causa, ut mortuus Lazarus citius resurgeret: quanto excellentius merita beatae Virginis hoc

solet etiam Deus post natiuitatem homines iustificare: sed Hieronymus, & beato Iohanni Baptista hoc donum natiuitatem praevent. Rursus si, ut Christus esset perfectus, & absolutus Redemptor oportuit, ut praeservaret aliquem, ita ut nunquam peccaret. sic etiam ut resurrectio esset perfectissima docebat, ut non solum post iam consumpta corpora ea suscitaret, sed etiam a corruptione praeservata.

dum, quam ad puniendum, & in aliquo possint esse virtutes, ita heroicae, & excellentes, ut premium accelerent: non igitur mirandum si aliquando viam ordinariam in remunerando Deus egrediatur.

Nam aliquem referri in duorum numerum temper id fieri consuetum est, post mortem: Beatus autem Baptista ob sua praeclara merita, ob admirabilem vitam sanctam, ob singularem, & vix credibilem poenitentiam in vita in sanctorum numerum à Christo fuit relatus, cum dixit, Quod exisitis in desertum videre? &c.

Et in hoc loco de Maria Magdalena ait. Optimam partem elegit sibi Maria, quae non auferetur ab ea. Scire autem sis, ne praedestinatus, vel non, non est praesentis vitae: tamen Paulo fuit reuelatum, ita ut ipse de se dixerit. De cetero reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet, &c.

Sic etiam erit resurrectio mortuorum in die iudicii: tamen potest accelerari ob merita in aliquibus sanctis, ut contingit beato Iohanni Baptistae, & Thoma aliisque viris doctis paululum post mortem surrexit, & corpore simul, & anima caelum ascendit. Sed cur Deus, quod fecit in discipulo ob singularem dilectionem: in matre charissima, & amantissima non faceret? Nam sicut ex meritis acceleravit filii Dei incarnationem, sicut Rebecca benedictionem Iacob, antequam Esau venisset: sic ex meritis corporis resurrectionem acceleravit, quia

& praetermodum dignior, & excellentior fuit, & ideo magis chara, & dilecta filio: Praeterea et lachrymae sororum Marthae, & Mariae fuerunt in causa, ut mortuus Lazarus citius resurgeret: quanto excellentius merita beatae Virginis hoc

solet etiam Deus post natiuitatem homines iustificare: sed Hieronymus, & beato Iohanni Baptista hoc donum natiuitatem praevent. Rursus si, ut Christus esset perfectus, & absolutus Redemptor oportuit, ut praeservaret aliquem, ita ut nunquam peccaret. sic etiam ut resurrectio esset perfectissima docebat, ut non solum post iam consumpta corpora ea suscitaret, sed etiam a corruptione praeservata.

2. Th. 4.

S. Tho. super 2. q. 110. & in 4. d. 43. ar. 3. ad 2.

Io. 11.

Hier. 1. Luc. 1.

seruata. Cumque nulla fuerit anima cui
reseruatio culpe magis competeret quā
perosancta virginis: ita similiter nullum
fuit corpus quod maiori iure innume de
beret esse ab omni corruptione. Nam
quemadmodū benedicta eius anima nul-

fuit ita eius corp⁹ ab omni corruptione
fuit liberum. Et cum corrumperet corpora,
& in cinerem. & puluerem redigi pœna
sit peccati, & in vi sine omnis talis ratio
non inueniretur: constanter enim erat vt
in illa eadem causa, cessare eadem esse-
t. Quod vero carnis corruptio in pœ-
na a peccati venisset, clare conuincit ex illo,
quod dicit Deus dicit Adā, Pulvis es, & in pul-
uerem reuertetur. Nam qui totum Re-

Gen. 3

gnum autem domus, iuxta nec peccatum

bat, vt dirueretur. Nobis qui tradi-
tores sumus quælibet pœna meritissime
imponitur: virginis autem corpus omni
ex parte intactum remanet, secundum il-
lud propheta. Non dabis sanctum tuum
videre corruptionem. Et si quidem in in-
gressu mundi mirabili privilegio fuit ho-
norata: ita quoque decebat, vt in exitu,
alio illustraretur. Præcipiebat Deus in ve-
teri instrumento vt ancilla vel seruus, qui

Psal. 15

Exo. 21

ad seruendū alicui ingrederetur, in fine
seruitutis, exiret cum veste, & suppellectile,
qua intrauit. Secundum igitur hanc legem
beata virgo cum ad ingressum mundi

alia immunitate cōcedatur. Sic inquit
dicit Augustinus, & Bernardus liberum
arbitrium virginis natale præuenisse. Et

August.

Epist. ad

15. 12

& Ber-

nar. ser.

larus.

Ioan. 2.

Dei filius carnem assumere. dicit illi An-
gelus, Dominus tecum. Hoc enim privile-
gium habet beata virgo, vt multa ante te
pus faciat accelerari. Sic in Chana Gali-
lee, prius quam vinum finiretur, & defe-
ctus appareret, dicit vinum non esse. Vt il-
le defectus sponso non imputaretur: vo-
luit vt Christus prouideret: Nam vt ait
diuinus Cyrillus super Ioannem, quando
beata virgo dixit Christo. Vinum non

habent, nondum vinum erat finitum.

Ideo aut diuinus Ioannes in Apocalypsi qd
habebat lunam sub pedibus nam luna ve-
locius adimplet cursum suum. Saturnus
circulum complet triginta annorum spa-
tio: Iupiter duodecim annis, Mars duo-
bus, Sol centis sexaginta, & pluribus
diebus, Venus, & Mercurius ferè eodem
tempore, Luna verò paulo pluribus vi-
ginti septem diebus cursum finit. Hanc
gratiam, & privilegium vt citius ad termi-
num perueniat habet Luna. Ideo subtus
pedes habebat illam beatissima virgo, vt
inde cōligatur vt a celeritate, & velocita-
te ad Deum ipsa accessit. Ita sua merita
fuerunt in causa vt cū sine resurgeret
corpus vt simul cum anima coronam glo-
rie acciperet. Nam quando Dauid Ama-
lechitarum dēcivit, & expoliavit, qualem
pacem distribuit eis, qui in obseruatione
remanserant, & eis qui in bello dimicaue-
rant. Ita voluit Deus vt ex spoliis, & ex
victorie gloria quæ in Caluarie monte
fuerat parata, a qualis portio virginis dare-
tur, quæ tunc iuxta Crucem fuerat, &
Christo qui in campum debilitatus exie-
rat. Ipsa enim quasi tentoria & munitionem
obscurobat: nam quo ad articulum
Resurrectionis Christi, omnes hic fidem
amiserunt præter vnā virginem. Ideo
dicebat vt ipsi quemadmodum & victori
spolia tribuerentur, & quemadmodum
Christus resurrexit, ipsa quoque resurge-
ret. Et vt Christus in corpore, & anima
cælum cōscendit: ita quoque ipsa gloria in-
grederetur. Nam qui fieri posset, vt Deus
permitteret, vt viscera, quibus ipse nouē
mensibus clausus fuerat, verimibus absum-
merentur? Qui Deus posset ferre vt do-
mus, qua ipse fuit hospitatus a verimibus
habitaretur? Si voluit Deus vt arca so-
deris Israel crederet ex latini, quod est lignū
incorruptibile: quare sanctū mān mān
veram arcam fēderis verimium cor-
ruptioni traditurus erat? Noluit Cæsar
Augustus (vt Plutarchus refert) Alexan-
driam destruere, quia eam Alexander Ma-
gnus fundauerat: eius reuerentia solum
commotus: quare Deus hanc ciuitatem,
quam ipse fundauerat, vt sui filii esset
habaculum debet destruere? Et si
noluit, vt domus Raab euerteretur,
hospitium

Apoc. 12

1. Re. 30

1. 12

Plutar.
in apo-
theg.

Io. 6. 6

quia hospitium fuit speculatorum If-
rael, multo minus pateretur, vt in cine-
rem, & puluerem redigeretur cor-
pus, vbi ipse nouem mēses habitauerat.
Gariophilatus flos, quando transponi-
tur ex vno loco in alium, cum eadem ter-
ra plantatur, quam in radicibus affert: &
ita a vno loco in alium trans-
missa virgo translata fuit in cælum suo
corpore, vt suauissimus flos flagrantissi-
mum odorem ex se emittens.

Post mortem : suscitans corpus eius. De-
inde eam collocans super omnes choros
Angelorum : vt ecclesia canit , dicens,
Exaltata est sancta Dei genitrix super
choros Angelorum ad cœlestia regna.
Quod etiam authoritate sacrę paginę
suaderi potest. Paulus nanique statim
in initio Epistolę ad Hebręos vult con-
vincere , legem Euangeliicam excellen-
tiorē esse , quam Moysaicam & id probat
legislatoris præstantia , & excellentia .
Nam hæc dicitur fuisse per suum filium , illa
verò per Angelum : & probat huius me-
liorem , & excellentiorem esse ipsius An-
gelis , dicens , Cui enim angelorum di-
xitur est , Filius meus es tu ego hodie ge-
nui te? Et rursum , Ego ero illi in patrē ,
& ipse erit mihi in filium? Et enim iterū
introducitur prunagenitum in orbem ter-
rę dicit , & adorant eum omnes angeli
dei . Et ad angelos quidem dicit , Qui fa-
ciunt angelos suos spiritus , & mundulos
suos flammam ignis . Ad filium autem ,
Thronus tuus deus in seculū tecum , &c.
Angelos vocat seruos : Christum vero fi-
liū : & cōcludens Paulus inquit , Tanto
ergo melior angelis effectus , quanto dis-

Simili & formali cōsequentia clarissime
ostenditur, beatam virginem meliorem
esse angelis. Cum enim angelorum dixit
Deus, tu es mater mea & tuus angelorū
deo poterit dicere. Tu es filius meus?
Hoc utique beata virgo dicere poterit.
Tāto ergo melior angelis & ita, quāto
differētius p̄ ipsis nōn hēre dicitur. Et
si melior est, & p̄num merito corripō
det bene sequitur in assumptione ita su
per oēs illos esse clatā. Atque ita omnes
tanquā donum, & egimini suscepe
stel. in Luc. 1. om. 2.

runt, & canentes lætitia perfusi dicebat, Quæ est illa, quæ ascendit pulchra vt Luna, electa, vt Sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata. Pulchritudo eius deformes nos reddit: eius splendore, & luce, caligine operimur. Tantum nitorem & numbum miramur. Nam si Angeli mendicum Lazarum susceperunt, & fuerunt præsentis eius mortui: & in sinum Abiæ & sanctæ animam gaudentes collocarunt, quanto libentius, & gaudentius eam matre domini hoc fecissent? Sed quid dico Angeli? ipse Christus recepturus, cum ipse Apostolus promittit, quod Lazarum et mortu-

Atque ita sancti dicunt cuiuslibet eorum obitus incertum fuisse. Si vero beatus Stephanus iam iam moriturus cum cœli aperti fuisset, Iesum vidit animam ipsius volentem suscipere, meritisque hoc idem essiceret cum Martyrum, & virginum omnium impudissimò speculo. Et si quidem in amara passione filii cum ab omnibus derelictus esset, nunquam eius animus passionis turbine nec tormentorum grauitate detecit: sed firmissima manens, stabat iuxta crucem. Ita equum erat, & consentem rationi, ut filius matris. Talionem solueret, & ut gratius morti eius præsens adesset: & ita toleranti fuit matris suscepta, quam filio. Christo namque exierunt obuiam Angeli, Maria vero, & Angeli, & ipse Christus. Nam si rex ciuitatem aliquam adiret, & exirent vique cum susceptori inegantes, & nobiles: si vero postea regina eandem ciuitatem ingrederetur, & exirent illi simul cum rege, non dubium quin regina receptio præ-

lute in causa quod cum festinitas hac
adeo fuerit solennis, illustris, & tante glo-
rie & maiestatis, nihil Luangelis de at-
sumptione Virginis fuerint loquuti, quia
fuit admirabilis, et diu suspicientes,
g. ad. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.

quàm si aliquid dicrent. Et hoc
credo veramèn illud significasse, quod
arcam Deuteg. bat. Nam cum Tui-
nos fallunt) Iphigeniæ eadem vellet
depingere: cumque reliquorum lachry-
mas, & maiorem expressisset vultum

Again—

Luc.16.

Tol. 14
 A. J. 7

Exo. 36.

- Agamemnonis patris eius velo coope-
ruit: quo voluit significare insignis arti-
fex, nulla re posse melius summum dolo-
rem, & luctum parētis exprimere, quā
si penicillo sub silentio præterisset. Ideo
illi duo Seraphim caput tegebant, quia di-
uina mysteria narrari nequeunt. Et Paulus
facetur nō licere ali quid de eis loqui.
Et in psalmo vbi communis versio habet
Te decet hymnus Deus in Sio, habet ver-
sio Diui Hieronymi ex Hebræo. Te de-
cer silentium laus Deus in Sion, Ac si dice-
ret. Tam excelsa, & diuina sunt mysteria
tua Deus: vt melius silentio quam ore lau-
dentur. Itaque mirantes Euangelistæ Vir-
ginis assumptionem, tacere decreuerunt.
Nam qui...
quo polleat, exprimere: aut qui calamus
velocissimus scribere felicitatis magnitu-
dinem, quam cælestis patriæ incolæ sui re-
demptoris matri fecerunt? Si sanctus rex
Dauid coram arca testamenti canere, &
saltare dignabatur, quibus tympanis ho-
die exiret, quibus choreis, quibus gaudiis
ipse cā reliquis Angelorum exercitibus,
comitatus: cum hæc vera testamenti arca
cælum ingrederetur, quæ transiōnes om-
nes beatorum sedes, & omnes choros An-
gelorum...
Deus nō est: & infra omne id quod Deus
est? Lateri dextro regis Salomonis posue-
runt thronum, in quo eius mater Bersa-
be sederet, cui filius dixit, Pece mater mea
Neque enim fas est, vt aucti faciem tuam.
Petuit autem donum, & rogauit pro
iniquo proditore Adonia. Sic etiam in cæ-
lo beatissime virginis regalis thronus fuit
positus: cui filius inquit vt petat, qui me-
ritum...
rit (vt fecit Salomon) ipsam igitur syn-
cerō corde, & interno animi adiectu exo-
remus, vt nobis, qui traditores sumus, &
iniqui peccatores (vt Adonias) veniam
peccatorum petat: vt cum filio, & matre
cælestem Hierusalem conscendere valea-
mus. Sed iam ad textus explanationem re-
uertamur. Aut igitur Luangelistæ: [Intra-
uit Iesus in quoddam castellum.] Audi-
ui aliquādo concionatores in testamento
pionis Virginis arces munitissimas singe-
re, & turre inexpugnabiles: quali hic vi-
cus vbi Christus fuit ingressus, esset quæ-
dam arx fortissima: non intelligentes, q̃
castellum in scriptura sacra sumatur pro
pago seu vico quodam. Sic dicunt Euan-
gelistæ, quod prædicabat Iesus per ciuita-
tes, & castella. hoc est per vrbes, & vicos:
& hoc frequentissime dicunt Euangeli-
stæ. Vnde infra dicitur quod duo discipuli
ibant in Castellum: & maus: pro quo Mar-
cus scribit, q̃ ibant in villâ. Opiculû itaq;
erat & crediderim Bethaniam esse, quod
distat vna leuca ab Hierusalem: vbi Mar-
tha domum suam habebat. In Græcis nā-
que codicibus habetur, Eis Komuntina,
qui est parauis vicus. Expēde autem, q̃ so-
lenne est in scriptura, tunc dicere, quod
Deus intrat, cū præclarum aliquod opus
facturus est. Ita iuit ad videndum an cla-
mor Sodomorum ita esset, ut ad cælum
ascenderet. Certè non egebat videre: sed
quia facinus insigne erat facturus: ad vidē-
dum pergit. Intravit etiam dominus in ci-
uitatem templum purgaturus. Sic intra-
uit in conuiuium: vt hominem non vesti-
tū velle nuptiali puniret. Sic & nunc in-
trat in villam hanc in domum Marthæ
magnificaturus vitam contemplatiuā: &
actiuam approbaturus. Attēdes etiam q̃
nō rogatus nec inuitatus sed tantum sua
bonitate, & clementia morus, hanc villam
ingreditur: Vt intelligas, quod Deus nos
adiuuat nullis nostris præcedentibus me-
ritis: Vnde Paulus, Antequam quidquam
boni egissent, Iacob dilexi. Sic Saulē
querentem asinas elegit, Dauidem pascē-
tem oues. Venit etiam e cælo misericor-
dia adductus, vt mundum languidum sa-
naret: vt videas quomodo non rogatus,
plura bona in nos quotidie confert: &
domum hanc spontaneus etiam ingre-
ditur. [Et mulier quidam Martha no-
mine excepit illum in domum suam.]
Domina domus: & alii fratresus Lazari
licet, & Martha dominum suscepērūt. Fē-
lix Martha quæ talē hospitem domi me-
ruit habere. Sed hanc felicitatem tu qui
corpe...
res domini exceperis & hospitari volue-
ris. Dominus enim ait, Quod vni ex mi-
nimis viciis fecistis, mihi fecistis. Hospes
eram, & suscepistis me. Vt scias, quod si
pauperi bene tuleris, Christo bene fa-
ci.

Mat. 4.
Mar. 1.

Luc. 24
Mar. 16.

Gen. 19

103. 12.
Mat. 26

1 Cor. 2.
1 Th. 1.
1 Luc. 6

Mat. 25

Mat. 18

Luce 10 **Mar. 4.** **3. Re. 17** **Luce 16** **Gen. 18** **Luce 19.**

cu. Abbi etiam dominus ait, Qui suscipit vnum tale parvulum in nomine meo me suscipit. Et iterum. Qui vos recipit, me recipit. Vt hoc beneficium dominus prae-
staret Marthae, voluit in eius domo hanc corporis recreationem suscipere. Potuisset equidem, vt Angeli de caelo provide-
rent, vel ex nihilo creare: quemadmodum in deserto contigit, quod angelus nuntiatus illi descenderunt. Similiter collat Lili-
nuru Dei corui ministerio alimentum susceperat: & cum posset multum temporis illum sic pascere, misit ad viduam Sarepta-
nam, vt ipsa benedictionem Propheti-
cam mereretur accipere, & pinguiori sup-
pellectile ditari. Sic utique contingeret di-
uitibus, qui pauperes domini hospitatur.
Nam si Christianis oculis, & mente diui-
tes hoc vellent perspicere, aperte intelli-
gerent, se longe maius & pinguius be-
neficium acquirere, cum ab eis elemo-
synam pauperes volunt accipere: quam
ipsi eis faciunt in conferendo elemosy-
nam. Sic Christus voluit hanc domum
ingredi, & ibi cenare: vt inde animam su-
maret, & misericordia cum fororibus re-
tetur. Magnum quippe indicium amo-
ris, & maximorum beneficiorum pignus
est, quod Deus diuitibus ostendit, cum
pauperes nutrit ad eorum domos pulsantibus.
Datur enim illis occasio, vt aeternam
vitam mereri possint: & vt sic libi ami-
cos de inimicis iniquitatis. Quod cer-
te sanctissimus Abraham recte perpende-
rat, cum dixi. Si inueni gratiam in oculis
tuis, offeram buccellam panis, &c. Qua-
li recte intellexeret sanctissimum illud fi-
dei speculum, magnum beneficium pere-
grinos in ipsam collaturos: si ipse ab eo vel-
lent accipere buccellam panis. Et ideo
dixit, Si inueni gratiam in oculis tuis.
¶ Discamus igitur exemplo Marthae
Christum suscipere in suis membris: qui
pauperes sunt. Nam quidquid eis im-
penderimus, Christo computabitur. Et
quemadmodum Martha gaudens, & ala-
cer vultu Christum suscepit, & diligens
circa eius ministerium ambulavit sic &
nos etiam in pauperum hospitio exercea-
mus, Zachariam imitantes, & Abraham
qui cito ad armentum abiit, & omnis do-
mus eius letabatur. Vnde Petrus, Hospi-
teli in Luc. Tom. 2.

rales inuicem sine murmuratione. Et Pau-
lus, Hilarem enim datorem diligit Deus,
Vnde non pigeat, eos qui ad te veniunt
sub Christi nomine hospitari: mereberis
namque (si opus fuerit) mortuos videre
viuos, & alia diuina miracula, & mulier
illa Sumanitidis, quae cum Liliam exci-
peret filium mortuum susceperat. Razab
etiam quae hospitata est peregrinos nunc-
cios Israel: liberata fuit morte cum suis.
Vnde Apostolus Paulus admonet, dicens,
Hospitalitatem nolite obliuisci per hanc
receptis. Hoc dixit Apostolus pro-
pter Abraham, & Ioth, qui hospitalita-
ti dedit: erat (vt in Genesi legatur) Ange-
los susceperunt hospitio. Tira enim cha-
ritate erat infirmatus in hospites sanctissi-
mus Patriarcha: vt non praeceperit ser-
uis ministrare, nec bonum opus per aliū
uolebat exercere: sed quali praeda repe-
ta, cum diuissimus esset, vt summus famu-
lus pedes hospitum lauit, & portauit vi-
tulum de grege humeris impositum: &
peregrinos prandentibus ipse stetit, &
mentem ministrabat. Irat autem mos hunc
viro lauto vt quotidie iuxta ostium do-
mus suae sederet, & id in meridie in hora
grandis: vt videret transcentes. At nos ab-
scondimus in penetralibus domus, ne pe-
regrinos excipiamus: & si recipimus, ita-
rum percontamur de recessu. Ioannes de
Christo ait, quod praeteriens vidit homi-
nem caecum. Ille praeteriens vidit paupe-
rem, sed nos videndo pauperes, praeteri-
mus eos: ne forte aliquod opus charitatis
a nobis exigant. Sed de his superius in ali-
quibus locis tetigimus: inferiusque in Hi-
1. Per. 4
1. Co. 9.
4. Re. 4.
Iosue 6.
Heb. 13
Gen. 18
& 19.
Ioan. 9.
Luc. 19.

Expende etiam quam humilis & abie-
ctus se pro nobis ostenderit Christus Iesus
qui cum conditor Angelorum esset, rex re-
gum & dominus dominantium, voluerit
pendere, & sustentari aliena liberalita-
te. Non enim habebat opes vnde victum
quareret, sed ex priorum hominum eleem-
osynis se suisque discipulis sustentabat.
Quare hoc, nisi vt sua inopia
& pauperie nos diceret? Quare nisi vt
sua penuria, & egestate ad coelestes di-
uitias amissas nos alliceret, & inuicaret?
Et denique vt nos doceret suo exem-
plo, 3 pio,

plo, diuitias mundi contemnere: & vt a-
nimos nostros ab amore terrenorum ab-
straheret, & vt solis, & solidis bonis cor-
lestibus faceret adherere. Sed iam histo-
riam prosequamur.

Et huic erat soror nomine Maria: quæ
etiam sedens secus penes domini, audiebat.

Pro. 25.

primit: quietem sciencæ, & humilitatem,
quæ maxime sunt contemplationi neces-
saria. Scrutator enim materie, atque opprime-
tur ab ea. Ideoque est opus vt humilitate
sibi præditus: si ad diuinarum rerum con-
templationem cupias peruenire. Nam si
ex fonte vel ex puteo vnam aquam hauri-
re: necesse est vt humiliteris, & deprimaris.
Ita

Ecc. 15.

Pro. 11.

teo sapientie, & scientie Dei: a quam hau-
rire desideras, oportet vt de te humiliter
sentias, ne aliter velis sapere. Aqua sapien-
tie salutaris potauit illos. Vnde in Pro-
uerbis. Vbi humilitas, ibi & sapientia.
Nam superbia non habet vbi sapientiam
recipiat. Didimus Philosophus Alexan-
dro dixit, Deus puerillo est fugari sapien-
tiam: sed non habes videam recipias. Fluit
enim aqua diuinæ sapientie ex cacumi-
ne montis ad minimum vallis. Vnde Chri-
stus in hoc capite loquens cum patre di-
xit. Confiteor tibi pater Domine cæli,
& terræ quia abscondisti hæc a sapientibus,
& prudentibus reuelasti ea paruulis. Sed hæc
nobis superius sunt exposita in hoc
capite, vbi non nihil de hac materia dixi-
mus. Ipse (vt Diuus Augustinus ait de
verbis Domini) quanto humilior ad pe-
des Domini sedebat Maria, tanto am-
plius cupiebat. Vnde dicere nos opor-
tet cum humilitate: quod si heretici, &
Philosophi fecerint, non utique in attitu-
dine cordis tam vane delirant.

Aug. de
verbis
domi-
ni.

Secundo non solum ad pedes Domini
Maria humilis erat, sed sedebat. Tales e-

sciencia potuit. Anima quippe (ait Phi-

& secreta animæ communicet: vult illam
esse quietam, tranquillam, & pacatam. Ea
nam que qui negotiis est impeditus, & mul-
le curis, & sollicitudinibus distractus, Deus
sua secreta non pandit. Et sic acturus cum

Gen. 11.

Abraham duxit illum extra patriam suam. Of. 3.
Et per Oseam dixit. Ducam eam in solitu-
dinem, & loquar ad cor eius. Postulat vt i-

cuum omnibus negotiis mundanis. Et
ideo qui hæc negotia, & curas non relece-
rent: non multum proderit in exercitio
vitæ contemplatiuæ. Nam sicut mulier
habens mensuram speculi in inficis: ita ex-
teriores occupationes nostrum intellectu
turbidum efficiunt, vt rerum diuinarum
contemplatio in ipso minus appareat, &
elucescat. Humilis itaque, & quieta se-
dens iuxta pedes Domini ipsius verba at-
tente audiebat, dicens cum Propheta, Au-

diuitio loquatur in me Dominus Deus.

Idem etiam secum in corde reuoluebat.
Quam dulcia faucibus meis eloquia tua,
super niuel ori meo. Mihi enim adherere
Deo bonum est. Neque æquum videtur
derelinquere verbum Dei, & ministrare
mensuram secum haberet eum, qui om-
nia pascit, qui dat iumentis escam, & pul-
lis coruorum inuocantibus eum. Vbi nō
libet vt silentio prætercas Christi curam,
& diligentiam in assidua predicatione:

publicis prædicabat, sed etiam in ipsis do-
mibus domi sterneretur mensa. Mouebat
utique desiderio illo ardentissimo vt
animas nostras lucraretur quandoqui-
dem in omni tempore, in omni loco, qua-
cunque data occasione rete predicationis
iaciebat, vt ipsas veniret.

¶ Discant a Christo doctore sapientis-
simo predicationes, & viri religiosi: vt cum
aliquando domum intrauerint, vt susci-

bus: & denique omnia ea doceant, quæ ad
Christi seruicium, & dilectionem perti-
nent. Et cum omnis Christi operatio di-
rigatur in nostram instructionem: hoc fa-
cto docuit predicationes euangelii, quæ
ter se debeant habere erga suos hospites.
Non statim de cibo aut potu inquirent,
nec per domum inquiete discurrant, sed
sedentes (vt decet seruorum Dei pruden-
tiam) illos sancte iustitiant: quo nuni-
rum qui eos hospitantur sancto exemplo
edificabuntur: & charitatis adipsentur
mercedem.

¶ Discamus

¶ Discamus etiam à beata Magdalena, ut nō sic rebus familiaribus impediamur, ut à tergo relinquamus verbum Dei: sed attentē audiamus verbum Dei, & animo parato. Vt autem illis, qui nunquam aut rarō audiunt verbum Dei: quasi illud fastidientes. Qui non vident corpus verbum, & animam obliuiscuntur, nec cibant eam mirabili condimento verbi Dei. Sed de his alias. Vidimus occupationem Marthæ: nunc de occupatione Marthæ Evangelistam audiamus.

Martha autem satagebat circa frequēs ministerium. ¶ Multis parandis intenta erat: interim tamen à verbo Dei se elongabat. Quanto enim animus in hæc exteriora magis diffunditur, tātō à Deo fit remotior. Pondus nanque curarum, & sollicitudinum huius seculi nostræ animæ alas impedit: ut ad Deum non possit volitare. Quamvis Marthæ ministerium sanctū fuit, non tamen tantum laudatur à domino: hec sororis otium: quia externum erat, & in multa distractum, quod aliquando animum à Deo magis remoueri solet: cum quia simul non possit duobus dominis seruire, nec vtrifque satisfacere, cum tantum inter se dissent creator, & creatura. [Quæ iterit, & ait, Domine non est tibi cure quod soror mea reliquit me: si enim taceat?] In cœnobio aut domo, in qua vita actiua conqueritur de contemptiua, Christus eligit hospitium: non tamen ubi contemplatiua conqueritur de actiua. Cum religiosi intēti corporalibus exercitiis conqueruntur, quia se non tantum tradunt orationi, quantum desiderant: bene rectum, & gubernatum est cœnobium. Cum vero in oratione demerit, & eam moleste ferunt, & desiderant illam relinquere, cupiuntque se tradere corporalibus exercitiis, sine dubio ibi Christus non habitat. Nam si Maria conqueritur, & inuadat vitam Marthæ, non est ibi Christus. Multi religiosi queruntur de prolixo choro, de prolixis horis: & quia querimonia est Maria, ideo Christus cum illis non habitat. Ille autem Martha conquiritur. Querela autem hæc ex charitate prouidebat: non ex inuidia, aut impatiētia: quia Martha sic adeo

Secundum Ioh. 2.

Christum diligebat: ut putaret etiam sororem esse necessariam ad ministerium. Timebat se non posse satisfacere tanto hospiti, neque digna reuerentia posse excipere. Vide autem quomodo querimoniam non referat alicui ex familia, sed ipsi domino, quem scit iustissimē iudicaturum. Totam se committit diuino iudicio: ut si ipse ream illam esse nosset, argueret, sin aliter ipsam excusaret. Nos etiam exemplo huius querelas nostras ante Deū debemus præsentare, & communicare cum ipso, & ad eum recurrere in nostris negotiis, quemadmodum fecit Moyses. Exo. 8. & conquerimus de proximis, & de his murmuramus: eis narrantes qui nullam auctoritatem habent, neque aliquid de ipsis valent iudicare. ¶ Obseruamus autem diligenter quod multi etiam seculares imitantur nunc Martham. Iudicabat enim Martha sororem suam esse otiosam temporales conqueruntur de religiosis, & illis conqueruntur de secularibus, & illis conqueruntur de monachis, nullis laboribus obnoxia, nullis sollicitudinibus inuoluta: ita gaudent in monachi, nullis laboribus obnoxia, nullis sollicitudinibus inuoluta, & aeris siccitate iniuria adurimur, melius nos, quam illi cœlum adhibemus. & religiosorum vitæ detrahunt, & de illis conqueruntur: eo quod laboribus tantum quemadmodum ipsi, victum sibi non querunt. Et ibi non attendunt quod religiosi legunt, canunt, dant operam literis, prædicant, conuersiones audiunt, & sacramenta ministrant: quæ exercitia tanto præstantiora sunt occupationibus temporalibus, quanto spiritus præstantior, & dignior est corpore. Præterea ridiculum est ut velint illi, suos labores mundanos, & pro mundo acceptos cum nostris contemere: cum sua voluntate pronescantur. Longè certe distiterunt: nam nostri labores eorum sunt, qui per Christi amorem se, & omnia sua simul cum propria voluntate abnegant: qui etiam si minores essent suis, ad nostrorum præstantiam, & excellentiam, satis esset aliena voluntate fieri, & Christi amore: ut intelligerent isti quantum dignitate suos exuperent, E 4 cum

Mat. 6.

p r
s

cum hoc tamen clarè constat spirituales labores maiores esse. Quamvis obsecro occupatio magis accepta erat Deo Martha an Maria? Optimam partem elegit sibi Maria. Quos enim dominus amore paterno diligit ab externis actionibus semouet. Pater namque qui tenerrimè filium diligit, seruum potius mittit laboraturum. Vnde dominus exteriora velamina tabernaculi faderis iussit fieri ex saccis cilicinis, & ex arietum pellibus interiora verò ex auro erant confecta. Nam illi qui constituti sunt exterioribus negotiis conciliendis, sunt tanquam cooperimentum, quo induimur, vt reliqua interiora veltimenta melius conseruemus: qui verò ad diuinam contemplationem enguntur à Deo, pars op-

periam hic à saluatore desinitur: melius esse, & præstantius opus verbum eius audire, quàm ministrare. Cum vero Apostolus dicebat regnum Dei non esse in sermone, sed in virtute: loquebatur de humana sapientia, de inflato Philosophorum sermone. non tamen de verbo Dei, quod penetrabilis est omni gladio ancipiti. Vnde ipse ait, Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasione sapientie verborum: sed in ostensione spiritus, & veritatis. Talibus sermonibus erat intenti Maria: & ta exercitio diu nocturne vacant monachi, caelestes ciues imitantes. qui non nimio corporis

mos canentes, suum dominum laudant, quorum, occupatio tanto est excellentior, & præstantior, quanto umlior angelorum exercitio, & sanctorum omnium, qui solum admirantes diuinam illam sapientiam suscipiunt eam, & venerantur. Putabat enim Martha Mariam nihil agere, & tempus in vanum consumere: quæ vtique omnino falsebatur. Et tu etiam quicumque secularis, qui labores, & occupationes tuas, ce-

reponere, sine dubio longè aberras à veritate, & nimis saleris: & similibus eris Regi Aegyptiorum pluris habenti, & altissimi lateres crudos facere, quam Deo sacrificare: qui Moysi, & Aaroni dicebat,

ens statum. Ite ergo, & operamini. Vacatis otio, & idcirco dicitis. Eamus, & sacrificemus domino. Ita credo hac nostra tempestate esse multos Pharaones, qui otiosos indicant eos, qui diuinarum rerum contemplationi vacant, se totos Deo consecrant: qui certè non sunt mul-

qui indignatus est aduersus prophetam Balaam, eo quod non saceret quod ipse oprabat, & maledicens populo Israel dixit, Vade, & reuerrere in locum tuum: decreueram quidem honorare te, &c. Sic multi mordaciter insurgunt contra Ecclesiasticorum, & religiosorum vitam: non videntes quod isti pro omnium salute diu nocturne deprecant, cum diuersi diuersis debeant esse intenti. nec omnium eadem debeat esse conditio: quod si aliqua sint vitia in his probis viris: videant laici se suis non carere peccatis? nec temere contri Dei præceptum, & voluntatem eos iudicans, quorum beneficium spiritualibus non parum iuuantur?

¶ Aduerter secundò quod hoc temerarium iudicium non solum currit à secularibus in Ecclesiasticos, sed inter ipsos seculares est commune, & circa omnes

de illud puro euenire, scilicet, ab amore nostri, & rerum cuiuscunque propriarum. Videretur enim vnicuique suum opus pulcherrimum, & sua occupatio Deo magis placita, quam fratris sui. Quæ omnia scientiarum exemplo possunt ostendi. Astrologo enim videtur nullam esse scientiam præter Astrologiam: & Dialectico idem: & sic de ceteris. Ex qua deprauata radice oriuntur inter homines contentiones: rixæ, & scissuræ: qui libet namque putat proximum suum in sua via penitus aberrare: quia non sequitur idem iter, quod ipse. In hoc tere errore versabantur Corinthii, qui cum phara bona accepissent à Deo, eorum o-

alteri volebat præferri: cum vnus linguarum donum extolleret, alter prophetiam, alius vero scripturarum interpretationem. Contra hunc errorem præsentaneum remedium ipse Apostolus præbet

Gala. 3. præbet dicens, omnia hæc dona riuulos esse, qui ab eodem fonte nascuntur, scilicet, Spiritu sancto. Atque in omnes in æqualitate participant: cum ab eadem causa oriuntur, quemadmodum in corpore Regis omnes eius partes, & omnia eius membra, regis membra sunt, etiam si inter se differant. Sic Apostolus. Omnes enim vos vnum estis in Christo Iesu. Et ad Corinthios. Alii datur per spiritum sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae, &c. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus. Nam sicut in musica vocum diuersitas causat melodiam, sic in Ecclesia diuersitas statum. Vnde licet colligere, manifestissimam esse insaniam aliū caninare, quia non facit quod ego: vel quia ei muneri nō est aptus, vt ego. Nonne insinum esset, si oculi pedes contemnerent, quia non vident: manus vero pedes increparent, quia non ambulant? Vnusquisque igitur alium in suo munere relinquat: & hoc omne est quod Apostolus in supra citata epistola tam diffusè intendit persuadere. Et idem Romanis ait. Qui non comedit, comedentem non contemnat. Nunquid qui non comedit: maiorem virtutem habet, quam is, qui comedit? Sed iam Martham conquerentem audiamus. [Dic ergo illi vt me adiuuet.] His verbis principem consiliū se Martha ostendit: quia cum interrogasset Dominum, antequam responderet, petit vt dicat sorori, vt illam adiuuet: nam vt superius diximus, cum vnusquisque putet suum laborem maximè esse necessarium, credit omnibus idem esse iudicium. Ideo Martha nullam sperans responsionem, quæ illi daretur, ait. Domine, Dic ergo illi vt me adiuuet. Ac si diceret, Ego domine nimis intenta, & occupata sum, & soror mea nihil agit: dic ergo illi vt me adiuuet.

¶ Vbi non inuenerit venie notandum, Quantum discrimen sit inter eos, Qui seruiunt, & inter eos qui regibus aut principibus mundi ministrant. Abhorrent

illi omnem societatem, neminemque participem in labore voluit habere: si autem coniungatur illis aliquis socius agræ, & moleste ferant: amicus enim regis, & eius priuatus nolet præter eum aliquem alium in domo regis habitare, atque ita ipse solus multa officia complectitur: nec si aliquis ingreditur magis priuatus, & amicus fiat. Et cum illi propriam vtilitatem potius curent, quàm regis aut principis ministerium, parum aut nihil de eo curant: ideo soli esse gaudent, vt ipsi soli lucrentur. Serui autem domini, qui de eius adipe, & pinguedine viuunt multum ab his differunt: qui non sunt auari, & cupidi, non querunt suum proprium commodum, sed que Dei sunt curant, & eius ministerium, & seruitium: & propriam soliditatem desiderant, & gaudent cum alios videant intentos sui domini obsequio: quia existimant in ministerio esse impares, non solum socium ferunt, sed ipsi sponte sua postulant. Et ideo Martha inquit, Dic illi, vt me adiuuet. Sic Moses Aaronem petit, cum mitteretur ad Pharaonem. Et cum esset dux filiorum Israel in deserto dixi domino Deo, Non possum solus sustinere omnem hunc populum. Atque ita dedit illi dominus septuaginta viros, qui eum adiuuarent. Sic etiam Beseleeli artificis operis tabernaculi dedit dominus socium Ooliab. Sic Iudas dixit Simoni fratri, Ascendem tecum ad sortem meam. Et David vocat etiam socios ad laudandum Deum dicens, Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in ipsum. Et Paulus. Imita-

mini. Cupiunt boni vt omnes eos adiuuent in obsequium Dei: vt plures ministros, & famulos habeat. Nunc vero hac nostra tempestate etiam si spiritua ha onera maiora essent, quam vt homines nostri ferre possint, soli gaudemus etiam: vt soli honoremur, & soli fructum terramus. Quis obsecro Episcoporum totius Hispaniæ Regi offerentis Archiepiscopatum Toletanum reluctans, & reuocatus illi dicit, grauissimum hoc esse onus, multum suis viribus dispar: & similiter dicat, quod ab eius acceptatione eum

Ex. 17.

Exo. 31.

Iud. 1.
Psalm. 33.

1. Co. 4.

lab. 11

habeat excusatum, vt de Mose superius retulimus, qui Deo dicebat, Non possum sustinere omnem hunc populum, quia supra vires meas est? Quis horum, qui diu noctuque auaritiæ, & cupidini student, & in domibus regum sitientissimi discurrent suæ officia relinquere, dicens, se tanta, & tam ponderosa onera non posse sustinere? Si centum officia rex promiserit, centum admitterent: & nunquam dicet, sufficit. Quasi in hoc reges recte prouideant, paucis officia concedentes: ne tot homines in interitum abeant. Cum Deus hominem crearet ad imaginem, & similitudinem suam, inquit scriptura, quod requirit: cum iam inuenisset alium sibi similem. Tu vero singularis vis esse, & nullum socium admittere. Nec in dinitus, neque in potentia, neque imperio. Tantum ab est, vt tui similem aliquem velis agnoscere. ¶ Docemur etiam hoc loco, quod omni pigritia reiecta, libenti animo proximis se inserviendum: & quemadmodum Martha hic facit, si nos non fuerimus sufficientes ad opitulandum proximis, aliorum auxilium imploremus. Discamus etiam in nostris laboribus alios alius subuenire: vt illud Pauli adimpleamus.

Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. ¶ Notabis præterea, quod ad hanc Marthæ querimoniam Maria nihil respondit: quia hi qui dediti sunt rerum diuinarum contemplationi non contentiosi sunt, sed tacentes audiunt, & meditantur, iuxta illud, Sedit solitarius, & tacebit. Maria verò nihil perdidit tacendo, cum Christum haberet, qui suam causam ageret, & pro ipsa responderet. Tacet præterea Maria, & Christus pro illa respondit, quia Martha non loquebatur cum ea, sed cum Iesù: & quia non vrbanius eliet, vt coram Christo illa loqueretur, ideo tacet, & Christus respondit, dicens illi dominus, Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Vide, & tu ne rerum temporalium excelsius solitudinem turberis. Quemadmodum enim conscientia turbatur, dum species rerum temporalium, quæ illicitè appetuntur, se immiscunt cogitationibus nostris, & conscientiam implent aqua turbida cogita-

tionum: iuxta illud psalmi. Torrentes cogitationum conturbauerunt me: tali aqua potatur diabolus, & sicut ilam: sicut Camellus aquam tui bidam, qui si inuenit illam claram turbat eam. sic diabolus cogitationes nostras conturbat, quæ etiam si sanctæ sunt, luto eas inuoluit: quia gaudeat cum populo Israel, de quo dominus per Hieremiam conqueritur dicens. Quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? Ideo Dauid in Psalmo. Anima mea turbata est valde: sed tu domine vsque quo? Sic in Martha turbata est, vt non videret occupationem Marthæ meliorem esse, & quod meliorem partem elegeret, volens vt soror eius contemplationem relinqueret, & vt intenta esset solitudine terrenorum. Quantum cura humanarum rerum hominem perturbet, ex

Gen 13. Orta est enim rixa inter pastores gre-

Gen 13. ciuitiarum abundantia, quæ inter ambos erat, & sic adinuicem separati sunt: Vna plagarium, quam Deus misit in Aegyptum: muscæ fuerunt: quæ animalia sunt im-

Exo 8. d. Sic Deus muscas, Israeli autem labo-

Exo 22. rum latuit. Lis namque qui rerum temporalium curis se tradunt, dat Deus solitudines, vt Marthæ: Marthæ vero datur quies, & cœlatio. Hoc enim habet tibi animus, cuius cura rerum temporalium, vt animum in multa rapiat. vt etiam boni, & recti homines sanctis impliciti occupationibus, si terrenis immiscantur facile turbantur turbatio. Non autem intelligas, quod misericordie opera, ideo sunt subuenienda: sed cauendu, ne animus plus iusto terrenis implicitus, alta & diuina negligat. Sanctus enim Pater Franciscus in sua regula inquit monachis suis, laboret fideliter, & deuote, ita quod excluso orationis immundo, sanctæ orationis, & deuotionis spiritu non extinguant. Hoc quippe perspicuum est in operibus misericordiarum, & charitatis, quæ erga proximos præstantur: ne propter illam animam nostram negligamus, quæ nihil est prestantius, nihil diuinius, quaque nullum donum a Deo opulenti maxime ma-

Psalm. 79

Hier. 1.

Psalm. 6.

Gen 13

Exo. 8.

Exo 22

Mat. 16

tus, aut praestantius accepimus. Quid enim prodest homini si uniuersum mundum lucretur, seipsum autem perdat, & perdat se, ut proximo seruiendo, tui ipsius non obliuiscaris.

¶ Notabis etiam diligenter, quod quia Martha intenta esset, & nimis sollicita & rea non solum corporale Christi, & ut ipsum recideret: nihilominus arguitur à Christo, & soror ei praefertur. Non sic facere, qui bonos, & fortes milites non diligunt, sed eos tantum, qui in deliciis, & voluptatibus seruiunt eis, & ipsis blandiuntur iuxta desiderii sui libidinem, & appetitum. Videbis enim nunquam, aut vix a magnatibus, & principibus eos homines maxime haberi, qui fortes, & magnanimes sunt, quique rebus bellicis, & la-

eor, qui luxuriosus, & in deliciis, & voluptatibus eis deserviunt. Videmus aperte hoc in loco Mariam plura estimari à Christo, & plurimum apud ipsum valere etiam si Martha corporalis seruituti domini curam haberet. Unde facile possent (si vellet) verbi Dei concionatores discere, ut nec propter hospitium, nec propter aliam quamcunque mundi rem timeant vitia redarguere, & hominum peccata reprehendere. Christus hospes erat Marthe, nihilominus tamen inuicem eius sollicitudinem damnat. Nunc autem praedicatores sunt, sicut canes latrantes: quibus si os proieceris statim tacent: si istis praedicatoribus si munus obtuleris, vel cenam opiparā apposueris, statim quasi nescientes loqui, obmutescunt, de quibus Lsa. 29. inquit, Canes muti non valentes latrare. Videbis enim plurimos monachos, qui charitate incensi, & inflammati in concione valent plurimum: quibus tamen si episcopatus offeratur, statim in munere praedicationis deficiunt, & nihil deinceps praedicant, cum proprium episcoporum munus sit docere. Christus verò ut mulieri verum docuit, ut sanctus & pius mulier, qui nullis muneribus, aut donis mouebatur. Et veritatem, idem facerent omnes praedicatores, & diuitias

ram vilitatem. Nihil in mundo deberet esse, quod virum Dei amatorem, & sui verbi concionatorem a veritate praedicanda exterminaret. Legitur in libro Numerorum Balaam ter fuisse rogatum à Balac, ut malediceret Israeli, ille autem noluit, & dixit, Si dederit mihi Balac plenam domum auro, & argento, non potero praeterire sermonem Dei mei. Mirandum est certe, quod cum hic esset homo barbarus & malus, nec argento, & auro potuit corrumpi, ut veritatem non diceret. Quare igitur tu qui Christi geris stenuata, & in otio officio fungaris, cum mundum reliqueris, timidus, & pusillanimus es, ut vitia potentum, & diuitum reprehendas,

Nu. 24.

¶ Discamus praeterea non detrahare sanctis, aut amicis Dei, quod certe valde est timendum, cum Deus statim occurrat, & pro eis respondeat, quod manifestissime apparet: nam cum Moysi detraxerunt fratres eius Aaron, & Maria, statim dominus eos arguit, percussit lepra Mariam, & laudauit Moysen ipso tacente. Sic in praesentiarum Martha conuenitur de Maria, quae Christi verba, & doctrinam sedens inbebatur: & illi tacente, respondet dominus. Unde etiam memineris neminem seruum Dei, & sanctos viros, quod conuictum, aut opprobrium erant. Deus enim filii ipsi sunt, & eorum parces, ut amicus agit. Sed iam Christum altiora loquentem, audimus. [Porro vnum est necessarium] fuit literalis est, quod Martha cum diues esset, & ad eam ministerium tuum famulos, tum ancillas, tum praeterea variorum: ut diuersos cibos pararet, quae omnia & multa alia tanto hospite iudicabat esse digna, Christus vero qui mundano apparatu, pompa nec sumptibus gaudet, huic rei providens, inquit, vnum est necessarium. Quasi diceret, Martha, ne mihi tot cibos, tot epulas, & secula apponas: quodcumque apposueris satis erit mihi. Vnum est necessarium, scilicet vnum condimentum, vel vna tantum patina: reliquum enim erit superfluum,

Nu. 12.

¶ Lsa. 56.

Ambr.

L. 1. c. 1.

¶ L. 1. c. 1.

ait, tum ut suam humilitatem ostenderet, tum ut materiam

LUCAE

- Eccl. 37 uiorum luxuria carperet: quasi recte prospiciens plurimos esse, qui omnem suam celsitatem gloriam, & beatitudinem circa epulas, & conuiuia adhibeant, non attendentes, si uel Ecclesiastici. In multis eorum non deest infirmitas: & qui absque non est adiciet vitam. Et Paulus, Quorum deus uenter est. Præterea iuxta sententiam multorum, hoc unum, quod præceteris necessarium dicitur, intelligi potest, ipsa felicitas patrie, huc ipse deus: qui obiectum uel dator beatitudinis est: uel contemplatio, seu dilectio eius in uita hac seu pax mentis in deo, aut unio cordis cum eo, seu deo debite seruire, & propriæ salutis provide-re. Quibus enim ad obtinendam salutem multa sunt necessaria, fides uidelicet, spes, charitas, sacramenta, & obseruatio præceptorum: unum tamen necessarium dicitur antonomastice præceteris, uel necessitate huius, & propter se, atque simpliciter alia uero per respectum ad finem, & propter eius consequentiam. [Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.] Videlicet deo vacare, & quæramente uitam contemplatiuam agere, & ipsum incommutabile bonum querere, & habere: de quo in Threnis scriptum est. Pars mea dominus, dixit anima mea: propterea exspecta hunc. Sed non intelligas, quod
- Mat. 10 Christus dixit, quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide in nomine discipuli, amen dico uobis non perdet mercedem suam. Non ergo opera misericordie Christus damnat, quandoquidem in die iudicii summis laudibus commendant eos, qui in uiculis se exercuerunt, sed Mariæ otium illi prætulit, Tu bonam elegisti: sed hæc meliorem, & ueraque necessaria. Nam cum bonum, & pius opus sit, mortuos sepelire, iussit eundem Christus, ut aliud amplecteretur: nimirum munus annunciandi regnum dei. Paulus qui, per magis extollit euangelizandi, quam baptizandi functionem. Sic etiam colligere elemosynas pauperibus, & mensis ministrare, bonum est: sed apostoli optimam putauerunt munus uerbum Dei. & ideo elegerunt Stephanum, & alios septem diaconos, qui mensis deservirent, ut ipsi orationi, & prædicationi insisterent.

Erantne minus bonus Stephanus? Absterge, erat quippe plenus fide, & spiritu sancto: nec Martha mala erat, quia in bono ministerio reprehenditur, sed Maria illi præfertur. Daroni apostolis, & Martha Christo ministrabat: Christus uerum, & apostoli prædicationi erant intenti, & utrumque munus sapientiæ est. Ambo hæc ministeria necessaria sunt in Christi ecclesia. Vnde Paulus, Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Quæ etiam si alia aliis minora sunt: nihilominus tamen omnia necessaria sunt, & alter alterius ope indiget. Ita actiua & contemplatiua uita ecclesiam decet: etiam si actiua excellentior sit, & multis præstantior: quæ (ut inquit Christus, a Maria non auferetur. Primo, quia actiua simul cum uita hac suntur: contemplatiua uero in cetum usque perdurat, & ibi perficitur. Secundo, quia actiua potest multis modis impediri: contemplatiua uero, ab eo qui eam desiderat, minime potest abstrahi. Omnia enim secum rapit contemplationi deditus: in carceribus, in uinculis, in caucibus Deum potest orare, quemadmodum sancti martyres solebant lacere. Cum igitur hæc sit perfectior, nec contra possessoris uoluntatem possit rapi, non est cur cogites, si tu in operibus piis detinearis, perfectiorem esse contemplatiuam, & a Deo ardentius diligis. Quos enim Deus impensè, & anxie diligit hos ab externis mundi occupationibus remouet.

Præterea illud maxime est obseruandum, & digna consideratione aduertendum, quod etiam si contemplatiua uita rectior sit actiua: nihilominus tamen hæc ambæ sorores sunt, ut Martha, & Maria, qui nimia charitate, & amore te diligebant, nec altera alteri contradicere, immo mutui officii se adiuuant, ut sorores. Vnde regis Propheeta domino ait, Viam mandatorum tuorum cucurri, cum iuniorum dataueris cor meum. In cursu, & exercitio uitæ actiue sentiebat uir sanctus hanc animæ amplitudinem, quæ quidem est dulcedo, & suauitas contemplatiua:

Ro. 12.

Grego.
11.
diuina-
cap. 22.

Ps. 118.

Gen. 1.

ut videas quomodo in ambabus vitis se
operibus copulabat. Quod Spiritus san-
ctus inuenit in Genesi inueniens, Spiritus
domini terebatur super aquas. Non
inquit, quiescebat: sed terebatur, & mo-
tus erat. Ad terebatur. De hoc tempo-
ris momentum amittit. Deambulabat
super aquas. Deambulabat. Super-
ficiam vitam potest deambulare: quæ qui
dem sunt velut undæ diluuii, quæ Mar-
tham turbidam reddunt. Sed omnia po-
test sanctus amor, nam simul cum operi-
bus exterioribus uolens, & alta confide-
rans potest contemplari. Siquidem filii
te rebrarum in omni opere suo coram o-
culis patris, & mercedem ferunt: qua-
re tu, qui filius es lucis occupatus, & intē-
tus uitæ actiue, Deum ipsum contem-
plando præsentem non seres? Ambo si-
mul eodem tempore potes facere. Soro-
res sunt Martha, & Maria, non inimicæ
aut contrariæ. Non est dignus nomine cō-
templatiui, qui proximi necessitatibus non
succurrit, & etiam si contemplatiua excel-
lentior sit, nihilominus tamen aliquando
actiua magis meritoria est, quia cum meri-

impedimus: cumque aliquis uel uolens,
& ardentius possit operari: quā alius qui
trepidē, & remissē contemplationi uacat:
clarior constet quæ tunc actiua magis meri-
toria est, quam contemplatiua. Hinc fuit
ortum ardens illud, & uehemens deside-
rium diui Pauli, quo nimis cupiebat, pro-
pter fratrum suorum comodum a con-
templatione semoueri. Altera quippe al-
terā non impedit, quando corporis labor
non est nimis. Nec tantum corporalibus
laboribus debes insistere, ut spiritum de-
uotionis extinguas: honestum enim exer-
citiū contemplationi fauet: quæ arida, &
laboriosa est, nisi in tali occasione nascatur.
In oī exteriori opere Christū tuā mēte de-
bes inuoluere perpetua meditatione, ut his
deus uelut in te ipso possit cōfide-

Apoc. 12.

Eze. 16.

dit, ut in desertū uolaret: per quod Cælū
intelligitur. Et ideo sancta illa animalia
quæ uidit Ezechiel non solum habebant
alas, quibus altius, & profundius uole-

bant, sed sub ipsis etiam habebant ma-
num homini. Quod in uolantibus telluris
actiuam uitam, & contemplatiuam so-
rores esse. & amicas: & propterea sub alis
erant uolantibus. Quod in uolantibus
inuat, ut uolare possit. Ne sis tantum
contentus oratione in solitudine, sed as-
sistis, & egenis in necessitatibus subue-
ni. Sancti illi pastores quibus in nocte
naturalis domini angelus apparuit. non
solum fuerunt contenti, cum iam in mō-
re Christum adorassent, sed in Bethleem
iacentem in præsepio iterum uenerunt
adoraturi: non ut increduli, sed ipsis o-
peribus ministrabant, quem mente dubi-
gebant, & uenerabantur. Nec minus
Paulus cum diuinitus celestibus radiis il-
luminaretur complicatis manibus sedit:
sed statim surrexit, & abiit in Damascū,
ut edoceret. Nec minus otiosus re-
mansit, qui inuenit thesaurum in agro:
sed abiit, & uendit omnia sua, ut fa-
cilis id posset inuenire. Caritas enim
non infirmatur, non quiescit, non est
otiosa: sed Christum quaerit, ubicunque
ille sit, & coram oculis semper illum as-
fert, quod Christus dominus inquit.

Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi
fecistis. Dilectamus igitur ut nos in uita
actiua exerceamus, quam Christus hic
commendat: bonam enim partem Mar-
tha elegit, quamuis Maria nichilominus.
Hanc enim dominus commendauit do-
ctori illi quaerenti quomodo eternam ui-
tam posset consequi, exemplum ei ap-
ponens Samaritanam, qui miser in itinere
iacenti subuenit: & concludens, dixit,
Vade, & tu fac similitur.

¶ Per hoc etiam
Mariam conuenit imitari, contempla-
tiua, scilicet, uitam amplectendo: quā an-
doquidem summus laudibus a Christo
commendatur. Accedite (inquit regis
psaltes) ad Deum, & illuminamini. Im-
possibile enim est, si lux non adsit, ut uidetur
non adsit calor: atque ita in plenitudine
calidiores sunt, quia lux in ipsis ma-
gis uiget, & splendet. Ita nimirum et in
anima nostra rerum diuinarum contem-
plationi uacat, & ab ipso Deo illumina-
tur: in se recipit diuini amoris calorem.
Hoc est animam ad Deum accedere per
morem, & ab ipso illuminari. Atque ita
contemplatio

Act. 9.

Mat. 13.

2. Co. 13.

Mat. 25.

1. Co. 13.

templatio est quidam Deus aut considera-
tio intellectus clarus & liber vt in cogni-
tionem diuine veritatis deueniat qui ip-
se Deus est. Aequaliter enim in hoc ope-
re voluntas ipsa debet accendi & inflam-
mari Deum ipsum diligendo & amando.
vt intellectus cognoscendo, & contem-
plando diuina & mirabilia eius opera.

Rom. 7.

tes in cognitionibus suis non memine-
runt: qui contenti sunt solum cognoscen-
tes diuinas perfectiones, quas in ipsum
omnium autorem non retulerunt, nec
gratias ipsi egerunt, humiliter de se sen-
tientes propter tot ac tanta ab eius mani-
bus accepta beneficia. Quo circa (vt in-
quit Apostolus) misere, & infelicitate elati
animi eos deiecit, & obscura intelle-
ctus caligine obrexit. Contemplatio
enim Christiani fundari debet in ipsa hu-
militate, & amore perfecto copulari, vt

sed etiam amori ipsi & affectui associetur
atque ita contemplatio est dulcedo qua-
dam diuina, quæ non consistit in cogni-
tione, sed in amore & dilectione. Vbi ani-
ma ipsa supra se euahitur, & extollitur,
gaudens, & exultans, cum cognoscat om-
nia hæc mundana in comparatione boni
illius incommutabilis nihilis valoris es-
se. ¶ Docemur etiam vt nos meliora sem-
per in omnibus eligamus: cum Christus
Mariam hic commendat, quæ optimam
partem elegit, quæ minime ab ea auferre-
tur. Sed si interrogare velis, quæ sint ista
meliora? Illa, respondebo, quæ à nobis
auferri non possunt. Sunt quippe multi,
qui præstantissimum bonum, & pulcher-
rimum diuitias eligunt, honores ambiunt
& situbundi dignitates quærunr, & fla-
granti quodam desiderio sitiunt: quibus
videtur, iam optima elegisse. Si autem à
nemine auferri possunt, merito iuxta Chri-
sti sententiam optima vocantur: & iam
falsi non sunt: si porro auferri possunt: aut
optima dici non possunt, aut, Christus in
certa docuit. Quis verò ignorat diui-
tias, honores, & potestates, caducas esse,
& simul cum pereunte perituras: & forte

Luc. 16.

zari contemptorem, nouimus Hero-
dis potestatem, nouimus Annæ, & Cai-

hæ honores: sed quem finem illi fortiti
renda sunt, vt meliora eligamus, & præ-
stare? Virtutes, & veræ pietatis officia.

sed potius aduersa, & firma gaudia homi-
nem comitantur. Et vt dicendi finem
his imponamus, Maria optimam partem
sibi elegit. scilicet, verbum Dei audientem, &
humiliter auscultare, contemplationi se
totam præbere, Deum diligere virtutum
ornamentis decorari, & celestia gaudia
anxiè, & solite appetere. quæ omnia in
hac vita heroico & diuino gradu habuit,
& nunc in cælo possidet in æternum sine
ullo merita missionis. Et si hoc summa ve-
ritas Christus redemptor noster de Maria
Magdalena inquit: quanto melius, & sub-
limius de virgine mariæ hæc posset præ-
dicare, si de ipsa loqueretur? Quæ uti-
que cum meliorem partem in vita hac eli-
geret, ita optimam nunc possidet in cælo.

meliozem partem sanctitatis elegit, & in-
ter omnes sanctos, & sanctas quæ puræ
creaturæ fuerunt, tanquam omnium ex-
plar, & limpidissimum speculum splen-
dit, & imitauit ita, & in cælo optimam
partem tenet: quia in die assumptionis eius
super omnes homines, & super omnes
choros angelorum elata fuit. De cuius glo-
ria & assumptione in celestia regna, quia
multi, multa dicunt: nos ad alia prope-
rantes, alius viam apertam relinquimus,
vt sequentis capitis explanationem inie-
quamur: ad quod latet Christus Iesus, vt
ipse nos comitetur, vt felicius procedamus

C A P V T. XI.

MARIABIIIS certe est Dei
optimam partem circa om-
nes res prouidentia ita vt
nihil reliquit, circa ea oia
quæ ad tabernaculum ipe
tabit quæ Moysi in parti-
culari non iussit, ad. n. vt nec candelâ-
brum, nec forchet: nec alia minutissima
oblitus esset. Iam vero cum nec taberna-
culum, sit, nec arca, nec templum cum hæc
omnia illis in figura contigissent, manite-
stauit

1. Cor. 10. **st**um est totum hoc umbrā esse, & imaginem noui instrumenti, quod lumen clarū est, etiā his qui lippos habent oculos, qui- que mentis caligine & obscuritate laborant. Ita etiā in lege gratiæ consentaneū rationi erat, vt Christus redēptor noster doceret quomodo cum Deo esset nobis loquidū, quandoquidē tanta cura, & multitudine ceremoniarū populū illum Iudaicū eruditur: atq; ita cum videret inter oīa

ex ceteris iudeis, quod illi in particulari, voluit nos instrere

clarū, & egregium officiū, in quo si homo per amorē & dilectionē accedat Deū oraturus in ipso tāquam in limpidissimo speculo proprias culpas, & delicta cōspicit, de quo scriptura ait. Speculum sine macula,

Sap. 7. imago bonitatis illius. Ex hoc scilicet, & p̄ spero vitæ statu Reges, & Regna mūdi videbis, quæ oīa in illius collatione culices, & stercorea reputabis. In hac quiete, & tranquillitate animi erat ille, qui dicebat. Omnis caro fœnenum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Hinc etiam doctor ille gentiū illud prorupit. Omnia, arbitratus sum vt stercorea. Hinc etiam Salomon conspiciens omne quod erat sub cælo, dixit. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Et inde illud euenit, q̄ cum oratio sit elevatio mentis in Deum, in ipso Deo anima nostra illuminatur: cuius luce clarē, & apertē cognoscit mundana omnia vanitatem, & in saniam esse. Quia propter regius vates inquit. Accedite ad Deū, & illuminamini.

Isa. 40. I. **V**t hoc igitur orationis exercitiū clarus edoceret (sicut cætera omnia quæ in discursu vitæ docuit verbo, & opere) ob oculos nunc exemplū ponit. Venit enim facere, & docere. Quo circa ait noster Lucas. [Et factum est, cum esset in quodam loco orans.] Vbi primum illud tenotandum offert, scilicet non orare,

Eccle. 1. natenus Deus est, qui æqualis ei patri: sed orat ratione naturę assumptæ. Idum quam minor est pater: ut ipse dixit. Pater maior me est. Deinde statim ostendit, loca solitaria & secretiora ad orationem esse nobis eligenda. Vbi que eum poteris orationi vacare: quia veri orationis amatores patrem in spiritu, & veritate adorabūt. Daniel quippe inter ipsos Leu-

nes orabat, & pueri in ardenti fornace, Daniel & sanctus Propheta Ionas in ventre Ceti. Tantum abest, vt aliquid possit esse impedimento, quo minus mentes nostras ad Deum non possimus eleuare. Verū solitudo plurimum confert ad orationē, vbi anima ipsa tranquilla, & quieta oculis in lachrymarum fontem conuersis in Deum transformatur, ipsum solum testē habens. Quare si animæ tuæ optas quietem, intellectui recreationem, & voluntati suauitatem: dic cum Propheta, Elongauis fugiens, & mansi in solitudine. Moses etiā Deum oraturus, montem ascendit. Sic Elias, sic etiam Elifrus, sic etiā omnes sancti, & viri contemplatiui. Vnde saluator. Intra in cubiculum, & clauo ostio ora patrem tuum. Quando Iacob redibat ex Mesopotamia in patriā suā misit omnem gregem, & omnem substantiam suā ante se tradidit: siue omnibus, quæ ad se pertinebant, solus mansit, & ecce vir luctabatur eū eo vsq; mane. Aspicie quæadmodum cum solus mansit Iacob, statim venit ad eū Angelus & vocatus est Israel. quod interpretatur, vir qui Deum videt: & vocauit locum illum Phanuel, dicens. Vidi Deum facie ad faciem. Hoc illi contigit cum esset solus. Sic tu si Deo ipso

lationū gaudere, solus mane, & a te reuice amicitia, & consortia mundi. Præterea taceatur tempus, in quo Christus orabat, vt ostenderet, quod indurēter omni tempore sit orandum. Vnde Ecclesiasticus Non impediatis orare semper. Sed discas

quantum prosit bonorum exemplū, quantumque valeat, vt nos in virtutis studium pronocet: vide quomodo discipuli videntes Christum orantem, & ipsi moti sunt ad orationē: & ideo ait euangelista, [Vt celauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum.] Vnus pr̄ omnibus est loquutus: qui carne uenit: tunc discipulus ignoratur. In hoc autem, quod expectauit Christum, docet nos non debere in-

nos pr̄ ceteris tacere, & deo tantum, & non tantum orantem, sed etiam deo tantum orantem ista debere inuenire, & non etiam.

Ps. 42
Exo. 32
3. 17
1. 4
M. 6.
Luc. 32

Eccle. 18.

Psal. 33 **V**t hoc igitur orationis exercitiū clarus edoceret (sicut cætera omnia quæ in discursu vitæ docuit verbo, & opere) ob oculos nunc exemplū ponit. Venit enim facere, & docere. Quo circa ait noster Lucas. [Et factum est, cum esset in quodam loco orans.] Vbi primum illud tenotandum offert, scilicet non orare,

Att. 1. natenus Deus est, qui æqualis ei patri: sed orat ratione naturę assumptæ. Idum quam minor est pater: ut ipse dixit. Pater maior me est. Deinde statim ostendit, loca solitaria & secretiora ad orationem esse nobis eligenda. Vbi que eum poteris orationi vacare: quia veri orationis amatores patrem in spiritu, & veritate adorabūt. Daniel quippe inter ipsos Leu-

Ioan. 4. **ad**orabit. Daniel quippe inter ipsos Leu-

Ioan. 4. **ad**orabit. Daniel quippe inter ipsos Leu-

nos pr̄ ceteris tacere, & deo tantum, & non tantum orantem, sed etiam deo tantum orantem ista debere inuenire, & non etiam.

etiam.

etiam eos, qui Deum ipsum in oratione contemplantur, deberemus relinquere? Sed quid ex parte omnium apostolorum dixerit, audiamus. [Domine doce nos orare: sicut docuit Ioannes discipulos suos.] Quemadmodum filii Cain musica instrumenta inuenerunt, quibus sensus possit uoluptatem capere: & artem pascendi greges, qua suas opes in dies magis auferent, & arma etiam quibus dimicaret: ita filii Seth modum inuocandi Deum, & Apostoli modum orandi Deum adiscere cupiunt. Nam sicut finorum huius seculi semper est querere artes, & inuenire modos, quibus ingentem diuitiarum cumulum acquirant, & sitim, & auaritiam expleant. sic filiorum Dei est inuenire modos quibus Deum colant, uenerentur, & predicent. Quis obsecro in mundum attulit tot uestium cultus, tot modos & artes, tot sumptus & uanitates, nisi superbia hominum? Sed hoc interest inter bonorum, & malorum inuentores: quod bonorum pauci sunt, malorum uero inuentores infinitum creuerunt: imo unus sufficit ad mille malorum artes inuendendas: multi uero boni uix sufficiunt, ut unum tantum bonum possint inuenire. Reperies quippe multos qui à theologis, & religiosi uix querant multa inuicilia, uani: & nullius momenti quæstiones: quomodo uero sit orandum, uel quid aliud simile, uix tibi contingeret. ¶ Obserua autem quod non inuenitur scriptura, ubi Ioannes Baptista docuerit discipulos suos orare: sed ut Augustinus annorat, multa dicuntur in scriptura sacra, quæ in reges non inueniuntur. Sic est illud in Psal. 77. Tradidit grandini iumenta eorum, & possessionem eorum igni. De iumentis grandini occisus habetur in Exodo: quod uero possessio eorum grandine cremata sit omnino non legimus. Item in alio Psal. 104. Et uolauit grandine aquas, & multiplicauerunt in compedibus pedes eius, quod non legimus in Genesi: tamen quod ita factum fuerit, non dubitandum est. Nec legimus cum frater Ioseph uendiderunt mercatoribus, ipsum qui quam eos exorasse. Tamen postea dixit Ruben fratribus suis. Memento hæc patiuntur, quia

peccauimus in fratrem, dum deprecaretur nos. Nec legimus aliquem leonem occisum esse à Dauide, ipse tamen Saul dixit, Leonem, & ursum interfeci ego seruus tuus. Et in epistola Iude legimus, Michaelem contendisse cum demone de corpore Mosi, quod in Deuteronomio non legimus. Et Petro fuit traditum à domino euangelium circumcisionis, sicut Paulo præputii: quod legitur in epistola ad Galatas, sed nescimus ubi Christus illis tradiderit hanc prouinciam. Et item Paulus ait, quod dominus apparuit Iacobo: & plusquam quingentis fratribus: & nihil de hoc in euangelio legimus. Certa tamen hæc fuisse scimus. Scimus etiam ordinationes Pontificum, modum conficiendi sacramenta, & pleraque quibus sacrosancta ecclesia Romana utitur, instituta fuisse à Christo Salvatore nostro. Preterea etiam scimus quadagesimale ieiunium institutum fuisse ab Apostolis, & quod illi acceperunt à Christo: sed si euangelistas confulas, non inuenies ubi hæc instituta sint. Multa enim Christus egit, & dixit quæ non sunt tradita in euangelis, ut Ioannes in fine sui euangelii inquit. Vbi etiam inuenies quod Ioannes Baptista docuit orare discipulos suos? Ergo non docuit illos orare? Argumentatio est ridicula, argumentari à negatiua. Sed quia de his non nihil diximus in præfatione huius euangelii aduersus impietissimos Iudeos, dicite, Pater noster. ¶ Docet Christus quomodo sit orandum: & ad orationem potius quam ad pietatis opera inuitat discipulos: quia hæc maxime Deo placet. Solam orationem quali spirituale tributum anima offert Deo ab intimis cordis penetralibus, quæ statim ut ab ipso ore procellerit, inanibus suis ab angelis suscipitur, & ante conspectum Dei præsentatur. Vt uideri potest in illo, quod angelus Tobie dixit. Ego orationem tuam obtulisti ante Deum. Igitem cælestem impetrat, quo desiderium accenditur. Crauit Ilias, & descendit ignis de caelo. Et à tentatione liberat, ut inquit de nunnus, Orate ne intretis in tentationem. Et uitam elongat. quia Lectus oranti

1.Re. 1

Gala. 1

1.Co. 1

Igor e-

pale 4

Ioi. 8

Tob. 12

4.R. 1

4.R. 10

4.R. 10

additi sunt quindecim anni vitæ . Sed de mirabili , & fructifera orationis virtute , infra suo loco opportunius dicemus . In præsentiarum autem illud est aduertendum , quòd cum Christus docet orare discipulos suos , inquit , Dicite , Vbi orationem vocalem commendat . Non ait , cogitate , vel intelligite , Pater noster . Nec negamus multo nobiliorem esse orationem mentalem , in qua anima nostra in Deum ipsum eleuetur , quia spiritus est : iuxta illud , Psalmam in spiritu , psallam , & in mente . Sed vtilissima est oratio vocalis : quia cor ipsum erigit ad orationem mentalem . Nec mirum si duplici obsequio Deo seruiamus : cum ex anima , & corpore nos considerit . Sic pueri Hebræi magnis clamoribus , & vocibus Christum laudabant , dicentes , Osanna filio David , benedictus qui venit in nomine domini . Et ita oratio vocalis obligat ministros ecclesiæ , quia qui tenetur ad horas canonicas , non satisfacit , si solo conceptu eas dicat , non formando verba : quia hæc oratio offertur à ministris ecclesiæ non pro se ipsis , sed pro cuncto populo , cuius expensis , & sumptibus sustentantur . Oportet nanque ut populus , sciat tales orationes fieri pro tota communitate , ut fiduciam , & spem in Deo habeat , quod notum fieri non posset , nisi in voce tales orationes canerentur . Sed si aliquis potius in oratione mentali , experietur , se magis incitari , & incendi ad deuotionem solo spiritu per modum meditationis orando , hoc debet sibi eligere . Si verò verbis ipsis magis moueatur lingua , & verbo debet orare , Si verò in variatione commodum senserit , optimū erit ut aliquando cogitet , & aliquando verba proferat . Horas autem canonicas voce dicere tenetur minister ecclesiæ . Præterea hæc oratio dominica vocatur , omnium est excellentissima , cuius efficacia , & vtilitas ostenditur primo ex auctoritate ipsius Christi domini nostri . Os enim domini (ut ait Esaias) loquutum est . Secundo ex breuitate sermonis : quia breuissima , & compendiosa est , quia in ipsa collecta sunt omnia , quæ possumus desiderare , & quæ ab ipso domino possumus petere . Nos quippe ea petimus , quæ appetimus : atque ita

Idem in Luc. Tom. 2.

hæc sola bona in oratione debemus impetrare . Et ideo Christus hic vnicò documento duo docet , scilicet quid est desiderandum , & quid sit petendum . Est autem hæc oratio valde vtilis , & necessaria ad nostram doctrinam , quia facile potest colligi , quid nobis sit appetendum , nam ex his quæ hic docentur , manifestè liquet , nulla alia præter hæc , quæ hic ponuntur , & ea , quæ ad hæc reducuntur petenda esse . Hæc igitur omnia ponuntur hic septem petitionibus eo ordine quo petenda sunt . Nam bene bona inter se differunt in magno & paruo , & in magis necessario : & minus necessario : ita est ordo in petendo , & taliter sunt ordinatæ istæ septem petitiones . Illud autem quod primò cadit in hominis appetitu est beatitudo . Secundò verò cadit id quod consequitur beatitudinem , quod est aduentus regni tui . Deinde medium ponitur , quo ad beatitudinem peruenitur in aliis petitionibus dicens , Fiat voluntas tua . ¶ Circa primum est cōsiderandum quòd beatitudo accipitur obiectiue & formaliter , quod beatus facit , ipso fruente , & hoc est diuina bonitas , quæ est summum bonum . Beatitudo autem formalis est ipsa fructio quæ illi summo bono vnamur , & formaliter illo fruimur . Prima autem beatitudo est ipse Deus , quem præcedens se habet . Et ceterum ceterum quid , est velle illi aliquod bonum , sicut amare amicum , est illi bonum velle : ita amare Deum est velle illi bonum : & hoc est desiderare gloriam , & honorem plusquàm alias res . Et sicut prius debemus desiderare bonum Deo , quàm quodecunq ; aliud , siue bonum nostrum sit , siue alienum , oportet ut istud petamus ante omnia alia , & quàm prius desideratum , & ideo prima petitio quæ in fronte huius orationis ponitur , est de honore diuino , dicens , Sanctificetur nomen tuum : de qua , & aliis sequentibus statim dicemus . ¶ Tertiò ostenditur excellentia huius orationis , in præfatione , quàm Christus facit , & licet , Pater noster qui es in celis , & in præfatione qua vtitur ecclesiæ in illis verbis , Præceptis salutaribus moniti , & diuina institutione for-

G

matu

I. Co. 14

Mat. 21.

Esai. 40.

mati audemus dicere: Pater noster, &c.
 Hæc salutaria præcepta sunt illa, quæ san-
 cti patres tam veteris, quam noui testa-
 menti nos docuerunt, quos debemus imi-
 tari. Primum enim, quod pater ille gen-
 tium filios suos Cain, & Abel docuit,
 fuit orare, vt videre est in sacrificio, quod
 vterque Deo obtulit. Noe etiam ante
 diluuium, & post diluuium Deum orauit.
 Gen. 6. Enoch, Mathusalem, & Iob idem fece-
 runt. Sic etiam in lege naturæ, quam Pau-
 lus ad Romanos dicit, scriptam esse homi-
 num mentibus, tempora constituta, & de-
 terminata erant, quibus cum Deo esset
 loquendum. Idem docetur in lege scripta,
 Deu. 20. quando Deus iussit, vt in prælo iret sa-
 cerdos, vt deum oraret, & vt milites ani-
 maret talia ita promissione, quod etiam
 si contrarii plures essent numero, & viri-
 bus præstantiores nihilominus victi rema-
 nerent, quandoquidem deus ex eorum
 parte, & factione se ostendebat. Ita deu-
 cit Moyses Amalech, & tam præclara illa
 facinora, quæ Iudas Machabeus perfecit
 ipsa oratione fuit consequutus. Et in no-
 uo testamento, Iac. 5. semper orare. Et Iacobus. Orate inuicem,
 1. Thim. 5. vt saluemini. Et Paulus item suadet.
 His ergo salutaribus præceptis vtriusque
 testamenti moniti, dicamus, Pater noster.
 Vbi notabis, quod in hoc non vocat præ-
 ceptum obligationis, sed reuerentiæ, quæ
 etiam si nos non obligent præcipiendo,
 tamen talium virorum monitio, & exem-
 plum secum affert quandam obligationem
 reuerentiæ: in hoc autem, quod dicitur,
 Et diuina institutione formati, innuitur
 formam, & materiam idem debere esse.
 Imago quippe aurea, & eius forma idem
 sunt, si tali forma informetur. Sic anima
 nostra perpetuo hac oratione deberet in-
 formari: sic adeo, vt nunquam ab ea cõ-
 saret, vel opere, vel virtute. Denique his
 sanctis, & deuotis verbis, quæ ecclesia an-
 te hanc orationem instituit, clare constat,
 quam admirabile, & diuinum sit hoc ed-
 iculum. Christus etiam hanc orationem etiã
 præfationem addidit, dicens, [Pater no-
 ster qui es in cælis.] Sic adeo oratio hæc
 firma est, & plena sacramentis, vt sin-
 gula verba ætenta consideratione sint di-

gni. Primo enim ait, Pater, non dominus,
 vt nobis fiduciam daret impetrandi, quia
 serui non semper audent impetrare. In
 patre enim reperitur, quidquid fiducia
 petitur. Pater enim, benignus est, mansuetus & misericors. fi-
 lios impensè diligit: eorum salutem curat,
 thesauros quærit, & multa alia opera pie-
 tatis exercet. Nomen patris portam aper-
 ruit eius misericordiæ, vt nos alliceret ad
 petendum. Magnum quippe bonum est,
 vt ex benigna Christi promissione,

reliquis, Deum patrem vocare, vt Augu-

phetæ non ausi sunt, tantam laudem sibi
 vendicare, vt Deum patrem appellarent.
 Etiam legimus dixisse. Tu domine pater
 noster, & redemptor. Sed in templo orã-
 tes, non dicebant, Pater noster. Publica-
 nus dicebat. Deus propitius esto mihi
 peccatori. Et Phariseus, Domine gratias
 ago tibi. Ita Dauid, ita Salomon, Manaf-
 ses, & Ezechias. Nos vero audemus; &
 non temere, eum, quem reges, quem proph-
 etæ dominum Deum vocabant, patrẽ

habere Abraham: quid nos deberemus fa-
 cere, qui Deum patrem habemus, & ple-
 no ore patrem appellamus? Siquid tu
 Deum patrem habes, & filium Dei te iu-
 dicas: illa postules, quæ tibi expediant ac-
 cipere, & illum deceat dare.

¶ Secundo pater vocatur potius quàm
 dominus, ad significandam dignitatem sta-
 tus noui testamenti, in quo Deum patrem
 appellamus, nulla enim maior dignitas,
 aut excellentia nobis potest contingere:

¶ In fine omnes veteris testamenti an-
 tecedimus, qui in aliqua oratione nun-
 quam Deum vocauerunt patrem.

¶ Tertio Deum patrem appellamus:
 quia cum hoc nomen amoris, & dulcedi-
 nis sit, id nominando, eum a quo petimus
 summopere sectamur, & in nostram bene-
 uolentiam adducimus.

¶ Quarto vocamus Deum patrem, vo-
 nos eius essentibus, quos oportet sanctus
 motibus, & vita imbuti: & nos ipsos
 maximè

Aug. 1. 29.
 ut ver-
 bis. A. 6.
 fol.
 Es. 63

Luc. 18.

Ioan. 8.

maximi aestimemus, nec ad vilia huius mundi nosmetipsos abiciamus. Magna quippe gloria, si filius regis vellet sues pascere, aut cum pueris medius plateis luto immisceretur, & stercore. Ita nimirum tu ingenti pudore deberes suffundi, qui patrem Deum habes. Nonne tuum nec te deberes terreno stercore, & tanta immunditie inquinare, qui ut fruereris æternis diuitiis es conditus.

¶ Præterea noster dicit. Ipse enim est pater noster per creationem, & gubernationem. Unde in Deuteronomio habetur. Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit, & fecit, & creauit te? Dicitur autē, pater noster, & non pater meus: quia in vniuersum pater est omnium. Solus Christi est pater per naturam, noster verò pater tantum gratuita adoptione, in quo clamamus, Abba pater. Secundò, quia Christus voluit statuere, quod adiutorem inter nos spiritualia bona communicarentur: ideo voluit, ut que inq. oraturus accederet, non pro se ipso tantum orationem funderet, sed pro vniuersis, dicens: Pater noster. Et postea in pluri dicitur. Dimitte nobis debita nostra, Et iterum. Et ne nos inducas in tentationem. Quæ omnia non ad orantem solū, sed ad omnes proximos extenduntur. Ea quippe oratio, quæ a Christi charitate dimanant, & profluit, dulcior, & suauior est. Tertiò Christus ita docuit orare, ut dampnaret multorum superbiam. qui cum de generis claritate, & splendore gloriatur, alios contemnunt, & se excellentiores iudicant, quæ gloria, atque iactantia vana, & intana est, quia nulla clarior, aut sublimior nobilitas esse potest, quam filiū Dei adoptari, de qua nobilitate omnes Christum colentes participant. Quod si aliquis se alio nobiliorem iactet, is certe merito reuocetur, & à nobilitate Christi, & ab eius genere: vel ita delirus, & insanus existimabitur, ut credat alium meliorem esse, & nobiliorem parentem, quam est ipse Deus.

¶ Denique in cælis esse dicit, ut mentes nostras ad cælestia desideria erigat, & ut nostris conatibus ad patriam illam aspi-

Sicil. in Luc. Tom. 2.

rimus, in qua pater noster pater noster habitat: Quid igitur, o deuota anima, & Christi sponsa in hac lachrymarū val-
le, & in hoc terro omnium miseriarum carcere tibi placet? Quid est, quod in hoc malorum omnium sentina tibi ardeat, cum confitearis in patria illa celesti patrem habere omnibus bonis affluentē, diuitem, magnanimum, & gloriosum. Nonne loci illius amicitias, & suauitas tuam mentem propocat? Nonne tanta bona tibi redundantia calcaria tibi addit, ut in eius amorem accendaris, qui ea omnia tibi condidit? O quantus pudor, & verecundia eorum facies deberet cooperire, qui patrem suum in cælis esse consentur, terram tamen, & eius fœces glandines, & stercorea magis estimant, & diligunt. Leua igitur, & iacta cogitatus tuos & desideria in patrem illum celestem, & ea postula, quæ tali parente sint digna: non vilia, & abiecta huius mundi, quæ ad triduum sunt peritura, & cum propheta dicit, Adhuc oculos meos, qui in cælis in cælis. ¶ Præterea maximo opere debemus conari, ut omnia nostra (tanquam ciues, qui profecturi sumus in illam patriam) res omnes, loquelam, vestitum, & ornatum, ad modum cælestium ciuium componamus, & communiæ erigamus: ut ceteri omnes, qui in aliquam provinciam sunt migraturi, velut in Angliam, Germaniam, vel aliam quamcunque, qui in desolito labore seire festinant linguam, & loquelam gentis illius, cultum, & ornatum, rationem & modum contabulandi, & reliqua id genus necessaria: ut vel sic tali patriæ convenientes iudicentur, non ignari, aut minus prudentes. Sic nos, qui huius sumus patris illius, qui in cælis habitat, illius patriæ loquelam, modum & normam viuendi, mores sanctos, & candidos, debemus induere, ut ab illa patria tanquam ignoti nō excludamur. Punitur igitur nō avari, & fraudulentissimi. sed in Dei laudibus linguam exerceamus cum gratiarum actionibus, ut tandem vitam hanc mortalem exeuntes, patris illius qui in cælis est, felices filii perhitemus. Hoc voluit dominus Abraham exemplo insinuare, qui cum ei præcepisset, ut egrederetur de terra sua, & cognatione, dixit

C. 2. c. 1.

Apo. 11

Deu. 32

Rom. 8.

Pf. 134.

Pf. 112.

ei. Suscipe cælum, & numera stellas eius, si potes: sic erit semen tuum. Et credidit Abraham Deo. Iubetur enim Abraham, & suspiciat cælum, & ut numeret stellas si posset: ut ipse, & eius semen per gratiam, & charitatem credentes fiant, futuros esse cœlestes ciues, & filios hæredes illius patris, qui in cœlis est.

¶ Ultimo loco venit considerandum, quod cum dixit, Qui es in cœlis, vult ut ea petamus, quæ sunt cœlestia, & diuina. Nam si rex alicui diceret, pete quodcumque libuerit beneficium: si talis sarcinam terræ, vel aliud quid vile, & abiectum postularet, nonne infans & demens iudicaretur? Hunc tu similibus vestigiis insequeris: qui à patre cœlesti non cœlestia postulas, sed terrena, & caduca, Deus enim quantum ad temporalia pater est cunctorum animantium, & ipsorum hominum: quandoquidem omnes pascit, & alit. Et si aliquando contigerit aliquid deo petere, quod temporale sit, id non ut principaliter intentum, sed tanquam accessorium postulemus. Primum quaerite

Mat. 9.

regnum Dei, & cetera. Præmissa igitur prælatione, incipit prima petitio, [Sanctificetur nomen tuum.] In hac prima petitione diuinus honor petitur, nam quemadmodum tenemus dirigere deum, ita etiam potius illi, quam nobis bonum desiderare debemus, hoc est nomen eius sanctificare. Sanctificari secundum communem acceptionem est sanctum fieri: & hoc modo non potest nomen Dei sanctificari, quia ipsum perfecte sanctum est. Sicut enim Deus est essentialiter sanctus, ita etiam eius nomen: propterea, quod ipsum Deum significat. Sanctum & terribile nomen eius. Quia vox non refertur nisi ad rem significatam: alie autem voces nuntius sunt virtutis. Et quemadmodum Deo non potest aliqua

Pl. 110.

sanctificatio haberi. Hoc igitur modo non petimus sanctificare nomen Dei. Alio modo accipitur sanctificari, pro eo, quod est sanctum haberi, vel sanctum reputari: & ita iubetur, ut sanctificemus diem sabbathi, id est, ut tanquam sanctum reputemus diem sabbathi, obseruando illum in honore. Nihilominus tamen uos non

sanctificamus diem sabbathi, addiucendo illi aliquod bonum de nouo, aut aliquam sanctitatem, quia ipse Deus illum sanctificauit, ut scriptura dicit. Benedixit Deus diei sabbathi, & sanctificauit eum. Ita hic accipitur sanctificetur nomen tuum, id est sanctum reputetur. Quibus nimirum verbis petimus, ut nomen Dei apud omnes gentes honoretur: ita quod omnes per hoc Deum adorabunt.

Gen. 2.

¶ Sed nomen tuum, aut benedicatur, aut magnificetur, (quæ vocabula passim inuenies in veteri lege, in qua deus potens, magnus, & altus reputari volebat) sed legi nouæ noua conueniunt vocabula. Sanctificetur inquit nomen tuum, ut notum sit omnibus, quoniam sanctus & purus sis. Per incarnationem enim, & mortem, & resurrectionem suam notum secit dominus salutare suum, & ad omnes gentes eius nomen peruenit. Sensus igitur horum verborum est, Pater, qui homines in filio tuo, filios tuos effecisti, hominibus præde opus sanctificationis suæ, ut videat, quoniam sanctus es tu, quoniam pius, & bonus. Neque ita hominum animi rapiuntur, cum te audiunt sapientem, potentem, & iustum: quoniam nomen tuum sanctificetur, & iustitiam creatoris omnium. Et contra hanc petitionem peccant quotquot blasphemant

Pl. 127.

Cave tu ne quo ore dicis sanctificetur nomen tuum, eodem polluto, & maledico inhonores: ne de te illud I. I. dicatur. Nomen meum quotidie blasphematur.

I. 1. 1.

¶ Denique obseruandum, hæc verba non esse optatiua: sed imperatiua, ut ex lectione Græca patet, quamuis optantis animum teterant. Interdum enim in scriptura imperatiua optantis est, ut in illo quod ait propheta, Intende prospere procedere, & regna. Quæ verba (ut Eulinius ait) licet imperatiui modi sint, vim tamen ad secundam petitionem deueniunt. [Adueniat regnum.] Iam diximus esse aliam beatitudinem torualem, scilicet actum illum, quo immediati coniungimur illi summo bono, quod uos beatificare potest,

Pl. 44.

Origen. hom. 1. in cant.

L. 10. 10

poteſt, qui actus vocatur fruſio ſive uſio Dei, quod eſt maximum bonum noſtrum: nam Deus eſt maximum bonum noſtrum ſimpliciter, quacunq; ad aliud facta collocatione: iſta tamen fruſio eſt maximum bonum noſtrum, quia Deus non eſt bonū noſtrum, niſi in quantum applicatur nobis, vel nos ei, & hoc fit per uſionem hanc beatificam. Et quia bonum noſtrum eſt illud, quod nos formaliter bonos facit, Deus autem nō eſt aliquid formale in nobis, ſed effectiue, uel obiectiue nos bonos facit. Viſio autem, uel fruſio reddit nos formaliter beatos, (quatinus iſta uſio non ſit bonum ſuum ſimpliciter, eſt tamen ſuum bonum noſtrum.) Et quia: nos potius tenemur diligere deum, quam nos: tenemur etiam deſiderare honorem dei, potius, quam noſtram beatitudinem, Et ideo in prima petitione ponitur honor dei, in ſecunda uerō beatitudo noſtra, cum dicitur adueniat regnum tuum, quia petitione poſtulamus, quod deus faciat nos beatos, nam beatitudo regni illi dicitur. Et ſic Chriſtus dixit, ut edatis, & bibatis ſuper mentum meum in regno meo. Id eſt in eterna beatitudine. Qui uult regnum in terris maxima non potest accipere, qui autem poſtulare poteſt, id in uita ſua accipere ſimilatur regno, quia eſt maximum bonum noſtrum. Adueniat regnum tuum, hoc eſt adueniat beatitudo tua in nos. Non dicitur eam nos ad beatitudinem, ſed illa adueniat nobis, quia potius ipſa ad nos accedit, quam nos ad ipſam, quia principium ueniendi ex parte ipſius eſt, non ex parte noſtra. Illa ergo nobis aduenit: quia potius ex dei liberalitate, & gratia, quam ex meritis noſtris conceditur, quamuis non ſine meritis noſtris. Attende igitur tu, qui tale regnum poſtulas, & talem diem deſideras: quam rationem tecum aſſeras, & conſidera an rectus, & mundus conſcientia quoti die dicat, Adueniat regnum tuum. Iudicium enim petis: & iudicem, & ideo rationi eſſe conſonum, ut te ipſum prius iudicetis. Hoc quippe regnum, quod tu tam anxie petis, & deſideras, cū ipſa morte aduenit, & non dabitur niſi ei, qui mundum habuerit conſcientiam.

ſic. in Luc. 10. 2.

[Fiat uoluntas tua.] Hæc eſt tertia petitiō, cui Matthæus addidit: Sicut in celo, & in terra. Cum iam Chriſtus in præcedenti petitione illud appoſuiſſet, quod per ſe eſt appetendum, ſcilicet beatitudinem, hic autem adiungit ea, per quæ ad beatitudinem peruenitur. Primum uerum, & præcipuum, quod facit nos eter- nam illam uitam conſequi, illud eſt, ſcilicet, ut nos conformemur diuinæ uoluntati, id eſt, ut tales ſimus, quales ipſe nos eſſe iubet, & hoc innuitur in hac tertia petitione. Poteſt autem hæc petitiō dupliciter intelligi. Vno modo, ut fiat uoluntas tua, id eſt, nos oramus, ut des nobis ſacere uoluntatem tuam. Alio modo, fiat uoluntas tua, id eſt, oramus, quod omnes homines obediunt uoluntati tuæ. Et iſto modo in aliquo conuenit hæc petitiō cū prima: ſcilicet, ſanctificetur nomen tuū, nam ubi petimus nomen Dei ſanctificari, id eſt, honorari ab omnibus gentibus, hic autem petimus, quod omnes gêtes Deo obediunt, quod etiam ad diuinum honorem pertinet. Et tamen illud petitur in quantum eſt bonum ipſi Deo, hoc autem petitur, quatenus nobis eſt medium perueniendi ad beatitudinem. Poſtulamus autem hoc, quia uoluntatem Dei homo non poteſt complere, niſi Deus ad iuuenerit. Nō propterea, quod homo ad implet uoluntatem Dei, accedit ad eum. & efficitur eius amicus, & valde propinquus: quia Chriſtus dicit, Quicunque

Mat. 6.

Mat. 12.

1. 21.

mo exteriori auxilio. Sic innuitur in Deuteronomio, cum dixit deus. Bene omnia sunt loquuti, scilicet, si fecerint, quemadmodum dicunt. Et statim sequitur, Deos talem habere mentem, ut tunc et me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore. Ac si diceret, eos indigere, ut aliquis eis concederet, hoc posse facere. Nemo autem nisi deus huius rei facultatem potest facere. Ipsi ergo adire debemus, & pro his orare. Pro utroque orat David dicens. Domine, in te lectus, & scrutabor legem tuam. Si est necessarium, ut illi intelligant: da mihi intell. tuum. Et pro secundo dixit, Inclina cor meum deus in testimonia tua, & non in auaritiam. Ac si diceret, Licet dederis mihi intell. tuum ad intelligendam legem tuam: adhuc non sufficit, ut non in auaritia meam delecter. sed inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Id est, fac ut magis diligant legem tuam, quam auaritiam sequi, & alia huius mundi vicia, & abiecta. Sic Salomon in hinc suarum petitionum tanquam potissimum hanc retulit, dicens, Sit deus nobis nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris, non derelinquens nos, non prouiciens: sed inclinet corda nostra ad se, ut ambulemus in vniuersis viis eius. Necesse est, ergo diuinum iuuamen petere, ad hoc, ut faciamus voluntatem suam, & ostendat nobis, quid à nobis velit, & flectat animos nostros, & voluntatem, ut nos idem velimus: nam si hoc ipse non fecerit, sine dubio nos illud adimplere non poterimus. Vnde si aliquis sit, quem deus à hoc non iuuat, nequaquam eius voluntatem adimplere poterit: sed ita erit ignarus, & ineptus ad dei voluntatem complendam, ac si deus illum inuocaret. Sic conqueritur Elias nomine Iudæorum, quando se non aptos, & idoneos ad bene agendum, inueniebant, dicent, Quare errare nos fecisti de viis tuis, & indurasti cor nostrum, ne timereamus? Hic ponuntur illa duo: scilicet, quod deus ostendat nobis quid velit, & ut inclinet nos ad uolendum illud. Adversus primum inquit, Quare errare nos fecisti de viis tuis, id est non solum non ostendisti nobis vias, sed etiam posuisti nobis obitaculum, ne inueniremus eas, &

cogeremur errare. Et aduersus secundum dicitur, & indurasti cor nostrum, ne inclinaremur ad sequendum te. Hæc tamen aperte ostendunt, quam falsa sunt, & quantum dei misericordiae, & bonitati repugnent, & aduersentur, quia deus neminem errare cogit, maxime in viis suis, nec etiam aliquem indurat. Sed illa dicebant impij Iudæi, quia ob oculos non uidebant dei inuamen clarum, & manifestum, ut ad bonum inclinarentur. Nam ita se ignauos, & impotentes ad beneficiendum inueniebant, ac si deus ex industria cogeret illos errare, & induraret eorum corda. Principium autem bonum, & ualde necessarium, quod homo à deo, erere potest, id est, quod det ei facere uoluntatem dei. Sicut in cælo, & in terra, intelligitur, quod sicut ad impleretur uoluntas dei in cælo ab spiritibus celestibus: ita etiam in terra ab hominibus fiat. Vnde David in Psalmo de Angelis ait, Benedicite dominum omnes Angeli eius, ministri eius, qui facitis uoluntatem eius. Sunt enim diuinæ regulæ immediate coniuncti: ideo non possunt deicere, nec ab eius uoluntate deuiare. Homines uero, & roclues sunt ad peccandum, & nullus possunt deicere: quia non sunt immediate coniuncti diuinæ bonitati, & ueritati. Et ideo non possunt Dei uoluntatem sine speciali Dei auxilio adimplere, immo nec possunt uelle complere: quia hoc uelle quodam bonum est, & nihil boni sine Deo facere possumus, iuxta illud, sine me nihil potestis facere. Faciamus igitur nos illam, qui habitant in cælo. Prudentissimæ certe petimus. Nihil enim est, unde periculum magis nobis imminet, quam à nostra uoluntate. Impiorum uox est, Nolumus hunc regnare, piorum uero, non mea uoluntas, sed tua fiat. Per nostram uoluntatem descendimus in infernum: & per diuinam ascendimus in cælum. Debes ergo in omnibus, & per omnia hoc semper desiderium habere, ut facias uoluntatem Dei.

¶ Aduerte etiam non esse graue periculum si non facias uoluntatem dei, licet in cælo: sed periculum est, si eam non optes.

Mat. 22

Ps. 102

Io. 16.

Iuc. 19

optesficere, sicut in cælo sit. Non est mirum si alicubi pecces, sed piaculum terræ est, nisi cupias, non peccare. Non est crimen non proficere, sed malum est non habere desiderium proficiendi. Si igitur non facis voluntatem dei, tam est deo dedecus, quàm nobis noxium. Obserua etiam quod uoluntas dei absoluta (quam Theologi uocant uoluntatem beneplaciti) nobis nolentibus, uel uolentibus in terra, & in cælo adimpleri debet. Nemo quippe huic uoluntati potest resistere, & discernit, quod aliquid fiat, & discernatur in suo esse. Voluntati uerò (quæ dicitur uoluntas signi, quæ continetur in aliquo præcepto negativo: uel affirmatiuo, uel in aliquo consilio) huic inquam libero nostro arbitrio potentes sumus contradicere, aut obedire. Est enim clarum, & apertum, quod si aliquis rex potens ad aliquam ciuitatem ignobilem regni sui aliquam Epistolam mitteret, & in ea ruberet, ut ipsi obedientiam darent, & ei subicerentur, & suis mandatis obedirent, clarum inquam est: quod isti eiues bene possunt epistolam rumpere, & ei non obedire, quia epistola non est ipsa regis uoluntas, sed signum suæ uoluntatis. Si uero ipsi rex magna potentia ciuitatem illam adierit, nequaquam ei regis uoluntati possent resistere. Ita nimirum deus nolens in ista epistolam populo suo, legem scilicet illam scriptam, nobis autem sanctum suum Euangelium, quibus monet, & orat, ut ipsi obediamus, & eius uoluntatem, & diuina mandata obseruemus. Nos autem, ut rebelles, & ingrati sua mandata contemnimus, (quæ signa sunt uoluntatis eius) & cum mali simus, uoluntatem nostram explemus, & desiderium nostris non tradimus: cum non simus potentes tanto, & tam magno domino resistere, quando eius uoluntas est absoluta, de qua in psalmo, Omnia quæcunque uoluit fecit in cælo, & in terra, & in omnibus abyssis. Ac si diceret, Nemo Angelorum cæli, nemo hominum, qui in terra sunt, nec ullus demonum, qui in abyssis habitant, ei resistere ualent. Hinc colligitur, quod quando deum petimus, quod eius uoluntas fiat, non pe-

Stel. in Luc. I om. 2.

timus, quod beneplaciti uoluntas eius adimpleatur, si quidem etiam nobis inuimus, sed hoc petimus, ut nobis tantum, & tam uelle, quod ipse uult, & quod diuina eius uoluntas suauis nobis sit, quandoquidem omnibus creaturis suauis, & dulce est, suo creatori obedire.

¶ Notandum præterea, quàm cautè in hac petitione, & in duabus præcedentibus dominus se habuerit. Non dixit, Pater sanctifica nomen tuum in nobis, aut fac uoluntatem tuam in nobis: ne seipsum uideatur Deus in hominibus sanctificare, aut super quos uult adducere regnum suum, aut in quibus uoluntatem suam uult fieri, & per hoc inueniretur Deus personarum acceptator. Nec iterum dixit, sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnum tuum, sed impersonaliter dixit, sanctificetur, adueniat, fiat, ut utriusque opus necessariū demonstraret. Quia & homini deus est necessarius, & homo ipsi Deo, ut iustitiam faciat in eo. Nam sicut homo non potest facere aliquid bonum sine dei auxilio: ita nec deus bonum operatur in homine, nisi homo uoluerit. Sicut nec terra sine semine, nec semen sine terra fructificat: ita nec homo sine deo, nec deus sine homine: iustitiam operatur in homine. Sed iam de quarta petitione disseramus. [Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.] Per hanc petitionem postulatur, id per quod ad beatitudinem perueniatur. Hic panis a Mattheo dicitur super substantialis: & hic dicitur quod hoc est egregius seu peculiaris. Egregius, hoc est super substantialis: peculiaris, hoc est peculiaris. Iohannes uero dicitur: non artemi emon epichon, hebraicæ ueritati: quia segolla super substantialem, & quotidianum significat, Ideo hoc intelligi potest de utroque pro sancto Lucharitæ pane, qui super omnem substantiam, & super omnem intellectum est, quia celestis est. Et quod de hoc sacro pane agat, uerosimile uidetur.

Mat. 6.

G 4

detur, nam frustra qui diues est, & horrea habet frumento plena, bene pransus, cibo mei oque ingurgitatus orationem dominicam recitaret. In eo autem, quod non flet Lucas ait, videtur insinuare, quod de cibo corporali agat, nam eucharistia non

accipitur, petitur hic illud per quod instrumentaliter peruenitur ad beatitudinem. Et sicut per panem materiale omnis eibus intelligitur, sic per eucharistiam omne sacramentum: quia omnia sacramenta ordinantur ad eucharistiam, tanquam ad principale, & ita sunt medium perueniendi ad beatitudinem, quatenus sacramenta conferunt gratiam, & gratia disponit nos ad vitam eternam. Panis etiam corporalis instrumentum est ad beatitudinem, quia hæc tantum meretur in hac vita, quæ quidem corporali cibo sustentatur. Tertio potest exponi de gratia diuina, & spirituali pane, & de virtutibus ac donis spiritualibus sancti, iuxta illud, Cibauit illum panem vitæ & intellectus, &c. Et Christus, Meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei. Vnum hic addim, quod in multis Mucaraue, quæ antiquissima est, iuxta missale sancti Ildori: quam ego sepe Toletum audiui, cum sacerdos in hac M. ad cit, Panem nostrum quotidianum, respondet chorus, Qui tu es Christe. Et cuiuslibet istarum petitioni respondet chorus Amen. Hæc antiquitas facere videretur opinioni, quæ dicit, Christum in hac petitione loqui de sacramento Eucharistia.

¶ Obserua autem dominum velle, nos quotidie tam corporalem, quam spiritua-

lem panem petere, ut cognoscamus nos semper ab eius diuina providentia pendere. Quoniam nouit, nos eo esse natos ingenio nisi necesse sit esse compulsi,

supeditat nobis panem ad annum, mens-

Lxo. 16.

uitum conditio, quia oculi pauperum singulis diebus dominum expectant, ut paternis oculis eorum misceretur, & saltem necessaria illi dici tribuat. Secundo vult, ut singulis diebus hunc panem postulemus, ut semper, & frequenter sentiamus Dei beneficia nobis aduenire: ut vel hoc saltem commoti, eius simus memores. Et quantum coniectari possum, id sanctus, & sapientissimus magister voluit nos docere, ut quantum frumentum, & alia vitæ necessaria siue horreis, siue cellis vinaris recondita habeamus: ita tamen gratissimus, ut singulis diebus ab eius libe-

sa Hebræi arbitrantur Deum voluisse septimo quoque anno terram quiescere, ut illam penuriam, & egellatem quolibet septennio diuiter patecerent, quandoquidem eam pauperes singulis diebus experiantur. Ideo ait, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quo circa voluit dominus ut quotidie ante faciem eius essent panes propositionis, ut ipse quotidie nostræ indigentia memoretur. Quæmodum pia mater panis fragmenta coram se ponit, ut paruuli egentibus trequenter subueniat, &c. [Et dimitte nobis peccata nostra siquidem & nos dimittimus omni debenti nobis.] Hæc est omni-

ritudinem consequimur indirectè: tanquam per remotionem niali, & de hoc agit in hac petitione, & in duabus sequentibus. Primum igitur malum, quod impedit beatitudinem, est peccatum commissum: nam ita beatitudine non possumus, nec ad eandem peruenire, nisi prius pec-

nia autem orandi est, ut sicut nos dimittimus debitoribus nostris, sic dimittat nobis Deus. iuxta illud, In qua mensura mensueritis, remetatur vobis. Si tu non dimittis, quomodo audes dicere, dimitte nobis sicut nos dimittimus? Quæ petitio ne sepius aduersus te vindictam Dei prouocas? Admonui homo (ait sapiens) seruat, & à Deo quaerit medelam. Ideo quantus in persona Leuei possis hanc orationem recitare: in propria autem persona, si non dimittis nocenti, diuinam non potes dicere, quia contra te ipsum loqueris, &

Leui. 29

Lxo. 29

Eccl. 28

in un-

mētendo affirmas. Dimittimus debenti nobis. Licet enim possis petere pœnā de bitam pro iniuria illata coram iudice, tamen teneris deponere odium, & appetitum vindictæ, quod virumque est iniquū. Ideoque si aliquis odio, aut spe aliqua vindictæ hanc orationem dixeris, in ma-

propter sanum, & maturum consilium præbeo, ne si talis oraturus accedas tibi, contingat dicere: sicut ego dimitto, sed sicut nos dimittimus, id est, sicut dimittunt

aliuius classis, & ordinis. Vbi digna animaduersione duo possumus ex hoc loco colligere. Primum scilicet, ne illatas nobis iniurias vindicemus: quandoquidem dominus inquit. Mihi vindictam, & ego retribuam. Et iterum, Mea est ultio. Ipsi quidem Dei curæ est impositum, & demandatum iniurias tibi illatas vindicare, & exactissimum supplicium de eis sumere: depono obsecro hanc curam, & sollicitudinem. Ipse enim Deus, ut qui suos adeo diligit, ut ne pupillam oculorum vellet tangi, in crucem, & tormentum eos detruat. Nemo quippe est adeo crudelis & inhumanus, qui si tormenta gehennæ vidisset, non ad pietatem converteretur, & dolor eius animum subiret.

¶ Præterea quæ maior infamia esse potest quam ut vulnere tuo, alterius vulnus sanare velis? Ita perieris, & conuolutus in alieno malo bonum suum vult, & aliena infirmitate incolumitatem suam postulat: quod quidem simile est, ac si in igne aquam quaras, & in spinis uas, & heus

præclarior genus vindictæ tibi ostendam, illud scilicet est, ut dum facilius, & leuius vindictam possis sumere: tunc potius parcas, & offensorem miserearis: nam cum iam offensor fuerit in potestate tua, possis vindictam de illo sumere, pro iam sumpta debes accipere, & reputare. ¶ Secundo illud discere hinc debemus, ut nobis iniuria inferentibus parcamus, & eis dimittamus: sicut nobis volumus dimitti. Ideo dominus, Si dimiseritis hominibus peccata eorum dimittet, & vobis Pater vester cælestis peccata vestra. Sic Paulus Colossensibus ait induite vos viscera misericor-

diz, & benignitatem, humilitatem, &c. Quare tu tibi aliam legem vis imponi, alii vero diuersam? Et cum velis Deum tibi

is non parcat. Aspice igitur quemadmodum Deus in tuas manus misericordiam posuit, ut si velis suam misericordiam tecum uti, memineris etiam te, cum proximo tuo idem debere facere. Et tunc (mihi crede) Deus suam misericordiam, benignitatem, & mansuetudinem non denegabit tibi. Et illud debes aduertere, quod cum aliquis veniam, & misericordiam à te petit: id petit ut tibi ipsi parcas, & tui ipsius miserearis. Quando enim aliquis veniam, & misericordiam ad te postulat: ut accedit, iam ipsi remissum est a Deo. Dolor quippe & pœnitentia, quam habuit de iniuria tibi illata, iam illum Deo reconciliant, & Dei amicum facerunt. Iam vero postquam Deo est reconciliatus, non de offensoris salute, sed de tua agitur. Quo iam manifestum apparet, quod qui tibi veniam petit, non illi, sed tibi ipsi veniam postulat. Si non peperceris, in nihilo malitiori nocet. Lex enim non præcipit, ut qui tibi iniuriam fecit, parcas: sed ut ipse veniam a te humiliter postulet, & ad hoc solum ipse teneatur. Quod ve-

offensorem, hoc enim tibi incumbit, & non minus quam de vita spirituali anime tuæ agitur, quandoquidem si non pareas ex toto corde, impossibile est, ut æterna beatitudine possis frui. Ne obsecro tui ipsi sis crudelis, si quidem veniam tibi petere: est medicamentum quod anima tuæ ordinetur, ne igitur illud recitas. Mani-

mentem induerint, quod cogitent, tunc

micis non parcent, cum omnino contrarium sit: cum offensus non parcendo, in infernum abeat, offensore vero dolor, & pœnitentia satisfecerit: & hic in hac saluationis, cum iam veniam petierit. Aspice igitur insane, & in meliorem mentem redi, tui ipsi parce, & misereere, offensi ri

lume illius seruauit, cum de minus decem
lia talia dimisit: & quia nō pepererat, 10-
mo grauius punitus est. Vbi ait:

Ro. 12.
Deu. 32
1 Cor.
Deu. 32
Zach. 2.

Mat. 6.
Colos. 3

Mat. 23
10-
bus

bes considerare, quòd etiam si dominus cum hoc misericorditer, & liberaliter se habuerit, cum multis esset obligatus: quia vero postea iste proximo non pepercit, cum illo asperere egit, appellans illum seruum nequam. Vt clarius, & apertius intellegas, quanto crudelius animaduertat iniurias, & offensas proximis nostris illatas, quam sibi ipsi. Hic autem homo non re-

ditur iniquitas, & inhumanitas, quam erga proximum ostenderat, reddiderat cum indignū condonatione. Pons quippe, quo ad Deū transituri sumus vt veniam nobis condonet, misericordia est, quam erga proximos habuerimus. Ille enim pontem fregit, quo transiturus erat ad Deum, qui proximis non pepercit: cum vero ille eū fregit, & indignus fuit misericordia: atque ita incidit in manus iustitię Dei. Ideo

Iaco. 2. beatus Iacobus. Iudicium fiet tunc misericordia ei qui nō fecerit misericordiam. Ille verò qui vsus fuerit misericordia, vt cum ipso utatur ad Deum poterit accedere: qui vero non ita fecerit, sedere poterit iuxta ora fluuii, quia pontem fregit misericordię, & pietatis. Quam sententiam Christus recte ait. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Mat. 9. Via vtiq; certissima est, vt a Deo veniam possit consequi, iniuriis proximorum parcere, vt videre licet in misericordia illa abundanti, & liberali, qua dominus fuit vsus, cum valua illa, quia ipsa eū

3. Re. 17. I. ha eadē misericordia est vsa. Ita seruus ille malus acriter fuit punitus, quia non habuit misericordiam. Et applicans parabolam istam huic intento concludit Christus, dicens, sic faciet pater meus celestis vobis, si non dimiseritis vnicuique de cordibus vestris. Non dixit, Pater noster, sed pater meus: quia Deus, non est pater eorum, qui non parcent. Quia Deus solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Sed cum

Mat. 9. Pater vester, dicens, si dimiseritis, dimittet vobis pater vester celestis. Si filii, & heredes (ait Paulus) ergo si non filii, non

Rom. 8. illi exterminantur, & excluduntur, qui misericordiam erga proximos nō habet.

¶ Præterea venit notandum, quòd dixit Christus, de cordibus vestris. Nā sunt multi qui ore parcent intus autem execrandum, & pessimum odium seruant, vt cū occasio se obtulerit: opportunius vindictam sumant. In hoc cognoscent (ait Christus) quod discipuli mei estis, si dilectionem ad inuicem habueritis. Denique si eleemosyna extinguit peccatum, quanto melius extinguet remissio siue venia inimici? Eleemosyna enim materialis vel ex arca vel ex crumena extrahitur, venia vero & spiritalis remissio culpe inimici, intus ab ipsis visceribus, & corde dimittitur, & ideo corā Deo pretiosior, & excellentior est. Poterit quippe Deus facile providere vt præter te alius sit, qui eleemosynam pauperi tribuat, veniam verò illatę tibi iniurię nemo, nisi tu, potest condonare. Nam si non parcis, sententiam aduersus te ipsum proies, dicis, Sicut, & nos dimittimus, tu autem non parcis nec dimittis: petis igitur, vt tibi non dimittat.

¶ Aduerte tu incaute, & insensate, q̃ hac petitione, sepius petis, vt nunquam tibi dimittat, & gravissimum supplicium de te sumat. Et si quidem nec vnum tantum diem certum habes, time Paulum ita loquentem. Sol non occidat super iracun-

dignę sunt reprehensione vt pote quę nesciunt, quid sit, iniuriis parcere. Vidi enim sepius mulieres ieiunantes, orantes, pudice, & multa pietatis opera exercentes, nunquam tamen aliquam vidi, quę acceptam iniuriam remitteret. Hoc enim ipsis quasi ionatum est. Parcere verò, remittere, & miseri ita nobis, & magnificum est, vt nunquam cadat, nisi in viro-

dant, si non posuero, &c. Quid de Herodiade? Quid de Olympia Alexandri matre, quę mortuum Celiarum effodi fecit, & omnia eius membra lacerari: & l'ius causa fuit, quia veneno Alexandrum potauit. Notum etiam est supplicium, quod sumpsit Rohmunda vxor Alboini Regis Longobardorum de proximo marito, quamque crudeliter iniuriam acceptam ultra est, tam potans parentis sui caluaria. Sed quia de his plura diximus de dilectione

101. 13.

114

R. 19

Mat. 6.

Supra
cap. 6.

Psal. 16.

Gene.

lectione inimicorum differentes, ad sextam petitionem devenimus. [Et ne nos inducas in tentationem.] Hic Deum oramus, ut ea mala evitet, quæ proximorum causa ipsi committimus: nam cum homo à quocunque peccati vento sentiat se posse rapi, præcipue si ab aliquo incitetur, durum erit resistere: ideo petit, ne inducatur in tentationem, id est ne permittat succumbere tentationi. Non petit, ut non teneatur, quia hoc bonum est, & utile. sed ne succumbat: quod est malum. David enim cum agnosceret utilitatem, & commodum tentationum, dixit Deo. Probame Deus, & tenta me, ut renes meos, & cor meum. Duo commodum inter alia (ut inquit David) asserit nobis tentatio. Primum ad hoc ut cor tanquam Dei vas electum in templum: transeat per ignem cogitationum, quæ intus belligerunt, ubi victor existens, omnem aruginem, imperfectionem, & rubiginem relinquat, nam ita Deus vasa templi mundari iubebat, etiam si ex purissimo auro essent confecta. Secundum commodum quod tribulatio, & tentatio secum asserit, illud est, scilicet esse cauterium sensualitatis: ideo ait, Tenta me: & ut renes meos. Comburens quippe ignis est, & tentatio, deinde, & periculum inimicorum, quibus omnibus a sua libidine periculum est, & depericulum. Hoc clare constat, quia arcam Noe tantum quatuor homines sunt ingressi, & mulieres quatuor: cuniquè per anni spacium essent ibi clausi, ut ex textu colligimus, octo tantum sunt egressi. Ex quo patet, quod tribulatio non solum nos semouet à peccatis, sed & de peccatis liberat. Et quod maxime est notandum, quod nec vnus agnus, nec aliquis animalium, & hominum, & quælibet creatura, potest fieri. Et quod maxime est notandum, quod nec vnus agnus, nec aliquis animalium, & hominum, & quælibet creatura, potest fieri. Et quod maxime est notandum, quod nec vnus agnus, nec aliquis animalium, & hominum, & quælibet creatura, potest fieri.

¶ Cum hac sexta petitione finem in-

ponit noster Lucas huic orationi, sed quia quodammodo in hac oratione, Deus supplet, ut sæpe facere solent Evangelistæ: Matthæus illam expressit dicens, & libera me à tentatione. Alio modo exteriori periculi ut à ferro, igne, aqua, & aliis periculis imminuentibus, à quibus homo nescit se liberare, nisi Deus illum seruet. Nam quando iudicio nostro sumus magis, & magis in periculis imminuentibus, à quibus homo nescit se liberare, nisi Deus illum seruet. Nam quando iudicio nostro sumus magis, & magis in periculis imminuentibus, à quibus homo nescit se liberare, nisi Deus illum seruet. Nam quando iudicio nostro sumus magis, & magis in periculis imminuentibus, à quibus homo nescit se liberare, nisi Deus illum seruet.

Iuc 13.
1. Reg. 4
2. Reg. 5.

Iaco. 1.

Chriso. bolis (secundum regulam Diu Chriso-
hom. 48 it m.
in Mat.

tendendus ad quem parabola tendit nul-
lam rationem habentes aliquorum ver-
borum, quæ in ipsis solum ponuntur cau-
sa ornatus, & decoris. Acque ita in hac
parabola non est opus, ut illud applice-
mus ad propositum. Pueri mecum sunt
in cubili. Nec quare tres panes dixerit.
Nec opus est dicere, quid significant tres
illi panes. Nam sunt multi, qui dicant
per tres panes intelligi Patrem, filium, &

& charitatem. Quæ omnia nimis aliena
sunt a litera ipsa, & multum ab scopo
haberi, dixisse tres panes, quam si quinquaginta, vel septuaginta diceret. Quare
igitur tres panes petit, & non plures vel
non tot? Ratio est, quia Christus urbanè
debebat loqui, & homini venienti existi-
nere, & eius seruo ad cœnandum satis es-
sent tres panes: qui numerus est decens,

supra reser, nec opus est disputare quare
dixit tres panes, nec quare panem pos-
tulauit, non carnem, nec aliquid aliud.
Quod Christus hic intendit docere, illud
est, ut in imperio petendo persistamus ma-
gna perseverantia. Nam si qui habet a-
micum & in necessitate eum adiecit panem,
vinum, vestem, aut aliquid aliud peti-
tus perseveranter prehistens, alter a quo
illud beneficium petitur, ne molestus affi-
ciatur, & ut importunitatem amici a se
remoueat, omne quod petit, a lecto sur-

us hoc Deus faciet, si vos illi fueritis im-
portuni, & perseverantes postulaueritis?
Nonne Deus nobis melior amicus est,
quam nos ipsi inter nos? Nam si amicus
ob importunitatem surgit, melius hoc
ipse Deus præstabit. Petit igitur, & in
oratione persistit: & desideria vestra in
commodum, & utilitatem vestram Deus
adimplebit. Hic est scopus & summa
totius huius parabolæ: quapropter bre-
uiter illam discutimus. [Qui vestrum
habet amicum, singulariter & suo cõ-
ditione inquit, Quis vestrum habebit a-
micum: ut ostendat quam pauci sint ami-
ci, quamque rara sit amicitia huius secu-

li, Non dixit amicos, sed amicum. Nec
dixit, Si vos habetis. Sed quis vestrum:
nam vis reperies, qui amicum verum ha-
beat. Ac si clarius diceret Christus, In-
ter omnes vos habebis aliquem amicum?
Videbitur tibi forsitan magnam amico-

letis omnino: nam si omnes isti, qui te
nunc diuitem, & opulentum inuisunt,
qui te laudant, & prædicant, pauperem
te uiderent, egenum, & laboribus, &
angustis circumdarum, clarè, & apertè
cognosceres, nullum amicum habere.

Vnde sanctus ille Iob, qui amicitias hu-
ius mundi recte fuerat expertus, in hac
uerba prorumpit. Fratres mei prætere-
runt me, sicut torrens, qui raptim tran-
sit in conuallibus. Vel ut uerti potest ex
Hebræo. Amici mei secellerunt me in-
sistat torrentis: qui raptim currit in con-
uallibus. Quemadmodum torrens tem-
pore hyemis impetu magno fertur, ma-
xima pluuiarum abundantia cum aqua
necessaria non est, in estate uero cum ma-
iores sitibundi concurrunt, exsiccat, &
ita miseri falluntur, sic fictus amicus tem-
pore prosperitatis multa promittit: at ve-
ro si calamitas aut paupertas tuas fores
pullauerit, statim arcescit, & legit. Si tu ue-
ro in aliqua afflictione ad eum contuleris, de-
cipieris spe potius. Quemadmodum enim
cum, qui dum solis radius illustratur, vim-
bra sequitur: si vero sol lauerit nubibus coo-
patus, statim umbra fugit, & penitus e-

uanescit: sic fictus amicus amicum comitat,
dum opus abundantia, aut gratie principium
splendore illustratur: si uero in calamitate
inciderit, statim spernitur, & solus relin-
quitur. Vnde Salomon in Proverbis ait:

Omnino tempore diligit, qui amicus est: &
frater in angustis comprobatur. Et Ec-
clesiasticus, non cognoscetur in bonis a-
micus, & non absconderetur in malis ini-
micus. Et iterum, Amicus mensuræ, non
permanebit tempore tribulationis. [Et
ibit ad illum media nocte.] Hoc est tem-
pore necessitatis. Notanter dixit, me-
dia nocte: nam eo tempore totus homo
omnibus negotiis diem iam transactis que-
iescit, transquies quiescit in lecto suo,
inuitus ad eumque amicus
cationem non vult surgere. Tunc enim

Iob 6.

Pro. 17.

Pro. 17.

I ecl. 12

I 6.

prima noctis quiete nemo est adeo amicus, & frater, qui non moleste ferat fessum interruptiorem. Quo Christus vult docere: quod si amicus tempore tam inopportuno ad pulsantis ostium vocem surgit, & succurrit illius necessitati, quanto melius hoc ipsum Deus faciet? Et ideo dixit Christus media nocte, ut nos animaret ad persistendum in petitione: nam quocumque tempore eum vocauerimus, non preestabitur nobis. [Et dicit illi, Amice commoda mihi tres panes: quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illū.] Hæc est petitio amici ab amico in necessitate positi, per quam Christus intelligit quantumque necessitatem, quam ei offerimus, manifestantes ei nostrum defectum. [Et ille de intus respondens dicit. Noli mihi molestus esse iam, ostium clausum est, & pueri uici mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi.] Qua responsione vult Christus ostendere, quod sepe solet dominus non respondere orantibus, quasi dissimulans, & non audiens orationes eorum: ut crescat eorum affectus & ardor, ut maiora & ampliora accipiant. Sed de his postea pauca.

¶ Porro molestia quandoque accipitur proprie & sic sonat turbationem aliquam. Et ita hic accipitur, Christus quippe ostensa difficultate imperandi non vult spem tollere, sed vult vehementius accendere & inflammare desiderium orandi. Illud autem quod dicit, Non possum surgere, ista applicatione parabole ad Deum, intelligitur de potentia ordinaria quamuis possit de potentia absoluta. Non quod sit defectus in Deo ad dandum: sed quia homo non est dispositus ad accipiendum, iuxta illud, Non potero aliquid facere domini.

¶ Secundo ostenditur, quod humilis orationis disponit se homo. [Et si ille perseverauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit illi surgens, eo quod amicus eius sit propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.] Duo nos docet hæc parabola. Primum ut in quacumque necessitate ad orationem confugiamus.

Secundum ut cum perseverantia petamus. Primum ostenditur in hoc, quod hic homo cum haberet necessitatem, media nocte abiit ad amicum tres panes petiturus, quod est primum: & quia perseveravit postulat, quod est secundum. Docemur itaque primum, quod in omnibus nostris necessitatibus tam temporalibus, quam spiritualibus ad illum magnum amicum nostrum confugiamus, qui Deus est, & tanquam tutissimam anchoram firmamus orationem: quod est excellens & præsertaneum remedium, ut ab omnibus periculis eruamur, & ut ab omni necessitate liberemur: Posses facili tibi adducere ad hoc propositum innumerabilia exempla.

¶ Nam ostenditur tam veteris quam novi instrumenti in omnibus suis tribulationibus & angustiis Deum adiutorem suum & iactorem vocauerunt, & ita exauditi sunt. Nam sanctus Patriarcha Abraham cum non haberet heredem nec successorem, Deum oravit, & consequutus fuit finem orationis. Isaac quoque orans pro sterilitate uxoris suæ, exauditus est. Iacob tamen fratrem suum Esau, cum reuerteretur a Mesopotamia Syriæ oratione ad dominum facta dixit, Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac, domine, qui dixisti mihi, Reverte in terram tuam, &c. Fecit.

¶ Nam ostenditur, quod Deus non respicit personam: & exaudivit eos, dixitque Moysi.

¶ Vult quoque ostendere, quod ad Deum clamoremque eius audiui. Moyses in quocumque negotio, & difficultate ad orationem accedebat. Sic Iosue, Gedeon, Iephte, Samson, Samuel, & Dauid in suis persecutionibus, & quodocumque prælium aliquod erat aggressurus, dominum consulebat: & Psalmos componebat. Sic Salomon cum templum edificavit: & Ezechias cum obsessa esset Hierusalem ab exercitu Assyriorum confugit ad orationem, & Angelus Domini percussit impios. Et infirmus, & in lecto positus, & in lecto positus ad orationem conuersus addidit illi Deus quindecim annos vitæ. Iosaphat Rex quoque multis bellis detra-

Gen. 15

Gen. 25

Gen. 28

Exod. 3.

3. Reg. 8

4. Reg. 19

2. Pa. 20

gatus

- gatus dominum orauit, dicens, Cùm
 1. Pa. 33 dirigamus ad te. Manasses iudem Rex
 Iuda licet impiusissimus, verùm quia con-
 uersus ad dominum orauit deuotus, li-
 beratus est, & in regnum restitutus. Sic
 Tob. 3. fecit Tobias dum cecitate laboraret. Sic
 Iudi. 9. Iudith clamauit ad dominum. Hetero-
 Hesi. 14. nam Regina in afflictione populi sui. Da-
 Dan. 14. niel in lacu Leonum. Tres pueri in for-
 Dan. 3. nace ignis ardētis, quos mirabiliter Deus
 liberauit ab illa angustia, & tribulatione.
 Preclara illa facinora, quæ Iudas
 Machabeus periecit, non alio, quam ip-
 sa oratione fuit assequutus. Quando iam
 manus erant cum inimicis contere-
 tunc orabat: atque ita sæpius paruo exer-
 citu virtute orationis ingentes acies su-
 1. Mac. 9. perauit, & magna spolia reportauit, de
 inimicis triumphans. Semel autem cum
 ab oratione deieceret deuersus fuit, & ei u-
 delibus inimicorum manibus interit. Si
 verò nouum instrumentum legeris, mi-
 rabilem orationis virtutem, & diuinus
 eius effectus, experieris. Nam cùm Ca-
 Mat. 17. nanza oraret, & in oratione persisteret,
 eius filia in pristinam valetudinem fuit
 Mat. 8. restituta. *Item, peruenit etiam,*
 Ioan. 4. Regulus, cæci, & leprosi, omnes deni-
 Luc. 18. queque fide Deum orarunt, desideria sua
 Luc. 17. illa dicemus, quæ à latrone fuit ta'ta, dū
 Luc. 23. in cruce penderet, quæ portas paradysi
 aperuit, & Deo reconciliauit? Quid e-
 Hebr. 5. tiam de Christo oratione in ligno penden-
 te, & in cruce crucifixus, nos liberauit?
 Denique oratio Eccles. 2. facta pro Apostolo Petro, à carcere He-
 rodis illum eripuit.
 Dan. 13. ¶ Discamus ergo in omni necessitate
 angustia, & tribulatione hac tutissima
 orationis anchora ad Deum confugere.
 Dan. 13. Quid obsecro Susannam a falso testimo-
 nio sibi imposito nisi oratio ipsa valeret
 Deut. 4. liberare? Vnde dominus ait, Cùm quæ-
 sieris dominum deum tuum inuenies eū,
 si tamen toto corde quæsieris, & tota tri-
 bulatione animæ tuæ. Quemadmodum
 glandem longè prouicit: sic afflictio ser-
 uentem orationem excitat, quæ vsque
 ad coelos attingit. Et hac de causa mul-
 titudo, ut eius memoria mentibus nostris
 magis inheret: & ut ad ipsum confugia-
 mus, in omni afflictione. Querimus e-
 nim dominum in tristitia in calamitati-
 bus, & angustis: non in gaudiis, delectis,
 & voluptatibus. Nam filius ille Prodi-
 gus dum ad sumptus suos satis habuit,
 Luc. 15. rus est: at verò cùm ad famem, & egesta-
 te peruenisset, humilis ad eum rediit, &
 deuotè orauit. Non admodum dissimi-
 les esse videntur illi fonti, qui est in Ci-
 renaica prouincia, qui nocte media aquæ
 Aul. 2. ferventem emittit, in meridie verò fugi-
 quæ. E-
 uan. ca. dissimam, & hic appellatur fons solis. Ta-
 11. les nos absque dubio sumus, utpote qui
 in meridie prosperitatis, & sollicitatis,
 dum secundo vento nauigamus tepesci-
 mus: in nocte verò afflictionis igne diui-
 ni amoris inflamamur. Et ideo hic me-
 dia nocte ad amicum abit, ut suæ neces-
 sitati consulere: Quapropter Esaias ait,
 Ilsa. 16. anima mea desiderauit te in nocte. Quali
 diceret in afflictione te vehementer desi-
 dero: & in angustis, & tribulationibus
 tuis amoribus captus, & irretitus magis
 atque magis incendor. Quando enim
 aliqui obfessi sunt in arce, nullum melius
 & præstantius remedium habent, quam
 nuncium ad regem mittere, ut sic Rex
 iussit auxilium, quo obsidio fugetur.
 Sic nos a multis circumdamur inimicis, &
 variis mundi, demonis, & carnis tenta-
 tionibus agitur, multis denique labo-
 ribus, infirmitatibus, & afflictionibus:
 nullumque alium sortem habemus mu-
 rum, nisi carnem nostram imbecilem, &
 omni virtute nudam: quæ caro velut pa-
 rietes est non ca-ce, & lapidibus tortibus
 contectus, sed ex vilissima terra. Quod
 cùm ita sit, ut inimici nostri ita sint for-
 tes potentes & robusti, & intra priuatos
 parietes habitent, quid erit remedium,
 cum ad nihil minus potentes, & omnis nostra
 1. Cor. 5. sufficiencia à Deo proueniat? nullum cer-
 te nil. nuncium excellentem, & præstan-
 tem mittere, orationem, scilicet, se-
 cundum illud diuinitatis. Dirigatur do-
 mine oratio mea in conspectu tuo. Qui
 nuncius

- nuncius duo habere debet, vt officium suum rectè exequatur. Primum ut diligens sit, & sollicitus, & ut iter summo conficiat, nam si piger est, & in itinere aliquantulum detinetur, interim inimici expugnabunt arcem, cum uenerit auxilium, arx iam erit capta, & qui intra sunt interfecit. Ita nimirum (ne hoc inconueniens sequatur) necesse erit vt oratio ad Deum facta celeris sit, nec pondere peccatorum detineatur: de quo Dauid aiebat, Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, & sicut onus graue grauatae sunt super me. Tolle peccatorum onera & pòdera, amorem mundi rence, & à terrenis, & mundanis expedire, vt velocius oratio tua ad Deum perueniat. Vnde dominus quibusdam dixit, Cum multiplicaueris oratio em, non exaudiam, manus enim vestrae sanguine plenae sunt. Si beneficium ab aliquo petiturus accederes, & sui filii manus tuas sanguine tinctas ferres, quomodo poteris? sine dubio ira commotus, & indignatione à suo conspectu suberit te semoueri. Quare igitur tu o peccator qui vita tua nefaria tot flagitiorum generibus cooperta (vt inquit Paulus) Christum iterum crucifigis Deum audes orare, cum sui filii pretiosum sanguinem sequis atque iterum disundas? Ideo Iacob petatis, vt in concupiscentiis vestris insumatis. Lauamini ergo (subdit Esaias) mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite bene facere. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & uenite & arguite me, dicit dominus. Hoc docet hæc parabola, quando is, qui necessitatem habebat, ad amicum confugit petiturus. Ita etiam tu poteris quidquid uolueris impetrare, si tamen Deo prius fueris amicus. Scriptum est enim. Voluntatem timentium se faciet Dominus, & deprecationem eorum exaudiet. Et quidem à Deo illuminatus inquit. Scimus quod Deus peccatores non exaudiet: si aliquis cultor est Dei, &c. Hoc autem non est simpliciter accipiendum, alioquin
- multos homines non exaudiret Deus, quia omnes natura sumus peccatores, & omnes oramus, Dimitte nobis debita nostra, nec quisquam gloriari potest, castum se habere, cor, imo si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. In cuius gratiam est aduertendum duplices esse peccatores. Resipiscentes, vt sunt illi, qui dolent de peccatis præteritis, & hos exaudit Deus, quid dicit in Litania. Peccatores te rogamus audi nos. Et dicunt, Dimitte nobis debita nostra. Sic Christus publicanos, & peccatores benignè suscipit, vt fecit cum publicano illo, qui dicebat. Deus propicius esto mihi peccatori. Alii uero sunt peccatores non resipiscentes, sed manent in complacentia peccatorum: hos (dixit ille cæcus) non exaudit dominus. Et de istis loquimur in præsentia. & Dauid dicens. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non audiet Dominus. Et filius eius Salomon. Qui auerit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius est execrabilis. Et Hieremias. Nos peccamus, ideo tu inexorabilis. Sed quomodo obsecro te exaudiet Deus, qui in Ecclesiam uenis canens, Pater de cælis Deus miserece nobis, cum amicam domi relinquis? Qui ore Deum laudas, factis uero, & corde eum inhonoras. Nunquid orationem istorum exaudiet dominus? Oculi domini (inquit Psalmista) super iustos: & aures eius ad preces eorum. Et Salomon de his etiam inquit, Clamabit, & non exaudietur. Ideo Dauid in loco superius citato dixit, loquens de hoc nuncio. Dirigatur domine oratio mea, sicut incensum dignum in conspectu tuo. Quemadmodum enim incensum nisi prunis inuoluatur, nullum odorem ex se emittit: sic oratio debet fieri in gratia Dei, & igne charitatis, & amoris eius inflammari: vt apud Deum plurimum valeat. Hoc est illud incensum quod sumunt Sacerdos Aaron Deo offerebat inter mortuos & uiuentes, quo Dei iram, & furorem mitigauit & leniuit, atque ira deuastatio, & interitus cessauit. ¶ Primum igitur illud est, vt diligens sit, ne pòdere peccatorum detineatur, neq; huius mundi sarcina valeat

Mat. 6.
Pro. 26.

1. Io. 1.

Luc. 15.

Luc. 18.

Psa. 65.

Pro. 28.

1. Io. 3.

Psal. 33.

Pro. 21.

Psal. 40.

Nu. 16.

valeat impediri. ¶ Secundum verò, vt
 sciat, regi suam necessitatem pandere, &
 vt importunitate & sollicitudine persi-
 stat orando, quousque desiderium peti-
 tionis adimpleatur. Hoc precipue doce-
 tur & innuitur hac parabola, & sollici-
 tudine amici, qui amicum surgere fecit,
 sic adeo illi fuit importunus & molestus.
 qui si non dedit eo quod amicus erat, sal-
 tim dedit ne tanta ipse molestia afficeretur.
 Ita Deus si vt amicus iste, primæ peti-
 tionis non responderit, ne celles postula-
 re, id enim multoties facit, vt tu in oratio-
 ne perseveres, & cum ipse surdus sit tu
 ad postes vehementius clamites eo animo
 vt maiora beneficia in te conferat & au-
 geat. Habet quippe eam nientem Deus
 quando ab eo aliquid petimus magnum
 quoddam beneficium nobis impartiri,
 cumque nos videat minimè aptos ad tan-
 tum beneficium accipiendum: petitionē
 differt, vt nos perseverantes merca-
 mur, & tali beneficio simus digni. Vn-
 de beatus Anselmus inquit, Sa pe domi-
 nus differt, vt excitet magis appetitum.
 furati, Non enim differt, eo quod non velit da-
 crucis. re: sed vt aucto desiderio, abundantius
 possit dare. Videas obsecro quid perse-
 verantia orationis faciat. Petierat hic
 tres panes mutuo: amicus vero non mu-
 tuat, sed gratias offert. Præterea tres pe-
 tierat panes, & de omni illo providit qđ
 necessarium erat, vt sic Deus qui beni-
 gnus & liberalis est largitor, plus petito
 & vsque ad cumulum nobis impartietur.
 Mat. 7. Quod clarius exemplo Cananæ illuce-
 scit, quæ cum filia pristinam valetudinē,
 & incolumitatem postularet, eam Chris-
 tus non audiebat: quia vero in petitione
 peristit non solum salutem filia impetra-
 vit, sed etiam meruit a Christo laudari,
 eundemque sue fidei mirabilem præco-
 nem & buccinatorem habere. Iudith
 Iudit. 9. etiam cum suis ab inimicis petebat libera-
 ri: quæ cum persisteret in oratione, & p-
 severasset non solum victoriam de illis
 reportavit, sed etiam a minori vsque ad
 maiorem ex inimicorum spoliis diuites
 Hest. 14. evaserunt. Hesther item non solum Deus
 dedit inimicorum vitas: sed præterea om-
 nes diuitias omnemque pinguem domus
 Asian. Ita cum Deo negotiantur omnes

illi qui perseverantes insistant. Sed sunt
 multi qui naturæ sunt & conditionis leo-
 nis pardi: qui si primo saltu vel secundo
 non assequitur prædam, non amplius eā
 insequitur. Ita isti sunt qui prima oratio-
 ne vel secunda non exauditi, protinus ab
 oratione cessant, & impatientiæ nota si-
 gnantur: Paulum non videntes, qui ter
 oravit, vt ab eo stimulus carnis tollere-
 tur. Nec similiter Cananæ, & Chris-
 tum Redemptorem nostrum, qui totus
 suo cruore madidus ter preces effudit, Sā-
 tissimus etiam Patriarcha Abraham Deo
 obtulit sacrificium, vt ipse iusserat, qui
 etiam à muscis molestatus, nunquam sa-
 crificium orationis reliquit. Itā tu si in
 oratione ab importunis mundi cogitatio-
 nibus fueris distractus remedium præsen-
 taneum erit, persistere. Sicut enim stel-
 la quævis circa cæli cardinem & axem
 moueantur: ipse tamen cardo nullatenus
 à sua quiete perturbatur, semper immo-
 bilis persistens, sic quævis pars sensua-
 lis, mundus, diabolus vè orationi obuiet,
 & contrariantur: ipsa tamen in finem
 vsque à sua quiete orans non debet se
 moveri. Multoties qui in oratione o-
 gnaberis vel somno vel pigritia: tunc
 ue demon fortius te invadet dicens.
 Melius & opportunius Deo serues, si
 aliud quodvis charitatis opus exercueris,
 siue horas recitaveris, siue visitaveris in-
 firmos. & ita sub virtutis & sanctitatis su-
 co minus cautos & improvidos solet à
 mentali oratione removere, & ita paula-
 tim prorsus ab oratione seungit. In cuius
 rei gratiam vt tibi ipsi provideas, cum
 te pigrum, inertem, & tepidum in ipsa
 oratione inueneris, virili animo enten-
 dum tibi est, & in tuum auxilium Deum
 vocabis vt tandem in oratione valeas p-
 sistere. Quod si tu persistens cum minus
 attenderis, iam Deus providebit, mit-
 tens tibi cælo ingentem spiritus consola-
 tionem: quæ tibi erit neccitate & ambro-
 sia suavior ac dulcior. Quod si aliquan-
 do calamitas aut infortunium contige-
 rit: non ideo orationem, & sancta exer-
 citia relinquo: nam qui ob id ab oratio-
 ne semouetur, similis admodum est pue-
 ro: cui aliquid parvi momenti e manu
 tollitur, & ita percutus quidquid su-
 perest,

2. Cor. 12.

Mat. 15.

Mat. 26.

Gen. 15

petere. Iam propter hoc in hac
luctatur Jacob cum Angelo vsque ma-
ne, cui cum diceret. Dimitte me, respon-
dit Jacob: Non dimittam te, nisi benedi-
xeris mihi. Sic tu nunquam dominum
dimittas, quousque tuam petitionem
adimpleat. Sic sponsa in Canticis. Te-
nuum eum, nec dimittam: donec introdu-

Cant. 3.
4. Re. 4. Illa Suna nitis: pedes Elisei apprehendit,
nec dimisit eum, donec a iam eius sulci-
tauerit. Sic tu ad Christi pedes proiectus,
durus, et contumax, ut quicquid postulaueris, faciat. Præcepit

Leu. 1. 3. in sacrificio omnem adipem, & pingue-
dinem simul cum cauda. Quæ cum finis
animalis sit, vult Deus huiusmodi, ut ho-
mo vsque in finem perseueret, & offerat
Deo interiora cordis sui. ¶ Obserua au-
tem tria esse, quæ à perseuerantia oratio-
nis nos remouent. Primum est tepiditas
& parua deuotio, quam in oratione habe-
mus. Ita filii Israel omni nullum gulum
inuenissent in sterilitate, & siccitate de-
serti, nimis optabant redire, ut comede-
rent alia, & porra Aegypti: quapropter
omnes sunt interfecti præter Iosue, & Ca-
leb, quia cupiebant dulcedinem, & suau-
tatem in itinere, quæ seruata illis erat in
terra promissionis: Sic tu qui in deserto
huius vite habitas, patiens esto quo vsq;
ad beatam patriam peruenias. Ut arbores
& herba propagarentur, fecit Deus siccita-
tem in terra: dixitque, Apparcat arida.

Gen. 1. Sine siccitate patientia tua non crescet.

Quantiq; Deus in hac siccitate perseue-
rantiam faciat, ostenditur in Hieremia,
per quem dominus ait, Recordatus sum
tui, quoniam sequuta es me in deserto,
Quasi diceret, Seruiebas mihi nullo dato
premio, nec mercede: & in tempore sic-
citatis, & laboris perseuerasti. Ideo in me-
moriâ te scripsi, & futuro tempore sol-
ui digna retributione. Secundo verò,
quod perseuerantiam orationis tollit, est
cuiusmodi hæc nostra nimis grauis, & ponde-
rosa. Hic fuit inimicus ille adeo potens,
qui etiam Apostolos in horto deuicit: qui

Mat. 26

Stet. in Luc. Tom. 2.

imbecillitatem nostram, dicens non po-
tuisse nos cum eo per vnus horæ spatiū
vigilare: & id tribuit nostræ carnis fragi-
litate. Quapropter contra sensualitatem
debes insurgere: nam violenti rapiunt
cælum, & perseuerantia quidquid vult
consequitur. Terrium autem, quod à
perseuerantia orationis nos fugat (idque
non parum periculosum) est dissidentia.
Videtur enim nobis, Deum paruipende-
re nostram orationem, nec nos ab ipso
exaudiri, quod certè nullum animi deli-
um deberet tibi afferre, quandoquidē
Deus tibi præcipit, vt ores, vt summus
precibus ab ipso contendas magna bene-
ficia postulare. Et cum ipse iubeat nos
orare, iam videtur teneri, & obligari, ad
audiendum: cum humiliter, & cum fidu-
cia orauerimus: quod ita esse Christi ex-
plo ostendimus. Nam cum Redemptor
noster in oratione seruenti spiritu persi-
stisset, apparuit illi Angelus, & respondit,
Nulla quippe est oratio, quæ (si perseue-
rans fuerit) responsione careat.

Luc. 22.

¶ Qui vult, vt nos illi sumus importuni:
nec ideo id ipse molestè fert, & adducit
exemplum de amico, qui propter impor-
tunitatem electo surrexit, & necessaria
ministravit. Orationi igitur est instan-
dum, vt ait Paulus: neque enim domi-
nus grauiatur, cuius miserationes sunt
super omnia opera eius. ¶ Cùm igitur
nos vndique mille iniuriis circundemur,
& varia periculorum genera nobis immi-
neant, restat iam ex omnibus dictis, vt
hunc orationis nuncium ad Deum mittā-
mus, vt nobis auxilium suppeditet: qui
vt celer, & velox abeat necesse est, vt pon-
tus peccatorum exuat, & importunus
sit, quæ duo præstat hic qui panes possu-
lit. Primum quod, ut ait Paulus, in
omni tribulatione probaturus, tecun-
dum verò cùm in petitione perseuerauit:
quæ oratio hic circumstantiis munita plu-
rimum apud Deum valet: omnia potest,
omnia vincit, vt est videre in Moise, Da-
uide, Iaele, Iudith, & in Iuda Macha-
bæo, qui cum exercitu suo in Ierusalem
posset, cum Ierusalem esset obsidita,
congregauit Iudeos, & cum eis in Ierusalem
posset, cum Ierusalem esset obsidita,

Col. 4
1. 1. 4.

Exo. 12

H doquidem

Iud. 13. doquidem ipsa oratio Petrum, Paulum,
 & Sauleni ē carcere subtraxit. Leones
 Act. 12. famelicos deuicit, ne Daniele tange-
 rent: Balenae os aperuit, vt prophetam
 Dan. 14. ad litus maris prouiceret, ignem extinxit,
 quandoquidem pueros, qui erant in for-
 nace ardenti non combussit. Maris impe-
 ritum pacat, & in eo iter facit. Tempus e-
 rit inuolat, siquidem Helias fecit vt non
 plueret, quousque ipse uoluit. Corpus
 Lxx. 14. iuma dierum spacio nihil manducauit, so-
 lum orationis cibo paltus, & potatus.
 4 Re. 20. Mortem superat, vt uidete licet in Eze-
 ch. 2, qui morti damnatus orauit, & lon-
 giorē uitam impetrat. Nubes simili-
 ter vincit, vt Helias orans nubes a mari
 3 Re. 18. in terram portabat. Caelorum natura-
 lem cursum impedit, nam Iosue iussibus,
 Ios. 10. sol gradum stuit. Denique vt omnia dicta
 Lxx. 32. vnico tantum verbo claudamus Deum ip-
 sum oratio vincit. Nam Moī in monte
 oranti Deus dixit. Dimitte me, vt irasca-
 tur furor meus contra eos. Vbi Deus ta-
 teor Moī precibus detineri. Quapropter
 4 Re. 20. in sequentibus dominus ait. [Et ego dico
 vobis. Petite, & dabitur vobis, quae rite &
 Sed vellē ego interrogare, quid est quo:
 Deus iubeat vt nos ipsi petamus: quādo-
 quidem ipse recte nouit nostram necessi-
 tatem, vt melius ipse, quam nos ei, possit
 consulere. Nonne melius esset vt iuberet,
 nobis aliquid dari, quam vt praeciperet vt
 re, quam accipere. Præterea quia cum iu-
 bor nos putere, egestatem, & penuriam no-
 stram pandit, & faciem nostram confun-
 dit. Melius enim est petere. nam dare est
 in genere actionis, accipere vero in gene-
 re passionis. Et tanto praestantius, & ex-
 cellētius est dare, quam accipere: quāto
 est diligere quam diligī, nam diligere dicit
 meritum, diligī vero nec meritum nec de-
 meritum: nam contingit sapius vt imme-
 ritos diligamus. Qui dat, dominum eius
 acquirit, qui recipit. Qui accipit subie-
 ctus manet, & seruus eius, à quo aliquid
 accepit. Qui accepit ei manet deuinctus,
 dominum acquirit eius, cui dedit.
 Et cum sit ita, quod qui dat acquirat cer-

tum dominum: ita qui accipit, liberta-
 tem amittit. Sic dicimus solem excellen-
 tiam quandam habere, & supereminen-
 lucem suam omnibus communicat, ipse
 tamen à nemine accipit. Et Deus cum
 omnium bonorum sit fons abundantissi-
 mus, & perpetuo scaturiens, quia omni-
 bus dat, ipse vero nihil ab alio mendicat,
 dicitur essentia quidam admirabilis, &
 potius magis Deus nos magnificare & ma-
 nis honoribus afficere, si nos dare aliis ut
 rum est in hominibus, nam honorabilius
 est homini dare, quam ab eo aliquid acci-
 pere. Sed hoc argumentum factum de ho-
 mine ad Deum non valet: nam maiorem
 gloriam, & honorem comparamus nos,
 à Deo accipientes, quàm si nos ipsi aliquid
 daremus. Nemo quippe Deo potest ali-
 quid tribuere, quin prius ipse à Deo non
 acceperit. Et is felicior, & beatiore dicitur
 qui plus ab eo accepit: quia plura po-
 terit dare. Et quod nos habemus neces-
 sitatem bonitatis, & liberalitatis Dei, nul-
 la est ignominia (quoniam admodum inter
 homines contingit) sed summus honor:
 sic adeo, ut quanto aliqua creatura nobi-
 lior est, & praestantior, tanto plus Deo ip-
 so opus habet. Nonne homo potius, &
 magis Deo opus habet, quam sapiens? Pro-
 pterea ne homo uiliior erit? Nobilior cer-
 te erit, & altioris naturæ, & conditionis:
 nam Dei necessitatem habere, nullum ho-
 norem minuit, imo egentem magis ma-
 si homo accipiens aliquid ab alio homine,
 suam libertatem amittit, non est ita, si à
 Deo accipiat. Seruile enim Deo regna-
 re est: Superest igitur, quod cum à Deo
 petere, nulla sit ignominia, nec ab eo ali-
 quid accipere, uultus sit confusio: nec il-
 li subiecti, captiuitas sit aliqua, nec illius
 necessitatem habere, pauperes sit vel ui-
 litas, sed potius summus honor, ingens
 laus, magnificentia, dominium & liber-
 tas, superest inquam ut iubeas nos ab eo
 cetera: ut accipientes possimus, & nos
 re. Nam si nos à Deo prius non acci-
 pimus: nequaquam possumus aliquid
 non

non accepisti? Sed poterit aliquis hic duo dubitare. Primum est nam cum verum sit nullam esse ignominiam à Deo petere: nonne melius esset, ut sine nostris petitionibus ipse nostris necessitatibus consuleret? Ad quod dicimus Deum id velle, ut nos humiliter sentiamus de nobis, & ut egestatem nostram cognoscamus, mendicitatem, & pauperiem: quæ consideratio optima quadam est dispositio ad gratiam: & ut nos aptos inueniat ad conferendum nobis quodcumque magnum, & præclarum beneficium. Est enim, ut ait Iacobus, si quis se humiliat, ut vel sic artifex possit formam introducere. Vult Deus, ut nos apti simus hac humilitate, ut sic eorda nostra sint disposita ad gratiam accipiendam. Humilibus quippe dominus dat gratiam suam.

Iaco. 4.

Quod si quis se humiliat, ut vel sic artifex possit formam introducere. Vult Deus, ut nos apti simus hac humilitate, ut sic eorda nostra sint disposita ad gratiam accipiendam. Humilibus quippe dominus dat gratiam suam.

Mala. 3.

Non enim minoris dignum est, ut facere, quod nos petimus, utique faciet, etiam si non rogeretur a nobis. Et si non decreuit, quid prodest, ut nos rogemus? Ad quod dico, quod cum Deus prædestinavit fines, etiam media ad consequendum fines decreuit: atque ita quando oramus, ut eis modis det nos uti, quæ ipse elegit, ut finem nostrorum orationum consequeremur. Non oras ut illum doceas, aut flectas, sed ut mutari nequit: sed dicitur flecti, quia Deus aliter facturum non esset: quia ut ait Iacobus, si quis se humiliat, ut vel sic artifex possit formam introducere. Vult Deus, ut nos apti simus hac humilitate, ut sic eorda nostra sint disposita ad gratiam accipiendam. Humilibus quippe dominus dat gratiam suam.

Stel. in Luc. Tom. 2.

daturus: sed quod det per orationem illud, quod sine oratione daturus non erat. Atque ita nos orantes nihil in Deo mutamus: sed illis mediis utimur, quibus ipse decreuit illud dare. Deus est qui frumenta in campis dat, quæ tamen non daret, si agricola semina non diffunderent. Et an tequam semen spargeretur, sciebat Deus triticum nasciturum esse tali agro: decreuit tamen dare, si agricola seruisset. & ipse movit agricolam ad seminandum, cum his mediis decreuisset dare. Atque ob id dicit Augullinus, quod oratio Stephani prædestinatus esset, nihilominus decreuit Deus beati Stephani oratione eum ad se trahere. Ideo Apostolus Petrus, Saragite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciat. Bene non uerat Petrus quod electi nullo modo possunt interire: vult tamen ut ipsi bona opera præstent, quando quidem ea sunt media, quæ Deus statuit ad gloriam confecturam. Ita defunctorum ait, Domine Iesu Christe rex gloriæ libera animas omnium fidelium defunctorum, &c. Ne absorbeat eas Tartarus: ne cadant in obscura, sed signifer sanctus Michael, &c. Vbi ecclesia pro animis, quæ in purgatorio sunt detentæ, preces effundit, quas certo scit esse in statu saluationis, & quod nequitiam eas Tartarus absorbebit, & quod nec in infernum cadent, sed quod sanctus Michael & Angeli ducent eas in gloriam, nec de hoc villa apud fideles est dubitatio. Cur igitur orat, ne cadant in obscura tenebrarum? Utitur sine dubio I ecclesia his mediis quibus Deus statuit illas animas ad gloriam perueniunt. Quam doctrinam appositissimo scripturæ exemplo tibi ob oculos ponam. Promisit Deus Abrahami semen eius multiplicandum esse: ut stellas cæli. Cum hoc promissit, rogo, erat ne illud facturum, necne? Absit ut dicamus, Deum aliquid promittere, quod ad sit facturum. Quod promittit vult, & quod vult adimplevit. Post hanc promissionem duxit Isaac uxorem sterilem, procreavit, atque ita Rebecca concepit. Quæ ne-

Aug. to. 10. l. 1. & 4. 5. pha.

2. Pet. 1.

Gen. 15.

Gen. 26.

H 2 cellitas

cessitas erat vt Isaac intercederet, cum iā à Deo esset promissum, & aliter se habere nō poterat? Quare igitur orauit? Nunquid dominus erat oblitus: aut implere nō potuit promissum? Id certè erat: quia sicut Deus prædestinauerat hoc fieri: ita prædestinata tuerunt media & modus, quibus prædestinatio adimpleretur. Hoc medium erat oratio Isaac, quæ nec Deū mutauit, nec otiosa aut superflua fuit, sed necessaria. Sed instabis præterea, & dices, Poterat Isaac non orare: tunc quæro an esset adimplenda promissio, nec ne? Si non ergo Deus mutatur, & telesit Abraham: si sic, superflua fuit oratio Isaac, qui quamuis non oraret, Deus tamen deest illare. Nouerat Deus ab æterno semen Isaac multiplicandum fore, nouit etiam Rebeccam sternem tuturam: præsciuit Isaac pro vxore deprecaturum, sciuit etiam se auditurum eius orationem vt tota hæc prædestinatio adimpleretur. Itaque sicut finis prædestinatus fuit, ita etiam media: quæ si intermitterentur, hoc ipsum præscriptum fuisset a Deo, nec finis tunc præordinatus foret nec prædestinatus. Non igitur superuacua erat oratio Isaac, quatinus ea sceleris non concepsisset: nec Abraham promissio tanta fuisset, Impietur igitur hinc, si media adimplerentur: nec prædictur implendus finis ubi media, quibus ad finem perueniri oportet, præuidetur a Deo non implenda. Vnde igitur Deus primo, vt ab eo petamus, nam nihil propter hoc amittimus, sed potius lucratur. Secundo vero quia humilitate nobis sentiamus, & efficiamur digni, vt in nos conferat beneficia sua. Tertio vt eis mediis utamur, quibus ipse decreuit nobis dare. Ideoque in sequentibus Christus ait, [Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis, quaerite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.] Sed singula verba iam veniunt consideranda. In primis vero est obseruandum ferio Christum dixisse. Et ego dico vobis. Hæc verba magnam tecum auctoritatem, & emphasim habent. Augustinus ecclesiam suam vocem dicentem. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacuit. ipsum audite. Audiamus itaque cum di-

centem. Ego dico vobis. Ego qui in salutem vestram de celo descendì, Ego qui Saluator vester, & Redemptor sum dico vobis, Petite, quaerite, pulsate, & eritis votorum compotes: dabitur enim vobis, aperietur, & quod quaeritis inuenietis.

Deinde, & promissio. Possunt autem ista distingui, vt petere respiciat actum oris: quaerere verò actum cordis: pulsare, actum operis. Petite ergo ore, & dabitur domini ne taceatis: & detis silentium ei.

Deinde, & inuenietis. Ideo Hieronymus ait. Querite me & inuenietis, cum qua fieritis me in toto corde vestro. Sapiens etiam inquit, Querite in simplicitate cordis illius. quoniam inuenitur ab illo, &c. Pulsate in opere. Qui enim pulsât, manu tangit, & excitat. Quapropter David ait. In die tribulationis meæ Deum exequi suis manibus meis nocte contra eum: & non sum decipus. Nihil vult Deus in nobis esse otiosum sed vt ore, corde, & manibus petamus, quaeramus, & pulsemus. Quemadmodum enim cantor secundum puncta vocem inmutat: ita similiter qui orat, in se ipso diuersos effectus debet sentire, formans in corde quod cogitat: eo modo, vt prius incipiat sentire, quam cogitare, & mysteria præsentat potius operibus quam verbis. Quemadmodum Simon Machabeus posuit in ciuitate quæ expugnauit viros qui legem specularerent: ita sagax, & industrius debes esse, & tali sapientia præserta deberet esse anima tua vt opere completeret, quod cogitat: ita vt cor, & lingua idem simul dicerent, nam aliter parum vel nihil tibi proderet. Deum ore laudare, cor autem diuersum in multa habere. Nam ista similis eris, de quibus ait dominus. Populus hic labijs me honorat, or autem eorum longe est a me. Et si liquidem corde, & ore, & opere es petitor. memineris prius, cor mundum habere. Nā Salomon prius quam oraret, fecit præparari, & onerari templum. Sic tu qui templum Dei es (vt Paulus ait) non habes contritionis mundiciis, & dolore peccatorum, deinde

I. 62.

II. 2.

Sap. 1.

Psalm. 6.

I. Ma. 3.

Ma. 16.

3. Re. 8.

I. Co. 1.

- deinde verò vt lachrymarum aquis irrig-
geris: & denique plurima virtutum sup-
pleas, & in te cognitas virtutes ab-
buaris. Ideo in Ecclesiastico dicitur. Ante
orationem præpara animam tuam, &
noli esse sicut, &c. Hinc est quod Eccle-
sia sancta quæ spiritu Dei regitur, & gu-
bernatur, antequam orationem domini-
cæ recitet, præfationem apponit di-
cens, Præceptis salutaribus moniti, &c.
- Psal. 76.** ¶ Secundo verò ipso ore est peten-
dum: vt ait Dauid, Voce mea ad domi-
num clamaui, voce mea ad Deum depre-
catus sum. In hoc autem debes aduerte-
re, vt orationes quas recitas ab ecclesia
sint examinatae, & approbatae.
- ¶ Tertio verò debemus petere ipsis
manibus: quæ de causa dixit, Pulsate, &
aperietur vobis. Nam cum Moyses ma-
nus in altum leuabat, vincebat Israel: al-
ias vincebat Amalech. Sic orare debes
manus leuando ante Deum, hoc est bon-
is operibus te exercendo. Tu vero do-
minum oras, tantum modo ore habens
manus tinctas proximorum sanguine.
Debitores vestros repetitis, & percussis
pugno impiæ ad lites, & contentiones
properatis. Ideo Tobias, Bona est ora-
tio.
- I. Th. 2.** ¶ Quartum est, vt in oratione Apo-
stolus ductus hæc ratione iussit eleuare ma-
nus sanctas sine ira, & disceptatione. Et
ad quosdam dicebat, Demissas manus, &
dilatata genua erigite. Clama ad domi-
num (vt ait Apostolus) orationi instilan-
do, & persistendo. Offer tuam oratio-
nem, mundam ab omni inquinamento
- Exo. 12.** ¶ Quintum est, vt in oratione
euge tubeat Deus vt agnus illi oblati
onini careret macula. Sed prohi dolor,
nam sunt multi illi similes, qui in domo
Pilati coram Christo genua flectentes sa-
lutabant eum, & dicebant, Aue Rex Iu-
daorum: cum vero surgebant, faciem e-
ius alapis cadebant. Ita nimirum tu in Ec-
clesiam oraturus venis, & Deum salutas
sanctis orationibus, & precibus: postea ve-
ro foras egressus, quem ore laudasti, ope-
ribus non honoras, & mille conuiuiis laces-
cis. Nec mirum vt ad extra Ecclesiam fa-
cias, liquidem intra eam preces ore effun-
dens, oculos vanos, & mentis conuiciis, quo
vtique grauitè Deum offendis: quod sine

Stet. in Luc. Tom. 2.

diuina iustitia non potest. Tu autem
iustissimi illius iudicis, qui corda homi-
num scrutatur, & id merito, cum in ipsa
oratione cum iterum crucifigis. Atten-
de igitur ne in oratione diffusus sis, nec
mentem distrahas in varias cogitationes:
sed quæ ore petis, corde & operibus sus-
spicias, & veneris, cogitationem tuam
in ipsum erigens: sic adeo vt vira, cor, &
os tibi inuicem assimilentur. Nam oratio
est quædam eleuatio mentis in Deum.
Qui igitur fieri potest, vt tuam mentem,
& cogitatum in Deum eleues, si in rebus
huius mundi visibus atque abiectis sub-
mersam habes? Porro intellectum hic ac-
cipe, prout comprehendit duplicem vni-
us ipsi animæ rationali genuinam: quarum
vna est motiua altera verò apprehensiva.
Apprehensiva dicitur intellectus specula-
tiuus, motiua intellectus practicus. Ad
Deum ascendit cum hac consideratione
humanorum defectuum, ad consideratio-
nem boni sufficientissimi, vt transiens il-
lus in Deum procedat, qui vult orare.

¶ Postremo ad horum verborum ma-
iorem dilucidationem, aliqua obser-
uanda sunt.

¶ Primum scilicet, tot verba Christum
in hac re consumpsisse. Petite, quærite,
& pulsate: vt facile pateat, nos in grauissi-
ma, & extrema versari necessitate, quos
tam anxie Christus petere docet. Alioqui
si exigua esset nostra necessitas, non tan-
tis verbis ad petendum stimularer. Nam si
nudi sumus, si infirmi, si hostibus circun-
damur, si mille periculis insectamur, ipsa
natura nos petere docebit, pulsate, & que-
rere. Quid necesse est illud præcipere? Iste
facile vidobis, quanta, & quam magna sit
nostra cæcitas: quos tanti calamitatibus
oppressos nec natura docet, nec neces-
sitas stimulat, nec Christi præceptum ad

H 3 petendum

3. Reg. 2

petendum curat. Facile potest quis de-

stus non timeat. Ideo Christus tot verba consumit, dicens, Petite, querite, & pulsate: ut corpus nostrum, & ignaviam

4. Secundo verò est observandum, quod ei rei, quam peti iubet, nullum imponit nomen Dei quippe auxilium eius gratia æterna illa beatitudo, verbis explicari non potest. Nec oculus (inquit Paulus) vidit, nec auris audiuit, &c.

¶ Tertio noranda venit Chr. si libera-
lizet, & munificencia vt præcipiat petere,
qui nimis optat dare: & hoc non conten-
tetur, docet, quomodo peteretur ut bene-
ficia cumulat, qui potest nūquid, &
normam eruditæ cupit largiri, qui deſide-
rat poſtulari. Ille ſuadet, qui præſtat ille
hortatur, qui donat: & occaſiones dandi
exquirat, qui liberalis ſemper, largus, &
munificus laſcitor eſſe conuenit.

Quarto cum dicit, ut nos ab eo petamus, seipsum ostendit, & designat auxilium, & refugium, ut nostris necessitatibus ad ipsum recurramus: vixite, qui Deus est hostis refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inueniunt nos nunc. Cum nostram Deus indaret naturam, omnia se fecit, quæ necessaria erant, ut hominum necessitates subueniret. Si omnia tuus est Paulus omnibus quanto melius Christus? Quid obsecro tibi est opus, quod Christus non habeat, ut tu necessitati consultes? Quod illi respodetis. Esi mihi opus vira. Ipse pressio inquit.

Jo. 14. Ego sum via. Si dixeris opus est veritate:
Ibidem. inquit ipse, Ego sum veritas. Si dixeris, o-
Ibidem. pus est via, ait ipse, Ego sum via. Si vero

¶ Quinto debes attentè considerare, quantum & quam magnum sit beneficiũ, vt Deus nos inuitet, vt ab eo petamus: Añ statim tenetur ad solutionem, & complementum petitionis, & ex voluntatẽ facit obligatorium, & ex libero necessarium. Nam quomodo ab eius aeterna voluntatẽ prouenit, quod ipse nobis promittat dare, ea quæ nõ attingunt nec merentur opera nostrata iustitia ipsius diuina postulat, vt quod semel promissum adimpleat. Videbis enim Paulum quodam loco dicentem. Non sunt condignæ passionẽ huius seculi, &c. Altero verò loco insurget dicens. Reposita est mihi corona iustitiæ. Non ob aliud, nisi quia hæc duo extrema verbum Dei tangit, quo dicens, promittit, & adimplens facit. Liber ipse est, quia id vult, necessarium verò, quia promittit: atque ita omne suum regnum in discrimen exponit ad sui verbi obseruationem, dicens, Cælum, & terra transibunt, &c.

Omnis enim qui petit accipit: & qui
uerit inuenit, & pulsantes aperietur. I
mirabilis Clauis dignitatis, & clemen
tia nunquam satis dignis laudibus cõmi
datur: qui tot modis nos ad petendum ex
hortatur: fiduciam nobis præbens, quod
adimplebuntur petitiones nostræ. Et ne
putaremus solis discipulis id dixisse vni
uersali adiungit promissionem nullis, &
peccatores ambientem. Illa semper ge
nerat intelliges, de quo antea diximus: nã
infra Christus dicit. Contendite intrare
per angustam portam. multi enim que
rent intrare, & nõ poterunt. Ideo Chris
tus hic non absolute dicit. Omnis qui pe
tit accipit, sed qui querit, qui pulsât, &
in petitione non desistit, nec desistit.
Illa quippe multæ orationis quæ perinde
rat, nõ ita deuit, nisi postquam totam animã
lustrauit. Quæ igitur intelligitur, omni
qui petit, id est, qui petit, & debet petat. Ideo
dominus per Ioannem inquit, S. quid petie
ritis parum in nomine meo dabo vobis.
Non debemus petere in nomine nostro,
hoc est propter merita nostra: nam ut
inquit Daniel. Non infestationibus nos
tris proferemus precas nostras. alioquin
non dũ, uent lacrimis inquit, Petitis,
& non accipitis, eo quod male petatis.

Rev. 8,
2, 1944

116

1. 1980

Luc. 14:

10.145

Diet 4

1264

De^{us} 4

Similiter qui quaerit inuenit, si debite & diligenter quaerat: iuxta illud Deuteronomii: Cum quaesieris dominum Deum tuum inuenies illum. si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione animae tuae. Illud etiam considerare debes: quod si Christus toto suae vitae discursu te multis laboribus, variis periculis, etiam cum vitae discrimine quaesierit, & non potuit inuenire: qui fieri poterit, ut tu illum inuenias, nulla adhibita diligentia, & industria remissae, & tepide illum quaerendo in mundi vanitatibus atque deliciis? Omnis enim qui petit, accipit: qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Sed iam ultra procedamus, & videbimus Christum per locum à maiori arguere: ut ostendat quā fiducia Deus sit inuocandus.

Quis autem ex vobis patrem petit patrem, nūquid lapidem dabit illi? Aut si petierit ouem nūquid porrigit illi Scorpionem? Nequaquam. Ex his igitur simili-

Si ergo vos cū sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se.] Eo usque peruenit Christi benignitas & humanitas, ut multis exemplis vna atque altera posita similitudine nobis animam, & vires addat, ut ipsum petamus. Nam sine dubio cū nulla sit collatio inter homines & Deum (insimulet enim qui id cogitaret) si ne modo, si ne vlla mensura ipse plus nos diligit, quā parentes suos filios. Si igitur parentes qui longe distant à Dei bonitate & clementia, nec ita anxie, & solite diligunt filios, sicut Deus nos, non lapidem pro patre tribuere, neque si repenti pro pisce, nec scorpionem pro oue: multo minùs Deus haec vobis subministrabit, sed suum spiritum, quo sancti sitis, & immaculati.

tris largitari, qui petentibus spiritum sanctum donat? Hic namque de illo spiritu loquitur de quo in Psalmo. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. O rem admiratione dignissimam, & dignis laudibus commendandam. Nonne satis elicit, pro nobis proprium tradidisse filium eum denique nobis dedisse (filius enim datus est nobis) sed etiam Spiritum sanctum

dedit: quasi Spiritus sanctus esset res iniqua, & nobile. Datur spiritus non in hostem aut iudicem: sed ut omnia bona simul cū illo nobis adueniant. Datur denique sine auro argenteo, nulla facta commutatione.

¶ Præterea homines vocant malos, non quidem malitia naturae, sed imperfectione. Non in comparatione Dei, quis bonus esse potest? singuli homines cum ipso collati mali apparent. Sicut omne lucidum collatum cum sole obscurum videtur, ut ait Iob, stellae non sunt mundae in conspectu eius, id est, in comparatione quāto minùs homo qui putredo est: & filius hoīs vernus? Nemo bonus nisi Deus: nos autem coram ipso immundi: nulle maculis coinquinati, & iustitiae nostrae omnes tanquam pannus menstruatae. Sicut dicitur potest, quod accipitur malitia omnium hominum non pro actuali malitia, sed pro inclinatione, & aptitudine ad malum: quod vocantur bonitatem, ipsis hominibus innatum.

¶ Obserua etiam diligenter verba textus, nam dicit, Pater dabit bona petentibus se. Si igitur non datur, quod petis, sine dubio non postulabas bonum: aut aliud dabit, quod sit bonum ipsi petenti.

¶ Denique per spiritum nō solum intelligit etiam Trinitatis personam, sed omne bonum spirituale, & caeleste per nomen spiritus sancti intelligitur: quia Spiritus sanctus fons est, & origo totius boni: Et vocat omne donum spirituale spiritum bonum: quia Spiritus sanctus est spiritum bonum, in quo omnia dona nō indantur. Docet præterea & declarat his verbis quid sit petendum, nempe spiritualia, quae vera bona sunt, stabilia, & perfecta. Pete caelestia: quae Deus non negabit Terrena desine quae viles sunt, puluis, & lutum. Quære primum regnum Dei, & iustitiam eius, quia haec omnia adiciuntur tibi. Non enim vidi nullum derelictum, nec semen eius quæres panem. Filius Zebedæi, qui honorem petierunt postulabant, dictum fuit, Nescitis quid petatis. Nec ideo credas nos velle dicere, ut temporalia non petas: sed de lege pete, ut ipsis tanquam medicis

Iob. 23

Luc. 18

Esai. 64

Matt. 6.

Psal. 36.

Mat. 23.

P. 114

I. 11

Esai. 9.

Deo 2. 1. 1. 2.

11 4 melius

melius, & apud deo valeas inferuire: non autem, vt ea confutuas tanquam tuum vltimum finem. Nam si petimus, vt ratio ipsa iubet, procul timor ablit, quod deus petita neget: quandoquidem ipse nos docet quomodo sit petendum, iubet, præcipit, & orat. Sic adeo nos diligit, & amores nostros cupit.

Mat. 15. ¶ Si verò exemplar desideras, vt ad eius modum tuum componas, & ordines orationem, non alibi, quam a muliere illa Cananæa tibi petendum erit. Quatuor quippe leges, quibus recta oratio muniri

debet, sunt: Præmissa, in qua nomen domum suam exiuit. Sic tu debes oblitisci domum patris tui, relinquens vitia sordes, & peccata: nam murmurare, & strepitu negotiorum mundi non audit te

Cant. 7. & in agrum proficiscitur. Vni dilecte mi egrediamur in agrum. Sic Christus oraturus ascendit in montem: non quia ipse

Luc. 6. hac solitudine indigebat: sed vt nos ei uideret relicto mundo in solitudinem abire, quod Cananæa fecit. Regina Sabba non

3. Re. 10 meruit Sapientiam Salomonis audire, nisi relicta domo, & regno mare transiret. Iacob cum primogeniti exiuit a domo Labi:

Gen. 32 sunt obuiam Angelis. Sic Moyses, Elias, & alii plurimi sancti viri orare cōsueuerunt.

¶ Secunda orationis conditio, est reuerentia, quam præstare tenetur, qui orat. est quippe Deus tanta reuerentia dignus, vt ante eius conspectum etiam ipsi Angeli, & coelestes spiritus desiciant: nec debito honore Deo possunt satisfacere, & hinc nos videbimus, quam inutiles sint homines quamque inepti, vt Deum valeant deitate honorare. Sed iam quod debitum hoc plene non possimus exsoluere: saltim vires nostras, & omnem conatum ad id adhibeamus. Dauid sanctus cum summam reuerentiam cōtemplaretur, quæ meritisimo debita est Deo, dixit, Ego autem in multitudine misericordiarum tuarum adorabo ad templum sanctum tuum. Et Abraham. Loquar ad dominum meum cum sim pulvis, & cinis. Illi reuerenter petierunt, & steterunt coram illo, quem debita adoratione Angeli colunt, & antecuius conspectum Dominationes, & Potestates tremunt. Si nobis

les, & magnates mundi debite alloqueris, & veneraris: quanto melius cum ipso deo hoc deberes efficere? Videbis enim Publicanum illum, quia reuerenter petuit in templo, nec se dignum iudicabat, vt leuaret oculos in cælum, exauditum esse: Phariseus vero, quia id non præstitit inanis rediit. Et quanti veneratio hæc apud deum habeatur Christi exemplum ostendit: qui deuotissime procidens super faciem suam orabat: sic adeo, vt dicat **Luc. 18.** **Mat. 26.** **Heb. 5.** **Mat. 15.**

¶ Tertia conditio illa est, vt cum perseuerantia postulemus. Deus quippe statim

nos magis dignos meriti faciat, vt iam in superioribus ostendimus. Altera verò ratio, quare statim nos non audiat, ea est, vt Talionis legem nobiscum exerceat: nam quemadmodum tu obturatis auribus Deum vociferantem non audisti: ita etiam ipse velut surdus, & non audiens tuis petitionibus efficitur. Vnde per Sa-

Iunc inuocabunt me, & ego non exaudiam. Ideoque h aliquando tu à Deo non exaudiris, maturum tibi, & sanum erit cōsilium, vt in id conicias, an tu in audiendis eius inspirationibus illi sis ingratus:

o fiet, vt in posterum tibi ipsi caueas, & cum magna reuerentia aulcales. Nam ipse promptissimus est, & paratissimus, vt te exaudiat: etiam si tu multoties occasionem tribuas, vt ipse suas aures obturet. Atque ob id Elias. Ecce non est abbreviata manus domini, vt saluare nequeat: nec auris eius aggravata est, ne exaudiat: sed iniquitates vestre, &c. Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. Tercio non ita citus Deus responderet, nam forte

deceret, postea verò persistentes rectius dirigimus petitionem nostram. Quapropter Sapiens. Melior est huius orationis, quam principium. Sic contingit Cananææ, quæ in fine orationis melius petuit, dicens, Domine adiuua. Iudex ille etiam si malus esset, cum vidua illum afficeret inopetia, & importunitate, iustitiam se-

Gen. 19

Ecl. 7

Luc. 19

cit. Hoc Christus in illa parabola docuit, & in supra allata de amico, qui tres panes petiit: nimirum ut perseveranter, & indefesse postulemus.

¶ Quarta conditio est: ut confidenter petamus. Tunc enim magna fiducia postulamus, cum de nobis nihil presumimus, nec confidimus: de Deo autem maxime. Iacobus quippe ait. Postulet in fide nihil hesitans. Nam sine fiducia orare, est de te deque tuis meritis presumere: ut quidem detestanda est superbia. Unde Iudit domino dixit, Tu cui humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Daniel etiam. Non in iustificationibus nostris, sed in iustificationibus tuis multas. Exaudi domine, placare domine, attende, & c. Omnia iste a Deo indicabat provenire: nihil autem se, & ita nihil confidebat ex sua parte, credens nihil boni se habere, quo mereretur a deo exaudiri. Sic Cananæa. Catelli edunt de micis, &c.

¶ Illis ergo circumstantiis oraturi debemus accedere: ut deus suum sanctum spiritum vobis tribuat. Sed iam de his satis, ut ad contextum revertamur. ubi noster Lucas egregium Christi miraculum narrat, & in illis, ut nunc cum pharisæis habitam. Postquam posuerat orationis documenta, miraculum narrat expulsionis demonis: quia hic est vnus effectus orationis. Hoc genus demonum non eicitur, nisi ieiunio, & oratione. Aut ergo Evangelista. [Et erat eiciens demonium.] Inter preclara, & excellentia fac-

nis opera, et nunc in hoc loco dicitur. Nunc mus homo in peccatum laboretur, saltem in carne passibili, ipse non venisset. Sed iam quod Christus in mundum venit, ut diabolum destrueret, & ipsius opera labefactaret: conueniens videbatur, antequam serio cum eo manus consereret, ut in pugne simulacrum ingrederetur, & aliquos eius, ut vel in eodem mitteret, vel illic, illi ostenderet, quam potentiam, & imperium aduersus eum generet. Quod dare ostendebat eiciens demones à corporibus tanta maiestate, ut vel sic ipse demon intelligeret, ab ipsa anima esse eiciendū, & à regno, quod tyrannide vsurpauerat. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eicietur foras. Cum igitur Christus munus sibi commendatum exereret, ait Lucas, quod erat Iesus eiciens demonium.

¶ Sed quid obsecro mali diabolus in Christū contulerat, ut tantum atq; tam hostile bellū semp aduersus ipsum gerat? Prius enim e caelo ignominiose eiecit: nunc autem quietus cum sit à corpore hominis repellit. Persequitur Christum eū, qui nobis semper omne malū molitur, quinque mille iudeos tendit, ut nos, quasi pisces in mari, in manus suas deciperet. Iamque per spicere quantū nos Deus diligit, qui immo nico nostro inimicissimus est, & eū odio prosequitur propter ea mala, quæ nobis quotidie intulit. Nunquam demon aliquo malo Deum lalet, nec id potest facere, nec eius honorem minuire, aut labefactare, nec bonorum eius aliquid diruere. Quid est igitur quod Deus illū psequitur, & à suo nunc domicilio illū eicit? Nō certe ob aliud nisi quia noster inimicus est.

Si autem inter duos magnates inimicitia ageritur, alteri illorum Rex diceret. Quare inimicus meus es? & ille responderet. Aliter si inter duos Reges ageretur, Rex meus subierit, tuumque Rex subiungeret. Cum tam nobis sis inimicus: mali eidem inimici sumus es. Magnus quidem honor

dolor;

Ioſ. 12.

Ecl. 9.

Iac. 5.

Iud. 9.

Dan. 9.

Nat. 1.

Mat. 9.

Dica

1. Io. 3.

Sap. 2.

Gen. 3.

dolor: quam malè, sinistrè, & aduersè Deo hoc beneficium solumus: qui (si in nostra potestate situm esset) laudem, & honorem Deo raperemus mille iniuriis, flagitiis, & blasphemis.

¶ Subigēter etiam animaduertes, quod non dicit hic Lucis Iesum eiecisse dæmonium, sed quod erat eiciens dæmonium: nam quamuis virtus diuina in instanti operetur, voluit tamen paulatim eicere, vt ostendat vicia qui mali mores sunt, paulatim esse expellenda, non autem omnia

ne raptim, & in ictu oculi malos subdito- rum mores velint exterminare, quod erit arcum sic adeo flectere, & intendere, vt potius frangat, neque ex vno extremo in aliud velit peruenire: quod erit omnem simul conuentum euertere, & destruere. Et ad hoc multum prudentia

Deu 24. prout in Mat. 23. I. Ium repulsi, non quod bonus esset: sed vt permitteret illorum imbecillitatem. Secundo erat eiciens dæmonium paulatim, sicut curauit arcum illum, de quo

Mat. 9. Marcus scribit. Idque facit in nostrum solacium, ne aliqui desperet de misericordia, & liberalitate Dei, nec animi patiatur deliquium: si statim suas petitiones non adimpleuerit. Non est quippe parui estimandum beneficium, quod Deus paulatim nostris infirmitatibus medeatur, & quod eas ita velit curare. Sic Deus paulatim eiecit gentes a terra promissionis, ne

Ios. 8. si simul eiceret, fieret desertum: vbi multitudo bellæ sære, & immanes procrearentur, quæ populum suū deuastarent. Quo voluit nos intelligere minus laboris esse aduersum homines corporibus bellare, quam aduersus teras ipsas. Nō enim vult Deus sine nostro labore omnia vicia tollere: quæ vitiosæ passionis sunt repugnantis intentioni nostræ: nam me ius est contra stimulos carnis (quæ tentationes humanæ sunt) bellum gerere: quàm destrui ab stimulo elationis & superbiæ, quæ tentatio est diabolica. Nam Ap. Ios. 10. Paulo non fuit subitatus stimulus carnis, vt elatione diaboli careret: postea vero vtrum atque alterum fuit subactum. Nemo repente fit summus. Nolumus enim celi in fine scilicet ascendere. nec distidamus licet cum

adhuc tyrones, & nouitii simus in Dei seruitio defectus in nobis ipsis sentiamus: nam qui preclari, & eximii in sanctitate excelluerunt, post multos annos consimiles in virtutum exercitio ad culmen sanctitatis, & perfectionis deuenerunt. Paulatim quippe Deus dæmonem eiecit a corpore huius, & paulatim tuas prauas inclinationes fugabit. Expende etiam: uiam humanus, benignus, & misericors Christus ostenditur erga afflictos: licet quandoque multi intempestiue veniant, vt

Matthæus commemorat, vt etiam noctu

ad eum languidi adducerentur: nonnulli autem importuni erant, vt salutem consequerentur, sicut Cananæa, & illi duo cæci. Christus autem erga huiusmodi

Mat. 15. Mat. 20.

pauperes non se grauem, & asperum ostendit, ut facere consueuerit diuites & magnantes, qui uel oculos dedignantur in pauperes conicere: propter quod Christus grauitur in eos animaduertet, ut licet uidere in fine huius capitis aduersus phariseos, & legis peritos. Arguet eos acriter Dominus, qui nunc tam benigne dæmonem propellebat. Mundus uero longe alium morem obseruat, qui erga diuites, & potentes humanus est, & officiosus: pauperibus uero durus & iniustus quos nedum uidere potest. Venit Christus, ut omnibus hominibus auxilium elier, ideo medicinam suam applicabat iuxta necessitatem uniuscuiusque. In-

etiam, & de ipsa atque conscientia adnuxta est tristitia, per illaminiat, & desperatio. Putant enim isti quemadmodum, & ab hominibus a Deo itam contentum & derelinqui: qui certe consolatione indiget, & benignitate, & mansuetudine Christi opus habent. Hoc satis ostenditur textu Saluatoris, cum tam bla. de eis loquitur dicens, fili remittunt tibi peccata tua. Et cæco in itinere Iherico. Quid uis ut faciam tibi? Et (ut enim mos erat) omnibus aliis miseris, & afflictis mira suauitate loquebatur. Et contra autem diuites, & potentiam sepe comitari solet ambulo, presumptio & superbia animos. In uitis qui laborant, & humiliari, & diuino iudicio deterreni debent, ut intelligant, & peccatores esse, & multis flagitiis cooper-

Mat. 9.

Mat. 15. Mat. 20.

Mat. 23. L. 2.

1. Ti. 6. tos, nec speret in incerto suarum diuitiarum discrimine, nec in potentie magnitudine: sed intelligant: nihil habere, quod a deo non acceperint. Hac de causa Christus diuitibus, & elatis pharisæis asperitatem ostendit. huic verò, qui vexatione demonis laborabat pius, misericors, & benignus, ostenditur. Sed quid de demonio illo Lucas dicat, audiamus.

† Et illud erat mutum.] Ab esse tu dicitur mutus, quia ipsum hominem mutum efficiebat. Atque ita aliquando soliti sumus diem tristem appellare, nō quod dies tristis sit: sed quod nobis tristitiam inferat. Et sic venit intelligendus locus ille Pauli, spiritus ingemiscit: non quia spiritus flere, aut ingemiscere possit cum deus ipse sit: sed quia efficit, ut anima. quam ipse

Gen. 3. tur. Sic lignum illud, quod Adam sibi, & nobis amare degauit, lignum mali dicitur, non quod malum esset (nam omnia quæ deus condidit bona erant) sed quia malum fuit homini propter transgressionem præcepti. Sic etiam cibus aliquis, vel medicina sana, aut infirma dicitur: quia agilitudinem, aut sanitatem causat. Et hoc modo, ut diuus Gregorius inter-

Gen. 3. libro 9. mor. c. 29. Act. 1. dicit Petrus. Et sic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis. Iudas quippe nō poterat possidere agrum emptum. Tristi pretio, qui iam obliuiscit sed dictum est, sic sit, id est possidere fecit. Et sic visitata loquutione sacri eloqui videre dei dicitur, id est videre nos facit. Sic dominus iusto viro dicit. Nunc cognoui, quod timeas deum. hoc est, cognoscere te faciam.

Gen. 22. Deu. 13. Aug. li. 2. de bono p. se. cap. 22. Rom. 8. A. Et in Deuteronomio. Tentat vos deus, ut sciat diligatis eum, id est, ut scire faciat. Et Augustinus exponit illud Pauli. Multe deus spiritum filii sui clamantem, id est, facientem clamare. Ita intelligendum est illud Pauli ad Romanos. Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, id est, postulare facit. Ita exponit beatus Augustinus. Igitur demon hic mutus appellatur, quia hominem mutum, & eloquiū efficiebat. Etiam nunc demon iam in mutum appellatur. Quando aliqui duo homines sunt confabulantes, & alius statim inopinatus aduenit, qui

eleganti, & subtili sermone loquendum incipit: reliqui vero muti, & eloquiū efficiunt. Sic Iob loquens de sua sermonis elegantia. Sic principes cessabant loqui, & digitum suum ad os habebant.

habebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhaerebat. Sic etiam nostra hac tempestate principes tenebrarum (qui demones sunt) muti & balbuerentes efficiuntur, nam sunt multi homines, & senectutis, qui elegantissime, & acutissime loquantur. Nam quando demon calidus, & altus in paradiso terreno mulierem, quam delulit, et alloquitur, nullæ erant linguæ Toletanæ, nec in curis regum versatæ. Nunc vero hominum linguas serpentinas inuenies gladio bipiti acutiores, qui diaboli fraudibus, & compositis rationibus honestas virgines, & castas mulieres fallunt, & in periculis statu eas deturbant. Nun quid de iocis demon, aut eius absentia sentitur, ubi internuntia adest, quæ blando sermone, & demonis facie: quæ nec demon ipse cogitat, ipsa opere complet? Si deus non aliquem hominem licet agentem voluerit tallere, per quem melius id poterit præstare, quam per aduocatū, aut curatorum? Si vero voluerit alicuius tamæ detrahere, aut eius honorem minuire: non ut demon ipse, ita beneticaret, heu multi nunc faciunt? Sic adeo, ut sui, linguæ nullus gladius quantumvis acutus ullo modo sit confendus. Vnde Psalmista. Ecce loquentur in ore suo, & lin-

quit) in ore suo. Non explicat, quid est, quod loquuntur, nam quid quid animi modi hominibus habuerit, id de te prædicat.

vsurarium, nunc detractorem, nunc denique (si ira vel furor eorum oculos obcecauerit) te reipublicæ vnicuique eueriorem appellat. Quid igitur, quod demon loquatur, vix tanta pestis in reipublica grassatur? Et ideo ait, quod erat mutum Martheus ait, quod etiam erat excus: Et diuus Chrysostomus, quod etiam erat furcus. Ex quibus omnibus clauis cognoscēs, quanta & quam ingentia

gine, li. 4. c. 9. & contra Ser. Ari. c. 25 Iob. 29.

Psalm. 52.

Mat. 22. Chr. vii. ho. 41 in d. 12.

ingentia mala nobis demones inferant. A prima mundi conditione demon hominem ipsum persequitur & plusquam hostile bellum cum eodem gerit. Sic adeo nos odit, & execratur: nunc autem quoniam suspicabatur (quod nunquam certo scruit) Christum venisse, ut damnum illi inferret: nunc vehementius cepit nos ipsos persequi. Et hinc euenit, ut nullo vnquam tempore tot demoniaci fuerint, quam tempore Christi.

*quare diaboli
nos persequi!*

1. The. 4

Mat. 25.

Luc. 4.

Apo. 4

Sed statim percontaberis. Cur Diabolus sic hominem persequitur, ut est videre in homine isto cæco, mutus & surdus, & in aliis multis: & nobis etiam mille machinis, & laqueis & compedibus damnationem molitur? Propter duo. Primum propter odium Dei. Sicut enim ipse, quod voluntas Dei est, nos beatos efficere, & quod nos summo amore & charitate prosequi, ut ad gloriam Dei obis adimpleatur: curat nostram iustificationem impedire, propter odium, quod in Deum habet ratione iustitię punitiue. Secunda ratio, ob quam nos persequitur est, ut differat, & procrastinet diem iudicii, ne sua maior pena cito adueniat. Demones nanque etiam si à celo ceciderint, non omnes in infernum sunt detrusuram etiam si ibi multi sint, qui igne torquentur, & ipsi tortores sunt animarum: nihilominus multi in aere remanserunt, qui in carcerem datus est illis vsque in diem iudicii, in quo eorum habitatio erit infernus. Sic in tremenda illa die Christus peccatoribus dicit. Ite in ignem æternum qui paratus est Diabolo & angelis eius: Vt scilicet Diabolus & angelus eius, qui paratus est diabolo. Ex quo sequitur nondum in ignem illum intrasse. quod tamen cum tempus illud adueniret punirentur. Sic quidam demones (ut refert Luc. 4.) Christus dicit. Ite in ignem Dei excelsi, ad quid venisti ante tempus torquere nos? Putabant istum iam aduenire diem iudicii: cumque citius illis vaderetur, hoc usque numerus electorum adimpleatur. Sic in Apocalypsi dicitur. Vidi sub altare Dei animas interfectorum, &c. Et acceperunt diuinum responsum. Expectate modicum, donec impleatur numerus fra-

trum vestrorum. Natura enim animarum vnionem corporum appetunt: & hoc à natura insitum desiderium dicebat Ioannes esse illas voces & clamores: quibus Deus respondit. Expectate donec sedes impleantur, quas amiserunt mali Angeli, tuncque numerus electorum adimplebitur. Cum verò numerus hic perfectus iam & absolutus fuerit, dies adueniet iudicii: in quo bonorum corpora in generali resurrectione simul cum animabus gloria fruentur. Quod omne præclare psalmo illo ostenditur. Iudicabit in nationibus implebit ruinas, &c. Cum igitur demon differri velit diem iudicii, ut sic maiorem penam differat: nostram salutem eis quibus potest viis impedit, ne dies iudicii adueniat, quando ipse in infernum sit detrudendus, & grauissimè puniendus. Sed vix nobis, qui quanto minus nostrę consuluerimus salutem, tanto remissiùs, & pederentem numerus electorum adimplebitur: atque ita dies iudicii tardius adueniet: quem demon grauius timeret. Et hoc ipse intendit, cum nos suis tentationibus aggreditur: atque ita non tam anxie, & sollicitè nostram damnationem desiderat, quam quod nos salui non simus. Nam ex eo, quod nos damnemur nihil commodi illi consequitur, nec ipsi aliquid pene remittitur, sed potius dolor quidam accidentaliter illi de nouo aduenit. Nam quemadmodum cum quis eorum ingreditur, omnes cœlestes ciues gaudent, & latantur, quia gaudium fit super vno peccatore penitentiam agente: sic cum aliquis damnatur, omnes inferni habitantes tristitia afficiuntur. Hæc dicit Abraham. Habeo quinque fratres, &c. Et hoc non faciebat charitate motus, sed ne maior pena illi adderetur. Itaque demon non vult, nec desiderat damnationem nostram, (quandoquidẽ ex illa potius damnum, quam lucrum illi sequitur,) sed vult ne salui simus, nam si multi saluantur, citius bonorum numerus adimplebitur: quo ipse in inferno statim torquetur in æternum, atque ideo nostram salutem conatur impedire. Et hoc voluit Christus, ut intellige-

Ps. 109

Luc. 15.

Luc. 16.

telligeremus, quando de eo loquens in parabola seminantis, dixit. Venit diabolus, ut tentet filios hominum. Vbi clarè videas, quòd non dicit, ut damnentur: sed ne credentes, salvi fiant. Et quauis verum sit, quòd qui nò saluantur, damnantur: tamen præcipuè intendit ne saluentur: ne cito illi adueniat malum, quod timet. Nam tolerabilis est damnatio alicuius patitur, quam peccatum. Si enim peccatum non tollatur, in inferno habebit. His igitur duabus rationibus tanquam crudelis inimicus nos persequitur, & acriter tentat. Et cum animam nostram non potest lacerare, corporibus mala infert: & rem substantiam destruit, & dicitur: ut fecit cum ingressus fuit multitudinem illam suam, quos suffocauit: & etiam cum patientissimum Iob acutè tentauit, & cum lasit, & omnem eius substantiam, & cuncta bona funditus euerit. Et omnia hæc nihil ob aliud facit, nisi ut animam nostram lucretur, si potest, propter aliquam impatentiam, si in peccatum dilabimur, ne ad beatitudinem sequitione, qua nos persequitur, hunc miserum hominem torquebat.

¶ Obserua autem, quòd tormenta huius homini inferebat licentia, & permissione diuina. Nam ad hoc, ut suum corpora ingrederentur, prius à Christo licentiam impetrarunt: spiritus Domini malus (inquit scriptura) exagrabat Saullem. Vocatur spiritus Domini, quia creatura eius est, & nuntius illius, & ei subditus: acque adeo astrictus ipsius mandato, ut sine dei licentia ne solum arboris concutere queat. Et hanc licentiam, tam in malos, quam in bonos deus concedit. Sanctus, & rectus corde erat Iob, qui tamen à demone grauiter fuit tortus: id tamen factum fuit non sine Domini licentia. Cuius sanctitas, & sinceritas adeo oculis grata, & iucunda erat, ut postea Dominus demoni dixerit. Tenui me cum alligere frustra. Non vult Deus dicere: quod demon effecit, vel fuit in causa, ut ipse sanctus Iob castigaret, vel quod non in aliquem bonum finem cupi correxerit, & exauinauerit: sed

significare vult, eum non castigasse propter aliquod peccatum, quod ipse commiserat. Cur igitur deus cum sanctus Iob sic excelleret in vitæ sanctumonia, & præstantibus virtutibus eum per demonis ministeriū, & non per propriam manū correxit? Et quare etiam diuū Antonium Abbate in eremo, & reliquos viros præclaris virtutum donibus excellentes, demonis tradidit manibus? Propterea id fecit: nam si cum Iob non peccasset, deus illum castigaret, posset demon deus tentare. Deinde tentationes, & tribulationes, quæ videntur ante ipsum prædicet, laudet & benedicat. Sed ut demon oculis suis syncretitatem, & rectitudinem Iob contemneret. Nam cum aliquis venditioni exponit aliquam lorica, quam optimam esse dicit, neque ullo pugione posse transmitti: ne cientes aliquem defectum illi imponant, gaudet, ut de illa experimentum fiat, ut probetur, quam tortis, & exacta sit. Ita deus etiam in ipse probe noverit, quam fortes, & veterani milites sint iusti, quamque perfecti, & absoluti: ut hoc ipsum demonem non lateat, illos tradit in eius manus, & potestatem, & permittit, ut in ille tentationibus utrumque cos inuadat, & persequatur: ut sic vel ipsa experientia cognoscat, quam boni, & absoluti sint. Etiam Deus in malos animaduertit, & eosdè tortor est demon. Punxit Aegyptios per manū demonis, ut inquit Dauid. Munt in eos irā indignationis sue, indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per Angelos malos.

¶ Itaque ut recepturi canamus, boni, & mali multoties a demone torquentur: id tamen propter diuersos respectus, & fines, mali in punitionem, & correctionem. boni vero, ut magis mereantur, laudentur, & honorentur. An iste qui demoniū habebat, malus esset, vel bonus, illud ego non capio: tamen hoc audeo dicere, deum permisisse, ut hic tam grauiter torqueretur duabus de causis. Prima est, ut cum nos propriis oculis intueamur, quā malè nobiscum agat, eum (minimo odio) prosequamur, & iungetur ei finis: tamen ab est, ut suis consiliis sit acquiescendum.

Hec

Matt. 8.

Iob. 1.

Matt. 8.

1. Re 16

Iob. 2.

Psal. 77.

Hæc est inter alias potissima ratio, quare Deus sapius permittit, ut dæmones humana corpora ingrediantur, & ut ea grauissimis malis torquant: ut hoc propriè dicendum sit. *ut dæmones in hominibus* uersus eum geramus. Ut licet videre in nobis: qui cum aliqua infirmitate incognita laboramus, non statim remedium adhibentes, interimus. Sed si aliqua signa talis egritudinis vel in facie vel in corpore ostenderentur, tum remedio adhibere possemus. Si autem non ostenderentur, neminem non cognosceretis, non fugeretur ab eo: & sic in inferni crucem, & tormentum vos præcideret. His verò externis persecutionibus intelligimus, quanta mala nobis ipsis inferre debideret. Et hac etiam de causa permittit sapiens Deus, ut dæmones horribili uultu, & terribili specie, & perniciosissimam pestem fugiamus ac detestemur. Quid enim esset si pulchra, & dulcissima, & turpis sit, sic a peccatoribus diligitur? Et illud quidem maxime est deplorandum, quod cum dæmon adeo inimicus noster sit, maledictum, & detestabile nomen eius à multorum ore nunquam excidat: & infantes maiorum morem, & exempla sequens, ab ineunte ætate versant hoc nomen in ore: & dulcissimum, & suauissimum nomen Iesu, vitam, & salutem secum ferens, & Deiparæ virginis nomen obliuiscuntur, &c.

¶ Secunda ratio, quare Deus uoluit hunc hominem externis malis angere, fuit, ut inde possemus elicere, quæstia, & quam graua mala ipsi animæ inferat. Sed aduertere diuersum esse dominium, quod dæmon habet in corpus, ab eo quod habet in animam. nam corpus ipsum ingreditur, animam uero nullo modo potest: quia anima non habet nisi terminos essentia, cum sit simplex, non autem quantitatiuos. Nam intra terminos essentia non esse rei: ideo dæmon non potest esse intra animam, quia non est de substantia eius, nec virtus dans ei esse. Solut autem Deus dicitur esse in anima, quia ipse habet in infecam operationem essentia. Possunt autem spiritus habere aliquas

operationes circa alios spiritus, & tamē omnes sunt additæ essentia: ideo unus spiritus nunquam est in altero licet operetur circa ipsum. Et ita licet unus Angelus perficiat, & illuminet alterum, non dicitur esse in eo: sed aliquid exterius operari. Sic dæmon quamuis non sit intra animam, operatur tamen circa illam. Quid tamen operetur, uidere poteris in corpore huius hominis, quod cæcum, mutum, & surdum reddidit. Hæc eadem operatur dæmon in anima, cum illam possidet per peccatum.

(ut inquit Eua gelthia) dæmon tamen efficit mutum, ut nequeat sacerdoti confiteri sua peccata. Adherere (inquit per Ezechielem) faciam linguam tuam palato tuo, & eris mutus. In palato relidet gustus. linguam adhaerere palato, est voluptatem capere, & in peccatis gaudere. In tertio libro regum scriptum est sacerdotes Baal uoluit sacrificare:

vero illos irridebat: & obtulit Deo sacrificium, & fecit altare, & posuit ligna, & misit aquam in aqueductu, & diuit bouem per membra: & cecidit ignis de celo, & deuorauit holocaustum: Aspice igitur o peccator, quod quando dæmon in peccatis detineris, & in

in Deum conuersus, lachrymis, & genitibus tua peccata contere, & cor tuum, & animam in holocaustum illi gratissimum offer, quemadmodum ipse tuas fecit. Primum Propheta altare suum ordinauit. deinde uero ligna composuit, & altari superposuit. Ita tu in memoriam reuoca omnia peccata à te commissa per seriem decalogi, omnes cogitationes tuas, loca etiam, in quibus deliquisti. Vocauit Deus Ezechielem, & dixit ei. Fode parietem. Et cum pertodisset, ingressus uidit: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium

tiam dicitur peccator. Fode parietem, rump. secreta, & ingredere conscientia tua penetrata: & ecce uidebis similitudinem reptilium, & animalium, & idola, & mille generis agnitorum depicta in pariete conscientia tua: & ut uno verbo

Rom. 7.

concludamur videbis auaritiā, luxuriā, & superbiam omnium malorum radicē, & fontem. Peccatores enim similitudinem gerunt repulsum, & animalium, iuxta illud Pauli. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis: & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Has imagines peccatorum, & idolorum, serpentum, & quadrupedum, quæ tu summe veneraris, & colis, te ipsum parans ad confessionem, debes foras extrahere: quemadmodum ceruus facit, qui positus ad ingressum speluncæ serpentis torti sua respiratione efficit, ut a domicilio serpentis egrediatur, & sic cum interficit, & quasi pelle noua inducitur, & renouatur. Itaque volueris tua peccata plangere, & in eorum cogitatione, & contemplatione perliteris, foras extrahes ab spelunca animæ tuæ venenosos peccatorum serpentes, qui virtutis tibi in mortem, & cruciatum æternum propinabāt. Quibus omnibus recte prouidebis contritione, & dolore: atque ita innouatus & in alium hominem conuersus remanebis, si conscientiam tuam recte examinaueris. Quod in veteri lege ostendit Deus, iubens ne otteretur illi animal quod non ruminaret. Quando foris aduenis, & cubile tuum ingredieris, obsecratus solis luce, omnia tibi obscura, & tenebrosa apparent: at vero si paululum quieueris, omnia clarē, & aperte videbis. Non admodum hoc est dissimile, cum peccata tua contemplaturus accedis, qui statim principio nullum peccatum vides, quali nihil appareat, quod possit confiteri: at vero si quiescas manseris, & in eorum contemplatione perliteris, omnia peccata tua quasi quodam in limpidissimo speculo poteris contemplari. Si tibi dictum fuerit, ingrediar domum tuam duo vel tres latrones, ut te interficiant, & exilent: tunc quæ posses diligenter, & industria totam domum lustrares, nec lecto accumberes, quousque omnes inuenires: quod si vnum, vel duos comprehenderes, diligenter etiam tertium perquireret, ne forte ille te interficeret. Nam quid tibi proderit, si octo latrones sunt ingressi, ut

Leui. 11.

septem comprehendas: vel si tres, ut duos inuenias? poterit nanque qui remanet absconditus, facile te interficere. Sed quod dolendum est: sunt multi, qui triginta vel quadraginta leralibus peccatis conscientiam habeant grauata, contenti sunt tamen, si tria vel quatuor confiteantur. Attende obsæro, & considera, plus operis, & diligentie impendendum esse in discrimine animæ tuæ: quam in discrimine corporis, & vniuersæ substantiæ. Alii sunt qui Nabuchodonosor assimilantur, qui cum per noctes quietem somnassent, sapientibus, & auguribus suis dicebat. Dicite mihi somnium, & interpretationem eius. Et ille respondabant ei. Dicat rex somnium seruis suis: & interpretationem eius indicabimus. Ita sunt multi, qui ipsi confessario dicunt, Pater, interroga me. Vultis ne ut confessarius vaticinetur peccata vestra? Dicite vos somnium, & sacerdos solutionem dabit. Sapientes illi non erant vaticinaturi somnium Nabuchodonosor. Diceret ille somnium, ipsi vero interpretationem adhiberent. Prius itaque conscientiam tuam examina, & præparate ante confessionem. Nam

Dan. 2.

Eccl. 18.

Leui. 11.

¶ I. cruce vero holocausti aqua asper-

lit

Esa. 38. sit Elias. Quo inuitur, vt non sine lacrymis, contritione, & pœnitentia hæc fiat confessio. Ita sanctus ille rex Deo dixit. Recogitabo tibi omnes annos meos

in manu. **Non solum** cogitabo, sed recogitabo. Non solum cogitare semel: sed iterum, & sæpius recogitare. Et annos meos dixit. nã tua crimina, flagitia, & peccata debes cogitare, non autem aliena. vt sunt multi qui in confessione occulta aliorum peccata detegunt. Omnes addidit: quia

4. Re. 5. nullum peccatum inter lineas est prætermittendum. Naaman, vt à lepra mundaretur, omnes vestes exuit. Deus etiam iubebat, ad hoc vt leprosus restitueretur in pristinam sanitatem, vt prius eum de-

Leui. 54 is, & integra omnia peccata funditus debet radere. Rex aliorum Amon rasit dimidiam barbam, & vestes seruorum Dauid: quod facere videntur illi, qui in confessione partem peccatorum aperiunt, partem vero hient: ideo grauissime punietura Deo, sicut punitus est rex Ammonitarum a Dauid. Aut etiam, in amaritudine animæ meæ: nam dolore magno compunctus tua peccata debes exponere.

Psal. 38. ¶ Quærit (quemadmodum Elias) os tuum aperiri, & culpas & delicta sacerdotipande: qui Christi vices habet. His hominibus sic actis, statim descendit ignis de celo, qui omnia peccata tua abluat: vt in te illud saluti adimpleatur. In meditatione mea exardescit ignis. Super sacrificium eorum qui in inuocabant Baal, non descendit ignis de celo. Et si in illis contingeret, qui pro arbitrio constitutum eligunt, vt suo genio indulgeat, quique de iactis, & interitibus abluant. Clama cum Lilia ad pedes sancti, & eruditi confessorii: ne iactis a dæmone, & ombutescas coram bono confessorio: multo quippe melius tecum agat bonus, sapiens & electus: quam malus, insipiens & ignarus. Magdalenam eum, quæ peccatrix erat: iharileus me, & moelha, & opprobriis afflicta: Clissus vero vt sanctus, & noster, & eius partes tuebatur, & frater in iustificatione præhabebat. Vide Christum, postquam iter cum Petro

abnegauerat, quàm piè, misericorditer, & benignè cum illo se habuerit. Posset Christus illi dicere, Petre, Petre iste nẽ sunt robusta illæ vires, & fortis animus, quem aduersus inimicos ostentabas? Illa nẽ verba illa quæ reliquis fortitudinem, & audaciam addebant? Nullum certè verbum Christus Petro dixit, quo vel crimẽ suum coram obiceret, vel quo Petri facies contunderetur. sed pie & benignè illi pepercit. Hoc idem bonus, & rectus confessorius tecum efficiet. Deus quippe inquit, Ne abominaueris Idumæum, quia aduenia tuus in terra Aegyp̃ti. Hoc idem confessorio Deus inquit. Debet etiam sacerdos animaduertere se aliquando lapsus, & integer, quia semel vel bis non deliquerit. Ne igitur tu peccator ad pedes sacerdotis iacens, pudore delictorum suffundaris, & mutus effectus, peccata ileas in memoriam reuoca, exquirisimum illud ignominie penus, quod coram nullibus hominum pilus est pro te. Quare tu vere cundiam habes, cum soli vni homini peccata pandis. Verecundia mea contra me est semper, Dauid dixit. loquitur de Christo Redemptore nostro. Et in alio Psalmo ad patrem alloquens, dixit. Tu scis imperium meum, & consolationem meam. Ite

facile posset succurrere: vel potius omnis stabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabit contra cordium. Dauid iuramento rapuit uxorem Vnæ: Deus vero Propheta illi dixit. Tu scis illi in occulto ego faciam illud palam in conspectu omnis Israel. Quod tu in domus tuæ penetralibus, & secretioribus locis commisisi pernituit Deus, vt tui conuicini recte no tinte, postea vero in extrema die cunctis genibus pateat. Senes illi qui falso accusarunt Surannam, dicebant ei, Nemo nos videt. Deus vero qui etiam cogitationes cordium scrutatur, notum fecit populo crimen nefandum. Si sacerdoti contiteberis peccata tua, occulta erunt. An minus omni populo erunt manifesta. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum

tecta

Deu. 23

Psal. 43

Psal. 68.

1 Co. 4

2. Re. 11

2. Re. 12

Dan. 9

Psal. 31.

testa sunt peccata. Si in memoriam adduceres pudorem illum, quo deberes suffragari, & peccata in vultu ostendissent: utique demon coram sacerdote non te mutum, elinguem, & balbutientem efficeret. Siquidem bene nostri, nullo casu quantumvis difficili, confessorium posse tua peccata alicui aperire. Confitere igitur omni procul seniore pudore: quando quidem in hoc sacro sancto, & mirabili sacramento ab omni peccato etiam gravissimo mundus efficeris. Nam qui in fluvium cadit, etiam si qua ad medium corpus, vel usque ad barbam accedat: nihilominus tamen adhuc tempus restat, quo possit vivere. At verò si eos infelicitatis, & miserie peruenierit, ut aqua iam os intret, & cooperiat eum, statim intersbit. Sic similiter etiam si gravissimis criminibus oculos Dei offenderis, si ita congnatus es, ut indignum te iudices ante faciem eius apparere: si denique à plantis pedis, usque ad verticem capitis tui nihil bene sanum, & tutum fuerit: si tamen ostium vales aperire, & ad pedes sacerdotis accedere, lingua adhuc superest vita. Illud tamen diligenter tibi illi cauendum, ne in tantisque coluntis, & multitudinem peccatorum petuentis, ut eis valeant suffragari corat. Deum siro mutus & fecens loqui non possit. Vnde David, O memi perierui, & attraxi spiritum. Quod ad modum David aperit os, ut aerem posset attrahere, & videret tu in confusione aerem, & statum spiritus sancti attrahere, ut possis vivere. Quod idem in animalibus rationis experibus experiri possumus. Primum quod tacit lupus, cum ovem capit, guttura ore comprehendit, ne possit boi care, ut vel sic pastorem exciret: & a moribus lupi eam eripiat. Sic diabolus ori nostro pudoris fetas imponit, ne clamare possimus, & illis pom pastoris auxilium inuocare, qui super humeros amissam ovem deportavit. Hoc igitur est hominem mutum effici a peccatore. nam quemadmodum hunc cuius corpus habitabat, efficiebat mutum, ita etiam peccatorem, cuius animam possidet, elinguem reddit, ne sua peccata possit confiteri.

¶ Aliud etiam est hominum genus qui in confessione dicenda tacent: tacenda vel

Stel. in Luc. Tom. 2.

roducunt & I. p. 1. et igitur Quam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die. Qui igitur fieri potest propheta sancte, ut tota die tacendo clamaris: & clamando taceres? Ambofaciebat: nam ea taceat, quae dicturus erat: & verbis compositis, alios alius addendo sermonibus nihil denique dicebat. Quod multi duobus vel tribus verbis possent dicere, idque clare, & aperte: variis anibagibus proferunt culpam minuendo, & rhetoricas rationes multiplicando. Et sic isti loquentes, tacent: & ideo ossa eorum & ipsi in peccatis inueterascunt. In cuius typum, quando Rachel ex Mesopotamia veniebat, idola abscondita secum ferebat: postea verò cum Iacob petisset ea manifestavit, & intodit. Si igitur tu adhuc cooperuisti tuorum peccatorum idola, ea sacerdoti offer: & aperit. ipse enim ea operiet, ubi nunquam magis appereant, & quemadmodum Aegyptii in mari rubro extincti fuerunt, quos filii Israel nunquam deinceps videntur, sic tua peccata in confessione extinguuntur. Obserua etiam quod non solum demon efficit hominem mutum, ut adhuc diximus: sed etiam his modis, & signis perunt, quibus reliqui, qui natura ipsa nascuntur muti. Isti quippe natura elingues per signa, per digitos per gestus corporis ostendunt, quid velint, quid cupiant, quidve dicant. Sic peccator mutus effectus, gloriam, quam ipsis operibus petere, & comparare debet, & sine dolore potest dici, Christiani signa cum in colum dusunt, opera verò in infernum. Christiani signa sunt, se cruce insignire. Ecclesiam ingredi, flexis genibus orationem fundere: opera vero nec cum Turcarum aut Arabum operibus comparanda. Nam si, & minimum sacri auditio: quod aliud sunt quam signa Christiani? At si verò, vel minimum conuictum in eos retorseris, si vel simbram vestimenti tetigeris, ira perciti, & commoti de minima iniuria accepta cum scenore vindictam sumunt. Oes isti sunt muti, nihil præter signa habent. Ostende mihi fidem tuam ex operibus, &c. ¶ Secundò demon hunc hominem obcecabat: ut moris illi est, cum oib' peccatoribus

1. 1. 3

Gen. 3. 1
Gen. 3. 9

Exo. 14

Iaco. 2. 1
facit

- bant ; cum non didicerit ? Et rursus muni-
 liti ad Pontifices , & Phariseos . Nun-
Ibidem. quam sielo quæuis est homo , sicut hic . Et
Mat. 7. Matthæus inquit , quod admirabantur
 turbe super doctrinam eius , David autem
 oprinè demitabatur opera Descum dice-
Ps. 103. bat . Domine Deus meus magnificatus es
 vehementer : confessionem , & decorem
 induisti , amictus lumine , sicut vestimen-
Eod. ps. to . Et alibi . Quam magnificata sunt ope-
 ra tua domine , omni in sapientia fe-
Ps. 112. cisti . Et iterum , Mirabilia opera tua , ideo
 scrutata est ea anima mea . Sic scrutemur ,
 contemplemur opera Dei , misericor-
 diam , bonitatem , & patientiam : vt in
 eius amorem , & dilectionem magis in-
 ceendamur : ita vt cum Propheta possimus
Psal. 72. canere . Quoniam inflammatum est cor
 meum , & renes mei commutati sunt .

Quidam autem ex eis dixerunt .] Cer-
 tum est hos fuisse Phariseos (vt ait Mat-
Mat. 12. thæus) & Scribas , qui à Hierosolymis
Mar. 3. descenderant : vt ait Marcus . Hi enim ma-
 licia , & calumnia pleni sagaciter , & astu-
 re molebantur Christi miracula inuerte-
 re , & attribuire in demonis potestatem .
 Quili hi , & non alii calumniatores debe-
 rent esse . Iudabat eum populus , & ip-
 sius doctrinam suspiciebat : hi vero inui-
 murabant . Id quippe à natura nobis est

opus aliquod præclarum , & egregium per-
 ficit , omnes , qui de illa re non agunt , il-
 lum laudent , extollunt , venerentur , &
 suspiciant : qui vero de eadem re agunt ,
 & in altimatione populi magni haberi ,
 statim inuidia acriter eos inuadit , opus
 alterius contemnentis , & in nihilum re-
 digentes . Nam si aliquis egregie concio-
 netur ad populum , vel orationem lucu-
 lentiam , & elegantem habeat , populus ,
 & de illa re non agit , statim in eius lau-
 dium prorumpens , inquit , Beatus ven-
 ter , qui te portauit . At verò sapientes ,
 & literati inquirunt , Bene quidem , sed
 non ita egregie concionatus est . Vel sit
 dux qui animosè , & viriliter strar
 aliquod in bello sit aggressus : quibus de
 magnanimus hic est : quàm strenuè , & di-

uidia eos comitatur , & dicunt . Fortè hoc
 illi contigit , non sua industria nec pro-
 pter peritiam , quam habet in rebus belli-
 cis . Nunquam satis deest , quid possint
 opponere : vt laudem , & honorem illi de-
 bicum possint detrachere . Sic debes ab eo
 cauere qui tui officii est : & semper suspe-
 ctum eum habere , nam quando minus ti-
 bi caueris , si ille potest , vender te , & in
 manus inimicorum te trader . Inter pa-
 stores Abraham , & inter pastores Loth lis
 erat & iurem . & non ob aliud , nisi quia
 eiusdem officii erant . Ioab amulus fuit
 Amassiæ , quem tandem interfecit , quia
 cogitabat Amasiam velle competere cum
 eo de officio . Non sunt amuli Christi su-
 tores , sed Pharisei . & literati quia Chri-
 stus vir sanctus erat , & sapiens . Sed qui
 isti dicant , audiamus .

In Beelzebub principe dæmoniorum
 erant dæmonia .] Sed vt iam magnitudi-
 nem malitiæ illorum cognoscas , aliqua
 hic sunt considerata . Primò debes mo-
 res , & ingenium impiorum perpendere .
 Nulla quippe est tam illustris , & insignis
 virtus , tot tantisque omnium gentium laudi-
 bus cõdecorata : quàm impij sua malitiavi-
 tio non tribuant . Quemadmodum enim
 lignum , cuius dimidia pars submersa est
 in aqua , altera vero ab aere continetur ,
 fractum , & obliquum esse videtur , cum
 tamen reuera integrum , & rectum sit : sic
 ea virtus , quæ recta ratione perfecta om-
 nibus videtur , & iure numeris absoluta ,
 ab improbis defectuosa , & iniqua iudi-
 catur , non ipsius virtutis causa , sed pro-
 pter deprauatum , & corruptum iudi-
 cium . Fallit enim eos iudicium , qui per
 aquam inuidiæ , & malitiæ res gestas ini-
 micorum cernunt : cupientes aliorum glo-
 riam labellare , & intringere , quam
 alias magni , & egregij viri multis labori-
 bus , & periculis sunt consequuti . Nul-
 lum est enim opus adeo bonum , sanctum ,
 & perfectum , cui mali , & improbi ali-
 quem defectum non imponant . Nam si
 humilis es , abiectum , & vilem te iudi-
 cant : si patiens , pusillanimum te dicunt :
 si studiosus , statim hypocritam agere di-
 cunt : si abstinentes es , parcum , & avarum
 appellabunt : si tacitus , insipiens iudicabunt .
 si loqueris garrulus statim dicitur : si de-

notus ,

votus, sanctitatis simulatorem te praedicabunt, si iustitiam leceris, crudelitatis increpaueris: si misericordia usus fueris, id mereris: si gravitatem indueris, iam factus es infans, & amens. si asabilis, comis, blandus, & mansuetus, parum te facient, & contemnent: si distribuis in pauperes, & amicos, iam prodigus: si minus dederis, iam es avarus. Et ita vix fieri potest, ut iniquis, & invidis hominibus aliquid possit esse impedimento, quo minus aliorum famæ, & virtuti non semper detrahant: quibus quidem non est opus, ut ansam, & occasionem murmurandi præbeas, nam ipsi sibi illam accipiunt. Quod sanctus opus fieri potuit, quam hunc nominem curare: qui surdus erat, cæcus, & mutus? Quis poterit credere: quod de hac re illi acciperent murmurandi occasionem? O malitia Pharisæica, quæ in huiusmodi mali possent dicere, calumniam inuenerunt. Populus admiratur, & laudat: pharisæi vero, & Scribæ detrahunt, & calumniantur. Quemadmodum enim proprium est bonorum aliorum opera, si bona fuerint in bonum tribuere, si vero mala, ea excusare: sic e contrario mali, bonum ipsum in malum finem reuoluunt, & maculis, & delectibus illud labefaciunt. Quod utrunque in sacra pagina optime demonstrari potest. Et de impiis. Cum David nuntiaret nuncios, ut consolarentur. Anon Regem Ammon de morte patris sui Naas charitate motus, impij illud opus bonum sua malitia inuidentes cogitarunt ex ambitione illud procellis, & ut terram specularentur. Sic isti illud opus Christi, demonis virtute dicunt esse laudum. Nam tam isti, quam illi Ammonitæ bona proximorum in similitam partem retorquebant, educti a magistro suo diabolo. Is namque cum audiret Deum laudantem bona opera, & sanctitatem Iob, dixit, Nunquid Iob gratis timet Deum? Nonne vani isti domum Iob, &c. Sua nequitia demon, quæ semper de quocunque bono nostro pugniter, ea quæ recte, & sancte Iob operabatur, dicebat leuasse propter sui ipsius commodum, & utilitatem. At vero pii, & recti homines, quando opus malum excusare non possunt, saltem

Stal. in Luc. Tom. 2.

intentionem dicunt fuisse rectam, & benam. Quod opus nunquam fuit deterius, quam lapidare innocentem? Et tamen beatus Stephanus id excusans inquit, factum fuisse ex ignorantia. Nè ille uas inquit illis hoc peccatum: quia nesciunt, quid faciunt. Sic sanctissimus Ioseph opus illud uelandum, quod fratres aduersus eum commiserunt, eos excusans, & liberans a peccato, inquit, opus esse à Deo sic ordinatum. Fluvius enim magnus omnes riuulos ad se venientes complectitur: ignis etiam omnia comburit, & in se conuertit. Ita simili modo hominem quæcunque videat, quantumvis bona illa sint, in malitiam conuertit: bonus vero contrarium ingenium habet. Serpens florem comedit, & in venenum conuertit: apes verò in mel, & saccarum. Ita ex eodem opere mali occasionem accipiunt murmurandi. boni verò in laudem dei prorumpunt, & eleuantur.

¶ Præterea hæc ædificium mensuratur

es super ipsum posueris magis firmam, & stabile permanebit. at vero si regula & mensura defecerit, quidquid superstruxeris corruet, & solo æquabitur. Ita similiter cor nostrum est veluti basis, & fundamentum super quod ipsa virtus debet edificari cum rectitudine, & normam rectæ rationis obtineat, quidquid amplius oneris addideris, illud magis firmabit, & roborabit. At verò si voluntas malitia sit infecta: quidquid videat, in suam ruinam, & perditionem conuertit. Nam cum Christus multa miracula faceret: statim Caiphas, & pharisæi consilium inierunt, ut morte eum damnarent. Et isti Caiphas, & pharisæi, & turba, & sacerdotes, & omnis populus congregarunt, quæreretur. Quare

rent ipsi. Quia hic homo multa signa facit. Si verò a Petro, Andræ, Iacobo, Ioâ

Act. 7.
Gen. 15
& 50

Io. 11.

Iob. 1.

nerò phariseos interroges, quare Christum irident, & blasphemantur? dicent tibi: Quia loquutus est mutus. Quid est in eo?

pariat, & generet? Nulla certe alia, nisi quia corda utroque diuersa, & inter se dissidentia sunt. Quo sit, ut quod unis est medicamentum, & remedium presentaneum aliis sit venenum mortiferum. O utinam tibi non contingat, quemadmodum phariseis. O quot, & quanti sunt homines, qui cum miraculis Christi potius deberent conuerti, & charitate liquefieri: eadem miracula ipsi in occasionem accipiunt, ut deteriores sint peccatores. Nonne mirum, & ingens miraculum est, quod Christus in te efficit, cum tot tantaque flagitia a te commissa nimia patientia, & misericordia sustert? Hanc igitur bonitatem, quæ in illius amore deberet te adducere, & inflammarè, ut tantum dominum tam piū benignū, & misericordem non auderes offendere, tu eam accipis, vt maiora crimina committas, & peccata peccatis addens, dicas, deus est bonus, infinita eius misericordia, peccatorum causa in ara crucis te pretium exhibuit. Quod quidem libenter ego fateor, illum esse tuum misericordem, quando quidem patitur, ut suā bonitatem, & clementiam tuæ malitiæ fuitricem facias: & crucem, quam ipse accipit, ut regnum diaboli induceret, tu ea accipias, ut magis illud timeas, & corroboret. Ignorasne miser peccator, quoniam benignitas dei ad penitentiam te adducit? An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contempsisti?

Rom. 2.

propterea cor thesaurizas tibi iram in celis. Cum ergo habes, ut ex bono malum diligas, indulgentiam peccatorum, audaciam tuam, ut deterior sis, & peior. Hoc idem Christum in cruce pendentem magis dominum vexabat, quam ipsa mors: quando quidem de morte nullo pacto conque-

Ps. 128.

tam inquit, Supra domum meam fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem tuam. Hæc enim erat lis, &

controuersia inter prophetas falsos, & veros: quod veri iustitiam dei peccatoribus nuntiabant, tali verò invidiam pacem, & misericordiam promittebant.

Hebr. 27

dicebant vobis, Non veniet Nabuchodonosor, &c. Tu idem facis, cum dei patientia non vteris, nisi in tuum damnum, & malum. condens diuinam iustitiam nunquam uenturam, solum qui te caro, & appetites hoc tibi persuadet. Si in puteum uto, & cæno plenum aquam puram, & aquam amittere, & cænum turbare: sic miracula, & bona quæ Christus confert impiis, ipsi in deterius conuertunt, & peiores, & sordidiores efficiuntur. Tu licet phariseus es qui miraculis Christi abuteris: Quare obsecro sancte, & bone deus homines sic adeo te offendunt, & flagitis, & peccatis te lacerant? Quia bonus es. Nanti statim, quod homo in peccatum laberetur, certo sciret, quod ipse medius deberet rumpi, & interire, non utique ita facile, & velut nihil agens tuam bonitatem, & clementiam ostenderet. Et statim cum peccant, & penitentiam non agunt, certo cognoscerent a terra esse absumendos, continuo te ad te conuerteret. Vel iam bone deus si hoc non efficit, illud præstares, quod demones illos in Tartara de truderent, proculdubio nunquam tua bonitate absterentur. Sed quia tu bonus es, & ipsi tibi longiorem viam promittunt, hoc audent facere. Tu autem homo insens, & amens his cogitationibus de uane scens, audi quid sanctus Propheta dicat. Nunquid deus iudex iustus, & patiens, non irascitur per singulos dies? nisi conuerli fueris gladium suum vibrabit, arcum suum, &c.

¶ Aduerte etiam, quanta sit istorum malitia & ingratitude, & quanta domini bonitas, & clementia. Non solum eorum malitia perpenditur ex eo, quod Christi miraculis peiores efficiebantur: sed etiam ex temporis circūstantia. Nam quando potius ipsis deberent conuerti, & dei opera admirari, tunc temporis malitia eorum corda adurente magis murmurabant, & irridebant. Vix explicari potest quanta sit hominum ingratitude: nam quando

maiora

Exo. 32. maiora beneficia ipsis impartiunt, tunc magis illum contumeliosius afficiunt, & inhonorant. Cum enim Deus legem dedit Moysi, & tabulas illas lapideas, & Israe-
litas legem docebat, ipsi tanquam ingrati-
ssimi vitulum faciebant. Ille dabat leges quibus deberet componi, ipsi verò vitulum conflabant. Ille occupabatur in
coram gubernatore, & veritate
tum cultura. Similiter Christus cum in ul-
tima cena corpus, & sanguinem suum
cibum saluterum mundo condiebat,
mundus de acerbissima eius morte tra-
hebatur. Ille constituerebat illis, & or-
dinabat uitam: ipsi uerò mortem illi pa-
rabant. Hoc egregie Apostolus perpen-
dit inquit, Dominus Iesus in qua no-
cte tradebatur accepit panem, &c. Vbi
diligenter debes illa verba notare: in qua
nocte tradebatur. Tempus enim assi-
gnat, in quo tantum beneficium mundo
contulit. Ac si diceret, Omnia Christi
benignitas: o execranda hominum in-
gratitudo. Nam si tam graue malum, &
peccatum alio quouis tempore perpetra-
rent, non ita mirandum esset: sed tanta
fuit Christi bonitas & charitas, qua nos
semper fuit prosequutus, ut in nocte, qua
ipse tradebatur, cibum illum ordinaret,
qui uitam asseribat: tanta uerò hominū
iniquitas, ut in ea nocte qua tantum, &
tam egregium beneficium illis prestabat,
mortem ipsi molirentur, & pararet. Mul-
totes etiam hoc tibi contingit, qui cum
ludens sedeat sanctum eius nomen blas-
phemari, & grauissime in eum peccas:
ipse uerò, qui rebus omnibus prouidet
eodē tempore tibi creat fructus suauissi-
mos quo tuam bilē possis temperare. Rur-
sus, tempore quadragesimę, in quo om-
nia, & cuncta creatura in
duunt, nouas cogitationes, & ad Deū ac-
cedunt, ieiunantes, diuinis rebus assisten-
tes, tu in prędia tendis extra ciuitatem ne
saceris interfectis, & ut cōdones non audias.
Eo tempore, quo potius in Deū deberes
conuerti, in prius, & deterius uitā mutas:
& multi, modo, ut Iudæi olim hebdoma-
da sancta Christū crucifigunt, quando de-
berent potius tantum beneficium cogno-
scere, & in amorē diuinū inflammari. Ita
si etiam si Christum odio haberet, debe-
ret hoc loco, & tūpore tacere, & cōfundi:
quādo alii illū ad mirabantur, & laudabit.

¶ Tertiō etiam aduerter, quā dū dixeris
sit consilium, & iudicium Dei: & consiliū,
& iudicium, & c. Nam si in
hominum opinione sancti, recti, & probi
habebantur: populus uerò simplex, inop-
tus, & imbecillus, & c. Iam tunc, & c.
Phariseos fuisse blasphemos: & iniquos
peccatores. Quare nemo contentus sit ho-
minum laudibus: & opinione probat: nā
multi sunt in cōlo, qui hominū iudicio,
& opinione iniqui, & pessimi peccatores
in mundo erant: multi etiā modo in forni
tormentis, & cruce torquentur, qui ab ho-
minibus sancti & recti existimabantur.
Itaque locus ille docet, quo pacto homi-
num sententia apud deum fallax, & men-
dax sit. Nihil cures ea, quæ populus dicit:
nam recte nouit malum laudare, & appro-
bare. bonum uerò vituperat, & damnat,
& quod hodie approbat, sequenti die ma-
lum iudicat. Non est dubium, qui mentē
& intellectū amittas, si oculos comederis
in ea, quæ homines dicunt. Vnde beatus
Paulus. Mihi autem pro minimo est, ut ā
vobis iudicer, aut ab humano die. Sed ne-
que me ipsum iudico. Qui autem iudicat
me dominus est.

¶ Quarto exemplum debent esse nobis
pharisei, quā miser sit homo, & ab-
iectus, quando a Deo derelinquitur.
Quis non timebit? Quis non stupeſcet?
Quis tale De iudicium non timebit?
Quis non videt quanta illi mala sint pa-
rata, & quantis miseriis & calamitati-
bus sit obnoxius is, qui ā Dei gratia de-
seritur? Quis obsecro suam propriam mi-
seriam non deplorabit? Etenim quod ma-
lum in aliis hominibus conspiciamus, id
nos proculdubio faceremus, si nobis De-
i suam gratiam subtraheret. Itaque hæc
exempla iudiciorum Dei nobis frequen-
ter in mentē veniant, ut semper nobis ad-
sit timor Dei, & ut nos ipsos valeamus
agnoscere, & quā parua sit nostra suffi-
cientia, nisi Dei manus nos sustineret. Ideo
monet Paulus, Ut qui se stare existimat
videat ne cadat. Quamobrē quilibet Chri-
stianus cum David debet orare, & dicere,
Nē prouicias me ā facie tua, & Spiritum
sanctum tuum ne auferas ā me. Absque
1 4 re enim

1. Cor. 4

1. Cor.
10.

Psal. 50.

- te enim nequeo subsistere: sine te in omne flagitii genus dilabor. Hanc igitur vitiatem ex Pharisæorum blasphemia depromere debemus. Hi enim non sentiebant sicut loquebantur: nam aliud credebant, aliud verò ore latebantur mentientes. Fugiamus, & nos mendacium: **Psal. 3.** nam scriptum est. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. In diluuiò vniuersali cum Deus omnem mundum destrueret, pepercit Deus Noe, & suis: & in incendio Sodomæ, pepercit etiam Loth: **Gen. 8.** & in subuersione Ierico, liberaliter se habuit cum Raab. Et in societate sua admisit Petrum peccatorem, & persequutorem suum Paulum, & usurarium Mattheum, & peccatricem Magdalenam. **Gen. 19.** Nunquam tamen reperitur admisisse aliquem mendacem. ¶ Secundo lugere debemus linguas maledicas. Nam Ecclesiasticus inquit de lingua mala. Vilius est infernus quam illa. Quia infertur solum damnatos, & malos torquet. Lingua verò pessima, malos, & bonos. Inferni ignis iustus, & sanctis virus patitur: lingua vero mala studiosos persequitur: de Christo qui summa sanctitas est blasphematur, & in calum spuit. Maius enim cor habent in lingua, boni vero linguam in corde. Vnde rexus vates. Te radice meditabitur lingua mea iustitiam tuam. In qua quippe cor ipsum deest sequi non audeat: contrariò nam cor & ratio, debent præcedere. Hoc igitur est linguam esse in corde. Os intus meditabitur sapientiam. Lingua nostra tanquam calamus esse debet, qui per se nihil facit, nisi si scriba ipsum moueret, ut ordinem, & normam seruet. Lingua velita nec vnum tantum verbum debet proferre: sed eam debet ducere, & dirigere ratio, ut recte, & ordinate loquatur. Aspice rogo tanta, & tam graua mala quæ ex eo quod homines corda sua in linguis habuerint, sequuta sunt: Inde enim tot tantaque scandala exorta sunt. Sed de his alias. ¶ Porro Belzeubus ut diuus Hieronymus refert in Commentariis super Oseam, idolum fuit apud Babylonicos, qui vocabatur Bel, Belus enim pater fuit Nini, in cuius honorem Ninus adificauit templum quod occasionem dedit idolatriæ accedentibus daemoniis, & simulacris responsa sua dantibus. Et inde in alias nationes mos, & ritus fuit translatus colendi illum: licet aliter iuxta linguam aliarum gentium nominaretur. Vocabatur Babyloni Bel, Ababab Baalim. Ab alius Baal. A Iudæis verò derisorie Belzeubus: hoc est Deus muscarum, eo quod in tione carnum, quæ ad sacrificia Bel ad nos impios arduamus. [Et alii tentantes signum de celo querebant ab eo.] Illi etiam erant ex ipsis Scribis, & Phariseis, ut patet in Matthæo, & Marco. **Mat. 12.** Grands est, hominum malitia: quæ verbis vili explicari nequit. Omneui mouet lapidem, ut Christum calumnietur. Odiosa est lux oculis apertis, & vita bonorum, iniquis. Postquam Moses loquutus est cum Deo in monte Sinai posuit velamen ante faciem suam: & populus illum videre non poterat. Sic mundus cum non potest conpicere nec intueri, qui in altitudine virtutis in eum Deo in similitudine motis communicat: sed talis est animibus, & mendacis obsecrat. **Exo. 34.** Camelus ad fontem bidam reddit. ne in aqua clara suam intuens deformitatem tibi sit intellus. Sic vita uisiorum mandetiam vitam impiorum, & eorum maritiam, & idcirco curant tam obsecrare. Sic isti posse existimant Christum obsecrare, & ipsius gloriam minuire: id tamen deprauato iudicio. Concedunt quod Christus multa facit miracula, sed alia maiora volunt heri. Quemadmodum Iosue celos quietere fecit, & Elias fecit ignem a celo descendere, qui combussit nuntios Chozia. Iudæi signa petunt. Græci vero sapientiam. Sic dixit Moles domino, quando intrebatur illam populo Israel. Non credent mihi, nec audient vocem meam. Et dixit illi dominus. Qui habes in manu tua? Vngam, &c. Deus omnium Mon potestatem, ut faceret hyæ coram Iudæis. Et hæc ratione duus fecit Deus Petrum prædicatorem, & doctorum Iudæorum, quia habeoat virtutem faciendi miracula: ita ut vmbra eius salutem, & incolumitatem consequeretur. **Acto. 3.**

Act. 14.
Gala. 2.

tur infirmi. Paulus verò quia doctissimus. & eloquentissimus erat constitutus fuit doctor gentium. Vnde quidam gentiles volentes illi sacrificium offerre, vocabant illum Mercurium: quia erat dux verbi. Quapropter idem Paulus ait. Qui operatus est Petro in Apostolatu, operatus est mihi inter gentes. Sic isti Iudaei signa petunt: & non contenti signis, quae fecerat, alia petunt: de caelo. ¶ Obserua autem quòd noluit Christus miracula de caelo facere. Primò quia Christus voluit ea miracula operari, quae vilia essent. Fuit enim miracula à Deo propter homines: quia propter se nullum miraculum Deus operatur, cum tali necessitate carcat. Et ideo ut in miraculo oportet duo sint. Alterum quòd ostendatur in illo diuina potentia: alterum vero quòd hominibus proficiat. Si ergo resurrectio mortuorum, & sanatio egritudinum sufficienter ostendebant, Deum esse cum qui mortuos suscitabat: sicut qui solem stare faciebat: insuper curationes egritudinum hominibus proficiebant. Signa autem de caelo nihil emolumenti ipsis afferebant. & ideo magis completa est ratio miraculi, & eius finis in curatione egritudinum, quam in prodigis de caelo. Et quia Christus venerat, ut nostrae salutis consulere, semper ea miracula faciebat, quae ad hominum salutem proderant: non ea quae tantum ad curiositatem, & speculationem conducebant. Nullum est dubium quin maius esset commodum & utilitas ut caeco oculi aperirentur, quam vel ut caelum quiesceret, vel aliud simile. Vnde non debemus quae tuis, animaduertere, quantum debeas Deo, qui suam sapientiam, potentiam, & virtutem, in tuam utilitatem exercet, sanguinem denique, & propriam vitam pro te contempsit, & in omnibus miraculis semper tuum commodum, & utilitatem respiciebat. Quocirca miracula caelestia non faciebat, sed ea quae pro futura erant hominibus, eorum langores curando. Vtinam tu eius honorem, & laudem factis tuis respiceres: sicut ipse suis tuam utilitatem, & profectum. Ipse dum hanc vitam debebat totus erat nostro seruicio intentus: nos verò debui-

tum illi honorem, & obsequium postulare. Quas causas agere solent Philippensibus scribens. Omnes quae sunt quae sua sunt, non quae sunt Iesu Christi, &c.

¶ Secundo noluit facere Christus miracula, quae homines calumniari possent: nullum tamen est miraculum quod facilius calumniam potest pati quam id quod à caelo sumitur, & maxime ab eis, qui rudes sunt, & insipientes. Nam propter elongationem à caelo, & ignorantiam earum rerum, quae in ipso accidunt, multi putare possent, ea quae supra naturam, & virtute diuina fiebant, posse accidere ex causa naturali: quae autem in hominibus fiebant, non ita facile calumniam pati poterant, nam ipsa sensus, & oculis patebant. Si isti autem ea, quae propriis oculis videbant calumniabantur, quid facerent si de caelo viderent petita miracula? Sine dubio dixisset, & Magos in Aegypto multa signa edidisse.

¶ Præterea in veteri testamento miracula fiebant in caelo, quasi ab ipso Deo, & non ab hominibus venirent: Christus autem miracula fecit in terra ut ostenderet, se habere potentiam faciendi miracula, quae non prouenirent aliunde. Ideo non conueniebat, ut miracula de caelo facerentur: imaretur illi quod Deus habitaret in illis: illa faciebat, non Christus: nam cum pereius imperium miracula uerent in terra, ostendebat sua virtute id posse efficere. Vnde quidam dixerant. Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei.

¶ Perpende etiam quod inter fideles sunt multi qui petunt signa. Sunt qui in caelo Christi misericordiam in hinc vitæ ab eo consequuturus credant. Hi petunt signum à Deo in vitæ suæ fine. Communis enim est lex ut qui malè vixit, male pereat: ut sit mors peccatorum pessima. Hi vero qui in peccatis semper in veramuis aurem dormierunt contra hanc legem signum sibi petunt, ut in morte eripiantur ab inferno: quem tota vitæ incruerunt. Sed proculdubio unusquisque iudicabitur secundum opera sua: & tu thesaurizas tibi iram secundum duritiam tuam: & impetrans

Phil. 2.

Lxo. 7.

Mat. 8.

1. Cor. 13.

Ro. 2.

nitens cor tuum. Eos enim qui (vt inquit Paulus) credunt iniquitati, ira & indignatio manet. Si cum vixeris in peccatis triginta annorum spatio, & vna tantum hora in statu gratiæ fueris, cur potius non tibi persuades, quod in peccato morieris, in quo tere per totum vite spacium iacebas, potius quam illa hora, quod quidam temporis breue est momentum? Incredibilis certe tua dementia est. Nonne hoc est tentare Deum? nonne hoc est petere signum è cælo: Vtne vt Deus ianuam cæli tibi aperiat: quidum in hac vita viueres semper habuisti voluntatem Deo reluctante. Sed iam ad contextum: [Ipse autem vt vidit cogitationes eorum dixit eis.] O si hæc peccator apud se reuolueret: quod Deus interiores cogitationes respicit, & quod ipsi nihil est occultum. Nullus adeo est effrenus, & impudicus peccator, qui coram hominibus ea audeat facere, quæ coram Deo. Si cogitationes Deus cognoscit, quomodo opera tua per-

1. Re. 16. *Quia* *Samuel* *vidit* *ea* *quæ* *patiebatur* *dominus* *autem* *intuebatur* *cor* *ei*.

Ezec. 8. *zechiel* *dixit* *illi* *homini* *sode* *parietem*, *&* *cum* *perforasset* *parietem* *apparuit* *ostium* *unum*, *&* *dixit* *ad* *me*. *Ingrederere*, *&* *vide* *abominaciones* *peissimas*, *quas* *isti* *faciunt*, *&c.* *Vidisti* *quæ* *seniores* *Israel* *faciunt* *in* *tenebris*: *vnusquisque* *in* *abscondito* *cubiculi* *sui*: *dicunt* *enim*. *Non* *videt* *dominus* *nos*. *Existimas* *ne* *o* *infelix* *peccator* *ea* *crimina* *&* *flagitia*, *quæ* *in* *secreto*, *&* *in* *abscondito* *facis* *Deum* *latere*: *&* *quod* *in* *die* *iudicii* *non* *omnibus* *palam* *fient*? *Hoc* *idem* *in* *persona* *peccatoris* *Ecclesiasticus* *inducit* *duens*, *Quis* *videt* *me*, *parietes* *cooperiunt* *me*, *&* *nemo* *circumspicit* *me*: *quem* *vereor*? *Non* *intellexit* *quoniam* *omnia* *videt* *oculus* *illius*, *&* *no* *cognouit* *quoniam* *oculi* *domini* *multo* *plus* *lucidiores* *sunt* *super* *Solem*, *circumspicientes* *omnes* *vias* *hominum*, *&* *profundum* *abyssi*, *&* *hominum* *corda* *intuentes*, *in* *absconditis* *partes*. *Est* *enim* *peccator* *in* *medio* *peccati* *sui*, *existimat* *tamen*, *a* *nemine* *videtur*: *quæ* *modum* *senes* *illi* *peruersti* *qui* *Sulannam* *accusarunt*, *qui* *dicebant*,

Dan. 13. *Ostia* *pomeri* *clausa* *sunt*, *&* *nemo* *nos*

videt Deus autem omnia contemplatur plusquam lynceis oculis: & inquit Angelus illud Esau. Vos testes mei, dicit Dominus, & ego Deus Estote (inquit Deus Angelis) testes mei, & operis quod hic facit. Est enim homo, vt cæcus, qui existimat ab eo facta neminem videre: cum omnibus pateant, & illi irrideant, Erat Eliseus Angelis obsecutus: sed pure eos non videbat. Sic vt cuiusque operi tuo scias Angelos adesse, & Deum præsentem stare: quos si tu non vides, bene tamen videt Eliseus: nam bonus, & rectus cognoscit præsentem esse atque ita eos veneratur, & suscipit. Locus hic debet tibi ingentem timorem incutere, quandoquidem cum eo agis, cui etiam ipsæ cogitationes manifeste sunt, & multo minus apera quantumvis illa secreta sint, & abscondita. Sed de his alias.

¶ Obserua autem duo dixisse Phariseos aduersus Christum. Primum quod euectabat demonia in virtute demonis. Secundum quod illa erant parua miracula, & ideo petebant vt faceret signa de cælo. Duxion enim statim, vt exiret corpore illius hominis sedem accepit in linguis iniquis horum Phariseorum. His anihobus Christus respondet, & facit satis. Ad primum modo sex rationibus respondet. Ad secundum verò statim inferius respondet. Ad primum igitur calumniam respondet. *hoc miraculum non fuisse factum virtute demonis. Dux vero rationes sequentes probant illud miraculum factum fuisse virtute Dei. Potremæ verò duæ in generali ostendunt demonem in nulla re posse simul cum Christo operari. Est igitur prima ratio. [Omne regnum in se diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet. Si autem satanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius: quia dicitis in Beelzebub me eucere demonia?]* Hæc autem ratio formatur sic. Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, sed si satanas euect satanam, ergo regnum eius non stabit. Consequens est illud, quia vos dicitis quod apud gentes regnat diabolus, & tantum apud vos qui deus estis, est regnum Dei. Et diabolus regnat in mundo per peccata, er-

I 14. 43.

4 Reg. 6

go regnum eius stat. Tunc vltra, regnum eius stat, ergo non est diuersum. Igitur malè dicitis in Beelzebub principe demoniorum eucere demonia. Secunda ratio ad probandum idem hæc est. [Si autem ego in Beelzebub eicio demonia filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.] Hæc ratio sic formatur. Eadem potestate ego, & filii vestri Apostoli ex vobis nati demones eiciemus: sed vos non creditis neque dicitis, quod in Beelzebub eiciunt demonia, quin potius in virtute nonis mei er go nec ego in Beelzebub demonia eicio.

Quæ ratio sic formatur. In Beelzebub demonia eucere, ipsi iudices vestri erunt, hoc est, iudicabunt vos de hac calumnia. ¶ Præmissis iam duabus rationibus negatis, scilicet, quod non euebat demonia in Beelzebub: nunc duabus affirmatiuis concludit, Dei virtute id facere. Quarum prima sumitur ex diuina autoritate: secunda ex Christi potestate. Prima hæc est [Porro si in digito dei eicio demonia, profecto peruenit in vos regnum Dei.] Hæc ratio sic efficitur. In regno Dei non potest operari nisi virtus eius, quia regnum eius contrariam potestatem non patitur: sed regnum Dei est in vobis, ergo virtute Dei demonia eicio in vobis. Hanc rationem sic adducit Christus, vt constituat consequens in locum antecedentis: quoniam adinuicem conuertuntur. Aduerte quod porro, ponit hic pro sed: Si in digito Dei, id est, si virtute Dei eicio demonia. Profecto, id est certo ad vos iam venit regnum Dei: quia digitus Dei extra regnum eius non operatur, nec alia virtus extranea interuenit. Et tunc est supplendum: sed vos Iudei aseritis regnum Dei in vos peruenisse ergo in virtute Dei eicio demonia.

¶ Aduertendum tamen, quod populus Iudeorum præcipuè vocabatur regnum Dei, vt habetur in Exodo. Litis mihi regnum, Et alibi. Dominus Deus noster regnum. ¶ Alii tamen dicunt, quod in digito Dei: quia subtiliter & artificiosè op. in. Secunda ratio. Secunda ad idem facis: sed sumitur ex præeminentia vigoris Christi, quæ talis est. [Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum, vniuersa ar

ma eius auferet in quibus cõsistebat, & spoliatus erit.] Quæ ratio sic formatur. Non forma est hæc. Nullus potest alicuius fortis amari, ea quæ possidet disrumpere, nisi fortior sit. Ergo si ego fortior sum demoniacum, quem possidebat, ergo fortior sum ego, quam diabolus.

¶ Quas alias rationes generales adducit, probantes, quod nullum opus ipse faciat in virtute demonis: quartæ prima fundatur in contrario assensu Christi, & diaboli: Secunda in contrario effectu, prima sic. [Quia non est necum contra me est.] Quæ si magis declaratur. Nemo agit virtute eius, qui est sibi contrarius, quia contraria inutuo se impediunt: sed diabolus est mihi contrarius, quod probat, quia qui nō est necum contra me est. Et ille non est mecum, quia ego cupio saluare: & ille damnare: ergo mihi contrarius est. Quapropter sequitur præcipuum, quod scilicet, ego virtute eius non operor. Secunda ratio, hæc est. [Quia non est necum contra me est.] Quæ ratio sic formatur. Non sibi cooperatur adinuicem, quorum actus inter se repugnant: sed actus diaboli repugnat Christi operationi, quia Christi est colligere Venit enim vt filios Israel qui erant dispersi, congregaret in vnum: ergo operatio mea repugnat operationi diaboli, ideoque ego non operor ipsius virtute.

¶ Aduerte autem, quod has rationes Christus non adducit, vt persuadeat pharisæis. Ipsi enim non credunt, miraculum fuisse factum virtute demonis: & qui minus crederent nullo pacto ipsis persuaderi poterat. Sed adducit rationes propter turbas, in quibus erat. Quæ ratio sic formatur. Si in digito Dei virtute demonia expellebat, nam inter omnia miracula, quæ Christus faciebat, illud clarius ostendebat, se promissum Carissime te, quando scilicet, demonia expellebat: nam hoc erat illi officium demandatum, & impositum, & ad quod exequendum in mundum venit. Quoniam vt superius regulimus, quemadmodum demon in damno, & incommodo, quod corpori afferebat, ostendebat calamitatem, & ruinam quam animæ parabat: beatus Christus

Io. 11.

Christus cum dæmonia à corporibus propelleret, ostendebat etiam se eos fugaturum ab anima. Vnde non tanta inuidia pharisæos inuasit, cum Christus leprosos, cæcos, & claudes sanabat, ut quando peccata parebat, & dæmones fugabat. Nam alii prophetae, ut Elias, & Eliseus alia fecerunt miracula. At verò dæmones propellere, Christo tantum fuit committum. Quod ipsi non poterat sustinere. Quapropter Christus consulto probat virtute Dei eicere dæmonia tanquam hoc esset negotium præcipuum, & pertinens ad ipsius officium. ¶ Vide etiam hic Christi patientiam atque modestiam: qui quamuis maxima iniuria esset affectus nulla animi perturbatione motus, modestè, & optimis rationibus aduersus eos arguit, ille qui poterat actu oculi eos in internum detrudere. Hinc discere debent principes, & prælati: ne in caligandis subditis ira, & furore rapiantur. Dandus quippe est locus animi perturbationibus, ut tranquillitas adsit, quæ auerat tum modestiam, tum & reuerentiam. In aliori regione aeris, ubi aer purior est, & excellentior, nulla nubes, nullum fulgur, nullus caliginosus vapor, aut nebulosus est. Sed tota illa regio clara, & splendidissimo candore elucet. In interiori vero regione generantur nubes, & tonitrua. Sic prælati, qui altiores obtinent locum, lucidi, quieti, & liberi debent esse a turbationibus, & passionibus: quamuis ad hæc non teneantur subditi. Nam cicatrix turpior est, & deformior si alicui contingat in facie, quam si in alio quouis corporis membra, &c. Sed iam has superiores sex rationes paulo altius repetamus: ut ex hoc cõ-textu aliqua eliciamus ad vitam rectius instituendam. Primo itaque ait dominus, [Omne regnũ in se diuisum desolabitur.] Nihil verius vnquam dici potuit. Nam si primus ille parens noster in voluptatis, & deliciarum paradiso constitutus, per inobedientiam prius a Deo non esset diuisus: non venie ab illo tam ignominiose expelleretur. Mundus obrutus, & deuastatus fuit diluuii aquis: sed prius fuit diuisus per discordiam fratrum, & dissimilitudinem, quæ erat inter filios Seth, & Chan. Aegyptus etiam destructa fuit, sed prius iam crudeli-

ter, contra filios Israel erat diuisa. Filietiam Israel in captiuitatem Babylonis ducti prius decem tribus ab aliis duabus Iuda, & Benjamin segregarunt. In natalibus vero quando clementia sunt in mixto conformi pace inter se ligata: diu perseuerat. At vero cum alterum ab altero per discordiam discedit, mixtum petit, & corrumpitur. Quo circa egregius doctor Paulus ab ea quæ sunt pacis nos inuitans, inquit, Si inuicem mordeatis, & comeditis: videte ne ad inuicem consumamini. Et diuinus psalmes. Conturbatæ sunt gentes, & incli-

næ, & deuastationis, illa potissima est, quæ diuisi non habent vires, & ita à quolibet contrariis infirmis. Viri uero in pace vnita fortior est se ipsa dispersa. Nam si duos boues accipias seorsum: & alteri velis onus aliquod iniungere non ita facile deportare valebit. At vero si coniunctos acceperis, impone illis quoduis onus etiam grauissimum, quocumque volueris deportabunt. Ita inimicorum quando homines in contrarias partes perdiscerunt, & discordiam abeunt, nullas vires obtinent: at vero amicitia, & amore coniuncti, quemcumque laborem facile perferunt & superant. Ideo Christus, Venite (in-

Exo 14
4 Re. 1
Gala. 6
Psa. 45

Mat. 11.

I. 6.

cordiam inter nos viderint. Vnde obsecro sanctissimis illis viris primitiæ ecclesie, tanta animi virtus, & constantia evenit: ut finem imponerent tantis tamque egregiis factis? Quomodo obsecro tam robusti gigantes fuerunt: ut totum mundum deincerent, & Christi fidei copularent? Erat utique multitudo credentium cor unum, & anima una. Ex concordia, & pace tanta illis suboriebatur vis atque virtus. Vnde in Canticis laudans Dens primitivam Ecclesiam inquit, Pulchra es sicut Hierusalem, terribilis, ut castrorum acies ordinata. Ordo enim, & charitas, quam inter se servabant tum temporis homines, Dei oculis pulchram, & formosam reddebat: inimicorum conspectui terribilem, & fortem. Et huic proposito inquit, Quid videris in Sion? id est in captivitate: nisi choros castrorum? Quid videbitis in ecclesia, que primum ob servitutem damonis, & peccati captiva fuit, modo verò sanguine meo redempta, & iterum captiva per amorem quem erga me habet, nisi choros castrorum, & aciem ordinatam? Et quia in choro est vocum concentus, & in acie sunt arma quibus debellari, & dimicari possit: quod utrumque charitas multis atque diversis coniungit, & ex multis vocibus suavis, & canorus concentus resultat, &c. Sed in mundo non hæc concordia reperitur: sed potius bella, & dissensiones, semper undique oriuntur. Sed iam vnde hæc infirmitas, & calumitas originem ducat, aperiam vobis: ut si velitis principio eius cognito, tantæ pesti medicinam adhibeatis. Fons enim, & origo discordiarum, &c. est superbia. Quod ostenditur ex illo sapientis. Inter superbos semper sunt iurgia.

Act. 4.

Cant. 7.

Pro. 13.

io est, quia pax, & amor bonum quoddam est pretiosum, quod (ut ecclesia inquit) mundus dare non potest, sed Deus tantum: quod ipse hominibus tribuit ea lege, ut ipsi honor, & gloria debita relinquantur. Quapropter Angeli in nativitate Dei canebant, Gloriam excelsis Deo, & in terra pax hominibus. Id quippe est iustum, & rationi consonum, ut cum quis aliena usurpaverit, quod proprium & suum est amittat. Quo circa quando homines superbia elati honorem, & gloriam ambiunt, aliena usurpantes: Deus pacem illis denegat. Et ita multoties solet evenire, ut ea quibus superbi honorem, & gloriam curant, sint illis materia, & fundamentum discordiæ: neque pacem amissam unquam recuperare possunt, nisi desideria alienæ gloriæ reliquerint: & cum talibus desideria deo pacem exposculent, in vanum operam perdunt: nam respondebit illis: Ego pacem in medio vestrum sustuli: quia vos honorem mihi soli deditis, & gloriam rapistis. Date mihi gloriam meam, & ego pacem vestram vobis retribuam. Nam bene scitis esse scriptum, Gloriam meam alteri non dabo. Et iterum: Soli Deo honor, & gloria. Vnde iam clarè consistit discordiam suboriri ex superbia, quæ maxima infirmitas est cum ex gravissimo malo originem ducat. Et ideo præclari Sapientis inquit, Sex sunt quæ odit Deus, & septimum abominatur anima eius, &c. Septimum in hoc est, quod seminat discordiam inter fratres.

¶ Secundo licet discordia illa sit superbiæ: tamen id quod ipsi incrementum tribuit, est defectus iustitiæ. Propter iniam pacifici sunt homines in regno: & propter iniustitiam dividuntur. Ideo iniustus vates. Iustitia, & pax oscula sunt: ita eiusdem observatio tranquillitatem, & quietem ingenerat. Iud. cabit (inquit David) in nationibus, implebit ruinas. Regnum enim in se diffusum desolabitur: & iustitia confirmat illud. Fugiamus ergo discordiam, utpote, quæ filia est tam pessimæ matris, quæ efficit ut ea, quæ natura sua sunt bona, & deo accepta, si cum discordia coniungantur, odiosa & inuisa sint eidem, nec locum concedunt,

Luc. 2.

1. Cor. 13.

Pro. 6.

Ps. 109.

dunt, ut cum Deo negotiemur, & ad illū aliquid perituri adueamus: nisi prius cum proximo mansuetus liquet ex eo Saluatoris. Si offers munus tuum, ante altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersus te, &c. Et si in aliquo cœnobio aliqui fuerint magis pœnitentes, & asperiores vitam sectantes, & aduersus alios eiusdem cœnobii torus, & factionem percussierint, eos contemnentes, talis pœnitentia, & vitæ asperitas nequaquam Deo erit grata. Vnde Paulus huic proposito egregie lo-

quacantem non spernat. ¶ Quomodo vultis, ut Deo gratum sit ieiunium, ubi non est locus paci? Ideo per E. Iam quidam dixerunt. Quare ieiunauimus, & non aspexit? &c. Et statim. Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis.

¶ Discamus ergo pacem diligere, quæ salutare remedium est, & medicina tantæ huic egrotudini. Hoc est munus illud & donum excellens, quod Christus suis discipulis reliquit, & quod maxime commendauit inueniens. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Et hoc præcipue patrem exorabat in cœna cum dixit. Pater volo, ut quos dedisti mihi vnum sint, sicut & nos. Si princeps aliquis acturus in discessu sponsæ suæ munus aliquod seu donum offerret in pignus amoris: ipsa tamen post discessum nihili faceret munus, & contemneret: magna quidem huius esset ingratitudo.

¶ Christus hoc munus, & donum maxime commendauit, iam ad patrem iturus nos vero pro re vili, & abiecta id commutamus. Sic adeo maxime Deus astimat munus hoc, ut ne iacturam illius faciat per Matthæum inquit, Si quis vult a te passum, da ei tunicam. Cuiuscunque remanetur am debet tacere, ut solam pacem habeas. Sic lapidem hunc pretiosum debes magnificare, ut intelligas, omne illud, quod Christus in euangelio docuit in hunc finem ordinasse. Quod videretur ita conuinci ex illo, quod per Ioannem inquit, Hoc dixi: ut habeatis pacem in me. Et ut glossa intelligit, non solum ex verbis, quæ in sermone crucis retulerat, sed ex omnibus iam prius acus debet

intelligi. Sed de hac re hæc satis sint. [Si tatem satanas in se ipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius? quia: &c.] Est principatus inter demones, sicut etiam inter Angelos bonos. Nam demones qui maioris sunt virtutis, aliis dominantur. Nam Matthæus inquit, quod Dominus impius dicit. Itē cum diabolo, & angelis eius. Ecce vbi vnus Diabolus tanquam princeps ponitur, & ceteri tanquam in Apocalypsi, draco ponitur tanquam princeps omnium demoniorum. In Iob etiam dicitur: quod Leuitatam erat super omnes filios superbiæ. Et Iudæi hic dicunt. In principe demoniorum erant demonia. Et hoc conuenit demonibus ex parte suæ naturæ, nam qui maiores sunt, præcipiunt minoribus: quia demones non sunt creati æquales in naturalibus, nec etiam in gratuitis: & qui maioris sunt perfectionis aliis dominantur: & sic inter se ordinem habent, ut vel sic magis ipsis hominibus nocere valeant. Nam huius ordo non seruatur inter eos, sed bellum: nihil sane hominibus noceret: quia bellum eorum hominibus esset pax. Omnes enim in vnam & eandem rem consentiunt, scilicet, ut noceant hominibus: ad quem finem peruenire non possunt nisi quandam ordinem inter se obseruarent. Qui autem

liquos superant. Ille autem ordo demonum vocatur regnum ipsorum, vel regnum Satanæ, & illud regnum semper stat, quia propter causam iam dictam inter se consentiunt. ¶ Notabis autem, quod licet vnus demon non alium corpore enciat, ut Christus hic ostendit: tamen non est dubium quin possit: quia contingit eucere per naturæ vires, & vnus, qui maior est, alterum minorem cogit ad id quod vult: quapropter potest illum excludere. Etiam potest vnus alium torquere, dum maior sit illo. De facto tamen vnus non enciat alium, ut Christus hic concludit: quia sic ordinati sunt inter se, ut imperium habere possint super homines: quia vnus alterum impediret, periret vtrumque regnum eorum. Nam si amor daretur am encieret, faceret hoc quia non debet, &c.

quod

Mat. 15

Apo. 12
Iob. 42

Ios. 14

Ios. 17

Mat. 6

Ios. 14

quod fieri non potest: quia quoad fieri potest: hominum genus odit, & persequitur. Vel quia odit dæmonem existentem in homine, quod nec esse potest: quia licet dæmones non semper diligant: magis tamen odio habet dæmon homines, quam alios dæmones. Vel quia ipse etiam eum vult torquere, qui ab alio torquetur. quod nec etiam stare potest:

dēi hominē torquere, si modo permittantur, ita ut unus non impediat alterum, ut manifestum est in illo homine, qui legionem dæmoniorum habebat: ergo vnus dæmon non eicit alium.

Matt. 8.

¶ Adhuc etiam, quod inuenies plurimos homines dæmonibus, qui licet inter se inimicitias gerant, tamen ligantur concord. pace, ut hominem insentem, & omni culpa carentem, persequantur.

Mat. 11.

¶ Quod exemplo tibi ostendam. Nam Herodes, & Pilatus, inter quos gravissima inimicitia interueniebat: tamen ut Christum innocentem interficerent, inter se conuenerunt. Quotidie in mundo videmus, ut mali saepe conueniant. ut bonis malum inferant. Sic filii Iacob congregati sunt, ut sanctum Ioseph persequerentur. Ita Triumvirum Romani, qui inuicem antea fuerant: ut suos contrarios interficerent, amicitiam inter se inierunt. Hec est iniqua, & peruersa peccatorum pax, qui quemadmodum dæmones conueniunt, ut hominem persequantur, ita ipsi coniunguntur, ut proximi sanguinem ebibant, & ipsius vitæ insidias parent. Quemadmodum sancta pax, & concordia regnum Christi cūseruat, & corroborat: ita hæc iniqua malorum hominum, & dæmonum pax, regnum diaboli stare facit. Videbis enim saepe sepius multos satras, & tyrannides, quædam durant, & perseverant: & in

Gen. 37

tos præparatos, qui et in dignitatem constituant perpetuam fauore aliorum amicorum, qui eandem tyrannidem inlequuntur. De hac pace iniqua, & peruersa inquit David. Zelavi pacem peccatorum videns, &c. Sed iam ultra procedamus. [Fili vestri in quo enciunt?] Vocans Apostolos filios eorum ad beneuolentiam excurabat, ita, ut videretur

eorum famam non minuere. Nam si diceret, Discipuli mei, in quo enciunt? statim Iudei insurgerent aduersus eum dicentes: Quod etiam illi in Beelzebub dæmonia eiciebant. Docet Christus Dei dona nunquam spernenda, ob aliquem qui nobiscum agat: quantumvis ille sit vilis, & abiectus. [Porro si in digito Dei, &c.] Hoc est impotentia, & virtute Dei. Digitus Dei dicitur virtus Dei.

Vnde Magi Pharaonis dixerunt, Digitus Dei est hic. Id est, clara & manifesta hæc est virtus Dei, & potentia. Ea nanque quæ digito ostensimus manifesta sunt:

et innata sua virtute possit facere quæcunque voluerit, sunt tamen adeo impeditus: ita ut Pharaon, & magi eius cognoscerent Dei virtutem, & potentiam, & sentirent plagam. David etiam in hoc sensu accepit digitos cum dixit. Quoniam vi-

debo celos tuos opera digitorum tuorum. Metaphora sumpta est a digitis: nam digitis solemus ostendere, & etiam operari. Sic brachium Dei est eius fortitudo, dextera salutaritas est, sinistra aduersitas, & oculi cogitationem etiam significant. Loquitur scriptura de Deo ad motum hominum, ut Augustinus ait. Nam diuina scriptura, ut idem Augustinus refert, & humano sensu ad diuina nos erigentes: usque ad ea verba descendunt, & quibus inter se stultissimorum etiam vitur consuetudo. Ita cum cor-

ra corporis ita nominantur, ut ex membris vocabulis, effectus eius potentie designentur. Lege Gregorium, & Damascenum. Manifestum igitur est, quod ego in virtute Dei, & potentia enci dæmonia. Deus enim operatur hæc miracula, non Beelzebub. Hanc Dei virtutem Matthæus vocat spiritum Dei, quod

et sunt, & in spiritu oris eius omnis virtus eorum. Virtute Dei, & eius potentia omnia creata sunt, quæ eadem virtute Christus operabatur, & eiciebat dæmonia. [Peruenit in vos regnum Dei.] In hoc præcipue regnum Dei est mirabile. Nam quando quis in externa promiscetur regna: dicitur ad

Francie, vel in aliud quodam.

Exo. 8.

Ps. 118

Aug. h.

12. & h.

1. 5.

Grego. lib. 14.

2. Dam.

h. 1. cap.

14.

Mat. 12.

Ps. 32.

Ps. 71.

men rectè diceretur venisse regnum Fran-
cie in illum. Verum cum regnum Dei
prius in hominem veniat, quam homo
venire regnum Dei. Tunc enim regnat

fidem, & charitatem. Reges terræ in sub-
ditos imperium habent per potentiam
suam: raro tamen aut nunquam eorum
voluntatibus dominantur. Sed modus,
quo nobis Deus dominatur, est totam
sibi subducere hominem: & ab illa super
omnia diligi. Quapropter regnum Dei
prius ad nos venit, quam nos deuenia-
mus in illud: quoniam dominus qui est
regnum nostrum, bonum nostrum, &
hereditas nostra venit ad nos, & habitat
in nobis per gratiam, & à nobis diligitur
per charitatem. Sic Christus, Regnum

Luc. 17. Deus intra nos est. Quando scilicet Do-
minus in nobis habitat, tunc regnum Dei
est intra nos. [Cum fortis armatus cu-
stodiat atrium suum in pace sunt ea, quæ
possidet. Si autem fortior illo superue-
niens vicem eum, universa arma, &c.]

Ante Christi adventum geminam pote-
statem demon in homines habebat. Pri-
ma, quia omnes decedentes in originali
sive mortali peccato, captivi tenebran-
tur in interno, sive in limbo puerorum.
Habebat etiam aliam potestatem, scilicet
ut posset hos decipere frequenter, & in-
fidelitatem, idolatriam, & superstitione
persuadere. Unde maximam partem or-
bis ante Christi adventum suis technis,
& fallaciis occupabat: & in misera capti-
vitate detinebat. Et ob hanc causam prin-
ceps huius mundi à Christo appellatus est.

1o. 12. Et Paulus, princeps, & eius satellites appel-
Col. 2. lat princeps, & potestates, & mundi, re-
ctores. Sive ut propriiori significatione
ali vertunt, verbum Græcum hoc innox-
toras mundi dominos. Sed superueniens
Christus hoc est, de cælo descendens, au-
ferre ab eo arma in quibus consistebat: id
est, versutias, fallacias, & omnia nega-
menta, quibus decipit. Distribuet spo-
lia, id est, peccatores: quos Christus per
gratiam suam redemit, & à demonum
imperio abtulit: eoque tradidit Ange-
Eph. 4. lorum custodiam, captivam ducens capti-
vitatibus. ¶ Sed dubium itatum suboritur,

quomodo hoc possit esse factum, cum et-
iam nunc diabolus habeat illam dupli-
cem potestatem, quam diximus: quia de-
monum imperio in sunt subiecti, qui sub
diaboli potestate, qui in peccato mortali,
& originali degunt. Ad quod breuiter
respondeo, quod per Christi adventum
neutra potestas penitus, & omnino fuit
abolita: ius eorum nunc habet detruden-
di in infernum, vel limbū eos, qui in pec-
cato mortali descendunt: vel in origina-
li: & existentes in his peccatis eisdem
sunt captivi. Tamen hæc secunda pote-
stas diminuta est per adventum Christi.

Eius quippe mentis est efficere, ut ne
tanta damna spiritalia nobis inferantur
præcipue his, qui de Christianismo ge-
riamur, & Christum ducem sequimur.
Cumque prius maximam partem orbis
sub tenebris ignoraretur: viam detine-
ret, prædicatione Apostolorum factum
est, ut maxima pars orbis abnegato re-
gno illius, in Christi regnum se con-
verteret. Nam cum ipsius fallacia, & re-
chnæ Evangelii luce, & splendore pande-

de eo dixit. Nunc princeps huius mundi
eicietur foras. Unde nunc nos non te-
nendo possidet, sed tenenda persequitur:
nam adversus eos, quorum intrinsecam
potestatem non habet, exteriora bella ge-
rit: & quia interius dominium amisit, to-
ris oppugnat. Et sic ad imperium est illud
Isaia. Delectabitur intans ad vberem, su-
per foramine aspidis, & in caute non: re-
guli, &c. Intrat igitur in domum fortis
possidetis genus humanum: & prius eum
alligat, potestatem eius coercens: tortiori-
bus vinculis: & hec vasa, quæ prædestina-
vit, ab eo eripuit, simul & liberum arbi-
trium, ut vel sic in Christum credant, libe-
ra voluntate. ¶ Hic etiam debet adverte-
re quod ante Christi adventum nec po-
tata non tanta erat demonis potestas, ut
se ad ultos extenderet, & hec animam La-
zari in sinum Abraham duxerunt Angeli.
Solum enim ut diximus habebat potesta-
tem in exidentibus in peccato mortali,
& in originali: nam iusti nec illo tempore
nec illo ad imperium diaboli pertineant.

& rector tenebrarum harum. **Electi** 1. Th.

verò sunt filii lucis, ut Paulus ait, non ergo pertinent ad dominium diaboli. Quia propter vasa diaboli tantum sunt peccatores, quos Christus merito ultimo suo pio-
toso sanguine, & passione eripuit. Ab-
stulit spolia & vires, sed non occidit illi,
ut haberemus inimicum adversus quem

feramus. Item in illis, qui circa in novo instrumento plures san-
ti repemuntur, quam in veteri, quia inimi-
ci sunt, qui in veteri erant, qui in novo non sunt.

Ita enim habemus, tot scilicet sacramen-
ta, tot auxilia gratiæ. ¶ Verum vnum
maximè est hic observandum, & valde
dolendum, quod cum diabolus custodit
atrium suum, in pace sunt omnia quæ
possidet. Hoc enim maximè diabolus co-
nat, ut quam possidet peccatoris ani-
mam quiescere faciat in culpa, & in ver-
bis aurem dormire: ita ut nec vllum con-
fessum sit peccatum, nec ullum

crimen expertus sit peccasse, & gratia

considerat quietem illam peccatori mortile-
ram, & æneofam. Sicut illi Babylonii
qui captivos Itaciras inuitabant ad can-
tum, ut Psalmus ait. Quoniam illic in-
torrogauerunt nos, qui captivos duxe-
runt nos verba cantionum. Et qui addu-
xerunt nos, hymnum cantare nobis de
cantica Sion. Quæmadmodum Babylo-
ni captivos Iudeos gaudere, & quiescere
in captivitate curabant, & cantica Sion
appetebant: sic demon cum in captivita-
tem, & miseram peccati servitutem pec-
catorum redigit, cātare, gaudere, ludere,
& quiescere omnibus modis demolitur:
ut sic obliuiscatur periculum suum, in quo
infelicitèr detinetur. Cui respondendū

Ibidem. est, quod ita sequitur in eodē Psalmo.
Quomodo cantabimus canticum donum,
in terra aliena? Quomodo cum simus cæ-
li habitatores, & cum civitatem illam nō
habeamus permanentem, sed futuram

Ephē. 2. speremus? Quomodo, inquam, fieri po-
test, ut cantemus canticum quietis, &
laetitæ, dum depravatam conscientiam
habeamus? Habitantes in Babylone,
& consolatione peccati, recordamur cœ-
lestis illius Hierusalem beatorum patris,
quapropter à lachrynis non possumus

Stet. in Luc. Tom. 2.

nos temperare, & fletibus, & lamentis
cor in illam erigere. Sed multi sunt, gra-
uissimi peccatores, qui cum tyrannide à
dæmone possideantur, & in eius servi-
tute miserè sint detenti, ipsi securi sunt, &
quieti canentes, & gaudentes, nec re-
cordantur cœlestem illam Hierusalem
beatorum patriam, nec suam miseram, &
infelicem servitutem: quò sit ut dæmon
tranquille, & quietè ipsos possideat. O
infelix, & misera pax, de qua Esaias

inquit, Ecce in pace amaritudo mea a-
marissima. Aspice obsecro, & vide,
quod in hac tua pace sint multæ amaritu-
dines. Nam si exterius pacem habeas
cum mundo, & carne: interius verò te-
rerrima passionum bella oriuntur. Pax Hier.
pax, & non erat pax. Habet enim
quis hortum aut cucumerarium, dum
arborum fructus vident, & fructus in
maturitatem perueniunt, non inultum
curæ in his custodiendis adhibet: At
verò cum fructus incepit in expecta-
tam maturitatem peruenire, diligen-
ter custodit, & sic in omni in-
cepit ad maturitatem peccati peruenire,
& a dæmone custodiam

maiorē custodiam adhibet, & diligen-
tiam, ne Dei ictus, & clamor pulsantis
ad ostium cordis tui audiat, aut eò
attingat: quousque iam in profundum
peccatorum, & omnem maturitatem
peruenieris, ita ut iam sis aptus men-
te, & patinæ dæmonis. Sic Esa-
ias. Et relinqueretur filia Sion ut im-
braculum, in vinca, & sicut tugurium
in cucumerario. Vigila obsecro, & ex-
pergiscere, ne à dextera Dei dimittaris,
& factus sis ut cucumerarium. Hoc
idem plorabat David dicens. Deus ve-
nerunt gentes in hereditatem tuam, pol-
luerunt templum sanctum tuum, &
posuerunt Hierusalem in pomorum cu-
stodiam.

¶ Aduerte etiam, quod cucumera-
rium non custoditur à nobili aliquo vi-
ro vel magnate, sed à vili, & abiecto
homine. Sic Diabolus, qui cultus est
peccatoris vilissimus, & abiectus est:
cuius tamen multi sunt homines qui
velint esse subditi, & sub eius vexillo
militare: dummodo quietè, & pacificè
viuant,

EIO. 16.

viuant, quam pugnare viriliter, ut strenui, & fortes milites faciunt. Qui quidem valde sunt similes filius Israel, qui potius elegerunt iniqui Pharaonis Imperio subesse, quam ita ut Iuni Iamnis per inter-
 ra promissionis gaudentes. Multo quis sciri: na cupit concubitu deferere, & offensam Dei sui relinquere: sed cum timeat necessaria illi esse defutura, miseram demonis seruitutem non deferit: & tunc diabolus magis coheret, & cōprimere cum videt miserum peccatorem fugam moliri. Et ut pacifice eum possideat, ob oculos ponit, vix fieri posse ut in meliorem mentem redeat, & plura alia inconuenientia vana, & leuia fingit: & sic perterritus umbra foliorum, in peccato manet. Sed illud peccator aduertere debet omnia illa demonis impedimenta paleas esse: quæ cum nihil sint, aliquid esse videntur. & in Deum fiduciam ponere, & putet nihil ei defuturum, si ipse velit, ut paleas fugiat & abiciat: nam mentiri non potest ille qui prophetauit in spiritu Dei. Non vidi iustum dere ictum, nec senem eius quærens panem. ¶ Obserua etiam quædam sunt, quæ cum nobis dominatur: sed omnia nostra, sua sunt. Quemadmodum Deus cum in nobis habitat, omnia nostra, sua sunt, nec patitur diabolus aliquam portionem habere in nobis: ita cum diaboli sumus omnia nostra sua sunt. Semel enim occupata nostra voluntate, quæ rex est totius hominis, reliqua hosti facile subduntur. Et ideo fortiter dicitur, Qui offenderit in vno factus est omnium reus: quia quod est in illis, libe contaminatum est, &c. [Qui non est mecum contra me est.] Doceat non solū illos homines Christi inimicos esse qui palani ei contradicunt: verum etiam illos, qui ab illius partibus non stant, nec consentiunt palani dictis, & factis esse Christianos. De talibus superius dixit Christus, qui me erubuerunt, & meos sermones coram hominibus, &c. Et cum Christus veritas sit, iustus, & innocentis: cum tu vides aliquem opprimi, & taces, ne quinquam lædas, aut damnum ali quod tibi consulas: iam boni Christiani nomen amittis: nec bonus Christianus es. [Qui non colligit mecum disper-

Psal. 36.

Job. 3.

Luc. 9.

git.] Officium Dei est colligere, demonis vero dispergere. Voluit Pharaos, ut non Israel, dispergeretur, ut paleas colligerent: & dispersus est populus ad colligendum paleas. Quando Deus vult, ut eos congregare, diabolus dispergebat illos. Et ad quid? ad colligendum paleas. Quæ obsecro sunt omnia huius mundi nisi paleæ? & ad colligendum hæc vana? & omnia dispersantur, & colligitur officium Dei: & congregare, demonis vero dispergere: illi diabolus imitatur, qui senunant discordias: illi vero Deum, qui proximos dissidentes inter se conciliant. Quia ita sunt etiam hæc aliquando magna oritur procella: sic ex parua discordia grauissima rerum perturbatio, & turbulentissima tempestates concitantur. Et quemadmodum etiam ex parua scintilla oritur aliquando grande incendium, ita ex parua discordia, & a quo non est remedium, oritur inter partem dissidio inter amicos principes indissolubile atque antiquæ vinculum transgreditur, & omnino perit. Hoc verbo indicatur etiam nobis omnia opera nostra frustranea, irrita, & nulla esse, nisi fiant propter Christum. Sed iam ultra. [Cum spiritus immundus exierit ab homine, ambulat per loca iniquos quærens requiem.] Hæc verbaniulus existimant Phariseis esse dicta, & scribis, cum quibus hactenus disputaras. Sed quantum ego existimo, fuerunt dicta homini illi, a quo demonium exierat: ut deinceps ad melius vitæ institutum rediret, & a peccatis caueret, ne iterum in vomitum incidere. Quia nouissima erunt peiora prioribus. Sic etiam dixit paralytico, qui erat in piscina Bethesda, postquam pristinam sanitatem restituerat. Ecce sanus factus es, iam noli amplius peccare: ne deterius aliquid tibi contingat. Sic ne iste ad pristinæ vitæ statum rediret, & ut omnes ibi adstantes doceret, monet illum, ut in posterum sibi caueat, & provideat. Dimittens igitur illos peribidos scribas, & Phariseos, ad illum hominem suum conuertit. Hoc etiam testilegemus apud Matthæum cum derelinquens scribas, & Phariseos ob eorum impietatem,

Exo. 7.

Joan. 6.

Mat. 7.

in phariseum, sermonem conuertit ad populum, & docuit eum dicens, Audite, & intelligite, non quod intrat per os, &c. Docet predicatorum ne, propter duos aut tres qui inuidi sunt, & calumniatores eius, ne desinant verbum Dei, & intrare populum. Item, cum dicitur, & in quo periculo esset constitutus, ex Dei parte Isaias Propheta dixit illi, ut vires, & animum in te. Item, Petrus, legum a domino Deo tuo in profundum inferni, & in excelsum supra. Qui tanquam idolatra noluit signum petere. Videns tunc Propheeta regis duritiam, derelinquens regem conuertit sermonem suum ad populum, & dixit illi, Audite ergo nunc domus David. Vos qui iniquo quoque iure estis corde, & munda mente, & vobis dico. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, &c. Hoc igitur modo dereliquit Christus Scribas, & Phariseos, ad populum loquitur, & ad illum hominem.

Cum immundus spiritus, &c. Spiritus tam in nouo quam in veteri instrumento, ut in nouo instrumento, in bonam accipitur partem. E contrario autem malus spiritus semper cum additamento inuenitur. Sic Paulus in bonam partem accepit, cum dixit, Fructus autem spiritus, charitas, gaudium, pax, &c. Et ait, Si spiritus viuimus: spiritus, & ambulemus. Et iterum, Si autem spiritu vitia carnis mortificaueritis, viuetis. Et in veteri testamento in Isaiam legimus. Dans statum populo, qui est in ea, & spiritum huius qui calcatur ea. Qui enim terrena calcatur, & a tergo relinquunt vitiaque non malum sed bonum spiritum merentur accipere. Contra vero malus spiritus cum additamento legitur, ut in primo Regum dicitur. Spiritus malus inuadit Saul. Et hic dicitur, Spiritus immundus. Et in alio loco, Incepit spiritus inmundus. Vocatur diabolus spiritus inmundus, non natura sed moribus, quia cum sit substantia pura spiritualis, nulla in eo impuritas esse potest: sed immunda vult, & homines ad inmunditatem mouet, ut sic eos cadere faciat a naturali dignitate, & adstringat eos poenae.

¶ Itaque dum hic spiritus immundus dicitur, Luc. 2. Quia 2.

exierit ab homine, ambulat per loca iniqua. Item, Matth. 12. Sic t per loca arida, quod idem iere est, & vtrumque dominum. 3. ut se aequum est credere. Nam cum idem sermo diuersimode tradatur a sacris Evangelistis, credendum est vtrumque dominum. Item, Matth. 12. dixit dominus. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Et Lucas dicit. Panem nostrum quotidianum. Sic etiam in hoc loco Matthaeus dicit de spiritu hoc inuadendo, quod reuertens in domum a qua exierat inuenit eam vacantem, & scopis mundam, & ornatam. Lucas vero dicit huc, quod inuenit eam scopis mundam, & nihil ulterius addidit: sed omne quod commemorat Matthaeus dominum dixisse, non est de illo dubitandum. Possent & aliam uiam adduci exempla, sed haec sint satis.

¶ Ceterum autem, quod demon expulsum a corpore non habet potestatem eundi, quo ipse voluerit, sed quo mittitur. Sic cetera illa demoniorum quos expulsi Christus, rogant eum ne illos mitteret in abyssum. Ita hominibus volunt, & cupiunt nocere, quod si ab eis eniuntur, volunt damna inferre his rebus, quae hominum sunt. Sicut demones electi a domino petuerunt facultatem a domino ut lues ingrederentur, qua data facultate praecipitauerunt eos in mare, & occiderunt, ut damnum dominis eorum inferrent. Si autem non conceditur nocere a malis, saltem uellent nocere a bonis, & aliis rebus, quae in usus hominum conducunt: nam interdum datur illis potestas nocendi istis rebus. Habetur enim in Apoc. 1. p. quendam Angelum cuiusdam imperatoris uisus. Angelus, quibus datum erat ut possent nocere terrae, & mari, &c. Quando autem demonibus non datur facultas ut possint malum infligere in aliquam rem ad homines pertinentem: tunc dicitur esse in locis aridis: quia spiritus non est proprie in loco, sed solum per operationem. Quando ergo non potest operari malum, in loco ubi noceat homini, necessum est, in locis aridis sit, quia sola loca arida, & iniqua sunt, ex quibus nulla utilitas homini accrescere potest. Ita ergo quando- cunque demoni electo ab homine non

K 2 permittitur

Esa. 7.

Gala. 5.
Cand. 6.

Rom. 8.

Esa. 41.

2. Re. 16
Luc. 9.

Mat. 11

Mat. 6.
Luc. 11.

Mat. 8.

Mat. 9.
Luc. 8.

Apo. 7.

permittitur et damnum intèrat rebus humanis, necessario debet ipse ambulare per loca inaquosa, & arida: cui si sit in medio alicuius populi: quia non dicitur proprie ibi esse, ubi non potest operari.

¶ Præterea dicit quòd quant requiè. Dæmon non potest quiescere, quia in æternum torquendus est, & quocunque vadat internum suum, & crucem secum portat: & de hac quiete non est intelligendum hic loqui, quia dæmon nullam sibi quietem in hoc mundo habet, sed quærit quietem suæ malæ voluntati. Est quippe inuidus, & vehementer desiderat nocere homini, quando nocere potest, aliquo modo quiescit: sicut quiescit iratus, cum poenas infligit. [Et non inueniens requiem dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui.] Suam vocat domum non quidem per creationem, quia solus Deus est, sed per possessionem. Aspice igitur, O homo, quod cum in peccatum præceps tendis, vilissimo & abiecto domino tui ipsius imperium tribuis. Nam si tu videres virginem aliquam forma excellentem, & pulchritudine præstantem, diuiti, sapientem, & filiam Principis siue Regis alicuius, & hæc nuberet viro abiecto, & vilissimo tale coniugium doleres! Nonne miserum, & infelix esset hanc virginem videre ita abiecte, & intemeratè nuptam? Quod si tu o Christiane velles animaduertere quanto nobiliorem, & præstantiorem habeas animam, quanto pulchriorem, & filiam tuium alius Regis ad cuius imaginem fuit facta, non est dubiū nisi quod in te ipsum conuertereris, & non uaderes tui miseræ seruituti.

¶ Aduerte etiam quā graue malum sit peccatis assuescere, & quodammodo in eis nutriti. Hic dæmon dixit se velle redire in domum quam antea habitauerat, & non dixit in aliam domum ire velle, nam videbantur illi quod in ea domo foret semper sibi paterent: nam peccatorū experientia, & facilitas facit, vt homines animi deposito timore iterum ad peccata reuertantur. Nam quibus mos semper fuit peccandi, more & consuetudine timorem cinne non amiserunt: & facilius in peccata incidunt, cum ducantur a ma-

la consuetudine. Qui enim in seruieute nati sunt, & nutriti, pro libertate seruilitatem amplectuntur: & qui in tenebris facili pro luce eas commutant. Accidit enim nobis vt puero nato in carcere, qui quoniam lucem ignorat, in tenebris sedet, & inter quæ lucem, & libertatem aliquando nouit plorat & tristatur: & se captiuum nutriti sunt, & adoluerunt in peccatis, qui cum parum aut nihil de spiritualibus, & actionibus mundi, & peccati spurcitas, & vana, & terrena pro veris bonis, & permanentibus amplectuntur, & auxilium propriam patriam existimant. Sic Iudæi

Exo. 26

peccatorum studio operam tribuit, & in deus per suam gratiam, & in nonam vitam illum ducat: non potest quiescere in illo bono, & felici statu, sed reuertitur in antiquum, & pristinum vitæ institutum, & inquit. Vadami, & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc, quam nunc. Quod cum de mo vt callidus, & sagax intelligat, inquit, Reuertar in domum meā vnde exiui. [Et cum venerit inuenit eā scopis mundatā.] Quia scopa tantū puluerem mundat, non autem durum lutum, aut tenacem cerā quæ solo adheret. Est enim opus ferreo aliquo instrumento vt solū radatur: quia scopa non satis est. Vna inter alias causas præcipuā, quare ita cito in peccata diuulsa reuertimur est consuetudo antiqua peccandi quæ ita luxius, & tenacius animum hæret, vt etiam si scopis mundes tuæ animæ peccata, & illa facias, tamen illa mala, & antiqua consuetudo efficit, vt ipse diuulsa iterum animi possideat. Opus est magno dolore, contritione, & solertia, & præcipue diuino numine, & fauore vt antiquā consuetudinem superar. valeas.

Osc. 2

At verò tu tanquam scopa animam mundas, & per iunctione velut aliud agēs peccata contineris, & securus, & contentus viuis, nullam curam habens.

At verò dæmon inuitatus à tua mala consuetudine, velox aduenit.

Attende

Attende igitur, vt malum semen radicatus euellat, neque intus radices relinquas: ne itatim peccatorum herba resiliat, & adoleat. Opus est vt vincas malam consuetudinem: & hæc non potest vinci nisi opposita consuetudine virtutis: ad quod magna vigilantia, & cura tibi habenda est. Scriptum quippe est, Sicut Aethiops non potest mutare pellem suam, aut pardus, &c. Homines enim qui se totos perpetuo vitis, & peccatis tradiderunt, ita gaudent, & delectantur peccatis de quibus potius debent poenitere, & in corore compungi: vt difficile sit ab eis discedere. Contingit enim vt aliquis in villam abeat, & ibi e rimulo quodam aqua turbidam, & pessimam bibat, statimque eum ipsam bibit stomacho hæret, & ei nocet. Vnde euenit vt ipse in admirationem rapiatur, quomodo scilicet fieri possit vt omnes incolæ illius oppidi non mortui sint illa aqua. At vero huius talis apud illos habitare vellet, & in eadem villa manere transacto iam diuudio anni vel paulo plus cum stomachus illi aquæ assuesceret statim aqua bona illi videretur, & sapida. Ita nimirum cum peccatum sit aqua turbida, & mala stomachus animæ nostræ non potest illam terre: & ita ipsa anima nimis tallidit illud, quo fit vt peccator tristetur, & totus in corore concutatur. Qui verò peccandi habitum acquisierit, & læpè aquam peccati imbibit, in id miseriam, & calamitatis incidit, vt quod antea amarum erat, & durum, iam dulce, & delectabile sibi videatur.

Pro. 18.

Ideo Sapiens, Cum peccator in profundum peccatorum venerit contemnit. Contemnit morsus conscientiarum, contemnit prædicatores, & eorum sancta consilia, gratiam denique diuinam: & in peccatis delectatur, vt immundus sus in corneo. Hi qui in peccatis senescunt, plusquam scopa opus habent, vt se mundos redant.

Mat. 12.

¶ Secundo vt Matthæus ait inuenit eam vacuum. Hoc otium audaciam tribuit ipsi dæmoni vt redeat in domum, quam relinquerat. Statim cum aliquis confessionem finit, & a sacerdotis pedibus discedit, iam videtur illi omnem gratiam per sectionem attrigisse, & nunquam iterum

Stet. in Luc. Tom. 2.

posse labi: & propter otium, & parum curam quam adhibet erga salutem animæ, dæmon statim reuertitur in domum antiquam: quia inuenit eam vacantem, & ociosam. Idcirco Apostolus monet dicens. Nolite locum dare diabolo. Hic dat locum diabolo, qui non alicui rei studiosè intentus est, nam in anima aliquibus sanctis exercitiis implicata, dæmon nullum locum habet nec illi potest adesse. Quia perfectè vacans alicui exercitio: non est capax alterius. Filii Dan ceperunt urbem Laiz vacantem. Ociosi sunt illi qui non sanctis, & spiritualibus exercitiis occupantur. Plurimos enim inuenies qui videbuntur tibi operari multa, nam mille agunt negocia, plura habent officia, ita vt præ temporis angustia nec caput possint scalpere. Isti tamen nimis ocio se dedunt, & in nihilo occupantur. Ociosum id dicitur quicquid ad æternam vitam minime conducit: vel quod ad utilitatem animæ minime conuerti potest. Nam quemadmodum tu cum cernis pueros occupatissimos in domibus ridiculis fabricandis ex laterum, & regularum fragmentis, ociosos illos iudicis: ipsi tamen occupatissimos se esse iudicant: sic cum nos rebus huius mundi caducis, & momentaneis sumus intenti, & de celestibus nihil cogitamus, ociosi dicimur. Ita sapientia vocat nos paruulos, & infantium opera vt ait iste huius verba. Sapientia totius prædicat, in plateis dat vocem suam: in capite turbarum clamat. Vsq̃ue quo paruuli diligitis infantiam: & stulti ea quæ sibi noxia sunt sapient? Vera occupatio, & perfecta illa est, scilicet, de obsequio Dei agere, & orationibus, & sanctis exercitiis vacare, & semper ob oculos tuos salutem animæ tuæ habere: ne dæmon ociosum, & complicatis manibus te inueniat. Noluit dominus dare manna filiis Israel: ita vt per totam hebdomadam, aut mensē duraret, sed tantum pro singulis diebus: vt intelligas inde nunquam nos debere ociosos esse, sed temper debere colligere. Oportet enim vt in hac vita de pignioribus pigritiam reuocamus quousque sabbatum illud nobis desideratum gloriæ

Iud.

Prou. 1.

Exo. 16

adueniat: ubi iam non erit opus amplius colligere, sed frui, & gaudere istis, que antea collegimus. Sed iuxta multi confessione facta, & gratia celesti accepta, suæ salutis obliti complicatis manibus sedens, statim diabolus ad eam redit, cum videat illam oscitantem.

¶ Tercio dicit, quod inuenit eam ornata. Leus enim si bene compositus, & paratus sit, videtur ipsum hominem inuitare ut accumbat. Ita erit homo qui demonem à sua anima tenet: at verò cum ipsa relinquit pauimenta, quæ occasiones sunt peccandi, citò ad peccata reuertitur tanquam canis ad vomitum. Quemadmodum qui habet domum bene compositam, & ornata, hospitem inuitat, ut in ipsam domum ingrediatur: sic qui nondum sustulit occasiones peccandi, inuitat peccatum, ut in sua anima hospitium accipiat. Non solum est opus ut peccatum expellas, sed etiam omnem illius suppellectilem, & memoriam. Nam si post confessionem, & a conuersationibus transactis non te abstinens, statim in mille flagitia, & peccata præcipitaberis. Non solum a peccato, sed etiam ab omni specie peccati cauendum est, & Iugentium docet præclare Paulus. Cum filii Israel captiui tenerentur in Aegypto, & cum vellent Israel domino Deo suo sacrificare: dixit Pharaon Moysi, & Aaroni. Ite, sacrificate domino: oves tantum vestre, & armenta remaneant. Sic diabolus peccatoribus quos captiuos detinet inquit. Ite ad sacrificandum domino. Quali deus, & præterita peccata plangite: necum vero occasiones peccandi deponite, & relinquite. Vult ut etiam si a Iudo discas: tamen domi ludum paratum relinquas, melsam, aleas, raxillos. Nam si deinde non fuerit, nihil ipso de hac re curat: nam aliquando forte redire debes, ut pignus ab eo auferas, tuncq; captiuus manebis. Tu vero respondere debes id quod Moses, & Aaron, dicentes, Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis neque ungula. Vbi attendere debes quod nec vult debet manere. Omne mundum, & G-

ne macula debet esse: nihil debet relinquere in Aegypto, ne iterum offeratur. Id quod reliquisti. Dimi. Petrus cum esset in carcerem Herodis detentus, dixit illi Angelus. Præcingere, & calceas te caligas tuas. Deducit Angelus Petrum de carcere, & iubet prius calciari caligas. Non equidem erat illi calige ut quibus mundus vanus, & amens modò vitetur: ubi digas, ut ais materiam superat. Ita vult Deus ut à carcere peccati exeat, ut nec pannosa caligas velit ibi relinquere. Nam si diuus Petrus caligas in carcere nullas faceret, forsitan rediret ut eas secum ferret: vel saltem memoria caligarum desiderium commoueret, ut in carcere rediret. Ita igitur vult Deus mundum contemni, & relinquere. Si penitentiam operis, & dolueris de peccato commissio cum concubina, ne obsecro domi eam habeas, aut aliquid ipsius, neq; monile, neque annulum, neque calceum, quæ possint in tuam mentem, & cogitationem iterum eam adducere. Nam si aliquid vestigium manserit, attendere debet illum esse hamum, quo vult te capere: & te ad peccatum redigere. Non solum peccatum est domo tua debes euenire, sed omnia ista, quæ ipsi deseruiunt: omnem denique memoriam, & vestigia quæ illud representare possunt: ita ut tota domus omnium peccati reliquiarum munda maneat. Nonne vidisti adulteram, adulteri monile apud se retinuerat: iterum in suam amicitiam, & amorem posset eum conuincere? In Leuitico præcipit Deus carnem inuenire, & vollem eius comburi extra castra: quia sacrificium est (inquit Deus) pro peccato. Non solum carnes, sed facies sacrificii releuare iubet, & in locum immundum prouci nihil reliquiarum manere permittens: ut discamus non solum peccata longe a nobis abigere, sed etiam eorum vestigia, ne Deus reliquias offensus, faciem suam a nobis auertat, & locum concedat Satanæ, ut iterum in peccatum nos adducat. Idco alibi dominus de subuersione gentium loquens, dixit. Aras eorum subuertite, & confringite statuas: lucosque succindite, & sculptilia comburite. Delenda ergo est omni-

A. 2.

Leu. 8.

Deut. 7.

no peccatorum memoria. Ideo Moses vitulum quem filii Israel adorauerunt, comminuit in pulverem, & dedit bibere populo: ut doceret, quod nec pulvis peccati manere debet, sed quod etiam hec minima comminuenda sunt, & oblivioni tradenda. Vnde sanctus Propheta Hieremias consulit dicens. Effunde sicut aqua cor tuum, ante conspectum domini. Sicut aquam inquit: non sicut mel oleum aut vinum. Nam si alium quemvis liquorem præter aquam ex vase effuderis, manebit postea vas ipsum liquor effusus, & defactum, & superfluum: ut contingit in melle aut oleo: vel saltem odorem liquoris effusi ipsum vas retinebit. Aut si horum neutrum contingat colorem saltem pristini liquoris conservabit: ut existis me vas ipsum liquoris colorem induisse. Nihil horum reperies in aqua. hæc enim cum effusa fuerit, nihil aut saporis, aut coloris, aut odoris in vase reperies. Et ob hanc causam præcepit propheta, ut sicut aquam effundamus cor nostrum: ita ut nulla peccati memoria, nec vestigium nec umbra relinquatur in nobis. Nam qui amorem sæculi, & peccati reliquias apud se retinent, quasi mel, oleum cor suum effuderunt. Sic debes cor tuum exuere, ut neque effectus neque color pristinae consuetudinis maneat. Vnde templum quod a gentibus violatum fuerat Iudas Machabeus mundari præcepit, & altare construi: & vasa nova fieri.

Paulus namque ait, Templum sanctum Dei est, quod estis vos. Et iterum. Nescitis quod templum Dei estis vos, & spiritus sanctus habitat in vobis? Sic templum hoc Dei, quod peccata violaverunt, deberemus nos mundare: ut nihil immunditiei maneat, nec aliquod signum peccati.

¶ Sed sunt multi qui reliquias, & memoriam peccati apud se conservant, nec volunt recedere a pravis, & antiquis consuetudinibus: quod fit ut misere in peccata diutius manent. Qui enim occasiones non fugit: nec ipsum peccatum a se remouet. Qui amat periculum, peribit in illud. Hoc est quod redemptor noster apud Mattheum dixit: Bonum est tibi debilem vel claudum ad vitam ingredi: quam duos ma-

Stel. in Luc. Tom. 1.

nus vel pedes habentem nutrire in gehennam ignis. Nam si tali vel tali via incedere vel confabulari cum tali muliere, vel homine, est tibi peccati causa, vult Deus ut illud relinquant, nam melius, & consultius est, ut sine tali conversatione salutes, quam cum illa in crucem inferri abire. Præcepit Deus Saul, ut destrueret Amalech, & quod nulli boni, ovis, aut alicui rei parceret: & cum ita non fecisset, ut Deus iussit, spoliatus est regno. Sed iam ipsum dominum interrogare libet. Quid obsecro adversus te criminis patrarunt oves Amalech? Quæ peccata oves commiserunt? forsitanne armatum Amalech, dominum offenderat? Non equidem. Quia bruta animalia in nullo possunt delinquere. Quare igitur oves interfici iubet, & Regem suo regno spoliari? Oves quidem non male erant, sed deferuebant malis: atque ita vult Deus, ut non solum ipsum peccatum interficias, sed etiam occasiones, quæ peccato deferunt. Quod tu tali via incedas, vel quod cum tali persona confabuleris, ex sua ratione nec bonum nec malum est (nam alius idem potest facere recta, & sancta intentione) tibi vero malum est, quia occasionem tribuit peccandi. Vult Deus ut Amalech, & ipse gregem interficias. Nam etiam Amalech tu ovis, tollit à te Deus regnum celorum. Nam teneris sub pena mortalis peccati occasiones fugere peccati. Et non solum occasionem peccati, sed etiam ipsum viam. Ideo David in Psalm. orabat dicens. Vis iniquitatis amove à me. Non dicit amove à me iniquitatem (ut egregie dixerit divus Ambrosius) sed viam iniquitatis amove à me, quasi in nobis sit, & nobis inesse videatur. Quando aliquod peccatum siue flagitium a nobis reuocamus, viam iniquitatis interius manet, & non recedit a nobis: quapropter studiosè a nobis curandum est, ut eam a nobis separemus.

¶ Præterea quoad nostrum propositum facit, pulchrè dicit viam iniquitatis, & non iniquitatem. Quare radicatus non solum iniquitatem, sed occasionem, quæ ducit ad iniquitatem vult tolli: occasio enim iter est, quod ducit ad peccatum. Pe-

K 4 tit

2. Ma-

ca. 10.
2. c. 6

Mat. 18

1. Re. 15

Ps. 181.

Ambr.
se. 4. in
1. cor.
11. m.

et Propheta diuinum auxiliū, vt radici-
 tur. Solum mala, sed quæ inducunt nos ad ma-
 la. Sapientissimus ille Salomon, quia non
 caute sed via iniquitatis se mouit, in in-
 quitatibus suis inuenerunt. In gra-
 uissima peccata præcipit. Nam
 quia maxima fuit utilitas cum mi-
 lieribus infidelibus in idololatriam mise-
 relapsus est: & plura idola, & templa con-
 struxit contra præceptum domini, qui di-
 xerat, Non ingrediemini ad eas, neque
 de illis ingredientur ad vestras: certissime
 enim auertente corda vestra, vt sequan-
 tur deos eorum.

¶ Igitur, vt semel iam concludamus:
 quia demon inuenit domum nostram tan-
 tam, & quia malas consuetudines à no-
 bis reuocare nolimus, nec peccati suppel-
 lectilem: inuitatus demon his dispositio-
 nibus animam nostram ingreditur, Et
 quid facit videamus.

Tunc vadit, & assumit septem alios spi-
 ritus secum nequiores se: & ingressi ha-
 bitant ibi.

quod ille spiritus ducat semper secum se-
 ptem, quia multos alios adducit: sed est
 modus loquendi scripturæ ponentis nu-
 merum certum pro incerto, iuxta illud
 Numerorum. Tentauerunt per decem vi-
 ces, id est sæpe, quia non erat numerus cer-
 tus.

Mar. 16. dicit Marcus, quod Christus septem ab ea
 eiecerat demonia: quia omni genere vi-
 tiorum plena fuit. Dicitur autem quod
 isti spiritus erant nequiores se: quia pec-
 cata posteriora peiora sunt prioribus.

Quia enim illi spiritus
 erant nouissima illius hominis peiora prio-
 ribus. Est enim in illo, qui semel, & ite-
 rum in peccata relabitur quidam macu-
 la ingratiudinis: propter quam peccata
 spūs grauiora efficiuntur.

In eo verò quod dicit, quod ingressi
 habitabant ibi: aduerte quod demones
 non sunt in homine, tanquam locatum
 in loco, quia spiritualia non occupant lo-
 cum, & demon purus est spiritus. Nec
 etiam habitat eo modo quo forma est in
 materia: quia sic sola anima est in homi-
 ne, quæ est habitatio spiritus.

speciei. Demon autem cum nulla re
 componitur, quia continet in se perfe-
 ctam rationem speciei: & dicitur substan-
 tia separata, id est, quæ non habet ma-
 teriam partem sui. Sed habitat demon
 in corpore, vt motor in eo quod mouetur:
 quia ea ratione demon est in corpo-
 re, quia efficit aliquid in eo, vel torquen-
 do illud, vel mouendo. Habitat autem
 in anima tanquam possessor. non intrat
 eam, vt in superioribus retulimus: sed
 possidet eam, & operatur aliqua circa ip-
 sam. Quanto ergo peius se habet homo:
 quando in peccatum, vt canis ad vomitu-
 rum, regreditur: tanto maius dominium
 diabolus animæ suæ acquisiuit. Quapro-
 pter dominus subdit, [Et sunt nonissi-
 ma hominis illius peiora prioribus.] Hoc
 quod Christus dominus hic dicit, quemad-
 modum, & illud iam superius relatum ad
 dicitur, quod demon ingreditur ad corpus
 demoniaci, vnde iam exierat: quod quidem Christus dicebat ei, qui
 demonium habuerat, consulens vt ne
 peccatis se inuolueret, ne peius sibi con-
 tingeret quam antea. Sed etiam voluit
 Christus significare in sensu literalis, eos
 homines qui Dei auxilio à peccatis sunt
 liberati, & deterius esse conditionis quam
 antea. Quod quidem optime demonstra-
 ri potest in corporis agilitatibus: nam
 quidō iam infirmus primum sanitatem
 adquisiuit, si postea iterum cadat, pericu-
 losior, & grauior est infirmitas, quia tunc
 natura debiles habet vires, & languidæ
 virtutis est.

¶ Si igitur dicit secundam culpam pe-
 iorē, necesse est ut cognos-
 scamus quam grauis, & periculosus fue-
 rit primus casus, ut inde cognitum nobis
 sit quanto grauior, & periculosior sit se-
 cundus. Non possumus scire nouissima
 esse peiora prioribus: nisi nouerimus quā
 mala sint priora. Quo ad primum igitur,
 non possumus melius malitiam pec-
 catorum: ut ipse Philosophus inquit. Re-
 ctum est iudex sui obliqui. Si enim arti-
 fex scire uelit, an tabula sit recta uel obli-
 qua, presens remedium est, ut regulam uel
 perpen-

perpendiculū accipiat, & tabula superpo-
situm non erit statim quantum curuitatis
habet. Atque ita cū peccatum non sit
aliquid positivum, sed privatio quadam
& carentia rectitudinis: est opus, vt ipsa
bonitatis regula metiatur, vt inde venia-
mus in cognitionem tanti boni, quo nos
privat, & in cognitionem suæ malitiæ.
Omne nanque bonum vel est honestum,
vel est vtile, vel delectabile. Potio enim
amara non est bonum delectabile, sed est
bonum vtile, quod satis est, vt bonitatis
nomen induat, quia habet aliquam ra-
tionem, aut boni, vel utilitatem, prout
quæritur, vt corpus nati per vitæ re-
stituitur. Quo circa virtus est magnum
bonum, quia continet bonum vtile, ho-
nestum, & delectabile. Deus est summè
bonus: quia est summè vtilis, summè ho-
nestus, & summè delectabilis: quæ tria p-
fectissimo quodam modo Deus cōtinet.
Vnde facile possumus concludere, quod
cū peccatum hominē semoveat ab his
tribus generibus bonorum: inde sequi-
tur illud omnino esse malum, peruersum,
iniquum, & execrandum, quando nos
summi boni compotes, ineptos, & in-
habiles reddit ad illud. Bono vtili pecca-
tum opponitur, quia damnum infert. Et
honesto contradicit, quia ipsi peccati
nomen præ se fert. Bono
verò delectabili aduersatur, quia dolorē,
& tristitiam iniecit.

¶ Sequitur ergo, quod si peccatum est
malum quoddam damnum, & miseriam
interens: inhonestum, & dolore plenum,
summum esse malum, quādoquidem sum-
mo bono opponitur. Iam igitur hæc tria
mala quæ peccatum secum affert, videamus.

¶ Primum est malum damnosum, cū
scilicet, Deum in anima per gratiam exi-
stentem ab ipsa reuicit. Non eo modo,
quo aliter se tortior, & excellentior à lo-
co aliquo expellit: nam peccatum non est
fortius Deo ipso. Eucit tamen illum per
propterea dicitur, quia cū peccator
cū existentem in anima virtutis puritudi-
nibus quæ in honore: tunc dicitur Deus
eucit, & expelli à peccatore. Contingit e-
nim Deo, vt communi vsu loquendi so-
lemus dicere. Ego non ubi dicam, vt eas:

sed ea opera tibi impendam, vt à nobis
discedere gaudeas. Videt quippe Deus
vos pluris æstimare stercore, & glandes
huius mundi quā ipsum, & ideo hospi-
tium deserit, & abit, tot conuiciis, & in-
iuriis affectus. Nam si tu in domo tua in
capite mensæ Aethiopissam accumbere
faceres immundam, incomptam, & inho-
nestam, & ipsa tanquam dñā sederet: v-
xori verò præciperes quæ illustis, & pri-
nceps est, vt mensæ ministraret: nonne gra-
uemin in iradomū? & ne recederet? Sa-
ne equidem: quando quidem cum ipsa do-
mina sit, tanquam ancillam, & famulam
ministrare iubet. Iure quidem optimo de
te conqueretur, & societatem tuam, &
sodalitium libenter relinquet. Hoc igitur
non, quia tu non videris, sed quia
quidem suos appetitus, & libidinem plu-
ris habet, quā illum: & creaturas earū
conditori antepōit, & præfert. Propter
quod moleste ferens hæc omnia domum,
& hospitium Deus deserit: quemadmo-
dum fecit Iacob, qui domum Laban dese-
ruit. Dixit enim Iacob Lix, & Racheli.
Volo recedere: non enim respicit me La-
ban sicut heri, & nudius tertius. Non ita
mecum bene agit, vt solebat, non me do-
nis aut beneficiis afficit, supercilium mihi
ostendit: & ideo etiam si ipse non ex-
pellat me a domo, etiam si non dicat, vt
abeam: nihilominus propter opera mihi
facta recedere ab eo volo. Sic igitur Deus
recedit à nobis, quod quidem omnium
malorum id summum, & grauissimum
est, quod quidem anima grauitur, & mo-
leste ferre deberet. Vnde in Exodo legi-
tur, donum duxit. Non ascendam
cum populo isto duræ cervicis, quod cū
audiret populus lachrymatus est. Sic tu
deberes ingenti mœrore concha, & la-
chrymarum copia hanc grauissimam ra-
turam sentire: cum dominus a te rece-
dit. Quapropter Dauid inquit, vt quid
domine recessisti longē? Nam quem-
admodum multi aduersus viduam insur-
gere solent, quia neminem habet, qui
suas partes possit defendere, nec cau-
sam suam agere: ita omnes dæmones,
& omnes creaturæ insurgunt aduersus
animam Dei præsidio, & auxilio de-
stitutam. Vnde idem regius uates.

Gen. 31

Exod. 33

Psal. 9

Psal. 70

Quia

Quia querebant animam meam, consilium fecerunt in vnum dicentes, Deus derelinquit eum, persequimini, & comprehendite eum, quia non est, qui eripiat.

Psa. 70. Ideo idem ipse David sapienter, & grâti consilio orat. Ne pronicias me, &c. Et quemadmodum barba in facie ipsum hominem honorat, sed si barbæ confor tam abscident tunc conculcatur, & despiciuntur: sic qui Deo est coniunctus laudatur, & honoratur: quando vero per peccatū à Deo separatur, despicitur, & conculcatur ab hominibus.

¶ Præterea quemadmodum discessu regis omnes qui sunt in curia abeunt. ita cum Deus discedit ab anima, omnia bona opera, quæ peccator in statu gratiæ est operatus amittit, & nullus sunt valoris. Nam si benè, & attentè velitis considerare, grauissimum est malum: quod homo per totum suæ vitæ spacium ieiunauerit, orauerit, & eleemosynam sit largitus: cōmittens autem mortale crimen, omnia hæc opera irrita sint, & nullus valoris, atque momenti.

Eze. 18. Bene quidem dominus dixit per Ezechielem. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem: omnes iustitiæ eius quas fecerit, non recordabuntur, & cæ. Et Sapiens etiam.

Eccle. 9. Si offenderit in vno, multa bona perdet. Remota enim radice charitatis ex qua procedunt merita, remouentur, & corumpuntur fructus meritorum. Et licet mors corporis hominem exuit quocunque bono corporali, & in eum deest natus, ita peccatum, quod mors est spiritualibus. Quapropter Moyses cum filii Israel peccauerunt adorantes vitulum, tetendit tentorium extra castra procul. Nihil enim quod suum sit, vult Deus, vt peccatoris deus amittat. Quia in bona meritoria aufert: vt inde intelligas, quam graue malum sit peccatum. Quod si homo secum reuolueret quando ita effrenatè, & præcipitanter in peccatum delabitur, non vtiq; tanta facilitate creatorum suum, & liberalissimum Redemptorem offenderet. Mirandum quidem est, quā in infans, & quantā amentia homo ipse audeat Deum offendere: cum videat se amittere, & perdere ipsum Deū, qui omne bonum, summum est, & in ip-

so alia bona, quæ intelligi, & cogitari possunt. Nani si homo aliquis ab Indis ad nos veniret, & statim cum portum attingeret, omnem rem, aurum, & argentū, quæ tantis laboribus sibi comparauit, ludendo, & iacturam fecerit: nonne hunc amentem, insanum, & omni prorsus carentem intellectu dicere? Qui igitur obsecro maior infans aut amentia esse potest: quam breui quadam voluptate ad triduum peritura omnis lucri, & tantorum meritorum, quæ tot laboribus comparasti, iacturam facias? Aspice igitur si libet, o peccator, cōmunicans enim te amentorem & insanorem esse, quā ille, qui ab Indis tractus diuitem suppellectilem, & omnem rem breui ludo exposuit, & amisit. Nani ille in promptu reuendit sibi habet paratissimum: potest enim ad Indos iterum transire. & sibi maiora alia comparare. At vtrō peccator constitutus in mortali crimine, eo status, & miseræ deuenit, vt nullum possit opus facere, quod vita æterna sit dignum, nec ipsa gratia Dei. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam (inquit Paulus) factus sum, &c. Si distribuero substantiam meam

& grauissimum malum, quod peccatum animæ interit, constituit quippe illam in tam miserum & calamitosum statum, vt etiam si ipse faciat, quantum suæ vires suppetierint, nihil potest efficere, quod vitam æternam promereatur. Mancipium enim omne quod siue die siue nocte laborans, sibi comparauerit, & lucratus fuerit: non suum est, sed domini sui. It Joannes ait, quod qui peccatum facit, seruus est peccati. Et cum peccator seruus sit demonis, nihil sibi acquirere potest, quod æterna vita sit dignum. Absit enim à me vt cum sacrilegis, & impiis Lutheranis velim dicere, quod omnia opera facta in peccato, sunt peccata: sed quod non potest promereri gratiam neque gloriam, etiam si multa bona opera possint facere, quibus bona temporalia possunt acquirere. Vxor enim Loth in salem conuersa est per peccatum: peccator etiam sterilis fit, & mendiculus, & manet,

1. Co. 9.

101. 8.

Gen. 19.

4. Re. 25. ut terra sale confita, quæ nullum fructu potest producere. Regi Iudæ postquam civitatem Hierusalem fugit, & captus fuit à Nabuchodonosore, oculi sunt erepti, & eius filii interfecti: & is captivus ductus est in Babyloniâ. Hoc idem efficit demon in homine, qui cum in statu tranquillitatis sit, menti eius caliginem infert, ut sic mancipium factum, ad nihil aliud prodesse possit, nisi ut in illa misera servitute captivus maneat. Nullum maius malum aut gravius esse potest, quàm peccatum: quandoquidem non solum ea mala quæ vidimus in anima efficiet, verum et quod magis dolendum est, post hinc vitam miserum peccatorem in gehennam æternæ detrahit.

I b. 15. Mora. cap. 12. Mat. 12. Gene. 3. ¶ Et ut semel concludamus, peccatum mortale ita in hominem languidum & debile liberum arbitrium relinquit, ut ne queat omnia vitare peccata. Nam quemadmodum sensitiuus appetitus, quia penitus rationi non subditur, non potest homo etiam si in statu gratiæ sit, omnia levia peccata evitare: ita nimirum cum homo sit à gratia separatus, & ratio omnino Deo non subiciatur, qui finis nostrorum operum est, non potest homo circa media non errare, & ita literaliter contra ipsum finem delinquit. Ideo Gregorius inquit, quod peccatum quod per penam tertiam non diluitur, max suo pondere ad aliud trahit. Chrysostomus etiam super Iul. Soluite & ad lucite. inquit, Quod sicut nanis sine gubernaculo non vadit quo vult, sed quo tempestate impellitur: ita homo divinæ gratiæ auxilio perditio non agit, quod vult, sed quod diaboli seui intendit. Si igitur vnum solum peccatum, quod prius noster parens commisit, universum mundo in totum malum attollet, quanto maiora damna, & in eo non nostra animæ tue advenient propter tot tantaque scelera commissa?

¶ Cum igitur iam viderimus, quomodo peccatum bono veli, & eodem modo opponatur, quod quidem secundum malum est à peccato esse factum. Peccatum enim est malum quoddam vile, & inhonestum: nam ipsum peccatorem insanientem nota inuit, quo circa quicumque peccat, diligenter curat, se abscondere, & a vul-

lo vult videri, novit quippe quantum honorem amittat.

¶ Opponitur etiam bono delectabilis: nam malum quoddam est triste, & merore plenum: ita ut non solum mortem æternam privet, verum etiam in hac vita nihil sit tristius, & caliginosius. Non sinit Deus de deus culpæ sine vindicta, multæ enim molestiæ ipsum sequuntur peccatum. Ideo Hieronimus. Scito, & vide quem malum, & amarum est dereliquisse te dñm Deum tuum: &c. Nolo modo agere de pœna, qua cruciabantur in inferno omnes peccatores: sed solum de ea pœna; & dolore, quibus in hac vita mala conscientia torquetur: quam quidem quatuor acerrimis tormentis vndeque agit. Primum est propriæ conscientiæ morsus. Habet enim pessimum finem, & quosdam stimulos addit: ut ferè in desperationem adducat. Cum peccato finis imponitur: quàm lassus, & insipidus homo manet. Veluti cum malum vinum bibis, cuius malum gustum, & saporem in fine sentis. Peccatum est vinum quoddam ita forte, ut ipsum hominem in mentem red lat, ebrius, & prorsus omni sensu carentem, iuxta illud. Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Affert enim colorem quendam, & fucum, & delectationem ob oculos ponit: honorem, aut divitias. At verò cum ipsum peccatum compleveris, remanet nectro, quæ amaritudo; nec cor ipsum quiescere potest: & conscientia ipsa interius mordet. Que nammodum in calamitatibus, & ærimis quas passus est Iob, Iob. 1. nunquam defuit, qui malum nuncium ad eum deportaret: ita ei, qui peccat, nunquam deest comes hic propitius, ita ut etiam in gravissima perditione saluum illum dicat, & incolumem, & in ipsa morte vitam habere: qui simul cum hoc ipsi peccatori ob oculos ponit bona, quæ amittit, quando in Deum suum peccavit, & miserum, & infelicem statum ad quem devenit. Est quippe flagellum quoddam, quod interius malos torquet, & pondus suum in eorum voluptatibus aloes immitte, Et vix alia Aegypti degustasset, quando iam statim incipiente la-

chryus

Hiere. 2

Psal. 48.

Isai. 14. chrymis suas maxillas irrigare. Hanc poenam per Isaiam Deus peccatoribus comminatur dicens: ferraditutum Babylo-
niam in potestatem Echimi: id est, ut cor
eius vepribus, & spinis transigant. Cru-
delis quidem spina, est morsus conscien-
tie. Quod tormentum rectè explicuit Iob,

Iob. 15. cum dixit, Cunctis diebus suis impius su-
perbit: & numerus annorum incertus
est tyrannidis eius. Sonitus terroris sem-
per in auribus illius: & cum pax sit, ille in-
dignatur.

2. Re. 13. ti possit, &c. Exemplum satis apertissimū
habemus in Amon, qui statim post com-
missum scelus cum sorore Thamar, mœ-
rore maximo tunc confectus, nec illum a-
morem, quem antea erga illam ostendit,
sed potius eam odio habuit.

¶ Secundum tormentum quod pecca-
tum infert, illud est, verecundia scilicet,
& pudor, quo ipse peccato suffunditur:
ita ut ab omnibus se abscondat. Quem-

2. Re. 11. ad maculam aut defectum habet, semper il-
lum tegit, ne minus pulchra aut iomo-
sa appareat: at vero quæ pulchra est, &
decora facie semper gaudet ab omnibus
conspici. Ita Dauid diligenter curat suū
peccatum palliare: inbet etiam ut in suū
domum eat. Postea vero cibos caudos
illi mittit, ut luxuriam, & libidinem ex-
citet: & tandemulum miserè interim fa-
cit. Et hæc omnia Dauid fieri curauit,
ut posset peccatum suum tegere. Liber
autem, ut rem hanc clariorem redda-
mus ipsam Dauidem interrogare.

Nonne tu Rex es? Quis te peccati incul-
tat? Quis facit, ut tantas curas, & labo-
res tibi assumas? Respondet utique ip-
se pudorè, & verecundiam peccati tan-
ta sollicitudinis esse causam. Adam etiā
statim, ut peccauit, cooperuit se folijs fi-
cus, & fecit sibi perizoniata, ob hanc can-
dem causam.

¶ Tertium verò tormentum, idque
gravius est timor ipse punitionis, & vin-
dictæ, nam sola ratio id ostendit, nec opus
est ad id persuadendum fide aut scriptu-
ra. Considerat enim tunc homo Deum
esse, eundemque rectissimum, & aequissi-
mum iudicem, qui in malos, & impios
grauiter, & acriter debet ananaduerte-

re, vel in hac vita vel in futura: æque ita
peccator semper timidus, & pauidus vitæ
degit. Fugit impius nemine persequen-
te. Peccatum enim carnis ex est ipsius
peccatoris. Videbis nanque turem, vel
qui aliud quodvis scelus commisit viso
iudice statim lugere: cum nemo illum
persequatur. Arguit utique cum pecca-
tum suum.

¶ Quartus peccati dolor est, bellum il-
lud ingens, quod inter sensitivam partem,
& rationem ingenerat. Caro quippe
tunc superbit incipit, ut ait Iob. Fa-
ctus sum mihi metipsum grauis. Nam ex eo
domine quod aduersum te deliqui, & p-
tibi contrarius fui, inde factum est, ut e-
go idem aduersus me bellum geram: post-
quam sensu hæc arma dedi. Congit
enim mihi, ut ei, qui seruos habet agre-
stes, rusticos, & inurbanos, qui dum ma-
iora beneficia illis cōfert, dum magis eos
louet, deteriores sunt conditioris. Ita
nimirum sunt sensus nostri, qui dum ma-
gis delicus, & voluptatibus eos afficiunt,
deteriores, & crudeliores sese nobis o-
stendunt. Quo circa impij qui iam in in-
ferno torquentur, loquentes de dolore,

hac vita passi sunt, inquirunt, Iam sum-
mus in via iniquitatis, & perditionis.

¶ Vides igitur iam quam malum, &
iniustum sit peccatum: quandoquidem
omni bonorum generi opponitur. Et
tandem ut semel cōcludamus ita malum
est, ut nihil magis Deus ab horreat. Nam
si demon perpetuo Deo est exotus, & in
inferno torquetur, non est ob defectum
creaturæ, quia ipsa bona est: sed propter
peccatum. Nam si Diuus Petrus, qui
Apostolus erat, & Deo charus, & d-

statim e vita discederet, nō dubium quin
perpetuo illum Deus detruderet in tor-
mentum inferni. Et ut latius rem hanc
Dei matre aliqua peccati mortalis macu-
la inueniretur, non utique matris pri-
uilegium cum ab inferno tollitur. Vt
si in sacratissima Christi humanitate hy-
potheti facta, (per impossibile.) Deus
aliquod peccatum inuenisset, relegaret
illam Deus in flammis inferni. Quid est
quod

Pro. 2.

Iob. 1.

Sap. 1.

Mat. 26.

[illegible]

¶ Quando aliquis ex gravi quadam infirmitate liberatus est, cum iam vires

incipit recuperare, nisi diligenter sibi ca-
utetur, ut non exeat, & recedat :
Sic multi post peccatum facili redeunt ad
pristinum statum, & sanitate, quod mul-
tis modis contingere potest. Primum
quia putant, & iam sanati, & valentes ef-
fesse. Quia vident, & inquit, se, reu-
ta largo tempore laborant, cui si febris
afflatus, & novus alteror deflecent, in-
quiescunt, & vivo cibare, & comede-
re vsque ad saturationem. Et iterum in-
firmatus laborat. Duo precipua mala
peccatum efficit. Primum separat ani-
mam à Deo, iuxta illud Esau. Inqui-
ta & vultu danti, & Deo.
Secundum verò, quòd efficit est, ut ipsa
voluntas bonum creatum amplectatur.
Primum gratia refarcitur, quæ amicum
Dei hominem contribuit. Secundum verò
quod est ipsam voluntatem ad bonum crea-
tum inclinari, hoc quidem non omnino
sanatur : iam interior manent quædam
reliquæ, & appetitus, & nescio quæ de-
sideria. Et secundum tempus, quo in pec-
cato fuisse desenti, secundum hoc sunt
maiores vel minores reliquæ. Et etiam
si cum gratia pristina valetudinem recu-
peretis : nihilominus semper remanent
quædam, & ut vultis, & in
tea diligebatis, quæ etiam in noua gratia
representant. Atque ita et si peccator om-
nino in anima sanctetur : ex hac altera non
ita citius, sed paulatim incrementum sa-
nitatis suscipit. Sic nimirum quamvis
Deus filios Israel eduxit ex Aegypto, &
introduxit eos in terram promissionis
Iherusalem reliquit illis conuincios Phi-
listæos, quæ gens erat bellicosa cum qui-
bus interdum possent dimicare. Sic ubi
eruat, & liberet, nihilominus feroces, &
crudeles inimicos relinquit : contradic-
tionem, scilicet carnis, & sanguinis, quibus
bellum inear. Ne igitur te omnino in-
columen, & sanum existimes, sed potius
infirmum, & terredum, & ab occasione
peccati recide. ¶ Secunda verò ratio
quare quis in peccatum relapsus est,
quia debilem, & languidam virtutem ha-
bet, cum infirmitas multum durauerit, &
hunc quicumque ventus adeo leui, pro-
sterat,

E fai. 59.

Exo. 14

Ind. 5-

ce igitur, o peccator, quod in priori statu bellum gerebas contra mundum, demonem, & carnem: si verò peccatis nimis dederis operam, iam alium præter hæc tria dicta aduersus te prouocas inimicum, qui mala consuetudo est. Hæc mala consuetudo hostile, & inimicum bellum tecum inibi, & ducit te posse & in cum hostem mutatum, & alioquem deducit, ut malitiam peccati non sentias: sed potius peccata tanquam vitium indolis, & cura habetum miserum, & iniquum efficiet, ut difficulter, & cum maxima te possis ad Deum te conuertere. Sic Hieremias. Si potest Aethiops mutare pellem suam, &c. Et in Pro. 18. Peccator cum in profundum peccatorum venerit, contemnit. Et iterum Hieremias. Frons mulieris meretricis lactes, noluit erubescere. Hæc impudentia, & obliuio peccandi euenit, quia ad peccata priora redimus.

¶ Tercio iste status secundus peior est priori, ex parte Dei: quia magis derelinquitur à Deo talis peccator, qui ad peccata priora iterum accedit: & Deus minorem curam erga illius salutem habet. Quemadmodum medicus, qui infirmum curat, postquam eum in pristinam valetudinem restituit, & vires iam in dies recuperat: vixit, medicus ipse regulas, & precepta ponit, ne grauiores cibos, pitulas, aut alia nocua sibi assumat. At verò si medicus aliquantulum negligens fuerit, & non semper cum infirmo adsit, ipse infirmus saturabitur escis nocuis: & in eandem infirmitatem recidet: vocatur iterum medicus, & quantum potest valetudinem restituit: ipse infirmus, qui nullam regulam circa suæ salutis curam obseruat iterum egrotare incipit, & ita sæpius atque iterum in infirmitatem labitur, ut medicus fatiditus dicat, Uixit is infirmus, qui de sua valetudine post se reliquit, non consolari. Relinquit illum medicus, quasi desperatus de sua salute, utpote, qui semel, atque iterum medicamenta adhibuit: ipse tamen infirmus, ut incautus, & amens, eius consiliis acquiescere noluit. Ita deus solet facere cum peccatore, qui cum multis veniam condonet, & suis peccatis medea turpius tamen præcipiti cursu peruenit in

peccata fertur. Quocirca merito, & optimo iure dominus per Hieremiam inquit. Curauimus Babylonem, & non sanata est, ecce reliquimus eam. Et ad Hierusalem. Quis miserebitur tui Hierusalem: aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu enim me dereliquisti dicit dominus: reuerti utinam abisti. Ac si diceret. Nolo deinceps iam medicinam adhibere. In Ecclesiastico etiam dicitur. Languor prolixior grauior medicum: sed breuior languorem prædicit medicus. Ita nimirum medicus ille ecclesius, & diuinus manum suam compressit, nec me hec nã applicauit. Pharaoni regi Aegypti: quem cum septies curasset per perniciem plagarum & tribulationum, & ipse ad se reuerteret, & poenitentiam faceret de malo præterito: cum postea iterum egrotaret, decreuit Deus inde illum amplius non curare, quandoquidem, ut incautus egrotans, nullam regulam, nec præceptum ad suam salutem conducens obseruabat: atque ita cum medicina illi diceret, miserè, & inscehiter peris. Relinquit illum dominus ob multitudinem peccatorum: quia huiusmodi peccatoribus denegat non solum auxilium efficax ad conuersionem (quod quidem omnibus denegatur, qui non conuertuntur) sed etiam aliquibus ob grauissimè peccata de genti archa multa ex antecedentibus: ut sunt prædicationes, admonitiones, tribulationes, uiracula, & alia id genus: quibus Deus inuitat, & allicit peccatores ad poenitentiam. Tamen deus pro sua summa misericordia non desituit quemquam omnibus suis fauoribus, & auxiliis, temperat enim rigorem suæ iustitiæ. Quamuis verò simile sit, & ante nos non contemnendi auctores tradiderint esse certum numerum peccatorum ita magnam, & aliqua peccata ita graua ut cum ea homines commiserint, Deus eos iam despiciat, neque curam illam & sollicitudinem paternam illis exspectet. Sed quia nonnulli peccatores sunt. Idem tales difficillime poenitent. Perdes enim operam, & tempus si velis hos conuertere. Sic Cam qui a reuocandis dicitur a domino, non correptus est. Sic etiam de filio Heli dicit scriptura, quod non audierunt voces patris sui: quia voluit dominus occidere.

Hier. 9
Hier. 29

Ecclesi. 10

Aug. lii. de vita.
Chrys. 6. 3. & 4.
Adria. q. 1. de poenit.
Cicero. 1. 1. de iusticia.
Istac. 8. q. 3.
Cicero. 4.
1. Reg. 2.

A. 9. 16.

cidere eos. Et ideo Spiritus domini continet Apostolos ne predicarent in Asia: quia nondum erant digni, ut de ipsorum vita prouideri posset. Huiusmodi peccatores, quasi miraculose spiritualiter sanantur. Intellige autem, quando scriptura ait de multis, quod non possunt pœnitere de suis peccatis, secundum communem legem, sed tantum secundum super excellentem misericordiam. Nulli enim in hac vita quantumvis grauissimo peccatori clausa est via salutis. Veruntamen est, aliquos adeo esse graues, & maximos peccatores, & ita in peccatis suis in vtramvis aurem dormire, vti si Deus secundum præ excellentem suam misericordiam maioribus, & plenioribus, & vehementioribus suis gratiæ auxiliis, quam sint communia, eos ad pœnitentiam conuerterit, & potentius, & benignius eorum corda emolliat, & obstinatas voluntates infringat, nunquam in meliorem mentem redibunt. Indigent namque huiusmodi peccatores viris gratiæ auxiliis, quam sint communia, & conuertantibus auctoribus, & locupletionibus. Atque hinc poterit vicinque explicari, quare huiusmodi peccatores fieri non possunt tamen in sensu diuino, id est simpliciter, & absolute pœnitere: nam potuerunt cum voluerint habere auxilium Dei efficax ad resurgendum: quamvis hoc difficile sit, & tunc impossibile sit illis.

¶ Illis igitur tribus causis satis constat quomodo status secundus peccatoris peior sit, & deterius conditionis, quam prior: quod satis etiam ostensum est in nouissimis hominis illius. Cauendum igitur est ne post hac peccatis, & flagitiis nosmetipsos maculemus, & maxime illud fugiendum nobis est, ne peccata peccatis addamus. Sed de his haec tenus. Iam vero Iustoriâ prosequamur, & audiamus Euan gelistam dicentem.

Gen. 37

Factum est autem cum hæc diceret: extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi. Beatus ventris, qui te portauit, & vbera quæ suxisti. Non est dubium nisi quod audientes hæc Pharisei cruciabantur. Solum dominus inuidos alieni boni torquere: augendo bonas eis, quibus inuiderat, laudabant filii Iacob Ioseph, eo

quod maiori amore illum pater prosequeretur: & immisit Deus in illum somnia quibus somniis magis ipsi torquebantur. Non contentus fuit Deus eo solum, ut à patre Ioseph maiori amore prosequeretur, sed etiam præponendum esse regno, duobus somniis ostendit. Iamque de Phariseis apud Ioannem legitimus, qui Ios. 12. resurrectionem Lazari narrari. qui statim mori sunt, & concilium inierunt, ut ipsum interficerent. Sic nunc cum inuidia hementius intorquetur, suscitauit dominus spiritum cuiusdam mulieris, quæ alta voce in Christi laudes profert. Magnis quidem doloribus, & cruciatibus inuidi torquebantur. Quare clama maxime nobis est, ne talis belia animi nostrum inuadat. ¶ Attende autem diligenter, & considera vtilem animum, & peccatis huius mulieris, quæ quidem alta est Christum laudare alta voce inter suos inimicos, cum adeo potentes essent. In hoc enim videbis mirabilia Dei operum: nam ut inquit Apostolus, in infima mundi elegit Deus, ut fortia quæque confunderet. Magnas quidem victorias Samson simul, & trophæa reportauit de Philistinis: Sed videris, quod vires illas ingentes in capillis habebat, quæ paræ erant in infima mundi elegit Deus, &c. ut magis Et ideo etiam voluit superbum, & terrore Iud. 13. Holoternem per brachium imbecillis mulieris interfici. propter quod cum ipsa Iudith intelligeret Dei viribus id effectum fuisse, ob insignem victoriam, canere incepit Deo, & dixit, Non excelli Gigantes in Iud. 16. dissoluit eum. Etiam posset Deus populū suum Israheliticum liberare a tyrannide Aman multis vni, atque modis, sed noluit, nisi, ut Hester intercedente saluus esset. Hec. 7. Nec minus voluit tribuere victoriā Syriæ duci Barac, nisi mulieri cuidam nomine Iad: quæ vxor erat Aber Cines. In Iud. 4. hoc voluit Deus ostendere suam mirabilem potentiam,

potentiam, nam cum hic esset tanta gentium multitudo, voluit ē medio omnium mulierem surgere, quæ non timens iram, & furorem scribarum, & pharisæorū sanctissimam Christi matrē mirabilibus laudibus extulit. Sapienter quidem, & prudenter mulier hæc virginem laudat. Non quidem laudat maximam suam fidem, nō profundam humilitatem, non ferventem charitatem: non audet virtutes virginis laudare, quia hoc esset altum pelagus, & profundum mare ingredi, vbi sine dubio esset illi periclitandum. Obmutesceret quidem si veller agere de virtutibus suæ animæ sanctissimæ. Ideo præteritis has omnes mirabiles animæ dotes, & tantā pulchritudinem quā laudare non audet: canit corporis laudes, cuius virtutes laudat. Atq; ita diuino consilio Spiritus sanctus postquam retulit perfectionem capillorum eius, oculorum, oris, colli, & manuum, cōcludit dicēs, Absque eo, q̃ intrinsecus latet, Laudant ea quæ exteriora erant, nam interiora animæ, ita sunt mirabilia, & diuina, vt faciendā foret satis, quædam prolixā, & inaudita narratio, ita vt omnes creaturæ in admirationem raperentur. Quod si quis conspiciere vult ponit ante oculos ipsam manum, ne luce offendantur, præcipue si infirmos eos habeat, quia excellens sensibile corrumpit sensum ita nimirum lingua nostrā, & sensus omnes conturbantur, & confunduntur coram excellentia tantæ, & tam diuinæ claritatis Virginis Mariæ: quam si homines vidissent, non multum si aliqui errore ducti idolatriam sequerentur, & tanquam Deum adorarent. Hac ratione exilimo ductum fuisse

Gen. 1. Mosē, qui cum describeret rerum omnium creationem, nihil de creatione Angelorum dixit. Itē: rarus nimis esset deditus idolatriæ, timuit ne si audiret puritatem, & excellentiam perfectionis Angelorū illos, vt deos coleret Sic Ioannes Euangelista vidēs pulchritudinem, & splendorem vnus Angelus, voluit illum adorare, quod quidem alii homines fecissent si Angelos viderent suo fulgore splendentes. Scimus nanque Gentiles errore ductos, videntes Solis

pulchritudinem, & Lunæ, hos planetas, vt Deos colere. Quia, si potius Virginem sanctissimam adorarent, si puritatem, & gloriam suæ animæ simul mundiciam corporis, quæ maior erat, quā omnium Angelorum? Quid facerent illi, qui Lunam, vt Deum adorabant: si Virginem viderent multo pulchriorem, & formosiores ipsa Luna? Ita exilimo, quod quemadmodum Deus hac ratione noluit, vt Mosēs scriberet pulchritudinē, & creationem Angelorum: hac eadem ratione abscondit, & occultauit Deus corpus Mosi, ne populus ille in idolatriam cōuerteret, cum vidisset mirabilia magna, quæ fecerat in Egypto, & in deserto. Ita inquit Dñus Iudas dāmonem, & Archangelum Michaelē decertasse propter corpus Mosi. Nam dāmon volebat corpus ostendere populo, vt ipse populus idolatret: & Deus offensus esset. At verō sanctus Archangelus ipsum celabat, ne locum daret offensæ Dei. Et præterea cum conueniens esset ne corpus Mosi manifestaretur, nec puritas, & excellentia Angelorum describeretur, multo potiori ratione decens fuit, ne Virginis perfectiones, & virtutes describerentur, quando quidem longo intervallo reliquas omnes creaturas antecellit. Ideo Hieronymus ait, Quidquid in Maria gestum est, gloriosius est, & maius, totumque gratia fuit. Ita hæc deuota, & pia mulier silentio præteriens animæ laudes, corporis dotes extollit, magnificat, & laudat: cetera relinquens laudanda ei, qui eam condiderat. Et ita relinquit, beatus venter qui te portauit, Laudans ventrem, omne corpus laudat: nam si venter beatus est, beatum etiam erit caput, pedes, manus, & anima. Principium enim, & organum peccati venter est, in quo homo concipitur in peccato, & maledictionem ab ipso ventre secum trahit. Ideo Psalmista. Alienati sunt peccatores à vultu, errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa. Et Dauid cum Deo loquens, implorans suam misericordiam, imbecillitatem suam in medium proponit, & illam ostendit: conceptioni suæ tribuens culpam dicens, Ecce enim in iuquitatibus conceptus sum, & in pecca-

Iud. 1.

Ser. Al.
sump.
Virg.
Mar.

Pl. 57.

Psal. 56.

Cant. 4.

Gen. 1.

Apo. 19.

tis concepit me mater mea. Ach diceret. Ne mireris Domine, quod ego peccata actualia habeam, quandoquidem in peccato originis sum conceptus. Vnde Diuus Augustinus contra Iulianum ait. Si Christus minor existens originale peccatum a matre accepisset, actuali non caruisset. Sequitur ergo, quod si beata Virgo habuit originale peccatum, non minus sanctioris, quam Christus: quandoquidem cum concepta esset in peccato, eam virtutem habuit, ut tueri se posset, atque defendere ab actualibus, quod Christus non fecisset (ut Augustinus ait) si conceptus esset in originali peccato. Et si quidem Virgo beata actualibus se non misceat peccatis, bene concluditur, nec originali fuisse defecata: quandoquidem non ipsa melior erat, quam Christus, qui si originale haberet, actuali non caruisset. Et ita Dauid culpam suorum peccatorum originali tenetur. Et sic mulier hæc diuino illustrata spiritu Virginem laudat ab origine, & principio culpæ, qui venter est: quem beatus Hieronymus ait. Venter est illi, qui est maledictionis, & corruptionis principium, & culpæ tons, benedicitur, & laudatur. Quia si quod benedicti erunt etiam oculos, & manus. Quoniam si ingrediens domum magnatibus, aut diuitis alicuius minora vasa argentea videres, indicares illat in illum esse hominem diuitem. Sic de beatiomone aut scriptura, quod torches, candelabris, & clauis portarum ex purissimo auro erant contexti. Quod si minora tenueris vasa aurea erant, quid dicit de Cherubim, & de altari sancta sanctorum? Laudans quidem ea, quæ minora erant in templo: maiora etiam exorbere videtur. Ita etiam in alio loco laudans scriptura diuitias, & potentiam Salomonis inquit etiam scabellum pedum eius aureum erit, & sedes omnes, & reliqua omnia, quæ ad ornatum, & cultum domus spectabant ex purissimo auro esse contexta. Quid obsecro de vase esset, ubi ipsi regi viuum apponebatur? velex qua materia putas essent patinæ, ubi tibi apponebantur? Ita cum mulier hæc ventrem virginis laudet (qui in alius solet esse organum

peccati) & benedictum eum appellant: exinde etiam uideretur laudare oculos, os, & reliqua omnia, quæ in uirgine erant. Hinc ita colligitur, & conilat uirginem matrem prorsus alienam, & immunem fuisse ab omni peccati genere. Beatus uenter, beatum corpus, beata anima, & tota denique est benedicta, cuius uenter, qui principium, & origo peccati esse solet, benedicitur. Cur ergo beatus? Quia reportauit. Nam basis, & fundamentum omnium beneficiorum, & meritum uirginis inde ortum habet, quia in Dei matrem fuit electa. Nam uenter beatus est, cui Deus in proprio. Scilicet scilicet fuit à peccato originali, inde euenit, quia mater extitit factum id est, quia Deum in utero tulit. Si exaltata est à Deo super omnes claros Angelorum, ob eandem rationem dictam factum id est. Hæc est origo, & fons unde promanant omnia beneficia, & dona, quæ illi à Deo sunt concessa. Quocirca mulier hæc reddens causam, & rationem quare uenter uirginis benedictus, inquit esse causam, quia Deum in ipso portauit. Vnde uisum est sanctis patribus magnum inconueniens dicere, ventrem illum, qui Deum in se re-

Atque ita in hæc ueniunt sententiam, scilicet, quod beata uirgo corpore simul, & anima cælum contendit. Quandoquidem minus erat rationi contentanum, ut uirginis viscera quibus uerbum Dei carnem induerat, in cinerem, & puluerem conuenterentur. Et hæc eadem ratione dictum suum Thomas dixit, uirginem nullum habuisse peccatum actuale, nec veniale quantumuis minimum: nam si peccatum haberet, non esset idonea, & sufficiens, ut mater Dei esset: & ita inquit ille iustum esse, ut ab omni prorsus ueniali peccato liberaretur, ad hoc ut ei et mater Dei dignetur inconueniens est hanc uirginem habere ueniale peccatum, ut sit mater Dei. maior quidem inconueniens esset si originale haberet, quod deterius est. Veniale quippe non leuaret nos ab amicitia Dei, neque gratia tollit, nec aliquis gratia. At uero originale peccatum subtra-

3. Re. 7.

1. Par. 2.

3. par. 9. 17. 21. 4.

S. Tho.
vbi ad-
praet.
ad 3. &
art. 2. ad
2.

tuit, & confortio diuino nos priuat. Singi-
tur diuus Thomas magnum inconueniens
putauit, ponere in virgine matre peccatū
veniale: quare etiam non habuit inconue-
niens ponere originale, cū deterius mul-
tū sit veniale? Quapropter nos dicimus,
& firmiter credimus, quod adhuc, vt apta
& idonea beata virgo posset esse mater
Dei, tortiori, & firmitiori ratione conue-
niens erat, vt originali caruisset. Cumque
beata virgo dignissima fuerit Christi ma-
ter non dubitamus, nisi quod queniadmo-
dum nullum habuit originale peccatū mor-
tale, nec veniale, ita etiam nec originale
habuisse, à quo quidem liberaliter singula-
re.

Ansel.
de con-
ceptu
virg.

nis fuit. Decuit enim virginem (ut An-
selmus) ea puritate nitere, qua maior sub
Deo nequit intelligi. Quod profecto dia-
bolus bene nouit, & ideo primos fontes
oblimare conatus est sciens, quod nisi à
purissima matre Christum nunquam fore
nasciturum. Purissimam igitur ab om-
ni labe decuit fore matrem Dei, eiusque
foetissimum ventrem, quippe qui Chri-
stum Dei filium portauit. Neque beatus
fuisse, si huiusmodi donum praeferuatio-
nis non habuisset. Beatitudo enim factus
est omnium bonorum aggregatione per-
fectus Augustino auctore. At verò, quia
in hoc opere non praedicatoris officium
exerceamus, sed expositoris, hoc de hac re
sufficiet: quandoquidem ita de laudibus
virginis: & de eius purissima conceptione
magni codices sunt memoriae traditi.
Et etiam si nos longiori oratione digredi
possemus occasione data ex his verbis,
quae mulier dixit, tamen ne prolixi simus,
id decreui alius relinquere. Iam verò quid
Christus huic mulieri responderit, audia-
mus. *Quod autem, & quomodo* intelligi-
tur non contradictione, sed acrius, Ac
si diceret. Non tantum est tua beata, quae
me portauit in vtero suo: imò etiam
beati illi sunt, qui audiunt verbum Dei.
Non negat beatum ventrem, & beata
vbera. sed potior beatitudinis ratio ad-
ducitur, & formalis, dicens, [Beati qui au-
diunt verbum Dei.] Est haec beatitudinis
ratio communis omnibus electis, & ma-
xime conueniens beatæ virginis. Itaque
magis commendatur virginis laus, & en-

comiū in genere per hæc filii verba: quā
fuerit in specie commendata per verba
mulieris. Quoniam verbis Christi lauda-
ta est ex parte animæ, verbis autem mulie-
ris ex parte corporis. Præterea his uer-
bis conceptum spirituales prætulit con-
ceptus corporis. Ita quod nec unguis glo-
riose profusus ad sedem etiam carni-
cam in matrem fili Dei non Christi in an-
imo spirituales concepit. Idcirco ea
tior eorum, quando Christi in mente, quam
in ventre. Hinc poteris discere, ne præsu-
mas de aliorum propinquorum sanctita-
te, quæ tibi non prodest: nec eorum uirtu-
tes seclari cupias.

¶ Aduerte uerò, quod cum omnes ho-
mines natura sua appetant beatitudinē:
hic Christus, ut optatus præceptor, & ma-
gis ostendit omnibus, in quo consistat
beatitudo. Neque enim a seculo uolens,
& immensis ille sit, qui beatitudinem non
cupiat. Ipse namque seculi huius ærum-
næ, & afflictiones, labores, & pericula co-
gunt felicitatem, & beatitudinem ex-
optari: imò & animus suapte natura ce-
pit esse felix. Si enim Adam felicitatem
appetit cum esset in loco ameno, & uo-
luptatibus affluent: quid nos miserum sa-
cere deberemus in tam ingenti miseriarum
abyssos? Igitur cum omnes natura sua de-
siderent, & appetant beatitudinem: in-
dusunt, & desiderant naturalem, &
quæstio, quæ esset beatitudo hæc summa,
& beata felicitas, aut in quo illa consiste-
ret, quam cuncti ita anxie, & solentē si-
bi cupiebant, & summus uotus desidera-
bant. Ideo hæc quæstio in infinitum ab-
ire cepit, adeo ut de hac re ducentæ octo-
ginta octo Philosophorum sententiæ in-
uenirentur. Quas omnes Marcus Vatro
colligit teste Augustino. Diuus Ambro-
sius aut, quosdam Philosophos beatitudi-
nem constituisse si nullum dolorem ali-
quis pateretur, aut sentiret: ut quidam
Philosophus nomine Hieronymus dice-
bat. Alii uerò in rerum scientia illam
constituebant, ut Iulius, qui cum audi-
ret ab Aristotele, & Theophrasto mira-
biliter esse laudatam rerum scientiam,
solam eam quasi summum bonum collo-
cauit: cum illi quasi bonum, non qua-
si uerum, & stabile bonum laudauerint,

Gen. 3.

Aug. 11.
11. de
Trin. 6.

Aug. 19
civ. c. 1.
Ambr.
li. 2. offi-
cio c. 1.

Sic, in Luc. 7. om. 2.

L. 2. Alii

- Alii vt Calipho, & post eū Diodorus ita dixerunt, vt alter in voluptatem, alter in vacuitatem doloris consortium honestatis posuerint, eo quod sine his non possit esse vita beata. Zeno item Stoicus solum bonum appellauit id quod honestum est. Aristot. Aristoteles verò, & Theophrastus, & ceteri Peripatetici in virtute quidem, hoc est in honestate beatam vitam esse dixerunt etiam beatitudinem compleri corporis voluptatibus atque externis bonis. Possid. Possidonius Philosophus Stoicus inter bona felicitatis opes connumerat. Sed hæc omnia tanquam à proprio fine aberrantia, & veritatis scopum non attingentia, ipsa eadem veritas qui Christus est dominus, &c. Luc. 6. diuitibus, Vx vobis qui ridetis: Vx vobis cum laudauerint vos homines, &c. Beati. Mat. 5. pauperes: Beati qui persecutionem patiuntur, &c.

¶ Et in primis, quod in diuitiis nō possit esse beatitudo, clare satis ostenditur: nam cum beatitudinis sit appetitum satietas, nihil minus, quam in hoc diuitiis ipsis conuenit. Nam vt in Ecclesiastico admonemur, Auarus non implebitur pecunia. Quæ de causâ quandam inimitatem earum cupiditas secum habet, quæ ratione ipsi beatitudinis esse contraria. Beatitudo enim quanto perfectius possidetur, tanto eius perfectio suauis degultatur, atque adeo tanto vehementius anxiorem ad se rapit, & allicit. Diuitiæ vero cōtrario modo se habent, nā quo plures possidentur, eo magis illarum insufficiencia, & euidentius percipitur, quia alix, & alix desiderantur: Neque vero in honore qui bonum est animæ consistere potest beatitudo. Est enim honor virtutis præmiū, qui idcirco à nobis expetitur, quia virtutis testimonium & indicium est. Et hac ratione homines à sapientibus honorari cupiunt: quo circa virtus præstantior est, & sublimior quàm honor. Et ideo non debemus nimis honorem sectari, qui vmbra virtutis est, sed ipsam virtutem: vt nobis statim honor eum ipsa adueniat. Nam quemadmodum illū, qui versus solem ambulat, statim ipsa vmbra comitatur: ita virtutem ipsam sectantibus, honor statim aderit.

¶ Multo autem minus collocanda se-

licitas in bonis corporis, nempe in voluptatibus, & deliciis. Delectatio enim non est per se bonum, sed nutritio: cui sagax natura delectationem adiungit, propter illius necessitatem. Nec per se bona aut malia est delectatio. sed malitiam vel bonitatem sortitur à re illa, ad quam consequitur. Igitur bonum illud, à quo voluptas bonitatem sortitur, præstantius est ipsa. Quapropter non potest beatitudo consistere in voluptate: & multo minus in ea, quæ sensus est. Nam bonum, quod sensu percipitur non est bonum hominis perfectum: vt pote cuius propria species est esse animal rationale, quod vtrique habet ab anima. Ex quo fit, vt bonum corporis non attingat ipsam hominis perfectionem: atque ideo voluptas, quæ sensu percipitur, multum ab hominis felicitate degenerat. Ex his iam clarius conilat omnes illos Philosophos maxime à veritatis via aberrasse. Et quid mirum, quod tantum aberrarent, qui sine lumine fidei ambulant: cum videas nunc multos, qui radius, & luce fidei sint illustrati, quique Christianam religionem sunt professi, circa beatitudinem aberrare? Qui Christū in baptismo ducem iurauerunt: discant verò in schola Epicuri, Diodori, & Possidonii, & tacti eorum discipuli, miseros eorum errores insequuntur. Beatitudinem suam constituunt, & collocant in diuitiis, voluptatibus, & carnalibus oblectamentis. Diuites, quippe beatos, pauperes vero miseros.

¶ Beati (inquit Christus) pauperes, Beati, qui lugent, Beati, qui persecutionem patiuntur, &c. At vos tacti inimici crucis Christi beatos tantum diuites dicitis. Certe si mores hominum consideraueris, si attentè videris cuiam, & solitudinem diuitiarum anxiam, quæ animos multorum velut cathonis, & vinculis ligatos habet: non eos Christianos iudicabis, sed potius Possidonios, aut Epicuros. Vnde egregius Psalter de talibus ait, Quorū filiū licet nouellē pietationes in iuuetute suarūq; eorum cōposite, &c. Beatum dicitur sancte David, antequam esse hominis beatitudinem? Beatus populus, cuius dñs Deus eius. Multi enim sunt Christiani, quorum

Mat. 5.

Eccl. 43

rum dominus non est deus, sed Epicurus, Diodorus, aut Posidonius. quorum disciplina nondum extincta est: nondum perit. Nam in regalibus curiis plurimos nobiles inuenies legentes, & docentes publice doctrinam Epicuri. Videbis tot deliciarum inuentiones, tantam voracitatē, tot cibos, mille artes parandi escas, tanta rerum inopula, ut facile credas, quod isti Philosophorum vii, & regulas sequuntur, existimantes nullā aliam posse hanc, nobis manere patriā: cū horū beatitudo venter, & guttur sit. Hos omnes cecos, & stultos philosophos, & eorum discipulos impios Christicolis summa veritas Christus Redemptor noster vnico idū ferit, & iugulat dicens, Beati pauperes, & qui audiunt verbum Dei. Acli dicat. Tantum abest, ut beatitudo in his rebus, quæ mundus admiratur collocanda sit: ut in eorum prorsus fuga, & reiectione sit posita. Pendet enim nostra felicitas ex nouitia Dei: quæ cum sit causa rerum non fallit. Hoc autem sit per verbum Dei, quod ducit nos in Dei nouitiam, & hæc ducit nos in operationem, & demū in vltimā felicitatem, quā creati sumus, quæ quidē cum summum bonum sit, nullum secum compatitur malum. ¶ Aduerte autem, quod beatitudo dixit esse in auditione verbi dei: quia sicut fructus virtute sunt in semine (ut Philosophus ait) sic beatitudo æterna est in auditu verbi Dei: quia est origo, initium, & radix beatitudinis. Primum enim est audire verbū Dei, deinde credere, postea operari: & tandem propter merita bonorum operum possessio beatitudinis cœlestis. Quomodo (inquit Paulus) credent in quem non audierunt? & quomodo audient sine predicante? & quomodo predicabūt, nisi mittantur? Ergo fides ex auditu. Et per fidem operamur bonum, quia licet non per opus saltem saltem. Per bona autem opera in charitate facta peruenitur ad beatitudinem, quæ ab auditu verbi Dei procedit. ¶ Præterea beatitudo est in auditione verbi Dei, tanquam in signo: maximum enim signum est, quod quis in beatitudinem sit electus, & prædestinatus, quod audiat libenter verbum Dei, dicente Christo, Qui ex

Stet. in Luc. Tom. 2.

Deo est, verba Dei audit. Et ut à contrario sensu intelligeremus, magnum esse roborationis signum nolle audire verbum Dei, subdit, Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et alibi nolentes recipere Apostolos, nec audire verba eorum grauiorē pœnam illos manere, quā ciuitates illas Sodomitum, & Gomorrorum. Et Ioannes dicit. Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum audit nos, qui non est ex Deo, non audit nos. Habent verba diuina nescio quid diuini, & pater non credit in filium, & filius non credit in patrem, qui non videntur ei, & exultant. Cumque verba diuina in se contineant omnium malorum spiritualium remedia, & omnium virtutum, & totius protecius spiritualis documenta, & ex omni parte ad deum referantur, quæ ad Angelos, quæ ad sanctos omnes, & ad ciuitatem illam supernam Hierusalem spectant, dum ipsa legere, & audire delectat, & eorum gustu, & desiderio quis afficitur, hoc ipso, & filium Dei, & consortem electorum, & ciuem illius patriæ beatæ secundum æternam prædestinationem, se esse probat. Vnde & Dauid dicitur, Quia locutus es in testimonio tuo, & super montem meo. Verum nē in eam cogitationem satis ineptam incidas, ut putes satis esse audire verbum Dei: sed opus etiam esse, ut illud custodias, & obserues, audi quid deinde dicat. [Et custodiunt illud.] Non satis est ad beatitudinem cōsequendam audire verbum Dei, & credere: nisi bona opera adhibeas, ut verbum recte custodias. Custoditur autem verbū Dei a nobis bonis operibus, quemadmodum ignis seruatur in tomite. Vnde beatus Ioannes in Apocalypsi cum dixisset, Beatus qui audit, & qui legit verba prophetiæ huius: scripta sunt. Iacobus etiam, ciliote factores verbi, & non auditores tantum salutes vosmetipsos: quia si quis audit verbum, & nō facit, &c. Et Paulus. Nō auditores legis iusti sunt apud Deū: sed factores legis iustificabuntur. Hinc est, quod sciētia hæc nostra, quæ habetur ex verbo Dei (quæ longo spacio reliquis omnibus

Ioan. 8.

Mat. 11.
1. Io. 3.

Pl. 118.

Apoc. 1

Iaco. 1.

Rom. 2.

L 3. scien-

scientiis præstat) inter scientias practicas numeratur, id est operariuas: quod non propter scientiam tantum, sed propter operationem ad Deum. *Mat. 7. Hanc locum coram oculis tibi constitue aduersus impios, & nefarios illos legis Christi subuersores, qui dicunt, solam fidem ad salutem sufficere. Ad idem facit, & illud*

Mat. 7. Matthæi. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificauit domum suam supra petram: Eadem verba in superioribus etiam habetur in nostro Luca. Et in capite sequenti.

Luc. 6. Et non faciens, vapulabit multis. Non igitur satis est audire verbū Dei, & cred. discere, nisi adhuc verbi adimpletio, & executio.

¶ Obserua etiam quod non dicit, Qui auerit, & custodierit: sed qui audiunt, & custodiunt: ut intelligamus solos perseuerantes audiendo, & custodiendo esse beatos. Parum enim est audire verbum Dei, & custodire illud per aliquod tēpus: si non perstiteris, custodiendo illud. De talibus nanque in superioribus dixit Christus. Qui secus viam: hi sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit verbum.

Luc. 8. ¶ Alii etiam suscipiunt verbum, & per aliquod tempus credunt: sed in tempore tentationis, & aduersitatis recedunt. Hæc iam latius explanauimus in capite octauo.

¶ Opus igitur est, ut custodias verbum Dei, ut maturo tempore fructum centuplum afferas. Nam sunt multi, qui audientes verbum Dei incipiunt bene operari: sed pauci vsque in finem perseuerant. Custodiūt verbum aliquando, sed modo iam non custodiunt: qđ quidem satis non est ad beatitudinem consequendam. Nam qualem te inuenerit mors, talem te indicabit dominus. Quapropter opus est perseuerantia: & omni tempore sobrius, castus, & diligens ambules, circa ea, quæ pertinent ad obsequium domini tui. Et ut ita semel concludam, ita voluit dominus verbum eius custodiri, ut dixerit Moysi. Erunt verba mea in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis: eruntque quasi lignum in manu tua. Vixit Deus more loquendi eorum, quæ cum a quam rem uoluit non excedere a mente, sed ut ipsius recordentur, au-

nulum vel filum in digito ponunt. Sed iam ultra.

Turbis autem concurrentibus cepit dicere, Generatio hæc generatio nequam est. Meminisse oportet turba Pharisæorum, ex quibus alii dixerunt in Beelzebub principe dæmoniorum eicit dæmonia: alii vero tentantes signum de cælo querere. Propter hoc dicit illi verba. Omne regnū in se diuisum, &c. Sed modo respondet aliis signum de cælo querentibus. Sape enim in scriptura sacra particula orationis non legitur cum proxima dictione, sed cum remota. Sicut in Canticis dicitur. Nigra sum sed formosa sicut tabernacula Cedar: sicut pellex Salomonis. Quo in loco si cum priori sententia utranque particulam coniungas, non cohærebunt verba. Erit enim sensus. Nigra sum, sed formosa sicut tabernacula Cedar: quod ineptum est, cum tabernacula Cedar nigra, & tæda essent, ut pote quæ æstui, & imbibus atque iniuriis co-

pellicibus Salomonis coniungas, quæ pulcherrimæ erant. Ut ergo proprium ac genuinum elicias sensum, pulchritudinem cum pellicibus, nigredinem verò cum tabernaculis Cedar coniunges: & sensus erit. Nigra sum sicut tabernacula Cedar: sed cum hoc formosa sicut pellex Salomonis quæ rubricatæ erant. Et sic in Ezechie ubi dicitur, Opera tua sunt, ac habitationes tuæ, & cogitationes tuæ sicut de terra Cananæ: pater tuus fuit Amorrius, & mater tua Cethæa. Vbi si coniunga cognationes cum de terra Cananæ, aut habitationes cum patre Amorrii inepiam reddes orationem. Quare ut sensum genuinum verba reddant, dicendum erit. Habitationes tuæ de terra Cananæ, & cogitationes tuæ: ac si pater tuus fuit Amorrius, & mater tua Cethæa. Et quemadmodum

ligatur cum proxima. ita neque sententia cum sententia, sed multis interiectis adiungitur, quæ ita immediate coniungenda. Ut in proverbis. Insidemus sanguini, abscondimus nos contra innocentem gratis. Cui statim adiungendum erat. Frustra iacitur reus ante oculos pen-

ULATORUM

Cant. 1.

Eze. 16.

Ireu 1.

Exo. 13

natorem. Quæ reddit rationem prioris. Quæ hæc etiam nescitis? Pa-
rare, quoniam frustra illis apertè insidia-
retur: quemadmodum aucupis, qui, in
oculis autem extendit rete. Aliud huius
rei exemplum ostendes in Exodo, ubi
in priori versu capitis vigesimi secundi
ponitur lex furti, & post duas vel tres sen-
tentias aliud membrum illius legis subdi-
tur. Sic in præsentiarum si legeris hæc,
quæ Lucas noster ait, postquam mulieri
illi respondit Christus, videbitur tibi ine-
pta oratio, & quod absque proposito lo-
quatur. Non enim cohererent hæc cum
oratione immediatè præcedenti Ideoque
iungenda est hæc narratio cum illa oratio-
ne, quæ in superioribus præcellerat. Vbi
dixit Lucas, quod quidam, scilicet, ex
scribis, & Phariseis, vt Matthæus decla-
rat, tentantes quærebant signum de cælo.
Istis autem in medio positus respon-
det nunc Christus in presenti. Modum
autem quomodo tentantes quærebant si-
gnum de cælo, explicat Matthæus dicēs,
quod accesserunt ad Christum atque dixe-
runt, Voluntas à te signum videre. Vide
iam nunc, & considera istorum superbiam,
qui non supplicant, aut rogant, sed vo-
lunt, inquit, arrogantissimis, & ine-
ptissimis verbis suam superbiam osten-
dentes. O utinam nunc hæc maledicta
verba ab ore nostro nunquam prodirent.
Quanto melius nobis esset, si voluntas no-
stra non esset nostra? Ita vt ipsi vellemus,
quod Deus vult, & non quod nos volu-
mus. Herodias dixit volo. Herodes, &
ego volo: sit pro ratione voluntas: & Ioā-
nem sanctissimum occiderunt. Maledi-
ctum tale velle. Cautè à propria volunta-
te tanquàm à nocuā, & mortifera peste.
Sic Saul inobediens factus est, & prævari-
catus est domini præceptum. Christus au-
tem dicebat. Non quod ego volo, sed
quod tu: & hac eximia, & rara obedien-
tia à morte liberati sumus. Factus est enim
obediens usque ad mortem. Hæc nostra
voluntas ducit nos in Barathrum: & sola
propria voluntas ignibus inferni torquetur.
Quis obsecro terre poterit tantam
impudentiam, & procacitatem, ut ser-
uus coram domino suo dicat, Volo? Si
igitur nos serui sumus, & serui inutiles, si

pretio empti, abest à nobis, ut quilibet
velit, & quis sibi uiuat: sed ei, qui pro
nobis simul mortuus est.

¶ Præterea non dicunt, uolumus con-
uertere tuis miraculis, sed uolumus ea uide-
re. Speculatore errat, & cæci, quoniam
Christum capere: uel in uerbis, uel in
factis, ideo aiunt. Volumus à te signum
uidere. Sed prius isti insipientes deberent
à Christo petere oculos, quibus uidere
possent illa miracula: qui enim fieri pote-
rat, ut uiderent, qui oculis erant privati?
Cæci erant, & ducēs cæcorum, excepere-
rat enim eos sua malitia. Quemadmodum
pellis sicca, qua sepe uixit serpens, ut con-
uerteret suam etatem, habet quandam effigiem
oculorum, & membranam tenuissimam,
quæ non potest moueri, nec tamē
oculos non habet: sic uidebatur impijs
Iudeis se oculos habere, cum cæci essent,
& pelles inanes, & hominum figuras in-
duentes, nec homines erant, sed immanes
bestię suā rapacitate. Christi miracula
specula erant diuina: cum autem Iudei
cæci essent, quomodo illa uidere volebāt?
Quid exco cum speculo? Si speculum nō
uidebāt: qui fieri potest, ut se ipsos in
speculo conspicerent? Vt hæc dicerent,
& quæteret hæc, & uenirent ad Christum, &
quanto magis vanè, & fraudulenter ac-
cedebant, tanto longius, & distantius se
à Christo elongabant. Petrus dicens, Exi
à me domine, quia homo peccator sum:
& ceteri, non dicens, Non sum deus, et
intres sub tectum meum: magis ad Chri-
stum accedebant. At verò illi cum cor-
poribus magis accederent ad eum, tanto
magis se elongabant. Habetur in libro Sa-
pientię, Sentite de domino in bonitate,
in simplicitate cordis quęntē illum: quo-
niam inuenitur ab his, qui non tentant il-
lum. Nos verò accedamus ad Christum
in simplicitate cordis, & in mansuetudine
animę. Multi ingrediuntur templum: con-
cedunt ei, & ad maiorem, & ad minorem
ritas præbent: sed non omnes uisitationem
capiunt, quia non omnes recto animo
accedunt. Multi intrantes officinam au-
rificis, alter emit calicem aureum, al-
ter pretiosum anulum, alius vas pulchrum,
alius verò ingrum carbonem sibi assu-
mut, quem manibus terit, & nihil aliud

Mat. 15

Luc. 9.
Mat. 8.

Sap. 1.

sibi vult ex officina, nisi carbonem illum, quo niger efficitur. Sic multi concionem audituri accedunt, & vnus accipit salubre consilium animæ suæ, alius compungitur sed non desit alius qui prædicatorem irrideat. Opproter ergo sancto, & synchro animo ad hanc diuinam officinam accedere: nam sic accedentes, Deus instruit, alios verò arguit, & increpat, sicut hos impios, & nefarios Phariseos: quos appellauit generationem prauam & adulteram. Sed cur ita? Audi. Cum voluntas nostra perfecte Deo hæret, & nullum alium amplexata est maritum: nihil de miraculis curat, nullumq; petit signum ad credendum. Tot signa in se videt, & contemplantur, ut stultum sit alia maiora inuestigare. Sentit illum vehementem amorē, trequentes, & mutuos amplexus, suauitates illas, & dul-

cedunt illi. Sed cum adultera est, & reliquos sponsum suum Christum, post alios amatores vadit, & se copulat, & coniungit rebus suis caducis, & perituris, non utique experitur signa interiora, tuncque externa alia querit, & ad ea se conuertit. Prius ergo est necesse auertisse animum à suo proprio viro, id est a Deo: & cum altero adulterasse: quam alia signa petantur. Merito ergo adultera generatio signum petit: neq; hoc peteret nisi adultera prius esset. ¶ Sed mirum quidem est, nam cum Christus id haberet ingenium, & conditionem, ut de eo dicat Petrus, quod cum male diceretur non male dicebat, cumq; eadem esset patientia, & mansuetudo his tam asperum, & rigidum se ostendat: ita ut eos appelleret generationem nequam, & adulteram. Nam si ob hanc causam, quia signa petunt, generationem nequam eos vocat: per Esaiam minatur Acas, quia

1 Pet. 2.

Esai. 7.

Mat. 2.

Ioan. 8.

Christus contra hos, nam per Matthæum eis dicit, Auertetur a vobis regnum Dei. Et per Ioannem, Vos ex patre diabolo estis. & ratio huius itæ, & odi eadem fuit, quæ nunc. Ratio vero, quia sic adeo irascitur, & indignatur, ut aduentus Christi in mundum faciat, ut homines in cælum ducat: atque ita ad hoc eos conuenientiores quos ipse potuit.

Quando verò misericordia, & blanditiis vtens eos allicere ne quibat: illis comminabatur supplicium, ut vel sic metu, & timore posset. Hoc etiam tecum sæpè facit dominus benedictus, & sanctus in inspirationibus te vocans: quando verò hoc non prodest, in te animaduertit, & comminatur. ¶ Preterea per ironiam magistrum illum appellauerant: nunc autem istam inurbanitatem reprehendit: nam cum eis qui verbum Dei prædicant modestè, & cū reuerentia debemus loqui. Si Elias, quia dixit ille dux quinquagenarius homo dei ironice, respondit, Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, &c. Sic etiam Eliseus pueris irridentibus, & dicentibus. Ascende calue, maledixit: & exierunt duo vrsi, & dilacerarunt quadraginta duos pueros. Sed nostro tempore sacerdotes, & ministri verbi Dei nullo honore afficiuntur: Ideo Christus hic tam apertè, & acriter his illoquutus. Sed quid hæc generatio mala, & adultera quærat, au-

4. Ro. 1.

4. Ro. 2.

Signum quærit, & signum non dabitur ei. ¶ Nonne vides quam meritissima, & optima ratione isti reprehenduntur, qui post tot signa, & miracula à Christo facta signum quærunt? Postquam Christus doctrinam suam, & cælestem tot miraculis confirmauerat, alia nunc miracula noua petere, defectus quidem est fidei, & res maxima reprehensione digna. Sic

folis, & sanctis credere debes: & non debes postulare alia signa, sicut isti nequissimi, & sceleratissimi Pharisei. Moses ante quam legem daret multa miracula fecit in Aegypto, & eduxit populum Deus mirabiliter per medium mare. At verò post datam legem, & confirmatam, mul-

Exo. 17

& 8.

Exo. 14

promissionis armis expugnarunt. Sic ecclesie multis miraculis confirmata, & stabilita est. Nam vero non opus est miracula etiam in multis credere: etiam si alia noua miracula illi proponerentur. Nam vel tu credis miraculis factis à Christo, & à suis Apostolis, vel non: si miraculis credis, non est quod disputemus: nam

credere miraculis, & eius doctrinæ credere debes: quandoquidem in testimonium, & probationem veritatis quam prædicabant, Christus & apostoli fecerunt illa miracula, & sic credens hæc miracula, credis etiam articulos, quos i, si prædicabant. Si verò nolueris credere doctrinam nec miracula: id crede, quod oculis carnis, quandoquidem vides omnem naturam, habere tantum fuisse. Certe si fidei, sine eo, quod crederent sua miracula. Hoc certe magnum miraculum, & prodigium videtur, ut sine miraculis tot tantique viri sapientes fidei subicerentur, & quod totus mundus crederet. Et propter hoc magnum miraculum omnia alia quæ Christus & ecclesie credere quandoquidem hoc est omnium maximum. Quod si dixeris, Omnem Africam, Asiæ, Aegyptum, & maiorem partem Orientis sequi falsam, & iniquam sectam Mahometicam, & in Germania, & Anglia sequi nefarium illum, & sacrilegium Lutherum: & dixeris Lutherum nec Mahometum nunquam miracula fecisse. Respondeo tibi negotium nostrum multo differentius esse ab isto. Nam Mahometus, & Lutherus libidini, & voluptatibus copiam fecerunt: & maledixit, & sacrilegæ eorum sectæ consecrati sunt secundum carnis, & sensualitatis appetitum, cumque amor cupidinis, & carnis tam ingenuus sit hominibus, non miror hos, qui falsos illos Prophetas sunt secuti. Christum verò qui omnia contradicentia carni, & voluptatibus prædicavit: quod isti fuerint sequuti magnū est miraculum. Præcipiebat enim ieiunare, diligere inimicos, iniuriis parcere, labores peripet, & multa alia, quæ carnem nostram videntur deprimere, & ei contradicere, & quod hæc prædicans mundus converteretur, hoc est magna miraculum, & stupendum. Et ita debes credere, quod qui hoc miraculum fecit, multa alia potuisset facere: & etiam miracula illa, quæ Evangelistæ scripserunt vera esse, & cum illis omnem mundum ad suam doctrinam, & fidem concitasse. Nam Christus, & per ipsum, & per alios, & remis, & gubernatore, h altera die illam videres, iuxta aquæ cursum di-

stare tribus vel quator leucis, non quidem mirareris: nam impetus fluminis, eam secum duxit, neque id esset mirandum, quādoquidem fuit ratio, & causa. At verò si hanc navem videris sine remis, velis, nec aliqua humana arte adversus cursum aquæ ascendisse: tunc merito mirareris. Sic nimirum quod fuerint multi sequenti doctrinam Lutheri, Vviclej, & aliorum similium, non est mirandum: nam ipsum aquæ ductum appetitus, libido caro, & sanguis sequuntur. At vero quod hæc navis ascendat contra omnem impetum, & adversus cursum, & quod inter se, per excarnatæ & sanguine sunt effecti contra naturæ suæ & inclinationem carnalitatem sequantur, paupertatem, penitentiam, euangelio se subicientes, & ea credentes quæ naturalis ratio non valet comprehendere: hoc magnum, & stupendum miraculum est. Igitur firmum, & stabile apud te debet haberi, sicutum & constantem veritatem, & rectitudinem esse constitutam, & probatam, & confirmatam multis hisque magnis miraculis. Si enim hominem videres turris alicuius altitudinem demittantem, simulque miraretur, qui fieri potuit, ut magnum cimbalum in culmen illius turris ascenderet, & huic diceret congregatos fuisse multos homines, qui vno tantum impetu cimbalum illud in turrim elevarunt: homo iste sine dubio hoc non crederet, quia videret omnes humanas vires ad id non posse sufficere. At verò si huic diceret, quod machinis, & paulatim id fuit factum, illud sine dubio crederet. Interrogas igitur me quomodo fieri potuit, ut tanta gentium multitudo quæ ex carne erat, legem recepit tam spirituale, ut erat lex Christi? Qui fieri potuit, ut in statum tantæ perfectionis ascenderent homines terreni, ad vilia, & immunda inclinati? Si ego tibi responderem, id factum fuisse, qui legem hanc pauperes homines, & literis humanis destituti prædicarunt, qui viribus suis tantum valuerunt, ut possent homines ferre in illud statum: sine dubio verbis meis fidem non adhiberes, diceris; solas humanas vires ad id esse non sufficientes. At si vera narras, tibi diceret homines istos piscatores multa fecisse miracula, & plenos fuisse po-

ritu sancto, & diuina sapientia, & hoc modo persuasisse legem hanc hominibus, & mundum conuertisse: diceret utique hoc ita fieri potuisse, & rationem, & veritatem in se continere. Quemadmodum igitur tu non potes credere cimbalum illud ascendisse in turrim viribus humanis, sed machinis, & stratagematibus: ita debes credere fidem nostram non esse humanum opus, sed diuinum, in quo Deus multa miracula, & prodigia fecit. ut coram hominum moueret. Et quod nisi Deus hoc negotium suis hameris assumpsisset, & suæ cure, omnes vires humanæ, & omnis sapientia non satis esset ad hoc negotium conficiendum, nec persuadere possent hominibus euangelium. Crede igitur miraculis fuisse euangelium prædicatum.

Luc. 16. Sed dices. Nonne consentaneum esset rationi, & conueniens, ut nunc aliqua fierent miracula, ut vires maiores imbecilles assumeret, & ut magis fides confirmaretur? Non utique. Nam miracula potius nunc damnum nobis afferrent, quam commodum. Abraham dixit, Si Moysi & Prophetis non credunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Necdum adimpleri sunt triginta anni, ex quibus frater Andreas de Lipoleto Martyr sanctus exivit, & in terram Mauritaniam Mauritania in medio ignis orans, ita ut nec capillum ignis posset attingere, & cuncter a Mauris in ignem esset iactus, nihil mali ignis in eo effecit. Cumque hoc miraculum adeo magnum esset, & fieret in conspectu multorum Lusitanorum, qui & hodie viuunt nullus Maurorum conuertere voluit. Imo sanctum virum multis latere, & a diabolis persequi, & perire interfecerunt, qui gentibus flexis orabat. Ex quo constat, quod miracula hoc nostro tempore precipue inter illos qui iam erodiderunt, ut sunt hæretici, & apostatæ sanctæ religionis, & huiusmodi Christiani, nec opus sunt, nec ullam vtilitatem afferret, etiam si principio nascentis Ecclesiæ fuerint necessaria. Puer enim quando ambulare incipit, adiuvatur vehiculo, & ipsum ingreditur. At si homo adultus triginta annis natus vehiculum ingrederetur, non solum non vehiculum iuuamen illi

esset, imo grande impedimentum, quo minus posset ambulare. Sic ecclesia tunc parua erat: & Paulus inquit illis teneris fidelibus. Tanquam paruulis in Christo lac dedi vobis. At modo non est opus miraculis, quia est mulier adulta. Quando aliquod opus sit necessarium sunt scalæ, & ligna ad ascendendum: postquam verò opus iam est confectum, nihil ad aliud ferunt scalæ, & ligna, nisi ut sint impedimento transeuntibus. Ita homines nunc si miracula fierent, in id offenderent, & dicerent, fidem nostram non adhuc esse bene confirmatam, & probatam: quidamquidem, & modo erant necessaria miracula, quibus magis comprobaretur. Caue igitur ne tibi contingat, signum à Deo querere, ut isti increduli post tot signa coram eis facta. Satis sint tibi signa vetera & antiqua, nec quæras modo signa noua. Sed quid istis respondeat Christus, audi.

Signum non dabitur ei, nisi signum Ionnæ. Sicut peritus mercator non merces ostendit nec pandit eis, quos intelligit non esse mercaturos, qui ad officinam accedunt, vel ut curiosi, vel ut speculatores, non autem animo emendi, eos autem vocat, quos intelligit empturos. Itaque Christus non ostendebat sua signa & miracula, nec volebat ea facere coram eis, qui ex curiositate, & malitia petebant signa. Ideo ipsemet apud Matthæum ait. Nolite sanctum dare canibus: nec proiciatis margaritas ante porcos. Hac de causa cum esset manibus victus coram Herode, ei qui cupiebat videre signum, id noluit facere. Petebant signum, & quando viderunt signa, dicebant: Quid facimus, quia hic hominem multa signa facit? Noluit itaque signum facere coram istis. Sed dixit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionnæ. Dedit eis hoc signum, quamuis non peterent: quia hoc petebant Pharisæi. Nam petierunt signum de cælo remanentes eum, scilicet scire volentes: ipse verò Christus dedit eis signum, quo posset intelligere, quod ipse illud poterat, de quo quærebant Pharisæi. Nā sicut Ionas tribus diebus, & noctibus iustus clausus in ventre Ceti: sic postquam filius hominis mortuus fuerit, & resurrexerit, credetur vera esse omnia de quibus

quæ

- riofunt: in veritate autem vel inuenien-
da vel retinenda ftupida funt, atque in-
ter. Arguit itē locus hic, verum eſſe quod
Mat. 23. Chriſtus alibi dicit, Multi primi erunt no-
uiſſimi, & nouiſſimi primi. Et ſit non-
nunquam, vt eos contemnatis, qui ſi
non meliores, ſaltem nobis pares, & æ-
quales. Calumniabantur Iudei ſepē gen-
tiles, cum ipſi non ſuæ vocationi reſpon-
derent. Et in hoc loco Niniuitæ, & Re-
gina Sabba eis præſentantur. Ideo dominus
Hier. 2. per Hieremiam inquit. Tranſite ad inſu-
as Cethim, & videte: & in Cedar mittite,
& conſiderate vehementer, & videte ſi fa-
ctum eſt hujuſmodi. Si mutauit gēs Deos
ſuos, populus vero meus mutauit gloriā
ſuam in idolum. Et alibi. Milius cogno-
uit in celo tempus ſuum, turtur, & hi-
rundo, & ciconia cuſtodierunt tempus ad-
uentus ſui: populus autem meus non co-
gnouit iudicium domini. His verbis vide-
mus quomodo contumaciam Iudeorum
exprobrare ſoleat Deus: & poſſet etiam
noſtram ſuperbiam, & arrogantiam con-
fundere, qui viliores ſumus creatura.
- ¶ Duo in Salomone admirata eſt ma-
j. Ro. 10. xime Regina Sabba. Primum ſcilicet, ma-
ieſtatem ſuam, & potentiam: nam videns
diuitias, potentiam, & magnum ordinem
mundantium obſtupuit. Sed hic pluſ-
quam Salomon eſt, & maioris maiſtatis,
& potentia. Nam tanta ſuit eius maieſ-
tas, & autoritas, vt cum templum ingre-
deretur, titteretque ementes, & veuden-
tes, in diuina ita facie mirabilis ſpendor,
& maietas reſpicebat: vt nullus eorum
qui in templo erant, auſus fuerit ei con-
tradecere, cum tanta ibi eſſet gentium
Mult. 21. multitudo. Hoc miraculum deberet eos
in admirationem rapere, vt Reginam
Sabba diuitiæ, & potentia Salomonis.
- Mat. 26. Et in Chriſti paſſione, quoniam ab ipſius
facie diuinus quidam ſplendor emana-
bat, in domo Caipha velamine faciem
operuerunt. Nam quemadmodum in
facie Moyſi diuinus ſplendor apparebat,
Ex. 33. propter conuerſationem, & familiarita-
tem, quam cum Deo habebat, ita ma-
gnus erat fulgor, & ſplendor faciei Chri-
ſti propter communicationem, quam hu-
manum cum diuino habebat: ita vt Iu-
dei cum tantam claritatem intueri non
poſſent, velamen ei impoſuerint. Bene
etiam hanc gloriam ſuam, & maiſtatem
comprehendere: quandoquidem ſolis il-
lis verbis, ego ſum, omnes in terram deie-
cerunt. Ioan. 18.
- admirata eſt Regina Sabba, ſuit ſapientia
Salomonis. Sed ecce ipſam ſententiam
hic. Nam quando Phariſæi miſerunt mi-
niſtros ſuos, vt Chriſtum caperēt, & com-
prehenderent, inueniunt eum in tem-
plo prædicantem: ſic adeo voluptate af-
fecti ſunt audientes ſuam doctrinam, vt
redeuntes Phariſæi dixerint: Quare nō
Ioan. 7. accepit eum? Reſpondentes autem di-
xerunt, Quia nunquam ſic loquutus eſt
homo. Non ſolum quatenus Deus, Chri-
ſtus ſapientior erat Salomone, ſed etiam
quatenus homo: nam reliquis hominibus
certa ſuit ſcientia, & gratia ſecundum pō-
dus, & meſuram. At verò ſanctiſſimæ
animæ Chriſti propter vniōem verbi da-
ta ſuit ſcientia infinita. Nam etiam ſi actu
infinita non ſciat, ſcit tamen infinita, po-
tentia: quia pater ei aditus infinitus. Et
præterea infinitas res poteſt ſuſcipere, per
infinitas nouitas effectas in intellectu ſuo
à Verbo, cum quo eſt vnita. Regina itaq;
Sabba ſurget, & condemnabit generatio-
nem illam, & condemnabit etiam te Chri-
ſtiane. Nam Regina illa non venit viſu-
ra Salomonem, vt aliquid pertinens, &
ſpectans ad ſalutem animæ cum eo age-
rer, ſed tantum propter nimiam curioſi-
tatem, & vt aliqua philoſophia, & natu-
ræ ſecreta cognoceret. Vt hanc mu-
di ſapientiam poſſet attingere regina hæc tã
longam tibi ſuſcepit viam, tot labores per-
tulit. Tu vero, vt ſalutem animæ conſe-
quaris tribus vel quatuor gradibus non
vis moueri, nec in cæleſtium ire auditurus
ſacrum, nec conſcientiam. Illa hinc dubio to-
condemnat.
- Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum
generatione hac, & cōdemnabunt illam,
quia poenitentiam egerunt in prædicatio-
ne Ionæ, & ecce pluſquam Iona hic.]
Iona erat propheta aduena, Chriſtus ve-
ro naturalis, & notus: Iona trium die-
rum ſpatio prædicauit, Chriſtus vero
tribus annis: Iona prædicauit gentibus,
Chriſtus vero eis qui cognitionem Dei
habebant:

habebant: Ionās nullum miraculum fecit, Christus multa: Ionas desiderabat subuersionem, & destructionem Ninive, Christus verò salutem omnium cupiebat. Illi vero huiusmodi habuit propheta dæmonæ, qui nullum fecit miraculum: vos verò post tot conciones, & miracula contumaces, & rebelles estis. Niniuitæ condemnabunt generationem istam. Quid rogo illi facerent, si viderent mortuos resurgere, sicut vos videtis? Ecce plusquam Ionas hic. Vultis videre hunc esse meliorem quàm Ionam? Ionas fuit Propheta, qui non seruauit, nec habuit obedientiam: Christus vero ita obediens, vt dicit Paulus,

Phil. 2. quod factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Ille subuer-

Ionæ. 4. sionem Ninive videre cupiebat, nam in quodam loco sedit, & ibi expectabat viginti dierum spatio, & quadraginta subuersionem ciuitatis: quando verò vidit in fine illorum dierum ciuitatem non esseuersam: ita de hac re illum pœnituit, vt mortem suæ animæ pereret. Christus autem ita salutem nostram semper curauit, & exoptauit: vt propter hanc rationem mendax, & falsus Propheta voluerit haberi, & seductor populi. Vide igitur quàm longo spatio Christus antecellat, & superet Ionam. Quid igitur Iudæi respondebunt, cum magnum prædicatorem habuerint? Viri Niniuitæ condemnabunt illos. ¶ Bene dixit condemnabunt, & non damnabunt: quia mali seiplos damnant, & ipsi principium sunt, & origo suæ perditionis. Vnde Oseas, Perditio tua ex te Israel. At si Iudæi nullam excusationem habebunt corā Dei tribunali seuerissimo: multo minus tu o Christiane. Proh dolor quanti sunt in inferno, qui forsitan non deliquerunt nisi in duobus vel tribus mortalibus peccatis: & tu mille peccatis, & flagitiis inquinatus lætaris, exultas deliciis, & voluptatibus te tradis. Deus autem clemens, benignus, & patiens tibi auxilium in necessitatibus suppeditat, nutrit,

Ose. 13

2. Co. 1. & sustentat. Vnde meritisimè de illo dicitur, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, &c. Si maior pœna, & supplicium in inferno Iudæos manet, quoniam cum maiora beneficia a Deo accepissent ipsi ingrati fuerunt: mihi crede, mul-

to maiora, & grauiora supplicia tibi parata est, qui quæ summa, & maxima sacramenta, & beneficia a Deo optimo maximo recepisti.

¶ Nota etiam, quod Ionas dixit Niniuitis. Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur: cum quod hic terminus dierum esset illis designatus, non diem vltimum ad faciendam pœnitentiam expectarunt: sed statim operi se accingunt, vt iram Dei mitigare, & placare possent. Tu igitur, qui nec venturam diem certum tibi habes: quid est, quod statim pœnitentiam non agas? Tibi nanque non tantum temporis, quantum Niniuitis cōceditur, nam illi certissimos habebant quadraginta dies: tu vero nec vnam horam. Signum Ionæ est, vt statim pœnitentiam agas, nec procrastines dicendo. Cras istud faciam, subinde reperens, & alia noua miracula postulas. Age igitur obsecro pœnitentiam antequam incidas in angustias, & tribulationes mortis: quia in diluio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Falleris nanque si cogitas te in hora mortis agere pœnitentiam: nam tunc cum male semper vixeris, grande miraculum erit, si in Deum te conuerteris. Quando huiusmodi Zebedæi petierunt dextram, & sinistram, quæ sunt ab illis Christus. Potestis biberere calicem, quem ego bibiturus sum? Ipsi verò dixerunt, I. osumus. At verò quando Christum comprehenderunt, eo relicto omnes fugerunt. Ita etiam fallit opinio, scilicet, quod in hora mortis poteris agere pœnitentiam, & sine dubio vane hoc tibi præsumis. nam quando tribulatio mortis te circumdærit, multa alia restant tibi peragenda, & sic difficillimè pœnitentiam facies, quam non facies prius. Nam etiam

Psal. 31

Mat. 10

in hora mortis multum rem alienam refutuant, & alia multa bona opera faciant: nihilominus non isti propria voluntate mouentur, sed necessitate coacti, & compulsi: & ita talis pœnitentia multoties est inutilis. Quando tauri agitantur, & tauri aliquem hominem persequitur, ille homo pallium suum in cornua tauri iacet. Sed cum iam taurus abiit, suum pallium accipit, & securus sedet. Sic multi in angustia, & pericula

morte

mortis constituti, rem alienam restituit,
 & suam unicuique tribuunt. ac postquam
 periculum euadunt, in antiqua vitia re-
 labuntur, & quas iam pepercerunt iniu-
 rias, deposcunt. Aliquisbus etiam Deus
 hoc beneficium ob suam infinitam mis-
 ricordiam, & benignitatem fecit, ve di-
 gnam poenitentiam in hora mortis de pec-
 catis contritus, & contritus
 idem habes chirographum, & privilegium
 Luc. 12. condonauit: cum verò ex privilegio pau-
 peris concessio, non debes vniuersalem le-
 Eccl. 9. gem stabilire. Sicut pisces capiuntur ha-
 mo, sic iniqui capientur tempore malo.
 Dan. 5. Ita captus est à morte Balthasar rex Baby-
 loniæ, quando manus illam pariete scrip-
 psit. Mane, rethel, phares. Oblitus erat
 mortis, & cibo microq; se ingurgitans, qñ
 repente, & inopinato mors illi aduenta-
 vit. Cum aliquis inimicum alterius se o-
 fferendit, & declarat, opere pretium est, vt
 talis cante viuat, & paratus ad quodcun-
 que periculum, quod se illi obtulerit. At
 si non
 tur, interfecto sine dubio non est tradito-
 ris nota reprehendendus. Sic nimirum ià
 mors diu est, ex quo nostram inimicam se
 manifestauit: tua verò est culpa, si minus
 cautè vixeris, nā quotidie te monet mul-
 torum obitu ob oculos tibi ponens. Quo-
 circa dominus ait. Vigilate, quia nescitis,
 Mat. 25. quando dominus velle venturus sit. Sed
 Luc. 12. hoc in sequenti capite explanabimus. Si
 igitur continuo poenitentiam non egeris,
 Niniuite surgent in iudicio, & con-
 demnabunt te: quia cum ipsi spatium qua-
 draginta dierum haberent ad poenitendū,
 statim poenitentia iugum assumpserunt.
 Tu autem qui incertus es, an visurus sis
 venturum diem, poenitentiam in crassi-
 num protendis, si senex iam decrepitu,
 & in extremo ætatis suæ à rege peteret,
 vt in suum famulum, & clientulum vellet
 illum accipere, nonne talis irridendus es-
 set? sic sunt sine dubio qui poenitentiam
 in senectutem protendunt. ¶ Secundò
 Mat. 7. quia incerti erant, an veniam essent im-
 Marc. 1. petraturi. Non enim audierant à Ioanne,
 Luc. 12. poenitentiam agite, appropinquauit re-
 gnum celorum. Non viderant Petrum
 Luc. 7. lacrymis consequutum fuisse veniam,

cec Mariam Magdalenam: sed de venia in Tool. 2.
 erit, poenituerunt. Dicebant enim, Quis
 scit si convertatur, & ignoscat Deus?
 Nos vero certissimi sumus, habemus nan-
 que illud manifestum, & certum, quod in
 quacumq; hora ingemuerit peccator, &c. Exc. 18.
 Nihilominus tamen hæc non recordan-
 tes, in vtramvis dormimus aurem, & poe-
 nitentiam in crastinum dilatamus. ideo il-
 li barbari surgent, & condemnabunt nos.

¶ Tertio quia omnia alia, quæ illis impedimento esse poterant, reliquerunt: nā nutrices infantes suos non lactabant, rex non sedebat in solio ad indicandum. & artes mechanica cessauerunt: & nulli alicui rei intentierant, nisi penitentiæ. Nos verò penitentiam accipimus tanquam rem accessoriam, & accidentariam. Nam si aliquem interrogetur, cur non peccata cōfitearis? Respondet statim, Paululum negotii nunc habeo. id polles faciam. Negotia vero temporalia tanquam rem præcipuam, & nobis magis conducentem accipimus. ¶ Quarto Nimiumque induti sunt faccis, & penitentiam egerunt, Sic filii Israel videntes quod propter adorationem vituli recedebat Deus ab eis, nullus eorum secundum morem, & consuetudinem induebatur. At nos bombicino, & purpura induti penitentiam volumus accipere. Sicut & in libro Jeremias de iherosolymis, Ecclesiā ingrederetur margaritis, & gemmis ornata, proculdubio hæc talis terrenda esset. Quanto meliori iure luperiorum de peccatis vestris deplorare debetemus? Sicutissima Maria. Luc. 7. Iena penitentiam egit prouiciens uelites in terram: & capulis suis teris Christi pedes. Sed iā superius de his egimus. ¶ Quinto Ionas semel Niniuitis prædicauit, & statim se ad Deum conuerterunt. At nos quotidie audimus prædicatores clamantes, dormimus tamen obcuratis auribus, nec de peccatis penitemus.

¶ Sexto Ionas potius predicabat, & annuntiabat despectionem, quam poenitentiam. nihilominus egerunt: nos uero ad misericordiam, & clementiam uocamur: sed nihil de hac recuramus. Itege Christotomum in Homelia undecima super Epistolam secundam Pauli ad Corinthios, tractantem illud, Obsecramus: Co 9.

pro Christo, reconciliamini Deo. Et quia ad alia properamus, satis sit ostendere tibi locum.

Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.] Ostendit hic Christus, se non debere cessare à sapientiae suae communicatione, & praedicatione ob Iudaeorum istorum duriciem, & iniquitatem. Nam à hoc coelestis Pater tantam illi communicauerat sapientiam, ut illam bonis, & malis ostenderet, & offecet, & quantum in se erat, cum illa omnes illustraret. Lux illud Esaiæ, quod diuinus pater suo filio dicebat, Dedit te in sœdus populi, & in lucem gentium: ut aperires oculos caecorum, & educeres de conclusionibus victum. Per lucernam intelligit doctrinam, quæ illuminat intellectum: sicut lucerna artificialis oculos corporis. Docet ne scientiam, & doctrinam abscondamus, sicut faciunt multi, qui ea, quæ sciunt alius abscondunt, sed sibi ipsi seruante, avaros imitantes: Et non ob aliud id faciunt nisi ut soli ipsi laudetur in populo, & gloriosi existimentur propter raritatem, & eximiam doctrinam, & eruditionem. Super candelabrum ponit lucernam, qui cathedram ascendit, siue quemcunque alium locum, ut communicet alius, quæ ipse dicit. Ille verò abscondit, & ponit sub modio: quia alius non vult eruditionem, & doctrinam manifestare, ut discant. Christus Saluator noster nec propter calumniantium duriciem, nec propter eorum murmurationem veluit abscondere lucernam suam doctrinam. Sic tu non abscondas donum tibi a Deo creditum: quia ut Paulus ait, Spiritus datur in utilitatem, non in desidiu. Et alibi, Dedit Deus Apostolos, & Doctores, & reliquos, in ædificationem corporis Christi. Et Dominus vult, ut talenta quæ tradidit apponantur in mensa: & clamantur seruum, qui posuit libram in sudario. Aduerte autem quòd lux, quæ sub modio ponitur sub mensura ponitur: quia sub modio non lucet. Sed lux quæ super candelabrum ponitur, omnes illuminat, nullo termino clauditur. Vult enim Deus, ut charitatem habeamus sine modo, & mensura. Nam lucerna non solum la-

cet, sed ardet, & comburit: quod proprium est spiritus. Quare locum hic non solum de doctrina, sed etiam de operibus charitatis, & misericordiae potest intelligi. Vult Dominus, ut hoc accensione personarum omnes doceamus, & charitatem habeamus: sicut lucerna, quæ posita super candelabrum omnibus lucet, & omnes illuminat. Multe nanque suos amicos edocuit, & suos discipulos, sed non inimicos nec extraneos. Charitas horum terminos habet, parum extenditur, & sub modio ponitur. De præcepto charitatis loquens David dixit Domino. Latum mandatum tuum nimis. Quod mandatum est hoc? Illud, de quo Dominus ait, Mandatum do vobis, ut diligatis inuicem. Hoc inquam præceptum latum est, & ad omnes extenditur: quia ipsos inimicos includit, hæreticos, & infideles, notos, & ignotos: quos omnes charitate prosequi debemus. Illud præceptum latum ponitur, ut omnibus qui in mundo sunt luceat. Cum audieris avarum dicentem, Erogabo elemosynam, sed extremè indigenti: & cum audis tepidum Christianum dicentem, Non audiam Mulum, nisi præcepto me cogente. & alterum, non cōhibeor peccata, nec encharistiam suscipiam, nisi in pascu: hi omnes similes sunt luci positæ sub modio, & sub angusta mensura. sed cum audis. Optabam ego anathema esse Christo pro fratribus meis. Et rursus. Optabam ego non solum vobis conferre Euangelium, sed & vicera mea. Hæc quidem est lucerna super candelabrum posita. Sed ex superius dictis conuertit Christus sermonem in nostram utilitatem.

Lucerna corporis tui est oculus tuus.] Parabola sumpta est ab oculo materiali. Sicut lucerna facit nos videre ea quæ facimus. sic oculus corporis totum corpus. Christus (ut ex consequentibus ostenditur verbis) vult insinuate, quod sicut oculus corporis est ei assensu corporis nostri lucerna hic oculus noster interior, scilicet, intellectus siue intentio animæ nostræ illuminat omnes operationes eiusdem animæ. Ideò ait.

Si oculus tuus fuerit simplex, totum I e. Cre. corpus tuum lucidum erit.] Hoc est, si h. 2. Mo. int. nro

Esa. 49.

Pf. 118.

Isa. 23.

Rom. 9.

1. The. 2.

1 Cor. 12.

1. Cor. 4.

Mat. 23.

Luc. 19.

fit, sed qd sit perfecta. Perfectio autem con
sistit in eo, ut deus in eo non careat
cunctis. Et hac de causa eleganter
Christus hic non dixit, si oculus tuus
bonus fuerit: sed simplex fuerit. Simplex
verbum, simplex sonat integrum,
& perfectum. Tractatur de hoc. Tractum
plex. Quod qui peritissimi sunt in sermo
ne Hebræo, exponunt. Erat vir integer.
At alii. Erat vir perfectus. Itaque ad boni
tatem operis non sufficit bonitas inten
tionis: quia ad bonitatem operis requiri
tur obiecti integritas, & convenientia om
nium circumstantiarum, quas recta ratio ad
esse debere, iubet actui. Sed fieri potest in
tentionem finis esse bonam, & tñ delictare,
vel obiectum debitum, vel alias circumstan
tias: ergo stat intentionem esse bonam, &
opus malum: quia bonum confurgit ex
causa integra. malum autem ex quocunq; de
fectu. Nam quis rapiat diviti, ut subueniat
pauperi, vel mentiat, ut succurrat in
firmis, non is iudicandus est: electio autē
contra hanc tamen rationis mala. Sed boni
tas huius non excusat male eligentem. Ad
malum operis sufficit malitia inten
tionis ad hoc, quod aliquod opus sit ma
lum, sufficit detrahens vniuscuiusq; requi
sit ad operis bonitatem. Sed de his facis.

Ostendit autem, quod non ait, quod
aliqua pars corporis erit lucida, sed totum
(inquit) corpus tuum erit lucidum. cura
enim viri perfecti simplicis, & integri est,
se totum circumducere, & sua lucerna se
examinare. Veritas (inquit) ut Iob) omnia
operamenta. Vir integer totus sibi notus
est. Probat enim se an in fide sit, ut Pau
lus inquit. Itaque eris lucidus totus, aut
tenebrosus totus: quia, ut places totus, aut
displices totus. Non enim poteris partim
deus placere, & partim displicere. quia qui
in vno deliquit, factus est omnium reus.
Et saluator. Ideo de sanctis Zacharia, &
Elisabet dixit Lucas, quod erant iusti an
te dominum incedentes in omnibus man
datis, & iustificationibus domini. Non
dixit, in aliquibus, sed in omnibus. Sed
tam de hoc superius.

Si autem nequam fuerit. In hoc appa
ret hic nō loqui de oculo corporali, quia
Secū. in Luc. 1 om. 2.

calis non potest esse nequam, cum nequi
tia non sit nisi in operibus nostris: quæ
sunt aliquo modo voluntaria. Oculus
autem est aliquid naturale, & non est in
potestate nostra, quod bene, vel male se
habeat. Intelligitur ergo de oculo intelle
ctus: quia tale est iudicium vniuscuiusq;
& talis finem constituit, qualis ipse est.
Qui autem malus est constituit sibi malū
finem, & omnia ad illud malum finem di
rigit: & tunc est oculus nequam. Et sic
Christus loquitur. An oculus tuus nequū
est, quia ego bonus sum? Et dixit oculum
illius nequam esse: quia non recte iudica
bat, enim murmuraret de liberalitate pa
tris familias.

Etiam corpus tuum tenebrosum erit. Id
est, omnes operationes simul aggregatæ
malæ erunt: cum ipse non habeant boni
tatem completā, nisi ex intentione. Quia
dato, quod aliis operatio sit bona ex gene
re, lux, autem, si est tenebrosa, non illuc
erit perfecta, & absoluta talis operatio,
nec meritoria.

Vide ergo ne lumen, quod in te est tene
bre. Id est, cave ne tua ratio, & intē
tio sit peruersa, aut modis iam dictis ob
scura. Quod sit si opus nostrum in debitū
finem nō ordinemus: videlicet ad Dei glo
riam, & honorem, & ad beatitudinē eter
nam. Hinc hortatur apostolus. Omne
quod facis, quod vis, ut vis, aut opere,
in nomine domini nostri Iesu Christi agi
te, gratias agentes Deo patri per ipsum.

Si ergo corpus tuum totum lucidum
fuerit. Id est, si omnis operatio tua fuerit
studiosa, & tam intentio, quam actio inde
procedens sint bonæ.

Non habens aliquā partem tenebrarū. Id
est, si nullum peccatum in te, aut tene
bre admixtum. Partes tenebrarū, id est, vi
tiosæ sunt peccata, aut malæ, aut

Erit lucidum totum. Hoc est. Tunc
totum corpus tuum erit verē, & per
fecto dignum meritis, atque Deo ip
si placitum. Nam vno solo mortali
peccato omnia opera meritoria extin
guuntur: si verō nullum in te peccatum
mortale, charitas, & gratia Dei efficiunt,
ut ipsa opera coram oculis Dei splendēat.
Hinc in Ecclesiastico dicitur. Qui in Ecc' 8
vno peccauit: multa bona perdet.

M Et

Iob. 1.

Iob 9.

2. Cor. 13.

Iac. 6.

Mat. 6.

Iac. 1.

videb.

Aug. li.

2. q.

gelen

Col. 3.

doctrinæ ac verbis Christi præterque vi-
ua exempla, & apposita prædicare.
Ossendit namque Phariseus hic quid sit
habere oculum duplitem, & ex hoc vno
licebit colligere quales alii fuerint: liqui-
dem pharisei cum haberent oculum vi-
ciatorem iustitiam constituentem in care-
tionis externis, negligebant ea quæ non
cernuntur, nisi puris oculis: hoc est mun-
do corde: ibi nanque putabant esse lu-
men, ubi tenebræ erant: & ubi gravis e-
rat culpa, & crimen nullum ibi esse puta-
bant. [Iesus autem ingressus recubuit.]
In quo quidem eius benignitas, & boni-
tas ostenditur: qui cum rectè novisset Pha-
riseorum calumnias, & mentes, nihilo-
minus ut eos hortaretur, & moueret, nõ
dedignabatur eorum conuiuiis adesse.
Docet quomodo humiles corde, & be-
nigni esse debeamus, etiam cum inimicis,
& persecutoribus nostris. Ecce quo-
modo dominus immemor iniuriæ, & me-
mor suæ antiquæ benignitatis tum im-
pissimo inimico, & calumniatore accu-
bit mensæ. Considera quæso hominum
cæcitatē, & ignorantiam, qui arbitran-
tur hominibus suam virtutem ostendere,
cum in alios sæuiunt, & illatas iniurias
vindictæ: & nihil patiuntur quod illo-
rum nominant famia aliquid detrahatur.
Non sic Christus qui cum inimico accu-
bit. Parcendo enim Deus magnum no-
men sibi comparauit. Atque ita diuino
illustrata Spiritu canie illi Ecclesia. Deus
qui omnipotentiam tuam parcendo ma-
ximè, & miserando manifestas. Quod
si rectè volueris animaduertere, appare-
bit hoc coram oculis manifestum: nam
iniuriam illatam vindicando inimicum
superas, parcendo verò te ipso superior
es: utpote qui iram tuam compescere, &
frænare potes. Perpende autem calum-
niaris cogitationes.

Phariseus autem cœpit intra se repu-
tans dicere: quare non baptizatus esset
ante prandium. Id est, quare non lauif-
set manus. Mos enim erat apud Iudeos
ut antequam sederent ad prandium ma-
nus lauerent. Vnde Matthæus, inquit,
quod pharisei dixerunt Christo. Qua-
re discipuli tui transgrediuntur traditio-
nes seniorum? non enim lauant manus

Sec. in Luc. Tom. 2.

suas, cum panem manducant. Erant hi
obseruantissimi exteriorum ceremoniarum,
cū interius deprauatam, & vicia-
tam continebant in se. Itæ Marcus
inquit, phariseos ita magnificare exteri-
orem manuum abluitionem obseruantet
traditionem seniorum, ut redeuntes à so-
ro nisi prius lotis manibus non manduca-
bant. Vtinam nunc peccata quæ Christia-
ni in foro, & in plateis committunt, ta-
lia essent, ut aqua mundari possent: vel
etiam id fieret aqua benedicta quæ pecca-
ta remittit. At vero manus istæ
est transmutatus, & conuersus, ut ii qui
professione sunt Christiani, more viuendi,
& consuetudinibus ethnici sint, & gen-
tiles ita ut omnis aqua, quæ in mari con-
tinetur non satis sit, ut tanta peccata, &
flagitia mundari possint. Hæc igitur erat
phariseorū ceremonia ab ipsis magna cu-
ra obseruata. Christus verò noluit lauare
manus, ut hac sumpta occasione phari-
seorū vitia increparet, & reprehenderet.

Aspice igitur quomodo noui domi-
nus res ad tuam utilitatem spectantes di-
rigere. Quærit occasionē quomodo igno-
rantes doceat, & instruat: & hoc modo
multoties salutem animæ tuæ inquit,
per ea media, & modos, & viam, quæ tu
non attingis, nec intelligis. Ita se habuit
cum muliere illa Samaritana in puteo Si-
car. Ita cum diuo paulo cū in Damascum
tenderet, suæ salutis obitus. Et sic nobis-
cum quotidie agit. Vident autē pharisei
quod dominus nõ se lauidet, cepit secum
de hac re murmurare. Est enim moresorū
qui corrupti, & deprauati sunt animi, ut
cū magna non habeant, de quibus taxare
aliquē possint, nimis astringunt, ut vel in
de occasionem calumniæ capiunt, quod
quidem manifestè ostenditur in phariseo.
Vbi malorum, & bonorū contrariam in-
genium, & conditionem discas. nam mala
ex quacunque minima occasione mala fa-
ciunt, boni vero bona. Sumebant enim
prophetæ ex quibuscunque rebus occa-
sionem prophetandi. Ahias ex vestimen-
to nouo Ieroboam anserat tibi prophetan-
di. Sam. 13. Itham ex oleo, & hydria
farinæ. Impii vero è
contra ad faciendum malum Diabolus ex
quacunque occasione sumit audaciam,

Mat. 7.

Ioan. 4.
A. 9.

3. Re. 11

4. Re. 4.
3. Re. 1.

Mat. 19.

M 2 VC

ut tenet. Sic famis occasione Christum do-
minum esuriens tentauit. Sic etiam
Gen. 3. Euam matrem nostram pulchre arboris
Gen. 22 occasione. Et illos etiam tentauit, qui edi-
ficauerunt turrim Senaar. Amā quoque oc-
casione. **Heb. 11.** perpetraret: quia scilicet Mardocheus
non flebat genua coram illo. Mali ita-
que quacunque leui data occasione pec-
catum committunt. Et quid dices occasio-
ne sumpta? Ex sua potius propria mali-
tia peccant, cum bonis inuideant. Quid
obscuro erat in Ioseph, quod non amore,
& beneuolentia esset dignū ac fratres e-
Gen. 22. bant ei: cum nihil eis noceret. Sic Saul
Dauidi, &c.

1. Re. 19. Rursus observa, quā differentes
sint cogitationes malorum à cogitationi-
bus bonorum. Mali quippe non nisi exte-
riora conspicientes, interiora à tergo re-
linquunt, & obliuiscuntur: boni uero si
cogitatus suos omnes iacent in Deum,
exteriora hæc obliuiscuntur. Adam in
Gen. 3. ter

rerum diuinarum contemplationi, cum
esset in statu innocentie non aduertebat
se nudum esse: postquam uero peccauit,
in se conuersus uidit se nudum. Et
2. Cor. 13. Paulus cum in tertium cælium rapetur,
dicebat se nescire utrum in corpore, siue
extra corpus esset: nam homines qui cogi-
tationes suas in cælum eleuant, ea quæ
corporis sunt non curant. Ita nimirum
Christi discipuli cum ab ore magistri pen-
derent, & ab ipsius doctrina, non secunda-
ri sunt lotionem manus. At pharisæi
ut qui maximè hæc exteriora curabant,
grauissimum peccatum illud existimantes
murmurabant. Et ait dominus ad illuni.

Nunc vos pharisæi quod de foris est ca-
licis, & catini mundatis: quod autem in-
tus est uestri plenum est rapina, & ini-
quitate. Multi erant ibi pharisæi atque
etiam Scribæ, ut ex sequentibus patet:
atque ideo in plurali omnibus illis loquen-
tus est. Mors hypocritarum est externa cu-
rare, ut hominibus tantum placere pos-
sint. Ideo hypocritæ arancis assimilan-
tur, quæ telam texunt, quæ a vento rapi-
tur, ubi omnem substantiam, & viscera
exhausti, & omnia hæc efficiunt, ut mu-

scas uenient. Sic illi ut laudem humanā
sibi comparent crucem ferunt, sicut Simō
Cinerges: sed conducti, propter mercedē,
& retributionem temporalem. Quem i-
modum pueri qui in edulcis ex marmo-
re uel ex lapidebus constructi rotant. E cle-
fam uel edificium uidentur sustinere,
cum se uerā et nihil ad fortitudinem & li-
tatem conducant. Ita si e adimiat suis uirtu-
tibus, & sanctimonia Ecclesie. Deis suis in-
ritum tamen id solum sit. Est maximum
discrimen inter rectos, & probos viros, &
hypocritas: sicut inter I. saū, & Iacob. **Gen. 28.**
I. saū quærebat ea quæ foris erāt, Iacob quæ
intus domi inerat. Sunt aliqui mercato-
res, qui cum non admodum diuites sint
omnia rem, & omnes merces, quas habent,
exponunt in tabernaculo, ut pascant. Sunt uero
alii diuites, qui parum uel nihil mercū
foris ostentant, at uerō si penetralia de-
mus ingrediamur, gratiam supellectilis,
& ingentem mercium uidebis. Itaque sp-
pientes, & cauti si ne, non statim i rimas fa-
cie uiso paruo et in emine. sed quia boni
uel mali intus habeat, prius contemplan-
tur. Si tabernaculum hypocritæ aditus, expli-
ca prius omnia: & animam. Leuitico uero
inquit Psalmista. Omnis gloria filij regis **Psal. 44.**
abintus. Et in Canticis au. me sancte ait **Cant. 1.**
Dominus. Oculi tui circumdant me abique **& 4.**
eo quod intus fecus latet. Et Iuuis Pau-
lus. Gloria nostra hæc est, testimonium
conscientie nobiscum. Boni tanque semper
ideurant maxime, ut interiora sua recta,
& pura habeant. Ideo Dauid in salmo. **Psal. 140.**
Fiat cor meum immaculatum in ueritica-
tionibus tuis, ut non confundar. Vult e-
nim donari, ut cor nostrum semper uir-
dum sit, & immaculatum. De corde enim **Mat. 15.**

de dominus in l. c. cor ubet adipem ar-
tis quæ circa renes alit, & quæ interiora o-
perit in poni super aliam. Ut & tu scias
quæ audis omnia quæ intra te sunt, scili-
cet cor, uoluntatem, & reliqua omnia
esse offerenda Deo. Ita ut cum Dauide
dicas, Benedic anima mea domini m, &
omnia interiora mea nomen sanctum me-
us. Non oseruatur Deo pectus, & exte-
riora, sed interiora cordis munda. Phari-
sæi, & multi alii nūc manus suas lauant: &
cor à quo omnis inmunditia procedit, nū-
mudant.

ta dominum suum ignorauerit. Sic igitur in presentiarum cum Christus dominus peccata Phariseorum argueret, quia exteriorem mundiciam curantes, interio- rem, & precipuam contemnebant, im- pietatem, & auaritiā exercentes: sub- dit ad eos, *Domine, Domine, quid vobis sunt munda vobis.* Putabant istū, quod si da- rent eleemosynam, omnia erant illis mū- dā: cum intus pleni essent superbia, ambi- tione, inuidia, & iniquitate. Itaque in hoc loco existimo Christum loquutum fuisse ironice, & increpando. Quali dicat, Vos pharisei cum sitis pleni iniquitate, cum rapinē studeatis & lucro, quæ per fas vel nefas abstulistis, in eleemosynam ero- gatis: & cum hoc simul maxime curatis ex- teriorem mundiciam: quæ duo cogitatis sufficere, vt omnia quæ in vobis sunt mū- da remaneant, cum re vera immunda, & de- fœdāta reddantur. Nam secundum ho- rum doctrinam omnia erant munda post- datam eleemosynam.

¶ Multæ sunt in scriptura imperatiz- loquutiones, quæ ironice sunt interpre- tandæ, sicut locus hic: & cum quadam ir- risione pronuntiari debent. Vt est illud sa- prentis. *Letare iuuenis in adolescentia tua.* Et illud Amos. *Venite in Bethel: & im- pie agite in Gulgala: multiplicare præua- ricationem, & asserere mane vi decimas vestras: tribus diebus decimas vestras.* Hec est. Ter in anno offerre decimas idolis, vt mihi solus offerre. Et Hieremias in Thre- nis. *Gaude Sion Edon, & letare quæ habi- tas in terra Hus.* Ad te quoque perueniet calix. Et dominus per Ioannē Iudæis di- xit. *Soluite templum hoc.* Et ad Iudam. *Quod facturus es, tacetis.* Hæc & alia plurima loca quæ ironice, & irrisorie di- cta sunt, ita videntur intelligenda. Addam etiam ex propheta Amos loco citato, qui ait, *Prepara te in cursum Dei tui Israel.* Ac si diceret: iuxta Iulii Hieronymi ex- planationem. *Occidite seruos meos quos*

meum: tu autem vt moris habes, & con- suetudinis, prepara te, vt contradicas, & aduerteris Deo tuo. Legi de hac re bea- tum Hieronymum.

¶ Ex his patet quā vehementer viri illi exadulsi decepti sunt, ppter igno-

rantiam modi loquendi scripturæ: ita vt in extraneum, & alienum sensum scriptu- ram detorqueant. Scholastici doctores de- cepti fuerunt in expositione huius loci ex Amos sumpti, scilicet, *Prepara te in oc- cursum Dei tui Israel* aiunt nanque intel- ligendum esse de illa preparatione, quæ gratiam consequendam exigitur in ho- mine. Sic sentit Sanctus Thomas, & alii in secundo, cum de gratia disputant. In mi- lem lapsi sunt errorem in quarto, expo- nentes illud Pauli ad Ephesios dicētis, *Do- nec occurramus omnes in virum perfe- ctum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Assimant enim illo testimonio probari, nos resurrecturos esse in iudiciū ea ætate, & ea corporis magnitudine, qua

sus huius loci. Christus est vnū corpus, cu- ius nos sumus mēbra ac partes illud consti- tuentes. Hoc corpus quandiu sanctorum numerus non fuerit adimpletus, multis membris destituitur. Desunt enim huic corpori oculi, videlicet aliqui viri san- ctus eruditione, & dignitate præstis, Ec- clesiæ coaptandus est. Desunt illi manus: cū aliqui viri misericors, nondū per gra- tiam ei est coniun- tus. Desunt pedes, digi- ti, aures, & reliqua mēbra: cū aliqui alii vi- ri deficiunt, qui possent augere, & perfe- ctū, & absolutū reddere hoc corpus Chri- sti mysticum. Cū verò iam omnes per gratiam illi vniantur, vnum cum eo effi- ciuntur, & tunc Christus integer manet. Sic dixit Apostolus, *Donc occurramus obuiam Christo.* id est, donec finis perfe- cti viri, qui possumus exire obuii Christo, vt vnum cum illo efficiamur in mensurā

et ætatem, vt Christo possumus vniri, aut Christo addere illa mēbra, quæ nondū illi coniuncta sunt. Plenitudinis Christi, id est, vt Christū adimpleamus, & vt liceat nobis dicere, *Omni- bus suis membris illum constituamus, quod fiet per cognitionem* istos, *Ne timus paruuli, &c.* [Sed vā vo- bis Phariseis, qui decimatis metam, & ru- tam, & omne olus, & præteritis iudiciū, & charitatem Dei.] Vx, comminatio est in interitum æternū, qua voluit Chri- stus detestari Phariseos, vt timore super- uenturi

S. Th. 2. q. 112. art. 2. Eph. 4.

Ecc. 11. Am. 4.

Thre. 4.

Io. 11. Io. 13.

Hier. su. per Amos. 4.

Don. dixit. *Quia si propter illa o-
precepta* in signum in manu tua: & e-
runt *specilla seu ocularia inter oculos*
tuos.

¶ Expende quanti faciat Deus obser-
uantiam preceptorum eius, vt sicut spe-
cilla illa voluerit haberi. Qui per specilla
seu ocularia videt, mediantibus ipsis vi-
det. Sic donum statuit, vt nihil videas ad
concupiscendum, nisi ipsius mandata pre-
ceperint: & illud bonum appelles, quod di-
uina lex bonum iudicat, & idem de malo.

Pl. 118. Tunc (ait David) non confundar, cum
prospexero in omnibus mandatis tuis: &
consilium meum iustificationes tue. Simi-
liter iubet vt eisdem manus tue deuin-
ciantur, vt quocunq; reus intelligas Dei
precepto esse ligatum.

Ecd. 7. Vg vobis Phariseis, quia diligitis pri-
mas cathedras in synagogis, & salutationes
in foro. Cum tamen scriptum sit. No-
li querere ab homine ducatum, neque a
rege cathedre honoris. Et aduerte quod
non dicit. Qui habetis cathedras, sed qui
diligitis primas cathedras: quia non est vi-

Mat. 23. euperandum, quod aliquis sit magister,
Luce. 3. Episcopus, aut primus in honore, & di-
gnitate: sed hec appetere & querere, hoc
est vituperio dignum. Vnde per Mattheu
non ait, Nolite plures magistri fieri. Vbi
voluntatem, ambitione plenam damnati:
non ipsos magistratus aut honores.

Vg vobis quia estis monumenta, que
non apparent, & homines ambulantes su-
pra, nequeunt. Per sepulchra non appa-
rent: a deorsum sepulchra terra cooperta
& lapidibus marmoreis. vt videmus ali-
quando in cimiteris Ledcliarum, in quibus
multi pauperes sepulti sunt. Et hunc
esse literalem sensum constat ex eo, quod
dixit, scilicet, Et homines ambulantes su-
pra.

¶ *Quia non apparent monumenta*
Phariseos, Scribas & hypocritas talibus
sepulchris. *Quia non apparent monumenta*
sepulchra mortuorum. Sed coram hominibus
eorum latior non apparet. latet enim ho-
mines hoc intus plenos esse vitii, que si
ab hominibus non videntur, tamen
cum eis colloquium haberent.

Respondens autem quidam ex legispe-
rit, ait illi. Magister, haec dicis, contum-

ham etiam nobis facis. Dicens haec con-
tra Phariseos, etiam nobis iniuriam in-
fers, & honori nostro & statui derogas.
Doctor hic haec fuit loquutus, quia Chri-
stus Phariseos arguebat, quod primas ca-
thedras cupiebant in Synagogis. Fuerunt
autem inter Iudeos cathedre doctorum,
iudicum & pontificum. Cathedra docto-
rum legisperitis dabatur: qui erant scri-
bae & doctores. Vbi hic legisperitis corre-
ptionem culpae, contumeliam sibi illatam
iudicat. Caligatio namque quae humiles
& synceros corde meliores efficit, super-
bis hominibus intollerabile iugum vide-
tur: nam cum mali conscii sibi sint suorum
peccatorum, semper exultant, om-
nem parabolam de se dicit.

At ille ait. Et vobis legisperitis vrg-
Quia oneratis homines oneribus, quae
portare non possunt, & ipsi vno digito
vestro non tangitis sarcinas. Quemad-
modum diuus Hieronymus annotat,
onus nunquam in scriptura referunt, nisi
cum illud quod sequitur, aliquid graue
est, & plenum laboris. Inter duodecim
Prophetas minores quatuor scribunt
onus, seu pondus. Et Zacharias in mo-
dio & prope finem duos sic intertribit ti-
tulos. Ita etiam in Psalmo de peccato-
rum pondere ait David. Sicut onus gra-
ue grauatae sunt super me. Aliquando
etiam in bonam partem sumitur: vt cum
Christus dixit. Onus meum leue: tunc
enim Christus de suauitate legis Evan-
gelicae loquebatur. Hic autem in ma-
lam partem sumitur onus, quia illi ru-
dem populum multisque grauius & one-
rosius precepit, & legibus onerabant,
cum ipsi essent filii Belial, hoc est, absque
iugo & obedientia pro libito viuentes.

¶ Sed alij quos haec nostra tempestate in-
uenies praelatos similes his scribis subdi-
tos onerantes multis preceptis, & legi-
bus: a quibus omnibus ipsi se facile ex-
plicant. Vexant subditos tot excom-
municationibus, & censuris, ligant ani-
mas, & tanta precepta multiplicat: vt
videatur lex Moysi iterum suscitata: at
ipsi praelati, & ad eam
ma vitia laxi habentis cunctant. Et si ali-
quando subditi in minimo delinquant,
leges positae & statuta crucem illis pa-
tant,

Hier. in
intro.

Ps. 37.

Mat. 23

xit, superbè loquuntur, & pœnas grauissi-
mas minantur: ita vt vix possis eos pasto-
res, & custodes iudicare, sed superbissi-
mos tyrannos. Non sic Apostoli, qui cum
pleni essent Spiritui sancto scribentes Ec-
clesiæ, quæ erat Antiochiæ dixerunt. Vi-
sum est Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra
apparet vobis, nisi quod hoc necesse-
saria. Sed iam Christum audiamus.

Væ vobis, qui ædificatis monumenta
Prophetarum: patres autem vestri occide-
runt illos.

Ædificare, & ornare sepulchra Pro-
phetarum, si consideretur quatenus
fit zelo religionis, opus est laude dignum:
sed si consideratur, vt est cōsummatio o-
peris circa mortuos, sic est actus consum-
mationis occisionis, prius nanque occi-
dunt, & deinde sepeliunt. Ex eo autem, q̃
patres occiderunt, & illi sepelierunt, per-
ficiunt opere (quauis non intentione,)
quod parentes inceperunt, vt est cōsummatio
animo, sed hypocriti ornabant phari-
sæi sepulchra prophetarum, vt ostende-
rent, se odire, & execrari crimina paren-
tum suorum contra prophetas: & tamen
per se quæbantur lesim caput omnium pro-
phetarum, & tunc cōficerent, maiores
iniquitates in eumulum congregantes. Et
ideo rectè alibi addidit. Implete mensuram
parum vestrorum.

¶ Præterea in hac re multos habet Pha-
risæi imitatores. Respondeas obsecro: nõ
ne hi qui in peccatis sunt, & qui sanctorum
reliquias serico, & auro concludunt, & su-
spensas ex collo portantes, dominum in
corde suo occidentes, & fratrum suorum
sanguini insidiantes, nonne in quâ isti ta-
les ædificant, & ornant monumenta Pro-
phetarum? Iamque videmus, quomodo
Iudas, & monasteria construunt in hono-
rem sanctorum, cum ipsi peruersi peccato-
res sint. Hoc etiam faciunt mali prædica-
tores. Cum enim exornant sanctorum di-
cta, & facta, (quæ horum sunt monumen-
ta) non ne tibi vix exornasse monumen-
ta Prophetarum? Denique omnis, qui pec-
catum mortale committit, non Propheta,
aut iusto, sed Deo ipsi ædificat sepul-
chrum. Quemadmodum qui iustus esse
cupit, parat templum Christo animam
suam, & sedem ubi requiescat: ita qui

peccatum patrat, sepulchrum adornat, in
quo Christum sepelit per obliuionem: idque
maximè facit, si in peccato diu persistit.

Profecto testificamini, quod consenti-
tis operibus patrum vestrorum quando-
quidem ipsi eos occiderunt, vos autem
ædificatis sepulchra eorum.] Certè ad-
uersus vos testificamini, non verbis, sed ip-
sis factis. Ad similes vestros patrum vestris
in exemplo impietatis. Et cum ita sitis ma-
li, tamen eorum sepulchra ædificatis, ad
captandam vulgi fauorem, & opinionem,
vt videamini iusti, & quod detestamini
crimina patrum vestrorum. Sed profecto
in hominibus impietate ipsi iungunt me-
moriam quædam, & qui impies vestri
persequuti sunt Prophetas. [Propterea,
& super illud dixit.

Hoc est, ego Christus qui sum virtus, &
filius dei Patris, & tunc dicit. Crede-
crem, & nunc dico, quod per Prophetas
patet.

Vitam ad illos Prophetas, & Aposto-
los, & ceteros sanctos, & ceteros sanctos:
vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum,
qui effusus est à constitutione mun-
di à generatione illa.] Aduerte quod
quævis Lucas dicat hic vt inquiratur san-

Mat. 23.
Lucas dicit: Vt veniat super vos omnis sanguis
iustus: sensum eundem esse: scilicet,
quod sumatur de illis vindicta propter
effusionem sanguinis, & hoc est, quod
Christus significare voluit. Euangelistæ
etiam eandem conceperunt sententiam:
sed non eodem modo se explicant.

Nam hoc est munus pertinens ad Spi-
ritum sanctum, inspirare scilicet Evan-
gelis, vt non eisdem veris eandem
sententias proferrent, vt maior esset
suspicio, quod multis ambagibus ver-
borum veritatem curabant: sed conspi-
rauerant, vt idem omnino dicerent.

Etiamsi de testibus non bene suspicatur,
cum omnes omnino eadem verba refe-
runt: carent nanque tunc suspitione
cum eandem sententiam, non eisdem
verbis proferunt. Item Lucas dixit, Re-
quiretur sanguis iustorum. Vbi
nulla est cōtradictio, quia multoties scri-
ptura Prophetam pro iusto accipit. Sic ha-
betur

AA. 15.

Mat. 23

Mat. 23.

Luc. 11.

Mat. 23

Gen. 20 betur in Genesi, Deum dixisse Abimelec Regi Gerar. Redde uxorem viro suo : quia Propheta est, & ipse orabit pro te, & viues. Hic Prophetam, non est legitima causa, vt oratio exaudiat, quia aliqui Prophetæ sunt male causa quare aliquis exauditur, ipsius orantis iustitia est. Alius erat, quapropter Propheta ibi pro iusto accipitur. Igitur sanguis Prophetarum siue iustorum venit super Iudæos, quia patientur poenam pro omnibus iustis, qui occisi sunt, ac si ab eis occiderentur. Et est hic modus loquendi Hebraicus.

Mat. 27. Sic enim dixerunt Iudæi. Sanguis eius super nos, & super filios nostros: si aliquis venturus est. Sic David ad adolescentem Amalechitam, quem occidi iussit. Sanguis eius super caput tuum, or enim tuum loquutum est dicens, Ego interfeci Christum. Dominus. Hec est enim sententia. ne sanguinis tui non veniat super alium nisi super te: quia tu cum loquutus sis contra templum, dignus es hac poena. Ideo autem re sanguinem ab aliquo, est punire ipsum pro peccato occisionis. Requiretur autem a generatione hac, quia nunquam legitur, gentes aliquem prophetam occidisse, sed potius magna cum reuerentia ipsos honorasse. Chaldæi honorarunt Hieremiam, quem persequuti sunt Iudæi. Benadad Elishæum honore affecit: & Ninivæ Ioannam. Vide etiam quod dicit: inquitur sanguis Abel. Sic Kubem dixit in Aegypto fratribus suis. Numquid non dixi vobis, non te peccatum patiaris, & non tra-

distis me? Et sanguis eius inquitur.

A sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ: qui perit inter altare & ædæ.] alios nominat, quia hi sunt alter prior, alter verò ultimus: quos scriptura refert pro religione esse interfectos. Quamvis alii multi fuerint interfecti a Manasse Rege Iudæ, vt Esaias, & alii post hunc Zachariam filium Iosadæ sacerdotis, & Hieremias dicatur postea obrutus lapidibus à Iudæis in Aegypto: authentica tamen scriptura nullum nominat specialiter, pro religione post Zachariam filium Iosadæ. Deinde nominant hos duos, quia hos duos solos legimus petisse vindictam. De Abel autem scriptura. Sanguis fratris tui clamat ad te de terra. Zacharias autem filius Barachia, vel Iosadæ summi sacerdotis, cum occideretur a Ioa Rege Iudæ, dixit, Videat Dominus & iudicet. Dicit autem hunc Zachariam perisse inter altare, & ædæ, quia occisus est in templi Salomonis, quod templum sic constructum, & dispositum erat. Erat quædam domus summis altaris, clausa patetibus: & hac vocabatur templum, in quod non intrabant nisi sacerdotes, vt imponent ibi thura quotidie mane, & vespere in altare thymamatum: & vt lucernas componerent, & semel in anno summus sacerdos tantum illorum ingrediebatur. Exterius erat, quidam murus lapideus profundas habens portas quatuor ventis contrarias, & erat in modum fortaliti, & intra hunc murum erat altare holocaustorum, in quo cremabantur omnia sacrificia, ob quam causam nullo tecto cooperiebatur propter magnitudinem ignis, & tui. & hic non erat in domo illa, quæ vocabatur templum, sed foris, intra murum tamen dictum: & erat contra portam templi, quæ erat unica ad partem orientalem templi, licet murus exterior, vt dictum est, habebat quatuor portas. Intra hunc murum ingrediebatur totus populus Iudæorum ad orandum, & ad audiendum doctrinam legis, ubi Christus sapius prædicavit. Inter altare autem holocaustorum, superadditum, & portam templi erat spatium quoddam medium, quod vocatur porticus a porta templi, & vocatur interdum

Hebr.

om conciones, & predicationes, quas ad populum habent, in tabellas, & humanas leges, in poetas, & philosophos conuer-

ma: nihil enim est, quod in malum non conuertat. Scientia, quæ ad cognoscendum Deum statuta est, & vt eius cognitio nos ducat in ipsius dilectionem in peccatum conuertunt: & lumine, & luce scientiæ eos excæcant, quos illuminare debuissent. Sic gigantes illi vires, quas do-

Gene 6.

adinuandum homines, in hominum probrium conuertit: Nihil enim deterius aut inuoluentius in homine inueniri potest, quàm vt id, quod ad agendum bonum donauit, in malum perpetrandum exerceat. Hoc Christus Saluator noster obseruare voluit: vt potestatem, quam habebat nunquam voluerit in mala conuertere, nec curiosa speculari. Nam cum discipuli eius voluissent aduersus Samaritanos irasci, iram eorum frégauit, dicens,

I 109

Nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Sanctus enim Dauid à Deo edoctus dixit, Fortitudinem meam, ad te custodi.

I 1138.

Ac si diceret, Quamuis potens sim, nolo nisi in firmitatem tuam fortitudinem meam ostendere. Græde idque graue malum est, quando Deum offensis in rebus quibus honorare illum potius deberes. Et vt videas quomodo abyssus abyssum inuocat, vtque ille, qui in peccato sunt in alia maiora, & grauiora descendunt, ita vt obliuati, & indurati efficiantur: attende quid de hisce legis peritus, & Phariseus dicat Euan gelista.

I 1131

Cum hæc ad illos diceret, ceperunt Pharisei, & legis periti grauitèr intillere, & os eius opprimere, de multis insidiantes ei, & querentes aliquid capere ex ore eius, vt accusarent eum. Illi qui videbant alios antecellere in vita, vt Pharisei, vel in scientia, vt legis periti difficulter

I 1202.

correctionem sustinent. Sicut Iudæi rixantes qui correctionem Moli non valuerunt sustinere, sed dixerunt. Quis te constituit iudicem super nos? Semper paratior est, & aptior gens popularis ad quancunque correctionem, quam literati, & poten-

tes. Veritas nanque similis est aqua benedictæ. nam diuites, & nobiles cum asperguntur in ecclesia aqua, faciem tegunt, & oculos claudunt: at vero rustici, & populi res ambabus manibus eam accipiunt, & detecta facie. Sic correctiones nolunt magnates, & diuites sustinere, sed blandè, & delicate: qui aliàs grauitèr irascuntur. At populus melius eas accipit. Nam si concione clericos castigaueris, & reprehenderis,

Christus in his fecit qui furorè, & ira percipi aduersus Christum irascuntur. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Sicut sagitta infixæ formori canis, sic verbum in ore stulti. Verbum correctionis sic pungit sicut sagitta: & sicut canis sagitta percussus sagittam mordet, & latrat, sic stultus correctus, vel reprehensus, contra verbum correctionis murmurat. Gemma, quam appellant Chazariam, quamuis iniiciatur in ignem, tamen natium tragus retinet: sic Iudæi multis moniti in raculis, & correctionibus, in suis flagitiis perueherant, non enim auarè petulens eum, qui illum corripit.

Eccl. 19

Obserua autem quod non receperunt istam doctrinam Christi quamuis sapientes triplici ratione non sit aptum.

Pro. 14.

¶ Primo quia plenum est aliquo liquore, & re solida ideo isti, quia repleti erant iniquitate non poterant Christi doctrinam recipere. Supercecidit ignis, vt non viderent solem. Sic modo multi literati pleni sunt cupiditate, & ambitione, vt nihil boni recipiant: quia pleni erant isti diabolò, & ideo Christi doctrinam non capiebant, imò illa doctrina quam ibi deponebat Christus, contra Deum inuocabant diabolum. Sicut si alius traderet alicui nobili castra plena machinis, & armis, & ille traderet castra in potestatem inimici Regis: tunc inimicus Regis magis fortis esset contra regem illis machinis, & armis.

Pro. 15.

¶ Secundò quando vel est vas clausum vel conuersum. Illi verò propter odium quod aduersus Christum conceperant tantummodo aperientes aures corporis ad contradicendum. Ideo in ultimo, Posuit

Ps. 104.

pluuias

pluvias eorum grandinem, &c. Pluviz sunt doctrinæ bonæ, quæ in grandinem converuntur, dum vir eruditus eis abuti-
tur. *Gen. 37. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
quando id, quod bonum est frigiditate ne-
cessitudo. *Gen. 37. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
vertunt. Sicut grando pluvia est, quæ cō-
tra calorem magis fortis efficitur, & indu-
ratur, & sata, quæ tangit, destruit.

Tertio, quando vas nimis distat ab eo, qui liquorem debet infundere. unde et à principio, quanto plus itineris peregerit, tanto magis deurat a fine. Cum igitur Deus sit principium, & finis omnium, quia illi deuriabant à principio, quod debebat eos replere, sequitur quod ab eo munire repleti sunt. Cavendum igitur nobis est ab hac oblatione, & impietate, sed aures nostras aperiamus audituri Christi in-
crepationem, & accedentes ad illum, ut vel sic me-
reamur æternam beatitudinem cōsequi, & perpetui in celo regnare cum sanctis Angelis, & iustus. Amen.

CAPVT XII.

EDIA illa, modos, & viam, quæ mali sibi assu-
munt, ut famam, gloriā, ho-
norem bonorum destruat. Hac eadem Deus eligit, ut eorum gloriam, dignitatē,

Gen. 37 & honorē magis extollat, laudet, & sum-
mis encomiis effuset. Fili Jacob ob inui-
diam, quam de fratre conceperant, decre-
verunt eundem vendere in Aegypto, ut
vel sic eum non adorarent: quæ eandem

Gen. 41 viam dominus sibi statuit, ut Iosephū ma-
gnū, & excellentem efficeret in regno Aeg-
ypti, ita ut omnes enim laudarent, ve-
nerarentur, & suspicerent, tanquam pro-
prium dominum. Sic contigit pharisæis,
& scribis, qui mortali odio Christum do-
minum persequerantur, qui pleni inui-
dia, quæ contra eum non valent, con-
lebant populum à Christo seducere. Sed
eum ipsi diligentius hanc rem curabant,
tanto maiori concursu, & plausu popu-
lus ad Christum accedebat. Nam cum tem-
poribus Noë aqua mundis quilibet ca-

lū usque attingebant, tanto arca Dei in al-
tū elevabatur, & quanto maioribus perse-
cutionibus Pharaō in Aegypto populum
Israel molestabat, tanto in dies populus
augebatur, & multiplicabatur. Sic nimirū
cū pharisæis, & scribis magis curabant
Dei gloriā, & laudē obscurare, tanto eius
fama, & nonien alris præconiis omnes
declarabant. Vidimus in fine capitis præ-
cedentis, quomodo pharisæi, & scribæ
invidiam, & invidiam, ut Christum
invidus accusarent. Ut videas quomodo
Deus malorum opera in contrariam par-
tem detorqueat, & pharisæorum astutia
nihil valere, ut laudem possint, & concur-
sum ad eū venientium impedire:
audi quid nunc dicat Evangelista.

Multis autem turbis concurrentibus,
itā ut se invicem concalcarent: cepit dice-
re ad discipulos suos. Tantum abest, ut
mundi ingenium aduersus Christum, &
iustos aliquid valeat, ut quibus vis, & mo-
dis laudem, & honorem cupiat ipsi arri-
pere, & a magis, & a maiori, &
manifestatur. Quid profuerunt insidiæ
Ara, & insidiæ opus Dei? Et quid
calumniæ Iudeorum aduersus Christum?
Tentabāt pharisæi, & scribæ ipsi in ser-
mone, & verbis illaqueare, ut turbas ab
eo decernerent, & in toto illo tractatu,
quia maiori impetu turbæ ferebantur in
Iud. 9.
Deum suum, & in toto illo tractatu, in
melech filius Gedeon, & velut Goliath Iud. 13.
Iud. 13.
Iud. 13.
Iud. 13.

ius est cruce, quā parauerat Mardocheo.
Vide autem huius populi feruentem in
Christum deuotionem. Sic enim concur-
rebant, ut se invicem concalcarent, & alii
alios essent impedimento. Ita Deus feruē-
tis animo querendus est a nobis: nā dona
Dei si tepide, & remisse cupiuntur, ob ean-
dem hanc causam homo indignus ipsis ef-
ficatur. Nam si in voluntate tua, & animo
sederet velle mihi pretiosissimum iap. dō
offerre, videresque me illud donum parui
pendere, sine dubio manus à tali liberali-
tate abstineres. Sed potius alteri homini
illum tribuere, qui ut æquum esset, digno
valore, & altimatione eum haberet.
Ita nimirum ob nimiam frigiditatem, &
remissionem quæ dona Dei accipimus,
coram

eorum indigni efficiuntur. Qui hanc igna-
uerit, nimia semper paupertate, & opes-
te spirituali laborabit. Et solum si hoc
vellet homo recte intelligere, vt alacris, &
letus viueret hanc ignauiam, & trigidita-
tem. Quia si quis dies aliquis bonus est, & letus is solus
habet qui tenenti animo Deo deseruit,
& suis mandatis pareat. Huic soli res ad-
uersæ prosperè succedunt, & huic soli o-
mnis alius videtur facilia, & leuia ipse iudicat.
Sed de his alijs.

¶ Itaque cum turbæ istæ sic feruenter,
& magno impetu ad Deum concurrerēt:
cepit discipulis suis dicere, tum quia ma-
gis capaces erant, tum quia futuri erant a-
liorum doctores.

Attendite a fermento Pharisæorum,
quod est hypocrisis. Erant discipuli in-
religiosi inter eos habebantur: quam Chri-
stus vult vt fugiant, quia de exteriori mū-
dicia cura erat eis, non autem de interiori
sanctitate. Honorem humanum ambie-
bant, omnia propter hominum laudem
efficeret desiderabant, & primas sedes in
cenis, & primas cathedras in synagogis
diligenter curabant, & vocari volebant
ab omnibus Rabbi. Hoc vitio specialiter
laborabant hi, quo circa toties Christus
de hypocritis eos arguit. Omnis enim ho-
mo, vt interficiat, maxime est illi laborandum.
Hoc debet vnusquisque in se examinare,
& vt illud superare valeat. Fermentum

Mat. 23

2. Co. 3.

igitur i harisæorum est, malus esse, & bo-
nos videri, quod ad hypocrisim pertinet.
Vocatur autem fermentum. Primo, quia
vt Paulus ait, modicum fermentum totā
massam corrumpit. Sic appetitus huma-
næ laudis totum perdidit bonum, & meri-
tum operis tollit: atque omnia bona ope-
ra corrumpit. Vnde omnia opera hypo-
critæ, sunt velut falsa moneta, quæ intus
ferrea, exterius verò deaurata est. Et sunt
velut poma, quæ inueniuntur in arbori-
bus, quæ sunt prope mare mortuum: quæ
cū pulchra videantur, si ea ascendas,
scabillas inuenies. Videntur opera eorum

meritoria esse, sed in futurum erunt digna
igne æterno. Vix intelligi potest quo-
modo hoc peccatum hominem occidat.
Vnde hypocritæ videntur viuere, cū
anima eorum mortua sit. Sicut ille, de quo
quod viuas, & mortuus es. Secundo fer-
mentum ad similitudinem fermenti. Mod. cū quip-
pe fermentum eleuat totam massam, nam
pharisæi sub specie religionis inflati erāt,
auaritiæ studentes. Hic est inos hypocri-
tarum, vt velint magni alius apparere, cū
in rei veritate parui, & miseri sint. Ideo
assimulantur struthioni, de quo Iob dixit.
Ipsa struthionis similis est Herodii, & ac-
cipitis. Accipiter, & Herodius sua velo-
citate reliquas aues superant. Struthionis
autem pennæ similitudinem illorum ha-
bent, sed iocatus eorum non habent. A
terra eleuari non valet, & alas quasi ad vo-
landum erigit: sed nunquam volando à
terra elongatur. Ita sunt hypocritæ qui
bonum simulant, & apparentiam sanctita-
tis habent, sed vtrorum pondere grauati
nullatenus a terra subleuantur. Sic erant
Pharisæi, qui cum pleni essent vitis, & a-
uaritia, superbia, & ambitione ambuti, op-
tebant boni alius apparere. Sed Deus cum
veritatem diligat, talem exteriorum simi-
litudinem non vult. Et vt hoc innuaret
præcipiebatur in Leuitico, vt animal detracta
capite immolaretur, & membra igne
comburerentur. Exterior simulatio vult,
vt auferatur, & quod interius igne chari-
tatis exardescat. Ideo ait. Fili praebe mihi
cor tuum. Ea enim differentia, quæ est
inter naturam, & artem, est inter veram,
& falsam virtutem. Vt enim natura in
hominis generatione incipit a corde, &
postea ad exteriora se conuertit: sic vera
virtus incipit ab animo, eumque exornat
& postea in exterioribus splendescit: ars vero
non curat interiora, sed exteriora.
Pictores namque, & statuarii cum imagi-
nem depingunt, non interiora faciunt: vt
est cor, viscera, & iecur, nec alia humi-
modi, sed tantum externa, vt oculos, na-
res, & labia. Sic falsi, & ficta virtus non
curat de interiori animi ornatu, & mun-
dicia, sed tantum quantum quærit, vt om-
nibus

Apo. 9.

Iob 39.

Leui. 1.

Pro. 23.

- quantum ad peruersam doctrinam, & ne quare quod non ad falsam doctrinam. Sed utrumque ad falsam doctrinam, & veritatis quo ad doctrinam. Aperte Christus loquutus est de falsa doctrina sub nomine fermenti, cum per Matthæum dixit. **Mat. 16** Cauete à fermento pharisæorum, & Sadducæorum. Et non dixit, vt cauere à fermento panum, sed à doctrina. Sed nōne Christus alibi dixit, quod super cathedram Moli sederunt scribæ, & pharisæi, quæ dixerint vobis facere, facite? Cum bona docebant, hoc est, ea quæ Moses prædixerat, & docuerat, audiendū erant. Nam cum boni quidpiam impii doceant, auferendum est ab his, tanquam ab indignis possessoribus, & designandum ad cultum Dei, & salutem animarum. Ideo populus Israel abluuit ab Aegypto vasa aurea, quibus tabernaculum, & sancta sanctorum adornauerunt ita poetis, philosophis, & ethnicis tanquam ab Aegypto auferendum est, quidquid boni dixerunt, & cum eo sacra scripturæ debent potius adornari, & id Deo est dicandum. Sic Paulus in priorī epistola ad Corinthios inquit, **1. Cor. 5** corrumpunt bonos mores colloquia praua: quod ex Menandro sumptum est. Et ad Titum scribens dixit. Cretenses male bestia. Hoc Epimenides dixit. Et in Actis adducit Aratum Poetam dicentem. In quo viuimus, mouemur, & sumus ex doctrina poetarum. **Act. 17** & malum relinque. Sicut a Poetis bona, quæ dixerunt auferenda, vana autem, & ridicula contemnenda sunt. Sic in Deuteronomio præcepit dominus, vt qui uxorem vellet ducere captiuam ancillam, raderet ungulas, & cesariem tondere, & vt veste exueret, quæ capta fuit: & sic possit illi coniungeretur. Sic rade poetis ungulas, & pilos, hoc est superflua, vana, & inutilia, & sic poteris sapientiam eorum amplecti. **Aug. li. 2. de do. christia. c. 40.** Leuit. 23. **Leuit. 23** litig: bona autem doctrina amplectenda, & Deo cum ea inserviendum est. Vnde in Leuitico præcepit Deus, vt poneret sacrificium super panes fermentatos. Antea fermentatum prorsus à sacrificiis abiecerat: sed cur modo præcipit imponi sacrificium super panes fermentatos? Vide quod non ad sacrificium, sed ad ministerium sacrificii fermentatus panis assumitur. Humana doctrina est fermentum, vt Christus ait: & hæc non est Deo offerenda, sed tantum seruire debet sacrificio. hoc est Deo, & sacra Theologia, & sic Dialectica, Philosophia, & ceteræ scientiæ Theologiæ deserviunt, & ancillæ ipsius sunt. A falsâ verò doctrina cauendum esse, admonet Christus in hoc loco, & expressius per Matthæum. **Mat. 16** Multum enim periculum est acceptare falsam doctrinam pro vera, & tene: ut pro luce. Certe nihil magis interest, quantum in ascensum per scalam Iacob in celum, & præceptum per foueam peccati in infernum. Ideo dominus tanto verborum pondere inquit. Attendite: esto: vt animalia illa Azechielis oculis ple: ut à falsa doctrina fugiatis. **Gen. 28** Omnia custodite cor vestrum, ne pharisaico fermento inticiamini. Omnis doctrina, quæ auocat ab interioribus, & reuocat ad exteriora fermentum est pharisaicum. Toti dediti sunt exterioribus, **Mat. 7** loquenti manuum, & aliis huiusmodi, nihil vero curant de interioribus. Sepulchra sunt dealbata, plena ossibus mortuorum, quia intus nihil de charitate curant, quia pleni sunt odio, & rapina, nihil de humanitate, cùm gloriam ab hominibus querunt. **Pro. 11** Cur vi- duarum domos diripiant. Discamus ex hoc loco omnem simulationem fugere tam vitæ, quàm doctrine fugientes hypocritam, quàm toties Christus in euangelio detestatur. Simulator ore decipit amicum suum. Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Respondeat obsecro simulator, & hypochrita, si bonum est, bonum apparere, cur non vis esse, quod vis apparere? At si malum est, malum apparere, cur vis esse, quod non vis apparere? Quod si bonum est, bonum apparere, melius est bonum esse: & si malum est, malum apparere, peius erit malum esse. Alio ergo, qui id apparet, aut appare, quod est. Sed quid dico? Cur sanctitatem simulatam, & bonitatem simulatam, quæ in interioribus maxima hypocrisis vagebat præsertim

tertium, et plures alii, ut perinde ac opti-
mo contra hypocrisis disceptabat. Sed
nunc cum tanta homines inualerit impu-
dentia, ut de peccatis glorientur, & gau-
deant omnibus manifesti peccatores ap-
parere: quid opus est, ut hypocrisis re-
prehendantur? Non solum multi seip-
sos iactant, & laudant de malo, quod co-
miserunt, sed de eo, quod nunquam fecerunt.
Ita ut mundus hic adeo sit deprava-
tus, ut cum tam iniqua sit hypocrisis,
opus sit, ut ipsos homines inuicemus, ad
hoc, ut sint hypocritæ. Nam minus
malum est, ut sint hypocritæ, quam ut,
cum tam impudenter in peccata istuant,
alios secum præcipitent, & ducant in in-
fernum. Effores igitur hypocrite, dum
mali estis, & contenti sitis, si soli in infer-
num abeat, &c. Sed iam Christum au-
diamus.

Nihil enim est opertum, quod non re-
velaretur: neque absconditum, quod non
scitur. [Affert rationem vitæ huius
periculum ex euentu contrarium. Nam in
omnibus in vitium hypocrisis aban-
tatur, quia perant hanc rationem, posse
vitaem in vitam, & propterea ad eius
opertum, quod in futura vita non reue-
ritur. Vult hypocrisis tam malum esse, & minus
videtur, & recte putatur in eo, quod appe-
rit, quia secretum in vitam Deus man-
ifestabit. Unde per Naum prophetam ait
Dominus, etc. Ecce ego ad te, dicit Dominus
exercituum, reuelabo pudenda tua in ta-
citu tuo, & ostendam in gentibus, nuda-
tatem tuam, & regnum ignominiam tuam.
Præterea opertum pertinet ad opera, quæ
occultantur ex industria: & absconditum
ad cogitationes, quæ occultantur ex pro-
pria natura. Sed verumque in futuro iu-
dicio manifestabitur. Vt iam hæc secum
revelarent omnes, qui secreta peccato-
rum, illa secum ducunt, & delectant. Quis
me videt? tenebræ circumdant me, & pa-
rietes cooperiunt me, & nemo circumspi-
cit me. Quem vereor? Delictorum meo-
rum non memoratur altissimus. Et non
intellexit quoniam omnia videt oculus
Ihu. Non cognovit quoniam oculi Do-
mini multo plus lucidiores sunt, super So-
lem: circumspicientes omnes vias homi-
num.]

nun, & profundum abyssi, & hominum
corda intrantes in absconditas partes.
O utinam coram oculis suis hæc semper
ferret miser, & infelix peccator, & cer-
to sciret, se in ipso peccato à Deo videri,
& conspici: non mihi est dubium, quin si
hæc animaduerteret, non ita facile in pec-
cata dilaberetur. Nam si Deum non ti-
mes: & homines magis, quam Deum ve-
neraris, scias nihil ei esse absconditum, &
omnia secreta peccata in extremo die iu-
dicii Deo, omnibus hominibus, & Ange-
lis manifestanda esse. O quantum pudor-
em, & verecundiam tunc habebis, quan-
do omnes manifestè nouerint omnia illa
peccata, quorum minimum, ut commit-
teres faciem hominum fugiebas. Reuela-
bo stultitiam eius in medio amatorum
eius: dicit Dominus exercituum. In die
enim iudicii (ut Apostolus ait) illumina-
bit Dominus abscondita tenebrarum, &
manifestabit Dominus consilia cordium.

Quoniam quæ in tenebris dixit: in
lumine dicentur, & quod in aure loquu-
tur, in medio iudicii patet.

Christus sæpe suos tantum discipulos
docebat ita, quod ibi nullus adesset extra-
neus: & hæc etiam quæ ipsi alii prædi-
cabant ad aurem, hoc est secretè prædica-
batur in tectis. Erant enim tecta planities
domorum in parte superiori, quia in Pa-
lestina, quæ erat patria Iudeorum, non
erant tecta in modum pyramidum, sed
plana, & equalia. & in ea conueniunt
homines ad voluptatem, & otium ca-
piendum diebus festis: per quod significa-
tur loca publica, scilicet eo, quod in pu-
blicis locis prædicandum erat. Verba au-
tem hæc multipliciter vera sunt. Con-
stat enim, quod in die iudicii virtutes ho-
norum, & vitia malorum detegentur.
Rursus ea, quæ Apostolus tempore Chri-
sti per circuitum Iudæe tantum prædi-
cabant, postea hæc eadem erant prædicaturi
per totum orbem: quia in omnia terrâ
exiit sonus eorum. Vult ergo dicere,
omnia manifestabuntur, tam secreta cor-
dium, quam doctrina euangelica in die
iudicii, nā nihil est occultum, &c. Quod cū
ita sit, ea cur enim deinceps facere, quæ ante
vniuersum mundum possint apparere si-
ne aliquo pudore nostro, & verecundia.

N. 111

Num. 3.

Ecc. 23

Psal. 118.

Styl. in Luc. Tom. 2.

iusti immerito mors appellatur, sed potius somnium, & transitus debet dici. Non mors, sed mutatio: non est mors, sed diuturnus dies laborum, & calamitatum: non mors, sed via ad beatitudinem, & vitam nunquam perituram. Disceamus igitur sic vivere, ut mortem non timeamus. Secundo discamus timere peccatum: nam qui peccatum timuerit, non timebit mortem. Arma mortis peccata sunt. Vbi non est peccatum, nullus est mortis timor: quæ si nullum adsit peccatum imbecilla, & inermis venit mors. Apert, & alia id genus mulier quæ scibus suis dolorem infligunt omnem penam stimulis suis ingenerant, quibus nos ferunt: nanihi his stimulos abstuleris, quid mali poterunt facere? nullum sanè. Stimulus igitur mortis cum peccatum sit, id aufertur. Unde Paulus. Vos est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Stimulus mortis peccatum est. Divus Paulus, qui mundam habebat conscientiam suam a peccato, mortem irridebat, cum victam eam teneret: tanquam qui triumphum de illa reportasset, inquit. Vos est mors victoria tua? Et quid est in causa quare mors sine victoria remanet? Certe quia stimulum non habebat. Ideo dixit. Vbi est mors stimulus tuus? Et quis sit hic stimulus, Paulus inaniest, inquit. Stimulus mortis peccatum est. Igitur quia mors nullum habebat peccatum, incederat, ut nec stimulum haberet: & quia non habuit stimulum, nec victoriam reportavit. Alioquin, si mors peccator, quod eum inducit in vitam, recessit a multis, spiritum, quibus se ad hunc adversus te posse dimicare, nam ipsa nonnullum malum inferit, nisi peccatum irascitur, & his armis bellum nobis parat. Nisi peccatum habueris, non est quod mortem timeas: si vero peccatum aohorrueris, mortem irridebis. Ideo Joannes in Apocalypsi ait. Qui vicerit, non laedetur a morte secunda. Quomodo dicit mortem secundam, sequitur, quod est ista mors quæ prima appellatur: adeoque scias duas esse mortes. Alteram mortem animæ, quæ est peccatum, iuxta illud, Peccatum cum contumaciter fuerit, generat mortem. Altera vero est mors secunda, quæ cor-

pus occidit. Mente itaque peccatum mors prima dicitur, quia prior sunt mors animæ, quam corporis. sicut causa est prior effectu. Ite enim in hunc mundum peccatum, & per peccatum in mortem ait Paulus. Et dominus Adæ, In quacunque herba comederis, morte morieris. Antiquus Joannes, Qui vicerit, non laedetur a morte secunda. Alii dixerunt, Quis potest mortem, hoc est, vitam, & peccata superavit, à corporis morte, quæ secunda est, & effectus peccati non laedetur. Non dicit, quod non morietur: quia omnes tam boni, quam malum nominantur: sed non laedetur a morte secunda: quia nullis nullum malum mors infert. Quare quæ venit mors tanquam imbecilla, & inermis: hinc peccati stimulus. Quo circa Christus, (ut statim videbimus) dixit discipulis suis, ut Deum timerent: nam tutissimum, & presentaneum remedium, ut corporis mors non timeatur, est Deo obedire, ipsamque timere. Nam qui Deum timeat, ab eius offensis se abstinent, & qui illum non offendit, non timer mortem, neque homines: qui nihil mali possunt illi inferre. Maximum enim malum, quod ab hominibus potest fieri, est occidere, est corporis mors: quæ optima est, & gloriosa, viro iusto. Quod ob hoc possunt homines facere, nisi corpus occidere, animæ autem nullum malum possunt inferre: Imo vero qui occidunt, ob hanc eandem causam non sunt timendi. Si enim in tormentis possent nos cruciare non occidendo, procul dubio timendi essent, sed quanto vehementius torquet, brevius à tormentis absolvunt. Nolite igitur timere, quia in causa sunt hi, ut pretiosum, & maximum, quod in vobis est Deo offeratis. Magnus Abraham, qui hunc offerebat: quanto igitur maior, qui se ipsum obrulerit? Non possunt animam interficere: nec ipse Deus huius rei est potius: potest tamen per peccatum interempram, in gehennam mittere. Nos vero adeo immanes, & crudeles sumus, ut animam nostram occidamus. Nemo potest animam tuam occidere, nisi tu ipsam peccatis interemeras. Quid ergo eos times,

M 2 qui

1 Co. 15

Apoc. 2

1 Jo. 1

Rom. 5

Gen. 2

Gen. 22

aduerte, quòd duabus de causis solet dominus, inimicos, & persecutores nobis relinquere. Altera, vt eisdem nos exerceant. Altera, verò ne inimici magis crudeles, & deteriores nobis maneant. Sic reliquit Iudeis Cananæos, ne belluas, & feras pacerentur infeliores. Quo in loco discere acceptare, quæ prius, & benignus pater mala inmittit, ne deteriora patiaris. cuius rei exemplum ex scriptura sacra tibi libet ostendere. Cùm olim Achaz Rex Iuda egrè ferret duos reges, qui aduersus eum dimicabant, Rasin, scilicet Regem Syriæ, & filium Ramelech, audiuit dominum per Esaiam illi dicentem. Pro eo, quod abiicit populus hic aquas Sioe, quæ vadunt cum silentio (quod statim explicat gaudium, scilicet Rasin, & filium Ramelech) ascendere faciet dominus super eos aquas fluminis fortes, & multas, regè Adyrnorum, & omnem gloriam eius, & ascendet super omnes montes eius, & fluet super, &c. Vult dicere. Quia abiectus malum presens, quòd cum gaudio sustinere debuisset: maius malum eveniet vobis. Et nota, quòd vocat maiora mala gaudium, collatione facta cum maioribus. Sic iacturam facere huius corporalis vite, gaudium magnum est: si conseratur cum iactura mortis eternæ. Et tormenta illa acerrima, & cruciatus, quos sancti martyribus carnisfices intulerunt, gaudia, & deliciae sunt, si conferantur cum eis quos inquit in gehenna patitur. Quod circa recte nos monet hic locus, ne temporalia mala timeamus, nec eos, qui occidunt corpus, sed vnicum Deum, qui corpus, & animam in crucem inferni potest mittere. Nā si aliquis corporis mortem timens fidem deserit fugiens leue malum, in gravissimum incidet. Incidet in scyllam, cupiens vitare Carybdim. Cadet nāque in demonum manus. Quapropter mala huius vite tanquam delicias, & gaudia, quæ a manu Dei nobis adveniunt, debemus accipere, quandoquidem illorū causa, a gravioribus liberamur.

¶ Ultimo loco docemur animam esse immortalem, quod satis apertè hic demonstratur. & cetera super Matheum dixit. Animam autem non possunt occidere. Et in Psalmo regis propheta dixit. Iustus autem in perpetuum vivet, & apud

dominum est merces eorum. Nam si anima iustorum simul cum corpore interiret, falsum esset apud dominum esse mercedem eorum: nam certum est, quod in hac vita dominus non retribuit iustus, cū videamus illos esse contemptos, pauperes, & à multis confisatos, & denique flagellatos, & scorpionibus expositos. Quod obicit in hac vita premium, ac mercedem post tot labores passos, & calamitates Pauli dicit. Quod duo Petri, aut Apostoli, aut Martyribus: quod denique omnibus amicis suis. nam si post hanc vitam non maneret nobis alia, & si anima non

2. Cor. 5.

Eccl. 1.

Sap. 3.

Apoc. 6.

Sap. 11.

N 3 corru-

Iud. 3.

Esa. 9.

Mat. 10
Psal. 139

corruptibilem, & immortalem. quoniam vult coram se habere, & non se-
cundum animam, & non se-
cundum hominem. Sic enim ait, Nec tu
dicitur, & causam subdens ait, Quoniam creauit
Deus hominem inextinguibilem. Et
Luc. 16 infra ait notit Lucas: quod animam iusti
Lazari deportauerant Angeli in sinum
Abrahe. Et anima diuitis purpurati post
ipsius obitum sepulta est in inferno. Ac-
cedit ad hæc, quod Dominus dixit in
Mat. 22. Euangelio Sadducæis negantibus resur-
rectionem. Ego sum Deus Abrahami,
I. xod. 3. Deus Isaac, Deus Iacob. Non est Deus
mortuorum, sed viventium. Cuiusdā
autem vobis quem timeatis. Timere eū,
qui postquam occiderit: habet potestatem
mittere in gehennam. Vide Christi beni-
gnitatem. Non dicit, ut non timeant: sed
ostendit quem potius timere debeant.
Timorem enim, sicut & gaudium passio est
animæ. Et sicut diu spulsi lætantibus, &
gaudentibus, eo quod demonia illis subi-
cerentur, dixit, in hoc nolite gaudere, quia
demonia subiunguntur vobis, sed gaude-
te quoniam nomina vestra scripta sunt
in cælis & nunc dixit, Nolite timere eos,
qui occidunt corpus, timeate autem eum,
qui postquam occiderit, &c. Vbi aduerte-
re debes, quod Christus non tollit gau-
dium nec timorem: sed commutat hunc,
& ob eandem, aut causam gaudendi vel ti-
mendī ostendens, dicens in quo ga-
deant, aut quem opus est, ut timeant.
Timeate inquam eum, qui postquam occi-
derit, habet potestatem mittere in gehē-
nam. Scilicet quia verba iam veniunt ob-
seruanda. Postquam occiderit, intellige
corpus, nam animi nec homo, nec Deus
ipse qui illam condidit, occidere potest:
nec corpus etiam occidi potest. Quapro-
pter quod nunc ait de occasione corporis,
& quod antea dixerat, Nolite timere
eos, qui occidunt corpus: modus est lo-
quendi vulgaris, quo Christus venit pro-
pter rudes, quia corpus non occiditur, nec
anima, sed totus homo. Dicitur tamen
corpus occidi, id est vita privari, quia
prius vivebat, & per occisionem iam
non viuit.

¶ Præterea potest dici, seu potestatem
habet mitteri in gehennam: quia Deus
non vult perdere, non tamen vult perdere.
Sed nos nostris peccatis cogimus, ut per-
dat, quem saluare cupit. Deus enim vult
omnes homines saluos facere: quapro-
pter qui damnantur, sua voluntate pro-
pria, & maius damnantur: quia Deus
interni ignem, & tormenta parauit damo-
nibus. Ipse enim in iudicio ultimo in-
quis dicit, Ite maledicti in ignem infer-
ni, qui parati estis diabolo, & angelis
eius. Non dixit hominibus, sed diabolo,
& eius angelis. Et si impij cruciantur in-
ferni tormentis, hoc non fuit nisi quali-
ter accidens, & præter Dei intentionē:
quia ille in beatitudinem æternam crea-
uit, non tamen vult mittere homines
in gehennam.

¶ Obserua autem, quod post mortem
mittere impios in gehennam, nec vnquā
eos amplius queret, nec de illis erit soli-
citus. In hac vita perdit, & querit, &
ouis perditam inuenitur a pastore: & grati-
antur ei, quia cum amissa esset, eam inue-
nit. Verum si post hanc vitam perieris,
perpetuo peribis sine villo remedii aut re-
emptionis genere. In te igitur nunc pec-
cator descende, & si deuis post peccatū
abieris in dominum tuum citō reuerte-
re, antequam obtenebrescat Sol, & lunē,
& stellæ, & lumina, & reuertantur nubes
post pluiam. Cuiusmodi ovis ad pasto-
rem, ut eripiat te de ore lupi Christus pa-
stor bonus, antequam te deglutiat lupus
rapax, & in ventrem inferni mittat.

¶ Ostendit itaq; dominus eorum om-
nium quæ timere debemus, maximum
esse gehennam. Vnde præ omnibus, &
summo opere maxime est timendus, qui in
illam potest nos mittere.

¶ Porro gehenna idem est, quod He-
braice gehinnon. Est autem gehinnon val-
lis hinnon. Erat enim vallis volupatu-
bus plena, quæ dicebatur, hinnon: quæ di-
ctio significat frustra, ut tandem gehenna
significet vallem frustra. Erat hæc vallis
locus, ubi idolo Moloch incendeban-
tur pueri viui: quorum lamentum no-
pucrōs immolabant. Vnde, & nomen
Tophet

4. Re. 23 Tophet locus ille accepit, id est sum-
patum. Hunc locum detraxit & conta-
minavit sanctus Rex Iosias, iubens in eū
proici cadavera & reliqua excrementa.
Vnde dictum est, gehennam esse locum
mortuorum. Erat autem Moloch statua
concaua & ex aere confecta, faciem ha-
bens vituli, & manus extensas & bra-
chia ad accipiendū: accendebaturq; inte-
rius, & non rēbus & fructibus candenti-
bus apponebatur puer, qui vivus arde-
bat: & tunc saltitabant adstantes, & qua-
si saltantes, ut dicitur in v. 17. Intelligi-
git Christus infernum, quia Iosias in con-
ceptum idolorum hunc locum imple-
vit ossibus mortuorum & spurciis, qui
horrendus erat, instar inferni. Et subdit
statim dominus. [Ita dico vobis hunc ti-
mere.] Deū pliusquam homines timete,
qui maiora damna vobis inferre potest,
quam homines: quia potest minere vos
in gehennam, quod facere nequeunt ho-
mines. Admonet locus iste, ut Deum
timeamus: si reliqua omnia, quæ sub
cælo sunt, nolumus timere. Qui Deum
timet, nihil illi resistit, ut timeat: & qui
Deum nō timet, omnia alia expauescit.
Igitur, ut homines non timeamus, in-
quit hic Christus, Deum esse timendum.
Cum cum timorem domui amississet, ita
pusillanimus & timidus mansit, ut dixe-
rit. Omnis qui inuenerit me, occidet
me. Qui potens fuit & animosus ad in-
terficiendum fratrem: iam ita iners, &
ignavus redditur, ut dicat, quicumque in-
veniet me, &c. Qui aliquid non mi-
rari debes, cum videas illum amississe ti-
morem domini: De quibus omnibus,
qui timorem hunc amittunt, scriptura
inquit, Terrebit eos sonitus solū volan-
tis, & ita fugient quasi gladium, cadent
nullo persequente. Et sapiens ait, Fu-
git impius nemine persequente: iustus
tamen confidit ut leo. Mali cum malē
vivunt, semper pleni timore & pauore
incedunt: at vero iusti & recti confidunt
in Domino, & tanquam robustissimi
Leones sunt. Non est cur mireris, si qui
timent Deum, homines non pauescant:
quandoquidem Deum semper patronū
& advocatum habent. Vnde David ait,
Dominus protector vitæ meæ a quo tre-
scis, in Luc. Tom. 2.

pidabo? Nihil David timebat, cum pro-
teceretur a Domino. Dixerat propter
quod ante verbum, ut dixerat. Promi-
ssa, Dominus illuminatio mea & salus
mea: quem timebo? Et quia Deum ti-
mebat, ipse erat eius adiutorium & pro-
tectio. Ideo subdit, Dominus prote-
ctor vitæ meæ, a quo trepidabo? Quo-
modo ad timendum timoris factos
mulieres induit: [nam hoc vestitus, nihil om-
nium, quæ sunt in mundo, est quod ti-
meant. Et ut eos magis firmos reddat,
ne eos timeant, qui occidunt corpus, ad-
ducit exemplum, ostendens illis curam,
quam de eis habebit, dicens. [Nōne qui
que passeris veneunt dipondio, & unus
ex illis non est in oblivione coram Deo?
Quod si Deus non oblitiscitur passerū,
quæ tam parva sunt, & vobis similes, qui
fieri possunt, ut vos oblitiscatur, qui crea-
tura ciliis rationis participes, & condita
ad ipsius imaginem, & similitudinem?
Time Deum, & omnem vestram fidu-
ciam in eum constituite: nam qui passer-
es non oblitiscitur, nec vos oblitiscetur,
nec deseret, qui multo præstantio-
res illis estis. Dixerat enim homines nō
esse timendos, quia parum mali nobis in-
ferre possunt: quod etiam nunc probat
ex alio capite, nempe quia Deus id per-
misit, qui rerum omnium habet provi-
dentiam. Itā assumit exemplum de quin-
que passeribus, qui veneunt dipondio, &
non tradit illos Deus oblivioni: multo
minus vos. Providentia enim Dei aufert
rationem mali ab aduersis, quæ nobis ac-
cidunt: quia cum providentia eius sit p-
quam omnia diriguntur in finem, & ipse
bonus sit, necesse est quod omnia ordinet
ad bonum: & ideo quidquid nobis eveni-
rit, bonum censendum est, licet malum
videatur, cum tamen ad bonum ordine-
tur. Sicut potio amara licet palato non
sit suavis: bona tamen est, quia ad bonū
ordinatur, & dirigitur, scilicet ad sani-
tatem. Ideo nihil homini potest accide-
re, quod ad bonum non sit. Sed ea est di-
fferentia, quia malis aduersa mala sunt: bo-
nis autem etiam ipsa mala in bona cōuer-
tuntur, quia in bonum proficiunt. Nam,
ut Paulus inquit, Diligentibus Deum
omnia cooperantur in bonum.

¶ Duplici itaque ratione non est homini
bus timendum. Primo quia pari mali no-
bis inferre possunt: Deus autē grauissimis
malis nos afficere potest. Secundo nō de-
bemus homines timere, quia quid quid
mali infligunt, Dei ordinatione & volun-
tate faciunt: quod fieri non potest, nisi vt
in maximū bonum nobis cedat. Hoc du-
plici argumento solatur Deus suos disci-
pulos, & monet ad aduersū ferenda. Ad-
uertere autem illam non esse loquutionem
hyperbolicam, scilicet quod Deus nec ip-
sos passeret obliuiscitur: nam Deus secū-
dum rei veritatem (quamuis nobis mira-
bile videatur) curam habet singulorum
propter suam infinitam bonitatem, sed vnusquisque
individuus. Spectat enim
ad immensitatem prouidentie eius singu-
lis quibuscunque individuis providere,
& illorum curam habere: sine ulla muta-
tione, aut multiplicatione actuum viden-
di, vt illi, si illi, &c. &c.

¶ Docemur hic in hominibus aduersis, in
omni tribulatione, angustia & labore pa-
tientia nos indui, attendentes quod om-
nia nobis eueniunt ex diuina prouiden-
tia & voluntate: & hoc sufficit nobis
ad consolationem, & requiem, ita quod
quando tribulationibus, & æumnis fi-
nus affecti, scimus illud esse consilium
diuinum. Nam si nunquam passeret, qui
omnes vno dipondio venduntur Deus
non obliuiscitur, nec illorum singulum
quomodo nostri obliuiscitur Deus? Su-
buciamur ergo nos diuinæ ipsius prou-
identie: cum nesciamus, quid nobis ma-
gis expediat. Aliquibus namque in rebus ex-
pediunt aduersa quam prospera & felici-
ta. Ideoque in aduersis & inopiniis nō
debemus murmurare. Quocirca in Ecclē-
siastico dicitur. Non est dicere, hoc est me-
lus illo. Nec solliciti sumus, quid de nobis
facturus sit Deus. Vnde Paulus, Sine vni-
us, siue mortui: dominum simus. Rectē
enim scit medicus celestis & diuinus,
quid daturus sit nobis in refrigerium, &
solarium, quid verō in exercitium. Sic
suo quid facit? Pernersa est hæc cogita-
tio, quali lutum contra tegulū cogitet, &
dicat opus tactori suo. Quid seculi me

Hoc Dei consiliū & decretū respiciēs Da-
uid, cum malediceretur à Semei, & volet
illū occidere, dixit, Dimitte eū, vt maledi-
cat, iuxta præceptū Domini. Sic Dominus
Petro volenti passioni suæ obſtaculū esse,
dixit, Calicē quem dedit mihi Pater, non
vis, vt bibi? Præterea destruitur hoc ver-
bo illorū assertio, qui dicebat, Deum nul-
lam mundi curā habere. Quis enim est ta-
bricator, vel artifex, qui operis sui curam
negligit? Quis deserit, & auxilio destituit
quod condidit? illius quod scēditi nullam
curam habere, summa inclementia est. Si
quis enim (vt Paulus inquit) suorum cu-
ram non habet maxime domesticorum, si
dein negauit: & infidelis est deterior. Sed
Deus (quod ratione naturali suaderi po-
test) qui summum bonum est iniquus es-
set, si eorū quæ condidit negligens esset:
& si iniquus, tū non Deus. Omnia enim
summa sapientia, summa prouidentia &
consilio regit & gubernat, ita vt nec arbo-
ris solum moueatur, nisi ipsius volunta-
te. Nec obſtat huic rei quod Paulus ait,
Nunquid cura est Deo de bobus? Loqui-
tur nanque ibi de cura seu prouidentia
speciali: puta doctrinæ & disciplinæ quæ
creaturas rationis cōpotes gubernat. &
regit hic verō sermo inquit de prouiden-
tia generali, ora Deus cuncta disponit,
iuxta illud Sapientie. Non est alius Deus
quā tu, cui cura est de omnibus. Quapro-
pter hic capitis vestri omnes numerati sunt. Nō
hyperbolicus & apud rei gratia loqui-
tur, sed hæc est firma & stabilis veritas, &
omnium etiam capillorū numerum esse
apud Deū: ita quod non solum cognos-
cit, nos habere capillos, sed curā illi est,
ne capillus capillo vicino noceat. Numē-
rat: dixit: quia quæ diligenti cura seruare
volumus, ea numerare solemus. Quo ni-
mirum nobis Christus ob oculos vult po-
nere, quanta sit cura de amicis suis,
cum etiam capillos eorum nō solum ser-
uet, sed etiam numeret. Maximam cu-
ram habet Deus de nullis: ita vt minimē
mattat, aliquem eis nocere, iuxta il-
lud. Non reliquit hominem nocere eis:
& corrumpit pro eis reges. Nam quemad-
modum Deum nemo potest decipere: ita
nec iustum, cuius curā genti Deus. Iustus

2 Re. 18
102. 110

1. Ti. 5

1 Cor 9

Sap. 12

Ecl. 104

enim

Ecl. 39.

Ro. 14.

Ecl. 45.

Ecl. 39.

Gen. 37 enim est sicut figura spherica: quæ quocunque eam verteris, sedem propriam habet. Rerum, & consiliorum mutationes quas fecit Laban cesserunt in utilitatem ipsi Jacob. Hoc quippe interest inter iustos & impios: quoniam si impium verteris & volueris, iam non amplius manet pius autem & iustus quocunque se verterit, suam sedem habet: quia ut David ait, Dominus supponit manum suam & sedem illis constituit. Sic de sancto Ioseph scriptura dicit, quod Dominus erat cum eo: & omnia operaretur ei. Sic ipse postea dixit fratribus suis, Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum. Sic David cum saepius à tantis inimicis persequeretur, Dominus manum prestabat: & ubicunque sedem inveniabat, manus enim Domini tanquam scabellum illi erat. Unde ipsemet domino ait, Si ambulauero in me lino umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Dominus enim est, qui iustum venditum non dereliquit, sed à peccatoribus eum liberavit, descenditque cum illo in foueam, & in vinculis eum non dereliquit. Et in Psalmo, Multæ tribulationes iustorum, & de his omnibus liberabit eos Dominus. Et propterea etiam si huc & illuc multis laboribus & procellis aguerintur, nunquam deficient, nec victi erunt: sed potius virtute diuina muniti & roborati omnia illis scelerata succedunt. Quemadmodum si arbori grandi noua virgulta abscideris, magnam altum quotidie propagatur. Sic iusti quanto magis ab impiis affliguntur, magis in virtute proficiunt. Tantam curam eorum dominus gerit, ut nec unum capillum perire velit. Oculi domini super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Et in Zacharia propheta, Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Et non solum ipsi dominus eos seruat, & custodit: sed et Angelis suis eos commendat, ut habetur in Psalmo, Angeli tui Domine deum deum tuum, ut custodiant te, & cetera. Quemadmodum fratres maiores nam fratres suos infantes, & pueros manibus sustinent: sic Angeli qui sunt fratres maiores iustorum, & eos portant in manibus suis, eos custodientes. Sic animam Lazari

pauperis mendici tulerunt Angeli in sinu Abraham. Et in eodem Psalmo, Propter hoc erat Angelorum multitudo, qui populum custodiebant.

¶ Præterea aduertes quanti Deus faciat iustis, ut nihil habeant, quod non sit Deo gratissimum. Anima namque, corpus, vngues, vestes, & capilli, Deo maxime placeant. Unde habetur in Numeris, quod capilli Nazæeorum in odorem suauitatis, domino offerebantur. Capilli vero impiorum apud Ezechielem sciuntur, comburuntur & sparguntur. sanctorum vero numerantur. Concludit autem dominus suum argumentum dicens, [Nolite ergo timere multis passeribus plaris estis. Si passer rerum vicissitudinibus expositus nec cadit, nec moritur: quanto minus homo iustus. Si absque magno consilio & ratione nihil agitur de his quorum pretium est pondus, quid de ceteris erit de iustis, quorum pretium est sanguis Christi? Quamuis multa sint qui plus habent sui, quam seipsos, & magis hæc terrena, quam animam & vitam corporis magis quam eteram: quot obsecro homines erunt qui vilissimo pretio & solum propter quinque passeres falso & mendaciter iurabunt? Cum Christus hic dicat, multis passeribus plaris estis vos: coram oculis peccatis nihil est vilius nec obiectius quam anima sua: nam ferè pro nihilo & pro vilissimo pretio dimittit eam tradit. Unde scriptura ait, Pro nihilo habuerunt terram delictabilem, sed de his aliis. ¶ Owendit deinde Saluator nullius timoris causa se esse recedendum: & id ostendit ex remuneratione malorum & bonorum. Dico autem vobis, Omnis qui cumque contulit fuerit me coram hominibus. Hoc est, quicunque fidem suam persecutionis tempore verbis constanter atque fideliter exprellerit coram tyrannis ac perfidis, constitendo me esse unicum Dei filium, Deum verum atque hominem: & cetera quæ ad fidem Christianam spectant. ¶ Et filius hominis constituitur eum coram Angelis Dei. ¶ Ego filius hominis testis adero in celis in conspectu sanctorum omnium, & manifestissime ostendam illi esse ex oculi meo: propter quod æterna caritudo non dimittit quemlibet. Ad hæc confessionem fidei tenetur qui libet Christianus

Luc. 16.
1. Reg. 6

Nu. 16.

Eze. 4.

Psa. 105

Christianus in omni loco, & tempore, & coram inuidiis: & quando videret in die
fitebatur, & cōtellabitur eos coram Angelis Dei, duplici modo potest intelligi. Primò, q̃ hæc confessio sit approbatio. Quia in die iudicii bonos approbabit dicens.

Mat. 25. Venite benedicti patris, &c. Secundò, q̃ hæc confessio sit quædam laus, qua Christus euehet, & magnificabit bonos, enarrans virtutes eorum. Illi sunt viri boni, qui præcepta mea seruauerunt, & me coram hominibus conheri, nec timuerunt, nec

ut Christus nos approbet: quia solum illi

Iean. 5. bati. Et quia iudicium competit Christo homini, dicit coram Angelis: ad significandum magnum honorem. nam cum quis testimonium alicuius virtutis perhibet coram aliis, inde refultat illi, & accrescit magna laus, & gloria: & quanto ibi adstantes excellentiores fuerint, tãto est maior laus, quia natura honorem cupimus, & desideramus. Et quia nemo est adeo excellens sicut Deus, & sancti Angeli, coram illis dicit debere nos conheri.

¶ Obserua autem, quod ex hoc contextu aperte colligitur, ut si Christianus aliquis sic opprimeretur, ut propter subditum tyrannorum furorẽ, & hostium

hæreticorum factam pœnitentiam pro Christo esset interfectus, martyrium ipsius sine dubio ad pœnitentiã satis esset. Nam qui vitam ipsi pœnitentiæ tribuit, ut dicitur, si pœnitentiam habueris oēs simul peribis: tribuit etiam hic virtutem martyrio

Luc. 15. dicens, Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, &c. Omnis dixit, ut intelligas, & iustos, & peccatores posse huius gloriæ esse participes. Nã martyr

Cypri. de singulari cuncto. p̃cipue, quia corona: quia baptizat, & coronat. Deinde, quia in hoc mundo, qui Deum aqua suscipit: quare nõ qui propter Deum sanguinem, & vitæ fundit? Nã Deus, qui dolorem peccatorum, & cōtinuam acceptat, quantò libentius martyriũ acceptabit pro ipso receptum? grauius enim est, & ex suo genere laudabilius, mortem

subire pro Deo: quã pœnitentiam peccatorum. Certe agrestis ille esset, & inhumanus inter homines habitus, cui si aliqua iniuria esset illata, & qui illam intulit mortem propter ipsum subiret, non illi libet animo parceret. Quanto igitur liberalius, & magnificentiùs p̃cipue dominus illius peccato parceret: qui sanguinẽ simul, & vitã pro ipso fundit? Ipsum naque martyrium in virtute continet pœnitentiã, & sufficiens remediũ est ad salutem: & ita tas est credere, quod qui libet, & spontanea voluntate vitã pro Christo amittit, si tẽpus illi concederetur, sine dubio pœnitentiã ageret peccatorũ. Nã adest nobis illa firma stabiliq; sententia, omnis qui me confessus fuerit coram hominibus, filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Sed apud homines nulla maior confessio esse potest, quam illa quæ fit cum dispendio vitæ. Igitur, &c. [Qui autem negauerit me coram hoibus, negabitur coram Angelis Dei.] Si dicat se nõ esse Christianum, in persequutione, siue nulla persequutio

, & hæretici Christum abnegant. Sic et multi iniqui, & peruersi peccatores suis operibus, & factis Christum nõ nosse ostendunt, ore autẽ illum cõfitebunt. De quibus

factis autẽ negant. Aduersus quos percutus ita Paulus ait. Ostende mihi hæc in tua ex operibus. Vitam degis quasi non mortuus? Operaris, quali non redditurus rationem in die iudicii? Quid tibi prodest, Deum credere, & sine Deo vivere? Auarus Deum negat, & pecunias pro Deo colit: Quia ut Paulus ait: Avaritia est idolum seruatum. Prelatus etiam, & quicumque ille sit, qui suorum non habet curam, maxime donellorum fidem negauit, & inuidi est deterior. Multi etiam dicunt in illa die, domine domine nonne in nomine tuo demonia eiecimus, virtutes multas fecimus, &c. Dicam eis, Nescio vos, Cur illos negabit Christus? Cerrẽ, quia opera non habuerunt. Et ideo subdit. Quomodo Christus aliquẽ negare dicitur, qui omnes nouit, & mentiri non potest? Negare dicitur, id est reprobare, & dīna-

habere spiritum immundum dicebant. Et hic noster Lucas peccatum in Spiritum sanctum blasphemiam appellat: nō cum voracem illum, & potatori appellarent, & publicanorum amicum, patienter id tulit: & iniuriam sibi illatam, tanquam si esset in alium hominem paulisper dissimulaturus. *1. Ti. 1.* Et ad blasphemiam usque diuinitatis vidit pertingere, (ne iniurias diuinæ maiestati illatas tāquam nostras putaremus dissimulandas) constanter, & viridi animo respondit. Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur, &c. Et illud. Ego demonium non habeo. Atque ut scirent, quanto se reatu addixissent, vel certe, ut cauerent, ne perseverantes in ea blasphemia, eo peccatum illorum perueniret, ut nullus esset locus veniæ: subiunxit, quæ de peccato in Spiritum sanctum commemorauimus. ¶ Ratio autem cur vocauit peccatum in Spiritum sanctum hanc blasphemiam est, quia quamuis opera Trinitatis ad extra sint indiuisa, tamē quia iustificatio, & sanctificatio, nostra tribuitur Spiritui sancto, & ea miracula quæ in ipsa iustificatione fiunt: ideo qui ea demoni tribuunt censendi sunt peccare peculiariter in personā Spiritus sancti, saltem per appropriationem. ¶ Itaque de quædam blasphemia est peccatum, in Spiritum sanctum, quod Christus nunquam remittendum aieuit: sed illa tantum, quæ ex malitia procedit, & ex impietate. Si enim quis non data opera, nec ex industria, sed ex ignorantia Christo, & ipsius operibus detraxisset, non is censendus foret peccare in Spiritum sanctum. Qua ratione concedimus Paulum blasphemum fuisse, nō tamen peccasse in Spiritum sanctum. quia ignorans fecit: & ideo misericordiam est consequutus. ¶ Obseruandum præterea, quod et huiusmodi blasphemia possit dari peccatum in Spiritum sanctum, quod nūquam remittetur. fortassis tamen requiratur certa aliqua, & maxima obduratio, & obstinatio animi, & tanta propensio ad infirmandam, & euertendam gloriā, & claritatem diuinam, ut non facile mortalium aliquis explicare queat, quando quis peccat in Spiritum sanctum. Nam

quamuis huiusmodi blasphemia si scientia fiat ex genere suo peccatum sit in Spiritum sanctum: tamen nō omnis talis blasphemia censenda est esse peccatum in Spiritum sanctum, quod nunquam veniam consequetur: & incertum est quanta malitia procedere debeat, ut bene sciatur nullam esse illi veniam futuram. ¶ Hactenus ostendimus, quid sit peccatum in Spiritum sanctum, & quare sic vocetur. Restat nūc scire, quare irremissibile dicatur hoc peccatum. *1. Re. 16* *Hier. 18* *Zac. 12.* Primò quod irremissibile sit quod ad penam temporalem, quam Christus accepit obmittit. Nā cum Christus Hebræus esset, more Hebræorum loquebatur: & ipse qui condiderat scripturas, ad earum normam loquutus est. Sic dicit Paulus, E san, non inuenisse locum penitentiae: etiam si cum lachrymis postulasset. De Saule etiam dixit dominus ad Samuelem. Quid luges Saulem, cum ego eiecerim eum? Et de Iuda, Hieremias dicitur. Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Et de eodem Iuda dicit dominus, Non pascam vos: quod moritur, moriatur. Virgam meam qua vocatus es, &c. ¶ Item, si peccatum facerem sordus meum, quod percussit cum omnibus populis. Nunquid Deus ita abscidit Iudam, ut ex necessitate eius culpa punienda esset in interitum? Minime. Nunquid peccatū gula: Esau quo ad culpam suam irremissibile, aut etiam Saul à peccato inobedientiae non poterat reuocari? Quis hæc credat? Certum est quod in penitentiam adduci poterant, & salui fieri, & nullum est peccatum quāuis grauissimum, quod venia careat. Sentus ergo est cor mortuum, per adducta sunt. Peccata dicta Iudæorum, & Esau, & Saulis, ideo irremissibilia appellari: quia decreuerat Deus propter illa peccata eos à pristino gradu, sede & honore deuicere, & in eūdem nunquam perpetuo illos reuocare ut scilicet de illis experientia. Eodem igitur sensu propter blasphemiam, qua dixerunt Iudæi, Christum habere spiritum immundum, in cuius virtute operabatur miracula, decreuit Deus ab honore, dignitate, & loco eos deinceps

4. Re. 13. re in perpetuum. Et ita factum est. Quo circa eorum peccatum indignum venia appellatur; quoad poenam hanc temporalem; idignum verò venia ipsi poenitentiam agerent, & converterentur.

Secundo quamvis loquamur de spirituali poena, hoc est, quod talis peccator nunquam consequeretur gratiam, nec remitteretur ipsius peccatum quoad culpam, sed quod sine vlla condonata venia cruciandus esset in inferno, dico, quod isto modo peccatum in Spiritum sanctum dicitur id quod omni prorsus caret venia, quia nunquam de facto remittetur, quamvis possit remitti. Neque tamen per hoc, quod peccatum in Spiritum sanctum nunquam alicui remissum esse, neque remittendum asserimus, consequens est, ut & illud nullam habere remissionem secundum legem concedamus. Multa quippe secundum legem fieri possunt, quae tamen nunquam fiunt. Poterit namque Antichristus, & quilibet reprobis secundum legem quandiu fuerit in hac vita saluus fieri: sed in rei veritate nunquam saluus erit. Certe etiam sumus, quia Ioannes inquit, neminem ingressurum esse civitatem Dei, nisi qui scriptus est in libro vitae: & possunt, qui scripti sunt in libro vitae, quandiu vivunt, secundum legem condemnari: certi tamen sumus, id nunquam futurum. Neque violenta ista expositio censenda est. Multi namque gravissimi auctores continententes rigoram scholasticum, sequentes scripturam, & vulgarem loquendi modum imitantes, saepe dicunt impossibilia, quae nunquam fiunt, & necessaria, quae certo scimus futura esse, & facienda a Deo. Vnde fit, ut haec vera sint. Necessè est impleri scripturas, & electos salvos fieri: & praesitos condemnari. Et fieri non posse, ut pereant, qui scripti sunt in libro vitae, & neminem posse eos rapere de manu patris & alia multa occurrunt, quae contempto rigore dialectico interpretanda sunt. Nec aliquis Evangelistarum asserit hoc peccatum irremissibile, sed quod non remittitur. Quod quidem verbum observatione dignissimum est, quia saluatur, quod de facto non remittetur, ut

cert ex se remissibile sit. Et haec satis sunt de peccato in Spiritum sanctum.

¶ Vnum tamen antequam ad aliagradum faciamus operapretium est observare quod ex verbis, quae Matthaeus addidit, loquens de hoc peccato, scilicet, quod non remittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro, aperte colligitur Purgatorium esse: & peccata in alio seculo remitti: nam si nullum peccatum in futuro seculo remitteretur, superfluo sermone usus esset Christus, apponendo, nec in futuro: vtriusque ergo seculi distinctio seorsum, & pari contextu mentionem faciens significavit aliqua peccata remitti in hoc seculo, & aliqua in futuro. Ex quo duo colliguntur, scilicet Purgatorium in futuro seculo: & remissio peccati, quod in hac vita non fuit condonatum. Scriptura etiam in secundo Machabaeorum testatur: Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorae, ut à peccatis solvantur. Et Paulus ad Philippenses. In nomine Iesu omne genus creatur, ecclestium, terrestrium, & infernorum. Et Ioannes in Apocalypsi. Nemo poterat in caelo, neque in terra, nec sub terra, &c. Ex his plane colligitur sub terra aliquos esse, qui non nisi Iesu genua flectant, spem habentes in eo, & qui tribuant sedenti super thronum singulari quadam pietate sanctam benedictionem. Et quare obsecro inveniunt erant digni, vel ibrum possent aperire: nisi quia mortui sunt in fide viva? Non in inferno, ubi damnati sunt: quia ut inquit Esaias, non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Et Psalmus. In inferno (scilicet, ubi damnati sunt) quis confitebitur tibi? Accedit, & Pauli autoritas, qui Corinthiis ait. Si quis autem superedificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Vbi beatus Iacobus de Purgatorio loquitur, & si hoc testimonium Pauli intelligunt, & interpretantur diuus Augustinus, Hieronymus, & Origenes, & ceteri omnes. Sed de hac re mul-

2. Mac. 12.

Phil. 3.

Apoc. 21

Apoc. 5.

Isa. 28.

1. Ia. 38.

Psalm. 6.

1. Co. 3.

Aug. li.

21. c. vii.

cap. 24.

Docemur secundum omnem spem nostram in Deum ipsum reponere. & collocare. Nam si naus fixam anchoram habuerit, à vētis & tempestatibus secura erit: aliàs huc, & illuc rapta tandem demergetur. Sic tu in Deum. qui immobilis & firmus est, iacta cogitatum tuum, & ipse te enutriet. Sic Ioseph. Iacob, Helias, & Sufanna. in domino fiduciam habebant. Quapropter in Psal. dicitur, Beatus vir cuius dominus spes eius. Sic liberauit Luth à Sodoma, & tres pueros in fornace ignis. Spiritus enim tuus docet te, & in ipsa hora tui loquitur, ut dicere. O lux tibi auro. & angustia, quæ organum spiritus sancti nos efficit. Quale obsecro illud erit peccatum à quo verba spiritus sancti pronantur? Rationi esset consonum, ut prudens illi & sapientes mirarentur hominum illorum & dicta simul, & iacta, & viderentur & in animum suum inducerent, vera esse quæ sancti illis narrabant. Vnde & ipsi dixerunt, Vnde ista est sapientia? Et ita Paulus. Ipse spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Et sic etiam de Stephano legitur, qui non poterat contradicere sapientiae, & spiritui, qui loquebatur. Expende etiam quomodo Christus (vt inquit Dauid) adiutor in necessitatibus & tribulationibus. Adest enim spiritus patris filii sui iuuantem, & negotium agentibus. Quapropter quomodo spiritus sanctus homines suos milites facit, vt pro eo bellum suscipiant? Quid opus est, vt in Apostoli loquatur? Nam si spiritus Dei vult fidem augere & propagari, iubeat & factum erit. Vult enim humanas res humane tractare. Homines vult hominum verbis conuerti. Disponit omnia suauiter, & ea ratione, qua homines ea disposuerunt. Sed iam prosequamur historiam, & noli umf uangelistam audire. Aut autem ei quidam de turba [Magister] dicitur in meo, vt diuidat mecum hereditatem. Fac diuisionem res & tu ultatum inter me & illum. Male ille est loquutus. Primò quia auaritia notus, hæc iure loquutus: vt liquet ex Christi verbis, quæ sequuntur statim: quia inde sumptus liberosam contra auaritiam disputandi. Secundo male petiuit, quia lecta diuino

licite posset fieri, non tamen illam obortuo tempore postulauit: quia Christi predicationem & sermonem interrupit: nam cum Christus diuina & spiritali ageret, ille sermonem intulit de rebus temporalibus. Tertio quia dicit Christus petiuit, quod minime ad ipsius manus, & officium pertinebat: nam diuina omittet saltem per alium, non tempus: cum Christus non uenit terrena adurus: sed vt nos coelestia doceret. & regnum Dei nobis aperiret. Ideo Christus ipse petiuit non ut iracundus se asperere respondit. [At ille dixit, Homo, qui me conuincit iudicem aut diuisorem supra vos?] Quamuis satis dubio licite posset fieri, saluator uero, vt pote qui corda hominum inspicit, eum cognosceret, hanc petitionem ex auaritia prouenire, illam noluit facere. Et aduerte quod vocat hunc, hominem dicens, O homo. quæ vox sonat vitium & quod carnem sapit: iuxta illud Apostoli. Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis: & secundum hominem ambulatis? Docet Christus suo exemplo temporalia & terrena contemnere, & consilium predicatoribus suis proponit, vt semper uiuent secularia negotia. vt etiam si nimis inueniuntur & obsecrentur, negotia mundana fugiant: nam hæc nihil ad munus predicationis conferunt. Quod postea Paulus Timotheo scripsit, dicens, Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Noli Christus ea, quæ nisi breui momenti, & non tamen, ut dicitur, in eternum durant, ad se pertrahere. Non est qui nos relinquere verbum Dei, & ministrare in eo. Sed iam multos eorum videbis qui de sorte dimissum sunt, qui postquam rem sacram celebrarunt, nulle se implicare negotiis & quæstibus, & corda sua his cupiditatibus tradunt: & ita omnem diem, & noctem his studiis consument, non operam dantes lectioni, sacrarum scripturarum, nec contemplatiuæ uitæ, ad quam e' est fuerunt. O quantum distant congregationes istarum à munere, & statu, quem acceperunt. Videbis etiam multos religiosos predatores, qui vitæ degunt in curiis, & in domibus regum & principum

Psal. 14.
Psal. 39.
Gen. 19
Dan. 3.

Act. 4.
Rom. 8.
Act. 6.

Psal. 45.

Sap. 2
Sap. 3.

1. Cor. 6

2. Ti. 2.

Act. 6.

*principium, semper cum secularibus ag-
res, & solaturus eris, Vide tu
munda similes Centauro illi, quem Poe-
ta fingunt, qui medio corpore effigiem
hominis ferebat, reliquo autem medio fi-
guram tauri. Sic predicator, qui se ne-
gorii publicis & secularibus ingerit, par-
tum homo, & partum bellua appellari po-
test. non solum mali finis, & cari aut est.
Sed de his alijs. ¶ Sed cum mali (ut iam
superius) ex quacunque leui occasione
malum eliciant, & peccata committunt:
ita è contrario boni, ex leui causa occa-
sionem sibi sumunt ad bonum faciendû.
Et ita ex quaestione auaritiæ quam iste
coram domino proposuit, Christus re-
deemptor noster ansam sibi arripuit, vt
salubrem cœlestem doctrinam populum
diceret. Atque ita sequitur, [Dixit-
que ad illos, Videte & caute ob omni
auaritia. Singula hæc verba obseruan-
da sunt, Non dixit Christus hoc soli il-
li homini, sed omnibus qui ibi aderant:
nam vt Hieronimus ait, à minimo vsque
ad maximum omnes auaritiæ student.
Præterea, Videte, ait, quia avari cæci
sunt, vt aperiant oculos mentis, & vi-
deant, quàm impium sit pecunias di-
ligere. Et vt videant, & conside-
rent, quòd in mortis hora nihil secum
deferent sed etiam si uis fieri miserum, &
tantum veteri & vili sindone induentur.
Videant etiam, quam nullus momenti
sint omnia illa, quæ diligunt, & in quæ
oculos suos & mentem coniciunt. Et ita
diuus Paulus omnia hæc tanquam ster-
cora reputabat. Videant etiam cecos
esse, quia nec serpentes cognoscunt, ne-
que vltus auarus esse, iuxta id quod scribitur,
¶ Omnes namque auari falsi vana cogi-
tatione liberales se iudicant, sapientes
& cordatos ipsi verò alios putant in-
sanos esse, denuentes, & prodigos, & hu-
manorum laudem amicos & cupidos. Ecce
si aliquid hi auari, vel semel in vita distri-
buerunt, semper id memoria secum re-
petunt, & alius præconis declarant : &
inde fit, vt hoc vitium difficillimè medi-
cinam accipiat. Nam quemadmodum
si ob oculos & coram magno luminis
splendore vas aliquod incanis siue specu-
lum vtro apposuens, vis oculorum fla-*

rim splendore ipso obtenebratur & ob-
cascatur ita etiam hi per eam splendore
& suæ avaritiæ cupidine cæci ambulant,
& in inferis tenebris dehesceunt. Vide-
re (ait Christus) & cauete ab omni aua-
ritia.

¶ Ab omni ait, vt insinuet tam in par-
uis quam in magnis penitus auaritiā
esse fugiendam. Nam radix omnium ma-
lorum est cupiditas. Huius cupidinis cau-
sa Acam tuus lapidatus & interfectus: He-
zalepra cooperatus. & Heliodorus aspe-
rē & in d. expulsi. & iniquus ille tra-
ditor Iudas seipsum suspendit: & deni-
que repentino & infelici obitu Ananias
& Saphira vitam finierunt. Illam autem
mortem tuā, s debes timere, & expaue-
scere, quia se licet animā intent in ge-
le peccandi. Vnde Apollonius ait
Auarus non habebit hereditatem in re-
gno Christi & Dei. Et pro quod Cam-
rus monet illos, vt caueant ab omni aua-
ritia. Si quis perierit medicus tibi dico-
ret, caue ne de illius herbarū succo aliquid
audius bibas, quod si foveris subito mo-
rieris: non dubito, quin nisi propriā sa-
lutē effies euerfor, consilium acciperes.
Nunc verō tam corporis, quam animæ
coelestis medicus, simulque dominus iu-
et auaritiā fugere, & temporalium
terum sollicitudinem tanquam mortife-
rum succum relinquere: & tu ab eis non
vis abstinere? Præterea quamvis ille me-
dicus peritus sit, & recte suam facultate
calleet: nihilominus errare potest, &
te ipsum decipere, cum ille homo sit: &
tamen ius præceptis, & verbis acquies-
cis & obtemperas: cur igitur Dei manda-
tis non debitam obedientiam præstas,
qui nec fallere, nec falli vnquam assue-
uit? se enim ait. Caute ab omni aua-
ritia. Hoc igitur est, quod coelestis hic me-
dicus nobis parat. Quod autem Chris-
tus medicus fungatur officio, satis aperie-
ritur, cum ipse dicent se medicum esse
in illis verbis. Non egent qui sani
sunt medici, sed qui a se habent. Et sub-
didit. Non veni vocare iustos, sed pecca-
tores. Tanquam medicus præceptum po-
nit Adā, & dixit. De ligno vitæ ne come-
das: in quacumq; a. hora comedis, mor-
e morieris. Si igitur tu hominis verbis,

1. Ti. 6.
10. Lu. 7.
5. Re. 5.
2. Ma. 3.
Ma. 27.
An. 5.

Pl. 5.

Matr. p.

Gen. 3.

441

qui facile errare potest, fidem adhibes, & ab eis cibis te abstines, quas ipse praecepit, & id solum ut corporis vitum, & incoluntatem tuas: quanto oblecto iustus erit, ut verò. Christi redemptoris nostri acquiescas: quo heri ve non incoluntatem, & salutem corporis, sed potius immortalem animam tibi conferas, & liberam & saluam facias?

¶ Quiritiam igitur fugiamus. Primo quia ipsa fides, ipem, & charitatē, quas Deo deberet tribuere, in creaturas refert. Nam de fide clarum id est, cū avarus melius sentit de diuitiis: & potius eis credit, quam Deo. Credit namque firmo animo quod necessaria semper habebit, si diuitis feruitutē prestiterit: & credit se tamen portum huius, si Deo seruiat: quia Deus nō ita bene fouat his, qui ipsi deteruiunt, sicut diuitis suis amoribus & secretoribus. Duobus enim de causis contingit, ut quis suo obsequio mancipatus nō prouideat de necessariis: vel quia non vult: quantum neutra in Deo reperiri potest, cum sit summe omnipotens, & ipsum bonitatis principium & origo. Spes etiam, qua suam iudiciam in Deum deberet iacere, avarus diuitis tribuit. Idem etiam contra charitatem agit, quia omnem amorē, & conatum illis adhibet, & illas Deum suum exit māt: quia, ut Paulus ait, Auaritia est idolorum seruitus. Non minus

diuitiis si cum Deo conferantur, velut minima aqua gutta sunt. Secundo quia insatiabilis appetitus avari est sicut ignis, qui nunquam dicit, Sufficit. Anima calida (ait Ecclesiā. huius) quasi ignis. Et in prouerbiis Salomon. Ignis nunquam dicit, Sufficit. Ignis namque non extinguitur, si ei apposueris ligna sicca, sed maius incrementum accipit. Secundum hanc sententiam (ait Ecclesiā. huius) si locupletatus fueris, & maiores congregaueris, non poteris ea implere. Tercio quia diuitias, quas avarus acquirit, nullum locum non repleantur, ubi situs illarum residet: & non extinguitur sitis. Nam sicut vinum in dolio non extinguit sitim corporis sic nec pecunia in arca sitim avaritiae. Non enim sitis est in arca, sed in appetitu, in quo pecunia esse non potest: quia

Ecc. 27.

Ecc. 28.

periri potest. Tercio cauendum est ab avaritia, quia nec tempore contumetur: sed in dies in potius crescit. Et ratio est, quia cum sit amor calor naturalis sumus, & vita deheret: ita his avaris semper videtur, ne-

¶ Quarto hanc mortiferam pestem adeo inhumanus & crudelis est, ut sibi ipsi avarus. caret enim charitatis & pietatis visceribus: fratrem nescit, matrem ignorat, propinquos, & consanguineos velut extraneos tenet: & seipsum tamē contumit, & sibi ipsi crudelis & inhumanus est. Qui sibi nequam, cui erit bonus? Nullum adeo est graue flagitium, & scelus, quod avarus non audiat committere, quando quidem in seipsum crudelitatem exercet. Nihil boni elicit, nisi ianiam moriturus. Qui avaritiae diuitiarum studet, prodigus est honoris: & qui ad mercedem, vel solutionem respicit, non veritatem inspicit. Qui verò avarus vitis se eradunt, etiam si sibi ipsi malitiam: tamen viles sunt avaris, & emolumentum aliis afferunt. At avarus nec sibi, nec aliis est bonus: & ideo Ecclesiā. huius dixit. Avaro nihil sceleris in caelo nec in terra, nec in inferno. Neuma ita

Ecc. 14.

Ecc. 16.

Colo. 3.

Os. 10.

Eccle. 5.

congregat: quam ille, qui idolis & sculpturis obsequium praestat. Idolis certe dicendus est, e inferire, qui creaturis ipsis fruitur. quique debitam omnium reuerentiam, quam Deo deberet tribuere, ipsis creaturis praestet. Ideo Propheta dicit. Secundo mandum multitudinem fructus sui Israel multiplicauit tibi altaria, &c. ¶ Secundo cauenda maxime est avaritia, quia si avarus pecunias oneraueris, illuc magis trahit. Et inde Sapiēs dicit. Avarus non inspicitur pecunia. Non enim satiatur avarus, nec eius litis extinguitur. Primum quia ipsa anima, qua Dei capax est, non potest impleri nisi Deo ipso: nam cum omnia, quae sunt in mundo, non alicuius vel a coactione sunt, qui Deus, non potest anima his terrenis rebus impleri. Omnes mundi opes, facultates &

Dei in Luc. 1. om. 2.

() pa ipse

pauper est sicut avarus: nam nulla maior pauperies esse potest, quam omnibus prorsus bonis carere. Ita avaro omnia de h. nort: nam & iis, que possidet caret, & iis que non habet. Non possidet, quod non habet, & eius quod possidet, non est dominus, sed mancipium. Alii peccatores si nō gaudent, nec fruuntur alia vita, saltem in hac voluptates & oblectamenta accipiunt. At avarus nec isto seculo nec futuro gaudet. Vnde colligitur illum esse omnium infelicissimum. Ardet in hac vita igne cupiditatis: in futura autem igne inferni torquetur & comburetur. Circuit terram, & perambulat eam, sicut pater suus diabolus. Fugiamus obsecro hanc perniciolam, & pestiferam seram: quandoquidem celestis medicus iubet, ne nos illa coinquinemur. Nec debemus ita nos precipites dare, ad amandas huius seculi diuitias, ne nos enciat Deus a regno suo, quemadmodum reiecit milites illos, qui euntes in bellum Madii pro ni aquam bibebat. Sunt enim diuitiæ, velut aquæ, quæ fluunt, & iesuunt: nam hodie vnus eas possidet, mane verò iam illis est. *[Ibid.]* Vita enim hominis non consistit in abundantia facultatum & diuitiarum. Rerum nanque temporalium affluentia nō facit hominem diuitius viuere: imo sapienter solet esse occasio, vt citius intereat. Videmus enim frequenter diuites, qui ciborum varietate vtuntur, citius vitam finire: & paucos reges inuenies, qui numerum sexaginta annorum impleuerint, & laboribus manuum vitam, & veltitum viuunt, qui & centebinum attingunt. Liquidem in rerum abundantia non vita hominis consistit: nam videmus, quod ita tunc in prima mundi conditione homines vivebant quingentos & octingentos anno, & aquam bibebant, & parcis epulis vellebantur, & perizomatibus se inducebant. Nunc verò qui maiorum diuitiarum copia abundant, breuius vitam finiunt. Ergo vita hominis non est in abundantia rerum. Et vt hoc Christus moneat, & vt nostram cecitatem ostendat, qui existimamus beatitudinem, & felicitatem posse in esse & constitutam in rerum affluentia, & in hoc etiam diuturnā vitam consistere, exemplum adducit de diuite quodam grandi rerum suppellectile locupletato, qui præter suam opinionem, & priusquam ipse cogitabat, mortem obire: quo exemplo docet fugendam esse auaritiā, nam nō liberabit nos a manibus mortis pecuniarum copia. *[Ibid.]* Dixit autem similitudinem ad illos, dicens. Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager tulit. Deus in hac vita multa bona temporalia etiam ipsis peccatoribus concedit, vt saltem his bonis alliciantur, & cognoscant dominum benefactorem suum. Aspice igitur tu qui avarus diues es, quod ea de causa dominus largitus est ea bona, vt mentem & oculos in tu benefactorem conicias, & vt charitate, & amore illum prosequaris. Et si nolueris in cæli oculos eleuare, saltem aspice terram, & vide quam vberes fructus ferat in tuam utilitatem, & conuiuium. Ager huius diuitis vberes fructus attulit. Ager, hereditas, & omnes possessiones tuæ fructificent: quod si nolueris imitari volatilia cæli, quæ dominum suum laudant, & conueris imitare. Noli esse deterior insensibili elemento. Illa nanque fructus, quos affert, non suis vrbibus vendicat, sed tuis: tu verò illius fructus tibi accipis. Et si quidem terra nō tibi, sed alius fructus producit, noli etiam tu diuitias tibi soli seruare, sed distribue illas inter pauperes. Quid autem hic diues avarus cogitauerit, audiamus. *[Ibid.]* Et cogitabat intra se dicens, Quid faciam? Vnde auari curam anxiam, & sollicitam. Ecce curas, sollicitudines, & anxietates, quas secum afferunt diuitiæ. Serui mali sunt diuitiæ, siquidem non auferunt curam domino suo. Serui enim diligentes curas omnes dominis auferunt, alius nanque cibum parat, alius uestitum, alius lectum sternit, alius mensam, atq; ita dominus quietus, tranquillus, & sine cura viuit. At vero diuitiæ nulle sollicitud-

Iob. 2.

Iud. 7.

I ego.
Chrys.
ho. 2. ad
populū
Antio.
postmo.
vsque
in huc.

citudinibus dominos onerant. Solent enim si huius anni fructus fuerunt, dicere, Quid faciam? Xenophon in dialogo quodam pulchrè ostendit diuitiarum, & pauperum conditionem. Pauperes in angustiis, & diuites in sollicitudinibus, non tantæ curæ ab eo pendent: diuites vero in multis, nec copiosius possideat, obnoxius est nullo curis, & sollicitudinibus. Serui multi, multis indigent: vellitu scilicet, cibo, & aliis, &c. Salomon inquit, Vbi multæ sunt opes, multi qui comedunt eas. Has tantas & tam anxias curas voluit dominus diuitis intingere: ne nimis rapidi in illarum anorem duceremur. Qui multas habent, plures desiderant: cum verò has plures compararunt, statim sollicitudo & cura eos vexat, quid

buent. Sed ut videas quousque hic insatiabilis appetitus diuitiarum perueniat, cum Seniramis in suo sepulchro inscripsisset (ut refert Aelianus, & Plutarchus, etiam in Apophtheg.) siquis rex pecunia indiget, hoc monumentum diruat, cumq; Darius monumentum aperiret, nullas pecunias inuenit, sed in literis mandatum inuenit. Nisi esses insatiabilis, nunquam sepulchrum mortuorum attigisses.

¶ Auertere autem, quod in scriptura legitur tria hominum genera, quæ sunt, & Hagitis tradebant, hæc verba dixisse: Honoris scilicet cupidi, ut ille villicus, qui munere suo erat honoratus, postquæ cum expoliatus, dixit, Quid faciam, quia dominus auferet à me villicationem? Hæ sunt illæ curæ & sollicitudines: quæ honores honorum, & dignitatum cupidos vexant, & torquent. Secundi verò, qui hoc dixerunt, illi sunt iudei, de quibus Lucas in Actis Apostolorum inquit: quod cum viderent opera & miracula Apostolorum, & quomodo Petrus & Ioannes claudum sanauerant iuxta portam templi, & quod populus illos magnificabat, & eximus laudibus extollebat, inuidia commoti, non valentes tanta miracula, & prodigia terre, dicebant: Quid faciemus hominibus istis? Bene hic homo, de quo hic agitur, auarorum mores, & ingenium refert, qui variis cogitationibus torquetur, quid de diuitis sint facturi: ac si nul-

Stet. in Luc. Tom. 2.

lissent, quid & non dicant, quod diuitias superfluas possent distribuere. Pauperes enim (ait dominus) semper vobiscum habebitis. Et Ecclesiasticus ait, Absconde elemosynam tuam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te. Quamuis vitia, & peccata non sunt aliud tormentum secum asserrent, nisi illud, quod in peccatrice anima ingenerant, plusquàm nouerca hodie de te in capite tuo sedenda dolendum est, alia maiora, & grauiora tormenta illos expectant. Aspice obsecro huius hominis curam. ¶ Quia non habeo quo congregem fructus meos. Mentitur, nam habebat pauperum domos, & corpora: vbi posset fructus recondere. Parata erant illi à domino hæc horrea, in quæ si reconderet, nec tinea corrumpere, & de nomine. Nihil melius fructus tuos conservare poteris, quàm si in pauperes distribuens. De primitiis frugum tuarum (inquit Salomon) da pauperibus, & implebuntur horrea tua saturitate. Insuper bona Deo concessa sua dicit, quasi suis laboribus & industria comparata. Et dixit, hoc faciam, Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illic congreget abo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, & epulare. Tanquam insipientissimus, & qui potius elleboro esset purgandus, inquit. Destruam horrea mea, & maiora faciam. Cum melius dixisset. Aperiam horrea mea, & dabo indigentibus. Secundo huius manifestam stultitiam, & insatiam vide, qui longam & diuturnam vitam sibi promittebat, dicens: Habes multa bona in annos plurimos: cum nec vnâ horam certam haberet. O quanta illorum est insania, qui omnem suam curam consulant in longa, & diuturna vita, & in eis, quæ in posterum facturi sunt, sibi ipsis vane & insanè pro libito vitam promittunt. Hæc insania, & insana vodie in inferno multos disruiat, qui cum procrastinantes in dies penitentiam, & conuersionem protenderent, subito & repente à morte rapiuntur: nâ cum vita breuissima sit, & in manu Dei posita, pro libito ipsi eam sibi largam, &

O 2 diuturn-

Eccl. 5.

Luc. 16.

Act. 3.

Mat. 26
Luc.

Matt. 6.
Pro.

nam promittunt; ut dives faciebatur.

occasionem datam accipere, vt res se ope-
rentur cum verò eis denegatur, illud que-
runt, nec inuenire possunt: quemadmo-
dum contigit illis quinque virginibus
factis. Breues dies hominis sunt (ait Job)
& numerus mensum eius apud te est. Tã
quam flores transeunt, & similes sunt ro-
ri campi, & in ictu oculi non apparent.
Vapor est ad modicum parës. Tan ruam
nebula, quæ mane efficitur, at vero radius
solis nascitennis statim à terra resolu-
tur: ita hæc vita nostra aliquid videtur,
cum homo protinus, vt nascitur, aliis
vult dominari, diues fieri, ad dignitates,
& honores aspirare: at verò vaneas ap-
paret, cum subiecta & obnoxialit sibi,
& variis ægreditur, quæ in puncio in-
tinctorum & puluerem redigunt. Quod ob-
secro aliud est omne tempus vitæ nostræ
nisi breuissimum instans, quod tanquam
vencus curnt, & vt nams, quæ pertransit

herit non est velligum inuenire? Et si ve-
 lut nunciu breui spacio iter suum pera-
 gens, & velut hospes nunquam reuer-
 tus: sicut tulinen de caelo cadens, quod in
 oculi asconditur: ita sunt omnia
 tempora & regna mundi. Vanitati om-
 nis creatura est subiecta. Numeri habet
 omnes dies, omnes horu, menses & an-
 nos tuæ vitæ, & die tibi vbitum? Tra-
 si, nam sicut vineta, & licet arma mea medi-
 tabantur, flant ventus, & perdit araneæ
 tela. Nihil sub cælo stabile & firmum
 est. Nihil breuius ea vita, quæ secum
 non em sodalium & sociam ducit. Breui
 est & in feris vidi quæ circumdantur quam
 boni cum pane materunt, & mali vehem-
 enter diligant. Sed quantumcumque eâ
 diligant, & amorem ipsius exoptent, non
 a multo tempore fruuntur. Omnes nan-
 que moriuntur, & quasi aquæ dilabuntur
 in terram, quæ non reuertuntur. Neque
 ita velociter currit, ut vita hominis. A-
 quæ enim non retro redeunt. & dies ho-
 minis recuperari non possunt. Singitur
 deo brevis vita est, ut cum nondum ve-
 ritatem transtis, quid est quod tam diu-
 turnam & spatio fam vitam tibi promit-
 tatur? Multi sunt Christiani, quæ etiam si

omnia hæc clarè cognoscant sibi ipsi dicunt. Anima mea habet multa bona in annos plurimos: & hac falsa opinione, & spe se totos annos & voluptatibus tradunt. ¶ Tertio postquam vanè & amenter delictus & voluptatibus se tradens, sibi ipsi multos dies promittit: id etiam animæ suæ dicit. Requiesce, comede, & bibe, & epulare. Tanguntur quatuor vitia quæ ipsas diuitias semper comitantur: scilicet otium, gula, ebrietas, & voluptas. Nam comedere & bibere irrationalis animæ est bonum: rationalis verò intelligere, ratiocinari, & lætari in lege domini, & sanctis cogitationibus & operibus intendere. Hoc iste diues animæ suæ dicit: & hoc etiam carnales homines super libidinem dicunt, laxi habentis per omnia genera vitiorum currentes. Sed ut videas quomodo homines in suis cogitationibus deuant seunt, & omnia eorum confutia & decreta irrita esse coram Deo, audi quid sequitur. ¶ Dixit autem illis Deus,

atque hac nocte animam tuam reperire
ate, quæ autem parasti cuius erunt? Hoc
modo homines incutos. & fuit salutaris
improvidus, repente mors vocat. Sed
verbaliter consideratione sunt dignissi-
ma: quatuor quatuor observanda sunt.

optimo quidem iure, quia dives avarus

magisteralem & magnificentiam in ea illud
Prouerbiolorum, Sapiens sibi videtur vir di-
ues, & se ipsum ignorat. nam cum auarus,
& paucus sit liberalis se iudicat: & reli-
quos alios prodigos, & gloriosos appel-
lat. Quapropter sapiens irridet diuitem
auarum dicens, Visisti hominem sibi sa-
pientem. Cum igitur in vita circus fuerit,
& amicus, & in tua estimatione sapien-
tem se ipsum indicauerit: necesse est, vt
in morte oculos suos aperiat, & manife-
ste videat, eum vocari amentem, & lunc
rationem.

¶ Secundo stultus est avarus, quia ea custodit, quæ custodita perduntur: perdit vero custodiuntur. Quod facile potest ostendi, per similitudinem de frumento adductâ, qd si custodiatur perditur, si vero semineatur & spargatur in terrâ multiplicatur.

Pro. 29.

Pl. 22.

Eccle. 29. plicatur, & augetur. Vnde in Ecclesiastico dicitur, Perde pecuniam propter fratrem & amicum: & non abscondas sub lapide in perditionem. Lapis vocatur cor duritia, ius quodam absconditur, in perditionem absconditur: qui dum magis perditur, & non solum sui ipsius iacturæ facit, sed etiam domini & possidentis, quod deterius & infelicius est.

Sapi. 7. ¶ Tertiò stultissimus est valde amens, quia ei domum & mansionem, non sibi curat, in qua in perpetuum debet permanere: ubi verò tantum pernoctaturus est, grandes aedēs & palatia construit. hæc enim vitæ conferant cum futura, vna nox appellari debet. Spes impij quasi la hūgo est, vel tanquam memoria hospitij vnius diei prætereuntis.

¶ Quartò stultus est, quia quæ somniat vera existimat. Sicut somniantes putant manibus suis aurea poma contrahere, & lapides pretiosos, & assumere cibos delicatos, & euenit phantasmatum causa. Sic isti veras diuitias existimant habere cum tantum diuitiarum phantasmata possideant. Maius nōque est discrimen & differentia inter has & veras diuitias, quam inter vera poma & somniata. Ad huiusmodi somnium potest referri illud Esaiæ.

Isa. 29. Quemadmodum somniat esuriens & comedit, cū autē fuerit expergetus vacua est anima eius. & sicut somniat sitis & bibit, & postquā fuerit expergetus lapsus adhuc haurit, & anima eius vacua est. Sicut somnians comedit, & bibit, & vacuus est, sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & vacuus est: quod intelligitur cū in hora mortis a somno expergetus, omnibus orbatur, & destituitur. Vnde psalmista.

Psal. 75. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerūt viri diuitiarum in manibus suis. Manus Christi sunt pauperes. & quia nihil posuerunt in manibus Christi, nihil inuenerunt in manibus suis.

Psal. 38. ¶ Quintò stultus est auarus, quia thesaurizat, & nescit cui thesaurizaret. Tādem stultus est, quia cum dies nec tempus in sua sint potestate, longa secula vitæ sibi promittit. Quibus omnibus David ait.

Psal. 91. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite.

¶ Pende secundò: quòd non distet in Luc. 1. em. 2.

xit in hac die, sed in hac nocte repentem animam tuam, quia in nocte suorum appetituum erat, & in tenebris, & obscuritate vitiorum, nec vllum lumen diuinæ scientiæ illum illustrabat. Bonus mors, dies est, nā tūc illis clarus illucescet dies, in quo iustitiæ diuinæ solem splendētem conspiciunt in sua diuina essentia, qui dies perpetuus est, & clarus sine vilo termino nec fine. Sed malis, etiam si media die moriantur statim nox obscura & tenebræ adueniunt: siquidem, vt malus seruus, in tenebras exteriores eiciuntur. Vnde sapiens inquit, impios in inferno constitutos dixisse, Sol non illuxit nobis. Rectè igitur hic dicitur, quòd malus, & impius in nocte moritur.

¶ Tertiò ait. Repetēt animam tuam, a nullo enim non repetitur anima, sed ille gaudens, & libens eam domino commendat, vt pote qui dissolui cupit, & esse cum Christo. Iustus cum quo non agere mortem: oneratus est quippe corpore suo, sicut ille, qui dicebat. Quis liberabit me à corpore mortis huius? Hanc sarcinam, & sacellum negotio, & gaudens deponit. Sed peccator qui animam suam carni suæ dedit, & eam carnem efficit, dare illam non vult: & ideo dicitur repetita tanquam ab inobedienti debitore, qui crudelibus exactoribus traditur. Angeli, qui terribiles exactores sunt animam ab impio repetent, etiam illo inuito.

¶ Quartò aduerte quid post hæc omnia dixerit, scilicet: Hæc quæ parasti cuius erunt? Laborat auarus, vt sibi multa diuitias cumulet in diuturnum tempus: extranei verò, & alieni substantiam eius deglutiant. Cū inuenerit, non sumet secum omnia, neque descendet cum eo gloriatus. Nescit homo quem parat, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprentæ sunt, ita & peccatores homines tempore malo. Sic Nabuchodonosor cū in aula Babylonis ambularet, dicens, Nonne hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificauit in domum regni, &c. vocem de celo audiuit, Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eicient te., & cum

U 3 bestis

Mat. Sap. 1.

Paul.

Psal. 48. Eccle. 9.

Dan. 4.

Psal. 8.

bestis, & feris erit habitatio tua. Omnia
que comparasti, cui sunt? Certe non ti-
bi, sed oportet: ut heredi ea relinquant:
vel ut quis alius ea possideat. Vnde
David inquit: *Tempus transiit, & non
fuit dies meos, & substantia mea tanquam
nihilum ante te. Veruntamen vaner-
sa vanitas omnis homo vivens. Verun-
tamen in imagine pertransit homo, sed
frustra conturbatur. Thesaurizat & igno-
rat cui diuitias congregat, tantum abest,
ut diues h. etiam cito ad te mortem ventu-
rum non respiciat, ut cunctis rebus su-
mum suum inuasilet. Sed cum maiori
oblectamento, & voluptate hac vita frue-
batur, tunc mors subito, & inopinato as-
aderat ad postes pulsans. Hoc certe filii
huius seculi debent mente reuoluere,
qui tam anxie & solite diuitias querunt,
mundi honores, & dignitates. Solet enim
contingere ut gulosi, & helluones pueri
hortum ingrediatur, nuces vel pomæ, vel
alii fructus, & cetera, & cetera, & cetera
que arbores ascendunt, aliis sinus suos, &
manicas implent: alii vero intra arbores
sunt colligentes, & comedentes. At cum
ipsi incauti sunt, & improvidi, ecce repen-
te olitor, & custos horti cum illis adest, &
fructus omnes eis auferre, & flagellat, &
sepibus vestibus eos exurit. Ita omnes ho-
mines in mundo velut isti pueri gulosi, &
helluones ambulat: qui tentantes diuitias,
honores, & dignitates. Videbis nanque
multos in curis regum, qui in altis, & su-
premas dignitates constituti, onusti sunt
magnis redditibus, superbi, elati atque
potentes. Alios vero videbis, qui infra
hanc vitam perierunt, & cetera, & cetera
an aliquid ab illis superioribus cadat, siue
beneficiis, siue canonibus, siue episco-
patus, ut inde possint manducare. Atque
ita videbis plurimos, qui regum curas, &
Papæ sequuntur. expectantes, an aliqua
spiret dignitas, officium: vel prelatia, ma-
gnus ius apertis ad eam suscipiendam.*

Ecd. 8.

At verò repente olitor, qui mors est his
aduenerit cum somno sopiti in vitam
dormiunt autem, & in hac verba pro-
rumpit. Eia igitur o tu Episcopo vel Ar-
chiepiscopo a tua dignitate plorans do-
lescende pone oblectro vniuersa, quæ ha-
bes & me ipsam insequere. Autem ab eis

iniquis hic latro aurum, argentum, pom-
pam: honores, & dignitates, & his omni-
bus spoliatus in sepulturam nudos de-
tollit. Quid ergo queritis? Quia
vanitatum, omnia enim exues, quæ ha-
bes, & possides: exutus vero, in sepul-
torem abibis. Et vnam quemadmodum
diuitis, & honoribus spoliatus sepul-
torem ingrederis, ne ita etiam virtutibus,
& bonis, & sanctis operibus exutus in in-
fernum proficiscans. Stat namque illa
sententia aduersus diuites prolata. Di-
uites cum interierint, non sumus secum om-
nia, neque descendet cum eo gloria eius.
Vnde & cetera, & cetera, & cetera
positos talia protulisse. Quid protulit
nobis superbia, & diuitiarum incantia
a seculo? Quia cito perierunt a
illa tanquam vmbra, & tanquam non-
cuius cito percurrere, &c. Non est igitur
hæc mundi gloria tam anxie, & so-
licite a nobis querenda: quandoqui-
dem sui amatores tam cito deserit, & re-
linquit. Quid huic diuiti prolium tam
abundans, & pinguis suppellex? Potuit
ne illum liberare a morte? Laborans diu
noctumque diuites, & se mille curis on-
erans, ut grandes diuitias sibi comparent,
qui nihil aliud faciunt, nisi ut aus Fenix
ligna sicca congregare, ut in inferno
comburentur. Quia perierunt, & cetera,
erunt? Quadrat in hos maledictio illa,
quam Moyses intulit legi suæ transgresso-
ribus, cum illis dixit. Perentias te domi-
ni amentia, & caecitate ac turore men-
tis: & palpes in meridie sicut palpare so-
let caecus in tenebris, & non dirigas vias
tuas. Domum ædifices, & non habitabis
in ea. Plantas vineam, & non vindemia-
bis eam. Hoc idem huic diuiti contigit, &
omnibus etiam diuitibus auaris contin-
git. Vnde & cetera, & cetera, & cetera
haurit ex puteo, ad irrigandum hortum,
primo coopertos habet oculos hæteo. Se-
cundo vero in circuitum ambulat. Ter-
tio aqua exhausta non suis commo-
dit, nec utilitati deseruit, sed aliis;
nam aqua quærit, & ipse hauriuit,
olera irrigantur, quæ ipse non com-
edit sed aliis, illi autem nihil aliud restat,
quam labor. Ita diuites auaræ: ut hic
de quo sermo hæcitur, caeci ambulant,

Psal. 48.
Sapi. 1.

Deu. 28

Soph. 2.

&

Soph. 1.

& caliginosis tenebris inuoluti, secundū illud scripturæ loquentis de his. Ambula uerunt ut cæci, quia domino peccauerunt. Nulla maior est cæcitas, quàm auitæ. Et ideo Moses dixit, Percutiet te Deus amentia & cæcitate. Secundò, ut mulus aquam hauriens in circuitu ambulans, iuxta illud psalmi, In circuitu impij ambulant. Omnem terram circuant, perambulant maria, ad Indos nauigant, in barbaras & immanes nationes trāsseunt, ut insatiabilem diuitiarum appetitum expleant. Ideo Moses dixit, Palpes in meridie sicut, &c. Tertio mulus non lactucas comedit, nec reliqua alia olera; ipse solum laborem sibi haurit & nihil aliud illi remanet. Sic diues auarus non sibi sed alijs laborat: nam alij extranei, & ignoti sapientius quia ipse comparant, possident, & possident & si extranei eandentes & latentes illas consumunt & deuorant. Ideo Moses, domum ædifices, & non habitabis in ea. Plantabis vineam, & uvas non comeses: quia alius uindemiabit. Rectè igitur hic dicitur. [Hæc quæ parasti cuius erunt?] Congregasti multa diuitias, & dicis te illis multis annis fructurum, Ostult, stulte, hac nocte morieris, & alij ipsis gaudebunt. Cuius erunt, Non tui, sed alienorum. Alii deuorabunt & consumunt eas, non tu, cui nihil restabit nisi perire, cum illas relinquis. Qui auat diuitias fructum non accipiet ex eis. Et Salamon sapientissimus. Vacua est spes eorum, & labores sine fructu. Dauid in psalmo. Relinquunt alienis diuitias suas. Quemadmodum arca, quæ constituta est ut semper clausa maneat, ut accipiat quid quid in illam fuerint: nihilque dat quouique illam frangunt. Si auas quæcumque in illa lederis, accipiet: ipse tamen nihil dabit: nisi quando iam frangitur & moritur, & veniunt extranei, & multoties inimici ad possidendas diuitias, quas ipse comparauit. Et Hieremias Propheta ex mandato Dei dixit quibusdam diuitibus avaris: se illis daturum hæredes extraneos: & causam huius rei ostendens: dixit, Quia a minimo usque ad maximum omnes auaritiā sequuntur. Et in dignitatibus & officiis ecclesiasticis hoc sæpius vs-

Stet in Luc. Tom. 2.

debis contingere: ut vni episcopo alter succedat: qui immanis & crudelis inimicus semper illi fuit. Saul successorem suū regni habuit non filios proprios, nec consanguineos. I. 3. 1. 1. Nam, quæ ipse odio habebat, quæque ex altera erat tribu. Et summæ illius beneuolentiæ, & amoris quem Rex habebat erga Aman, Mardochæus hæres fuit: quem Aman odio prosequabatur, & eius rem, & substantiam hæreditauit Hester. Hoc enim permittit Deus, statuit, & discernit, ut extranei & inimici, quos ipsi avari nouercali odio prosequuntur, diuitias suas, dignitates, & honores accipiant. Vbi ergo sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias, quæ sunt super terrā? Qui in aubus cæli ludunt, qui argentum thesaurizant & aurum, in quo fidunt homines, & non est huius acquisitionis eorū? Exterminati sunt, & ad inferos descendunt, & alij loco eorum surrexerunt. Quid obsecro habent in hora mortis principes humus maris? Qui de omnibus suis diuitiis, honoribus & dignitatibus secum ferunt? Solet contingere, ut quando Rex aliquis vel princeps magnus ex vna ciuitate vel regione in aliam vult migrare, iubet multos parari ad vehenda itinere necessaria. Alii enim mulus vehat culcitras, cerui calia, & stragula lintea. Alius sedes & scabellum, & leuam quædam suppellectilem. Alius instrumenta culinaria, Alius vero vasa aurea, & argentea, & pecuniam portat: & huiusmodi ad stabulum omnes pervenerunt, magis detatigatus & lassatus manet. Ità similiter diues auarus etiam si superbus & elatus incedat, quia maiores redditus habet, quàm pauper. At quando cursui finis fuerit impositus, & huius vitæ laboriosum iter fuerit peractum, & in mortis hospitium peruenimus, omnes simul tū diuites quā pauperes exonerabimur. Moritur doctus pariter & indoctus: & omnes morimur, & quali aquæ dilabimur super terram: quia ut Paulus inquit, Statutum est hominibus semel mori. Tunc igitur rogo, quis magis detatigatus & lassatus veniet, pauper, qui leue onus sustinuit, vel diues, qui oneratus fuit diuitiis? Quid obsecro habet mulus, qui graue pondus, aurea scilicet vasa

1. Re. 16

Hest. 8

Baru. 3.

Eccle. 5.

Sap. 3.

Psalm. 48.

Eccle. 3.

2 Re. 13

Hebr. 4.

Hier. 8.

O 4 &

& argentea portauit? Quid sibi reliquū
fuit? Certè non aliud nisi vlcera maiora:
labor, & defatigatio. Exonerant Episco-
pos, & diuitem cum iam morti est pro-
pinquus omnibus suis diuitis. Et quid
reliat illi nisi vlcera? Remanent illi de-
fectus, & negligentie, quas in munere
suo obeundo commisit. quæ grauissima
vulnera sunt. Iter suum illi faciunt maio-
ri labore, quàm pauperes & egeni: cuius
cuiuslibet grave, &

humertis suis ferūt. Quando verò ad mor-
tem isti accesserint, & omnibus tuerint,
spoliati, quid de illis fiet? Mittentur in

& pondere peccatorum præssi: vbi ardo-
re, & sūdore ignis perpetuo cruciabun-
tur. Et tunc alii fluuntur vasis argenteis,
& aureis, quæ multos portauit. ipse verò
mulus

manebit. Ita heredes horum auarorum
herabuntur, & fructaturus bonis, quæ ip-
si reliquerunt, & lactis æqualibus parti-
bus laute, & opipare inebriabuntur. Et
tunc quæ parasti cuius erunt? Bene qui
dam Propheta Oseas. Comederunt alie-
ni robur eius, &c. Sed de his iam satis.

Applicans igitur Christus hanc humilitatis
noem proposito, inquit: [Sic est, qui sibi
thesaurizat, & non est in Deum diues.]
Non damnat thesaurizantem sibi ipsi, ni-
hil iste talis etiam in Deum non thesauri-
zat, ad dilectionem eorum qui suis diui-
tiis ipsi Deo etiam intus sunt. Qui vti-
que fecerit, huius damnationis experi-
erit. Possunt enim homines, & hinc ubi
thesaurizare, & sibi suis. diuinum diui-
tis suis vtantur, vt & lex domini præ-
cipit, scilicet pascendo Christo pauperes,
& reliqua pietatis, & religionis opera exe-
quendo. Sed qui sibi ipsi tantum thesauri-
zat, hinc diuitis similis est. Præterea ille
diues est in Deum, qui ita sunt diuitis vt
tur, vt expeclatio ipsius sit dominus. Vnde
in Psalmo. Beati egeni cuius est domi-
nus Deus eius, populus quem elegit in he-

enim scripta sunt. ad nostram doctrinam
scripta sunt. Docet hæc similitudo, vt me-
ditatio mortis semper mentibus nostris
insidat. & quotidie illam venturam ex-
pectemus, ne nos incautos. & improni-
dos inueniat, quemadmodum diuitem
hunc. Hic enim longam vitam sibi promit-
tebat: qui si sciret mortem illa nocte ven-
turam, non vtiue dixisset animæ suæ.
Anima mea habes plurima bona posita
ad multos annos.

¶ Docet quàm bona, & utilis mors sit
morti debent. Videbis namque multos
diuites, qui toto discursu vitæ nunquam
pauperi nec bucellam panis tribuerunt:
at in hora mortis iubent elemosinas fieri,
& nouis vestibus pauperes indui. Non
tunc, vt solebant in vita modum viuendi
pauperis inquirunt: nam ipsa mortis an-
gustia non concedit illis locum. Iudæi oc-
tuerunt ab Aegypcio diuitias suas, &

mortuis suis sepeliendis, non attenderūt
Iudæos abire: atque ita quicquid petierunt
dederūt illis Memoria mortis, quam præ-
sentem habebant, non dedit illis locum,
vt animaduertere, quod possent amit-
tere suas diuitias. Nec etiam incola terre

culatores Israel, cum grandis tunc ge-
retur pestis, cum intenti essent mortuis se-
peliendis, vt inquit glossa diui Augustini.
Et omnia memori mortis edecit. Ne
ignue vane & stultè nobis ipsi diuturni

sed memoriam mortis nobiscum recola-
mus, & ita liberales semper existemus in
pauperes.

¶ Docet denique similitudo hæc, dili-
gere diuitiarum contemptum propter vi-
cio velut flos cuius campi, & iter lacuum
quod nunquā reuerfuri sumus, & me-
rat nobis horas, & leucas nunciis, ita
velocissimus, qui viginti quatuor horarū
spatio milia nulliū leucarū pertransit: &
constituit nos in manus severissimū illius
iudicis, de quo Paulus dicit. Horrendū est
incidere in manus Dei viuētis. Nos verò
hiæ vitam consumimus in comparatione
vilis stercoreis, & vanæ spei, quæ breuiter

Ose. 7.

Exo. 12

Nu. 32

Psal. 32.

Ro. 12.

Heb. 10

nde deludet. Nonne hoc exemplo aper-
tissime videtur hoc esse somnium phantasti-
cum, & fallax, quod dormiunt viri diui-
tiarum: qui cum in hora mortis fuerint
expergefati, vacuos se, & inanes inue-
nient. Ingenger tunc illis æterna mors;
& vera, cum somno mortis huius vitæ
quemadmodum maris, quæ excedit
somnia (quod ingenerauerat dulcis la-
tis potus) Iael pertransiens. & confis-
cerebunt ipsius acutissimo clauo. Con-
tinget etiam his, quod superbo illi Holo-
ferni, cui huius vitæ somnium simul, &
æternæ mortis euenit. Hoc igitur, & nos
videntes, non videmus, & audientes, non
audimus: facti illis idolis similes, quorum

qui faciunt ea, & omnes qui confident in
eis. Quid de nobis erit, cum audierimus
vocem dicentem, Stulte hac no te tollent
animam tuam à te. Tunc dominus duor
tum faciet inter carnem, & mundum,
quem tantum diligimus, & audiemus ir
risionem illam domini qua irridet amato
res mundi, dicens, vbi sunt dii eorum, in
quibus habebant fiduciam, surgant, &
oputulentur vobis, & in necessitate vos
protegant. Igitur filii hominum exque
rent, & queritis mendacium?

¶ Fugiamus ergo auaritiam, has res terrenas, & caducas contemnamus, in pauperes eas distribuamus, memoriam nostris nobiscum semper ferentes, & ita viuamus, & res mundi huius tractemus tanquam hac nocte morituri. Omnem hanc sollicitudinem, & curam, & sollicitudinem Redemptor noster hoc exemplo proposito, ansam tibi, & occasionem sumit, ex questione nostra. Sed iam postquam Christus docuit, inmoderatum affectum rerum temporalium esse vitandum: docet nunc sollicitudinem inordinatam eorum, quae necessaria sunt funditus extirpanda. Nam sollicitudo necessariorum, & perinde sollicitudinem rerum superfluarum. Dixit autem, & per hoc factum. Ad illos praecipue inluit, qui tunc erant predicatoris huius euangelicæ perfectionis, & preceptores totius mundi, quorum opus praecipuum erat, ut, & hoc, & illud prius persuasum haberent, & ipso ope-

re adimplerent. ne de illis diceretur, Qui
alium doces, te ipsum non doces? Nam
us erat, ut ipsi prius facerent, & pos-
tmodum docerentur. [Ideo dico vobis.] Illationem hanc in-
ferre ex præmissis. Ac si diceret, Vidistis
ne quid contigerit diuiti illi avaro, quàm
solicitus ambulabat, quid tā solutus esset
de tantis diuitiis, & quomodo mors præ-
ter ipsius spem, & opinionem illum in-
uasis? Experimentum igitur vos hinc
sumite. Nam felix quem faciunt alie-
na pericula cautum. Et ideo dico vo-
bis. [Nolite solliciti esse anima vestra,
quid manducetis. Quia loquutus fue-
rat dominus aduersus auariciam, nunc
sermone suum conuerit aduersus aua-
ritie radicem, scilicet, aduersus nimiam
solicitudinem rerum temporalium.]
Anima hic pro vita sumitur: sicut etiam
in primo Regum legimus Dauidem di-
xisse Abimelech sacerdoti. Ego sum
reus omnium animarum domus patris
tui. Mane tecum, nē timeas. Si quis
quesierit animam meam, quæret, & a-
nimam etiam. Hoc est, si quis molitus
fuerit vitam mihi auferre, etiam tuam
erubuit auferre. Appellatur vita hæc,
qua viuimus anima, nam sæpius nomen
causæ in suos effectus mutauimus. Sic fer-
rum ardere appellamus ignem: nam urit,
& calefacit, qui effectus sunt ignis.
Cum igitur anima qua viuimus vitam
huic corpori tribuat propter sui præsen-
tiam, & vnionem, bene comparitur huic
effectus, qui viuere est, nomen sue causæ
imponere, scilicet, animæ.

¶ Oblerua aurem, quod non tollit do-
minus omnem sollicitudinem. sed illam,
que Christi iugum repellit. Nam vete-
rans in Mattheo habetur, prius dixe-
rat. Nemo potest duobus dominiis ser-
uire, & postea subdit, Nolite solliciti
eie, &c. Non vero vos esse sollicitos:
verò tamen esse sollicitos si hec sollicitu-
do coegerit seruire Mammonæ. Ideo
Græcis hec sollicitudo est. membra,
quod significat curam anxiam, & soli-
citam, quam habent avari de pecuniis
congregandis. Quapropter non dicit,
Nolite

Nolite laborare, aut curam moderatam habere. Et ideo etiam in exemplo auium non dicit, quod non volant, sed quod non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea. Non prohibet honestum laborem neque bona acquirere temporalia: sed nimium ipsorum amorem. Ita enim alienum, & extraneum est homini visurum esse siue latronem: ut esset ipsis aubus cœli seminare, arare vel metere. Et sicut aues solum volando sustentantur, nec seminant, nec metunt, Ita vos solo honesto labore, & vestræ naturæ consentaneo vitam degite, nec modicos illicios queratis.

¶ Adverte autem, quod triplici modo sollicitudo rerum temporalium potest esse illicita. Primo quidem ex parte materię siue rei de qua solliciti sumus, ut cum quis querit temporalia bona: illa constituens, ut finem suum. Secundo ex parte superflui, & solliciti studii quod in illis acquirendis consumitur: propter quod illud in rebus temporalibus exercere operum spirituum, quibus inferuire debet.

¶ Tertio ex parte timoris superflui: quando scilicet quis nimis timet, quod si non fecerit quantum suæ vires superpetierint, nece curia non debeat. Sed iam adeo creuit rerum terrenarum amor, & cupiditas, ut multi Christianorum, (& vni non sint Ecclesiastici ac Monachi) ita de his rebus caducis, & perituris sunt solliciti, ut videantur nullam aliam vitam expectare. Propter quid obsecro detestamini? Certe propter nihil. Videbis enim in fluuiis pisces huc, & illuc discurrentes, & inter se certantes, & id omne solum faciunt propter aliquem vermiculum, vel micam panis, & hoc non vident pisces, sed illi qui in litore sunt eos irridentes, qui propter rem tam vilem, & parui momenti tantam contentione inter se habeant, & tandem vnus illorum micam vel vermiculum rapit. O quantæ admirationis est videre strepitum, voces, & consensum, quas homines nectunt, sola cibi, & victus causa: quanta est illorum sollicitudo, ita ut videantur omnem mun-

ma, vel de hominum morte ageretur. At si rectius, & attentius id examinaret, clarius intelligeret, id esse propter rem in litore quieti, & tranquilli sedent, illos irrident, & subsannant. Nam si quibus dominus hoc contulit beneficium, ut dederit illis lucem, & oculos ad intelligendum has mundi vanitates, & ob quas res homines laboribus, & curis se ipsos conficiant, inaxime demirantur. Nec id mirandum, quia pulvis mundi eos obsecuit, nec ingens periculum ipsis imminens videre possunt. Vnde Salomon. Vidi om-

Eccle. 1.

nia vanitas. O curas hominum, quantum est in rebus inane. Quapropter non ille diues appellandus est, qui plures diuitias habet: sed ille cui minores sunt curę, & sollicitudines. Nam si aliquis homo octo millia aureorum haberet, simul & pecuniam, quæ ad uitam pertinet esset pronusius: & alius quatuor millia aureorum, & nullam filiam inuuptam, certe ille secundus ditior, & locupletior esset appellandus: nam ille minores necessitates habet, quam ille. Sic qui parum habet, & contentus est, ditior illo qui multa possidet, & plurimus necessitatibus, & curis plenus est. Si Christus dixisset. Laborate, & solliciti estote de rebus humanis, & temporibus, & de celestibus securi hris, me vobis illas daturum: non mirarer si homines tam anxie, & vehementer earum inuaderet cura. Sed multo aliter, & diuerfissimo modo inquit, Querite bona celestia, nam terrena vobis ego condonabo, & mihi hæc cura est imposita.

Si hoc igitur ita est, quod rogo est nostrum tam profundum somnium, & quantum acuta tames, ut ita detestemur, propter ea, quæ terrena sunt: & quæ celestia sunt, quæ vultis. Vnde Amos, Vt qui opulenti estis in Sion, & condidistis in montem Samarię, &c. Magna est aliquibus cura in prouidendis necessitatibus veterum annuum, & quod omnia sint abundantia, & superflua in futurum tempus, ignorantes an sequenti die sint morituri. Præcipiebat dominus in Leuitico, Leuit. 7. ut eodem die, in quo oblatio offerebatur,

Amos 6

Exo. 12.
Ex. 13.
Leuc. 4.

tur, in ipso etiam comederetur. Etiam præcipit, ut de agno pascale nihil in venturum diem seruaretur, & manna si seruabatur in crastinū diem corrūpēbatur. Ezechiel etiam dixit. Nunquam caro hesternā intrauit in os meum. Vult dominus non tam anxiam curam de ventura habere: ut ipse præcepit in Evangelio: sed ut pendamus respectus prouidentie. Quid tu Christicola tantopere tempora ha bona curas cui aeterna, & nunquam peritura sunt promissa? Quod etiam ethicis Philosophi contemplerunt, etiam tam prætoribus? Nihil ita ab homine alienum, & extraneum est, ut ipsa pecunia, nec inquit, quod est potentius, aeternat utilitatem. Nam etiam si omne aurum, & argentum mundi possideres: esses ne illius causā melior, doctior, meliori corporis valetudine, aut præstantiori, & elegantiori forma? Nihil minus. Sed obiciet aliquis, dicens, Diuitiæ gaudium afferunt, & voluptatem, & efficiunt, ut homo in maiori honore, & dignitate sit habitus. Ad quod respondeo, quod etiam si gaudium afferant, & voluptatem, tamen id est perniciosum, & nociuū: neque opus notitæ gloriæ appellat idam. Nam verum gaudium, & voluptas, est tranquillitas, & pax cordis. Bona tua quid honoris tibi conciliant? ut te populus laudet, & veneretur? O stulte, stulte, non te aspiciunt, sed pretiosas vestes. Nam si miseria, & mendicitas animæ tuæ illorum oculis pateret, infelicitissimū te iudicarent, quem nunc beatum existimant. Verus honor, & laus est ipsi Deo placere. Sed dicet. At diuitiæ amicos multos conciliant. Respondeo, eos non veros amicos. sed hūctos esse, qui te amant, non tui, sed pecuniæ, & tui commodi causa. Neino te ipsum tanto amore protegit, ut non dederit, ut non tui pulchrum videre, ut tuis bonis fruatur. Et ut unico tantum verbo omnia dicta complecti, cum dicit, qui diuitia secum ferunt, falsa sunt, vana, & instabilia, atque ita vera mala afferunt, miseria, & calamitates, curas, anxietates, & labores, & hominem us, quæ veræ sunt diuitiæ, & nūquam intercurrunt, spoliant, nimirum, animi, & cordis quiete & pace, quod iucun-

dissimum, & pretiosum bonum in terra est. Nimia cupiditas, & vana sollicitudo rerū temporalium pondus grauissimum est, quo deprimitur citius alas, & volūtū impeditur, ut nollit in contemplatione diuinarum rerum. Fecit Deus hominem, ut summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando fruere-
tur. Ab hoc gaudio te semouet sollicita cura rerum terrenarum. Ideo beatus Petrus. Omnem sollicitudinem vestram prouocantes in Deum: quoniam ipse cura est de vobis. David etiam. Pauper ego sum, & mendicus, dominus sollicitus est mei. Sed hæc satis sunt de hac superflua sollicitudine. Nunc autem duo videamus in speciali, quorum nos esse sollicitos Christus prohibet. Vetur enim sollicitudinem cibi, & sollicitudinem vestitus, quæ duo magis anxie, & sollicitè homines curant. Et de primo sic ait, [Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis.] Si populus Israel animam ad id intrinsecus, quod in deserto erat manducaturus: nonquam ab Aegypto exiret, nec promissionis terram intraderetur. Et multi illorum, quia solliciti fuerunt, postquam exierunt ex Aegypto, carnes petētes, & illas seruantes in deserto interierunt, nec consequuti sunt finem desideratum, nec terra sibi promissa sunt potuerunt. Et nobis illud, si in proprio honorem tui patris cœlestis non tam sollicitus debes esse, quid manducaturus, quid bibiturus sis? Iniuriam inferi diuino patri, qui appetit manum suam, & implet omne animal benedictione. Israelitas quadraginta annis cœlesti pane in deserto pauerunt. Et dedit illis aquam de petra. Et desiderantibus carnes, coturnices in tanta abundantia suppeditauit, ut etiam ipsi manibus eas apprehendere possent. Vide quot annis, quam innumerabilem populum in deserto sinibus Abraham, & Isaac pater noster impleuit, dominum paternam reliquit, & ad peregrinos, & ignotos migravit, sed dominus alebat eum, ut & discesceret, & ut totius successu omnia prospera, & secunda illi contingerent. Iacob pauper, & profugus trans Iordanem peregrē prohibebatur, sed quia Deo auxilium implorauit,

1.

1. Pet. 5.

Psa. 39.

Exo. 14.

Num. 11

Psa. 103.

Exo. 16

Exo. 17

Num. 11

Gen. 31

- Gen. 43.** vit. & in ipsius manus se constituit, reuer-
sus est cum duabus turmis. Sacerdos Ioseph
venditus & in exilium missus: paupertatem,
miseria, & labores sustulit: sed Deus
illum tantis diuitiis locupletauit, ut fra-
tres eius instrumentum ab ipso petere coge-
rentur. Moyses coactus fugam facere ex
Aegypto, sed Deus etiam inter peregrini-
os, & ignotos illum pauebat. Et Helia
adeo iniqua, & peruersa Iezabel perse-
quebatur, ut in syluis, & cauernis sem-
per lateret. sed Deus, ut qui tantam curam
seruorum suorum habet, tum per coruos,
tum etiam per Angelos necessaria submi-
nistrat. Et vidua illa Sareptana non nisi
vnum pugillum farinae habebat, Deus au-
tem hanc tantam augebat, ut ipsa, & filius
eius, & Helias trium annorum spatio vi-
ctum haberent. Et Daniel inter Zenones
positus, a domino tunc passus, nam Abacue,
qui erat in Iudaea, & cibum mesforibus
portabat: adduxit Angelus in Babylo-
nem, & cibum dedit Danieli. Et cum E-
demonstrat, quod Deus non solum in
carcer, centum homines viginti panibus
satiatur. Et Christus quinque panibus,
& duobus piscibus tantam exiecit quin-
que millium hominum: & alia die quatuor
milia hominum septem panibus, & pisci-
culis satiatur. Manifestissimis testimoniis
tum in veteri, tum in nouo inlirmento
ostendit Deus, se posse suos alere, & su-
stentare. Quod autem id etiam nunc ve-
lit, declarat his verbis, & per Esaiam di-
cens, nunquid poterit oblitisci mater in-
tante n suum, ut non misereatur filio ve-
ri sui? Et si illa oblitus fuerit, ego autem non
oblitiscar tui. Hoc etiam David ait, Si-
cut pater miseretur filiorum, misertus
est dominus timentibus se. Et alibi. Sua-
uis dominus vniuersis, & miserationes
eius super omnia opera eius. Ideo ipse
David de domino minus confidens: in-
quit, lacta cogitatum tuum in domino,
& ipse te enutriet. Hec omnia libuit dice-
re, ne nos nimis solliciti timus de cibo, &
pauca, & inuicem habeamus, ut ex his addu-
ctis exemptis facile constet. Sed iam ad li-
teram. [Neque corpori quid induamini.]
Iam tamen ad id adeo inuasit nimia cura,
& sollicitudo veteris, ut nullus sit animus
adeo solus, & vtilis predicatoris, qui il-
lum audeat reprehendere. Tunc sunt non
inventiones vestium, tanti tamque ex-
cessiui sumptus, & precipue in Hispania,
ut omnis hominum res, & substantia pe-
nitus destruantur. Et ita huius rei intenti
sunt, ut nullam aliam curent, nec de alio
sint solliciti. Sed quia in superioribus
de his egimus, & infra acturi, ad contex-
tum reuertamur. [Anima plus est quam
vestitus, & corpus pluiquam vestimentum.]
Sex rationibus probat non debere nos
sollicitos esse. Scilicet quia de maioribus
Deus prouidet, de anima inquam, & cor-
pore sine nostra sollicitudine. Qui dat o-
ptimum, dabit conueniens, & qui maio-
ra ministrat, minora tribuet.
- ¶ Secundam rationem ab ipsis aui-
bus desumit, dicens, Considerate coruos, &c.
- ¶ Tertiam ex impotentia sollicitudi-
nis ad augmentum corporis, dicens, Quis
vestrum cogitando, docet, &c.
- ¶ Quartam sumit ex floribus, dicens,
Considerate lilia.
- ¶ Quintam ex discrimine inter ipsos,
& ethnicos, dicens, Hec omnia gentes
inquirunt.
- ¶ Sextam ex patris scientia dicens, Pa-
ter enim vester scit, &c.
- ¶ Prima itaque ratio quia Saluator p-
bat, non debere nos esse sollicitos de cibo
& vestitu ea est, scilicet: quia si Deus ma-
iora donat, sine vlla nostra sollicitudine,
multo melius de minoribus prouidebit.
Quo circa æquum est, ut omnem nostram
curam, & sollicitudinem in Deum ipsum
reponamus, & animam, & corpus
rebus eam auocemus ea prius agentes,
quæ ad partem diuinam, & superiorem
spectant. Nam quibusdam hominibus,
qui sua tantum curabant, non quæ Dei
erant, dominus dixit: Quia domus mea
deserta est, & vos testamini vniuersique
in domum suam propter hoc super vos
prohibiti sunt, &c. Iustum enim est, ut
omnia eis deiciant, qui creatorum ro-
linquuntur, & mundana sequuntur.
Quod certe propter honorem patris tui
caelestis, non hoc deberes facere. Nam
nimia huius sollicitudo, & cura tacita que-
dam reprehensio est inertiæ patris circa
prouidentiam necessariam. Quinam igitur
curam,

curam. & diligentiam adhibe circa ea, quae domini sunt iuxta illud Apostoli Petri. Omnem sollicitudinem vestram pronuncientes in eum, quia ipsi cura est de vobis. Sic fecit sanctus ille Rex, qui dixit, Præper ego sum, & mendicis, dominus sollicitus est mei. Si dominus curam cui habet, nec sollicitus sis circa temporalia: quando, videlicet ista sollicitudo ad nihil aliud deseruit, nisi ad suffocandum verbum Dei. A sollicitudinibus huius seculi (ait Saluator) suffocari verbum Dei.

Luc. 8. Gentiles, & infideles qui vana, & inepta opinione existimat fortunam esse, non mirandum si solliciti sint. Ac verò vos ut pote qui sub vexillo Christi militatis solliciti debetis esse circa spiritualia: quandoquidem si à vobis rectis non deslexeritis, clarè cognoscetis, nunquam vobis necessaria defutura. Distractio nimis circa res temporales, effectum amoris diuini videtur frigefacere: & ipsum hominem in varias inimici tentationes, & insidias constituit.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte animi: ideo ait. [Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, & Deus pascit illos. Quanto magis vos pluris estis.] Per Matthæum dixit, Respiciete volatilia cæli. Vnde hic ponitur species pro genere, scilicet coruus pro volatili. Et ideo ita in particulare loquitur de coruis: quoniam cum vniuersis volatilibus dominus escam provideat, specialiter tamen dicitur pascere coruos, quia nulla adhibita diligentia parentum educantur, cum cæteris omnibus volatilibus labore, & ministerio parentum eibus ministretur. Erunt enim naturam corui esse, ut statim in ipso ortu à parentibus destituatur, nam cum parentes videant coruos natos esse albos, existimantes suum non esse sexum, eos relinquunt, & fugiunt. Interim tamen dum alba nascuntur, & nigri fiunt, cæli rore sustentantur, & etiam liquore renuissimo nutriuntur. Ideo David dixit, in Psalmo. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Tob etiam dixit. Quia præparauit coruo escam suam, quando pulli

rius clamant ad Deum videntes, eo quod non habeant cibos? Sed si Deus coruis prouidet, & ei de illis est cura: quanto maiorem curam de vobis habebit, qui cõditi estis, & facti ad ipsius similitudinem, & imaginem? Vnde Salomon. Non est alius Deus, quàm tu, cui cura est de omnibus. ¶ Obserua autem diligenter. quod in homine sit omnium creaturarum Dominus, & magister, ad bruta ducendus mittitur. Quia cum in honore esset non intellexit, & ideo ad illa mittitur. Sic sapiens pigrum hominem, & inertem ad fornicum mittit. Ita nos miseros, & ineptos reddidit peccatum, ut multa possimus discere ab ipsis brutis rationis expertibus. Præterea volatili dñs proposuit. Potuisset namque; viros religione, & sanctitate excellētes nobis adducere, ut fuerunt Moyses, Helias, & Ioannes Baptista, quos nulla ex parte ipsorum adhibita cura Deus pauid. Sed noluit: quia posset aliquis dicere. Quid hoc in meum solatium facit? Nisi ego ea probitate, & vitæ sanctimoniâ essem præditus, quæ ipsi, possem, & ego Dei præditiū sperare. Et fuit in causa quare volatilia pro exemplo adduxit, ut intelligeremus maiori iure nostram dissiditiam & de de standam, considerantes securitatem, & libertatē irrationabilium animalium. Nil ergo mens, & animus Christi. Quoniam Deam patrem habetis, qui tanta bonitate omnibus creaturis prospicit, non est, quod vos solliciti sitis: potius dñi vobis ipis prospicere quibus intra dedit, & contulit beneficia, quos ad immortaliū nem creauit, & ad æternam beatitudinis diuitias prædestinauit, quibus denique suum filium vniuentum Redemptorem, & vnicam reparatorem tradidit. ¶ Denique iustorum vitam cum ipsis volatilibus cõfiscit, quia vult, ut in solitudine cibi vos illis similes efficiamur. Primo, quia nullam quietem nec sedem in terra fixam habent, nisi eam, quam necessitate coacta sumunt. Secundo, quia aues semper in alto vitam degunt, & ambulant. Ita humilimodo tu huius vitæ pericula, & incipulos liber euadere volumus, opus est, ut terram ipsam fugias,

Sap. 12.

Psa. 49.

Prou. 6.

1. P. 6.

Pet. 3.

Matt. 6.

Ps. 146.

Job 38.

& in altum tuis cogitationibus, & operibus aduoles. Cui Deus aues, & pisces creauit, dedit illis benedictionem suam, ut eis, ut tibi, vitam dedigunt, non benedixit. Qui illius benedictionis, quam daturus est dominus in die iudicii, particeps esse voluerit, volare, ut aues, & pisces, ut tibi, & incolumis euadat, ubi alii periclitantur. Eis enim, qui vt bruta in terrenis vitam aunt, negabit dominus benedictionem suam, imo eis maledicet, dicens. Ite maledicti in ignem æternum. Exemplum igitur volatiliū ob oculos semper defemas, ex quo duo potes discere. Primum, ne nimis sollicitus sis circa temporalia. Secundum, vt in altum aduoles, tuas cogitationes, & opera in Deum quam ex alto.

Mat. 27.

Vnde et in d. v. l. h. e. quædamque sunt animalia cetera terram, Os homini sublime dedit, cœlumque videre iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

¶ Tertia ratio desumitur ex inopotentia solitudine ad augendam staturam. Ideo ait, [Quis autem vestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum vni?] Sicut autem exemplo ostendit, non debere nos sollicitos esse de cibo, nunc etiam hac ratione, & sequenti suadet ne de vestitus superfluitate simus solliciti. Et hoc ostendit: quia vestimentum ad mensuram corporis sit, ad illud ergo pertinet curam de veste habere, an magna vel parua futura sit, ad quæ pertinet curam habere de magnitudine corporis. Homo non potest per suam facultatem nisi quid addere magnitudini corporis sui: quia nemo sua cogitatione addere potest aliquid staturæ suæ, sed tanta erit, quanta ipse Deus voluerit. Acti diceret, Si in potestate hominis esset facere sibi magnam corporis staturam, optima ratione deberet etiam sollicitus esse de vestibus. [Si ergo nec quod minimum est potestis, quid de cæteris solliciti estis?] Hoc est. Si hoc tantissimum non potestis facere, quod quidem Deo est facillimum, quid solliciti estis de corporis necessariis? Ideo creatori taliam curam relinquit. Aduerte autem, quod sicut maxima opera animæ sunt operationes intellectuuarum virgū,

quia cogitatione, & intellectuione reguntur, magna verò ipsius opera sunt virgum sensitiuarum, quia cogitatione reguntur, minima verò sunt virgum vegetatiuarum, quia in natura recteitate reguntur: ita maxima opera Dei sunt opera gloriæ, magna verò sunt gratiæ, minima autem opera naturæ.

¶ Quarta ratio ad idem tendit, ne simus solliciti de vestibus: & sumitur ex floribus. [Considerare lilia agri quomodo crescunt. Non laborant, neque nent.] Posuit in his exemplum, quia habent maximam pulchritudinem, & dixit, lilia agri, ad ostendendam minorem sollicitudinem. Nam si essent lilia domorum, quæ in hortis nostris nascuntur, per humanam sollicitudinem, & culturam, dici poterat, quod humanus labor, & sollicitudo continebat aliquid ad pulchritudinem.

¶ Lilia agri nulla cultura nascuntur, & à nemine plantantur, & sine vlla sua solitudine tantum decorem, & pulchritudinem habent. Dicit etiam non laborans, propter viros: neque nent, propter faminas, vt vtrisque auteratur superfluum sollicitudinem. nam viros docet laboribus corporis intendere, mulieres etiam colū accipere. [Dico autem vobis. Neq; Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis.] Sollicitudo magna vestitū inutitū est, quia per illam deliderata nobis non valebimus consequi, quia Salomon cum omni apparatu, & ornatu exteriori, nō potuit ad tantam pulchritudinem peruenire, vt æquari posset alicui liliorum campi: quia opera naturæ præstiora sunt, & excellentiora, quæ ea, quæ fiunt ab arte. Nā si ars velit imitari naturam, non tñ ad æquare poterit. Sed dices. Nonne Salomon auro, & margaritis pretiosissimis ornatus pulchrior erat, quam vile liliū? Regina Sabba videns vestes Salomonis stupuit: nunquam tñ admirata est liliū. Præterea si Salomon sapientissimus erat, cur potius non contextuit vestē ex liliis, quam ex gemmis & auro? Et quis est, qui non dicat aurum pulchrius esse, quam liliū? Hic manifestissimus hominum est error: quia ea, quæ apparent pulchra, pulchriora iudicamus

3. Re. 10

his,

his, quæ verè pulchra sunt. Cupiditas no-
stra est causa horum. Vellis enim ex au-
ro confecta pulchrior nobis videtur, quàm
librum: qui si non essemus cæci, & claris
oculis id vellemus perspicere, videres in
veste deaurata manum hominis, qui eam
fecit, in lilio autem Dei artificis manum.
Et quanto tibi gratior esset Deus, quam
homo, si mundos haberes oculos, tanto
pulchrius videretur liliū, quod deperi-
xit. Sic sponsa speciosissima laudatur.

Cant. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea,
&c. [Sicut autem foenum, quod hodie est in
agro, & cras vel siccum in maritimis, Deus
te vestit: quanto magis vos pusillae fidei?]
Cras in scriptura sacra pro omni tempo-
re futuro, quod cito eveniet, ponitur.
Vnde Iacob dixit in Laban. Responde-
bitque nihil cras iustitia mea. Adhuc dice-

Gen. 30 ret. Modo iniuriam mihi infer, quia re-
tines oves vnius coloris: sed in futuro
consequar iusticiam meam. Sensus hu-
ius literæ planus est. Sed vt latius hoc in-
terpretemur, aduerte. Quod hoc, quod
est mittere in chibanum non dixit de li-
lith, sed de sceno: quia quamuis lilia mar-
cescunt, non tamen in chibanum mitem-
tur. Ideoque sicut Christus vocavit ani-
mam iusti lilium, cum dixit, sicut lilium

Cant. 2. Inter spinas sic nunc reprobos intelligit per scenum, sicut alibi etiam designantur per paleas. Habet enim scriptura suas figuras, & tropos. Esaias iussu do-

Mat. 13. unum dixit. Omnis caro foenum, & om-
 Lsa. 40. nis ignis erit, & omnis domus ardens. Haec ma-
 nes extantur, & florent, sed in ignem
 erunt, & in cinerem. Scilicet, & cetera.

Si mpios, & eos, qui cruciandi sunt in gehenna, Deus sic vestit. hoc est honores illis tribuit, diuitias, & dignitates quomodo vos obliuiscerur? Certè hæc reuolui viget. Num videmus Tiberium, Caligulam, Neronem, Helio- galum, Commodum, Domitianum, qui cum tam impij essent, nefarii, & truculenti, Deus illos sic dicitur, vt totius orbis imperium, & sceptrum teneant: Quomodo credibile est, quod seruis suis negabit necessaria? Verùm vt ostendat, quam brevis sit, & inanis gloria huius mundi, & felicitas dicit, quod hodie est, & cras in cibarium mittitur. Impi au-

tem tantum hodie sunt. pii verò hodie,
& cras, & in perpetuum, sicut Christus,
cum quo in eternum regnabunt. Sic Sa-
piens personam agens impiorum, qui
sunt in inferno, inquit, Nos nati, con-
tinuò definimus esse. Vnicuique tantum
diem vixerunt: quem non concepiuit il-
le sanctus, qui dixit, Diem hominis non
desideravi, tu sis domine. O rem maxi-
me horrendam. Cras in clibanum mitti-
tur. Ibi impius ita possidebitur ab igne:
sicut possidetur fecum cum in clibanum
conducitur. Penetrat mors intima viscera
peccatoris.

Et vos nolite querere, quid manducetis, aut quid bibatis.] Redit ad præcipuum scopum, repetens, quod dixerat de nimia sollicitudine cibi, & potus. Superfluum epularum curam simul, & potus dominus reprehendit. Est mundus adeo perditus, ut hominibus sit plenus, quorum Deus venter est: id enim honorem existimant esse, dignitatem, & laudem, si Epicuri scholam sequantur, cum Christum in sacro baptismatis fonte fuerint confessi. Audigitur Christum freno cohibentem hominum helluonum gulam, & ebrietatem.

tem. Dixit enim Esaias. Equi eorum, caro eorum. Maximum est periculum equitare in pingui, & ludere equo, qui nunquam domitus fuerit. Et siquidem Propheta inquit, equum nostrum, carnem nostram, & appetitus esse, opus est, vt abinentie fratri colubemus, ne aduersus nos insurgat, & in mille peccata, & miseria nos precipitet. Quapropter Psalmista ait. In chamo, & fratre maxillas eorum constringe. Nisi carnein continueris abinentie fratri, ducet te tanquam equus indomitus per delicta aquas huius mundi, & vt Pharaos suffoca-

beris, qui cum equis suis in Rubro mari
des in profundum descendunt. Corpus
secum animam ducet, nisi illud frange-
ris abstinentia. Abstinentia enim est mors
culpa, exterminatio voluptatum, reme-
dium salutis, orgo, & radix gratiae: &
sublterniculum castitatis. Magna qui-
dem ignominia est, vt tuus seruus tibi
praecipiat, & imperet. Ismael filius a-
cillae persequabatur filium spiritus, &

Sap. 5.

Hier.17

ΓΩ 21.

Pfalz r.

Exo. 14

Exo. 15

Gen. 21.

Agar

Agar dominam suam contemnebat. Nisi domueris carnem tuam superbia clara insurget aduersus spiritum. Magna quidem est confusio, & verecundia, quod cum ita sit magnus princeps, & dominus, ut paulo suo, ortu angelis te ipsum fecerit. voluntatem facias, & pareas tam vili seruo qui ipsum corpus est. Hoc lamentabatur Hieremias dicens, Serui domini sunt nobis. Ideo Christus curam anxiam, & Th. 5. superfluam sollicitudinem cibi, & potus prohibet his verbis. Et quia inter varios cibos, & grandes mensas, & pretiosa vasameneum solet supbia, & vanitas, ut cōtigit in conuiuio Regis Assueri, subdit ita tibi dominus. [Et nolite in tublime tolli.] Sunt multi qui laute & opipare manducant, & omnes venientes ad se inuitit, non tantum propter manducationem & potum, quam ut ostendant vanitatem suam, & sumptus. His igitur verbis Christus mediam adhibet huic egritudine. Hoc idem Apostolus suadet dicens. Noli altum sapere, sed time. Admonet Christus, ut qui uis ita diuites finis, ut omnia nobis superflua fuerint, ne vane & stulte extollamur, sed pro omnibus ipsi Deo gratias referamus. Hinc ad Timotheum ait Apostolus. Præcipe diuitibus huius seculi non sublime sapere, nec sperare in incertitudine diuitiarum, sed in Deum qui omnia nobis abunde præstat.

¶ Quinta ratio desumitur ex differentia inter ipsos, & ethnicos. [Hæc autem omnia gentes mundi quarunt.] Qui nihil habent in celo, non mirum si terrena uaherint: vos vero qui thesaurum, redemptionem atque iustitiam habetis in celo, cur secularia curatis? Qui nullam in futuro lætæ habuerint requiem, nihil mirum si hic fatientur. Qui non habent in terra promissionis panem, in Luc 22. Aegyptum descendunt, ut cibos afferant. Mat. 23. Sed vos qui bene parata est in celo mensa, Mat. 23. quibus disponit pater regnum, ut edatis & bibatis, qui potandi eius fonte delecedi- 1. Cor. 2. ni, imo torrete uosupratis, quibus ea parata sunt, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendunt, cur hic tam vehementer cupitis alius, & potis Aegyptiorum, & carnibus iactari? Denique non mirum si qui

seruilem habent conditionem terrena trahunt, sed quoniam Dei sunt ignominio sum deberet eis uideri, si his se inuoluerent. ¶ Obsecra autem, quod ex his uerbis in uisquisque poterit colligere an ex gentibus sit, uel ex Deo. Scum studium uideat, an circa terrena & peritura, an circa immutabilia, & diuina ambulet intentus. nam si terrenis se contaminat erit, si factus est damnorum socius. ¶ Sexta ratio desumitur ex patris scientia. [Pater autem uelut scit, quoniam his indigentis.] Iam hic uides, quod Deus indigentium pater, non autem diuitum, & superborum, qui omnibus abundant. Quo circa gaudere debes, & latari, cum tibi aliquid defuerit, uel non omnia ex animi sententia succederint. Præterea non dicit uos indigere donibus eburneis, lapidebus pretiosis, phaleratis equis, & aliis similibus rebus, sed quod indigetis cibo, & potu, & uelle. Viri enim per his soas, & non alius indigent. Habentes (inquit Paulus) victum & quietis regnauit, his contenti sumus. Vere Deus est pater eorum, qui uictu & uelutui sui contenti. Quis est tam crudelis, & acerrimus pater, qui filio suo non concedat necessaria, si habuerit. deus autem cum sapiens sit, omnia nouit, & quia omnipotens, omnia potest, & quia pater est, pater uult, ideo ad prouidendum est lumine bonus, & idoneus, & qui hominem creauit, recte nouit ipsius indigentiam, & inediauitatem. Et si aliquando patiuntur aliqua graues necessitates, aduenit, quia in Deum habuerunt suam non collocatam, qui id permittit in periculum suæ culpæ. Qui mundo contiderunt, ipse mundus his remunerauit, & digna laetæ exornit. Et his omnibus Christus hic interit, dicens, [Verumtamen quærite primum regnum Dei & iustitiam eius.] Quod ego magis desidero uobis dare, & quod uobis magis uile esset quærite. De reliquis ne solliciti sitis, magna, & alia quærite, quæ uidentur magni, & excellunt communum habetis, spirituales inquit, terrena namque & temporalia, non habent uobis. Qui maiora dat, minora etiam concedet. Et qui anima animi & corpore uos dotauit, cibum, & uictum

1. Ti. 6.

uictum

vestitum largietur. Deficit ne cibis in-
deto, aut indolis? Deficit eis auri-
bus, aut formicis? Quare ergo pri-
mum, hoc est præcipue regnum Dei Bea-
tudo finis noster est, & finis prior est in
intentione. Primum ergo querendum est
regnum Dei orando, meditatio, & mitem
in Deum levando, ut inde referatur, hoc
principale bonum ad cetera opera no-
stra. Nam res, quæ propter aliud queri-
tur (ut pulchre dicitur Augustinus) infe-
rior est, quam id propter quod queritur.

August.
lib. 2. de
ser. do-
mini in
monte.

Et ideo illud primum est propter quod
istam rem inquis, non ista res propter
quam aliud queris. Quapropter u re-
gnum Dei, cibi tantum causa quærimus,
anteponimus sine dubio cibum regno Dei,
ut si non desset cibis, non querendum
esset nobis regnum Dei. Prima itaque so-
licitudo, & principalis habenda est de re-
gno Dei, quod est beatitudo celestis. Que-
rere autem iustitiam eius, est curari ad ob-
servantiam legis, & ad faciendum opera
bona, per quæ tandem pervenitur ad re-
gnum Dei. ¶ Superius autem, quod prius

querimus, non est cibis, sed iustitia, quæ
medium est, nam si
quis prius est in intentione, quam ea quæ
sunt ad finem, quia nullum agens secun-
do intentione in finem agit, sed
præsupposito fine. Ideo ille qui est finis
simpliciter omnium operationum hu-
manarum, necesse est, ut præsuppona-
tur ante omnem operationem, si au-
tem non præsupponeretur, ageremus
remore, & à casu, nihil præcogitan-
tes, & talis operatio nunquam est
bona, quia non est conformis rationi, &
sic non est Deo accepta, & sic oportet fi-
nem præsupponere ad hoc, ut bonu ope-
remur, & hoc est regnum Dei querere,
hoc est præsupponere, & de illo cogitare.
Hæc enim sunt de quibus solliciti esse de-
bemus, & in hac sollicitudine peccare nun-
quam poterimus, qui quanto magis de
his cogitamus, quanto magis illis erit.

A. J. I.
politi-
ca.

Quia illa, quæ propter se que-
runtur, beatitudo autem, & virtu-
tis operatio propter se ipsa queruntur:
ideo nullus terrenus nec modus consti-
tui debet, in inquirendis illis. Secus au-
tem Luc. Tom. 2.

tem est de necessariis ad vitam, ut cibo, po-
tu, & vestimento, quia ista non propter
se queruntur, sed quatenus sunt neces-
saria ad vitam conservandam & con-
servatio vite consistit in quadam men-
tura, ergo præter necessaria, alia super-
flua habere vana est, & taxanda soli-
citus.

¶ Rursus observandum est, non esse
intelligendum, prius tempore quere-
damus regnum Dei, quam cibum, & po-
tum, sed hæc prius in intentione debet in-
telligi, & mentis & animi desiderio, quia
intendum oportet temporalia prius co-
rare, quam regnum Dei. Ut si quis pro-
pter iustitiam necessitatem cogatur prius
corporaliter laborare, quam orare. Item
observandam, Christum non fuisse loquu-
tum de honore Dei, sed de regno Dei, &
iustitia eius: quia licet honor Dei prius,
querendus sit quam beatitudo nostra, &
via pietatis, quæ pervenit ad beatitudi-
nem, de honore tamen Dei noluit hic
Christus loqui, quia solum hic agit Chri-
stus de illis tantum bonis quæ querimus
propter nos ipsos, istorum est præcipua
beatitudo & iustitia. Honor autem Dei
non appetitur propter nos, sed propter se
ipsum. Ideo non est hic loquutus de ho-
nore Dei. Quæ autem non appetitur, in
hoc loco agere, quid magis, vel quid nu-
mus est? Sed hoc est, quod prius
propter nos ipsos querere debeamus. Nā
quid nobis sit petendum in superiori ca-
pite Christus retulit, in dominica oratio-
ne: prius egit de honore Dei, cū dixit,
Sanctificetur nomen tuum. Postea vero
egit de beatitudine nostra, dicens, Adu-
eniat regnum tuum. ¶ Sed non possum nō
homines vehementer mirari: qui cum au-
diant Christum dicentem: Querite regnum
Dei, tantæ petitioni aures suas obturatas
habeant, & frigidi, & tepidi sint, & velut
in hoc se habent, ut tamen, quia cum
cibus & potu, necesse est, in regnum
Dei non possint pervenire, quia ad hoc se
potiturum regnum Israel, non motus
fuit. Iam danieli rem tantam promitten-
ti, dixit. Nunquid non filius Abraham ego
sum, de numina cognatione in Israel?
Quare ergo loquutus es mihi sermonem
huius? Ac si diceret. Nō hæc ad me spectat,
P Sed

Sed et, qui scripsit verbum de regno, ubi dominus spiritus eū agitauit, statim Dei, animum fortem & virilem induit: & nihil deinceps nisi regnum, & magnum facere cepit. Ita nos eum solum homines simus, putamus regnum Dei nihil ad nos spectare, sed si spiritus domini in nobis fluuerit, nostram dignitatem cognoscimus, & nihil regno nomine indignum facere tentabimus. Hoc itaque regnum Dei primò, & præcipuè querere debes: deinde temporalia. & terrena tanquam media ad consequendam beatitudinē. Hunc namque ordinem & consensum vult Deus nos habere. Addit enim per christum naturam ordinem & dispositionem omnibus rebus seriem inter se seruantibus. Nam siue aliqua doctrina vel concilio bona fuerit, si nullum tamen ordinem seruauerit, nihil placet. Ita in omnibus operibus tuis, & exercitiis rectum ordinem, & normā seruare debes. Primò ergo regnum Dei quære, deinde verò temporalia, & terrena tanquam media ad finem.

¶ Obserua etiam, quod in hac vita ita temporaria, & necessaria ad corpus inquirere debes, vt hoc non possit tibi esse impedimentum, vt celestia & diuina obliuiscaris. Ita regnum Dei debes primò querere, vt ipsa intentione & desiderio supra ipsa exteriora opera aduolueris: sic vt eorum non præcipuè exteriori operi applices, sed quæ in eis sunt, ipsi corde reserues, vt ipse in re celestis te ipsum erigas ad exemplum auium quæ mare pertransiunt, quæ cum defatigata & lassata sunt in aquam descendunt, & alteram aliam in aquam constituunt. Alteram verò extra aquam habent, ne postea si volare in æthem velint, habentes omnes plumas madefactas, non possint se in celum eleuare. Qui hoc tempestuosum huius vita mare vndique fluctibus exagitant in salutis portum nauigant, si lassati & defatigati fuerimus volatu orationis, & contemplationis, alteram aliam in vitam æternam debemus conuvertere: sed non omnino, his rebus inhaerere debemus, sed alteram aliam sublimem semper & erectam desiderio, & affectu, in celum habere debemus, ne si ita ambæ submergantur, præcipuè nostræ

orationis scopum obliuiscamur, atque ita semper salui, & incolumes remus actiue vite, & contemplationis velis æternæ vite portum feliciter attingamus. Quod fiet, vt rectè, & optimo iure illud de nobis caneretur. Odor vestimentorum tuorum sicut odor incensi. Incensum enim in sacra pagina orationem significat, deuotionem, & sanctū desiderium anime, quod ad celestia volat: vestimenta autem sunt bona exteriora opera quæ homines conspiciunt. Tuncque incensum redolent, quando diuino amore, & deuotione sunt. Cuius rei exemplum extat in Iacob. Qui etiam si septem annis pro lia inseruierit, ipsius intentum, & scopus non fuit nisi pro pulchra Rahele famulari, per quam quidem contemplatio significatur, & in quam nos omnia opera nostra debemus dirigere, etiam si lia, hoc est vitam æternam nobis deest: cum quæ non contenti esse debemus, sed ultra ad maiora propedi, & Rahelem desiderare opera nostræ exteriora in alio finē & in contemplationem diuinam eleuando: sic Machabæi manibus dimicantes, & vocantes cordibus dominum suum clarum, & insignem victoriam de Nicanore, & de atri inimicis suis reportarunt. Eū si corporalibus laboribus fuerimus intenti, etiam si vestium & vestrum queramus, in his etiam occupationibus, regnum Dei & celestem Iherusalem in memoria habemus, & hoc primò nobis querendum est. Nam si diuinum & celeste, tanquam præcipuum eniterimus, omne temporale liberale, & magnifica manu dominus ministrabit. Vnde sic vt scriptum dominus dicit, [Omnia hec adiucentur vobis.] Qui minus dat, minus etiam concedet: & qui præcipuum dat, quod huic conueniens fuerit, dabit. Nihil omne apens naturale dant formam, tribuit etiam omnia consequentia ad formam. Ignis namque cum formam substantialem huius corporis dat, illi formam ignis, & præterea ipsius accidentia, quæ sunt calor, & siccitas. Iure etiam consulti dicunt, quod eis conceditur principale, videntur etiam accessorium illi concedi. Nam si Rex aliquem constituit regni gubernatorem, vel rectorem: dante constat, concederet,

Can. 4

Gen. 19

2. Mac. 1

I 2. ff. de iurisd. omniū iud.

illi facultatem, ut possit citare, conveni-
re, suspendere, & reliqua alia huic officio
necessario. Ita igitur inquit Christus. Si
vitam vobis liberauerim concedo, clarum
est, me vobis concessurum victum & ves-
tutum, ut illam salutem possitis. His
verbis ostendit Christus, temporalia non
esse nobis petenda tanquam bona nostra,
etiam si necessaria sint. Regnum autem
Dei per vim & imperantibus & per
eum respiciendum. Sed dicit, ad hoc
ut non per vim & imperantibus. In
quod dicitur, quod per vim & imperantibus
quod dicitur, quod per vim & imperantibus
eterna nobis in intentione esse debent,
temporalia vero in usu: & illa quidem
diuina. Sed dicit, quod per vim & imperantibus
nata adduntur. Quisramus ergo in Deum
confidere, nec unquam de divina ipsius
providentia desperare. Non viduistum
hunc, qui cum pane & vino & carne
eius quarens panem. Si credimus nos ita
a Deo diligi, ut filii unigeniti nobis
dederit, quomodo eum illo non donabit
nobis omnia? Si pater est benignissimus,
& suorum horum amantissimus, si be-
nevolus sponsus, si fidelis amicus, si pa-
stor diligens, si dulcissimus rex, si pia mater
& nutritrix, quomodo eorum obliuiscetur
quos in vultu genuit? Si panem illum in ter-
ra dat, quem edunt angeli in caelo, quo-
modo non dabit illis per vim & imperantibus
mentia? Potest de petra aquas haurire.
Potest sativam, & lechytum olei plenum
semper exhibere. Potest Daniele in la-
cu, & Heliam pascere in deserto, & non
poterit vos satiare, & sicim vestram ex-
plere, si omnem vestram curam, & dili-
gentiam ad hoc adhibueritis, ut in terra
Eccelesia laborauerint. Et adverte, quod
non fecit conventionem cum illis de ci-
bo & potu, sed tantum de denario, quia
cibus & potus non poterit amicis Dei desi-
cere. Nam pater familias qui dat dena-
rium laborantibus in vinea, dabit & cibum
& potum. De denario enim tantum fac

Solutio Luc. Tom. 2.

conventio nem, hunc quare, hunc con-
cupisce, & cetera necessaria vix mini-
strabit. Sed dicit aliquis, quomodo hoc
verum est, quia multis locis Christi hoc
non sunt addita. Nam Paulus de testib.
ait. Circumierunt in melotis, & in peli-
bus capris, egentes, angustissimi, afflicti,
quibus dignus non erat munus. Et de
Iherosolymis & Iudaea, & Iudaea, &
Iudaea, in frigore & nuditate. Sed cum
Paulus non querebat regnum Dei? Re-
quiritur enim, & ad hoc non anima
auxilium? Cum hac impetendi confide-
ntia, quia non per vim & imperantibus
promissioni divinae committunt. Sed re-
spiciendum est. Qui habet cibum
ille ne, qui cum cibo, quem habet, dolos
& trillatur: an ille qui cum cibo careat,
gaudet & laetus est? Certum cibum qua-
ritur, ut animus contentus sit cibo. Qui
igitur fame contentus est, is maiorem
amici dant amicitias, quia qui e bo
contentus esse nescit. Neque erat quis
quam egens inter illos? ait dominus Lucas
de Ecclesia in eo. Sed per vim & imperantibus
in primitiva Ecclesia. Hac enim est divi-
na providentia, ut si regnum Dei qua-
ritur, quod cibum tibi aduciat, aut quod
est cibo maius & excellentius, scilicet ut
animus sua sorte sit contentus. Audi
Apostolum, quem tamen, siti & nuditate
confectum proponebas, Philippis, bus dice-
re, Scio humiliari, scio & abundare in om-
nibus instrui sum, & satiare, & esurire,
& abundare, & penuriam pati. Nemo
omnium, qui abundantiam bonorum
omnium in mundo habet, ita contentus
erat, & satius, ut Paulus sua egestate &
mendicitate. Da tu mihi hunc annuum,
& ego tibi regias opes promitto. Verum
quia sollicitudo superflua provenit ex in-
ordinato timore: docet Christus talem
torem esse vitandum, datque fiduciam
querendi regnum caelorum, dicit, [Do-
mini: Scio, quia non per vim & imperantibus
patri vestro dare vobis regnum.] Na qui
vobis dat regnum caeleste, multo melius
terrena concedet. Timorem & pusillani-
mitatem expellit, & ut fiduciam & spem
in dominum erigamus, locus hic ma-
ior. Neque in adversis rebus, nec in sa-
cundis & ceteris cibis vivere docet, quando

12 a qu-

Heb. 11

12 a qu-

Act. 4

Thib. 4

Ps. 115
Rom. 13
N. 120
1. Pet. 7

Isa. 77

Dan. 14
1. Reg. 19

Mat. 24

ENARR. IN CAPVT XII.

quidem in his omnibus praeiudicium adit nobis dominus, paratus, ut gloriam tuam nobis concedat. Gloria deus in cunctis suis triumphauit Susanna, quia erat cor eius fiduciam habens in domino. Et magnam spem in domino habens, magis consideret, quam in cunctis rebus. Et sicut dicitur: cunctus Iob in suis tribulationibus dicebat, Si occiderit me in ipso sperabo. Quia vero populus Israel, tam in deserto ambularet, non in terra habitaret, sed in terra promissionis, quia in ea erat Gigantes: quia detur illis spes, in eam non sunt ingressi.

Præterea pusillus grex vocatur, ob humilitatis deuotionem, qua quidem humilitate Ecclesia magnam incrementum suscipit, & ob id in cunctis rebus ad regnum. Humilem spiritu suscipiet gloriam. Ostendit locus hic, quantum uia promissionis, et ad Deum, et ad gloriam per humilitatem, & mundo ob simplicitatem & syncretismum uisibilis. Etiam si paucissimi, humiles, abiectionis, & miseriae, non est tamen cur mundi inuicem, & inhumanitatem formidens, quia placent patri vestro, relictis superbis, dicitur, et c.

Sua scientia inuicem, dare uobis pusillis regnum Dei. Nonne pauperes elegit Deus in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni? Et Paulus. Videte uocationem uestram fratres, quia non multi potent, non multi nobiles, sed quæ stultitia sunt elegit, &c. Humilibus enim placuit hereditatem regni concedere. Et sic ipse dixit. Confiteor tibi pater domine celi & terræ: &c. Iustus namque dominus regnum concedit, Saul cum in oculis suis paruulus esset, in caput filius Israel factus est. Sed de his alias diximus. [Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam] ut etiam in hoc loco dicitur eleemosynam, duo dicit. Primum vendite. Secundum, quæ possidetis. Dicit ut vendamus, quia homo in eleemosynam largiri non debet domum vel hereditatem: quia hoc non esset pauperis necessitatem subleuare, sed illum ditare. Sed vendendo domum vel hereditatem, pecuniam habuit, sapienter, & pruden-

ter eleemosyna fieri potest, ut uaius cuiusque pauperis fuerit necessitas. Ideo praecepit, ut daretis. Secundum dicit, quæ possidetis, & non, quæ rapistis: nam eleemosyna fieri debet ex propriis bonis nostris. Ideo Ecclesiasticus. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi, qui victimam filium in conspectu patris sui. Et in Proverbis dixit Salomon. Honora dominum de tua substantia, de prunis omnium frugum tuarum da pauperibus, & implebuntur horrea tua securitate, & uino torcularis tua redundabit. Bona igitur tua in pauperes debes erogare. Id namque praecipue semper dominus nobis commendat, ut misericordes, & pii erga pauperes existamus. Et relin-

chilatum, in quibus de hac re saepius ait dominus, & c. Et in Matthei, qui dicit, in die iudicii bonos de his tunc commendandos: soli illi, qui diuites in operibus habentur in nostro Luca. Unde in superioribus habetur, Qui habet duas tunicas, det unam non habenti. Et, Estote misericordes, sicut pater uester misericors est. Et item. Date, & dabitur uobis. Et in parabola illius, qui descendebat ab Hierusalem, in Hierico, hanc uirtutem maxime commendauit. Et ipse dominus misericordia motus filium uiduæ suscitauit, & quinque pauperes in hoc loco eleemosynâ committit, subdit statim, Thesaurizate uobis thesauros in calo. Et infra dicit. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis. Et historiam diuitis epulonis adduxit, qui mendico Lazaro non usus est misericordia. Et querenti quid faceret, ut uitam eternam consequeretur, dixit, Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Et Zachæum laudauit, dicens illum esse filium Abrahæ, eo quod eleemosynam dedisset. Denique mendicis, cæcis, leprosis, infirmis, & egenis semper Christus misericordia est usus: & hanc uirtutem non solum uerbis, sed etiam ipsis operibus uoluit

Ecc. 14.

Prou. 3.

Mat. 25.

Luc. 3.
Luc. 6.
ibidem.

Luc. 10.

Luc. 7.

Luc. 9.

Luc. 16.

Luc. 18.

Luc. 19.

voluit persuadere. Quo fit, ut si non aliud argumentum esset, nec ratio, ad hanc virtutem suadendam nisi tot tantaque testimonia filii Dei, & verbis, & operibus adducta: satis esset, ut hæc virtus perpetua,

Luc. 12. fixaque annuo nostro sederet. Detrusit in infernum illum qui dixit. Non habeo ubi reponam fructus meos: cum multi essent pauperes in mundo. Nunc autem præter ea quæ diximus, addam aliquas utilitates, & commodas, quæ eueniunt, tribu-

entibus hominis ipsum Deum facit, ut colligitur potest ex duobus testimoniis sapientis, si vnum cum altero coniungamus.

Pro. 19. Vnum est illud. Qui vitatur misericordia cum paupere teneratur domino.

Pro. 22. Alterum vero est. Qui accipit mutuum, seruus est facientis. Si hoc verum est, bene sequitur Deum manere quasi captiuium, & seruū illius, qui pauperi eleemosynam dedit: quandoquidem ille talis facientis domino. Quid obsecro est, quod possit maiori estimatione esse dignum, quam Deum captiuum habere, si ita fas est dicere? Quid magis desiderabile esse potest, quam in nostra potestate habere clauis misericordiae Dei, ut nobiscum vitatur misericordia? Sine dubio has clauis largitor eleemosynæ suis manibus habet: quandoquidem dominus inquit, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et præter hoc bonum aliud restat magis præcipuum, scilicet consequi veniam peccatorum. Vnde Salomon. Sicut aqua extinguit ignem, ita

Mat. 16. eleemosyna extinguit peccatum. Et in Prouerbis. Munus absconditum extinguit iram: & donum in sinu, indignationem maximam. Et Tobias. Eleemosyna liberat ab omni peccato. Et Daniel dixit Nabuchodonosor Regi. Peccata tua eleemosynis redime. Et si infidelis ille, & ethnicus potestatem habebat, ut posset saluus fieri, si cōsiliū prophetæ accepisset: quanto magis Christiani eleemosyna satis faciet ex bonis debite acquisitis? Opera & oleum perdit, qui manus in Deum eleuat, ut sua peccata illi remittat: qui ma-

Eccl. 3. nifestat, ut inquit, manus eius in Deum eleuat, ut sua peccata illi remittat: qui ma-

Pro. 21. nifestat, ut inquit, manus eius in Deum eleuat, ut sua peccata illi remittat: qui ma-

Tob. 4. nifestat, ut inquit, manus eius in Deum eleuat, ut sua peccata illi remittat: qui ma-

Dan. 4. nifestat, ut inquit, manus eius in Deum eleuat, ut sua peccata illi remittat: qui ma-

pauperi extreme indigenti complicauit, **Siclio Luc. Tom. 2.**

& hoc voluit dominus insinuare, quando dixit, quod sacerdotes comedebant peccatorum suorum misericordiam, quam illis homines tribuebant, peccatorum suorum misericordiam consequebantur.

¶ Præterea non contenta est hæc virtus, eo solui, quod misericordiam peccatorum commissorum consequatur, sed etiam illum dicit nouis meritis, est enim hæc solutio ita pinguis, diues, & abundans, ut pro commissis satis sit soluere, & possit etiam in posterum dicare. Et ratio

4. R. 1. quia penalis est, est etiam satisfactoria, & quia fit in charitate, est meritoria: atque ita ex vna parte debita soluit, ex altera ve-

nitur. Quod ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus ostenditur in eo, quod Propheta Eliseus

4. R.

5.

Ma. 11. 6.

Ps. 112.

2. Cor. 9.

Eccl. 11.

Eccl. 11.

quidam hort Terram das, & inuenies celum, panem hominum tribuis, & panis Angelorum redditur: vas aquarum frigida largiris, & aquam viuam repedis. Denique id tu tribuis, quod portare nequis, & tibi datur, quod nemo auferre poterit. Corripitur rem tuam non transires in eum locus.

Sed alia duo specialia bona his superaddam. Primum est auxilium Dei quod

Luc. 6. Nam si Christus dicit, mensura qua alius mensi fueritis, eadem & metientur: ita iustum est, ut misericors homo, qui in necessitatibus, & angustis miseris succurrit: in suis propriis subueniatur a Deo.

Hoc nobis insinuant tot tantęque benedictiones, quas Dauid coniecit in misericordes, dicens, Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabitur.

uet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animarum inimicorum eius. Dominus operamiserat illi, &c. Vehemens quodam amore prosequabatur Prophetam sanctum hanc virtutem, quandoquidem ipsius amatores tot benedictionibus implebat.

Esa. 58. Ideo Esaias postquam elemosynam commendauit: & dixit, iunge esurienti panem tuum, egenos, & vagos introduce in domum tuam, si videris nudum operet eum: succidit statim dicens. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanx tua citius orietur, &c.

¶ Secundum bonum est, scilicet, quod

largitor elemosynę exaudietur a Deo.

Nam quemadmodum ipse pauperem au-

diuit, ita Deus suis orationibus, & clamoribus aures applicabit.

Ideo Esaias in

superiori testimonio postquam elemo-

synam laudauit, subdidit, Tunc clamabit,

& ego exaudiam. Et contra qui pau-

perem non audierit, neque ipse exaudie-

tur a Deo. Vnde Salomon. Qui obsecrat

aures suas ad clamorem pauperis, ipse

clamabit, & non exaudietur. Maxi-

me tamen præter omnia dixi, in id o-

culos debes conuocare, quod prius, &

misericordibus vitam æternam prouit-

ut. Nam in extrema illa die in qua vi-

uerbis secundum vniuersumque merita

retribuetur, hic dominus dicit. Venite

benedicti patris mei, &c. Constitue igitur

in flacram vnam omnia hæc bona,

quæ tibi accrescunt, & in alteram flate-

ram omnem rem temporalem, quam a-

mittis, elemosynam tribuendo. & cõsi-

dera, quæ bona maiorem valorem ha-

buonopus tamen volo tibi ostendere, nõ

solum te hæc quinque bona spiritalia,

quæ retuli, lucrari, sed quod nulla tempo-

ralia amittis. Nam eis qui misericordes

sunt, & largitores elemosynę non so-

lumin futura vita d minus multa bona

concedit, sed etiam in hac. I ego in Deu-

teronomio, & inuenies ibi innumeras be-

nedictiones quas dominus dat largitori-

bus elemosynę. Et præterea audi Sa-

lomonem dicentem: Honora Deum de

tua substantia, & de primitiis omnium

frugum tuarum da pauperibus: & imple-

buntur horrea tua saturitate, & vino

torculara redundabunt. Et iterum. Qui

dat pauperi non indigebit, qui dispicit

deprecationem, suffragabitur penuriam. Et

Paulus Timotheo ait. Pietas autem ad

omnia. Omnia hæc allata testimonio-

idem dicunt, quod vniuo verbo Christus

retulit. Date, & dabitur vobis. Hoc

clarę, & aperte cognoscitur in vidua illa

lithæ: cui etiam in temporalibus rem do-

minus auxit, siquidem non defuit illi fa-

rina, & oleum. Idem contigit Tobię,

quem dominus propter ipsius charitatē

diutem efficit.

¶ Ne illis testimonio scripturę, vel

non. Si nõ credis, iam non es Christianus:

quandoquidem Christi verbis non fidens

adhibes. Si dixeris te credere: necessariõ

fateri debes, quod quando largiris ele-

mosynam, nullam uituram rem tem-

poralium facis, sed potius magis diues

efficieris, cum rerum spiritalium, cum

etiam temporalium. & quamuis nul-

lam viam ad hoc tibi persuadendum in-

uenias, debes tamen te firmum stabiliq;

habere, quandoquidem id Deus dicit.

Et ipse Deus etiam inquit, quod qui li-

beraliter vni fuerit cum paupere, nun-

quam necessitate laborabit. Quemad-

modum igitur Deum visum esse, &

vnam:

Mat. 25

Deu. 18

Prou. 3

Pro. 18

1. Ti. 4

Luc. 6

3. Re. 17

Tob. 18

vnam:

nummūta credere debes, quōd largienti
eleemosynam in statu gratiæ nunquam
deficiet, etiam si asperum, & durum tibi
videatur. Si igitur hoc ita credis, quare
pateris & avarus es, in largienda eleemo-
si, na: quando fides tibi dicit, quod si eā
distribueris, ipsa vigis ac magis augebitur.
Nulla via excusari potest, nam si in bo-
na spiritualia oculos converteris, multa
tibi hic promittuntur, si vero temporalia
inspexeris, fides te securum, & quietum
reddit, nunquam tibi esse defutura. Si cū
seis triticum in terra multiplicandum es-
se, id tibi spargis magna fiducia, etiam si spes
aliquando fallatur, si credis etiam hoc se-
men eleemosynæ multiplicandum fore,
quare non seminas? cur tam avarus, &
pateris es in seminando? Nam si dixeris
te non videre, quomodo sparsa eleemo-
sina magis tuas, & subtilius augeatur,
nec etiam vides quomodo Deus trinus
sit & vnus. Deus enim verumque dicit, &
similissima fide id credere debes. Teneris
nanque vel fidem abnegare, vel concede-
re libenter, qd largitori eleemosynæ nū-
quam necessaria deficiat. Defuit ne Ehe
vel Danieli inter Leones constituto? Si
volatilibus celi Deum ignorantibus nō
deest quomodo Christianis deerit? Quo-
modo Christus eū abnegavit, qui ipsum
Christum non respicit? Quando
terrena bona negabit, qui liberantur cœ-
lestia concedit. Quo modo fructum panis,
vel parum aquæ negabit, qui proprium
sanguinem & vitam tradidit? Vnde tibi o Chri-
stiane nata est ista prava & insqua cogita-
tio? Quid in domo hdei, in huius pectus fa-
cit? Qui heri potest, ut nomine Christiani
gaudeat, qui verbis Christi non fidet? Fate-
re igitur veritatem, & dic nullam te excu-
sationem habere, & clare, & aperte insin-
ua huius rei causam tuam insatiabilem
avaritiam esse. Tu ipse mancipium es tuæ
pecuniæ, & captivus tuæ avaritiæ. Servus
Abrahæ nulum maius signum nec eui-
dentius invenit in puella, ut exultaret
dignam polle esse nuptum Abrahæ, nisi
misericordia, qua via est, cum peregrini
hientis huius expletet. Hoc signum elegit
magis, quam aliud, quia digna non erat
ut nuberet Isaac, si misericordiam non le-
visset com proximo: nec credere poterat

Dei. in Luc. I om. 2.

ille Abrahæ Deum daturum aurum ser-
vo suo Abraham, quæ charitatem cum
proximo non haberet. Sed huius tem-
pellatis multi Christiani iam non resistunt
opes pauperibus nisi in mortis mu-
tulo: quando iam ipsæ divitiæ eos des-
serunt. Sunt veluti animalia, quæ non
manducantur nisi mortua & coacta. Nō
potest pauper quidquam ex eis comede-
re, nisi prius eos mors concoquat. Tunc
plura mandant, qui in vita nec obolum
pauperi dederunt. In Proverbiis ait Sa-
omon. Qui miseretur pauperi, beatus
erit. O quantum & quam magnū pre-
mium promittit, pro tam parvo dono.

Cur ergo eleemosynā non tribuis, Quæ
madmodum putei, qui olim claras habe-
bant, nunc sordibus & cæno: sed po-
tius aqua fetida, & urumda redditur,
sic opes si coagulentur perniciose sunt,
immundæ & sordidæ. Si verò in pauperes
& egenos distribuantur, alias maiores p-
ducunt & meliores. Sed ad textum reue-
ramur & videamus Christū ulterius hanc
eamdem eleemosynam commendantem.
Facite vobis sacculos, qui non vetera-
scent, thesaurum non deficientem in cœ-
lis, quo sur non appropriat, neque timea
corrumpit. Docet Christus, ut in cœ-
lo thesaurizemus, & ibi recondamus elec-
mosynas nostras, ne ea nobis contingat,
quæ in terra thesaurizantibus. Quæ enim
hic reconduntur latronum alutis sunt
expolita, aut timeat latro. Per quæ duo
internæ & externæ omnes causæ damnæ
significantur. Per tinea internæ, per fu-
rem externæ, neutrum tamen contra ea,
quæ reconduntur in cœlo militant. Dis-
ce hæc terrena contemnere, cum corrup-
tioni & variis rerum euentibus tui subie-
cta. Nihil nanque in terra firmum est, sta-
bile, & quod diu durare possit, omni a in-
firma, caduca, & interitura sunt. Vita
pertransit, iuventus lenescit, honor au-
fertur, divitiæ fugiunt & fluunt, velut a-
qua fluminis, & misericordiam more, quæ
amorem limunt, & nulli datam ser-
vant, facile pertransiunt. Quocirca in
terra nolite thesaurizare: transiunt ter-
rena ista simul cum thesaurizante. Quod

Pro. 14.

Exo. 12

obsecro auxilium Pharaoni contulerunt

P 4 illa

3. Re. 17
Luc. 14

Gen. 14

illi plures thesauri Aegypti? Nonne re-
 Quid praesidu atulerunt Nabuchodonor
 totius orbis omnes simul diuitiæ congregatæ & in Babylonem translatae? Nonne

Dan. 4.

& de medio hominum subito separatus
 est, atque cum seris agrestibus computa-
 tus? Quid adiuuerunt Balthasarem fi-
 lium eius, qui post patrem innumerabi-
 les etiam congregauit diuitias? Nonne
 percussus est, & eadem nocte perierit? Quid
 de alijs quidem pluribus dicemus? Thesau-
 rizemus ergo in caelo, vbi vere diuitiar,
 huiusmodi. & nunquam periturae.

¶ Cum autem dixit dominus, & quam leuia ipse diuina
 daturum illud piscatori, quod iuberet, vt
 piscatione exerceret: & venatori, quod
 etiam venationem commendaret. Atten-
 de obsecro & vide suauitatem & dulce-

Luc. 10.

minum nimis læti & alacres diuites. Do-
 mine in nomine tuo dominonia tibi, buciun-
 tur nobis, Non dixit Christus illis, abso-
 lute, ne gauderent, nam homines, qui na-
 tura sua latitiam induit, durum erit, &
 asperum non lætari. Sed dixit illis, In hoc
 nolite gaudere, sed gaudete quia nomina
 vestra scripta sunt in cælis. Vbi autem gau-
 dium, sed ostendit de qua re potius gau-
 dere possint. Sic etiam dixit de timore,
 qui alia pallio animæ est. Nolite timere
 eos, qui occidunt corpus. Naturale qui-
 dem est, ipsos homines aliquando timo-
 re corripit: quod si absolute illis dice-
 ret. Ne timeatis, duro & asperè ipsorum au-
 res hæc verba sentirent: propterea non
 omnino timorem auferre illis vult, sed
 ostendit quid potius timere debeant, di-
 cens, cum timere, qui postquam occide-
 rit, potest in infernum adducere.

Lxx. 16

hennam nutere. Sic olim legimus domi-
 num fecisse cum populo suo Israelitico.
 Nam etiam idolorum relinquere, Deus
 non abiecit omnino sacrificia: sed iubet
 vt illa sacrificia ipsi offerantur. Sic cū dissi-
 tile videretur Apostolis suum officium
 piscandi relinquere: dixit illis dominus,

Faciam vos fieri piscatores hominum: Et
 cum Paulus nimis arduum atque difficile
 æstimaret ipsis hominibus persuadere
 posse negloriam quererent, non docuit
 gloriam omnino respiciendam esse, & fu-
 giendam: sed ostendit non in mundi va-
 nitatibus, sed momentaneis & fluxis ho-
 noribus, sed solum in Deo ipso esse glo-
 riandum. Qui gloriatur (inquit) in domi-
 no gloriatur. Ita nunc Christus cum re-
 trè sciret, homines à natura nimis esse au-
 uidos & cupidos congregandi & thesau-
 rizando sibi diuitias, non iubet, ne thesau-
 rizet, sed docet vbi thesaurizare debeat.
 Qui enim diuitias congregat, & thesau-
 ros vult recondere: locum sibi securum
 ab omni metu & suspitione querit, nam
 thesaurus si imper expolitus, est latronum
 periculis: ideo non dico, quod non the-
 saurizetis, sed docet vbi thesaurizare debeat.
 Qui enim diuitias congregat, & thesau-
 ros vult recondere: locum sibi securum
 ab omni metu & suspitione querit, nam
 thesaurus si imper expolitus, est latronum
 periculis: ideo non dico, quod non the-
 saurizetis, sed docet vbi thesaurizare debeat.

Matt. 4.

2 Co. 10.

¶ Vbi obsecro diligenter aduertat, &
 consideret: quàm graue malum sit pecca-
 tum: quod diuitias suas & thesauros re-
 conditos in sinu Dei, (qui locus tutissi-
 mus est, vbi nec arugo nec tinea perdit il-
 los nec destruit) peccatum tamen com-
 pos est, vt possit illos auferre & subtrahe-
 re à sinu Dei. Peccatum enim est sur-
 quidam manibus aduncis & picatissimis, quæ
 cælum vsque pertingunt, & inde thesau-
 ros uestros rapiunt. O proceras & inuere-
 cundum peccatum, quod etiam in diui-
 na penetralia irumpere audeat: inde-
 que multo tempore & labore partas o-

tilem Dei iustitiæ, qui peccato thesauros
 peccatoris raycenti. fores non claudit. Ve-
 rum peccatum non ita proflus & omni-
 no opes tollit, quin si conuertaris opes
 in Deum: si non recondas, inuenias. Si autem
 non conuertaris, quæ tibi non profuerint
 opes, alterius miseriam subleuabis. The-
 saurus enim Ecclesiæ ex superfluis sancto-
 rum operibus, & ex his quæ authoribus
 suis non proueniunt, aggregatur, Sed
 quid est, quod ego diligenter curo, mi-
 hi ipsi lucrari, cum meis operibus, &
 laboribus alios videam ditatos? Er-
 go, peccatum est, in quod si incideris

mias

meas omnes opes, & diuitias subtrahit, & animam expoliat & nudam relinquit.

¶ Discamus ex hoc loco peccatum tanquam omnium grauissimum malum fugere, quia opes & thesauros nostros, quos furari nequeunt fures, nec à tinea corrumpi, & destrui. Discamus non in terra, sed in cælo thesauros recòdere, elemosynam erogando, & opera pietatis exercendo. Nam si in terra thesauros habeamus, non loquimur, quia agens de elemosyna latet, & si in cælo, non habemus. Contrario enim modo se habent thesaurus mundi, & thesaurus cæli. Nam thesaurus mundi còparatur congregando & cumulando diuitias. Thesaurus verò cælestis, opes omnes distribuendo.

¶ Præterea est hic obseruandum tria esse thesaurizandi genera. Nam alii thesaurizant in terra, alii in inferno, alii verò in cælo. Et aduerte, quod non solum cògregare & cumulare diuitias, thesaurizare dicitur, sed etiam finire quem vnusquisque sibi destinauit, thesaurus appellatur: nam nemo est adeo pauper & egenus: qui non aliquem finem sibi proponat & intendat, & dirigat. Ille autem finis intentus, & amarus thesaurus dicitur. Ideo Christus statim post hæc subdit. Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum. Et quia res amara est, vbi cor est, & è contra: id est, quod diligimus, thesaurus vocatur. Cogitationes suas in terra dirigunt, & in inferno thesaurizant, & ibi Christus dicit. Nolite thesaurizare super terram.

Et superius dixit dominus. Thesaurizat, & nescit cui thesaurizet. Et Iob. Qui ingreditur in thesauros niuis, quæ quidem ad modicum calorem liquefit, & sic perit in cælis in terra. Et Iob. 22. Nihil abyssos in thesauris: ponit enim abyssos insatiabilis cupiditatis. Misera & infelix est illorum conditio, qui malunt has diuitias terronas, quæ thesauros omnes cælestes. Vt. n. canis os, quod rodit, non còmutaret pro diuitiis Regis: sic diuitias illi pluris æstimant: quàm regnû cælestis.

¶ Obseruandum præterea quod Christus non prohibet thesaurizare honestis, & licitis causis, quia Paulus ait: parentes debere thesaurizare filius. Hoc ipsum

naturæ ius docet, sed prohibet thesaurizare ex auaritia & amore pecuniarum.

¶ Alii verò sunt, qui thesaurizant in inferno: de quibus Paulus ait, quod thesaurizant in diem iræ, multiplicantes scelera sua, & in peccatis perseverantes. Adducit illos dominus ad penitentiam: ipsi vero thesaurizant sibi in diem iræ & reuelationis iusti iudicii Dei, secundum duritiam & impenitentem cor eorum.

¶ Nos verò si Christi filii esse cupimus, nec in terra nec in inferno nobis est thesaurizandum: sed in cælo, ut diuinum ipsius mandatum adimpleamus. Primò, quia ille est tutissimus locus, ab omni periculo violentiæ, & corruptionis præseruatus. Ideo ibi thesaurus nec perditur nec minui vnquam potest. Quocirca Christus ait. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, & hi sunt corpora pauperum. Thesaurum non deficientem in cælis, quo sur non appropiat, neque tinea corrumpit. Ea enim, quæ perpetuo possidenda sunt, libentius acquiruntur: quàm ea, quæ per paruum tempus, sicut relictus ad vitam, quæ in hoc mundo ad tempus. Quemadmodum faciunt hi, qui ex Hispania pecunias in Flandriam volunt traducere, quibus in hac ciuitate datur chirographum, ut in Flandria dentur pecuniae: ita nimirum si pecunias in cælum volueris transferre, & ibi thesaurizare, locus tutissimus vbi pecunias debes reponere in hac vita, ut in cælo retribuantur, ipsi pauperes sunt.

Isti dabunt tibi chirographum, quo & ipsum cælum tibi dent, & non sine multo fenore. In qua re duo debes animaduertere, scilicet, hoc cambium multum excellere id, quo in mundo utitur: nam hic si velis tuas pecunias in alterum locum translatis illidem dari, iacturam aliquam in eis debes facere: nam non omnes pecunias, quas tu in Hispania dedisti, si pauperibus dederis, in cambio cælesti non solum reddetur quod hic dedisti: sed etiam multo amplius non sine maiori fenore. Nemo hic promittit se saluum, & incolumem merces in alia ciuitate, vel regione daturum, nisi bene soluatur ei, qui dedit hoc

Mat. 6.

Iob. 28.

Psal. 31.

2 Co. 12.

Rom. 2.

hoc futurum. At in hoc cambio nulla mercede addita promittit Deus se rem omnem saluam & incolumem redditurū. Ideo thesaurizemus in celo. Primum, quia ibi tutum habemus thesaurum. Secundum, quia in illo loco thesaurus corrumpi nec iniuri potest. Quia neque arugo neque vermium, nec quicquam preterio comparari potest, quia infinitus est. Tertium, quia ille est locus in quem migraturi sumus. Quo circa omnem suppellectilem, & opes conlert, vbi patriam habes. Quæ est ista insania, vt in eo loco vbi bona relinquere, a quo breuiter recedere debes: & illic non mittere, vbi iturus es, & sine fine mansurus? Mercator suas merces mittit, vbi bene vendantur: non vbi dissipentur. Maxima est deploranda multorum insania, qui cum duorum vel trium dierum spatio in hac vira sint mansuri, thesaurizant in patria, vbi hospites, & peregrini sunt: nec congregare curant diuitias in celum, cuius perpetui incolæ debent esse. Nam si aliquem viatorem videres, qui cum vnius horæ spatio in taberna sit demoraturus, parietes dealbarer, omnia studia sterneret, & tecta renouaret, nonne hunc talem timeam, & in animum iudicarem? Si enim die ac nocte in aliam vitam iter facimus: quid est, quod hic thesaurizemus, & frustra pecunias consumamus? Qui in regionibus longinquis habitant, omnes facultates, opes, & diuitias mittunt, in eam patriam, in quam tandem sunt deuenturi: ita nimirum tu, qui celum patriam promissam habes, omnes tuos abores, partes, opes, & diuitias, eo debes reportare: nunc autem & rectores pauperes sunt. Ita fecit diuus Laurentius, qui Decio dixit. Facultates Ecclesiæ quas requisitis in cælestes thesauros manus pauperum deportauerunt. Ideo David dixit. Dispertit dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Ideo non thesaurizemus in inferno, vbi tormenta parantur: neque in terra, vbi fures effodiunt, & turantur: sed thesaurizemus in celo, vbi tute erunt merces nostræ, & vbi perpetuo mansuri sumus.

¶ I thesaurizemus nobis thesauros ex optimo aere, & ex purissimo auro. Nemo

enim thesaurum congregat, ex vili vel auro metallo: sed ex auro vel argento. Moneta aliqua vilis esse potest, vel non in pretio haberi, duplici de causa. Altera ratio est, vel quia coniecta est ex vili, & abiecto metallo: vel quia falsa est. Hac duo monetae genera, non sunt apta, vt in thesauro recordantur. Prima, quia uilis est secunda, quia falsa. Vnde hi, ut ecclesiastica, quæ solum propter Deum non fit, lillissimi sit pretii, propter quam res temporales promereri poteris, non autem uitæ eternæ. Moneta æneæ, ut asse, vel ternucio emere poteris, vel lactucam, velraphanos: equum uero minime poteris, nec sex vel octo ulnas purpuræ, vel scitici. Ita quando ecclesiasticam tribus solidis ab hominibus laudans, & ut uenari possit, manum teretem & gram, las uiles laudes, & honores temporales, cum illa emis. Thesaurizare ergo debes pretiosam monetam, quæ digna sit in thesauro gloriæ reponi, non humanas laudes curans, sed solum uni Deo placere.

¶ Deinde cum thesaurum congregas, & premi digna efficitur, quandoquidem illa uitam eternam emat, ut ipse Christus inquit in Luæ 12. Qui dedit tui vas aquæ frigide in nomine meo, &c. Et quæ Christus uult ut ecclesiasticam faciat, postulat causa, præcipi ut secreto natiua ut nec lintra manus quid extra latiat, sciat. Atque ista ratiua, vbi natiua ut lintra apud te reponat, recondens quod bene ei placuerit. Quæ uerba sunt propria illius, qui abiecit thesaurum ecclesiasticum, de quo ibi loquitur. Qui thesaurizat, quoad hunc potest secreto id latiat, ne fortitan thesaurus in manus iatro uini incidat. Vnde Gregorius. Depradati desiderat, qui thesaurum publice portat, & manifestant nuntius Regis Babylonice acriter & asperum in ipsum sunt animaduertum. Nec ecclesiasticam, nam tuum latias nudi causa, nec enim haec unde possit tui solvere, quia pauper est, ita tota. Deuotione commotus & cæcus ei largire, qui dicitur, & satis apertus ut iocunde tibi possit hic Abraham diuitem noluit a Rege. Nemo cum occupat, & amplius for-

Mat. 10

Mat. 6.

1. Cor. 10

Greho.

11. Et 2.

4. Cor. 10

Gen. 14

Gen. 15

tionem soluere potest, scilicet eodem a-
motu, cumque hoc non possit præstare
nisi creatura, quæ rationis est capax, nõ
debes cor tuum captiuare rebus huius m-
di. *Thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum.*

Thesaurus tuus, est tuus amor. Summa

*beremus. Solum Deum diligere debes
propter se ipsum: quia summum bonum
est, & centrum tui cordis: creaturis autẽ
tanquam seruis debes vt, referens illum
amorem in Deum, & in ipsum ordinan-
do. Si hæc terrena bona dilexeris, tanquã
mundanas ordinem naturæ perueris, &
dignus es grauissimo supplicio. Creauit
Deus hominem ad sui similitudinem: vt
suum simile diligat, quæ natura est, vni-
uscuiusque animalis, vt vel ita cum in bo-
nis terrenis nullum inueniret homo, qđ
sibi assimilaretur, in suum creatorem se
conuerteret. Quam obsecro similitudi-
nem habes tu cum diuitis? Quid anima
tua cum auro habet, quod cor lecti pos-
sit? Deum igitur (cuius similitudinem
geris) teneris diligere: non autem hæc
terrena bona. In omni tempore, quo la-*

Gene. 1

Gen. 3

Exod. 2

Dan. 4

*rob habuit liberos ex Lia, & ex ancilla,
nunquam recordatus est ire in patriam
suam. nam rerum terrenarum amatores,
his exterioribus intenti eorum obliui-
scuntur, quod vera patria, & verus locus
qđ est. Atque cum in hunc mundum
incepisset, statim in patriam suam rediit.
Mortuo Rege Aegypti clamauerunt He-
brei ad dominum, & exaudivit eos.
Sed cum Deum ante mortem regis Aegy-
pti vocauissent, noluit suis orationibus
aures accommodare: Boni, & mali om-
nes dominum in suum auxilium vocant:
sed malos Deus non audit, quia non in-
terfecerunt Regem Aegypti, qui amor
est huius rerum terrenarum. Amorem
à terrenis, & mundanis semoue, & illi
creatorem tuum colloca: nam talem te
habere debes, qualis est ille, quem tu di-
ligis. & bona quæ sunt in eo nuno, & excessi-
ue prosequeretur amore, in campis suã
vitam degit beliarum more: cumque p-
nitentia ipsius animam subiret, imagi-*

*quæ per peccatum maculata, & defecda-
ta erat in pristinam, & antiquam pulchri-
tudinem restituit. Creauit Deus cælum,*

Gene. 1

*terram, Solem, Lunam, & ceteros omnes
planetas, quæ omnia valde bona esse di-
xit. At vero cum omnia hominem condidisset,
nec malum nec bonũ ipsum appellauit.
Sed ceteris aliis creaturis, imo multo præstantior, &
excellenter, quid est quodcum reliquas
omnes creaturas vidit et dixerit esse bo-
nas: at de homine nullum scimonem fe-
cit, quandoquidem dignitate, & virtu-
te reliquas omnes superabat? Non lau-
dauit hominem, nec dixit bonum esse, nõ
que malum quousque ipse homo opera-
reretur, & veram vellet vitam eligere: at-
que ita secundum electionem nomen illi
imponeret. Si bonum diligis, bonus es:
sin verò malum, malus iam effectus es.
Solut homo eligere potest, cum sit liber,
quodcumque ipse voluerit, & si
arriserit. siue bonum id sit, siue malum.
Voluit dominus videre prius, cui rei &
studio animum suum homo applicaret:
vt sic de ipso loqueretur: quam pot-
tem nulla omnium creaturarum habet
præter ipsum hominem. De multis i-*

Rom. 1

*incorruptibilis Dei, in imaginem homi-
nis corruptibilis, autem, quadripedum,
& serpentum. Contemplare igitur o
homo improvide, & omni prorsus men-
te carens, quas figuras, & imagines in a-
nima tua depingis, quando mundanas
res huius seculi nimio prosequeris amore.
Propria, & naturalis animæ habitatio
ipsum cælum est: vbi cor tuum, sonitu-
sinem, & curam omnem reponere debes
animi affectu, & desiderio, secundum il-
lud Apostoli. Conuersatio nostra in
cælis est. Ne oblecto thesauros, & di-
uitias huius mundi cupias, & affectes: quos*

Phil. 3

*hic repræsentat. Qui vero contrarium
fecerit, lapidabitur, vt Acham, damna-
tione æterna. Deum igitur diligamus
si recte thesaurizare volumus: potest e-
nim ipse, & in hac vita, & in futura nos
amplissimis fortunis auctos, ac locu-
pletatos reddere. Sed iam ad contex-
tum.*

Infu. 7

Sunt

Sint lumbi vestri præcincti. Inter omnia remedia, quæ conferant, & conducant ad semouendam, & depellendam a nobis auaritiā: illud potissimum, & præsentaneum est, scilicet memoria mortis. Hæc enim optima magistra est, quæ rectè ostendit & docet, quā parum profit in hac vita amplam & pinguem diuitiarū fortunam habere, & cum adueneris ostendet omnia hæc vanitatem esse. Vnde Salomon. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cū venerint, vanitatis arguentur præterita. Vera quidem illa sententia est diui Hieronymi, quæ dixit, Facile contemnit omnia, qui semper cogitat moriturum. Si verò ad id omne quod Christus in superioribus adhuc prædicauit, oculos conuerteris, inuenis facile hoc, quod nūc dicit, rectè quadrare cum his, quæ superioribus tractauit. Admonuerat reticendum esse omnem curam rerum temporalium: ideo ostendit nunc, ut memoriam mortis ob oculos semper habeamus: ut semper bonis operibus animos applicemus, quod id quidem ignoramus quādo sumus morturi: & quando dominus sic venturus, ut rationem exigat vitæ nostræ. Hæc enim contemplatio ceterum faciet omnes res temporales, & eorum sollicitudinē & curam abiecit, & quotidie nos alliciet in diuitiarum rerum amorem. At ergo, sint lumbi vestri præcincti. Accingere lumbos, est viriliter aut expedire aliquid agere, aut se ad minulrandum expedire: quia is, qui summa cum diligentia & solertia minultrare cupit, ne vellesint impedimento, illas accingit. Sic legimus in quarto Regum Eliseū dixisse Giezi. Accinge lumbos tuos. Hoc est fac ut expeditis his & diligēs ad opus quod præcipio tibi. Iob euā inquit. Accinge nūc ut vir lumbos tuos. Id est, esto expeditus, aut fortis, & virilis animus seipsum ostende. Idē itaq; est præcingere, quod præparare mayaræ yaxo, Vnde præcinctos, eyxōsais strenuos & expeditos dicimus. In rigore grammatices hoc significat verbū præcingere: nihilq; aliud voluit Christus his verbis insinquare: quod infra clariū parebit ex eo quod dicit, seipsum declarans & applicis

similitudinem. Ideoq; estote parati, quia quæ hora, &c. Et de se ipso dicit, Præcingeret se. Hoc est expediet se ad ministrandū. Sic Tobias Angelum præcinctum ad ambulandum inuenit: quia paratus erat ad iter agendum. Et beatus Petrus ait. Estote parati succincti lumbos vestros. Et alie multæ authoritates & testimonia scripturæ factæ adduci potuissent ad hanc re confirmandum, quæ longum esset recensere. Satis enim ex dictis ostenditur, quā violenta sit illorum explicatio, qui hunc locum de callitate in literali sensu interpretantur. Vult itaq; dominus dicere. Parate vos diligenter & præcingite, quoniam modum latere consuevit, qui negotium aliquod sunt aggressuri: velles enim largæ impedimento sunt, ad bene ministrandum. Quare dominus significare vult, ut obstacula & impedimenta bonorum operum auferamus, quæ peccata sunt: vel sic quando dominus venerit, paratos, & prouisos nos ipsos inueniat. Tunc enim lumbos præcinctos habemus cum præparamus conscientias nostras, & eas a peccatis mundas reddimus. Velles largæ & discinctæ impediunt ministrantes: atque ita similibus est rerum temporalium amor, qui impedit Dei obsequium, & memoriam mortis a nobis tenet. Præterea cum iubet, nos præcingi docet, ut passiones nostras & appetitus rationi subiciamus, ut vel sic quando dominus venerit, digni simus, coram ipso apparere. Non dicit, quod nudi ambulemus, quia per peccatum hæc passiones nobis quasi naturales sunt, nec omnino eas a nobis semouere possumus: sed vult, ut eas præcinciamus, & rationis, rationisq; las subicientes, & carnem spiritui. Vitam nullo modo transigere potes, nisi māducaueris: at verò manducans, præcinge gulam abstinentiæ freno. Siu alios honores & dignitates te consilium videri, & vitam præcinget, quibus humilicognitione. Quod etiam Paulus recte consultit, dicens mortificate membra vestra, &c. Ioh. ioh. quinque res est iup. Ioh. ioh. dicit versus solem: quod tu facere debes si crucifixus coram sole iustitiæ Christo Redemptore nostro omnes tuæ carnis appetitus, & quinque sensuum acres & for

Mat. 24.

Iob. 5.

1. Pet. 2.

Ecclesi.

Hier. ad
Paulinu
cap. 8.

4. Re. 4.

Iob. 4.

Colo. 3.

Ioh. ioh.

te.

tes impulsus. Deniq; si vestis non sit præcincta à vento cleuatur, & rapitur. Ita nimium homines, qui cogitationes suas non præcingunt sui ipsorum humili cognitione, elati superbia quocunque ventis tactis vento huc, & illuc feruntur. Imaginatur quis turres venti, & in cogitationibus suis deuanescit, & omne quod cogitat vanum est, nullum habens fundamentum, sed solum in sua imaginatione. Et hinc iste intus tantus, & tam in perisui vestituum modi, nam homines noluunt se præcingere, & componi cum re, quam habent. Solent enim multi parentes filias suas ab incunabulis in tantam vanitatem constituere, atque in tam luppeticos vestitus & cultus, ut quando illę nubere volunt, nulla iam dos superfit: atque ita omnis mundus iam iam ruinamatur, ut pote qui suas cogitationes, sumptus, & apparatus non vult præcingere bene per amorem. Iam præcinegebatur, cum dicebat. Habentes alimentum, & quibus tegamus, his cōtenti sumus. Iam præcingamus nos, vitia deprimentes, & in terra domus, & in terra cogitationes pessimas, & vanas, quidam per se habent, sed non tamen, sed minus, ut par est Deum venturum expectemus. Sed quia non satis est tollere impedimenta, & a malo recedere, sed etiam est opus recta, & sancta operari, iuxta illud, Diuerse a malo, & fac bonum, subdit illatum Dominus dicens.

Psalm. 33

Et lucernæ ardentes in manibus vestris. Hoc est bona opera facientes. Non satis est, ut mala vitetur, sed ut bona opera faciat. Nam si dominus aliquis seruum domi haberet, qui nullam iniuriam nec malum alicui intret, nihilque in ministerio domus nec heri faceret, proculdubio iste talis inutilis daret, & a domo eicere retur. Sic opus est, ut tu qui habitas in domo Domini, non solum nocua vitas, sed in eis, quæ spectant ad domini seruitium, te ipsum debes exercere. Sed singula hæc videri iam veniunt consideranda.

¶ Primo lucernæ vocat opera nostra bona, nam hæc illuminant nos, & viam aperiunt in patriam illam beatam. Quæ admodum iacere incensæ in nocte viam ostendunt, ut per eas ad lucem perveniamus.

bona opera, & pura, & sincera vita hominis intellectum illuminant, & viam cœli manifestant. Quæ circa divinus vates inquit, A mandatis tuis intellexi. Quasi diceret. Mandata tua tui ipsius cognitionem mihi dederunt. Vis ne in cognitione Dei non allucinare? Mandata ipsius observa. Ita vivas, ut qui sub vexillo Christi Domini militas, & ego promitto, & idem do, quod nunquam in multos errores, nec hereses incideris. Intellectus enim bonus omnibus facientibus ea. Qui legem domini observat, in ea nunquam errabit. Præceptum Domini lucidum illuminant oculos, & intellectum dat parvulis. Et Sapiens etiam inquit, filiorum semita, quasi lux splens. Mihi vero in tenebris, & misera caligine ambulavi. Domine Domine, & cetera, & cetera, quia Domino peccaverunt. At verò boni sui bonis operibus scriptos illuminant, & alios, de quibus operibus Salvator dixit, Iteceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona: & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Quæ admodum ille, qui noctu tacem accensam portat, non solum se ipsum illuminat, sed alios multos: ita boni non solum sibi utiles sunt, sed tui sanctus exemplum dant, & quid illos oportet facere, ut salvi sint. Averte autem ne hauris illis sis, qui cum mambusa tergo relictis faciem percutiunt, & non vident, & cetera. Lumen ante te ferat, si videre cupis quam via gradaris. Ita sunt multi, qui toto vitæ discursu, nec buccellam panis in elemosinam erogarunt, nec in vno bono opere se exercuerunt, quousque adveniente morte hæredibus præcipiunt, multa pia opera adimpleri, & elemosinas erogari. Lumen ante te porta, per quod bona opera ista in hac vita intelliguntur, nec lumen post te ferat, expectas illud tempus, in quo post obitum tuum multi pauperes ex substantia tua inducantur. Morti vitam sequitur, & ita, ut vixeris, morieris. Iam quæ vita finitur, hæc lumina bonorum operum te ipsum comitantur, & te in vitam eternam adducunt, an deum insequamur. Quæ triuulium tui gradus, ut, duobus vel tribus gradibus te movetur,

Ps. 118.

Psalm. 4

S. Phil.

Matt. 5.

trouertit, atque ita sine vilo periculo in
alteram partem trāsit. Mors est transitus
quidam periculosissimus, quo quidem ex
hac vita in aliam sumus inigraturi, atque
ita opus est, vt si illum transgredi volueri
mus sine periculo, eum contemnemus,
in hac vita mortem ipsam prae oculis ha-
bentes: nam qui hoc non faciunt, incide-
re solēt in scopulorum interitum, vbi brachia
franguntur simul, & caput. Itaque hae
bona opera in vita faciamus ferentes lu-
mina coram nobis. non expe iantes mor-
tis tempus, in quo fortē nullus dabitur lo-
cus bonis operibus faciendis.

Quod ubi feceris secundo, quod non solum dixit. vt habeamus lucernas, sed etiam, vt sint ardentes . Quod quidem dixit propter duas proprietates, quas habet ignis. **I**n primo dicitur, ut scilicet deo illuminat . Propter primum dixit ardentes , nam non sufficit, vt bona operafacias, sed oportet, vt igne charitatis incendantur : nam opus aliquod quantum illud excellens sit, nisi charitate fiat, nullus est valoris nec momenti, neque dignum est vita æterna. Vnde Dominus Pauli, Si distribueris substantias meas in cibos pauperum, charitati autem nō habuero, nihil mihi prodest. Sola hæc opera, quæ sunt in gratia, & charitate maximi sunt & aloris coram Deo, & hac mone ta emittitur cælum. Opera enim nostra vilissimæ reris, & sordidissimi sunt. Omnes iustitiæ nostræ (inquit Propheta) tanquam pannus menstruatus . Et Paulus. Nō sunt passionibus huius sæculi cōdignæ, &c. Omnes namq; vires nostræ non sunt sufficientes ad consequendam vitam æternam . Ac si in hoc viliissimo gēre, id est, si in operibus nostris stemmata Regis illius cœlestis incupseris, hoc est, si facta fuerint in gratia opera tua, tanquam vsuaria monera, poteris cum illi regnum cœlorum emere de congruo. Secundo lucerna ardens luce, atque ita vt i Dominus, vt omnia opera nostra luce diuinæ legis examinentur . Examinandum est, quod Deo tribuimus. Agnus paschalis, qui in decima quarta luna erat immolandus, adducebatur decima die, & examinabatur, an in eo esset macula, quæ potest illū a conspectu Domini deterere . vt doceret

nos, quanta diligentia, cura & sollicitudine actiones nostras debemus examinare, vt coram Domino possimus eas offerre. Sic in prima mundi constitutione Dominus lucem examinauit, & vidit, quod esset bona: vt insinualet non solum praua opera verum ea, quæ natura sua bona sunt ad vnguem esse probanda. Nam potest opus aliquod bonum esse in genere mortis: quod si non fiat debitis circumstantiis, iam malum efficitur. Sed de his in capite precedenti distulerimus.

¶ *Observa tertio, quod præcipit has lucernas ardescentes in manibus vestris. Præmo dixit, quod habeamus lucernas: secundo ardescentes. Tertio autem dicit in manibus tenendas esse. Multi namque has lucernas habent, & ardescentes, non in manibus, sed in corde, nam in animo fixuræ immotæquæ habent, se vitam rectam & æturos, & divinos futuros homines: nunquam tamen id opere complent. Alii non parum in bonis operibus figurati sunt esse, ut sua peccata lateantur, & quod aliena relicturæ: nunquam tamen id virtus temoveritur, sed in peccatis suis hærent. Sicut porta vertitur in cardine, ita piger in lectulo suo. Ita simpliciter hi suis virtutibus tranquilli, & quieti sedent, etiam si pariter, & illic in bonis operibus quando multiorum obituus suis oculis contemplantur: sed non id efficiunt, quod volunt, ut copiam recipiant. Alii tamen lucernas ardescentes in cordibus habent, non vero manibus. Alii vero hæc bona opera in lingua habent, de bonis operibus, & de bonis viris instruendo: at hæc bona opera non portant manibus suis, quia quæ ipsi prædicant, non faciunt. Omnes latantur, & gaudent, de bonis operibus, & sanctos legere: sed non ad hos, qui gloriantur legem Dei continuè in ore habere, pauper & egenus accedunt, elemosinam petiturus, nec buccellam panis dabunt, & sæpius inveniunt hos inanis repidos, & inertes ad divina præcepta adimplenda, quam alios rusticos, & mediæ plebis homines. Aduerte obsecro, quod vult Dominus, ut hæc lucernas ardescentes in manibus habeatis, ut quemadmodum loquens, ita facias, & bona opera facias.*

IACO. I.

Cum sanctis verbis ambulent. Aduersus priores ait Iacobus. Auditor verbi, & nō tantum comparatur vobis, sed etiam vultum natiuitatis suæ. Audiunt istū verbum Dei, & sanctis propositis, & cogitationibus afficiuntur: quia operibus, ea non exercent, sed peius damnantur.

Sap. I.

Aduersus autem secundos qui legem Domini in ore habent, non in manibus, Salomon dicit. Sentite de Domino in bonitate: & in simplicitate cordis quærite illum. Non sentiunt simpliciter de Deo, quæ sine operibus beatos se futuros præsumunt: inanes relinquuntur isti, & sine v. bonitate, &c.

1. Pet. I.

potiorum Petrus etiam inquit, Cui omni præsto sunt hæc, excus, est maius tentam: obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter, &c.

Rom. 2.

bona opera, &c. Vnde Paulus. Non auditores legis iusti sunt apud Deum: sed Lectores legis iustificabuntur. Et iterum,

1. Co. 5.

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi: ut referat unusquisque propria corporis prouersus, sive bonum, siue malum. Et Ioannes. Opera enim illorum sequuntur illos. Tertio addidit in manibus vestris, aduersus eos qui restitutiones fieri mandant a testamentariis suis. Isti non habent lucernas in manibus suis, sed in manus alienas eas con-

Apo. 14

tribuant: cum bona opera, elemosinas, & restitutiones, quas ipsi deberent facere, aliis relinquunt. Sed de his alias ducendum. Quod igitur iam dixerat, scilicet, ut similes prout, &c. ad hanc rem non certam in manibus nostris, quædam similitudine nos suadet, dicens.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptiis.

Optima, & oppositissima quidem ad propositum. Vnde, & prius, & postea, & similia quæ dominum expectat, ne sciens quando dominus sit venturus, omni tempore in expectatione manet. Ideo nos oportet semper rectam viuendi normam, & rectam operum, & vitam applicare, ut pote qui Saluatorem expectat. Vnde, aduersus negligentem, & non manifestissimam esse solania, si pauper

qui solum argentum haberet, magnas ciuitates, & pulchra ædificia videns, alia similia velles, ipse ædificare? Diceret statim isti, Iuliane nōne vides hanc esse apertam insaniam? Quibus pecuniis hæc ædes vis construere, cum nec assem ad ex-nandum habeas? Tu igitur maiori insania es taxandus, qui cum tam pauper temporis sis, ut nescias an crastina die sis victurus, magna tecum machinam dicēs, Anno venturo hoc, & illud faciam, postea vero hoc faciam: & in senectutem hæc congregabo. Hoc idem alius insipiens, & amens secum cogitabat, & dicebat. Attinga mea habes multa bona reposita in annos plurimos, &c. At vocem audiuit dicentem. Stulte hac nocte repentem animam tuam, & hæc quæ parasti, cuius erunt? Quia vidisti senem transiitum, qui septuaginta, vel nonaginta annis vixit, tu vero cum viginti quinque habeas, tecum reputas quid facturus sis in reliquis multis annis qui tibi restant, nō respiciens te forsitan venturo die moriturum, cum nullam obligatam tabellam Deus tibi dederit, qua hora, vel quo die sis moriturus prædicentem. Et liquidem qui dominum suum expectant, nescientes quando venturus sit, omni tempore parati sunt: esto etiam illis, rectam vitam in omni tempore agents.

Secundo, qui dominum suum expectant, & non vrbani neque decens erit hospitium, si mortui lucernis ipsi expectant. Virgines illæ statim interierunt, quia lucernas suas non habebant ardentes, quod idem Christus in hoc loco docet, ut sancta opera labeamus, igne amoris diuini facta, & diuina charitate incensa, obuiam ipso nostro animarum faciamus. Et si liquidem incertum quod die, quæve hora sit ventus-

Mat. 25

rus, confidentiam mundemus ab omni inquinamento malorum, & animam nobis velibus induamus, vt velibus nuptialibus induta coram sponſo audeat appa-
 re, & mēſa accumbere cum reliquis ad conuiuium inuitatis. Non pueri, & negligentes ſumus vt virgines illæ fatuæ, quæ media nocte oleum inquirebant, ſed potius ſemper habemus ardentes lucernas, quibus iter ſponſo, & nobis magis illuſtretur. Hoc igitur modo prudentes virgines ſponſum exceperunt. Perierunt namque fatuæ illæ virgines, nam cum tempus illis concederetur, vt ſe aduentui ſponſi parare poſſent, illud amittentes, ecce ſponſus venit, & illæ nihil parauerant. Et denique vt vno verbo omnia dicta complectar, Chriſtus hic docere vult, vt non in vtriuſque auri dormiamus, ſed ſemper ſanctæ & caſtæ viuentes, dominum expectemus: ſi quidem neſcimus quando venturus ſit. Neque poenitentiam in craſtinum differamus: cum nec vnam horam vitæ certam nobis poſſimus promittere. De quadam anima ſancta ſub nomine mulieris, Sapiens dixit. Manus eius extendit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fuſum. Interrogauerat prius Sapiens, Mulierem fortem quis inueniet? Et poſſouit eam innocentem, fortem nam appellauit, quia apprehendit fortia: & forti tudinem eius in id conſtituit ſcilicet, quod digiti eius apprehenderunt fuſum. Quæ vires ol' ſecro ſunt fortes, & robuſtæ, manus ad fuſum applicare? Si diceret enſem, vel haſti armis: vel leones, & immanes tigres manuſque dilaniſſe, vt Siſon, & David conſueuerunt tacere) vel ſi diceret aduerſus fortes gigātes, & potētes barbaros arma induiſſe, bene quidem dictum videbatur. Sed inquit, Digni eius apprehenderunt fuſum: quod quidem opus ad vires imbecillas, & languidas mulieris videtur pertinere. Sed ſi rectè id animaduertetur, magnū quidem opus, & inſigne eſt. Quocirca notare debes, quod in colu ponitur linum veſtana ad nen lūm: in fuſo vero ponitur quod iam ſilum factum eſt, & elaboratum. Interrogabis forte yſurarium vel concubinarium, meminerit ne, an aliquando ſit moriturus, & an

cogitet futurum esse, vult salus sit: ad quæ interrogationem respondet, se vitam iam melius mutaturum, & de peccatis confessurum, & ita saluus fiet. Hic talis sine dubio manus ponit in colu: quia cõfidit, non in operibus, que facit, sed in eo, qui facit, & est. At vero homo iustus, dominum suum vigilanter expectat, & con- fessus est peccata sua, & domum domini in corde suo consultat, & post opera, ipse facit. Et hic talis manus iusto applicat: id est fretus est illius operibus, que iam efficit. Mulier amens manus in colu ponit: prudens vero in iusto. Nam anima sancta iusto: dominum resta conscientia, & sanctis affectibus operibus expectat: ut amens, & sine intellectu stulte dominum expectat, cum eis operibus, que confidit posse facere, que fortassis nunquam faciet. Quando dominus venerit, iam omnia parata esse debent: nam si cum iam ipse olum pulsât, velis tu ignem accendere, domum sternere, & parare omnia: sine dubio dominus portas frangat, & seruos suos in carcerem detrudet. Aduerte ad stultitiam, quod forsitan hodie venier olum animæ tuæ pulsaturus. & repente morieris. Expectas ne cum iam ipse adueniet, cum iam parata sunt omnia: tu propterea penitentiam, & esto similis dominum expectantibus, quando reuertatur a nuptiis.

¶ Tertio, qui dominum suum expectant, interim dum non uenit, de ipso loquuntur, quid magis ad ipsius obsequium conducat, animaduertunt, considerant, que magis ipse palato possint satisfacere: & dicunt nocte preterita in tali, uel tali oppido mansit, nunc a nobis distat quatuor uel quinque leucis, bene possumus iam obuiam exire. Ita nimium omnes nostri sermones, & loquelæ de Deo deberent agi, quomodo in ipsius obsequio retinuis, & sanctius nos exercebimus. Sed iam nunc cum multi non Christum, sed diabolum expectent, de ipso sermonem ineunt, iurando, mentiendo, & sanctum Dei nomen blasphemando. Qualem dominum quisque expectat, talem sermonem exorditur. Aues cum uolare uolunt alas expandunt: sic

nos qui dominum expectamus cordis, & desiderii nostri alas in cælum debemus extendere. Illi duo Cherubim alas suas expandebant. Ita semper debemus ardenti desiderio, & vehementi amore in ipsum Deum inflammari, horam expectare, in qua finietur peregrinatio nostra. Hinc illud est, quod Abraham in ostio tabernaculi sedebat, & Elias etiam in spelucae ostio. Sic nos in ostio huius vite mortis consideratione dominum expectemus, vt Abraham, & Elias, nam si ita expectamus, quemadmodum & illi, nos etiam excipiemus.

¶ Quarto dominum suum expectantes, domum omnem parant, sternunt, & mundant. Sic nos qui dominum expectamus, intellectum nostrum debemus inducere ipsius Dei cognitione, & voluntatem sancto ipsius amore, & memoriam omnium bonorum recordatione, quæ ab ipsius liberali manu semper accipimus. Nam cum infelicitate, & miserie perditum essemus ob peccatum illud primi nostri parentis, ipse nos redemit tanta perfectione, vt Paulus dixerit. Vbi abundauit iniquitas, superabundauit & gratia. Nam morte sua colorum ianuam aperuit: & resurrectionem carnis donauit. Nam & si morte nobis reliquerit, infirmitates, & labores id effecit, vt his vexati infirmitatibus, ad ipsum vnicum praesidium, & remedium nostrum contugeremus. Perfectos nos condidit, & perfecte nos redemit, & ita voluit, vt semper ab eius diuina providentia penderemus. Pullus enim quantumuis paruulus sit, perfectumque animal est: nihilominus multas necessitates habet, quibus coactus, matrem quaerit, & ad ipsius auxilium contigit. Ita similiter Deus cum nos creauisset, & redemisset modo absolutissimo & perfectissimo: voluit nobis relinquere has misérias & labores, vt vel hi nobis essent occasio maiorum meritorum, & abundantioris, virtutis corona. Quod si deus in naturalibus rebus conspicitur, sed etiam in eis quæ arte fabricantur. Nam si pictor aliquis figuram aliquam pulchram, & excellentem depingeret, & hinc line oculis reliquisset: clarum est, quod si haec unago lentum haberet, & loqui pos-

set, quod a pictore oculos peteret. Ita cum perfecte & absolute Deus nos creasset, & redemisset, nihilominus voluit his miseris, & laboribus subici, vt ad ipsum contugeremus, cum imple facientibus quantum vires suppeterint, non deficiat.

¶ Quinto dominum expectantes est felicitas conspicua, & speculantur, huc & illuc, an veniat ita nos cælum ipsum aspicere debemus, & propter illud inspiraret: nam Dominus ibi adest cum Angelis, & sanctis suis. Quod sanctus Dauid considerans, inquit: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in caelis. Misera, & infelix, est conditio nostra, qui cum tot tantaque bona semper a domino accipimus, nunquam oculos in cælum ad benefactorem nostrum conuertimus. Si aliquis homo iter faciens lassatus ab itinere iuxta turrin accederet, & ibi iacenti, ab altitudine turris bonum vinum, sufficiens cibus, & multa condimentata iactarentur, quibus sitim suam & faimen expleret: semperque hic homo oculos delixos haberet in terram, nec in altum turris aspiceret, vnde tanta illi bona veniebant: nonne immanem bestiam & omni prorsus uento carentem hunc hominem appellares? Quia igitur fieri potest, vt tu, qui tota tua vita a domino accipis, in cælum tuum, & desiderium in ipsum non eleues? De his diuinus vates, inquit, Oculos suos itaauerunt declinare in terram. Nos vero tanquam qui expectant dominum suum, oculos ad Deum conuertamus. Sed multi iam sunt (quod sine lamento non possum proterre) quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt, iniuncti Crucis Christi Iesu: qui ita viuunt, ac si Deus nunquam esset venturus: & ac si non crederent, quod deus venturus esset, & in cælum remanere. Si hominem interrogares in lecto iacentem, an aliquem expectet, & responderet quod non, ex negligentia ipsius tuum faceret. Ita sunt multi Christiani tam negligentes erga ea, quæ ad ipsorum salutem pertinet, vt facile iudicare possis, quod hi nunquam Deum venturum expectant, & quod cælum non esse iudicet, nec aliam beatorum patriam. Impugnauit

Ps. 121.

Psalm. 16.

Phil. 3.

Deu. 32.

tus est, dilectus, incrassatus, dilatatatus, &c. Sequitur. Dereliquit Deū factorem suum.

¶ Obserua autem, quod dicit expectantibus Dominum suum. In quo videre oportet, quod Deus, qui venturus est a te, quo litans & quod tu sis Derita vt vere possis dicere cū Dauid. Tuus sum ego, saluum me fac: quoniam iustificationes tuas exquisiui. Rarus est in terris, qui possit dicere Deo. Tuus sum ego. Illi enim verē dicere poterit, qui toto affectu & tota mente Deo hæret. Nunquid hoc dicere poterit audus peccator: & qui meretrici adheret? Ille quidem mundum cogit & mundana querit, sine dubio mundi est: sicut & diaboli, qui ei deseruiunt. Venit libido, & dicit. Meus es tu, quia ea, quæ corporis sunt & concupiscentiæ cogitas. Venit auaritia & ait. Meus es tu: quia pecuniis studes. Et sic luxuria, & reliqua alia vitia. Quomodo ergo tu qui talis es, poteris dicere Domino, tuus sum ego? Et statim addidit. Quoniam iustificationes tuas exquisiui. Hoc est. Nihil aliorum querui: tantum quæ tua sunt coram. Alii monilia querunt, aurum, argentum & lapides pretiosos, dignitates, carnis illecebras, & inimicorum vindictam: ego autem iustificationes tuas exquisiui. Nescio possidere, nisi quod tui iuris est. Tuus sum, quia portio mea non in huiusmodi terrenis, sed in te solum. Hunc ergo qui multis nominibus dominus noster est, expectemus, & ea opera in hac vita faciamus, quæ ad verum dominum spectant.

¶ Deum, vt ad alia procedamus, obseruandum est, quod non dicitur hic dominus venturus tanquam iudex, vel alio modo, sed reuertens a nuptiis, Dominus qui a nuptiis reuertitur, alacris, lætus & iucundus venit, ad inuisendum suos. Sic expectaturi sumus dominū ingenti letitia, ita vt in nobis nihil sit, quod corda nostra tristeret, neque sponsi præsentiam ostendat. Multi nanque sunt, qui Deum expectant non tanquam sponsum, sed tanquam acerrimum iudicem. Expectant, ut inquam reuertente a nuptiis, qui rectam & lætam habet conscientiam: ac qui deprauatam non habet, tanquam iudicem

sumetem vindictam. Thesaurizans in diuitiis & vindictæ, inquit Paulus. Thesaurum congregas, peccata peccatis addens, & in inferno diuitias cumulas: vbi congregatæ sunt iræ Dei. Expecta igitur dominum non tanquam iudicem, sed tanquam sponsum reuertentem a nuptiis alacri & læta mente: ne super te adueniat thesaurus iræ suæ, sed thesaurus pacis & misericordiæ. Causam verò cur sic eum debeamus expectare subdit, dicens.

Vt cum venerit, & pulsauerit, conuersum aperiant ei. Qui non sunt parati, ad excipiendum dominū ipsum iuxta ostiū expectare faciunt: quia isti nō faciūt tria illa, quæ solent fieri ab eis qui dominum expectant. Præterea iusti cum sint parati, statim aperiunt, & Christum iudicem hilari & sereno vultu suscipiunt. Talis fuit Paulus, qui dixit, Cupio dissolui & esse cum Christo. Et psalmista. Hæu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Hinc & Iacobus ait, Patiētes estote vsque ad aduentum Domini, & confirmate corda vestra: quia aduentus domini appropinquit. At verò mali cum non possint de sua vita rectam rationem reddere, cumque timeant corā iudice sistere: dilant mortem quantum possunt, corpus lautis opiparisque ciborum generibus pascendo, vt si possent, in perpetuū in hac vita permanerent. Mulier adultera quæ domi adulterum habet, quando maritus ad ostium pulsat, non ita cito aperit, sed tardatur, vt interim abscondere possit adulterum. Ita mali quantum possunt tempus distendunt, vt mors non tam cito adueniat: nihilominus tamen non poterunt impedire, quominus Christus ingreditur, & adulteria & peccata sua videat, iuxta illud psalmi. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Boni autem cum sint parati aduentu sponsi lætantur: mali verò agrè ferūt & detinentur. De bonis verò qui statim domino aperiunt, & parati sunt, inquit Dominus.

Beati serui illi, quos cum venerit dominus inuenerit vigilantes. Igitur opus est, vt semper vigilēs: quia nihil refert bene antea vixisse: nam qualis in morte inuentus fueris, iudicaberis. Quid prodest obsecro, si seruus tota nocte vigilēs, &

quando

Psal. 118

Phili. 1.
Psa. 118
Iaco. 5.

Psal. 9

Rom. 2.

Stelin Luc. Tom. 2.

quis? Non venit dominus inueniat eum dormientem? Nam si prius dormisset, & quando dominus accederet inueniret eum vigilantem, utique parceret illi.

1. Re. 9.

Saul vigilauit toto tempore, quo bonus fuit: sed quia quando dominus venit, inuenit illum dormientem, in infernum eum detraxit. Ita etiam Iudas vigilat accedens ad Christum: at quia obdormiuit in fine vite, condemnatus fuit. Bonus ille latro, qui Christum in cruce confessus est, multoties dormire solebat: sed cum veniens dominus inuenisset eum vigilantem, in gloria manifestatus est. Q. 2. 1. 1.

Mat. 27.

Luc. 23

ius rei basis, & fundamentum est, quod vigilemus, quando ipse venerit. Bene viuere in scriptura dicitur vigilare, ut etiam status peccati somnus. Ideo Paulus. Vigilate iusti, & nolite peccare. Et siquidem nescimus quando vocandi sumus, omni tempore vigilemus: nam qui vigiliam pro-

1. Co. 5.

terdunt in mortis horam, & preuenientiam eiusque dilataant, similes sunt illis, qui longius nauigaturi, nihil secum asportant, a portu discedentes, recordantur eorum, quae necessaria illis sunt: cum iam non liceat, retro progredi. Sic iam morituro nihil eorum agere licet, dum in extrema agonia hora est constitutus, quae omnia uiuens, si uellet, potuisset periclitari. Cum igitur incertus sis qua hora nauis a litore debeat discedere: fatuus, & stultus es, si omnia quae tibi necessaria sunt, summa cura & solitudine non paraueris. Si enim tunc quando iam mors urget aliquis quae salutariam & bonam, & nere incipiat, & texere: forsitan quando tela necessaria fuerint, parata non erit. Quocirca operae pretium est, ut in hoc tempore, quod modo tibi liberaliter conceditur, texere incipias & laborare: ne quando Christus adueniat, te ipsum in somno peccatorum in uitam aurem inueniat dormientem. Ideo beatus Paulus. Redimite tempus, quoniam dies mali sunt. Occasionem temporis, qui tibi dominus offert, arripe, ad agendum

ut contenti sitis in carnis uoluptatibus, ut captiuum sit in carnis uoluptatibus peccatorum, consilium Apostolus, ut solliciti cura & diligentia ipsum redimamus, ut possit iustitiam suam persequi. Bene quidem ipsum appellauit captiuum, & opus illi esse redemptione: nam annis male consumptis, & quum est, ut correspondeant sancta atque bona opera. Nec dicendum est, cras istud faciam, subinde repetens: nam fieri poterit, ut hodie moriaris, & tunc illo prorsus remedio permanearis. Ita uiuere debes, ut tempus hoc praesens pretium sit, & redemptio illocum annorum, quos inique & peruersè consumpsisti: & siquidem tempus tibi fuit, in quo peccatis totum te tradidisti, iustum est, & rationi consentaneum, ut tempus quod per peccatum erat captiuum, redimamus. Nam in hoc consistit nostra perfectio, & claus totius damni vel commodi nostri: ut unusquisque tempus ordinet secundum suam uiam & uocationem. Et ratio quam subdit Apostolus in superiori autoritate ita est, scilicet, quod dies sunt mali. Omne quod Deus fecit bonum est, ut ipsa scriptura inquit. nam ex manibus tantae bonitatis & clementiae, nihil exire potest, quod optimum non sit. Beati igitur erimus si tempus rectè consumplerimus: ut cum Christus uenerit, inueniat nos vigilantes in statu gratiae. Et quid laetetur scitis vigilantibus. Amen dico uobis, quod praecingit se.] Hoc enim se ipsum parabit, ad ministrandum illi.

ipsam appellauit captiuum, & opus illi esse redemptione: nam annis male consumptis, & quum est, ut correspondeant sancta atque bona opera. Nec dicendum est, cras istud faciam, subinde repetens: nam fieri poterit, ut hodie moriaris, & tunc illo prorsus remedio permanearis. Ita uiuere debes, ut tempus hoc praesens pretium sit, & redemptio illocum annorum, quos inique & peruersè consumpsisti: & siquidem tempus tibi fuit, in quo peccatis totum te tradidisti, iustum est, & rationi consentaneum, ut tempus quod per peccatum erat captiuum, redimamus. Nam in hoc consistit nostra perfectio, & claus totius damni vel commodi nostri: ut unusquisque tempus ordinet secundum suam uiam & uocationem. Et ratio quam subdit Apostolus in superiori autoritate ita est, scilicet, quod dies sunt mali. Omne quod Deus fecit bonum est, ut ipsa scriptura inquit. nam ex manibus tantae bonitatis & clementiae, nihil exire potest, quod optimum non sit. Beati igitur erimus si tempus rectè consumplerimus: ut cum Christus uenerit, inueniat nos vigilantes in statu gratiae. Et quid laetetur scitis vigilantibus.

Cene. 2.

amen dico uobis, quod praecingit se.] Hoc enim se ipsum parabit, ad ministrandum illi.

Et facit illos discumbere.] Quia ab omnibus rebus illos se mouebat, & quietos esse faciet. Nam sicut qui recumbit, totum ipsum corpus requiescit, ita sancti in secundo aduentu ab omnibus super se debent: nam in hac uita nullus perfecte requiescere potest. Deus enim est contrarium animae nostrae: & sicut una quaeque res in suo centro quiescit, ita anima nostra in solo Deo requiem inuenit. Quia perfectam laetitiam habebunt, & quantum desiderare possint, ipsa diuina essentia fruendo. Faciet itaque nos discumbere: hoc est lumina, & ineffabili quiete refici. Solent enim homines cum magna illis proponuntur praemia, fieri alacriores. Quocirca dominus praeparat, & in illis

deceſſerunt, & putant in ætate florenti non eſſe à Deo vocandos, ſed prius tempore illos ſenes abituros, quàm ipſi. In qua re quantum natura hæc noſtra fragilis & caduca decipiat, facile eſt videre. Credit. n. citò ea quæ ſibi indulgent, & facile ſuadetur homo ſe viſurum eſſe multis annis ſuper terram: difficulter autem ea credit, quæ cum ſenſualitate pugnant. Sed id ſine vlla dubitatione eſt credendū, eos mori poſſe in iuuentutis flore, & in iuuenili ætate, quod plerumque contingere ſolet. Ideo in omni noctis vigilia, hoc eſt in omni nocte, dum, cum neſciamus qua noctis vigilia dominus ſit venturus. ¶ Aduerte autē, quod ex his, quæ hic Chriſtus loquitur, multi exiſtimarunt, aduentum Chriſti futurum eſſe in nocte: cum ſecundum huiusmodi aduentus Chriſti glorioſus futurus ſit in die: vt pote quia eſt tempus congruum & aptum: vt ab omnibus videri poſſit. Cum tamen Chriſtus hic loquatur de aduentu ad vnumquemque noſtrum per mortem: de quo etiam clare conſtat, quod non omnibus futurus ſit in nocte, cum multi in meridie moriantur. Igitur de quocunque aduentu loquaris, intellige ſimilitudinem eorum, quæ occurrunt in nocte: quia ſubito & præter opinionem venit Chriſtus, ſicut ea, quæ in tenebroſa nocte adueniunt. Sed iam ad contextum. [Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciat pater familias qua hora ſus veniret, vigilaret vti tuus, & non ſineret perſodire domum ſuam.] Si igitur propter res temporales, & vt videat domum ſuam perſodire, paterfamilias vigilat: quanto maiori iure pro ſalute animæ vos vigilare deberis? Pulchra quidem & appoſitiſſima ſimilitudine docet, ſemper nos debere eſſe paratos, quia ſi paterfamilias in culodia domus vigilat, non vti que ſus poterit perſodere domum. Hoc nobis maxime hic cōmendar Chriſtus, & ſæpe ſæpius per Matthæum rem ita arduam & grauem, in qua non minus quàm de diſcrimine animæ agitur. Vigilate, quia neſcitis diē neque horam. Et alibi inquit, Videte, vigilate, & orate. Et rursus, Beatus ille ſeruus, quem cum venerit dominus eius, inueniet ve-

ſitantiem. Et per hoc patet, quod dominus ſeipſum intelligit, qui in nocte venit tanquam ſus. Vnde Diuus Paulus loquens de Chriſti aduentu. Dies domini ſicut ſus, ita in nocte veniet. Et in Apocalypſi ait domui. Si non vigilaueris, veniam ad te ſicut ſus. Et quod loquatur Chriſtus de ſeipſo, ſatis clare oſci datur: quia ſeipſum exponens, ſtatim ſubdidit applicando ſimilitudinem, I ſote parati, quia neſcitis quando filius hominis venturus ſit.

¶ Aſſimilatur Chriſti aduentus in hora mortis ſus venienti quatuor de cauſis. Primum propter incertitudinem & inopinatum ipſius aduentum. Sic beatus Auguſtinus incertitudinem aduentus domini per ſuram & noctē intelligit. Per noctem incertitudinem intelligit: ea enim incerta ſunt, quæ noctu occurrunt. Per ſuram etiā incertitudo ſignificatur, quia ſus nunquam expectatur. Nullus enim expilabitur qui ſuram expectet, ſed qui hunc minime expectant, illi expilabuntur. Quocirca dominus in interioribus loquens de ſuo aduentu glorioſo, qui erit ſicut in diebus Noe, in quibus homines lætabantur in nuptiis, nihilque cogitabant de futura calamitate, quæ ipſos comprehendit, cum per diluuii aquas omnes obruti ſunt, ait, quod in aduentu ſpectabitur ſus veniens, qui ſus veniens & ſubito impius adueniet.

¶ Secundo, quia ſicut ſus non expectat, vt ſuratur quando vigilat paterfamilias, ſed quando eſt ſomno ſopitus: ita Chriſtus non ſegregabit ex hac vita impius, ſed quando in ſomno eſt, ſed quando ſuſcitatus hoc illi eueniet quando ineptior & inferno dignior. Falluntur ergo qui exiſtimant, tunc Chriſtum homines vocaturum, cum in meliori ſtatu & conditione vitæ ſunt: imo ſi impij ſunt, aliquando vocantur, quando peiores ſunt eſſecti. Cain namque bonus aliquando eſt, nam cum natiſceretur, credendum eſt, quod per ſacrificium mundatus fuerit à peccato originali. Sic etiam Saul, cum electus ſus in Regem, & vnctus à Samuele, humilis & bonus erat: & ſaluaretur ſi tunc mortem obiret. ſed poſtea malus eſſectus, cum in deterioſi vitæ conditione eſſet cōſtitutus.

Theſ. 5. 3.

Aug. li. 5. 39

Mat. 24.

Gen. 8.

Gen. 4. 1. Re. 9.

1. Re. 9.

Mat. 27. Mar. 14.

entus, de medio raptus est: & in infernum detrusus, ut ipsa scriptura asserit. Nam in primo libro Paralipomenon post commemorationem ipsius scelera, subdidit scriptura.

1. Pt. 1. Mortuus est Saul propter iniquitates suas.

Nu. 16. Qui in deserto perierunt, quia detestati sunt de homine damnato. Iudas etiam circum-

Jud. 9. cisus fuit, quasi tunc moreretur, saluus fieret. Multi etiam alii de populo Israelitico damnati sunt, sicut Esau, Core, Da-

3 Re. 11. tan, Abiron, Abimelech filius Ge-

3 Re. 22. deon, Ieroboan, Acab, & plures, quos

cum venit mors inuenit in peccato mortali: & isti aliquando fuerunt boni,

& erant in statu gratiae constituti, saltem in circuncisione. Et non solum in mor-

talibus peccato solet mors impios tollere,

sed multoties in peiori, & deteriori statu

totius vitae. Pharaon Rex Aegypti nun-

Exo. 14. quam tantis flagitiis fuit coopertus, quā

enim in mari ipse, & exercitus submersus

fuit. Neque Aman inquam ita pessimus ac

Hest. 7. malustans, qui tunc apud mortem suam:

2 Re. 19. quia tunc magis elatus superbia, & furo-

Mat. 27. re incensus erat. Absalon etiam, & Iudas

in pessima, & flagitiosa vitae conditione

interierunt.

¶ Tertio assimilatur furi: quia fur non

venit nisi, ut furetur, interficiat, & per-

I. 1. dat. Ita etiam Christus aduersus impios

veniet: ut de illis, quae illis contulerat fure-

Mat. 10. tur, & spoliat, & ut ea morte interficiat,

Mat. 26. de qua dicitur. Eum timete, qui potest

corpus, & animam mittere in gehennam.

Neque satis erit Christo, impium spolia-

re, & interficere, nisi eum omnino perdat.

Bonum esset ei, si natus non fuisset. Mei-

to quidem interit, & miser appellari po-

test, qui in manus huius furis inciderit,

qui non solum spoliatur, & seminuus

relinquitur: ut id quod restat illi vitae,

melius ei esset, si non habuisset. Bene qui-

dem aiebat Hierennas, Factus est mihi

Thro. 2. quasi inimicus, & quasi hostis. & non qua-

si acerrimus, & crudelissimus hostis: ut ve-

re Propheta dixerit. Virius inhiatus sa-

Th. 3. ctus est mihi, leo in absconditis.

¶ Quarto assimilatur furi: quia cum fur

ingreditur domum, si inuenit dominum

vigilantem, modeste illi loquitur, & ma-

gna cum reuerentia: at vero si dormientem

Stel. in Luc. Tom. 2.

illum videat, eum interficit, & quae po-
test, rapit. Et hoc modo mors iusto, quia
vigilat, non damnum affert, imo alacris,
& letis est illi: at vero peccator, quae dor-
mientem inuenit, periculosa est, quia
ipsum interficit, & in infernum detra-

det. Quemadmodum igitur tur, qui morte

venit, bonus, & utilis est ei, qui vigilans

est, inanis vero ei, quae dormientem in-

in morte cum venit, bonus est iustus qui

semper vigilat, (quia pretiosa in con-

spectu domini mors sanctorum eius): ter-

ribilis vero, & acerrimus peccatoribus,

quae mors peccatorum est. Vigile-

mus itaque, & in omni tempore. Audon-

sē, & sancte viuamus, ne mors subito, &

improviso ad ostium pulser. Quertus, &

sine vlla motis memoria sedebat Helim

domo sua, & ab scabello retro cecidit, &

interemptus est. Nullus in hac vita viue-

re debet, quin maximam curam, & solici-

tudinem suae salutis semper secum non

ferat: siquidem tantae mortes, & calami-

tates eueniunt praeter hominum opi-

nionum.

¶ Obsecrandum etiam hic est, quod hoc,

quod dicitur, & non sineret perfodi domum

suam, de domo impij est intelligendum:

non autem de domo iusti. Non perfodiet

dominus domum iusti cum venerit, quia

iam ipse aperuit domino suae voluntatis

ianuam, & volens, & libens a ira disce-

dit. Impius tamen, quia ianuam aperire

non vult, patitur domum iustodiri: iustus

pacifice a ira discedit, sicut sanctus ille

Dimeon: sed impius non nisi multis icti-

bus acceptis, & variis angustis circūda-

tus. Anima, quae vigilat, & diligit domum

aduentum statim, ut nuncius mortis

accedit, portas aperit, cupiens dissolui, &

esse cum Christo: cupiens transire in do-

mus acceptis, & variis angustis circūda-

tus. Anima, quae vigilat, & diligit domum

aduentum statim, ut nuncius mortis

accedit, portas aperit, cupiens dissolui, &

esse cum Christo: cupiens transire in do-

mus acceptis, & variis angustis circūda-

tus. Anima, quae vigilat, & diligit domum

aduentum statim, ut nuncius mortis

accedit, portas aperit, cupiens dissolui, &

esse cum Christo: cupiens transire in do-

mus acceptis, & variis angustis circūda-

tus. Anima, quae vigilat, & diligit domum

aduentum statim, ut nuncius mortis

accedit, portas aperit, cupiens dissolui, &

esse cum Christo: cupiens transire in do-

mus acceptis, & variis angustis circūda-

tus. Anima, quae vigilat, & diligit domum

aduentum statim, ut nuncius mortis

accedit, portas aperit, cupiens dissolui, &

esse cum Christo: cupiens transire in do-

Psal. 119.

1. Reg. 4

Luc. 2.

Psal. 1.

Psal. 41.

Q 4 secundum

secundū humanas leges merito se in sanguinis, & vitæ discrimen adduci posse. Ita nimirum iusti anima, quæ fidem datā in baptismo Christo sponso fideliter seruauit, in aduētū ipsius sponsi gaudet, & ianuas illi aperit. At verò anima, quæ se multis peccatis, & flagitiis contaminauit, quæque fornicata est cum amatoribus multis: quomodo hoc, aut qua verenda fronte sponso ianuas aperiri? Necesse utique erit, ut perfricat domum, & vxorē interficiat, & pueri illerit, quā mulieri adulteræ: nam mulier adultera (vt sepi^{us} fieri solet) man^{us} mariti poterit eundere, & aliquod refugium, & remedium sibi querere, quo possit à morte se ipsam liberare. At verò tu Christiana anima quando omnibus remediis fueris destituta, & quando medici prædixerint sine dubio mortem tuam futuram esse, & recordata fueris tantorum peccatorum, flagitiorum, furti & rapinæ quæ commisisti: quid tunc facies? Quod prædium huius genus remediū tibi inuenies? Nulla erit ecclesia, nullum cœnobium ad quod confugeris: tollis tunc enim nihil tibi proderit. Nec principum, nihil ducum acilates, nihil amicū nec consanguines, nihil idemque quod sub cælo sit, poterit te à mortis manibus eripere. Siftendus nanque eris coram seuerissimū iudicis tribunalis cum omnibus tuis culpis, & peccatis, qui quidem acerrimè in te animaduertent, nec illuc erit locus veniæ aut appellatōis. Iam igitur cū peccator videat sine vilo prorsus remedio se esse moriturum, & quod omnes, qui de arte medica sunt bene meriti de eius salute desperant, inagnis angustis circumdatus, & doloribus plenus in lectulo huc & illuc se reuoluens, locū aliquem quietire potest. Vult miser abscondi, & non potest: tuncque necesse est perfricā domū suam. Non vult mori: quo circa languore, & infirmitate dominus corpus percutit, & animam subtrahit.

Hier. 3.

Iob. 4.

¶ Si igitur in domo lutea habitas, & tetronni habes fundamentum: si ruina aliqua facta fuerit per peccatum, lachrymis, & penitentia claudē illā: quia Christus cum veniat in morte tanquam fur, p-

illam ruinaui corporis ingreditur, & sponat te. Egregiè quidem Esaias inter reliquas exercitates, quas viro pio promittit, vnam illam præcipuam promittit. Vocaberis edificator sapientum: quæ Hebræis sonat, Vocaberis reparator ruinarū: indicans summam hominis vigilantiam, caram, & sollicitudinem illi rei semper debere studere, vt nulla conscientie suæ catenam reuere, & reparare. Hoc debet esse Christiani hominis exercitium. Contemplantur igitur mortē in vita, & præpara te tanquam si singulis horis esses moriturus: nam cum ipsa venerit, alacri, & sereno vultu eam excipias. Si basiliscus videt te, antequam tu videas illum, occidet te visus: si autem videris prius, cum illum occideris, inquit Ambrosius. Sic nimirum si tu mortem videris in hac vita illam contemplando, facile de ipsa victoriam reportabis, & eam occideris: si autem ipsa te viderit prius, antequam tu illam contideres, æterna morte morieris. Vigilemus igitur, aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens, circūit, querens quem deuoret, &c. Sed iam Christus exemplū accomodat suo proposito dicens.

Et vos estote parati, quia quā hora nō putatis filius hominis veniet.

Contemplantur obsecro tantam bonitatem, & benignitatem Christi Saluatoris nostri, qui tantis monitionibus, & consiliis, tantis exemplis toties repetitis, nolum non lapidem moueat, vt ad sollicitudinem mortis, & ad vitam rectis institutis componendam animos nostros conuertat. Omnibus his vocibus, & monitionibus clamat dominus: vt pote qui nostram salutem vehementer cupit atque desiderat. Si sanctus Dauid animum, & voluntatem induisset interficiendi inuicū Saulcū, bene posset id facere, cum eū dormientem inuenisset: at vero, quia sanctus rex viscera pietatis, & misericordie habebat, (quāuis ipse Saul dignus esset morte) etiam Absai ad id adducebat, noluit illum interficere, imo ipse Dauid clamore somno excitauit. Aduerte igitur o homo qui peccati somno indulges, confidens in halia, vt Saul, hoc est in viribus, & adolescentia, inquit: iuuenis sum, robustus,

Isa. 58.

Ambrosius.
lib. 10.
in 10.
118.

1. Pet. 5

1. Re. 16

bus, incolumis, & optima valetudine gaudens, diuturnam vitam habeo, in senectute ad poenitentiam me conuertam. Iustitia verò Dei, vt Abisai aduersus Saul, dicit, quod moriaris, siquidem in obliuione, & somno peccatorum manes. At Christus tanquam pmissus, & clementissimus dominus, qui propitiatio est pro peccatis nostris, vt alter David iram, & vindictam patris detinet, & protendit, eumque ipse sit offensus, & aduersus quem tuus peccatus bellum geris, ad te clamat in hoc Euangelio, dicens, Vigilate, quia nescitis quando dominus vester venturus sit. Audi tu qui dormis voces, quibus Christus clamat, dicens quod vigiles. Hoc autem scitor, quoniam si sciret pater familias, &c. Quo circa dominus auferre tibi hastam, & vas aquae, & immittit tribulationes, & labores, prospera, & priusna valetudine te ipsum destituens, & ea quae magis chara, & dilecta tibi sunt, & dormis. Ne te mosens malitiam tuam ad ipsum Deum te conuertas, misericordiam petiturus: vt Saul fecit, qui proiectus ad pedes Dauid, veniam impetrauit, dicens, Peccauit. Audi igitur tu voces, & clamores Christi, qui dicit, Vigilate, & estote parati. Et aduerte ne quando dominus veniat, te inueniat dormientem: vt erat Isboseth, quem latrones interfecerunt. Ita si veniente Christo in hora mortis, dormiens fueris, vt Isboseth, morte aeterna moreris. Estote ergo parati vigilantes in omnibus, ne si dominus venerit, inueniat vos dormientes.

4 Reg 4

Matt. 25

¶ Rationem autem subdens, quare vigilare debemus, inquit, Quia quia hora non putamus filius hominis veniet: quod idem per Martham explicauit, dicens, Quia nescitis diem neque horam. Quapropter tria hic obseruatione dignissima sunt. Primo, quia dominus incertus, & fortuitus euentus nos inuitat, & allicit ad rectè operandum, & ad hoc, vt semper parati simus. Secundo, quomodo plerumque poenitentia, quae in hora mortis fit inutilis est. Tertiò autem causas adducemus, & rationes, quare voluerit dominus horam mortis nobis incertam esse.

¶ Et quantum ad primum, certum est,

quòd incertitudo mortis, est quod non monitio, & consilium ad hoc, vt vitam nostram rectis institutis componamus: nam postquam vita peracta, & finita fuerit, nequit fieri, vt eum statum mutes, in quo mors te ipsum cepit. Multi domos aedificant, alta, & superba edificia construunt: cum tamen nesciant, an per vnicum diem eas debeant colere. Multi et victu, & necessaria venturo anno quarunt: quae forsitan non attingent. Ad incertam vitam parantur, certam mortem non curantes, nec reminiscetes. Cum igitur ad ea, quae incerta sunt te preparas: quid est in causa, pro morti, quae certissima est, non prouideas? Nonne consonum rationi erit, vt incerta pro certis deferas? Incerti sunt dies, quos in hoc misero, & tempestuoso huius vitae pelago debemus fluctuare: certissimum autem est omnia haec terrena finem & exitum habitura. Nescit homo finem suum: atque ita Sapiens ait, quòd sicut pisces capiuntur hamo, & a quoque, & quos capiet doctus, capere malo. Quod nobis firma certitudine proximum est, iam vt praeteritum reputatur: aequi ita cum mors nobis appropinquet, iam ut praeterita debet iudicari. Vnde si quod nondum uenit, tanquam iam transactum reputares, nulla esset ratio, quare haec praesentia, & momentanea te ipsum detinerent. Si rex beneficium aliquod tibi impenderet, & daret tibi aliquam ciuitatem sui regni, & diceret se profecturum esse peregrè post unam transactam horam: nonne citius & omni ignauia reiecta priuilegium scriberes, ut ipse suo nomine designaret? quod si tunc amicus aliquis tibi diceret, Ludamus parumper exerciti gratia, nonne illum à te procires, & semoueres? Neque manducatione, nec somno, neque quibuslibet micorum loquelis: sed potius omni cura, & sollicitudine regium chirographum curares impetrare, prius quam proficisceretur. Quanto igitur excellentior, & opulentior est illa coelestis Hierusalem nobis promissa: omnibus ciuitatibus, & regnis huius mundi? Neque solam ciuitatem Christus promittit, sed totum regnum coelorum. Et quantum tibi concedit, vt promereri possis hoc regnum? spatium

Eccle 9.

Ioan. 9.

fratrum q. d. m. h. s. v. c. p. r. e. t. e. n. s.

do nemo poterit operari. Post hanc vitam non est locus merendi, nec demerendi. Est ne aliquis, qui certo sciat se crastino die victurum? Est qui certam vnam virę horam habeat? Si igitur regnum, quod dominus promittit ita magnum est, & opulentum: tempus verò ita breue, in quo illud possumus promereri: quid

gratum sibi? O vanitas vanitatum, quę curis, & sollicitudinibus, quibus crucib⁹, & tormentis scissos homines vexant: vt momentanea, & ad tridũ peritura sibi enmparēt. Quod est, quod cum hieim spōso Christo inuolabilem in baptisinate promiserimus: quod non festinemus lachrymis, suspiriis, & gemitibus, patriam illam celestem nobis acquirere? Si cum nolis perdere bonum temporale, somno priuatis, cibo, & quiete, & à te omnia oblectamenta reuicis, ne occasio oblata ē manibus elabatur: quę est causa cur id non facias, propter diuinum, & nunquam peritū bonum, siquidem breuissimum est tempus, & nescis quando mors uentura sit? Qua hora non putatis filius hominis ueniet. Verba sunt hęc Dei: quę nec deficient, nec deficere unquam potuerūt. Quocirca insanum est, & omnino brutis animalibus simillimum, in eo uiuere ita tu, in quo nolles, ut mors te ipsum inueniret: & si quidem hoc quacunque hora potest contingere, omni tempore uigilare debes, & studiosē, & sanctē uiuere. Breues dies hominis sunt, & numerus mensium eius, apud te est. Nescis qua nocte ueniat mors tua. Noli te ipsum desinas, sine tempore preterire, saltem spem habens diei crastini, quem fortasse, uel s. A. d. Ch. s. m. dicentem. Ellore parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet.

q. secundum ex illis tribus, quę promissus dicturos, id est, quod cum hora mortis incertitas, te ipsum sanctis operibus, & uirtutibus induas, & pręparas nunc, quando recta ualitudine uteris: nam in hora mortis difficultissimum erit, te in Deum conuerrere, si in uita ista gitus, & peccatis te ipsum tradidisti.

Quando uenerit mors, ita doloribus, & angustis eris pressus, vt nequeas in Deū conuerti, nisi maxima difficultate. Vnde opere pretium est, vt aures Christi sermonibus accommodes, qui dicit, Ellore parati, quia qua hora non putatis. Protinus debes te ipsum parare, ni uelis, vt mors te inermem, & improvidum capiat. Ecce

te paratū. In omnibus exhibeamus nos sicut dei ministros, in multa patientia in ieiuniis, in aduersitatibus, &c. In tempore quo sanus es, ad Deum conuerrere: quia in diluio aquarum multarū doloribus mortis circumdatus impij ad eum non proximiabunt: qui in uita suum consortium, & amicitiam a Deo segregarunt. Dominus enim ait, Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Dies salutis est status huius uitę presentis: quod tēpus, si cautus, & rationis compos es, in uanā non debes praeterire: quando in ipso per

tempus tuum non perieris, in ore tibi comparare. Tempus omnia habent. Tempus ridendi, & tempus flendi, tempus huius uitę in lachrymis, & fletu, & perirent a consumi debet: quando quidem dies mortis non bene aptus est, vt in Deum conuertaris. Nemo, quia contritio, quę ad penitentiam necessaria est ei, & saluati, pro credit ex diu no amore: quem maxima difficultate poteris in hora mortis conciliare, cum toto uitę discursu inique & peruenē uixeris. Nam quantum, ut aliquis se in hora mortis lachrymis cōstiat,

iniquam amore diuino allicius quidolor, quia est charitate destitutus, non iustificat, vt ipse peccator saluus fieri possit.

Quocirca saepe sepius penitentia, quę in illa hora sit, inutilis esse solet. Semel cum uidisset Dauidem redemptum cum triumpho, quem ipse offenderat, obuiam euit, periturus uentiam. At hoc potius necessitate coactus fecit, quam amore commotus: & propterea etiam si tunc Dauid dissimulauit, nihilominus postea illū interficere iussit, cū clare cognosceret penitentiam illam, uolentē esse, & non ex amore, & uoluntate natā. Atque ita unus ex equitibus Dauid dixit, Nōne bonū erit, vt propter hęc uer

Isa. 40.

Psal. 3.

Eccl. 3.

Eccl. 3.

Exo. 14.

2. Re. 19.

ba Semei moriatur? Talis est multorum poenitentia, qui cum iam iam morti esse proximos videant, necessitate coacti, & potius timore quam amore ad poenitentiam se conuertunt. Latrones non nisi tormentis, & cruce veritatem confitentur: & illa confessio non liberat eos a poena, sed potius ad mortem adducit. Ita etiam contingit illi, qui in mortis articulo est constitutus: quem ipsi dolores, & angustiae compellunt, vt veritatem confiteatur: quae confessio non vitam, sed aeternam mortem parabat. Non festinant mali ad bonum peragendum, nisi quando iam vires deficiunt ad peccandum: & quando tempus vitae finitur. Pharaon Rex Aegypti quidam vidit se morti propinquum, vitam in melius voluit traducere, nec persequi Israeliticum populum. At sero recordatus est Pharaon, nam iam erat clausum iter Maris Rubri aquis, atque ita interit clauis portis suae salutis atque remedii. Virgines etiam saturae sero oleum quaesierunt, & propterea in perpetuum a gloria sunt exclusae. Hoc idem contingit peccatoribus, qui in hora mortis remedia quaerunt: qui sere semper delusi & falsi inueniuntur: quia potius gehennae tormentis commouentur: quam diuino amore. ¶ Secundo quia passionem quae ingenerantur tristitia magis mouet poenitentiam, quam illae, quae efficiuntur a rebus delectabilibus. Si igitur brevis delectatio rationis usum impedit: multo magis iudicium subuertet ingens, & magna tristitia. Et inter omnes maior, & terribior est mors, quae sic te ipsum contemiscere faciet, & rationem obfuscabit, vt difficillime possis in Deum conuerti: si in vita flagitiosus, & peccator extitisti. ¶ Non potest intellectus in eodem tempore diuersa obiecta speculari, atque ita tunc dolores in contrariam partem te ipsum impellent, vt maxima cum difficultate possis mentem tuam, & cogitationem in Deum eleuare. Vnde Salomon. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis.

¶ Tercio cum habitus sit qualitas, quae dimittitur te nocetur, & inueniendus, quam in peccando induisti, post se

te ipsum ducat. Vnde patientissimus Iob, Ossa eius implebuntur vitis adoloscenscentiae eius: & cum eo in pulvere dormient. Et Salomon in Proverbis. Adollescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. Et Hieremias. Si mutare potest Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Consuetudo est altera natura: & haec super cor tuum tanquam grauisimum onus sedebit, quae non sinet, vt cor tuum in ipsum Deum eleues.

¶ Quarto in illa hora aliquo modo diuino auxilio destitueris: & acrius a demone tentaberis. Primum ex parte Dei nobis dicit sapiens, Vocauit & renuitis, ego quoque in interitu vestro ridebo, tu id quod timebatur adueniet. Cum irrue rit repente calamitas, & interitus quales tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio, & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, &c. Quia peccatores in vita noluerunt consilium, & uocibus Dei acquiescere: ipse Deus in illa morte super eos irascetur, & non exaudiet. Nam ut Augustinus ait: hac animaduersione pereuntur peccatores: ut moriens obliuiscatur sui, qui uiuens oblitus est dei. Vnde etiam apud Hieremiam ait dominus. Curauimus Babylonem, & non est sanata: relinquamus eam. Secundo tunc acrius tentaberis, quia in illa hora non potest superare, alia uel alia die de eo triumphat. Sed quem in in arte perdit, nunquam iterum lucrari potest: & ideo in illa hora tot acerrimas tentationibus, tot liliacis, & technis utitur, ut tentationes, quae in hac uita nobis contingunt, cum illis collatae, nomen tentationis non mereatur. Si igitur cum incolumis es, & optima ualitudine fruens, non potes, uel leui tentationi resistere: qui heri poteris, ut cum delirus sis, & omni mente carens grauissimas tentationes libes, & talis uis possis euadere? Quoniam spes uictoriae tibi adesse poteris, si amica tunc potentiores sunt, tu uero magis uibecillus, & languidus? Modo cum sanus es, non uis in campo manus cum hoste committere: cum uero infirmus, & languidus,

Iob. 20.

Pro. 22.

Hier. 13

Prou. 1.

Aug. in ser. innocentium.

Hier. 5

3. Reg. 10

Mat. 25

Eccl. 2.

& in lecto multis doloribus circumdatus existimas te illum superare? Cum igitur nescias an crastino die hoc præliū debeas aggredi, consilio saluberrimo Saluatoris tui acquiesce, qui his verbis mōet, vt semper vigiles: quia qua hora nō putas filius hominis veniet. Psalmista domino ait,

Psal. 6. Non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? Viuus viuens ipse confitebitur tibi. In vita pœnitentiam age: & audi Sapientem, qui dicit. Memento creatoris tui in die iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & anni de quibus dicas, &c.

Eccl. 12. Bene quidem cognoscitur, pœnitentiam quæ in hora mortis sit sæpenumero falsam esse, & nullius momenti: quandoquidem si isti infirmi in pristinam valetudinē restituantur, aliquando in antea peccata se conuertunt, & iniurias quas pepererunt, repossunt. Nam si propositum talis pœnitentiæ, firmum, & constans esset, non ita facile in pessimos ante actos mores dilaberentur. Necessitas cogit illos, vt virtute vtantur. Si cum peccare non potes, peccata relinquis: merito dici potest, quod peccata tua, si sum deservieris, non tu illa. Nam quando mercator merces prouexit in mare, coactus iacit & inuitus. At si postea serenum & tranquillū, mare fuerit, curat illas extrahere: neq; principio illas in mare prouceret, nisi in tanto periculo esset constitutus. Ita isti compulsi necessitate in articulo mortis ad pœnitentiam se conuertunt: cum cor suum tradiderint, huius mundi vanitatibus. Mortis timore bona aliena restitunt, & alia pia opera exercent, at ægritudinem euadunt, ad priora peccata se conuertunt.

Vt si quis, cum in periculo sit propinquus, magis Deum, quam ipsum se, considerat, & de se non est desulturus, clarè cognosces quibus tenebris cæcitas sit inuolutus, si mortem expectat, vt pœnitentiam. Omnis ille qui pœnitentiam in crastinum diem protendit, in ipsam horam mortis protendit, cum nesciat an futuro die sit moriturus. Si dominus, cum tu non cogitas, est venturus, non est cur differas pœnitentiam, sed vt statim incipias te ipsum macerare, & lacrymis conficere.

Nunc quippe Christum parentem piū, dominum inuenies: in morte verò iudicem acerrimum, iustitię diuinæ & illatarum iniuriarum artissimum executores. Quod quidem exemplo tibi ostendam.

Nam si litem ageres in iudicio, & ille quē aduocatū cōstituisi, in illa hora qua ferenda est sententia, mandato regis iudex designaretur, si ad illum accederes, dicturus, Domine nunc est tempus, in quo debes mihi fauere, tuum auxilium, imploro.

ostatim ipse tibi responderet: ea quæ petis, minimè possum facere, nam ecce quomodo nunc a rege in iudicem sum constitutus, & vt iudex de causa sententiam sum laturus, non autem vt aduocatus. Nonne huius rei magna tristitia, & meror animum tuum subiret? Nunc igitur cum Christum aduocatū habeamus, iuxta illud Iohannis, Aduocatū habemus apud Patrem Dominum Iesum: in uelocem mentem redeamus, & vigilemus: quōdoquidem nescimus, an in hora mortis iudex seuerissimus nobis siturus sit.

1. Ioa. 2

Deus, vt horam mortis sciremus. Cur hoc? Primum quia voluit, vt nescientes horam mortis, semper recte, & sancte vitā ageremus. Et quod nobis non manifestet, quando morituri sumus, innuere voluit, quod semper debemus intelligere, iamiam vitam nostram finiri: si quidem cum certum tempus non habeamus, eam horam, qua nunc viuimus, extremam debemus computare. In hoc, sicut in reliquis, quæ Christus nobiscum operatur est, benigne, & misericorditer se habuit. Ignorantes horam mortis:

lege mundioribus, & syncerioribus animis viuimus. Nam si cum hominibus ignorant, sent, an hodie sint morituri, auct. 12. Mo. ra. cap. 18.

certo scirent non let enim contingere, vt si nobis aliquis ludo in nocte

rō per ciuitatem diuagentur: ita vt cum dominus à ludo surgit, nullus

auct.

adeſt qui facies accendat, neque qui ipſum comitetur. Clamar ſtatim Dominus. At, ac ſerui, tamen nullus reſpondit, viſquequo cum iam habeat caput fractum tantis vocibus, venit minimus omnium ſamulorum ſerē ſomno ſopitus cum ſacere in cenſa. Reſpondeas obſecro: ſi iſti ſamuli cum neſciant, quidodo. minus ſit illos vocaturus, alter in ciuitatem abiit, & alius dormit: ſi hi certo ſciant herum viſque ad certam horam non de illis percontaturum, nonne melius, & libentius abirent? Aliquis tamen erit, qui cum nolit à domino reſpondere, expeſtat: ſiquidem neſcit qua ora ſit vocandus. Ita Deus nolit certam noſtrę mortis horam nos habere, ne per peccata ab ipſius conſortio, & amicitia fugeremur: nihilominus tamen multi ſunt, qui peſſimę, & iniquę viuunt, & deteriores ſunt dicentes, in ultimo menſe vitę meę ad poenitentiam me conuertam: nunc autem flagitiis, & peccatis me tradam quod forſitan modo non audent facere, timentes ne ipli moriantur.

¶ Pręterea ſi homo ſciret, quando moriturus eſt: vel ſciret ſe ſtatim moriturũ, vel ad certum quoddam tempus ſi ſciret ſe ſtatim moriturum, tunc maiorem occaſionem peſcandi ſibi allumeret: differens poenitentiam in illud tempus. Ambo quidem grandia, ſunt inconuenientia tux ſalutis: nam breuis poenitentia, & vana dilatio dux res pernicioſiſſimę ſunt tux conſcientię. Quo circa ſuauiſſe omnium rerum cõditor voluit ſua admirabili prouidentia, vt hora mortis tux incognita tibi eſſet, & occulta: vt ab his duobus maximis periculis te ipſum liberaret, & vt temper ſobrie viueres, & caſſe, & ſanctus inſtitutis vitam componeres. Si diem mortis designaret, temporis ſecuritate magis atque magis ipſa peccata multiplicarentur. Tertio voluit nobis occultare horam mortis, ut utilitati conſuui, & non ſolum proprię uiueremus, proximorum oblitus, & noſtra tantum curantes. Quarto ſi ærotaus nouiſſe ſuam inuincibilem

non eſſe ultimam, non utique de peccatis confiteretur, nec ſacramenta acciperet, nec ſanctos in ſuum auxilium inuocaret, nec ſacra celebrari iuberet: nec multa alia opera pia, quę infirmum ea ſa ſunt. Quia hoc bona opera ceſſarent, ſi certo haberetur infirmum illum ex tali ægitudine non moriturum eſſe. Multi nanque grauioribus infirmitatibus affecti, ſua peccata confitentur, & in Deum conuertuntur, cum credant, ſe morti eſſe proximos: quod non facerent, ſi ſcirent, illam non eſſe ultimam ægitudinem. Quinto noluit Deus hoc nobis eſſe notum propter humanam conſuetudinem, & tranquillum, & quietum modum viuendi. Nam ſi homines ſcirent ſe per multos annos uituros, odia, iras, & inimicitias ſuas proſequerentur. At uerò ſi breuiter ſcirent finem ſux uitę imponendum eſſe, melancholici, & maſſi uitam depererent, & proxinis ſuis moleſti eſſent, graues, & incommunicabiles. Atque ita utrique communem pacem, & humanam conuerſationem.

Denique Deus non ſolum nos condidit ad hoc ut in ultima hora ad ipſum conuerteremur: ſed reuera, ut totam uitam ipſius obſequio conſuueremus, neque quidquam committeremus, cuius poſtea opus eſſet nos poenitere. Aſpice igitur quomodo in hoc dominus, ut in reliquis omnibus noſtram utilitatem, & commodum reſpicit. & ita uoluit incogitanti eſſe nobis horam mortis noſtrę, vt ſemper parati & uigilantes eſſemus. Idco ait, Eſſote parati: quia qua hora non putatis filius hominis ueniet. At tantum inualuit malitia multorum hominum, quod id quod Deus hęc, ut eos a peccatis ſegregaret, idem ipſi aſſumunt in occaſionem, ut deteriores, & peiores ſint. Boni nanque cum conſiderent ſe uentura hora ex hac uita migrare poſſe, à peccatis ſe abſinent: mali uerò deteriores facti, dicunt, Cu-

Eccl. 22.

¶ Obſerua autem quod Chriſtus vocatur hic filius hominis, quia natural ter dicitur

dicatur filius hominis, quia natus erat ex matre, non habens patrem hominem. Et sic ex homine, & non ex hominibus dicitur, ad differentiam eorum, qui in scripturis dicuntur filii hominum. Quemadmodum enim Christus est filius Dei modo quodam singulari, quia singulariter vocatur filius Dei, ut singularis indicetur filiationis. Alii autem in plurali filii Dei, ut communis generatio significetur, sic etiam singulariter filius hominis vocatur, ut videatur singulariter modum filiationis, quia non ex vi seminis conceptus fuit, sed ex Spiritu sancto. Neque carnem accepit peccati, sed similem carni peccati innocentissimus, & idoneus ad expiandum peccatum. Sed de his satis. Ad contextum. [Ait autem ei Petrus, Domine ad nos dicitur hanc parabolam, an ad omnes.] Dixerat Iesus parabolam, de seruis expectantibus dominum, adiuncta alia parabola de patre familias, non vigilante. Petrus autem cum sciret, se & alios discipulos electos fuisse ad officium patris familias, dubitabat an hec parabola per eos diceretur. Ipsi scilicet, ipse scilicet, esset eis propria: an omnibus communis. [Dixit autem dominus.] Non precipue respondet ad sanctam quæstionem, sed in doctrina adhuc persillit: quoniam instruit Petrum, de differentia inter electos ad pastoris officium, & reliquos alios, & quoad meritum, & quoad præmium: similiter etiam quoad crimen & poenam. Ex quibus facile intelligi potest dictam parabolam secundum proportionem communem esse omnibus, eum differentiam præmium ad meritum referendi, [Quis putas est fidelis dispensator] Audi dicitur, Prædicta parabola ad omnes pertinet, sed illa ad vos meos discipulos specialiter pertinet, quos dispensatores efficio, cum vos alios ad regendum, alios verò ad danda consilia & documenta præficiam. Ideo quæro, Quis putas est, &c. Non ex ignorantia quærit, sed ut ostendat, quòd paucissimi sine tales prælati, fideles & prudentes: sicut ille de quo scriptum est, Qui non abit nec sperant in carnis gloria. Ideo interrogat, quis est hic, & laudabimus eum? Rarus

est talis dives, & paucos inuenies tales prælatos. Particula ite interrogatiua quis non pro re impossibili, sed pro difficili, (ut Hieronymus ait) ponitur, ut patet in sacris literis. Et sic ipse Hieronymus exponit hunc locum. Hoc est, Pauci serui fideles inueniri possunt. Sic intelligitur illud: Leo rugiet, quis non timebit? Et illud, Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto suo? Et Paulus, Quis meliberabit de corpore mortis huius? Et apud Oseam, Quis desiderat leges Originem, &

¶ Præterea Christus in his verbis conditiones assignat boni prælati, quem dispensatorem vocat fidelem, atque prudenter. Hic autem, qui dispensatorem dicitur, non est dispensator, sed in dispensando consistere. Videant etiam prælati quòd Christus eis imponit nomen dispensatorum, ut intelligant se dispensatores esse bonorum, & reddituum ecclesiasticorum. Fidelitas enim requiritur: ut ea, quæ sunt domini, non in suos usus & utilitates conuertantur, ut dominum suum in columnem, & liberum in honore conseruet: ita ut pro ipsius honore semper vigilent, & defensione, & augmentum ecclesiæ faciant. Idem autem dispensator, non quod suum est querit: sed quæ Iesu Christi, cuius vices gerit: sed quæ cedit in edificationem, & augmentum Ecclesiæ, in cuius gratiam sibi omnia commissa sunt. Iustus namque dispensator semper præ oculis habet præcepta, & instructiones committentis. Gloriam Dei querit, non suam propriam. Hæc autem in fidele seruo & dispensatore requiruntur, merito dicemus cum diuo Paulo. Id queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Rarum esse putabat Iustus, dispensatorem qui fidelitatem: suo domino seruaret. Plerique enim sunt, qui in domum suam operunt quæ sua sunt, non quæ sunt Iesu

Her. fu
p Nau.
cap. 3.

Psal. 13.

Rom. 7.
Osc. 14

Quæ.
L. 1. 18
Nume.
Hiero.
Amos.
Zach.
4. 1. n
1. 1. no-
1. 1. Mi-
nelum

Psal. 4.

Ecc. 31.

1. Co. 4.

Iesu Christi, & ecclesie, & diuinum mysterium in vsum terreni lucris conuertat, nec salutem proximorum, sed propria comoda quæruunt: Ad salutem proximorum, in laqueis, & in fidei ad redditiuæ, & vultu, & in agenda diuigentissimi. Debitores suos opprimunt, in carcerem detrudunt, & excommunicant: si tamē in peccatis eos viderint, nec illos admonent, nec corrigunt. Si illos in angustia, aut tribulatione aliqua videant constitutos, contemnunt, & negligunt: cum deberent eos consolari, & reficere. Quod officium est prælatorum, sicut dominus Petro dixit, Tu autem conuersus confirma fratres tuos. Hi non fideles dispensatores, sed lupi rapaces dicendi sunt: & quia istorum maior est inquit Paulus. Iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis, quis inueniatur.

¶ Præterea in administratione rerum temporalium oportet, ut fidelis sit dispensator pauperibus, orphanis, & viduis. Vnde beatus Paulus, qui in præfatione omnium suarum Epistolarum solebat dicere, Gratia vobis, & pax: scribens Timotheo, qui Episcopus erat Ephesi, inquit, Gratia, & misericordia, & pax. Timotheo, quia Episcopus erat, misericordiā commendauit: quia præcipuum munus Episcopi est esse misericordem, & piū erga egenos, & pauperes. Sed iam nunc aliqui in tantam infidelitatem peruenerunt, ut non solum pauperibus bona tribuant, sed velint ab illis ditari.

De his conquerebatur Deus olim dicēs, Quis est in vobis qui claudat ostia mea, & incendat altare incensum gratis? quod quidem ad infidelem dispensatorem pertinet: cuiusque ad lucrum magis, & proprium commodum respiciant, & non ad obsequium Dei, nō oves pascunt, sed eas dilaniant, & comedunt. Cum filii Israel offerret plaustra Moysi, dixit dominus ad eum. Cape ab eis. Vide quomodo à populo non audet illud recipere sine domini licentia. Et quis nunc quæso munusculum Dei tam hūc est, ut oblata libi respuat? Ille vero necessarius non recepit plaustra, nisi dominus imperasset. Denique, ut vno verbo concludam, ille fidelis dispensator est, qui libi solum honorem

non vsurpat, qui tyrannidem non exercet, qui recta intentione, & non propter temporalia ministrat, qui potestatem spirituales sibi non adscribit: denique qui rem domini non negligit. Omnia autem hæc colliguntur ex intentione beati Petri, cum inquit, Seniores qui vobis sunt obsecro pascite qui in vobis est gregeis Dei, providentes non coacti, sed spontaneē, secundum Deum, neque turpis lucris gratia, sed voluntariē: neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. ¶ Secundo autem, dominus usque hinc prædes. Prudentia namque dicitur scientia operā dorum: nam sapientia pertinet ad intellectum, prudentia vero ad ea, quæ sunt agenda, atque adeo non vltimum prudentia est lumen illuminans intellectum, sed etiam electio affectuum: non solum ostendit, quid, quando, & qualiter sit agendum, sed etiam mouet voluntatem, ut appetat bonum post iudicium, & ut fugiat malum. Vnde vsus scripturæ, & vsus communiter loquentium habet, ut inepti dicantur, qui imprudenter operantur: licet prudenter intelligant quid, & quādo, & quomodo sit agendum. Vnde in Proverbis dicitur. Vir prudens dirigat gressus suos. Ideo ad hanc spectat moderare omnes virtutes, quia auriga est earum, & ordinatrix affectuum, & morum doctrix. Si ne hac curritur in obscuro: nā dum quis magis currit in maiori est periculo, ut frangat caput. Vnde hæc constituit ordinē in aliis virtutibus: ut si hanc sustuleris, virtus nō est virtus, sed vitium. Hac virtute maxime indiget prælati: iō hic Christus bonū prælatum prudentem appellat. Opus est ut prælatus res alias corrigat: alias vero distimulet, tanquam qui non intelligit nec videt: Modo grauem se debet ostendere, ut non contemnat ut alias vero modestum, & affabilem, ne arrogans, & superbus exillimetur. Modo uti debet misericordia, modo verò iustitiam debet exercere: quod totum ipsa prudentia docet, sine qua non bene luum inunus, & officium exequetur, etiam si magnis virtutibus sit præditus. Multa enim sunt, quæ blādē, & cū moderatione quadā fieri debent: & multa debemus exorare, ut subditus faciat, quæ aliis suberi possent.

Quando

Luc. 12.

1. Co. 4.

Malac. 1.

Num. 7.

1. Pet. 5.

Pro. 15.

Quando vero hoc sit faciendum, ipsa prudentia docet. Quemadmodum tonsor, qui nouacula tonsurus est barbam, prius eam lauat, & nouaculam acuit: nam alias scinderet, & rumperet: ita facit. Tonsor barbam, qui est aliquod vitium subditi propellere, tanta asperitate, & rigore id facit, ut potius destruat, ac scindat, atque ita non corrigit, sed in detestatiorem mentem subditam prouocat. Prius lauare debes, & blandē, & misericorditer agere. Et tu subdite vide, quod quando tonsor insanus est, tunc te ipsum magis tranquillum, & quietum præstare.

Prælati magis insanus fuerit, humilior, & prudentior existere debes. Solent in finibus prouinciarum speculatores consistui, quoniam hi terram vicinam cognoscunt, & hostes vicinos maiori odio prosequuntur. Sic prælati optime subditos cognoscant, & hostes sint hostium animæ, & cum modestia veritatem ostendant: & prudenter regant rem publicam: potius amari, quam timeri cupientes: nam si omnia voluerint timore, & asperitate regere, omnia facile euerrent. Quemadmodum aqua magni, & profunditatis cum natura sua tranquilla sit, vix tamen ventorum agitur, & commouetur: sic populus ecclesie sua sponte mitis sit, & quietus, nimia tamen seueritate, & asperitate prælati velut violentia procella concitare, & perturbare solent. Debet esse prælati quasi plures: quia pluribus considerare debet, & de omnium salute cogitare. Vt in solo capite sunt oculi, ut omnia videant, & non in alio membro. Sic soli prælato conuenit omnia videre, & consulere, & meritis oculis considerare quæ ad rectam gubernationem pertineant. Ideo per Ezechielem dicitur, quod Cherubin, qui erant depicti in templo, habebant duplicem faciem, alteram hominis, alteram verò leonis: quia prælatus debet esse humanus, & benignus viris iustus, seuerus autem, & terribilis sceleratis. Quibusdam debet humanitatem ostendere: quibusdam vero terrorem incutere. Et hæc omnia prudentia docet. Igitur hac admirabili

prudentia induti esse debent prælati: quia non solum est opus rerum spiritualium gubernatione, sed etiam temporalium: quia non tantum unis debet tribuere, ut aliis deficiat. Opus est, ut feruare sciat, & distribuere: & ut prudentiam similes Ioseph habeat, qui in annos steriles in abundantibus, & prosperis congregauit. Prudentia opus est in impartienda elemosyna: nam ceteris paribus potius suis, quam extraneis eroganda est: ad quod etiam opus est prudentia: nam consanguinei tui seipsos ditare cupiunt tuis bonis, & re temporalibus, & pauperem te efficere celestium diuitiarum. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem. Cognoscere debes necessitatem tuam discretionem, sine eo, quod ipse pauper eam manifestet. Et ideo dixit, intelligit. Denique prælati non debet esse cæcus, sed lumine intellectus pollere debet. Et ideo in Leuitico præcipitur do-

minus ne offerretur tibi animal cæcum. Animal cæcum est prælati sine prudentia, qui tanquam cæcus in confinis seipsum præcipitat. Vult Deus, ut habeat oculos, & videat quod facit, & quid acturus sit: neque ignorans sit, & insipiens.

Cherubin ita bases sunt prælati, qui sustinent ædificium spirituale, non tamen debent esse sine cognitione, & lumine rerum agendarum, sed sapientes, & prudentes.

Cherubin ita bases sunt prælati, qui sustinent ædificium spirituale, non tamen debent esse sine cognitione, & lumine rerum agendarum, sed sapientes, & prudentes.

Cherubin ita bases sunt prælati, qui sustinent ædificium spirituale, non tamen debent esse sine cognitione, & lumine rerum agendarum, sed sapientes, & prudentes.

Eze. 27.

Gen. 40

Psal. 40

Leu. 12

4 Reg. 6

1 Reg. 1

3 Reg. 3

11. 1. 5.

Eph. 4

tos:

tos: vt sciant quid agendum, quisque vitandum sit. Sciat igitur prelatus dispensatorem esse, & non dominum: & quod fidelis esse debet domino, & prudens rebus agendis: tunc denique,

Exo. 18

si. Prou. de de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, &c. Proge: de omni plebe, id est, abique personarum acceptione: viros, id est, vires homines, & non pusillanimes, seu effeminatos: sapientes, id est, sapientia, & prudentia praevidentes: in quibus sit veritas, id est, in quibus non sit simulatio, aut hypocrisis: & qui sequantur veritatem, & non inordinatum appetitum. Qui oderunt auaritiam, id est, qui non qu-

Phil. 2.

Eccl. 10

Eccl. 1.

& non accipiant munera. Etenim enim & munera, excitant oculos iudicis. Principes tui iudices foci sunt: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Qui regat populum, id est, verus, & rex ipso predicando, & recte gubernando, ita vt praelatus enim sit benignus, nemini iniustus, pater familiaris, omnibusque iustus, ad iram tunc, ad misericordiam pronus: in adversis firmus, in febris, & prosperis cautus, & omnibus roboratus, & nemini noceat, omni denique sapientia, & prudentia ornatus. Lege Gregorianum de cura pastoralis: & Bernardum de consideratione ad Lugenum Pontificem. De tali prelato ait dominus, [Quem constituit dominus super familiam tuam.] Absceant impu-therant, qui audent dicere Pontifices non esse superiores de iure diuino, sed solum hominum decreto electos. Mentuntur: imo constituit illos dominus super familiam suam: ipsi enim quod dedit Apostolus, quosdam Prophetas, quosdam Luangelitas, & quosdam pastores, & doctores. Nam apud ecclesiam quauis sit certa forma constituendi prelatos, siue per electionem, siue per maiorum decretum, ita vt videatur constituti ab hominibus, tamen a Deo constituuntur, & sic in Act. dicitur. Attendite vobis, & vniuerso gre-

Ephe. 4.

A. 12

gi, in quo Spiritus sanctus potuit ue-
episcopos regere ecclesiam Dei. Spiritus sanctus constituit episcopos ad regendam ecclesiam Dei, non homo: & li-

sunt, immediatam habent potestatem ordinis a Christo, sicut Apostoli: quamuis autoritas praesertim quoad iurisdictionem sit a Papa. In quo tu maxime aduertere debes ne dignitatem, aut praelatam laudibus, aut simonia compares.

Constitutus dominus, sed ipsi se constituerunt sua ambitione, laudibus aut pecunia. Nolo tamen dicere, quod qui ta-

non tamen est in tali dignitate Dei voluntate, sed permissione: quia permittit illos imperare, quos nec vult propter populi peccata a dignitate propellere.

regnauerunt, & non ex me. In hoc, quod dicit, & non ex me, intelligit, quod non sua voluntate regnant: & ideo non sunt a Deo super suam familiam constituti. Dominus enim debet eligere praelatum, non humanus fauor, tuncque a manu Dei angelus provenire, quando sine tua sollicita diligentia dignitas tibi offertur: quando vero eam acceptaueris, conuertere oculos ad rationem, quam de illa es redditurus, & de omnibus tibi commissis.

Dixit dominus Moli, voluntas mea est, vt educaas oves meas ex Aegypto, & quod tu sis pascitor earum. Et respondit Moyses. Quare obsecro in me relinquitur auctoritas? Et dixit illi dominus. Quid habes in manu tua? Prouice virgam in terram. Quidquid homo habet a se debet expellere. Bonus praelatus renuere debet honores, & gloriam quam contangunt, & parentes illi curant. At vero si Deus iubet, per caudam debet accipere, hoc est per sinum. Finis officiorum, & dignitatum, est aequa ratio, quam dominus debet exigere de animalibus tibi commissis. Si Hieremias cum

Osca 8.

Exo. 3.

Hier. 1.

a domino ad praedicandum mitteretur: hinc tantum onus recevit dicens.

A, A, A domine nescio loqui. Magna quidem est audacia, vt velis tu digne

Hier. 1

tem sollicitè curare: & acquirere, &c.

¶ Quod autem inquit quod dicitur, super familiam suam. Non inquam super familiam Episcopi: non constituit eum super nepotes, cognatos aut consanguineos suos: sed super familiam suam, scilicet domum. Familia enim domini nostri Iesu Christi sunt pauperes fideles, paruuli, pupilli, infirmi, &c. Super hos constituitur prelatus, hos pascere debet, sustentare, & curare. At quantos nunc videbis, qui solam curam suæ familiæ gerunt, non erogant, quod habent Christi famulæ, sed in temporalibus, non tam graue malum edisserat conterunt beneficia Ecclesiastica suis, soluentes laborem: & dando illis beneficia curata. Hoc Romæ facere consueverunt aliqui Cardinales & Episcopi, qui teruis suis, & mulionibus beneficia Ecclesiastica tribuunt, nec querunt homines doctos, & studiosos, sed suos famulæ, sed iam ulterius. [Vt det illis in tempore critici mensuram.] Vt det (inquit) illis: Quibus? his qui sunt de domini familia, de quibus modo loquuti sumus. Sed iam non tribuunt nisi diuitibus, a quibus sperant aliquid accipere. At cum prelatus modo deberent esse sicut sol, efficiuntur veluti luna. Nam luna non illuminat, nisi in parte, qua recipit lumen à sole. Ita multi prelati non bona conferunt nisi eis, a quibus sperant aliud maius habere venturum. Arque ita (Deus est testis, me non mentiri) me vidisse in curia Hierosolymitana, & in Italia, & in Gallia Regis a prelati multa dona, diuitias & pecunias accepisse, ut Thronum possent illis rependere. & ut hic hac via amicitiam Regis, & officia promouerentur.

¶ Alii pascunt semetipsos: quod Izechiel plorat. Vt pastoribus, qui pascebant semetipsos. Nonne oues a pastoribus pascuntur? Officium autem boni pastoris est, vt det familiæ domini: & quod oues suas pascat doctrina, & exemplo, & elemosinis. tribuens ouibus Christi tam bona spiritualia, quam temporalia. nam ad Episcopum pertinet alere pauperes, & ministrare eis, de substantia sua. Oportet Episcopum esse hospitalem: alienam

inopiam, vt propriam debet existimare: quod si hoc non præstiterit, non est dignus Episcopi nomine. Et ad Titum Apostolus ait, Oportet Episcopum sine turpis lucri cupidum, sed hospitalem, & benignum.

¶ Dicitur autem in tempore, quis cum ad prudentiam spectat modum disponere circa actiones: quia est ratio recta agendorum: & ideo qualitas cibi, quantitas, & tempus cibationis considerari debent.

¶ Porro de cibo spirituali, quod est verbum Dei, dicitur, ut in tempore suo tempore tunc mensura. hoc est, vt prædices, & doceat prælatus iuxta caput auditorum, aliquando subtilia, aliquando plana. Sic Paulus simplicibus, & rudibus dicebat. Ego non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed tanquam carnalibus: tanquam paruulis in Christo lac dedi potum, non escam, &c. Dandum

est autem vniuscuiusque. In principio autem, sed ea tantum, quæ facile possint capere. Sapientibus etiam non sunt dicenda vulgaria, & tria. S. P. Co. 1. ter perfectos. Considerare autem tempus, mensuram, & alia huiusmodi pertinet ad prudentiam ministræ: sine qua fidelitas parum proderit. Ideoque tam in cibo spirituali doctrinæ, quam in cibo corporali considerandum est tempus, & necessitas, & qualitas subditi. & sic in tempore conuenienti oportet dare vnicuique

veritatem, vel de cibo corporali iuxta mensuram, & inopiam: ita vt vnicuique prudenter

quem cum venerit dominus inuenit ita facientem.] Id est, cum in morte Christus venerit, beatus efficiatur. Tales enim non solum simpliciter erunt beati, sed etiam habebunt magnum beatitudinis

hunc, duplici honore digni sunt. Obiectum autem quod non dicitur tale, sed ita facientem: quia non satis est, quod aliquando bonus fuerit, & rectè prædicauerit, elemosinæ largitus: sed

opus

Tit. 2.

1 Co. 3.

1 Co. 1.

1 Tim. 3.

Tit. 4.

opus est, ut talis sit, & perseveret in bono incepto, ut cum dominus venit in hora mortis, inueniat illum sanctis operibus intentum. quod fieri non potest nisi firmus, & constans rectitudine vitæ præstiterit. Multos videbis senes, qui seiplos laudant, bona quæ in adolescentia fecerunt, inuenibus narrantes: cum tamen in senectute, quam actionibus sanctis deberent consumere, avari sunt, cupidi, male dicit, & ambitione pleni. Iuuenes non viderunt, quæ tu in adolescentia vel iuuentute fecisti, sed per modum agas, & iuxta ea quæ modo vident, aut actam vitam iudicant. His enim præsentibus virtutibus etiam in iuuentute, & adolescentia non satis est, aliquando bonum fuisse, nisi ut strenuus, & magnanimus miles usque in finem perseveraueris. Beatus itaque est, quem dominus hic inuenerit facientem, quando venerit siue in iuuentute siue in senectute, qualem te inueniet. talem te iudicabit. Et quid faciet seruo prudenti, & fideli, quem sic inuenerit? [Vere dico vobis, quoniam super omnia quæ possidet constituet illum.] Quotunque ad vitam æternam inueniuntur, constituitur super omnia bona domini, quia diuinitas non perit, quæ omne bonum est, cogitari nec dici potest quæle & quamdiu inueniuntur, & de illis bonum sit. Sed hoc omnibus, qui deferuntur in beatitudinem conuenit, siue sint prælati siue non, sed tamen Christus bonus, & sanctis prælatis qui munus suum in hac vita recte exercuerunt, aliquid aliud his promittit, præter id omnibus concessum. Habebunt enim illi excellentiorem gradum, gloriæ, nempe aureolam, & coronam doctoratus: nam boni prælati officium est docere, vacare orationi, lectuoni, & doctrinæ. Episcopi proprium munus, & officium est docere. Vnde curam rei familiaris, & negotia secularia debet alius committere. Et ita Apostoli dixerunt, Non est nobis bonum relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quo circa elegerunt se preui diaconos, qui hæc facerent. Et præter aureolam, habent aliquid excellentius in præmio essentiali, quod consistit in excellentiori gradu visionis: quia magis meruerunt, cum plura charitatis ope

ra edat bonus prælatus, quàm subditus. Ideo de solis prælatis dicit, Constituet eum super omnia bona sua. Sed de subditis dixit in parabola præcedenti, quod præcingeret se, & faceret illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Maius est autem, quod seruus maneat super omnia bona sua, quàm quod seniel dominus trahat, & ministret seruis.

¶ Oportet igitur, ut status prælatorum in terra conformis sit illi, quem habituri sunt in cælo: vnde sicut in Ecclesia militanti est summus, sic erit in Ecclesia triumphanti. Nam sicut quia Christus saluandi homines munus accepit, meruit sibi locum super omnem principatum, & potestatem: ita prælati, qui functionem saluandi homines suis humeris imposuerunt, constituentur super omnem principatum. Nec aures tuas offendere debet, id quod dicimus, scilicet quod prælati subeant munus saluandi homines: cum Paulus dicat, Omnia faciam sum omnibus, ut omnes ad me traham. Et alibi. Si quomodo ad emulationem prouocem carnem meam, & saluos faciam, ut perueniam ad gloriam, ac cœlum di filios Christo, nutriendi, & saluandi, nec Angelus datum est, ideo in per Angelos.

¶ Quæritur, quid non dicit hoc cum iuramento, sed affirmans Christus, ait, Verè dico vobis. Non dicit, Ego iuro vobis per Deum, sed ego vos certor facio. quod mirandum quidem est, cum in re tam graui, & tanti ponderis, & momenti loqueretur. O quam pessima & execranda est huius nostri temporis consuetudo, ita ut in re leuissima homines mille iuramentis, utantur: & pueri etiam incipientes loqui, nihil affirmant nisi nomen Dei in vanum altimementes. Nabuchodonosor cum ydisset, quod Deus liberasset ab igne Sidrac, Misac, & Abdenago, edictum iussit diuulgari, ut nemo nomen Dei Israel blasphemaret. Si Rex ille Gentilis hoc iussit, quare Principes, & reges Christiani hoc non præcipiunt magnis pœnis impositis: quando quidem maiora miracula, illo quondam Deus facit, &c. Hactenus loquutus est dominus de bono præla-

Ephe. v.

1. Co. 9.
Ro. 11.

Amb. li.
1. offi-
cio. c. 1.
Actor. 6

Dan 3.

ro, & de ipsius premio: nunc autem de
malo prelato & pœna ipsi infligenda dis-
serit. Item.

Quod si dixerit feruus ille in corde suo,
Mortem facit dominus meus venire, &c.]
Dicit se desiderare si fieri posset, ut nun-
quam mors adueniret. Inter vitia, &
peccabimus ferui mali illud vnum est,
quod exultimet se diu victurum: quod quia
tamquam vanum & stultum sit satis ostē-
ditur, cum quotidie videamus iuuenes
mori, & sepeliri. O quot & quanti sunt
iuuenes, qui iniqua opinione falsi exultant
longam vitam habere, & dicunt

Blat. 25 centiam differunt in senectutem. Sic vir-
gines fatuz perierunt. Et cum hanc va-
nam fiduciam conceperit, vide quid fa-
ciat. [Et exasperit percutere seruos, &
unus ille malus eo quod longa tempora vi-
re sibi promittit, in malam administratio-
nem defluit, in qua omne flagitium, &
his duo, quæ præcipua sunt, si dicere tu-

ducuntur. Primum autem id est, superbia
per seuerorum conuulsionem designant.
et inquit diuus Augustinus. Luxuriam

Mat. 24. re, & inebriari. Cum percutit seruos, & dominus in alios animaduertit, cum non sint eius serui: sed ipse sit confusus eorum. Et ideo per Mattheum dicitur,

et cōstituantur a Christo super plebem,
non tamen subditi delinunt eue serui.
Certe: & ipsi, qui eis præsunt non sunt
domini illorum, sed conserui. Sic dicitur
in Eccl. 10. 1. Rectorem reposituerunt,
non extolli, ut in illis quali vnus ex eis.
Cepit percutere, quia hoc magno vitio

quod oportet episcopum non esse per-
cussorem, sed mode sum. Percussit autem
eos non in malo exemplo cum scandali-
zando damnat conscientiam subditorum, ut
namque Paulus. Sic autem peccantes in-
ferretur & percussiones conscientiam co-
rumpunt. Percussit etiam presby-
ter Paulus centum & excomuni-

cationibus, præceptis, constitutionibus,
& comminationibus: ita vt non possint
ulterius progredi, nec in bono proficere.
De his per Ezechielem inquit dominus. Eze: 4
Vt vobis, qui cum potentia, & maiestate
imperabatis. Multos nunc inuenies in ec-
ce. De ita arrogantes & superbos, vt

& dominos: qui potius mores referunt leo-
num, & Tygridum, quam praelatorum.
Non est opus ita arcum intendere, ut tri-
gatur: nec subditos ita vexare, & oppri-
mere, ut nequeant crescere, nec prohibe-
re. Quod Christus his verbis voluit innue-
re: sicut quod praelati superbi ita vexant
subditos, ut non sinant illos in virtutum
exercitio crescere. Et ut i. similitudine diui
Anselmi vtarsi plantam arboris in horto
suo plantaueris, & mox illam ita ex omni
parte concluderes, ut ramos suos nulla
tenus extendere possit: cum eam post au-
nos excluderes, quales putas ramos ex-
tenderet? Profecto inutilis arbor rugo-
sa, & nouis plena ramis suis incuruis per
plexis floret: ut
fili & parente subditis, & his suis: qui
plantati sunt in horto ecclesie, ut ete-
ricant, & fructificent Deo. Sic adeo
ius minus, terroribus, & flagellis compri-

potius. Atque ita inepte oppressi prauas
& ignominiosas more perperas cogitationes
in se cogunt, & fouent, & nutrant.
Vnde fit, ut cum nihil amoris, nihil pietatis,
& beneuolentiae erga te in illis sentiant:
nec subditi aliteruius dum in illis, aut grati
operis sed omne odium, imprecationem, &
maledictionem aduersus illos concipiunt.
Dum corpore crescunt, crescit et animi il-
lis timor, & inuidia, & omnis filipio ma-
litijs suis rei causa superbia est, & crudeli-
tas, quam multi prauis aduersus subdi-
tos exercant in causa enantunt, ut sub-
diti impatiētes sint, & uirga, & torore
et inuolentur, quam non possint seire
audire, oīta, quae illis imponunt. Et se-
x prius videtur, ut prelati haec cum sub-
ditis facientes, seipos blandiant, & pie-
: ipsi secundum suam libidinem
t, & bibunt: volunt autem, ut
deum reuerent, & se paucitiam con-
fugiant. Semper tūc id sum expectat.

Anslib.
simulra
d.c. 177

dat, & ipsi etiam eadem extollunt: quæ ipse viruperat. & denique hi ad vitium re-
terunt personâ illius famosi parasiti Gna-
ronis. Si quid dicit, approbant, si statum
ipse reprobat, & ipsi continuo in eandē
eunt sententiam. Omnia attentari, is quæ
stus est nunc multo vberior. Alius etiam
Satyricus Poeta hoc genus hominum de-
pingebat. Rides maiore cachino. Con-
cutitur flet, si lachrymas conspexit ami-
ci. Nec dolet, igniculum brumæ si tem-
pore poscas, Accipit endromidem: si di-
xeris æthio, sudat. Noctē dique post
alienum sumere vultum: A facie iacta-
re manus, laudare paratus. Hi denique
soli sunt, qui a dono prælati laudē, &
opipare epulantur, & vsque ad satieta-
tem inebriantur. Ita vivunt hi, vt is vi-
uat, qui vincit, aduersus autem victum
omnes insurgunt: & hi non accedunt ni-
si ad diuites, & potētes, & ad eos, qui ma-
gnatum amicis sibi conciliantur. Qui
veritatem loquuntur, ab his reuocantur
procul, quemadmodum rex Achab Mi-
chæam abhorruit, quia non prophetabat
ea, quæ ipse volebat. Hoc genere ho-
minum impletus est mundus. Quod idē
tatis aptē in scriptura sacra depingitur.
Vnde kedeshabicus dicit, Dives loquen-
sus est, & omnes tacuerunt, & verbum
illius vsque ad nubes perducunt. Pauper
loquutus est, & dicunt. Quis est hic? Et
si offenderit, subuertent illi, &c. Sicut e-
luri echo, qui idem respondit, quod lo-
quutus es. De quo Salomon, Resonans
in altissimis montibus echo. Si tu canis,
etiam canit echo: si ploras, echo etiam
plorat. In altis montibus, & sublimi-
bus, & in altis, & sublimibus montibus,
& paratissimi non habitant in domibus pau-
perum, sed in domibus principum, & ma-
gnatum. In his altis montibus ipsi reso-
nant, & canunt: & ideo Daniel inquit,
quod aues in altum arboris ascendebant:
nam hi ad eos, qui in altis, & sublimibus di-
gnitantes sunt cōstituti, accedunt, & cum
ipsis vna habitant. Sed audi quid de hac
arборе subdit Propheta. Et ecce vni-
us, & factus de cælo clamauit. Succidite
arbores, & præcidite ramos eius: excu-
titetolia eius, & dissipate fructus eius:
fugant beluæ, quæ luocer eam sunt, &

& volucres de ramis eius. Idem hoc est,
quod Christus in hoc loco dicit. Et diui-
detur anima à corpore separate, diuidite illum,
descendat anima in infernum, & cor-
pus in sepulchrum à vermibus, & bellus
denotandum. Tunc enim omnes bellæ,
& aues fugiunt: quia solus in sepultura
relinqueris: & vnusquisque tuorum po-
suam viam abiit, tu verò, qui magna ar-
bor eras scillus, & solo aquatus mane-
bis, & ab eis conculeaberis, à quibus nūc
tanquam Deus coleris. Et non solum di-
uidet te dominus, sed in tormenta grauio-
ra detrudet. Quocirca sequitur in textu.
[Partemq; eius cum infidelibus ponet.]
Hactenus loquutus est de pœna damna-
ti, quia diuidetur, & separabitur à con-
fortio diuinæ essentiae, & etiam ipsa ani-
ma à corpore discedet. Nunc autem agit
de pœna sensus, quia non tantum diui-
na visione carebit propter quam creatus
est, sed etiam tormenta æterna patietur.
Sicut enim dixerat de prælato fidei, qđ
super omnia bona sua constituet eum, lic
nūc loquens de prælato malo dicit, quod
ponetur cum infidelibus, quia infidelis
fuit in muneri sui administratione. Be-
ne etiam dicit, quod cum infidelibus col-
locabuntur mali prælati, quia (vt Pau-
lus ait) si quis suorum curam domesticorū
non habuerit, seipsum & suos contemnit
li est detenor. Quia infideliter suum mu-
nus exercuit. cum infidelibus sortitus est
locum tormentorum. Sapiens inquit,
Iudicium d. ad hanc partem, ut patet
text. d. 1. tract. 1. C. de iudic. vltimis;
quod mali dispensatores, imò & omnes
crudeli li sint vitiosi, grauiora sustinebit
supplicia, qđ boni vultu & caritate. Sic
autem seruus, qui cognouit voluntatem
domini sui, & non se preparaui, & non
fecit secundum voluntatem eius, vapula-
bit multis.] Seruus, qui omnia præcepta
diuina rectè percussit, & quid dominus
ab eo requirat, & non se preparaui, hoc
est non se disposuit ad bene agendum, nec
mentem adaptauit, vt obediret Dei præ-
cepto: pluribus & grauioribus punietur
supplicijs: quia grauius, & iniquius pec-
cauit. Homo namque debet se ipsum præ-
parare faciendo quantum sunt vires sup-

Figure 1

petierint : iuxta illud Prouerborum.

Homini est, animum preparare. Propter

Pro. 16. quod Samuel in libris Regum hortatur.

1. Reg. 7. Preparate corda vestra domino. Sed pre-
latus, & doctus, qui cognoscit, & nouit
domini voluntatem, & non se preparat,
vt eam exequatur, grauissimè punietur.

Ioc. 4. Nam vt Iacobus ait, scienti bonum face-
re, & non facienti, peccatum est illi. Et di-

2. Pet. 2. uis Petrus etiam inquit. Melius erat non

cognoscere, & non scire, quam post con-

tionem retrorsum reueriri. Vbi donum

maioris, & altioris scientiæ relucet, ibi

transgressori maiori subiacet culpe. Ideoq;

homo, qui, & scire, & non scire, & non

tus, qui abundantioribus naturæ dotibus

est cumulatus, si turpibus se immisceat fla-

gritiis, si peccatis se ipsum dedecoret, in-

excusabile committit peccatum: at ho-

mo rusticus, & mediæ plebis facilius ve-

niam impetrabit. [Qui autem non co-

gnouit, & fecit digna plagis: vapulabit

pauca. Quare puniuntur si non cognouit

domini voluntatem? Quia poterat illam

scire, & noluit, & negligens fuit circa sui

salutem, & non inuincibiliter ignorauit:

nec fecit, quod posuisset, si viros peritos,

& doctos consuleret. Vnde Esaias. Pro-

Esa. 5. pterea captiuus ductus est populus meus,

quia non habuisti scientiam. Et Paulus.

1. Cor. 14. Ignorans ignorabitur.

¶ Aduerte autem, quod quædam est

ignorantia, quæ excusat à peccato, &

alia quæ non excusat. Quapropter sci-

dam, quod si ignorauit potest esse du-

plex: iuris scilicet, & facti. Ignorantia

facti est duplex, quia interdum adhibe-

tur debita diligentia, & tunc ignorantia

excusat à toto: vt patet de concubitu Ia-

cob cum Lia. Interdum non adhibetur

diligentia debita, & tunc non excusat, &

Gen. 29 sic occidit Lamech Cain putans illum esse

Gen. 4. bellum. Ignorantia autè iuris est duplex:

videlicet vincibilis, & inuincibilis. Igno-

rantia quoq; vincibilis duplex est: quæ

est affectata, quæ non excusat, vt dñ quis

non vult, aut spernit ius scire, vt libertus

peccet: quædam est non affectata, quæ vo-

catur crassa, vel supina, quæ non excusat,

vt si quis non sciat, quod non licet, &

inuincibilis, cum homo facit omne, quod

in se est, excusat à toto.

Secund. in Luc. Tom. 2.

¶ Obserua etiam, quod licet distinguan-
tur peccata, nempe in peccata malitiæ,
fragilitatis, & ignorantiz: tamen omne
peccatum aliquo modo est peccatum igno-
rantiz, & ignorantia non est tantum
in actuali, & practica, bonique appro-
batiua. Si enim cognosceret peccati ma-
litiā, & mala æterna, quæ sibi parat, &
bona cœlestia, quæ perdit: quomodo au-
deret peccare? Ideo philosophus dixit,
quod omnis malus est ignorans. Et in
11. verbis Salomon ait. Omnis via vi-
recta sibi videtur. Malum namque secū-
dam, & oleret, non apparet. Et malum
num sit appetitus obiectum. Nullus enim
respiciens ad malum operatur, appetit
enim, & agit malum, vt bonum appareat.
Verum peccata, quæ ex fragilitate, aut ex
ignorantia iuris, vel facti sunt, ceteris pa-
ribus, minora sunt, quàm ea, quæ ex ma-
litiā sunt: & ideo ait hic dominus, quod
ignorans vapulabit plagis paucis, nihilo-
minus peccator, & in inferno, si non cor-
reli decesserit. Ex his etiam patet: quod nō
omnes æquali pœna puniuntur in infer-
no, sed vnusquisque iuxta quantitatem
demeritorum.

¶ Omni autem cui multum datum est,
multum quæretur ab eo: & cui commē-
dauit multum, plus petent ab eo. Hæc
duo datum, & commendatum re-
ferri possunt ad idem: & tamen distin-
guuntur. Datum est, quod daturur ad
homini propter se ipsum collata: commē-
datum verò ad dona homini præstita pro
aliorum directione. Et certum est, quod
plus requiritur ab eo, cui maior anima-
rum cura commissa est, quia de cunctis,
& singulis redditurus est rationem.

¶ Discamus ex hoc loco nō gloriari de
nobilitate, pulchritudine, scientia, aut
qualibet alia gratia, cum omnia data sint
à Deo. Sed qui maiora acceperint timeant
archissimum Dei iudicium super illū cœ-
turum. Ideo Paulus. Quid habes, quod
non accepisti? Si autem accepisti, quid
gloriaris, quali non accepisti? Qui enim
maiore accepimus a Deo, maiore tehe-
mur obligatione ad ipsius obsequiū: quia
magis ei debemus.

¶ Præterea, quia dicta domini præce-
pta implenda sunt potius amore, quam

R 4 timo-

Prou. 1.

1. Cor. 4

amore. Alid est in domo nra. Ignem
venit mittere in terram. Quia
quod i. charitatem nram, responde
bit: Amorem. Hic enim dicit, Ignem
venit mittere in terram. Et si iterum que
ras, quæ res attulit cum in mundum, re
spondebit: Amor. Sic enim Deus dile
xit mundum, vt filium suum vnigenitū
daret. Si ab eo quæras. Quid prædicauit,
respondebit Amorem. Hic mando vo
bis, vt diligatis inuicem. Quid multa?

Ioan. 3.

Io. 24.

Io. 4.

Si ab eo interrogas, quid ipse sit, respon
debit, Amor. Ita enim ait beatus Ioānes.
Deus charitas est. Quem admodum ma
lum, & scelestum hominem ipsam mali
tiam, & ipsum scelus appellamus. Ita Ioā
nes Deum ipsam charitatem, & amorem
vocat, tum quia charitas perfectissime in
ipso apparuit: tum etiam quia sicut Deus
essentialiter non tantum bonus, iustus,
verus, misericors: verum etiam ipsa boni
tas, iustitia, veritas, sapientia, & miseri
cordia est: sic etiam essentialiter ipsa cha
ritas est. De hac Apostolus dixit. Excel
lentiorē viam ego vobis demonstro.

1. Cor.

12.

Postquam Paulus excellentiam Aposto
lorum, & gratias, quas habebant, di
xit, Et adhuc excellentiorē viam ego
vobis demonstro. Et sine quid maius chari
tatem habere, quam Apostolus esse,
prophetam, aut Doctorem? multo qui
dem maius. Nam poteris propheta esse,
Apostolus, aut Euangelista, & nihilomi
nus in infernum abire, & hoc sine chari
tate. Quid prodest Apostolum esse sine
charitate? Apostolus Iudas erat, verum
quia sine charitate discessit, dānatus est.
Si linguis hominum loquar, & Angelo
rum, charitatem autem non habuero: fa
ctus sum velut æs sonans, aut cymbalum
tinniens. Cymbalum enim postquam so
nuit, & tinnit, vt antea cymbalum ma
net. sic apostolus aut prædicator homo,
vt antea manet, etiā si prædicauerit. quia
charitatem non habet. At charitas homi
nes diuinos efficit, & transformat illos in
Deum, ita vt iam homines non hoc, sed
dei. Hunc ignem venit Christus mittere
in terram: & ideo spiritum sanctum mi
sit in linguis igneis, vt corda eorum igne
sui amoris accenderet, & charitate infla

ret. Hanc charitas lectonem sepe

Christus, et ante de charitatem mittere in terram, & per eum commū
dauit discipulis. Et in hoc (dixit ipse) co
gnoscant homines, quod discipuli me
estis, si dilectionem habueritis ad inuicē,
de hoc igne subdit dicens, [Et quid volo,
nisi vt accendatur?] Significat per hoc, vt
ex eo tempore ex quo incepit accendi
ignis spiritualis amoris in discipulos, de
siderabat, vt extenderetur in vniuersum
mundum. Vbi declarat non solum suum
officium, sed fructum, quem expectat me
diant in terra. Quia namque Ignis ma
ter cetera elementa maioris virtutis est,
& ociosus esse nequit: sic amor Dei ne
scit esse ociosus, magna enim operatur,
vbi adest: si autem desinit operari, amor
non est. Hic ignis accensus est, & totum
mundum inflammavit in die Pētecostes,
mittens spiritus sanctus carbonēs illos
accensos per mundum vniuersum. Sed
antequam genus humanū prædicto igne
charitatis inflammaretur, prædixit se mor
tē passurum. Sua enim sacratissima pas
sione tantā gratiam humani generi pro
miserit, atque amoris sui memoriam
passionis memoria præcipuē accenditur
iste ignis in cordibus fidelium, idē sub
didit. [Baptismo autem habeo baptizari,
& quomodo coarctor vsque dum perfici
atur?] Mortem suam intelligit per hanc
ablutionem, in qua ablutus est proprio
sanguine: iuxta illud, quod hlius Zebedi
in alio loco dixit. Potestis baptizari ba
ptismo quo ego baptizor? Dicit, quod
coarctatur ad hanc passionem: quia se
cundum iudicium ad passionem hanc ve
hementer incendebatur ex amore, quem
erga genus humanum habebat. Hinc in
notissima cœna dixit. Desiderio debide
raui hoc Pascha manducare vobiscum.
Deinde post Saluator modum perue
niendi ad perfectionem diuinam amoris di
cens, [Putatis, quia pacem veni mittere
in terram?] Mirabile est, quod dicit, scilicet,
quod non quærit pacem, cum videat
tur ipsum ad nihil aliud venisse, nisi ad pa
cem componendam. Vnde protinus, vt
ipsi natus est, dixerunt Angeli. Et in ter
ra pax hominibus bonę voluntatis. Ipse
quoque dicitur venisse ad pacificandum

Ps. 133.

Ad. 2.

Mar. 10.

Luc. 24.

Col. 3.

Luc. 10.

nos Deo in sanguine suo. Apostolis etiā pacem manifestare iussit: ita ut cum intrarent domos dicerent, pax huic domui. **Jo. 10.** Er post resurrectionem Apostolos saluta- uit dicens. Pax vobis. Quomodo ergo pacem detestatur? Est pax spiritualis, & bona quæ est quies mentis in Deo, seu or- dinata concordia: quam Christus venit dare mundo. Est autem alia pax impii, & carnalis, cum spiritus subicitur sensuali- tati, & facit animam pacem cum vitis. De hac ait Psalmista. Zelatus super iniquos, pacem peccatorum non videt. Cumque Christus venerit destruere hanc possumus pacem impiorum, subdit.

Non dico vobis, sed separationem.] Effectus describitur duorum præceden- tium officiorum ad quæ venerat, decla- rando, quod affectus suæ passionis, & ignis amoris non erat pax mundana, & carnalis, sed separatio a carnalibus, & mū- danis hominibus. Et aptè contra pacem posuit separationem: quia pax est con- iungere. [Erunt enim ex hoc quinque in domo vna divisi, tres in duos, & duo in tres. Dividentur pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.] Dixit, quod in do- mo erunt quinque personæ, quæ contra se dividentur, & tamen sex enumerat, scilicet patrem, & filium, matrem, & fi- liam, & socrum, & nurum. Sed intellige, quod illa, quæ mater est filii, socrus est uxoris eius, & sic eadem in filiam suam, & nurum suam dicitur divisa. ¶ Obser- va autem, quod, ut in Matthæo clarius dicit, non separatur pater a filia: sed ecô- tra dicit Christus, quod venit separare hominem aduersus patrem suum, & filiā aduersus matrē suam, & nurum aduersus socrum suam. Quare separabitur filius à patre, & mater à filio, & nurus a socro. & nō ecôtra? Quia facilius recipiunt Evan- gelii iuniores, quā illi, qui ætate sunt pro- uecti. Iuvenes namq; minus se peccatis cō- taminarūt, & minus voluptatibus atque diuitiis seipso tradiderunt: senes verò duri effecti, & velut callo obducti minus aperiri posses sui cordis, ut dominus in- trediatur in eos. Quare non immerito David dicit, iuvenes virgines, & senes

cum iunioribus laudēt nomen dñi. Vide Ps. 23 quomodo his iuvenes, & senes nomen domini laudant. ¶ Pende etiam quan- ta sit virtus, & efficacia euangelii Christi. Non enim esset mirabile si pater contra filium, si rgeret, maior vir legeret, & iu- norem, sed qd filius cōtra patrem, & filia contra matrē, & nurus contra socrū in- surgat, ab eisq; separentur: id quidem nō nisi summæ, & diuinæ efficaciæ tribuen- dum est. Disce etiam ex hoc loco, qd filius neq; filia in negotio euangelico a paren- tibus non pendent. Potest enim filius in- uiro patre, & reuente se ipsum manci- pare, ut euāgelicam perfectionem sequa- tur: maxime, ubi animum sextum decimū vir pertigerit, sexmina verò decimū quar- tum. [Dicebat autem ad turbas. Cum vi- deritis nubem orientē ab occasu, statim dicitis, Nimbis venit. Et ita fit. Et cū au- strū flantē, dicitis, Quia æstus erit: & fit.] Ratio horū est. De primo, quia pluuia fit de materia vaporū humidorū, vel hume- factorum, & ingrossatorū: nubes autem est corpus crassum ex vaporibus taliter humidis, & incrassatis. Ideo quando nu- bes sic surgit, & uincit, & aduētabat: quia id quod in nube crassum erat, citō in aquam resolvebatur. Et dicitur de nube oriente vel ascendente ab oc- casu, id est, de mari: quia totum mare Me- diterraneum est ad occidentalem partem terræ Iudæorum. Sic in Numerorum li- bro dicitur. Plaga autē occidentalis à mari magno incipiet, & ipso fine claudetur. De mari autem eleuantur exhalationes humidæ, quæ statim, ut incrassantur, dis- solvuntur in pluuias. Ideo surgēt ab oc- casu, vel ex parte maris, quod idem est, erat signum pluuiæ statim futuræ in ter- ra Iudæorum. Et sic dixit Elias, quando pro pluuia orabat, occidit faciem suā in mare. Respice contra mare, & ascendit nubecula, & venit pluuia. Ideoque in terra Iudæorum ascensus nubes ab occa- su, siue de mari, quod idem est, signum erat pluuiæ. Ratio autem secundi, scili- cet, quod videntes austrum flantem di- citis, quia æstus erit, euenit, quia aufter est ventus calidus, & hecus, & ita quando ille flat, omnia delecat.

¶ Sed sciendum, quod status ventorū aliquando

Nu. 34

3. Re. 11

Jo. 10.

Psalm. 72.

Mat. 10

aliquando humectat, & aliquando exsiccat, non secundum conditionem venti: sed secundum conditionem & temperie rationum super quas transit, vel de quibus colligitur materia eius. Videmus. n. quod quidam uetus est in aliqua regione pluuiis abundans, in alia vero nunquam pluuiam generat: & ita est de austro. Nā auster scire in tota Europa pluuias affert. Ideo P. etc. Iam quid scire poterim naturas & conditiones iuxta proprietatem suarum regionum scilicet Europæ uocāt austrum pluuiosum, & hæc est ipsius proprietas & natura. Sic Ouidius dicit, Pluuius quæ madescit ex austro, id est, ab Austro pluuioso. Et Virgilius. Austrum quæ ipse Africum uocat, id est, de Africa uenientem creberrimum procellis, id est, aquis uenientibus cum impetu ventorum; & tamen in terra Iudæorum est Ausfer ualde desiccans, & signum æstatis, ut hic dicitur. Ratio diuersitatis est, quia ad hoc ut Ausfer transeat in totam regionem Europæ, quam nos incolimus, necesse est quod transeat mare Mediterraneum, unde transit maria, & sic transit in uentum: & inde fit, ut propter humiditates conuertatur in pluuias. Et etiā quia ipse uentus propter rationem dictā est humidus: & aliquo modo calidus propter regionem meridianam, ex qua uenit. Et sic nubes humectat, & dissoluit per calorem: & hoc est, quod requiritur ad distillationem pluuiarum. In regione autem Iudæorum, contrarium fit: quia ad hoc ut auster ueniat in illam transiturus est per solas regiones siccas & calidas: scilicet per solas Africa, & non per maria: & ita cum perflauerit regionem, desiccabit illam, & hoc est effectus eius. Hypocritæ, tamen, & terree hostis probare, hoc autem tempus quomodo accipere, & ex quo significatione actus quando sit tempestas aut calor: cur ergo ex oraculis prophetarū nō uultis colligere neque probare, quomodo sit Christus, uobis in lege & in Prophetis promissus? Iam enim sceptrum erat ablatum a tribu Iudæ, sicut prædixerat Iac. Similiter numerus hebdomadarū, de quibus Daniel prophetauit. Christus etiam

multa miracula fecerat sicut Esaias prædixerat. Ecce (inquit) Deus uester ueniet, & saluabit uos. Tunc aperientur oculi corum & aures surdorem, &c. O quot & quantos nunc in mundo reperimus, qui penitus impliciti, de conducentibus ad salutem animæ nihil curant, quasi uonibus futilibus & uanis intenti, uitam consumunt. quæ nihil ad rem conducunt: parum autem de eis quæ ad Deum spectant curantes. Vnde Paulus, Quomodo conuertimini ad infirma & cetera elementa: dies obseruatis, menses & tempora, & annos, timeo uobis, ne sine causa laborauerim in uobis. Quid tibi proderit cursum & motum cælorum nosse, & planetarum influentias callere: si cognitione dest tibi omnem Bibliam memoria retinere, & omnes scientias mathematicas didicisse, herbarum vires cognoscere, nisi te ipsum cognoueris? Siquid opera Dei cognoscas, & factorem ipsorum cognoscas. Vigilet hypocritæ qui recte scitis a uentis currentibus causas naturales omnium euentuum cognoscere: equum etiam est, ut de cognitione ipsius creatoris agatis, & scientiam uestram ad salutem animarum applicetis. Vnde in Ecd. 3. Operibus eius ne fueris curiosus. [Quid autem & a uobis ipsis nō iudicatis quod iustum est?] dixerant in crepido, quomodo signa temporis huius non probatis, qui signa & tempora pluuiæ & æstatis probatis? Aliud peius nunc subiungit. Cur ex interioribus uestris & reconditis non deterius est & peius habere in semetipsis exemplaria, & errare, quam errare circa iudicia, quæ pendent ab exterioribus signis. Habemus enim apud nos synderehem, & uirtutum seminaria nature iura, ex quibus debemus colligere quid iustum sit. a quorum cognitione nemo potest se excusare. Quocirca arguendo, quia etiam isti hypocritæ errabant circaiores inquit. Cur nō ex uobismet ipsis (hoc est ex his quæ intus habetis uirtutum seminibus & principiis) quod iustum est iudica-

Ouid. 1.
Meta.
Virg. 1.
Aenei.

Gala. 4.

Ecd. 3.

Gen. 49

iudicatis? Ac si aperte diceret. Non est mirum, quod hypocrisis vestra semoveat vos in probatione temporis aduentus mei: cum ipsamet seducat vos à iusto & recto iudicio circa moralia, & ea, quæ ad ipsum proximum spectant, quorum tamen habetis in vobis ipsis. [Cum autem vadis cum aduersario tu ad principem in via, da operam liberari ab illo.] Loquitur hic Christus de lite, quæ est inter stimulum rationis, & malum affectum. *cap. 12.* Iam per totos apostolus taxaverat, eo quod habentes ligna clara, & manifesta temporis mellis, non curarent illa examinare: & etiam illos reprehenderat, quod cum in se ipsis haberent rationes iustitiæ moralis, eas non sequerentur. Nunc autem his verbis significat litem inter rationem (tum naturalem, tum euidenter signorum aduentus Christi) ex altera parte, & malum affectum hypocritarum ex altera. Vnde saluberrimum, & optimum consilium in hac parabola subiungit, docēs, quod in via, hoc est in vita, efficiat, ut ab ipso liberetur. Aduersarius synderesis est, quæ continuo aduersatur mordendo, & stimulando animum iniquæ agentis, ut illis contingebat. Dicit quod vadit cum eo, quia individuus comes est ratio stimulans, & mordens conscientiam. In hac vita, quæ via est ad primam coelestem, poteris te ipsum liberare à conscientie morfu, bona & recta operando: fiendo etiam propter illa peccata, de quibus ab aduersario incusaris. Nam de damnatis dixit Esaias. Verbis eorum non morietur in æternum, & in perpetuum manebit: quia iam nō erit postea locus pœnitentiæ. Absolute autem vocatur via non excludens aliquam partem viæ, in quo quidem innuitur in omni tempore locum esse conuersioni, antequam quis coram iudice constitutatur. Demus ergo operam, ut ab isto aduersario liberemur, commissa fiendo, & pœnitentiam agendo, & in melius mutantes, quæ ignorantes peccauimus. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nunc autem in via sumus, & ignoramus quando ad finem, & terminum finis perueniuri. In omnibus exhibeamus Dei munditios in multa pacien-

tia, in ieiuniis, in aduersitatibus & tribulationibus, &c. Da ergo operam ab isto aduersario liberari. Et quare? Ne forte trahat te ad iudicem. Iudex iste Christus est, cui pater omnem potestatem iudicandi dedit. Trahit autem, cum accusat peccatum coram iudice Christo conscientia ipsius. Sic intelligendum est illud, quod dominus dixit Pharisæis. Nolite putare, quoniam ego accusaturus sum vos apud patrem: est qui accuset vos Moses. Non est sensus, quod Moses potius quàm aliquis alius deberet acculare Iudæos: sed peccata, quæ ipsi commiserunt contra legem Mosi accusabant eos. Ne forte, non ponitur dubitativè: quia in sacris literis forte ponitur, ubi nulla est ratio dubitandi. Sic in Genesi dicitur. Ne forte moriamur. Et tamen nullum dubium erat, nisi quod comedentes de ligno vetito erant morituri. Et per Matthæum etiam dominus dixit. Ne mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis. Et tamè nullum dubium erat, quin essent eas cōculcaturi pedibus suis. Itaque forte non significat hic ullam dubitationem: quia certissimè traderetur iudici, qui se non liberauerit ab isto aduersario. [Et iudex tradat te exactori.] Sententia feretur à iudice Christo, & impius traderetur exactori, ut in eum animaduertat, quia peccator tradendus ad solum pœnendus. Dicit namque dominus impiis. Ite maledicti in ignem æternum qui parati estis diabolo, & angelis eius. Et in Psalmo. Milit in eos iram indignationis suæ: immisiones per angelos malos. [Et exactor mittat te in carcerem.] Hoc est in infernum: de quo carcere per Esaiam dictum. Claudet turres eius. Non in istum carcerem contemneret: putans aliquid se. *cap. 13.* Dicit Christus per spiritum sanctum dicens. Dico tibi non exies inde donec etiam nouissimum minimum reddas. Nō intelligitur, potius quam reddere etiam, donec, ut carceris tractus, tunc temporis æternitatem significat. Vnde in Psalmo habetur. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos, &c. Cerrum est tamen quòd Christus Redemptor noster in prioribus hominis Patris sedet vsque in æternum, & in seculum

Esai. 66.

Gen. 3.

Matt. 7.

Mat. 25.

Psal. 77.

Esai. 34.

Psa. 109

Esai. 66.

Gen. 8. *seculum seculi. In genesi etiam dicitur. Cornus non est reuersus donec exsiccarentur aquæ, tamen nunquam reuersus est. Sic & Matthæus. Ioseph non cognouit eam: donec peperit filium suum primogenitum, Lege de hac re Diuum Hieronimum.*

111et. cō. Iudith. ¶ *Secundo potest iste locus exponi p-
prie vt sonat: quia non exies donec sol-
uas nouissimum minutum: tamen pos-
tea exies. Sed nunquam peruenitur: pena
autem inferni in duratione temporis in-
finita est, & ita nunquam peruenitur ad
finem solutionis. Sic accipitur illud Psalmi.
Orietur in diebus eius iustitia, & abun-
dantia pacis, donec auferatur Inna. Id est,
donec definat esse in cælo: & tamen nū-
quam definet esse in cælo, ideo pax illa
nunquam deficiet. Sic impij in infernum
constituentur, donec soluant vsque ad vl-
timum quadrantem: quem, quia nun-
quam soluant, in infernum vsque con-
stituentur futuri esse.*

¶ *Ex his omnibus facile esset vobis (si
vellemus) huius mundi breuem gloriam
vanitatem, & oblectamenta respicere, &
contemnere: quandoquidem hæc omnia
nihil aliud pariunt nec generant nisi tri-
stitiam, & in ætorem sempiternum. Dis-
cimus ab hoc aduersario in hac via libe-
rari ieiunijs, orationibus, & rectis operi-
bus, & institutis, vitam nostram compo-
nere. Breue enim est quod delectat, &
perpetuum dolor. Hoc vobis
cientibus non inimico exactori, sed sanctis
Angelis tradet nos Dominus nolter Ie-
sus Christus, qui est benedictus in secula
seculorum. Amen.*

CAPVT XIII.

Secundo potest iste locus exponi p-
prie, ut sonat: quia non exies donec sol-
uas nouissimum minutum: tamen pos-
tea exies. Sed nunquam peruenitur: pena
autem inferni in duratione temporis in-
finita est, & ita nunquam peruenitur ad
finem solutionis. Sic accipitur illud Psalmi.
Orietur in diebus eius iustitia, & abun-
dantia pacis, donec auferatur Inna. Id est,
donec definat esse in cælo: & tamen nū-
quam definet esse in cælo, ideo pax illa
nunquam deficiet. Sic impij in infernum
constituentur, donec soluant vsque ad vl-
timum quadrantem: quem, quia nun-
quam soluant, in infernum vsque con-
stituentur futuri esse.

hortatur: vidensque multos in nequitia
sua obstinatos, & Dei clementia abuten-
tes, alia incedit via, vt illos etiam lucrifa-
ciat, adducendo eis in memoriam iusti-
tias, punitiones, tormenta, & flagella
iniquorum: vt saltem formidine pœne
peccare desinant, & timore trahat quos
benignitate ducere non potuit. In hoc
capite comminatur peccatoribus penam
eternam, & exempla iustitiae, & puni-
tiones aliquorum proterit in medium: ne
nos si pœnitentiam non egerimus simili-
ter pereamus. At ergo Euangelista. [Ad-
erant autem quidam ipso in tempore nū-
ciantes illi de Galileis, quorum sanguine
Pilatus misceuit cum sacrificijs eorum.]
Locus hic communiter interpretari so-
let, de Iuda quodam Galileo, de quo in

Ad. 9.

offerre sacrificia pro Imperatore Roma-
no: sed tantum Deo offerenda esse aie-
bat, non offerenda pro Imperatore Romano.

Galileos occidi super sacrificijs, quæ
ab eis prohibebantur fieri pro Romano-
rū gente, & ita cōmisceri sanguinem eo-
rum cum sanguine sacrificiorum. His ge-
stis (sicut mos hominum est, aliena crimi-
na acutius videre, narrare illis, aliorū de-
licta ad cælos vsque extollere, sua au-
tem quamuis grauiora non aspicere, aut co-

scilicet, ut illorum aduersus se fac-
ta culum adiuuerant, hæc Christo narra-
uerunt: illorum mortem dignam fac-
tis credentes, se autem ipsos iustos exi-
stumantes, atque ideo vita dignos. Obser-

ciunt, miscentes sanguinem cum sacrifi-
cijs, ut illorum aduersus se fac-
ta culum adiuuerant, hæc Christo narra-
uerunt: illorum mortem dignam fac-
tis credentes, se autem ipsos iustos exi-
stumantes, atque ideo vita dignos. Obser-

Gala. 3.

seipſos non minoribus eſſe criminibus inquinatos, quam illos: hortaturque ad poenitentiam. Et reſpondens dixit illis. Iuratis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt non dico vobis: ſed niſi poeniten-

Ex quo patet, quod illi Galilæi reſſe à Pilato puniti ſunt, quia Deus ſuis demeritis exiſtentibus in cauſa, ſubiecerat illos poteſtati Romanorum, & vt inquit Paulus, non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit: atque ideo Chriſtus non dicit illos peccatores non fuiſſe, ſe à quod nunc ipſi etiam peccatores fuerunt: nam ex eo quod quis non ſit ſeditioſus, non ſequitur, quod non ſit peccator. Sic multi ſi in aliis videt aliquod flagitium dicunt, ego nunquam id facerem, cum ipſi aliis multo peioribus criminibus detenti ſint. Iudicant aliena peccata, etſi minima ſint, eſſe maxima, & grauiffima: ſua autem leuia exultant.

Ro. 13.

Matt. 7.

Luce. 6.

tibi curia ſupellex. Putas quia alia poena aliqua puniantur, quod tu innocens es, quia ſimilia non pateris? non certè. Aduerte autem quod poſt hanc vitam; verum eſt, qui maiora peccata ha-

Deu. 25

Apo. 18

quia pro menſura peccati erit, & plaga- tur. Quantum gloriſicauit ſe in delictis ſuis, tantum date illi tormentum, & lucrum. ſed in hac vita non ſemper hec accedit, vt patet in hiſ Galilæis, qui quidem non præ omnibus peccatores fuerunt, quia talia paſſi ſunt: nam multi maiores peccatores viuunt gaudent & incolumes lætantur, exultant in rebus peſſimis, & omnia

Prou. 2.

Pſa. 143

vid in Pſalmo de peccatoribus loquens. Quorum ſili ſicut nouelle plantationes circumornatæ vt ſimilitudo templi, præſentia eorum plena, &c. Imo ſæpe dominus aliqua peccata hic ſuſcelectis pun-

it, & caſtigat calamitatibus, & mortibus: permittens, vt ex ſententia peccatoribus omnia eueniant. Vnde Iob, de ſuis, & in puncto ad infernum deſcendunt. Multi hoc de nona demeritis intelligunt, cum

coram eis, ſolum dum affirmat, quippe qui non vt boni longa deſiderantur, & tabeſcunt, ſed cum dies ſuos in deliciis abſumpſerint, in momento ad ſepulchrum deſcendunt. Arbitrabantur enim antiqui ad felicitatem huius vite pertinere, non longo morbo hic teneri, ſed ſtatim mori,

es. qui dicit maiorem fuiſſe poenam in orũ: quoniam illi momento ſubuerſi ſunt cum vrbe ſua, ciuitas verò ſancta multis diebus, & ſerreis machinamen-

tur, cum de reprobis dicit, non eſſe ligamenta in morte eorum, hoc eſt, quia non longa infirmitate detinentur, ſana eſt ſorpesudo eorum, ſcilicet, dum obeunt. Ac ſi dicat, Non ligatur longa infirmitate: ſed viribus potentior & quali ſani moriuntur. D. quoque Hieronymus, & Chryſoſtomus aiunt, quod Maſſagete & Derbice miſerrimos putant, qui a grotatione moriuntur: vnde & parentes, & cognatos, & propinquos, cum ad ſeneſtam perueniebant, iugulabant. Itaque illi inuis errabant, putantes quod illi Galilæi, quia peccatores erant, talia paſſi ſunt: nam licet peccatores fuerint, non tamen credere debuerant, quod ipſi erant innocentes, quia non puniebantur tali morte.

Thiſc. 4.

ca. 1

Chryſ.

¶ Doce-

¶ Docemur hic non contemnere eos, quos hic pena purificat à culpa: sed magis timendum nobis est, qui maiora scelera quotidie perpetrantes, scordes viuimus quasi iusti, ac si Deus ali quandò non sit puniturus peccata nostra. Nunquid quia Deus est bonus, sis tu malus? aut quia tecum agat benignius, clementer conuersionem tuam expectans: ideo tu arrogantiā, superbiamque flagras, et solum bonū, alios improbos existimans, quos in hoc seculo puniri vides? Expende etiam quārum placeat Deo vindicta malorum. Christus nanque non damnat, sed approbat hanc punishmentem. In Numeris quoque legimus, quod Israel promittit delere vires Cananæorum, si Deus dedit et illas in manus eius: exaudiuitque dominus preces Israel, & tradidit Cananæum, quē legimus, *et cetera*. Multi enim sunt qui falsa ducti pietate timēt in impios sœuire, putantes pietatis esse neminem casigare.

Nu. 21.

¶ Aduerte etiam & vide quā prouideret respondit Christus, utpote qui nec latu facium damnauit, nec contra vulgi afectionem, qui libertatem optabat, loquutus est. Sic & accusantibus mulierem modo hęc mulier peccato obnoxia est (inquit) sed omnes vos iudicio peccato res estis, quantumuis innocētes appareatis. [Ita etiam dico vobis nisi penitentiam habueritis, omnes simul peribitis.] Attributio illorū dabit vobis intellectum: pœna illorum non solum prodest astringenti, sed etiam quod non perterriti se à vitio abstrahunt. Ut enim ignis radius contactus ex terra exhalat, ita peccatores vapores exhalant, in eam partem cadit, & ibi solum fœdit, & corrumpit, & vitia regionis colas perterret: sic unus hominis calamitas cum solum affligit, sed multis aliis terrorem, & dolorem exhalat, ut vitia auocentur. Vide quomodo illis aliorum proximam ante oculos proponens minatur. Quoniam reprobatio pœnarum & suppliciorum impendentium, ratio est irrequiescibilissima, quæ Deus peccatores saepenumero ad se trahit. Quamuis enim bona bonis promissa, multum allu-

Ioan. 8.

ciant omnes, tamen maiori ex parte, rebus aduersis magis quam prosperis inuoluntur. quoniam vti cōperimus, maiori dolore & iniuria, quam honor, nos afflicte voluptate, magisque morbus fatigat, quā delectat. Ita & praeterire valetudinis tuæ uacem, ex incommodo aduersæ cognoscere solemus, ut ex re eo notiori, uo magis sensibili. Itam praesenti Christi peccatores attrahit, pœnae representatione, iustis autem temporibus sepius hoc remedio Deus usus est, ut patet manifeste ex Prophetarum scriptis, quæ omnia timorum, & minarum reuera sunt: quibus dominus vituatur terrere, & co-

cere. Iuxta hoc imperauit dominus Prophete Hieremie, ut librum non scriptum caperet, in eoque omnes minas & calamitates sibi reuelatas conscriberet, & corā populo recitaret: si forte ea res homines ad penitentiam mouere, uitamque corū corrigere posset, ut ipsi etiam sententiā mutaret, quæ in eos iracundiam suā ostendere statuerat. Et sic ait scriptura, quæ stupebant audientes. Eadem minis, quibus utebatur in scripturæ lege Deus, utitur & in lege gratiæ. Nouit enim hæc,

Hier. 36

res ad meliorem uitæ frugem, sic huius tra ducantur, sic Ioannes incepit predicationem suam dicēs, iam securus ad radicem arborum posui. Et publicani, milites, & peccatores D. Ioannem quid esset pro salute confitebantur. Expende etiam, quod hæc

Matt. 3.

terrena pœna, quæ non perterriti se à vitio abstrahunt, sed magis in peccato persistunt, non egeritis penitentiam, & non eritis mei.

Ione 3.

tracta est ad interos superbia tua, id est, si non egeris penitentiam. Et illud etiam quod Ezechiel dixit. Dispone domus tuæ, quia cras morieris. Et alia plurima scripturæ loca, sic interpretanda sunt. Igitur Christus, hos peccatores, & omnes admonet, & penitentiam suadet, si penitere nolumus: hæc enim est secunda tabula post naufragium. Mundus nanque post Adæ peccatum nram assimilatur, & omnes intrantes nauem baptis-

Esa 14.
4. Re. 10

cunt,

Tertio, admonet, vt malè viuentes ca-
ueamus: extreme enim dementie est, ma-
gare, & impunitatem non puniri.
¶ Male agunt summe cogitare debent,
¶ Immuniti non erunt. Admonet etiã,
& quarto, vt ex aliorum malis nolli ca-
teamus incommoda. Vnde in libro Nu-

u. 22.

omnia, quæ fecerat Israel Amorrhæo,
& timuit valde. Quis daret, vt impu-
nia, quæ Deus aliis impiis inflixit attente
considerarent ac vera remedia sibi quæ-
rerent: relinquendo mala sua? Audi
quid dominus dicet. Et vidit: ait domi-
nus, quod viderit, quod secundum omnes
casas quibus fornicata est rebellis
Israel, dimittam, & dedi illi libellum re-
pudi: & non timuit prægauratrix Iuda
Soro eius, sed abiit, & fornicata est etiã

Israel, tenere suum repudium: &
emendare mala sua, quod quia non fecit,
perit etiam ipsa, nam hac de causa domi-
nus super peccatores penas publice im-
mittit, & eorum exemplo monet peni-
tentiam non vt destruat, sed vt saluet. Qui
dixit vult nocentem aliquem com-
prehendere, & in carcerem conicere
non illum terret minus, sed occulta quæ-
rit: quando autem illi publice carcerem
minatur, non vult illum punire, imò ta-
cite illū nihilus iudicis hortatur, vt
caueat: & i maleficio desistat, Ita Deus

1. re. 18.

non vt eos perdat, sed vt ad peniten-
tiam vocet: non enim vult Deus mor-
tem peccatoris, sed vt conuertatur, &
viuat. ¶ Denique vt concludam in ip-
sis Christi verbis, duo consideranda sunt
& commendanda. Primum, quod non
dixit, nisi penitentiam egeritis, sed
nisi penitentiam habueritis. Aliqui
enim habent penitentiam, quia vo-
luntarie, & ex amore faciunt opera pe-
nitentia, aliqui autem non habent pe-
nitentiam, sed habentur a penitentia,
vt illi, qui ex coactione, aut ex timore,
vel pudore penitent, sicut illi peccato-
res, de quibus in sapiente dicitur.
Penitentiam agentes, & prae angustia
spiritus gementes, Secundo, non dixit,
nisi penitentiam egeritis p tres, vel quatuor

dies, vel per annū: sed absolute, nisi peni-
tentiam egeritis, ac si diceret. Tota vita ve-
stra penitentia sit. An non miserum est
Deū offendisse, vt opus sit penitentiam
agere? Hæc enim vita locus est penitentia.

¶ Ad nostram tamen eruditionem di-
scamus ex hac litera, non letari in malis
proximorum, sed compati. & nostra pec-
catis ali quid mali eveniat. Casum G

rentes, & seipso iustos existimantes Am-
monite cum deberent dolore affici, ob
Israelitarum erumnas, eo quod descen-
derent ab Ammone alio Loth, cōsanguineo
Aorah, similiter Idumia, quia erāt

solum non opitulabantur eis, sed effe-
bantur læticia in eorum damno: quapro-
pter Lezechiel, & Abdias prophetauerunt
contra eos, & voluit eos, vt in Israelita-
rum calamitatibus versarentur. Non enim
debemus in aliorum a lueritatibus læta-
ri. Vnde Iob. Si gaudius sum ad ruinam

eius, tunc me odor ut, & exultauit, quod ve-
nit in eo malum. Si particulam poni-
t pro non: vt in Psalmo. Quibus iura-
ui in iram, si introibunt in requiem
meam. Hoc est, iuravi impio Iudæos, non
esse terræ promissionis ingreßuros. Cum

1. l. d. David in eius morte non allecatus, 2. Reg. 1.
sed lachrymas effudit. Vnde in Prover-
biis habetur. Qui in ruina alterius læta-
tur, non erit impunitus. Et rursum. Cum
cecidit inimicus tuus ne gaudeas. & in
ruina eius, ne exaltet cor tuum. Et i cecidit
liathas La puer peribunt, qui oblectan-
tur casu iustorum: id est autem tem consu-
met eos antequam moriantur. Et Paulus.
Gaudete cum gaudeatis, & Hec est iusti-
bus. Ili qui Christū nuntiabit de Galileis
gaudeant in interitu eorū, & putat se
ipso multo iustiores: ideo admonetur
a Christo Salvatore nostro, vt & ipsi pe-
nitentiam agant: ne simul, & ipsi pereant. Si-
cut, & illi perierunt. Sed procedamus.

Sic enim decem, & octo super quos ce-
cidit Turris in Siloe, & occidit eos. Pata-
tis, quod ipsi debitores fuerint preter oēs
homines habitantes in Hierusalem, nō di-
co vobis, sed si nō penitentiam habueritis,

omnes.

omnes simul & peribitis: Siloe fons est in
 Esai. 8. Hierusalem, vt ex Isaia & Ioanne satis
 Ioan. 9. liquet. Iuxta hūc fontem quidam ex Hie
 rosolymitanis turrim edificauerunt: quę
 vt finita fuit, cadens, occidit decē & octo
 ex illis. Non putetis (ait Christus) quōd
 illi soli fuerunt digni illa morte, sed mul
 ti alii: & vos ipsi peiorem mortem mere
 mini. Obserua quod multoties Deus pec
 cata multorum hic vlciscitur, vt suam iu
 stitiam prouidentiamque ostendat: atq;
 vt ceteri terreantur, & vitam emendent:
 vel vt per vltionem vitę pręsentis, ā gra
 uioribus futuris eruantur suppliciis. Sic
 2 Reg. 22. Dauidem puniunt gladio, & peste: & quia
 2 R. 11. rulerat vxorem Vrię Ethzi absconditę,
 2 R. 16. palam ingressus est Absālō ad cōcubinas
 patris sui. Vele etiam ne peccatores diu
 tius hic viuendo grauius peccent, vt du
 riora sibi parent tormenta. Quoniam vi
 dit Deus improbos non modo pēniten
 tiam non agentes, iacturamque tempo
 ris maximam facientes, sed etiam in dies
 maiorem Deum offendentes opti
 mo iure ipsis vitam eripit. Temporibus
 Gene. 8. Noe centum, & viginti annos concessit
 Deus peccatoribus, vt facerent pēniten
 tiam. Sed quia noluerunt penitere, ablu
 it viginti annos: & misit aquas diluu
 iis. Psal. 89. Iniquitates nostras in conspectu tuo, &
 in ira tua detecimus: anni nostri sicut ara
 nea meditantur. Aliquando etiā quo
 rundam peccata quantum grauiora non
 iudicat in pręsenti, suam in eis ostendēs
 longanimitatem, patientiam, & pietatē,
 vt diu tolerati aliquando ad cor reuertā
 tur, quod si facere neglexerint, postea iu
 stius condemnantur, grauiusque æterna
 liter puniantur. In quibus omnibus sicut
 Rom. 11. oprimeatur ab ea. Occultis enim causis ali
 Prou. 21. quos peccatores repentina morte casti
 gat, & alios sinit diu viuere. Vnde doce
 mur quod ea quę casu euenire videntur,
 & illa etiam quę per humanam sunt ius
 titiam, in punitionē peccatorum: quod
 natu & moderamine prouidentię diui
 nę aguntur. Docemur etiam humiliari
 ex malis aliorum: & penam quā patiu
 Sel. in Luc. Tom. 2.

tur, illam nos etiam nostris malis creda
 mus. Multi enim sunt qui neque à deo, si
 cut illi sup quos cecidit turris in Siloe, ne
 que ab hominibus, sicut illi Galilei, quos
 occidit Pilatus, puniuntur in hoc mun
 do: sed in inferno patiētur, quā illi,
 & maiora in inferno patiētur, quā illi,
 vt læpē bene viuamus, nam mors occu
 pat cum minus eam cauemus. Illi decem
 & octo super quos cecidit turris, incau
 tierant: sed subito cecidit turris, & ino
 pinatō interfecit eos. Sic & tu forsitan
 morieris sicut illi, & quā hora non putas,
 ideo semper habere debes animum prę
 paratum. Vide etiam hominis miseriam,
 & conditionem humanam, quę tot gene
 ribus mortis & miseriis subiacet. Et tot
 discrimini bus est obnoxia. Heli sella se
 dens sua oculos, cum se tutiorem puta
 bat, cecidit & interit. Sic amon filius da
 uidis multiq; alii. Hoc quod appella
 ta est vitę nostrę cum morte familiaritas,
 vt sustineri nisi cum morte nullo modo
 possit. Nam vt viuaz homo, moriendum
 est arietis, gallinę, ceterisque animalibus
 terrestribus, volatilibus, & aquatilibus.
 Itaque alia moriuntur, vt ille viuaz: vita
 igitur nostra sine multorum morte, stare
 non potest. O homo de tot mortibus qua
 si consiēte, quid mortem miraris: cū mor
 te viuas, morte sustentetur? Nihil enim
 aliud homo est, quā phantasma tempo
 ris, speculator vitę, lucis desertio, vitę
 consumptio, viator transiens, loci ho
 spes, & mancipium mortis.

¶ Docemur etiam dei iudicia timere.
 Hęc supplicia vult Deus perpetuo vt in
 memoria habeamus in nostram vtilita
 tem & emendam. Hac de causa pręcepit
 dominus Moysi, vt Elazar filius Aaron tol
 leret quaginta virorum, quos ignis consum
 pserat, vt produceret in laminas, & tige
 ret altari, vt cernerent ea pro signo, &
 monumento fili Israel, quibus commo
 uerentur, ne quis alienigena accederet
 ad offerendum incensum domino, ne pa
 teretur sicut passus est Core, & omnis cō
 gregatio eius Vide quomodo Deus vult
 in memoria habere punitiones peccato
 rum

2. Reg. 4
 2. Reg. 13

Num. 16.

S. rui

rum nē ipsi similiter pereamus cum illis, si similia fecerimus. Non meminerunt multi suppliciorum Dei, & quanta pro peccatis suis poena digni sint, vt corrigantur, & habent in memoria iniurias, quibus lacessi sunt, vt vindictam sumant: & crimina quae aliquando perpetrarunt, vt recordatione eorum voluptate perfundantur, nec recordantur ultionum & iudiciorum Dei, vt ad sese redeant, vitamque
 rigant. Sed de his aliis. ¶ Sequitur in contextu.

Dicebat autem, & hāc similitudinem. Arborem fici habebat quae plantatam in vinea sua.] Poterant dicere Iudaei, Si ergo nos maiores peccatores sumus quam

ergo nos non punimur sicut illi? Signum
 et tu asseris. Ad hanc tacitam obiectionē respondit Christus in hac parabola: in qua ostendit, hoc non provenire ex innocentia illorum, sed ex Dei misericordia, qui diu expectat peccatores ad poenitentiam. Hec igitur arbor fici significat synagogam. Sic in Deuteronomio loquitur

sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram. Vide autem quam apte synagogam comparavit ficum, quia sicut haec arbor folius redundans fluē

bram autem non faciens donum suum fallit: sic synagoga dum doctores eius operibus intorquendi, verbis autem velut folius redundantibus gloriantur, inani umbra legis exuberat, Ipsa autem falli expectata proventus populi vota credentis il ludit. Alii etiam arbores flores ferunt, antequam fructus: haec sola ab initio germinat poma pro floribus. In aliis flos discuitur, & poma nascuntur. In hac poma decidunt, vt poma succedant, sic in initio synagoga protulit patres, scilicet, Moysen, Aaron, Iosue, Samuel, &c. Quibus mortuis non uenit nisi solus Christus. succellerunt aut vbenores fructus, scilicet, Apostoli, & discipuli. Haec ergo ficus plantata fuit in Israelitico populo, qui vinea domini exercituum est. iuxta illud Lix. Vineam domini exercituum

dominus Israel est. Et in Psalmo etiam habetur, loquens de populo Israel. Vineam de Aegypto transtulisti, [Venit quereus fructum in ea.] Quia dei filius a folio excelsio descendit, vt visitaret dilectam synagogam, & videret fructus ex ea. Baruc enim ait. Post haec in terris vi-

sus est, & cum hominibus conuersatus est. [Et non inuenit.] Folia amara verborum, & externam sanctorum moriam, & cultum habebat: carens fructu virtutum, & bonorum operum. Aliqui boni fuerunt, quando dominus venit quærere fructum, ut Zacharias, Simeon, Anna, Ioseph, & alii: sed paucissimi comparatione multorum. Vt etiam tibi, quoniam dominus visitat animam tuam, quærens fructum, & expectat patientissime fructus fidei, charitatis, & virtutum, quas deus tibi dono dedit, & eluditur. Tot anni sunt, ex quo viri corrigere proposuisti, deoq; insensui: sed nunquam producis, nisi folia. Animi aduerte vitam tibi a deo fuisse concessam: ut in ea merereris, & consequeris fructum gloriæ. Hoc unum est huius miseræ uitæ summum bonum, quod & malus, bonus: & bonus, melior heri possunt. Hi autem fructus nullo sunt pretio æstimabiles, nec in alia, præter hanc,

nostro ad eos colligendos detinemur. Quare præstaret, vel natos omnino non fuisse, vel a natiuitate statim interisse,

vere: qui nobis uitam, & salutem dedit.

Nehem
 ambabus manibus operam nauare: sicut 4.

illi, de quibus habetur, quod altera manu edificabant, & altera gladium tenebant. Quemadmodum ficus putatione, irrigatione, laboreque indiget, ut crescat, & fructum ferat: eodem cum modo nos, amputare, & frenare peruersas animi propensiones, & libidines, uirtutisque, nam ad hoc nati sumus, palestra incedere debemus, ut cum uenerit dominus ad nos, inueniat in nobis bonorum operum fructum, ne forte de nobis fiat, quod factum est de Iudæis, ut in u. eius excelsi in ignem sempiternum detrueretur. ¶ Sequitur. Dixit autem ad cultorem uinee. Trahenda sunt cum amaris colubia, neque faciet

Psal. 79.

Bar. 3.

Nehem

4.

Amos 3.

Pfal. 10. dominus, verbum, nisi prius reuelauerit
seruis suis Prophetis. Incerta (inquit Da-
uid) & occulta sapientiæ tuæ mani-
festi mihi. Etsi in omnibus, quæ facturi su-
mus, consilium capere debemus: maximè
tamen cum vindicta exercenda est, ne in
ea excedamus. Soler enim ira, ita homi-
nem excæcare, vt raro nõ excedat in ver-
bis, aut factis. Sic Deus volens destruere
Gen. 19 Sodomam, & Goniortam prius cum A-
braham arcanum habuit, & dixit, Nun-
quid cecidit potestas tua? & si cecidit, si-
tus sum? Si ergo Deus, quia vindictam
excedere nequit, consulti amicum: quis
tu, qui hunc consilium daturus es? Per-
ro cultor illius vinee, ceteri Apostolorum,
& discipulorum Christi significat: quorum
precibus, & monitis, assidua plebi Dei cu-
ra suggeritur: & non inaniter sub nomi-
ne vnius cultoris, tot Apostoli, & disci-
puli ponuntur, quia vt in actus noster Lu-
cas ait, multitudo credentium erat cor-
vnum, & anima. Occultè autem nos do-
cet littera hæc misericordiam Domini.
Vt quid enim dixit cultori vinee, quod
volebat sicum destruere. nuli vt cultor, p-
ficiu intercederet? Ad quid reuelare etiã
Gen. 19 voluit Abraham Sodomorum vindictam:
Exo. 32 nuli vt propter eorum sterilitatem, & ad
ad posset prohiberet? Sic Mosi reuelauit
peccatum populi, vt ipse apud deum pro
eo intercederet. Nos autem sine consi-
lio, & consideratione præcipientes sumus
ad vindictam sumendam: sed ad bonum
quid agendum, aut eleemosynam ero-
gandam, vel quid simile pluribus consi-
lis volumus. Sed iam, quod dixit
cultori vinee. [Ecce tres anni sunt, quod
venio querens fructum in ficulnea hac,
& non inuenio. Satis emendationem ple-
bis huius expectam, quia ante captiuita-
tem Babylonicam, & post reditum Iu-
deorum de Babylone: & nunc tertio in
meo aduentu, quæsum opera iustitum in
plebe hac. Dicitur autem Christus quere-
re, & non inuenire, non quod sterilita-
tem malorum ignoret: sed vt suam in
nos diligentiam providentiamque demon-
stret: & vt humanam declararet ignauiam,
seq, pro nostra salute probeat sollicitum,
& examinatore totius vitæ nostræ, iuxta
Pfal. 13. illud Psalmi, Dominus de celo prospe-

xit super filios hominum, vt videat si est
intelligens, aut requirens Deum. Dices,
& tu. O durities Iudæorum, populus
rebellis, & ingratus: quem tot beneficis
Deus alexerat, qui tanta bona a Deo ac-
ceperat. Fuerunt illi omnium hominum
mundi peiores, quando non conuersi
sunt, Deoque genibus flexis non infer-
uerunt. Sed nunc, qui maiora dona accepisti,
quæ tu habuisti? Per aquas maris rubri, te aqua baptismi
auit: te Sacramento altaris. Quando hæc
illis Christus loquebatur, non fuderat
pro eis sanguinem suum pretiosum: pro
te autem mortuus est, & vitam tibi de-
dit. Illis ante eius mortem clausa fuit cor-
li porta: nobis autè aperta est. Illos astrin-
xit deus multis, difficilibusque præceptis
seruandis: tibi autem pauca, faciliãque, pro-
posuit. Illis pauca fuerunt sacramenta in
remedium criminum suorum concessa:
tibi verò multa, gratiãque maiorem im-
portantia. Illi nullo remedio post pecca-
tum, vna excepta contritione, salutem
consequi poterant: at tu præter eandem
contritionem omnibus in vniuersum
permissam, sacramentali confessione, cū
arctius malecitur, quoniam con-
cursus virtute, verè contritus redderis:
veniam peccatorum, sacramenti præti-
tentia virtute impetras. Sanctiores con-
cionatores fuerunt nobis Apostoli, & di-
scipuli Christi, quàm illis antiqui Prophe-
te. Expende igitur Deum, tua causa plu-
ra, quàm illorum fecisse: quare plus illi
debes. Ideo si duritiam, & contumaciam
illorum reprehendis, te ipsum reprehen-
de, qui tam inertibus eum colas obsequis:
& si eorum perfidiã miraris, magis te ip-
sum mirari debes, qui cū maiori iure ad
dei cultum tenearis, remissius eum vene-
raris. ¶ Docemur hinc exemplo Christi
Saluatoris nostri, misericordia vti circa
peccatores: & misericordes esse, expectan-
tes patienter eorum conuersionem: si-
quidem peccatores tam clementer expec-
tat deus, multis beneficiis eos alliciens.
Eadem mensura qua mensuramus, par
est, vt fratres nostros metiamur. Hæc, n.
parabola munificentia, pietatè, & miseri-

Exo. 4.
Lxo. 16.

cordiam Dei offendit, quam nos habere debemus erga proximos nostros. Cum de linquis, velles vt te statim Deus ad inferos detruderet? Si ergo vis à Deo clementer tractari, proximorum tuorum eodē modo miserearis necesse est. Qui enim te uerius aliena plexerit, nunquam suorum criminum veniam merebitur. Neminem quantumuis malum contempnas, nescis enim, quem sit vis suæ exitum habiturus: si hodie est malus, cras bonus esse poterit. Quis cogitare posset, latronem,

Luc. 22. Ito in gloriam perduceretur? Qui si za-

natum exitum amisisset. Quis aliquo in numero aut gradu quam plurimos pecca-

Act. 9. Itea ad maximum sanctitatis culmen per- uenerunt? Si Deus Paulum cum Christia nos homines persequeretur de medio su- flulisset, & eius conuersionem non expe- ctasset: non haberemus modo tantum in Ecclesia concionatorem, nec eius Episto- larum doctrinæ eximia suauitate frueremur. Si frater tuus peccat, audi Apostolū

2. Co. 12. dicentem, cum simus alii aliorum mem- bra, par est vt iuxta legem naturæ, aliud membrum alii subueniat. Fer fratrē tuū in minimis, quandoquidē Deus te in ma- ximis perfert: & ne irascaris in fratrē tuū, sed potius Iesum Christum imitare, qui tandem synagoga indulgens, eius cōuer- sionē expectauit, profert & expectat quo tidie animo patientissimo reorum con- uersionem. Sed quia plerique Dei miseri cordia abutuntur, & audent atrocissima crimina committere, ea confidētia, quia existimant se veniam à Deo consecuturos, nec tenocant in memoriam, Deum ita esse pium erga preuenientes, vt sit etiā iudex inexcusabilis in obituatos reos, au di quid dicat. [Succide ergo illam.] Hoc est, destruendam atque damnandam pro- uincia. Sic loquitur Dominus per Hieremiam. Ece eos a facie mea. Id est, encien- dos pronuncia: ita vt de ea dicatur illud

Psal. 82. Psalini, Fiat habitatio eius deserta. Ac-

Luc. 19. quod ideo Apostoli ex parte Dei nuncia- uerunt excidium Hierosolymitanum,

Mat. 23. ino, & ipse Christus stans super ciuita-

Mat. 1. tem prædixit caluitates venturas. Hu-

ius fieri successionem bene Dominus præ figurauit, cum maledixit ficulneæ illi, eodē quod fructus non haberet, quæ statim arfacta est, in quo ostendit aliquando ob suam sterilitatem, synagogam destruē-

ram occupat? Id est, ad quid inani- ter terræ promissionis, quæ est om-

tur? Ingrata est synagoga tantis bench-

fluentem lacte, & melle. sed omnia be-

neficia perditæ sunt, quia his omnibus

donis abutitur, peccator non est dignus

pane quo vescitur: ideo oportet illam

eradicare, & in dispositionem gentium,

rapinam & captiuitatem nactere. O bo-

ne Deus: si etiam & nunc Dominus om-

nes ociosos, & qui terram occupant era-

dicaret, quam pauciores homines essent

rem. Imperauit Deus homini, vt in su-

dore vultus sui panē comederet. q

hæc illic molestia speciem præferre vi-

cina, qua pristinum malum sanctetur: vide

licet, vt laborando recuperet quod ocio-

sus comedendo perdidit. Quod etiam si

tantummodo sustinendi supplicii causā

homini esset imperatum, iniquum esse

non posset: præsertim cum omnia Dei

imperio sanctificentur. Dedit itaque la-

borem Deus velut medium ad destruēdam

terram cælūque promerendum. Et ita

Iob. 4. & Christus magister rectissimūque om-

nium exemplar, omnem vitā suā labori-

bus, ad mortem vique impendit: vixit Mat. 23

Mat. 26

reprehendit. Nil arduum sine labore ta-

ctum est, res autem labore partæ iucun-

diores videntur: vnde qui laborem tollit,

tollit quietem. Defecto & defatigato oīa

laura, omnia dulcia videntur: nam, &

cibus sapore, somnus quiete, cate-

raque vitæ humanæ prælia, maio-

ri multo voluptate hominis laborioso

commendantur. Qui vero nunquam

laborauit, nunquam defatigatus est,

quo tandem ocio gaudere poterit?

Considera omnes creaturas, nul-

lam

predicant, & quod facerint detrahunt
illis, murmurant, & maledicunt. ¶ Se-
cundo exponi potest locus iste de intelle-
ctus exercitio, & humilitate. Expende
stercoris magnam vim, tanta enim est, vt
de intercorundis fecerit, & arentibus vi-
rentia, & de sterilibus faciat fructuosa.

Job. 2. **L**et hercore sedet Job, cum sentaretur, & vinci nequirit. & cum antea plura perdidisset, postea quam sedet in hercore, nō habuit quod diabolo posset ei mittere. Bonum est ergo vt terra sodiatur, bonum vt hercore nutritur in eam : de terra enim

Vf. us. Deus suscipit inopem, & de stercore, erigit pauperem. Ideoque cultor per intellectionem dei, seculum superat, & ad celestem patriam pervenit. Et sic intelligit credit cultor Iudeus bonum fructum producere. Læcati erant ne Christum, quem præsentem cernebant, cognoscerent: superbi autem, quia quamvis maiores cognoscerent, nolebant credere, quia illum pauperem, & humilem cernebant, & rectius dicitur, quod illi non crediderunt.

peritis molestum est. Quapropter per in-
tellectum scripturarum, & cordis humili-
tatem adducendi erant ad Christum. Hoc
est fodere terram, & mittere lixorem. De
principio creavit Christus. Scrutatum in scri-
pturas, quia ille testimonium perhibet de
me. Et de superbia eorum ait Hieronimus,
Liquens de Christo. Ecce Parvulum dedi

[illegible]

Rom. 9. *sebant. Sic unus ex illis Paulus Romanos alloquitur dicens, Tristitia mihi magna est, & dolet continuus cordi meo,*

pro fratribus meis qui sunt Israelitæ. [Sin autem.] Hoc. [In futurum succi- des illos.] Idem, trades in manu Romæ norum. Ex his omnibus satis constat exci- dum Hierosolymitarum, datum fuisse orationibus, precibus, & meritis Apolto- rum. Tam hic aspicias quantæ æstimandi- sine viri iusti, siquidem propter eos multa mala a peccatoribus auerit. Salomon ni- mio mulierum amore deprauato, dixit Deus. Scindam regnum tuum, & dabo il- lud seruo tuo. Verû tamen in deabus sus-

Et apud Egiptum. Sic taciam, inquit propter seruos meos, ut non disperdam totum. Hoc voluit scriptura significare erat, abegit Abrahamum volucres, super simolachra cadauerum descendentes, lacertantes, & denotantes volucres animalia illa mortua, nisi eas sanctus ille pater Iona, & suffragis, & rannorum potentiam, im-

Israel abegit dominus. Sic etiam olim commotus dominus, hominum peccatis exerat. Delebo hominem, quem formau, sed & carus Noe viri illi sacrificio dixit.

Nequaquam vitra maledicam terre propter homines, non igitur percutiam omnem animam viventem sicut feci. Sic tu presentiarum dixerat Deus de hac vice, sic de illam. Sed orationibus sanctorum placatus reliquit eam. Habent hoc viri iusti, ut non solum Deum a malo revocet, sed etiam punitionem evinciant per te, quemadmodum sanctus Moyses fecit Deum non solum populo parere, sed po-

ditionis iam facit paenitere. Commenda-
 dar locus utem misericordie. Eodem modo
 qui voluerit Deum mutari, utatur beni-
 gnitate, beneficentia, & misericordia, &
 ob aliorum ingrati tudinem, misericor-
 diam non derelinquat. Ut enim sol non
 debeat terras suas calidis, & fulgentibus
 radiis illustrare, quamvis illis lucum ob-
 duret casti virpius, & tectus non debet
 à recte factis, & beneficiis desistere, quam-
 vis illi iniquorum animus durior, & in
 sua ingrati tudine perunacior in dies red-
 datur. Non enim Deus ob synagoge du-
 riciem desistit à sua consueta misericor-
 dia, ut beneficiis suis vteretur, & expe-

§. Reg. 2

Efa. 65.

Gen. 15

Gen. 6

Exo. 32

61261

daret eorum conuersionem.

¶ Docentur prelati, ut promuro se gerant. Id opus quibus commissis, sicut Apostoli rogabant dominum vineæ pro ficulneæ, ut Deus patiens & misericors synagogam non destruat. Officium prelatorum, & sacerdotum est, intercedere pro grege, ut Deus non destruat populum. Non enim dixit Moysi, Pro anima, que periclitauerit Dei ceremonias ore sacerdot. Et in libris regum dicitur, Si peccauerit vir in virum placari ei poterit Deus: si autem in Deum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et in Leuitico de purificatione mulieris loquens dominus ait, Orabitque pro ea sacerdos, & sic munda bitur. Aaron inter mortuos, & viuentes se posuit coram Deo. & plaga cessauit. Hoc etiam Moysen fecisse scriptura commemorat. Sed paucos nunc Moyses habet Ecclesia, qui videntes Deum iratum contra populum suum intercedant apud Deum dicentes, Dimitte eis hanc noxam aut dele me de libro vitæ. Sed nunc prelati aliqui quos promuro contra Deum opponere se oportebat ad detendendum oues peccantes, absentes sunt, & delictis vacantes, quibus conqueritur Dominus per Hieremiam. Quis est pastor, qui resistat vultui meo? Audi, quod ad te Dominus dicit. O pastor & cetera. Item, Gregem, idolo ceteris, qui in ore idoli se habet. nam idola habent manes, & non palpant, habent pedes, & non ambulant, oculos, & non vident, nares, & non odorant. Sic isti oculos habent ad videndam celsitudinem proximorum, & non subueniunt: habent pedes ut in eius adiutorium procedant, & cessant: habent manus ad elargiendum eleemosynam, & illas pauperi non extendunt, &c. Sed velut idola adorari cupiunt, & ut omnes genu flectit, dominationis nomine adulate eis. illi vero quasi idola nullo labore, nullo negotio occupati sedcant. Atque vni iam multi prelati idola essent, & hominibus in alium elat quia idolum, licet nullum bonum faciat, tamen nihil agit mali. Sed plerumque prelati tanquam serpentes non solum bonum non faciunt, sed deuorant carnes subditorum, sunt lupi, destruant, dissipant, & dilacerant gregem.

Sic in Luc. Tom. 2.

excommunicantibus, confurib, spoliantes pauperes Agricolas. Vt nam Deus respiciat de celo, & visitet vineam istam, quam plantauit dextera eius. Sed de his satis, igitur postquam Christus hanc ficulneam parabolam populo prædicauit, sicut mos illi erat ex quacunque occasione legam protrahere doctrinam, & hanc nura culis confirmare: prædicat in synagogis eorum, & hanc mulierem infirmam sanar: sic ergo prosequitur d. Lucas suam narrationem d. eis. [Item, in locis in synagoga eorum sabbathis.] Quia Christus dicitur in synagoga eorum, non in synagoga sua doctrina. Vide quomodo Christus ex tam leui occasione: ut erat narrare ei, quod Pilatus interiecerat illos, sumpsit occasionem docendi eos: frequenter enim ex occasione carnali inquebant Prophetæ in Dei laudes, & prophetias: David ex persecutione filii Absalon incipit Psalmum tertium, Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me, ubi multa de Christo vaticinatur: Hoc enim quod dicit, Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me, secundum tristitiam qua erat affligitur accipiendum est, quia multi iungebantur Absalon. verum illa quæ dicit, Ego dormivi, & soporatus sum, & multa alia, de Christo ad literam sunt intelligenda: ut Petrus Apostolorum princeps repletus Spiritu sancto in actus interpretatur. Sicut enim boni ex quacunque occasione in laudes Dei erumpunt: ita impii maledictiones, & conuicia dicunt. Sicut Semei, qui ex eo quod vidit sanctum Dauidem exaltatum extra Hierusalem ire iam crediderat non moueretur ad regnum, & multa maledicta, & conuicia dixit illi, quod etiam, & nunc passim videmus contingere. Docebat autem Christus in sabbathis, quia eo die Iudei frequentius conueniebant ad synagogam: quia dies festus erat: & etiam propter uitandam doctrinæ suæ suspicionem. Sic Annæ Pontifici insidiosè quæriti de sua doctrina latetur Ioannes, respondit e.

Lege Chryf. homil. 49. in imperfe. Mat.

Psal. 3.

Act. 2.

2. Re. 16

102. 18

S. 4. los

Ios. In istis conuenticulis muliercularum
pseudopropheta specie religionis, pileo
oculos habens, vocat sibi & mo-
desta, docet hæreses: quasi noctue, & bu-
bones conuenticula facientes. Denique
Christus, qui non solum sicut synagoga
tatis, non solum verbo, sed etiam operi-
bus docet, quid agendum sit: ideo post-
quam publice in synagoga prædicauerat
opere cõplet, quæ verbo docuerat, salu-
tem tribuens mulieri cuidam infirmitate
incurabili grauata. Aut ergo Euangelista.
[Ecce mulier, quæ habebat spiritum in-
firmitatis, annis decem, & octo.] Habe-
bat infirmitatem a spiritu diabolico præ-
paratam, vel inflatam: sicut de sancto
Iob legimus, quod egressus satan à facie
Domini percussit Iob ulcere pessimo. Et
Apostolus ait. Datus est inhi angelus sa-
tanæ: Ideo Christus dixit postea de hac
muliere, quod alligauit eam satanas siue
ex culpa sua sicut Saulem, vel ut manife-
staretur gloria Dei in illa, vel alia quauis
causa: nobis autem ignotum est. Decem
& octo annos erat in infirmitate, cuius
ex sua natura videbatur difficilior cura-
tio, & salus: verum tamen Deo nihil est
difficile, qui omnia æque facili ter opera-
tur. Ostendit autem Lucas grauitatem in-
firmitatis dicens. [Et erat inclinata, nec
ominino poterat sursum respicere.] Vul-
tu & corpore versus terram depressa, &
menguata ad modum brutorum, cum
Deus homini rationali os os dederit sub
leuare, tollere vultus. Utinam omnes,
qui cælum cõtemnentes & inclinari ver-
sus terram mundana appetunt, & qua-
runt, qui auertentes sensum suum, decli-
nauerunt oculos, & non viderunt cælû,
staterunt oculos suos declinare in terrâ.
Dominus etiam dignetur curare: ut iam
intelligant se non tãquam bruta anima-
lia ad terrena esse creatos, sed ad fruendû
bonis, quæ nec oculus vidit, nec auris au-
diuit, quæ Deus illis preparauit, si hæc cõ-
temnentes super omnia Deum dilexerint.
Sed ad contextum. [Quam cum vidisset
Iesus.] Non tm oculis corporalibus, sed
etiam miserationis affectu. Nunquã nos
videt Deus, nisi, ut aliquid nobis bonitatis

partiatur. Si Rex transiens oculos in ali-
quem conuertit, eumque latiori vultu
intuetur, statim is gratiofus apud eum pu-
tatur, & aliquod beneficium consecutus
est: quanto maiore ratione hæc Deo
eribui possunt, qui propterea oculis suis
sole splendidiore, aliquem intuetur,
ut eum maximo bono afficiat? Ideo se-
quitur aliud maius beneficium. Si quidem
non modo eam aspexit, sed etiam alloqui
tur: & non solum alloquitur, verum etiam
sibi coniungit, & eam ut ad se veniat so-
licitat, in quo notatur maxima saluato-
ris mundi clementia & bonitas. Ideo se-
quitur, [Vocauit eam ad se.] Bene pote-
rat illam curare, absque eo quod appropin-
quaret ad se, sed voluit, ut miraculû om-
nibus esset manifestum ad Dei honorem,
populi que ædificationem. [Observan-
dum est, quod sanauit socrum Simonis
Petrus.] etiam non rogatus curat, ut hanc mulie-
rem, ut ostendat voluntatem quam ha-
bet ad sanandum nostras infirmitates, &
auxiliandum, & adiuuandum nos, si veli-
mus inuocare eum: nam si tanta est eius
dilectio, & ita appetit commodum & bo-
num nostrum, quod nõ rogatus ipsemet
amore tantum tractus, vocat & sanat no-
stras infirmitates, quid si vocaretur? Quid
ager, si inuocatus fuerit? Nonne exau-
diat? nonne veniet? Maxime commen-
dat locus iste Dei infinitam misericordiam:
cum ipse quærat, vocet, & rogat peccato-
rem Deum contemnentem. Inmensa &
ineffabilis Dei clementia hæc est. Noli er-
go dilectissime contemnere auxilium
eum, noli desperare, quantumcunque
peccator sis. Hæc igitur tanta bonitas du-
tam rigidam præcordia esse possunt, licet
adamante diuina sint, qui hac tam mira-
bili saluatoris nostri clementia, non mol-
liatur. Vide illum in cruce tuam salutem
sitientem, & brachis apertis ut te ample-
ctatur. Vtere tam bono ad tuam salutem
saluatore, ne talem occasionem huius vi-
tæ præsentis amittas: in qua semper te
quoquecunque ad eum contugies ac-
cipiet. [Sed huius omisit, quærendum hic
nobis est, cur hæc mulier nõ vocauit Chri-
stum,

Luc. 18. sum, & non quæsiuit à medico sanitatē
 Luc. 17. sicut Cananæa, cecit in via, leprosi, & mul-
 tiali? Quia infirmitas inueterata despi-
 cit medicum, & non curat de illo: quia
 desperat sanari. Sustinens peccator graue
 onus peccatorum humeris suis in terram
 respicit, sicut hæc mulier, quæ cælum nõ
 poterat perire, quia in terram erat in-
 firmitas decem & octo annorum. Et tu
 auxilium à Deo qui in cælis est, nõ petis,
 nec desiderium cæli habes: inueteratus
 peccatus. Nõ desperes de Dei benignitate,
 nec differas de die in diem conuersionem
 tuam. Nam si non potes leuare onus pec-
 catorum, quando minus est: quomodo
 leuabis illud quando maior erit? quo ma-
 gis cessas, incommodius facis: auges enim
 onus, & habes vas minus idoneum, vt
 dominus infundat balsamum gratiæ suæ.
 vas enim sordidum, quia diutius peccati
 sordes habuit, est minus idoneum ad gra-
 tiam suscipiendam. Nullus libenter in-
 dit balsamum in vase, quod diu cõtinuit
 lutum: idcõ ne differas penitere, nec inue-
 tescas in peccatis: nam tanto difficilior
 ad Deum venies. Sequitur in contextu.
 [Et ait illi: Mulier dimissa es ab infirmita-
 te tua.] Obserua, quod multi habent in-
 firmitatem, & non suam, quia non suo
 merito sibi infirmam, aut quia non bene
 vtuntur ea: aut quia murmurant, & im-
 patientes sunt. Ait, tu, quia bene vteba-
 tur ea. Similiter & Ioannes de illo paraly-
 tico, qui erat in piscina expectans aquæ
 motum, locutus est dicens, Erat ibi homo
 triginta & octo annos habens in infirmi-
 tate sua. Nouus est modus loquendi: nõ
 anni non tenentur, cum de tempore nõ
 habeamus nisi nunc: sed ille annos habet
 infirmitatis, qui patienter suffert infirmi-
 tates, nam illi anni sui sunt, quos ad suū
 meritum conuertit. [Et imposuit illi ma-
 num] Non quia sine tactu non poterat
 sanare: sed ad ostendendum beneuolenti-
 am, charitatem, & humilitatem suam ad pau-
 peres & infirmos, quos non dedignaba-
 tur tangere. Mira Christi bonitas est, qui
 non tantum propter nos homo fieri non
 dedignatus est: sed etiam non abhorret à
 nostris miseris & infirmitatibus. Sed quid
 actum est ad Christum tactum? Et confes-
 sio est. In quo patet, quàm imperiali-

ter Christus exultat in nostra. Quia om-
 nes creaturæ sunt in potentia obedi-
 entiali, & nutu Dei reguntur. Nõ aliter po-
 terat esse Christo volente & iubente. quĩ
 dominus est salutis & infirmitatis. Verũ
 quid ipsa fecerit audiamus. [Et glorifica-
 bat Deum.] Læto animo gratias Deo re-
 tulit, eiusque potestatem cognouit, con-
 fessa est & exultauit corde, & verbo gra-
 tias egit, pro tam magnifica eius curatio-
 ne. Quia tunc, quando ait, Quia Deus vult
 enim Deus, vt illi gratias referamus pro
 beneficiis nobis collatis, sicut hæc mulier
 fecit. Non quod Deo aliqui crescat hon-
 oris, aut gloriæ: sed vt in nobis crescen-
 ti merito efficiamur digni ampliori dono
 & beneficio. Gratus fuit Ierro sacerdos
 Midian cum Mole, qui in vestra re-
 mota pastor, & tunc in vestra exi-
 iit. Quare dimisit hominem? vocate eũ
 vt comederat panem: deditq; postea filiã ei in
 vxorẽ. Dauid quoq; reddidit gratias Bec-
 zela, ex eo, quod cibaria præbuit ei, &
 viris, qui cum ipso erant, quando fugit à sa-
 cie Absalon filii sui: & iam morti appro-
 pinquans præcepit Salomoni, vt filii eius
 comederent in eius mensa. Si Deus vult,
 vt hominibus grati simus, quanto magis
 deo reddere tenemur gratias: à quo sem-
 per te habemus. Nonne innotuit, quod
 ingrati, qui recepta sanitate gratias nõ
 reddiderunt Christo domino, & Christo
 reprehensũ sunt. Dignum enim est, vt pro
 tantis beneficiis, ingentes deo reddamus
 gratias. Hoc admonet egregius Psalter di-
 cens, Benedic anima mea domino, & nõ
 li obliuisci omnes retributiones eius. Sic
 & Paulus Ephesios hortatur dicens, Gra-
 tias agentes semper pro omnibus in no-
 mine domini nostri Iesu Christi, Deo, &
 patri. Et ad Colossenses. Et grati esto-
 te. Thessalonicensibus quoque ait. In
 omnibus gratias agite, omnia enim retri-
 benda sunt in Christum salutis nostræ au-
 torem: maior enim tibi contulit deus be-
 neficia, quam huc mulieri, quare eius
 exemplo in gratiarum actione continuo
 maneamus, eũ laudantes, dignus est. a. om-
 ni laude. Verũ cũ hæc mulier Deo gloriã
 reddidit pro accepto beneficio, & ar-
 rogans, Respondens Archelofy magis in li-
 guans,

Exod. 2.

3. Reg. 1

1. Luc. 17.

Pf. 102.

1 Ph. 5.

Col. 1.

1. The. 4

ponens, quod sabbato curasset Iesus dice-
re dicitur non ad questionem, quæ nul-
la erat: sed ad ostendendum, quod non
respondere accipitur pro dicere. Sic apud
Marcum legimus, quod cum dominus ha-
bens famem accessisset ad ficulnæ, non in-
ueniens ficus, respondens dixit. Non fru-
scentur ecce fructus. Clarum est, quod
neque ad veritatem, neque ad cognitionem re-
spondit, quia ficulnæ non cogitabat, aut
loquebatur: sed respondere ibi pro dice-
re sumitur. Sic etiam apud Mattheum le-
gimus. Respondens Iesus dixit. Confi-
teor tibi, sabbate. Tu autem non sabbati-
stas. Huius Archisynagagum ingenium.
Non cogitantem, quod non sabbati-
um violationem: sed propter Christi glo-
rificationem. Fingit se de sabbati viola-
tione turbari, cum torqueretur invidia.
Iam & nunc plurimos huius similes inue-
niet, qui sub prætextu iustitiæ fingentes
zelum vindicant suas iniurias: & illum,
qui in aliquo eos offendit, persequuntur
inducem in aliquo minimo verbo, aut fa-
cto offendit, causæ ne aliquam legem
transgredians: nam si peccatum veniale
commiseris, tunc furit, insanit, seipsum
vindicat, & ait, quod opus est, & con-
decens equitati, ut delicta puniantur:
quoniam, vel solis splendorem pedibus
prostravit, et in templo exultavit, cupi-
tuum exaggerat, & de culice Elephan-
tum facit. Et nunquam ignoscunt, aut
fines faciunt donec te iudiciis perdant.
Et quod multo impudentius est, se hoc
iustitiam, cultusque Dei causâ facere men-
tionunt: cum revera faciant, ut iniurias
libillatas viciantur. Et si laudaveris
eorum vitia, & tyrannidem, & auctus
fueris eorum, quamvis homo facinoro-
sus, non laudare non audeas. Et si
quid sit, quod peccatum non sit, cum
sunt, & probentur, non tamen peccatum, sed
levis poenitentia te abluet, ac dicens, quod
non recte probatum fuit peccatum, &
quod Christus misericordiâ prædicavit,
actusque cum publicanis, & peccatoribus,
& sic distulisti amarorum dicit. In au-
dis regum, principum, & prælatorum, et in om-
ni republica iniquiores potentes, suas inu-

[illegible]

eorum. Sepulchrum clausum, sicutorem suum alius expandit, & omnes appropinquante inquit. In terra tot, omnes os est hinc ostio, omnes proximos inficit. In Nu. 19. veteri lege vas, quod non habebat operimentum, immundum erat. Sic immundus, & abominabilis est corā Deo, qui apertū habet os ad virus euomendum. Hi detractores, qui carnes proximorum deuorant non oportet, vt impuniti mancant: sed respondere illis opus est, & eos confundere, ne alios sua lingua inficiat iuxta illu. 18. v. 11. Respōd. stulto iuxta stultitiam suam. Hic ne populum hac detractōe damnaret: respondit illi. Vnde sequitur. [Respondit ad illud Dominus, & dixit.] Archisynagogus non fuit ausus Christum directē arguere, sed populum alloquendo, quasi indirectē redarguit eum: sed Christus Dei iniuriam non sustinens, nec populi deceptionem ferens, apertissime redarguit Archisynagogum, & zelatorē legis Dei te ostēdis coram populo rudi, cum plenus sis inuidia, & superbia.

Vnusquisque vestrum in sabbatho nō solum hōi nocet, sed & animi & due t adiuuat? Quali dicat, hoc facitis, cum tam a hoc sit opus magis n. m. al. quā infirmum manu tangere, aut verbo curare. Non est melior homio, quā bestia? Coram oculis vestris, quia estis avari, nō ita est: nam avari magis volunt alium, aut bouem, aut possessionē suam, quā bonum proximi: & sic videmus, quod magis curant de mula, aut equo si infirmus sit, quā de paupere vidua, & infirma, quā non habet, qui curet eam. Sed isti Pharisei, quia avari erant curabant in sabbatho de boue, & asino, non leuant proximorum salutem [Hanc autem filiam Abrahę.] Tam carnis propagatione, quā fidei, ac virtutum imitatione, quæ non solum rationalis creatura est, & multo nobilior omni irrationali creatura, sed etiam fidelis, & filia Abrahę. [Quam alligauit Satanās.] Et vinculo infirmitatis constrinxit, non tantum per breue tempus, sed decem, & octo annis, ab insuperabili inimico patiebatur. [Non oportebat solui à vinculo isto die

sabbath? Certē oportebat, & eundēbat: tum quia homo nobilior est iumento: tum etiam quia alligatio ista erat inferabilior. Vos autem Pharisei zelatis legem Dei, cum tota lex ex dilectione Dei, & proximi pendeat, curi geritis die sabbathi iumentorum, & hominū? pratermittitis. Destrutis legem Dei, & preceptum dilectionis proximi, prodest par capiti, & fundamētum mandatorum secundæ tabulæ: quia poeniret vos, eo quod saltem totum infirmus die sabbathi, & cum in cordibus vestris sitis prauicatores legis Dei, tanquam hypocritæ, si non trahamini lentes, vult corā piebe vos ostendere vultis. ¶ Obserua, quod Christus ista muliere dicit, quod cum satanas habebat alligatam, vt insinuet, quod funibus peccatorum solet diabolus alligare captiuas animas. Sic quidam dixit. Funes peccatorum complexi sunt me. Vt si randomus plus se tenet, & excutit cum tenetur, nec acquiescit imperio, nec astringitur vinculo, sed magis eoloro retrahitur, exasperatur, itaque nec coacta se subicit, nec tamen libera vinculo rui est. Sicut ergo trahit vincula lorū iugi: quod si non tenetur proximo, tenetur tamen, nec se explicat, & absoluitur: ita trahitur vnusquisque peccator ab iniquitatibus suis, quamuis putet se liberum, qui non est iugo subditus, subiectusque iudicio, & nescit, quod non sit exutus, sed magis, vt illa vincula se implicat suorum nexibus peccatorū. Hi sunt tones doli corū nostrorū, quibus inuolamur, & ligamur. Ligat nos diabolus vinculis formicationis, & auaritiæ, & ambitionis, sicut Nembroth, & Esau: qui scitasti quos, & alligabant. Dirūpa nos ergo nos vincula ista. ¶ Scilicet, quod diabolus nos alligare non potest, nisi diuina misericordia nos absoluerit: nequit atque ideo hanc mulierē, quā satanas alligatā habebat diuina misericordia posuit, & ipse ait, vocauit, & sanauit. Sed de his aliis: sequitur in cōtextu. [Et cum hęc diceret erubescerant omnes aduersarii eius.] Quia cōuicerat eos, oprimo, & insensibili argumēto, & derisione dignos esse monstrauit. Nā de beato Stephano, qui nosse l. 1. in Actis, quod aduersarij nō parcerent resistere sapientiæ, & spiritui, qui lo-

Mat. 22.

Pf. 118.

Gen. 10
& 25.

Pf. 118.

Act. 7.

quebatur: quid dicendū est de Christo re-

Luc. 21. suis dixit, Ego dabo vobis os, & sapien-
tiam, cui non poterunt resistere, nec con-
tradecere omnes aduersarii vestri. Quan-
tō magis ipsemet Christus? Vide quomo-
do sapientia Dei confundit mundi sapi-
entiam.

Rom. 1. Paulus, stulti facti sunt. Bene possunt im-
pugnari aliquo tēporis spatio veritati resis-
tere, eamq; opprimere. veruntamen veritas,
tota, omne mendacium vincit, & supera-
bit. Super omnia enim vincit veritas. Hi
autem confusi erubuerunt, cum se vi-
derentur.

3. Esd. 3. Super omnia enim vincit veritas. Hi
autem confusi erubuerunt, cum se vi-
derentur.

Pro. 15. oculis infirmis. Si leoni ostendas pratum
viride, non excitatur eius appetitus: quia
ex natura sua non est comedere herbas
peccatori predicaueris amicitias cor-

quia non est moris sui desiderare spiritua-
lia, sed carnalia, & voluptuosa. Animalis
homo non percipit ea, quæ sunt spiritus

1. Co. 2. Dei. Sic isti, quia inimici erant veritatis,
& mendacii pascabantur: cōfunduntur,
& torquentur audita veritate. ¶ Docemur
ex hoc, nunquā resistere veritati: siquidē
eā rem captare possumus. Aaron, & Maria,

Mosi fratri suo, cōfusi sunt, & re-
trahuntur a Deo. Omnes enim illi, qui nūc Deo cō-
tradecunt in operibus suis, si in hac vita
non fuerint confusi, saltem in conspectu
omnium in iudicii die, maxime confun-
dentur. iuxta illud Hieremię. Omnes,

Ier. 17. qui se derelinquunt, confu-

Luc. 5.

Mat. 21

& subdit, Reddite ergo quæ sunt Cę-

lari Cęsar, & quæ sunt Deo. Non
nunquam testimonius: ut cum dixit, Vos
misistis ad Ioānē, & ille testimoniū perhi-
buit de me. At nūc ratione cōfundit suos
aduersarios, & ipsi erubescunt, quia ex
sola inuidia aduersabatur. Confusi autē,
propter inuidiā credere volebant: sed
tamen aliter sentit, dicit. n. beat as Lucas.

Et omnis populus gaudebat in vniuer-
sis, quæ gloriose fiebat ab eo. ¶ Sic in Exo-
do habetur, qđ filii Israel videntes Aegy-
ptios mortuos in mari, & mirabilia, quæ

Deus, cecinerunt carmen Domi-
no dicentes. Cantemus Domino: glorio-
sē enim magnificatus est. Aduerte tamen
quod aliud est glorificari, & aliud glorio-
se glorificari. Cum carnem Christus ex
Virgine suscepit, in passione etiam, & in
cruce glorificatus est, non tamen glorio-
se glorificatus est. ibi enim vidimus eum,
& non erat aspectus: vnde nec reput-
mus eum, & non erat aspectus: vnde nec
reputauimus eum. Erat ei gloria passio

Crucis: tamen hæc gloria non erat glo-
riosa, sed humilis: glorificatus est Domi-
nus in ois: non tamen gloriose, sed humi-
liter. Sed cum venerit in gloria maiestatis
sue cum Angelis ad iudicandū: tūc enim

non solum glorificabitur Dominus, sed
gloriosē glorificabitur. Hoc enim in mi-
raculis factū esse credimus: atque ideo in

scilicet, cecinerunt illi Israel, gloriose glo-

riose, & mirabilia, doctrinauq; Christi Saluato-
ris nostri gaudebant in his, quæ gloriose
fiebat ab eo. ¶ Obserua etiā, quod quā-
uis virtus, ab impiis, & iniquis hominib;
impugnetur, in fine tamen laudabitur,
& obtinebit victoriam. Sic calculus Su-
sanne impugnata est: sed tandem gloriā
cōsecuta est. Cælū primū mobile appella-

pit, & facit, ut alii cæli moueantur uolē-
ter, & per accides, ab Oriente in Occiden-
tem. Nilominus tamē in cæli interiores
multo primo mobili mouentur suapte
natura proprio motu ab Occidente in

Orientem.

Mat. 21

Ioan. 5.

Exo. 15.

1. Co.

Mat. 25.

Pro. 15.

Dan. 11.

Orientem. Sic quamvis impij suis male-
dictis viros iustos labefactare, & ad occa-
sum ducere conentur: tamen velint no-
lite virtutes habere suum cursum in (phe-
ra laudis, & gloria. Obscurare conantur
Christi potentiam: Pharisei, verum ipsi con-
funduntur: & ut hic dicitur, aduersari
debat, & virtus Christi excolitur. ¶ Ex-
pende etiam, quam verum illud sit, quod
actus actiuorum sunt in patiente disposi-
to. Pharisei inuidi doctrina domini, de-
terioris, & duriores fiebant: & populus
simpliciter sequebatur. ¶ Et in his, quae
gloriosè fiebant ab eo. Vti
contigit: ut miraculis Christi, quae te con-
uertere, corrigere, & meliorem reddere
deberent, causam prauitatis capias. Non
est opus mirabile, quod terat deus pecca-
torem mille peccata admittentem, & cum
sit ab eo offensus, tamen nihilominus eum
expectet, & vocet, in eum multa milia
misericordiarum effundet? Sed sunt mul-
ti, qui ex hoc, quod eos inuitare, & ad vir-
tutem excitare deberet, causam peccandi
capiunt, Dicentes peccemus: Deus enim
omnia remittit. Audi Paulum. An diui-
cias bonitatis eius, & patientiae, & longa-
nimitatis contemnitis? Ignoras, quod be-
nignitas dei ad poenitentiam te adducat?
¶ Illud, quod (ut ait Apostolus) oportebat,
ut adduceret ad poenitentiam, te peiorè
reddit, & tam improbus es, ut bono pa-
tientiaeque dei abutens itatus in dies esse
nequior, eo enim durefcis, quod molliri
deberes. Docemur hinc, ut nobis utilita-
tem ex beneficiis dei comparemus: ne in
nobis eius miracula, passio, & Crux san-
guissima, pereant: imo potius illi toto ani-
mo inferuiamus, & eius mirabilia, & be-
nignitatem, quam in nos ostendit conti-
derantes. Huius populi exemplo ad deum
conuertamur, eum laudemus, magnas illi
gratias pro omnibus eius mirandis bene-
ficiis agentes. ¶ Ille Christus redem-
ptor noster dimissis illis obstinatis phari-
saeis, in quibus sua miracula, & doctrina
nihil operabantur, pp. malā eorum volun-
tatem, & dispositionem: docens nos ne mar-
garitas mittamus ante porcos, nec san-

ctū demus canibus, ad populum syncerū
vertit sermonem, docens illos.

Dicebat ergo. Cui simile est regnum
dei? Et cui simile esse gustabo illud? In-
terrogat, & interrogationem sub alio te
sumit: ut attentos redderet auditores.
Aduersari eius erubescabant, populus
autem gaudebat. Videns ergo dominus
eos gloriosis operibus congaudentes; ad
deum grano sinapis, quod vile est, modicum,
& contemptibile: sed cum seminatur, in
arborem magnam crescit, & dilatur in
ramos, ita ut in eis requiescant aues. At
ergo. [Simile est grano sinapis, quod ac-
ceptum misit homo in hortum suum, &
creuit, & factum est in arborem magnā,
& volucres caeli requiescerunt in ramis
eius.] Obserua, quod regnum dei, regnū
Christi, & regnum caelorum, idem sunt.
Dicitur enim regnum dei, quod deus il-
lic exercet suam iustitiam, potentiam, mi-
sericordiam, sapientiam. Item quod in
eo dei bona, & diuitiae continentur. Di-
citur autem regnum Christi. quia Chri-
stus super hoc regnum constitutus est rex,
& dux: & ipsi data est potestas in caelo,
& in terra. Dicitur autem regnum coe-
lorum, ut scias non esse mundanum, aut
externum regnum, sed spirituale, aut
coeleste. Regnum meum non est de hoc
mundo. Sicut igitur ad regnum exter-
num plura requiruntur, scilicet, rex siue
princeps: populus, siue ciues: & externa,
utpote diuitiae, potentia, &c. Sic in regno
dei, Christus rex est, ciues omnes Chri-
stiani, diuitiae regni iustitia, pax, fi-
des, &c. Ob hanc igitur causam regnum
dei in scriptura, aliquando Christus dicitur,
tanquam rex in hoc regno: & ali-
quando regnum dei est Ecclesia fidelium.
Qualitercumque interpretemur, regnum
dei, vera est sententia, quod simile
est grano sinapis, quod ut planè fiat
per singula declarabimus. Primum si re-
gnum pro ipso rege accipias, verissima
est sententia, quod simile est grano sin-
apis, quid enim abiectius Christo erat?
Quid humilius antequā in terram semi-
naretur per mortem? Exinanivit semet-
ipsum factus obediens usque ad mortem. Ipsi
& Liuias. Vidimus eum, & non erat ei
aspectus.

Rom. 2.

Mat. 28.

Io. 19.

102. 1. aspectus. Vnde & filium fabri vocabat, &
peccatorem, & demoniacum. Paruum
etiam & in seipso innotuit, &
mortuum, & sepultum, adeo creuit, ve
titulus dicit. Deduxit nomen, quod est tu

hoc illum interrogavit. Inutilis professio
auxilio scire numerum reproborum, &
electorū, vel an sint plurimi vel pauci. Sic
etiam & nunc multos videbis populares,
& aliquas mulieres interrogantes, quæ
non ad utilitatem, sed ad curiositatem
pertinet. Nonne quæres, ut ille legis do-
ctor optime quæsiit dicens: Quid facien-
do vitam æternam possidebo? Interroga-
peritos sacerdotes: quid facias, ut salve-
ris: an talis, vel talis contractus sit licitus
ne? & horum similia quæ ad salutem ani-
mæ tuæ concernunt. Ne animum tuum
inducas nimis curiosa & inutilia inuesti-
gare, aut illa quæ ad salutem non
iuvant querere: tibi enim satis est scire id
quod ad salutem tuam spectat, quod si se-
ceris procudubio inter electos numera-
beris. Ideo Christus non respondit huic
ad quæ interrogabatur: nullius enim erat
momenti eius interrogatio, parvique in-
tererat scire, essent ne multi vel pauci sal-
vandi, docuit tamen eum, quid ut salva-
retur, faceret. Nō respondit illi ad ea, quæ
quæsierat: sed ea quæ querere debuerat.

Luc 10
Mat. 22

Ioa. 21.

non respondit Dominus ad interroga-
tionem Petri, quæ inutilis erat. Sed dixit,
quid ad te? Tū me sequere. Admonet Io-
hannis ille, ne inutilia quæramus: aut in va-
nis scientiis cōsumamus tempus. ut mul-
ti in Astronomia iudiciaria, & magicis ar-
tibus, & aliis: quæ potius ad damnatio-
nem, quàm ad animæ salutem conferunt.
Sed iam Christum audiamus. [Ipse autē
dixit ad illos. Contendite intrare per an-
-

Mat. 7.

gustam præceptum inuolabiliter servare.
Hæc est porta angusta, de qua apud Mat-
thæum apertius loquitur Christus. Intra-
te per angustam portam: quia lata & spa-
ciosa est via, quæ ducit ad perditionem,
& multi inveniunt eam. Vocatur hæc via
angusta metaphorice, quia sicut per an-
gustum locum difficile est intrare: ita dif-
ficile est homini carnali per observantiā
præceptorum ambulare. Omnes enim ap-
petunt delectabilia, & fugiunt labores &
difficultates. Operari autem secundum
virtutem est valde difficile: quia virtus
consistit in medio: quod medium inveni-

Stet. in Luc. Tom. 2.

re non est facile: & multo difficilius cir-
ca medium inuentum operari. Ideo por-
ta perditionis lata: quia operari ri-
tiosè est valde facile propter duo. Pri-
mo, quia nulla difficultas est inveniendi
viam, quia non est aliquis modus certus
operandi ad male agendum: sed quali-
tercunque velimus possumus male face-
re. Secus est de bono: quia non possu-
mus bonum facere nisi vno modo, vide-
licet, observando omnes circumstantias
secundum rectam rationem. Malum au-
tem fit ex defectu cuiuscunque circum-
stantiæ: ideo peccare contingit infinitis
modis, bene autem agere solum vno mo-
do. Exemplum est in sagittariis, quia dif-
ficile est percutere signum, eo quod ad
percutiendum in medio signi non est nisi
vna via: ad debiciendum autem sunt infi-
nitæ, quia totus mundus via est. Secūdo,
quia operari malum non habet difficul-
tatem, cum sit secundum inclinationem
naturæ nostræ depravatæ: virtus autem
semper est contra hanc inclinationem,

propter difficultates repugantiæ ad deprava-
tam inclinationem. Per hanc difficul-

tem, id est, cum magno conatu parate vos ad
hoc, quia regnum cælorum vim patitur.
Sed videtur his repugnare per Ioa. Mat.
thæo dicitur, ubi Dominus vocat mundi
servitutes laborantes & oneratos, ut vo-
mant ad illum & reficiantur. Et postea ad-
didit. Iugū meū suave est, & onus meū le-
ue. Videtur enim ex his, quod servire
mundo onus sit, & servire Christo iugū
suave. & quod vitium difficile & onero-
sum sit, & virtus facilis, & suavis. Re-
spondendum tamen est, quod Christi lex
est levis tum propter considerationem
præmii, quia dat Christus vitam æternā,
quæ considerata vilescunt terrena: sicut
Iacob amanti Rachelem septem anni vi-

Mat. 21

Gen. 29

me. Iu etiam pp adiutoriū gratiæ,
sicut iugū, quia a duobus portatur animalibus.
Ad adiuvandum, sine cuius gratia nemo

1 posito

posito sibi sine beatitudinis. Gratia enim res asperas, molles facit: ita ut nō solum recepta, sed etiam consilia observare possit. *Gen. 39* Ite, & porta cœli, quia carni, & sanguini, & naturæ corruptæ repugnat, angusta sit tamen enim Dei adiutorio considerata præmiū magnitudinis, dulcis est virtus: & lex Christi, dulcis atque suavis. Contende ergo & tu intrare per hanc angustam portam. Vincens te ipsum, & negans: sensualitatem subiciens rationi, & tortiter legem Christi amplectendo. Quis autem quantumcumque, stultus sit non faciet hanc vim carni suæ, ut mortem æternam evadat, & vitam consequatur perpetuam? Si quis magnorum criminum convictus, & in carcerem coniectus certus esset se postmodum moriturum, ab amicis que sollicitaretur, ut per aliquod parietis cavū evadens, morti iamiam impendenti se subtraheret: nonne prorsus amens esset, si ne perderet, aut ne exueret pallium, tunc cum vel toracem tanta occasione sibi consulere negaret? certe hunc omnes iudicio parum valere crederent. Nemo est quantumvis excors quidem, ut mortem ante oculos propositam effugiat, necessarium aliquo angustissimo loco esse transeū dum, non modo vestem omnem abiciat, etiam cutem corpusque ipsum scindere non dubitet: vita enim omnibus rebus antepositur. Attende igitur o Christiane, eoque modo animum tuum præpara, ut quotiescunque opus fuerit rem famularem cōtemnas, viduum corpori neget: & si salutis tuæ expedierit, religionem in viam cœlestem impedian, relinques. Angusta est cœli porta. qua oneratus intrare non poteris, præstat nodum saluari, quæ vestimentis & calceamentis ornatum in ignem æternum damnari. Religiosus, & callus adolebens Ioseph, in manibus dominæ suæ torpissimæ tētinæ pallium reliquit: & seminudus, ne libidini eius accideret, audivit. Eo modo omnia relinquenda sunt ne deum offendas, & ut quod debes, facias, quas tibi oportet propter deum persecutiones & labores ferre, quamvis infatigabilis tibi videaris, terrenda sunt omnia. Qui enim a carcere

mortis adductus fugit, si sapit, non modo vellem deponit: verum etiam quæcunque vulnera in corpore suo admittet, ut expeditius erogat. Considera Christi miaceris in cruce membris constitutum, quibus angustis ad Patrem transire vult: ut qua viat caput, eadem mēbra evadant. Sed multi si ut oderna die qui velam ante ponunt vite & malunt vestibus ornati in ignem descendere sempiternum, quāvis nudum in regno colorum collocari. Pluris faciunt rem familiarum, gaudia, & delicias huius vitæ: quāvis voluptates nunquam interituras. Malunt perfrui huius sæculi bonis, ea condatione, ut morte obita igne infero torqueantur: quāvis renuntiantes omnibus, quæ fugam mortis impediunt, intera supplicia vitare, & angulis cœli porte superatis, æternum cum Christo gaudium adipisci. Quamvis sit ingens labor, mundum contemnere, te ipsum negare, & portam angustam ingredi, vita tamen multo maioris est pretii: quare omnes has difficultates terre debes, ut postea viuas, beatusque dici possis. Sed multi iam nunc aversio Christi documento contendunt non quomodo intrent per portam, & contentio eorum est, quomodo abundant diuitiis, & quod periculosissimum est quomodo pluribus beneficiis adeptis carnalem vitam ducant, & per amplam portam ingrediantur, quomodo ad ecclesiasticas dignitates ascendere possint, & honores adipiscantur. Hæc est contentio Christiana? hæc Christi disciplina? Contendite, contendite, intrate per angustam portam. Sed de his satis. Laspēde etiam ad tuum solatium quod licet Christus dixerit angustam portam, non tamen dixit angustam manū portam, alioquin, si tantæ essent angustæ frustra dominus in mundum venisset, ut saluos nos faceret. Iam ad contextum revertamur, & audiamus Christum ulterius dicentem. Quia multi dico vobis quærent intrare, & non poterunt. Multi querunt, uno non res quæ sunt & appetunt esse beati. Sed querunt nō omnes, quia mul-

timihī faciunt pro beatitudine. Sed alii Deum agnoscentes querunt intrare, & clamabūt, sed non poterunt: quia tardē, & insufficienter querunt. Insufficienter, quia non amore Dei super omnia magis dilecti, sed timore poenae mortis vel inferni, amore inquam quodam seruli ducuntur. Tardē autem quemadmodū virgines fatuae quaesierunt dominum, cū esset clausa ianua, quando iam non erat tempus poenitentiae. Oseas enim inquit. In gregibus, & armentis suis vadunt ad querendum dominum, & non inueniēt.

Mat. 25.

Oseas. 5.

Esa. 55.

101. 12.

Hier. 13.

potest, inuocare eum dum prope est. ¶ Obserua autem quod Christus non dixit hic, quod non poterunt conuerti hora mortis, quia omnis quantumcunque peccator sit, in statu vitae praesentis saluari potest, etiam in ultimo instanti vitae: sed imos est scriptum, opera: quae cum magna difficultate fiūt vocare impossibili. non poterant credere: quia Elias dixit, Excacauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Et in Hieremia legimus. Si mutare potest Aethiops pellem suam aut pardus varietates suas, & vos poteritis belacere, cum didiceritis malum. Tamen impossibile est quod mutet Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas: sed impossibile non est, ut affectus eius vitis non possit esse bonus. Sic etiam Pharisei, & Sadducei, & Samaritani, & Iudei, & gentes, & omnes homines, qui in vitis sunt immersi, & tere totam vitam in peccatis consumunt, bene possunt hora mortis conuerti, & saluari: sed quia hoc difficilissimum est, & raro contingit, ideo hanc maximam difficultatem impossibilitatem Christus vocat. Volent ipsi saluari, sed non poterunt: quoniam contritio ad eorum salutem in primis necessaria ab amore Dei procedit. Quam difficillimē ille stel. in Luc. Tom. 2.

poterit habere, qui vitam suam Deum offendendo consumpsit. Docemur hic, in hac vita poenitentiam agere, nē cum voluerimus illam facere iam non detur nobis locus. Elias enim dicit, Tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuu te. Ecce ergo tēpus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Nunc ergo poenitentiam age, ne praecipitatus die mortis queras locum quando inuenire non possis. Sequitur.

Cum autem intrauerit pater familias,] Hoc est Christus Iesus, qui omnium dñs, & pater est, & venerit die iudicii ad iudicandum omnes: oportet enim nos ante tribunal eius praesentari, ut unusquisque reddat rationem de his quae gesserit in corpore siue bonum siue malum.

Et clausit ostium:] Id est, adiutium regni coelestis. Quando finita vita fuerit, hincumque tempus moriendi, & demerendi, illud ostium claudetur pietatis, & misericordiae Christi. Illud inquit ostium, quod nunc lachrymis, gemitibus, & precibus poenitentium, facile aperitur. Illud ostium quod nunc aperitur venientibus ab Oriente, & Occidente. Illud ostium quod nunc aut, omne quod venit ad aeneam non eiciat foras. Illud quod nunc patet meretricibus, adulteris, & peccatoribus. Denique illud ostium, quod Aaion post idolatriam, Dauid post adulterium, & homicidium, mulierem post adulterium, Magdalenam post peccata, Mattheum post thelonarium, Petrum post trinam negationem, & Paulum post ecclesiae persecutionem admisit, hoc inquam ostium tunc claudetur. Nullus etiam tunc poeniten-

retur: nullus clauor auditur: omnes scietur, quorum intercessionibus hic adiuuatur peccator, tunc erunt iurdi. Durus hic sermo est, Et clausit ostium: Peccatori haec tantum via patet, hoc illi est reliquum, misericordia inquam Dei: qua nisi in hac vita tibi commoderet, postea nihil proderet, nec via salutis. Vnum solum alium habebat, videlicet misericordiam Dei: si hoc autem deficit, quod remedium habebit? bi porta claudatur pulsā. nunc dum tempus

1. 49
1. Co. 6.

Co. 1.
Ro. 14.

Matt. 8.
Ioan. 6.

Exo. 32.
1. 11
1. 18
Luc. 7.
Matt. 9.
1. 14.
1. 19.

2. pus est misericordie, ea vtere. Memento ergo creatoris tui, in diebus iuuentutis tue: antequam veniat tempus afflictionis tue, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent: antequam tenebrescat sol & luna, &c. Sed quid erit postquam clauferit ostium?

Et incipietis foris stare.] Hæc maxima pœna erit peccatorum, pœna inquit damni: quia exclusi ab illo beatitudinis regno, qui finis vltimis est animæ nollæ, exilium æternum patietur priuatus diuina visione & fruitione summi boni. Maxima omnium pœna erit foris stare, & regno cæli in æternum excludi. Avertisti (inquit Dauid) faciem tuam à me. Sequitur. Et factus sum conturbatus, omnia ossa mea contremuerunt. Et ego plenus sum doloribus, quia faciem tuam auertisti à me: in me transierunt iræ tuæ: & rores tui conturbauerunt me. Quanto timore corripientur peccatores cum viderint Deo faciem suam ab eis auertente, se æternum omni desperato remedio à cæli gloria exclusos, cum demonibus, supplicis condemnatos esse perpetuis? Quantis lachrymis & gemitibus, quanta

cera eleuatos, qui in seculo æqualibus vel forte maioribus fuerunt criminibus immeriti? Et quid vltra? [Et pulsare ostiū] Hoc est, incipietis ingressum deponere: sed serò medicina paratur. Propter frigus (inquit Salomō) piger arare nō vult: Pro. 20.

sed serò medicina paratur. Propter frigus (inquit Salomō) piger arare nō vult: tur ei. Noluic vocare Deum: cum illi aperire ostium parabat, cumq; vt veniret rogabat, noluit affligere corpus suum & abuit: nunc verò postquam vitæ huius præterit, in qua operari noluit, mendicat, & velut infans ostium pulsât dicens [Domine aperi nobis.] Dominum uocant, cui nunquam obedire uoluerunt. Habuerunt in uita diabolum dominum, fecerunt omnia quæ diabolus illis imposuit: obedierunt mundo & carni moriantes eis, nunc uerò uocant Christum dominum, cuius præcepta non obseruauerunt. De his loquitur Elias. Populus hic labus me honorat, sed cor eorum, &c. Si laus sine corde honorare laus hypocri-

tas, ut Christus dicit: quid iu rare, blasphemare, mentiri, &c. Hæc isti sola bona uerba habent, cum intus sint uacui uirtute. De his conqueritur dominus dicens, Si ego dominus, ubi est timor meus? Verū

Mala. 2.

scio uos unde sitis.] Hoc est, non approbo uos. Cognoscit enim Deus omnia, nulla enim infertia cadere potest in intel- & aperta oculis eius. Impossibilia enim, & ea, quæ nunquam erunt cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, eorum uero non sunt, sed aliquando erunt, habet scientiam uisionis: prædestinatorum autem habet scientiam approbationis: nam quia boni habet reprobos, quia eorum mala opera non approbat, dicitur nescire illos, scientia inquam approbationis. Isto modo dicitur quod Deus facit omnia, quia nihil fit nisi eo agente & cooperan-

Hebr. 4.

non tacere nec scire, quia non placent ei. omnis potestatis à domino Deo est, & a eo sunt Reges & duces, ut in Prouerbis dicitur, per me principes imperant: & potentes discernunt iustitiam. In Ose. 8.

Ioan. 7.

Rom. 13

Prou. 8.

Ose. 8.

ait, de quibusdam principibus Israelitici populi. Ipsi regnauerunt, & non ex me:

Deus non approbat opera eorum, dixit quod non cognoscebat eos, neque regnabant ex ipso id est, eo iuuante, aut concurrente, cum operibus eorum malis. Ideo quibusdam placuit ponere in Deo notitiam hominum, quam habet practicam seu approbationis, & speculatiuam. Notitiā habet omnium speculatiuam, quia om-

tem solum prædestinatorum, quia ad bona illorum opera Deus concurret, imò operatur ipso testante, qui ait, Sine me ni-

Ioa. 15.

1 Co. 3.

sufficientes cogitare aliquid ex nobis, etiam ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Secundum hunc sensum locum istum intelligendū esse censeo sic. Nescio uos, id est, scientia practica: quia speculatiua oia cognosco. Similia uerba narrat Mattheus, quod Christus dixit illis qui-

Mat. 25.

que

1. 29.
Mat. 25

que sitis virginibus. Expende, quod Deus non cognoscit eos, qui eum nō cognoscunt: nam ut inquit Paulus, ignorās ignorabitur. Multi cognoscunt tempora lia, tenēs gemmarum ualorem, & earum uirtutes, gradus autem, pretium panni, propteritiam & artem, & artem nō cōsident, optime pauere decipere, diuitias & dignitates cōse qui sciunt: sed Deum ignorant, & multa peccata committunt: quēli scirent esse peccata, non facerent. Ignorantia autem illi in eo facit: si deo: quia corda autem habent immixta negotiis secularibus, & nubemētē offuscant habent, ne diuina cognoscant, & sunt negligētes circa salutem animarum suarum, quia nolunt Theologos sapientes interrogare, & sua pereunt stultitia, quia ignorantia eorum non est inuincibilis, sed culpabilis. Vnde dominus. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Vis ut te dominus agnoscat hora mortis tuę: cū eū uocaueris, & ut tibi ostium aperiat? necesse est, ut tu eum in uita cognoscas, & uoces. Cognoscit eos, qui eū nō uerit: & respōdet illis, qui eū hic uocant. Quia dicitur: *Et tunc uocabitur nomen eius*, & quicquid scripta sunt nouit, si nō sit in deum habet, & deo nō se putare, eum cognoscere esse Deum, ut omnes cognoscunt Christum, sed oportet dare operam, ut specialiter eum scias esse seuerum, & potentem, ut eū timeas: bonum, ut eum ames: misericordem, ne desperes, &c. Qui huius libro non nauat operam, & hanc scientiam ignorat. Inane literas doctrinam talem dicitur est. Diuina enim sapientia ait, Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei. Sed procedamus.

Tunc incipietis dicere. Tunc emphasi habet. Tunc, quando opera loquentur, & ora tacebunt. Tunc, cū plus ualebit bona conscientia, omnibus mundi thesauris. Tunc, quando nec nobilitas sanguinis, nec cognati, aut amici, nec regum, aut principū fauores, nobis proficere poterunt. Tunc, quando iudicidie uite examinabuntur, & aperietur libri notitiarum conscientiarum. Tunc, quando uenerit dominus in lucernis ardentibus

Stich. in Luc. tom. 2.

scrutari Hierusalem: & reuoluerit omnia scrinia nostrorum cordū. Tunc, quādo ante supremum iudicem fueris constitutus: à quo appellare non poteris. Tūc, quando orbis cōbustus fuerit, & cōsumptus: quando iam non erit locus penitentię, quando, ut inquit Paulus, illuminabit Deus abscondita tenebrarū, & manifestabit obscura cordium, Tunc, inquam, quando iam non proderit quidquam, incipietis dicere.

Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Hoc cōrū niter exponitur de Iudeis, inter quos Christus corporaliter conuersabatur: qui cum ipso sepe cibum sumptērunt, & in eorum prędicauit Synagogis, & locis. Sed si de illis hoc uerificari potest, multo magis de nobis. Nam hoc non modo ad eorum instructionem, & morum correctionem dictum est, sed etiam ad nos: qui maiora illis suscepimus, & maiorem familiaritatem nobiscum habet, & comedimus, & bibimus nos sacerdotes sere quotidie in una mensa cum illo, & illum manducamus, & familiariter tractamus. Vix nobis, qui tā familiariter māducant, & bibimus cū illo in altari: si tales nō fuerimus quales oportet esse, maiore damnatione patiemur. Sed oēs Christi fideles illū manducant, & audiunt suos ministros pđicantes, & populū docentes in ecclesiis & in plateis. & uocat illos Deus p in spira uone internā: sed ipsi aduertere, aut parere recusant. Aduerte aut, ip in hoc, quod ait, Manducauimus, & bibimus coram te, cultus exterior in sacrificiis, iuxta more illius temporis significatur. Sacrificantes aut manducabant, & bibeant coram domino, hoc est, in loco dicato ad diuinum cultum, & secundum legis ritum.

¶ Præterea ad nostram eruditionem, duo hic obseruanda sunt. Primū quod uel electi sunt à consortio beatorum, qui in plateis dñm audiunt: nō autem in corde pđicantem, & uocantem. Sic tecū licet illū non audieris, in angusto, tecto, & conpuncto corde. Plurimi audiunt Christum, publice in ecclesiis per uinulos suos pđicantem: sed quia intus in cordis secreto nō audiunt illū, sed tantum in plateis, graui pœna ple xentur.

T 3 Secundo

2 Co. 14

Isa. 5.

Sap. 13.

Apo. 12

So. 1.1.

Secundo dicitur ex illo loco non gloriam de donis Dei, quantumlibet eximus, nisi ex fide, & charitate obtineantur, & ad Dei gloriam exantur. Nihil enim proficit ad salutem cum Christo manducare illum audire, prophetare, aut miracula facere: sed Dei præcepta seruare, atque Christo obedire. Vnde dominus clarius in Mattheo in nomine istorum dicit, quod clamabunt dicentes, Nonne in nomine tuo prophetauimus: demonia eiecimus, & uirtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia non noui vos. Et Paulus Corinthiis suis. Si habuerō prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & Spiritus. n. prophetia: & hæc dona gratiarum sæpe dantur hominibus qui sunt longè à charitate & dilectione Dei: quare in his gloriari vanum & inutile est. Balaz propheta fuit, quem admodum apud Aegyptios Mercurius Trismegistus, & Sybilla apud alias nationes: ideo non oportet, ut in his gloriemur. Quis omnium mortalium, æquiparet demonis scientiam? Qui tamen omni sua sapientia, pœnas infernas effugere nequit: nec alia vlla arte aut industria nisi debes, aut gloriarī, omnia enim vana sunt. Sed quid vltra dicit illis?

Et dicit vobis, Nescio vos vendistis.]
Deus nihil ignorare potest, sed dicitur
ignorare ea, quæ indigna sunt notitia: si
ut dicitur inclinare aurem, aperire, vi-
dere, quando exaudimur, & nos aspicere
ignatur: & auert faciem, quando illo-
mus indigni: dicitur autem dormire
nos deferri: & quando propter peccata
nostra corripimur, vigilat super nos
Deus. Sed quia hoc iam paulò ante expo-
sum est, procedamus.

Discedite à me operarii iniquitatis.] Magna miseria discedere à Deo & sive in seculum, & ab illa æterna beatitudine excludi, iuxta illud Psalmi. Nec habitabit iuxta te malignus. nec permanent in iussu ante oculos tuos. Nam cum Christus sit omne bonum, pax, & delicias, fit ut dixit de se, Ista est pax, & solatio in omne malum, inquietudinem, & anxietatem. Equidem non tantum omne bonum est; sed etiam omne esse. Ita dixit Moysi, Ego sum, qui sum. Est igitur Christus esse, dices, Si Christus est esse, & iuxta

bet, damnatos à se discedere: ergo iubet
ab eis. iubet eos non esse. Non iubet eos
non esse, sed iubet peius, quam non esse:
nam quamuis generaliter loquendo mo-
lius est esse in quocunque esse, quam non
esse: nam esse habet aliquam bonitatem,
quæ est esse, quam non habet non esse: ta-
men est esse cum illo onere & grauitate pœ-
næ, melius est non esse, quam si esse. Ideo
de damnatis habetur. Desiderabunt mor-
tem, & mors fugiet ab eis. Quod est ap-
petitum non esse. Et sic patet, quod non
damnatis tantis cruciatibus afflicti appet-
tunt non esse.

¶ Expende igitur impiorum miseriam. iubetur proruere in maius malum, quam sit non esse : & sicut esse supernaturale deitatis, quod Deus pus dat, exuperat omne esse naturale animalium, celorum, & Angelorum, &c. ut quicquid bonum excedit ita & non esse damnatum. Sic & si quis est in malo, quo magis malum & omne non esse transcendit. Optime autem dicit, discedite : nam omnes qui hanc sententiam audituri sunt, discesserunt à Deo per peccatum, in hac vita. Bene ergo, poena responder delicto, sunt nanq; in quolibet peccato duo mala : iuxta illud Hieremix. Duo mala lēct populus meus, me dereliquerunt, fontem aque viuz, & foderunt tibi cisternas dissipatas. Auerti à Deo est derelinquere summam Dei bonitatem : estque minimum omnium & maximum malum. Alterum ad creaturas, easque caducas cōverso, & sic uti, &c. habundantia ē Dei contemptu fieri potest. Atque ideo addit, operati iniquitatis : nam Deum dereliquerunt & mala operati sunt itaq; hi sicut cisternas putridas fodiunt, qui querunt bonus temporarias voluptates præferunt . Et quæ magis abalienati à Deo, quo magis istis rebus dediti sunt, oīque numeris. Iulle igitur qui dum vixerunt longius abierunt : per peccata nunc merētur audire quam commecerunt sententiam à iusto iudice. Discedite à me. O vocem severam : ò irretractabilem sententiam. Antea audire neglexerunt blanditer allicientem, venire ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Nunc secus, discedite à me, audiens
dilex-

Απο.

Ierc. 43

Stat. 78.

Heb. 12. discedite procul hinc execrari, à Deo quæ
 proscripti, nihil vobiscum præter Chri-
 stianissimi nomen commune, & id qui-
 dem inanissimum est. Certe horrendum
 erit tunc incidere in manus Dei viuentis.
 Caue ergo tu à Deo hic per peccatum di-
 scedas, ne postea dominus visque in æter-
 num discedat à te: quod ita magnum ma-
 lum est, vt ipse dominus compatiens di-
 cat, Vg eis cum recessero ab eis. Atq; ideo
 Osee. 9. Salsana potius reuertit in salsam piti, &
 Dan. 13. mortem, quam per peccatum à Deo rece-
 dere. Et Iosue dixit fili Israel! Absc à
 Iosue. 24. nobis vt relinquamus dominum: & ser-
 uiamus dus alienis. Vide in quanta mala
 incipit ille filius prodigus, quia recessit à
 facie Dei. Quapropter quia ille dum ad-
 hac viueret, antequam ostium misericor-
 diæ clauderetur, reuersus est ad patrem,
 & nunc reuertatur, & vos per pecca-
 tum reuertamini, & dicite o Da-
 niele. Peccauimus, iniquè egimus, recede-
 tes à te. Et sicut pater ille, multa bona fi-
 lio reuertenti dedit, sic Deus nobiscum fa-
 ciet. Nam sicut peccatoribus damnatio
 nem minatur, & erit illos è se, sic è con-
 trario de bonis egregius psalter canit. Verò-
 rauiem iusti conuertebuntur nomini tuo,
 & habitabunt recti cum vultu tuo. In
 Mat. 25. Mattheo hoc clarius legimus. Nam bonis
 dicitur venite, & malis ite. Bonum com-
 pletium consistit in appropinquatio-
 ne hominis ad Deum. Malis autem dici-
 tur, discedite quia opposita eis cōpetūt.
 Præterea operari iniquitatis vocantur:
 quia in peccatis mortalibus deprehensi
 sunt, & non reuertuntur in tuerant. Ob-
 serua etiam hic, & diligenter aduersus
 Lutheranam perfidiam: quod isti damna-
 ti sunt, non quia Christum non audie-
 runt, & crediderunt, sed quia operati
 sunt iniquitatem. Vides quod ex eo, qd
 opera bona nō habuerūt damnati sunt?
 fides enim vt Iacobus ait, sine operibus
 mortua est. Quomodo fides viua est quæ
 Iac. 2. charitate caret? Illa fides viua est, quæ vt
 Gala. ait diuus Paulus per charitatem opera-
 tur: illam verò quæ sine charitate est nō
 prodesse ad æternā vitam cōsequendam
 2:Co. 13. apertissime ostendit locus iste, & Paulus
 Corinthiis scribens. Si habuero omnem
 fidem ita vt mōtes transferā, charitatem
 Stet. in Luc. Tom. 2.

aut non habuero, nō il sum Quid id? &
 respōdebunt Lutherani qui sola fide glo-
 riantur, opera autem charitatis reiciunt
 non esse necessaria affirmantes? Qui fie-
 ri potest, vt non sit necessaria opera, si
 nos Deus secundum ea iudicaturus est?
 Vide quid dicat Paulus in Epistola ad Ro-
 manos. Deus reddit vnicuique secundum
 opera sua. Quid potest esse clarius? Præ-
 terea si sola fides facit est, cur dixit Iaco-
 bus: estote factores verbi, & non audito-
 res tantum, silentes volentes pñs, quali
 quis auditor verbi est & non factor, &c.
 Et Paulus. Non auditores legis sunt iusti
 apud Deum, sed factores legis iustificabū-
 tur. Lege scripturam, vbique inuenies o-
 perationem. Apud Mat. 20. Clu-
 lus nos ad operandum in vineam mittit.
 Et alibi sic inquit. Luceat lux vestra corā
 hominibus, vt videant opera vestra bo-
 na, & glorificent patrem vestrum. Et ali-
 bi reddens rationem quare producturus
 est iustos in regnum sempiternum opera
 charitatis commemorat nulla facta men-
 tione de fide, sine qua tamen vt ait Pau-
 lus, impossibile est. Dicitur. Dicitur
 quoque Petrus princeps Apostolorum in
 Epistola ad Romanos, Scitote vt per
 bona opera certā vestrā vocationem, &
 electionem faciatis. Et diuus Paulus in se-
 cunda ad Corinthios testatur, ituros nos
 esse ante tribunal Christi, & ibi manifesti-
 dos, vt referat vnusquisque propria cor-
 poris prout gessit, siue bonum siue malū.
 O insipientes Lutherani, cur Luthero cre-
 ditis homini perditissimo, pōtius quam
 diuo Paulo doctore & testis, qui quā
 diuo Petro Apostolorum principi & po-
 tius quam Christo cœlesti atque summo
 doctori, qui ideo humanam naturam co-
 pulauit, vt hominum genus doceret, & à
 tenebris vindicaret, & viam verā salutis
 consequendæ aperiret? Sed iam ad con-
 textum reuertamur.

Ibi erit fletus.] Dicit Christus de pœ-
 na dāni, qd est carētia diuinæ visionis in eo
 qd dixit discedite à me: iam nunc agit de
 pœna sensus dicens qd ibi, hoc est, in infer-
 no erit fletus. Prius de maiori malo loquu-
 tus fuit, nō, aut de secūdo agit. Porro fletus
 erit i dānatis. sed nō vt nos vocam⁹ fletus,
 & resolutionē lacrymarū, qd nō pōt esse

T 4 lachry-

lachrymarum fluxus, sine alteratione
fuit, quæ quodammodo resolutio
est, ut possit resolui, & destillare, id quod
prius non erat fluidum; nihil enim utro-
rum potest esse die iudicii, cessante mor-
tali, qui est principium omnium mo-
tuum naturalium. Sed erit fletus in dam-
natis, tanquam aliquid quod est in fletu
corporali: & illud est non resolutio
lachrymarum. quia si hoc est, cum pœna
sit æterna, esset infinita: & sic excederet
quantitatem maris: sed erit commotio
capitis, & turbatio vultus, & oculorum
& obnubilatio. Erat autem in anima sum-
ma tristitia, quæ erit maior, quàm omnis
voluptas, quæ processit in peccato: in cor-
pore autem erit dolor summus ab igne,
& alius tormentis, quæ verè, & acriter len-
tuntur, & erit turbatio quædam vultus,
& offuscatio, qualem solent facere, qui
flet, quoniam lachrymas non emittant.
Sed tristitia, & pœna secundum corpus
ita erit, ac si verè lachrymas funderent,
quia ille lachrymarum fluxus non auget
pœnam, sed est effectus pœnæ in prece-
dente corpore. Et ultra hoc etiam erit.

Et (fridor dentium.) Vere erit in dain-
natus fridor, sicut & letus. Sed non ab
igne, & fumo, & frigore, a quibus nobis
solet causari: sed gignuntur à causa in-
trinseca, id est, motu indignationis, & di-
ssidentie. Adverte tamen, quòd pœ-
nis causa letus, & còcussione totius cor-
poris: & que ad fridorem dentium, ut pœ-
nia animi, & corporis comprehendatur.
Sequitur.

(in videritis Abraham, Isaac, & Jacob, & omnes prophetas in regno Dei.] Ex hoc sequitur, quod damnati videbunt gloriam atque vultum maiestatis huiusmodi omnem modum pœnz, & erit maior, & terribilior, & horribilior Abraham, & sanctos in regno Dei, & ipsi expelli foras. Aduerte autem, quod hæc visio non erit corporalis, sed intellectualis ad quam non requiritur sensus, neque propinquitas, aut proportio modi, aut lux corporalis, quia non est visio sensitiva. Hoc tamen scient damnati naturaliter, & per se, & per alios, & per gloriam sanctorum, & illi, quod viderent.

que esset gloria eorum, & quanta, neces-
se erat poni revelationem fieri damnatis
& quodammodo beatificari eos, & hoc
non scient, sed scient beatorum gloriam,
in qua dominus ipso & generatim videbitur,
scilicet, scient esse in quodā bono ineffabili,
sed nescient quale illud sit: quia nihil ex-
periri sunt de illo, sicut nos cognoscimus
gloriam beatorum, sed delectationem illius
glorie nescimus, quia nodum experiri
sumus. Ratio autem huius cognitionis
provenit, quia anima separata cognoscit
aliam, cum cognoscat quamlibet substan-
tiam separatam, tamē qui cognoscit sub-
stantiā alieuius rei actu existentis, ut actu
existit necesse est, ut cognoscat aliquid de
conditione eius. Ideo damnati, qui bea-
tos cognoscunt, sciunt positos in magno
bono, & hæc est magna eorum afflictio.
Dati autem eis internorem cognitionem
de bono beatorum non expedit, quia nõ
poterant fieri sine participatione prime
beatitudinis in damnatis, cūm cognitio
nõ possit fieri sine similitudine quadam:
ideo ad cognoscendum illam gloriam, &
quanta sit, necesse erat tantum de gloria
habere, & tunc esset cognitio per assimi-
lationem uniuocam, aut eleuari intelle-
ctum eorum per aliquod excellentius re-
præsentatiuum ad illam gloriam cogno-
scendi. Sed hoc non potest fieri, quia q̃
dammodo determinatur per seipsam, & ita non
possit esse participatio illius gloriæ, nisi per
representatiuum, & ita non potest esse
representatiuum repræsentatiuum, id est, per spe-
ciem immaterialem, & tunc esset excelle-
ntior cognitio damnatorum, quam beato-
rum, quod est inconueniens. Ideo non
posset determinare gloriam beatorum, si d
solui in confuso. ¶ Sequitur in cōtextu.

Vos autem expellite hos. } Sic in Mar-
thæ dicitur. Inutilem seruum pronuncie Mar. 25.
in celum. } Et in hoc loco de-
minus ait, Exibunt Angeli, & separabunt Mar. 13.
males de medio iustorum, & imitent eos
in caluminiis.

¶ Le uenient ab Oriente, & Occidente
& uenient de septentrione, & de meridione
gno Dei.] Hoc ueniens Dauid aiebat. Me
mor esto Kaab, & Babylonis scientium
quid fecerint aures gentium, & lyrorum, &c. pu- Psal. 86.

Ius Aethiopum, I. fuerunt. I. e. Per Raab intelligitur Aegyptus ab Aegypto rege fratre Dathan, qui dominante, ut ait Manethon Aegyptius in libro de Regibus Aegyptiorum. Per Babylonem urbs Iacebribus, quā Semiramis incredibili magnitudine extraxit, ut ait Archilocus in lib. de temporibus, quā eversa fuit per Cyrtū, & Dariū, q. annis duobus simul regnauit, ita deinde solus Cyrus, ut ait Herodotus, hanc Periam, sive Babylonem temporū. Per alienigenas possunt intelligi cultores Iehue, sive similes. Remota postea in initio à gente Phoenicia, & Saga sub Iano, ut ait Porcius Caro in originibus, & postea coluerunt eā, & Archades alienigenae, ut ait Marcellus Lesbius in libro de origine Italica. Possunt etiam per alienigenas intelligi Philistini, quoniam eos Hebrei vocare solebant. Est loci illius sensus. Intra ecclesiam meā, dicit Deus, nō solum gentē vnā cōcludam, sed multas & varias: memor. n. eo Aegyptiorum, et Babyloniorum, quos afferam ad Ecclesiā meam: qui me scient, cum me antea non cognouissent, & nō solum hi, sed etiam Palaestini Tyrii, & Aethiopes, hi in Ecclesia meā conueniantur, quā ex omnibus gentibus, linguis, & populis congregabo. Vnde etiam per multam Ecclesiam hanc modum alloquitur. Leua in circuitu oculos tuos, & vide. Omnes isti congregati sunt, venerūt tibi fili tui de lōge veniēt, & filii tui de latere surgent, &c. Quibus verbis hominum multitudinē ad Ecclesiā concursum prae dixit. Hoc autem videmus impletum, eo quod per quatuor mundi partes Euangelium praedicatum sit, & ex omni natione sanctissimos habet viros ecclesiae: ut nunc habet fideles, & iustos: cum adhuc multitudo Iudeorum inaneat in sua peridia. Maximus enim erit dolor Iudeorum. Videntur enim ipsos, qui ex populo deierant, & filii Abraham, & sanctorum Patriarcharum expelli foras: & alienigenas gaudentes, & iocundos requiescentes cum eorum patribus in regno Dei. Hinc apud Mattheum postur Christus de semetipso. Mitter Angelos suos in tuba, & voce magna, & cōgregabit electos à quatuor ventis, & accumbent in regno dei. Magistros quaeuimus Iudei,

videntes Gentiles gaudentes cū patribus, & ipsos expellimus. Quia etiam notiores videntur, & quos minus credimus sepe numero illos, qui propiores loco sunt virtute, & religione anteuertunt. Propius habitabant Bethleemites, cum Christus in lucem esset huius, eodemq. modo Iudei, qui omnes non cognouerunt. Multi etiam extiterunt, qui viginti passuum spacio confecti, si viderent Christum adorare potuissent, & tū cū nō viderunt. At ecce Magi ab Orientis extremis regionibus lōge itinere, magnis sumptibus, & laboribus veniunt. Sic videmus pagos, quā plurimos tria, aut quatuor miliaria à Cōpolla distantes, quorum habitatores nunquam sanctissimum Iacobi Apostoli rēplum inuenerunt. cum ibi Germani, Theutonici, Galli, Indri, aliq. inaudite nationes, visitantes celeberrimā basilicā reperiantur. Sic et sepe videbis simplices seculares, & mulerculas Eucharistiam suscipientes in magnis testuamentis maxima cū deuotione, & lachrymis: sacerdotes verò ierē quotidie communicantes tepidos, & indeuotos videt. Quia propiores sunt, & sepe maiores sunt: & de longē veniunt, qui non sepe religione antecedunt, ut ego uidi ex partibus Indiarum homines Barbaros, & simplices multo nobiliores Christianos, quā nos, qui habemus antiquā fidem. Ita qui foris veniūt, illos qui intus sunt, sepe numero excedunt. Vtinam in die iudicii, multi milites, sacerdotes, & religiosi non precedant: ne sint meretrices, quae custoditissimis seminis praefertantur, licet multi Gentiles, Iudeos antecederunt, ut Christus hic taceatur.

¶ Discamus non inaniter de statu religionis, aut perfectionis gloriari, sed iuxta nostram uocationem pie, & iuste uiuere. Nos enim, qui maiora a Deo suscipimus ad maiora tenemur, & strictiorem rationem reducemus ante tribunal iudicantis. Vē nobis cum uiderimus milites, & publicanos cum patribus nostris Augustino, Benedicto, Dominico, & Francisco, in regno Dei: nos autem expellit foras. Vē etiam nobis cum uiderimus publicanos, & meretrices uenientes ad Orientem, & Occidente intrantes in regnū dei, & accipientes beatitudinis desideria. c. 11. q. 1. Mat. 26.

summo

Esa. 49.

Mat. 27.

summo mane vocati sumus ad vineam domini, expelli foras a premio æterno. Sed ad contextum veniamus.

Ecce sunt nouissimi, qui erant primi, & sunt primi, qui erant nouissimi. Fecerunt Israelitæ, primi cultores Dei, ad extremum autem Christo prædicante venerunt gentiles, & ideo ipsi credebant, quod essent potiores, & priores in regno Dei, quam gentiles: sed reuera aliter eis euenit, nam publicani, & peccatores præcedent vos in regno Dei. Interdum etiam, & apud nos accidit, ut qui sunt perfectiores in virtutibus, & gratia, quia socordes viuunt, & negligentes, tepescunt, & fiunt nouissimi, ut videmus in religionibus, in quibus multi tyrones qui Deum culturi, à mundo se subtrahunt, maiori seruire, & spiritu, quam veterani religiosi, Deo inferiunt: qui cum longius in virtute, & perfectiores multorum annorum exercitatione, & Gymnasio diuturniori esse

1. Co. 10 diuina exequenda postremi. Ideo Paulus monet. Qui stat videlicet in altitudine perfectionis, videat ne cadat, & retrò reuertatur. Sed unusquisque cum timore & tremore seruiat Deo. Nemo enim scit utrum sit Deo acceptus, nec etiam quantum in bono incepto perseverabit: quapropter Christus Saluator noster, qui non vult mortem peccatoris, nec latatur in perditione morientium, hortatur, & monet nos ne cōfidamus in eo, quod sumus veteres, & non timemus, ut contendamus operibus bonis fidem nostram ostendere, & conemur per angustiam portam intrare seruantes Dei præcepta, dum adhuc tempus, & locus est pernitendi: quia in futuro non est tempus, aut locus intrandi, claudetur enim porta miserationis deo, non est tibi, & tunc postquam reuertamur populo prædicantem, noster Iesus

Insuper receperunt quidam Phariseorum dicentes illi. Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Iesu bene, vnde Pharisei tecum tanta amicitia? Molesti ferebant, quod Christus gentiles illis prætulisset: & cum ob inuidiam suam, miracula, conciones, & honorem Christi apud populum pati non possent, veluti

vespertilioes solis radios auersantes, hanc alijam excogitarunt, ut Christum à Galilæa ubi tunc erat, ecerent. Id enim vi satis tuto facere non poterant, nec eum comprehendere aut vexare audebant, nisi ab universo populo Christus diligebatur, quare proditores hunc dolum fabricarunt, ut cum illic relegarent. Sic etiam & hodie multi similia faciunt: qui postea quam vident non posse valentiorum expugnare qui viribus, & dignitate potentior est, nituntur eum apud principem vel prælatum dolis, & caulationibus infamare, blâs nihilominus molliibusque verbis proximo in praeiudicium committentes. Hic est aulicorum hominum mos, hoc usurpant homines in principum regibus, bene loquentes, & male volentes, coram te laudant, clam vituperantes, ostendunt se amicos, & mutant vestem, quod modum fecerunt Cabaonitæ Iosue: calceos vestesque attritas induentes, amici a parebant, cum reuera hostes, & aduersarii essent, populi Israel. Sic etiam multi te conueniunt domi tuæ: prætextu amicorum, mutata velle, ludunt tecum, nec tamen mortuum vellent. Dant tibi consiliuin, ut hi versipelles Pharisei Christo dederunt: quod quanquam foris bonum & utile videtur exitu tibi, & ab rege alienationem molitur. Hoc quod Christo perfidi Iudei consulebant, primo aspectu salutare videbatur: verum illum a Galilæa in exilium officii nomine mittere, tentabant. Hoc est osculum Iudei: caue ab his scorpionibus, qui ore blâduntur, & cauda

Iosue 9

Mat. 26.

per te. Nonne conciliaret, & virtute verbi ad se aliter conciliaret, & virtute verbi ad se aliter conciliaret, & virtute verbi ad se aliter conciliaret. Experte etiam hominum malignorum stultitiam. Videbis alios, qui se amicos tuos profectur, & semper molestus te affert, ut quod per te stultis amicis, qui nihil aliud agunt, nisi ut nuncios facitis amicos suos conciliant. Nuntius in ore hominis loquacis, est sicut criticus loco humido conitum: quod præter modum luxuriat, sed statim corrumpitur. Ita isti loquaces, & tabulatores, nuncios libere committunt, ut te in se bona sint, suo malo animo pervertunt. Sed audiamus Christi

2. Ti. 4. **Ad responsum.** [Et ait illis, Ite & dicite vulpibus illis.] Sicut Paulus ob crudelitatem Neionem vocat Leonem, sic Christus, ob calliditatem vocat Herodē vulpem, propter quod in iherosolymis erat, et in his vulpis in pretio est, caro autem nihil valet: sic exteriora hy poctite magni estimantur, interiora autem parumpenduntur. Volens Carbo prudens homo Syllā crudelem, & fallacem vocare, aiebat ut refert Plutarchus eum Leonem esse, & vulpem. Ideo veteres hominem versipellē, & fallacem, qui in iherosolymis erat, sic tem vulpem appellabant. Vnde fluxit vetus proverbiū, vulpes annosa haud capitur laqueo. Si Satanaz, vt Paulus ait, transfiguratur se in Angelum Lucis: quid mirum si eundem faciant membra eius, qui in iherosolymis erat. Vnde ait Apolosus Timotheo, Speciem pietatis habētes, virtutem autem eius abnegantes. Igitur sicut vulpes se in terram prosternit, & mortuū esse simulat, ut aures decipiat, & comedat, sic Herodes hic, Ioannem Baptistam, imulans religionem, & se uelle seruare iuramentum, fingens exterius tristitiam, cum intus gauderet. Sic in Ecclesiastico habetur. Interiora eius plena sunt dolo. Docet hic locus, homines impios, non homines, sed feras appellandos esse. Ea enim scelera concipiunt, ut bruta animalia, ferocitate, soliditate, & maleficio superēt. Phariseos appellauit Ioannes Baptista, & ait illis, Progenies uiperarum, quomodo fugietis a iudicio gehennae? Libidini debitos appellat Hieremias equos amantissimos, & ait illis, Nolite dēter uero canes: iuxta illud quod Christus ait, Nolite sanctum dare canibus: nec mittatis margaritas uestras ante porcos. Ait itaque Christus. Fallimini, si creditis uos aut Herodes, quod uersutia humana possit aliquid contra potentiam Dei, & eius uoluntatem.
- Ecce encio dēmonia, & sanitates perficio.] Vide Christi sapientiam. Non tantum respondet uerbis, quantum animo, quo loquebantur. Dolentes nanque Pharisei, quod Christus tanta faceret miracula, dixerunt, quod Herodes uolebat eum

interficere, ut discederet ab eis. Ideo Christus de miraculis loquitur, ut inimicos torqueat, ac si diceret. Si pānet uos eo, quod miracula facio, aut certe ego uos dēmonia, et sanitates perficio. Quia illi propter sanitates, et miracula, quod erat dedit, quod erat dedit, et in iherosolymis, dolere. O quantum tormenti inuidi sua sponte capiunt: nemo alteri tam se uis carnifex est, quam inuidus sibi ipsi. [Hodie & cras, & tertia die consumor.] Hodie, & cras, plures dies significant: quēadmodum & nos familiaris sermone conuimus dicere hodie & cras sit hoc. Non omnia mortalia tangit, et cetera, et cetera, uallum rem circūscribentes: sed statim fieri significantes. Sic etiam cras in scripturis accipitur pro tempore propinquo, sicut Genesi 4. 14. Cras eris in cinere. Debit mihi iustitia mea. Nec etiam significare uoluit, quod tertio die esset consumendus, id est, moriturus. Sed in breui mortem suam esse futuram declarauit, & non diu apud eos mansurum: quasi dicat. Quid meditantini meam mortem? Ecce cito ipsa met ueniet Noē dicitis, quod Herodes mortem mihi molitur, & vos non molestē fertis: sed inanis est liberatio eius, quia non est in manu eius mors mea, quia nemo tollet animam meam a me: potestatem enim habeo ponendi animam meā, & sic cum uoluerō ponam eam, & moriar. Volo nunc per aliquod tempus miracula facere, & pradicare, quia non expedit tam cito tolli, ideo nunc, hodie, & cras dēmonia encio, & sanitates perficio: sed post breue tempus moriar cum uoluerō, non tamen iuxta uoluntatem Herodis, & uestram, nec cuiusquam hominis. Docet hic locus uoluntarie Christum passum esse pro nobis. Expediebat enim ut opus tam insignie redemptionis nostrę ostenderent Euangelistae, non coactum, & inuitum: sed merē opus amoris, & dilectionis fuisse, ex fonte diuinae uoluntatis, & dulcedine amoris procedens. Sequitur. [Veruntamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare.] Hoc est oportet aliquibus diebus immorari, docendo, & miracula faciendo, & operando hominum salutē: & postea in Hierusalem proficisci, ut implerentur

Gen. 30

1. Thimo

pleantur quæ Prophetæ scripserunt de me. Obserua autem quod dicit, oportet me. Non te oportet domine Iesu, sed nos oportet. Expende Christi bonitatem, & conuenientiam uocum nostrum secundum uocem commodum nostrum, & utilitatem nostram, suam reputat. Tanta enim est vis amoris in eo, & sic diligit nostram salutem, quod omnia nostra sua reputat: & tristatur, cum uidet nos tritari: & gaudet in nostro profectu. Atque ideo deuenit ut prædiceret, & ut doceat contemnere terram, & amare celestia, & occupatus in curandis leprosis, cæcis, claudis, paralyticis, aliisque infirmis, dicit quod eum oportet ambulare, & uinere aliquantulum. Me oportet domine, non te: quando omnem vitam tuam consumis in meum commodum, & omnes gressus tui in meum bonum dirigantur, & ista vita non est tua sed mea: huiusmodi tu ea non frueris, sed ego. Mea refert audire doctrinam tuam: & miracula tua eo tendunt, ut nos credamus, &c. Ambulat Iesus benefaciendo, & quælibet eum in uiam ducunt, ut consumantur in eo omnia quæ scripta sunt per prophetas, uadit in Hierusalem. Quia non capit. Hoc est capacitatem, seu congruentiam non habet. [Prophe-
tiam per prophetas] Hoc est occidere extra Hierusalem. Hyperbole est, quia non omnes prophetæ occisi sunt in Hierusalem. Cum Ieremias in Aegypto. Et Ezechiel in Galilæa, & Amos in terra decem tribuum legantur occisi: sed quia copiosius in Hierusalem sanguis Prophetarum effusus est quia ibi regnabant reges Israel, & summi sacerdotes, ut etiam in urbe Roma fuit maior occasio sanctorum Martyrum, quia ibi sicut in mundi capite Cæsares imperabant. Sed confide-
re in peccatum grande Hierusalem, & mala quæ super ipsam erant ventura, dolet eius miseriam pater misericordiarum, &
Deus totius consolationis, & gemitu altius emissio, animoque tenerissimo, hic inquit, [Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te.] Per Hierusalem non ligna, & lapides, sed homines intelliguntur: ut apud Esaiam. Violate naues maris. Hoc est, qui nauibus per mare cursum faciunt.

Et in Ezechiele, dominus ait, Ponet faciem tuam ad montes Israel, Figura est Metonymia, cum continens pro contento usurpamus. Cum ait Hierusalem, Hierusalem inquit, & habitantes. Oportet Hierosolymam habitantes, qui ceciderunt sanctis Prophetis inferri. Sic etiam Ezechiel. Ecce ego uadens ad te, & ad te exili, & auribus percipe terra. Aduerte autem, quod non dicit in præterito occidisti, & lapidasti, sed in præsentis occidis, & lapidas, quia perseverabat in statu occidendi, & lapidandi: & prius quidem reprobamur in te, & prophetas, &c. a te autem occidit dominum Prophetarum. Præterea geminatio uerbi affectum diligitis, & miseriam exprimit. Sic David geminabat. Absalon fili mi, fili mi Absalon: commota enim erant viscera patris super filio. At patre & matre multo magis misericors est Deus. Dolet pissimus Iesus eo quod multoties uoluerit populum dure ceruicis reducere ad salutem, sed frustra. Agogæ beneficia accepta, quorum maxima
Misi ad te Esaiam, & serra secasti eum: mihi Hieremiam, & hunc lapidasti: mihi Ezechielem, & eum excerebrasti, & alios plures occidisti. Quid tacere debui, quod tibi non fecerim? Quomodo sanabo te, qui medicos omnes persequeris? Sanctis meis non peperci, ut tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ut mortem tuam non uiderem, si tuam uoluisses mortem, non misissem ad te prophetas. Kusus in hac geminatione uerborum, uisilicet Hierusalem, Hierusalem, duplicem poenam ciuitatis plangit Christus: duplici namque poena pleretur, expulsiōne uidelicet a regno temporalis, & damnationem patietur æternam.

¶ Aduerte etiam, quod Christus non saxa, & lapides ciuitatis lamentatur, sed eius habitatores. Animabus peccatricibus condolendum erat, & tristandum de bonis animæ & spiritualibus, non de perditione bonorum temporalium.

Obseruandum quoque est, quod non solum ad illam ciuitatem loquitur Christus, sed ad totum regnum Iudæorum, quia omnes incolæ illius regni occupati fuerunt,

Eze. 6.

Eze. 34.
Esa. 1.

1. Re. 18

Esa. 5.

1. Co. 1.

1. Sai. 23.

runt, & confenserunt in Christi morte: quia in die Azymorum Christus mortuus est, ubi oēs conueniebant, & tenebatur interesse ex omni parte regni, & tota turba exclamauit, Non hunc, sed Barabam. Et de discipulis Christi non est dubium, qui vexati sunt de ciuitate in ciuitatem, & ideo cōis culpa fuit oīs gētis Iudeorum: & sic in punitione non solum delera est Hierusalem, sed etiam rota Iudea. Sed loquitur de toto regno sub nomine tantum Hierusalem. quia sic est consuetudo Dei loqui in prophetis, ut non solum per vnam ciuitatem designet vnā gentem, sed etiam per vnam mulierem.

Mat. 27

22. 23.

Ooli intelligit gentem Israel, siue Samaritanos, & per Oliuam gentem Iudaeorum. Rursus obleruandum, quod lapidatio hæc, de qua loquitur Christus, non est instituta contra occisionem, sicut species contragenus: quia cōter apud Iudeos idola trax, & blasphemum lapidabatur. Cū. n. volebāt prophetā, aut sanctum occidere, imprecantur ei, & dicunt, maledictus es, & lapidabunt. Sic lapidauerunt Stephanū. Christum th, quamuis de blasphemia accusatus esset, non lapidauerunt: quia iudicatus fuit à Pilato, qui gentilis erat. Vel melius, quia Deus verterat voluntatem iudicis, & Iudeorū, ut eum crucifigeret: quia prophetatum fuerat p prophetas, ut crucifigeretur. Et ideo prophetatum, quia Christus id genus mortis elegit, quæ vhor, & magis infamis fuit, & abiectior: ut humilitatem ostēderet, & aliis nos exaltaret: quia secundum legem maledictus erat, qui pendeat in ligno. Admonet locus iste super animam rebellem, & obstinatā plorare: ut Christus dolet cēritatem & duritiem Hierusalem. Docemur hoc etiā Christi exemplo nō laxari damno nostrorum proximorum: sed potius condolere miseriā eorū. Sed ad textum.

Deut. 21

Quoties volui congregare filios tuos, qui in diebus istis faciunt scelera, sed non potui. Mira Dei bonitas, non obstantibus occasionibus sanctorum non desinit eos vocare, non semel, sed multoties: atq; ideo dixit, quoties, ac si diceret. Non semel, aut bis, sed sæpē: quo etiam vtrūq; indicat omnes retro prophetas à

semissos. Magna certē durities fuit habitantium Hierosolymus: sed vnam, & tu durior ne sis, contemnens Christum tā benignē quotidie vocantem: semper. n. Deus vocat peccatorem, & prior est vocans, quam peccans. A lam post quam peccauit punitus quidē est, sed non desinit illam vocare, sed buerit, cum illo iudex clementissimus. Non misit ad illum Angelum, aut Archangelum, sed iussit, ut vocaretur. O sceleratissime, cui tot contuli beneficia, quid secisti? sed dixit. Adam ubi es? non oblitus est nominis eius, quamquā ille Dei oblitus sit. Nos odio habemus nomina inimicorum nostrorum, & eorum, qui nobis iniuriam fecerunt. & nolumus eos propriis nominibus vocare.

Saul, qui Dauidem oderat, eum proprio nomine nō appellauit, cū de eo percontaretur à populo.

Et Iudæi, de Christo dicunt, ubi est ille, & non dicunt, ubi est Iesus. At Deus, ut ostendat per peccatum hominis non esse suam dilectionem extinctam ait, nomine proprio, Adam ubi es? Bene illud sciebat Deus: sed ut eum oculos ad se conuertere faceret, ut ubi esset à peccato constitutus videret, inquit, Ubi es. Alibi te reliquit, & alibi te inuenio: in honore eras & gloria, & nunc in confusione: vide ubi prostratus sis, memento vnde excideris: nolo mandare iudicium alii, qui minus te diligit, quam ego: per me ipsum te volo iudicare, & relinquere. Alii forsitan punient, sed non corrigent. Iudices cū tures querunt, & capiunt, non laborant quomodo illi latrones meliores fiant: sed quo pacto puniantur poenis. Sed ego cū peccatores arguo, non expecto, ut supplicium querant, sed ut corripiam: nolo mortem peccatorum, sed ut magis conuertantur, & viuunt. Volem, o Hierusalem non occidere te, sed congregare. O quam bonus Israel Deus, non tantum his, qui recti sunt cordes: sed etiam nefandissimis peccatoribus. Cui hæc maledicta ciuitas mereretur in Bathaniam mergi: non vult illam destruere, sed saluare, & ideo multoties suauiter vocat illam, & illa rebus mota hæc semper extitit diuina vocatio. Mantia enim

Gen. 3.

1. Re. 20

Ioan. 9.

Ille. 3.
Apoc. 2

Eze. 18.

Psal. 72.

uarentur adduceret. Neminem facientem, quod in se est. Deus deseruit: sed quia infideles legem naturalem non seruant, non illi deseruiunt a Deo. Omnes enim carnem, & sanguinem sequuntur, & vitus se tradunt, homines suas belluinas sectantes, & pleni sunt execrabilibus peccatis, quibus osum Deo claudunt, ne ad animas eorum ingrediatur. De his ira Paulus loquitur, ita ut sint inexcusabiles.

Rom. 1. Quia cum cognouissent Deum, scilicet lumine naturali, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, &c. Sequitur quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum: & in inmunditiam, & contumelias afficiant corpora sua, in semetipsis, qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt creaturam, potius quam creatorem. Omnia itaque media necessaria ad consequendam vitam æternam dedit Deus omnibus: atque ideo si non saluantur, non est ex defectu Dei, nec quod non illis omnia necessaria suppeditauerit: illi sibi viles esse velint. Ideo propria eorum culpa fuit. De hoc etiam accusabat Deus olim populum suum Israel per sanctum Prophetam suum Hieremiam,

Hier. 9. Transiit messis, finita est aestas: & nos liberati non sumus, super contritione filiarum populi mei, contritus sum, contritus, stupor obtinuit me. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus, non est ibi? Quare ergo non est tibi obducta cicatrix filiarum populi mei? Vide quomodo non ex defectu medicorum, aut medicine, non est sanata Synagoga, sed quia noluit sanari. Cum Deus perfecte omnibus sufficientibus remediis prouiderit Hierusalem, non solum communia auxilia, sed etiam multa particularia dedit, particularem legem illi tribuens, ad eamque quam plurimos prolebas mittens, quorum predicatione, monitu, & reprehensione a vitis suis auocaretur, donec idem filius Dei, per se ad eos missus esset, ut illis Euangelium predicaret: & tamen noluerunt venire ad illum. Et notum est autem dominus: omnis culpa est in te. Et ita quanto maiori obligatione tenebaris tu, quam aliarum nationes, ut esses bona liquidum maiora be-

neficia acceperas. ita etiam poteris maiora supplicia, quia maiorem culpam habes. Vide quanta sit pena. Sed qualis est pena? Audi.

Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Relinquetur inquam vobis, id est, ad vestram confusionem, vestrarumque culparum vindictam, domus vestra deserta: quod factum est, quando Romani destruxerunt Hierusalem, & vendiderunt ac disperferunt plurimos Iudeorum, ut olim prädixerat Daniel. Curatam, & sanctuarium dissipauit populus cum duce venturo. Et Psalmista. Fiat habitatio eorum deserta. Obstinati adhuc & ceci-

Iudei in sua adhuc perfidia permanentes, nolunt concedere, (ut ego ipse cum eis, &c.)

quod populum suum de templo, & de iis que quod eiecerint Synagogam. Sed audite quod propheta dicit. Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias: & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exiit lex, & verbum domini de Hierusalem. Hoc de Christo loquutus est atque eorum Messia, cuius lex exiit de Sion: nam lex Evangelica exiit, & incepit Hierosolymus, quæ ciuitas est, in monte Sion. Lex tamen Moysi incepit à monte Sina, ubi data fuit. Et etiam lex Moysi iam erat data tempore Esaiæ, & nunc variatur quomodo Christus docturus esset gentes, & populos: quapropter de nullo alio loquitur Esaias hic, nisi de Christo Rege Messia. Sed quod Deus aliquando expulerit, & a se abiecerit Synagogam, & domus eius maneret deserta, in eodem capite post pauca subiungit Esaias. Dereliquisti domum tuam domus Iacob. Ecce ibi Propheta dicit eos derelinquēdos a domino Deo suo.

Nunquam tamen, nec sub Nabuchodonosor, aut Antiocho, aut alio principe, tanto tempore derelicti sunt, nam plus fluxerunt, quam mille, & quingenti anni, quæ expulsi sunt a templo, & Hierosolymis, & nunquam redierunt. Expende ergo, & diligenter considera: quod Iudei propter Idololatricæ crimen exules facti sunt, & ducti captiui. Manabiles enim

Dani. 9.

Ira. 68.

Esa. 2.

Ixo. 19

4 Re. 21

Rex

Ilic. 25.

Rex Iuda posuit idola in tēplo domini, & fecit populum adorare, vt habetur in quarto volumine Regum. propter quod dixit dominus, Delebo Israelē, sicut de leui solent tabulæ, &c. Fuerunt autem captiui in Babylonia septuaginta annos, vt dixit dominus, per Hieremian. Et seruient omnes gentes istæ Regi Babyloni septuaginta annis. Et nunc videmus, qđ

peccatum maius quā idola. Deus enī maiora peccata maioribus pēnis plectitur: hoc autem peccatum aliud non est, quā Christum occidisse. Vnde sequitur Christum Deum, & hominem esse. Nam si homo purus esset, quanquam ab illis occideretur, non esset hoc tantū peccatum. quoniam occisio hominis non est maius peccatum, quā idola. Videmus autem, quod propter hanc occasio-

quia perpetuo damnatur exilio: ergo homo iustus quem suspendentes in ligno, occiderunt, aliquid maius habebat, quā humanitatem. Igitur quia Deum, & hominem suum verum Messiam occiderūt, domus eius vsq; nunc manet deserta: & ipsi exules, & profugi, quod maius peccatum fuit, quā idola: atque ideo non septuagenario, sed perpetuo exilio damnantur. Ecce ergo, quia volui co-

filios tuos, sicut auis nidū suū, sub pen- nis, & nolui, relinqueretur domus vestra deserta.

Exo. 14.

ham, Isaac: & Iacob: quem tantis miraculis eduxit dominus de Aegypto, cui tantum in deserto, & postea in terra promissionis indulgit, in qua tot Reges, & Prophetas esse voluit. Denique de quo idem Deus carnem sumere dignatus est, & ad quem (vt Cananæ dixit) potissimum saluandum veni. Videbitis illum ante dilectissimum, & charissimum,

Mat. 25.

omnium populorum, nunc ita a domino desitutum: vt nulla sit in toto orbe terrarum natio vilior, & abiectior gente Iudæorum. Ab omnibus contemuntur, omnibus odio sunt: sed quāobrem a tanto honore ad tantam vilitatem deuenerunt? propter peccatum? Fuge igitur peccatum, nam vbi est peccatum: non considerat Deus vtrum sis cognatus, vel amicus. Aduerte quantū Deus de Iudæis supplicium sumat, quos eorum culpa reliquit, & se cognoscendum, & colendum gentibus exhibuit. Sic Paulus, & Barnabas dixerunt illis eorum duritiem improperantes, & incredulitatem. Oportebat vobis primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis eternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Cave ne tecum Deus sic faciat vt te derelinquat, si non audieris eum vocantem: time ergo ad simile tibi accidat. Sic Adam audiuit vocem Dei deambulantis, & timuit, & abscondit se. Cui? Quia

A. 13.

Gen. 3.

ratur: graditur de loco in locum: deserit hunc & capit illum. Hoc est valde timendum, vt Deus te deserat ad proximū

Dauidem nugarit. Sic dixit Samuel Sauli. Quid interrogas me, cum dominus recesserit a te, & transierit ad emulum tuū? Ideo multum debes timere, ne a te transeat ad alium. Ideo in Apocalypsi habe-

1. Re. 16.

1. Re. 16.

Apo. 15.

ginem eius, per quos iustos intelligit, timebant. Quis non timebit te domine, & magnificabit nomē tuum: qui solus pius es: quoniam omnes gentes, & adorabunt in conspectu tuo. Mirabile est, dicūt iusti, quod timeant Deum, quia pius an feneris, &c. non minus si timerent: sed dicunt, quia pius es. Quare pius? Quoniam venient gentes, & adorabunt in conspectu tuo, Ac si dicerent. Ideo ego te timeo: quia cum pius, & misericors es, omnes suscipis, & gentes venient ad te: ideo ego timeo ne derelinquas me, sicut derelinquist Hierusalem, & mansit deserta, & conuersus es ad nationes. Hoc etiam & ego timeo ne acci-

dat

Præterea cum considerarent se agere vitam non ferendam, dicebant inter se. Hic verus est Messias. Et asseuerat nos esse execrables, & hoc modo viuendi procuidubio esse periculosos. Corrumpi, durum est peregre tamen in eternum durus. Quid nam remedium potest in hoc negotio inueniri? Nos exultamus nos esse sanctos, vt ille dixit qui in templo orabat, non sum sicut ceteri hominum. Alius verò dixit, se custodisse a iuuentute sua legem Dei: non possumus ferre, tam acriter ab hoc Iesu reprehendi, duorum alterum faciendum est. Aut mali mores vitæ nostræ sunt relinquendi, quod est difficilissimum: aut illū non esse Messiam, defendere debemus. Denique statuerunt illi non credere: ad hoc autē opus fuit credere ipsum nō esse Messiam, potius illud, si non possumus suscipere, quā in credendo. Nā ad credendum habebant maxima documenta: verum ad negandum defatigabantur in inueniendis argumentis, quibus tallatiam suam probarent. Quærebant igitur multa media, nē Christus Messias videretur. Maximum autem erat eorum medium, quo intellectus suo persuaderet Christum non esse Messiam, peccatum in Christo querere: vt inuenio in Christo, peccato, probarent ipsum non esse Messiam: Quo probato non adhiberent fidem eius dictis aut reprehensionibus: & sic, eo modo quo vivebant viuere possent, & ab interno liberari, licet Christus contradiceret. Quæritur igitur in Christo peccatum ad eum negandum: nam Messias peccatum habere non poterat, iuxta illud Esaiæ. Iniquitatem non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, in quo toto capitulo, si recte accideris, Esaiam de Messia, & non de alio loqui inuenies: quoniam si Christus peccasset, non modo mortaliter, sed etiam venialiter, hac de causa quod inuentum esset in Christo peccatum licet paruum, non tenerentur illi credere illū esse Messiam. Quare innocentiam suam ostendit Christus tūc, cum dixit eis, Quis ex vobis arguet me de peccato, ne vllam excusationem haberent. Quæritur igitur in Christo peccatum, & hoc argumentum faciunt. Hic homo cum publicanis, & peccatoribus semper versatur, ergo pec-

cator, & similis eorum est. Et vt videbimus in sequenti capite, murmurantes scribæ, & pharisæi dixerunt. Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Murmurant etiam quando Christus cum Mattheo publicano manducauit: & cum locutus est cū Zachæo, & manducauit cum illo. Quibus omnibus concludere tentabāt Christum esse peccatorem: quia cum peccatoribus agebat. Huic argumento respondens Christus dixit, Non veni vocare iustos, sed peccatores: & quod sancti non indigent medico, sed aegroti.

¶ Aliud erat argumentum. Cur tu cū hominibus, tacis te ipsum Deum? soluit hoc dicens, Nonne in lege vestra scriptum est. Et ego dixi diuinitus vos? Adhærebant, & aliud dicentes. Hic homo non est a Deo, qui sabbathum non custodit. Hoc autem dixerunt cum eum a natiuitate Christus videre fecit: & cum sanauit qui erat in piscina: Et in capite præcedenti vidimus Archelaum, qui cum matre, & fratre Ioseph: quod Christus in sabbatho mulierem illam curauerat, quæ decuit, & octo annos, recto corpore incedere non poterat. Idem etiam fecerunt, cum in sabbatho hominem manum aridam habentem curauit. Cum igitur Pharisæi, sacerdotes, & scribæ, Chæri essent inimici, & peccatū in eo quærerent, vt infirmare possent ipsum non esse Messiam: de quo David dixerat, quæretur peccatum illius, & non inuenietur: scribit modo Euangelista noster Lucas dolum, & laqueum quendam, quem illi tetenderunt. Nam eum inuitantes ad manducandum sabbatho, corā hydropicum curandum proposuerunt, vt si curasset postea possent in illum quasi sabbathi, & legis Moysi transgressiorem notare: & ita tanquam peccatorem credentes non esse Messiam contemnerent, non adhibentes idem eius verbis, & reprehensionibus, quibus affirmabat, illos vitam corrigerent, in internum ituros. Sepenumero Christum falso accusarunt, quod non obseruaret sabbathum, vt patet multis in locis euangelii, & vidimus in capitulo supra proximo. Nunc scribit hic noster Lucas, quoddam argumentum Christo ab illis appositum, & eius solutionem a Christo redditā, quæ probat

Matth. 9.
Luc. 12.

Ioa. 16.

Ioa. 9.
Ioa. 5.

Luc. 9.

Psalm. 19.

Iue. 18.
Mat. 29

Esa. 53.

Ioa. 8.

se non esse sabbathi aut legis Mosis violatorem. Nam quod facit rectum, & non contra Deum aut legem, imò secundum charitatem aut rationem factum esse ostendit, eo quod proximo subueniendum est, etiam in die sabbathi. Aut ergo Evangelista. [Et factum est cum introisset Iesus in domum cuiusdam Principis Phariseorum sabbatho manducare panem, & ipsi obseruabant eum.] Expende Christi bonitatem, & clementiam. Dicebant Pharisei de Christo saluatore, quod erat porator vini, & comestor carnis, & nihilominus tunc eius deus est, & hic dropi cum cures, & homines doceat: conuiuium Phariseorum acceptat, sua postponens propter nos: non curat de his, quæ de se ipso dicuntur, ut cures nos. Tantum diligit salutem nostram, ut quamuis sciat illos esse iniuriaturus: etiam cum detrimento honoris sui venit ad conuiuium, sciens quod obseruabant eum. Ac tu vis Deo seruire ea conditione, ut nihil de honore aut iure tuo amittas. Vis ieiunare, sed non tamen, aut tantillum capitis dolorem perpeti: vis iniuriam tibi illatam, condonare, non aliter tamen quam si tibi nihil de iustitia tua concedenti, plenè satisfactum fuerit. Denique volumus Deum colere, nullo nostro sumptu, cum Christus nobis adeo suis impensis inferuerit.

Gen. 25 ¶ Admonet locus iste, ut iniuriarum obliui, dona proximorum curemus. Sic Israel sepeliuit patrem suum Abraham, quamuis expulsus esset domo, cum matre, & exheredatus cum natu maior esset: & Esau iniuria immemor cucurrit in occursum Iacob fratris sui. Docemur et ut malos non ex animo sed dolo nos honorantes non statim fugiamus, dummodo spes sit nos in bono posse vincere malum. si secus exeundum est de medio eorum, nec prorsus communicandum operibus tenebrosis, ne cum puerilis obinfirmatatem nostram peruertantur.

Gen. 33 ¶ Præterea Christi etiam benignitas attendenda est. Acceptat enim conuiuium, ut serui, qui domi manebant, & non gerant in tabernaculo ad synagogam, etiam ipsi audiant sermonem. Genus seruorum lolet manere rem diuinam audire potest. in Luc. Tom. 2.

Iste autem domi in seruitio, & præparatione prandii, & rerum domesticarum occupari: ita isti saltem in Hispania nostra, in toto anno non audiunt, neque vnam concionem. Sed Christi charitas, & bonitas, qui non solum pro diuitibus, & magnatibus, sed etiam pro seruis, & ancillis venerat, ingreditur in domum principis Phariseorum, ut seruitores mense, & ministri, & tota pharisei familia audiat dominum ibidem concionantem, & gaudeant viso miraculo, & conuertantur. Verbum Dei prædicandum est, non solum dominis, & liberis, sed etiam seruis, & pauperibus, omnibusque absque personarum acceptione. Sed iam prædicatores nostri aulas Regum, & Principum circumuolant: diuites quæruunt, magnatibus blandiuntur. Quot villagia sunt ubi nunquam verbum Dei prædicatur, quia steriles terræ sunt, & pauperes ibidem habitant? Vbi non magna palatia, & delicias inueniunt: nunquam Episcopi, & prædicatores verbi Dei accedunt: ac si Deus pro illis sanguinem suum non effuderit, heu pro diuitibus: in quo tanto factis ostendunt non animas, sed lucra temporalia, & delicias quærere. ¶ Ceterum Christus non tam pro consolatione suæ veræ humanitatis, quam pro utilitate animarum conuiuia acceptauit: nam semper aliquod spirituale bonum operabatur. In domo Simonis discubuit, & peccatricem mulierem absoluit. In domo Zachari hospes gratissimus ingressus, salutem eius domui dedit. Marthe Lazarum à mortuis suscitauit: in conuiuio à Mattheo exhibitio, ipsum ad Apostolatum prouexit. Denique inuitatus ab hoc principe phariseorum, hydropicum sanauit: & conuiuas salutari doctrina relectit.

¶ Aduerte etiam ac diligenter considera, quod hunc principem phariseorum, qui Christum inuitauit, non nominauit Evangelista Lucas, cum in superioribus vidimus nominatum alium phariseum, qui Christum inuitauit, & murmurauit, eo quod peccatricem suscepit, quem Lucas, dixit fuisse Simonem. De isto autem ait, quod intrauit Iesus in domum cuiusdam principis phariseorum, in quo factum expende, in-

Luc. 7.
Luc. 19.
Luc. 10.
& 102.
11.
Matt. 9.

Luc. 7.

tum Deus od'at peccataque non casu, & forte interantur sed ex malitia, & proposito malo peccantium. Simon ille casu peccauit, non enim sciebat, quod Magdalena esset ventura: & licet arrogans, & si peccator fuit, tamen sortita bona intentione inuitauit Iesum, & si peccauit, hoc fuit casu, & sumpta occasione atque inopinato. At ille princeps Pharisaeorum proposito malo, & malitia inueterata, & recocta inuitauit in sabbatho, vt sumeret occasionem accusandi, & hydropicum coram illo posuit, vt calumniare possent. Denique Euangelista ait, quod cum mala quatuordecim annis illum inierant, quod obseruabant eum. Illorum enim nomen, qui non casu aut fragilitate humana, sed sicut demones ex inuidia, & malitia, & proposito malo peccant, Deus obliuiscitur, iuxta illud Psalmi. Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Cum alius autem peccatoribus misericordius agit. Nomen scit, & eos pacificis verbis, & inspirationibus hortatur. Et aduerte si iam tibi sit peccandum, vt non in malitia, sed in misericordia dearis: nec odium habeas inueteratum, nec obstinatus viuas in peccatis tuis, nec innocentem retia tendas. Vnde dominus arguit Adam, & quasiuit ab eo de peccato: & etiam correxit mulierem, quia peccauerant. Sed serpentem nihil interrogauit: quoniam peccatum quod ex malitia procedit, nihil habet quod illud possit excusare aut suffragari. Vnde dominus in veteri lege datus remedium peccatorum in Leuitici libro, tradit sacrificium pro his, qui ex ignorantia peccant. & quomodo peccatum eorum expiandum sit: similiter de peccatis ex fragilitate, & aliis: sed nihil agit de peccati malitia. Nullus enim deberet aduersus tam pium patrem studium suum, vt in Leuitico, & in aliis libris, quod peccatum ex malitia procedit, nihil habet quod illud possit excusare aut suffragari. Vnde dominus in veteri lege datus remedium peccatorum in Leuitici libro, tradit sacrificium pro his, qui ex ignorantia peccant. & quomodo peccatum eorum expiandum sit: similiter de peccatis ex fragilitate, & aliis: sed nihil agit de peccati malitia. Nullus enim deberet aduersus tam pium patrem studium suum, vt in Leuitico, & in aliis libris, quod peccatum ex malitia procedit, nihil habet quod illud possit excusare aut suffragari.

nullum ad expiandum institutum legimus sacramentum, aut sacrificium. Admonendi itaque sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus prouida consideratione perpendit, quia dum mala ex iudicio faciunt, & proposito malo, & malitia peccant, quod dilacerat contra se iudiciu accendunt: vt tanto eos durior sententia feriat, quanto eos in culpa arctius vincula delibrationis ligant. Citius forte casu delicta poenitendo abluerent, si in his sola praecipitatione cecidissent: nam carius peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. nisi enim mens omnimodo aeterna dispiceret in culpa, ex consilio non posset liberari. Illi qui per praecipitationem lapsi, & per consilium percurrentes differunt: quod cum hi a statu iustitiae peccando concidunt, plerumque simul, & in laqueum desperationis cadunt, & a radice spei funditus euelluntur. Hinc est, quod per Hieremiam dominus, non tam praecipitationem paruam, quam delictorum studia reprehendit, dicens, Ne forte egrediatur ignis, indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum. Hinc iterum per eundem Prophetam iratus dixit. Visitabo super vos, iuxta fructum studiorum vestrorum. Quia ergo a peccatis alius distinetur peccata, quae per consilium perpetrantur, non tam praua facta dominus, quam per praecipitationem. Et senum sepe infirmitate, saepe negligenteria, in studiis vero semper malitiosa intentione peccatur. Quocirca et de beati viri expressione per Prophetam dicitur. Et cathedra iudicis vel praesidentis esse solet: in cathedra enim pestilentiae sedere est, ex ratione, & deinde, & tunc ex de liberatione perpetrare. Lege diuum Gregorium in cura pastoralis de hac re disserentem.

¶ Obseruanda, quod in sabbato voluerit illi inuitare, quia Iudei maxime isti pharisei, & calumniabantur Christi de transgressionem testorum. Cum Deus dixit, memores, vt die sabbathi sanctificetis, non dixit, quod recorderis, vt in eo gaudeas, tripudies,

Hier. 23

Hier. 44

Psalm. 7

Gre. de cura pas. 3. p. cap. 33

Exo. 10

aut

aut proximum decipias: sed ut deo uac-
ces, & proximo charitate exhibeas:
quapropter proximum, & infirmum cu-
rare, æquum & sanctissimū erat. Sed post
pauca hæc latius enarrabimus. Porro mā
ducare panem in scriptura, qui suis de pa-
ne tantum fiat mēto, tamen de omni ci-
bo intellige. Sic in primo lib. Regum habe

1. Reg. 28

nam inuitauit Saulē, & dedit ei vitulū
paschalem. Et in quarto Regum etiam le-
gimus, quod corā Assyriis inuit Eliseus
ponere panem: appositā autem est coram
eis ciborū maxima multitudo. Ionathas
etiam, qui fauum mellis comedit, præce-
ptū patris fregit, qui dixerat: maledictus,
qui comederit panem vsque ad uesperē.
Vbi vides nomine panis intelligi eti-
um mellis, & omnē cibū: nam apud He-
bræos panis appellatur lechem a verbo la-
chā, quod significat comedere, unde quid
quid comeditur panis appellatur. Plura
autem scripturę loca hic in medio afferri
possent, breuitatis tamen causā omitti-
mus: clara enim hæc sunt. Igitur cum Chri-
stus inuitatus ad mensam sedet: sed quid
pharisæi agunt? Audi:

Et ipsi obseruabant eum.] Princeps
iste alios traxit ad malum. Hoc malū usq;
hodie grassatur in orbe: ut omnis malis
uelit habere consortem: & quod deteri-
us est etiam amicos. Vtiam si eos ue-
limus habere ad bonum, sicut ad malum.
Hoc autem ex amore, quem erga nos ge-
rimus accidere reor, ut amicos in malo
uelimus habere consortes: nē si contin-
gat ex hoc malum aliquod sine cōsortio,
& solatio in supplicio simus. Nihil enim
est peccatore timidius, sicut neque iusto
audacius. Iustus aut sapiens, ut leo confi-
dit. Ideo peccator multitudinem armat
se. Ex pusillanimitate malorum uenit,
ut unus uocet alium in socium, ut for-
tior sit. Sic sua post peccatum uoluit

Pro. 28.

Gen. 3.

Gen. 5.

Sic etiam, & filia maior Loth, postquam
cum patre dormiuit, sororem suam, & fi-
liam Loth minorem, habere uoluit so-
ciam incestu. Sic etiam, & hic pharisæus
uolens Christum capere in factis, aut uer-
bis, secum alios duxit: & simul discuti-
uerunt, ut Iesum obseruarent. In-
ter. in Luc. Tom. 2.

ui inter se coniuncti animantur, & ro-
centis: & ut inuadant iustum, nam unus-
quisque solus per se nō audet. Est enim
uirtus fortissima, uirtum autē imbecillū.

¶ In eo autem, quod obseruabant ostē-
dunt se Christum idcirco inuitasse, non
ut aliquod ipsi officium charitatis impen-
deret, sed ut eum ipse accusarent,
& damnarent. Vtiam non sint plu-
res, qui hos ex sua malitia, quam Christi
sua charitate exercenda imitari malint:
& de facto inuitentur. Quotidie hoc uide-
mus, ut illi, quibus magis fidās, te prodāt.
Proprium hoc est hostibus veritatis, ut dū
ratione nihil, dolos (ut inquit Dauid)
meditentur tota die. In alio quoque
Psalmo ait, Obseruabit peccator iustum:
& stridebit super eum dentibus suis.
Et alibi. Aduersus iustum sunt omnes
conatus eius in malum. Inuitat
Christum, ut ei insidiantur: hoc tamen
periculosissimum est insidiandi genus, ut
sub beneficio fraudem occultes, quomo-
do hic domino sub epulis factum est, &
Absalon fratrem suum Amnon ad conui-
uium uocatum occidit. Similem necem
Simon Machabæus cum duobus fi-
liis Ptholomæo duce pertulit: & id in-
torum genus tanti perus est, quanto d-
ficius euitatur. Nam parum provide-
mus: ubi fidem amicitia presumimus.
Vnde Salomon, meliora iudicat vulnera
diligentis, quam oscula blandientis. Et
proximo suo, mala autē cū cordibus corū.

Psal. 36.

Psal. 37.

R. 13.
Mach.

Pro. 27.

Psal. 17.

¶ Vide etiam istorum pharisæorum
mānam contaminauerunt enim lauda-
bilem conuuliorum usum. nam ubi de-
bebant Christo gratulantes congaudere,
obseruabant eum, implentes illud Psal-
mi. Principes conuenerunt in unum ad-
uersus dominum, & aduersus Christum
eius. Plenus est mundus istorum, qui exte-
rius inuitant, & ostendūt se diligere in-
terius vero mordent: quod Propheta Hie-
remias deplorat dicens, A propheta vi-
que ad sacerdotem omnes faciunt do-
lum. Plures etiam nunc imitantur hōm
sua malitia, quam Christum in sua cha-
ritate. Hos detestatur Abacac, dicens,

Psal. 2.

Hier. 6.

Abac. 2. Vx qui potu dat amico suo, mittens sel
leba.

eiur. Laudatur Iob in scriptura, quod fuerit simplex, cui similes per paucos inuenies.

¶ Sed quid obseruabant? Duo. Primū, quomodo manducabat, obseruantes quoties biberet: utrum comedat carnem nec ne: ut si manducet helluonem, si non manducet hyppocritam eum vocare possent. Sic etiam & nunc multi, si vident aliquem manducantem, & cibo assatum affluentem dicunt: Quomodo habuit tantum vnde comedat: tur est: ex viciis, & iniquitate, manducat. Si non comedit autem esse inutilem, & hominem si quidem vitium querere nesciunt. Si quis inuitat splendide omnes, & laute vivit, dicunt, quod prodigus, vanus, & prophanus est. Si autem temperate vivit, & modestē, vocant eum avarum, & sordidum. Denique & manducando, & abstinendo notatur.

¶ Secundo obseruabant an curaret hydropicū necne. Tantum erat odium, quo isti maledicti in Christum ardebant, ut etiam miracula, & infirmitates ab eo curatas accusarent: nam hi in sabbato curabat, dicebant esse festi violatorem. Si extra saebant, miracula humilia esse dicebant, se autem malle miracula celestia videre. Eo modo mali etiam, bona iustorum opera reprehendunt, & murmurant de illis, quia laudare debuissent. Per pulchrum locum scripturę inuenies.

Joan. 9. *Mat. 12.*
¶ Iud. 13. ubi legitur, quod Rapsaces Iux Assyriorum inter alia, quae impropereans Ezech. Regi dixit, hoc ait, Nonne ipse est, cuius abstulit Ezechias excelsa, & altaria? Cōsidera impudentis, & scelerati hominis calumniam. Verum vitio

dem fuerat cōsecutus. Sancte quidem, & iuxta Dei legem abstulerat Ezechias altaria idolorum, ut errore sublato, deleta superstitione, & idolatria, coleretur verus Deus in templo sancto suo. Ex hac causa Christus sabbatus curabat, colliges quanta cecitate laborent impii: quantisque tenebris obcurata habeant intellectum: hi praeferunt, qui te odio prosequuntur: qui non solum te falsis criminibus ad invidiam vocant, sed etiam virtutis actiones quibus das operā, diſpnant, & talis virtutum nominibus apollant: quanto maior est tunc integrum, tanto acius ea extirpantur.

quomodo manducabat, obseruantes quoties biberet: utrum comedat carnem nec ne: ut si manducet helluonem, si non manducet hyppocritam eum vocare possent. Sic etiam & nunc multi, si vident aliquem manducantem, & cibo assatum affluentem dicunt: Quomodo habuit tantum vnde comedat: tur est: ex viciis, & iniquitate, manducat. Si non comedit autem esse inutilem, & hominem si quidem vitium querere nesciunt. Si quis inuitat splendide omnes, & laute vivit, dicunt, quod prodigus, vanus, & prophanus est. Si autem temperate vivit, & modestē, vocant eum avarum, & sordidum. Denique & manducando, & abstinendo notatur.

¶ Et ecce homo quidā hydropicus erat ante illum. Omne nostrū bonum in hoc consistit, ut nos coram Deo cōstituiamus: quoniam ipse est, qui sanat omnes infirmitates nostras. Quia Adam abscondit se a medico, vocavit illū Deus, & adduxit coram se: & sanauit eum. Propter misero hydropico fuisse ante dominū pręsentiam. Infelix peccator, qui se subducit ab eius conspectu: qui vult omnes homines saluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire.

¶ Obseruandum, quod non petebat verbo salutem, sed humili affectu: quod nunquam dominus desinit exaudire.

Hinc David, Domine ante te omne desiderium meum, gemitus meus a te non est absconditus: exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua. Atque ideo Christus, qui paratus est subue-

ut statim videbimus: nam, ut David ait, desiderium pauperum exaudivit dominus, & pręparationem cordis eorum audiuit auris tua.

¶ Docet locus iste, nullum apud Christum locū, aut tēpus esse importunū, impartiendo proximo opera misericordiae: quare nec melius unquam, nec cum maiori merito festi sanctificamus, quam i opera misericordiae exercemus. Docet insuper omnes Christianos quemadmodum Christū sunt requisiti, ubi primum fuerit, Christum esse verum, & potentem medicum, est illis festinidum, ad ipsumq; fugiendum, ut animarum vitia curet. Vbiunque Christus est, ibi est querendus, vel in domo pharisę, vel in itinere, vel inter turbas sine pudore, sine doctrina, illius opem debemus implorare.

Porro

Psal. 37.
Gen. 3.

1. Tim.
2.

Psal. 9.

Porro crediderim ego non desuturos, quamplurimos doctores, qui dicant hunc hydropicum non casu illic assisse: sed ex malitia phariseorum illic positum contra Christum, observantes quid cum illo ageret, hæc intra seipso cogitantes. Videamus an caret hunc hydropicum, vel non: si illum curat, accusabimus eum, siquam sabbathi transgressorem: si autem non curat, amittet opinionem, quam apud populum habet, qui eum diligit, & magni facit, quia pius est, & nunquam desistit misericordiam predicare, & infirmos curare, quare ab hominibus comitatur, & amatur. Ille igitur, ut hanc vulgi opinionem cõseruet, non cõmittet quin eum curet: & ita eum accusabimus, ut legis transgressorem. Hoc negotium semper demoni ex sententia successit, qui quam plurimos coegit Deum offendere nequam, aut opinionem, quam apud homines habebant, amitterent. Videbis nobiles multos, qui cum plus debeant, quam habeant, si ab aliquo sorte admonentur, ne luxum, famulos, & sumptus ultra cõsum extendant, ut quæ debet solvant, respondent hoc sibi nõ licere, quia sua, & suorum maiorem dignitas nõ patitur aliquid de statu pristino detrudere, ne auctoritatem suam immineant: ita hi ne perdant vulgi opinionem, tendunt ad infernum. Alios videbis, qui proximos inflamant, & nolunt famam detractam restituere: ne se retrahendo fidem sibi habitam deinceps amittant: & inasunt in infernum mitti, quam mundi honorem non habent. Multi ex principibus, ait Ioannes, quod crediderunt in Iesum, & phariseos non contemebantur: dilexerunt magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Condemnavit Pilatus Christum innocentem scies: ne fidem, & gratiam apud Cæsarem perderet. Sciebat enim sibi invidia traditurus, & quare operabatur illum solvere: ac accusatores dixerunt. Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris. Et quia timebat gratiam Cæsaris privari, auctoritate inderant. Voluit cõscientiæ suæ vim facere, ne in principis despectum caderet. Maluit Deum offendere: quam aliquid de suo statu, &

gratia detrudere. Multos hac tentatione expugnauit diabolus. Hæc est hasta, quæ per multos filios, pluresque Christum vulnerare voluit. Credidit enim dominum ne auctoritatem, & opinionem apud homines perderet, solita peratis opera non prætermitturum, & hydropicum illum curaturum: quo curato posset, ut festi violator, accusari. Ad hunc igitur effectum Christo hydropicum proposuerunt, de industria: ut quid laceret observarent. Colligitur autem hancillos habuisse intentionem, & hoc in cordibus suis agitalle ex illis, quæ in litera euangelii statim se iungunt. [Et respondens Iesus dixit ad legis peritos, & phariseos.] Respondit, non ad verba, sed ad cogitationes: & in eo, quod eos interrogauit, uidelicet an liceret sabbathi curare, insinuat, quod ipsi observabant an illum curaret hydropicum die sabbathi: & sic quod habebant illam calumniam præparatam, ut superius diximus.

¶ Docet hic locus cogitationes nostras à deo uideri: quod cum ita sit, audiamus Isaiam dicentem. Auferite malum cogitationum uestrarum. Demus operam, ut omnem animi cogitationem, puram integramque seruemus. Aquila pullos suos quos habet in nido aduersus Solem pouit, & eos qui non ualent Solem intueri, & eius radios non ferunt, è nido tanquam spurios, & alienos eicit. Sic nos paruas adhuc cogitationes uersus iustitiam solem dirigamus: ut ad eum oculos leuantes eum auctorem atque dominum cognoscant: eas uerò quæ deum intueri noluerint, nec in eum oculorum aciem dirigere, tanquam extraneas, & illegitimas, ab animæ nido eiciamus: earumque dum paruæ sunt ad petram, hoc est ad Christum allidamus, iuxta id quod dicitur in Psal. Beatus, qui illidit paruulos suos ad petram. Itaque cum omnia deus intueatur, & omnia sint nuda, & aperta oculis eius, opus est, ut temper bonas habeamus cogitationes, ne oculos tantæ maiestatis offendas. Respondet autem Christus cogitationibus doctorum, & phariseorum, qui Christum observabant, & calumniabantur: nẽ, e legis peritis, scribæ inquit & do-

Isa. 1.

Mala. 4.

Ps. 136.

II cr. 4.

Io. 12.

Mat. 27.

Io. 19.

Stet. in Luc. Tom. 2.

V 4 doctores,

doctores, homines literati, & in lege exercitissimi: & cum his iunguntur pharisæi, viri religiosi, & separati a comuni vita aliorum. Homines literati, & qui se sanctos esse presumunt, sunt omnium maxime persequentes. Persequuntur autem pharisæi, quia miracula faciebant populum, pharisæi sancti, ut cupiebant, reputabantur: sed cum Christus melioras quam doctores prædicaret, populus eum relicto eis sequebatur. Propterea quia Carillus erat vitæ integerrimus, & miracula faciebat quæ non poterat pharisæi, populus sectabatur eum quæ sanctissimum iudicabat. & pharisæos relinquebat. Unde orta est in doctoribus, & pharisæis emulatio, & invidia potiusquam in alius, quæ doctrina & miracula Christi magis eos, quam alios causa cõcertationis torquebat. Quis est inimicus tuus? quæ artē tuā exerceat. Ita quotidie videbis, prædicatorem de prædicatore, tabellionem de tabellione, medicum de medico, tutorem de tutore, magis quam de alio detrahentem: nam taber fabro invidet. Cain & Abeigermani erant, eodem patre, & matre progeniti: probabile est illos ante se inuicem dixisse, polleca verò quam idem munus Deo offerendi sacrificium ob erunt, statim concertatio, & invidia orta est inter eos. Ita illis, qui se fraterna necessitudine amauerant causâ extincta Abel mortis, Cain autem exili. Eodem modo etiam iurgium erat inter pastores Abrahami, & pastores Loth, de pastu vis ambigentes, quia omnes idem munus exercebantur, & alteri alteris inuidebant. Ioab dux vniuersalis regis Dauidis credens Dauidem velle honorare Amasiam, & illi locum suum cedere, statim Amasiam interfecit, tanta est hominum ambitio, ut in omnibus factis suis vnici, & ab aliis separati esse velint: vid. bis magnum aliquem prædicatorem concionantem a populo, admirante eius suauitatem, huius concionæ laudari: id magnum concionatorem, beatus venter qui portauit illum: at ille qui eandem exercet artem ait, Mediocrè quidem habet leporem: sed quæ dixit communia sunt, & trita. Laudas ducem de aliquo magno timore, si alius dux adest, ait uico, Vfus est bona fortuna, nã in illius erat ventus aduersus. Idem dicendum est de omnibus aliis artificibus.

Itaque Christo non inuidebant argentarii, aut tutores, quia non celabat argentum, nec suebat calceos: sed doctores qui populum docebant, quia Christus erat magister, & docebat populum. Persequuntur autem pharisæi, quia miracula faciebant, & a populo pluries estimabatur. & eum ut hominem idem artificium exercebant. Scitauit autem ab illo, qui eum officium iactat, & ne fidus illi: quia cum nuntius putauit te prodet: & habere semper suspectos omnes quos videris tui officii esse. Iam nunc audiamus Christum cum illis loquentem. atque eos interrogantem. [Si licet sabbatum curare.] Sabbathum tunc a iudeis in veteri lege maxima cum religione seruabatur, quam Ecclesia transiit in diem

ma dies seculi, & in illa creauit Deus cælum, & terram: & Arca Noe quiescit in montibus Armeniæ, & populus Israel eductus est de Aegypto: & pluit manna & effudit sanguinem primo in circuncisione, & signorum suorum fecit initium, aqua in vinum conueruens. satiauit quinque milia hominum ex quinque panibus: introiit in Hierusalem cum honore in ramis palma
Gen. 1.
Gen. 8.
Exo. 14
Exo. 16.
Ioh. 2.
Ioh. 6.
Mat. 21.
Mar. 16.
A. 2.
Iam morale: qui piam verò ceremoniam
domada, & hoc non abstulit Ecclesia: esse autem hunc diem vel illum, hoc erat ceremoniale, & hoc merito mutauit, quia mutare poterat: imo mutare debebat ob resurrectionis mysterium, & nonnulli Psalmi intersunt pro octaua, per quos Diuus Hieronymus, diem resurrectionis intelligit. Et ipsa lex vetus inueniebat iudæorum sabbatha esse abroganda, solum huc, vsque ad Christum duratura. Oseas 1. etiam in hunc modum inducit loquentem. Cessare taciam sabbatum eius, omnia cessant, & tempora eius. Esai. 1.
Esai. 1.
Esai. 1.

niām, & sabbathum, & festiuitates alias non feram. Bona erant testa illa durante lege Moſayca: ſed adueniente euangelio ceſſatura. Et intuens idem propheta mentis oculis venturum eſſe Chriſtū, qui noua feſta intueretur, dixit, Sicut coeli noui, & terra noua ſtabit ſemen veſtrū coram me. Et erit menſis ex meſe: & ſabbathum ex ſabbatho: & veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea. Aperte ſatetur Eſaias noua feſta inſtituenda in lege gratiæ. Erant feſta illa uetera umbræ quædam futurorum: quæ erant adueniente ſole diſceſſura. Ideo Paulus ad Coloſienſes. Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut ſabbathorum, quæ ſunt umbræ futurorum. Vult ſignificare Apoſtolus feſta legis Moſaycæ eiusque ceremonias, & ſacrificia iam ceſſaſſe: quoniam adumbrauerunt venturum Chriſtum: qui iam venerat. Vide & tu quanta obſeruantia, & deuotione diem Domini nunc obſeruare debeas, & teſta Eccleſiæ: quandoquidem Iudei tanto rigore, & obſeruantia cuſtodiebant illa ſabbatha ſua, quæ nihil aliud erant niſi noſtrorum. Apud Iudeos etiam exiſtarent in ſabbathis, & in diebus agni offerebantur: in aliis vero diebus vnus, præterquam in ſolemnitatibus, & calendis: ad ſignificandum in feſtis diebus Deum abundantius eſſe laudandum. Sed nūc a multis nunc honoratur Deus, imo magis offenditur in feſtis, quā in aliis diebus: nam in hebdomada homines laboribus honeſtis occupantur, in diebus vero feſtis ebrietatibus, luxuriis, aliſque criminibus tempus perpetam conſumunt ocioſi, & nulla in alia re, quam in ludis, murmuratiōibus, & vitis occupati. In ſabbathis Iudeorum, & in hac die Domini, quæ ſabbathum dicitur, licet in ſabbathis Iudeorum licitum eſt inferius curare: hæc enim opera non prohibetur in ſabbatho niſi ſeruilia, quæ etiam fieri poſſunt in diebus feſtis, ſi neceſſitas urgeat, vel ſi modico tempore occupent, vel ſi conſuetudo fuerit præſcripta, vt in aliquibus locis licet in die feſto aliqua agantur ſeruilia opera ex immemoriali

conſuetudine loci. Illud autem, quod aliqui exiſtimarunt, quod ſi non acceperis pretium pro opere ſeruili, licet poſſis operari die feſto: verum non videtur: quia intentio lucrandi, nō facit, vt opus, quod nō eſt de ſe ſeruile, ſeruile ſit, formaliter, nec materialiter. Alii etiam illud Exodi, quod Dominus loquitur de die ſabbathi. Omne opus ſeruile non facietis in eo, perpetam interpretati ſunt de peccato, & non magis aggrauaret conſcientiam illud committere in die feſto, quam in alio die, & licet ſinis præcepti obſeruantia feſti ſit, vt ceſſando ab operibus ſeruilibus deo vaces, tamen quamuis ſanctiſſimum ſit Deo vacare talibus diebus, tamen non ex præcepto teneris Deo vacare, niſi tantum opera ſeruilia non agere tali die. Hoc itaque in omni præcepto, & lege ſummo opere aduerrendum eſt: vt potiùs attendamus mentem, & ſententiam legiſlatoris, quam litteram, & verba legis. Sæpè enim euenire ſolet, vt à littera legum recedendum ſit, ſi non omnino ſententia legiſlatoris labefactam debet. Sicut ſacerdos Abimelech faciebat contra litteram legis, cum Dauidi panes propoſitionis dedit, qui tamen ſolis ſacerdotibus comedendi debebantur: ſed non faciebat contra mentem legiſlatoris, quandoquidem Deus omnia ſua præcepta in charitatem direxit, in qua ea complexus eſt. Et ob hanc cauſam etiam Chriſtus laudat Abimelech: immo ſi in littera legis manſiſſet, & Dauid iame periclitanti panes propoſitionis denegaſſet, vtique contra Dei mentem feciſſet, qui ante omnia charitatem vult, & miſericordiam ait ſacrificio multo ſibi potiorem eſſe. Sic etiam ſacerdotes omnibus ſabbathis contra litteram legiſtæ facere cogebantur, laborandum illis erat, dum prece, & iactarent, & holocauſta cremarent: verum tamen nihil peccabant contra mentem legiſtæ: quia res illa ſpectabat ad gloriam Dei. Moſes per quadraginta annos nullum inter Iſraelitas circuncidi ſinebat: id quod apertè erat contra litteram legis, quæ iubebat, vt omnes pueri octo dierum circuncide-

10. 20

3. Re. 21

Mat. 22.

1. 13.

Oſe. 6

Ioſ. 5.

concederentur. nec tamen Moses faciebat contra mentem legislatoris: necessitas enim illud postulabat, siquidem nunquam de mouendis castris certi erant. Ita etiam hic in præcepto de sabbatho, & in omnibus alijs præceptis magis reseruitur. **Gen. 12.** magis ad animū eius, qui legem dedit, qui ad litteram. Atque in his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Prophetæ. **Mat. 22.** Hæc demum est mens legislatoris, vt Deum, & proximum nostrum diligamus, si facimus quod dilectio Dei, & proximi requirit, satisfecimus legi, etiam si a littera recedamus. Atque ideo sabbathum non est violatum, si quid facis quod ad dilectionem Dei, & proximi requiritur. **Exo. 20.** Dicit quidem lex sabbathum non esse opus faciendum: sed mens legislatoris est Deum, & proximum esse diligere. Idem etiam fit, & fieri debet in omnibus alijs constitutionibus, siue illæ sint Ecclesiasticæ, siue monasticæ, vt mens legislatoris magis sit consideranda quam littera legis, sciamusque nullam legem ligare hominem, si mens legislatoris obstat. **1. Mac. 2.** Sic illi fuerunt illi Machabæi, qui noluerunt bellari in die sabbathi, ne testium violarent. ¶ His itaque remissis non dubium est quin licitum sit sabbatho curare, hoc ratio charitatis postulat, & lex non prohibet, sed laudet charitati, nec Christus quasi ignorat. Quamvis enim illi Machabæi non essent medici, sed milites, & illi qui non debent curare in sabbatho, sed curare in sabbatho. Quamvis enim illi Machabæi non essent medici, sed milites, & illi qui non debent curare in sabbatho, sed curare in sabbatho. Quamvis enim illi Machabæi non essent medici, sed milites, & illi qui non debent curare in sabbatho, sed curare in sabbatho.

bat etiam alijs diebus: scriptura tamen de his, qui fuerunt curati in sabbatho loquitur, in alijs autem curationibus diem non exprimit: quia de sabbatho tunc erat conuenerit non de alijs diebus. Sed aliquis dubitare potest si alijs diebus de quibus non erat calumnia poterat curare necessitate non urgente, sicut hunc hydropticum, & ceteros.

Dicendum quod aliqui ita erant in periculo: quod nisi statim curarentur perirent, sicut iuxta in filio reguli de quo pater dixit: descende, priusquam moriatur filius meus: & vt in socru Simonis quæ tenebatur magis febribus. Alios verò qui talem necessitatem non habebant, curabat in sabbatho: propter maiorem gloriam Dei. Nam curationes Christi erant miraculosæ, & in instanti sanabatur: quæ autem coram pluribus ostendebatur diuina virtus, erat maior Dei gloria, & in sabbatis conueniebant plurimi propter vacationem operis, & Christus quærebat salutem omnium spirituales.

¶ Interrogans autem eos nunc, an liceat sabbatho curare, manifeste irridet eos, vt insipientes, si quidem cum sabbathum Dominus benedixit, ipsi benedicere prohibent. Hoc non ignorabunt scribæ & Pharisei, qui doctissimi erant: sed ex inuidia dicebant illicitam curationem sabbathi. Sic etiam & multi hodie inuidia vel auaritia dicant male interpretatur scripturam, vt alios mordeant, vt vel sua vitia tegant, vel vt aliquod emolumentum acquirant. Interrogat itaque illos

illi? [At illi tacuerunt.] Non tacebant illi cum in suis conuentibus murmurabant de Christo, quia sabbatho curabat: nunc verò tacent cum loqui opus est. Quod enim illi faciebant, decem gartunt, murmurant, & infamant proximum suum, omnia eius vitia amittunt suis manifestantes, atque præsuro iuramento venienti præfato rogantur, vt verum dicant de aliquo male viuente, tunc tacent. Si sciunt vicinum suum esse concubinarium, per omnem ciuitatem dicunt: non autem præfato, qui corrigat. Cum tacere debent, loquuntur. & cum loqui debent, tacent. Cum ex conscientia

mus charitatem, sicut exemplo Christi multos sanctorum fecisse, legende sanctorum commemorant. Secundo, docet hoc tactum propter hominum impiorum calumnias, nō desistere a bono. Si quod vis facere est bonum nō desistas ob vulgi dictum. Quatumcunque canes tibi allatrent, nihilominus tu rationalis, illi irrationales erunt. Non est lucus vituperiū, sed potius laus vesperationibus odio est. Multi sunt qui bene tacere videntur, sed timentes quis sit de illis hominum sermo bona opera pratermittunt: tanquā pueri, qui per viam transire canum timore nolunt. De his ait Psalmista. Sagittae paruulorum factae sunt plagae eorum. Nam a quibusdam paruis puerorum arcubus timent. Docemus tertio nullam mercedem pro beneficio dato quærere: & quod praelati Ecclesiae pro beneficio collato, aut dispensatione nihil quærant. Apprehendit inquit eum, ac dimisit liberum abire. Non quæsiuit ab illo pecunias vel mercedem pro salute. Gratia conferre indulgentias, & miracula facere a Domino Deo est: & hanc gratis accepisti: gratis date. Sic Eliseus Propheta, cum

144.65. fit illum, non accipiens munera nec dona istius, & liberum abire permisit. Docemur similiter nos tacere, de omnibus bene mereri, & non curare hominibus ne ad placeat an non. modo Deo placeat. Etiam docemur quod in omni tempore, & loco, siue in mensa, siue in foro, siue in die, siue in nocte tempus est benediciendi proximis: & quod illis impendamus omni tempore charitatem & beneuolentiā. Nullus locus est ubi deo non possis seruire: in omni etiam tempore & loco poteris proximis utilis esse. Vide Salomon. 1. c. 12. Quodcumque potest manus tua, instantiter operare. Sed procedamus.

¶ Igitur postquam Christus Saluator noster miserabilem illum hominem sanauit, vult etiam sicut corpus hydropici curauit, animabus conferre salutem: nō solum inuicis, sed etiam omnibus astantibus prædicat, & docet plura ad mores bonos concernentia. Ideo postquam hydropicum curauit, & dimisit, diuertit primo sermonem ad legisperitos, & phari-

niseos: vt eorum irrationalem calumniā ostendat. Insuper & doceat, curationem inuiciorum non esse contra sabbathi obseruationem. At ergo. [Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbathi?] In his uerbis & in hac similitudine reddit Christus causam suorum factorum ostendens nihil contra sabbati præceptum fecisse: & quamuis indigni erant, vt suarum rerum causas aperiret, attamen docere nos voluit, ut nihil apertius, faciamusque in spiritualibus fidei negotiis, cuius ex uerbo Dei rationem reddere non possimus. Quapropter, & Petrus vult ut semper parati simus ad satisfaciendū, omni poscenti nos rationem de fide &

1. Pet. 3. thoritate compefcere illos & confundere: sed docuit ut aliquando danda est ratio dictorum, & factorum proximis, etiam multi praelati, qui a rogantia plebis subiungunt, & præcipiunt, nec ab illis petenda est ratio. Imo si quæras ab illis rationem factorum superbiunt, rixantur, illud in lingua passim portantes. Sic uolo, licet uerba etiam, quod propterea. Non fecit more adulatorum (quorum non solum in mensa, sed in foro, in die, in nocte, & quæque satulaciant, ad placitum loquuntur magnatibus: & sicut canes cæcæ, sic ipsi lingua adulatoria, lambunt uicia eorum. Admonet locus iste praelatores uerbi dei, ne propter conuiuia aut munera principum, declinant principum, & diuturnum uicia reprehendere, nec declinant a ueritate. Quamuis Beniamin Rex Syriæ misit ad Eliseum Prophetam quadraginta camelos omnium eorum Damasci oneratos, per manum Azaræ: non tacuit ueritatem uir sanctus: sed ostendit ei quod infidelis morte erat mortuus. At nunc multi concionatores uerbi dei carpunt uicia, mordent, & reprehendant peccata: sed si quid eis porrigas, Abbatiam neque aut Episcopatum, uel bonum quid temporale, sicut canes atrones, quibus os cum carne dederis, non

linunt

finunt latrare comedendo: sic istos obmutescere facias quodcumque donum illis tribuas: & muti manebunt. Sed de his alia:

¶ Aduerte autē, quod Christus optime arguit à minori ad maius. Nam si asinus, ut dicitur, facit tibi tantum quantum tu quis homini. At nunc multi praelati maiorem tibi magis, ut de iis, & multis, iorem de animabus subditorum. Si multa est ignorantia, & error, & stultitia, & maxima diligentia, & si moritur tristitiam pignit. Verū quos videt pauperes, multosque egrotant: nec delecto surgunt: querat etiam necessitate, & penuria moriūtur: de quibus ipsi nihil curant. Si asinus cadit, leuatur: si autem proximus cadit, non leuatur, nec ei impeditur auxilium.

Iob. 1. Iob virum sanctum non legimus seidule vestimenta: cum perdit omnes boues, camelos, nec omnes temporales diuitias: at cum mortem filiorum audiuit, surrexit, & seidit vestimenta sua. Et sic tu mortem filiorum tuorum, siue illa temporalis, aut spiritalis sit, sentire, & lugere debes, & perire, & calamitatibus commoveri.

¶ Adhuc respondere illi. Admirabili artificio, & subtilitate, conicit aranea telam suam, sed in aere, ex quo efficitur, ut ipsa tela simul cum aranea facile frangatur, & pereat. Sic sceleratorum hominum cogitationes, & consilia licet ingeniosa, & subtilia videantur, vana tamen sunt, & in aere constituta: vnde euenit, ut dum alios irretire volunt, ipsi irretiti capiantur. Vide quam fragili rei: sicut telæ aranearum hominum vanorum cogitationes, atque consilia cōpararet Esaias propheta dicens, Telæ aranæ texuerunt. Cor humanum est textina, ubi hæc telæ struuntur, sed homo orditur telam. Deus vero illam seindit, & fila tenuissima refecat. Vanum est cor hominis, superbi, & impii: & omnia eius consilia euanescent. Sic inquit Dauid, Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Nulla scientia, nulla scientia, nullumque consilium est contra Dominum. Ecce non possunt respondere illi, & tunc poterit respondere, cum Dominus ad indicandum veniet.

Esai. 59. Telæ aranæ texuerunt. Cor humanum est textina, ubi hæc telæ struuntur, sed homo orditur telam. Deus vero illam seindit, & fila tenuissima refecat. Vanum est cor hominis, superbi, & impii: & omnia eius consilia euanescent. Sic inquit Dauid, Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Nulla scientia, nulla scientia, nullumque consilium est contra Dominum. Ecce non possunt respondere illi, & tunc poterit respondere, cum Dominus ad indicandum veniet.

Psal. 95. Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Nulla scientia, nulla scientia, nullumque consilium est contra Dominum. Ecce non possunt respondere illi, & tunc poterit respondere, cum Dominus ad indicandum veniet.

Psal. 95. Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Nulla scientia, nulla scientia, nullumque consilium est contra Dominum. Ecce non possunt respondere illi, & tunc poterit respondere, cum Dominus ad indicandum veniet.

in humilitate ita inimicos obmutescere facit? Dic mihi, qui tot consilia, & pessimas cogitationes in pectore tuo componis contra dominum, quid respondeas ei cum venerit in potestate magna, & ma iudicare vivos, & mortuos? Sed de his inferius suo loco oportune dicatur locutus.

¶ Præterea admonet locus iste nihil contrarium facere potestatem tuam contra filia: si Deum propitium habeamus. Nihil nocet Diuini consilium. Ad hoc phelis: nec Ioseph consilium suorum fratrum, neque Christi consilium suorum discipulorum, videtur ex quo illis eius splendorem maculare, nomenque extinguere, inde confunduntur, & tacent, & sapientia Christi magis lucebat. Ita quis te homines nequam oppugnent, nequaquam sanguine vincant, si fueris virtutibus velut muro sepius diuinoque presidio munitus. Ita enim ait Deus apud Hieremiam. Bellabunt aduersum te, & non preualebunt, quia ego tecum sum, & liberem te. Et Iob, Deus comprehendit sapientes in astutia eorum: & consilia prouorum dissipat. In Proverbiis etiam Salomon ait. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et pater eius Dauid. Dominus (inquit) dissipat consilia hominum. Esi viri iusti videantur aliquando ab impiis superari: ipsi tamen de iniquis triumphant, & iustas de peruersis. Cum Palaestini Hebræos propter eorum scelera superarent, Deique arcam in templum Dei sui inferrent, euenit sacra reterente historia, ut surgentes diluculo, & credens Aram muerant. Dixerunt Deum suum, iacentem in terra ante arcam: & alio die scissum, & contractum. Quando existima aut aram Dei de victam, & abiectam, subiectamque idolis suis, manentem illam superantem, idolumque apud se contractum, & ipsam mirabiliter triumphantem. Aspicis hic gloriam Dei præminere, etiam cum abiecta esse credideris: virtutemque victoriam obtinere, etiam cum victa esse exillimatur? Voluit Syria cum Samaria Hierosolymam euerrere: sed Hierosolyma euasit superior, & ipse fuerunt.

Cap. 23
de diu
iudici.

1. Re. 17
Gen. 37

Hier. 19

Iob. 7.
Pro. 11.

Psal. 32.

1. Reg. 7

fuerunt everſæ, & in ſummis calamitati-
bus conſtructæ. Ve enim fluctus maris du-
rum ingert, in quæ ſemper iter entes ibi
ſiduntur, nihil aliud efficientes, quàm ſe-
ipſos frangere, & in ſpumas inanes con-
verti, manente rupe immobili, & ſtabi-
liſiſc, qui inſumum ac pium hominem vo-
lunt impugnat, ſpumas ſuz iracundiz,
& nunc egerit, & ſed non aliud effi-
ciunt, quàm ſeipſos frangere & æteretere
perſeuerante viro iuſto in virtute, & con-
ſpectu, nulla gloria virtutis atq; con-
ſtantiæ præmium amittente: vnde dimi-
nuitur, rupe autem immobilis, & fixa

Hesle. 7 est. Mali confunduntur, bonus triumphat. Superbus Aman, exoriens affligit populum Dei, Israel tamen triumphat: Aman autem cum tota familia sua perit. Maxima Phariseorum turba in Christum conuenit: sed iam vides quomodo omnes cecant, & mori non audeant. Omnia eorum consilia, consultationes, & altituz, quasi spuma euanescent. Nunc ad contextum reuertamur. [Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens quomodo spuma non tenet, & perit, & ad illos.] Vides cecnas Christi quales sint, nempe in salutem animarum, non in satietatem ventris vertuntur. Sanauit hydropicum, docuit Phariseos quod bo-

Heb. 5. nūc in Sabbatis bene facere: & videns eos imos accubitus ambientes medetur huic morbo. Ostendit non esse veram gloriam perambire sed perdat. Sic

Heb. 3. Paulus. Nemo sibi assumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Verum nostri sermones inter manducandū ab eis valde discrepāt. Christus super men-
sam condecoratur, sermonem spiritalem & de edificatione animarum inuens: il-
li vero quicquid dicit, tot est, & a-
tane se esse Christianos, omne suum stu-
dium ponunt in eorum moribus arguen-
di. & perquam plene in malis suis
incaluerunt, de proximo suis desistant,
& eorum vitas calumniantur. Hoc est
mundi vernaculum, & quod magis in co-
mmutationibus & conuiciis diuini vlur-
patur, post luculentam ciborum, & pau-
corum sapientiam. Non aliud agebat il-
le Babiloniar Rex Balthasar, qui cum
vixionis suis belluabatur, cum venit in

eum Dei iustitia, & scripsit illa manus, Mane, tethel, phares. Ita etiam credo Deum iustitia sua venturum super vos: non tantum propter cibi, potus, &que luxuriam, quantum propter malos sermones, quibus in conuiuiis utimini. Nam si cur Bathasar cum familiaribus suis Deos suos laudabat, ita vos laudatis vitia vestra, q̃ vt idolocoluti, & pro diis habetis. Aliiter Christus hic facit, qui in conuiuium bonum spirituale, & doctrinam salutarem tradit inter epulas. Sic etiam faciunt religiosi, & qui vitam monasticam proficuntur, vt semper lectionē scripturarum inter cenandum audiant.

¶ Præterea observandum est locus iste à præconibus verbis Dei vt non illico verbum veritatis subtrahant, vbi vel animo peccatoris, vel spiritus sancti, quodammodo auditors senserint adesse: sperantes, vt sicut Christus multos dolo venientes, virtute sui verbi ad pietatem conuertit, ita per suos id posse præcones. Factum fuit Hieremias verbum Domini in opprobrium tota die. Omnes irriserunt eum, quamobrem silere penitus proposuit, sed audiuit à Domino. Noli subtrahere verbum, forte audire, & contritansur vnusquisque à via sua mala. Verùm vbi talibus spem deest, nō est canibus proiciendum sanctum Dei, nec porcis subterrendæ margaritæ.

¶ Aduerte etiam quòd hic dicitur, ¶ Christus docebat ad similitudinem parabolâ, quibus prædicabat sæpe sæpius quòd fecit, vt declararet se eodem spiritu loqui quo Prophetæ locuti sunt, familiare. est Prophetis vti parabolis, idque cuique legenti libros Prophetarum patet. Imò ne dum verbis, sed plerunq; factis parabola proposuerunt. S. Hieron. ad Iunguentum coram spale constringit, hoc fa- Ro insinuat futuram Iudæorum desolationem. Idem cathenis ligatur quas in collo gestabat, præfigurabat futuram captiuitatem Iudæorum. Sic Oseas accipiens uxorem fornicariam prædixit gentes in gratiam Dei venturæ. Ideo in eodem ¶ propheta Dominus dixit, In manibus Prophetarû assimilatus sum. Ideo Christus vt declararet se ab eo nullum parabolis vtiui more Prophetarum. Sed quia de parabolo-

Fig. 10.

Hic.16.

Matc. 7.

Her. 19

Fig. 27.

Osc. 11.

Ofc.1.

parabolis in superioribus, satis locuti sumus, audiamus iam nunc Christi Salvatoris parabolam. [Cum invitatus fueris ad nuptias non discumbas in primo loco.] Nihil aliud Christus ex hac parabola vult, nisi contendere arrogantiam, & factum Phariseorum: & nos docet honores fugere, humilia petere, alta contendere, & humilitatem ferri. Considera autem Christi ingenium. Solet namque bene Christus solomus a notat, quando de mysterio alicuius rei est locuturus, introducere ante corporaliter facientem ipsum: ut ex eo occasionem inveniret tam corporalem narrationem misterii, quam rei populum exequatur. Quia de cōpescenda Phariseorum iactantia locuturus erat, introducit primo hydropicum, & eum sanat, ut in corporali timore hydropici, instantis Phariseorū prepingeretur inflatio. Sic in superioribus ex abluione veterum, docuit Christus immunditias, & sordes Phariseorum, quomodo ablundi erant. Perpende autem quod Christus in hac metaphora intēdit, & sub hac parabola, vel comparatione est, nos docere ne simus ambitiosi procurantes, & cupientes honores, & prælaturas, & dignitates in hoc seculo, quod egregie ostēdit ambitionem Phariseorum reprehendens. Igitur sub hac similitudine docet quomodo primos accubitus non eligant: quamvis Christus non damnet primos accubitus, nec eos qui in illis sedent: sed eos qui primos accubitus sibi eligunt. Periculum igitur est in eligendo, & non in sedendo: necesse enim est, ut ex multis, unus supremū locum habeat. Et si Papa, Rex, Episcopus, aut Prælati sedeat in loco eminentior, hoc non damnat Christus: sed hac appetere, ambire, & eligere condemnat. Multi enim hi in loco supremo sedent & multi superbi in infimo. Animum respicit Dominus, non externum factum. Ioseph in Aegypto primū locum habuit, sed non propter hoc accusari poterit. Heliæ cultu regio intravit ad regem: sed quam longe à fastu & superbia, eius historia abunde testatur. Itaque ambitionem, & appetitum dominandi damnat. ut erant illi Pharisei, qui appetebant primos accubi-

tus in synagoga, & vocari ab omnibus
Rabbinis, quætere & arguere: ac si
difficillimum est. Sic Dominus discipulos, qui
voluerunt sedere, unus à dextris, & alius
à sinistris respondit, Nescitis quid petatis.
Ex cui ignorantia oritur tibi appeti-
tur imperandi, & præminentie honor
est præmium virtutis, si te existimas illo
esse dignum, & virtute præditum, hoc
nomine putandus est honore indignissimus.
Ambr. Non ultimates causas, & difficili-
le est esse in summa dignitate constitutum,
& cogitationes non eleuatas habere. Ma-
ximum discrimen subis si prælatus esse
vis. Tantum debet præstare prælatus sub-
dito, quantum pastor ouibus suis. Non
est ornandus doctoris gradu tyrō, & ille,
qui in primo lumine studii literarum est
hæc duntaxat causa, quod indolem eru-
ditionis futuræ præferat: sed ille, qui iam
de literis est bene meritus. Eodem modo
non debet esse prælatus, qui virtutis via
ingredi cepit: sed ille, qui iam omnibus
suis subditis virtutem præstat, & perfectæ
virtutis studiosus esse apparet. Prælati
status est perfectiorum, igitur ceteris esse
aliis perfectior, & virtutis studiosior.
¶ Præterea, dignitas prælaturæ non est ap-
petenda, nam si peccas grauius peccas,
scandalum aliis malis tuis mortis præ-
bens, tanto etiam est maior ruina, quan-
to maior est status. Omnibus discipulis in
horto dormientibus, solum Petrum re-
prehendit Dominus: nam licet omnes in
eodem sint crimine, ceteris paribus malo-
ri ligno est reprehensus ne peccator, qui
subditus. Non est dormiendum illi, cui in-
cumbit alios excitare. Omnes oculos ha-
bent in te coëctos, quare si à vera via de-
clinas, scandalizantur. Prælatus iniquus,
et mortibus dignus est, quod fragilibus
subditis malo suo exemplo, causas delin-
quendi dedit. Filii Iob, in domo fratris
sui maioris interierunt: nam subditi ma-
lo exemplo prælati sui, qui locum obti-
net maximi fratris intereunt, subditi præ-
latorum suorum exemplis diriguntur.
Cum nubes incedebat, quæ populum
Israel ducebat, populus sequebatur:
cum prælatus incedebat, mox etiam alij
inmobiles incedente prælato via virtu-
tium, incedunt etiam maxima cum sua
voluta-

Mr. 20.

Mar. 14

Chryf.
hom.33
in ope-
re im-
pe.Mar.

Gen. 41
Hesl. 4.

Mar. 23

qui in hoc seculo primum locum tenuerunt: cum se viderint proiectos in terram, & in postremo loco, pauperes uero à se toties despectos & contemptos, in summo honore constitutos. Tunc verè incipient cum rubore & confusione nouissimum locum tenere: quia hic recumbere voluerunt in loco primo. Sed nihilominus non desunt qui honores summa quæ rant contentione: omnes volunt in prætio esse, & moriuntur ut sint in hoc seculo primarii, Deum ut alius imperent offendentes. Similis est hic mundus rotæ voloci & mobili super cisternam positæ, quam cæca fortuna assidue rotat, miseros homines in honore proscribens qui quasi aquæ ductus alius post alium incedunt: donec ascendunt ad altissimum honoris gradum, qui quasi aqua de manibus elabitur. Et quemadmodum aquæ ductus non omnem aquam retinet, sed partem effundunt, suam partem aliorum aquæ ductuum aquam suscipiunt: sic homines ambitiosi cum nihil illis ex sententia succedat antecedentes sequuntur ut eorum honorem, & sanguinem bibant. Rotantur alij post alios, onibus apertis, quemadmodum Nauid dixit in psalmo, in circuitu impij ambulat, sed omnes de cisterna sumunt ad inuicem locum, omnem aquam effundunt, & cadunt vacui & inanes diuitiis & honoribus in locum postremum. Ita cum antea stetit in primo loco, quasi aquæ ductus: aqua pleni, descendunt proni, & exinaniti extremi fiunt. Ideo sapientissimus Salomon hominum vitam totæ super cisternam comparauit. Et quemadmodum alij aquæ ductus implentur cum alij exinanitur, ita & in mundo, ut alij discescant alij pauperes fiunt: nam mundus alij aufert ut alij tribuat: nam ut quis hereditatem acquirat necesse est ut aliquis moriatur, mundus enim nemini dare nescit, nisi alij subtrahat. Ita ut hunc continuo ludum ludimus, rotam volubili ordine uersamus. Infima summis, summa infimis mutare gaudeamus. Ad hoc enim non est in persona mundanorum. Quid profuit nobis contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuncius præ-

currens, & tanquam nauis quæ pertranseat fluctuantem aquam: aut tanquã avis quæ transuolat, tanquam cardus, quem postquam aruit rapit uentus: tanquam spuma aquarum, quæ statim euanesceat, tanquam fumus qui in aerem eleuatur, quali hospes transiens, cuius non est memoria. Hoc dixerunt impij, qui cum se videant in primo loco diuites, & honoribus abundantes, non animaduertunt instabilitatem, & vices mundi nec aduertunt aut sentiunt quali sint ruina perituri. sentiant tamen, cum se in infimo loco uiderint. Sicut illi qui aquam e puteo hauriens hydria plena, onus non sentit donec hydria altius ab aqua eleuat: ita tu senties naturam rerum humanarum cum penitus corruum ab illis exieris. Ideo ne mundus te sursum deorsum illudat, & ne à nullo ad imum decidas: ne sis ambitiosus, ne quæras primum locum, ne ve honores, & prælaturas, aut dignitates affectes. Sed quid agendum? audi mundi Saluatorem. [Sed cum vocatus fueris ad nuptias, vade & recumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit dicat tibi, auce ascende superius.] Quemadmodum qui primum locum occupant honoris à Deo deprimuntur & confunduntur: sic & diuerso humiles extolluntur, & illi qui honorem fugiunt, sicut dixit Virgo sanctissima, in Cantico suo, Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. Eos qui sponte sua mundi honores & gradus contemnunt, extollit Deus, & ad honorem vocat, deprimens superbos & ambitiones. Quare optime honor assimilatur umbræ: nam si propriam umbram sectaris, quo magis appetas, magis ipsa fugiet: adeo ut nunquam eam consequi possis. Eodem modo honor insequentes fugit & licet aliquando honores, qui querunt adipiscantur: sed ut dictum est, in breui tempore magnis laboribus, & defatigationibus fruuntur, & denique magno cum malo desinent. Quidnam igitur remedium ut hanc umbram consequi possimus? prouice te in terram, nam si te prosternas umbram sub te capies. Eodem modo, si uis honorem adire, humilia, & abuce: nam si sponte tua eligis locum humilem & honorem, & dignitatibus hu-

Psalm. 11.

Eccl. 12

Psal. 129.

Sapient.

Lucæ 14.

ius seculi renuncies, dominus te extollet, & constituet magnus in honoris gradibus quod quamuis in hoc mundo non faciat, si in altero obvenit honore, magno & securo, & qui à te auferri non poterit fructus. Saul in principio adeo humilis erat ut Samuel dixerit, Nunquid filius ge mini ego sum, & de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Tunc Deus illi dixit, ascende superius. Et fecit illum ca put populi sui, & constituit illum in primo loco, Idem fecit Dauidi minimo Isai filio humili & paruo ante oculos suos: & quia in postremo loco sedit, & in deserto eaguum ouium pregem custodiebat, vocauit eum Deus dicens, Ascende superius, & cum regem fecit. Humili Abramam, qui Deo dixerat, Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis & cinis, Respondit Dominus. Faciam te in gentem magnam Et sic re ipsa ostendit, faciens eum magnum & nobilem in hoc seculo, & in altero. Quæritur Dominus assiduo humiles & paruos ut eos eleuet, & honoret: quare cum in orbem uenit non elegit Dominus, ut ait Apostolus, sapientes & potentes, sed simplices & paruulos, & idiotas piscatores: infirma enim mundi elegit, ut fortia quæque confunderet. Humilia enim respicit & alta à longe cognoscit. Vide quanto maior te consequetur honor, si in hoc seculo vitam degens in postremo paupertatis & mendicationis loco ut Lazarus, & in angustis plagarum & infirmitatum, postea delatus fueris ab Angelis in Abraham sinum gloriamque sempiternam: quanto si uis & non peris cam, si postea ad inferos detrudaris. Attende igitur Christiane, quanto securior est humilitatis status, quantoque præstet, in hoc seculo te esse paruam & humilem, quam si in primo loco constitutus fuisses, & tunc nihil tibi proderit Regem, Imperatorem aut summum Pontificem fuisse? Non pauci magnorum prelatorum cum moriuntur, inquit, Vitam & ego pauperculus fuisse sacrista, non prelatorus. Et profecto cum reddenda erit ratio, quod cum minime reris, & seuerius quam putas, erit, præstabit fuisse pu-

illum & humilem, quam magnum doctorem & superbum prelatum, aut potentem in hoc seculo. Et siquidem de Deo Dauid canit Quis sicut Dominus Deus noster Psal. 113. scilicet, qui in altis habitat: & humilia respicit in coelo & in terra? suscitans de terra inopem & de stercore erigens pauperem. Hic autem ait dominus, se dicturum humili, Ascende superius. Crede mihi, sede in extremis, ut voceris ab primis: nam ut in præfati inquit. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Non docet Christus quomodo efficiamur gloriosi, sed honestatem atque urbanitatem docet uon enim humiliare nos debemus ut gloriam inueniamus, quia hoc hypocritarum est sed quod iustum & honestum est, iuste & honeste faciamus. Arguebat Christus Phariseos, quia gloriam non solum indigne, sed etiam stulte & inepte quærent, ac si diceret. Si gloriam hominum quæritis inepte agitis, constituendo uos in superiori loco: quia maior inde uobis oritur ignominia. Sed si gloriam quæritis, recte agite ut gloriam magis quærat uos, quam uos gloriam. Hoc iam ante à sapientissimo Salomone dictum erat sub his uerbis, Pro. 25. Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco magnorum ne steteris: melius est enim ut dicatur tibi, Ascende huc, quam ut humiliaris coram principe. Itaque non docet Christus hic quomodo gloriam mundi quæramus, sed quomodo gloriam mundum studeamus habere, honores huius seculi fugientes: ea enim, si illa non quæsiuerimus sponte sua sine ulla nostro o, aut cura nobis in manus ueniet. E diuer so qui illam quærunt amittunt, qui uerò contemnunt facilius illam inueniunt: atque ideo humilemur, sedeamusque in extremo loco, ut honorem, & gloriam absque uisitatione habeamus. Vis hoc clarius uidere? Attende, ut hoc recte intelligas omnes qui modo in aliquo honoris & gloriæ gradu, honorem contempserunt quare in tan tam dignitate prouecti sunt: & oēs illi qui modo in primo honoris gradu constituti ab uniuerso orbe ingenti laude celebrantur, homines fuerunt mundi cuiusque gloriæ fugaces:

gites: E contra verò qui mundo inservierunt & summa ambitione & cupidine gloria & honores captarunt, ut sui perpetua relinquerent monumenta, obliuioni traditi, summisq; tenebris obruti iacent. Nā ē si dum viverent primum obtinuerunt locum: nunc sunt extremi, & eorū memoria veluti si nunquam fuissent deleta est, hoc tibi apud aium tuum propone, quod dicturus sum. Si Romanis te totūq; olim totus orbis caput fuit, nulla alia insigniora monimēta inuenies, quā ea quae aliqui aut pauper piscator Petrus aut Paulus posuerunt. Omnia eorum nominib. inscripta sunt. At non fuerunt in illa ciuitate reges, consules, senatores, duces fortissimi, imperatores ditissimi, maximi & potentissimi principes? negari non pōt. Sed omnes quia gloria huius seculi quæsierunt nulla in gloria aut laude sunt: nec vlla sunt illorum monumenta, & eorum memoria quasi fumus euauit, nullo sui indicio aut vestigio relicto, cum sint maxima signa & vestigia eorum qui mundū contempserunt & à mundo contempti sunt. Honoris igitur gloria & præmiū nō quærentibus sed fugientibus conceditur. Quod si in vltimis istis imperatores, reges, quid dicam? summos etiam pōtētes, ad pedes eorum deuolutos, qui summi honoribus paupertatem & humilitatem ante tulerunt. Hic est notandum quō de seruis Dei mundum, eiusq; honorem & blanditias fugientibus separatisque ab omni laude bona omne gloria, faciat dominus. Deus præconiū per vniuersum orbem terrarum, omnibus gentibus illorū laudes nunq̃ interituras prædicans. Nunquam diua Maria Aegyptiaca tanta celebritate in orbe coleretur, nisi mundo derelicto se in desertum recepisset. Si mūdo inseruisset, iam esset obliuioni tradita: verum quia mundū fugit, nō est a domino Deo nostro eius honor constitutus, quin omnibus gentibus, laudes famulæ suæ in eremi latibulis delitescētis publicaret. Quare multo plus absens quā si esset præsens lucrata est: multoque maioris honoris est particeps qd' illum deieperit, quā si esset in quatuor. Aduerte quanto in errore viuamus in hoc miserrimo vitæ curriculo. Honorem

perdimus dum quærimus: quærentes ē nostrī memoriā facere sempiternā, nihil aliud præterquam obliuionem inuenimus. Præterea dum nos volumus magnificare abiecti manemus. Itaque ea mea quæ ad nostram conseruationem capimus sunt efficacissima calamitatum nostrarum initia: nam vbi nobis profuturos existimamus, ibi ingenti ruina perimus. Maxima igitur est hominum auaritia & cecitas, qui tanta libidine honores quærent: videntes quotidie illos qui magis honores fugiunt, maioribus honoribus perfrui. Nemo est honoratior illo, q̃ honorem fugit: nemo est diuor illo, q̃ paruo contentus viuit: nemo est in tanta dignitate constitutus, quanta ille qui in exiguō vitæ statu se continet: denique neminem ita homines obliuiscuntur, ut eū qui supra modum huius mundi gloriam affectauit. Omnes illos de quibus mūdus maximam lætitiā, & alacritatem capit, certum est mūdus acerrimos hostes extitisse. Marathias dixit filiis suis. Date animas vestras pro testamento patrum nostrorum, & accipietis gloriam magnā & nomē æternum. Itaque si pus oculis hoc inspicere & considerare vis, cordatē & sapienter profecto hanc inanem, & caducam huius seculi gloriam contemnes. Esto igitur animo humili permittēs Deo tua. Ille enim eam de te curam habebit ut vias & semitas tuas, quā minime existimes dirigat, sine vlla tua industria aut labore. Deus enim diligentia tua non indiget ut te ab imo ad supremum dignitatis gradum ascendere faciat. Verū humiliare donec tibi dicat ascende superius: & hic erit magnus coram Deo honor, & ē coram hominibus simul discumbentibus. Hanc doctrinā confirmat Christus dominus noster, sigilloque suo impresso roborat, veramque esse ostendit. [Quia omnes qui se exaltant humiliabunt, & qui se humiliauerint exaltabunt. Hæc ex lat. greg. b. patent verissima esse quoniam superbo, qui primum locum occupat, dicitur, da hunc locum, & incipit cum rubore nouissimum locum tenere. E contra verò humilis, qui se ter in nouissimo ait donatus: Ascende superius, quod idem est ac si humilis eos qui se exaltant & exaltet humili

les qui in loco nouissimo & despecto sedere eligunt.

Aduerte tamen qd non dicit omnis exaltat, sed omnis qui se exaltat: qd multi sunt exaltati qui iusti sunt. Sed a t omnis qui se exaltat: exaltat se ipsum ambiendo: & ambitione obtinet principatū: & ambitione erimine est. Præterea non dicit qui vestes & corpus humiliat, sed qui cor suum, qui seipsum abicit, ac dimittit: debet enim humilitas esse vera & non ficta, ilorum more, qui animi fingunt submissionē vt alios fallant, & mundi gloriam aucupentur. Sicut feræ prædam inuasuræ se inclinant & retrahunt, vt fortiori conatu in eā irrumpant & insiliant: sic superbi & callidi in ambitione dignitates acquirant. Sic Psalmista dicit, Inclinet se & cadet, cum dñatus fuerit pauperum Qui non exaltantur à Deo sed se ipsos sic exaltant humiliabuntur, quia Deus inuenturi non pōt qui ait, qui se exaltat humiliabit. Sicut in hyeme inflammante raro cadunt ingentia fulmina, ut ait Plinius libro secundo, sed uerē & autumnō, quando aer est serenus, & tranquillius, tunc maxime a larunt & ferunt, sic ærumna & cala nitates, prosperitatem insiliantur. Non eos querunt qui frigore & æstu in humili statu laborant: sed illos repente vulnerant impetu & deniciunt incendioque comburūt, qui in superbia extolluntur & inani mundi gloria insolescunt, & in sublime vanitatis eleuantur Nil in vira securius, quā vera humilitas, & Christiana animi submitio. ¶ **Ex. 137** Excelsus Dominus ait Dauid, humilia respice, & alta à longe cognosce. Ac si diceret Humiles Deus altissimus diligit, eosq; qui se submisit gerunt, & effert in sublime: elatos verò & superbos mundi honores & mundi dignitates sibi assumentes à longe uidet, quasi res detestabiles nolens eos de propinquo vt claros intueri. Humiliat Deus suos vt exaltet, sicut mundus eleuat suos, vt deniciat. Quemadmodum uolens vt parua ignis flamma eleuetur, & in altum feratur eam stibelli mo-

tu & veloci agitatione deprimat sic Deus nos deprimat vt extollat Denici deorsum ut sursum erigat. Contra, ut luctator eū, qui secum contendit amplectens, fert in sublime, ut eum inde prosternat in terrā sic mundus ideo nos extollit ut precipitet, ut ex uertice salet & fluxu gloriæ ruamus ad profundū veræ & perpetuæ ignominie. Vnde Psalmus: Vidi impium exaltatum supra Cedros Libani, & ecce iam non erat. Voce vna Dei cadunt impii iuxta illud quod idem Psalmographus ait. Vox Domini: confringentis Cedros, & confringer Dominus Cedros Libani, & comminuet eas tanquam vitulum Libani. Intelligit per Cedros Libani potentes & mundi superbos, qui fulmine scunt instar illius vituli, quem ab Hebreis in Ore fabricatum comminuit ac destituit. Dies inquit, Domini super omnes Cedros Libani sublimes & erectas. Hoc est super superbos & magnates. Dominus enim mortificat, & viuificat, humiliat, & subleuat, dicit Anna mater Samuelis. ascendo euanesce. Ideo Psalmus de superbis ait. Sicut deficit fumus ita deficient, sicut flux, &c. Vis videre quā verum hoc sit, quod Deus humiliet eos qui se exaltant? Ioseph filius Iacob, prædixit Rex noster eris, aut subiiciemur ditioni tue? sed hos superbos quomodo Deus humiliauerit ex Genesio libro constat: nam in Aegypto adorauerunt fratrem illum qui noluit humiliari & subiici, cum Deus vult illos esse subiectos, vt postea videntur vtique subuci, coacti sunt in adorare. Quāobrem dicebat Petrus: Humiliamini sub potenti manu Dei, vt uos exaltet in tempore visitationis. Econuerso verò qui humiliatur cū Deus vult eū humilem esse, nunq̃ tantum deniciat. Humiliatus sum (inquit Dauid) & exaltatus sum. Sed humiliatus sum vt super-

Psalm. 36

Psalm. 18.

Exo. 32.

Esai. 2.

Res.

Psalm. 67.

Gen. 37.

Gen. 45.

1. Pe. 5.

Ps. 144.

superbi, humiliabuntur à Deo. Stat. n. sen-
tent. Quia de exaltat, humiliabitur Ange-
Apo. 12. los superbientes, & exaltantes usque ad
2. re. vii. ima detrufit, Davidem quia eleuatū fuit
cor eius, & iussit populum numerare, pe-
1. Pa. 21. ste puniuit, & septuaginta millia virorum
4. re. 19. occidit pestis: Senacheribum humiliavit,
Dan. 4. & postea à filiis occisus est. Nabuchodo-
Nest. 2. nosor à regno deiectus cum bestis pa-
1. Re. 18. stus est herbam. Aman, Goliath, Holotet-
Iud. 13. nem, Pharaonem, Core, Datan, & Abyrō.
Exo. 14. quibus Moses dixit. Multum erigimini fi-
Nu. 16. lii. Leui. Sic humiliavit vt superbū Antio-
2. Ma. 9. chum, & Nicanorem, Adoniam, Absalo-
2. Ma. 15. nem, Rapsacem, & Herodem Agrippam,
3. Re. 2. & plures alios. Ecce tra uerō humiles exal-
2. Re. 18. tat, sicut superbos humiliat: Saulem in re
4. Re. 18. gno subleuat quia humilis erat, vt ei di-
Act. 12. xit Samuel. Cum eras paruulus in oculis
1. Re. 15. tuis, caput in filiis Israel factus es: & ipse
1. Re. 10. abscondit se domi dum quæreretur ad
2. re. 16. regnū David minimus inter fratres suos
Exod. 3. eligitur ad regnum. Humilem Moysen
Hier. 1. principem populi fecit Deus. Dixit enim
Iudi. 6. Deo humiliter. Quis ego sum domine?
Psal. 72. Et humilis Hieremias qui dixit A. A. A.
2. Re. 7. Domine ego nescio loqui, quia puer ego
sum, constituitur super gentes & regna.
Humilis Gedeon: Ecce familia mea mi-
ma est in Manasse, & ego minimus in do-
mo patris mei, dux populi constituitur.
Nummus enim qui descēdit in statera in
thesaurum mittitur, qui uerō ascendit re-
probatur: sic superbi reprobandi à Deo.
Et ipsi (inquit David) de manu tua repul-
si sunt: & proiecasti eos dum alleuaretur.
Sed humiles approbantur & in thesauro
coelestibus reconduntur. Sic David quan-
do dominus illi promissit perpetuum re-
gnum retulit Deus illum ex patris cau-
Deu. 82. sa. Si audieris vocem domini Dei tui, &c.
Facies te Dominus Deus tuus excelliorē
cunctis gentibus, quæ versantur in terra.
Si ergo exaltari & alios superare vis, hu-
milia te sub potenti manu domini Dei
tui, obediendo vocibus eius. Sed filii Adæ
genus ambiciosum putant ascensum, uia
esse ad exaltationem, & contra apertam
domini sententiam in digitos super alios
eriguntur. Et vt ad sequentia explanan-
da procedamus: expende quam ad rem

& iuxta ea, quæ antea dixerat, locutus est
hic Christus: primo in spiritali commo-
do, & mali deuitatione. secundo vt bonū
sequamur iuxta illud Psalmi. Diuerse à Psal. 33.
malo & fac bonum. Et sic Christus prius
dixit, quid esset vitandum, & negatiuam
posuit dicens: Ne recumbas in primo lo-
co, & postea quid agendum docuit, dicens:
Recumbo in nouissimo loco. Et modo cō-
sequenter, & ordinatē asserit, contra eos
qui recumbūt in primo loco: Qui se exal-
tat humiliabitur. Sed iam ad contextum
reuertamur. [Dicebat autē & ei qui se inui-
tauerat.] Attēde et quā gratus sit Chri-
stus, q̄ non uult surgere a cœna ante cibus
potulq; preti solutionē, & non quacūq;
pecunia, sed verbis diuinis & celestib; ho-
spitem omniq; conuiuiis celestib; pane te-
teat, in prætium illius materialis cibi quē
illi præbuerant. Semper. n. Deus pro mini-
mis operibus magna nobis confert bene-
ficia: & in solutionem typalis prandii cibū
spiritualem Phariseo subministrat. Ille
corpus Christi refecit, Christus animam
illius paucit: & quanto spiritus carnē ante-
cellit, tanto spirituales epulæ præstantio-
res euadūt corporales. Hoc idē tēp̄ fiet
in cœlo, si pauperem in terra te-
ceris, qui Christum p̄p pauperem repræ-
sentat. Hic dicitur. Quod vobis minus
meis fecistis, mihi fecistis. Sed illū audia-
mus docentem Phariseum, & vide quod
Mat. 25. ēt tecum loquū, dicens. [Cum facis pran-
dium, aut cœnā noli vocare amicos tuos,
neque fratres tuos, neque cognatos, neq;
vicinos diuites.] Non prohibet Christus
pia conuiuia, nā Abraham in die ablaeta-
tionis Isaac, fecit grande conuiuium: &
Iacob in statu matris suæ, & Ioseph
in statu uxoris suæ, & Ioseph in statu
patriarchæ, & Iacob in statu patriarchæ,
damnat scriptura. Et Martha Christo pa-
rauit cœnam: & conuiuia fecerunt fan-
tob. 1. tibus Ioseph Christus & Iacob, & Iacob,
vt beneficiendo non nos ipsos sed proxi-
morum necessitatem spectemus: nequa-
quam nos humanos aut benignos arbi-
trantes si proximis nostris bene feceri-
mus, & si in eos liberales fuimus, qui
possunt nobis vicem rependere. Non
damnat conuiuia fratrum, sed ne id misse

Sic in Luc. Tom. 2.

X 3 RIOR-

mercordiam & liberalitatē arbitremur. Phariſei illi putabant ſatis ſe eſſe miſericordes, ſi comphariſeos inuitabant: ſuadet ergo Chriſtus ut liberales & miſericordes

Iſa. 58. commendat, & pollicetur nobis æternam mercedem. Non diuites inquit, ſed pauperes ſunt inuitandi. Vnde Eſaias. Frange eſuriens panem tuum, & egenos non diuites introduc in domum tuā. Prohibet Dominus conuiuium diuitum propter ſuperfluitates, detractiones, corſabulationes, & ceteras inhonestates, quæ ibi ſolent fieri. Quæ propter in Prouerbijs habetur, N conuiuiis potatorum, neque in comellationibus, &c.

¶ Quamuis etiam cum dicit hic, diuites, teteri poteſt ad omnes præſatos, ſcilicet, ad amicos, ad fratres, & cognatos: nam ſi hi pauperes ſunt meritori inuitantur, imo ceteris paribus potius eſſent inuitandi quam alij: non principaliter, neque duntaxat, quia amici, fratres & cognati, ſed quoniam pauperes & egeni, & p gloriam Dei, qui ita requirit, ut non ſo-

tur: qui exigit ut propinquiores magis amentur, non ſolum amore naturali ſed ſpiritali ceteris paribus. Ideo in **Canti. 2.** **1. Th. 3.** cis ſponſa reſtat. Ordinauit in me charitatem. Et Paulus. Si quis ſuorum non habet curam domeſticorum, &c. Igitur intentio Chriſti & finis eſt, ut amicos & diuites non ſolum inuitemus non quia malū eſt, ſed quia præmio caret apud Deum, ſi ex charitate nō fit. Nam Chriſtus alibi dicit. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Atque ideo ipſe Chriſtus ſcriptum declarans addidit dicens cuiſam quare cognati & amici & diuites non ſunt inuitandi. Aut enim. Ne forte & ipſi reuoluant, & fiat tibi retributio. Vult Dominus quod omnia opera noſtra preferam eleemoſynæ in Deum dirigantur: & ab ipſo tantum expectemus prætium, qui maiora quam homines poteſt tribuere. Qui ergo eleemoſynam facere uult, rectā habet intentionem: quia Deus nō ex operibus tantum iudicat, ſed ex intentione & corde. Igitur da pauperibus qui non poſ-

ſunt reuoluitare. At nunc oppoſitum ſicne mo enim ſolet aliquid niſi habenti tribuere: At tu multa caponum paria mitis illi qui heſterna cœna reſectus, nauſans erudare cibum capere non poteſt: nec memoriam habet pauperis, qui fame & inedia noctem dormire non poteſt. Omnis charitas inter Chriſtianos iam adeo refrigit, ut nemo ſit, qui niſi diuitibus largiri uelit: aut illis à quibus ſei retributionem, ſauorem, aut commodum aliquod expectet. Itaque quæ ab impijs dantur in hoc ſeculo, ſpe retributionis dantur: nihi propter Deum. Qui autem pauperibus ſæpe petentibus ne aliuduis illorum ſollicitationes perferant, aliquid conceſſere coguntur, non amplius quam obolum, aut exiguum fructum panis imperiuntur. Ita qui non habent minima conceduntur, diuitibus uerò, quæque optima maxima & pretioſiſſima reſeruantur. Si autem tantummodo apud ſeculares, & eos, qui à religione remotiores uiuunt, uſurparetur, ferendum eſſet: uerum hoc idem uidemus ab Episcopis, cæterisque prælatis ſacſitari, q omnia bona ſua cognatis diuitibus tribunt: permittentes pauperes inedia interire. Ita uidemus eum Episcopis & p nobiles, equites, comites, marchiones, diſcumbere: ut hos enim pauperculos Eccleſiarum ſuarum redditus, Chriſti

His omnia quæ habent, tribunt, honorificumque eſſe exſtimant, ſi eos pro cognatis habeant & apud ſe diſcubere faciāt. Verum ſi pauperes habent cognatos, eos nō curant nec agnoſcunt: non quia cognati iudicio puniantur, quam crudeli condemnatione torquebuntur qui ſe in hoc ſeculo eo modo habent. Hoc autem nimium diſcrepat, ab Euangelicis Chriſti præceptis, ualdeque eſt contrarium exemplis & uitæ qui ait. [Sed cum facis conuiuium uoca pauperes claudos &c.] Vnde etiam quanto melius ſit dare pauperibus quam diuitibus, nam etiā ad ſeculi utum collatum beneficii: pauperes magis iuuat, quam in diuites: quia diues non eſt gratus pro beneficio accepto, exſtimans omnes ſibi officium & obſequium debere: &

cum multa possideat multaque accipiat, non meminit conferentium beneficia: sed potius ob id quod ei datur, gratias agit, & ita sepe numero dicitur, *audimus*. Hæc supplex mihi data est: sed à quo sit, nescio. Quia etiam id quod collatum est sibi meritis suis arrogat: quod velut debitum acceperit: uel ideo datum sit, eo quod is, qui dedit reddendum sibi à diuite yberius existimauerit. Ita accipiendo beneficium, eo ipso quod acceperint diuites dedisse se magis quam accepisse existimant: pauper uero etsi non habet unde reddat pecuniam, refert gratiam laudans & honorans te, & tibi esse deuictus fatetur, in quo certum est quod plus reddit quam accepit. Pecunia enim nummo soluitur, gratia autem nunquam extinguitur. Reddendo uacuatur pecunia: gratia autem & habendo soluitur, & soluitur, & soluendo retinetur. Quare non modo secundum Deum, sed etiam secundum mundum vbaneque & polite loquendo multo præstat, multoque maioris est lucri pauperi quam diuiti, extraneo quàm cui tribuere: gratores enim sunt pro beneficiis acceptis extranei, ut plurimum, quam cognati. ¶ Secundum inuitandi sunt pauperes & non diuites: quia sapiens creditor debitori fideli libentius bona sua committit. At Christus fidelior creditor, omni homini est, cui datur quod pauperi confertur, iuxta illud. Faciatur domino, qui miseretur pauperis. ¶ Tertio quia potius est acquirenda amicitia eius, qui plus potest prodesse. Diuites nisi in temporalibus remunerant benefactoribus suis beneficia: sed pauperes bonis æternis. Atque ideo dicit Christus. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, *Luc. 16.* &c. ¶ Quarto quia quod das repones in loco tuto. Quod das diuitibus amitti potest, non autem quod das pauperibus. Si diuites uel remanent, uel perierint, non pauperem inuitas, de mercede non falleris. Ideo Christus, Facite saculos, qui non uetrescant. Thesaurum non deficientem procul positi non possunt habere. Sed temporalia deficient sed data pauperi propter eternum, æternum fructum conferunt in celis.

¶ Quinto merces carius uèditur ad ter-

minum longiorem persoluenda: & ideo carius uèditur, quia non tantum presentem remuneratur, quod uero pauperibus futurum præmium expectat: carius uèditur, quia non tantum presentem sed etiam futurum. Existens te non esse adepturum in cælo mercedem quam in primis attendere debes: unde quod addiderit Christus dominus non tantum presentem sed etiam futurum. ¶ Sexto quia pauperi quàm diuiti tribuere. Et beatus eris quia non habeat retribuere tibi: retribuet enim tibi in resurrectione iustorum. ¶ Non erit opus tuum sine mercede, Deus enim tibi illam in cælo elemosynam soluet tibi certior multo & securior merces te manet. Ideo in Ecclesiastico habetur. Bene fac iusto & inuenies retributionem magnam. Et in Ecclesiaste. Mure panem tuum super transcurrentes aquas: post mortem tuam retribuet tibi Deus.

¶ Obserua autem, quod quanuis omnes tam boni quam mali resurrecturi simus, tamen non sit memoria de resurrectione malorum sed de resurrectione iustorum, quia mali non curant de illa, omnis eorum cura est de rebus huius seculi, & ita cum nihil nisi de presenti agant, & non de resurrectione cælesti, ideo Christus non loquitur de resurrectione impiorum. Præterea non sit etiam mentio de eorum resurrectione, quia impij non resurgent ad uitam, iuxta illud Psalmi. Non resurgent impij in iudicio. Resurgent qui dormiunt: nam (ut Paulus ait) omnes quidem resurgetur, sed non omnes immutabuntur. ¶ Septimo quia non est promissio resurrectionis, nec resurgent ad gloriam & uitam spirituales, sed ad mortem æternam. Unde Regi Antiocho quidam Martyr ex Machabæis dixit, Tibi resurrectio ad uitam non erit.

¶ Docemur hic operibus misericordie & retributione carebunt. Itaque cum pauper petat à te elemosynam quatuor debes attendere. Primum ad presentem salutem. Deinde ad futuram salutem. Tertio ad gloriam. Quarto ad meritum. Deinde ad presentem salutem. Deinde ad futuram salutem. Deinde ad gloriam. Quarto ad meritum. Deinde ad presentem salutem. Deinde ad futuram salutem. Deinde ad gloriam. Quarto ad meritum.

Pro. 19.

Luc. 16.

Ecd. 11.

Psalm. 1.

1. Co. 15.

2. Ma. 7.

Mat. 25.

ter habet ad mensam suam, & tamen non vult dare modicum panis Deo petenti. Cum enim pauper petit eleemosynā Christus est qui dicit tibi, da mihi de eo qđ de di tibi. De meo quero. & mihi nō donas. Da, & reddo, habuisti me largitorem, facito debitorem. Tertio debes cogitare ad quid petas, & quid petas, sed ad mutuandum, & centuplas vsuras. Quod sceleratis homini, scelerare Deo & centuplum accipies, & vitam aeternā possidebis. Mira ingratitude & stultitia Christianorum qui nolunt scelerare Deo ad tales vsuras, ad quales commodarent Iudaeo & Saraceno. Quarto debet cogitare quod ipsi habet perire, à Deo regnum aeternum. & ille modo petit à Deo modicum panis & si negabit illi Deus regnum suum. Qui obteurat inquit Salomon aures suas ad clamorem pauper. si ipse clamabit, & non exaudietur. Igitur nē dubites impendere pauca cum tu ipse magna petas. Sed procedamus.

Et cum audisset quidā de simul discumbentibus dixit. Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Expende quantū utilitatis & commodi sermo Domini sit. Ecce in hoc conuiuio Pharisaeus hic, uel quisquis ille fuerit animo mutato ad superna suspirat, hoc conuociones faciunt, ut incipiat populus contempnis terrenis superna sapere.

¶ Docemur nē nos poeniteat verbum Dei praedicare, etiam in multitudine detestorum. Nunquam in hac uita desperanda est salus cuiuscunque peccatoris licet sceleratissimus sit. Sed ad contextum. [Et ipse dixit ei, Homo quidam fecit cenā magnam.] In primis haec parabola non est illa quae ponitur a Matthaeo: quia non est idem ordo, nec deducitur ad eundem: quia Lucas hic respondit homini, qui dixerat, Beatus qui manducabit panem in regno Dei, & Matthaeus loquitur contra Principem sacerdotum. Præterea in Matthaeo vocatur conuiuium, & hic vocatur cena: & illic vocatur Rex, & hic homo quidam: & illic iniurati quidam noluerunt & alij neglexerunt, hic autem excusauerunt se. Illic iurauit Rex ut videret discumbentes, hic verò nihil tale dicitur. Igitur secundum expositionem huius pa-

rabolæ aduerte, quod sicut ignis ex sua natura, quidquid ei adiungitur in suam substantiam cōuertit, eodem modo quidquid homines vident, in suum amorem & effectum conuertunt: quapropter mali omnia in malam partem transferunt, boni autem in bonam interpretantur, & in omnibus quae faciunt, aut vident, occasionem capiunt Deum laudandi: & quidquid terrenum apud illos agitur ad superna deducunt, & quia spirituales sunt, omnia spiritualibus referunt. Cum hanc parabolam Christus Pharisaeis dixit, erat in domo pharisaei sedens atque manducans: & pulchre de corporali cibo atque conuiuio ad spirituale & aeternum conuiuium sermonem uertit. Similiter & in Ioanne facit, cum quinque milia hominum ex quinque panibus pauperum in deserto, mox de spiritali cibo locutus est. scilicet, de corpore suo & de sanguine. Quæritis me (inquit) quia manducastis ex panibus & saturati estis. Opera-

net in vitam aeternam. Simili modo hic facit. Tota enim hæc parabola nihil aliud est quam respondere ad uerbum quod ille dixerat, Beatus qui panem manducabit in regno Dei. Hac parabola seu similitudine ostendit Christus, quod Deus mortem uirgenti iam paruerau conuiuium æternum omnibus, & singulis: quia omnes inuocauit, & omnes uocauit per se & suos. A. o. si quis uult uiuere in uita aeterna, ut quis esset beatus, ut comederet cibum in cæna aeterna, nisi & ipse uocationi responderet, & mandatis obediret: quod si multi non capiunt cibum in regno, hoc est ob culpam suam, quia propter cupiditates huius seculi, & amorem terrenorum contemnunt uenire ad nuptias. Vocat Deus & nemo audit, & æterna offert, & ipsi temporalia sectantur: quoniam ob temporalium rerum amorem, æterna negligunt. Excusationem sumunt ubi nulla excusatio est: & impedimentum fingunt quod multi ex Iudeis noluerunt uocari uenire, & tunc beneficium allesti, in hac parabola ostendit Christus uocationem gentium. Nam misit Deus uocare claudos, & cecos gentiles, qui sine lumine & cognitione

Pro. 1

Ioan. 6

Mat. 22

veritatis errebant : & sententia contra Iudeos prolata est dicens, quod nemo illorum Iudeorum, qui vocati fuerunt, & non venerunt, gustabit cenam in regno Dei, sed penas luent æternas. Quod optime Esaias Iudeorum Propheta prædixerat : nam loquens primo de vocatione eorum dixit, Venite ascendamus ad montem Dñi, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius, &c. Verùm quia ipsi vocati non lucruti venire, adiecit Propheta, Proiecisti enim populum tuum in montem Iacob. Sed ut dilecta synagoga nullam habeat excusationem, ut expe- ut Dominus prius omnia media: quibus illam retineat, ante quam penitus alienet. Ideo in hac parabola, primum agit de vocatione Iudeorum: & quia ipsi venire noluerunt agit de vocatione gentium. Sic Paulus & Barnabas dixerunt eis, Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia indignos vos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Denique concludit eum sententia contra Iudeos prolata dicens, Dico autem vobis quod nemo illorum virorum, qui vocati sunt, gustabit cenam meam. Et hæc est summa & scopus totius parabolæ: sed singula expendamus.

Hoc primum verbum commendat nobis misericordiam Dei, nam quando vindictam tuam Dei virtutem scriptura significat, pantheram, ursum: & pardum cum vocat: ut Daniel Propheta ostendit. Vnde etiam per Oleam dicit. Ego ero eis quasi leona, & sicut pardus in via Assyriorum: occurram eis quasi ursus captis catulis, &c. Quando autem scriptura Dei benignitatem ostendere vult, homini eum conuenienter comparat. Vnde dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c. Vnde etiam dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c. Vnde etiam dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c.

Hoc primum verbum commendat nobis misericordiam Dei, nam quando vindictam tuam Dei virtutem scriptura significat, pantheram, ursum: & pardum cum vocat: ut Daniel Propheta ostendit. Vnde etiam per Oleam dicit. Ego ero eis quasi leona, & sicut pardus in via Assyriorum: occurram eis quasi ursus captis catulis, &c. Quando autem scriptura Dei benignitatem ostendere vult, homini eum conuenienter comparat. Vnde dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c. Vnde etiam dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c.

Hoc primum verbum commendat nobis misericordiam Dei, nam quando vindictam tuam Dei virtutem scriptura significat, pantheram, ursum: & pardum cum vocat: ut Daniel Propheta ostendit. Vnde etiam per Oleam dicit. Ego ero eis quasi leona, & sicut pardus in via Assyriorum: occurram eis quasi ursus captis catulis, &c. Quando autem scriptura Dei benignitatem ostendere vult, homini eum conuenienter comparat. Vnde dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c. Vnde etiam dicitur, Tu es mihi sicut leonem, &c.

ent & allicit ad epulas uitæ æternæ, vocant nos dulciter & clementer. Multis modis, in hac cœna apponit nobis dilectum filiū suum Iesum Christum. In cuius vera cognitione & amore consistit nostra beatitudo dicente ipso. Hæc est vita æterna, ut cognoscat te. Ipse enim est panis verus celestis qui omnibus nobis proponitur. In hoc Iesu Christo, & per hunc donauit nobis pater æternus iustitiam, gratiam, remissionem peccatorum, & vitam æternam, qui saluberrimi sunt animarum cibi.

¶ Porro cœna est, ad quam vocati sunt omnes, quibus est Euangelium prædicatum: & vocantur modo, & vocabuntur perpetuo: iuxta illud Christi præceptum. Euntes in mundum vniuersum prædicare euangelium omni creaturæ. Vocatur autem magna, quia magnus est ille pater familias qui eam parat: iuxta illud psalmi. Magnus dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Atque etiam dicitur magna propter cibum, quæ proponit: nempe gloriam diuinæ visionis. Hinc David. Implebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vi-

¶ in finem Et parantur ibi ea, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis inueniuntur: & non per temporis horam, diem, vel annum, sed in æternum. Vnde dicitur cœna magna, quia in æternum durat, & non habet finem sicut cœna mundi.

¶ Obserua autem, quod hoc conuiuium Dei non prandium, sed cœna vocatur: quia in sero paratur, & post cœnam nullum conuiuium restat. Inuitat mundus ad prandium, & non ad cœnam. Solet enim in hac vita suis amatoribus delicias præparare, sed hora cœnæ hoc est sero & hora mortis eorum, reliquit illos fame dissolutos abire. Sic Baruc in persona mundi, de suis dilectoribus ait. Nutriui eos cum munditate, & cum lacte. Hic leculi huius amatores prandium faciunt, comedunt & bibunt, lætantur & exultant, & ad uotum illis omnia succedunt, sed in fine fame peribunt, cum in morte, nec caro nec mundus, nec delitæ, quicquam eis proderit: sed vili operi tradentur.

Ioan. 17
Ioan. 6.

Mat. 16

Psa. 144
Psal. 15

1. Co. 12

Baruc 4

103. 13.

sus sepulture, & animæ in æternum cruci-
cui in hoc seculo, ad labores & famem, &
mem patiuntur. scilicet opulentiam da-
bat cenam in tunc. In finem autem huius nos
quod Christus dilexit suos, quia in fine vi-
ta, & amoris eius ostendit, triuens eis
cenam illam æternam in gloria. Ideoque
hoc tam plenitudo & magnificum con-
uiuium cœna & non prandium vocatur.
Ad hanc vero pinguem & opulentam ce-
nam omnes vocat nullum excludit ve-
nientem, atque ideo sequitur. [Et voca-
uit multos.] Consideranda est Dei patris
immensa bonitas. Nō potuit enim Deus
de nobis melius mereri, quā cum di-
gnatus est nos miseros peccatores ad hanc
cenam vocare. Vocat autem nos cum
primum incipimus usum rationis habere:
du, quæ ad beatitudinem nos naturaliter
inruit, & inuitat ad hanc gloriosissimam
cenam. asserens in hac miserrima vita ne-
minem perfectam gloriam comparare
posse, cum ad alia maiora sit creatus, quæ
omnia adipiscetur facillime si malum vi-
tauerit, bonum autem sequutus fuerit.
Hoc autem quilibet infans cum primum
annos iudicii tangit cognoscit, nec cum
latet furari aut mentiri malum esse: obe-
din autem, cultumque debitum præsta-
re parentibus esse bonum. Itaque cum in
leo nostro inuitamur. Ideo Dauid inter
rogat, Multi dicunt, quis ostendet nobis
bona? respondit ipse, Signatū est sup nos
lumen vultus tui dñe. Ultra hanc gñalē vo-
cationē vocat nos Deus multoties, multis
que modis: nempe inspirationibus, prædi-
cationibus, infirmitatibus, tribulationib.
& alijs modis. Et licet oēs vocati & inuita-
ti simus ad hanc cenā à pueritia, nō desi-
nit hos inuitatos vocare in omni uita æta-
te. Quapropter sequitur in contextu. [Et
misit seruum hora cœnæ dicere inuitatis
vt venirent.] Hora cœnæ est spatium vitæ
vniuscuiusque, qui dominum inspirantē,
vel prædicatorem, vel confessorem audit
docentem, Euangelium & doctrinam ca-
tholicam quæ nos de his instruit, qui no-

Psal. 4.

bis dabuntur in illa cœna, quomodo nos
oporteat ad illam accedere: quæ media,
quæ conditiones, sint necessariae, &c. Et
per hunc seruum certum prædicatorem
intellegit, quæpē enim in scripturis fit sermo
de tota plebe aut de multitudine, sub vna
persona. Sic dominus loquitur Pharaoni. Exod. 4
Dixit tibi dimitte filium meum, idest, po- Esaia. 4
pulum Hebraeorum Et in Esaia. Eccel a- Eze. 13-
cob puer meus. De toto Israel intelligēs.
Et in Ezechiele sub nomine Oolæ Sama-
riam hoc est Iherusalem intelligit & sub no-
men Oolibæ, intelligit Iherusalem, idest,
opulum Iuda. Itaque Apostoli & Chri-
sti discipuli in omnem terram prædicaue-
runt, & eius successores Episcopi, prælati
sacerdotes prædicantes verbum Dei.
Quod si aliqui eorum minus digni vi-
deantur, quia tamen ad æternas deli-
uitant & ex parte Dei æterna promittit,
audiendi & venerandi sunt, nam domi-
nus dicit, Qui vos audit me audit, & qui
vos spernit me spernit. Atque ideo prædi-
catores verbi Dei si ad cenam celestem
inuitant audiendi sunt licet ipsi aliquan-
do peccatores sint. Nam si aliquis exula-
et, ut ueniret ab exilio, & ferret chirogra-
phum, certe iste gauderet & lætare-
tur cum tali nuntio: quia non seruum sed
rem sibi datam. Hoc intelligendum est
& catholicam doctrinam prædicant: non
de pseudo prædicatoribus, qui nec à Deo
missi, nec ingressi per ostium, sed ascen-
dentes aliunde semina-
bus per Prophetam dicitur. Non mitte-
bam Prophetas & ipsi currebāt. Et etiam
aliqui ex nostris prædicatoribus catholi-
cis solent inter prædicandum sacra dice-
re, ut populus rideat, & etiam seipso lau-
dare, aut defendere, uel in reprehensio-
nibus ita immoderate & impotenter se
habere, & ita populum scandalizare ut de
terior fiat. Hos non misit Dominus, quia
propter in eo quod hic dicitur, misit ser-
uum suum, duo considera. Vnum est, quod
sit suus seruus ille, id est, catholicus, nam
haereticus & schismaticus non Dei sed diabo-
li sunt.

Exod. 4

Esaia. 4

Eze. 13-

Luc. 10-

Ioan. 12

Mat. 23

si sunt. Alterum est quod dicit quod misit illum: quia qui inutilia uel facera prædicat, licet Dei sit & catholicus non tamen missus est à deo, sed à proprio amore aut passione ductus. Nōne malus esset seruus qui dicente domino uoca uicinum ex parte mea, ut ueniat ad cenam, si ille dixisset uicino, dominus meus dicit ne ingrediaris domum eius, mandato præuicinato & inuerso, certe iniquus esset. Sic dominus dicit uicinis, uenite ad cenam, & inquit prædicantes penitentiam qua sunt ad gloriam dei. Non prædicatus est facere bonum & non malum.

Ioan. 6

Ioan. 5.

Ecd. 1. 5.

¶ Præterea uenire ad hanc cenam est integra fide & charitate formata Christi amplexu, qui uitam præstat æternam. Vnde ludæos dominus reprehendit dicens, Non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis, eo quod scripturis quæ ipsum testabantur, nec sibi credere uellent. Obserua etiam quod non uult eos com-
[re, sed tantum uocare ut ueniant si uelint. Et si non uelint non ueniant: ante hominem mors & uita, bonum & malum, quodcumque uoluerit dabitur illi. Sequitur.

[Quia iam parata sunt omnia.] Antequam mundus fieret aut crearetur orbis in initio sue æternitatis. Præparauit autem illam magni sumptibus, pretioso uidelicet sanguine filii sui unigeniti illam nobis promeruit. O quantum gaudium antequam patres haberent si hoc illis contigisset. Vocabantur quidem illi, sed nondum omnia parata erant, quia passio Christi nondum exhibita erat: quinimo sperabatur futuro tempore paratum iri. O felix tempus, atque beata, in qua prædicatores dicere possunt, iam sunt omnia parata:

Luc. 10

nam suo sanguine cælum aperuit, iam cælus ascendit & præparauit uobis mansiones in æterna beatitudine. Venite ergo ad cenam quia omnia parata sunt. Idco Christus Apostolis dixit, Beati oculi qui uident quæ uos uidetis, Et beatiores certe patribus antiquis, quia iam cenam præparatam inuenitis. Sed uide hominum impudentiam & ingratitude[m]. Et ceperunt simul omnes excusare. Omnes dicit non aliquid: O lachrymabile malum, O miseranda progenies Adami. Ferē omnes cōtem-

nunt uitam cælestem, omnes querunt quæ sua sunt: omnes appetunt terrena. Vnde Hieremias, A minimo usque ad maximum auaritiæ omnes student. Si pauperculus quidam à diuite potente, & honorato inuitaretur ad cenam, nonne gaudens & letis præpararet in honorem illius aliquid in potum, in os, in occur-
[reret? Quanto gaudio & exultatione Aman iuit ad conuiuium Assueri Regis & suam gloriam lætus nunciabat uxori & amicis. Quanto magis hæc cena multo præstiosior est conuiuium Regis Assueri, si Rex pauperem inuitaret festinaret ad conuiuium, & nos ad Dei inuitamur cenam & excusamus nos, & ire contemnimus. Mira res: uocat Deus ad cenam & uenire recusant. Si uocaret ad labores: non mirum si nollent uenire: sed uocantur ad cenam, & nolunt. Vocat mundus ad labores & omnes contemnunt. Omnes uolunt
[pulus sequutus est Sibam filiam Boeri; pauci autem Dauid. Vocat mundus ut decipiat, diabolus ut torqueat, & caro ut illudat, & omnes hos sequuntur. Christus autem uocat ad cenam, ut gaudeas & cenes cum illo, & letaris, & pauci sequuntur illum. O si consideraret peccator quod amittit, quare amittat, Hæc duo uellem in primis considerare optime. Primum quantum amittas, secundum quare amittas. Quod amittis. Deus est, nam summum bonum propter peccati uilitatem perdis & propter sceleratam & turpitudinem uitiorum supernas gloriæ delicias deseris. De hoc conqueritur dominus per Prophetam Hieremiam. Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ: & foderunt sibi cisternas dissipatas. Me inquam fontem omnium bonorum reliquerunt: ob mundi abominaciones. Ea est enim humani iudi corruptela, ea cecitas & ignorantia, ut mala pro bonis, obscura pro illustribus, amara pro dulcibus sapienter numero amplectantur. Præparatio ex
[esu illius pomi tunc isti primis parentibus prohibuit. Es ut multo morbo aliquo & sensus stupore suauitatem cibi non sentiunt, sic improbi homines ueræ uirtutis gustum non habent. Quia potius mortis etas uoluptates concupiscunt, Peccatum dulcissimum esse exultant, uirtutem ue-

Hier. 2.

Hec. 5

Re. 20

Hier. 2

Gene. 3.

Pl. 118

ed amarissimam. Sic isti epulas illas diuinas & suauissimas ob eam causam contempserunt, quia sepius amarum & amarum propter dulcibus amara deliderant, durissima mundi & amara, epulis Christi suauissimis anteposuerunt. In Psalmo David ubi editio uulgata habet, bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, uertit quidam, bonum gustum & scientiam doce me. Ita enim potest uerbi ex hebreo. Vbi uides sanctissimum uerbum a Domino bonum gustum postulare. Ac si diceret. Ita domine mentem meam illuminata, ut perspiciam quid appetendum sit: & quid uitandum. Talem mihi animi gustum præbe, ut uerorum bonorum suauitatem sentiam, mala uero acerba esse iudicem.

¶ Expende etiam hominum malitiam, quæ non tantum amore huius seculi detinentur, sed uolunt se excusare a peccatis. Sic multi Deo imponunt peccata: excusantque se, dicentes: naturam suam adeo in malum esse procliuem, ut non peccare non possint, quantumcunque conantur, & ita culpam omnem in se cum natura autorem transferunt. Quam grauis autem culpa hæc sit, Prophetia regius testatur, dum præcatur dominum ne in istam errorem incidat, dicens, Ne declines cor meum in uerba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis. Sic Saul, quia à Samuele fuit reprehensus, eo quod accepit de spolijs Anakech, sub prætextu sacrificij, inobedientie peccatum uoluit defendere & excusare excusationis & detentionis causa & origo superbia est, sicut enim ad humiles pertinet consilio peccatorum, ita & excusatio delictorum pertinet ad superbos.

Quod si adeo manifesta sunt eorum crimina, ut excusari, palliarique omnino non possint: tunc superbia inflati & cæci, uel in Deum, uel in iura, quod nihil est: uel in scilicet, uel in tempus mentientes imo blasphemantes reuertuntur. Hoc reprimit dominus per Prophetam dicens, Nolite extollere in altum cornu uestrum, nolite loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoniam nec ab Oriente, nec ab occidente neque à desertis montibus, quoniam Deus iudex est.

¶ Obserua etiam, quod illa quæ impeditur loca, quæ in uerbo dei, quæ de

se malè & prohibere in lege sunt, quemadmodum furta, percuria, adulteria, & alia similia: sed illarum quæ ut plurimum ut bonæ admittuntur, ut est matrimonium contrahere, rem familiarem administrare. Unde perspicue inferitur, non solum ea, quæ mala esse cognoscimus, uerum etiam & illa, quibus huic mundo indulgemus licet bona videantur, si parce eis non uitemur, nos perpetuo à gloria cælesti exterminare, & in inferno sepelire, & si uerum fatent volumus apud Christianos homines multo maius in his posterioribus quam in his prioribus periculum uersatur. Nam rapinae, homicidia, adulteria, aliaque similia peccata, cum aperta facie grassentur, facillime a nobis cognoscuntur, ut ea uitemus & odio habeamus, uerum hæc altera mala, quia operata & palliata incedunt, & sub prætextu boni, multo periculosiora, facilioraque sunt, ut in ea incidamus. Certum est, facilius quemuis hominem à re aliena se continere posse, quam suis parce & moderatè uti: quod de reliquis etiam dicendum uidetur. Doctrina igitur huius parabole non modo in hoc uersatur, ut nobis mala prohibeat, sed & ut insinuet quantum lateat discrimen in illis, quæ primo aspectu nobis bona uidentur. Quare expedit rectè hanc doctrinam animaduertere, ita, ut unusquisque quod sibi obtigerit arripiat, est enim maxime uniuersalis, & omnibus communis. Nam ut ait diuus Ioannes, omne quod est in mundo concupiscentia carnis, aut superbia uitæ. Quod si his tribus incommo-dis mundus est plenus nemo omnium uiuentium, aliquid horum periculorum effugere potest. Illæ sunt tres excusationes, quibus inuicem uti sunt. Sed iam audiamus primum se excusantem. [Primum dicitur ei. Villam emi.] In emptione uillæ notatur acquisitio domus, qui enim villam emi, hominibus appetit præesse & regnare. Ac si dicat. Malo dominari in terra, quam uenire ad vitam eternam. Expende etiam quod non dicit ciuitatem, aut castrum, aut regnum, sed uillam exprimit ut significet, quod non dicit ciuitatem, aut castrum, ut, ut dicitur in illa parabola, quæ de

I. Ioan.

num, quod tamen nec pro mundo dare deberet vniuerso. [Et necesse habeo.] Ambitione cogente, quæ non potest coram domino permanere: nec in cælo habitare.

Ma. 130 [Ex. re.] Ab æternorum contemplatione, a mei consolatione. Omnis enim superbus extra se est qui supra se est. Sic David

Ma. 130 Domine nō est exaltatū cor meum, nec elati sunt oculi mei: nec ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. [Et videre illam.] Hoc est totum studium ad eam applicare, hoc enim est superborum, toto studio laborare ad hoc, ut dominari possint. Expende etiam hominis stulticiā. Fructus rei, quam tam carē emit, propter quam se ipsum calamitatibus innumeris subdidit & dampnauit, non est alius quam videre illam. Quam utilitatem habuit, nisi quia eam vidit. Non dicit, gaudebo de ea, vel possidebo, vel satiorabor: sed videbo. Infelix fructus bonorum huius mundi & potentatus, Dic mihi si maximam famem haberes: sufficeret tibi tantum cibum videre non comedendo illū? Certē hoc non modo famem non extinguit, sed etiam appetitum non satiat. Vi-
de quid sit, quod non est, sed quod est. Quis queris: quod nō de illis plus habes quam videt illis? Nō sufficit non quietant appetitum, sed magis voluntatem accedunt. Quid prodest possessori diuitiarū, nisi quod cernit diuitias oculis suis. Nō plus alius eis videtur, & quemadmodum Tantalus in mediis aquis sitit. Tantalus a labris sitiens fugientia capta, Flumina: quid rides? mutato nomine de te Fabula narratur. Tu Tantalus es. qui in medio diuitiarum sitis peris. ¶ Obserua etiam huius stulticiam, nō solum in eo, quod rem inuilem tā carē emit: sed etiam in eo quod priusquam vidisset. Emit enim, & postea videt. Quomodo autem emeret, si prius vidisset? Honores, diuitias, voluptates, & quæcunque mundus dare nobis potest, prius emimus quam ut deamus: nam si prius vidissemus, nullo modo a nobis emercentur. Verum nos, ut cæci in omnia mundi oblectamenta ruimus, non attendentes, quid faciamus, nosmetipsos venientes, libertatemque nostram propterea erogantes. Verū si oculos aperientes animi, ea inspicimus nos

Horatius.

perditos & infortunatos compellabimus, cognitis mundi abominationibus & incommodis. Obserua igitur, ut antea quæ res mundi emas inspicias & consideres quales sint; si hoc enim facis, mihi crede nunquam ea comparabis. Nam si mundus gladio veritatis scinderetur, palam omnium oculis falsus & inanis appareret. Omnia quæ in mundo sunt, præterita, præsentia sunt, aut futura. Præterita iam non sunt, futura incerta sunt, præsentia vero instabilia & momentanea reputantur. In his bonis externis, mundus bonus esse videtur, cum reuera doli & mendacii plenus sit. Viriditas arundinum & ætenuitas, aspectum oculorum oblectat suo nitore exteriorque conspectu, atque si illas confringas, intus inanēs & vacuæ apparebunt. Ne te decipiat mundus, ne oculus tui, viriditate pulchritudine illaqueentur, nam si rectè considerare uolueris quia subter lateat, omnia inania, nihil firmum aut solidum inuenies. Mercator est qui breues ac pestilentes voluptates aliasque mortiferas merces pretio animarum vendit, aut saltem promittit ut nos ad æterna supplicia deducat. Atque ideo est summa diligentia & cōsideratione aduertendum, ne cum tali negotiatore cōmercemur. Oculi tui, si ad ea intus sitis sue uires & appetendas, sed intus funestas & latentem ueneno contaminatas. Nō est aurum id quod apparet sed scoria, nō mel, sed fel, non uita, sed mors, non fama, sed ignominia, non bonum sed malum. Ut enim stultus censetur qui equum empta cernit, sed non quod est, sed quod uidetur, & exteriora ornamenta miratur, sic insanus iudicandus est qui merces diaboli, carnis, & mundi, speciem solum aspicit, interiora uero minime contemplatur. Disce ex hoc loco ea, quæ sunt mundi prius diligenter aspicere, quam emere. Sic dicitur in Mat. 13. Prius agrum considerauit, & emit eū. Pro. 3. 1. Prius agrum considerauit, & quia bonus erat, emit eum. Si prudens negotiator Euangelicus prius inuenit thesaurum, & vendidit vniuersa, quæ habuit. Sed diues epulo tunc fallaciam uidit, quando oculos eius pena aperuit. Solent enim

Pro. 3. 1.

Matt. 13

Luc. 16.

pones

Esaia. 7

nibus rerumque familiarium coaceruationibus desistere. Esaia hic loquebatur dicens, Væ qui coniungitis domū ad domum & agrum agro copulatis. Nunquid habitabitis vos soli in medio terræ? Adverte q̄ Esaia non arguit hic homines, qui coniungunt diuitias furto acquisite: causa enim eius reprehensionis fundatur in cupidine coniungendi diuitias & hereditates: & non loquitur de mediis, quibus ea coniungi possunt. Quod proculdubio optimo iure deplorat: causa enim quod tot sint in repub. ea pauperes nulla alia est quam ingens diuitum fames in acquirendis diuitiis: nam cū res temporales infinitæ non sint: sed certis terminis claudantur, perspicuum est luxum aliis cum impēdio aliorum fore. Hoc apud Christianos effusius quā apud Ethnicos accidit. Ideo scriptura, non modo rapinas & furta condemnat: sed etiam inexplēbilem diuitiarū

Mat. 19.

Luc. 18.

acquirendarum cupidinem, adeo, ut Christus dixerit esse impossibile diutem ingredi in regnum cælorum, quod ex tribus in commodis, quæ diuitias comitantur oritur. Primò, quia cū cælestia comparant non possint, nisi earum desiderium habeas, omne id quod hoc desiderium impedit, rerum cælestium consequutionem impedit, ut necesse est. O res antea, & diuitiæ humanæ, hoc desiderium omnino impediunt, detentis enim omnibus animæ cogitationibus in bonis temporalibus acquirendis, minima vel nulla pars de sideri relinquit ad cupiēda æterna. Non aliter quam si quis ad magnum & lautum cōuiuium inuitatus moræ impatiens, vilibus dapibus se ad eò i principio ingurgitaret, ut postea, omni edendi appetitu amisso, reliqua comedere nō posset. Iam enim in edis iussu fecerat, qua lautioribus cibus fruiturus erat. Hoc contingit quam plurimis, qui naturale desiderium diuinorum bonorum, quod Deus hominibus quasi quandam cæli famem dedit: rebus terrenis tradunt, & ita inebriati bonis temporalibus viuunt, ut æterna cælorum bona, non desiderent. Ideo Pau-

2. Cor. 1.

lus. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Vocat animalia illos qui se sensibus tantummodo tradunt, quibus omnes bestiarum volupta-

tes definiuntur. Hoc inconueniens proponebant fili israel, qui iussus obsequiis Aegypti adduci non poterant, ut bona terræ promissionis desiderarent. Hoc inconueniens oritur communiter ex omnibus mundi voluptatibus, quæ acce legitime retineri & possideri possint, tamen si effusius usurpantur & exerceantur in anima a bonorum sp. tuarum falsum generant. Quod est maximum ad ea consequenda impedimentum.

Fit autem putiditas mentis diuitiarum: quia diuitias reliqua vitia consequuntur. Ideo Paulus 1. Timotheo, Præcipe diuitibus animas suas, non sperare in incerto diuitiarum &c. Et in eo quod Christus dixit de diuitibus, qui dicebat, Gaude & lætare anima mea, habes multa bona, tetigit dominus inconuenientia quæ ex diuitis oritur. Speculatè iocunditatem & contentam quam diuitia secum ferunt. Alibi etiam in loco non tantum deplorat Christus diuitiarum possessionem quantum obliuionem cælestium bonorum, quam inducunt.

Hæc de causa hæc detras terrenis rebus continentur cœlestem propter terrenas opes.

¶ Secundum inconueniens quod oritur ex nimia diuitiarum abundantia est: quia homines his rebus humilibus, & caducis præpediti: ad cælestia, etsi uolunt, aspirare non possunt. Nam cum res spirituales tranquillitatem in conscientia & in anima requirant, bona autem temporalia uagationes & inquietudines spiritus secum importent: fit ut homines Deo vacare non possint. Ideo Christus superius dixit, Hi sunt qui a diuitiis & sollicitudinibus huius seculi suffocantur. Qui nimium in rebus huius uitæ occupatur, cum illi sufficit tranquillitas, qua alterius uitæ desiderium comparatur conuiuii diuini impos efficitur: ideo ait, non possum venire, rogo te habere me excusatum. Duabus in rebus consistit omnis impossibilitas: in uoluntate & in excusatione. Primum ait, Eo probare illa. Non possum quia cū omnem uoluntatem in temporalibus bonis occupatam habeam, nihil restat expeditum quo cælestia desiderem. Secundò

Exo. 16

1. Ti. 6.

Luc. 12.

Luc. 8.

hoc

hoc facere non possum, nam licet id ualde desiderarem, res tamen mea familiaris mihi tantum tranquillitatis non demittit, ut celorum bonus animum adiungam.

¶ Tertium inconueniens diuitiarum quare diuites in sacra scriptura grauius à Spiritu sancto reprehenduntur & accusantur est maximum periculum, quod in his omnibus intentionibus rebus versatur: nam qui diuitias etiam bene acquisitas nimis amat, facile male acquiras cupit. Quauis enim male parta omnino non desideret: tamen cum magnam animi sui partem diuitijs concedat, in eam forte cupiditatem diuitiarum ueniet ut male parta, bene parta esse existimet, quod quot die in mercatoribus experimur. Hoc inconueniens ostendit Paulus. Habentes alimenta & qui uis tegamur, his contenti sumus. Nam qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desiderabilia multa, & inuitia & nocua quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas, &c. Laqueus cuius hic D. Paulus mentionem facit, in hoc consistit, quoniam desiderium opum bene acquirarum illis non contentum eo uacordix procedit, ut etiam male acquisita desideret. Cum autem desiderium teruidum & uolens huius sit naturæ ut mentis iudicium habere, sequitur necessarium ut cum aliquid desiderare cupimus, statim nobis cogitatio proponat argumenta quibus id quod de te malum est, nobis bonum esse uideatur, & ita pederent in in fraude labimur, ut ibi lucrum sit, nisi aliud esse putamus. Eo modo enim rem affectamus, & circumuenimus, ut quod alienum sit nostrum esse uideatur.

¶ Maxima sunt igitur diuitiarum pericula. Ideo cum Deus legem dedit Moysi, duo illi ad hoc præcepit, primum non turbari facies, secundum non concupiscere reum proximi tui. Quia autem declaratio horum duorum præceptorum ad hoc positum est necessaria uero secundam ex causam inuita totum huius enarrationem terminare. Quare aduerte quod in his duobus mandatis, non debemus pu-

ta. non enim illi prohibita, in quibus consistit peccatum, uidelicet desiderium & exercitium hæc enim duo unico præcepto non furandi comprehenduntur. Idem enim qui nobis præcipit ne alienum rapiamus, idem eodem præcepto desiderium furandi nobis prohibet. Hoc patet ex Matthæo, ubi Christus falsum Pharisæorum ad legem sensum condemnans, eam docet, quod non solum iniqua opera prohibet, mala etiam desideria prohibere uideri debeat. Quæ ergo est ratio quare si sufficiebat unum mandatum, posuit duo, in hac materia? Dicendum quod fuit necesse, ut altero sciamus alienum non esse rapiendum: nec desiderium furandi habendum. Altero uero nihil alienum esse procurandum ut cum alienum sit, nostrum fiat. Itaque quemadmodum in primo præcepto non furandi, habetur non furtum facies, nec alienum furari concupiscis ita & in secundo, qui desiderium rerum proximi prohibet, habetur, ne perperam desideres aut procures, ut ea quæ proximi tui sunt, iniuste tua fiant. Hæc autem duo mandata necessaria fuerunt, quia his duobus modis postquisitum alterum offendere. Cum autem lex uniuersa Dei, eò tendat ut Deum in primis, deinde proximum nostrum amemus, opus fuit ut separatim etiam prohiberet cupidines omnes rerum, in quibus aliquis Deum aut proximum suum offendere posset.

¶ Sed dices, quomodo possum ego mercaturam exercere, aut aliqua in re negociari: sine eo quod cupiam ut alienum meum fiat? Dicendum tamen est legem Dei, hoc duntaxat prohibere ne proximos nostros offendamus: ideo qui negociatur sine alicuius offensione, libere lucratur. Itaque seruata inter partes iustitia, uidelicet ut tantum ualeat quod datur quantum quod accipitur, iusta & licita negotiatio est. Præcipitur ne alienum furemus atque etiam ne aliena procuremus aut cupiamus, ut bona proximi cum eius incommodo ad nos transiant quod Deus tantummodo primum mandatum nobis præciperet. Tot sunt doli, & fallacie hominum ut nomina uerisimilia, et uolosq; appa-

substan-

substantiam eripent: Expedi igitur hominibus, ut quantumcunque primum mandatum seruent secundum etiam non contentiant, fraudibus & dolis aliena sua red dere procurantes, Exempli gratia, Vicinus tuus iuxta hortum tuum vineam habet, quam è re tua fore existimas, si cum hor to tuo illam copulaueris, sed vicinus ven dere non vult. Quid facies? futuri non licet, & omnia media quæ excogitas ni hil profunt, cupido autem tua tibi in dies magis augetur: quare si forte ad aures tuas peruenit dominum vineæ ære alie no oppressum esse, eius creditorem adis rogando & pollicitando impellis, ut vi cino tuo debitori diem dicat, centum que aureos sibi debitos nullo ad soluendum spacio relicto postulet, quo ludo mi ser vicinus tuus adductus: cum alias tolue re non posset vineam vilis tibi vendere cogitur, quam si esset liber. Hoc autem maximum esse flagitium nemo non videt. At contra quod præceptum admis sum? Contra nullum aliud inuenies per petratum fuisse, quam illud quod deside rium de rebus proximi prohibet, Hoc au tem sapissimè contingit, nostrorum om nium criminum causa, ut de Acab Rege legimus qui vineam Naboth capiens, quod è re sua videbatur, Naboth occide re iussit. Hoc autem peccatum, quamuis apud magnates & potentes homines sæ penunero inueniatur, frequentius tamè est apud mercatores qui cum aratoribus aliisque huiusmodi hominibus nego tium habent: & quibus plurima ad tem pus vitanda permittunt, pannum, frumen tumque vendentes vel pecuniam mutuantes, eos tamen postea in eas angustias inducunt, ut à se ipsis pretio dicto, om nia bona vendere compellant. Si autem quævis iniquitas accedat, respiciunt se sua recuperare. Quare merito dixit di nus Paulus, qui volunt diuites fieri, inci dunt in laqueos diaboli. Emi quinque iuga bouum, quo iure quaque iniuria? ideo non possum venire. Quasi diceret. Nimia cura carum rerum conseruan darum & augendarum mihi locum non concedit, cundi ad conuiuium. Quod igitur erit tanti incommodi remedium. Maximum erit remedium, satisque ad sa-

lutem sufficiens, si homines contenti ro bus a Deo concessis, modeste & modera tè viuunt, nihil amplius procurantes. Addidit amplius hic dicens, [Eo probare illa.] O homines modicæ fidei, non suffi cit ut de sapientia diuina noncamini quam nihil subterfugere potest, non fa tis est, hoc ab hominibus expertis & di stum esse. Omnes quodquod mundo in feruire asserunt, mundi iugum, esse in to lerabile, è contrario autem omnes qui Deum colunt, iugum domini dulcissimè & suauissimum testantur. Tu tamen ni hilominus periculum etiam nunc facere vis. Quinque iusta bouum habeo: quæ ego per memet ipsum, mea sponte & autori tate comparavi, volo probare illa, ideo non possum venire. [Rogo te habe me ex cusatum.] Sed audiamus tertium, & quid dicat uideamus. [Et alius dixit, uxore duxi, & ideo nò possum uenire.] Hæc est ter tia excusatio quæ ad illud diui Ioannis re spondet, concupiscentia carnis. Iste qui du xerat uxore, renuit ad conuuium uenire. Ad uerte tamen quòd hic non damnat Chri stus nuptias, ut Tacianus impiè credidit & illas negauit, sed uult insinuare nimium mulierum amorem esse maximum im pedimentum: ad erigendum spiritum ad diuina cælorum domicilia. Nam si sim plex fornicatio ipso iure naturæ damna ta est, nullum aliud patet remedium ad conseruationem generis humani nisi ma trimonium, quo quidem multoties ma le utuntur coniugati, de quibus Paulus ait quod qui nuptias utriusque carnis habebunt. Cum tamen hæc huma na fragilitas nullo alio remedio conserua ri possit, quam maris & feminæ coniu nctione, institutum fuit matrimonium ut uir & uxor iuicem inter se licitis uolu ptatibus intenti, illicita non quaererent. Sed quid dicemus de malitia humana, quæ eo, peccasset, ut omnia illa, quæ in eius salutis medium & auxilium concessa sunt in causas condemnationis suæ conuerter rit? O rem duram. O rem absurdam & non ferendam: ut dicas alicui, cole Deum, ille autem respondeat, non possum quia uxorem habeo. O magnum malum, ut matrimonium quod institutum fuit ad cultum Dei, malitia humana mille incom-

1. Ioa. 2

1. Cor. 7

Sic. in Luc. Tom. 2.

Y modus,

modis, in eius offensionem conuerteret
 sapenumero vxor, quod remedium est
 multorum incommodorum, alia quam-
 plurima, scruia sua, sumptibus, insanis
 & cultibus causet. Verū ad hoc proficiet
 mariti prudentia vt tam monitis suis cor-
 rigat atque emendet: non enim satis est
 cupiam mulieri, castitatem seruare, nisi
 etiam habitu & consuetudine, pudiciti-
 præ se ferat: maritus debet cohibere vani
 vxoris suæ desideria. Concupiuit Eua fru-
 ctum vetrum comedere inuitauit quæ
 maritum qui comedit & mortuus est, at
 si non comedisset neuter interuisset: nam
 in fortitudine viri sustentaretur mulieris
 fragilitas. Desiderat vxor tua saltum, cul-
 tum, sumptus, & cætera huius sæculi ina-
 nia, & cum non possit sine te libidini suæ
 satiscere, tu ne eam molestia afficias,
 eius voluntati ac quiescis: & efficeris eius
 stultitiæ paruiceps, existens mortis spiri-
 tualis vniuersæ causa. Postea te excusas
 vxorem duxi, quemadmodum Adam,
 mulier quam dedisti mihi. Præter has au-
 tem insanias & luxus, quæ occasione
 præbent hominibus, ne ad conuiuium
 huius tam immensi mali, est aliud maxi-
 mum inconueniens ex parte carnis, quæ
 spiritum Dei suffocat. Cum Deus dedit
 legem Moysi, dixit Moses ad vniuersum
 populum. Ne appropinquetis vxoribus
 vestris nam quauquam de se nullum sit
 peccatum in actu matrimonij ingens ta-
 men est impedimentum, vt spiritum
 Deo leuemus, & legem eius recipia-
 mus, esse vxoribus præpeditos. Nunc
 vero aliqui sunt conjugati tam stupida &
 hebeti mēte præditi, vt raro aut nunquam
 ab vxoribus a. nplexibus & ioro abstineāt
 & nihilominus frequenter communicāt,
 præliamunt: nihil inordinatum conuga-
 tes. Quibus locus iste obiciendus est. nā
 vt de diuitiis dicebamus, impedit amor
 carnalis desiderium spiritualium & diui-
 norum, nam amor mulierum spiritum
 obruit. Deus autem cum omnem mun-
 ditiam amaret, non modo animæ sed etiam
 corporis puritatem & mundificationem
 requirit. Ea enim de causa duntaxat ten-

pore Noe occidit Deus vniuersali elunio
 ne non modo peccatores omnes: sed et
 etiam bestias, quæ peccare non possunt,
 solis vitibus viuus manentibus. Nam
 cum diluuium in peccatum carnis tan-
 tummodo inductum sit. in brutis autem
 animalibus ratione naturalis congressus
 & concubitus inueniatur etiam turpitu-
 do & abominatio huius de testandis viui,
 ideo dominus aquis diluuij, vniuersa ani-
 malia terrestria suffocauit. Nô sic autem
 pisces qui alium habent modum multi-
 plicandi: sed neque tam faciles sunt ad hu-
 iusmodi commixtiones. In eo autê quod
 iste dixit, non possum venire, id est, non
 possum continenter viuere, meretur,
 quia quamuis sit castitas donum Dei &
 à Deo detur, tamê nemini facienti quod
 in se est Deus illam negauit, qui paratus
 est nobis omnia sua bona largiri, & adiu-
 ti gratia Dei bene possumus castè & con-
 tinenter viuere, si volumus.

¶ Obserua etiā quod superbus & auarus quamuis noluerint venire ad cœnā, tamen modestius se habuerunt, quia dixerunt seruo vocanti, habet me excusatum hic autem nihil tale dixit, sed tantum nō possum venire. Peccatorum carnis hominē in bestiam reddit, in bestia autem modestiam aut vrbauitatem nō requirit. Hoc vitium intellectum humanum, ita habetis, adcoque vsum rationis offuscat, vt qui in eo obrutus iacuit, tanquā bestia quæ sensibus rāuimodo se astringit omnis modestiæ humanæque politæ quam vt homo rationis particeps obseruare tenetur prorsus obliuiscatur, tanquam homo inciuilis & inurbanus: hebetas, nec aliquod in Deum officium præstet. Sicut dicitur. Oculi eius in circuitu, nec aliquod in Deum officium præstet. [Et iam reuersus seruus nuntiavit hæc domino suo.] Deus qui omnia nouit stabiliter atque incommutabiliter nō indiget nouis, vt ei aliquid innotescat, sed ideo dicitur hic seruus nuntiassē domino quia Euangelij prædicatores sæpē Deo conqueruntur de contumacia & duritia auditorum. Sic Moses cum Dathan & Abiōn, & Core a proposito seditionis non posset auertere aliqua ratione, donum nec eorum sacrificia respiceret, orauit. Sic

Gene 6

No. 16.

3. Re. 19 & Elias conquerebatur. Altaria tua suffoderunt, Prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus ego sum solus, & quæruunt animam meam. Bene sciebat Deus quod altaria suffoderunt & prophetas occiderunt, quod non dicit Elias ut ei de nouo aliquid inuenerat, sed querelam facit, **Pfal. 73.** Sic etiam Dauid, Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam. Sic etiam Petrus & Ioannes & concilio Iudeorum dimissi, reuersi ad nos non uenerunt, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores inueniunt. Vbi post pauca ad Deum querelam depromentes dixerunt, Conuenerunt enim uerè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum: quem uixisti, Herodes & Pilatus, & Paulus etiam Romanis conqueritur de dura ceruice fratrum suorum Iudeorum. Sequitur in contextu. Tunc iratus pater familias dixit seruo suo. Deus non irascitur, nec poenitet eum more hominum, quia in Deum nullo modo cadere possunt hæ passionibus, sed scriptura sacra (ut Origenes ad 4. contra Celsū. notat) more humano loquitur, quia hominibus loquitur, sicut homo senex quando loquitur cum infante paruulo, puerilia & ut paruulus loquitur. Sic in deuteronomio dicitur. Porrauit te dominus Deus tuus ut solet homo gestare paruulum filium suum. Humanos igitur mores Deo scriptura imponit, ut hominibus utilitatem asserat. Itaque per iram & furorem Dei non perturbationem mentis intellige, sed ut Augustinus ait, iram, qua iustitiam uisitat, ut iustitiam, ut iustitiam in sterium uniuersam creaturam. Alioquin (ut ait Salomon) tu domine uirtutum super eam tranquillitate iudicas, & cum magna Ioan. 12. reuerentia disponis nos. Quanquam etiam ut Cynillo & Hieronymo placet, & Hier. ira Dei ipsa mentis obscuratio sit, quæ cō Zac. 1. sequitur eos qui legem Dei transgrediuntur, Hier. 1. tur, atque ideo in scriptura quando hanc Dan. 9. uindictam uirtutem significat: vocat Deum pantheram, & ursum & Pardum: quando autem misericordiam uult insinuaré, hominem inducit. Similiter quando propter peccata nostra corripimur, uigilat super nos Deus, & uisitat, quoniam uero a Deo

deserimur & non iudicamur, indignique sumus correctione domini, dormit dicitur. Vnde in psalmo legitur. Surrexit quasi dormiens dominus, & quasi trapa latus à vino. Malitia enim nostra inebriat Deum, quæ quando in nobis corripitur euigilare dicitur, & de sua ebrietate confurgere, ut nos à peccato ebrios euigilare faciat. Ita hæ passionibus dicuntur cadere in Deum, secundum suos effectus in nobis exhibitos. Sed quid ait seruo? [Exi cito i plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos intro due huc] Hæc ut in initio huius parabole diximus ad iterum de prædicatione gentium intelligenda sunt. Videns enim Deus contumaciam & infidelitatem Iudeorum, vocat prædicatores suos & omnes gentes, quibus dicit. Ite & prædicate euangelium omni creaturæ. Et Petrus cum uidit in Iope linteamina, & Corneli conuersionem, dixit, In ueritate comperi, quia Deus acceptor personarum non est. Ecclesia quoque gaudio est uident, quod etiam inter gentes gratia Spiritus sancti esset diffusa. Considera etiam Dei clementiam & benignitatem in duobus. Primo quod omnes res, prædiles claudos, cæcos, pauperes, & miserabiles. Neminem despicit: nulli claudit ianuam suæ misericordiæ. Non contemnit dominus Aethiopem, aut indum: a Mexico usque delatum, nemoque est quantumuis miser & abiectus qui illa pietatis viscera aperta non inueniat. Eoque modo illum in cruce pendentem uidebis, pallis manibus ut omnes ad se accedentes suscipiat: dat eoque aperto, ut omnes quantumcunque peccatores sint in præcordia sua introducat.

¶ Secundo uide eius bonitatem, non enim quod non loquatur, sed vocat, Ite & c. le uia mora. Nunqua Deus piger est, ut nobis beati faciat, sed potius diligenter, & ualde sollicitus, ut nos uocet gratiamque suam concedat. Nullam moram in rebus nobis uilibus parat, uult enim ut statim sine ulla mora, nuncius conuiuas uocatum exeat, & ita Zachæo ut cum iustificaret, beneficioque secum ad mensam discumbendi afficeret, dixit, testans descendere. In quibus omnibus uidebis quā ualde nos Deus amet, qui nos tanta diligē

Psa. 77.

Mar. 16
Act 10

Act. 11.

Ioan. 19

Luc. 19. tia & sollicitudine vocat. Sed vide, quā ingratus sis Deo, pro his omnibus beneficiis. Ille enim diligentissimus est ad te vocandum, tu vero pigerrimus ad Deum colendum. ¶ Obserua etiā & considera eius magnificentiā & liberalitatē. Nos si ingratitudinem in aliquo inuenimus pro accepto beneficio, omnibus portam ocludimus, & propter vnus malitiam, nemini benefacere volumus. At misericordia diuina magis se extendit: nam non obstantē horum hominum ingratitude & perfidia, qui inuitati & vocati venire noluerunt, tamen tunc non vult ostiū ocludere alijs sed eos vocatū mittit. Minimè defatigatus priorū ingratitude, posterioribus benefacere non desistit. Non exhaustur diuina misericordia tam cito vt perfidia & ingratitudo aliquorum: beneficia Dei, in alios conferenda impediatur.

¶ Obſerua etiam q̄ in hanc cēnam re-
giam intrauerūt cæci, & claudi, & debiles,
ſed qui integri erant intrare noluerunt.
Impu toti erant corpus, toti indulgebant
corpori. & nequid corpori decleſſet, an imā
p. Th. 4. minuebant. E contra p̄t nihil aliud medi-
Mat. 5. tantur quā corpus affligere, minuire
& deponere, vt integrum ſit in die domi-
ni noſtri Jeſu Chriſti. Ideoque Chriſtus
impio alibi dicit, Vt totum corpus tuum
mittatur in gehennam. Totum corpus
impiorum integrum mittitur in gehēnā:
ſed iuſtorum non totum corpus intrat in
cœnam gloriæ: non enim intrant in cœ-
lum niſi manibus eructi, vel claudi vel cæ-
ci. Nam nec in cœlo corp̄a noſtra inte-
gra futura ſint in membris, non tamen
erunt integra quantum ad ſuas neceſſita-
tes: nec enim manducabūt aut nubēt. Eſt
enim nunc corpus animale, tunc erit ſpiri-
i. Co. 15. tuale, nunc infirmum, tunc erit in virtute,
vt Apoſtolus habet. Sed impij integri hic
in corpore ſic in interno erūt nulla enim
erit corporis pars quæ non omnī tormē-
torum corporalium genere torqueatur.
Contra erit in animabus anime enim pio-
rum erunt integerrimæ, & omnibus ſpiri-
tualibus deliciis fruētur, in piorum verō
erunt immixtæ, niſi enim boni aut co-
gitare aut velle poterūt. Sequitur. Et ait
ſc̄us, Domine factū eſt vt imperaſti, &
ad hoc locus eſt. Nam predicauimus genus

bus & nationibus, & adhuc manet loca v-
cua in regno caelorum, vbi & alii plurimi
possunt esse. non enim numerus hominū
prædestinatorū est impletus in caelis. [Et
ait dñs seruo, Exi per vias ad sapiēs & cō-
pelle intrare, vt impleat domus mea.] In
eo quod dicit cōpelle intrare modus quod-
dammodo violentus conuertendi istos si-
gnificatur. Considera cōuersionem Pauli
& compelle intrare illum videbis. Si scire-
mus quibus viis dominus aliquos con-
uertit, videremus sapius impleri quod
compellunt intrare: non quod compell-
atur voluntas, sed mutatur voluntatem
alia sunt, vt cōpellatur quis mutare volū-
tatem, vt fecit in Paulo. Et hoc facit do-
minus dupliciter. Primo ostendendo vo-
luntati nostræ tantum bonum vt ipsa nō
possit non appetere illud. Secundo remo-
uendo & abscondendo omne malum, &
cū obiectum voluntatis sit bonum, tan-
tum bonum potest voluntati representa-
re, vt non possit non amare illud quod vi-
det bonum. Et isto modo liberum homi-
nis arbitrium subicitur Deo, quod com-
pelle voluntatem non est. Nam volun-
tatem suam natura sua appetit illud, si autem cogretur
ad diligendum malum, quod est contra
suam naturam, tunc diceretur compelli,
sed quia in bonum fertur representatum
ideo remotis inconuenientibus non dicitur
cogi, ad quod ipsa naturaliter agit. Di-
citur tamen subici Deo: quia Deus hoc
facere potest. Tribulationibus etiam, ad-
uersitatibus, & calamitatibus non irahit
ad se multoties, quod compelli quodam-
modo dicitur. Concludit dominus hanc
parabolam dicens. [Dico autem vobis
quod nemo illorum virorum qui vocati
sunt gustabit cenam meam.] Hæc est sen-
tentia aduersus illos rebelles, qui venire
ad cenam contempserunt. Expeade Dei
bonitatem & clementiam. Non dicit hic
quod illi qui vocati sunt cenam
contempserunt, & cenam beatitudinis,
quod illi qui vocati sunt ad regnum
traditores aut quid simile, sed tantum quod
vnus quia duxit uxorem, & alius quia
emittit villam, & alius quia comparauit
iuga bouum non venerunt, quia quam-
uis impediret ad regnum celeste: non

tamen fuerunt graua delicta . Nos cum volumus aliquem qui nos offendit puniri, indignati maximum in eum crimen dicimus omnium quaecunque perpetravit, vt seuerius puniatur , non summum leuius, sed grauius delictum. Christus tamen e contrario, ut lenis non castiger , leuiora crimina sumit, vt maiorum obliuiscatur : & iracundia sua; atque furore positus ante oculos suos modicus e riminihus tepetret atque moderetur. Sic in die iudicii non dicit peccatoribus, Ite maledicti in ignem aeternum , eo quod blasphemii, latrones , & homicidae fuistis: sed ite quia esuriui & non dedistis mihi manducare: sitiui & non dedistis mihi bibere , &c. Ecce quomodo non peccata graua commissionis , sed ea quae sunt omissionis & leuiora commemorat: vt rigorem temperet suae iustitiae, & sic puniet eos , vt Theologi dicunt , citra condignum: Iratus fuit dominus contra illos rebelles , vt parabola ait: tamen quia cum irascunt, vt Abacuc inquit, misericordiae recordatur , minima eorum peccata commemorat vt misericordius uniat . Disce ex hoc loco: vt cum iudicium

Mat. 23 dicit peccatoribus, Ite maledicti in ignem aeternum , eo quod blasphemii, latrones , & homicidae fuistis: sed ite quia esuriui & non dedistis mihi manducare: sitiui & non dedistis mihi bibere , &c. Ecce quomodo non peccata graua commissionis , sed ea quae sunt omissionis & leuiora commemorat: vt rigorem temperet suae iustitiae, & sic puniet eos , vt Theologi dicunt , citra condignum: Iratus fuit dominus contra illos rebelles , vt parabola ait: tamen quia cum irascunt, vt Abacuc inquit, misericordiae recordatur , minima eorum peccata commemorat vt misericordius uniat . Disce ex hoc loco: vt cum iudicium

Abac. 1. quia cum irascunt, vt Abacuc inquit, misericordiae recordatur , minima eorum peccata commemorat vt misericordius uniat . Disce ex hoc loco: vt cum iudicium

Gen. 43 quitate peccassent contra illum , in quam poterat excusabat dicens eis quod voluntas Dei fuit vt illud contingere, sed ad contextum [ibant autem multae turbae cum eo, & conuersus dixit ad illos.] Proficiscens vero dominus Hierusalem ad peritionem principis Phariseorum, qui eum ad conuiuium inuitauerat, in domum eius declinauit de conuiuio vero proficiscebatur iter destinatum, videns autem dominus turbas sequentes se instruit eas de modo sequendi: imo in turbis non vere sequentibus instruit veros sequaces q̄ regis via incedunt pallibus corporum non autem passibus operum. Instruit ergo dominus generaliter omnes qui sunt in via ad poenitentiam tendentes, & est hic ordo doctrinae . Primo docet cauere ea q̄ possunt esse impedimenta v.ā ingrediētibz . Secundo ad-

dit de suffragiis quae sunt necessaria venientibus. Tertio agit de lege, quae proposita est, & data peruenientibus . Addit adhuc necessarium haec omnia implentibus, vide licet misericordiam Dei, vt is omnibus implens dicat, serui inuitiles sumus. Primum ergo instruit de vitandis impedimentis: quia maximum est iter facienti nosse impedimenta multiplicia, id est, interiora & exteriora, quae sunt impedimenta arduae viae ducentis ad vitam. nec sufficit abicere exteriora nisi abiciantur interiora: ideo dominus non tantum dicit, qui odit patrem suum & matrem, sed addidit adhuc & animam suam. Et quia multa sunt impedimenta exteriora hortatur dominus vt abiciat grauiora, videlicet carnales affectus, qui praecipue homines retrahunt ab ardua via. Multi enim fuerunt quos non terrebant angustiae praesuratum, & renouabat eos a martyrio affectus vxorum & maritum ostendentium eis vbera, & sic parati ad martyrium retinebantur carnali affectu vel cura vxoris vel liberorum.

Hae ergo sunt praecipua impedimenta exteriora, scilicet carnales affectus. ideo dominus specialiter docet ea amputanda: & similiter interiora, scilicet, desideria carnis. Dixit ergo [Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios & fratres, & sorores adhuc autem & animam suam non potest esse meus discipulus. Omnes creature naturaliter centrum suum appetunt, nulloq; alio in loco praeter quam in propriis sphaeris suis coqueant. Scintillam ignis si attenderis, videbis sursum versus tendentem, tanto quodam modo desiderio superiorum locorum, vt nullibi donec in propriam sedem perueniat immoretur. Flumina vniuersaeque aquae, multi & auique flexibus nunquam cessant, donec in mare fontem omnium aquarum communem tanquam in suam perfectissimam quietem perueniant. Quod idem de omnibus aliis rebus dici potest. quatum omnium cum anima rationalis ad imaginem Dei procreata praecipua & nobilissima sit creatura: ea de causa voluit Deus qui illam ad se creauit, vt et haec materiam ad se traheret, vt centrum sphaerae perfectissima quo tandem corpus suum traheret.]

Luc. 17

Matt. 7.

Aug. de vera relig. ca. 18.

pleneque in eius conspectu conquiesce-
ret, & saquaretur. Vnde magnus ille Augu-
 Aug. in m. 11. alioquitur, dicens, Fecisti nos domine pro-
 pter te: & inquietum est cor nostrum donec
 perueniat ad te. Extra Deum, quacun-
 que in mundo sunt, turbatio, inquietudo,
 & defatigatio mentis sunt. Filius
 prodigus extra domum patris sui nunquam
 nisi famem & angustias offendit.
 Io. 1. 1. Ionas Propheta Deum fugiens ab eo sepa-
 rat. tus, inanis procella ingentibusque
 alis erumnis recatus fuit sed venter Bale-
 ar. Deo orat onem faciens reuersus est
 ad Deum centrum suum, & statim ab omni
 labore liberatus est. Iacob domi Laban
 socii sui mille laboribus & defatiga-
 Gen. 32. tionibus semper fuit oppressus: quare à
 Deo responsum accepit, vt in patriam
 suam & in domum natiuitatis suae rediret
 & illico vidit Angelorum exercitus, &
 inuenit pacem & tranquillitatem. Hydria
 in puteum missa ad hauriendam aquam,
 dum adhuc aqua plena intra puteum est
 natum: postea vero quàm supra aquae su-
 perficiem tollitur statim eius pondus sen-
 titur. Sed quare cùm est intra aquam hy-
 dria non videtur ponderosa: postea vero
 cùm aqua eleuata est adeo grauare so-
 let? Quia prius in elemento suo videlicet
 in aqua est postea vero quia extra elemē-
 tum suum esse cogitur, proprio pondere
 quasi quadam innata vt in sedem suam re-
 qu. extra Deum sunt mundò ministran-
 tes & carni, si sive animi p.urbationi-
 bus tam defatigatos & debilitatos vide-
 ris. tunc enim extra Deum centum & ele-
 m. tum proprium hominum. Quare semper
 p. 11. 12. perturbati, laboriosi, & anxi
 incedunt. Multo aliter se habent Dei cul-
 tores, nam cum in propria sint sphaera, ve-
 loces suat in omni probuatis laetitia, &
 Pro. 12. contenti ac alacres viuunt in omnibus
 suis aduersitatibus. Salomon enim ait,
 Non contr. stabit nullum quidq. uideri ac-
 ciderit. Nam aegritudines, et max. per-
 sequutiones vniuersaeque huius vitae pro-
 ficiunt aut aduersa, eos audiores, secun-
 diores & alacriores in dies facere viden-
 tur. Huiusmodi soli viuunt: ceteri enim non

viuunt, sed infelici morte moriuntur suis
 libidinibus mancipati, portantes humeris
 suis iugum mundi intolerabile, onera-
 que proprii amoris, corrupta voluntate
 ramque tranquillitatem inuenire, opus est
 vt ad Deum reuertaris. Nihil integritatem
 & perfectionem naturae suae conse-
 quitur, nisi conseruet in genere suo. Quare
 cū Deus genus & fons sit omnium bono-
 rum à quo omnia bona procedunt, anima
 nostra rationalis, tam intensè Deum suū
 desiderat, nam ad Deum rediens omnia
 bona assequitur. Vnde cū Deus videat
 optimeque sciat, vnde extra eū esse, nisi la-
 boris defatigationisque plenū & sine eo
 nos nulla gaudium habere posse: compati-
 tiens nostris laboribus nos mille erumnis
 defatigatos, & funditus interēptos à me-
 dus mortis faucibus euocat, dicens, Venite
 ad me oēs q. laboratis, & onerati estis, &
 ego reficiā vos, venite igitur & ne timea-
 tus. Columba quae ex arca Noe exiit non
 inuenit requiem vllō in loco vbi requiesce-
 ret pes eius, & ita in arcā rediit. Attēde igitur
 Mat. 13. vt eodem modo & tu in omni huius
 seculi oceano, extra Dei manum & obsequium,
 nihil aliud praeferquam procellas,
 Gen. 9. pericula, variaque vitae impedimenta of-
 tendes. Nullamque sedem vique tranquillitati
 idoneam inuenies, atque ideo
 potissimum remedium est ad Christum
 verum Noe quasi in arcam redire, vnde
 es, & a quo separatus tandiu per
 huius seculi immensos fluctus iactatus es.
 Est autem Dei tanta bonitas & clementia
 vt licet se contemptum & desertum vide-
 rit, propter huius mundi sordiditatem &
 immunditiam, nihilominus tamen ro-
 gat & inuitat te inquitens, Venite ad me
 omnes qui laboratis, &c. Domine placeat
 mihi summopere ad te redire, iam enim
 huius seculi sum defatigatus ministerio.
 Vis tu redire ad Deum? Vis remigrare in
 centrum tuum? Contentusque viuere, di-
 illam. Si quis
 Christus
 forum cons.
 aut vt hoc satis videlicet, ut ad Deū tā-
 quam

quam animæ tuæ centrum in quo patrē, matrem, filios, fratres, & sorores tuas odio habeas, te conferas. Sed cur domine tu qui charitas es odium præcipis? Certè sicut Deus simul est amor & odium, amor rerum bonarum & odium malarū, ita vult quemque nostrum simul habere amorem eorum quæ in proximis aut in nobis bona sunt, odium verò eorum quæ in proximis aut in nobis mala fuerint. Vult ergo in nobis esse oculos quosdam, qui videant non vasa, sed quod est in vasis. Si autem vasis quantitas est, in eis nostris est pietas, eam amemus, contra si in vasis quantumvis amicis & cognatis sit malitia, eam detestemur. Si igitur in parente aut amico, aut in te malitia est, eam odit, ideoque non simpliciter iubet odio habere parentes, quia hoc iniquum esset: sed si voluerint plusquam Christum diligere, in hoc odio habeantur, nam omnes oportet odire qui in via Dei aduersantur. Parentes namque debemus honorare & diligere, quia maiora ab eis suscepimus, quam a cæteris hominibus: Deum tamen magis tenemur honorare quam eos. Ideoque parentibus obediendum est, quando eorum mandata diuinæ obedientiæ non repugnant, quia alias absolute non obediendum est. Vnde Paulus ad Eph. 6 obedi parentibus vestris in domino. Id est, quando mandata eorum consonant diuinis mandatis: nam alias non est eis obediendum, sed odiendi sunt, non homines, aut natura, sed peccatum, sicut Deus odit peccatum, & possumus eis ostendere signa odientis. Nam qui amat complacet amato, qui autem non complacet sed aduersatur non diligit sed odit: & quia parentibus viam Dei impredientibus complacendū non est, dicimur eos odisse. Quomodo autem pater & mater percalcidi sunt propter vitæ perfectionē de qua hic Christus, ad literā loquitur ut statim videbimus optime dissertit D. Hieronymus. ad Heliodorum, de vita Eremitica. Quid enim impedi-
mentū afferat perfectioni paterna domus, patria, & consanguinei, satis ostendit dominus cū Abraham præcepit dicens: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, &c. Ideo dominus, quem vult in disci-

pulum accipere, & eum docere, præcipit odire parentes, fratres & sorores. Vnde quos dominus crudire vult, segregat ab huiusmodi hominibus. In Osee enim dicit: Ducam eam in solitudinem & loquar ad cor eius. Et vt in Hebræo habetur: Ecce ego seduco eam, & ire faciam eam in desertum: & loquar ad cor eius. Vbi expende verbum, seduco, & considera quod etiam ad ea quæ nobis maxime vilia sunt, oportet Deum nos seducere. Verum quia non sufficit extrinseca tantum vitare impedimenta, addidit. [Adhuc autem & animam suam.] Per animam vitam animale intelligit quæ secundum Apostolum vocatur caro, caro autem concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Et ideo odientem Deum carnalibus desideriis non acquiescimus: conuenit enim Christi discipulo vt proprium amorem concupiscentiam & carnis desideria abiciat, vt Christi discipulus fiat. Si eiis ab anima tua propriū amorem: crede illam statim amore Dei impletum, in eis enim bonitas, non patitur nos amoris proprii vacuos, Dei amore non impleri. Hoc sui ipsius odium quasi cauterium quoddam, omnem veterem hominem abicit, nosque eo exurit veluti angues, qui inter asperos lapides transcentes, vetus indumentū deponunt. Hoc exercitium seruare debet, qui vult perfectus & uerus Christi esse discipulus nitens exuere se propriis affectionibus, amoreque sui ipsius, nam qui se uerè abnegat in omnibus rebus, uoluntatē suam deponens, is demum uerè Deo inferuire potest.

¶ Obserua autem quod odire parentes & cæteros, atque etiam se ipsum secundū aliquem modum & sensum est præceptum & aliquo modo est consilium. Est enim præceptū quantum ad loc, ut carnalis affectus predictarum personarum contrarios charitati spirituali abiciamus, & ita ut prædictas uitemus & odiamus personas, quantum ad hoc quod nos ab impleuone præceptorum Dei impedire nituntur. Ad hoc autem consilium carnales affectus, carnaliterque propin-
quos siue coniunctos odiamus, relinqua-

Osee.

Galat. 5

Eph. 6

Hic. epi.
r. quāto
tēpore.

Gen. 12.

mus & vitemus: quantum ad hoc quod nos impedire nituntur, aut possunt à spiritali profectu, ad perfectionem tendente, per actus & opera supererogationis, ut scilicet carnales prædictarum personarum affectus nec illos duntaxat, qui charitati diuinæ obuiat directè, sed illos quoque qui charitatis profectum, & ardorem & perfectionem impediunt. Nisi quis hoc egerit, ait Christus, [Non potest meus esse discipulus.] Vide quantum premium consequens, si Christi discipulus fueris, si cut nunc dicebamus Abraham, qui propter Deum dereliquit domum, cognationem, & patriam contulit meliorem terram: & fecit illum in gentem magnam, & patrem constituit multarum gentium, ita ut pro sanguineis filiis magnos habeat: & pro patris benedictione consequatur benedictionem Dei. Sic etiam Apostolis quoque

Mat. 1

lo super duodecim sedes scilicet, & iudicatos duodecim tribus Israel promissus Christus. Expende hic quid lucrum si perdere parentes, cognatos, aut aliquid propter Deum periculo exponere, nam ut

F. 1

L. 1

P. 1

L. 1

Christum hæc terra & carnalia contemnit, Christum habebit in patrem & dominum & magistrum. Sed procedamus. [Et qui non barulat crucem suam & venit post me, non potest meus esse discipulus.] Crucem intellige carnis mortificationem, tribulationes, aduersitates, & mundi afflictiones, & omnia quæ inimici crucis sunt. Quæ hæc omnia patienter tulerit, dicitur Christi crucem barulare. Itaque nihil aliud est accipere crucem quam quotidianam mortis carnem sustinere, exponendo se cuicumque labori pro Christi

Gal. 1

Mat. 24

mus Ideo Paulus. Qui sunt Christi, carnem secutus. Ideo in die iudicii signum suum ponet Christus in celo, id est, crucem: nam signum crucis erit in celo cum dominus ad iudicandum venerit. Et sicut artifex regala poterat & nectitur qui lapus apius

sit ædificio, sic Christus cruce sua videbitur quis secundum crucis mortificationem vixerit, & quis sit aptus regno Dei. Præterea ne aliquis pondere crucis retrocedat, non dicit Christus, qui non barulat crucem meam, sed crucem suam, ut unusquisque iuxta propriam virtutem faciat: alius plus & alius minus.

¶ Observandum etiam, quod potest esse, ut quis tolrat crucem, & quod non sit discipulus Christi. ut est ille qui accipit penitentiam statim, & non ambulat sicut Christus ambulauit sequens illum, si ignem hoc est charitatem, non habet in corde ut cremetur sacrificium, sine igne enim non fit sacrificium. Duo sunt facienda. Primum accipere crucem, & secundo diligere Christum: & hoc modo sacrificabis Deo te ipsum. Abraham non sacrificat sine igne. Vnde Paulus: Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Debes tu ligna & ignem ponere, ut facifies. Hoc est sequi Christum, in cuius pectore tantus ignis ardebat amoris. Vult igitur Christus ut tollas crucem, sed etiam cum amoris flamma: & non mutamur ad hæc ex viribus no-

Gen. 22

L. 1

plorare, & præparare hospitia, iter ostendere, atque ante illos ire: sed Christus hic ante nos vadit & iter ostendit quasi seruus, & suadet, ut illum sequamur. Sequitur in contextu. [Quis enim ex vobis volens turrim ædificare] Discipulos perfectionis vitæ profitentes docet duabus parabolis. Aedificatio turris protectio est perfectionis vitæ, merito turri propter suam celsitudinem comparatur. Sumptus autem ut ipsemet dominus dignatus est declarare, sunt renuciare omnibus, quæ homo

teatur perfectionis vitæ statu sedens perfecte cogitare, & diligenter examinare affectus suos, an sint alieni ab omnibus rebus sed affectibus rerum exteriorum: comed etiam honores. Sed si deficiunt melius est non incipere, quam postquam pos-

sue-

fuerit fundamentum professionis, carento sumptibus perfectæ renunciationis, non posse perficere ædificium turris vitæ celsioris: sit ludibrio Demonibus, & hominibus, sicut mûdus irridet religiosos apostatas, qui ceperûnt iacto fundamēto professionis & nō perseverantes quia defecit in eis virtus finiendi, opus inceptum, ad seculum reuertuntur, tanquam canes ad vomitum. ¶ Admonet locus iste perseverantiam in vira perfectionis incepta: sine qua nulla virtus coronatur, iuxta illud Pauli. Omnes qui in stadio currunt, omnes qui dem currunt, sed vnus accipit brauium.

2. Pet. 2. Sicut Saul bene incepit & tandem quia nō perseverauit damnatus est. Docet etiam cautelam quæ per necessaria est viantibus ne ardua supra vires aggrediantur: sed pro modulo virium suarum sese intra se misceantur. Alioquin enim minus cauti vitam austeriorem eligunt ad quam sustinendam insufficiunt in medio vitæ deficiunt. Expende etiam quā differeus sit ædificium corporale & spirituale, nam ad ædificium materiale necesse est congregare diuitias: sed ad spirituale contenta re illas, & parentes odire, & se ipsam torcere. Obserua etiam quod in numero singulari & conditionaliter loquitur dicens, Quis enim ex vobis, vt non t. et rar tatem eorum: qui spirituale ædificium & vitam perfectam ædificare volunt. Multi enim ædificant turrim Babel, & inter tot qui gehennam ædificant in suam damnationem: est ne aliquis qui velit turrim vitæ perfectæ ædificare?

Gen. 11 Si forsitan aliquis est audiat quid agere ei conueniat, [Nonne prius sc. dens.] id est, a mundi tumultibus quiescens, qui enim

Gen. 11 Sicut Deo Sedit igitur sequestratus à mundi curis, se ipsum considerans & humilias, vana huius mundi contemplan-do. [Computat sumptus, qui necessarij sunt.] Id est, considerat diligenter quibus operibus & laboribus possit constitui ædificium, utq; perfectionis, & ad illum apicem altissimæ turris ascendere & peruenire, considerat vires suas vtum sufficere possint ad hoc quod inchoare proponit. Prius quā enim aliquid incipias, consulto, & postquam consulueris, opus est facto.

Gen. 11 Sicut Deo Sedit igitur sequestratus à mundi curis, se ipsum considerans & humilias, vana huius mundi contemplan-do. [Computat sumptus, qui necessarij sunt.] Id est, considerat diligenter quibus operibus & laboribus possit constitui ædificium, utq; perfectionis, & ad illum apicem altissimæ turris ascendere & peruenire, considerat vires suas vtum sufficere possint ad hoc quod inchoare proponit. Prius quā enim aliquid incipias, consulto, & postquam consulueris, opus est facto.

Gen. 11 Sicut Deo Sedit igitur sequestratus à mundi curis, se ipsum considerans & humilias, vana huius mundi contemplan-do. [Computat sumptus, qui necessarij sunt.] Id est, considerat diligenter quibus operibus & laboribus possit constitui ædificium, utq; perfectionis, & ad illum apicem altissimæ turris ascendere & peruenire, considerat vires suas vtum sufficere possint ad hoc quod inchoare proponit. Prius quā enim aliquid incipias, consulto, & postquam consulueris, opus est facto.

Videt prius si vires habeat ad perficiendum, ne postea quam posuerit fundamētum & ne potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiet ei illudere dicētes Quia hic homo cepit ædificare & nō potuit eō summare.] Hæc ex dictis clara sunt. Expende autem quod in omni opere quod agis oculos irrisoris considerare debes, nam quæ ille tibi dicit, ut quæ in te p. ch. f. ficare bonum, expectat, vt relinquant opus inceptum: videns autem quod reuertis ad vitam pristinam, iridet & exultat, nam sicut fuit ad malum persuasor, ita gaudet videns quod derelinquis bonum inceptum. Ideo David petens à Deo auxilium perseverandi ait, Deus meus in te confido non erubescam, nec irideant me inimici mei. etenim omnes qui te expectant, non confundentur. Omnes enim tam boni quā mali Angeli prospiciunt nos laborantes, boni de bono gratulantur, de malo quasi dolent, mali verò de bono dolent, de malo autem irident. Spectaculum facti sumus mundo, Angelis & hominibus. Non solū Angelis & hominibus, sed etiam mando inquit, id est, amatoribus huius seculi qui sedulo circumspectiunt viros religiosos, & si in aliquo deprehendant lapsum eorum statim insultant & dicunt, Hypocrita erat iste.

¶ Denique vnum hic obseruandum esse censeo quod non dicit si possit perficere, sed si potest. Perficere est à natura, sed habere ad perficiendum est à seipso. Sed credere natura est hominum: credere autem gratia fidelium. Bene etiam dixit, computet si habeat, & si non habet procuret & congreget. Sed iam secundam parabolam ad idem tendentem audiamus. [Aut quis Rex iurus committere bellum aduersus alium regem nō sedens prius cogitat si possit eū decē milibus occurrere ei q. cu viginti milibus venit ad e.] Posita similitudine de turri edificanda supponit hic alia similitudinē de rege pugnaturō: in qua duo ostendunt. Primo quod pugnando oportet peruenire ad regnū, quia vt Paulus ait non coronabit nisi qui se

p. sua merita potest peruenire ad regnū, Esa. 64.

Psal. 24

1. Cor. 4

1. Ti. 2.

l. li

recur, nam vt Psalmista ait, non iustificabitur in conspectu eius omnis viuens. Et
 Efa. 64. Ictas Facti sumus vt immundus omnes nos. Summa ergo totius parabola hæc
 est. Si in rebus externis & corporalibus prudentes & prouidi sumus, quare non multo magis in spiritualibus? Qui ergo militat Christi se addicere vult, prius perpendat vires suas, quas si inuenerit ad id, quod subeundum est in.pares non temere sese inuicet in periculū. sed potius omnia exogitet, vt inuocato Christi auxilio facilius agere possit, Cum ergo necesse sit pugnare cum diabolo, mundo, & carne, qui ne his toriores sunt inuocandus est Deus, cuius manus abbreviata non est Sic David, Domine quid multiplicati sunt qui tribulāt me, &c. Et iterū, Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos Expende autem quod in illo dicit habere regē cōtrarium viginti milia, ostendit mundi duplicatam potentiā, quia maiori conatu hos perfectiores impugnat. Illud autem quod statim sequitur in contextu, scilicet [Alioquin adhuc illo longe agere legationem mittens ro- at ea quæ pacis sunt.] intelligendū est qd
 si in vita perfectiori nō poruerit perseue- rare, nec habuerit vires ad resistendum maiori mundi potentia sit contentus vita seculari & communi. Doctrina harum duarum parabolarum est, vt altam turrū aedificemus, & machinas mundi destrua- mus, vitam inquam perfectam agētes & apicem perfectionis quærentes, hac tamē modificatione, vt prius vires nostras con- sideremus, ne retrocedamus, nam melius est viam Dei non agnoscere: quam post agnitam retroire. Tunc enim erimus mū- do & Angelis, indensum, videri reuer- temur cum confusione à fortiori inimico. Ideoque perseuerantia opus est ne iri- deant nos inimici nostri, & dicant, Hic homo cepit aedificare, & non potuit con- summare. Non enim corpisse virtutis est, sed perfectisse. Corpisse multorum est, ad culmen autem venisse, paucorum In cas- sum bonum agitur, si ante vitæ terminū de seratur, quia frustra velociter currit, qd priusquam ad metas perueniat deficit.

Ideo cursores paulatim in mane proce- dunt, & semper plus & plus proficiunt: & se continuando ad terminum optatum perueniunt. Sed quidam sunt sicut leña,

cinde pauciores, & in fine steriles effici- tur. Sic etiam plurimi in principio ope- is sunt seruidi, deinde tepescunt, & in fine prius in frigidantur, & deficiunt. Sic turris incepta manet, vel deficit in bello: & uicta manet. Hoc autē valde placet dia- bolo, qui super oia conatur facere ne ho- mo in bono opere perseueret. Vnde in Ge- nesi duxit dominus serpēti. Tu insidiaberis calcaneo eius, id est fini, si. n. in omni re finis est prestātor, & qui destruit finē,

qn videt nos inceptis bonis operibus, & tanta obtinemus quidquid peruenimus amico obtinuit, qd a pseuerāter perit. Sic etiā Magdalena, quia in sepulchro pseue- rauerat plorans meruit Christū prius vide-

runt, & reuersi sunt non perseuerantes. Similiter etiam Christus iudam fameli- cam septē panibus satiauit quia perseue- rauerat cum eo. Misereor, inquit, super tur- bam quia ecce iam triduo sustinent me. Sicut enim nulla utilitas est seminum in principio florentium nisi maturescant, nā nihil valet ad salutem bene incipere si vs- que in finem nō perseueraueris, Caue ne irridearis. Iam ad cōtextum reuertamur.

pulus Hinc clarē apparet, quod

vtamque parabolam. Renunciare enim omnibus quæ possident non mandatur omnibus Christianis: sed tantum his, qui statum perfectionis quæriunt: de quibus Christus hic loquitur, & ad quod propo- situm adduxit parabolas suprà dictas Ac si diceret. Ex quo non bene turrā aedi- ficat, qui sumptus non præparat, nec securē occurrat, qui legatos non præmit- tit, ergo non potest meus esse discipulus qui omnibus non renunciat, sed uolo, vt homo sese totum mihi dedat, nihil mihi proponat, & nihil ardentius diligit quam

nato amoris, carnisque & sanguinis gustum percipere non potest. Ex lauris, sua cum detingat, cibusque animæ substantialis diuinumque nutrimentum illi nascam facit, quo pingucere quasi suo naturali cibo & nutriri in primis deberet, vita autem & peccata dulcia & delectabilia iudicat. Cum dulce fuerit in ore eius malum ait lob abscondit illud sub lingua sua areet illi, & non derelinquet illud, & ce-
Iob. 20 ra, qua hic vsus est lob. Discipulis ore parum crustu aliturus re, melle illius, illud autem dentibus tangere nō audes, imo potius parens illi sub gutture abscondis, & retines: vt paulatim liquecat, diutiusq; sapor & gustus in ore maneat. O mūdū perditū quot peccatorū genera homines querūt & inueniūt varias peccandi formulas & modos: quibus saporē peccati morietur, & vt delectatio tā cito nō trāscat? Quot varietates inueniūt homines ciborū, quot modos ludēdi seq; oblectādi omnibus mūdī vanitatibus & turpitudinibus. Ideo bene ait lob, Cu dulce fuerit malū in ore eius, &c. I uescēt in Dei offēsiōe, vt diutius manēt peccato in illis maiore capti uoluptatē. Cū Christus gētib; prādicabat tā perfidus erat mudus, quā nūc est. Hoc
 mīnes gustū deprauatum habebant: quibus dulcia amara, amara vero suauia videbātur. Hinc igitur populo Christus prādicat: hasq; animas diuino cibo pascit, cēlestem panem illis tribuens. Prādicauit autem illis, vt ait Diuus Matthæus, oīdo paradoxicas in monte inueniens, beati pauperes spiritu, beati mītes, &c. Hic autem dicit D. Lucas, Dominum dixisse illis, vt renunciaret omnibus bonis suis, post hāc vero doctrinam de paupertatis amore, spiritus, & de diuinarum despectu affirmant ambo Euangelistæ Dominum statim de sale verba fecisse. Matthæus ait illum dixisse Apostolis, vos estis sal terræ: Lucas vero hic habet dixisse. Bonum est sal, vtrumque autem in idem recidit: ad idēque propositum tendit. Homines cupidi & avari & qui gustum deprauatū habent, & qui acquirendis diuitijs inebriantur, non delectantur audiendo. Bea-

ti pauperes spiritu. &c. Vel, Qui non renūciat omnibus, quā possidet: non potest meus esse discipulus. Prādicatio pauperum despectus: eodemque modo, iracundo, patientiæ, crudeli, misericordiæ: mundanis autem, qui adeo honores huius seculi amant, persecutionum amorē prādicare acerbum est. Itaque hic cibus acerbis illis videbatur, non ex defectu Euangelicæ doctrinæ à Christo domino nostro prādicatæ, sed eorum culpa, & propter gustum auditorum deprauatū. Sic Paulus ob suam humilitatem se in istorum numero comparans dicit. Scimus enim quod lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venūdatus sub peccato, culpa est in me inquit Apostolus. Vidēs autem inigenitus Dei filius, quam ex-
 ne cōciperet, oculos ad discipulos qui iuxta se erant conuertit, & ait. [Vos estis sal terræ.] Attēdite discipuli mei Sal enim omnibus cibus saporem prābet: gens hęc gustum non inuenit in doctrina. Id eam esse insipidam existimat: quare vos, ate. Tanta bonitate vitæque integritate esse debetis, vt videns mundus vitæ vestræ sanctitatem & perfectionem accipiat doctrinam & eam amplectatur, licet inueniat Boni mores prādicatorum, sal eorum doctrinæ est, Sicut Eliseus misit sal in aquas amaras quæ dulces factæ sunt sic p. alatus doctor sua bona vita & exemplo faciet dulcem doctrinam, quam is populus eam pro amara reputet. Et quemadmodum prælati debent esse sal terræ vt alios doctrina bonoque exemplo saliant: ita eodem modo Christus sui exemplum comminuens, vt laboribus nostris saporem immitteret. Cum venit Eliseus Hierico dixerunt ei viri ciuitatis. Ecce tu ipse optime nosti, sed aquæ pessimæ sunt, & misit salē in aquas & factæ sunt dulces. Hoc autē modo duo mala in orbe erāt ante Christi redemptoris nostri aduentū. Alterū q; labores & tribulationes amare

Ro. 7.

4. Ro. 4.

amarz videbant. Alterum quod erat in terris maxima fames & sterilitas. Sterilitati nec Eliseus, nec et Christus remediū adhibuit: vult, ut famem Dei, desideriumque cœli patiamur. Imo ut cœlestia amemus, in terris nobis famen iniicit, ut aīa nostra nusquam satietatē inueniat. Hoc

Psal. 16.

enim pacto cœlum ardentius desiderabit, ubi plene satiabitur, iuxta illud. Satiabor cum aqua. paruit gloria tua illud verò alterum malum, videlicet et aquarum amaritudinem sultulit, eas dulces reddens, vas quoddam nouum. n. accepit, & in illud sallem coniecit. Sic Deus assumens Virginē Mariam, tanquam nouum vas in ea filiū suum vnigenitum deposuit, qui verus est totius orbis terrarum sal. Hic sal cum ortus est, statim in aquas tribulationū coniectus fuit: plorans enim nudus exoritur frigoreque milleque aliis doloribus, & angoribus ira affectus, ut dicatur in Psalmo.

Psal. 69.

Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam. Quemadmodum sal in aqua comminuitur, eodem modo Christus laboribus passionisque sua se conterit iuxta illud Pauli.

Phil. 3.

Semenipsum exinanivit formam serui accipiens. Liquefactus est tanquam sal in aqua. Hinc procedit nostrorum laborum & passionum suauitas, sicut de aquis Hicrico, factum est: postea quam Eliseus salē in eas coniecit. Dominus Iesus cum doloribus suis tanquam sal se in aquas coniecit, vitæ mortis mortemque dulcem reddidit. Antequam hoc sal in aquas coniceretur pauci illis vtebantur in potum, quare paucissimi fuerunt in ueteri testamento martyres, uerum postea quam in eas tribulationum aquas amarissimas Christus Iesus uerus sal coniectus est, maxima exiit uirginum ad martirium confluentium multitudo. Sic beato Stephano fuerunt dulces lapides torrentis, crux beato Andreae, Agatha quoque ibat ad martirium quasi ad epulas inuitata. Vnde Dominus Paulus. Scitabunt enim Christi

Act. 7.

passiones in nobis: ita per Iesum abundat consolatio nostra. Sic de Apostolis ait noster Lucas in Actis, quod ibant gaudentes à conspectu concilii, quia digni habui sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. Sic denique omnes sancti

1. Cor. 1.

Martyres. Solent uiatores cum sitiunt, & per æstum iter faciunt, si nusquam aquam inuentūt nisi in aliqua palude turbidā & insipidā, ut eam bibere possint, quandoquidem aliā non inueniunt, illam per aliquem column, uel pannū trāsmittere, ut ita suauior & purior efficiat, & panni illius præsertim si aromatis, gariophyllis, cynamomo, & zinzibere infectus est. suauitatem erat. Eodem modo dolores, passionēs, cæteraque uitæ mala, quæ de se amara & insipida erant postea quam per Christum transierunt colata aromaticis eius diuinitatis odoribus, dulcia & suauia sunt, & ab omnibus maxima cum lætitiā & sapore potantur. Tu uerò nisi gustum percipis ex his aquis & tribulationibus, & si de illis murmurās & conquereris, sit, quia Deo non appropinquas, eius suauitatem doctrinæ, morumque integritatem diligenter attendens. Gustare & uidere (ait Dauid) quā suauis est Dominus. Si paulisper in gustu Dei immorari uelles, maximam suauitatem inuenires in omnib. illis rebus quas nunc pro insipidis & acerbis reputas. Vnde in Prouerbis habetur. Anima saturata calcabit fauam: & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet: Voluit itaque Christus tanquam sal terræ coniecere, & liquefacere se in aquis amaris tribulationum, & passionis, ut eas dulces redderet, nobis innatam famem relinquens, quam anima nostra assidue habet desiderans Deo cœlestique beatitudine satiari, ut hæc fames desideriumque gloriæ appetentiam animæ nostræ excitet, ut abiecto terræ & mundi amore omnem suam curam in Deo, cœloque constituat. Hoc idem uult etiam Christus, ut prælati qui locum eius in Ecclesia obtinent, faciant, uidelicet tanquam salce comminuant, operamque impendant ut

Act. 4.

quod dixit eis: Vos estis sal terræ, noscer autem Euangelista Lucas bonum est sal. Adeo adiuuat prælatum, doctorem uel prædicatorem bona de eo audientium opinio, ut in concione aspertingat etiam reprehensiones, quæ suapte natura omnibus odio sunt, libentissimo animo & pauertissimo audiant: si ut diximus bonam

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Matth. 5.

Psal. 33.

Pro. 27.

Matth. 5.

- obliviscat q̄s antea esset, quā esset sal coagulatus, in tali dignitate constitutus. Lucifer non habuit in memoria cum se in tāta dignitate uidit positum, q̄ erat creatura q̄dam de nihilo creata: & ideo suae perditionis causa fuit. Meminit dignitatis, & nō meminit essentiae a Deo datae.
- Gene. 2** Noluit Deus Adamū nisi de luto conficere, nec illud quidem de terreno paradiso sumpsit: ut cum se aliqui in aliquo honoris gradu uideret, meminisset qua de materia fuisset cōstitutus, nihilominus tamen Dei mandato inobediens est. Esaias. Assur uirga furoris mei, &c. Dixit autē Assur in fortitudine manus meae feci. At qm̄ minister Dei ab eo missus in illarum gentium ultionem superbiuit a Deo asperri-
- Gene. 3** mē punitus est, ut uidere poteris in decimo capitulo Esaias. Dauid autē quia in dignitate cōstitutus regia, eodem modo se extulit cōueniens. Propheta illi in memoriam adduxit, qd̄ antea rex crearet fuisset, dixitque ex parte Dei. Ego te unxi in regem super Israel, &c. Non habuit in memoria Saul se fuisse a Deo exaltatum de minima tribu Israel: & ita superbia se extulit, ut Deo non obediret, Amalech nolens occidere. Virgī cognoscatur uerus praelatus, a Domino Deo nostro salū comparat. Si homo literis dignitateque ornatus nasceret, nemini, q̄ est eius superbia, auscultalet: q̄ ne fieret uoluit Deus ut lūgens, & uisus, & mutus nasceret, ut humilitatem suam cognosceret. Iacob uidit scalam quandā, altera parte cōclū, altera terram tangentē. Sic praelatus, Ecclesiaeque minister, per quē quasi per scalam oēs ad cōclum scandunt, partem in cōclū contemplatione habere debet, secum perpendēs oīum dignitatum summitatem & perfectionem Deum esse: partem uerō animi sui in terra debet defigere, ut miseriam, exiguitatemque suā, cōgnoscat. Sic Paulus. Gratia Dei sum, id qd̄ sum. Ex huius rei autē obliuione multi apud plātos mala reperiuntur: habent. n. rationem sui famularumque suarū. Dei autē nec rōnem nec curam habent. Ionas sui supra modū rōnem habuit, nimisq̄ operam dedit, ne eius opinio apud hoīes derogaret: credens q̄ si Deus misericordia & pietate sua (qua septissime usus est) sententiam
- Esai. 10.**
- 2. Re. 12**
- 1. Re. 9.**
- 1. Re. 15**
- 1. Co. 15**
- Iona. 1.**

suam reuocasset, se uanum & mendacem habitum iri: quare quia hanc curā, rationemque nimiam suarum rerum habuit. Deique honoris oblitus est, omnia illi aduersa fuerunt. Heli ē quia maiorem habuit rationem filiorum suorum, quos supra modum deamabat, q̄ officii qd̄ prae- stare tenebatur, iniquus sacerdos habitus est. Et in Cantu scilicet Apertissimi, &c. Respondit. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, &c. Ut sibi prospiceret, Deo non aperit. Ideo uos estis sal. Mementote uos ex uobis nihil habere: nam quidquid boni habetis, a Domino Deo est. Ideo ne obliuiscamini rerum diuinarum: sed potius uestra omnia propter Deum relinquit.

¶ Quinto sal cum in uulnus cōiicitur aut imponitur, pruritu suo uulnus acerbatur, etiam si eius sanitati utilitatem afferat: parti tamen sanae integræ carnis non nocet, nec illam molestiam infert. Itā & eodem modo correptio doctrinaque prae- latus, aut praedicatoris non molestat nec fatigat eum qui sanus & integer est, sed iniquum tātummodo. Maximum igitur est indicium te esse malum quandoquidem de praedicatoris murmuris & queris, eo quod te reprehendit. O maximum malum. Sunt in animis hominum uulnera infixā adeo corrupta & putrefacta, ut saltem reprehensionis non patiantur. Vnde Paulus. Instabūt tempora penulosa, & erunt homines scipios amantes, &c. A ueritate quidem auditum auertent, ad tabulas autem conuertentur. Nolunt ueritatem audire, nolunt reprehensionē ferre: sed tanquam illi de quibus Esaias ait. Dicite nobis placentia. Sed iam huiusce- modi uulnere apud uos, mundum, cum in penus ruit in dies: quare etiam si sal tibi molestiam inferat, tamen uulnus uulneribus tuis est imponendus, quia & temporibus Christi mundus tam corruptus erat, ut diceret Christus. Vae uobis, qui estis sicut sepulchra dealbata, & Ioannes Baptista uocabat eos genimina viperarū. Nunc uerō cum multo corruptior est, & deterior: quid uultis dicam uobis, &c. Murmuratis quia reprehensio uos mace- rat & dolorem infert, sed uae uobis. Sapienter uidet, optimeque intelligit pre-

1. Reg. 2

Cant. 5

2. Ti. 4

Esai. 30.

Mat. 23

Matt. 5.

versa animæ laboratis valitudine? Si saperetis, cum audiretis aliquod cuiuspiam sacerdotis peccatū, lacrymas guttatim deberetis effundere: omne enim illud malum & incommodum in vestrum damnum & per iudicium recidit. Maximum est incommodū, & quod sicis oculis spectari non potest. Locus est omnis serpentum plenus omnibus incantatoribus qui eas cantare debuerant, morli manus curationi adhibere non possunt, prælati & religiosi, qui meriti populi flagitiis multo maioribus criminibus obruti vivunt. Scholasticus qui scientiarum expertus est multa audiendo & legendo, quotidianasque prælectiones in scholarum Gymnasiis, discens, doctus & peritus omnium facultatum evadere poterit. Verū qui postea quā doctus gradum attingit adhuc ignarus est, eorum quæ ramus inculeavit: quid remediū ut ea calleat, habebit nihil. Nam doctor creatus non poterit quasi scholasticus lectionibus interesse: & ita semper erit inscius. Eodem modo subditum iniquum prælatus corrigit, vitamque eius emendatam reddet: verū prælatus improbus cum à nemine corrigi possit, semper in improbitate sua manebit.

Observa autem quod non duxit si sal cōputruerit, aut humectatū fuerit, sed si sal evanuerit, aut insanient: quia grande periculum salis est à vanitate aut insanitia. Cum. n. prælati in gradu sint excelsi & videant se esse doctores populi & magistrōs ipsi se celsiorem se ostendunt, prælati scientia inflatos, & vanos, & fatuos, natura dignitatis loci homines vanos facere solent. Exemplum habemus in Lucifero, Pharaone, Nabuchodonosore, Saule, & Amanici: gratia Regis Assueri evanuit, in aliisque multis. Scientia etiam (ut Paulus dicit) inflat. Graue ergo periculum est si sal infatuatur. Sed nunc quid aliud videmus, nisi prælatos elatissimos & arrogantissimos? Hoc aut malum eo gravius est, quod putant ipsi bonum & licitum esse atque expediens, propter auctoritatem & decentiam status: atque ideo irreparabile malum, quia videtur eis ipsa seculi altitudo, & elatio, necessaria esse pontificiæ dignitati. Quomodo ergo medebimur ma-

Stel. in Luc. Tom. 2.

lo illi quod qui habet grande credit habere bonum? Insanus medicus manus renuit, quia cum insanus sit, sanum se esse putat, itaque nunquam curatur. Prædicatores his nunquam prosunt reprehensionibus suis, quia cum se iucis præditos existiment, officium suum iugiter præstare, si forte reprehendantur in aliqua re, quæritur, & in prædicatores tam hi, quam improbi clerici & episcopi audaciter invehuntur. Ego quidem mallet in deserto viperis, & scorpis prædicare, quā huiusmodi hominibus: qui cum vitam non emendent, persecutionibus suis prædicatorum doctrinā elevari, fructumque impediunt, in aliorum animabus faciendum. Primo libro Esdræ habetur, quod Artaxerxes Rex præcepit procuratori domus suæ ut daret ex thesauro suo Esdræ sacerdoti quantitatem quandā argenti, olei, tritici, sed sal præcepit ei ut daretur absque mensura. Sic prælati famulos, argentū, cibū, oīaq; parce & moderate impedere debent: saltem verò sine mensura. Exemplū bonæ vitæ, doctrinæ, & prædicationis effusissimè, sine vllaque mensura debet: eorum. n. debet esse maxima veritas & abundātia apud prælatos. Verū nūc multò aliter fit, apparatus, famulorū, equorum dapum & cōviviorum, nimium, sine ordine, sine limitatione, sine mensura, aut delectu: doctrinæ verò sanctorumque sermonū parum, multa parsimonia, & limitatione, adeo ut non paucis in locis sacra concio semel in anno tantummodo populo exhibeat. Præcipiebat Deus ut qui in aliquam servam deperiret, eam uxore duxurus, vestē illi detraheret, unguesque & capillos raderet. Sic & eodem modo & tu, ut cum Ecclesia verò matrimonio copulens, quæ de serva Christi redemptione libera effecta est: adverte te esse Episcopum, ut ei unguens, & capillos oīaque super sua, aurū, argentū & famulos, vestes, apparatus & vanitates eripias, eāque nūdā in uxore accipias. Quanquam nūc nemo an Episcopum more pœn, sed reddituum, auri, & argenti, & vestimentorū cōcurrentium causa: quare tam pauci modopii, sanctique prælati in Ecclesia Dei reperiuntur. Hi igitur insani tanquam sal infatuatus & evanescens nullo remedio, in infirmitate sua, & insanitia curari possunt:

1 Esd. 7

Deu. 22

Cor 3

Z

Quid

Quid igit de his fiet, quid boni huiusmodi poterit? Audi Dominum. Nec in terram nec in sterquilinum utide est, sed foras mitte tur. Vinū si corruptipatur acetum fiet, ex ueste bombycina aurita e leci fabricant. Equus mancus cisterne rotæ aligat, utique prædat ministerium, quoniam etiam & mortui eorum utile est. Elefantorumque ossa conducunt. Verum sal postea quâ corruptus est prorsus inutilis redditur, & ad nihilum ualeat. Nihil est inutilius minimo rursus, momentū, quā in sal corruptus & euandens. Ita qñ si est deterius aut inutilius malo prælato. Nō mihi satis perspicuū est, quæ causa sit, ut talis prælatus a terra su-

Si suoditis malus est, unica tāmummodo anima deperit, uerum si prælatus est malus, ipse cum aliis quam plurimis qui malo eius exemplo scandalizantur intereat. Quare nihil est deterius inprobo prælato, aut inutilius. Si quinquaginta suū terga forte cōparaueris, tribus nem salis ad ea salienda simul emptis modijs, & accide in talem non recte naturam suam in illis saluendis ostēdere, ut salis defectu corruptantur, & in sterquilinū mittantur, quæ ro, quid anisilum est? non saliente tale? Facta est tāuimodo iactura istum aut quatuor aureoru, quibus sal emptus est? minime, multo enim maior tuit iactura. Corrupta enim sunt, quinquaginta terga suum, quæ plus centum aureis emuntur. Ita prælato malo existente plura amittuntur, quā si tantummodo prælatus iacturam faceret: nā q̃ subditos suos à corruptione nō præseruauit bonis exemplis & moribus, ipse in infernū descendet mille animas secum damnatas ducens: ut cū in pēna sequantur ducem, quem in uitis malisq̃ moribus prælatu imitatus sunt. Quare aduertendum est, quod eode modo, quo Episcopi arrogātes & superbi maxima famuloru caterua stupant, uicatum incedunt in infernū nullo minori turba uissequente damnatorum qui ignorāter, & ex leuēctū doctrinæ peccauerunt, mittentur. sequētibz cognatis, uicissimilms, quibus multa dum uiuerent indignis beneficiis ecclesiastica abutēda permiserūt, nunc uicissimilms & inopie relique famulatus

penuria, quæ se prostituerunt, cum à prelati in uirtute & pudicitia, earū egestate subleuata possēt, &c. q̃ Maxima igitur turba huiusmodi prelatos cōlectabimur. Attēde igitur quatenus multarū animarū ratione, & de re aliosque uite tuæ doctrina & exemplo saluare, & meliores facere. Cū ergo hoc ita sit, quis est tā mentis inops, ut prælaturæ dignitatē cōcupiscat? Quis est qui aliis imperare uelit? Diuus Bernardus etsi sanctissimus esset, subitoque religiosissimos atque optimos haberet, nihilominus tamē labores suos deplorabat dicēs in quodam aduētus sermone. Hec mihi quis uos sanguinis Christi mihi commissum est.

Quid uero? si prælati sunt qui Christi q̃ pro illis effusus est: & ita prælati sunt, qui sunt salis in terrā, ut treum Christi plenū sanguine, in cruce suā summa diligentia custodires; nonnē illud maxime reuerentia seruare, & de corpore contremiscere ne aliqua gutta in terram deiciatur, sed etiam appropinquare. Attēde igitur prælati, si sum non uitreum, sed carneum, fragile & corruptibile. Vas uitreum si à nemine tā-

igitur illas animas quæ sanguine Christi empiæ sunt, tibi commendari, quæ cū sint fragilibus uasis inclusæ adeo, ut nō minime etiam tangente nullo uulnere aut ictu suapte natura corrumpantur, maximum tibi est curam habere. Attēde igitur illas animas quæ sanguine Christi empiæ sunt, tibi commendari, quæ cū sint fragilibus uasis inclusæ adeo, ut nō minime etiam tangente nullo uulnere aut ictu suapte natura corrumpantur, maximum tibi est curam habere. Attēde igitur illas animas quæ sanguine Christi empiæ sunt, tibi commendari, quæ cū sint fragilibus uasis inclusæ adeo, ut nō minime etiam tangente nullo uulnere aut ictu suapte natura corrumpantur, maximum tibi est curam habere.

Ret. ser. 3. aduēti.

2.C04.

alla

Gen. 37. illa minima voluptatis momenta cum illo uellet manere pastor; factus equus habitum deponere non dubitaret? Pastorem uita, admodum est laboriosa, & ita Iacob, qui pastor erat depicta est. Sic notat, i. q. urgebar gelu, somnus fugiebat ob oculis meis. Quamplurimi ut ab hominibus dominationis nomine appellentur, ob exiguasque mundi delicias officium pastoris laboriosissimum sibi comparant: uide igitur qualem habeas obligationem: teneris enim esse omnibus alijs pfectior, eo quod omnes oculos in te cōuersos habent, actionesque tuas obseruant: peccataque hominum priuatorum & uulgarium sunt quasi quædam in pede aut manu note quæ facilius occurrunt pedanti. Prælatorum uerò crimina tanquam stigmata ori iniusta ab omnibus non conspici non possunt. Sed de his satis. Iam ultimum uerbum huius capitis audiamus. Qui habet aures audiendi audiat. Loquebatur Christus de prælati Ecclesiæ, qui ferè nunquam corriguntur, sed potius indignantur aduersus prædicatores, eos arguentes, ideo dicit, ut audiant. Rari enim sunt inter ipsos, qui quamuis habeant aures applicent illas ad audiendum uerbum Dei, nam putant omnia scire, & quod ab omnibus tanquam dii sunt adorandi. Ideo propter raritatem dicit, qui habet aures audiendi. Habent aures mentis, sed non ad audiendum Spiritus sancti uocem, ut faciant mandata eius. Sed iam nunc ad explanationem capitis decimiquinti accedamus.

CAPVT XV.

Perpendens D. Paulus causas quare Dominus i. ostendit Christus in tantam humilitatem & abiectionem in mundum uenerit, potissimam ait fuisse remedium, salutemque omnium peccatorum. Christus inquit, Iesus uenit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Nam nisi Adamus peccasset, quamquam Christus ad extollendam humanitatem, illamque præmio prædestinationis æternæ beatam nihilominus erat venturus, & ut ope

ribus nostris vigorem daret: tamen in carne passibilis non descenderet nec tanta abiectione, varijs frigoribus, sitis, inedie, æstus, & mortis aliorumque incommodorum supplicij obnoxius. Omnes enim hi labores, quibus Christus dum uiveret esset affectus, medicinæ presentissimæque plagarum & peccatorum nostrorum fomenta, extiterunt quod si nulla fuissent peccata, opus non esset, ut Christus tantis miserijs se subiceret. Unde beatus Augustinus. Tolle morbos, & tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ. Et ideo quia homo peccauerat ex pediebat, ut Christus quasi medicus, malorumque nostrorum reparator descenderet. Et ideo ait ipse. Non ueni uocare iustos, sed peccatores. Et iterum. Venit filius hominis saluum facere quod perierat. Esaias quoque de Messia prophetans ait. Ad annuncianum mansuetus misit me, ut me deretur contritis corde. Quæ uerba in superioribus Euangelista noster Lucas narrat, quod de se ipso fuerant pronuntiata. Hoc erat Christi officium, quod Christus exercebat, & ad quod exercebam in mundum uenit. Accedit enim ad paralyticum ante omnia quæ diximus, & dicit. Remittuntur tibi peccata tua. Magdalene etiam dixit. Remittuntur tibi peccata tua. Etiam paralytico, qui erat in pectore, manens, que ad terram, a. inque quæ in pectore conuulsi. Videntes igitur publicani & peccatores maximè, quod ex diuina Saluatoris nostri prædicatione commodum perciperent, illaque regalia præcordia quibus omnes peccatores suscipiebat, considerantes exuimque benignitatem & amorem, quo medicus ille celestis infirmitatibus medebatur, peccataque remittebat, allesti, adductique tanta bonitate, suauitate & dulcedine, cum quocunque iret insequerantur, ut salutis ueræ uia dirigerentur. Hoc est, quod sanctus noster Euangelista ait. [Erant autem ei appropinquantes publicani & peccatores.] Cui taurus carere, quo detinetur solutus in forum, uel in arenam uel maxima erumpit nemo propius accedere audet: qui uerò prope taurum sunt retorquente tauro caput, statim maximo terris pauore fugiunt, in vallumque, seu quæcunque alia repectacula se conuolunt, ut vim incendentis, Z a tauri

Au ser. 9. de ver. bis.

Apost.

Matt. 9.

Luc. 19

Esai. 61

Luc. 4.

Mat. 9

Luc. 7.

Ioan. 5.

Ioan. 8.

1. Ti. 1.

phoro totisque virtutibus fatis dedit. Peccandis Christus dñs noster gloriæ Rex, à summa colorum sede in terram vt peccatores venetur: & ne venanda terreat aialia, colorem cāpi indutur. Nā vt ait Apo-
Phil. 2. stolus uenit in similitudinem carnis peccati, & habitu inuentus, vt homo. Venit in habitu peccatoris, & forma peccatoris, non abest fugi & peccare. In quibus quamplurimi, operibus pietatis & misericordiae dedit, constituit dñs in quadā statione seu limite Abrahamum quendam, qui eos venetur: est. n. h. mōi venator talibus feris capiendis aptior, qui eo peruenientes elemosynis piisque operibus saluentur. Præterea quia sunt nonnulli seruatores, pœnitentes, amatoresq; solitudinis, in alia statione Ioānem Baptistam locat, ut pœnitentia sua & cilicio illius generis peccatores lucretur. Ita circūcirca vniuersum montem alius quamplurimis famulis obsedit, qui pro diuersitate locorum, ingeniorumque suorum & viriū variis modis virtutis operam nauantes, variis morib. homines caperet, vt vnusquisque iuxta naturam suā facilius saluaret. Sed princeps Christus Iesus frequentissimo in loco sedet, quo plures feræ deueniunt homines, & qui dum in huius vitæ salubris lustrisq; vagantur, non iniuria ferarum nomen sortiuntur. Sedet igitur dñs, excubatq; in illa frequentissima statione, mediocritatis videlicet: nam nec Ioannis Baptistæ austeritatem viuendi in exterioribus actionibus corporis delegit, quia in deserto plus quadraginta diebus non est moratus: nec nimiam aliorum sanctorum hominum mollem & delicatam nimis vrbānitatem admisit: sed agens, conuersansque cum peccatoribus cum illis discumbebat, & ambulabat, vt eorum animas Deo lucraretur. Hæc est causa quare doctores dicunt, Christum communiorē vitam elegisse, videlicet vt plures peccatores venaretur doctrinæ suæ facilitate. Nam si D. Paulus dicebat, omnia factus sum omnibus, vt omnes ad me traham: quanto melius hoc præstare posset Christus? posuit se in loco communi, & in statione, qua plurimæ feræ transire solerent: & ita cum videbis circūseptum vndique publicanis & peccato-
 Stel. in Luc. Tom. 2.

toribus, omnes ad eius scilicet & illuc concurrentes in manus illius incidunt, & ita interficit dominus in illis omne id quod est mundus, aut caro, aut peccatū, vt Christus viuant veram gratiæ vitam. Ex omnibus officiis nullum maiorem patientiam postulat, quā venatio. Opus est enim, vt patientiam habeas, nec te tadeat, expectandi quantūque feræ cessationem faciant: nam si testinas tempusque idoneum capiendi expectare non vis, nihil vnquam uenabere si perseveras, manesque expectans donec fera irrumpat cum minimè reberis, tenebitur fera, cum tu iam tēdio affectus desperare uenationem ceperis. Quæ lingua satis explicare posset Dei patientiam, qua conuersionem peccatoris expectat, unum aut alterum annum, tertium aut etiam plures clamans, uocans, inspirans, diuersisque modis alius peccatores ad se aliciens? Immensa est igitur Dei patientia, quæ erga homines utitur. Nullus uenator est, qui diutius uenando expectet, quā Christus peccatores expectat. An diuitias bonitatis eius & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducat? Secundum autem

Rom. 2.

¶ Videntes itaque publicani & peccatores hanc benignitatem, erant ei appropinquant. Appropinquemus et & nos ad Christum, horum exemplo, qui tā longè recessimus ab eo per peccata, sicut admonet Esaias dicens. Quærite dominum Esai. 55. dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Iacobus quoque Apostolus Iaco. 4. hoc idem suadet dicens: Appropinquate
 Z 3 Deo,

tantò magis Deus cum sit immobilis sit ei propinquus. Sic isti publicani & peccatores Iesum querebant poenitentes, & ei appropinquabant non tantum illi in gressu corporis sequentes, sed etiam per penitentiam, & dilectionem appropinquantes.

¶ Porro isti publicani, qui fuerint iam sæpè diximus, quod erant illi, qui publica vectigalia cogebant. Veluti còductores, portitores, publicani, quætores & affines regum ministri, qui communiter apud populum infames & abiecti reputabantur. Non quod omnino hæc ministeria de se sint illicita (vetum enim non est, conducere, aut recuperare, vel cogere regia vectigalia) sed quia, vt plurimū, qui in huiusmodi negotiationibus versantur, homines sunt tyranni, crassique consciētiz: vnde ea munera & officia quæ de se illicita non sunt, malitia eorum, qui ea obtinent, infamia reddūtur. Vide igitur, quā tum debeas optimum vitæ cursum tenere, officiumque tuum iustè administrare: ne infamia tua officium tuum in honestes, & infames. Verum tu, q. prælatus, monachus, aut clericus es, malo viuendi exēplo inhonestas & infamas officium, quod habes perfectionis. Nullus est status quā tumus sanctus & perfectus sit, cuius auctoritas non magna ex parte minuat si hominibus male moratis sit commissus.

Quis est status Christianismi dignitatis aliorum? Hic tamen impune ab Ethnicis & infidelibus, ob malam Christianorum uitā & mores vituperatur & contemnitur: nam vt Diuus Chrysostomus ait, viden-

Chry. tes mala opera Christianorum infideles hom. 10. in oper. stanorum, nunquam sustineret eos, qui impe. Mat. Mat. blasphematur per vos inter gentes. Corin. Ro. 2. thios quoque admonet dicens, Adiuuan- 2. Cor. 6. tes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, &c. nemini dantes vilam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum. Ne impiè viuatis, ne vestra vitæ impietate sanctissimum Christianissimum infamatis: infamque infidelibus prabeatis, vt Christianos parui faciant.

Necm. 5 Quapropter Necmias Iudæos reprehen-

dens ait, Quare non in timore Dei ambulatis, ne exprobreretur vobis à gentibus illud Psalmi. In Ecclesijs benedicam te Domine. Itaque ministeria, publicanæque magistratus reipub. olim infames, & abiecti reputabantur, eò quod ab iniquis hominibus gerebantur: vnde etiam publicani infames & peccatores putabantur. Hi tamen alique huiusmodi homines licet maximis criminibus immeriti essent, moti & inuati Christi doctrina, proprias domos familiasque deferentes Christum querebant, vt Christo in omnibus auscultarent. Ideo de istis publicanis & peccatoribus qui Christo appropinquabant, subdit Euangelista.

[Vt audirent illum.] Verbum Christi traxit illos, sicut pisces capiuntur hamo. Hoc primum argumentum est diuinæ gratiæ, quod peccatores suæ gratiæ præuenit, & vocat, & etiam trahit dum adhuc in peccato sunt, imò certissimum signum diuinæ gratiæ est, quod nondum cessat nos verbo suo vocare & trahere. Non igitur ulli peccatorum desperandum quā diu adhuc nos vocat Deus, nisi enim misereri nostri veller, non vocaret nos & traheret verbo suo.

¶ Obserua autem, quod non omnes querunt Christum, vt cupiant ab eo discere, & audire, sed sicut Iudas appropinquauit, ut osculo traderet illi, sic multi appropinquant ad Christum, nō vt discant, sed vt tradant: & sicut Iudæi, qui sæpè accedebant ad Christum, non vt audirent, & discerent ab eo, sed ut caperent eum in sermone. Isti autem recta intentione audiebant verbum eius, & ideo conuertebantur. Docemur simplici oculo accedere ad audiendum sermonem: nam sicut gladius rectus non intrat in vaginam curuam, sic gladius verbi Dei penetrabilior omni gladio ancipiti non intrabit in animam malucolam, nec Dei sapientia habitabit in corpore subdito peccatis. Erat etiam Christi doctrina eibus suauissimum atque maximæque nutritionis, & accedebant illi sicut famelici ad porrigentē cibum, ita letabantur Christum insectantes eius sermone, ut cibo uitæ. Ab eo enim nusquā recedebant Phariseorum murmura-

Z 4 uoces

tiones contemnescentes, quandoque magis Christum audiebant, maiori audiendi desiderio capiebantur. Hoc est enim maximū inter cibum animæ & corporis discrimen, nam cibum corporis cum esurimus optamus, postea verò quā satiati sumus fastidimus: at cibum animæ cum semper satiet nunquam fastidium parit, & quod diutius sumitur & frequenter, suauior & delectabilior est.

¶ Obserua etiam quam efficax fuerit Christi sermo, quo tanti ac tales peccatores adducti sint in veram vitæ emendam morumque correctionem. Bonum testimonium dederūt de hoc illi, qui dicebāt.

Ioan. 7. Nunquam sic locutus est homo Et rursus

Ioan. 6. ille qui ait, Quo ibimus? verba vitæ ha-

Ric. 23. bes. Hinc Dominus ipse per Hieremianum

loquitur dicens, Nunquid nō verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petras? Sed vnum hic maximē aduertendum esse censeo. Nam cū verba Christi tam egregius, tamq; efficax essent animæ cibus, vt post se publicanos & peccatores traherent, nihilominus tñ Pharisæi illis audiendis non conuertebantur, sed potius deteriores fiebant: de Christo, deque eius concionibus sacris murmurantes. Pharisæi & publicani omnes peccatores erant: hoc tñ intercedente discrimine, quod publicani publici, Pharisæi vero occulti erant peccatores: nam exterius iusti ac sancti videbantur, cum intus inuidia,

superbia, & ambitione, & ceteris vitæ malis, quæ non sunt in iustis, occupati essent.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

misericordi Deus, sapē permittit, vt occulta peccata publicentur: vt peccator confusus, & erubescens, infamia & ignominia peccati ad eum conuertatur. Quapropter

Dauid in psalmo ait, Imple facies eorum ignominia, & quærēt nomen tuū. Mauult enim Deus vt cum paruo opinionis tuz

impendio salueris: quam vt secretò concubinam habeas, & sub prætextu pudicitæ apud homines viuens, postea in infernum mittaris. Quot sunt qui credentes se omnem vitam suam secreta peccata sua

habitueros: postea tamen criminibus publicatis & punitis, ipsi auctores in carcerem coniecti ad Deum penitentes conuersi sunt? Pharisæi tanquam secreti peccatores in peccatis suis manebant: at publicani veluti publicè peccantes, ad au-

diuersionem suam conuertebantur. Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

¶ Hinc etiam videtur, quod Pharisæi, qui se iustos & sanctos putabant, non minus a peccatis occupati essent, quam publicani.

Psal. 8.

Sapientia

de 11

Augu-
stinus
de ciuitate
dei lib.
viii

2. Re-
g. 11.
c. 12.

perfectiores esse debuerant.

Aug. de
verb. su
p. Matt.
1. c. 15.

¶ Obserua secundò quam sint homines de rebus arduis, magnique agentes, linguis detractorum & murmuratorum subiecti. Vnde Dñus Hieronymus in secundo prologo super librum Iob, inquit, Si scellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, &c. Sed qui munera ardua exercet multorum detractoribus sunt obnoxii. Lege Augustinum. Sic Reges, prelati, & magnates murmuratoribus subiecti sunt. Sic Christus habebat prestantissimum officium, videlicet peccata remittendi, quod sublimius erat, quam celum ac terram de nihilo creauisse: quomodo igitur effigere posset murmuratorum linguas? Murmurabant igitur scribæ & Pharisei quia erant legis doctores alique qui eximia sanctitatem & perfectionem ostendebant: quorum detractio non parui facienda erat. Nam cum detractores ignari & imperiti sunt, pro nihilo est ducenda eorum reprehensio, nam ineptus, si dicas Deum esse trinum & unum autumat te in aliquid quam heresum esse delapsum: quare nihil æstimanda est ineptiorum murmuratio. Nec magis debes æstimare si de te detrahant homines imperiti: verba enim hominum iniuste uiuentium nullam habent auctoritatem, omnes enim qui illum audiunt, quæcumque dicunt ex effectu, non iudicio dicere credunt. Verumtamen quando de te sapientes, & qui sancti putantur, murmurant, ut mendum est: cogunt enim vulgus, ut credat suæ sanctitati & opinioni. Partim parum quod sapientes & literati sunt, nota illos dicere credunt: partim quia sancti, homines qui iusti reputantur, longè ab eorum linguis malitiam & mendacium abesse opinantur. Quibus adiunctis adeo confirmata & corroborata redditur illorum detractio, ut omnes illorum verba oraculo paria iudicent. Tales erant Pharisei & Scribæ qui murmurabant contra Christum: nam Pharisei æstimabantur sancti, & scribæ erant viri in lege doctissimi. Sed quid murmurabant audiamus. Dicebāt enim: [Hic peccatores recipit & manducat cum illis.]

Hoc autem quod hi dicebant, ut Christum vituperarent, in maiorem gloriam & honorem Christi redundat: nam dum

dicunt Christum peccatores benigniter recipere, saluatoris excellētiā inuunt, qui neminem quantumuis malum & peccatum non recipit. Moses saluator fuit populi Israel, verum non tam perfectus, ut peccatores ad se reciperet: imo manum suam in mare tendens Dei inimicos in aquis rubri maris suffocauit. Præterea cum populum Israel vidit vitulum fabricasse ad adorandum, rediens tabulas confregit, iniquitatemque edidit in illos peccatores stragem. Item Iosue saluator fuit (hoc enim erat nomen eius & officium) sed occidit peccatores, qui erant in terra promissionis, Iosue 10. & reges, qui possidebant eam occidit. Achæ etiam qui peccauit furando de anathemate Ierico lapidari iussit. Item hi duo iusti Iosue 7. fouebant bonos, puniebant malos. Sed felix beatusque, saluator noster Iesus Christus, discipulos suos ita fouet & amplectitur, ut etiam peccatores recipiat nedum occidat. Inter oia Christi mysteria, quæ fidei nostram extollunt, potissimum est illud arcanum quo peccatorum remissio nem credimus, & quo speramus nos quantumuis peccatores pie & benigniter à Deo recipimus. Quod si non noscimus nobis omnia quæ credimus, nisi veniēte spem haberemus? Si iniquitates obseruaueris domine domine, quis sustinebit? Sequitur. Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinuit te Domine. Vnde Beatus Augustinus in ea verba Pauli, Iustificati gratis, per gratiam ipsius: si Deus (inquit, non reciperet confugientes ad se esset in eo iniquitas. Si Deus peccatoribus non indulgeret, quid esset de Adam & Eva? quid de Aaron, Dauide, Petro, Paulo, Mattheo, & aliis innumerabilibus. Nullus istorum regnum celorum intraret: & ex omni humano genere, Christus Dominus noster tantummodo, beatissimæque eius mater Virgo Maria, qui innocentes suam salutem meriti. Quod si non desset sacramenta à Christo instituta: si illis veniam peccatorum nostrorum non impetraremus? Nisi Deus nos reciperet, cum ad Deum cōuerteremur, multo peior esset uiuentium hominum status quam illorum mortuorum qui in inferno æternis suppliciis torquentur quantum ad hoc. Nam damnati in inferno, quanquam pec-

Ps. 129.

Rom. 3.

ant

rāt à patre, videlicet quærere salutem ho-
 minum peccatorum De hoc autem inur-
 murare esset, ac si quis murmuraret con-
 tra solem, eo quā radios suos & calorem
 quibus omnia crescunt, & fructificant dif-
 fundit super terram, & si murmuraret quod
 de aliquo quia quærit opes suas perditas.
 Quid de aliquo murmuraret ea quæ ami-
 serat quærente non esset insanus? Hic vi-
 tur peccatores cum sint res Christi fa-
 milias, viciniasque ipsius quasi in floribus
 celestibus, & in Christo eisque bona quæ-
 rit, tanquam bona sua: quare igitur mur-
 muratis Pharisei? Nam si dicitis illos esse
 peccatores, eo ipso debent maiori in-
 dulgentia & lenitate tractari. Aegrotus
 plus indiget deliciis quam valens, molle
 & lecto suauioribusque cibis ita & eo-
 dem modo hi quia peccatores sunt, & in-
 firmi debeat esse mollius & lenius trahi-
 ti. Quod si dicatis infamiam esse cum infa-
 mibus agere, & Christum cum illis agendo
 se perderet hæc ratio parum valet. Domi-
 nus enim noster Christus peccatorū socie-
 tate, non modo non deprauaretur, verū
 è contrario peccatores Christi societate
 iusti fierent. In cuius cōfirmationem ani-
 maduertite quam mutationem vitæ mo-
 rūque suorum fecerint Matthæus. Zachæus,
 Magdalenæ, Samaritana, Regulus,
 eo quod ad Christū appropinquauerunt
 eius doctrinæ obediētes. Qui imperfectus
 est, & in virtute nondū cōsummat-
 us, restit indicat si malorū cōsuetudinē

EXO. 23. deurent. Sic in Exodo habet q̄ dixit Deus Non inies sēdus cum eis, ne forte peccare te faciant in me. Hoc dixit Deus quia Iudei idolatrię dediti erant: vt potē in Aegypto educati: quare volebat dominus ne amicitiam cum gentilibus vicinis suis haberent, ne idola colere adducerentur. Et ita dicunt sancti, quod primi qui populum israelitico reuertere coegerunt & illum ad conflandum & adorandū vitulū compulerunt, fuerunt illi denuo cōuerſi qui cū Iudeis ab Aegypto venerunt. **EXO. 32** Quetiā si ad verum Deum Israel conuerſi essent miraculis mirabilibūsq̄ Dei inspectis, quę in Aegypto fecit, tamen quā à pueritia vsq̄ue sua, Idola serui erant, in idololatriā quę illa educati fuerant, parua sumpta occasione in pristinos mores re-

cidebant . De hoc optimum est exemplū in collationibus christianis . Christus cum Coll. 24 peccatoribus versabatur , nullo incōmodo . c. 8. do ob suam eximiam perfectionē , & q̄ a miranda multa faciebat : ideo qui voluerit cū iniquis versari & nullo officii in cōmodo ex eorum consuetudine , opus est ut sit eiusmodi vir , qui miracula faciat , aut facere possit . Bonum est malorum cōsuetudinē effluere , ne mali eorū mores nobis officiāt . Verum Christus quia erat a se perfectus , ut nō in eo totulum incōmodo inuaderet ex malorū consuetudine , imo etiā illos bonos redderet , maxima pietate & charitate perfungebatur cum huiusmodi peccatoribus agēdo . Medicus ægrotatē per pulsatē inquit venā cunctās facilius illum sanare potest . Tot eam per æquilibrium transiens non inquinatur . Sic Christus cum peccatoribus communicās eos sanat : & quasi Sol inter illos versatus non inquinatur . ¶ Præterea si verū sit cū venisimum quod Paulus ait , quod Deus vult omnes homines saluos fieri , ut 1. Tim 2. netur eos recipere veniētes ad se : oēs . n. ad beatitudinem creauit , & etiā reprobos : quod si dñantur , non Dei voluntate , sed ex propria malicia , & voluntate mala dñantur . Figulus vasa , quæ facit non ea facit , vt fragantur , sed vt homines illis utantur eā si optimē scit , illa aliquando fragantū in : tñ eius intentū est ea facere , vt homines eorū vsum habeant . Sic Deus quāuis sciverit , Iudam esse dñandum , non tñ creauit illum ad gehennam , sed ad beatitudinem : & voluit vt saluaretur , dans illi oīa media necessaria ad salutem consequendam . Itaq̄ cū Deus vult omnes homines saluos fieri , tenetur eos recipere , quāuis sint peccatores , quia illos creauit ad salutem utitur . Hoc cū Christus pergit hos tantis itineribus , & laboribus fatigatus vestigare , ad hoc de cælo venit vt peccatores saluos faceret : quomodo uenientes ad se non recipiet ?

¶ Ex parte etiam Pharisæorum iniqua erat hæc murmuratio: quia non ex zelo iustitiæ movebâtur, sed ex odio & ex mala voluntate. In peccatore enim tua consideranda sunt: videlicet, natura peccatû, & poenitentia. Naturæ compatiendum est, & poenitentia peccatum odio habendum, & poenitentia gauden-

- gaud. Iam isti vero hy... turam neque priam cōsiderabant in peccatoribus, sed solum peccatum. Non meminere illos hoies esse, nō videbant, vt illi iam sese corrigerent, & vitam in melius commutaret: sed id solum quod peccabant, respiciebant. Præterea iustos se ipsos existimabant, alios contēnentes: cōtra
- Apoc. 3.** quos scriptura ait: Dicis quod diues sum & nullus egeo: & nescis qđ tu es miseri, & miserabilis & pauper, & cæcus & nudus. Docet nos hoc murmur Pharisæorum ne quis suæ probitati fidat: secundo ne peccatores contemnamus. Quis enim scit si
- Ioc. 2.** conuertatur & viuat? Tu quis es, qui iudi
- Rom. 14** cas alienum seruum? Neminem contemnas: nescis enim quid Deus de proximo tuo statuerit. quare neminem quantumuis iniustum cōspicere debes, nescis enim quem sit finem habiturus. Qui hodie malus est, cras bonus esse potest. Quis crederet latronem, qui omnem vitam suā prædando transegit, cum vitæ finem factum, vt à Saluatore in gloriam perducti mereretur? Si annum ante interfuisset, tā fixicem finem amississet.
- ¶ Quis aliquo in numero cōplurimos peccatores habendos censeret, aut putaret illos vnquam reuirturos, qui postea tamen sanctissimi euaserunt? Neminem alium contemnat etsi peccator sit, potest enim sanctus euadere: manus enim Domini (vt Esaias ait) non est abbreviata.
- Esa. 59.** Ideo tu, nec intendere nec velle debes, vt eius gratia exhauriatur, nec diuinam clementiam vilo termino aut limite definiat. Si proximus tuus peccat, audi Apostolum dicentem. Oēs alii aliorū membra sumus & iuxta legē naturæ par est, vt membris membris...
- 1. Co. 10** pati, & misericordia moueri debes, quam indignari, vt Pharisæi isti indignabātur, ut ab omni sanctitate & virtute alieni.
- ¶ Docet tertio locus iste pharisæicā fugere murmurationem. Quærebat egrogus Psaltes dicens: Quis est homo qui vult vitā, & diligit dies bonos? Et qđ oēs
- Psal. 33.** hoc peccatum...
- Prohibe linguam tuā à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Nō fecit Deus linguam duram & ossicam sed carneam & mollem. Voluit. n. vt verba tua molia &

suauia, non aspera aut dura forent. Accerime puniuit Dñs murmuratores: adeo vt Moisi dixerit. Oēs qui murmurastis cōtra me, non habitabitis terram super quā leuaui manum meam. Quare ex lecentis milibus hominum qui de Aegypto exierunt, duo tantummodo ingressi sunt terram promissionis. Vnde secundum veritatem in terram cœlestem nobis promissam, non intrabunt murmuratores. Docet quartò locus iste quod quamuis peccator maximus sis, ne diffidas de eius misericordia, quandoquidem Deus peccatores suscipit.

¶ Aduerte tamen qđ non omnes, sed illos tantum suscipit peccatores qui pœnitent. Pœnitentia enim sola est, per quam peccator in gratiam redit: quare si tibi placet, quod Christus peccatores suscipit, placeat etiam tibi quod pœnitentiā vult: imo scito quod neminem suscipere vult nisi pœnitentiam agentem. Pœnitentes peccatores appropinquabant, tu autem manens in complacentia peccati, quotidie elongaris à Deo. Si fugis peccata, gaudes, cum audis quod Christus recipit peccatores, & manducat cum illis magnam consolationem tibi asserre debet hæc verba. Ideo habetur in Leuitico, quod in loco vbi iugulabantur holocausta, ibi etiā hostia pro peccato. Vide quanta sit benedictio...

¶ Et nota quod in Leuitico dicitur, illud quod soli Deo offertur: ibi etiam hostia pro peccato immolari iubetur. Vnde colligitur, quod peccator pœnitens sociatur cum his quæ pertinent ad Deum: ibi enim immolatur hostia pro peccato, vbi offertur hostia Deo. Hinc videre poteris, quanta sit inter Deum, & contrarium peccatorem, etiam si in illianitas. In suo sacrificio, sacrificium peccatoris est: quia cum peccatoribus Christus sedet, & comedit. Sed si in peccatis manens: scito Christum huiusmodi peccatores non recipere, sed in extremo iudicio illis dicet. Discedite a me qui operamini iniquitatem. Ideo infernus ait, gaudiū fiet in celo super vno peccatore pœnitente...

¶ Et nota quod in Leuitico dicitur, illud quod soli Deo offertur: ibi etiam hostia pro peccato immolari iubetur. Vnde colligitur, quod peccator pœnitens sociatur cum his quæ pertinent ad Deum: ibi enim immolatur hostia pro peccato, vbi offertur hostia Deo. Hinc videre poteris, quanta sit inter Deum, & contrarium peccatorem, etiam si in illianitas. In suo sacrificio, sacrificium peccatoris est: quia cum peccatoribus Christus sedet, & comedit. Sed si in peccatis manens: scito Christum huiusmodi peccatores non recipere, sed in extremo iudicio illis dicet. Discedite a me qui operamini iniquitatem. Ideo infernus ait, gaudiū fiet in celo super vno peccatore pœnitente...

Leui. 7.

Mar. 7.
Luc. 19.

Et ait ad illos parabolam istam, dicēs, Vide Christi clementiam, atque modestiam qua humiliter & modestè adoritur eos, & docet ut sanarentur: poterat enim eos vocare superbos, & quod ipsi erant peccatores & non publicani, qui quini fuerint antea peccatores tam per potentiam in erant coarctati. Probat illi parabolam ratione respondere eis, & modestè loqui. Docemur tunc mires esse cum a meritis non ut inquit Sapientis, sermo non instrangitram, Parado autem talis est. [Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdidit unam ex illis, nonne dimittet nonaginta nouè in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat donec inueniat eam? Si pastor tãto amore persequitur oves suas quas non erant, quod illi plus curæ est de vna perdita, & errabunda, quam nonaginta nouè incolumibus, maiorique afficitur gaudio propter vnam quæ nouiter inuentam quàm propter totum gregem: quid murmuratis si ego quæ natura bonus sum, solertius sim, ne pereant oves amissæ? Nunquid pastor singulari aut occidit ouem perditam? Certe non, imò lassata, humeris suis imponit. Hoc autem innotum esse, dicere non potestis, & quod male faciat pastor, ergo multo minus de me potestis murmurare, ed quod oves perditas quero, & recipio peccatores, & mado, & gaudeo in eorum conuersatione, cum multo præstantiores sint animæ rationales quàm oves. Si ergo pro inuentione ouis perditæ gaudendum est pro peccatore multo magis penitentiam agente. Et si de pastore ouem trahente & gaudente non murmuratis: multo minus debetis murmurare contra me qui peccatores recipio, & cum illis conuersor, & gaudeo. Hoc voluit Christus hac similitudine insinuare. Quapropter mirari satis non possum, quare adeo de vana erant aliqui per nonaginta nouem oves in terra, non in Angelos intelligerent, & per ouem perditam humanam naturam. Pharisæi murmurabant, non quod relictis Angelis cum hominibus Christus esset: sed quod illos qui iusti esse videbantur secundum vulgi opinionem relinquebat, & cum publicanis & peccatoribus agebat. Ideoque comparatio hominum ad homines non Ange-

lorum ad homines esse debet. Sed quoniam Christus dixit nonaginta nouem, & hoc non innotuit, immo, & rationem ut tantum absurdum dicerent: considerantes, Angelorum choros esse nouè. Quod autem Christus dicat, centum oves non amplius habet misse in iustitiam, & quoniam sapienter, licet non male Voluit pastorem esse, scire quod tantum ouem, & mereretur si quod omnes eas deiecit, & vnam perdidit tam quærit, Quod autem sint centum oves, & idcirco parum ad rem facit Dixit autem, centum potius quam alium numerum, quia grex centum ouium communior est, quia plures sunt qui centum oves habeant, viginti aut quinquaginta gregem non faciunt, mille autem pauci habent, quare centum potius quam alium numerum posuit. Et igitur in hac parabola Christus est pastor, quia in ea pastori Christus se comparat. Centum oves homines sunt: ouis autem publicanos & peccatores significat, nonaginta nouè scribas & pharisæos non quod sint iusti sed quod iusti a populo estimabantur, & etiam ipsi se ipsos iustos putabant. Quod hoc potius, & in hoc, & in expositione literali parabola, & in prophetia iustitiam sumus latius, nunc superius. Sed si a pastore tantum oportet prouinciam perire, & est, & ego vos docui, ut hos peccatores queram, & recipiam, cum illis gaudeam. Christus itaque in hac parabola comparat se pastori: officium pastoris est laborare, ut oues perire non possint. Dicitur autem in veteri testamento Iacob, & David. Iacob dixit, Die noctuque gelu urgebar, & somnus fugiebat ab oculis meis, &c. David etiam dicit Saul. Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo vel ursus, &c. Nam & leonem & ursum interfecerat. Quod autem in veteri testamento duo sum pastorum tantum exutus est, ut oves suas defenderet: quantum Christus, qui ut eas protegeret ac tueretur vitam suam posuit. Aduerte etiam quanta diligentia ouem perditam querat. Exemplum sit tibi Iudas, quem perditum dominus, ut ad gregem reduceret genibus flexis illi supplicare non dubitauit, illiusque pedes lauit, & osculatus est: & postea dixit illi bu-

cellam

Gen 31
1 Re 18

Mat. 26

cellam inuentam in agno manu sua de-
que corpus & sanguinem suum illum
ut alliceret ad se amicum vocans, tribuit.
Tribus etiam diebus dum ab illis absuit,
videlicet ad inferos descendit, illos om-
nes animam commendauit, dicens: Sancte pa-
ter serua illos. Et in cruce dixit: Dimitte il-
lis: O bonum pastorem, dominum no-
strum, quous tu qui tuus ouis es intra
pectus tuum sibi uisum uocationum inspira-
tionumque eius sensus, & non aduersus,
neque auscultas. Sicut bonus pastor oues
suas in cruce commendat, sic tu non
noster, se prohibet à patris malorum
ueteris, animum tuum à peccatis auer-
tens, corumque à desiderio. Sæpe numero
functus rotas pastor, ut eius stridore oues
terrefcat, sic Christus te terret uicini tui
obitu. Aliquando etiam pastor, hauium
in oues intorquet, ut eas ad ueram uiam,
aut herbarum solum abundantiorem re-
ducatur: sic Christus ubi, uel uicem, uel li-
beros, uel bona temporalia eripit, aut mor-
bis, aut uicibus, aut uitiis, aut uitiis

Eze. 34. ram salutis uiam conuertaris. Omnes bo-
ni pastores mores quos in Christo ioue-
niet à Propheta Ezechiele describuntur
dicere: Tu es pastor, & uisus es
tabo eas, &c. Sed dum nos ouibus compa-
rat, miseriam nostram fragilitatem, maxi-
mamque quam Christi habeamus indi-
gentiam, nobis significat. Ovis per se so-
lus non potest se defendere, nec contra pa-
storis cura & industria, ut uidelicet cam,
hyemis tempore in loca deducat aprica,
& æstate ab æstu solis cam auertat, pa-
storque eam custodiat, ut non ab hostibus
dicens & custodiens. Sic homo non potest
si sine patre & matre uere saluus
est enim eius miseria & fragilitas, quibus
sempre reflectere debet. Iam si de se
non aliquid habere possit. Præterea oues
non potest se defendere, nec contra pa-
stora enim ad uelimenta conficienda, lac,
carneque in cibum, corium in calceamen-
ta ex sese reddit: ipsa denique tota ex usu
est. Eodè modo & tu si huius gregis Chri-
sti ouis esse uis, commodare proximis tuis,
& reipublice debes. Sic Paulus Corinthiis
2. Cor. 12 dixit: Ego autem impendar & superim-
pendar pro animabus uestris. Non debes

esse contentus hoc tantummodo quod
possit tibi: sed curare debes, alius utilitatem
ferre. Deinde ouis ungues ut leo non ha-
bet, ut se tueatur, aut dentes more canis
ut mordeat: nec ita habet tauri cornua,
ut feriat uel robusta uirorum brachia ut
interficiat, uerum animal est mansuetum,
pacatum, simplex, & sincerum. Sic & tu
dentes habere non debes ad proximi tui
famam rodendam, & defraudandam: ne
ut ungues ut trati tuo incommodum ut
roget: sed sinceritatem, pacem, & simp-
licitatem amare non malum pro malo, sed
bonum pro malo reddens. Rursus ouis
cum errat magis est omni animali mise-
ra & intolera. canis enim caritatem ani-
malia in domum benicentem redire uolens:
quod & si nesciat denique, uingibus,
aut pedibus, quæ quasi arma habent à na-
tura induta se à periculis tueriunt. Verum
ouis errans defectum non habet, ut ad
periculum se teneat, magis uero se defen-
dit: quare inquisitione pastore indiget.
Eodem modo homo in peccatum inci-
dente nihil est omnium rerum nisi uul-
nus aut intolera. Nam neque potest, ne-
que non potest se à Deo quærit, &
in gratiam statum reducat. Itaque pecca-
tum habens homo, in periculum non
qui semel immersus est, exitum non in-
uenit: immo quo magis querit, magis er-
rat. Eodem modo & peccator peccatum
habens, in periculum non potest se
saluo Deus illum quærit, & à peccati labe
ratho ad ostium usque peruenit: extra
hat. Cum autem arbitrium liberum sine
gratia quam peccando amiserat, nimis la-
gile, imbecillumque maneat, se ab omni
tentationibus defendere non potest. Qua-
re uariis annis periculis, tanquam lupis
desertorumque feris, ut ouis peritura, ob-
noxium est, nullis ad defensionem armis
relictis. Non dico hominem coactum pecca-
re, nec omnia opera in peccato facta pec-
cata esse: sed facili uinci ob defectum gra-
tiæ uirum, liberi que arbitri infirmitatē.
Ideo Dauid perditionem peccatoris ouis
erranti comparat dicens: Errauit sicut ouis
perditam non sum oblitus. Adeo à uia ue-
ra declinaui, ut nisi tu domine me quæras:
nullo modo redire possim, sum enim ouis es-
sant.

Esai. 33.

rans. Igitur dñe inuestiga seruum tuum. Non autem an hic dñs in hac parabola, quod ovis pastorem quæsiuit, sed quod pastor iure quæsitum ouem Esaias etiam ait: Perditionem peccatoris & errores exaggerans. Omnes nos quasi oues errauimus. Nihil enim est errante oue errantius aut miserabilius. Expende autē Christi domini nostri bonitatem aut clementiam, post tot peccata & scelera ipse quærit, ipse vocat, & propria persona venit clamans per montes & colles & ualles, multis lachrymis, laboribus, dolorib. ieiuniis, afflictionibus, quæ sunt uestigia & signa peccati, Pastor ouem per uestigia quærit, relinquere enim ouis in arena impressa uestigia, uel in luto per hyemem. Per ea igit uestigia & signa eam quærit pastor, & nō cessat donec eam inueniat. Per peccatum errauimus, infirmitates autem miseræ, mors, & labores huius uitæ uestigia sunt peccati. Hæc omnia a peccato ortum habuerunt, sunt. n. peccati effectus. Christus autem hominū optimus pator per ea uestigia & uestigia nos quæsiuit, & ideo uocatus & detegatus, labore, frigore, & inedia, siti, morte, multisque aliis doloribus affectus, eoque modo nos inuestigauit, suspirans, clamans, & moriens. Quis pastor uiam tantum amore ouem errantē quæsiuit, quanto Christus animam tuam quærit? Quod multum amatur, multo dolore queritur. Hinc uide peccator quantū Deus te diligat q. tot cruciatibus te quæsiuit: siquidem nulla consolatio, nulla lætitia in corde eius intrauit, donec animā tuam inuenit & in ueram causam cum alius ouibus reduxit.

Esai. 40.

1. Io. 4.

¶ Obserua etiam quod ille qui bonorum nostrorum non indiget Deus dicit se amisisse, sicut pastor ouem cū potius Deum homo amisit: & damnum sit hominis & nō Dei. Ille enim propriè amisisse dicitur cuius est damnum: sed tanta est Dei bonitas, ut damnum nostrum suum requirit damnum. Vide etiam Christum in querendo q. nō desinit querere tantū, sed & amicum suū, quod dicitur per Esaias dum ait, In brachio suo cōgregabit agnos, & in sinu suo leuabit, scietas ipse portabit. ¶ Ad nostram autem erudi-

hunc bonum pastorem, quomodo gerere debeamus. Diligamus eū, siquidē ipse prior dilexit nos, & uitā suā dedit pro nobis. Discamus illi etiā alius in rebus fidei, quemadmodū illum tū benignū & fidum expectamus in summa necitate: Discamus tertio, quomodo ex nobis ipsis nihil sumus, aut possimus: nā ut ovis est ipsam nec à lupis, nec ab aliis periculis tneri pōt, sed opus habet pastore ita in dubio nos in seculis & eternis sumus sine Deo, quare apud nostrum fidum pastorem maneamus eumque fideliter sequamur. Discamus quarto, ex hoc Christi exemplo, ut etiā nos alios homines à peccatis abstrahamus: ad bonam ducamus, & deinde et ad salutem ipsorum perducamus: manda uit. n. Deus unicuique de proximo suo. Discamus quinto, ex hac similitudine ut miseris peccatorū compatiāmur, præsertim iis qui à peccatoribus respiciūt, quæ admodum Paulus docet: Suscipite inuicem sicut Christus suscepit nos in honorem Dei. Et ad Galatas. Si præoccupatus fuerit ovis, uideamus in a quo de Deo, uos qui spirituales estis instruite illum in spiritu lenitatis, &c. Et Thessalonicensibus, etiam dicit. Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Ad Galatas iterum, Alter alterius onera portare. Discamus sexto, oues esse ut Christum meteamur habere pastorem. Christus namque non est pastor porcorum, bubalorū, leonum aut simulum ferarum, sed pastor est ouium. Vide & tu, ut non sis lupus per uoracitatem, leo per rapacitatem, porcus per immunditiam, canis per mordacitatem, sed esto ouis per mansuetudinem & simplicitatem. ¶ Etiam in 1. Io. 2. 15. Si quis habet Christum in pastorem, qui pastor bonus est, & pascit oues pane celesti & spiritali cibo. Denique discant ex hoc loco Episcopi, prælati, pastores, & qui curam habent animarum parochi, & concionatores, quid officium eorum requiratur: & legant Ezechielem, & Ioannem. Eze. 34. Si pastor pro uia oue errante rantum d. Io. 20. perreponit, ut montes, rupes, & ualles percurat, quantum in facie sua est, percurat animarum gens, pro anima ad imaginem & similitudinē Dei creata Christi que

Ro. 15.

Gal. 6.

The 4

Galat. 6

Eze. 34.

Io. 20.

que sanguine redempta? Vnam psalari
num pastorem conuertant & inspiciant
quāto maioris sint pretij animæ, quam
omnia mundi bona: vnam tantam ad-
hiberent curam in animabus suis redime-
dis, quantam in augendis redditis po-
nunt. Videant igitur quales esse debeant
vt multa pericula & labores pro Christo
& animarum salute subeant. Deus enim
è manibus eorum requirit sanguinem
ouium, quæ per suam negligentiam pe-
cissent. Hoc considerare hi possunt, q̃ ma-
gna officia, & magistratus ambiunt. Om-
nis gaudet diu patres & pastores, nemo
tamē curam gerit ouium. Sed de his la-
tis, iam aliquam huius parabolæ partem
videamus.

Et cum inuenerit eum imponit in hu-
meros suos gaudens, & veniens domum
Esa. 53. conuocat amicos, & vicinos, dicens illis.]

Hoc communiter exponit, quia in cru-
ce Christus peccata nostra tulit, & iniqui-
tates nostras ipse portauit: quod verum
esse fateamur, de nostra & totius mundi
delictis: quia Christi morte & dolore eius
sanati sumus, sed in proposito vt Christus
responderet aduersariis, hæc expositio nō
quadrat. Standum enim est in proposito
ex quo locum huius parabolæ tenem
poris pro illis publicanis & peccatoribus
de quibus est sermo nōdum sanguinem
fuderat, nec in humeris portauerat pec-
cata eorum: sed vt insinuaret laborem ex
amore procedentem, quæ prædicans to-
lerabat, vt peccatores reciperet, & ad se
alliceret. Dicit quod sicut pastor labore
& sudore ducit ouem perditam, sic ipse
docens villas & castella, prædicans regnū
Dei eos conuertebat & trahebat. Et hic
mihi videtur germanus huius literæ sen-
sus. In humeris etiam portat cum eorum
mores & molestias patienter tolerat. In
hūc sensum Paulus loquutus est dicens.

Gala. 6. Alter alterius onera portate, Hoc faci-
mus patienter ferentes proximorum no-
strorum defectus & culpas, eorumque
fragilitatem tolerant: vt Christus a
publicanis & peccatoribus faciebat. Au-
diant hæc pontifices nostri, audiant sacer-
dotes, & videant quid hic pastor Euange-
listæ faciat. Super humeros ponit gaudet

& amicos & vicinos congregat. Sed quid
nūc dicā de pastorū & sacerdotū sententia
1. 10 eo ait dominus, q̃ in latus & humerū
impulisti, & cornubus vestris cornu pete-
bas oues infirmas donec dispergeretur
Eze. 34. eas foras, seruabo pecudes meas. Expēde
quāto, ille super humeros portat. illi hu-
mero eas impellunt. Ille congregat, isti di-
spegunt. Præcipiebat dominus quod sa-
cerdos veteris legis nomina suorum Is-
rael super humeros portaret: nouæ ve-
ro legis, & pastor noster se ipsā ouem su-
per humeros portat, vt suas umbram præ-
cessibile veritatem. Qui autē sint isti amici
& vicini quos verus pastor Christus vo-
cat, & quæse possunt, hoc ex te-
ra contextu conueni potest, quod sint An-
geli, & sancti, & iusti, & boni, & iusti
in celo coram Angelis Dei, super vno
peccatore penitentiam agente. Congra-
tulantur enim Angeli cum de nostra
conuersione, & gaudent in nostro bono
profectu. eos ergo alloquitur Christus ai-
cens. [Congratulamini mihi, quia inue-
ni ouem, quæ perierat.] In hoc autem
quod vicinos & amicos conuocat, vt eos
participes gaudij sui faciat, inuit Christus
quantum conuersione peccatoris gau-
deat: maximum enim quodq̃ gaudium.
occultari non potest, quin cum amicis
Iud. 16. communicetur. Sic & Iulianum cum com-
prehenderent Sansonem, communicaue-
runt alius lætitiā, & omnes simul gaude-
bant, & immolauerunt Deo suo. Iudith
etiam gaudens de victoria populum in-
uitauit dicens, Iudite dominum Deum
Iud. 13. nostrum, &c. Expēde etiam quod non
dixit congratulamini ouī, sed congratu-
lemini mihi: quia ouis non meritis suis
sed meritis & diligentia pastoris inuenta
est. Quare gaudium illius esse debet, qui
eam inuenit & pro ea inuenienda labors
uit. Præterea quanquam nos maxime læ-
tare debemus siquidem nostra in. est
pen. vta. pastor noster ille, & adeo pastor
hic Christus dominus noster nos diligit,
vt nostrum gaudium pro suo habeat, &
nostrum bonum suum ipse reputet. Va-
de nōt. & c. & c. & c. & c. & c. & c. & c.
ri non potest, nos liberare saluos, & pro-
spicos videns. Attende igitur homo pec-
cator, q̃n delinquit quem offendas: cum

enim offensis & iniuria afficis, qui se ip-
sum, & totum potes, ferre per tua. Nunc ia
applicat que dixerat loquens scribis & pha-
risaeis, & ait, quia peragat nunc cum
in celo super vno peccatore poenitentia
agente, quam super nonaginta nouem
iustis, qui non peccant, non habet opus.

Gaudium beatorum semper est æquale in eodem subiecto, gaudium tamen accidentale potest intendi & remitti & esse maius & minusimo definire esse circa res aliquas particulares. Gaudium itaque hoc occidentale fit in coelo magis de conversione peccatoris, quam de salute iustorum: quam quia iam habent non est necesse, ut de nouo gaudeant, sicut de infirmo sanato de curis conualecentia magis est gaudium amicis, quam prius cum sanus esset sicut Iob post multas tribulationes, & ærumnas ad extremum opulentior & cum magno gaudio magnificentior factus est, quam si miser nunquam fuisset. Similiter & cum Tobias reuersus

que gaudium, quam si nunquam abisset
ipſi quoque Tobiz à cæcitate reſtituto
letitia maior erat, quam ſi cæcus nõ fuiſ-
ſet. Iſta per totam orationem ſeruat
uoluntate peccatorum, quæ per totam
de peccatoribus conuerſis itaquam de re
nouerit habita gaudendum eſt. De iuſtis
autẽ in quatuor huiusmodi nulla ratio eſt
gaudendi de nouo cum non ſuperueniat
in eis aliqua nouitas, non tãtũ gaudiũ
ſumitur, quia ſicut nunc iuſti ſunt, ita an-
tea iuſti erant, & ideo maior gaudiũ fit
ſuper vno peccatore pœnitentiã agente q̃
ſuper nonaginta nouẽ iuſtis, quia de pec-
catorẽ fit nouũ gaudium, de iuſtis autẽ
nũc gaudium non fit. Quid igitur
vltra hoc qđ Deus & Angeli eius magis
gaudent pœnitentia iuſti, q̃ bono
operante: quia ſi loquimur de iuſtis
ſeruentibus ceteris paribus, magis diligit
Deus iuſtum nunquam cadentem, quam
peccatorem pœnitentem, & maior gaudiũ
eſt in cœlo de innocentia ſeruentis iuſti
cõſeruata, quam de peccatoris pœnitentia,
ſed ſi loquitur de iuſtis tepidis magis
gaudent Deus & Angeli de peccatore
bono pœnitentiã agente quã de iuſtis.
Dux ita pœlio magis amat militem, qui

post faciam reuersus hostem fortiter fer-
re: quod idem quod nunquam tergavertit, &
nihil inquam fortiter fecit. Item arator ma-
gis terrâ, quæ post spinas vberes fructus
profert, quam cinis, qui nunquam fructus
profert. & ouis, qui non mentem producit.
Sæpe enim accendit per hanc quæ maxime
sæpe dicitur: et per poenitentiam
postea acquiritur. Vnde opposito tenetur
esse in eis. Vnde dicitur: et qui non
accendit, non tenetur. Et quibus tenetur
enim? et ad quod tenetur? et per tenen-
to? quæ quanto magis & subtilior
est magis frigida, & igni contraria, si igne
accenditur, & ignita, tanto calidior &
feruentior efficitur, & calor diutius con-
seruat. Eodem modo sæpe fit licet non
semper de peccatore conuersio & igne cha-
ritatis accenso. Sicut patet in Davide, Pe-
tro & Paulo, & in multis alijs, qui in san-
ctitate quam plurimos, qui nunquam ce-
diderunt antecellunt. Magdarena quoque
multis virginibus sanctissimis qui in coe-
lo sunt, antecedit. De talibus itaque pecca-
toribus tenentibus conuersis, hanc Chri-
sti loquutionem intelligere possumus. Po-
test etiam hoc intelligi in comparatione
illorum, qui tepide seruauit Deo: nam illi
resurgunt ad maius meritum, & sic maius
gaudium fit de istis in coelo. Ideo non
solum quia de nouo fit gaudium, sed etiã
quia sæpe ad maiorem gratiam surgunt,
fit enim gaudium. Et istud totius mo-
dis intelligendum puto dictum Christi.
Oserua etiam quod non loquitur hic Chri-
stus de poenitentiam cogitante, sed de poe-
nitentiã agente: multi enim procrastinãt
poenitentiam: alij illam prædicant, alij lau-
dant, & ipsi laute uiuunt. Non solum poe-
nitentia cogitanda est, & predicanda, sed
etiam agenda. Vnde Ioannes, Facite fru-
ctus dignos poenitentiz. Hoc supra expo-
sumus. Sequitur.

Luc. 3.

Aur quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam non accendit lucernam & cucurrit domum & querit diligenter donec inueniat eam! Et cū inuenit conuocat amicas & uicinas dicens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmā q̄ perdidērā. Hęc parabola clara est q̄a eade est cū illa, q̄ mod̄o diximus de pastore & quæ p̄ducat sicut ph

Aa 120 4412

Gen. 48.

Stelian Luc. Tom. 2.

rao qui vidit somnium, quod ascidebant
super eam vaccae pingues, & postea aliud vi-
dit somnium idem significans, videlicet
super eam asinas, &c. quae somnia interpreta-
tus Ioseph, dixit, somnium regis: nū est:
sic in praesentiarum haec parabola & pro-

phetia, quae ad idem tendit. Si mulier adeo laeta
est & gaudet quod inueniat drachinam
anullam, ut vniuersam domum suā euer-
teret, ut eam inueniat, quā inuenta victi-
mā daboque operam maximam in his
peccatoribus perditis querendis, ut ex il-
lis inuentis gaudium percipiam? Aduerte
autem quod homo in prima sui conditio-
ne, ut homo factus est, & ex quo
atque ideo in prima parabola, asinus
omnis, &c. & postea in secunda
atque mansuetum. Fuit etiam creatus ad
Dei imaginem, & ideo significatur per
drachmā in qua est imago regis impres-
sa: per peccatum autem perdit homo in-
nocentiam, & detormat imaginem Dei,
iuxta illud quod Hieremias loquitur ani-
mā peccatricis. Denigrata est super carbo-
nes facies eorum, & non sunt cogniti in

Thre. 4.

asini, & drachmā perdit
Accendit lucernam quando sua doctri-
na hos peccatores trahit. nam ut in iustis

peccatores appropinquantes ad Iesum
verbo Dei, & sua predicatione, quae
quidem lucerna dicitur, iuxta illud quod
na est, & lux lux. Et pater eius David. Iu-
na domus. Nam qui ut dicitur
quasi ignis? Haec dicitur nam
sus cum cepit predicare verbum Dei:
sibiue, & ad omnes, & ad omnes
hominum, & ad omnes, & ad omnes
do, & ad omnes, & ad omnes
nis. Concusit corda, & sic drachmam in-
uenit, quia publicani & peccatores com-
moti eius predicatione appropinquabāt
ad Iesum.

Obserua autem quod diligenter dicit hic,
quod quaesuit eam: quod maxime com-

mendat Christi bonitatem. Quod dicit gens
fuit Christus querendo peccatores. accē-
sa enim face predicationis mane, meri-
die, sero, die, ac nocte, quaesuit nos indefi-
tigabiliter. In sero predicauerat, & diluculo
inquit Ioannes erat in templo, ut populu
doceret, & peccatricem illam adulteram
liberaret. Saepe in itineribus praedicabat:
in synagogis & in domibus & in deter-
to, & in omni loco euangelizans verbum
Dei, drachmam perditam quaerebat, dili-
gissimus enim tui Saluator noster ut
homines peccatores quaereret, & salua-
ret. At nos pigri & otiosissimi sumus, ut
illum queramus. De die in diem conuer-
sionem distulimus, & procrastinamus, &
in eius seruitio pigri sumus. Missam que-
rimus post meridiem, conciones sero:
pauperibus non statim elemosinam da-
mus, denique omnia negligenter agi-
mus cum in nostris propriis commodis
diligentissimi sumus. Dicit igitur ex hoc
loco opera Dei diligenter agere, quando
cogniter quaerunt. Vnde Iosaphat rex lu-

Ioan. 8.

Iuc. 4.

2. Pa. 19

na vobiscum, & cum diligentia cuncta ta-
ris vide quid dominus per prophetam
caus. Quia domus mea deserta est & vos
scitipatis, vniquisque in domum suam,
propter hoc prohibiti sunt coeli ne daret
torem terra prohibita est ne daret ger-
men suum, &c. Eandem diligentiam, quam
adhibes ut hominibus gratus sis: adhibe
re debes ut Deo placeas. Vnam idem la-
ceret mercator pro Dei cultu, quod ut pe-
cuniam lucretur, facit. Si mulier tantum
operam dedit Deo, & tantum, quod
tanta, & tantum, & tantum, & tantum
in, quam corporis redderet.
uabant, componebant, & ornabant, ut
Regi suo placerent: qui Rex Assuerus ut
omnis generis arboribus
gentu dulcissima, &c. Vnā & nos propter
Deum faceremus quod Rex iste mundo
placiturus esset. Sed procedamus. [Ira di-
co] vobis gaudium erit corā Angelis Dei su-
per

Agg. 1

Heb. 1.

Pro 6

Psa. 118

Heb. 123

per vno peccatore penitentiam agente.]

Angelus autem in vno
ne peccatoris, primò quia eorū officiū &
n. *Angelus autem in vno*
nos exhibent in penitente non frustra est.
Secundò, quia numerus eorū per hos pe-
nitentes impletur: etenim quotique in
peccatis iacent, in castris diaboli sunt, & h
ad penitentiam conuertuntur, sed vexil-
lum Christi confugiunt. Hoc vero sanctis
Angelis gaudium affert, quod diabolo re-
gnum eius minuitur, Deo vero adauge-
tur regnum eius, & quòd etiam ex huma-
no genere quotidie noui ueniunt, qui cū
illis Dei bonitatem & misericordiam lau-
dent & prædicent.

¶ Observa autem quod non dicit sim-
plicitè quod Angeli gaudent in nostra pe-
nitentia, sed etiam quòd sit gaudium in
cælo propter peccatorem penitentem.
Ideo dicendam quòd non solum Angelis,
sed etiā beatissima Trinitas gaudet in no-
stra conuersione & penitentia. Gaudet
Deus pater quod per penitentiam novos

quod non frustra sanguinem suum fude-
rit & passus sit, & spiritus sanctus quia ac-
quirat suum templum in quo habitet, &
membrum suum quod misceat, & suum
vas quod gratia sua adimpleat. Vide igitur
peccator ne Christus pro te frustra sit
mortuus. Vide etiam ne sanctos Angelos
gaudio, & te ipsum salute tua spoli-
es. Quia igitur tam clarè Dei gratiam & bo-
nitatem vides, caue ne ingratus inuenia-
ris: & oblatam misericordiam repellas.
Caue abutaris, quo autem nunc miseri-
cordiam suam lenius declarat, hoc seue-
rius postea suam iustitiam ostendet, si in-
grati fuerimus. Dilatamus etiam ut sicut
totā sanctā Trinitas & Angeli de nostra
salute gaudent in cælo, ut nos similiter de
salute proximorum gaudeamus, & pecca-
torum duritiem deploremus. Multi enim

1. Co. 10

(ut inquit Paulus) unum corpus sumus:
alter enim alterius mēbrum, & ita quēad-
modum unum membrum in alterius sa-
lute lætatur, dolorem vero & infirmitatē
sentit, & compauiatur sic nos de bonis pro-
ximorum gaudeamus, & eorū mala sen-
tiamus, & deploremus: non sicut impij
pharisæi, qui tristabātur & murmurabāt,

in conuersione & bono proximorum. Ob-
serua secundò, & vide quanta sit huma-
na malitia & iniquitas. De eo propter
quod Angeli benedicunt Deo, lætaban-
tur Angeli & gaudebāt, Deum laudantes,
cum videbant hos peccatores ad Deum

Lucæ 7.

audia flagrant. Laudabant Angeli Deū
eo quod Magdalene peperisset sum-
mamque capiebant lætitiā lachry-
as illius mulieris peccatricis videntes. At Si-
mon Phariseus murmurabat Iudeis Chri-
stū in cruce pendentem deludentibus,
lætabantur Angeli in cælis, Deo gratias
agentes, & gratulantes quod esset inuen-
ta ovis perditā, dicentes. Benedixit sit
talis ac tātus pascor: nullus unquam fuit
amor, tanta dignus commendatione. Di-
sce ex hoc loco parafacere hominum de-
te murmuraciones, dummodo id quod
debes facias. Angeli enim tibi bene dicēt
in omnibus bonis operibus manum tua-
rum. Vnde Paulus. Mihi autem pro
no die, qui autem me iudicat, dominus
est. Sic tu in officio tuo permanens,
Deumque tecum ferens, murmuratio-
nes, impudentiaque hominum dicta
despice: sunt enim quasi quædam apum
punctiones, quæ parum incommodi
inferre possunt.

Mat. 7

1. Cor. 4

¶ Obseruandum denique vltimo est, &
diligenter considerandum, qualem quan-
tāque doctrinam dominus noster Chri-
stus & Redemptor à Pharisæorum mur-
murationibus elicit: quo enim malitia
humana magis crescit & augetur, eo diu-
ina misericordia effusius abundat. Cum
Saulus blasphemando persequeretur Ec-
clesiam, tunc Christus apparuit ei & con-
fessus est in infernumque detrunderet: tunc
illum luce cœlesti circumdedit, menteque
illius diuina sapientia illustrata eum ad
se conuertit. Quando Iudæi multo du-
riores & infideliores erant adeò ut dice-
rent, quod signum ostendis ut credamus
tibi, tunc pollicitus est Christus illis, se
corpus suum preciosissimum in cibum
daturū. Itē per Oseam, populo ita deprau-
ato & perduto, ut diceret Deus, ibat post

Act. 9.

Ioan. 6.

Oseæ. 2.

amatores suos & me obliuiscatur: pro

universum populum dicens aperiatur terra, & gentem hanc universam peccatricem denoret, multo aliter se habens inquit.

Mat 2.

Propter hoc ecce ego lactabo eam, & ducam in solitudinem sic per desertum eos te-
neat, dicens, Nunquid parum vobis est, quia molesti estis & Deo meo? Vbi eos punire poterat inquit, propter hoc dabit vobis signum, Ecce virgo concipiet & pariet filium, &c. Vides maximam Dei misericordiam, quod numeratis flagitiis populi eius, cum iure eos punire poterat il-

buens. Ita & eodem modo hic cum murmurantes maligne & iniuste, & Scribas & Pharisaeos iuste punire posset, eos non modo non punit, verum etiam pro acerrimo, severissimoque supplicio, quod eorum flagitia postulabant, magna aeternaque doctrina illos instruit, ut in superioribus parabolis visum est. Nequis contentus esset, ut hominibus magis pietatem & misericordiam commendaret, addidit superioribus parabolis & tertiam, adeo dulcem, suavem & lepida[m] ut in universis omnium quatuor Evangelistarum contextu, nulla sit quae cum hac filii prodigi parabolam nec commendatione Dei misericordiae, nec peccati detestatione conferri possit. siquidem misericordiae abyssus cum quae in misericordia maxima culpa erat immersus, ab omnium peccatorum abisso, extraxi. Audiamus ergo Christum dicentem.

Homo quidam habuit duos filios &c. Hec est tertia parabola, quam Christus ad eundem propositum, contra iniquam Pharisaeorum murmuracionem adducit. Parabola certe dulcissima, & tanta suavitare repleta, ut nos valde consolari, & corroborare, omnes quosque peccatores sumus possit. In ea enim insinua Dei misericordia ante oculos nobis proponitur, benignitatisque & amor incredibilis, quo peccatores recipit. Quare in toto Evangeliorum volumine nulla tanti solatii parabola mihi occurrat. Et ita existimo nullum esse tantum peccatorem, qui ad Deum non convertatur, si attendat bonitatem, be-

nignitatem & amorem huius clementissimi patris & quemadmodum obuiam proccedat, ut filium perditum accipiat, quomodo eum deosculetur vestiat, & vitam male actam non reprehendat, vique illi vitulum saginatum occidere iubeat & cantoribus introductis, cum eo discumbat & lætetur fratri murmuranti in omnibus quae contra eius laudem opponebat satisfaciens.

Quis peccator in peccatis suis adeo obliuiscatur, his omnibus consideratis libentissimo animo ad hunc patrem clementissimum se non transferat, licet omnium peccatorum purgite quantumvis profundo immersus sit? Quis tam durus erit ut hac tanta pietate non molliatur? Quis adeo contumax in iniquitatibus suis, ut tanta bonitate non terreatur, visceribus labefactis quasi cera toro que denique corpore verae contritionis & poenitentiae lachrymis perluso? Illi domine clementissime de te quæri possunt, & murmurare de misericordia tua: qui ad te conversi precordia tuae misericordiae ad eos suscipiendos non offensus. Scio nunquam fuisse illum tantum actum execrabilem peccatorem, etsi te in illius ostenderet, qui domum tuam relinens, tanquam misericordiae tuae apertam non inueniat, stratumque mentis, ut secum conatus diabolus, tanta suavitare, tali conuersatione & consuetudine familiaritate & gratia, quasi omnem vitam suam te coluerit. Quod autem præter cetera me maximum

maum, quo te patrem nostrum iactas, me autem tantulum de nihilo creatum hominem filium vocare non dedignaris. Hoc

igitur nomen, quod tuus pater dedit, non desinas mihi conferre, sed meum quoque nomen, quod tuus pater dedit, conferre mihi.

Quod si tuus pater dedit, non desinas mihi conferre, sed meum quoque nomen, quod tuus pater dedit, conferre mihi.

num & caducum videns. Hac de causa nomen patris tibi vendicasti, ut nobis promittere, quod forte alio verò nomine inuocare posses, solam maximum, spemque salutis

salutis non exigam nobis omni tempore prestares. Ingentes igitur tibi gratias ago pater clementissime pro tam dulci talique cognomento. Sed his pratermissis postea proprio loco tractandis, ueniamus ante omnia ad uerum literæ huius parabolæ sensum, quæ & si perspicua primo aspectu inuentionibus uideatur, adeo tamen obscura & difficilis est, ut omnes interpretes, quos adhuc uiderim, tam antiqui, quam noui, in uera literæ declaratione allucinentur. Inter quos non parum miror aliquorum nostri temporis incuriam & negligentiam, qui cum uerba literæ sensum sacre scripturæ in primis profiteantur, in omnibusque aliis quæ de scriptura sacra eruditè docent scopum attingerint, in hac parabola tam turpiter lapsi sunt. Ut autem ueritas clarius elucescat, uideamus prius illorum errores: qui hanc interpretantur parabolam quatuor a quatuor duci possunt.

Primus error in sensu literali est illorum qui dicunt per hunc filium maiorem, populum Iudæorum intelligi, qui domi patris erat, fide, & vnus Dei veri cognitione: per filium autem prodigum populum gentium significari. Qui sensus aperte repugnat literæ huius textus, obuiatque Christi in hac parabola proposito. Ut autem melius intelligatur istorum error uersusque huius parabolæ sensus, opus est in memoriâ reducere, quod antea admonuit, nec me semel ac iterum, aut etiam sæpè illud tædet dicere: video enim maxime expedire, ut hæc doctrina, qua Euangelicæ parabolæ declarantur, semper ob oculos uersetur. In quibus summe consideranda est semper intentio ad quam parabola dirigitur, & quæ Christum causa mouerit, illius parabolæ dicendæ: denique quod sit præcipuum intentum Christi, & quid uelit concludere. Ferè semper respondet dominus, per parabolam illis qui eum de re aliqua interrogant. Quod igitur Christus in hac parabola intendit eî, scribis & phariseis ostendere manifestè, inuisa uti murmuratone illos in Christum dum eum reprehendunt, quod cum peccatoribus manducet, & conuersetur. Si Christi aduersarii dixissent Christum malefacere, quod cum gentilibus versaretur, tunc restet in Luc. Tom. 2.

et intelligere possemus, per hunc filium prodigum, & in gentium uerum hi publicani non gentiles, ut nonnullis uidebatur, sed Iudæi erant. Nam diuus Matthæus, Iudæus & publicanus erat ex tribu Leui. Præterea si publicani essent gentiles non dixisset Christus quod duo homines ascendeabant in templum, ut orarent vnus Phariseus & alter publicanus. Si publicanus gentilis, quare ascendit in templum ut oraret? Et quomodo dicebat vnus Deo soli, Deus propitius esto mihi peccatori? Denique si Christus cum gentilibus manducasset multo acrius reprehendissent Iudæi, quam apostoli, si esset maximum scandalum, & non diceret, hic peccatores recipit, sed gentiles recipit & manducat cum illis. Demum & diuus Hieronimus in quadam Epistola ad Damasum prodromum in Pontificatu talia uerba recipi non debent, eo quod Iudæi, quod ut, publicani erant ex gentilibus.

¶ Igitur publicani Iudæi erant, & vnus uerè Dei cultores: nihilominus tamen dediti erant uisuris, rapinis, auaritiæ, & cupiditatibus, atque alijs peccatis: sicut sunt nunc multi mali Christiani similes istis: Et cum murmuratio illorum Phariseorum sit, eo quod Iesus hos suscepiebat, & cum illis manducabat, extra propositum est populum gentilem hic adducere, nisi uelis allegoriam adducere. Scio quatuor esse sensus scripturæ, & quos Ecclesia suscepit sensus & approbat, ego damnare non possum: tamen asserere supradictum esse sensum literalem, quem Christus contra Phariseos intendit, ut aliqui autumant ridiculum est.

¶ Secundus error est eorum, qui exponentes illud quod pater dixit ministris, Date ei anulum, per anulum intelligunt fidem, quasi Deus restituat peccatores fidem, quam per peccatum perdidit, quod asserere periculosum est, & fauet hæresi Lutheranae, quæ dicit peccatorem perdere fidem per peccatum mortale. Caue tu ne per anulum intelligas fidem, nam homo quantumcunque peccator sit non amittit fidem nec ei fides restituitur quando conuertitur ad Deum, nisi tantum charitas & gratia & merita, quæ per ueram in Deum conuersionem,

Ad 1. & iust.

& iustificationem remissit & restituitur ei, ut postea latius suo loco opportuno dicemus. Et si dicas quod bene per anulum intelligitur fides: quia iste recessit à domo paterna per peccatum infidelitatis recedens à Deo, & consentiens alicui hæresi, & cum ait rectus quod accessit vni civium regionis illius, intelligitur quod adhesit heresiarchæ alicui, & magistro hæresum. Si per infidelitatis peccatum recessit hic à Deo optime intelligunt per anulum fidem. Sed cum iam ostenderit, quod isti publicani quorum in rigore literarum iste filius prodigus typi gerit, non recesserunt à Deo per infidelitatem nisi per peccata

& luxuriam: erroneus sensus est intelligere fidem per anulum: maxime cum Christus aperte dicat hic, quod iste filius prodigus consumpsit substantiam suam luxuriose vivendo, & non cum idolis aut hæreticis. Et quis adeo demens est, ut dicere audeat, quod per peccatum luxuriam amittitur fides?

¶ Tertio errant (& in hoc ferè oēs, intelligentes per illum vitulum saginatum Christum redemptorem in cruce passum & immolatum pro peccatoribus. Hæc ex parte tam longè est à germano sensu huius literæ, quantum distat ortus ab occidente. Faciunt isti metamorphosin transformando vnas res in alias, & sicut fingit Poeta, quod Actæon mutatus est in certum quia vidit Dianam se lavantem: sic

2. Cor. 1. tum. Nam si per hunc patrem intelligitur Christus, quomodo ipsemet qui est pater, est vitulus? Quod si dicas quod per hunc patrem intelligitur pater æternus, ut isti intelligunt patrem, inquam (ut ait Paulus) misericordiam, & Deum totius consolationis: & per vitulum saginatum Christum eius unigenitum filium, qui in cruce pro peccatis nostris morti dignatus est. Ad hoc respondeo quod hoc stare non potest, & iste sensus corrumpit contextum literæ: nam Pharisei non murmurabant de Deo patre dicentes, quod Deus recipiebat peccatores, sed murmurabant de Christo qui illos recipiebat. Si vis errare, tanquam vir prudens satisfaciendo

murmurationi inimicorum velis, nolis, oportet ut Christum intelligas per hunc patrem misericordem: nam de ipso est sermo, & murmuratio contra Christum est, quod peccatores & publicanos recipiebat, & cum illis manducabat.

¶ Quarto in illa murmuracione & indignatione filii senioris venientis de agro qui conquestus est de patre, multi allucinantur, & cæcutiunt legentes hoc, ac inter semetipsos dicentes. Quomodo potest esse ut beati & iusti qui semper cum domino fuerunt, & nunquam mandatum domini præterierunt quod murmurent de Deo, eo quod peccatores recipiat & saluos faciat? Quapropter ne ponant invidiam aut murmuracionem in visis sanctis, hæc literam non intelligentes in maximum quendam errorem incidit, & cogitantiæ perducuntur ut dicant hanc querelam filii senioris non debere literæ convenire, quia ad ornatum parabole ponitur & quod non opus est ut exponatur, aut adducatur ad propositum. Nam non expedit quod omnes parabolarum particule ad propositum ducantur, sed attendendus est finis parabole: quem isti dicunt, quod in hac parabola non est alius quam commendatio misericordiam Dei.

¶ Igitur in conceptione & quod cætera omnia conuertuntur ad ornatum & præcipue hæc senioris querela. Añ autem qui omnia velint exponere dicunt quod hæc murmuratio, admiratio est: nam iusti mirantur de Dei bonitate: videntes quod tam benigne Deus peccatores recipiat. Sic etiam Mat. 20

os nobis fecit, qui portavit murmuratio, sed admiratio. ¶ Verum istarum expositionum mihi placere potest, non quod displiceat illa regula Chrysostomi quæ ait, quod in parabolis aliquando ponuntur aliqua ad ornatum parabole. Iste quæ non opus est ut omnino ad verificatur in hoc loco. Itaque hæc quæ de filio seniore dicuntur, sint ad ornatum, vel quod hæc murmuratio filii iusti, quæ hic

hic narratur, non sit murmuratio, omnino displicet. Itaque si hæc ita essent le-
sus nihil diceret neque concluderet ali-
quid, neque responderet calumniatori-
bus: esset enim sicut parasitus, ac stultus
homo sine iudicio & intellectu, qui nihil
aliud scit, nisi multa verba sine sensu, &
ordine proferre, & nihil cōcludere, neque
ad propositum. Nullus nanque ita ad pro-
positum pergit, qui non solum ad inter-
rogata, sicut acutissimi intellectus homo
respondet: sed ut Deus ad cogitationes
illorum. In hac ergo filii senioris murmu-
ratione & patris responsione ad filiū est
tota parabola. Quod si quis hanc parabolam
igitur robur & finis magis principalis hu-
ius parabolæ responsum est Christi ad
Phariseos quo evidenter illos confutat
& reprehendit eorum iniquam murmu-
rationem, ergo cum hoc sit in hac para-
bola in primis spectandum quasi primū
in his tribus parabolis à beato Luca con-
scriptis intentum quibus Christus Phari-
sæis respondit, ut statim videbimus: valde
curiosum est, quid sit intentum in his
parabolas faciunt. His prælibatis ad pleniorē
intellectum huius parabolæ accedens, ut
mentem meam aperiam, dicam, quod sen-
tiam, omni qua potero breuitate: de hu-
ius parabola. Hic pater & filius. Pater
itaque hic qui duos filios habebat
Christus est. Filius maior gens ipsa Phari-
sæorū & scribarum murmurantium cōtra
Christum, quibus parabolæ dicebat. Filius
minor qui recessit à domo patris & con-
sumpsit substantiam suam luxuriosè viuē-
do representat illos publicanos & pecca-
tores cum quibus Christus comedebat,
postquam receperat eos. Hoc supposito
audi nunc. Veniebāt ad Iesum publicani
& peccatores ut audirēt illum, quos cum
Christus exciperet & benignè tractaret,
at cum illis comederet, murmurabant de
hoc scribæ & pharisæi qui se ipsos iustos exi-
stimabant, & alios despiciebant tāquam
peccatores & dicebant: Hic peccatores re-
cipit & manducat cum illis. Sed eos ar-
guit Christus dicens: Quis ex vobis habe-
bit centum oves, &c. Et iterum. Aut quæ
mulier habens drachinas decem, &c. has
duas parabolæ iam enarrauimus, addi-

dit tertiam dicēs: Homo quidam habuit
duos filios, & dixit adolescentior, &c. Ac
si diceret. Vos murmuratis contra me,
quia excipio peccatores, & manduco cum
illis, inquam, vestram estimationem &
populi reputationem, quamvis nō secun-
dum rei veritatem, & moleste feritis, quia
hos peccatores excipio. Ego optime pos-
sum testari, quod non ita est. Quod si
tenet, am refellere: quia vos iustos asseri-
tis, hos verò publicanos peccatores esse
dicitis: nam etiam si adhuc fuerint in pec-
catis suis, & extra meam potestatem &
obedientiam, iam nunc conuersi & con-
triti doctrinam meam audire, salutem-
que suam querere gaudent. Sed nullius
indignationis vobis ansam præbere, nec
hoc modo vestræ calumniæ respondere
volo: nam hoc supposito quod verum sit,
vos esse iustissimos, hos autem publica-
nos peccatores: nihilominus tamen, hoc
etiam concessio, (quamvis multo aliter se
habet) iniquè agit is mecum dum me re-
prehenditis, quia vobis relictis, hos publi-
canos & peccatores excipiam. Quod si
clarius iniquitatem vestram vultis co-
gnoscere, audite. Homo quidam habuit
duos filios, &c. narrata parabola applica-
tio eius hæc est. Dicite Pharisei pater
hic fecit bene an malè, filium errantem
benignè suscipiens, quia ad illum sup-
plex, factique pœnitens redibat? Bene
proculdubio fecit, erat enim caro de car-
ne eius, & sanguinis ab illius præcordiis
deriuatus. Vnde æquissimum fuit, ut filii
in tantâ miseria, & intoleratione constitu-
ti, pater suus miseretur: alias enim se-
uencior æquo, immanissimusque torret iu-
dicandus. Bene igitur & ego facio istos
excipiens peccatores & publicanos, qui
ad me criminum suorum pœnitentes ue-
niunt. Quæro item ex vobis: Atter hic nō
ne benefecit, filium hunc inedia consum-
ptum, casu intulo saluans? certe sic. Patre
enim adeo diuine, ut serui etiam merce-
narij abundarent panibus, indignum e-
rat, ut eius filius fame periret. Sequitur er-
go parabola de figlis oleæ, in qua
toribus discumbendo & manducando.
Sed & ulterius interrogo vos Pharisei.
Si pater benefecit filium prodigum ex-
cipiens, nonne perperam egit maior fi-
lius,

lius, cum de patre ob hoc murmurabat. Nemo negare potest malè fecisse malum enim est de bono opere murmurare. Ac si id quod pater erga filium prodigum fecit, iustum fuit, ut vidimus perspicuum est murmurationem & indignationem filij maioris esse iustam. Ego si maior filius male fecit cōtra patrem suum murmurans, quod filium perditum suscepisset, cum eoque discubisset, malè & vos facietis, qui in me inuehimini, eo quod peccatores recipio & cum illis manduco. Nā etiam si optimi iustissimi sanctissimi que essetis, ut Dauidem, Samuelem, Esaiam, & Hieremiam, pietate etiam aquaretis, & quem idmodum hic filius maior, mecum semper fuissetis, mandata mea obseruantes: tamen inique agerctis si in me isto modo inueheremini murmurantes. Hic autem est maxime obseruandum, quod eodem responso, quo pater filio maiori respondit, etiam hic pater respondit, re-
fellit Christus Phariseos quæ responsio totius parabole conclusionem continet, quæ illam quasi quodam sigillo impresso terminat. Inquit enim pater. Fili tu semper cum peccatoribus & publicanis con-
fuit. Et Acti diceret, in persona Christi. Fili Pharisei, legisque doctores, ego quod tunc vos in templo video, vobisque tanquam intimis familiaribus meis non solum prædico mea, sed etiam omnia alia beneficia mea præsto sunt. Potestis enim à me & doctrinam & cætera quasi vestro iure postulare. Sinite tamen hos pauperculos in summâque miseria constitutos publicanos & peccatores ad me venire. Sunt enim fratres vestri & ego pater illorum, omniumque eorum sum, & omnes à me valde diligimini. Isti salutem suam curantes ad Deum conuertuntur audiunt sermonem meum ut calleant, quid sibi pro consequenda salute sit facere. Sed ego non sum, qui agam, & oportet, quia hic frater vester, hoc est cæcus publicanorum & peccatorum mortuus erat & reuixit, perierat & inuenus est. Quare nec vos quantibuscunque sancti sitis, dolere debetis, quod ego hos suscepim benigniter peccatores sed potius mecum lætari ingentesque gratias Deo agere reuerimini.

[illegible]

cinare ad Prophetas Israel. Prophetas falsos vocat prophetas, non quod essent, sed quia vulgus putabat eos esse prophetas. Isto modo Ispē vocat scriptura prophetas Baal: sicut Paulus appellat prophetam, Epimenidem, Poetam Cretensem. Sic etiam in Euangelio dicit Lucas de Ioseph, quod erant pater eius & mater mirantes: ubi Ioseph, vocatur pater Christi. Et Maria dicit filio Iesu: pater tuus & ego, &c. vocans patrem Christi Iosephum, cum non esset pater verus, sed quia existimabatur. Sic etiam Christus dicit, quod stellæ de cælo cadent: quia existimabit populus quod cadent. Similiter in Genesi, illi Angeli qui Abraham aperuerunt vocantur viri, non quod essent viri, sed quod viri videbantur. Lucas etiam in Actis loquens de Ascensione domini, vocat Angelos viros dicens: Ecce duo viri asciterunt iuxta illos in vestibus albis. Et alia sunt innumera loca horum similia in sacris literis, ubi vocantur res non secundum existentiam sed secundum apparen-
apparentiam, & ut minus rem quæ breuitatis causa nolo hic citare: & quia iam de his differuimus in capite quinto huius, super illud, non veni vocare iustos sed peccatores. Isto modo iusti hic vocantur Pharisei, arguuntur in parabola, & ut argumentum procedo. Itaque hic frater maior, hoc est cæcus Phariseorum & scribarum, eorum more fratrem peccatorem despiciet & contemnit: sicut ille qui oras despiciebat publicanum in templo, & sicut isti Pharisei cum quibus Christus loquebatur, despiciebant eos. Quare hic maior filius, mores Phariseorum expressissimè repræsentat tam cum dicit nunquam in manu fratrem suum, quàm minorem natu fratrem contemnens, patrique suo iniuste succensens. Quare si rectè animaduertas inuenies profecto in hoc fratre maiori ingenium Phariseorū

muratio ex impietate procedens sicut verè murmurabant scribæ & pharisei de Christo, eo quod recipiebat peccatores, confidebantque in sua iustitia, sicut hic filius maior.

¶ Observandum quoque hic est, quod duo dixerant hæc pharisei murmurantes de Christo: primum quod recipiebat peccatores, secundum quod manducabat cum illis. Si primum tantummodo dixissent, breuior esset hæc parabola: nam postquam dedit calceamentum filio prodigo, statim diceret, quomodo venit filius senior & murmuravit de patre, hæc tantum de causa, quia filium peccatorem recepit. Sed quia pharisei addiderant secundum, videlicet, manducat cum illis: hæc ratione introducit filium seniore dicens. Occidisti vitulum saginatum. Et ut etiam responderet Christus huic secundæ obiectioni, duxit in parabola, quod pater fecit conuiuium, quod conuiuium, non poneretur in parabola nisi Christus antea cum peccatoribus manducasset, etsi isti pharisei non dixissent murmurantes, quod Christus comedebat cum peccatoribus. Ad hoc igitur secundum de manducatione cum peccatoribus oportebat respondere, ideoque hæc parabola maximam in se habet perfectionem, & nihil superfluum continet nihilque ad ornatu ponitur: sed omnia principali intento correspondent, & adinuicem connectuntur. Idem autem responsum quod filio maiori dedit, dedit etiam Christus phariseis illis sub hac metaphora respondens. Et ita his tribus parabolis terminatis & conclusis imponit noster Lucas extremam manum sermoni & capiti. Quod si nihilominus his non obstantibus quæ diximus, velis instare, filium maiorem verum & iustum esse, asserens, ea quæ responsa sunt phariseis, tollis, quod iniurium est, ut Christus videlicet ab re loquatur: parabolasque proposito quod intendit non applicet. ¶ Verum si quæras a me quid significet vitulus & quid per vitulum intelligā, breuiter respondebo dicēs, quod significat vitulum: & nihil aliud respondebo. Quod si literā inspicias in proposito, quid aliud significet non facile reperies: fin vero aliquid aliud per illud volueris insinuare, opus est ut
à hic.

- Lucæ 2.** sem. Sic etiam in Euangelio dicit Lucas de Ioseph, quod erant pater eius & mater mirantes: ubi Ioseph, vocatur pater Christi. Et Maria dicit filio Iesu: pater tuus & ego, &c. vocans patrem Christi Iosephum, cum non esset pater verus, sed quia existimabatur. Sic etiam Christus dicit, quod stellæ de cælo cadent: quia existimabit populus quod cadent. Similiter in Genesi, illi Angeli qui Abraham aperuerunt vocantur viri, non quod essent viri, sed quod viri videbantur. Lucas etiam in Actis loquens de Ascensione domini, vocat Angelos viros dicens: Ecce duo viri asciterunt iuxta illos in vestibus albis. Et alia sunt innumera loca horum similia in sacris literis, ubi vocantur res non secundum existentiam sed secundum apparen-
apparentiam, & ut minus rem quæ breuitatis causa nolo hic citare: & quia iam de his differuimus in capite quinto huius, super illud, non veni vocare iustos sed peccatores. Isto modo iusti hic vocantur Pharisei, arguuntur in parabola, & ut argumentum procedo. Itaque hic frater maior, hoc est cæcus Phariseorum & scribarum, eorum more fratrem peccatorem despiciet & contemnit: sicut ille qui oras despiciebat publicanum in templo, & sicut isti Pharisei cum quibus Christus loquebatur, despiciebant eos. Quare hic maior filius, mores Phariseorum expressissimè repræsentat tam cum dicit nunquam in manu fratrem suum, quàm minorem natu fratrem contemnens, patrique suo iniuste succensens. Quare si rectè animaduertas inuenies profecto in hoc fratre maiori ingenium Phariseorū
- Luc. 18.** simillimum: & quod nunc ait Lucas, quod conquestus est de patre, & quod indignatus est, responderet ad illud quod antea dixerat, in initio huius capitis, quod Pharisei murmurabant de Christo, eo quod recipiebat peccatores, & ideo hæc murmuratio istius filii senioris non fuit admiratio, ut aliqui putauerunt, sed vera mur-

à literali sensu difcedas. Posuit enim Christus in hac parabola vitulum, symphoniam & chorū, vt ostendat magnum gaudiū, & quasi tripudium fieri in celo in conuersione peccatoris, Christoque esse iucundissimū cōuiuiū paschāq; celeberrimū eum peccatoribus cibum sumere. Pullum gallinaceum, galināvē, hardum, aut artem occidere, solenne festū non faciebat erat enim nimis tritum & vulgare. Verū vitulum occidere, præsertim paschalem, & saginatum apud Iudæos sollemnissimū erat, quod in pascha illi, aliisque diebus festis maximis faciebant. Sic Abraham cū vidit illos tres Angelos, vt eos lautius & opulentiū hospicio susceperet, gregem adiit, & occidit vitulum tenerrimū Idē mulier illa fecit phthonista, quæ cū remissam Saulē domi suscipiens suæ, se tāto honore affectā videret, paschalē vitulū occidit. Hi enim vituli, ita molliorē educati, & in deliciis habitæ: apud Iudæos non nisi sollemnissimis festiuitatibus mactabātur. Quare nihil aliud Christus dominus noster voluit significare, per hunc vitulum saginatum symphoniam, & chorū, nisi quantum perciperet gaudiū cum peccatoribus. Summamque letitiam, & voluptatem, in diebat. Vt autem exaggeraret, huius festiuitatis pretium, & valorem posuit vitulum saginatum & chorū, summāque alacritate dixit, Manducemus & epulemur. Denique neque prætermittendum silentio arbitror illud quod ait, quod filius senior erat in agro, & quod venit ex illo. In hoc insinuat saluator qđ sicut ille erat in villa & in agro occupatus circa terrena & temporalia, & ideo non approbauit ea quæ bonus paterfamilias gerit. Illi autem qui sunt filii dei, avari ignorabant quæ sunt spiritus Dei, & in rebus terrenis trahabant, & erant occupati & itē rebus istis corruptibilibus, nō intelligebant nescientes Christi officium esse, suscipere peccatores: & ideo murmurabant. Sic etiam alibi cum Christus dicit, quod audientes hæc Pharisei, qui erant avari deridebant eum.

Hoc est quod pro meo capto inge-
niture renuitate, circa sensum huius pa-
rabolæ literalem dici posse comperto, ex
qua more meo solito, doctrinam eliciam
ad mores instituendos consentaneam, in
verò literæ sensu quem hætenus dixi, per
petuo ubique persistens, doctrina tantū-
modo ex ipsius literæ visceribus, qui pote-
ro aptissime derivata. Secundum quam
literam, minor filius peccator em domo
Dei aberrante, & discedente propter mor-
tale peccatū, representat, ad publica nosq;
& peccatores à Christo domino nostro
refertur. Hic igitur continetur primum
quomodo minor filius accepto patrimo-
nio domo patris sui discesserit. Secundū
quomodo pavit substantiā suā luxu-
riosè vivendo. Quatū quæ passus est.
Quintū aut vitio in quod natura sua pro-
clivior est. Sextum miseria & turpitudine
peccati, cum porcorum gregem custodi-
ret. Septimū mira peccatoribus convec-
tione suscipientis benignitas. Nonum maxi-
ma debitas quæ exerceat Christus univer-
susque chorus coelestis in conversione pec-
catoris. Decimum & ultimum quomodo do-
minus noster peccatorum sit presentissim-
us advocatus, respondeatque constan-
tissime contra arguentibus. Sed iam sin-
gula hæc discutiamus. Aut ergo noster
Evangelista. [Homo quidam habuit duos
filios.] Miro ordine hæc parabola filij prodigi po-
nitur tertio loco. Nam cum de iustifica-
tione impij, hæc tres parabolæ loquantur,
primum & ante omnia ut meritum Chri-
sti præcedat necesse est: sine quo omnis
nostra actio quælibet in specie bona ni-
hil est. Nemo enim venit ad patrem nisi
per Christum, qui est mediator. Inquit Paulus, inter Deum & nos. Tunc
primo loco stat: nam si ianua est ad salu-
tem, merito primo de se ipso loquutus
est. In primo & secundo loco, de iustifica-
tione impij, & de peccato, & de misericordia
aut drachma. Quia autem non suf-
ficiat Deum in nobis, ut in eo sit

peccator consequatur vitam aeternam, si ipse non in se fecerit aliquid, quia oportet ut & ipse addat operam suam, partesque suas obeat, additur hæc tertia parabola: ubi docemur quod peccator cum filio prodigo seipsum consideret, seipsum agnoscat, suam miseriam deplorat, & de peccatis resurgat: ad Deum patrem suum curat, peccata sua humiliter confiteatur & super ea poenitet. Hoc peccatorum in iustificationem sui facere necesse est: qui enim creavit illum sine ipso, non iustificabit illum sine ipso. Homo itaque iste Christus est qui duos filios habuit hoc est peccatores poenitentes, & alios se iustos simulantes, ut iam in literæ expositione ostendimus. Vterque appellatur filius creatione. Per filium adolescentem non modo cæcus ille publicanorum & peccatorum, sed quicumque peccator intelligitur. In hac parabola ostenditur, quod publicanus & peccatoribus, quomodo homo peccator a Deo seipsum agnoscat, & calamitates. Adolescentior itaque peccator hic est, non græte sed moribus, non annis sed defectu sapientiae, & hunc ad insolentiam & peccata procliuor. Optime igitur dicit adolescentior, nam si erat adolescens in ætate, multo adolescentior erat in iudicio: moribus inquam & leuitate adolescens erat, licet non esset in ætate. Multos enim senes inuenies qui iuuenes sunt in habitu, incessu, in verbis, & in moribus, plerisque videbis amantes, politos, adeoque ornatos, ac si vigesimum quintum agerent ætatis annum. Alios adificiis rebusque suis adhaerentibus, & ambitionibus, publicisque reipublicæ muneribus ad distractis, quasi heri vel nudius tertius in luceo contenti. Multi quoque & dimittuunt ipsi verò nunquam se respiciunt ut mundum deserant, & se in Dei cultum recipiant, reliquum temporis, quod sibi ad vitam. Hos vocat Propheta Esaias pueros centum annorum. Alii autem sunt iuuenes ætate, sed senes in moribus: ut fuerunt Ioseph, Daud, Daniel, & Samuel. Unde Dominus ad Moysen ait, Cōgrega mihi septuaginta viros quos tu no-

sto senes non vocantur cani, sed religiosi & prudentes. Si enim Deus tantummodo de senibus canis verba faceret non diceret quos tu nosti, quod senes sint: sed absolute dixisset congrega septuaginta viros. Hos voluit Deus elungere quos sciebat Moyses, & experientia cognoverat, viros esse virtuti deductos, sapientes & inorigeratos, licet iuuenes essent ætate. Hos Deus vocat senes. Eodem modo Christus redemptor noster hic volens ostendere leuitatem & stultitiam peccatoris, eum adolescentem vocauit: nam ut plurimum adolescentes parum sciunt, quia pauca experti sunt, quare ut eius in leuitatem ostendat, adolescentem non leuitus est. Nam ut dixi adolescentes insci sunt suarum rerum, inopelque consilij. Si hic domum patris sui deseruit, & se iuit perditum, causa stultitiæ suæ id fecit: quare quilibet adolescens, senex sit ætate. Omnis homo qui prudentia, ad vitæ suæ actiones dirigendas, caret, verus adolescens aut puer est. Ex hac iuuenili ætate provenit insentia, quæ vna causa est nostri errati. Propterea dixit Esaias, capitiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Et Daud in Psalmo. Ne scierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant: & mouebunt fundamenta terræ. Quare Moyses condolens populo precatur dicens, Vtinam saperent & intelligerent, & nouissima prouiderent. Hanc autem adolescentiam seu insentiam peccatorum deplorabat mundi Saluator dicens, Quoniam si cognouissetis & tu in hac die quæ ad pacem tibi. Pueri futura non curant, tantum enim presentia considerant: ideo Paulus passim precatur, & optat fidelibus ut cognitione Dei repleantur: nam ubi consilij nulla copia est, facile in errorem adducitur homo. Nam ob causam promissis Deus in veteri lege daturum, ac misurum doctorem iustitiæ: iuxta quam sententiam in persona Davidis quoque dicit. Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris. Non est igitur mirum si Deus deseratur ab us, quibus notus non est: qui verbum Dei, nec audiunt nec habent, qui nihil de Deo sciunt. Per ætatem filius prodigus intelligere non poterat, quanta facultas fruen-

Ps. 81.

Deu. 32

Luc. 19.

Joel. 2.
Ps. 131.

Ps. 65.

Num. 11

di erat

di erat in paternis laboribus, postea tan-
dem cepto de his mactetur, & infli-
damnum. Sic nos Deum derelinquimus,
& in vitia labimur, quia non prospici-
mus quanta male inde proveniant.

Quemadmodum accipiter nisi compe-
des et alas teneretur, et aliq̃ue decus
cohiberi non posset, quin frequentissimis
insultibus superas cœli auras peteret, euo-
laeque etiam cum pedum iactura & af-
flictione niteretur: ita & tu nisi oculis
operis in huius mundi caligine cœcu-
tens, libidinibusque affectus tenereris,
stare non posses, in exolis omnibus mun-
di voluptatibus quin velocissimis in cœ-
lum cogitationem, operumque pennas
rapereris. Cecidit hirundinum stercus in

Tob. 2. oculos Tobia dormientis, & cæcus factus est: quæ hirundines in veris initio canunt: & statim auolant latentque. Idem habet & hic mundus ingenium, vt breuissima demonstrata voluptate, quæ miseros homines sui amore præpeditos posteaquam cecos efficit, suorum bonorum terrenorum stercore, statim auolat & eua-

Thū. 3. necit, vt est apud D. Paulu. Omnia enim
& voluptates: sub quibus qui incapti dor-
miunt, tandem oculis capti efficiuntur,
mentisque caligine demersi in infernum
mittuntur. Omnes enim peccatores in
peccatis suis permanentes oculis carent,
vt lucem Dei videant tenebrasque quib.
inuoluuntur effugiant. Aperiamus igitur
animum nostrarum oculos, vt ignoran-
tiam terribiliū inferorum monstrū pro-
pulerimus. Quinquā enim multa sint pec-
cata fragilitatis multa etiam malitiae: ta-
men verissimum est ignorantiam om-
nium malorum & flagitiorum esse fun-
damentum & principium. Ignorato enim
Deo maximoque virtutis premio incre-
dibilique peccatorum supplicio, facile om-

ret homo quid esset Deus, quantumque
peccatorum causa amittat, infernique
tormenta & cruciatus horribidos, non pec-
cator Verum, &c. addo. 15
est caretque Dei notitia, in peccatorum la-
binalitudo Philosophus dixit, quod om-
nis malus est ignorans, quia nullus pec-
cat nisi quia quid perdat non videt.

Ideo nihil aliud nobis restat nisi ut domi-
num cū Davide rogemus. Illumina ocu-
los meos, ne vnquam obdormiā in mor-
te Et alibi. Da mihi intellectum & scruta-
bor legem tuam, & custodiam illam in to-
to corde meo. Petamus à Deo iudicium
canitum senectutemque veram, quæ lœtē-
tia Dea est: ne cum derelinquamus, cum
eo permaneamus, domi eius habitemus,
illius mandata custodientes, &c.

¶ Secundum, quod habent iuniores
est, quod confidunt præter modum sibi
ipsis, ingenio, viribusque suis, existiman-
tes se iam esse tales, ut per se rem suam
tenere & administrare possint. Et hac de
causa recessit hic à domo patris, confidēs
in proprio ingenio & virtute. Et putant
se omnia scire & posse. Propria contumē-
tia multorum causa est, ut à Deo rece-

pſi. Dicit quodd diues ſum & nullius ego
 & nescis quodd miſer es, & miſerabilis
 & tu pauper, & cæcus & nudus. Quoniam
 parum autem poſſit homo ſine Dei gra-
 tia & auxilio intrâ in iſto filio per te
 videbimus. Nos vero in hoc loco dicat
 mus in hoc filio prodigo quid auertat
 nos à Deo, nempe inſcitia & confidentia
 proprii ingenu. Vidisti Petrum in ſuis vi-
 riſque, qui cum ipſo fuerant, & cum
 omnes ſcandalizati fuerint in te, & auer-
 titur à te. Mar. 8.
 pſi. Ego dixi in exceſſu meo non
 moueboꝛ in æternum. Et ſubdidit. Auert
 faciẽ tuam à me, & factus ſum con-
 tituus. Adhuc potest corpore qui
 in exprobat, & inuitat in peccatis,
 qui non omnem ſuam fiduciam in Deo
 conſtituunt. Ecce homo qui non poſuit
 Deum adiutorem ſuum: ego autem ſpe-
 raui in miſericordia Dei in æternũ & in
 ſeculum ſeculi. Et alibi de peccatoribus
 dicit. Qui cõſiderauit ſtulticiã ſua-
 m hunc ſtultum adoleſcentem in
 rationem ſubſtantia, quæ mihi contingit.)
 Iſta ſubſtantia rationalitas eſt: quam
 in libertas comitur. Sine me pater vi-
 nere pro meo arbitrio & libidine, ut qua-
 unque mihi placita fuerint faciat. Omnia

Eccl. 13

entem multa & incommoda que in orbe videmus ex altero duorum malorum oriuntur, vel ex eo quod volunt homines suo arbitrio cuncta gerere: vel quod praeceptis diuinis obtemperare continentur. Peccatum autem huius adolescentis adeo peruersa & irrationabilis fuit: vt infans esse non potuerit. Voluit enim similes esse Deo, iniustum autem omnis peccati superbia est, & qui illum habuerit maledictus. Hac inuaserunt omnia peccata mundum. Vult hic proprio arbitrio & iudicio se gubernare, patris libet praeceptis. Hic idem amor proprius in nobis, quo contra Deum, eiusque praecepta vitimur, causa est omnium malorum, amor enim proprius iudicium peruerit, rationem offuscat, intellectum obscurat, voluntatem inficit, viamque salutis obstruit. Homines enim huiusmodi amore implicari nec Deum agnoscunt, nec proximum diligunt, neque virtutem quaerunt, sed honoribus tantummodo curandis, mundiue gloriæ peruestigandæ operam nauant: quorum infania in hoc potissimum consistit, quod existiment se proprio iudicio, & arbitrio posse viuere, sine auxilio aut in dustria patris sui coelestis. In Pelagianam heresim incidit, qui dicitur quod non debet rationis vi, liberoque arbitrio adnitente vitam æternam per se ipsum sine Dei auxilio posse consequi. Causa autem huius entellimæ libertatis, quam impij homines cupiunt, est vt pro libidine sua à patris sui praeceptis liberi viuere possint: nã reuera nemo viribus arbitrij sine Dei gratia saluari potest, nec etiam se ab omnibus tentationibus tueri. Nam etsi per peccatum liberum hominis arbitrium non tollatur: nihilominus tamen adeo imbecillum & infirmum, deprauiatumque man sit, vt paucissimis tentationibus resistere possit, sed naui clauo amisso in medio maris constituta, quocumque vel minimo flatu, huc, illuc impellitur. Sic hoc nostrum liberum arbitrium post peccatum mortale nisi iam per peruenit niam fuerit confirmatum, adeo infirmum, & vacillans efficitur, vt et leuissimo carnis, mundi, aut diaboli pulsû nutet & contremiscat. Nam liberum arbitrium ante lapsum poterat ex gratia accepta bene viuere,

se, & non peccare inquam, & idcirco illi indigebat tunc gratia Christi miserantis & propitijs. Sed post lapsum factum est miserum seruituti peccati & damnationis obnoxium, à quibus malis non potest liberari nisi per gratiam Christi redimentis. Nec per hoc auferimus ab arbitrio hominis suam libertatem, quia liber est in deliberando, in iudicando, & consentiendo. Peccator enim per peccatum perdit vires, & potestatem non tamen libertatem, quæ conuenit ei, in eo quod potest bonum facere, sed in eo quod consentire vel non consentire aut velle, aut nolle possit bonum vel malum. Vnde Saluator, Sine me nihil potestis facere. Potestatem hic tellit, non libertatem, nec etiam quamuis Deo subiciatur, adimit ab illo Deus aliquam libertatem. Exempli gratia, Nutrix infantem docet ingredi, eumque quo vult tenere permittit. Sed tamen fragilitatem, infirmitatemque illius diffidens, illum manu deprehensum, usquequaque sustinet progredientem. Sic igitur mihi, infans hic, nonne liber est eundi quo velit? certum est quod sic. Nutrix dicere non poterit, si sine me nihil poteris facere? certum est quod sic. Nam etiam si nutrix eum incideret quo velit liberè permittat, tamen si manu mitteret illum, profecto infans eum se sustinere ob pedum instabilitatem diu non posset, caderet. Eodem modo homo post peccatum, adeo viribus effectus manet, vt sine Dei auxilio, nec vitam æternam impetrare, nec consistere in virtute possit. Item sicut infans hic retenta liberè gradiendi libertate, nutrici tamen subicit, ita & liberum arbitrium etsi liberum, Deo subiectum est. Rursus, vt infans post nutriam factam habet libertatem vel gradiendi vel sedendi: attamen sine auxilio nutricis surgere non potest. Eodem modo, & homo, qui in peccatum lapsus est, libertatem habet se eleuandi a peccato, vel in peccato manendi, admittendi, vel non admittendi: Dei inspiratione, tamen viribus gratiæ sine quibus nec erigere se, nec viam virtutis ingredi potest: tanquam infans, qui nisi manu ducatur recta incedere non potest. Præterea, quemadmodum pos-

103. 25

set infans hic licet manu duceretur nutritrix, incedere nolle: ita & peccator potest in peccatis suis immorari, licet diuina manu corripiatur ad salutem. Ex his colligimus primò quot mala ex nostra tantum sunt voluntate: & quot bona sunt ex nostra voluntate simul, & Dei adiutorio. Hic puer, per se solum, se proster- nit humi, sedetque sine vilo nutritrix adiu- mento: verum v. incedat moru pedum, nutritrixque auxilio indiget. Sic etiam & eodem modo se habet peccator pos- sitaquam semel lapsus est in peccatum mortale. Secundo quod liberum arbi- trium liberum sit, subiectumque Deo si- ne ulla implicatione contradictionis.

Tertiò quod homo post lapsum Adæ, fi- lius, ac natus, & in peccato conceptus li-

uit surgere a peccato, nec Dei præcepta

uis gratiam Dei hic assequutus, & remis- sionem peccatorum, idoneus non est ta- men ad superandas diaboli insidias & ad vincendas carnis concupiscentias. niti per quotidianum Dei adiutorium, perse- uerantiam bonæ conuersationis accepe- rit. Ex quibus patet quod cum homo ex seipso tam parum posset, maxima sit te- meritas de se ipso nimis præsumere, viri- bus suis confidere, proprioque nutu se regere & gubernare velle. Ita hic filius prodigus stulte numis, puerique more pa- tris suo dixit, vt sibi suo arbitrio viuere.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

ed. 15

nu consiliu sui: adiecit mandata & præce- pta sua. Apposuit tibi aquam & ignem ad quod voluerit porriget manū suam. Neminem itaque cogit, nec vult aliquem astrictum esse quin possit recedere cum voluerit, donat etiam cum arbitrio liber- tate alii ingenui splendorem, alii scientiam, alii fortitudinem, &c. Et non post multos hos dies.] Animus humanus naturalibus suis donis, non potest diu inni- ri, sed quamprimum labefcit, vbi Deus abstrahit manum suam. Præuam cor ho- minis, ait Ieremias & inexcusable. Hunc Iere 17. Esaias. Cor impu quasi mare feruens. Esaias. Satanas etiam non dormit, vt exponat hominem quem videt Dei auxilio desti- tutum.

Deo, haud diu quietum illum sinit diabo- lus, quin statim occupatum illum reddat negotio aliquo quod Deo, nō probat. In primo nostro parente hoc clare v. tum est quem Deus optimè considerat, & pulcherrimis donis ornauerat, cul- tum in manu consiliu sui, hostis non el- labat, donec in peccatum præcipitauit.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

Quia ergo filius prodigus, cum in domum patris suæ rediit, non potuit se- dere ad mensam, quia non habebat vestimen- tum. Ita etiam peccator, cum in gratiam Dei rediit, non potest se habere ad mensam, quia non habet vestimentum.

statera lance. Deum vero in altera: & di-
cas quod pluri pendatur, plurisque asti-
metur sensualitas: carnisque amor quam
Deus Et non modo hoc, verum etiam &
addis, malo hoc quam vitam Dei, cum te-
nearis Deum super omnia amare, impu-
denter ais, cum mortaliter peccas, malo
hoc, quam vniuersa quæ Deus mea cau-
sa fecit. Eo modo igitur quo pondus sui
factum peccatum mortis contra vitam
mortale autem peccatum committere,
est a Deo discedere, propria domo rejecta
ut hic filius prodigus fecit. Vnde Esaias,
Iniquitates, inquit vestras, diuiderunt in-
ter vos & Deum vestrum. Iniquitas au-
tem est pondus falsum facere, cū in ocu-
lis peccatoris pluri penditur terræ ster-
cus, quam Deus. Ideo Salomon in Pro-
uerbis. Statera dolosa abominatio est a-
pud Deum. ¶ Obserua etiam quod
pondus falsum, altero duorum modorū
est: vel quod celeriter prædatur, vel quod
altera statera lance grauior sit, aut quod
examen non sit ab utraque parte adæqua-
tum in statera. Hic filius prodigus dei-
xit domum patris sui, vitæque blandimē-
ta quibus ibi abundabat, quia nimis ce-
lenter pendit, temerè se accinxit, & ut
adolescens nullius experientiz non con-
siderauit quid perderet, & quantum pe-
riculum subiret. Nondum enim satis di-
scedere cognauerat, cum nihil animadu-
uerteret quorū essent in via incommoda,
discessit. Quare eo stultitiz peruenit ut
pondus falsum faceret. Nemo igitur cele-
riter pendat. Vnde in Prouerbijs dicitur.
Qui testinus est pedibus, statim ruet. Qui
nimis festine se disponit, postea peruenit
tam uelox & festinatus ut non
vitulum in deserto post tot beneficia à
Deo accepta adorarent, nisi ex hoc quod
venturum Moysen expectare noluerunt.
Existimauerunt enim cum nimis in mo-
te immorari: & ideo expectare noluerūt.
Fuerunt festini, nimisque cito proposue-
runt. & sic uiderunt faciem suam, & ideo
quia nimis celeriter perpenderunt, pon-
dus falsum fecerunt: pluri pendentes &
astuti, ut ait. Et sic uiderunt faciem suam
perit quia affectum suum paulisper co-
lauerunt. Quia uero malumque successum non uult. Quod si

se cohererent, & non tanta festinatione
raperentur, qua neque malum, neque in
comodum animarum suarum respiciunt
non tanta amentia in peccata incurrunt.
Ideo David, Consideravi vias meas, & cō
uerſi pedes meos in testimonia tua, Ibaſ
David, vt pēderetur quia cōſtitit, & prius
conſiderauit, quid eiſet poſſimū factū,
noluitque feſtinē pendere, bonum pon
duſ fecit, & non peccauit. Pependerunt
nimis feſtinanter Berthui, cū tam de Deo,
eiufque pietate deſperantes, ſtatebant
dieſ ſibi ſubueniretur. Cum Iudei ad ue
ram illam vt iudicaretur, ad Chriſtum ad Ioan. 8.
duxerūt, inclinauit ſe Dominus dignōq;
in terra ſcribere cōepit. innuens prius ho
mines negotia omnia iudicatuſ, ſe in
clinare debere: digito iudici conſideran
tes, ſe eſſe terrā & puluerē, eam. n. qui ha
bet conſiderationem, peccare non audeſ.
Quotieſcunq; populuſ Iſrael quarens ad
Moſem veniebat, priuſquā reſponſum re
cipere ſolebat. Exo 19
Principe & Duce. O ſi hoc ſeruare inua
dine inceſſimus, nullū reſponſum illis fa
ciētes, donec Deū cōſulere inuimus. Verū nos
celeriter reſpōdemus, Deoq; incoſulto:
& inde faciliſimē in peccata labimur. Priuſ
quā aliquiſ ſtatuaris de omnib; Deum
cōſultare, cuiusque pręceptis & conſiliis ob
temperare neceſſe eſt, ſe ipſos quæſi
turiſ. Iosue a Gabaonitib; cōſultat, Iosue.
quia fidē habuit illorum mendacis Deū
qui per uiaſ ſuas cōſulere, qui nec uiaſ
illis negotium perficeret. Sic tā cum nimis
erō te diſponis, ne te ſuaſus reſolū cō
fidens Deo incoſulto, faciliſ decipere nō
ceſſe eſt. Ne igit uelociter te alicui rei pe
ragendę accingas: ne effuſiſſimum, quo
modo fruēſ, riſum poſtea deploret. Hoc
autem adeo verū eſt, vt etiam bona ope
ra, uelit Deus. priuſquā fiant, cogitentur.
Ideo Ioānes Apoſtoluſ ait, Nolite crede
re omni ſpirituſali pbate an ex Deo ſit. 1. Ioā. 4.
Beata Virgo vt in ſuperiorib; adnotau
imus, ſua Alci. o. I. h. a. t. a. p. u.
dentes conſiderauit qualis eſſet illa ſalu
tatio. Immoiare igitur ne ponduſ ſalu
ſum facias. Ideo in Deuteronomio dicitur. Deu. 33
Gens abſque conſilio & line inprudē

2.Re.19

tiā,vinam saperent & intelligerent,ac no
uimproderent ea. q. tunc sic
finanter mendacis Sibe fidem adhibuit,
iniustam tulit sententiam contra Miphi-
bofetum. Quādo aliquis ē summa aliqua
turri decidit,præcipitavisse se omnes cre-
dunt, non tamen si pedetentim per sca-
las descendit, ita & eodem modo hoc pec-
catum festinationis præcipitatio dici po-
test: quoniam altissima hominis pars in-
tellectus est, infima verò est re præstare
quod intellexit. Vnde si tu nulla confide-
ratione prævia re præstare intendis opus
quod non excogitasti, & perpendisti: ne
mo dubitat, quin te sis præcipitaturus.
Descende igitur gradatim prius perpen-
dens semel atque iterum pedetentimque
descendens per iudicii gradus: ne te præ-
cipites. Hic hilus prolixus quia non con-
sideravit, à domo patris sui discessit. Con-
sidera ergo peccator quid tibi peccata præ-
sentia & præterita prosint: nihilo enim
magis tibi futura proderunt. Reuoca in
memoria tua, quæ peccata tua sunt, & in-
petraturum nisi hoc peccatum commise-
ris, colube te, ne celeriter cogites.

¶ Secundum quare homines pondus

gravior est magisque onerata quā
examine. Vnde etiam si quilibet diu
consistendo immoretur dum truxina hu-
iufmodi vitio laborauerit, semper pon-
dus saltem euadet. Cum propria volun-
tas grauata est & onusta, rerumque ter-
renarum amore affecta, facile peccato-
rem ad se trahit. Ahab in bellum profici-
sci volenti dixit Propheta Michæas. Ne
facias. Ille vero quadringentos Pseudo
prophetas conuocauit, qui omnes vno
ore illi, vt proficisceretur in bellum per-
suaserunt, ille autem profuturus fuorū.
Prophetarum monitu, primus omnium
iniretur. Quando aliquis alicui rei ani-
mum additum & obnoxium habet, eius
bue amoris quasi mancipatum, non suffi-
ciunt prædicatorum exhortationes, con-
fessorum monita, vt illum à peccato illo
extrahant, ad veramque viam reducant.
Habet enim alia ex parte forte nō paucos
amicos, aliquando etiam doctorem, qui
omnes amicitiam vel doctrinam primo

Stet. in Luc. Tom. 2.

aspectu profitentes illum exhortantur vt
in proposito crimine, quasi esset virtus
maxima, persistat. Si igitur scopum attingere
vis, nullaq. in te deluare: à vera ra-
tionis via deponere animi tui perturbatione
& 3. It. Bala. in m. sedi-
cendum Dei populum, sed prius Deum
quo sibi viæ ventia negabatur, verum cupi-
dine numerum à balac oblatorum ca-
pius, ire decreuit. Sed tamen asina, qua
vehabatur in medio itinere consistens vl-
terius progredi nolēbat: ille verò qui eam
stimulo, verberibusque propellere tenta-
bat, Angelum vidit, asinaque humana vo-
ce locuta est. Mirum est hoc affectionis
exemplum, quo ostenditur fuisse asinam
hero suo sapientiozem. Quoties admo-
neris ab intellectu ne pecces, ne hac ince-
das, sicuti Balam ab asina sua admoneba-
tur? At tu intellectum tuum credis & pul-
sas. Quoties distanti tibi intellectui il-
lud, vel illud esse peccatum vt caueas re-
m superstitutionem, nimirumque scrupu-
losam, & ita iudicium tuum verberas, in-
fida contumacia tua. Ideo Ecclesiasticus di-
cit. Ne vadas post concupiscentias tuas,
ne libidinis dictamen sequaris, sed dicta-
men iudicii & rationis, prius tamen Deū
obseruare debes, dicens, Deus meus, illu-
mina tenebras meas. Falla est omnis
sententia quæ prius à voluntate quā
ab intellectu ordinatur. Quia Iudæi de-
diderant honoribus & diuitiis, ideo di-
xerunt, Si hunc dimittimus venient Ro-
mani, & tollent locum nostrum & gen-
tem. In iudicio etiam de passione Domi-
ni, Christo, & Barraba in balance consti-
tutus, plus pependit Barrabas quā Chri-
stus: quia pluri æstimabatur à Iudæis Bar-
rabæ, quā Saluatoris nostri vita. Dixis-
ses si ab aliquo fuisses interrogatus Iu-
dæos istos igni sempiterno esse dignis-
simos siquidem tam inique hominum
merita pependerunt. Si tibi daretur
optio virum eligeres, Christum an Bar-
rabam? diceres Christum. At si alium
Barrabam peiorem eligisses, quid dice-
res? Atqui hic virum pluri facis Chri-
stum an peccatum? Proximo substantiam
eripis, animam diabolo tradis, sequitur

Bb quod

Nu. 22.

Ecd. 18.

Psal. 17.

Ioā. 11.

Mat. 17.

quod peccatum & demonum plusquam
multo sit peior, te esse deteriore[m] multo
Iudæis illis, siquidē dēmonē pluris qua
Christum facis, necesse ilario concluditur.
Cuius mali vera causa & principium est,
statera odij vel amoris quæ in voluntate
tua constituta pondus adulterinum te fa
cere cogit Eodem modo & hic filius pro
di laqueis & luxurij deditus erat,
quæ cum domui parentis exercere nō pos
set, maluit libidinem sequi, quam patri
obtemperare, libertatem quæ pluris pepen
dit, quam domus paternæ delicias. Simi
liter & omnis peccator mauult turpi
fideria sua adimplere carnalijue lib
satisfacere appetitumque in omnibus se
quit quasi subulcus porcos, sic cupidines
bonis æternis & nunquam interituris
peritui. Itaque omnes homines illi, qui
scelerata sectantur, & ea plus diligunt quā
Deum, mendaces sunt in statera. Sed de
his hactenus. ¶ Usque adhuc de pri
mo principali locuti sumus videlicet quo
mo paterna per peccatum, pluris aesti
mans creaturas, quam creatorem: nunc
de secundo principali, vt promissimus
dum. Secundo igitur hic filius prodigus
non solum discessit à domo patris pec
cans mortaliter, sed longē abiit: quod
Euangelista expressit, dicens, [Et abiit in
regionem longinquam] Cum peccatum
mutabili bono, & adhesio ad creaturas:
patet quod quislibet peccator se auertit
ab eo, atque elongatur, non tñ oēs pecca
tores qui à Deo absint, æqualiter distāt.
Alius enim longius est quam alius, iuxta
grauitatem, & magnitudinem numerum
ve criminum. Dicit aut in hic dixit Chri
stus, quod hic abiit in regionem longinquā
dicare voluit, illum multis magnit
atis se à Deo auertisse. Sic Dominus
nostri Iesus Christus, de quibusdam pec
catoribus, allegans illud Elasar Prophætæ
dixit, Populus hic habet me honoriat cor
autem eorum longe est à me. Non relin
gebat eos Christus, qui de cælo venerat

in terra, & præcipue ad Iudæos, quibus
hæc dicebat: sed ipsi voluntate sua se elon
gauerunt, & fugerunt à salute. Venit filius
hominis saluum facere quod perierat: sed
quia ipsi Barrabā petierunt & Iesum repu
diarunt, hinc oriri videtur, cum Deus dicat.
Cælum & terram ego impleo, & vbique
sit per suam essentiam, præsentiam & po
tentiam: qui fieri potest, vt aliquis longo
sit ab eo? Vnde David etiam in Psalmo al
loquitur Deum dicens, Quo ibo à spiritu
tuo & quo à facie tua fugiam? Si ascende
rem in cælum, ades, si sumpsero pennas meas di
stans, nemo potest Dei conspectum ef
fugiat. Quomodo peccator hic procul à Deo est? Di
stantia triplex in rebus. Prima est distantia localis, qua vi
na a colūna, vel paries à pariete. Hæc igit
distantia localis nō est inter
ita latere potest, vt eius conspectum
effugiat: de qua distantia loquutus est
David, dicens in Psalmo, Quo ibo à spiri
tu tuo, &c. ¶ Secunda distantia dicitur
comparationis vel perfectionis, qua quis
alius, aut melius est, vt cū de excessu, quo
quis alium excedat dicimus, maxima est
utrumque distantia, quia alter, al
terum longe superet. De hac distantia lo
quutus est Dominus ad Moysen, Filij qui
hodie boni & mali ignorant distantiam
ipsi ingredientur, &c. Sapiens quoque
Salomon ait. Non vidit solem, neque co
gnouit distantiam boni & mali. Ezechiel
autem ait. Non legem meam, & polluerunt san
ctam meam inter sanctum & propheta[m] nō
habuerunt distantiam, & inter pollutum
et sanctum, quam vocamus perfectionis, si intelligen
mus nulla maior dici potest: infinita est
enim inter Deum & peccatorem distan
tia. Verum hic non agitur de hac distan
tia, secundum quam tam longē esset bo
nus à Deo q̃ malus: Deus enim infinitē
oēs creaturas excedit, & oēs creature à
perfectione

Mat. 13

Mat. 9

Hier. 23

Ps. 135

Deu. 3

Eccl. 16

Ecc. 22

perfectione Dei infinite distant. ¶ Verū est & alia tertia distantia oppositionis, quando videlicet vnum alteri opponitur vt si sedentibus hic quinq; aut sex doctōribus sententiam de qua piā relaturis, & vnus aliquid dicat, cuius contrarium affirmet alius: tum demum dicimus, hos inter se distare. Huiusmodi distantia oppositionis est, quia sibi inuicem sentētis suis & voluntatibus contradicunt: nam alter ab altero tam longe est, quantum album à nigro distat. Ita inter duos dissentientes licet corporibus herēant, dicimus quod magna sit distantia: non inquam distantia localis, sed oppositionis distantia. Hoc modo longe distat peccator à Deo, per oppositionem, & contrariam voluntatem. Dicit Deus, honora patrem tuum & matrem tuam: Sed ille responder. Nō honorabo eos. Dicit Deus: non mœchaberis, responder autem ille. Volo mœchari, &c. Quando Deus ait, peccator negat quando autem Deus negat, peccator ait. Itaque de pręceptis affirmatiuis Dei, facit peccator negatiua, & è conuerso de negatiuis affirmatiua: omnia contra Dei voluntatem gerens, Deoque resistens & contradicens, se eius preceptis opponens. Ideo dicimus illam esse longē à Deo iuxta Cōmūmērant scribæ & pharisæi illi, dicente Martho, Accesserunt ad Iesum Scribæ & Pharisæi dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum, veruntamen de illis ait Christus. Cor eorum longe est à me. Si corpore prope erant, longe voluntatibus distabant, amabant enim quod Christo odio erat, & odio habebant, quod Christus amabat. Cum autem omne peccatum, vt ait Augustinus sit dictum, vel factum, vel concupitum, cōtra legē Dei, & contra nō peccator a Deo, per peccatum. Ille autem hac distantia oppositionis, aut contradictionis ab illo distat. Paulus etiam, Peccatum nescire nisi lex prohiberet. Quia peccator se opponit contra legem, à Deo longe distat. Vnde egregius Psaltes ait. Longē à peccatoribus salus. Cur autem longē est ab eis? Reddidit causam alloquens Deū. Quia iustificationes tuas non exquisierunt. In eodem quoque Psal

mo dicit, Apropinquauerunt persequentes me iniquitati, à lege autem tua longē facti sunt. Recesserunt peccatores à lege Dei, & appropinquauerunt iniquitati: quia cum vitium & virtus duo extrema sint inter se opposita inuicēque contraria, quo quis maius recedit ab altero, magis ad alterum extremum accedit qui autem à lege Dei recedit, quę voluntas Dei est, necesse est vt à Deo recedat. Vnde iniquitati propinquior sit, quo magis à Deo remotior est non autem interuallo locorum vt diximus, à Deo quis elongatus, sed prauitate morum & deformitate gestorum. Vnusquisq; n. suis studiis se ab iniquitate propinquum, & ab extremum. Quia peccatores, ait David, iustificationes dei non exquesierunt, quod longē facti sunt ab eo. ¶ Verum tria hic obseruanda sunt. Primò, quid sit à Deo longius distare. Ille enim longius distat, qui maioris pręcepti transgressor est, aut maioris alicuius virtutis violator. Longius enim recessit à deo, qui patrem suū iniuria afficit, quam qui proximum suū aut vicinum opponit enim se magis pręcipuo mandato. Plus recedit à deo, qui proximum occidit quam qui vxorem alienam concupit quia maiori pręcepto contraxit. Felix autem regula quę diui Augustini est, cognoscere facillimè possumus quis longius à Deo recedat, si animaduertamus quis contra maiorem aut potiore virtutem, aut pręceptum faciat. Vt si perpendamus, exempli gratia quis magis peccet, hēluo an superbus, cōsiderare debemus vter illorum contra maiorem virtutem faciat prior contra abstinentiam, posterior contra humilitatem operantur. At istarum virtutum quę est maior? certum est quod humilitas et eo plus peccat superbus quam hēluo, & ita Deo magis recedit, & ab iniquitate, & sic de aliis. ¶ Obserua secundò, quod quemadmodum qui maiores passus incedendo facit, longius recedit ab eo loco, in quo fuit sic peccator maiora peccata, & sæpius committens remotior sit à deo. Cum in gratiæ statu & in dei amicitia es, si peccas, faciem à deo ad creaturas auertis, à quo si semel peccas vnum passum ad mundum accedis, si sæ-

Mat. 15.

Act. 11
22 con-
fautū
c. 27.
Rom. 7.

Psal. 118

pius pluribus passibus ad mundum appropinquas. Toties autē peccare potes, alius peccatis ad alia additis, ut in profundum omnium malorum, ultimumque dei contemptum uenias adeo, ut omnium diuinorum sicut missarū, sacrarū concionis, diuinarumque precum tedio capiaris, iuxta illud,

Pro. 18 Iud, Peccator cum in profundum peccatorum uenerit, contemnit. ¶ Tercio quā plurimi recedunt peccatores non uno ductu, sed pederetum & paulatim, nam quāuis peccatum in instanti perpetretur, tamen quemamodum febres, aliaque infirmitates mortem praueeniunt sic peccatum plurimae annae aegritudines praecedunt, antequam fiat. Solebas quotidie misse interesse, sed paulatim ita frigidus, ut paulo post audeas dicere, te ad missam audiendam nisi diebus festis non teneri & ita praetermisit. Vnde fit ut postea etiam diebus festis audire contemnas, mortale tunc peccatum admittas. Paulatim recessit a deo mater postea Eua, nam uidit lignum in medio Paradisi quod erat pulchrum usui, & suauē ad uescendum, & postea concupiuit fructum eius, quo decessit.

Gen. 3 gnum in medio Paradisi quod erat pulchrum usui, & suauē ad uescendum, & postea concupiuit fructum eius, quo decessit. **Gen. 4** Cuius filius Cain, sic filius Iacob, ex parua inuidia quae in principio non poterat esse nisi uenialis, tandem paulatim crescente inuidia ad interuentionem deuenerunt. Quantum autem malum sit a Deo elongari testis est hic filius prodigus, qui postquam

Gen. 16 mem & miseriam. Quid habuit Agar

Psal. 72 Vnde Psalmista ait, Ecce qui elongant se abs te, peribunt. Sicut pulli inceperunt ab accipitre quandiu circumuolant iuxta matrem securi sunt, at si ab ea longe discedant cito capiunt & pereunt sic qui a deo non discedunt custodiuntur ab eo qui uero longius discedunt capiunt a demone,

1. Pe. 5 qui circum, ut Petrus ait, querens quem deuoret. Ex hac ignis auersione incurrit peccator in multa damna. Ideo de

Gen. 4 Cain ait scriptura, quod egressus a facie Domini habitabit profugus in terra. Inter alia autem mala quinque enumerabimus.

¶ Primum est deum paruifacere, cum procul a deo subuiuius sit, oia enim illa

quae eminus uidemus quantuncumque magna sint apparent exigua. Radix enim insubribiles qui ab oculis nostris procedunt quod longius procedunt angustiores sunt, donec protinus euanescent. Si solem intueris cū sit octies tota terra maior, duorum pedum aut trium mensuram habere tibi uidebitur. Quare ergo sol cū tantus sit, rā paruus esse apparet? Nulla alia ratio est, nisi quia longissimē abes ab illo, maxima autē distantia, quae est inter nos & solem, illius magnitudinem defraudat eumque de magno paruū uideri facit. Eodem etiā modo ad nostrum propositum nulla causa est contēptionis tuae, quia Dei amorē pro nihilo desistere aut ceriē pro rebus nullius ponderis & momenti, non dubites, nisi quod de longe eū aspicias, neque ab eo immoraris. Pluris enim sacris emolumenta tua quam uerū, ceterisque peiorabis, ut mercedem tua ex animi sententia negotieris aut etiā ut dra

unam lucreis Deum centies prodes & derelinques. Hoc autem fit, quia tam parui Deum tavis ut argenteum nō multo esse maiorem iudices. Bona terrena cum uilia & abiecta sint tamē quia ea nimis amamus, nobilia nobis & pulchra uidentur. At Deus quia super omnia huius seculi bona a nobis ut decere non amatur, exiguus & quasi inuis nobis est uerum multo aliter Paulo Apostolo gentiumque doctori uidebatur, qui quoniam procul a mundo, proximi

xii, utque in aduētum gloriae magni Dei ubi Deum magnum uocauit. Et alio in loco tam parui mundum duxit, ut diceret Philippentibus. Omnia arbitratum sicut stercorea. Dauid quod multis in locis eius magnitudinem extollit. Et in Psalmo nonagenimo quarto ait. Quoniam Deus magnus dominus, & Rex magnus eius nō est numerus. Et iterum. Magnos dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius. Ideo oēs hi sancti, aliiq. multi quorum sententiā hic citare nolo, magnitudinē Dei profitebātur, eumque esse maximū & immentum memorabāt, quia illū amabāt, & prope se

habebat: tu autem illum paruū esse ducis, quia lōge abes ab illo. Vnde fit quōd Deum adeo despicias, vt quæcūque mundi bona quantumuis parua Deo anteponas. ¶ Secundo, quo longius discedis à sole tanto longiore vmbra facis. Vespere etiam sole occidente, multo maior corpora omnia vmbra consequitur: ita & eodem modo & tu quo longius à Deo separaris maiorem vmbra, huius mundi honorum consequeris: vmbra enim sunt omnia humilia & terrena, iuxta illud scripturæ. Transierunt omnia illi velut vmbra. Ergo quo quis remotior a Deo fit maiorem vmbra facit, & maioribus huius seculi vitis & voluptatibus implicatur, quæ velut vmbra transiunt: & ita optime vmbre assimilantur. Hos autem peccatores qui magnam habet vmbra deplorat Hieremias dicens. Vae vobis quia declinauit dies. Sed vnde hoc colligis? Quia longiores factæ sunt vmbre vesperti. Hæc bona terrena, amplissima sicut vmbre vespertinæ hominibus videntur, & non animaduertunt, in quam tam decident fraudem quantamque incurrant fallaciam. De his loquitur Ecclesiasticus dicens. Quasi qui apprehendit vmbra & sequitur ventum: sic qui ad visa mendacia attendit. Qui sequuntur honores, qui diuitias diligunt, non apprehendunt vmbra? sequuntur certè visa mendacia. Aurum enim quod tu plurimi facis, scoria terræ est, honores autem ventus & fumus. Vnde Dauid in Psalmo: Fili hominum, vsquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium, &c. Tertium cum Sol ab aliquo frigida & sterilem reddit: & è contrario, cum communis aliquam regionē radus suis perlustrat, eam calidam & fertilem efficit: & vt citius fructus omnes producat. Vnde vt experientia nouimus, regiones soli propinquiores temperius remotioribus fructificant: ita & eodem modo cum communis iustitiæ Sol Christus donum noster caloris sui radus suæque diuinitatis præsentia animas nostras colustrat, eas multo fertiliores & abundantiores reddit, adeo vt etiam poculo frigida aqua pleno, cœlum quis emereri

Stellan Luc. Tom. 2.

possit. In statu autem gratiæ quocūque opere bono in gratia vitam æternam consequi potes: nam nulla terra fertilius aut vberius est anima rationali, si communis à Deo perlustratur: si verò Sol longius recesserit obscura, tristis, frigida, & sterilis manet. Ideo Paulus: Si distribueris substantias meas in cibos pauperum. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, &c. Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Terra igitur quæ non calefcit Christo supremo sole, sterilis, & infertilibus sibi communis quod proficit ad vitam æternam. Nullum enim opus absque gratia quantumuis bonum sit, compotes facit homines æterna vita, nisi calore iustitiæ, eiusdemque gratiæ tuerint calcacti. Quis pagus, quantumuis sterilis, si in eo rex habitet, omnibus rebus ad victum necessariis abundat & affluit: postea verò ramen si rex discedat, sterilis, vt antea manet, vt nihil in eo ad victum necessarium inuenias. Eodem igitur modo, quo præsentia regis loci steriles & deserti fertiles & frequentes fiunt, ita præsentia Dei in animabus nostris abundantiā omnium virtutum parit, absentia verò omnibus vitis ianuam concedit. Quarto quemadmodum sol præfens vniuersa omnia creata lætificat, absens verò in tenebris & caligine cuncta relinquit: ita Deus cum nobis adest, nos lætos reddit, cum abest, obscuros & sollicitos. In omni terra Aegypti erant tenebræ densissimæ, ita vt palpari possent: sed in terra Gessen vbi erant filii Israel, erat lux. Ita vbi sunt impij non sunt nisi tenebræ: sedent enim ipsi in tenebris & in vmbra mortis, quia cum primum quis à Deo recedit, ad dæmonū regionem conueat, vbi non sunt nisi tenebræ, quantum enim distat cœlum à terra, tantum distat gratia à peccato. Itaque peccator separatus ab illo claro iustitiæ sole, sedet tristis & infelix, in tristitia miseriæque peccati, & in vmbra mortis, in tenebrisque densissimis dæmonum. Quintū & vltimum incommodum quod accipiet peccator a Deo, pauper est, quia cum ab eius misericordia separatur ad rigorem eius iustitiæ appropinquet necesse est. Sicut homo elongans se ab oriente ap-

Mat. 19

1. Cor. 3

Exo. 10

Luca 11

Bb 3 pro.

propinquat ad occidentem, & elongans
se a meridie, appropinquat ad aquilonem,
nemine ille, qui per peccatum se elongat
à misericordia Dei præueniente, appropin-
quat ad eius iustitiam ultionem: & qui
elongat se ab eius gratia subsequente, ap-
propinquat ad eius iustitiam punientem:
in Deo enim quasi eius oriens & occi-
dens sunt eius misericordia & iustitia, &
Auster & Aquilo, sunt eius gratia & po-
tentia. Peccator cum recedit à misericor-
dia incidit in manus iustitiae. Constat
hoc ex Iona perspicue, qui fugiens Deum
nauium conscendit, exortaque est tempe-
stas. Fugere voluit Deum præcipientem,
& inuenit eum punientem: quanto ma-
gis elongatur peccator à gratia Dei, tan-
to magis ad infernum approximat.

Hic filius prodigus tantus fuit peccator
ut cum de domo discesserit, abiens in
regionem longinquam, si filius
tuus domi tuae ægrotat, facile curabis il-
lum: si tamen peregrè profectus, & ali-
qua regione longinqua immoratus male
habet, à te curari non poterit. Sic homo
quantumvis fragilis & infirmus, licet sæ-
pius cadat restaurari tamen potest quan-
diu domus patris permaneat. hoc est, quan-
do non multum recedit. Amici enim I. ei
qui casu & sorte fortuna aliquando pec-
cant, cito à peccato resurgunt: ceterum
qui abeunt in regionem longinquam, ut
hic filius prodigus, multa ob peccata diffi-
cilius ad patrem redeunt & ut plurimum
omnino intereunt. Cuius rei duo insignia

Mat. 26. *Mat. 26. Petrus ter Dominum negavit & lapsus est: verum quia non nimis longe à Christo abiecit, non illi multum offuit, sed cito reparatus est. Cum enim ceciderit iustus (inquit David) non collidetur: quia Dominus sup. . ut manum suam . Iudas autem se nudatus à Christo, domum Dei egressus maluit inter hostes Dei, quam cum Christo inveniri. Quid mirum si in peccatis innotuus sit? Hic à patre discessit, & à domo eius & abiit in regionem longinquam. ideo tot mala invenit. Vide ergo quàm malum & amaram sit, te dereliquisse Dominum Deum tuum, ut Dominum per Herodum & alios*

Figure 2 (continued): An Examination of Differences in the Use of

cur vt ad Deum reuertaris : quod faciem expedirissimè si eadem via iterata, qua recessisti, redieris conuersus ad Deum. Ideo Ephe. 4. Paulus, Deponentes itaque mendacium loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. Qui furatur iam non furetur, &c. Reuertamur igitur ad humilitatē si superbi sumus: ad castitatem, si libidinosi ad liberalitatem, si auari, &c. Si auer- si facti sumus a sole conuertamus faciem iterum ad Deum, illique vita denuo re- formata, moribusque correctissimis ap- propinquemus vt de nobis dici possit, quod Paulus ad Ephesios, Vos qui erat Ephe. 2. longè, facti estis propè. Sed quia de hac re- ditu & conuersione inferius acturi su- mus, cum videlicet hic filius prodigus do- mum patris sui remigrauerit, nunc inte- rim textum principale videamus.

¶ Tertio filius hic prodigus non solum recessit à domo paternâ, & abiit in regionem longinquâ, sed & omnem substantiam suam cum meretricibus consumpsit. Ideo sequitur in contextu. [Et ibi dissipauit substantiam suam cum meretricibus uiuendo luxuriose.] Duo hic dicit, Primo, quod dissipauit substantiam suam: & secundo quod illam dissipauit uiuendo luxuriose. De primo vide quomodo per hanc auersionem à Deo, miserrimus peccator amittit omnia quæ accipit, & quæ illi concedere poterât ad ipsius salutem, scientiâ, & gloriam. De secundo, vide quomodo per hanc luxuriam, & meretricum societatem, & omnia bona, & merita quæ habuit in uita gratia perdit. Ita ut quod perierit, non possit recuperare. Quod si fecerit iustus à iustitia sua & fecerit iniquitatem fecerit, id est, non potest recuperare quas perierit. Sic impius, non quod uiuit, omnes iustitias suas quas fecerat, non recouertit. Quod si non recouertit, non potest vivere. Viginti aut triginta annos apud Indos uersatus, postea in Hispania rediens summis diuitijs & opibus, immemor præteritorum laborum & periculorum, quæ ob illa acquirenda subierat, unica ludi p[ro]p[ri]e charæque piet[ati] m[un]itione, uauertit[ur] erogaret, nonne ueniret insanus iudicandus? Acqui tu quadraginta annis, ieiunando, orando, donando, p[re]dicando, exercendo, Deo inferm-

ris, & postea vno mortali peccato vniuersa haec amittas. Paruo enim emolumēto, breuique voluptate, & ferè nihilo, qui quantum lucratuſ est omnem vitam suā perdit, infans est certè: et ru infansior. Ille enim amissa substantia, quam apud Indos pepetit redire poterit, vt tantundem lucraretur: ceterum peccator, qui vno peccato lucrū, sortemque omnem amisit, hoc remedio vti non potest, quia qui facit peccatum seruus est peccati: seruus autem omnia quae lucratur domino non sibi lucratur, ita peccator tam afflictus & perditus manet, in statuque adeo infelici, vt nullum opus vita aeterna dignum facere possit. Duo itaque mala considerare debes quoniescunque peccas te incurrere. Alterum quod omnia bona amittis, quae antea feceris. Alterum quod in eo statu es vt etiā si tantundem lucrari velis, non possis, & ita nemo est magis infelix quam peccator. Merito igitur infans vocabere, si vel pro tantillo emolumento, vel breuissima delectatione nō recusas omnia lucra tua dilapidare, quemadmodum hic filius prodigus qui consumpsit substantiam suam. Sed quomodo consumpsit? luxuriose viuendo. De huiusmodi vitiis superius cum scortis & nebulonis. Id non raro accidere solet ijs qui licentius ab ipsis incunabulis educantur: ubi vero adoleuerint iam iugum, ferulamque parentum & magistrorum detraſtant, continentur proborum virorum conforma, alea & conuiuia vniuersis omnia profundunt etiam quae parentum cura laboreque multo sunt parata & acquisita. Sest uto omnia bona dilapidant in luxuria, quod quidem vitium, consumit omnia bona gratiae & naturae: quia naturales corporis eneruat, rationem turbat & ingenium hebetat, pecunia, honore, bonis temporalibus & spiritualibus, & quod plus est se ipso spoliatur, & defraudat.

Pro. 21. Ideo Salomon ait. Qui nutrit scortum ibidem perdit substantiam suam. Qui nutrit epulas, in egestate erit. Ideoque igitur infans vocatur, quia deo non est con-

Iob. 31. sumus, vt ait sanctus Iob. Ignis est visque ad consummationem deuorans, & omnia eradicans germina. Non enim solum his bonis exterius homines nudat, sed etiam corporis & animae multas eripit.

Causa huius inuisi peccati, demolitus est Deus orbem vniuersum terrarum diluuii aquis, flammisque de caelo immulsis Sodomam & Gomorrah, & quinque alias ciuitates subuerſit. Ona repente occisus Sichem ciuitas vastata, & ferè omnis tribus Benjamin interempta fuit. Hoc vitium immaturae Ammonis mortis causa extitit Salomonem ad idololatriam duxit, occidit maritos Sarr. Sansonem oculis priuauit. Dauidi maxima intulit incommoda & vltima vltima de speculatore.

Illius causa Deus vno die viginti quatuor milia hominum populi Israelis interfecit. Omnia maiora supplicia quae legimus Deum hominibus influisse in hoc extiterunt peccatum. Vnde colligere poteris, quanto sit hoc vitium odio Deo, quando quidem ab illo tam acriter punitur tantum enim odit Deus hoc vitium, vt Christus saluator noster omnia terè peccata in suo Collegio permisit, vno excepto videlicet luxuria. Permisit Thomam incredulum, & discipuli omnes fuerunt increduli, nam recumbentibus illis Iesus, & ex robrauit incredulitatem eorum. Permisit eorum ambitionem & superbiam, nam duo fratres voluerunt se alijs praeferre & alij decem indignati sunt. Et in vltima corna facta est contentio, quis eorum videretur esse maior: duo etiā Apostoli irati sunt contra Samaritanos, & se videri cupierunt dicentes Domino. Vis dicimus, vt descendat ignis de caelo? Inuidiam etiam permisit: nam quidam eorum dixerunt Saluatori, Ecce inuenimus quendam daemoniam eicientem in nomine tuo, & non sequitur nos. Auaritiam quoque permisit, nam Iudas fur erat, & loculos habens, simul & traditor: & Petrus illū negat: denique omnia permisit Deus in suo Collegio, vt sciret, si quis tam inuicibilis, ille qui pascitur inter lilia, nunquam permisit, imo Ioannē propter donū virginitatis plus omnibus dilexit. Seruus namque daemonis est, qui vitiis cōsentiit, & turpib. cogitationibus delectatur. De hoc peccato loquitur Apostolus dicens q̄ qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Est, n. quidam ignis infernalis, cuius gula est materia, turpitudine flāmis, immundicia cinis, infamia fumus, tormētū finis. Illud est

corporis perditio, uitæ coarctatio, virtutis corruptio, legis transgressio. Alia peccata in una tantum hominis partem contaminant, animam scilicet, hoc autem omnem hominem, corpus scilicet & animam ipsius vitia. Apostolus ait, Qui violauerit templum hoc destruet illum Deus. Nescitis inquit quod corpora vestra templum sunt Spiritus sancti? Non poterit mihi crede

1 Cor. 6

Sed iam hæc maledicta pestis toto ferè mundo grassantur, Taxantur filie Loth:

Gen. 19 sed credo quod castior sunt illorum incastus quam pudicitia multarum, quæ modo castæ reputantur. Nō rediunt ad concubitū vltra conceptum quia tantum generationis desiderio credentes totum orbem igne consumptū accesserūt ad patrē: at vltra nō quæsierūt virū. Discuntant se & requirant torminæ in coniugio positæ, si ob hoc solum adeant viros vt suscipiant liberos. & si post conceptum desistunt: illæ enim quæ argui videntur de incestu, postquam conceperunt, vltra ad consortiū viri non accesserunt. Nonnullæ vero mulieres nec enim in uersas pariter notamus) sunt velut animalia bruta absque illo iudicio, iugiter libidini inferiunt, quas ego nec mutis pecoribus comparauerim: pecora enim cum concipiunt, vterius maribus sui copiam non faciunt. Has notat

Psalm. 11. cut equus & mulus quibus non est interitus. Tertia dictum.

¶ Vincatur hoc peccatū fugiēdo, iuxta illud quod Paulus consulit dicens, Fugite ab omni fornicatione. Alia vitia pugnādo vincuntur hoc vero peccatu fugiendo, quia luxuria peccatū est valde immundū. Et licet non expediret cū homine luto so luctari, quia licet cū prosterne res, tamen te inquinares: sic non est securum, nec oportunū luctari cū vitio isto, vix enim fieri potest, quin homo conquinetur. Vnde Ecclesiasticus, Qui tetigerit præm, inquinabitur ab ea. Tū etiam, quia non bonū cōminus pugnare cū illo hoste, qui ex propinquitate sumit vires. Talis enim est luxuria, corpus enim nostrum, quod prius erat pro nobis contra nos hostis efficitur. Vnde sicut

princeps aliquis eminens pugnat cum hostibus suis, quādo credit quod in suo exercitu sunt multi proditores, qui commisso prælio, partem contrariam adiuuabūt: sic debet homo contra luxuriam eminens pugnare, ne corpus nostrum tam tertiū vitij propinquitate infectum proditor contra nos efficiatur

¶ Secundū remediū est memoria ignis, ibi in æternū luxuriosi ardebūt. Dura fortasse tibi videbitur tentationi resistere: durius tamen multo in ignem sempiternum videri debet. Qui non cauerit ab igne luxuriæ, ignem inferni cauere non poterit. Sed sicut alius ardor aliū ardorem vincit & extinguit: sic ardor ignis sempiterni si quænter in memoriam adductus, carnis ardorem libidinemque extinguet.

¶ Tertiū remediū est penitentia, quæ ab abstinentiamque seruaueris, proculdubio victor euades. Ignis aqua extinguuntur: lachrymis carnis desideria & libidines opprimuntur, quæ sunt quasi ignis, quo omnes virtutes conflagrant.

¶ Expende etiam ad quantam miseriam homo stolidus suam sequens voluntatem redigatur. Ecce hic adolescens qui diues, integer, sanus & honoratus domi patris sui fuerat, ad quantam paupertatem, & egestatem venerit: quia voluntatem suā sequutus sit nemo ignorat: amisit omnia quæ habebat, & de fortunato & diuite, pauper & infelix factus est. Hæc autem mala omnia incurrit ille qui in omnibus voluntati sue obtemperat. Vide etiam, quid præmium maneat illum, qui Deum de re inquit, & quid lucrū ille faciat, quid ingenium, & scientiæ sublimitas proficiat. Quis autem requiritur? Illi sus aduertendum hinc, quid tacere soleat is, qui sibi derelictus est, quomodo videlicet deterior semper fiat & de vno in aliud ruat vitium. Tenique perpende, quomodo peccatorum multitudo in homine de die in diem accrescat, & augeatur donec totum hominem opprimat. In summa discamus hinc, quam sit horribile iudicium & misera conditio illius qui Deo curæ non est. Nihil maius, tutiusque opabilius homini accidere potest, quàm si in Deutitiam & parocinium recipiatur.

tit, nihil rursus timendum magis quam si curam ipsius habere Deus recuset. Quid aliud hominem à peccato, à morte, omniq; periculo immunem reddit, quam residuum Dei. Contra verò si quis fuerit à præsidio Dei destitutus, qd aliud facit, quam quòd in varia flagitia & mille diffidit. Sed hoc est, si quis discedens à domo paterna in turpitudine & furore luxuriae consumpsit substantiam suam? Sed satis sit de tertio.

¶ Tercio in eadem ratione arguam esse famem, quoniam, si de nobis sit in contentu. [Et postquam omnia consummasset facta est fames valida in regione illa & ipse cepit egere.] Et merito quidem iste cepit egere, qui thesauros scientiae &

Colo. 2. sapientiae Dei, diuinarumque caelestium altitudinem dereliquit. Qui recedit à fonte sitit, qui recedit à thesauro, eget: & qui recedit à virtute, dissolvitur. Egere ergo & famem pati ideo cepit, quia nihil voluntati prodigae satis est, semperq; famem patitur sui qui alimentis perpetuis nescit impleri. Vbiq; Ioseph in Aegypto erat, copia omnium rerum confluxebat: vbi vero non erat, ingens fames & penuria in dies augescens.

Gen. 41. Tercio denique addit Deus esse ibi satietas & abundantia: vbi verò abest, fame & miseria omnia consumuntur. Quapropter tria hic consideranda & obseruanda sunt. Primum, quomodo laetetur Deum nihil nisi fames sit & penuria: secundum quòd vnus Deus animam nostram potest satiare, tertium qua de causa in Deo solo & non alibi homines satietatem, copiamq; omnium rerum inueniant & ceterae oēs creaturae. De primo ait Psalmista. Viuites eguerunt & esurierunt: quærentes autem Dominum non inueniunt omni bono. Omnia quæ sunt in mundo, paupertas & fames animæ sunt. Ideo ait Psalmista. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit. In Græco est. Dominus pascit me & nihil mihi deerit. Non poterunt dicere hoc reges, principes istius mundi: qui quòd alio in gradu sunt eo maioribus egestatibus opprimunt, eo quod numerum honoribus rebusque familiaribus opera impendunt: & ideo maximos faciunt sumptus quibus vix subistere possint.

Nam quis Rex, Imperator, vel etiam sum-

mus Pontifex affirmare audebit nihil mihi deerit? Vna Christi ovis hoc verè poterit asserere. Ille enim tantummodo, qui in diuinis pascuis patitur contentus & satiatu viuit. Super aquas refectiois eduxit me animam meam conuertit.

Dæmon herbas marcidas ouibus suis porrigit inter spinas & carduos pascens illas: aquæ illius venenosæ sunt, & eius herba mortem latitantem secum important.

Dæmon primos generis humani pariter in terreno paradiso pavit, qui cum comederunt, veneno sunt infecti cibi enim dæmonis vitam suis eripiunt: nam & honores voluptates & diuitiæ animarum mundanis & peccatoribus sunt exitium, vitam enim hæc non tribuunt illis sed eripiunt, non satiant, sed fame conficiunt. Quare velut hydropicus siti fameque æterna cruciari, quantumq; bonorum, diuitiarum, & voluptatum bibens. Ideo Psalmista Deo dicit. Omnia in te spectant ut des illis escam in tempore: aperis manum tuam & implet animal benedictione. Vitia famem & solitudinem voluptati iniungit quod non faciunt virtutes, quæ leuamine & consolationem animam recreant. Quapropter si quis vult, Ne comedas de fructibus eius, ubi est panis mendacis. Mentitur in multis cum ait, vixi in his illis alimentis, quæ possint satiare. Præstigiatores & necromantici hortum fructibus abundantem ante oculos suis præstigiis ap-

erunt, & comedere omnia vanitati similia cōtrectantis manus effugient. Ita mundus sequacibus suis persuadet se esse alicuius momenti aut valoris & ea quæ concedit satis habere virum ad restringendam famem animarum, at in extremo omnia vana lucida, ventoque simillima esse apparent. Hæc est causa verissima, quare peccatores non vnquam nec contenti viuunt, nec sibi aliqua in re satisfaciunt, & iure anima enim rationalis veluti Chamæleon aere vesci aut sustentari non potest.

Ideo dixit Psalmista in persona impij. Os meum aperui & traxi spiritum. Aperiebat os suum ut aerem reciperet sed famem satiare non poterat: quia homo non aere, aut vento vescitur. Impius desiderium aperiri suum extendit & dilatat voluptatem

¶ Tercio in eadem ratione arguam esse famem, quoniam, si de nobis sit in contentu. [Et postquam omnia consummasset facta est fames valida in regione illa & ipse cepit egere.] Et merito quidem iste cepit egere, qui thesauros scientiae & sapientiae Dei, diuinarumque caelestium altitudinem dereliquit. Qui recedit à fonte sitit, qui recedit à thesauro, eget: & qui recedit à virtute, dissolvitur. Egere ergo & famem pati ideo cepit, quia nihil voluntati prodigae satis est, semperq; famem patitur sui qui alimentis perpetuis nescit impleri. Vbiq; Ioseph in Aegypto erat, copia omnium rerum confluxebat: vbi vero non erat, ingens fames & penuria in dies augescens.

Tercio denique addit Deus esse ibi satietas & abundantia: vbi verò abest, fame & miseria omnia consumuntur. Quapropter tria hic consideranda & obseruanda sunt. Primum, quomodo laetetur Deum nihil nisi fames sit & penuria: secundum quòd vnus Deus animam nostram potest satiare, tertium qua de causa in Deo solo & non alibi homines satietatem, copiamq; omnium rerum inueniant & ceterae oēs creaturae. De primo ait Psalmista. Viuites eguerunt & esurierunt: quærentes autem Dominum non inueniunt omni bono. Omnia quæ sunt in mundo, paupertas & fames animæ sunt. Ideo ait Psalmista. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit. In Græco est. Dominus pascit me & nihil mihi deerit. Non poterunt dicere hoc reges, principes istius mundi: qui quòd alio in gradu sunt eo maioribus egestatibus opprimunt, eo quod numerum honoribus rebusque familiaribus opera impendunt: & ideo maximos faciunt sumptus quibus vix subistere possint.

Nam quis Rex, Imperator, vel etiam sum-

Gen. 3

Ps. 103.

Pro 23

Ps. 118.

.. .

Ose. 12. ri. De his propheta Osee ait: Ephraim vé-
tos pascens. Inane nimium est illud & va-
num, quod locum suum vbi est non occu-
pat & implet. Ergo inania sunt omnia
terrena, quæ non modo non implent aut
satiant, verum animam nostram infatigâ &
esurire faciunt. Non putares esse insanissi-
mum hominem qui esuriens os suû ap-
eriret aurisque capteret, vt inedie satisfac-
ceret, amenq; extingueret? At nõ minor
est insania tua si vento mundi vanitatis li-
bidin. tuæ satisfacere tentas. Considera
nihil huius mundi posse mueniri vt ani-
mæ desiderio possis satisfacere. Omnia o-
nim terrena sunt quasi quoddã falsamen-
tum quod appetitum excitat sed comedendo ap-
petitu excitat. Videbis clericos, quàm plu-
rimos in initio pauperes ad beneficium
aspirantes: quo impetrato, abbatiam, vel
canonicatum affectant: postea verò ab-
bates vel canonici creati archidiaconatû
vel episcoporum ambiunt, &c. Nec un-
quam illo adepto dignitatis gradu sibi
sufficiunt. Quia cum illi ad summum po-
tius vel summi Potestatis obtineant præ-
sentem statum. Quid tunc factum est de il-
lis? Quia in medio fuerat conse-
quutus? Quid fuit nisi quoddam falsa-
mentum quod appetitum excitauit plu-
ra in dies cupienti? Ergo nihil est in mun-
do quod famem non excitet, & irretit ne

Pfal. 61. dum exstinguat. Unde in Psalmo habetur.

Iob. 12 Famem patientur vt canes, & circumibunt ciuitatem. Circūdant mundum, & circumdant terram, sicut diabolus, qui dixit in libro Iob. Circuiui terram & perambulauit eam. Avari, honorisque cupidi, iugiter diuitem, & honores, & honores quærit, quibus impetratis, nihilo magis satietatis habent, sed vt canes in dies esuriunt magis. Ideo optumē istos alloquitur propheta. *Ca. 12. v. 1.* Comeditis & non

Aggr. estis satietati: bibistis & non estis inebriati: operuistis vos & non estis calectati. Et qui mercedes congregauit misit eas in sa-

1. re. 17 culum pertusum. Helix torrens exaruit :
long 4. long hzdera à verine corrosa emarcuit.

1012x 4. Ion d'azera a verde corioa emarcuit.
Ita ex omnibus mundi bonis genuinus
verinus exoritur, qui illa omnia corrodit
& consumit. Quo plus tibi concessum
fuerit de huius mundi bonis quæ tu cu-

pis, eo magis ignis cupidinis tuæ flagra-
re tale in ore suscepto vellet, aut ignem
oleo immisso restinguere. Ne igitur de-
tigeris inuestigandis huius mûdi fallaci-
bus & infidis rebus: licet enim plurima
pepererit nobis laetitia & iustitia,
vt hic filius prodigus confisteris. Hoc vo-
luit significare Euangelista noster dum
dicit, famem esse in illa regione, quia ubi
Deus non est, famem patitur anima no-
stra. Quapropter videamus secundum,
scilicet, quomodo vnus Deus animam
nostram satiat. Ita enim hic filius pro-
digus nunquam satiatus est donec domû
patris sui rediit. Ex quo discas saturerem,
gaudiumque perfectum in solo Deo quæ-
rere. Ille enim est qui per prophetiam
regium ait, Aperi os tuum, & ego adim-
plebo illud. Postea enim quâ Dominus
populo suo, suorum mandatorum obser-
uantiam commendauit in illius premium
ait eodem populo vt os aperiat, &c. Quid
tanti momenti & difficultatis est os im-
plere? Os humanum nuce, panisve bu-
cella nonne impletur? Hoc autem de ore
corporali, sed de ore animæ spirituali,
quod illius desiderium est, est intelligen-
dum. Mundus enim vt suprâ diximus ani-
mæ desiderium implere non potest, sed so-
lus Deus: qui eam ad imaginem suam
creauit, & dicit illi: Dilata & extende
desiderium tuum, ego enim solus tibi sa-
tisfacere possum. Nam desiderium ad imaginem
& similitudinem Dei creata, cum omni-
bus alijs rebus possit occupari & impedi-
ri, nulla tamen re præterquam Deo im-
pletur. Hic filius prodigus nunquam
saturatus est, donec ad patrem suum
rediit. Rediit autem ad patrem suum
quia ad Deum vultu suum se conuertit
Deum non in rebus, sed in Deo
saturatur. Hic prodigus nunquam
saturatus est, donec ad patrem suum
rediit. Rediit autem ad patrem suum
quia ad Deum vultu suum se conuertit
Deum non in rebus, sed in Deo
saturatur.

Page 80.

gustis, doloribus, & trumhis, quietem & lætitiā habet: quia in solo Deo est omnis cordis gaudium, extra Deū nec pax, nec iucunditas esse potest. Quemadmodum enim corpus tuum in tenui magisque pro sui mensura stricta sede quiescere non posset: ita nec anima quiescit in omnibus mundi solatus, & uoluptatibus, quæ multo sunt animæ amplitudine agant. Quæ uero uidentur Deū non esse, non maiorem habet opportunitatem, ut anima in eo possit quiescere, quàm si quis in tabula trium digitorum vel quatuor latitudinis, corpus prosterneret. Hinc colligere poteris nullam requiem alicubi posse inuenire si terrena amaueris:

Gene. 1

quare ad Deum conuertere, si uitam habere uis. Cū Deus creauit hominem ait scriptura, quod requieuit ab omni opere quod patrarat, quod non fecit quādo cætera creauit: quia cum solus homo in Deo quiescere possit, meritis dicitur Deus in solo homine quiesuisse. Cū homo

Ps. 102.

quiescit, in terra, p̄ Deū Deus desiderium tuum bonis implet: ait Propheta: nūquam enim appetitus noster quietus est donec in finem suum peruenerit. Nā anima nostra adeo est nobilis, ut nullibi nisi in Deo obnoxiū esse possit. Ite sanctus Rex & propheta Dauid ad Deū clamat dicens. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uitium, qñ ueniam & apparebo ei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quondam ubi est Deus tuus. Aberat lōgissimè à Deo fiebatq; eo quod sitiētem & egentem uidebat: Deumq; desiderabat ut perfectam satietatem & gaudium inueniret. Non poterit mundus sitim desiderii tui extinguere, ire igitur ad Christū

Ps. 141

debes, qui ait. Qui sitit ueniat ad me. Si uis omnia quæcunque cupis assequi, capere uis, si deus desideras, ad eum uenire. Dele

Joan. 7

scare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, &c.

Ps. 36

Hucusque uidimus quemadmodum in mundo nihil nisi fames, summaque omnium rerum penuria sit, at in uno Deo perfecta satietas, gaudium, & gloria inueniatur: nunc uideamus omnium su-

prædictorum rationem, & qua de causa mundus in ediam causet, & in Deo tanta satietas tantumque gaudium animabus nostris offeratur. Hoc enim est quod tertio loco dictum promissimus, cum de hoc tractare inciperemus. Primum, quod in mundo nulla inueniatur satietas, sed in solo Deo est, ob amplissimam animarum nostrarum capaciatem: anima enim quæ ad Deum appetendū creata est, quid quid infra Deum appetit, minore & aguntorem habeat locum, h. quod, necesse est. Vas quod capax est una aquæ mensura, certè non poterit alia minori mensura adimpleri. Sic cum omnia mundi bona respectu animæ nostræ amplitudinis sunt uelut sinapis granum in Elephantis uentre: necessariò consequitur, ut nihil ex hoc mundo animæ nostræ capacitati satisfacere possit, quia vas Dei capax mundo satis impleri non potest: secundum quemadmodum illa omnia quæ natura sua intus inania sunt, eo modo locum suum occupant, ut semper aliquid inane maneat, quia ipsamet inania sunt. Ita mundi omnia bona quia uana, & nequaquam solida sunt, animam nostram adeo occupare aut implere non possunt, quin plus loci inane, & vacuum relinquunt. Tertium est, quod omnia terræ bona animæ nostræ desiderio non possunt satisfacere: quia sunt animæ desideria infinita & interminata. Vnde nullum aliud remedium nobis in hac uita reliquum est, quam inordinatum animum à bonis huius seculi amouere: ut possimus aliquando satietatem & quietem in cœlestibus inuenire. Si quis esset tam infans, ut usque in cœlum uolare intenderet nequequam alis de papyro uel membrana confectis, aliove ullo instrumento humano id tentare præsumeret. Præstaret enim considerare quam inani & inuili cupidine raperetur quando impossibile erat ad cœlum uolare. Hoc modo cohibere debes insatiabiles honores, diuitiarumque cupidines, persuadens tibi quod omnia quæ sub cœlo sunt consequaris. Vnde nullum aliud remediū tibi restat, nisi inane desiderium abs te remoueas, facilius. n. est hominū, penus in nubes

medes eleuari quam animæ nostræ desideria huius vitæ bonis satiare & implere. Bona enim temporalia sunt quasi quidā fomes, quo magis incenduntur & inflantur desideria. Quare sicut esset maximus furor ligna in igne conuocare ad eum extinguendum ita nec minor est insania, flammās desideriorum nostrorum arenis mundi bonorum lignis, extinguere & continere velle, potissima tamen harū omnium rationum, quare nullo modo his temporalibus rebus satiari possimus, est, quia nihil inter omnia bona huius seculi potest inueniri, quā in omnibus quadammodo ingenio & naturæ. Deus enim qui omnia nutrimenta omnibus viuentibus iuxta naturam vnius cuiusque tribuit, sed animarum nostrarum cibum futurum, creaturis exteris in nutrimentum non concessit. Quemadmodū stultum esset si quis equum carne aut leonem herba pascere vellet, quæ ab eorum naturis abhorrent nec sunt apta, sic illis supra dicta animalia vescantur. Et animæ rationali quæ rebus terrenis satisfacere intendit insanus est. Nihil enim ex omnibus quæcunque orbis terrarum fert, cum natura animæ nostræ conuenit. Mundus enim aliis aerem veluti Chamæleonibus tribuit, quo arrogantium superbia alitur: sed anima Chamæleon non est. Aliis ferrum ut struthio camelis, quo avari viuunt: aliis lutum, ut voluptatibus deditis: aliis uenenum suppediat, ut inuidiosis: sed quia nihil horum animæ nostræ naturæ consonat, nutrimentum illius esse non possunt terrena. Gratia & dona Spiritus sancti, quæ sunt & corroborant animam nostram. Superbia tamē & inuidia ceteraque vitia, quæ uiuunt in corpore, non sunt nutrimentum. Genuina autem ratio & uera, quare Deus tantummodo animarum nostrarum sit nutrimentum, ea est: quia tali natura & ingenio animam creauit, ut nihil illam præter illum satiare possit. Si enim quis petat quare panis sit nutrimentum, nihil aliud apertius pore-

rit responderi, nisi quia panis consonus est naturæ humanæ, uenenum uero dissoluit. Itā & Deus cibus animæ est, non aliam ob causam nisi quod naturæ illius consonat. Quare omnia alia vno excepto Deo mors & tæmæ animæ sunt. Unde quod idem est, ac si corpori lapides in nutrimentum concederes.

¶ Obserua etiam hoc vno cibū animæ est naturalis, & non artificialis, quod cibus corporalis post satietatem fastidium & tedium parit: in anima autem non a quantumuis satiata sit diuino conspectu & gloria, satietas & tæmæ eo modo inter se conueniunt eamque habent necessitudinem & coniunctionem, ut nullus nec fastidio nec fame vincendi locus concedatur. Sed hæc duo inter se dissimilissima fames & satietas, ita conueniunt, ut non modo altera alteram non expellat, sed fruendi, & gloria consequendi æterna sine ullo fine augeantur. Igitur quæ in modum animæ nostra extra Deum mortua est & esuriens: ita omnia mundi bona, miseria & egestas animæ sunt. Ut autem hoc significaretur dicitur hic, quod facta est fames in regione illa: propter quod miser hic coepit egere, nec fieri potest quin anima nostra fame intreat, si extra Deum, propriamque domum, ut hic filius prodigus immoretur. ¶ Quia autem tanta paupertate & inedia oppressum uidisset, operæpretium duxit, si herum, cui inferuieret, quæreret: unde necessaria ad victum & vitam haberet. Et hoc ait Euangelista, his uerbis. [Et abiit & adhæsit vni ciuium regionis illius.] Hoc est diabolo, cui obediuit, iuxta illud Pauli, Annescitis quia cui exhibuistis vos seruos ad obediendum: serui estis cui obediistis? Sed singula uerba expendamus. Abiit inquit & adhæsit. Abiit spōre, & ad diabolum. Itā adhæsit: homo enim ex propria uoluntate primo diabolo se subicit: diabolus enim non habet potestatem ut homo se subiciat nisi homo ex propria sua uoluntate laqueo se astringat. Sed postquā laqueo diaboli se astringit, quasi mutus ab eo

ab eo retrahit. Postquam enim Diabolus aliquem vinculauit, adhæret ei coactus. Cuius etiam dicitur regionis illius & non peregrinus, aut exul: quia in regione peccati manet irremocabiliter cui adhæret, & volunt propriis satisfacere desiderijs. Non enim itaq; cruas & incolæ optimè diabolo competit, quandoquidem in peccatis inobsecratus est, ut non ex ignorantia aut ex infirmitate, sed ex improbitate aut mala voluntate delinquat.

q̄ Obsecra autem q̄ homo per peccatū in alteram venit regionem, vbi non habitat tanquam ciuis, sed tanquam aduena. Hoc enim differūt peccata hominis a peccatis mali spiritus, quia homo peccat, cadit, & surgit: quapropter hospes esse solū in terra peregrina. Diabolus verò peccat & peccatis immoratur, nec male faciendi finem facit, qui id circo ciuis peregrinæ regionis non numero appellatur. Hospes solummodo illic transit, non diu in vno loco cunctatur: ciuis autem non mutat regionem suam: quare & tu attendere debes, nihil enim est in quo tantum dæmoni assimilari possis, quam in peccati persecuerantia, & tenacitate. Quare obsecro te, ut in regione peccati sis hospes transiens, & si peccas, nūtere vt de peccato quam primum resurgas: humanum est enim peccare, persisterē dæmoniaco. Ideo ne fias in peccato ciuis velut diabolus. Hoc deplorabat Propheta Baruch, in populo Israel dicens, Quid est Israel quod in terra inimicorum es? Inueterasti in terra aliena, conquinatus es cum mortuis, deputatus es cum descendentibus in infernum. Qui descenderunt in infernum sunt veluti dæmones peccati ciues quoniam æternum in inferno habitabunt. Quare tu qui in peccatis senescis, & habitas in terra aliena, culpæq̄, regione importunissima diu permanes: attende te simillimum esse illis inferni damnatis, paremque infelicitum, quorum passus est, ut quæ sepe peccata tuas torquentur.

¶ Observandum præterea, quòd cum peccator à Deo recedit, statim in demonis potestatem recidit. Solum enim contra eos qui recesserunt à Deo prævalet diabolus, quia eis antea obesse non poterat, ut in libro Iudith inscribitur, quòd dixit

Achior. Non fuit qui insultaret populo
Ideo conqueritur de hoc Moyses, reprehendens
populum. Deum qui te genuit dere
li. Jeremias quoque ait. Deputatus es cum
Deu. 2.
quasi fontem sapientiae. Et Ecclesiasticus. Eccl. 19.
Vae vobis impii, qui dereliquistis domi-
nam. Vae ruchi etiam. Vae illis qui recesserunt
Baruc. 3.
dum posset inueniri, quam in manus dae-
monis tanti tyranni incidere? Ipse enim
dominus lamentatur eos, Vae illis cum re-
cessero ab eis. Quò autem peruenire po-
tuerunt nisi in illud Dei terribile iudi-
cium, de quo dicitur si dereliqueris eum
prouiciam te in aeternum? Et alibi. Furor
eius super omnes, qui dereliquerunt eum.
1. Esd. 8.
Relatus ostendit quod vae dabo dicit
non solum de quibusdam in peccatis
tuis quibusdam vitiis singulari obsequio
credendi sunt. Vsurarii adherent principi cu-
piditatis, iracundi & avari principibus ira-
cundia & auaritia, & omnis peccator tot
principibus adheret quot vitis subiaceret.
Hic autem adolescens perdens substan-
tiam adhæsit principi luxuria & volupta-
tis, qui tamen antea quoque adhæserat
statim vt à domo paterna exiit: nunc ta-
men totum se illi tradidit & peccati fa-
ctus est mancipium. Neminem post hac
veretur, nihil non impietatis exercere au-
det: ita se cum tacite loquens & cogitans
Edamus & bibamus, cras enim morie-
mur Exultans se percussisse torus cum
Esai. 2.
Esai. 2.
morte, & cum inferno fecisse pactum.

¶ Denique observandum, quod non abuit ad patrem fame compellente, quia patris non recordabatur, & si fuit recordatus, pudor tamen vetabat. Famem & exilium maluit sustinere, quam confiteri crimen. Sic etiam, & nunc multi peccatores, cum ad domum patris confugere deberent, malunt in angustiis & egrotare vivere, & conscientiam suam a Domino Deo se se submittere, & peccata sua sacerdoti confiteri. Si contritionem haberetis parumperderet hominum estimationem, quia contritus dolor est propter Deum cuius offensam si praeculit

Barak ;

Ind. 5.

orientur in domibus eius spirare & vitæ,
& in cubilibus draconum eius. & in
cubile draconum & pascua, &c. Ex hac
Esaia autoritate si bene omnia legeris ex
pendes quam miseranda est hominū con-

loc 1 penes quam miseranda est hominum con
ditio. Et quia res tam infelices sunt.

Fal 2 p. m. Exonum hanc exst. b. u. r. & der.

[illegible]

Verg. leguminibus est simile. Vnde quidam
Georg. ab *legumibus* dicitur *legumina* dicitur
ceter. Intelligit autem hic per filiquas oia,
quae dicitur ab *legumibus* dicitur *legumina*

1. Ioſ. 1
tibus ſatisfacere ſeipſe putat. Omne enim
quod eſt in mundo concupiſcentia ocu-
lorum, concupiſcentia carnis, & ſuperbia
uitæ eſt. Mundus nihil uoluptate præſtan-
tius habet. Perulantia, & honorum & di-
uitiarum uanitate, nihil ſublimius. Ad quæ
filii huius mundi certatim contendunt,
Fieri enim poſſunt, ut non ſati-
entur, ſed uentrem tantum grauant. Vo-
luptas in cibo & potu tandiu durat, quā-
diu gurgiet cibum & potum habet. Sed
ſtatim ubi illa tranſcuntur in ventrem
ſunt voluptati ſed oneri: & veneno cor-
pori officiunt, & repote ex quibus in varia
morborum genera corpus incidit. Sic de
omnibus voluptatibus ſcitiendum eſt. Si
liquæ enim ſunt quæ hominem moleſtæ
magis quàm iuuant. Expēde autē quod
ventrem cupiebat implere: non. n. ſia cu-
ra eſt voluptati deditis, quā uē ventrem

Phil. 3. impleant, quem et Paulus ait in Deum habent. Sed sicut filique magis sunt onerati, ita et hi laborant, quia et Paulus ante ostendimus nunquam hec, circa que peccator delectatur satiant animam, iuxta cupiditas terrenorum non impletur, nam cum delectatio incipit, statim

[illegible]

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
84

Food &

Ind. 7.

prodest tibi et pro ea tamen ratam habere paratam
tibi fructum relinquit, ut tu nec
ominino fatigatus, neque omnino despe-
rans misero voluptarium desiderio cru-
cietis. Hoc tamen cruciatu tu dignus es, si
quod tibi prodest. Et si id est, quod
deus tibi dedit, ut te ad salutem
Huiusmodi desideria magis putatis
deus tibi dedit, ut te ad salutem
bus et potum viciis et carnis
vitiis et carnis immunditiam maleque
sapiunt, propter hoc conscientia mortis,
et
bus stupidoque corpore intem-
tem peribis.

deus dicit inter alios peccator, ut nemo sit, qui
ei det contentis satisfactionem, nec dare vique
quam amarum sit dereliquisse dominum
Deum suum. Dereliquisti fontem sapien-
tiae, nam si in via Dei ambulasses habuisses
viuque in pace sumeretur. Quia

Baruc. scis inique in pace super terram. Quare
tur nos homines, nos inquam
nos dementi a cepit tanta. ut veris ac sen-
piterius bonis posthabitis, palcas, & por-
corum pabulum tantu faciamus: præfer-
tum cum nobilissimi conditi simus, & per
Christum ad insignes honores simus ele-
cti & vocati? Nam quandiu oculis capti
sumus tandiu siliquarum amore tene-
mur, quas pro magnis deliciis habemus,
& cibo præstantissimo, cum tamen non
hominis sed porcorum stomacho natu-
ralis sit, & conueniens cibi. **Gala. 6.** Caue igitur
ne cum a Christo magno pretio empti
torum & diaboli seruitutem tradas.

Gala. 6. ralis lit, & conueniens cibo. Caut igitur ne cum a Christo magno pretio emptor tuus fueris, in illius seruitutem tradas. Certe obsecro hunc peccatoris miserum sententiam statim cum illo priori. Antea patrem habebat, nunc dominum. Quid dico dominum? Imo tyrannum. Antea liber es, nunc seruus. Antea inopia non laboras, nunc inopia laboras: antea apud filios Dei vixit: nunc apud fures, antea domi patris deliciabaris, nunc in villa rusticatur: antea cibo angelico vesceretur, nunc siliquis vorat, nec eas usque ad saturitatem. Hæc perpende, & caue a Deo discedere. Sed non desperes si a Deo discessis: fed audi quid sequitur parabolam, & ea quæ in consequentibus

Saluator dicat. [In se autem reuerſus di-
xit.] Septimò iam hic agitur de conuer-
ſione peccatoris, in qua primum eſt vt ſe
ipſum cognoscat, & in ſe reuertatur. Hinc
clarè apparet, quod a ſe ipſo abierat a for-
ma naturalis rectitudinis, proculuerat
in deformitatem naturæ animæ. Et rur-
ſus a formæ doctrinæ fidei, quam inſu-
ſam ex diuina habuerat gratia procul ab-
iecit. ^{Reuerſus} autem ad ſe per actum intelle-
ctus facta deſcribitur, inchoando à me-
morata domus paternæ, & relatione ſui ad
mercenarios, reuerſus eſt ad rectum iudo-
nis dictamen, leiſum diſcuntens & inte-
riora ſua conſiderans, quemadmodum Do-
minus per Eliaſam dicit: Reuerſe præuaria-
tores ad cor. Niſiſt enim tam longe a no-
bis quam nos: quare homines ſcedentibus
implicati & mundi vanitatibus dediti ex-
tra ſe ſunt, & in mundo vagantur. In ſe re-
uertitur, qui à ſe fuerat alienatus. Exierat
extra ſe, & ſe ipſum ſchinguens reliquerat
patrem, & reuerſus in ſe quieuit ſeipſum

dicit, nisi quis a seipso abiciatur, & in se re-
 uertatur excitat se ipsum, memoria praeteri-
 tae torqueretur, & in spe veniens erigit. & tunc
 cognoscit non fuisse eum cum se in se vi-
 det. Reuertitur aut cognoscens statum, in
 fuit, & ad quod venerat per peccatum Ho-
 mine, q. d. a seipso transiens, terminos
 h. a Deo p. xos transcendit. Cum homi-
 ne facit aliud, dicere solemus, non esse in
 copote nā tūc multa dicit & facit, quae
 tantae mentis effectus non faceret. Sed qm om-
 nium deest, dicimus, in se reuertitur est. Sic
 iustus est, aut daemoneus. Sic Christus Ius-
 & post ipsum beatus Stephanus dicit Ne
 sciatis quid faciatis. Igitur si tu existēs in
 peccato, videris stultum, insanum, aut
 moniacum, extra te ipsum furentē, de te
 corā Deo, sicut ille est in oculis tuis. Si
 res stupēda est corpus hominis a damo-
 ne occupari. quāto horribilior cēsus de-
 det animam in ipsius detineri pōte? Si ti-
 diculum est & indexēs, id quod homo ex
 ebrie-

Gen 42 cognoscunt, vident se longissimè à Deo abesse: ac proinde longe à salute, & vitam in melius mutare proponunt. Sic iste cū habuit parimonium non recordatus est domus paternæ: modo tamen in miseria posuit, patris recordatur.

¶ Hinc discimus optimas esse aliquando tribulationes & labores: quandoquidem iis famēs ingens & extrema, quam pater in domo sua dedit, iocunditatem vel si fratrem suum Iosephum inuenient: & ut eorum pater maxime perciperet gaudium recuperato filio Ioseph, aliisque famē sit pernitentibus, & dicentibus. Merito hec patimur, quia peccauimus in fratrem nostrum, &c. Si tunc eius in domo hic filius prodigus erat, clementer & leniter eum haberet nunquam is de reditu in domo paternam curasset, ibique omnes dies vitæ suæ marcesceret: fama tamen: miseriaque commotus patrem suū quæsiuit, vitam emendauit, & ad eum reuersus est. Nam tribulationum amaritudo peccatori oculos aperit mundificat, & sanat: sicut in Tobia factum est, cuius oculos fel cuiusdam piscis illustrauit. Dux autem visus est, alter naturalis, alter supernaturalis. Cæce enim à natiuitate duplicem visum concessit Christus: naturalem scilicet cum ipsemet cæcus se in natatoris Siloe lauit. Supernaturalem, quā do cognito Christo vero Messia, filioque Dei sempiterni in illum credidit, illumque adorauit. Primi oculi naturales non satis erant ut Deum videre possent: & ita ait diuus Ioannes, quod non cognoscebat Iesum: postea tamen eum cognouit oculis supernaturalibus sancti. Eodem modo hinc Dominus oculos liberi arbitrii aperuit, quibus venit in cognitionem, & odium sui peccati: iustificatio enim peccatoris est quidam internus animi motus suam insignem calamitatem & exitium perpendentis. Hoc autem per liberum arbitrium volens aperire, in omnes uersus hunc motum explicat. Aperuit etiam Deus illis supernaturales oculos gratiam suam illi concedens qua ad se conuerteretur. Oris enim peccator luce quadā supernaturali indiget, qua dona diuina cōcipiat, animamque in Deū suscipiet atque erigat. Ha duo motus optime explicantur

Tob. 12 illis verbis quæ paulo post subiunguntur: filius prodigus, dicens. Surgam & ibo ad patrem meum, & erit qui est supernaturalis fidei: quia oportet accendentem ad Deum credere, cum quadam rige ante actæ recognitione & penitentia, in posterumque, amplius non peccandi firmitima intentione. Sed de his post pauca satius dicemus. Oia itaque bene considerauit Ego filius, illi meriti. Ego non solum cuncto sed perco fame. Illi autē abundant panibus, nec est viuis, sed multis. ¶ Obserua autem quod simul cum hac cognitio

Joan. 9. ne & dei benignitatem respiciat. Nil enim huic profuisset diocres, fame perco. Nam ad desperandum potius deseruisset, si nō adderet, quanti mercenarij, &c. Patris magnificentiam & bonitatem aduenit in memoriam, qui tam largus erat, ut etiam mercenarios saturaret. Non enim sufficit uidere peccatum & iram Dei: sed sperare de Dei misericordia necesse est, ut per spem diuinæ gratiæ animum sumat. Nam si o quin desperandum nobis foret. Sic etiam Ioannes Baptista, qui peccatoribus penam æternam comminabatur, ostendebat eis ueniam & bonam spem, dicens. Ecce agnus Dei. Ecce qui tollit peccata mundi. Petrus etiam postquam acriter arguerat Iudeos, nisi morte, cepit eos consolari. Non autem penitentiam agite, & baptizetur unusquisque &c. Paulus etiam qui cecus cecidit in terram audiuit statim, Surge & ingredi in ciuitatem, & dicetur tibi quid te oportet facere. Duo hic concurrunt: agnitio peccati, & misericordia Dei, timor inquit, & spes. Vtriusque cum Deus meriti & spem immittit: metu enim non timor, sed spes. Metu enim deus, cunctus est qui Deo seruit propter huiusmodi salutem, quæ propter cōmōtū pēq nō æternæ uitæ atque beatum se exitum, set miserimus peccator, si modo qua uel tur talis mercenarius, eadem sibi cōmōditate uti liceret. Sibi soli omnium pessimus uidetur, & miserimus, omnium fortunam hac prætere neminē nō se meliōre iudicat, precatur ut intimū salte grado se ciuitatis possit cōsequi, quæ est in domo Dei.

illis verbis quæ paulo post subiunguntur: filius prodigus, dicens. Surgam & ibo ad patrem meum, & erit qui est supernaturalis fidei: quia oportet accendentem ad Deum credere, cum quadam rige ante actæ recognitione & penitentia, in posterumque, amplius non peccandi firmitima intentione. Sed de his post pauca satius dicemus. Oia itaque bene considerauit Ego filius, illi meriti. Ego non solum cuncto sed perco fame. Illi autē abundant panibus, nec est viuis, sed multis. ¶ Obserua autem quod simul cum hac cognitio ne & dei benignitatem respiciat. Nil enim huic profuisset diocres, fame perco. Nam ad desperandum potius deseruisset, si nō adderet, quanti mercenarij, &c. Patris magnificentiam & bonitatem aduenit in memoriam, qui tam largus erat, ut etiam mercenarios saturaret. Non enim sufficit uidere peccatum & iram Dei: sed sperare de Dei misericordia necesse est, ut per spem diuinæ gratiæ animum sumat. Nam si o quin desperandum nobis foret. Sic etiam Ioannes Baptista, qui peccatoribus penam æternam comminabatur, ostendebat eis ueniam & bonam spem, dicens. Ecce agnus Dei. Ecce qui tollit peccata mundi. Petrus etiam postquam acriter arguerat Iudeos, nisi morte, cepit eos consolari. Non autem penitentiam agite, & baptizetur unusquisque &c. Paulus etiam qui cecus cecidit in terram audiuit statim, Surge & ingredi in ciuitatem, & dicetur tibi quid te oportet facere. Duo hic concurrunt: agnitio peccati, & misericordia Dei, timor inquit, & spes. Vtriusque cum Deus meriti & spem immittit: metu enim non timor, sed spes. Metu enim deus, cunctus est qui Deo seruit propter huiusmodi salutem, quæ propter cōmōtū pēq nō æternæ uitæ atque beatum se exitum, set miserimus peccator, si modo qua uel tur talis mercenarius, eadem sibi cōmōditate uti liceret. Sibi soli omnium pessimus uidetur, & miserimus, omnium fortunam hac prætere neminē nō se meliōre iudicat, precatur ut intimū salte grado se ciuitatis possit cōsequi, quæ est in domo Dei.

Mat. 9.
Ioan. 6.
Ad. 2.

Ad. 9.

Dei Ingenium putat ad maiora aspicere. Quæti inquit mercenarii, &c. Reliqui Christiani omnes in portu nauigant, omnes in maiori leguntur inuitate, quam ego. qui et mercenarius sum. tibi tamen illis dicit: nullam panis patiuntur penuriam, consolationem habent à Deo, tam spirituales quam temporales, sed ego solus hic fame perco.

¶ Obseruandum hic obiter est, nō omnes filios Dei esse qui in domo patris aut permanent aut sunt, qui non propter hæreditatem sed propter mercedem seruiūt. Cuius centum inuenies qui Deo propter suū commodū aut formidinem pænæ seruiunt, quam vnum qui seruiat Deo propter ipsum amore filiali. Emla gloria est illorum, qui non filiorum sed mercenariorum morem habent: nā seruus nō manebit in domo in æternū, quāuis plures annos seruiat. Nihilominus melius est esse seruum, & mercenarium in domo Dei quam extraneam mercenarius & seruus habet qui ei victum suppeditet, cum alius ē contrario egeat, & fame perire cogatur. Obserua iterum si Deus adeo bonus est, qui mercenarios id est eos qui non ex charitate, sed gratia commodi aliquid boni faciunt, sua mercede non frustratur: quo pacto si nos facere sciamus si quid recte & bene operantur, mercedis omnium rerum copia suppeditet in domo Dei qui putat filius deesse posse? Sed procedamus.

[Surgam & ibo ad patrem meum & dicā ei.] In eo quod dicit surgā, indicat se lapsum esse, cum non nisi lapsi surgere dicantur. In eo autem quod dicit, ibo ingenuē fatetur se hactenus stetit: scilicet aut potius tergastat. Ille. Dicens verū patrem meum, innuit se hactenus in manu tyrāni fuisse. Expende autem quod peccator transgressor legis Dei & violator præceptorum eius, qui Deum contempsit nullum refugium inuenit, nisi in ipso Deo quem offēdit. In eo pro cuius amore Deum dereliquit, non inueniens requiem aut vitam: compellitur ei quem contempsit adherere, si neque eo enim uiuere non potest, neque i Deo ad illum ire decreuit quia in ipso solo erat vita & spes sua. Necessē est ut eamus ad Deum. Si vita hominum tantæ esse longitudo & durationis, ut posset homo

omnes creaturas percensere & percurrere, ab eisdem facillime perduceretur ad Deum nulla enim est omnium illarū quæ perfecte placere possint, & satisfacere. Quare statim esuriens alia atque alia cuperet, quibus non contentus necessario ad Deum perueniret: Signa à sigillo in terra impressa ab ipso sigillo tantummodo adæquate impleri possunt. Eodem modo Deus impellit nos sigillo magis istius, cū naturam humanā operatus est. Huius sigilli diuini signa nihil huius mundi implere potest, præter quam ipse Deus: tanta est animæ capacitas. Fecisti nos domine ad te: & inquietum est cor nostrū donec perueniat ad te. Nihil extra Deum satiare aut satisfacere potest. Quicquid extra naturalem cursum suū est, inquietum esse non potest: semper enim inuitū deinetur. Lapidis natura est deorsum versus in centrū redire, quo posiquam peruenit quiescit. Psal. 72.

Q. id mihi est in celo & à te quid volui super terram? Heliuoni si parum cibi proponitur ait. Quid hoc mihi est? Eodē modo ait dauid sibi nihil esse omnia quæ in mundo sunt. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Sed quare bona temporalia quando à nobis non habentur, tantopere desideramus, adepta uerò contemnimus, & diuque habemus? Rationalis & perspicua est Philosophiæ demonstratio, bonorum enim est, latitiam tribuere hominibus: media tamen quibus illa comparantur, molestiam infligunt. Non aliter infirmus sanitatem desiderat, tanquam finem summi quæque bonum syrupum tamen aut purgationem fastidit, & ita in finem operatum peruenire vult, sine vlla mensura aut parsimonia cupiens sanitatem media tamen parca nimium facere vult quibus sanus comparatur. Vnde aliquando proliquida purgatione pilulas mauiit. Aliquando vice versa propter eam, eandem fistulam, uel reubarbum, nonnunquam purgationem modico reubarbo conditā, & quasi dilutam parcissime desideret. Cū igitur diuitiæ & bona temporalia sint quædam media & instrumenta ut ad uitam transeamus, itaque naturam solam salutem & molestiam, ærumnasque secū portant. Et ita esurit anima nostra vsq; semper, do

Cc 2 nec ad

Ioan. 8.

Psal. 72.

Eccl. 2.

nec ad Deum perueniat. Ideo Salomon
am. Magnificauit opera mea, ædificauit
vineas, &c. Ecce vniuersa vanitas & affli-
ctio spiritus, omnia fames & miseria sunt.
Joan. 4. Ideo dominus. Qui biberit ex aqua hac si-
uet iterum: sed qui biberit ex hac aqua,
quam ego dabo ei, non sitiet in eternum.
Respice igitur peccator te ipsam assidue
laborantem. Nonquam enim quantumvis
Gen. 32 labores, gaudium perfectum, aut quie-
tem aliquam inuenire poteris nisi in solo
Deo. Sic hic filius prodigus nunquā quie-
uit donec rediret domum patris sui: nec e-
tiam tu quierem inuenire nisi postquam
ad Deum patrem tuum reuertus fueris.
Omne tempus quo Iacob fuit domi La-
ban, variis laboribus & sanguinibus, fuit
implicatus: sed cum ab illo discessit maxi-
mum Angelorum exercitum offendi.
Nihil per estam integritatem naturæ suæ
obtinere nisi suo se in genere contineat &
seruet. Cum igitur Deus sit genus omnium
bonorum a quo omnia bona procedunt,
ideo anima nostra adeo desiderat Deum
suum ut videlicet ad illum regressus om-
nia bona consequatur. Quare attende nul-
quam gaudium aut quietem præterquā
in Deo inueniri posse: non in mundi ho-
nore, quam Esaias comparat tereno agri,
nec in diuitiis, sed in solo Deo. Quid pro-
desse illi qui manu haberet luxuriam, di-
gitibusque exornatos? Certe nihil: donec
manus & os distortum in locum proprium
restitueretur. Attende igitur peccator cri-
men quod perpetrasti, nihil aliud fuisse
nisi quandam manus aut aut brachij ex-
tortionem qua à Deo veni, amore serui-
tus est. Sic dicit dominus per Hieremiam
Ne dereliqueris fontem aquæ viuæ &
foderunt sibi cisternas dissipatas quæ con-
tinere non valent aquas, &c. Nihil igitur
ex omnibus quæ in mundo sunt, te po-
terit restituere & sanare, nisi in eum lo-
cum redeas, unde diuulsus es, Deum vi-
delicet tuum. Nulla enim creatura, ut læ-
pe diximus perfectum gaudium aut quie-
tem inuenire potest, donec in terminum
suum perueniat, quæ si extremam naturæ
suæ manum & perfectionem quo dū non
inuenit, necesse est usque in via quie-
re. Læpe letetur, utpote quæ indigens est

& inops naturalis sui ingenis, & inclina-
tionis. Vltimus autem finis hominis Deus
est, quemadmodum & principium. Theo-
logi enim beatitudinem obiectum ho-
minum Deum vocant: in cuius possessio-
ne vniuersa felicitas humana consistit.
Vnde sicut esset impossibile duo vlti-
mos fines statuere, ac si essent duo dii. Si
ergo solus Deus vltimus finis est homi-
nis vltimaque beatitudo, & est impossi-
bile quod sint duo fines & duæ vltimæ bea-
titudines: impossibile est, extra Deum bea-
titudinem inuenire. Nam per occludubio
quemadmodum choreæ manibus vagi-
na gladio, & non ad alium vltimū sunt fa-
bricata aut conueniuntur animus huma-
nus in re quiescere potest quam in ipso. Illo
solo contentus vivere potest, extra se in-
egens, & solutus sit necesse est. Hac du-
taxat causa, quia cum præcipuum beatus
dinus substitutum sint intellectus & volun-
tas, potestumque hominis potentia, dum
aut eius animus quiescere esse, donec ad
Deum perueniat, a quo & ad quæ.
ut, ubi tandem perueniat, & ubi
enim aculea horolij solans quæ sub vi-
tro lateri speculo præcipue intellæ, nun-
quam quiescit sed se super mouetur, sem-
perque rotatur donec iuspide septentrio-
nem versus dirigat, quo facto statim ces-
sat & consistit, ampliusque non mouet,
ita anima nostra, quæ Deum suum iugiter
desiderat, ad illumque tanquam sui sep-
tem modo quiescere, aut consistere
nec illum teneat.
Præterea cognitio proprii peccati
te conuerteret. Tanti enim facit dominus
noster hanc propriorum criminum reco-
gnitionem & penitentiam, ut etiam si
gratissima & huiusmodi sunt lachrymæ in eius
passione ab hominibus profusa, noluerit
quando eicem humeris portabat, et
filia Hierusalem eius passionem & cru-
ciatus deplorarent, sed potius in propriis
criminibus deplorandis occuparent. Hæc
aut cognitio maximus fructus est & vltima

Luc. 23

tis, si cum humiliare fuerit coniuncta. Ma-
 la enim in bona conuertuntur sicut api-
 bus moris esse accepimus, quæ de ama-
 tis floribus dulce colligunt mel. Quia nõ
 cognouit superbus phariseus parua pec-
 cata sua amplissima illa facta sunt: at ve-
 ro publicanus quia crimina sua magna
 esse cognouit, illa de magnis parua facta
 sunt, & ad nihilum potius redacta. Vb
 enim ægrotauit laeuis, suam infirmita-
 tem & æritudinem non cognoscens, sa-
 nauit infirmus: qui ægritudinem in suam &
 peccatum suum cognouit. Læuo qui in
 cruce pendens culpam suam non nouit
 damnatus est: alter autem qui humiliter
 se subiecit, sui criminis confectus, veniam-
 que implorans, in celum autem meritis
 est. Non paruū est letamen medico, & ad
 iumentum, quod ægrotus locum doloris
 allignet, causamque morbi explicet, ut ap-
 tius medicamenta possint adhiberi. Dein
 de mouit hæc filium prodigum ut ad eū
 conuerteretur, cognitio, quam de libera-
 tione patris sui habebat, bonique mores,
 quos pater suus in hac erudit eduxerat. Si
 in aliquam tabulam antiquam inspiciens
 in iuueni ætate, satumque non annos de-
 pictum simulacrum adeo ut iam colores,
 vmbrequæ fere euanuerint, vides illic pas-
 tem diadematis, illic vero clauem depictā
 extare, licet omnia alia delecta sint, statim
 dicis. Hæc imago dñi Petri erat. Eodem
 modo animæ sunt plurimæ, quæ quondā
 pulchræ lætæ, spirantisque Dei imagines
 fuerunt. At nunc peccati fordinate, ob-
 zuse, & obscuratæ sunt, adeo ut vix appa-
 rere aut extare possint. In predestinatis
 tamen ad vitam æternam, semper quæ-
 dam virtutis manet propensio, quædam-
 que bonitatis indoles qua quantumvis
 sint peccatis impleti, quædam quasi san-
 guis inest, qui virtutis semina in se conser-
 uerunt. Quemadmodum aliquando acci-
 dere videmus, in quodam qui nobi-
 lissimus natus, et in nobili loco nutritus,
 de cuius causa de domo paterna egreditur
 ut externas videat regiones: qui etsi va-
 gus, paucitatisque, despicendusque om-
 nibus videatur, eū imaginē quandam ex-
 amplarque ostendit urbanitatis & pietatis,
 generisque sui non leuia indicia, ut &
 iniurias facile sibi illatas condonet, & in

micos non se uerifunt & iustificatur, adeo
ut statim se intuentes dicere compellat.
Proculdubio hic puer, quē hic perditur
errare videmus, nobilibus, clarisque na-
tali bus exortus videtur. Idē & in prædici-
tatis euenit, qui etiam si aliquando in pec-
cata dilabantur, immundoque & contem-
ptibili incedebant habitu reuēnt tñ quā-
dam in virtutem propensionem qua p
rimū adiuuantur, vt de peccator refer-
gunt. Recordatio domus paternę, generis
que claritas hunc filium proiugum adiu-
uauit, vt à peccato exiret: monuit enim
dilatariū & dementē patre, & quibus
admonitio est, ut in domo patris sit.

Ad nostram vero eruditionem docemur non sedere aut quiescere in peccatis nostris, & a nobis recedere. Qui sequitur Christum non sedet sed sequitur, sicut filius huius mundi. Necesse est, ut iurgas & ambules si Christum vis sequi. Negociator ille Euangelicus inuenit totum mundum, & egrediendo in mundum & vendidit vanitatem quam habuit. Et Saluator ait, Filius hominis vadit, &c. Ne sedeamus, ne in peccatis nostris quiescamus, quia certus qui carnis obsecus gemit & impiorum, qui in peccatis nostris & in uicijs ab eo auxilium, ut illius ope se tueri possit: sic nos tantis laboribus & periculis circumnallati, ploremus & gemamus, querentes Christum factum pro nobis hominem, &c.

¶ Docemur secundo quod per peccatū non perditur liberum hominis arbitriū, et impulsus Lutherani ausi sunt asserere: voluit namque ille surgere & ad patrem ire, licet non veniret nisi occurreret illi pater & misericordia moueretur. Sed de hac re nonnihil in superioribus diximus: & multi viri doctissimi hac nostra temperare contra impudētissimam Lutheri heresim scripserunt. ¶ Docemur tertio ut antequam ad cōtendendum crimina nostra accedamus, sacerdoti qui locum Dei obtinet, conscientias nostras exactissime examinemus quid admiserimus cogitantes. Hic filius prodigus priusquam culpā suā coram patre lateretur, se cum misitatus est, qd dicitur esset. Sic dicat: Pater peccavi, &c. Priusquā dispensator domus rationes dño suo reddat, prius ipse seculi

Cc 3 compu-

confectur, quando suis temporibus horis non sonat, apertissimum labentis temporis signum reddens, ita elementa, coelique compositi, & fabricati subtiliter diuino artificio cum rote sint, & structura quaedam mundi quasi cuiusdam Horologii, nisi per hominem quasi per vocem quam Horologicum sonent, id est Deū pro tanto opere ab his rebus mundum cōstituentibus, inania & inutilia sunt. Ideo David ait, Be-

Psal. 33. nedicam dominum in omni tēpore, semper laus eius in ore meo. Cum autē prop- ter peccatū homo obmutescat qui qua- si quaedam vox vna mundi est, laudesq; diuinarum rerum intermutantur, se- quitur necessariō hominem esse potissi- mam causam, qua orbis mundi vniuer- sus inter se d'ssonet, & funditus intereat. Ideo ait, peccauī in cōelum, vt intelligas etiam omnia in cēlo clausa, quae homo cū Deū offedit iniuria maxima afficit. Quar- to dicit & coram te, hoc est in ipso inter- ioris conscientiae condaui, quod solus Dei valent oculi penetrare. Quapropter hic coram te idem est ac si duxisset te co- gnoscere. Vnde David Domino ait, Ti- bi soli peccauī & malum corā te feci. Quā-

Psal. 50. uis David peccauit in Vriam capiendo eius uxorem & postea illum occidendo: quia solo Deo praesente peccatum com- misit, & solus Deus tuit illius peccati con- sciens: soli Deo peccasse & malum coram eo fecisse dixit. Certum est enim Dau- dem nullis vocatis testibus adulterium perpetrasse: & etiam secrete iussit Ioab vt occideret Vriam. Peccatum etiam qd libet plus pendet à corde quam ab ope- re. Nam hac sola ratione peccatum cen- setur peccatum, quia ex malitia cordis prodit: de corde enim exeunt adulteria,

2. Re. 11 de praecipue peccatur corā solo Deo pec- camus, cū solus ipse sit qui intuetur cor nostrum, & iudicat. De hoc & de ma- huius filii prodigi, qui consumpsit sub- stantiam suam luxuriose viuendo, quod opus verecundum est: adeo vt conu- lsis concubitus qui licitus & honestus est, se- creta loca requirat. Et vt scias qd David occulte peccauit, audi quid dixerit et Na-

Mat. 15 han. Tu fecisti in occulto, ego autem sa- dam in conspectu totius Israel. Et hic mo- dus loquendi facis vsitatus est in sacris li- teris, vt ille dicatur peccare Deo qui pec- cat coram eo: & ille dicatur peccare in ho- minem qui peccat, coram homine. Nam propheta Baruch peccata filiorum Israel, **Baruc. 8** sub eorum nomine deplorans ait, Peccaui- mus domino Deo nostro. Et paucis inter- iectis eandem cātilenam repetēs ait, Pec- cauimus ante dominum Deum nostrum, **Mat. 10** Et in Evangelio. Si peccauerit in te frater tuus, id est, te sciente. Sic hic, peccaui co- ram te, id est, te sciente, & teste, peccaui. Non erubui pater tuam praesentiam, Feci coram te quod non auderem facere corā Principe aut Rege terreno. O domine Deum qui, iuxta testem quod tibi pe- pendi, equidem considerare debuissē me in tua esse praesentia, vt etiam si mul- tū diuque à carne sollicitatus & interpel- latus essem, tamen praesentia tua memo- riaque tuae autoritatis qui praesens ade- ras confirmatus, me à peccato contine- rem. Nunquid domine tu caecus eras, vt flagitia mea non videres? miserāda homi- num caecitas, qui cum se inuicem reue- reantur cum peccant, & coram aliis non audeant peccare, Dei tamen praesentiam nunquā formidant: aut ignorant diuino illos lynceōsque oculos omnia prospice- re, nihil esse tā occultū quod eos latere- possit. Et si Deū cūq; scire credunt, suspi- cantur sorte illum peccatis nostris nō of- fendi, aut illum adeo iniustum credunt, vt peccata impunita esse velit: aut forte impotentem qui etiam cum velit punire non posset, existimant? Si credūt diuinos oculos posse frustrari, audiant scripturā. Homines iudicant quae foris sunt, Deus autē intuetur cor. Et David. Scrutans cor- da & renes Deus, Scrutantem dixit, vt eū minutissima quaeque cognoscere innue- ret: prout facit is, qui rem quampiam cū diligentia scrutatur: cui nihil est etiam quantumlibet paruum quod non sit ex- ploratum. Et diuina sapiētia clamat se in- profundum, & in altum, & in latum, & in- latus esse tam occultum quod nō sit illi ma- nifestum. Nemo putet peccatum esse se- cretum, nec dicat cum illo maledicto se- ne. Ostia pomarii clausa sūt, & nemo nos videt: & deus videt, & deus videt, & deus videt cuius tribunal te assistere oportet. Multi

Cc 4. 4. enim

enim sunt sicut percha quæ dū caput abscondit, & non videri vidētem se, putat à ne mine videri. Ita quamuis nos Deum non videamus, tū ipse nos optime videt. Qui fingit oculum ait Sapiens ipse cōsiderat, & oīa v't Paulus facit, sunt nuda & aperta oculis eius. Sic Dominus talē prophetā Ezechiel & dixit ei. Fode parietem, & cū fodissem parietem apparuit Ostium & dixit ad me. Ingredere & vide abominationes pessimas. Vidisti quæ faciūt sumores domus Israel in tenebris unusquisque in abscondito cubilis sui? Dicunt enim nō videt nos dominus, dereliquit dominus terram. Sed de his scis. Merito ergo ait si hus hic prodigus peccati coram te. Ac si diceret. Ad eū effrons & inuerecundus fuis, vt te presente & coram oculis tuis peccare non erubuerim: nam et si hoies peccatum meum latuerit, tibi autem qui omnia occulta nosti latere non potest. Peccasti ergo coram te: quoniam tu solus tece torum scrutator me peccantem videbas. Obserua etiam quod quando peccauit, qui non esset coram Deo peccauit. Sic enim se habet peccator, vt si Deus nō haberet oculos. Sed iam modo qui oculos aperuerat, & ad se tuerat reuersus tenet & uidet, quod coram D. o peccauit. [Iam nō sum dignus vocari filius tuus fac me sicut vnū de mercenariis tuis.] Indignus inquam sum vocari filius tuus quia imaginem tuam in me peccando multipliciter deturpauit, meque tibi valde dissimile feci. Item quia peccando feci meipsum seruum diaboli & peccati, à quo enim vt ait Petrus quis superatus est, huius & seruus est: atque ideo ad gratiam & nomen filii me recipi fateor indignum: ideoque humiliter precor, saltem inter mercenarios computari. Sic & Abigail prudentissima femina cognito quod Dauid vellet eam in coniugem sumere dixit, ecce famula tua sit sicut ancilla, vt lauet pedes seruorum domini mei. Hoc etiam Centurio dixit: Domine non sum dignus vt intres sub testum meum. Sed propter hanc humilem cōfessionem, meruit salutem, & vt à Christo tam magnifice laudaretur fides eius. Sic & nō propter hanc humilem cōfessionem veniam est assequutus. Ig-
 ne fuit hæc in animo propoluerat, ut

fecit & opere complerit: quapropter sequitur in contextu. [Et surgens venit ad patrem suum.] Vtinam nos sic surgamus à peccatis cum proponimus surgere: sed tota vita trāsit in bonis desiderijs, nunquam opere desideria bona exsequendo. Multi enim sū, & cōstantes sū in peccatis. Non autem sūnt qui sūnt in bonis. Cuius loco suo. Quid enim prodest proponere, si opere non facis quæ proponis? Ambulare dum lucē habetis, ne tenebræ vos cōprehendant. Dum enim tenebras habemus operemur bonum ait Paulus, quia iuxta loannis finiam nouissima hora hæc est. Ideo admonet Esaias dicens. Querite dominum dum inueniri potest: inuocate eū dum prope est. Multum te deberet monere. Comines delinquentes sunt qui bene proponunt, sed non faciunt. Quia tamen & proceperunt aut morte non fecerunt. Nec de cetero vnquam faciunt. Ista procrastinatio. Repromissio quæ peccator promittit, sed non facit. Est quia usurpat quod est proprium Dei, videlicet disponere tempus de futuro. Nō est vestitum nosse tempora, vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate, aut Christus. Tempore Noe iussit dñs uir-
 getent penitentiam permitterat, quia tē-
 tignat Deus tempus promissum nolentibus penitere abstinere, quid facit de his
 Durum statim deberes conuertitiam of-
 vitæ tuæ. Sed qui tarde conuertuntur facies Deo reuertunt, qui tunc pos-
 sunt se & ipsi etiam facies talibus dominis
 res terræ. Bonum de vita sua offerunt inū-
 do, & facies Deo, tam ea quæ offeruntur
 Deo bona & optima debeant esse & elo-
 sta. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Fili & ha-
 bes bene facies tuas, & cōgruas Deo. Cui

1. Jo. 2

Sapientia

Hebr. 4

Ezech. 8

1. Jo. 2

C. 1. 2

1. Jo. 2

Ecl. 35

Ecl. 35

A. 1. 2

Gen. 3

a. Pe. 2.

Mat. 9

Ps. 74

Ecl. 23

Nu. 18. tiones offer. Et in Numeris precepit Deus meliora ei offerre, dicens: Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria domini separabitis, optima & electa erunt. De

Mal. 1. malis verò ait Propheta Malachias. Maledictus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debite domino qui Rex magnus est, dicit dominus exercituum. Sed quare tu vis impendere optimos vitæ tuæ annos in mundo, iuvē turis tuæ omne tempus illi concedis, faci- bus, peioreque vitæ tuæ tempore Deo re- servas? Præterea stultissimus esset ille, qui cadens in aquam profundam & ad- huc supernatur, & si ei subveniatur dicat. Nolo adjuvari vique ad annum, cum sta- tim submergatur & suffocetur. Qui in peccato mortali est cecidit in aquam pro- fundam, & in quædam ad profundum inferni defensusus sit, & cum ad poenitē- tiam monet, quasi quædam tabula ei por- rigit, ut in ea evadat à naufragio. Ideoq; fatuus est peccator, si distet tabulam po- nitentæ arripere quæ est secunda tabula post naufragium, dicens. Postea me ad- iuvabo, cū iam aquæ veniant super caput eius. Attende igit ne tibi vita nequiquā transeat, bonis propositis contenta, quæ nili opere præstiteris a peccato exire non facies, per peccatum morte occupas. Post mortem enim etiam si poenitentiam age- re velis nullo modo poteris. Hic filius pro- digus considerans infernam peccati altis- simumque gratæ statum vnde decedit, statuit peccati mansionem relinquere, & ad Deum suum redire, quod quemadmo- dum proposuit opere implere, & surgens venit ad patrem suum. Idem & tu facere debes statim a criminibus tuis surgens, crastinum diem non expectans: neitis o- nium vitium sis in diem crastinu peruentu- rus necne.

¶ Observa autem quod si ad patrem ve- nit, non ex suis viribus, sed Dei auxilio ve- nit, & non quocunque auxilio sed Dei au- xilio speciali. Aduerte autem quod du- plex est auxilium speciale, quo Deus ad- iuvat peccatorem ad poenitentiam. Quæ- dam enim sunt auxilia antecedentia, & prævia ad ipsam actum poenitentiae: alia illum comitantia & ei inseparabiliter con- iuncta. Prioris generis sunt prædicatione-

nes, inspirationes sanctæ, admonitiones amicorum, timor gehēnæ, spes regni coe- lestis, tribulationes, miracula, exempla alio- rum & similia. His namque oibus trahit Deus & alitè misericorditer peccatores ad poenitentiam. Et huiusmodi auxilia à plerisq; inefficacia auxilia dicuntur, quia nō sem- per habent finem effectum, sed præterque a peccatoribus propter suæ mentis obli- vionem frustrantur, & obfirmato ani- mo in suis peccatis perseverant. Postero- ris autem generis auxilia sunt, concursus quidam specialis, quibus Deus peculiari- ter & immediatè nostras rebelles ad se co- uertit voluntates, coniungit se & intimo quodam & benignissimo modo vniōe se ipsis, & potentiores eas ad operandum reddens. Atque ut doleat de peccatis suis, & vitam bonam in malam commutent inflectens. Et auxilia efficacia dicunt com- munitè, & simultanea, & siue comitantia aut coniuncta ipsis operationibus possunt appellari: quoniam comitantur actum poenitē- tiæ, & inseparabiliter sunt coniuncta, & simul sunt cum ipso: neque inquam fru- strantur aut frustrari possunt à nobis, & omnes & soli ea habent, quos suorum pec- catorum poenitet. Quamvis autem hæc secundi generis auxilia necessaria sint & sufficere possint fidelibus ad poenitentiam, & primi generis auxilia sine istis non suf- ficiant: tamen de priorum aliqua morali- ter videtur necessaria: homines enim nō nisi multis allestis occasionibus & impul- sionibus ad operandum trahimur. Habuit hic filius prodigus auxilia prima, ut fuit tribulatio, paupertas, fames & miseria: quæ eum alliciebant ad conuersionem & contemptum peccati. Habuit & memo- riam domus paternæ quam Deus illi præ- stitit, ut recordatus sollicitatis quam per- diderat appeteret domum patris. Habuit & cognitionem sui quam Deus illi infu- dit, ut ad se ipsum reuenteretur. His auxi- liis adiutus oculos suæ mentis aperuit: quapropter ad se ipsum reuertus est, & surgens venit ad patrem suum. Obseruā- dum rursus gradus esse quosdā ad Deū redeundi. Primum ad seipsum reuerti, se- que ipsum arguere ac obiurgare delin- quentem: ad quod hic fecit, nam ad se est re- uersus, nimirum per miserandū statum con- iudic.

Esa. 46. *fidrationem, in quem suapte sponte ac voluntate non reuertitur. Hic enim qui per hostatur. Memento istud, & confundimini: redite prauaricatores ad cor, & recordamini prioris seculi. Hieremias enā, Reuertatur vnusquisque à via sua mala. Eadem Ioel & alij præcipiunt.*

Hier. 18. *¶ Secundus gradus est comparare damnam & lucrum, bona inquam quæ perdidimus, & mala in quæ incidimus: ideo dixit, Quanti mercenarij in domo patris sui.*

¶ Tertius gradus est, vt surgas & erigas te, firmoque proposito vadas ad patrem, & delicta tua illi confitearis: quod hic fecit surgens, & veniens ad patrem suum, &c.

¶ Octauum principale iam nunc videamus quomodo Christus Iesus peccatorem recipit, de quo sequitur in contextu. [Cum autem adhuc longe esset vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est.] Hic notatur ordo quo Deus venit ad peccatorem, secundum proprietatem & similitudinem vultus, q. primo vidit cadauer à longe: deinde aduolat, & postea insidet, & tandem incorporat. Sic tacit hic Christus, cum adhuc lōge esset in regione peccati, quia longe à peccatoribus salus, vidit illum oculis pietatis & misericordiz: sicut Petrum post triā negationem Et misericordia motus est, quia eius misericordia vt Hieremias inquit, nō sumus cōsumpti.

Mat. 26. *¶ Hic.*

¶ Hic nota quod non erat cōtritus, sed attritus qui dolor est imperfectus, p. quē aliquantulū se disposuit ad gratiā. Nam si verē contritus esset, & p. Deū summe dilectū peniteret, non esset longē sed propē. Sed postea cum amplexatus est illum pater, ex altitudo factus est contritus, vel iuxta aliquorum sententiā, altius attritionis perfectio natus est, per charitatis formam & in contritionem mutatus. Itaque quia nondum per charitatem infusam & verā contritionem, & virtutū adptionem fuit Deo adiunctus longe erat: videt autē illū oculis misericordiz: vidit aspectu illo quem petebat Dauid dicens. Aspice in me & miserere mei. Vidit quē nihil fallere potest, qui que solitudinem filiorum suorum, etiā cū ab eo erāt nō prorsus abiit. Vidit in se re-

uersum & ad eum reuerti deliberantem. Nec enim ille ad se reuerti nec tam sancta vota concipere potuisset nisi cū ille prius aspexisset. Imago quæ in speculo est oculos sursum attollere nō potuit, nisi ille cuius est similitudo illos prius attollat. Attē de ignis peccator te oculos tuos in terrā deprimere affectionibus tuis in mundi bona deiecit. Sic Dauid in Psalmo de quibusdam peccatoribus dixit, Oculos suos statuerunt declinare in terram. Et Daniel de illis sentibus impudicis dixit, Auertunt sensum suum, declinauerunt oculos, & non viderunt cælum. Vrgitur oculos tuos ad cælum eleues opus est, vt Deus cuius tu es imago prius te de cælo aspiciat, oculosque misericordiz in te dirigat,

vt te prius aspiciat. Nam si prius te non aspiciat, le prior speciali auxilio te conspexerit, ne quaquam tu eum respicere aut ad eum conuerti poteris. Non poteris ire ad eum nisi Deo mouente, ducente, aut impellente, aut trahente. Vnde Saluator. Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eum. Propter quod sponsa hanc suam omni-

mentiam agnoscens orabat dicens, Trahe me post te curremus in odorem vnguentorum roorum. Si tu non traxeris, ego ire non potero. Sic Prophetæ Ezechiel præcipienti Deus vt surgeret & staret supra pedes suos, ingressus est spiritus domini in eundem Prophetam, & statuit illum super pedes suos: quia nisi spiritus domini adiuuaret eum, ille stare per se non poterat. Ideo in Threnis dicitur, Conuer-

te me Domine Deus. Hic nota quod non erat cōtritus, sed attritus qui dolor est imperfectus, p. quē aliquantulū se disposuit ad gratiā. Nam si verē contritus esset, & p. Deū summe dilectū peniteret, non esset longē sed propē. Sed postea cum amplexatus est illum pater, ex altitudo factus est contritus, vel iuxta aliquorum sententiā, altius attritionis perfectio natus est, per charitatis formam & in contritionem mutatus. Itaque quia nondum per charitatem infusam & verā contritionem, & virtutū adptionem fuit Deo adiunctus longe erat: videt autē illū oculis misericordiz: vidit aspectu illo quem petebat Dauid dicens. Aspice in me & miserere mei. Vidit quē nihil fallere potest, qui que solitudinem filiorum suorum, etiā cū ab eo erāt nō prorsus abiit. Vidit in se re-

uersum & ad eum reuerti deliberantem. Nec enim ille ad se reuerti nec tam sancta vota concipere potuisset nisi cū ille prius aspexisset. Imago quæ in speculo est oculos sursum attollere nō potuit, nisi ille cuius est similitudo illos prius attollat. Attē de ignis peccator te oculos tuos in terrā deprimere affectionibus tuis in mundi bona deiecit. Sic Dauid in Psalmo de quibusdam peccatoribus dixit, Oculos suos statuerunt declinare in terram. Et Daniel de illis sentibus impudicis dixit, Auertunt sensum suum, declinauerunt oculos, & non viderunt cælum. Vrgitur oculos tuos ad cælum eleues opus est, vt Deus cuius tu es imago prius te de cælo aspiciat, oculosque misericordiz in te dirigat,

Psal. 16

Dan. 13

Ioan. 6

Cant. 1

Ezec. 3

Thren.

Mat. 26

11. 103.

Iob. 24

3. Ti. 1

Psal. 58.

pœnitentia, sed etiam ut agatur necessaria est Dei misericordia, & est illa misericordia de qua i Psalmo, Misericordia eius præueniet me. Ante ergo quam peccator pœniteat, misericordia Dei præuenit eum. Non enim sufficiunt omnes conatus nostri ut nos iustificet & Deo conciliante rem quæ ad deum est, per beatitudinem suam, per. Quamvis enim aliqua opera peccati nostri iustificent, tunc a tota & fine nostro concursu fiant: non ideo tamē & remittit colligere de omnibus operibus ad eam requisitis. Triplicia enim sunt opera Dei concurrentia ad iustificationem peccatoris. Primi generis sunt illa quæ antecedunt etiam tempore nostram iustificationem: & sic Deo sunt propria, ut nullam in eis partem libertas nostra habeat, scilicet, neque consensum, neque cooperationem. Et talia sunt prædestinatio, electio, seu vocatio pulchre ad optimum, & aliquando admonitio, & inspiratio. Secundi generis opera sunt productiones qualitatum supernaturalium, gratiæ, scilicet, & virtutum, quibus completur nostra iustificatio, & formaliter iustificamur. Et quia ad producendam tam præcellentes qualitates natura nostra perungere non potest, habet se homo respectu earum passivus: sicut aer respectu luminis cum illuminatur a sole. Sunt tamen inter hæc opera quibus incipitur & perficitur nostra iustificatio, alia media opera tertii generis, quæ Deus in nobis non exercet nisi nos assensum præbeamus. Cuius generis sunt fides, spes, dilectio, pœnitentia, & omnia breuiter opera concurrentia ad nostram iustificationem, quæ affectum liberum cordis nostri designant, & hæc sunt requisita ad cooperationem nostram: & hæc à nobis requiruntur. Quamvis enim iustificatio nostra per infusa dona & virtutes a Deo solo sit, & solius Dei dona sunt gratia & virtutes infusæ: hoc tamen fit nobis consentientibus, & cooperatione, Deum enim non accipit largitur, nisi ope sua dispositis, & vocatio nisi assensu. Vide quomodo antequam verbum loqueretur hic filius prodigus, imo priusquam ad patrem veniret, cum adhuc longe esset a domo paterna pater illi obuiauit: atque

ideo iustificationem nostram, & peccatorum remissionem gratiæ Dei ascribere cogimur. Et ut videas quam promptus sit Deus ad peccatores, facit talia & cetera: de quid sequatur in contextu.

Et accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. In occursum præsentia, in amplexu clementia demonstratur. Accurrens notatur gratia coadiuuans siue cooperans, quæ non patitur moram siue dilationem. Sicut enim nutrix videns puerum inualidum conantem ad ambulandum, statim occurrit ne cadat: ita Deus cum aliquis nititur per liberum arbitrium ambulare ad eum statim Deus occurrit per gratiam. Ideo Iob. Operi manum tuarum porriges dexteram. Quando enim facit quis quod in se est præparando se ad gratiam, Deus mox subuenit, gratiamque infundit.

Iob. 14.

¶ Expende autem quomodo non sit læta, neque tarda diuina misericordia ad subueniendum compunctus corde. Mox ut tacti dolore de peccatis illum inuocamus exaudit, & sinu suæ misericordiæ aperit, ut recipiat cōfugientes ad se, & redeat in gratiam nobiscum & reconciliet nos sibi. Verum cum Deus tam diligens sit ut nobis det bona: nos per oppositum diligentes sumus ad malum, & pigri ad bonum. Filii Israel nondum Aaron verba finierat, quæ dederunt ei vocalia in aures ad idolum fabricandū. Quis homo ut pauperem subueniat tam facile daret annulum aut aurum? Quot sunt hodie in mundo qui cum meretricibus preciosa consumunt: & cum sorore aut nepote, nec obolum cōsumeret? Imperat virtus & dormimus, imperat vitium & currimus. Faciles sumus ad vitia & desides ad opera virtutum, &c.

Exo 32.

¶ Secundo dicitur hic quod cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Quod seruans, quæ fouet & amplectitur pœnitentem duobus brachiis charitatis. Iæxua est dimissi culpæ, & dextra promissio gloriæ. Vnde dominus per Oseam. Ego quasi nutricius Ephraim, in brachiis meis portabo eum. Amplexus cum osculo, ipsa gratia reconcilians est his signis descripta, ad significandum magnitudinem affectus, & cunctas diuinæ benignitatis erga pœnitentem. Multo enim maior est quam amplexus & oscula significet: sed spiritualia per

Osec. 12.

huc

hæc sensibilia significantur. Præterea in osculo notatur gratia consumans seu perficiens, quia osculum est signum perfectæ reconciliationis, & pacis & dilectionis. Et ideo ultimo ponitur, quia non habetur nisi post tres gratias prædictas. Mira certe diuina potestas, tuis dignatio, qui à sanctis simis etiã si districte valet eos coarguere inueniret quod damnares. Sed clementissimus dominus peccantes conseruat, fugientes reuocat, dispersos congregat, pereuntes liberat, mortuos uiuificat, impios iustificat, negligentes increpat, torpentes excitat, & reuertentes suscipit, & susceptos custodit. Quisquis ergo diuinam clementiam considerat, de venia nullatenus diffidat. Quare igitur peccator à peccato non erit? Siquidem optime intelligis quàm parata sit diuina clementia, ut te benigniter suscipiat summoque afficiat honore. Cuniculus cauo sua cubilique inclusus, vociterante venatore non est nisi ut exte-
re nolit. Non enim ignorat si extra in rete perueniturum, quo præditus proculdubio interimetur: quare sæpè numero ne in tantum iucurrat discrimen exiens, se toto corpore discendi & dilanari à viuetra paui. Verum tu q. optime tenes, si exte-
ris à peccato à Deo apertis vltus mollior & suauiter te esse suscipiendum, & denique in celestem æternamque gloriam ubi omnibus cæliolis maxime his volup-
tati perueniturum: quare te à peccato non erimis? Quare immoraris in peccato? Quare in manus tam benigni patris venire negligis? Aliquis est etiam pater qui hic multo secius se habens filio suo prodigo diceret, Heus veterator adcidum, ubi res
mitam clementiam. Non petit ab illo ratio-
nem ubi nam fuerit, nec illum reprehendit iniuriæ afficit, sed vultu lætissimo illi ob-
uiam procedit, cum suscepturus vltis suis molliter brachijs, osculis, summaq. indulgentia, fauore, & tripudio illum excipit. O inestimabilem amorem, charitatem in finitum, bonitatem inestimabilem. Quis est animus qui lachrymus non liqueat? quæ viscera vltus peccatoris quantum ob-

stunati, etiam si adamante duriora sint, hæc tanta pietate non moventur? Attende igitur peccator, & ad dominum tuum te re-
cipe qui nihil aliud quàm conuersionem
tuam. Respice ad Deum ut peccandi sine
facias: nam cum tu nocte dieque nihil aliud facias aut cogites quam creatorem tuum mille modis offendere, ille nocte dieque multa misericordiarum milia super te profundens conuersionem tuam expectat. Sed de his satis. Iam ad contritum reuertamur. Dixitque ei filius. [Pater peccator in cælum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.] Simile dixit Paulus Corinthiis scribens. Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persequor me. *Deus hominem peccatorem gratiosius ui-
sitat & illustrat, tæto se illi profundius humiliat grauiusque illum acculat: nempe quod Dei pietatem euidentius circa se ex-
petat, & maiestatem ac sanctitatem ipsius clarius contempletur, eo propriam ingratitude, peruersitatem, & prauitatem lucidius intuetur: acriter decessit, & plenius confitetur.* Hinc Elias post
temptationem illam sublimem ubi videri dominum super solium excelsum & eleuatum testatus est, Vix nuli quia vix
humens vidit te, idcirco in cinere & fauili
la poenitentiam ago.

¶ Obserua aut q. quāuis fatei nō esse
q. nu filio, non tñ addidit quod antea di-
xerat & proposuerat dicens, Fac me sicut
vni ex mercenarijs, quia iam nunc nō est
in illo statu, in quo erat, quādo proposuit
hoc petere. Nam tunc cogente tamē auaritia
labat ad panem: hoc est, te cognita auaritia
proprii status mouebatur affectu ad
proprium bonum: nunc autem amplexus
& oscularis à patre occurrente ad ipsam,
quia contritus erat, & ei dilectionem habebat,
non vult Deo seruire propter primum,
sed propter Deum ipsum amore libali.
Antea timēs supplicia & horrens im-
munditia porcorum, quasi seruus timore
declinauit à malo, & desiderium statum
mercedarii. Sed nā nunc postqua parus of-
cubantis & amplexantis charitate attolitur,
obitus conditionem serui de sola charitate

te cogitar, etiam non mercenarius, sed fili-
us esse cupiat: quia non mercedis inu-
runt sed viuitus amore quæ placita sunt pa-
tri perlecturus. Sed procedamus. Dixit au-
tem pater ad seruos Cito proferte stollam
primam & induite illum, & date annulū
in manu eius & calceamēta in pedes eius.
Pater nō dixit verba ad filiū, sed seruos
ut illi quæ petierat pater, sed respō-

erant Apostoli & alii eius discipuli, quorū ministerio videbatur Christus, & eorum prædicatione, ut gratiam quæ à charitate non distinguitur conferret publicanis illis, sicut nunc ministerio sacerdotum & prædicatorum confert illam. Per stollam primam, gratiam intelligit quæ datur peccatori cōverso, quam antequam peccaret habuerat. De hac enim Paulus. Charitas operit multitudinem peccatorum. Atque ideo hic vocatur vestis leui stolla. Hanc vestem habuit homo primus cū conditus

te perdidit male pertuſus, & nos p̄ quod
cunque peccatum mortale reſtituitur ta-
men per penitentiam . Sed duo ſunt hic
aduertenda . Primo quod cito iuſit illam
aſſerri nam res non pautur moram : vb̄
enim peccator adhuc modum ſlagitia
ſua & conſcientiæ tormenta & ita com-
plexus eſt, maturo opus habet auxilio, ne
deſperando periditctur . Nulla enim mo-
ra eſt inter remiſſionem culpæ & receptio-
nem gratiæ, quodquidem tam cito fit vt
in eodem inſtanti fiat, ita quod nulla prio-
ritas temporis ſit inter collationem gra-
tiæ & remiſſionē culpæ, Corporis bonā va-
letudo nō impetratur niſi paulatim quia
nō eſt magni momenti, quare ſenſim cō-
ualeſcit infirmus, & ſalutem cōſequitur .
Salus vero anime in puncto temporis co-
paratur, quia non vult Deus, vt quod tan-
ti momenti eſt adeoque neceſſarium diſfe-
ratur, ſed vt in inſtanti impetretur . At nos
id multo eſt dūctioſo facimus, qui ad confeſ-
ſionem quandam diuerſam ſalutem diſtingui-
mus, & celeritatem , adeo vt quocunq; ē
minimo capitis dolore, ſummarumque cu-

ram & diligentiam ad valetudinem adhibemus, vndique convocatis medicis, ne morbus vlla negligentiae culpa diffusi videatur. Animâ vero facile patimur egrotare, usque ad quadragesimam confessionem expectantes, religioni potius sanctae hebdomadae, illiusque religiosissimi temporis, quae precantibus nostris confidentes.

¶ **Q**uicquid hic loco statim post peccatum confitetur, non est contritio, sed tantummodo confessio: enim sapiens vbi venit, nam carissimos homines namque blamarum doloris habet actum, ut est contritio cum omnibus circumstantiis quæ requiruntur, præcipue si homines seculares negotiisque profanis immersi sint.

(1) **S**i non satis tenes qualis quantusque dolor sit quem habes de peccatis, nonne præstabit, ut consilium eligas securius, statimque confitearis sine eo quod expectas quadragelimam? Secundo dum es in peccatis, quid facis? mereris: quare igitur amittere vis bonorum operum premium quæ ab hinc quadragelimam vsque facturus sis? Nonne melius erit, ut te Deo coedices, siquidem confitendo peccata tua, confitentiæ reddat securam: coelumque bonis operibus quæ facis consequens? Tertiò quia nequis vtrū subita & improvisa mors te sis moriturus, aut aliqua infirmitas super ventura tibi sit, quæ tibi loqueretur vltimum confitendi: facultatē eripiat. Quare confitio non modo culpam remittit, sed etiam magnam partem poenæ condonat, & dat gratiam ex vi sacramenti, quæ animam nostram confirmat ad resistendū temptationibus: pudor autem quæ illi patet, maximæ est satisfactionis pars. Vnde sequitur quod etiam si vere contritus es, si tamen tamen confiteri deberes, ut hæc tanta commoda lucrificeres. Quinto nemo aperte arcana tua vult hominibus loqui, & tuius, quia ut Ecclesiasticus ait, qui denudat arcana, amicus suum perdidit. Vnde si dixeris

viderit te statim omnes, eius tentationes tibi ab illo factæ confessori dicere, te tanquam loquacem deinceps relinquet, & tam sæpè tentare te nō curabit. Sexto qui differt confiteri multa tradit obliuioni, & illa non obliuiscitur. Diabolus nec etiam ipse Deus: quare si frequenter cōfitearis, omni peccati cōfitebere nūllū excepto & postea secura & tranquilla conscientia esse poteris, nec timere vtrum sufficiēter memoriam examinaueris necne. Nā quomodo quis tantorum peccatorum vitpote quæ per annū commiserit poterit eam tantatā levitatem cōque voluerit ea in promptu habeat, sine maxima aut memoria aut meditatione. Septimō confessio partem pœnæ remittit: quare causa tantummodo huius tanti commodi etiam si tunc contritus esses, tamen nihilominus confiteri deberes. Octauō quia difficillē cōfitebere, si confessio- nis assuetus non fueris, quod passim vide- mus in illis qui summopere torquentur, summaque affi- iuntur molestia, quoties- cunque ad confesorem accedendum est. Hoc autem illis tantummodo contingit, qui rarius & non frequenter confiteri so- lent. Non aliter David arma Saulis tenta- uit, eaque statim reiecit, quia illis indutus propter desuetudinem, quam habebat ar- morum, incedere non poterat, cum tamē illa essent præstantia, & non solum ad resistendum, sed etiam ad vincendum du- ritia & roboris præsentissimi. Si & arma confessionis, quibus demonem, mundum, & carnem propulsamus illis quadrare nō possint, qui non sunt assueti armis pœni- tentiæ. Pastor aut rusticus qui caput se- mel in anno tantummodo petere solet, quotiescunque ad prætendum accedit sum- modum in Samosel spectat. Iohanne- tur, ē dicitur ille qui quodidie pedit, leniter quæque laborat. Nec non, hoc tam- mentum sequentur debes, ut melius an in virtutem abluas, & bona propolita renoues. Sæpius enim cetera minima quæ satis candida non reddunt vnica decoctione se- mel, bis atque etiam tertio decoquere, do- nec cum niuis candore contendere posse videantur. Propheta Elisius septies præce- pit Naamā ut se in Iordane fluuio ablu- eret: quo facto à lepra mundatus est & cō-

ualuit Lauamini, mundi effote (ait domi-
nus per Isai.) Vt autē intelligas quod nō
loquebatur de lauacro aut munditia cor-
porali, sed tantummodo de ablutione ani-
mę subiicit Aule te male, ne conuertor ōnū
vęstrārū, &c. Decimō & vltimō, sacerdos,
imo potius vnuerſa Eccleſia tibi ſuffra-
gius auxiliabitur, ſicut ſuntq; i con-
ſilijs & morum bonis. Ne, vt ait, tantum
bonum amittas negligentia tua, & ſalu-
tem animę differas, quę confeſſionem
conſequitur: quandoquidem tantam in
curando corpore diligentiam adhibeat.
¶ ſecularis luto tibi inficitur ſtatim ab-
ſterges. Singulos dies vis ſeculares tuos
terrere ne ſi lutum in eis fuerit deſiccātū
poſtea de ſacri id remouere non poſſis:
& à te ipſo non vis remouere fordes vi-
torum, per dimidium anni vel amplius.
Ergo ne diu in anima tua tam tetrum &
faſcholię tem denonem habet, ut loquitur
ſed quam primum illū domo tua expel-
le, & ſi te in huius truculentiffimi lupi ri-
rider, ne videbis in Iua Chriſti & ſui
paſtoris accerrimi auxilium. Sicut qui cū
primum vident gladium rubigine aliqua
affectum, illum ſtatim eraciunt & po-
liunt, & alii ſemel in anno: alii nunquam
niſi ſi ſumma neceſſitas, & tunc accidit
ſep̄ vt nō poſſint gladium ē vagina edu-
cere, ex quo efficitur, vt enſis vagina in
ſterquilinum mittatur: ſic ſunt multi quī
ſtatim mundaunt animam per ſacramen-
tum pœnitentię. Alii ita ſunt pleni rubi-
gine, vt ualde difficilis eſt curatio. Tunc
ſapientia dicit, ne ſterga, niſi munda-
tur. Igitur vt intelligas ſalutem animę nō
eſſe differendam, ſed ſtatim ſumma dilige-
tia & celeritate eſſe curandam ait, Cito af-
ſerte ſtollam primam.

¶ Observa secundò, quòd non dixit, da
te ei stollam sed proferte: quia ex arca
Dei debet sumi & accipi: nam homo non
potest dare homini gratiam charitatem,
iustitiam, aut remissionē peccatorū, solus
iustus Deus habet potestatem remittendi
peccata. Hęc stolla dñi erat. Et is illam fi-
lio prodigo concessit, verum iussit afferri
per famulos suos. Eodem modo Deus so-
lus est qui gratiam & remissionē pec-
corum concedit, per manus tamē minist-
rū suorū, qui a peccatis absolviunt grati-
que

Page 120

que ministerialiter concedat. Apud Deū
(ut inquit David) propitiatio est, & copio
si apud eum ielen pto. Quam donat
pro spere. si o recurrenti, simili autem
illam pte. dant ex thesauro Dei & meri
torum Christi.

¶ Secundo ad id et anulum per quem iam
discessimus in tunc et oribus quod non potest. Intel-
ligitur si quis perierit per peccatu mor-
talem in statu iniquitatis. & hic non discessit
a loco patris per misericordiam. Ideoque per
anulum qui manet ornatus opera bona in-
terueniens, quod sicut per peccatu pedet
gram & omnia opera bona quod peccator
fecerit et in statu huiusmodi omnia tum-
ma. Per bonam tractatum das et illi pri-
mum & anulum, hoc est orationem & pri-
stam in anulum & omnia memoria quod
in statu patris operatus fuerat. Quod qui-
dem quantum. Per in remordet exacer-
quantumque extor et non potest homo
narrare. Multa et cetera dictum est quod pec-
catorum quod ex peccata labor decet gra-
dus demeriti, & poene, iuxta exigentia de-
litorum quod si discessit, in tali gradu
poene esset in inferno intensius puniendus
si non committatur totum debitum. Deus
remittit. Sed si postea rediens ad peccata
sicut canis ad vomitum decesserit non
puniatur in decem gradibus, sed tantum
iuxta poenam debitam nouo peccato in
quo mortuus est, quia Deus peccat semel
dimisit nunquam repetit, nec in recidui-
te redeunt prima peccata, licet redeat
quedam macula ingratitude ratio-
ne peccati oram quod cum dimiserat. Sed
misericors Deus qui ponit extra cōdignū,
restituit poenitenti omnia bona quod per
peccatum perdidit, non restituens reci-
duanti mala quod per poenitentiam abla-
ta fuerant. Sic huic peccatori poenitenti
restituit vestem innocentiz & gratiz, &
etiam omnia opera bona & merita quod
fecerat in statu gratie, antequam ab illa
excidisset.

q̄ Tercio dedit in pedes calceamēta, quia
affectus animæ qui per pedes significant
facit agiles & promptos ad bene operan-
dum, quod prouenit ex graua Dei et hoc
dono gaudet Dei amicus, ut ea quę sunt
bona facilius operetur.

§ Continuant y u₁ h: gratia adiutus

fuit hic gratia uidelicet proueniēte, co-
operante, siue subsequēte, & gratia cōsum-
mationē pręstante. De his tribus gratiis Gala. 3.
loquitur Paulus. De prima ait: Cū au-
tem plicuit ei qui me legēbant, de te-
ro manus meas, & uocauit me pater gratiā
suam. Hanc expertus est iste filius prodig-
us cum hic dicit, q̄ pater uidit illū a lon-
ge & misericordia motus occurrit ei. Nisi
enim Deus uideret, uocaret, & occurre-
ret, nos ad Deum uenire non possemus.
De secunda gratia subsequēte seu coope-
rante dicit Paulus. Plus omnibus labora-
ui. Not. 2o. Idem uero Deum mecum. Quapro-
pter dedit pater huic calceamenta, ut per
uiā mādatorum Dei incederet. De tertia
grā uidelicet cōsummationis dicit Paulus
q̄ sicut Deus operat̄ in nobis uelle: ita &
1. Co. 1.
1. cūcere. Hic etiam ad familiaritatem &
Phil. 3.
mensām patris receptus est, ut statim dice-
mus. Pruna gratia est quę peccata consu-
mit, & eadem est quę iustificat, & ideo ait
Paulus. Iustificati gratis per gratiam Dei.
Secunda dat vires ad bene operandū: sed
Rom. 3.
tertiā recipit ad familiaritatem & con-
suetudinem. Nam non sequitur ut 1) qui-
bas peccata dimittuntur, statim appareat in
familiaritatē recepti: posset nāque Deus
unum ab altero separare, ita uidelicet, ut
peccata dimittat nec tñ gratiam concedat.
Hoc etiam homines facere solent. Da-
uid. n. Absoloni filio delictum homicidii
3. Re. 1.
hac lege dimisit, ut faciem illius nō uide-
ret, nec ad illius cōspēctum ueniret. Deus
autem ex magna eius misericordia pec-
catori penitenti non tantum peccata cō-
donat, sed gratiam largiens in domo sua
recepit, & ad familiaritatem facit. Pro-
pter hoc Paulus cum Deū appellauit pa-
trem misericordiarum, addidit & 1. cū
2. Co. 1.
torius consolationis, quibus uerbis Pau-
lus aliquid diuine misericordię a se re-
latus effusissimam Dei in peccatores mis-
ericordiā explicaret. Nam ad misericordiā
solum pertinere uidetur iniurias condonare.
Verum Deus non solum hoc cōten-
tus ex ultore fit consolator: non solum
peccata dimittens, sed & gratiam qua de-
inceps in futurum cauere ualeat pręstās.
Expende etiam dei infinitam miseri-
cordiam, qui non solum patitur peccatori, sed
etiam donaria multa tribuit, quā in 1o

1. Co. Jg.

Phil. 3.

Rom. 3:

12. **Re: 14**

2. Cor.

perstatem contemnite, Deoque credite, quæ per prophetam David assum detur. Qui dicit, non est qui non sit.

Mat 6

non est qui non sit. Sed filius suis qui ad Deum conuertuntur?

Exo. 15.

fit, qui cum exiit à peccato, mensam str-

Exo. 16.

ram & paratam inuenit, & symphoniam

& musicam. Similiter enim filij Israel exie-

runt de Aegypto, statim cantum, musicâ,

& lætitiâ offenderunt, & nunquam il-

lis defecit cœleste manna, donec tertiam

missionis ingressi sunt. Sic iste demo-

nis tenebrarum principis tyrannidem eua-

dens illico mensam paratam & musicam

inuenit. Eodẽ modo deus illis qui relicto

hoc mundo iter per deserta huius vitæ fa-

ciunt Deum colentes, dum cœlestem glo-

riam quæ per terram promissionis figu-

ratur non concedit, delicias alias quam-

plurimas, solatiumque spiritualia tribuit

quibus illos quasi quodam cœlesti man-

na, sustinet, & ut quædam cœlestia in-

ueniunt. In Aegypto, illis, porriisque vefce-

bantur filij Israel, in deserto verò dapibus

lautissimis & cœlestibus. Ita hic non ceme-

debat nisi filiquas porcorum at nunc co-

medit vitulum saginatum. ¶ Obserua etiã

quod statim in ipso initio conuersionis solet

ut quod Deus tribuere maiores voluptates

spirituales denuo conuersis, quædammodò

fecit huic filio prodigo peruenienti, & po-

pulo Israel egredienti de Aegypto. Hoc

autẽ facit pater clementissimus quia nouit

illorum fragilitatem, qui recenter ad il-

lum conuertuntur. Vnde particulari in-

digent auxilio & solatio. Qui etiã si iugi-

ter cœlesti illo manna à Deo sustententur,

tamen nihilominus Dei permulsionem la-

bores quam plurimos & tentationes pa-

triturus est. Nõ tamen in illis laboribus & ten-

tationibus defuerunt à Deo optimo ma-

ximo sicut nec defertus est Israel, sed po-

tius eius confirmati auxilio uicerunt Iudæi

Amalech, & Amorrhæos, &c. Sed in prin-

cipio illos summa lætitiâ & alacritate ex-

cepit, & in fine cum illis gloriâ sempiter-

na, statum est. Hoc voluit insinuare quod

in illis succurratibus veteris testamenti

præcipiebat, ut primus & extremus quis

Sed in Luc. Tom. 2.

que dies essent maximæ solennitatis. Re-

liqui verò dies quasi de medio hebdoma-

dæ, quæ et in illis solennitatis ex-

cèdi. Sed hæc duo extrema insignia & solē

nia erāt. Docet quod in principio conuer-

sionis & fine perfectionis summa profe-

quit lætitiâ dominus seruos suos, in alius

meritum perpendens, in alios iustitiâ

suam, in alios verò gratiâ ostendens: unde

aliis gratiam propter egestatem suam,

aliis gloriam causâ suorum meritorum

tribuit. Arbores dum florent fructibusque

dum maturescunt multo sunt visu pul-

chriora, dies nuptialis diestque coniugalis

insigniores sunt. Quod dominus despō-

satam, in e qua in omni bu idis

exutam & vacuam accipit, sumptumque

facit, tanquam pater clementissimus filio

suo, nec rem gerit ex meritis sponsæ sed

iuxta diuitias & opulentiam sponsi, quia

omnia à se sumit, & nihil ab illa. Et ideo

ait ipse. Soror mea parvula est, & vbera

non habet. Iuxta quod alieno lacte infan-

tem lactabit. Ideo ipsa sponsa ait sponso.

Adolescensulæ dilexerunt te. Non ait mu-

lieres quæ sunt animæ in virtute confir-

matæ, sed adolescensulæ, quæ sunt ani-

mæ nunc primum oculos aperientes, &

ad illā nouam lucem aspirantes: iste adole-

scensulæ dilexerunt te quia solent in in-

itio maximos habere amoris motus. Pa-

rentes etiam si omnes filios summo opere

diligant, parique amore prosequantur,

paruos tamen in vlnis suis portant, il-

lisque multo magis indulgent. Sic Deus

denuo conuersis, & illis, qui ad eius cultū

ut hic filius prodigus tunc primum acce-

dunt, magis fauet eosque maiori indul-

gentiâ prosequi videtur.

¶ Usque adhuc vidimus duo quæ huic

filio prodigo pater fecerit. Primum quod

eum benigne suscepit secundum quod

cum eo ad mensam discubuit, quæ duo

fuerunt quæ Christus cum publicanis &

peccatoribus fecit, quando illos excipie-

bat, & cum illis manducabat. Videamus

modo Pharisæorum murmuratiōem, quæ

hic filius maior repræsentat, & quomo-

do Christus, pro peccatoribus respōdeat,

quod declino loco & vltimo dicendū pro-

misimus. In eo autẽ cõcluditur & termi-

natur hæc parabola. Diciturque,

D d Erat

Leu. 15.

Nũc ad.

[Erat autem filius senior in agro, & cum veniret & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & chorū & uocauit vnū de seruis, quid hæc essent. Isque dixit illi, Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit, indignatus est autem & nolebat introire.] Hæc clara sunt si aduertas ad ea quæ in initio huius parabola diximus supra. Nihil aliud vult significare Christus nisi indignationem scribarum & pharisæorum, ex eo quod Christus publicanos & peccatores recipiebat, & cum illis manducabat. Quod ait vocauit vnū seruum, quid hæc essent: hæc enarratio lux

ta Chrysostomi doctrinam ad ornatum

et etiam si vis ut omnia quadrent, possit intelligi per hunc nuntium & seruum, qui hæc filio seniori narrabat, fama illa quam Pharisæi audierunt, quod Christus cum publicanis manducaret. Nam audientes quod Christus hæc faceret, indignati sunt & murmurabant aduersus Christum. Indignabantur enim scribæ & Pharisæi, eo quod Christus cum istis comederet, cum magis esset gaudendum & congratulandum de bono proximorum & peccatorum conuersione, & ideo nolebat huc introire, hoc est alijs congaudere. Intrare enim in domum gaudij, est gaudium aliorum communicare, quod ex superbia facere nolebant Pharisæi, sicut ille Simon murmurabat, quia Christus Magdalenam su-

Multi etiam & nunc sunt similes istis qui de bono proximorum tristantur, & inuident, eo quod Deus bonus sit, & hominibus beneficiat, qui quod modo peccare videntur in spiritum sanctum, qui contra bonitatem Dei peccant: & à bonitate Dei quæ infinita est, ipsorum impia voluntate in causa existente, colligunt malitiam, & ex misericordia Dei thesaurizant sibi iram. Opponunt enim se ibi contra charitatem, quæ regina est virtutum, in quo gratias istis inspecti satis apparet. Nec etiā est aliud peccatum in quo assidue trahatur diabolus, præter superbiam, sicut in isto peccato: quia ut sapiens ait, inuidia diaboli intravit mors in orbem terrarum. Nam statim inuitur parentibus nostris. Denique in sola manu fundatur, sicut diaboli pec-

Ro. 2.

Sap. 5.

catum quod ex malitia procedit. De his loquitur Beatus Iob. Per diem incurrent tenebras, quasi sic palpabunt in meridie. Cum enim alieno bono inuidus affligitur inde radio lucis obferat. Ideo Canus occidit Abelem fratrem, & filij Iacob viderunt Iosephum, Saul persequabatur Dauidem & Iudæi Christum crucifixerunt. Fera pessima & maledicta, quæ fratres proprios odit & bonitatem persequitur, & mortem dedit vitæ auctori, & tantis cum murmurationibus afflixit, ut in hoc contextu videmus, & multis aliis in locis Euangelicorum. [Pater ergo illius egressus cepit rogare illum.] Vide patris beni-

ficium in filiis: sed ipse vadit ad illum & rogat nihilque aliud laborat, imo se in omnia vertit, ut fratrem intra tri conciliet. Poterat enim dicere seruis si recusat esse conuiuiam maneat foris: si non vult epulari & gaudere, tamē patiatur & mercede pereat. Quis prohibet me expendere mea ut lubet? Sed nihil horum ait pater imo egreditur & rogat filium. Sic Christus blandè alloquitur pharisæos quos cum posset vocare inuidos & superbos, eo quod se ipsos iustos existimabant, cum peccatores essent, & proximos contemnebant, & inuidebant: non tamen exasperat eos: sed leniter respondit Simonis ratione conuincens eum, & nunc his parabolis responderet, non conuincens eis, sicut pater hic blande & ratione respondit huic filio, & non iniuria. Discamus & nos leniter respondere conui-

Pro. 6.

It. 3.

dicat. Non ait tot annis educaſti me, tot dolores tot curas meo nomine ſumpſiſti, unde nunquā potero redere æquivalens: ſed dicit, tot annis ſeruo tibi, ſicut alter q̄ dixit, ieiuno bis in ſabbatho, decimas do, &c. Præterea quid arrogantis q̄ dicere nunquam mandatum tuum præterui?

Luc. 18. Quis hæc dicere potuit niſi vnigenitus patris? Solus ipſe verè ait. Ego quæ placita ſunt ei facio ſemper. De cæteris autem dicitur. Omnes declinauerunt, ſimul inutilis facti ſunt. Non eſt qui faciat bonum.

Ioan. 8. Et ſi aliud peccatum non feciſſet niſi hoc contra charitatem magis, inuidens fratri & non compatiens eius miſerie, Græci legunt ſubſtantia tuam vt ſit odioſius.

ὁ κατὰ τὸν νότον βίω. Et ſic legit diuus Ambroſius Impius inquit qui accuſabat fratrem quod cum meretricibus paternam ſubſtantiam, prodegiſſet. Non enim dixit ſuam ſubſtantiam, ſed paternam. Nec dicit frater meus, ſed filius tuus. Nollit enim illum vocare fratrem ex ſuperbis indignans, ſicut Phariſæi contra publicanos. Denique in ſumma omnia quæ ille hic dicit murmurans, dixerunt ſuperius phariſæi. Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Hic tanquam tyrannus omnibus inuictus, & imperator, & princeps, qui nollit ſe cum publicanis & meretricibus verſari, & non cum illis. Sed attende quæſo qua molliter Chriſtus reſpondit phariſæis, non irritans aut prouocans eos ad tracundiam: ſed inquitens, [Fili tu ſemper mecum es: & omnia mea tua ſunt. Epulare autem & gaudere oportet hæc, quia frater hic tuus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt.] Hoc eſt reſponſum & conſuſio vltima omnium trium parabolarum, quibus Chriſtus phariſæis reſpondit ipſosque tacite accuſat, quod de ipſo murmurarent, aſſerens illos publicanos & peccatores fratres eſſe illorum, qua de cauſa æquiſſimum erat vt pie & benigniter ſuſcepſerentur. Præterea ait phariſæis facillimum eſſe, & expeditiſſimū, cum ipſo vel in templo vel vbique colloqui, publicanis verò reliquiſque peccatoribus non ita facile erat, qua de cauſa nemo iuſtè potuit moleſte ferre, ſi illos ſuſcepit, cum illis que diſcubuit. Obſerua autē quod pater nō dixit, hic filius meus, ſed frater tuus, vt

alliciat ad commune gaudium: quia frater de bono fratris gaudere debet. Sic vos phariſæi cum iſti ſint fratres veſtri, quæ ppter ab vno patre, & ex vno populo genti nō debetis indignari. Sic dicit Dominus Moſi, Deſcende peccauit populus tuus. Et Moſes ad Dominum, Cur Domine irascur furor tuus contra populum tuum? Sic Exod. 2. vterque vtrunque ad com.

[Obſerua iterum quod in eo quod dixit mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt, oſtendit quod peccatum eſt mors & perditio. De primo ait Paulus, Si pendium peccati mors. De ſecundo verò dicit Oſeas, Perditio tua ex te Iſrael. Denique ex his omnibus expende Chriſti bonitatem & clementiam. Subſtantiam diuiſi petenti, & recedentem remanere non coactus, ſed ſuauiter, & ſine ſpectu, amplexus & oſcula dedit, veſtem corpori, ornamentum manuum, monimentum pedibus exhibuit. Oblitus damni prioris adduxit vitulum, & ocedit & ededum tribuit. Præterea fratrem ſeniores benignè placauit, rogauit, ut poenitenti fratri communiicaret, utrumque filium reconciliare curauit, non eſt prouocatus inuidentis indignatione, nec arrogantis commendatione: ſed reprehentionem æquanimiter tolerauit, & cuncta ſua bona dare promiſit. Blæde locutus eſt iracundo, adoleſcens obſtitus eſt culpas, & maior ſibi dicit inueniſſe luctu de inuentione filii, q̄ ſit damnum ſub iſtis parabolis. Chriſtus, & factus eſt eorum patronus & deſenſor & phariſæis blande locutus eſt, & reſpōdit his parabolis, ut tu diſcas cū peccatoribus eſſe humilis, cum omnibus benignus, modeſtus, aſtabilis, urbanus, & bene inſtitutus, & i inimicos tuos & i inimicos tuos ita ſeceris hic uiues in pace, & ab omnibus diligere: poſtea uero in celis gloriam ſempiternam adeptus regnabis. Amen.]

CAPVT XVI

In vno die perdidit drachinæ, & filii prodigi, Dei ineffabilem, bonitatem, & miſericordiam.

res, quæ ad diem nuptiale, si non habet vestem, omnem commodatam accipiunt à vicinis suis, ab alia pallam, ab alia endromidem, ab alia mitram petentes, &c. Verum die nuptiali transacto, vnaquæque vicina quod commodauit repetit, ipsa nudata & spoliata omnibus ornamentis manent Omnes diuites huius mundi ceconi Dei sunt: qui quamplurima à Deo accipiunt beneficia, vt ea inter pauperes & egentes diuisant. Illi vero bonis à Deo coelestibus & spiritualibus beneficiis quasi in die nuptiali. Cæterum si ad nuptia non fuerint aduenerint, tunc omnibus bonis suis spoliabuntur & cogentur rationem reddere: quemadmodum hic villicus à domino suo coactus est, Tunc repetet pauper pallum, quod moluisti tinea consumi quam pauperem vestire. Tunc repetet flagitabit, quam de mulis quæ tibi superabant, concedere illi noluisti, &c. Si duobus hominibus aliqua via incedentibus canis insequatur non facile iudicare poteris vter illorum dominus eius sit. Cæterum si aliter ab altero discedat: statim apparet, clarissime quis dominus: canis enim ignominiam suam in alterius contemptum minimum esse suum clarè ostendit. Sic modo temporales diuitiæ cuius sint dignosci non possunt. Sed aduocante morte cum tibi à mundo necessarium discedendum est, tum demum quis sit diuitiarum dominus cognoscetur. Bona enim temporalia hic manebunt, tu uero solus nemine comitante ab hoc mundo exibis uulstima sindone indutus. O si diuites, sibi iam persuadere uellent se non esse dominos sed uillicos & dispensatores bonorum Dei. quæ res. Nullus cogitet, sibi ipsi soli uiuere, sed curam habere proximi sui, quem adiuuet bonis temporalibus, doctrina, exemplo, & extrema subministratone: quæ pia utilitatio est. Dispensator te esse cognosce non dominum eorum, quæ habes: sed tantum temporalis fructus participem. Abiice famulatum tuum, & ad modestiam seruici dispensatoris. Sed nunc iam multi sunt sicut satanas, qui in deserto Christo dicebat, quod omnia mundi potestatem sua erant Sic multi mentientes sicut pa-

Stellan Luc. Tom. 2.

ter suus diabolus putant sua esse hæc terrena, & non esse dispensatores: ideo ad libitum exolunt mercetricibus & furiis, &c. quasi non sit de illis reddenda ratio, & stricte exigenda. Hoc uerbum meum, omnes homines tollit, regnum meum, episcopatus meus, Ecclesia mea, uilla mea, negotiatio mea, plena deceptionis proprietarij. Villa quã possides hodie tua non erit tua. Tuus non eris, & tuus non eris nec per somnium meministi. Nabuchodonosor Rex Babylonis dixerat, Nonne hæc est ciuitas mea quã ego ædificauim in robore meo? Et ideo in bellum conuersus est. Donec scias inquit Daniel quod dominator Dominus in regno hominũ, & cuiusque uoluerit dat illum. Nulla igitur ratio suppetit ut dicamus quicquam esse nostrum. Scito igitur te dispensatorem esse. Vnde Paulus, sic nos existimet homo ut ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei. Bonus dispensator & sufficiens pauperum suorum est Archiepiscopus Toletanus: cui quotannis plus ducentorum millium ducatorum uetigalia redduntur. Item bonus dispensator est Episcopus huius, illius, vel illius loci: omnes enim hi dispensatores diuites pauperum sunt, qui bona sua à Deo hac conditione acceperunt, ut illa fideliter & prudenter pauperibus dispenseret. Sed iam queritur ut inquit Paulus inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Omnes uerunt quæ sua sunt: non quæ Iesu Christi. Paru fidei inueniunt in prelati Ecclesię, multoque minus in diuitibus huius seculi charitatis & utilitatis. Dic mihi, si dominus quis economus suo iuberet, ut certam portionem pueris à pedibus certam quæ aliis famulis in diē impederet, hic autē economus dimidiũ uniuscuiusq; portionis turaretur addo ut pro decem quatuor aut quinque tantummodo solueret, & ea de cauta famuli omnes, fame & siti urgeretur, in quem esset culpa potissimũ conuicienda: In dominum nullo modo: ille enim sufficienter prouiderit omnibus necessarijs. In economum ergo conueniēda est, qui aliorũ præmia sibi arrogat, & mercedes: bona domini sui defraudās, quæ illi data sunt, ut domesticis impartirentur.

Dan. 4:

1.Co.4-

Vol. 2.

Gene 4

rentur. Ita nec pauperes in deum culpam coniciunt, cum illi ouē expostulabunt de mercede sibi negata. Diuites enim dispensatores & oeconomi à Deo cōstituti sunt: quare si pauperes necessitate, & penuria urgentur, culpa oeconomorum est, qui bonis abutuntur Dei, & infidi sunt dispensatores. Misericordiae & paupertates extremae pauperum hominum clamant, & vociferantur coram Deo: non secus quam sanguis iusti Abelis clamauit, vltionem crudelis sui interfectionis implorans. Ideoque sequitur in contextu. Et hic difamatus est apud illum.

Non debet procedi contra aliquem de necis prius de crimine sit infamatus. Opportet enim ut infamia precedat: & vocetur infamia non frequens vox discolorum, sed frequens vox talis ut apud probos & prouidos viros reddatur persona de crimine tali rationabiliter suspecta. Nec inquisitio fieri debet nisi tantū de crimine quo infamatus est & non de aliis. Primo enim hic fuit infamatus & postea processerunt contra illū, quamuis multi peccatores & ciuitatum iudices propter simplicem suspicionem accipiunt iuramentum ab illo, quem existimant reū, & postea quarunt testes, & faciunt inquisitionem & processum in quo grauissimè peccant. Nec illi tenentur eis propagare veritatem cū infamati non sint, & exponunt illos in periculum se infamandi. Quod si tūc non dicunt delictū quā non tenentur dicere, sed postea testibus conuincuntur, puniunt illos contra ius tanquam periuros: cum reuera non fuerint periuri, quia antequam infamia precederet, non tenebantur occultum manifestare delictum. Hunc pessimum modū procedendi iam ego in causis aliquarum & inueniui. Nescant enim ex hoc loco iudices, & praesari etiam Ecclesiastici & qui monasticā vitam profitentur, antequā de aliquo crimine inquirant ut prius precedat infamia & non propter quācumque infamiam leuem, vel suspicionem inquirant, quae non eis licet. Vide quomodo hic prius fuit infamatus, ac postea requisitus & interrogatus.

¶ Obserua etiam quod hoc verbo indicatur, quod Deū nihil lateat. Omnia enim,

ut inquit Paulus sunt nuda & operata oculis eius. Præterea nō solū videt Deus quo modo donus eius vteris, sed alij et sunt qui te diffamant, & accusant. Infamāt te pauperes & clamāt, eo quā iniustis rationibus premiis & fraude & dolis circumuenis, & tua immisericordia fame perire sinis. Clamant contra te, & clamor eorum in Dei aures intrat: sicut clamor filiorum Israel ascendit in Aegypto, & venit ad nominū. Hinc Dominus per Mosem loquitur. Ad uenam non contristabis, viduæ & pupillo non nocebis. Si leseris eos vociferabunt ad me, & ego exaudiam clamorem eorū, quia misericors sum. Vide ergo quid agas, non enim proderunt diuitias in die vltionis, non honores: non potentia tuebitur: neque deus timet humanum fastum, vel etiam humanam potentiam. Iam nunc videamus de quo infamatus sit.

Quasi dissipasset bona ipsius. Accepta bona dissipamus quando his neque ad ipsius honorem, nec ad propriam salutem: sed magis ad Dei offensam, ad proximorum iniuriam & scandalū aut propriam perniciem abutimur. Dissipauit hic villicus bonā animā: quando omne ingenij acumen, animi industriam, artem, scientiam, memoriam, cogitationes desideria transfert ad vana, aut perpetrandas accommodat sceleribus. Dissipat bona corporis dum fortitudine ad vnum alterū inferendam, sanitate ad turpia, pulchritudine ad vana abutitur: exhibens per hæc & similia membra sua arma iniquitatis peccato. Dissipat etiam hic villicus bona temporalia non solum illicitè in comessationibus, ebrietatibus, luxuriis, pompis & vanitatibus, in vestibus, in sumptuosis ædificiis, in equis, in canibus nutriendis, in alea, & similibus consumendo, sed etiam cum proximorum iniuria per furta, fraudes rapinas, vsuras, & per alias nefarias artes hæc acquirendo.

¶ Et quæ te autem quod dicit, quasi dissipasset bona ipsius, non autem absolute, quod dissipasset: quia quantumlibet impij male donis cōcessis vtantur, & dissipet nihilominus tamē ad aliquem bonitatis ordinem dilapidationem istam reducit Deus. Nunquam enim sic destruitur hu-

mana

Exod. 9

Exo. 22

Heb. 4

mana natura in hac vita, quin per Dei de-
meritiam reparari possit: quod angelis pec-
cantibus & bona sua dilapidantibus non
contigit. Quantumcunq; enim malus sis
saluari potes, & hoc est qua dissipare: &
quāvis nō sis omnino perditus sicut dæ-
mon, qui remediū nō habet, & sic dissipa-
uit substantiā: homo autē quasi dissipavit,
qualicet sit omni flagitio repletus, poterit
dū vivit, saluari. Sed quid adhuc dominus?
[Et vocavit illum, & ait illi Hæc verba nō
pertinent ad illam vocationem, qua quili-
bet tempore mortis suæ, vel etiam in ex-
tremo die tribunali Dei sistitur: sed ad eā
potius vocationem, quæ in hac vita fit:
cum quis per internam inspirationē, vel
per externam prædicationem & exhorta-
tionem, vel per beneficia, aut flagella divi-
nitus commouetur, vt cogitet quomodo
suo tempore rationem reddere possit Ex-
pende hic quot modis te Deus vocet &
tuam studeat salutem: nempe blanditis
Rom. 2. & flagellis & innumerabilibus modis.

Tu autem tanquam aspis obturans aures
suas surdus es, ne audias vocem in cantat-
is sapienter: quapropter thesaurizas in
diem iræ, & quia hic misericordiam vo-
cantem non audis, audies postea iudicem
dicentem. *Te nunc nati sumus ad ter-*

num. Aduerte autem quod antequam
condemnet vocat ad iudicium peccato-
rem, quia vult Deus iustificare sententiā
suam, & non damnare peccatorem illa in-
audito. Vnus enim omnium, quotquot
extiterūt in mundo iudices, iniquissimus
fuit Pilatus: quoniam contra hominem,
quem iustum cognoscebat & sanctū sen-
tentiam tulit, & super omnia voluit se iu-
stificare lauando manus suas. Innocens

ego (inquit) sum, à sanguine iusti huius.
Cum secundū rei veritate Pilati conscientia
totus Oceanus nō sufficeret ad lauandū.
Quare si iste Pilatus cum tamē improb-
issimus alias esset, sententiam suam iustifi-
care voluit: quanto maiore ratione hoc
faciet Deus, siquidem cum ait David, iusti-
fica

Domini vera, iustificata in semetipsa? Nō
vult Deus hunc inaudium condemnare,
vt eius causa magis iustificetur. Sæpenu-
mero solet absens absque vlla culpa cōde-
nari, vt Cap. Ias Christus cōdemnatus in
absentia in concilio suo. Nec illum accersi-

uit vt suam rationem redderet. Quare apud
iureconsultos omnia quæ contra abien-
tem non contumacem fiunt, irrita sunt.
Vnde nullus maior defectus, aut nullitas
enim quæ pro e. i. opponi potest, quam
si dicamus partem non fuisse citatam.

Malè tecti Assuerus, cum damnauit po-
pulum Dei ductus malo consilio sine au-
dientia partium. Itaque iste quamuis in-
famatus esset & sciret illum dignum pœ-
nam: nihilominus tamen antequam remo-
ueretur ab officio vocatur vt respondeat
pro se, & reddat rationem. Vtinam Reges
& prelati sic facerent, vt nunquam obliui
secerentur huius doctrinæ: etiam non sicut

David ita faciant, qui credidit Sibbæ nar-
ranti de Miphiboset, & innocentem ab-
sentem damnauit, ante quam redderet
rationem sui: & Sibbæ susurrioni dedit
possessiones Miphiboset filij sui maximi
amici Ionathæ. O Reges iniqui & mundi
principes qui hanc iniquitatem & in ius-
ticiam in iudicando seruatis. Et quod mul-
tò pessimum omnium est, tantum valet
prima informatio & inquisitio, vt etiam
si David postea seuerit Miphiboset inno-
centem esse, tamen nihilo magis senten-
tiam reuocauit: sed potius possessiones
diuidi iussit.

¶ Discant ex hoc loco Principes & Pre-
lati, vt famam & acclam. vocet, & que-
rant, antequā iudicet, vt pro se ipso respo-
deat, & sui rationem reddat. Sic Deus an-
tequam Sodomam & Gomorrhaim dam-
naret, clamor inquit Sodomorum & Go-
morrhæorum multiplicatus est, & peccat-
um eorum grauatum est nimis. Vide et
infamiam Sodomæ & Gomorrhæ: sed au-
di eorum inquisitionem. Descendam, ait,
& videbo vtrum clamorem, qui venit ad
me opere compleuerint an nō: ita vt scia.
Non dixit hæc Deus quod aliquid eum la-
tere posset, sed vt nos doceat humano mo-
re loquitur. Prius enim probare voluit
missis eò duobus Angelis vt explorarent
impietatem: antequam iudicaret, & ciuita-
tes subuerteret, Sic etiam antequam Adā
puniret vocauit ad iudicium, eiciens, Adā
virescens, interrogauit de fratre, & ante-

quam puniret, ait, an videris & 20 m.
1. mulier antequam confunderet turrim

D d 4 habent

Psal. 57.
Rom. 2.

Mat. 25

Mat. 27

Psal. 18

Joel. 11.

Hesle

2. Re. 19

2. Re. 19

Gen. 19

Gen. 12

Gen. 3.

Gen. 4.

Gen. 11

Leg.

Chr. ho.

Gen.

Babel descēdit, vt videret ædificium. Sed
iam nunc damnantur abīentes inauditi.

Sic Nicodemus dixit pharisæis. Nunquid Ioan. 7. lex nostra iudicat hominem nisi prius au- Act. 23. dixerit ab ipso & cognouerit quid faciat? Festus quoque in Actis, dixit, Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is, qui acculatur locum defendendi accipiant. Ad nunc aliqui prælati Christiani & Episcopi, qui maiorem sanctitatem profitentur faciunt

1 Re. 2. quod illi Gentiles Romani Idolatriæ facere non audebant, homines innoxios persequentes: nõ dantes locum excusationi nec defensionì, &c. Disceant excusando nõ peccata subditorum dissimulent & im-

2. Reg. 4 punita relinquant: sicut Heli sacerdos, qui sciens peccata filiorum non curauit nec correxit: atq; ideo mala morte mortuus est, & reprobatus à sacerdote. Iino perquirant voce subditum, moneant, & diligenter officium pastorale exerceant, &

rigant, ut hic fecit homo dices, qui postquam infamiam proximi sciuit non dormiuit, neque segnitè se habuit, sed vocauit illum ad se. Dilectus tertio ne accusatorum, uisitorum, aut testium nomina prodant. Hoc enim est max. mun. incendere ignem & odia & discordias seminare, ut aliqui ex leuitate, aut imperitia facere solent. Ille enim non dixit, talis, vel talis, mihi dixit quod male gerebas tuum officium, sed tantum dixit, quid hoc audio de te? Docentur & quarto ut articulum, de quo quis infamatur, specificent. Melius enim potest se homo corrigere cum ei exponitur de quo infamatur aut se excusare si innocens sit, cui speciatum dicitur, hoc audio de te, quam si dicent ei in genere vnu malu de te audisti iste dixit villico exprimens manu quod audierat. Redde ratione villicationis tuæ: de infortitare eum villicationis accusari. Ideoque vocatus hic coram domino suo dixit ei.

Quid hoc audio de te? Redde rationē
villicationis tuę. At dominus villico. Imo
sic loquitur ad vnumquemq; nostrū. Ho-
mo cogita quis status tuus sit. Christianū
te vocas, sed quis gentiliter: vita tuā nō
respondet vocationi tuę: Deū confiteris.

ore sed operibus negat. Dominū tuū me
vocas, nec tū voluntatem meam facis. Nō
te constitui. Quare ergo non dedisti pec-
niam meam ad usuram? Abscondisti tale-
tum tibi creditū. Quare non pauperibus
fenerasti & dedisti bona, quæ mea sunt,
indigentibus? constitui enim te ut alteres
pauperculos seruos meos. Quid hoc au-
dis de te? Scruo profecto accusatio, &
percontatio. At ubi percontatio illa re agi-
tur ipsa, obmutescat oportet homo: & cō-
gitur cōfiteri cū Dīno Iob. se coram Deo
rō mille vñ respondere non posse. Vñā
hæc vox & querimonia in auribus tuis
semper personet. ¶ In eo autem q̄ ratio-
nem querit admonet, vt semper parati si-
mus. Mortem domus, domus, domus, domus
mortis. Mirum valde est, quod nolis p̄p
Deū idem facere qđ villicus propter he-
rum suum facere non pretermittit: cum
tibi perpetua animæ tuæ salsū propona-
tur. ¶

opinio quædam tantummodo quam a
d. dominum suū habet. Si esset aliquis
viri præclarissimi dispensator à quo tibi
esset imperatum, vt primo vesperti illi red-
deres rationem certorum millium ducato-
rum quæ tibi ad sumptum faciendum
dedisset, nonne priusquam illi rationes
ostendere properares, libros prius inspi-
ceres vt rectam tuorum gratiarum ratio-
nem reddere posses? Nam etiam si om-
nia optime dispensata habuisses saltem
ne coram Domino rationem reddere pos-
sita titubares, re multo ante non prouisa
nec meditata libros inspicere omnia quæ
adsumptum prius perpendere deberes, vt
rectam rationem redderes. Attende igitur
te vel sponte, vel iniunctum aliquando
rationem reddituram non domino ter-
reno, sed Deo: non de impensis sed de
bonis animæ, bonisq; corporalibus, quæ
tibi a Deo opt. Max. concessa sunt. Tunc
dicatur tibi, reddere rationem villicationis
tuæ: q. forte hodie ante Solis occasum au-
dies. Et hanc rationē seuerissimā Deus à
te exquirere videtur, vt
viuit reputet se post mortem horum om-
nium rationem redditurum. Quis ho-
mo est qui Christianus, aut esse, aut dici
vult, qui quotidie conscientiam suam nō

Mat. 25

Job. 6

51

Til:

examinat. vitam suam respiciens, malam quæ & peruersam viuendi rationem in bonam conuertens, preparansque se ad omnem bonam quæ ex parte Dei accipitur. Cum enim minus cogitat, tunc illi descendendum erit: quia nemo scit vitrum in diem crastinum sit peruenturus, necne. Ita igitur viuere debes quasi statim sis moriturus: & si sapias non minus inspecta ratione vitæ tuæ, ac si statim illi iudices reddaturus. Quare interiora arcana tuæ mentis cogitanda habes, & vitam tuam examines oportet, vt sit aliquid inueneris in conscientie libello, quod iure reprehendi possit, vel moribus immutatis deinceps corrigas, vel lachrynis & suspiriis deleas vt veniente Domino, & dicente, redde rationem villicationis tuæ, apparere possis nulla ignominia notatus, nulloque rubore suffusus: vt pote qui rectam rationem omnium beneficiorum, quæ accepisti reddideris. Hæc debet esse Christianorum in hac vita exercitatio, videlicet, vt dent operam libris suis inspiciendis, & vt optimam reddat rationem. Quare si quis de improbitate ipsius occupauerit, turbati & confusi nihil habebunt, quod summo iudici respondere possint: & ideo maxima cum ignominia in infernum detrudentur.

¶ Obserua etiam diligenter quod hic non dicit dominus, redde rationem villicationis alienæ, uel redde rationem villicationis alterius, sed villicationis tuæ. Propriæ enim vitæ tuæ, factorumque tuorum non alienorum, redditurus es rationem Deo. Vnusquisque enim redditurus est de factis propriis rationem. Cum igitur tanta beneficia à Deo acceperis, totque res habes de quibus reddere rationem debes vt vitam emendes, tempusque breuissimum vitæ tibi ad agendum concessum ne inaniter abire prætermittas, quod vix factu esse potest ob negotiorum magnitudinem, otiosus nequaquam esse debes neque dum alienas vitas obseruas & examinas propriæ vitæ emendandæ & corrigendæ obliuiscaris. Quid enim ad te aliena attinent? Redde rationem villicationis tuæ. Tuæ villicationis propriæ redditurus es rationem, non alienæ. Ideoque tibi consule, te ipsum cura, ne sis de alio-

rum vita curiosus nimium censor, nè vefacta aliorum iudicare velis. Visus enim in primis tibi à Deo hac de causa datus fuit, vt te ipsum præcipue inspiceres. Ideo David in Psalmo. Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum ipsum non est mecum. Non ait se esse cæcū, aut lumen oculorum perdidisse: sed inquit, lumen oculorum suorum non esse secum. Frat enim errans, & ociosum lumen illi oculorum, dū aliorum facta intiendo occupabatur. Nō erat mecum lumen oculorum meorum: sed cum aliis, si igitur vis progressus maxime ostenderem de cultu & seruitio maxima cura vitare debes ne de aliorum vita nimis curiosè inquiras. Nūquam quiescas, & tranquillus esse poteris si curiosus factorum alienorum scrutator fueris. Nūquam pacem in corde aut spiritu tuo habebis, si te ad inspiciendas proximorum tuorum vitas profuderis: sed potius omnes homines in odium tui inflammabis, nisi ab hoc vitio caueris. Ideo David postquam dixit lumen oculorum meorum non est mecum, statim addidit. Amici mei, & proximi mei recesserunt à me: quia quicumque aliorum vitas calumniatur & mores, omnibus odio est etiam vt amici, familiares, ac fratres, omnesque propinqui ab eius consuetudine abhorreant. Ab hoc vitio oritur murmuratio, quæ fons & principium est superbiæ. Ideo enim alios despicias quia te ipsum non cognoscis quod maximum est superbiæ fundamentum. Fluuius extra alueum suū exundans fluctibus suis ripas inundat, ipse tñ cū oēs immunditas paleas, & stercorea raparū secū ferat immundus, pallidus, & turbidus fluit. Eodē modo homo extra sui ipsius nutritiæ & cognitionē, qui aliorum immunditas extra se egressus aliorumque facta rimatur, fluuiō superabundanti rectē cōparari potest. Tota autem iactura illius tantummodo est, qui hoc facit turbidā, n. cōscientiā & immundā habet malitia & superbia. Alios vero mudat dū illos sua loquacitate & murmuratione monet vt vitā emendent & corrigāt. Itaq; alij cōmodū consequuntur ex monitis tuis, qui bus dum corriguntur, molestiamque patiuntur iniquæ detractionis tuæ magis apud Deū merentur. Attu sicut fluuius turbidus

Phil 3.

bidus & immundus conscientia coinquinata, in dies tibi ipsi deterior fluvis in omnes vittorum undas, & in extremum infernum mare. Culpa est homini immiscere se rei ad se non pertinenti. Tu iacturam patieris, alii lucraberis. Si quis mercator negotium aliud tractat, non ad id quod nullum tuturum cum nocturno sperat, sed etiam incommodum timet, illud proculdubio deponit. Attende igitur & tu, quod nullum aliud negotium magis inutile gerere poteris, quam si aliorum facta scrutaris. Relinque igitur hoc officium, neque enim tibi est, ut quicquam uimas; obseruando quid ille vicinus tuus, aut ille faciant, quid habeant unde viuât, aut quomodo uiuât. Non enim exiget Deus a te rationem villicationis alienæ, sed tuæ propriæ. Satis argumentum est, te paruum curam conscientię tuę gerere, si quidem tantum de alius curas: nimia enim cura quæ aliorum geris indicat te esse oblitum tui. Nemo enim tot rebus animum intendere potest, quæ etiam ego miror quod ipsum negligis, qui aliorum curam habes. Hęc maxima stultitia est. Vnde Sapiens. Res fatui facilis in domum proximi. Quando dominus domi, est: omnes famuli officium suum faciunt. Eodem modo quando aliquod ædificium sit, si dominus operis adest, omnes ministri laborant & officium suum exequuntur: verum si tantisper abest, alius sedet, alius garrir, alius indit, nemoque operam nauat. Ita & eodem modo cum tu intra teipsum es per tui notitiam ratio recta est, cogitationes cohibet, sensus recepti, ceteręque affectiones animi equę & iustę operantur. E contrario verò si propria relicta domo, domos alienas percurris, non possunt cogitationes tuæ, non esse otiosę & errantes, nisi quia non habes domum. Eius semper in agro vivebat, Jacob autem domi semper erat: proprium enim bonorum est intra domum conscientię suę se continere, malorum autem, & otiosorum proprium est extra se errare, aliorum vitas obseruando. Ne igitur tam iniquum officium subeas. Si enim proximus tuus malus fuerit, ipse actionum suarum rationem domino reddet: tibi satis erit si tui curam habueris perfecte. Es enim ratio-

nem redditurus exactissimam, & citius fortasse, quam existimas, &c. Sed iam ad contextum reuertamur. [Iam enim non poteris villicare.] Hęc quamuis de hora mortis & de ultimo vitę instanti intelligenda sint, quia deiiceps nullum erit tempus villicandi, hoc est merendi, nec demerendi: tamen in hac vita inspirationibus adducit Deus hęc nobis ad memoriam, ut habentes præ oculis nostris hoc vltimum tempus cõstitutum, quo cum vita simul nostra finire & terminato, amplius villicare nequibimus. Hinc statim villicare summa cura studeamus, bonisq; operibus mansionem in cœlis queramus, tempus enim erit aliquando quo etiam si velimus nullo modo nobis prodesse possimus ut malę acti temporis penitentia ducti ea, quæ facere volumus facta lucremur. Constitue igitur ante oculos tuos tempus & horam mortis, quo ubi perueneris Deum dicentem audias, redde rationem villicationis tuę, iam enim non poteris. *Quædam de tempore ad villicandum habes.* Talia opera facere debes, ut nullus vnquam temporis defectus tibi nocere possit: cum ad horam mortis perueneris. Operemur igitur bonum *Gala. 6.* dum tempus habemus, ait Paulus. Hęc vita est dies in qua villicare & operari licet: nam venit nox (inquit Christus) in *Ioan. 9.* qua nemo poterit operari. Tempus enim venit, in quo non poteris villicare, atque idcirco nunc fac ut hoc villicus teat, eleemosynas & bonis actionibus amicos quære: qui te in æterna tabernacula recipiant. Felix dies vitę hominis in quo villicare & mereri licet vitam eternam: in felix etiam tempus post mortem peccatoris in quo nihil villicare, aut mereri poterit. Sic Paulus suis Corinthis dicit. *2 Cor. 5.* Omnes nos oportet præsentari ante tribunal Christi, ut unusquisque reddat rationem de his, quæ gessit in corpore. De his inquit, quæ gessit in corpore, quia non reddat rationem de his, quæ post mortem fecerit. Nam morte obita nullum erit tempus villicandi. Vnde etiam si opera sanctorum, quæ in gloria cœlesti sunt suapte natura bona sint & diuerso opera damnatorum sunt mala, neutra tamen a Deo pœnitentia aut satisfactione afficiuntur, ut per

illa ipsa opera, quæ post mortem fecerunt, sed ob illa tantummodo quæ uiuentes hic & in carne mortali constituti præstiterunt, cuius rei nulla alia causa reddi potest præter Dei supremam voluntatem. Vult enim Deus hæc opera bona accipere, ut illorum autores præmiis quam plurimis afficiat: illa uero non accipit, quia omne meritum dependet à diuina acceptatione. te uero tibi præstis uitæ durante paruo multa comparare potes multaque minimis sumptibus mereri. Paupertate, uidelicet, diuitias semper duraturas, lachrymis læticiam perpetuam, fame si ueritatem existeris, paupere, et secutionibus regnum cœlestis consequeris. Non esset ille infansissimus, qui cum posset in aliquo emporio frequentissimo frumentum, drachma in annum emere, tanta opportunitate uti nollet emptio nem in tale tempus differens, quo nec si mille aureos numeret paululum frumenti, aut etiam frustum panis inuenire possit? Non minus igitur infans sunt, qui sinunt uitæ suæ tempus inane præterire, quando paruo sumptu paruoque labore, gloriam cœlestem mereri poterant, uitam otiosam nullo negotio transigentes, quare postea in inferno doloribus supplicisque inauditis torquebuntur, lachrymisque & suspiriis, nullum leuamen merentes conficiuntur, cum hic uel paruo frusto panis, quod inopi cuius tribueris, uel cœlorum gloriam possent comparare, quæ una post mortem in pretio est hominibus, alia enim parum prodesse potest. Hic poenitentia, quam propter tua peccata rates, quæ uos hominum tuum offendisti, remittuntur tibi omnia delicta tua, quod nisi feceris postea in inferno tuus, hinc, doloris alia. horrentis cruciabitur, quæ tibi tamen nihil ad remiam prodesse poterunt. Ille caminus ignis quem incendit Nabuchodonosor Babylonice, cum in tantum exarsceret, ut quatuoraginta nouem cubitos flammam sursum extolleret uno tamen cubito deficiente non peruenit ad numerum quin quagenarium, qui quidem numerus annum iubilæi facit, ut intelligas flammam illam ignis sempiterni confusionisque Babylonice, inferni etiam si tantum exar

desat, ut grauissimè iniquos torqueat, non tamen illis remissionem peccatorum concedere possit, nec iubilæum gratie uitæ uenire. Ideo opus est ut festines, negotiaque tua uillicis, summique cura condecere et, ut antequam tibi de iuramento non poteris uacare, tam negotiandi tempus tibi, tuum est nullum deinceps tibi metaturam exercendi tempus concedetur. Quare quandoquidem semetipsum quando tibi dicitur iam non est tempus uillicandi, habe hoc in memoria, ut summo opere festines, laborando, bene operando, & denique merendo ut uideat in te morte, quæ totum te uel potens eadem, & tibi facultas deinceps dispensandi erepta fuerit, negotiandi que potestas, iam tunc mereri poteris tuis bonis operibus mansionem in cœlis, ubi perpetuo beatus dici possis. Cogitaueris & in hac in animam tuam deum tibi modo dicere iam non poteris uillicare. Ut quod futurum est in hora mortis, statim tunc existimans, quid faciendum potissimum sit, consideres. Idemque facias quod uillicus hic fecit. Cui cum Dominus dixisset redde rationem uillicationis tuæ, iam non poteris uillicari: afflatus, mororeque summo oppressus est, adeo ut dicat Euangelista. [Ait autem uillicus intra se,] Relinque negotia huius mundi, relinque externa, scrutare conscientiam tuam intra te. Ab ea enim summa tui ipsius accusatrice si obtemperare uolueris, audies quid tibi faciendum sit. Solus namque hic uillicus curat de salute animæ, quia nullus est amicus, oēs quæ sua sunt querunt, non salutem animæ, sed bona temporalia sequuntur. Ideo omnia exteriora relinquens intra te quæ sunt alia, cogitaque eis tibi ille moriendum, quando nihil tibi honores, diuitiæ, amici, amicorumque consuetudines, quibus omnibus abundas prodesse poterunt. Vix enim mortuus eris cum ab omnibus desertus, obliuioni que traditus eris. Adeo ut etiam si totus orbis tui memoriam coleret, tamen tibi parum prodesset. Solus tu & Deus estis ratione uitæ tuæ confecturi: quare iustum est, ut tu etiam solus in hanc uitam ingrediaris, tecumque tuè solo rationem bene uiuendi perpendas, omnia alia quæ aliquando

Phil. 2.

Dan. 3.

à te relinquenda sunt despiciens & contemnens. Quare si solus mansurus es, merito omnes illos relinques, à quibus aliquando es relinquendus. Solus igitur tecum age, solus qui sis considera: vitam præteritam corrige, nouum rationum tuarum librum conficiens: si quidem solus tui, actionumque tuarum rationem es redditurus. Omnia enim externa (mihi crede) hanc internam conscientie rationem impediunt.

- ¶ Obserua etiam timorē in causa fuisse ut hic se reciperet, sibiq; consuleret, & ad se rediens nouum uiuendi modum quaereret. iure. n. timuit, si aliter sese haberet ne in aeternum periret. Sic timor multos induxit ad meliora. Sic Rex Ezechias timore huius iudicii conuersus ad parietem suum intra se. [Quid faciam, quia dñs avertit à me vi licitationem?] Non dixit quid dicam, sed quid faciam, sciens quia apud deum plus valent opera virtutis q̃ verba facunda, iuxta illud Apostoli: Non in sermone est regnum dei. Quasi diceret: Regnum celorum non verbis sed operibus emittitur. Querebat David in Psalmo dicens. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? sibi ipsique respondens statim subiicit: Innocēs manibus & mundo corde. Dum dixit innocens manibus insinuauit ad consequendam gloriam sempiternam verba nō sufficere, nec etiam vñsam fidem solam: necessaria enim est manuum innocentia, opera videlicet candida & sancta. Vnde Ezech. 3. sequitur manifestē neminem posse cœlestem gloriam consequi, verbis tantummodo: nisi ea opera fecerit, quibus dignus tanto præmio iure videri possit. Non enim Gen. 27. Quid admodum enim ille, qui in fluuiū cadit nisi manus pedesque moueat, mergitur, nec supereminere potest, si tamen natet, ad terramque peruenire conet. eodem modo ille, qui nullam operam nauis ad quendam naufragio natate possit, & bonis operibus omissis, soli fidei confidit, procubatio in profundum inferni pel-

pus immergetur. Si tamen cum fide operetur, non perit. Si vero opus sine fide, fidem viuificet: profecto in terra incolumis euadet, salutisq; potum cōsequetur. Vnde Ezechiel Propheta. Emisisti similitudinem manus meae. Bona enim opera sunt quae nos apprehendunt, & rapiunt in cœlū, viamq; muniunt ad gloriam immortalem consequendam. Non sufficit sola fides, cum Iacobus dicat, quod fides sine operibus mortua est. Non fudit Isaac verbis Iacob, ut ideo eius manus tangeret, quando illi suā benedictionem concedere voluit, sed operibus rebusque ipsis: eius enim collum & manus prius pertentaui, quā illi benediceret. Eodem modo nihilo magis tibi benedictionem gloriæ concedet dominus, licet quam plurimis verbis illam contendant. nisi prius manus, quae bona opera sunt pertentaue. Illae quinque virgines fatuae fidem habebant propterea quod & virgines erant, & lampades habebant: reprobatae tamen sunt, quia oleum in lampadibus non habebant, perierunt. Nam quemadmodum oleum omnes alios liquores supernatat: ita charitas omnes alias virtutes excedit. Quare prius Paulus istam supereminētem scientiam vocat: sine charitate fides mortua est. Vnde multoties in sacra scriptura iustus, intelligere debes hoc de viua fide, & non de mortua, quia ut Dialectici asserunt, analogum per se sumptum stat famosiori significato. Si enim dicas in hac vel in illa via hominem esse, omnes profecto intelligent te de reali ac uiuo homine loquere. Si vero dicas, in hac via tuo loquentem si mortuus esset, nō sufficeret dicere tantummodo, homo est, sed addendum esset, homo mortuus est, quia ubi solute loquendo, homo supponit pro homine uiuo. Sic cum scriptura dicat sancti per fidem uicerunt regna, uel fides iustificat, aut crede, & saluus eris, & alia huiusmodi semper intelligit de fide uiua Act. 16. formata charitate fides enim, ut Paulus Gal. 5. ait per charitatem operatur. Vnde quem admodum ille inianus iudicari posset, q̃ cum

etiam nullius esset meriti aut gratia apud regem, quippe qui nec aliquod praeium

Mat. 23

et fieri: tamen nihilominus audaciae suae confidens à rege contenderet, ut sibi civitatem, vel amplissimum aliud beneficium concederet: sic infans inverecundus ille iudicandus est, qui more illarum virginum fatuatum nullis operibus tanto premio dignis à Deo summa petit contentione, ut sibi coelestis gloriae ostium aperiat. Nam si rectè & consideratè tecum reputare velis quo ore poteris à Deo contendere gloriam, cum nihil tanto nomine dignum feceris? Non sufficit ergo sola fides, sed opera sunt necessaria. ¶ Hic tamen advertendum magnopere censeo: quod etiam si fide carere evidens signum est, & praesentium aeternae damnationis in eis qui sine fide decedunt: non tamen è diverso Evangelio credere evidens est argumentum aut indicium, quo quis putari possit praedestinatus. Pannus enim ut verè mundus dicatur omni nota & macula vacare debet, ut autem immundus dici possit quaecunque labes sufficit. Hoc praesentium reprobationis indicium est, ut si quis in bono opere non progreditur, nec in bono opere perari debet. Fidem habere, & ferè nunquam operari iuxta dictamen fidei magni est reprobationis indicium. Diutina in peccato mora, persistentiâque continua, argumentum est reprobationis: licet non ita virgens ut omnino infallibile sit. Quia plurimos videmus, qui cum omnem vitam suam in criminibus fuerint periclitati, in finem tamen gloriam meriti sunt: ut in bono latrone cruce pendente videre est. Alietiam è diverso existerunt qui cum patre vitae suae bene agendo transgressissent, exitu

Luc. 23.

Mat. 27

tandem qui rectè mandata Dei servat bonique dum viuit semper operibus occupatur, cõputandus est merito in praedestinatorum & electorum Dei numero, nullum aliud praesentium mediū ad consequendam gloriam est quā servare mandata. Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Si aliquē

Luc. 18.

videres viā versūs Valentiam facere reputa

res utique ipsum Valentiam ire non tibi reuerando te astringeres ipsum Valentiam ingressurum: quia libertatem habet licet ambagem aliquam faciat antequā Valentiam perueniat, viam aliorum dirigere. Eduerso si aliquem videres Valentiam eundem viam tamen Granatam versus facientem, merito suspicareris illum non habere animum Valentiam eundem tamen nec iurare nec affirmare auderes illum non esse Valentiam peritūrum, quia potest viam alio inflectere, cum liber eundem & non eundem sit. Sic in proposito, qui bona opera facit viam facit ad gloriam, constitimaturque ad gloriam peruenituri: bene tamen potest antequam ad finem vitae, quasi cuiusdam itineris veniat, viam inflectere, & ad damnationem peruenire. Similiter qui malè viuit ad infernum tendit: bene tamen potest vitae & moribus in melius mutatis in extremo cursu saluari. Attamen qui bona opera operatur facile creditur tamen cor sectatus. Nemo enim adulterorum in caelo est qui prius bona opera non fuerit operatus. Haec enim media sunt & via quae gloria comparatur. Sola enim fides non sufficit, quia sine operibus mortua est. Quod si hic (ut ait Christus, dixit, quid faciam ad salutem consequendam quo supplicio dignos esse impii. Iam tamen dicitur, dam assentiam solam fidem satis esse etiam sine operibus ad consequendam vitam aeternam. Non omnis, qui dicit mihi, Domine, ait Christus, intrabit in regnū celorum sed qui fecerit voluntatem patris mei. Et Paulus ait, Sancti per fidem vicerunt regna. Sequitur, operari iustitiam & promissiones. Non ergo sola fide, sed operibus iustitiae adiunctis ingressi sunt terram promissionis. Sic & tu nihilo magis celū. Et si operibus iustitiae, quomodo ergo sola fide? Sed de his alias. ¶ Quid faciā ait, exercebat officium aliquod domus regis, quā tibi ereptū videat, nō facis exploratū habet quid sibi faciendum sit. Seneca de brevitate vitae meminit cuiusdā senatoris qui esset cōcessū sibi à Caio Cēsare quoniam nonagesimū annū aetatis agebat, ut quiesceret à publicisq; muneribus. Sed cum esset cōcessū sibi à Caio Cēsare quoniam nonagesimū annū aetatis agebat, ut quiesceret à publicisq; muneribus, se procul à negotiis sui separatū videt,

Mat. 7.

Heb. 11

Cap. 29.

ut mortē iam iam sibi imminere credēs, si
bi itaque mortuo supremum funus fie
ri imperaret, ut ab omnibus familiaribus
domesticisque suis in pheretra collocatus
deploraretur. Eo autem modo vniuersa
eius familia senis octum eluxit, vacatio
nemque a publicis muneribus, donec be
neficio eiusdem Celsaris restitutus, officio
suo ad mortem usque pertundus est. Nō
aliter plurimi repetunt, qui sine munere
negotiove aliquo vivere nesciunt: nec vl
lā in vita praua iucunditatem inueniūt.
In principum regis huiusmodi homines
sepulchre repetiuntur qui multitudine ne
gotiorum delectantur, cluuntque, amant
frequentiam, aare ostium negotiorū suo
raro officiorum & negotiorum educati
eo tantummodo aluntur, ut nulla alia in
re suauitatem inueniant.

¶ Sed his præteritis in literali sensu
persistendo in quo Christus hanc parabolā
dedit. Obserua quod iste non dixit, Ihs
auferet villicationem loquens de futuro,
sed de præsentī loquitur dicens: Dominus
auferet villicationem. Quod n. proximē se
iens reputatur. Cum igitur mortē, que no
n est in futuro, sed in presenti, etiam
etiam crepura est: adeo propinqua sit, ut
ne mori timeamus, sed iam mori simus
mortui statuamus nobis iam esse præ
sentem. Sic Paulus Philippēses vocat mor
tem. Et quia iam mori appropinquamus.
Stultum est de morte
tanquam de re futura, sed quasi iam præ
sentī agere. Sic illa sapiēs mulier dixit Da
nidi regi: Omnes morimur & quasi aqua
dilabimur super terram. Non ait morie
mur, sed morimur: quemadmodū enim
flumen non moritur, sed fluens, etiam
dum in mare effluit, non moritur, sed
ad mare, ubi mare est, iam moritur.
flumen ad nos redit. Ihs autem
cedentem trudit, hodiernus vero hester
num, & ita alii alios mutuo se expellunt &
excludunt, nosq; ad mortem citissimo vola
tu rapiunt. Sic alius cunctibus alius redeūti
bus, alius ad mare, alius ad mare, cu
dem statum redit: more aquarum laben
tum, quæ nunquam rediunt. Alii quidē

vadunt, & alii veniunt: verum atque oēs
breui tempore ad finem peruenturos. At
que ideo Ioannes. Etiloli nouissima hora
hæc est. Merito igitur dixit, quid faciam.
Si homo cogitare vellet quid defuturū
esset semper animo angeretur, dicereq;
quid faciam? O me infelicem qui tot pec
cata commisi, quid de me fiet, quo perue
niam, quid faciam, quid consiliū capiam?
Si hoc, quid faciam, homines sapenumero
secum meditarentur, meminissentque
illius sollicitudinis, qua hora mortis affi
ciunt, profecto vitam suam corrigerent,
melioresque in dies facerent. Cum autē
nemo sit qui dubitare possit, esse mortē,
alteramque post obitum vitam restare
omnes credimus: quis adeo insanus est,
qui secum ipso non dicit, quid faciam: &
ea quæ ad salutem pertinent operatur?
¶ Et quidam homines, qui lo
tidie cogitat se prope die moriturum, scilicet
quibus vitæ finis viuendi cōfert in
itium. Sic ergo illud Iob. Quid faciā cum
surrexerit ad iudicandum Deus: cū qua
sierit quid respondebo illi? Ita hic villicus
afflictus & angustatus dixit. [Fodere non
valeo.] Hoc est dura penitentis opera
exercere nequeo. Abstinento, stendo, iei
nando, & alia huiusmodi operando. Quam
uis enim hæc opera sint vitis perfectis
dulcia atque facili, qui cōsuetudine exer
citasos sensus habent, & omni virtutum
actione spiritualiter delectantur: mihi ih
s. educatus sum in deliciis & libertate,
nauare [Mendicare erubescio.] Id est, Deū
orare, seu alios ut pro me intercedant, pu
det. Quia perseverare in oratione nō pos
sum, coram autem Deo qui peccata mea
ostentare non audeo, præ con
fusione & verecundia delictorum meo
rum. Expēde quod negotia harum dua
rum vitam viuendi, scilicet, vel labore,
vel mendicantia, significat consiliū ho
minis de æterna vita non querenda, labo
re ieiuniorum, nec mendicantia oratio
num. Multi enim nobiles & laici deliciis
que affluenti sunt, qui sacerdoti dum fa
ciunt, ostendit: Pater, ieiunia, flagella,
aut preces faciendas ne mihi imponas:
non enim potero subsistere: aliud quidvis
mihi impera. His igitur talibus homini
bus

Phil. 3.

2 Re. 14

Iob. 31.

largiantur, quæ potius in sterquilinum
effundenda Panem remittit, de di-
ritiamque inutilem p.p. Christum se con-
cedere asserunt, & iactant: cum ipsi in sum-
mis deliciis, utiq; blandimentis agant. Sed
dices. Improbæ videtur illa esse elemosy-
na, quæ de alieno conceditur. Quod hi-
tillicus fecisse videtur dum bonis domini
sui liberalis haberi veller. Ad hoc respon-
dendum est statim in verbo sequenti. Por-
ro ubi dicitur centum cados, in Græco est,
ἐκατόν βάτρου, id est, centum batros nō ca-
dos: Hebræicè bath siue batos mensura
erat liquidorum, & corus aridorum men-
sura, modios triginta complectens: quæ
est onus cameli. Sequitur, [Et laudat do-
minus uillicum iniquitatis eo quod pru-
denter fecisset.] Non ita laudatur modus
quem habuit, nec media, accipiens alienû.
Ierinde acsi concionator auditores suos
ut prouocet ad orationem & bona opera
hortetur dicens, Ecce fures & latrones vi-
gilant tota nocte, ut furentur & prædant
cum periculo uris sue: cur ergo tu nō ur-
gulabis ad orationem & bona opera spe-
atæne mercedis? Talis laudat fures & la-
trones nō ob solertiam, quod etiam ope-
ra sua mala ita provide instituit, ut tam-
impigri ad ea sint. Similiter si dicat ad
quodammodo ad obsequiosos mores alliciat, te ipsum
non etiam ornates fide usus, & Christi
cōtoribus uirtutibus, ut Deo placeas? His uerbis certè nō laudat impudiciciam
mulieris, sed diligentiā tātum illius, quæ
ad flagitia abiit. Sic et hoc loco dispensa-
tor iste, ob solertiā tātum laudatur, eo quod
tunc, ut eodem modo animabus nostris
prospiciamus largiendo facultates nostras

ho. 65. i mus ad vitam futuram. Nā ut Chryllo
Marth. ait in parabola explicādis, antēdere oportet ad quem scopum dirigātur, ut in illo
Au. sup. il. 7. q. in ad illa contexāda negligentes. Lege si pla
ho. 1. 1. cū q. 30. latū. ¶ Nō itaque hęc parabola nobis pro
Orig. ponitur ut dispensatorem in omnibus se
Mat. 13. quamar, sed in eo duntaxat, quod tem
Theop. pore officii sui et blandientis foris fu
Loup. 16. turam et opam consideravit et antece-

tit. Quia prudenter se habuit laudatur, & quia furatus est, vocatur iniquitatis.

Obſerua autem & diligenter confide
ra, quod ſi Dominus huius mali uillici,
qui eius bona diſlipauit & reliqua ſit fu-
ratus, nihilominus illius prudentiam lau-
dat quoniam prudenter egerit, quāto ma-
gis laudabit eos qui in ſibi creditis, conſe-
les & ſocios habuerint. Et cum in
hoc, ut ſetipſe in ſua pſalme
ait, multo magis laudem & gloriam me-
reatur, qui deus potestatem adhibuit,
& rebus ſibi creditis honorat dominum
in pauperibus.

¶ Secundo locus iste & hæc parabola intelligi potest, & exponi hoc pacto, uidelicet si dicamus hunc uillicum recte fecisse, tam prouidendo in posterum sibi quàm in modo, quem in danda elemosyna seruauit. Nam ut iam supra dictum est, si per hunc diuitem Deum intelligimus, per uillicum autem huius mundi diuites homines, qui uelut dispensatores & uillici à Deo acceperunt diuitias quas in pauperes dispensarent, sequitur quodcumque cum aliquis diues huius seculi elemosynam pauperi concedit, de domini Dei bonus non de suis opibus concedere, siquidem omnia quæ habemus tanquam dispensatores possidemus, & quæ accepta Deo referre tenemur. Hoc autem est quod Christus uoluit significare circa hæc bona nobis concessa, cum illam parabolam proposuit, quæ de talentis agit, tamulis ad negotiandum concessis. Hunc autem sensum tenentes non dicimus hunc fuisse furatum bona Dei, quorum dispensatores esse per hunc uillicum, ut fecerunt Abraham, Loth, Iob, alique uiri sanctissimi, faciendi quæ elemosynas illis diuissimis, quibus ut fideles dispensatores non tanquam suis, sed tanquam domini Dei bonis utentes gloriam cœlestem comparauit. Sed dicat. Quando hunc sensum defendo, si res ita se habet ut affinem hunc uillicum tam in uitæ remedio inueniendo, quam in modo dispensandi recte fecisse, quare hic uocatus est uillicus iniquitatis? Respondet. Illum uocatum fuisse uillicum iniquitatis, non quod elemosynam fecisset, sed quia in

I : lingua ut Hieronymus ait diuitiæ nuncu-
in Mat. pantur. Vocatur hic à Christo diuitiæ in-
cuparitis non tantum iniuste acquiruntur,
C. 1. 0. sed etiam iniquis modis. Diuitiæ autem iniqui-
tatis, id est, inæqualitatis, eo quod inæqua-
liter sint diuitiæ, uel etiam quia aliquo

modo sunt, & acquiruntur. Diuitiæ enim ex se
bonæ sunt, nostra tamen peruersitas &
malitia facit illas iniquas. Si unum fun-
das in cadum aliquem immundum, statim
in suauitate uasis sapit: adeo ut dicas quo-
tiefcunque adhibendum accesseris, hoc vi-
nū antea cum esset bonū cado illoro dis-
fusum insipiditatem attraxit. Sic diuitiæ
bonæ sunt: verū si in cor cupidi incidat,
male redduntur, & ita uocantur iniquæ,
quia plerunque causa sunt iniquitatis.

Eph. 5. Hunc in modum Paulus diem & tempus
malum vocat. Redimentes (inquit) tem-
pus, quoniam dies mali sunt. Non quod
malus sit dies & tempus, sed quia homi-
nes mali tempore abutuntur ad malum:

1. Ti. 6. bella, furta, homicidia, &c. Quapropter
Paulus auaritiā & cupiditatem tempo-
ralium nominat radicem totius mali.

¶ Obserua primo quod Christus volens
loqui de his diuitiis terrenis locutus est
de illis cū hoc adiutamento, videlicet in-
iustitias. Nam si absolute diuitias dixisset
vtrique intelligendum non esset nisi de
veris diuitiis cœlestibus. Sic Paulus scri-
bens Timotheo charissimo non absolute
dixit, præcipe diuitibus, sed præcipe diui-
tibus huius seculi, nam absolute loquen-
do, diuitiæ huius seculi diuitiæ vocari nō
debent. Quemadmodum enim cum ali-
quem album secundum dentes dicimus,
idem est, ac si diceremus ipsum esse nigrū
ita cum Diuus Paulus dixit diuitias huius
seculi, idem est ac si diceret paupertatem
huius seculi. Verè enim diuitiæ in cœlo
sunt, ait Psalmus. Gloria & diuitiæ in do-
mo eius. Prudentiam sapientis etiam diui-
tias esse testatur salomon dicens, Co-
rona sapientium diuitiæ eorum. Vt autē
per diuitias non metalla terrena, sed pru-
dentiam se intellexisse ostenderet, illico
per contrarium tabiditas fatuitas stultorū

imprudentia. Si enim coronam sa-
pientium terrenas diuitias dicere voluis-
set profecto fatuitatem stultorum pau-
pertatem potius, quàm imprudentiam
dixisset. Sed dum fatuitatem stultorum
appellauit imprudentiam, quod sapientium
diuitias prudentiam dixerit, satis aperte
innuit. Vnde coligimus aliam esse man-
monam bonitatis, illę enim diuitiæ, quas
soli nulli putant esse diuitias, ut virtus &
superna illa bona, verè diuitiæ sunt: nam
hæc terrena paupertas est. Ditio est arca
tua, quam multis opibus referam habes
te ipso: siquidem eas non possides, sed ab
ipsis possidens. ¶ Expende, secundo quod
mortem vocat defectionem. Cum defece-
rit inquit, à præsentī vita per mortem.
Homo enim cum moritur deficit à vita.
Deficit mundus, deficiunt amici & con-
sanguinei: deficiunt opes & delicias, defi-
cit tempus gratiæ & bene operandi: sola
misericordia est comes defunctorum. Si-
cut enim vmbra insequitur mortuos, ut Ioannes
ait. Obseruandum quoque est tertio &

diligenter, quod non singulariter dixit in
æternum tabernaculum se in æterna ta-
bernacula, ut intelligas multa esse præ-
mia in cœlo, & non omnes equaliter esse
beatos. Gloria enim reipōdet gratiæ, quod
illius est seminarium & artha. Non autē
omnes iusti sunt pari modo grati Deo,
nec eundem apud ipsum habent locum,
quia non omnes de Deo æqualiter bene
merentur, nam ut Paulus ait, sicut stella
differt à stella in claritate, sic resurrectio
mortuorum. Quemadmodum astra om-
nia lumen à sole secundum cuiusque na-
turam accipiunt, ita beati in Dei præsen-
tia eius gloria secundum diuersa merita

quod, Patris mei mansiones multe sunt.
Loquitur tamen de gloria beatorum,
nam statim subiungit. Quia vado para-
re vobis locum. Ibat autem per mortem
ad Patrem, & cœlum per metaphoram
vocat domum sicut nunc tabernacula.
Distinguitur & tabernaculum distin-
guuntur à diuersorio: quam in diuerso-
rio in transitu peregrini recipiunt: taber-
naculum autem est, in quo permanentes
habitatur. Et ideo Petrus, in monte pete-
bat

Pro. 14.

bat fieri tria tabernacula, ut perpetuo ef-
Mat. 17 set beatus. Vnde Paulus. Scimus quod si
2. Cor. 5 terrestis domus nostra huius habitatio-
 nis alia habetur, quod & alia domus x-
 Deo habemus, igitur qua ratione recep-
 tur ob id dicitur vna domus, eo quod om-
 nes sub eodem patre familias vnius Dei
 visione & huius domus fructu percipio-
 pter ducem & gratiam vniuersis habetur
 aqua fontem in castra in domo nunc
 eae mansiones, sicut hic in nostro Luca,
 p. 10. aliter dicuntur tabernacula. Destrui-
 hic locus Lutheranorum haeresim, qui pu-
 tant nullam in nobis inesse iustitiam, sed
Ioa. 14 per solam Christi iustitiam nos iustifica-
 ri quae vna est, atque ideo colligunt om-
 nes esse Deo equè gratos, pariterq; ami-
 cos, atque omnes aequali sanctitate polle-
 re. Expende eorum insaniam. Quamuis
 Christus quod ad sufficientiam omnib.
 plenissime satisfecerit, applicatur tamen
 nobis illa satisfactio, & meritum quo ad
 efficaciam per sacramenta, per quae no-
 strae opera liberi arbitrii eius opere & fa-
 uore iustificat. Quapropter in-
 fantes ante usum rationis ex fonte baptis-
 matis eius efficiuntur membra, & gratia
 equali confluant: tamen post modum
 rationis luce adueniente, tanquam Dei
 gratia per opera in iustitia nostra ac-
 cumulamur, plus minusve secundum cu-
 ram & diligentiam, quam eius cultui im-
Apo. 21 pendimus: iuxta illud Apocalypsis: ius-
 titus iustificetur adhuc. Si enim i. eius, ut
Rom. 2. Paulus ait, reddet unicuique secundum
 opera eius, opera autem non sunt aequa-
 lia neque in utris probis, neque in repro-
 bis: ergo sicut aliis inaequalia supplicia,
 ita aliis inaequalia praemia. Quod et in-
 tus. Si autem quis obiciat illam parabo-
 lam Matthaei ubi equaliter illi, qui in
 vinea laborauerunt praemiantur sunt dena-
Mat. 20 rio beatitudinis, qui tamen non aequa-
 liter laborauerunt, quorum quidam à
 summo mane, quidam hora undecima.
 Dicendum quod obiectione omnes sunt
 equales, nam omnes vident Deum, om-
 nesque perpetuo erunt beati, in hoc aequa-
 les sunt. Non tamen subiectivè, nam alius
 plus, vel minus iuxta merita erit bea-
 tus. Docet enim Christus per illam para-

bolam, quod in Dei cultu tantum soler-
 tissimus quisque potest in breui tempo-
 re proficere, quantum segnis in maiori.
 Docet etiam quod omnia nostra merita
 ex sua voluntate & gratia valorem sorti-
 tur. Et ideo dixit, quia huic volo dare. Ce-
 terum in suprema retributione gloriae,
 quamvis cunctis idem conferatur beati-
 tudinis denarius, nihilominus visio illa
 essentiae divinae non erit in omnibus æ-
 qualis. Atque adeo licet Deus in se dena-
 rius sit infinitae æstimationis, non tamen
 in omnibus erit eiusdem pretii.

¶ Præterea ad nostram etiam eruditionē
 docemur hic mundum non futurum æ-
 ternū, sed temporalem, contra quosdam
 Philosophos. Secundo, quod post hanc vi-
 tã erunt futura tabernacula æterna con-
 tra Ethnicos. Tertiò qđ erit iudicium fu-
 turū, contra Mauros & Turcas. Quarto
 qđ opera examinanda sunt, non tantum
 fides: contra Lutheranos. Quintò, paupe-
 res sanctos quos in hac vita fovimus, fo-
 re in alia propitios. Sextò qđ elemosynis
 alijsq; operibus corū favorem in hac vita
 imploremus. Arbor enim quę nō ampu-
 tatur in superfluis ramorū germinibus
 horrida & sylvestris evadit. Ita & eodem
 modo opus est ut dives sese quotidie ex-
 ploret superflua amputando, pauperibus
 quę elargiendo. Et qđ Christus locutus
 est de operibus misericordiae quater re-
 petiuit opera misericordiae dicens. Esu- Mat. 25

mini, & dedistis manducare, sitiui, &c. Ut
 sciamus utilissima esse, ea qđ tones à Chri-
 sto repetuntur. ¶ Consolatur etiam nos
 hæc parabola in duobus. Primò quòd in
 breui possumus mereri vitã æternã: nã hic
 villus in hora vna quid manducaret, pa-
 ravit, per totã vitã. Lætro in cruce in par-
 vo tẽpore vitã æternã meruit. Alterũ so-
 latium est quod non solũ in breui tẽpore
 sed pro parvis rebus tẽporalibus, æterna
 bona & immensã preparare volumus. De
 istis terrenis rebus? Tame illis celestia pos-
 sumus emere: & amicos in æterna beati-
 tudine cõparare. Sed nos omnẽ curã adhi-
 bemus in amicitijs potentũ & diutũ cõ-
 ciliandis. Christus tñ oppositum docet, vi-
 delicet, ut pauperũ amicitias quæ ramus
 plus enim emolumentũ poteris habere ex
 Ec 2 pauperi-

Iuc. 13.

Luc. 16

Ps. 145

Mat. 2.
Pro. 19

Gen. 41

pauperibus, quam ex diuitibus. Verū hoc non credit mundus, licet in hoc dispensatore sit optimè probatum. Non enim dubium est quin amicos habuerit diuites & potētes: sed cum amouēdus esset à munere nullus illorū succurrit: quare ad pauperes se conuertit: in quibus inuenit commodum. Res eodem modo se nunc habet quia qui diuitibus fidit saepenumero deo in saeculo proderunt, quia nihil habent. Quid diues in inferno posuit fratribus prodesse potuit, qui guttam aquae petuit? Vnde psalmista. Nolite confidere in principibus, &c. Eccontrario uerò pauperes in saeculo proderunt, quia nihil habent. De his autem qui in saeculo proderunt, Christus redemptor noster in hac parabola nos in primis docet nihil aliud est, quā si quidē hāc vita, velimus, nolimus, breui terminanda est, qua finita æternum victum sumus, ut deinceps operam eo modo ut viuamus ne alterius seculi cōmoda amittamus. Hāc enim vitam conmodatā habemus, illāque conditōne nobis concessam ut dum viuimus æternam beatitudinem vitamque perpetuo duraturam cōparemus. Nullum enim aliud prudentiæ opus magis clucet, quam oia futura tempestiue prospicere & providere. Hāc autē prudentiā laudat Dominus in hoc dispensatore iniquitatis, qui adeo prudenter se habuit, ut replete prosperitatis & abundantie in tempus aduersitatis & penuriae ventura se optime preparauit. Hac cautione inuenit sibi cōmodū ille prudēs & sapiēs iuuenis Ioseph, quem ait scriptura septē annis pane abundantibus luminam frumenti in Aegypto sitis & horreis inclusi-

sequēribus tēporis iniuria deficiente frumento, esset vnde populo subuenire posset. Abundans est, vbi paruis laboribus & impensis coelū mereri potes eniti debes, ut lucras diuitias meritoriūq; thesauros, quā venerint steriles alterius vitę anni quibus nullum dabitur ad merendum uel de merendum tempus quā fortasse eras aderit, & citius quam putas, habearis vnde tibi vitam conferues, emeritisque in hoc seculo stipendiis, domo, & nutrimento postea in altero quietem, satietatem & diuitias inuenias. Sed hoc quippe fieri poterit dando eleemosynas pauperibus, partiendo has diuitias iniquitatis inopibus & egenis. Nullam moram igitur facere debemus, ut cum de his rebus cōparemus. Quo quid esset, nobilius, stercore videlicet & pluuie terrem soli, pretiosas & inestimabiles margaritas emere? Facite inquit uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum de feceritis. &c. In huius rigore, si hęc verba erpendantur nihil aliud Christus nobis perhibet impartiamur: ut cum vita excederimus in æternis habitaculis recipiamur. Hoc idem nos admonet Propheta regius David quando in Psalmo inquit. Lucandus domo qui miseretur & commodat, disponit sermones suos in iudicio. Singula enim hęc verba suam Emphasim habent. Quare opus est hanc auctoritatem acutius tractemus & discutiamus, & verbatim explicemus, loquitur enim in hac parte Propheta mystice & obscure. Primum inquit iucundus homo: ut nos doceat eleemosynam esse eum legitima facendam, hilaritatemque vultum & iucundum aperi ostendendum. Hoc idē docet Eccl. 31. vultum tuum. Et Apostolus in secunda epistola quā ad Corinthios scripsit, ait. 2. Cor. 9. Non ex tristitia aut ex necessitate: hilare Eccl. 4. enim datorum diligit Deus. Cui benignitate itaque fieri debet eleemosyna, & non cum asperitate, scriptum est enim. Inclina pauperem aurem tuam sine tristitia. Et iterum. Congregationi pauperum affabile facito. Sed hoc multo scilicet facilius facient illi qui

Eccl. 20.

qui prius quam elemosynā pauperi erogaret, miserum sexcentis questionibus sollicitant, illū ociosum, vagabundū, perditū appellantes. Postea verō quam illum multo confectum plagis, intus quam plurimis affecerunt, quia illū incrimen & abiectum iniurięque paratissimum viderunt, dignūque estimarunt, in quem arrogantia & superbix suę virus effunderet, ut virtutis causa se illud fecisse existerent, & zelo iustitię, exiguū panis frustū impertiantur. Contra hos loquitur Eccl. 20. natus dicens. Datum insipientis non est tibi. Exigua dabit & multum improperabit: & apertio oris illius inflatio est. Si tibi non placet elemosynā pauperi facere noli illū molestia afficere: satis enim miserię illi est, qui nudus etiā hęc ostendit et caritatem suam pauperis culpas, asserensque hoc virtutis zelo & iustitię reprehendere, quare nō quam plurimos alios in otio viuentes respicias, qui lectis mollioribus cubantes ad mediū usque diem dormiunt, dapibusque lautissimis fruētes, pretiosissimisque vestibus ornati, toto diei spatio nulla alia in re occupantur, quā ut uicium huc illuc deambulēt, nihil boni operis praestantes? A quibus omnibus ita alienus est pauperis status ut nihil remotus esse possit. humi enim dormit, ostiatim victum querit, famāque conficitur. Quare igitur pauperem tantummodo reprehendis iustitię amator, cum tot ignavos in civitate relinquis? Quia hic pauper est, alij vero divites. Quod divites ense accinguntur, & ornantur, in vitis suis laudandi sunt pauper uerō, quod nihil aliud præter fragilē arundinem habet, in quam infirmum vel cerosumque corpus inclinet, ideo pro quo cunque vel minimo peccato quasi pro maximo delicto reprehendendus, & puniendus est? O summa mortalium precarationem, o mundum funditus perditum & insanum! O hostis divini nominis, tuque proprii sanguinis & naturę quid furis? Tanta ne exstimas Deum esse patientia ut ferre possit te, qui caponibus dapibusque alijs lautissimis ad nauseam satius ante ostium tuu egressus ad digestionem & exercitium mollior incedas, veste pretiosissimis martium pelli-

Stil. in Luc. Tom. 2.

bus sociata, lingua effrenata tua & proterva miserum pauperem reprehendere, qui à te nihil aliud quā exiguum datus panis frustum propositum IESU nonmine cōtendat? Si tanto iustitię zelo & amore teneris, quare prius te ipsum non reprehendas & caritas tua quædam possis errabundos & ociosos quosvis populi accusare? Nam pauperes nulla ratio te movere debet, quare? Accusas illis satis est miserarū, ut & pro peccatis si quæ habent sufficientem poenitentiam agere possint. Tu enim qui multis maioribus criminibus infectus & conquinatus viuis more Epicuræorum, Saradanapalię & eorum quæ in Ap. Ioh. 1. 1. Ioh. Phil. 3. venter est, viuens, nullamque poenitentiam agens: quo iure poenitentiam agentibus pauperibus teque melioribus insulabis? Ideo David in hac auctoritate, quā interpretamur, coniunxit hominem cū iucundo dicens. Iucundus homo: ut tibi in memoriā adducat te esse hominem, quem decet humanitatem & suavitatem in pauperibus offendere. Nec existimes te qui divitias & nobilitatem maiorem pauperes sortitus es, ideo de auro vel argento vel alia nobiliori, quam pauperem materia fuisse formatum. De eadem enim humo, eaq̃e vili & abiecta massa omnes pauperes & divites sursumus. Memento præterea te esse mortalem, corruptibilem, fragilem, tantisque miseris & debilibus, quanto magis pauper sit quem si humaniter receperis, benigne allocutus fueris, te omnibus muneris multo maiorem iudicari. In quo audi Esaiam dicentem. Si videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. At pauper caro tua est, quare igitur carnem tuam despicias? quare tui ipsius hostis eris? Ideo exclamat David dicens, Filij hominum usque quo gravi corde? filij hominum non Leonum, aut leopardum, quare nō servatis in vicem humanitatem inter vos, si filij hominum estis? Quare corda plumbea habetis cum carne, litis? &c. Ut autem iustitiam tandem hæc duo testamēta dicta concludamus, vide qd dicat scriptura. Nō exasperes pauperē, inopia sua, & cor iopis ne afflueris. Dāda est igitur elemosynā summa

Eccl. 3. cum

cum letitia, qui miseretur in hilaritate, ut
 Ro. 12, ait Paulus. Ideo in scriptura per oleum,
 per quod significatur misericordia signi-
 ficatur. Ut exhalaret faciem in oleo. Et ali-
 bi. Præterea vixit te Deus tuus oleo lati-
 tue. Hoc Christus insinuare uoluit cum
 dixit. Cum ieiunas unge caput tuum. Hoc
 est, hilarem te ostende, & ne sis sicut hy-
 pocrita tristis.

¶ Verum ut ostendat egregius Psaltes,
 qua intentione & quibus facienda sit elee-
 mosyna, addidit dicens: Qui miseretur.
 Eleemosyna enim a visceribus misericor-
 diae in pauperem procedere debet, ubi
 omnia inter ea fundantur, & omne bo-
 num opus prius radices agere debet, quã
 te ipsa appareat. Pluris facit Deus vi-
 scera charitatis a quibus omnia pietatis
 opera procedunt, quacunque boni ope-
 ris magnitudine. Respexit enim domi-
 nus ad Abel & ad munera eius: prius ad
 personam & deinde ad munera respexisse
 dicitur.

Gen. 4

¶ Qui miseretur et inquit, ut doceat nõ
 tantum esse eleemosynam, sed pauperi-
 bus. Vnde obiectum misericordiae
 proprium, miseria est. Quare illius nun-
 quam miseremur, qui nulla in miseria cõ-
 stitutus est. Infans enim esset, qui dice-
 ret se beatorum celesti gloria perfuen-
 tium misereri. Nam cum beati omni pro-
 fus miseria & incommodo vacent, in tã
 sublimi sollicitatis gradu constituti. Sum-
 ma esset amicitia si aliquis putaret eorũ
 fortunã esse miseratione dignam. Cuius
 igit te miserere debet? Cuius incommoda

sum miseri pauperis, afflicti, infirmi, soli-
 tudine inuiri. Statuit igitur hic Prophe-
 ta regius uariis, pauperibus tantummo-
 do & non diuitibus, qui nullus indiget,
 faciendam esse eleemosynam. Hoc idem
 est, quod domi nus superius consulit di-
 centis. Cum facis prandium aut coenam nõ

Iuc. 17
 Escl. 11

li uocare amicos tuos, neq, fratres tuos,
 neque cognatos, neque diuites, &c. Sed
 cum facis conuiuium uoca pauperes, de-
 biles, claudos, & cæcos. Hoc idem

net sapiens dicens: Mitte panem tuum su-
 per transeuntes aquas, quia post multa tẽ-
 pora inuenies illum. Hæc autem locutio
 metaphorica est: uirtus enim scriptura scẽ-
 numero metaphoris, aliusque tropis &
 figuris. Nam certum est Salomon hæc nõ
 intelligere de aquis materialibus, sed de
 afflictionibus, angustis, doloribus, & ad-
 uersitatibus. Eodem modo loquebatur
 sanctus pater eius Dauid dicens: Saluum
 me fac Deus, quoniam intrauerunt a-
 nima usque ad animam meam. Quis adeo

taribus, cum anima spiritus sit, aquae istae
 materiales in illam ingredi nullatenus
 possunt? Germanus igitur huius literæ
 us est. Quia in illius passionis eius tempore repleta e-
 rat malis, ut alio in Psalmo fateatur prophe-
 ta regius, hoc est, angustis, tristitia, do-
 loris, & afflictionibus intrauerunt usque ad ani-
 mam meam: ita ut tristis sit anima mea
 usque ad mortem. Habes ergo quod per
 aquas intelligit sapiens dolores, angus-
 tias, aduersitates, & alia huiusmodi. Mit-
 te panem tuum, ait, super transeuntes a-

peres, afflictionibus & laboribus afficiuntur.
 Soli pauperes, fame, sitim, frigus ani-
 mi que iniuriam sentiunt. In pauperes tan-
 tummodo conditæ sunt leges & statuta hu-
 mana, poenæ & supplicia excogitata. Si fri-
 gus est nihil nocuimenti diuites capiunt:
 quibus uestimentorum copia, camini que
 luculentæ ad calefaciendum, domusque
 superius inferiusque stratae afflatum sunt.
 Si solis æstus est eodem modo diuitibus
 nihil nocere potest. Præterea, si frumenti
 ob anni sterilitatem respublica laborat
 penuria, latantur diuites, quia frumen-
 tum suum pro libidine sua tunc tempo-
 ris uedere possunt. At pauper multo se-
 cius se habet: quippe qui hyeme, frigore,
 æstate, æstu cõsistit impetatumque in-
 iuria: ingruente fame solus famem pati-
 tur. Rustici cõcubinari diuitis et uina &
 delicta publica, magistratus Ecclesiasticæ
 familie

Psal. 1

Psal. 87

Mat. 16

facile dissimulant, & conuiuent pauperē
verò anathematis ecclesiasticisque censu-
ris grauer urgent, uehementerque con-
sistunt. Quin etiam si pauper in extrema
constitutus necessitate foris ne fame in-
teriret, agnum vel hardum à vicini sui gre-

ge, & diues, qui orbem vniuersum terra-
rum compilauit, rapinisque & spoliis va-
stauit, ab omnibus honoratur, & animo
si fortisq; viri nomine cōdecoratur. Qua-
re optimè dixisse habetur piratam illum
Alexandro magno. Ego quia piraticam
per mare exerceo vnica tantum nauis ab
omnibus prædo increpor, & tanquā præ-
do ad suspitum ducor: at tu qui instru-
ctissima, celeberrimāque expeditione om-
nem terrarum orbe diripis & spoliis sum-
ma cum iniuria aliena regna occupans,
ab omnibus magnus nuncuparis Alexan-
de. Hinc notare poteris Christum domi-
num & saluatorem nostrum, cum de pau-
peribus loquebatur ritè dixisse. Beati pau-
peres spiritu, quoniā ipsorum est regnū
cælorum, cum etiam de afflictis verba fa-
ceret, dixit, Beati qui persecutionem pa-

Matth. 5
tiuntur, quoniam ipsorum est regnum
cælorum. Vnde aduerte quod cū de alio-
rū felicitate loquutus est adiectiuo vsus
est: de pauperibus uerò & persecutionem
patientibus loquens substantiuo. Eadem
autem oratione vitur pro pauperibus &
afflictis cum hoc verbo, est, & regnum cæ-
lorum: quia procul dubio & pauperes &
afflicti, vnum & idem sunt. Et ideo meri-
to à Christo domino nostro in vna & ei-
dem oratione coniuncti fuerunt. Quis e-
nim psecutionē patitur? pauper. Diues e-
nim ab omnibus colitur & laudatur, a-
deo, ut etiam si aliquid ineptissimū dicat
et oēs circumstātes nihilominus affirmēt
nihil subtilius Aristotelem dicere potuis-
se. At si pauper dum loquitur aliquid e-
riam grauissimum Salomonēque dignis-
simum efferat ab omnib. interurbatur,
reprehenditur & deluditur. Vnde in Ecce-
lesiastico. Beati, Diues I. quatuor. &
oēs tacuerunt & verbum illius vsque ad
nubes perducunt pauper loquutus est, &
dicunt, Quis est hic? Et si offenderit, sub-
uertent illum. Eo autem ve cordat euadit
hoc malū, ut iam uulgò usurpari soleat lo-

co prouerbijs. Concilia mihi fauorem ego
tibi iustitiam concedam, &c. Horu igitur
pauperum & afflictorum, qui in an-
modis merentium, misericordia debes
moueri: hisque facienda est elemosyna,
qui afflictionum & laborum aquas per-
transcunt. In uacuo enim uase liquorem
funde, & non in pleno. Fliscus enim uasa
uacua impleuit oleo infuso. Nā etiam tu
in pauperē opibus, omnique domesticis
supellestilibus uacuum & egentem, animaq;
omni consolatione destitutum afflictum,
oleum misericordie infundere debes: nō
in diutem, qui quam plurimis bonis op-
ibus abundat. Nunc uero nihil tolet nī
si habenti concedi. Non enim mittitur
caponum paria nisi ad illum qui centena
in pœnore suo habet. Tu aut ceruum ad
eum mittis, qui cum uiginti millia num-
mum quotannis reddituum suorum col-
ligat domum habet aubus, vitulina, cer-
uina, aliisque carnibus adeo repletam,
stomachumque ab hesternā nocte, cibo-
rum multitudine & diuersitate ita affe-
ctum, ut magis uideatur fame ad digerē-
dum cibum, quam cibo ad nutriendum
corpus indigere. Quibus nihilominus ita
constitutis, pauper, qui incœnarus accu-
buit, capitis laborat hesternā fame conse-
cti atque exinaniti dolore, solūq; excru-
tiatur nemine consolante, nec uerbo quē-
dem opem ferente. Ergo uerissimum est
ferē neminem iam hac nostra esse tem-
pestate, qui aliquid faciat nisi spe commo-
di temporalis. Das diuiti, ut retribu-
as tuis. Das regis intimos, ut pro te intercedāt: ue-
neraris potentes, ut gratiā eorum in cas.
Qui oēs quam parum possint tibi omni-
bus opibus suis prodesse optimè perspi-
cies, cum tibi uita cum morte fuerit com-
mutanda. Quāto ergo præstiuslet paupe-
ribus & egentibus benē facere, qui te po-
stetā in cælorū domicilijs recipere pote-
runt, ut hic continet sacrum in Euangelij.
Sed inquit Quomodo me poterit beati-
tudinis hospitio accipere pauper, qui cri-
minibus dū uixit coinquinatus fuit, po-
stetā uero moriens in infernum est deiru-
sus? Pauper quidem non te recipiet uerū
elemosyna, quā illi fecisti ante diuini cō-
spectus pſentia clamabit. Audi Ecclesiasti-
cū. Claude elemosynā i sinu pauperis, &

4. Reg. 4

Eccl. 13

- Ecc. 29.** ipsa orabit pro te. Vides hic quō paupere nō orāte, ipsa elemosyna Deū sollicitet? Ideo nihil ad te attinet examinare vtrum bonus vel malus pauper sit. sufficit. n. tibi quemlibet esse pauperem ut merito adiuuandus, & louendus sit. Ideo admonet sapiens dicens: De primitus frugū tuarū da pauperibus. Pauperibus, ait, non diu-
Prou. 3. tibus. Esaias quoque ait: Cū effuderis
Esa. 37. esurienti animam tuam, & animam afflic-
 ctam repleueris: orietur in tenebris lux tua, &c. **¶** Expende quod non dicit, da, sed mitte. Non enim ait, da panem tuū tran-
 seuntibus aquas, sed mitte panem tuum super transeuntes aquas, vt intelligas pau-
 peres custodes Dei esse, qui portant ele-
 mosynam, vt presentent illam Deo. Sic
 beatus illius ille martyr I aurelius, qui the-
 sauros, quos Syxtus ei reliquerat, pauperi-
 bus distribuit, Decio Cæsari, respondit: Fa-
 cultates Ecclesie, quas requiris, in celestes
 thesauros manus pauperū deportauerūt.
 Ideo & tu si frumentum, oleum, & vinū,
 vestes, pecunias, vel quid simile uolueris
 recondere: vbi latrones non furentur nec
 tinea consumet, mitte hæc in coram per
 manus pauperum, securum enim illic ha-
 bebis thesaurum.
¶ Obseruandum etiā hic est qd ait, mit-
 te panem tuum: non inquam alienū, sed
 tuum. Cōtra illos qui porcum furauit exi-
 stimāt se cōsueturæ suæ latu facere posse,
 pedibus pecudis pauperibus pp. vcam
 erogatis. Elemosyna enim ex propriis
 bonis faciēda est. Sic sanctus ille Tobias
Tob. 4.
Esa. 38. Prouerb. quoq. habet. Honora dominū
 de substantia tua. Non inquam de aliena
Luc. 19. sed de tua, ait, substantia, Esaias etiā. Fran-
 ge esurienti panem tuum. Beatus ille qui
 cum Zachæo dicere poterit Christo sal-
 uatori nostro. Dimidium bonorū meorū
 Domine do pauperibus. O Deus bone
 quot sunt qui cū antea pauperissimi esēt,
 furtis, rapinisq; postea quā diuites & po-
 tentes facti sunt, hospitia & monasteria
 ædificāda sacellaq; dorāda curant, ut mū-
 do satisficiant, fidemque faciant se inte-
 gerumam vitam egisse: cum reuera alii
 pauperibus tribuant, quod alii eripue-
 runt. Horum autē sacrificium & elemosy-
 na inuile sunt ante diuinum conspectū;
 illa enim vera commiseratio est, quæ in
 primis aliena docet restituere, deinde de-
 bita soluere, postremò verò de propriis
 bonis elemosynam facere. Vnde in Eccle-
 siastico habetur. Immolantis ex iniquo, **Ecc. 24**
 maculata est oblatio eius Et iterum. Qui
 offert sacrificium de substantia pauperis, **ibid.**
 quali qui victimat filium in cōspectu pa-
 tris sui. Sed videamus quid amplius dicat
 Salomon, subtexens quod eius Dauid pa-
 ter in autoritate dicit quam interpreta-
 mur. Quia post multa tempora inuenies
 illum. Quod idem est cum eo quod dixit
 Dauid iniquis, & commodat. Non ait
 quod dat, sed quod commodat, vt sibi
 post multum tempus reddatur. Quare
 pauperibus: illud enim sceneratis domi-
 no vt tibi cū summo scenore postea red-
 datur. Vnde Salomon. Sceneratur domi-
 no, qui miseretur pauperis. Vicissitudinē
 suam reddet ei. Quod si dicis hoc lucrum
 velim ego statim videre. Nam quod in
 mortem differret seruis uenit, nec dignū
 est ideo vt in tanto pretio habeantur. Au-
 di insane, sceneratorumque exemplum
 sume, qui quo tardius solutio fit, eo ma-
 gis latantur, crescit enim tempore scē-
 nus, ac subinde lucrum. Quare tu elemo-
 synam pauperi concedens Deo scenereris,
 atque alieno illum obstringas, qua
 ratione mox ille ters tibi in hoc mundo si
 debita tua nō soluantur quorum potius
 peres: quandoquidem pro parua elemo-
 syna premia te manent? Plurimū te con-
 solari & corroborare hoc sapientis dictū
 debet, post multa tempora inuenies pa-
 nē quem pauperi das. Multi existimant se
 a ceteris hominibus differre, quia
 mundi sunt sibi que iucunda videntur, vi-
 delicet ad cibum & potum, ceteraq; hu-
 iusmodi preparanda, quātumuis magno
 a re alieno oppressi sint, tamen nihilomi-
 nus largissimo animo iuntur, effusissi-
 masque faciunt impensas: at verò pauperi
 si elemosynam vt faciunt rogantur, de
 bita sua statim recensere incipiunt. Hoc
 autem inde prouenit quoniam ea tantum-
 modū

modo quæ in pauperes religiosos honestasque viduas & egentes insuunt perire, familiar domusque suæ exitum existere putant. Vnde in omnibus quæ ad Dei cultum pertinent avari, parci, sordidique sunt cum effusissimi sint in omnibus, quæ ad honores reliquasque mundi stultitias attinent. Hæc autem labe communis est, & hereditaria contagio in plerisque nostræ Hispaniæ nobilibus. Attendant igitur illi qui existimat bona sua defraudant, & quædam faciem illi. Pater animaduertant quod in tertio regum libro scriptum est. Accessit propheta Elias, esuriens ad pauperculam quadam viduam in Sarepta Sydoniorum, quæ cum nihil præter pugillum farinæ in fundo olæ, oleique paru in lechytho haberet, tamen tanta exstitit eius fides, ut ex illis panem subcineritium confecerit. Elæque dederit, quod sibi si loque suo referuaret, ne fama interirer. Quare merita est prophetam audire dicentem. Hydria farinæ non deficiet, nec lechythus olei minuetur. Eo quæ modo ab eo impletum est, nã ad eodè multiplicata sunt oleum & farina ut diues facta sit illa muliercula quæ antea pauper erat pro domo sua, quâ sancto fecerat propheta. Sed & ceteris. Ostende mihi pauperes tam integræ prius vitam, ut eum Elias possint conferri: ego illis elemosynam faciam: vltiosis. n. pauperibus ganeonibusque quorum vitam nescio, bona mea erogare non placet. Palleris opinione tua: qui. n. pauperi propter deam elemosynam petenti non concedit, nec Elias prophetæ concederet: nemo enim seruo daret quod domino petenti negat. Vnde tu si Christianus es Euangelio credere debes, in quo tñ Christus asserit, quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Patet ergo si Christo in petitione tua vel pauperis petenti elemosynam non concedis, te nihilo magis Elæ petenti concessurum: sed potius multo minus. Quia etiam ausim affirmare eum qui tam duro & obstinato animo sit, ut pauperi extremè indigenti & petenti elemosynam faciat, etiam ipsi Christo de cælo ut peteret descendenti. Dic mihi obsecro si Rex domum tuam ueniens se tibi ignotum offerret causamque itineris exponere

ret se uenado aberrasse a teque hospitium petens, fidem suam obstringeret, dicens, polliceor tibi coram omni consilio principibus, te apud me summam gratiam beneficium a te futurum a deo habere, tuam me felicitati tuæ tribueres, illique pro opibus tuis lautissimum conuiuium facere stunderes, uxor, liberique tui huc illuc concursarent, ut illi in omnibus morem gererent. Dubium minimè est, hoc te facturum, illaque complacitissimo animo gratias daturus. De quo dicitur o homo Christiane audebis Christo gloriæ regi domum tuam se conferenti sub pauperculi imagi ne non conuiuium aut hospitium perent, sed paruam frustum panis tritam uel subuculam quæ tibi usui non est, pro quibus polliceor te cum uenerit in potestate magna coram omni curia cælesti tibi gratiam relaturum, inquit, esuriui & dedistis manducare, sitiui & dedistis mihi bibere? &c. Audebis inquam si hoc ira futurum credis tam fido, liberalique regi ostium claudere quod aperires infido, inopæque huic munus domino? Hoc autem hinc prouenit quod nullo modo boni Christiani dici possumus: si enim tanto nomine essemus digni, & ut decet eos qui tam sanctam religionem colunt, pauperes non modo hospitio benignè susceperemus, sed etiam illis pedes ablueremus, mensam sterneremus, genibusque flexis faceremus ministerium, Christum dominum nostrum in illis contemplanter: cuius causa omnia quæ pauperibus facimus, facienda sunt, ut æternam beatitudinem non huius seculi gloriam consequamur. O quātus est in pauperibus thesaurus. Fœlix enim illa regio dici potest in qua multi sunt pauperes, multo etiam fœliciores, & beatiores illi dici possunt qui hoc summum Dei beneficium agnoscunt in se esse collatum, quotiescūque deus manu pauperis eorum pulsatur ostium, ipsi uero summa cum diligētia & spiritu charitatis eodem, quo Zachæus huc amplissimum dñm domo sua suscepit, eum accipiunt. Elemosyna tantum in se bonum continet, tantisque laudibus oibus hominibus commendatur, ut facilius initium quæ dicendi finem inuenire possit illis, qui eam laudare intendunt. Verū ut conuenienter tractetur

9. re. 17

Mat. 25

Luc 19.

ternum

terium beatissimi regis nostri Dauidis au-
diamus: qui prosequens canticum suum
postea quam dixit, elemolynā faciendā
laetitia, misericordem in omnes miseros & alii-
stos, hac potissimum de causā, quia om-
nia quęcunque pauperibus erogaret, non
donaret, sed commoeretur postea sibi cum
magno fœnore soluenda ait modo idem
diuinus spiritus sancti cantor. Disponet
sermōnes suos in iudicio. Parabit quid re-
spondeat in die iudicii. Quando omnes
gentes vniuersique orbis terrarum popu-
li coram iusti iudicis tribunali consistent.
Quibus ita ordine dispositis rogabit do-
minus misericordes dicens, Esuriui, dedi-
stis mihi manducare? Illi respondebunt.
Etiam domine. Situi, dedistis mihi bibe-
re? Respondebunt liberales. Etiam domi-
ne. Rogabit item. Fui hospes & peregrin-
us: & recepistis me? Respondebunt. Etiam
domine. Et sic de alijs operibus misericor-
dię. Quare ȳ quam præclare ait Prophe-
ta regius dauid in die iudicii facili inuen-
ient homines pii quid summo iudici re-
spondeant. Disponet inquam sermones
in iudicio. Qui elemosynam faciunt in
hoc seculo sermones suos disponunt in
iudicio: in his enim operibus ut ait domi-
nus sumus examinandi & rogandi in illo
die. Beatus qui intelligit super egenū, & pau-
perem, & miserę liberabit illum dominus. Sum-
mum profecto consequetur honorem,
tunc cum ante omnium gentium conspe-
ctum maiestatem consequutus liberē, nulla que
parabitur ei responsio. Cum vel in hoc seculo
vix aliquis possit coram rege vel principe
aliquo aut publicē verba facere, quin sum-
mo inter turberetur pudore. Impii autem
& immisericordes præ nimia confusione
turbati, iacebunt. Et quando fuerint
ei, esuriui non dedistis mihi manducare,
nullum verbum facere audebunt, quia in
pauperes crudeles extiterunt, & ideo ni-
hil respondere poterunt. Sicut pisces capi-
untur hano, sic inquit tempore malo.
O summum bonum elemolynā, quę te

tanta perturbatione & opprobrio libera-
re poterit. Verum in hoc summē est consi-
deranda bonitas, & clementia domini,
qui in hac vita nobis reuelat de quo in
examine & iudicio rogandi sumus: vt de-
inceps statim incipias idoneum excogita-
re responsum, quo diuinis quęstionibus
satisfacias. Si illi qui licentiat aut docto-
ris gradum petit quem vt cōsequatur ab
omnibus illius facultatis doctoribus, &
magistris examinandus est antequam tā
seuerum subeat discrimen, & iudicium
vnusquisque illorum doctorum argumē-
ta publicē postea proponenda secreto re-
uelasset: nonne summum in eum benefi-
cium esse collatum omnes existimarent?
Nemo dubitat. Ille enim qui se examinan-
dum obtulit cum argumenta nesciat non
potest. Qui enim apte propositis argumentis
non respondet, honore priuatur: quod illis euenire non po-
test, qui multo antē argumenta, quam
nunc sit deus quantaque in omnes homi-
nes facilitate, qui cum in die iudicii nos
senerulimū quęstionibus sit interroga-
turus, æquissimoque examine mores no-
stris, iustus tamen nihilominus tā-
tum apud illum in humanum genus val-
let amor, vt nos prius de omnibus rebus
de quibus nos interrogatur, recte
respondere possimus. Quod si recte
respondimus, facilius excogitemus quid nobis
respondendum sit. Nō vult nos incautos
præuenire, cupit enim salutem nostram
& ut arguimur satisfaciamus: ideo nos
in hoc seculo examinat, vt in die iudicii
gaudeat, quantūque capiat lætitiā dominus si rectē quis
respondet. In hoc seculo nihil magis stu-
deat, quā ut nos officii nostri admo-
neat. In quo summe est cōsideranda dei
bonitas. Quare nulla alia re magis lætābi-
tur quā si rectē responderimus, salutem
que fuerimus consecuti. Quod omnino
in eis nostram est potestatem & arbitriū
habere. Sed dicit aliquis. Ergo nihil aliud o-
pus est ad consequendam beatitudinem
præter

Pfil 40
Soph. 7.

Eccle 9

præter misericordiâ in pauperes? Nam si quis ambituosus, luxuriosusque cum sit omnia misericordiæ opera in pauperes præstiterit: consequetur beatitudinem? Pater nullo modo illam posse consequi. Paulus enim ait, Si distribuero substantias meas in cibos pauperum, & tradidero cor

1. Co. 13
pus meum, &c. Charitatem autem non habeo nullam me prodest. Respondet tamen crudeles & immites homines potius quam alios à Deo fore examinandos: quia in hoc crimine datur pars læsa, quæ merito de sibi debitis queritur, non fortis libris quæ maxime tollere teneantur, verbi gratia. Si hic homine aliquo interfecto nulli immunitatis, quæ a us mortem exposulet, magistratus de officio suo interfectorem punire potest. Veruntamen si interfecto illo priori iuris impetu euitato, veniam ab rege impetrarit qui illud liberè vel concedere vel negare potest, nulla parte exposulante, deinceps omni iudici instantia solutus manet. Hoc autem minimè fit si aliquis inuenitur læsus, filius, vel nepos, vel vxor, vel parens defuncti. Rex enim nec alius princeps non potest pro libidine sua sententiam ferre, nisi paribus plenissime restituatur. Sic in die extremo iudici quemadmodum Niniitarum in Iudeos, sic pauperes in diuites confluent. Tunc autem demum apparebit coram diuina maiestate vidua, quam tu fame perire passus es, dicens, Domine iustitiam tuam implo ro in hunc diuitem, qui mihi fame, omnium que rerum penuria penditanti subuenire noluit. Attende igitur ô infelicissime auarissimeque homo vt videas misero rum pauperum egestates, coram supremo Dei tribunali clamantes iustitiam implorare. Sic ait dominus, Vidux & pupillo non nocebitis: si læsistis eos, uos ferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum. Deus enim nec surdus est, nec alio quo laborat auditus uitio: quominus omnes pauperes clamantes exaudiat, ut idem hic ait, O homo flagitiosissime, quare non aduertis te flagitius tuis diuinam liberalitatem absterre. & iustitiâ prouocare? Horre tuum etenim iudicium illos manet qui in pauperes in hoc seculo amittes tuerunt. Quod si mihi non cre

dis, audisti Iacobum dicentem, Iudicium Iacob. 2
fieri sine misericordiâ, ei qui non fecerit misericordiam. Illud etiam infortunatissime hominum iudicium subire audeo. Pietate tua eius misericordiæ ostium obstruxeris, præsertim cum omnia illa quæ pauperibus donas centupla in altero seculo sis consecuturus. Da altissimo ait Ecclesiasticus secundum darum eius ut magis, ac magis multiplicet tibi dona sua. Si ergo magis & iocundo, & in altero omnia quæ pauperibus concedis cum multo seriore tibi reddentur: ne in pauperem immitis sis, & immisericors. In quo Ioannem audi dicentem, Qui habuerit substantiam mundi huius & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clausit ab eo viscera eius: quomodo charitas Dei manet in illo? Stude igitur nunc vt pauperes tunc amicos habeas & patronos: Deus enim elemosynarum intercessio ne tui miserebitur. Nam misericordes (teste Christo) misericordiam consequuntur: è contrario vero immisericordes in tenebras exteriores eiciunt, sicut ille iniquus seruus q. proximo suo immisericors fuit, & crudelis. Sed tempus est vt ad contextum beati Lucæ iam reuertamur. Et audiamus quid Saluator noster Iesus Christus vltius dicat. [Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & q. in modico iniquus est, i maiori iniquus erit. Alterum documētū elicit ex parabola, de pœna in quâ mali dispensatoris facultatum temporalium: propter quod ponit duas regulas. Prima, Fidelis in minimo, est quoque fidelis in multo, iniquus in minimo, est quoque iniquus in multo. Et ambæ sunt veræ per se intellegit, Hoc est. Qui ex fide rectè se habet in dispensatione rerum quancumque paruarum, multo rectius se habet ex eadem fide dispensando res magnas. Et similiter, qui ex iniquitate male se habet dispensando minima, multo peius se habet dispensando maiora. Res minimæ sunt terrena, maiores autem spiritualia: vt prædictum a nobis. Et hoc est, qui in rebus quæ ad prædicatores, & Ecclesiæ prælatos pertinent. Vnde Paulus ait

Ecc. 35.

1. Io. 3.

Matt. 5.

Mat. 21

Mat. 12
meum homo, vt ministros Christi

Exo. 22
met homo, vt ministros Christi

1. Cor. 4

fatores ministeriorum Dei. Vnusquisque videat quomodo dispensat. Auari qui in temporalibus infideles sunt, non erunt fideles in spiritualibus: è contrasio qui fidelis est in minimo, erit in maiori. Itaque qui fidelis est in minimo remuneratur, cum ei maius committitur. Et qui infidelis est in maiori punitur, cum ei modicum auferitur.

¶ Quapropter ex hoc loco ad tuam eruditionem discet sicut Deus opus bonum alio bono opere muneret. In temporalibus fideles bona spiritualia: sic è diverso peccatum peccato punit. Vis horum exempla videre: quomodo Deus vñ bonum opus, alio bono opere muneret? Gen. 12 Exemplum habes in Abraham, nam cum primo iustioni diuinæ obtemperasset cognitionem suam relinquendo, semper maiora dona gratis percepit: donec tantam fidem acquireret vt in spem contra spem crederet. Propter quod & merito pater omnium credentium & pater fidei appellari meruit, & omnibus in exemplum proponi. E contra, Philosophi cum naturali dono intellectus abusi sunt, traditi sunt in reprobam sensum, vt facerent mala. Sicque Deus peccatum peccato punit. Hæc eo tendunt, vt discamus bene vti Dei donis: ne mereamur illa amittere. [Si ergo in iniquo mammona fideles nō fuistis. Hoc est, si in temporalibus diuitiis dispensandis non fuistis fideles, fidelitate inquit, ad iustitiam pertinente, ea erogando pauperibus & Ecclesiis, secundum quod iustum est, superne dona temporalia pro spiritualibus.] Quod verum est, quis crederet vobis? [Hoc est, Bona spiritualia & interna vobis diuitus præparata, quis committeret & tribueret vobis? Quasi dicat, Indigni estis huiusmodi bonis, imo & prælatura, si carnalium, & immundi, qui in temporalibus infideles sunt: non erunt fideles in spiritualibus, nec boni prælati esse poterunt: quia ad sua commoda, ad temporales honores, carnalesque delicias, impie reflectuntur. Sed misericors & compatiens in pauperes, & proximorum querens salutem, dignus est, &c.] Tit. 3. Titus Timotheum hortatur. Esto inquit fidelium exemplum, in verbo, in conuersatio

ne, in charitate, in fide, in castitate. Et ad Titum. In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, & integritate, &c. Sequitur. [Et si in alieno fideles non fuistis. Idem sub alia ratione repetitur. Quod prius dixit iniquum mammona, modo appellat alienum, quia quid quid seculare est, alienum est à perfectione animi. Et propterea si in alieno, hoc est in rebus temporalibus quæ minima sunt fideles non fuistis? [Quod vestrum est.] Genus spiritualium quod vestrum est, quomodo non fuistis? Quis auferat, quod ad perfectionem vestri animi spectat, quod multo maius est toto genere secularium. [Quis dabit vobis? [Quasi dicat. Nemo vti que. Vnde Paulus ait. Si autem domum suam præcessit ne fecit: quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Pro maiori autem huius literæ explanatione aduerte, quod bona temporalia hic Christus aliena vocat, quia propria nostra nō sunt: illud enim nostrum esse dicitur quod est in plena nostra potestate & libertate, & quod inuitis nobis auferri à nobis non potest. Quapropter cum bona temporalia habere videmur, possint à nobis auferri etiam nolentibus, non nostra sed aliena esse dicuntur. Hanc credo esse causam cui Deus præcipit vt eum diligamus: quia nihil vult nisi voluntas, quæ in nostra plena est potestate, & libertate. Et cū homo non possit dare nisi illud cuius dominus est, & nihil sit nisi voluntas, in eius libertate & dominio. hanc à nobis exigit, vt diligendo eum tribuamus, solo enim amore potes Deo soluere quod illi debes, propriam voluntatem tuā negando animum quo tuū illius tradendo amori: hæc enim terrena valde aliena sunt à nobis. Vnde Democritus dicere solebat. Qui animum suum in rebus terrenis habet, non se habet in se, sed valde aliena curat. Ideoque migrantes de hoc seculo, nihil rerum temporalium ferre nobiscum poterimus. Quapropter in Psalmo habetur. Homo cum interierit, non sumet secum omnia. Aqua fluuii transiunt non est alius proprius, transit enim per ciuitates, vt vnusquisque sumat quod satis sit. Sic diuinitas

Tit. 2

1. Ti. 3

Ter.

Au.

c. 35

Psal. 48

38. 32.

non sunt tuæ, quæ per tot hominum manus transierunt. Hac ratione dicit Dauid. Diuitiæ si affluant nolite cor apponere. Diuitiæ in modum fluminis ita ut fluunt & fluunt, non est aqua fluminis illius civitatis, apud quam fluvius transit, sed ad necessitatem suam potest unusquisque in se sumere. Sic licet bonis temporalibus non sitis contenti, sed si illa esse sua, & uellet ea secum auferre, iantor ad ostium resisteret, & ostenderet illi non esse sua. Ita multi diuites stulti putant hæc temporalia sua esse: mors tñ contrarium ostendit cum dicit. Nihil intulistis in hunc mundum, nec quicquid auferre potestis. Vnde satis cognosci nō potestis, si hunc mundum possidetis: mors tñ ueniens cū tibi ab hoc mundo discedendum erit, oīa bona tua in hunc mundum relinquet. Quod ita argumentum est oīa quæ in hac vita possides tua non esse, siquidē tibi inuito eripi possunt: tu autem ea mortēs auferre tecum non potes. Expende etiam quod cum loquitur de bonis viç dicitur, quis tibi dabit, quia bona viç diuinitus dicit quis dabit, quia bona viç dicuntur committi homini quia de eis redditurus est rationem. Obscuandum præterea, quod contra iniquum, & inanimam, hoc est diuitias temporales, è regione posuit quod verum est, significans per hoc non esse vera bona, sed apparentia, & instrumenta quedam veri boni temporales diuitias. Et similiter contra alienum posuit, quod si alienum est, non est nostrum proprium.

¶ Denique obseruandum quoque est, quod hæc parabola ad duo inducta est. Primo, ut homo, his reb. temporalibus elemosynis & operibus misericordie amicos pauperes sibi conciliet, qui post mortem cum recipiant in æterna tabernacula. Se-

cundo, ut sciunt bene dispensare: nā alias incurrunt poenam, quia Deus videlicet bona spiritualia non dabit illis qui negligunt temporalia. Docet igitur ne pauperiamus ad temporalia, sed in rebus temporalibus: nā hoc indignum reddunt hominibus, qui de bonis temporalibus, quod deus dedit, non faciunt, sed pro cedamus. [Nemo seruus potest duobus dominis seruire: qui autem vult ad se habere, eroganda pauperibus, & contra auaritiā prædicauerat modo.] Nemo potest ad se habere, & deo quemquam seruare. Qui autem vult ad se habere, & deo seruire, non potest. Quia si eadem imperent ac velint: iam tunc non duo domini, sed vnus censendus est: quia vna est amborum voluntas. Et quia diuitiarum abundantia sæpe inimica est deo: qui huiusmodi vanitatis est, nequaquam Deo seruire poterit. Contrarie enim sunt leges mundi & Dei. Deum inter se carnis & spiritus, terrenarum rerum & celestium bonorum. Vnde Paulus ait. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate: & quæ societas lucis ad tenebras? quæ autē conuentio Christi ad Belial? Quapropter cum hæc tam diuersa & contraria fiat non poteris simul his duobus dominis seruire, ut idem Paulus alio loco facit dicens. Non potestis mensis domini participes esse & mensis demoniorum. Vnde quemadmodū impossibile est altero oculo terram, altero vero cœlū simul aspicere: ita etiam fieri non potest, ut Deum simulque huius viç bona inordinate diligas. De Samaritanis ait scriptura re admiracione dignā rursusque dignitūā, quod Samaritani dominum colebant & vna deus suis seruebant, iuxta consuetudinem gentium. Hoc idem quā plurimi facere volunt: qui Deum colere simulant, huius mundi idola relinquere nolūt. Præterea castitatem sed nolunt visitationes & consuetudines periculosas vitare. Volunt habere tantū, sed nihilominus in deliciis voluptatibusque esse cupiunt. Asserunt se oīa quæcūque debēt, velle restituere, iuxtaq. Christianā præteritē viuere, elemosynam pauperibus facientes: cum tamen mundi saltū, vitæque laxū non dese-

2 Cor. 6

1. Co. 10

4. Re. 17

fiant,

Exod. 8. enim Aegyptiorum immolabimus Deo nostro? Fieri non potest, ut Pharaoni, hoc est, ut diabolo, & Deo simul seruiamus.

Ioan. 2. cit venientes & ementes, quia non possumus seruire Deo & mammonæ. Nam neque ignis & aqua simul esse possunt: nec Deo & mammonæ. Si quis autem vult ad Deum venire, debet se ipsum perdere, & qui vult ad Deum venire, debet se ipsum perdere, & qui vult ad Deum venire, debet se ipsum perdere.

Luc. 11. Nā tibi in contemnet. Christus dicit. Qui non dicit cum contemnet, qui propter Christum dicit, qui propter Christum dicit, qui propter Christum dicit.

Mat. 6. non dicit quod adheret, sed quod sustinet illum sustinet, & portat maximum onus super humeros suos. O maxima & absurdissima peccatorum stultitia, ut Deū, qui illos portat, contemnunt & diabolo sed mudo & vitiis adherent! De hoc domini per Esaiam cōqueritur dicens. Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Iſrael, qui portamini à meo vitio,

& gestamini à mea vulua. Vſque ad senectā ego ipse, & vſque ad canos ego portabo, &c. Lege quæ sequunt in ipſo Esaiæ capite quadragesimo sexto: ubi Deus constituit se ſervitorem Iſraelis, & ab illis colebatur: quā differētiā hic reſert noſter Euāgelista: Attēde o Iſrael differētiā, quæ inter me est & idola à te adorata. Ego te humeris porto, tu autem idola tua. Ego te in viscēribus meis gesto, tu autē adoras, humerisq; tuis brachia Deo, qui te portat, non tō confeciſti. Ego tibi leviſſimū onus impono: tu grauiſſimē grauatus es mūdo in ſeruiens humerosq; oneris magnitudine attritus & vicerarus habes. Si peccator attenderet quouēſcūq; ne deſerit & mūdo appropinquat ſe illū relinquere à quo in vlnis portatur in ſummisq; deliciis habetur, peccatusq; grauiſſimū cum ſubit onus, poterit ſibi ſuſcipere: nullo modo auderet, tā ſuaue benignū & magnificū Deum relinquere, qui onere leuat laborantē: es omniaq; peccati intolerabilia pondere ſuſcipiēs, humeros peccatorū reſicit & recreat. Tu autē cur idē non facis quod arrenari in foro ſacere ſolent? Qui antequām onus humeris ſuis ſuſcipiant, aut de pretio vnum verbum tecum faciant, ſarcinā baulandam manibus perterritāt: ut ſi eam portare non potuerint iacturam temporis non faciāt, nequidquam de pretio, aut de via conuenientes. Eodem modo tu ſi ſapias facere debes. Prius enim quām cum Dæmone aut mūdo cōuenias perſpicere diligenter opus eſt utrū poſſis ſuſtinere onus peccati humeris tuis imponendum. Quod ſi feceris non dubium eſt quin ſubiturus non ſis tantū onus humeris tuis, etiā ſi vel mūdus vel dæmon tibi pro eo ſuſtinēdo cētū mundorū milia concederent. Nō ignorabat quā graue onus eſſet hoc ille qui dixit. Quoniā iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus graue grauata ſunt ſuper me. Ecce ergo onus graue diaboli quod ſuſtines, & Chriſti, cuius onus leue eſt & iugu ſuaue: ſi quid utriq; ſimul inferuire impoſſibile eſt. Vnde in ſequentibus dominus ait. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ. Dixerat prius, nemo poteſt duobus dominis ſeruire, &c.

Pſal. 37.

Mat. 11

Re & nūc declarat se dicens, q̄ isti domini sunt peus & diuitiæ. Sed diuitiæ nōne ad seruitutem hominis creaturæ sunt? Quis mammonam sicut dominū? Nos facimus diuitias dominas quia obedientiam dedi-
mus eis. Rex cūm homo sit quemadmo-
dū ceteri homines eiusdemque conditio-
nis, quis cum dominū fecit? obedientia à
ciuibus suis præstita. Sic nos diuitias quæ
ancillæ nostræ sunt, facimus dominas eis
obediētes. Pecuniæ enim omnia obediunt.
Se l de his alias.

Ecd. 10.

¶ Expēde q̄ Christus nō dixit. Nō pote

sed nō potestis Deo seruire & māmonæ.
Aliud enim est habere bona tēporalia, &
aliud illis inferuire. Diuitias enim habere,
per se malum nō est: quinimo benedictio
est Dei, vt in prouerbis Salomon dicit. Be-
ned. ſit, inquit, Deo, diuitias facit. Abra-
ham, Isaac, Iacob, Dauid, Iorh, Iob, & mul-
ti alij diuitias habuerunt plurimas, & per
fecti fuerunt, & amici Dei appellati sunt.

Pro. 10

Seruire autem eis ita, vt nō illis vtatur, vt
auari qui serui sunt diuitiarū: hoc iniquū
& abominabile est. Dormierūt inquit Da-
uid somnum suum, & nihil inuenerunt vi-
ri diuitiarum in manibus suis itaque istis
terrenis rebus seruare: & Deo qui cor no-
strum totum & liberum querit, nullatenus
fieri potest. Præterea aduertendū est,
quod cum ait non potest, intelligedu est
in sensu cōposito, nō tamen in sensu diui-
so: sicut quod antea dixerat. Nemo potest
duobus dominis seruire. Potest enim quis
duobus dominis seruire in sensu diuito,
hoc est pro diuersis temporibus, diuiden-
do tempora: sed in sensu composito & si-
mul impossibile est. Sic Turcam non pos-
se saluari verum est in sensu composito, si
viuat, s. vt modo viuit, sed in sensu diui-
so

2. Cor. 7.

bene vixeri saluabit. Vnde quicunq, infi-
delis & impius in hac vita saluari potest
in sensu diuito, q̄a potest in melius muta-
ri. Sic in sensu cōposito intelligedu est, id
quod Ioannes ait in sua prima Canonica.
Omnis qui natus est ex Deo peccatu non
facit, quoniam semen ipsius in eo manet:
& nō potest peccare, quoniam ex Deo na-
tus est. Sic & illud Pauli ad Romanos. Sa-
pientia carnis inimica est Deo: k. g. n. Dei

1. Cor. 3

nō est subiecta, nec enim potest. Quandiu
legi Dei subiecti non pōt. sed in sensu di-
uiso. Sic etiam intelligendum est illud
eiusdem Pauli. Non potestis mensæ dñi & 1. Cor. 10
se participes, & mensæ demoniorum: in sen-
su composito, non tamen in sensu diuiso.
Multæ etiam sunt propositiones in scriptu-
ra his similes.

Rom 6

¶ Igitur cū vtrique dño seruire nō pos-
simus, cui istorū seruiendū est? Vsq; adhuc
ostendimus, quod duobus dñis seruire nō
possumus, scilicet, & Deo diabo

& regno cœlesti: q̄a isti domini contrariū
inter se sunt, & quod vnus præcipit agen-
dū, alius iubet non esse faciendū. Nunc
opere pretiū est scire cui potius seruiendū
sit. Videamus horū dominorū cōditiones.
Primo diabolus præcipit difficilia: Chri-
stus e contra facilia & iucunda. Secundū
diabolus non dat suis cibum, nec eos alit:
at Christus cibum optimum suis dat, &
eos reficit pane dulcedinis. Tertiū, diabo-
lus non dat stipendium nec præmium suis:
sed Christus seruis suis dat vitam eternā,
& cœlestem beatitudinem. Vtri igitur
æquius est, vt inferuias? Domino qui ser-
uos suos laborare cogit noctu dieque vs-
que ad tellis excitationem, nec illis vestitiū,
cibum, aut præmium vllum pro tanto ser-
uitio præbet, sed potius illos graui
penis afficit. an potius illi domino, qui ser-
uis suis nihil nisi facillimum imperat, il-
lisque omnia necessaria suppeditat, in fi-
neque perpetuam requiem & beatitudi-
nem, amplissimaque præmia concedet?
Non dubium est, quin si sapias malis po-
tius Deo inferuire seruituti diaboli renu-
ciās, si quidem Deo inferuiens in hoc secu-
lo iucundē, in altero vtro foeliciter viue-
re poteris. Mundo vero si inferuias cum
summus hic ætiferis laboribus tum post
morte eternis supplicis cōficiaris. Sed sin-
gula hæc expendamus.

¶ Primo quod diabolus vel mūdus dif-
ficillima præcipiant clarissimū est. Eto si
omnes homines quotquot, antichæ, vita
functi sunt: nunc relingerent, nemo illorū
omnium esset qui affirmare posset, se in
hac, via vel semel sequū line misitū, pro-
spici-

naturam corporis grauis est, descendere uerò per decliua, quia naturæ est conforme nam omne graue deorsum tendit facile & suaue est. Cum igitur uirtutes sint hominibus naturales, uitia uerò contra naturam, sequitur necessario maxime rationi consentaneum esse mandarum.

Psal. 93. Quod si durum esse existimas, te esse hominem negas. Nam dic mihi tu qui fingis laborem in præcepto nonne summe insaneret qui cum alio litigans, contemneret, ut eiusdem iudex existeret? Solemus enim iudicem recusare quotiescunque in negotio suspectus est, aut: patris uicem gerit contraria. Tu uerò nihilo minori insania cum patre sis, iudicem te facis in causa propria, ut uindictam de inimico tuo capias. Permittite Deo uluonem ille enim iussuissimus iudex erit inter te & oēs inimicos tuos.

Mat. 9. Quod si legem Dei etiam inimicā putas, quod malas etiam cogitationes damnat, uelut cum quis uidet mulierem ad concupiscendum eam, &c. animaduerte te debes omnia in commoda à malis cogitationibus initium sumere. Bonum igitur oliuorem age, qui malagramina radicitus euellit ne manibus noceat frugibus. A malis cogitationibus oritur consensus, & à consensus opus existit. Vnde in psalmo dicitur. Ecce parturit inuistitiam, cōcepit

Psal. 7. à mala cogitatione pro-

Gen. 3. cesserunt. Vidit mulier lignum, & cogitans cupiunt cupiens comedit, maritoq;

Gen. 4. suo dedit. Inuolatus Cainus in malis cogitationibus suis fratrem suum interfecit.

2. Re. 1. Eo modo etiam Dauid, Bersabeth uidens peccauit. Præter hoc autem quod & uirtutes iuxta naturam nostram sunt, unde ualidissimum est, ut male cogitationes radicatas extirpentur, tot sunt fauores & ben. sic, a quibus Deus legum suarum obseruatores officit, ut nemo existimare debeat, quin multo maiora præmia præcepta Dei o' seruantibus tribuant, quam superbia molitoribus irrogent. Si illi qui & aere & exaratuone uenator est, uenatioque deditus Rex imperaret, ut uenaretur, prestitis ad hoc talionibus, equis, & canibus, non esset hoc leuissimum præ-

ceptum iudicandum? Eset profecto. Non igitur tibi difficilia debent uideri dei præcepta, cum secundum uirtutem sint uirtus autem humanæ naturæ sit consentanea. Cum præsertim baptismum, poenitentiam, eucharistiam, reliquaque sacramenta tibi suppediet, quæ omnia ex uirtute sua causant gratiam, facilemque uirtutum exercitationem faciunt. Et quod pluris æstimandum est ipse Christus cultores:

suos comitatur, illos adiuvans, illisque in omnibus opem ferens laboribus. Vnde ipse ait, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, iugum enim meum suaue est. Lex uerò Dei iugum uocatur, quia quem admodum iugum à duobus animalibus simul unitis & copulatis fertur, ita qui se subiicit Dei iugo & legibus cum Christo simul unitus & coniunctus eius auxilio & uirtute iugum pòdus & laborem facilius sublineat. Quod adeo perspicuum est, ut non indigeat explicatione, quoniam in omnibus laboribus, quoscunque subieris propter Deum, Christum socium coadiutoremque inuenies qui tan-

eris sæpe solet in eum bere, ita ipse humilitate sua, omnium mortalium minimum se faciens potissimum partem tuorum laborum, ceterorumque mortalium humeris suis sustinet, ut uerò expeditis incedis. Ideo enim tu Christianæ religionis iugum leue sentis, quia omnem eius difficultatem & pondus Christus dominus noster in se suscipiens ab humeris tuis sustulit, quod quidem iugum ea de causa non modo non grauat, uerum homines mobiliores & expeditiores facit. Nam quemadmodum auis alarum, plumarumque suarum non grauat, sed potius leuatur pondere quod posito penarum adimento non consequeretur: sic Christianæ religionis iugum de politum à tardis sumptum leues, & mobiles homines facit ad uirtutis uiam. Nam cæli poenitentia laboriosa, uitæque uirtutis aspera uideatur, dulcis & iucunda redditur, comitatu consuetudineque Christi slipata, atque adiuua. Suaue igitur est iugum domini & delectabile, quod si tibi nec dulce nec suaue uidetur, inde fit, quia illud inuersa ratione & ordine subis. Vestis aspera & rutila

libus consolationibus quam plurimis fouet, in altera perpetuam felicitatem concedit. Ita qui mundo inferuit cum duplicem infernum timeat: sic qui Christum colit, duplicem gloriam consequitur. Si tandem laborem, quem pro mundo subis sponte tua propter Christum suscipere uelles, in hoc seculo letus uiueres & in altero felix esses. Nemo tam stultus est, qui alicui uelit ministrare nulla proposita mercede. Quia de causa omnes, qui in dominum aut patronum aliquem accipiunt, cui sint ad ministraturi, prius de mercede agunt & paciscuntur, ne frustra laborent. Ita & tu prius debes considerare, quid tibi pro officio tuis premium ab illis expectandum quando cœli iacturam facere non recusas ob illorum ministerium: nec magnum premium pro alio minori relinquas. De carne enim ait Apostolus, non colliges nisi corruptione. Dæmonis premium tormentum est, nam mundus suos relinquit, obliuioni que perennis tradit: quare mihi crede omnia incommoda tua inde proueniunt, quia cum his dominis rationem non confers: qui cum multa promittant, pauca tribuunt. Quia de causa prius perpendere debes, quâ tu & quâ sitis illis in uocem tuam peruenio prius non constituto illis ullo modo. Quia enim non est tibi finis mandatis obnoxius est, assiduaque dum uiuit fame urgetur, posteaque mittetur in infernum, at qui Deum colunt, mandata sua uia exequuntur, uiuunt in sanctitate & uoluptate, posteaq. æternam felicitatem adipiscuntur. Virginitas horum maior inferuit? Siquidem utrique simul impossibile est. Nisi omni humano intellectu & iudicio cares Christo domino nostro inferuias, cui qui seruiunt, imperant & non seruiunt. Oculos igitur mentis tue explica, statueque soli deo inferuere, & ab humeris tuis grauidimum Saronem inquit pronce.

Certum igit & indubitabile est, quod oēs uni deo intersuire tenemur, iuxta illud deuteronomii quo Christus retatori respondit: oēm Deum tuum adorabis, & illi soli serues. Sed qm̄ iam saus explicatum & perspectum habemus uni deo esse intersuendum: oportetpretium elicit cuā

St. Luc. Tom. 2.

hic agere, quo ordine & modo deo esse cultus præstādus. Sed quia de hoc prolixius in libro nostro de Vanitate seculi tractauimus, hoc superfedentes ulterius progrediamur ad textum Euāgelicæ nostræ, & illum audiamus dicentem [Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erāt auari, & deridebant illum.] Carnalis homo dicit Paulus, non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Ideo deridebant quia in ueteri lege temporalium abundantia promittebatur, quia Abraham & multi sancti diuites fuerunt Quia Pharisei uerba Christi non intellexerunt. Non enim simpliciter opulentiam rerum, sed auaritiā seu seruire diuitiis Christi reprobauit. Abraham, Ioth, Iob, Dauid, & alii diuites fuerunt, tñ non seruierunt diuiti. Juxta illud Psalmi Diuitiæ si assuuant nolite cor apponere illis. Sed cū uerba Christi non intelligebant deridebant illum, quod proprium est superborum hominum, qui ne ignorantiam suam fateantur melius ducunt illud quod non intelligit deridere quā dicere. Non satis percipi: dic iterū, aut clarius explica, ut intelligere possimus. Hoc genus hominum derisorū perniciosissimum est, ecclesiæq; maxime incommodum: sapē enim numero, hi derisores solent eos, qui denuo Dei inseruire incipiunt, in uirtuteque adhuc teneri exstiterē a uirtutis uia auertere, & diabolus per irrisores filios dei suffocat dū paruuli sunt. Hæc enim est una de astutiis diaboli suffocare bonum inceptū per hos irrisores, &c. Ratio autē cur isti iridebant Christum erat, quia auari erāt, & Christus cōtra auaritiā disputauerat. Sic ē & nunc multum reprehendunt a concionatoribus irident eos, & murmurant dicentes. Illud docere a dabo, quod prædicare dicendum dixerat, aliud non inueniri potest, aut quid simile. Non amat pestiferum, qui se corripit, nec ad sapientes gradū. Respondendum est istis derisoribus quia & magnum scandalum in populo causant, qui illos iridentes prædicatorum doctrinā molestē fert, atq; ei, ut intelligā se esse stultissimos iuxta illud, Respondet stulto iuxta stultitiā suā, ne si bi sapiens esse uideatur. Atque ide

Ff 3 1c-

1. Cor. 2

Psal 61.

Gala. 6.

Dec 6.

Pro. 15.

No 26

Iob. 36. sequitur in contextu. [Et ait illi. Vos estis qui iustificatis vos coram hominib. Deus autem scit corda vestra.] Scitis est ad eos, quos vident externam habere sanctimoniam, verbisq; & factis neminem offende-
1. re, eos sanctos ac iustos iudicant, quidquid
in corde clement Sed Deus externam illam
sanctimoniam nisi in corde radices ege-
rit abominatur: nec quidquam abomi-
1. sc. 16 nabile est magis apud Deum, quam hypo-
cristis & impia illa simulatio. Hinc Iob in
Simulatorem & callidi prouocat irā Dei.
Deus enim corda intuetur: iuxta illud
quod Samuel dixit, cū vellet ungere vnū
ex filiis Isai in regem. Non iuxta intuitū
hominis ego iudico, homo enim videt ea
quæ patent: Dominus autem intuetur
cor. Is itaque diues est, qui apud Deum
diues est. Ille iustus qui apud Deum ius-
tus est. Ex his discimus quæ sit vera iusti-
tia nempe interna: hoc est cordis, quam
impii simulare non possunt, nec habent.
Ipsi uero iusti non solum in opibus, sed in
cordibus, iudei, imo similes imitari possunt. Pro-
sequitur ultra dicens. [Quia quod homini-
bus iustum est, abominatur Deus.] Hoc est quod ab hominib. alium
reputat & magnum et simulata iustitia,
opulentia rerum, ornatus exterior, pom-
pa atque prosperitas mundi, abominatio
est apud Deum, & coram Deo vanum &
detestabile reputatur, quia impedit beati-
tudinem animarum. Quare per
Iudicia hominum. Quare ipse deus per
fructus sententiarum suarū, iustas,
sic exaltate sunt vires meæ à visis vestris, &
cogitationes meæ à cogitationib. vestris.
Iteptem contemnebat à populo suo, quia le-
gitimo matrimonio suscepius non erat,
adeo ut etiam à fratribus suis domo eu-
ceretur quasi homo vilis nulliusque mo-
menti. Hunc tamen quem mundus ferè
pro nihilo reputabat elegit dominus, vt
populum suum liberaret. Mundus enim
solet semper magni pendere, qui à claris
natalibus orti sunt: verum Deus hac om-
nia contemnit, nisi quis per se virtutem-
que suam clarus & nobilis euadat, vt ex
Lepte colligitur qui cum esset spurus &
filius mulieris meretricis, erat fortissimus
atque pugnator, & percussit Ammonitas

& liberavit dominus per illum Israelē.
Quis videre posset fortissimum illum Gi-
gantem Goliath, quin cum nāc videret, *1. Re. 17*
quem tantē et famulus & abieceris pallor
ā Deo in singulare certamen deductus fa-
cilē superavit Saul et cum esset de mini-
mo in bellū, et in illa quoque familia, *1. Re. 17*
omnibus pro nihilo habitus est, dicētib;
nunquid saluare nos poterit iste, & despe-
xerunt eum: sed dominus percussit per il-
lum Philistinos, & elegit illum in principē
populi sui. Et quoniam hunc, ut ait, *1. Re. 10*
venit non elegit diuites, principes, vel sa-
pientes: sed piscatores, & viros infirmos
fecit, et in bellū copulante dicit
Apostolus hanc diuinam ordinationē &
ritum, cum dixit ad Corinthios. Quia nō *1. Cor. 1*
multi sapientes secundum carnem, non
multi potentes, nō multi nobiles. sed quę
stulta sunt mundi elegit Deus, ut confun-
dat sapientes.

¶ *Discamus non gloriari in diuitiis, potentia, sapientia, neque in seculi honore, ut multi superbi & stulti opinantur, existimantes in his consistere felicitatem, & tunc beatos ac felices esse, & charos Deo esse cum terrenis gaudent, & omnia sibi ad votum succedunt. Cum populus te honorat, misatur & letatur, & laudibus te extollit: humiliate in corde tuo coram Deo, & dic quod dicit dominus hic. Quod hominibus altum est, abominatum est coram Deo. His autem verbis & hac consideratione, sic in corde tuo facta, superbiam humiliabis: considerans te fortassis in Dei conspectu sanctorumque suorum ultimum & abiectissimum esse: licet in oculis mundi summa dignitate præfulgeas. Discamus seculi diuitias & mundi pompam contemnere. Illa enim verè magna sunt quæ coram Deo talia esse iudicantur, & maxima & minima, quæ ante illum parua existimantur. Ergo si parua despectu digna sunt: & hæc, quæ mundus alta iudicat, minima sunt: cur illa nō despicis? Si Christianus es, quare Christo non credis dicere oia quæ mundus maxima esse existimat, minima sunt in conspectu Dei? Si autem ea exigua esse credis, quæ amas illa? Si verò nō credis esse exigua, sed maxima esse putas: cur non credis Christo ipsa esse parua?*

ferent? Certè Christianus esse nõ potes, si quidem Christo fidem non habes. Nã si Christianus esses Christoque perfectè crederes, quæ Christus ex qua esse affirmat parus duceres, req̃s rursus magni penderes, utpote quem Deus ad imaginẽ & similitudinẽ suam creavit, participẽq; æternæ beatitudinis fecit. Pro nihilo putat omnia hæc Apostolus ille sanctus cū dicebat: Omnia arbitratu sum, ut sterco- ra. Sed audiamus Christum vltra dicentẽ. [Lex & prophetæ vsque ad Ioannem.] De ridebant Iudæi eo quod Christus temporalia contemnenda prædicaret. Cum promissiones veteris Testamenti essent de temporalibus: ideo ad hoc propositũ ostẽdit modo quod illud vsque ad Ioannem duravit. Lex enim Evangelica paupertatem docet & contemptum diuitiarum & regnum cœlestẽ, quod Ioannes tanquam vir Evangelicus prædicavit, & diuitias & honores & domum paternam contempsit. Ioannes enim non inchoavit legem novam, nec fuit legislator sed dispositio- nis legis: nam ritus ille baptizandi nul- latenus ad antiquam legem pertinebat, sed ad Evangelicam, & fuit ille ritus me- dius inter sacramenta noua & vetera. In materia siquidem conveniebat cum nostro baptismo: cū antiquis uerò in hoc quod gratiam non conferebat. Fuit ita fi- nis veteris legis, quia terminum posuit le- gi & Prophetis, quia omnes Prophetæ & Lex per ad hoc veniunt, hactenq; quia sub Ioanne completum est quicquid Lex & Prophetæ dixerant, quia tũc venit Mes- sias, qui ab eis fuerat prænuntiatus. Ipse nanque clausit omnem Prophetiã, osten- dens illum in quo tota prophetia com- plebatur, & cœlorum regnum prædica- vit, quapropter consequenter subdidit di- centem: Lex eo regnum Dei angelizatur. Hoc est à tempore quo Ioannes exorsus est prædicare, cœperunt bona cœlestia apertè aperiri, & promitti, & vita æterna doceri, atque Evangelica perfectio præ- dicari, quæ amore cœlestium & spiritua- lium bonorum docuit temporalia con- temnere.

¶ Observa aut̃ quod cū dicit, Lex & Pro- phetæ vsque ad Ioannem, intellige qđ nõ abicienda sint Lex & Prophetæ, post Ioã-

nis aduentum, sed quod Lex & prophetæ fuerunt vsque ad Ioannem tanquã præpa- ratoria, & prænuntia aduentus Christi, quo adveniente præparatio & prænuntia- tio eorum cessat, utraque tamẽ remanẽt ad prænuntiatorum confirmationem, ut sciamus aduentum Christi ad eis diui- na dispositione prænuntiatum longè an- tequam advenisset. Remanent etiam ad conservandam animi nostri gratitudinẽ ut eis gratias habeamus, qui nobis tam fe- licem Christi aduentum prænuntiarunt. Quemadmodum enim si quis pædago- gum haberet, vel ut etiam Apostolus di- cit regem nos sibi per legem ad Christi aduentum ubi perveniret ad ætatem, & acceperit perfectionem non omnino re- vocit pædagogum velut inimicum: sic & nos cum educati simus in lege, & prophe- tis vsque ad Christi aduentum, reperto præceptore non recipimus pædagogũ: sed gratiam ipsius contemnit, qui legem nostram deduxit, & ad perfectiores disci- plinas extulit. Igitur a diebus Ioannis Ba- ptistæ regnum cœlorum evangelizatur: ipse enim primus omnium cœpit dicere, poenitentiam agite, appropinquabit re- gnum cœlorum. [Et omnis in illud vim fa- cit.] Ad tacitas Phariseorum cogitatio- nes videtur esse responsio. Cogitarunt ni- mirum. Prædicet Ioannes quandiu velit de poenitentia & de regno cœlorum, cer- tẽ habebit paucos discipulos. Nec enim sic stupidus est populus, ut spem pretio- emat, & inuisibilia visibilibus præponat, &c. Ad hoc ergo Christus ait. Ne putetis d̃ Pharisei Ioannis prædicationẽ frustra fieri, nec esse qui regnum Dei quærant. Quilibet enim audita Ioannis concione vim facit in regnum Dei, cum vi acquiritur. Certè magna violentia est semetip- sum. Certe autem non sumus, ut Chri- stum odio habere: parentes, filios, uxore pro Christo contemnere, inimicos dili- gere, & pro eis intercedere. Nam homo af- fectus, & nutritus in amore bonorum temporalium difficiliter talia contemne- re propter Deum nisi sibi quandam vio- lentiam faciat, quia consuetudo quasi quẽdam natura est. Illa autem, quæ con- tra naturam sunt, sunt aliquo modo vio- lenta. ¶ Observa autem quod regnum

Gala. 3.

Mat. 3.

cœlorum alij rapiunt, alij inueniunt, alij furantur, aliqui merentur: nonnulli trahuntur: vobis enim quinque modis possidetur regnum cœlorum. Qui inueniunt paruuli sunt, qui baptizari decedunt, ante vsum rationis: hi enim statim gloriam consequuntur. Propter quod stulti sunt patres, qui mortem paruulorum suorum desunt: nō minus quam esset ille stultus, qui filium suum deploraret in Regiam.

Mat. 19. aulam acceptum. Ideo Dominus ait, Si uult paruulus venire ad me, istorum est enim regnum cœlorum. Hi igitur inueniunt cur, absque labore & merito consequuntur illud alieno studio, & opere Iesu Christi. Alij sunt qui furantur, qui tanquam imperfecti abscondunt sua bona: ne laude hominum perdant meritum.

Mat. 6. De his Christus ait. Attendite ne in ista uestram factis coram hominibus, ut videamini ab eis. Multi enim sunt qui exterius non bona fama aut laude: sed interius contritione & lachrymis furantur cœlum: sicut Iero in cruce, qui hominibus nequam videbatur, sed coram Deo bonus & sanctus fuit. Sicut illa hemorrhoïssa, que tangens clam uellem Christi sanitatem obtinuit. Sic isti clam rapiunt cœlum oculis hominum non uidentibus. Alij merentur, quippe qui uiuentes in hoc seculo eleemosynas & bonis operibus intenti cœlum consequuntur. De his Christus ait supra. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut &c. Alij compelluntur intrare: sicut illi, qui pressuris & calamitatibus oppressi, coguntur, necessariū pro lucundo ducentes. De his autem dicit Dominus. Aduce cæcos, claudos, & debiles, compelle intrare eos. Vltimi sunt, qui rapiunt: qui hæc omnia terrena contemnit scilicet ipsos totos Deo, & obsequiis eius impendunt: & hi fortes sunt & violenti, qui victores sunt in certamine spirituum, quo quidem certamine mali vincuntur, & boni vincunt carnem, obedientiam, &c.

Luc. 14. Hi fortes superant. Hi violenti rapiunt illud, sed hoc est a duobus Ioannis Baptiste, nā antea inueniebant & furabantur, &c. Sed à diebus Ioannis Baptiste incipit ista perfectio in noua lege, Apostoli & discipuli Christi ceperunt relinquere omnia,

&c. Hoc autem multi faciunt, ita ut quod Ioannes euāgelizat accipere possint. Sed dicere poterant Pharisei. Ergo & tu per uicarius es legis? Ad hoc respondet, [Facilius est autem cœlum & terram præterire, quam de lege unum apicem cadere. Quidquid in lege & Prophetis scriptum est implebitur: qui enim facit quod lex &c.]

his transgressor dicit. Unde in Matthæo

plere. Itaque facilius est cœlum & terram præterire desinendo esse, quæ tamē non possunt præterire nec desinere esse: quam ut non impleatur quod in lege scriptum est. Dicit apicem, ut intelligas quod nec minima pars legis præteribit: apex enim non est litera, sed punctus potius supra literam, qui dat aliquid significare literis. Inter Hebræos tantum sunt quinque apices siue puncti, qui habent locum quinque vocalum: quia nulla litera apud Hebræos habet determinatum sonum & vim vocis: sicut apud Latinos. Illa puncta siue apices ponuntur supra, vel intra literas, & per hoc redditur sonus vocalium: & sine illis positus, vel subintellectus esset impossibile aliquid sonare apud Hebræos, sicut apud nos nulla litera præter vocales sonum habet. Illi apices sunt minus quam literæ, eo quod Iudei interdum sine illis legunt, eos tamen subintelligentes. Quare nihil potest esse magis exiguum in Hebræorum scriptura quam apices. Dum igitur dicit Christus, nec apex transibit, innuit nihil de lege quantumuis paruū casurum, sed omnia indubitanter impletum iri: nam postquam factum fuerit id quod in lege pro-

enim dicitur aliqua promissio, quā nō adimpletur: præterite autem & cadere pro eodem accipiuntur. Postquam tñ impletum est promissum, non potest non esse completum, ideo iam non potest præterire. Et ut ostenderet Phariseis quantum faceret legem, noluit illam negligi vel contemnere. Sic legem de coniugio. ait dicens, [Omnia autem hæc facite, ut non transgrediamini.] Quod ut plenius intelligamus, nota sententiam perpetuam legis & Prophetarum.

Cot. 7. nere inuuptam, aut viro suo reconciliari .
quem Sed difcedere nequit nifi ob fornicationē
Magi- ergo fornicaria inuupta maneat quia vi-
fler fen- rum habet. Et fimiliter vir manere debet,
in 4. di. qui habet uxorem habet . Rurſus Apoſtolus ad
35. ait Romanos . Mulier viuente viro alligata

Ambr. Ecclesia. Et merito quidem, nam si matrimonium non potest perire, nec mutari, et loco a tur omino nullus esset coniux qui ubi talis conuigium vellet repudiare illico non foret esse corrupta. habens remedium, vt ad coniuge dimitte-

Amb. retur. Quod ut esset, omnia matrimonia
Cathari dissolvere, ita esset via ad multas forni-
tiones et i- cationes perpetrandas. Cur ergo qui ac-
cipit dimissam à viro mæchatur? quia alie-
dem s. nam accipit.

Cor. 7. ¶ Denique vt concludam aduer-
Rom. 7. tum hic est, quod magna differentia est
LegeAl inter libellum repudij veteris Legis, & di-
phonsū misionem vxoris noui Testamenti: quia
Castro, mulier repudiata accipiebat alium virum
libr. 11. & vir aliam vxorem, vt videre licet in Deu-
aduer- teronomio. In nouo autem Testamento
fus ha- non accipit vxor dimissa alium virum: &
re. here. ideo in Lege gratia dicitur dari li-
bellum repudij, etiam pro fornicatione.

Deu. 24 Sed dicitur fieri diuortium: id est separatio quantum ad totum, eo quod dari libellum dicit fornicationem simpliciter: diuortium autem non dicit matrimonij dissolutionem, sed conjugatorum separationem. Sed satis sit tam de his: nunc autem Christum audiamus dicentem. [Homo quidam erat diues & inducebatur purpura & bysso & epulabatur quotidie splendide.] Quemadmodum in precedentibus

Lege
Irenæu
libr. 4.
4. & Au
gust de
tempore
sermo.
227.

Dominus admonerat homines, vt facerent amicos de mammona iniquitatis, quo audito Pharisei deridebant eum: sic nunc tale exemplum, eamque historiam hunc in corpore et sanguine nostris ante oculos constituit, vt eius consideratione sanguis ipse in corpore frigidescere atque concretescere videatur. Ostendit enim diuitem purpuratum nullum expectantem remedium apud inferos torqueri: eo quod pauperem Lazarum, à quo in æterum tabernacula tunc posse recipi amicum sibi dum viueret facere neglexisset. Adducit igitur hoc exemplum Christus contra

irisionem auaritiāque Phariseorum
persuadens illis ne facere elemosinam
cūctarentur proposito huius avari sup-
plicio quod apud interos iubiuit, quia in
Lazarum inmisericordem se praestitit.

Hoc autem antea verbis tantummodo monuerat inquit, Facite vobis amicos de mammona inquituratis, ut cum deteceritis recipiant vos in aeterna tabernacula, nunc vero re ipsa adducens hoc exemplū, illis persuadere nititur ne facere elemosy nam contemnant, eosque omnibus modis, quibus potest mouere laborat. Quem enim non moueret & concuteret illa vox, Receperis bona in vita tua: nunc autem cruciaris in inferno sepultus? Grandis permutatio & rerum vicissitudo miserranda esset, si quem paulo antea splendide epulātem vidisset cum postea siccitē, nudum omnibus bonis spoliatum videres. Vin-

de reſte David ait, Diuites eguerunt, & eſurierunt, inquirētes autem Dominum non minuentur omni bono. Duo hic genera hominum ponit ſanctus rex David. Vnum quidem in bonis externis diuitem & glorioſum, cuius uxor proles, familia adaucta ſplurimum ſunt: quorum filij et
ait ipſe David, ſicut nouellæ plantatio-
num &c. Eſt & ſecundus, qui in bonis

coram eis propinquorum turba & nepo-
rum in conspectu eorum. Domus eorum
securæ sunt & pacatæ, & non est ira Dei
super illos. Bos eorum concepit, & non
abortiunt. vacca peperit, & non est priva-
ta fortu suo. Egrediuntur quasi greges
parvulus eorum, & infantes eorum exul-

ram, &c. Hi sunt qui luxuriantur in con-
uiujs suis (vt Apostolus Iudas ait) in epu-
lis suis male conuuantes, &c. Pauper ve-
ro omnia per oppositum. Sed qualis
veriusque sit finis, hæc historia docet.

Docet inquam statum vitæ præsentis & futuræ, & quàm distantes gradus perfectionis sint adepturi iusti: & peccatores damnationis in altero seculo. Nam in cælo, qui beatifica Dei visione fruuntur adeo in omni figura sua ab hac huius vitæ mortalitate & figura mutabuntur, ut innovati in Deumque penitus transformati, & in illa dignitate amplissima constituti, quæ illos mirum in modum disferre fa-

ciet à nemine cognosci possint. Quare antiqui patres volentes significare quanta sit hominum mutatio illam carbonis anteaquam incendatur, & posteaquam incensas est ferrum, & in ignem transierit, vel ferri posteaquam igne incanduit. Quemadmodum enim qui antea ferrum non vidisset si illud postea cādens videret à prunis illud difficile distinguere posset: sic hominis anima, post diuinæ naturæ in illam influentiam adeo diuersa redditur à pristino aspectu, & in habas Dei connumeratur, ut carbo vinctus peritumus, & alia multo diuersior à se ipsa dici possit. Nam carbo adeo habet in se ignis substantiam admixtam, ut nullo modo possit distingui ignis materia, à materia carbonis. Hoc igitur, & eodem modo intelligere debes animam sese habere postquam incenso illo beatitudinis, camino carpitur: unde quilibet regni cœlestis possessione fruens, in æternisque felicitatis summi boni constitutus, adeo difficilis cognitio reddetur, ut nemo sit qui eum videat, qui in eam ob eximium gloriæ splendorem non hominem, sed puri Deum existimet. Ita enim habet in visceribus Deum inclusum, ut nihil mortale habere videatur. Vnde Regius Prophetas David hanc animam tanta diuinitate circumseptam ait: *non modicum ego dixi diu esis vos.* Hanc igitur gloriam bonis reservatam, & hoc supplicium improbis præfinitum nos docet præsens historia. docet etiam aliam vitam post hanc vitam esse: & animæ immortalitatem. Nam si Deus iustus est necessario bonos est donaturus gloria, improbos verò inferno puniturus: quod si aliter per impossibile deus esset iustus, non esset, & si non esset iustus non esset Deus. Sed cum hæc iustitia in hoc seculo minimè præstetur, videmus enim improbos, furces, pingues, & validos, omnibus ex sententia rebus illustres, felices, & diuites, & mille incommotis oppressos: patet aliam vitam esse iniquam: Deus tamen iustus præmiat bonos, & punit malos. Hoc autem elegantissimè in hac historia depingitur, ubi diuiti improbo omnia prospera succedebant. Lazarus vero, qui pauper erat, & bonus male ha-

bebat. Verum posteaquam vterque huius vitæ tempore elapso ad iudicium constituit: tum denum diuiti improbo supplicium: Lazaro verò, omnium laborum requies concessa est. Nam si post hanc vitam nihil esset aliud expectandum, aut timendum: quid esset vilius Lazari virtute? quid honorificentius diuitis crudelitatem? Et hac de causa constituit Deus Optimus Maximus in altero seculo alteram vitam alterumque bonorum operum & malorum retributionem: ubi omnia recta iudicabuntur via. Ideo Paulus ait: *Sunt hæc vitæ transitoria & cito peritantes sumus: miserabiles sumus omnibus hominibus.* Quid esset vilius aut miserabilius Christi Apostolis pauperibus, & mendicis, & afflictis nisi altera esset vita? Vnde hæc historia mirum est, quantum pios homines consoletur, vitiosos vero & improbos terreat. Docet enim bonos ut in paupertate sua plagis, & infirmitatibus forti constantique animo sint. Pro vita enim breui exiguoque vitæ perlato labore summa expectantur præmia. Docet Christus in hac paradoxa necessitatem bonorum operum, & quod fides sola sufficiens non est ad vitam æternam consequendam. Docet & præcipuè ea quæ sunt peccatis & iniquitatibus, iudas baptizatus fuit, & sacramentum communionis accepit: tamen damnatus est. Et si uel omnes in Ioseph baptizati sunt & in nube & in mari (ut inquit Paulus) & omnes de spiritali petra, qui est Christus biberunt, sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto & perierunt ex ipsis. Hic enim diues epulo non ex incredulis gentibus fuit, quia Abraham patrem suum nominauit: & eius fratres habebant Moïsem & Prophetas, & ex Iudeis credentibus erat: tamen damnatus est, non propter incredulitatem, sed ob duriciem eius, & inimicordiam erga egenum Lazarum. Diues hic pro exemplo, & admonitione ponitur, nè eueniat nobis quod huic diuiti euenit. Caue ne deditus sis voluptatibus huius mundi, & præsentis vitæ. Vide nè pauperum obliuiscaris, qui ad ianuam tuam iacent, famem & inopiam patientes. Non quia diues erat damnatus est, pote-

Psal. 91.

1. Co. 15

1. Co. 10

poterat enim diuitiis bene uti: nam Abraham, Loth, Isaac, Iacob, Dauid, & multi alii diuites fuerunt & iusti, sed damnatus hic est, quia diuitius abutebatur.

Abutebatur autem tripliciter. Primo, quia induebatur purpura & bysso. Secundo quia epulabatur quotidie splendide. Tercio quia non aperiebat manum suam ad pauperem Lazarum. Non dubito multos nunc esse Christianam religionem profitentes, qui comedunt multo plus, quam iste comedebat, & qui multo magis pretiosis uestibus utantur, in pauperibusque immaniores sine: & tamen gaudent, letantur, & inaniter sibi promittunt uitam aeternam. Vae illis, quia manet eos aeterna damnatio. Nullis unquam temporibus maiores sumptus, superfluitates, maiorue uanitas aut instantia fuit in cultu, quam nunc. Præterea nunquam dantia maior aut immisericordia ut quis quis non immerito admirari possit: unde tanta incommoda in Christianos nunc iruerint: cum Christus summo studio, ubique humilitatem, temperantiam, contemptum temporalium, & charitatem, uerbis & operibus simul doceat? Sed hæc

Mat. 13
Gen. 6.
pastores dormirent, superseminauit in Christianus est, & esse uult, hæc tria ex hac historia, ut ea fugiat: ne uelit in tormentis huic diuiti associari. Discat igitur primum, quod non ad fastum, luxum, pompam, uanitatem, aut ad uestium magnificentiam uocati sumus, sed ad crucem. Sed singula hæc tria discutiamus. De primo sic ait Euangelista. [Homo qui dam erat diues, & induebatur purpura, & bysso.] Omnia ac singula uerba observatione digna sunt. Hominem illum uocat non uirum, ut intelligamus radicem omnis impietatis in mala uoluntate, & natura corrupta inherere. Postquam primus homo peccauit, omnes cogitationes hominis, ad malum tendunt omni tempore: etiam à tenera ætate. Vnde non immerito Dauid ait, omnes homines iniqui facti sunt: & non esse qui faciat bonum.

Quidam dixit, insinuans eius singula

nemine amatur, cum omnibus sit aduersus. Nam auarus uisceribus charitatis caret, patrem nescit, fratres ignorat, & propinquos uelut extraneos abiicit: unde nemini utilis est. Quia alii peccatores licet si

Exempli gratia. Superbus & arrogans, qui

edificat domos, & ita edificatores famulosque alacres necesse est. Heliuo uero pisto-ribus, uenatoribus, & cauponibus, edacitate sua prodest, &c. Et sic alii emolumento sunt alii peccatores: quod in diuitibus ambiciosus multo aliter se habet. Nam præter hoc quod nemini ex usu sunt, reipublicæ summè nocere solent: frumentum, reliquaque necessaria asseruantes, & in tempora cariora reponentes, pauperes confluentes, omnesque summis in commodis afficientes. Quia & noxu sunt tenuioribus, eos mille modis opprimentes, & cum se uideant in tantam diuitiarum amplitudinem euectos ab omnibus obseruari, & tamquam dii adorari uolunt. Eodem modo uolebat ab oibus adorari Amasios (molestè ferens Mardochæi ut ipse putabat) inobedientiam: qui illi nullum exhiberet cultum. Hanc autem singularitatem & superbiam diuitis notauit Christus hic dum dixit quidam. Arbores huc illuc se propagantes ramosque profundentes in late- tate alia arbuscula emergentia suffocare, sibi que inuicem nocumentum inferre: adeo ut sæpe numero necessario amputanda sint, ut sursum tantummodo surgant, relicto aliis crescentibus spatio. Fode modo & diuites sese cohibere & amputare debent, sursumque ad unum Deum cogitationes suas attollere, ne proximis sint in- uenimento: nam qui se nimis extendit, superbiaque eleuat, alius circa se positus nocumento est: quare solus esse debet, siquidem neminem socium compauiatur.

Erat inquit, ueluti res, quæ tuit & trā- sunt: & tanquam aer qui desinit esse Heri fuit, hodie nō est. Sic Dauid. Vidi impium Psal. 36. super exaltatum supra cedros Libani, & Ecce iam non erat. Et ipsi positi in inferno dixerunt. Quid profuit nobis superbia Sap. 5. Transierunt omnia uia tanquam um- bra,

bra: & tanquam nuntius percurrens, & tanquam navis quæ pertransit. Eodem modo enim transierunt reges & imperatores huius seculi principesque terrent, & diuites sicut velocissimi nuntii, & aues volantes: quæ nullum relinquunt vestigium, aut sagittæ, quæ maximo impetu torquentur.

¶ Observa etiam, quòd illum non nominavit Christus suo nomine proprio. Primo, quia per ea, quæ quis peccat perit, non potest illi nomen celebratum nomen perpetuum facere in terra: iuxta illud Psalmi. Vocauerunt nomina sua in terris. Sic illi, qui ædificaverunt turrim Se-naar, dixerunt, Venite faciamus nobis civitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras. Verum Deus eorum sermone confuso illos dissipavit, memoriamque eorum penitus deleuit. Quidam homo vilis conditionis, ut nomen sui memoriam posset, statim relinqueret templum Dianæ Ephesinæ, incedit, sed tamen iussu magistratuum, nemine illum nominante oblivioni penitus traditus est. Non aliter destruit Deus nomina illorum qui in terra volunt celebrari. Non queramus memoriam nostram in terris, cum videamus nomina illorum oblita esse, qui celebritatem in seculo affecerunt: nomina autem iustorum ubique maximis honoribus coli, & celebrari. De sancto Rege Iosia habet divina scriptura. In omni ore quasi mel indolebitur eius memoria: & ut musica in convivio vini Abraham dixit Deus, Magnificatus est nomen tuum in omni terra. Quia sanctus Abraham gloriam huius mundi non querebat, sed tantummodo Deo inferre studebat: & ideo eius nomen in omnibus seculis magnificatum est. Sic memoriam illorum tenuit Deus, qui nomen, & famam in orbe affectant. Cum enim pauperes multis modis spolient, amittunt illi na monumenta edificans: maioratus autem apud homines habebant: qui tamen Dei permissione cum moriantur, omnibus ignoti & innotui efficiuntur. Quomodo ergo illi famam quaerunt: sic isti an-

cenlis & inflammatis conscientiis suis per mille flagitia, & scelera, gloriam mundi captant. Deus tamen eorum memoriam destruet, sicut destruxit memoriam Amalech de super terram: & nomina iustorum in cælo, & in terra perpetuo celebrabit.

¶ Secundo non nominatur iste diues quia si in libro vita scriptum non esset, Nec memor ero nominum eorum per labia mea. peccatores enim nomen in conspectu Dei non habent. Sic egregius Psalmos ait de peccatoribus. Delectantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur. Impii enim, & peccatores, ut hic diues nomen non habent in libro vitæ: quia cum nullum commercium habeant cum Deo, nomen in conspectu Dei non habent. Si cum aliquo loqueris, & alius vicinus vel amicus tuus transiit, illico querit abs te, Amice quis est ille cum quo loqueris? Tu vero respondens, nomen illius nescio: quia nulla est mihi cum illo consuetudo. Sic iste cum nullam cum Deo possessionem haberet, nullum apud Deum nomen forticabatur, Deum enim bonorum tantummodo qualis Lazarus erat, nomen tantummodo novit, & ita amico suo Moisi dixit, Novit te ex nomine.

¶ Tertio non nominat illum: quia vitia sua & peccata, quibus in infernum tetendit commemorat. In quo docet, Ne quotiescunque vitia alicuius narramus, autorem nominemus: ne aliqua infamia inde illi sequatur. Ioseph maluit in carcerem detrudi, persecutionemque sustinere quam eundem, quàm dominam suam infamare, illius peccati accusator existens. Cum dixit pincernæ Pharaonis ut sui meminisset, non enunciauit, se à fratribus suis venditum fuisse, nec peccatum mulieris adultera exposuit, sed tantum furtum suolatus sum, & innocens in lacum missus sum. In nocentia suam proposuit, neminem in-

terrogatus Anna de discipulis suis & de doctrina respondit quo ad doctrinam inquit, Ego pascam locutus sum mundo. Et nullum reorum fecit de discipulis suis, ne detegeret illorum peccatum quod commiserant quando illi reliquerat, & scan-

Exo. 17

1

Psalm. 135.

Psalm. 68.

Exo. 33

Gen. 39

Gen. 40

1. 18

& scandalizati sunt in ipso. Quamquam iam hæc Christi doctrina apud Christianos obliuioni tradita est: qui proximos suos in famat illorumque peccata palam dicunt, & deficient ut huius vitu dici possit omnem orbem esse labe inquinatum. Vnde in Ecclesiastico habetur. Multi ceciderunt in ore gladii sed non sic quasi interierunt per linguam. Manus enim absentibus paruic: lingua vero iniuncta nemini parit. Nam cum sis in Hispania eum qui Romæ est occidere potes, illi famam, & honorem cupiens. Eo autem magis nocere posset proximo, qui lingua persequitur illum quam qui manibus: quo bona animi corporis bonus sunt præstantiora. Sed de his multis iam locis diximus. Videamus nunc huius diuitis primum abutuum suarum diuitiarum. Induebat purpuram & byssum. Purpuram regis habitum esse colore marinis cochleis tinctum sanguine nemo est qui dubitat. Nam conchilia ferro circumcisa lachrymas purpurei coloris, quibus lana tingitur renuntiant. Byssus vero genus est quoddam lini candidissimi & mollissimi. Itaque purpura desuper ad iactantiam pompam, subius autem ad molliem inducebatur. Cincrem, terram, & puluerem, purpura serico & bysso tegebat. Arca testamenti quamquam lignis, & fidei ueritate, sacro tamen pannoque subtilissimo tegebatur. At tu qui pulvis & cinis es hominaria, aureaque intertexta veste, amicti vis. Da operam ut interiora animæ tuæ auro contigas pretioso amoris Dei. Exteriora enim quomodocunque amicta esse possunt. Hinc autem recte conucere possumus vitium esse non exieum vestibus pretiosis vis, quod à Christo Redemptore nostro vitia huius diuitis taxare, vestium deliciae sint enumeratae. Disce hunc fastidium, & pompam mundi contemnere.

Apoc. 18. Viri et mulieres veteris testamenti quibuscumque rebus mundanis, & animalibus caprinis. Homines erant sicut nos: sed agnoscences quod nudae egrediuntur de vtero matris, & quod nudae erant illic reuersae, sicut pauperes peregrini ambulauerunt in hoc mundo. Ante peccatum opus non erat homini vestibus: quia quemadmodum sol lumine, sic homo gratia inducebatur, & veluti

album lilium exornabatur innocentia. Verum posteaquam innocentia amisit, pudori hominem se esse nudum, unde manibus diuinis tunicae ex animalium pilis coëctae sunt, quibus primi patres nostri induerentur. Itaque homo per peccatum sauciis veste indiguit quia corpus velaret, plagasque suas tegeret. Unde qui de vestibus suis gloriatur, similis dici potest illi, qui de pannis quibus vulnera sua inuoluta, & astricta habet, se iactat, quod summa est ignominia. Insanus enim esset purandus qui fragilitatem suam & vulnera iactaret. Vili inducebatur Iob vestimento, siquidem dicebat Saccum confui super cutem meam & operui cinere carnem meam. Nec mollior erat vestis illius sanctissimi regis qui dicebat. Posui vestimentum meum cilicium, illis autem qui huiusmodi vestimenta magni faciunt, ait Dominus per Esaiam. Operimentum tuum erunt vermes. Irritas Deum vanitatibus tuis: quas Deo odiosas esse Psalmista affirmat. Ne igitur in mundum inducas noua vestimentorum genera, timeque scruera Dei supplice: qui per Prophetam Sophoniam ait, Visitabo super principes & super filios regis, & super omnes, qui induti sunt veste peregrina: & visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen, in die illa. Praeconium de te ipso facis, conspicientibus te, defectum quatuordecim annorum, & septuaginta annorum esse putabant, iuxta illud Ecclesiastici. Amictus corporis & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo. Ita tu bonam de te conceptam opinionem uerbis tuis, cultu, & gestu corporis, apud homines dilues. Interrogauit Orozias eos, quos nuicerat ad conuersum, & ait illis. Vir pilosus, & zona pellilae erat vestitus. Quod dicitur Thesbitis est. Cognouit Eliam ex vestitu. Sic tu si tumide incedis, & culre summoque cum ornato, ut inquit Amos Propheta, iudicaberis ab omnibus homo uanus, arrogans, & leuis. Non te cognoscent esse alium Eliam: sed stultum uanum uelle coopertum. Exterior enim

luxus

album liliū exornabat innocentia. Verū
posteaquam innocentia amissa est, pudet
hominē se esse nudū, vnde manib. diuinis
tunicę ex animalū pilis cōtecte sunt, q.b.
primi partēs nostrī induerentur. Itaque **Gehe. 3**
homo per peccatum saucius veste indi-
guit quia corpus velaret, plagasque suas
tegeret. Vnde qui de vestibus suis gloria-
tur, similis dici potest illi, qui de pannis
quibus vulnera sua inuoluta, & astricta
habet, se iactat, quod summa est ignomi-
nia. Insanus enim esset purandus qui fra-
gilitatem suam & vulnera iactaret. Vili
induebatur Iob vestimento, siquidem iace-
bat Saccum confusi super cutem meam
& operui cinere carnem meam. Nec
mollior erat vestis illius sanctissimi regis
qui dicebat. Posui vestimentum meum
cilicium, Illis autem qui huiusmodi ves-
timenta magni faciunt, ait Dominus
per Eliam. Operimentum tuum erunt
vermes. Irritas Deum vanitatibus tuis:
quas Deo odiosas esse Psalmista affir-
mar. Ne igitur in mundum inducas noua
vestimentorum genera, timeque seuera
dei supplicia: qui per Prophetam So-
ph. 4
phiam ait, Visitabo super principes &
super filios regis, & super omnes, qui in-
duti sunt veste peregrina: & visitabo su-
per omnem qui arroganter ingreditur su-
per lumen, in die illa. Præconium de te
ipso facis, conspicientibus te, defectu-
que tui. **Ecl. 10**
de te esse putabant, iuxta illud Ecce-
lesiastici. Amictus corporis & risus denun-
tium, & ingressus hominis enunciant de
illo. Ita tu bonam de te conceptam
opinionem uerbis tuis, cultu, & gestu
corporis, apud homines deducis. Interro-
ga ut Occas eos, quos nulerat ad con-
fessionem. **4. Reg. 1**
cuius figurę & habitus est uir, qui occur-
rit uobis: & locutus est uerba hæc? Et il-
li dixerunt. Vir pilosus, & zona pelli-
sue circumdatus. **Amos 6**
Thesbitis est. Cognouit Eliam ex vesti-
tu. Sic tu si tumide incedis, & culte
summoque cum ornatu, ut inquit Amos
Propheta, iudicaberis ab omnibus ho-
mo uanus, arrogans, & leuis. Non te
cognoscent esse alium Eliam: sed stultum
uani uelle coopertum. Exterior enim
luxus

luxus indicium est luxus & vanitatis interioris: vestiumque mollioris, animi fragilitatem & molliitudinem arguunt. Fieri enim non potest, ut aliquis tanta cura corporis cultum quærat, ut a nuditate nudatus squallere patiatur. Pauperes enim spoliis vestibus rebusque necessariis, ut te superfluis indumentis exornes. Vnde Petrus docet in prima sua Canonica, ne Christianæ mulieris ornamentum sit in externa capillarura, aut circundatione auri, aut vestimentorum cultu: sed incorruptibilitate quieti & modesti spiritus: imo in casta & pura conversatione & timore Dei. Sed dices: Nonne gemmæ sunt dona Dei? Verum est: sed non adhuc datur, ut illis abutamur ad peccatum & superbiam. Quantum vero hæc Deo displiceant, audi quid dominus dicat per Esaiam, & intelliges. Pro eo quod eleuatae sunt filiae Sion, & ambulauerunt extenso collo, & nutibus oculorum ibant & plaudebant & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: decaluaabit dominus vertica filiarum Sion, & dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inanes, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & muratoria, & palliola, & lineamina, & acus, & specula, & sindones, & vitas, & tertristra. Et erit pro suaui odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro facie pectorali cilicium. Romani gentiles ditissimi, qui toti orbi imperarunt publice statuerunt, ne cuiuspiam vxor, plus semuncia auri ad vestium suarum ornamentum adhiberet. Denique ut concludam, respice Christum desum orbis Dominum atque Imperatorem in cruce nudum pendentem propter te: ut ea consideratione, si verè Christianus es, de cogitatione & amorem tuum inueniam. In te enim, inque humanam deponas. Quid enim inanis? Hic enim est, dum videtur ad os inus, mortis nihil secum abstulit, præter vilissimam sindonem, qua humatus est. Nec tu aliquid amplius ex hoc mundo asportabis cum discessis: quod vel cras luttas

se, vel citius quàm putas eueniet. Sed hæc sufficiat. Jam secūdū abusum diuitiarum istius audiamus. [Et epulabatur quotidie splendide] Abominabilis idolatria est hæc, quia vilissimam creaturam deservat, & peior in hoc quàm idolatria paganorū. Nā illi auro & argento, & marmoribus diuinos honores tribuunt: at isti epulones ventrem pro Deo honorant, qui est quasi latrina. Ideo Paulus de hac maledicta idolatria dicit. Quis enim Deus ventris est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Quia sicut Deum summo honore venerari deberent, & omnia meliora de rebus suis illi offerre: sic ventrem suum venerantur, offerentes ei pretiosa, & summo studio præparata ciborum genera, semperque sunt dediti ventris seruitutis, illum quasi Deum colentes. Et quod peius est, gloria eorum est in confusione ipsorum, quia tam amissa peccandi verecundia, gloriantur ex his operibus nequitia, de quibus erubescere deberent. Terrena enim tantum sapiunt, & nihil nisi quod vident, intelligunt. O infelices qui velut illi, qui conuiuium aliquod splendidum facturi, prius volatilia, cæteraque animalia saginant: sic isti corpora sua nutriunt, ut ex illis delictiosisque carnibus suis postea in sepulchro opiparum exhibent vermibus conuiuium. Dic mihi quæso nōne esset ille insanus, qui latronem cras suspendendum pretiosis dapibus pasceret, ut pinguis efficeretur? Sic nos cum capitali sententia sumus condemnati, stultissimi essemus si corpus morti damnatum in deliciis pascereamus. Hinc naturalis ratio nos admonet, ut abstinentiam seruemus: omnemque ingluuiem ciborumque superfluitatem fugiamus, quod euidentius tibi ante oculos proponam. Primo si quis homo sapiens stipendiarus esset, quotānisque certum vectigal soluere teneretur, si secundum rōnem se gereret non amplius solueret, quàm illud quod teneret, & hoc etiam inuitis & coactus: ab his enim qui tributum aliquod soluere tenentur oia quæ possunt per tas & necessitates sumunt. In eo quoque facit scortosa lectorum, cortinarum in hyemem cōquisitio, guadamis illi, pannorumque boniorum, carumque vestimentorum.

1. Pe. 3.

Isai. 3.

Phil. 3.

sunt necessariae, an non? Si necessariae, quare petis, ut ab illis eruaris? Si voluntariae & non necessariae sunt, tu illas facillimo negotio tollere potes. In terra, inquit ille, impossibile est eas non habere: sed vellem ab hoc seculo discedere, ad Deumque peruenire, ut illis uacarem. Et hoc est quod Paulus petebat: Intolix ego,

nos & vestibus decisis vtentes simus: nisi quod, si potuimus, aqua corpus quod vestimenti vicem subit resarciamus, subsisteret non poterit. Et quid dicemus? Vescimur, cibum, potum, singula resarcimina sunt, quod, si non esset, non erant sumus.

Phil. 3.

Idcirco recentissima inuenimus ut homines diuites, uestimenta, quia ut Saulus ait. Christus reus habet, qui humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae. Attendite quam recentia

Mat. 12

nos maneant uestimenta, quibus reseruiet, ut inuita in corpore. Per hoc vero hoc uestimento corporis adeo trito & ueteri utimur, ut nisi illud quotidie resarciamus, impossibile sit nobiscum permanere. Sed etiam si nullo modo illud non resarcire non possumus hanc perpetuo prudentiam adhibe, ut ubicunque unum satis est, sit sarcimen duo non congeras. Nam iuxta fissuram magnitudinem, est sarcimen in suum, & iuxta caloris innari coctione & vim, irrogandus est corpori cibum. Sed modo multo aliter se res habet: pro parua enim corporis simula mille sarcimina inducuntur, incredibile est quam variae millionum dapumque forme in vno conuivio, vel caua congerantur. Hoc autem nonne summa infamia est? ut videlicet magnificiant homines vestes mille locis nulla urgente necessitate resarcitas, id est corpus pluribus quam satis est dapibus pastum summamque amplitudinem & nobilitatem existiment Epicuri & Sardanapali similes fieri? Qui ut etiam multo deformiores & uiliores uideantur, discoloribus utuntur sarciminibus. Si pallium pulchri coloris resarcire uis, pullo uteris panno, ne sarcimen à reliquo pallio disceperet. Si enim esset uiride aut purpureum, omnibus ridiculum uideretur. Quanta igitur deformitas uestimento illi inest quod non uno sed plurimis discoloribus pannis confutum fuerit? Eodem modo tu tempore quadragesimali necessitate afflicta ta carnem prima mense comedis: extrema uero pastinaca, lampetra, recentibusque piscibus uesceris, quae inter se cum dissimilima sint fictam, & causam mendose necessitatem tuam arguunt, neque pro una fissura corporis uestimenti, simplici que egestate, uario, multiplicique, sarcimi-

G g ne ulum

Rom. 7 ius? Cupiebat Paulus se videre liberum à corpore mille necessitatibus subiecto, ut illud immune deinceps habere posset. Sic sanctus ille Bernardus, religionis apex, lux mundi, & laus monachorum, ducebat ad cibum, quasi ad tormentum. Sicut enim medicamentum ad purgationem acerbum sumeres non voluptate sed necessitate ductus, sic hoc stipendium corpus tuum paciscendi, uirtus & necessitate coactus, subire debes, iuxta illud Apostoli. Curam carnis ne feceris in desideriis. Non prohibet Paulus tibi ne comedas, sed ne rara cura & voluptate cibo & potui indulgeas. Non tollit aedificia, sed praecipit ne tantis sumptibus, & impensis aedifices. Non reprobat uestimetorum usum, sed uestium

Ro. 13 teigitur corporis, ut par est curam, eo ratione modo, ut carnis uirtus, & necessitas sit.

Lcu. 9. Omniaque desideria uestra in hoc consistunt, ut ab omnibus his curis liberari cupias. Hinc praecipiebat Dominus in lege veteri, ut qui turturem esset oblatus, illius caput prius eo modo torqueret ut nec omnino auulsim, nec rursus penitus ut antea fixum penderet, innans huiusmodi sacrificio & ceremonia curam corporis nullo modo penitus esse deponendam, quia omnes hoc tributum soluere tenemur. Secundo aduerte hanc esse maximam differentiam inter diuites & pauperes quod pauperes, uestib. decisis incedunt, calcisque peritulis: at diuites multo aliter recentibus uestibus & calcis utuntur. Hoc autem corpus nostrum nihil aliud est quam quod in animae uestimentis, inuita in corpore.

Iob. 10. Nam quemadmodum nullum uestimentum sine corpore moueretur per se: ita nec hoc corpus tuum sine anima aliquid posset agere. Cum igitur in hoc seculo quidam pauperes pan-

Stcl. in Luc. Tom. 2.

Iuue. Sa
14.1.

ne usum esse. Iuuenalis poeta Satyricus, luxum in cibo & potu nimium Romanorum reprehendens, dicebat. Quis secula septem: Secreto cœnauit abus? Quasi diceret. Quis antiquorum Romanorum septem missiones cœnauit? Exi o Iuuenalis ab inferno, ut visas Christianorum regias in quibus inuenies non modo qui septē, sed etiam qui septuaginta tetracula unica cœna ingurgitet. Sed poterit respondere Iuuenalis & merito, nili opus non est isthæc ab inferno inuolare: qui enim ea perpetrant ab quando ad infernum peruenientes: nili nullo meo labore nuntiabat. Si ergo poeta ille tam moleste & iniquo animo, illorum Romanorum gentiliū uirorum luxu, tam ferebat in cibo & potu, ceteroque humano cultu, quid faceret, quid diceret, aut scriberet, si profusiones Christianorum uideret? Immutesceret credo, nihilque præ uolore dicere posset. Quis enim adeo uerbosus est, ut sermone comprehendere possit, quorū legumamenta Christianis in usu sint? &c. Hinc tantummodo sacrum credo ut diues hic immanis & immisericordem se in Lazarum ostenderet, quia plus nimio ueri deditus, nisi sibi superesse arbitrabatur. Sūt autem aliqua peccata, quæ aliorū causa quodammodo sunt: animam enim adeo opprimunt, ut sece non in alia crimina quotidie incidere. Huius generis fuit inuidia Caini, quæ causa Abelis exitus hominidū. Eo enim qđ inuidus erat fratrem suū occidit, & ita inuidia fratri-
cidi peperit in Caino, sicut in Iuda auaritia prodicionem. Sic dicimus septem esse peccata capitalia, non quod non sint plura, sed quia hæc sunt cause & genuina aliorum. Diues hic in infernum missus est in prima quia se immisericordem erga pauperes præcipue Lazarum, quem quotidie ante ostium suū videbat, præstitit. Euangelista tamen noster, ante quā ad hoc peccatum perueniret inuide reor dixit, alia illius diuitis uita explicauit, vestitum uidelicet luxum, & quod comedebat quotidie splendide, tanquam criminis immisericordiam præcurrentia: qui
tus, maiori ex parte, et alienum contrahit, mutuo accipit, quæ soluere non po-

test, & ita aliena diripit, aliāque plurima scelera perpetrat. Hic est processus: quem contra huiusmodi diuites Christus dominus noster facit. In primis vestium ciborumque luxum notans: qui enim huiusmodi conditione viuendi astringuntur, ad faciendam elemosynam impotentes redduntur. ¶ Dilectamus abstinentiam & sobrietatem, iuxta illud Apostoli, Si secundum carnem uixeritis, moriemini. Si autem spiritu uitæ carnis mortificaueritis, uiuetis. Nauis quæ supra modum onere præmitur, mergatur in profundum, ne
bis corpus tuū oneraueris, animam tuam
lus cibo primos parentes nostros superauit: & Iob, filiorum suorum conuiuio primum tentauit: Deus uero ut nobis significaret exiguam esse hominī de cibis curam habendam prius brutorum uisū quā hominum stabiliuit. Paulus uas electionis multis modis corpus suum macerabat: tu autem qui palam profiteri debes te esse peccatorem, in delicijs uiuis utamque cibo & potu sumendo consumis? daniel ut paratior esset ad diuinas consolationes accipiendas hebdomades ieiunauit pane, carne, & uino omnino abstinens: quare postea quam plurimas visiones celestes, reuelationesque uidit. Nulla alia dæmon habet arma quibus te oppugnet præter carnem tuam propriam: ergo si inimico sine periculo resistere vis armorum vigorem infringe prius corpus, ut tuum macera. Nam qui se tradiderit delicijs corporis carnisque indulserit, in ditionem dæmonis ueniet. Trius destruxit Daniel idolum Baal: & postea draconē in eo lurantem. Si tu afflige idolum carnis tuæ uigilijs, abstinentijs, & precibus, & triumphabis de dæmone. Nihil enim est quod tanto terrori dæmoni sit, quam ritæ asperitas, nihil rursus quod idolum audacitorem faciat ad tentandum, & potius copia, deliciarumque corporis
¶ Obserua etiam, quod non solum dixit euangelista, quod epulabatur splendide, sed quod hoc faciebat quotidie. Vitio tribuendum non est aliquid quod inter-
Juu

Rom. 8

Gen. 1.

Act. 2.

1. Cor. 9

Dan. 10

Dan. 17

Cen. 33

dum splendide comedit, Iudas, vel latet: homines enim prorsus humanitati renūciare non possunt: aliter quis huius uitæ onus sustinere posset? Sed quòd quotidie scilicet ab eis non habentur talis & nobis, maximum vitium censendum est Iacob, qui vitam spiritualem & perfectam repræsentat, à Mesopotamia in regionem suam veniens Esau fratrem suum per quem caro significatur adorauit. Fratres enim sunt corpus & anima sociique consuetissimi: tunc autem demum spiritus carnis adorat quotiescunque vir spiritualis cibo & potui cæterisque corporis necessitatibus se interdum subicit. Sed audi quid Esau ad Iacob dicat. Gradiamur simul croque facilius itineris tui. Corpus enim quotidie splendide affectat comedere & gaudere, & quia semel te perpulit, ut in agrum te conferres, tentaculum duceres, splendide conuiuaberis, orat te ut semper facias. Sed attende ad Iacob qui societatem Esau recusauit, aliaque via digressus regionem suam peruenit, ubi altare ad inuocandum Dei nomen edificauit. Sic tu vno vel altero die lætari cum amicis tuis potes: eo tamen modo, ne morem tuum orandi, contemplandi, abstinenterque & seuerè viuendi relinquas. Sed tunc multo magis Dei nomen inuoces, laudisque altaria ædifices. Iacob enim cum ad inuocandum Dei nomen deditus, omnem curam corpori impendebat, splendide quotidie comedens. Sed non multò aliter videmus hoc nostris temporibus à quauis plurimis improbis Christianis facitari, quorum omnis cura & cogitatio de ventre est, fœda ciborum varietate resarciendo.

¶ Observandum denique est Deū dominum nostrum nihilominus huiusmodi peccatoribus & diuitibus improbis salutem, vitam diuitiasque oēs & bona largiri, si possit, his illecebris & beneficiis corruptos ad se trahere & a mundi erroribus auocare. Nemo est qui aucupandi artem calleat, qui falconem errantem quotiescunque ad dominum suum redire non vult, minus aut præterea susceperit, sed carne ostentata suauisque compellatione eum alliciens. Eodem modo Deus improbos

qui extra manum eius abertant plurimæ beneficia contemnit: diuinisque multis pane, vino & carnibus eos affatim implet, & his deliciis allecti in inanium & uoluntatem Dei redire gaudent. Expectat item peccatorum conuersionem, ut videntes peccatores quantum Deo debeant, iam tandem aliquando conuertantur. Sed non pauci sunt, qui velut falcones feri & fugaces, non in manus Dei venire nolent, beneficiaque diuinis, huius auari diuitiis more abutuntur. Qui cum a Deo quam plurimas diuitias accepisset, non modò non veniebat ad Deum gratias agens, verum abutebatur eis primo in luxu uictum, secundò in cibis, tertio quia inopi Lazaro cleemosinam non dabat. De his tribus abusionibus diuitiarum ait Ezechiel Propheta. Hec sunt iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis & abundantia & otium, & manum egeno & pauperi non porrigebant. Usque adhuc de duabus primis abusionibus huius diuitis discimus. Iam tertium videmus. Sed antequam crudelitatem huius diuitis dicat Euangelista prius quis ille pauper fuerit explicat, dicens.

[Et erat quidam medicus nomine Lazarus.] Apud mundanos nomina diuitum sciuntur, & cum de eis verba fiunt nomina explantur, pauperum autem nomina nesciuntur, nec si sciuntur digna existimantur aliqua appellatione. Quod si de aliquo eorum sermo fiat, dicitur quidam pauper. Verum secundum ordinem spiritus oppositum obseruatur, ut nos hic Christus docet, qui diuitem non nominauit, & nominauit pauperem. Docet præsertim prælatos ut nomina pauperum sciunt, & uisitent eos, & tanquam hi eos diligant, & curam illorum gerant. Obserua hic contra quosdam qui ausi sunt dicere in ueteri lege pauperes non mendicare, dicentes mendicationem a Deo prohibitam esse. Quod si verum esset, Lazarus contra legem fecisset, & si contra legem fecisset non deductus esset ab Angelis in sinum Abraham. Elias quoque mendica- uir. Et Paulus ad Hebræos ait, de sanctis veteris testamenti. Erant angustiiati afflicti, & egentes; egentes, id est mendici Ad

Gg 2 Iud Deu. 15

illud autem quod potest obuci ex Deuteronomio, ubi dominus ait, non erit mendiculus inter vos, non est præceptum pauperibus impositum ne mendicent sed diuitibus vt illis necessaria suppedirent. Acti diceret diuitibus. Eam libertatem in pauperes ostendit, vt nulla vergeantur necessitate mendicandi. nihil enim carius emittitur, quam quod petitur. Quare si diuites tales essent quales esse deberent: nemo mendiculus esset nullusque pauper ostentatui peteret. Quia etiam & Diuus Thomas ait, illud quod Deus in Deuteronomio dixit, non esse præceptum sed consiliū.

¶ Obserua autem & diligenter expendite mirabilem diuinorum operum convenientiam & ordinem. Multi sunt qui mirantur dicentes, Quare Deus illi diuiti improbo, tot bona & diuitias concessit, è diuerso: verò misero Lazaro homini iustissimo tot incommoda, tot ærunnas & plagas influit? Qua in questione adeo irretiuntur & turbantur expenimero, vt nullam solutionem satis idoneam inuenire possint. Hos autem ego freneticis & insensatis similibus iudico, quibus omnia cursum circa posita, nulla in sede morari sed gyris & volutionibus assiduus rotari videtur. Illa tamen inuersio & turbatio nõ in rebus extra positis sed in iudicijs, capitulq; moderamine posita est. Eodem modo operum diuina summo ordine & cõpositione præcedunt quod si aliquid secus esse videatur, culpa in delictum iudiciorum nostrorum, non in diuinam sapientiam cõuertenda est. In quo idem nobis accidit, quod illis accidere solet qui opus aliquod inceptum inspicunt: cuius artificum cum ignorent, admodum solent admirari cū ordinem, tum etiam partes operis, magnitudine, materia, figura adeo distantes vt nihil ad rem facere videantur nisi artificis cõcedat documentum & explicatio, aut operi summa manus imponatur postea vero quam opus iam perfici & omnia locis suis quadrare incipiunt, tum de mum apparet quantum cuiusque partis in magnitudine, materia, & figura diuersitas conuenient. Ita & nos cum partes huius diuini operis & ecclesie sumus, nu-

rum non est si alicui admirationem moueamus conditionum postarum diuersitate. Deus enim sumus, sapientissimusque artifex, vt partes huius operis suis locis congruentes faceret, nostrum alios diuites, pauperes alios, alios nobiles, alios vero humiles esse voluit, cuius rei perfectio & causa opere demum finito exactè cognoscetur: quando viuos & mortuos iudicaturus dominus in potestate magna, formamque cuiusque partis recogniturus in opus suum glorie sempiternæ aderit. Nonnullas tñ possumus huius diuersitatis causas, licet hoc in iudicijs die

agnare. Prima est vt iustificetur Deus coram hominibus. Cum enim sint non pauci, qui iniquū esse iudicāt diuitias à Deo & bona temporalia illis hominibus concedi, qui iuste illis maiori ex parte non vtuntur, quia & superflua sibi arrogant, & necessaria pauperibus non impendunt: vt Deus hanc de se impiam hominum opinionem diluat, causamque suam ad homines defendat, pauperes esse vo-

lentes, diuites elargiri compellant, quo facto diuites sint misericordes. Et Deus illorum diuitiarum elargitor iniquus nõ censetur, eo quod diuitias illis concesserit, qui illis perperam abutuntur: sed potius faciens diuitibus primus omnium auctor existens. In scriptura autem elemosyna vocatur iustitia, non alia vt puto ratio. Deus iustus est, & diuites per eā iustificātur. Disper-

2 Cor. 9
& Psal.

111.

D'icamus ergo hoc exemplo misericordiam nostram poenitentiam, & crucem, patienter ferre. Breui res mutabuntur cum Lazaro: atque ita ut crux in aeternum gaudium mutetur. [Cupiens saturari de micis, quæ cadebāt de mensa diuitis.] Quem admodū mundus diuiti quantū potuit liberalissimè omnia cōcessit pretiosa vestiū supellestile, ciborumque varia abundantia illum locupletem faciens, omniaque in illum bona quæcunque potest impendit, sic è diuerso huic Lazaro quæcunque eripere potuit, abstulit, adeò ut etiam vestis & victu ad vitam necessariūque priuaret, innumerisque plagis afficeret. O ingentem ignorantiam, omnibusque hominibus merito deplorandam: quam paruis de rebus condemnentur mortales: ne videlicet exigua sibi à Deo imposita præcepta adimplerant. Neas vero adeò in omnibus rebus suis se iustum ostendit, ut neminem quod implere facere non possit efflagret, eo tantumque se fore profectum si illi temporis, rei familiaris, ciborumque superfluis pauperibus erogatis colamus. Quot enim pauperes possent sustentari reliquis illis, quæ ludibris aut comedentibus sepe numero redundāt: qui micæ de mensa tua cadentes tantummodo petunt, ut possis in die iudicii extremo iustificari, si nunc cum tempus habes illis subuenire? Ille sanctus vir Booz vidēs pauperem mulierem Ruth spicas à messoribus relictas colligentem, dixit messoribus, De vestris manipulis proiciate de industria: & remanere permittite, ut absque rubore colligat, & colligentē nemo prohibeat. Eodem modo deberent & diuites facere, multas de mensis suis de industria pauperibus relinquentes, quibus sustentarent, reliquias. Nam cui incommodum tibi videatur: superflua quæ tibi prodesse nequeunt pauperibus erogare? De hoc autem iniquissimo diuitis ait hic euangelista, tanta illum auaritia esse infectum, ut licet summa omnium rerum copia abonderaret, extremæ tamen Lazari necessitati succurrere nolet. Unde sequitur in contextu. [Et nemo illi dabat.] O crudelitatem horum temporum cœcinitiam. Si quidem nemo iam inter Christianos inuenitur, qui pauperū misereatur. In illa enim

ecclesia primitiua tanta in pauperes vigebat liberalitas, ut satis non esse illi Christiano videretur si ea, quæ poterat tribueret nisi etiam de necessitatibus avaritia sua largiretur. Hac de causa laudantur à diu. Paulo Adm. & Macedon. al. libuatores qui cum summa præmererentur inopia tamen vti facientes in eas pauperibus consulebant, rebus etiam necessariis ad vitam propter Deum erogatis, multis lacrymis restantes. Apostolos, ut ea acciperent pauperibusque pro arbitrio dispartirent. Quare non potest non esse Deo gratissima elemosyna puro, & pio animo facta, etiam si ultra vires cuiusque facta sit. Si quidem Diuus Paulus simili casu tantopere Macedonum pietatem laudat. Nam etiam si polytica liberalitas in eo quod quisque sine luo dispendio erogare potest versatur infusa, tamen hoc medium non seruat, quippe quæ necessaria etiam propter Deum solet elargiri. Sic temperantia infusa non tantum abstinet à voluptatibus, quæ animam, & usum rationis impediunt: sed etiam radicatus omnia humanarum sumenta libidine euellere tētat: quo facto spiritui corpus subiciat. Pulcherrima liberalitas est pauperibus etiam ultra vires opem ferre: præsertim cum non male accusat misericordiam, quā impietatis. Abdiaz propheta tanta fuit pietas, ut se maximo ære alieno astinuerit, quo prophetas egessetis tempore sustentaret: quo tamen ære illius vxor postea liberata fuit aucto Elisei opera oleo. Huius autem diuitis tanta extitit auaritia, ut non modo sibi necessaria, sed nec etiam superflua pauperi daret. Quade causa optimè ait Diu Chrysostom. malitiam diuitis, qui non quædam in Lazaro videtur. Nemo enim videtur, qui non se videt, sed etiam in se videt, ut quod avaritia, laqueum in se habet, non tollat, ac auarus proximis in primis nocet. Procul enim dubio quotiescunque pauper, sane oppresso, rebus suis, & pietate non opitulans, illum propriis bonis spoliatus: quia tunc bona tua, non tua, sed pauperum sunt, quibus nisi subueniam extreme indigentibus manifestum turpiter committis. Hinc Diuus Augustinus ostēdit dominum diu avaros suis esse multo etiam maiores: tota

2. Cor. 8

4. Re. 4.

Chry.
Matt. 23.
cap. 23.

Aug. de
verbis
domini
1. 2. 2.

Ruth. 2.

possint largiori se indies cibo potuque in-
gurgitare, at verè miserorum inopie suc-
currere se non posse causantur. Et quod
nequius est, quantumvis magno ære alic-
no oppressi sint, nihilominus dolis, falla-
ciis, lædulisque versutus sumptus fac-
te nituntur, ubi de opum, aut cuiusvis va-
nitatis æstimatione agitur, ne illorum
opinio apud homines defraudetur, vel eo-
rum opinio aucta sit, a se ipsis, aut a
verum si rogantur, aut in virginis or, ha-
uerunt. Sed de hoc se docent, aut magis
pietatis opus: tunc demum apparet in-
Ergo in hoc mundo, ubi in hoc mundo
terata inter avaros formula. Dominus ti-
bi opem ferat. Hinc videbis hospitia, mo-
nasteriaque non pauca, ab istorum maio-
ribus, melioris notæ hominibus corpta,
nequaquam ad debitum finem perducì:
quia huiusmodi est eorum auaritia, ut
omnia quæ in Deum, à quo bona vniuer-
sa sunt, erogent pro amicis reputent cau-
samque sue paupertatis fore in posterum
existunt. Hos autem qui sic erga Deum
parci, erga mūdum effusi & prodigi sunt,
I.
d.
habear, posteriores habet prælongos: in
quos minima corporis videbatur necessi-
tas incumbere. In mundum sunt libera-
li.
ter se habuerunt filij Israel qui se auro ar-
gentoque domesticatum spoliarunt, ut
vitulum illum nefandum confisterent: cui
velut Deo cultum exhibebat. Sic isti nefa-
rii diuites faciunt in concubinas, & be-
nes, variaque crimina perpetrando.
in pia per parat nimium, aut ni-
bus proponit Evangelista. Cuius, cum ef-
fet in vita effusissimus, auaritiā erga La-
zarum iuste miramur. Scire non grau-
batur, vestem bombicinā, aureāque lar-
guis Christo impartiri volebat vel parū
janis frustum. Hac de causa præcipiebat
Deus in lege veteri ut pauperes eam
agnum Deo offerrent, videns multos, si-
stam erga Deum ministrosque eius ino-
piam causari: quare noluit eum, qui ad
vovenda vitia dives est, esse inopem ad iu-

stetandū eius ministros. Ergo cum dñitas
tum verò pauperes iubet Dominus offe-
rant in templo diuitum munera. Nam
quo ad Deum, Deive cultum nemo inops
esse aut videri debet. A tamen heu quan-
tus hodierna die malus est deprauatus or-
bis terrarum: in quo nemo pauperem
amat: nemo propter Deum solatur: ne-
mo nec videt quidem. Quot hodie Laza-
ro vident mundi amatores & animarum
suarum hostes, & peremptores: & sunt
magis solliciti de phaleris equorum, & ca-
nibus venaticis, & securis, quam de Chri-
sti pauperibus. Vnde Dominus per Pro-
phetam conqueritur dicens. Habentes vi-
num in phialis, & optimo vnguento de-
libuti nihil compatiebantur super contri-
tione Ioseph. Diues hic bibens, & come-
dens non compatiebatur super pauperta-
te, & Lazari vlceribus. Sed ut diuitem hūc
& omnem domum eius confundat Do-
minus, audi quod sequitur.

[Sed & canes, & veniebant, & linge-
bant viscera eius.]

O crudeles homines: qui finitis canes,
quod vobis incumbit, officium exequi
pietatis, pudeat vos miseros sic crudeles
esse. Canum est latrare, peregrinos mor-
torum natura hominum duritiem: dum
miseret languentis hominis humi confi-
dentis Humaniores fuerunt canes, homi-
nibus.

¶ Hæc ait Evangelista Christum de di-
uitis, pauperisque vita dixisse, alterum
cum altero conferendo, diues enim crude-
litate laborabat, mollibus uestibus torpe-
bat, luxuque corrumpebatur nimio: pau-
per uerò e contra, sibi in nuditate, inopia-
que summa omnium rerum urgebatur,
ille geniali stettebat lecto, hic in nuda
cubabat humo. Sed sicut in uiuendo,
sic in moriendo dissimulim exiterunt.

Nam omnes morimur, & quali aqua 2. Re 14
dubimur.

Pauper, & diues, nobilis, aut igno-
bilis, doctus vel indoctus: omnes simul
mortem operiunt: unde moritur doctus
simul & indoctus. Cum igitur horū duo-
rum vitæ adeo iussim distantes: ut iam
uide-

Amo 36

Exo. 33

Fede. 2

ENARR. IN CAPVT XVI.

vidimus, modo Evangelista de vtriusque
exitu & prius de Lazaro ait,

[illegible][illegible][illegible]

quædam sunt in quo Iohannes de hoc
de pauperibus non videtur dicere. Et hoc
non est mortuus est in corpore. Et hoc
est de morte mortuus est in corpore. Non pos-
sit præteritum per se habere. Non quia
Iohannes non potest esse mortuus est qui a
si corpore non mortuus est, non tamen in
natura quæ sunt Deo, & ad perfectionem ha-
buit in morte, quam mori, et dicitur.
De morte autem Iohannes præteritum mortuus est
suis præteritum per se, quare et per-
fectum mortuus est in morte anime per cul-
pam et morte corporis.

Denique

表 4

Ezc. 13.

Rom.2

24. 33.

¶ Denique observandum quod gloria sanctorum à morte incipit sicut gloria impiorum, morte finitur. Calamitas & miseria Lazari morte finitur: nam quem homines vivum despexerant, hunc in morte portant angeli. Et quis credidisset hunc inopem & a toto mundo despectum hominem: Deo in cœlis tam charum & acceptum esse? verum longè alia sunt Dei iudicia quàm hominum. Vnde dominus per Esaiam dicit, Non sunt viæ meæ viæ vestræ, & cogitationes meæ, cogitationes vestræ: nam sicut exaltantur, &c. Quomodo autem tunc non erant suos in morte, audi Evangelistam de me dico dicentem.

Heb. 1.
Plal 90.

Et porraretur ab Angelis in sinum Abrahamæ Ex quo intelligimus Angelos adesse morituro, quod videlicet suo desungatur officio in quod designati sunt. Vnde Paulus. Nonne omnes administratorij sunt spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? & David. Angelis suis Deus mandavit de te vt custodiant te in omnibus viis tuis. In hoc vult portare te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuū. Fœlix anima quæ hic à nemine nisi à canibus visitabatur, nunc verò non vnus sufficit Angelus, sed Angeli occurrerunt multi, qui portent eum. Docemur sanctorum Angelorum fidei, tutelæ atque custodiæ, nostras animas in vita pariter & in morte assiduè precibus commendare: quatenus ab incurfu spirituum malignorum (vbi rugientium præparatorum ad tentationem, defensas in lucis ac pacis loca deducant. Præterea ex hoc loco satis constat daemones nullam habere potestatem in animas iustorum ante Christi aduentum in sinum Abrahamæ, sicut nec habent modo super animas purgatori? neque tunc habebant. Nam si detinebant sanctos in sinu Abrahamæ, habuissent ius ibidem deporandi. Dæmon enim nullam habet potestatem nisi in existentibus in peccato originali vel mortali: & non vt cunque, sed taliter vt vasa etiam & arma ipsius & possessio eius merito dicantur. Iusti autem quandiu perseverant in iustitia, post mortem non quæritur in potestate eius fuerunt.

¶ Porro sinus dicuntur loca maris à

procellis & ventorum turbine liberissima. Et quidem mundus iste velut mare fluctuat, & ventus tentationum agitur maxime. Antea vero Christi aduentum iustorum animæ à corporibus liberè egredientes non perducebantur ad portum cœlestis patriæ: sed interim in loco quietis morantur, qui patrum limbus appellatur, qui propter suam tranquillitatem et infinitam beatitudinem, & creditur supra locum purgatorium esse. Dicitur tamen sinus Abrahamæ non quod illic primò veniant Abraham, cum multi iusti ante ipsum vita functi essent: sed quia pater dicitur occidit eum in Christo, quibus locus ille servatus est. In hoc sinu detinebantur patres ante Christi aduentum, vbi moriens Christus descendit, quæ infera vocabantur loca superiora ab inferno vbi cruciantur damnati, à quo eduxit sanctas animas ad portum cœlestis patriæ, & mansit sinus ille vacuus: nam post Christi mortem iusti perfecti morientes statim euolant in cœlum, impie fœditer moriuntur tunc ita & nunc igne purgatori purgantur. De hoc sinu ait Iob. In sinu dissimulatum internum descendit omnia mea, putasne saltem eueniet requies mihi? Merito autem portatus fuit Lazarus in sinum Abrahamæ, vt in hospitalitatem illius diuitis avari Patriarcha sanctissimus reprehenderet: qui refugium pauperum fuerat, & apud quem primum ceteri reges pietatis colunt, & casus doctrina Loth pietatem edoctus est. Sed de diuite iam audiamus. Mortuus est autem diues. Igitur sic moritur diues vt pauper. Hoc si animaduertent Reges, Principes diuites & potentes huius seculi, superbiam arrogantiamque dediscerent, quæ putant se vermibus, vt pauperes corpora sua non pascere, quasi sublimiori materia formata, quam aliorum: cum reuera omnia nata intereant & aucta corrumpantur. Meminerint igitur Superbi huius seculi tyranni vermes eorum corporibus non parafuros, quæ postmodum in puluerem vilissimum conuertentur: vt saltem hac cōsideratione aliqua ex parte arrogantiam suam diminuant. Nihil sunt diuitiæ, nihil generis nobilitas, vt morte omnibus certam absterreant. Quare si opibus aut nobilitate,

Iob. 17.

Gen. 19

sc, qui-

te, quibus ab Adam hæres es institutus, morbos, mortem, aut aliqua incommoda vitæ effugere posses, magnū esset quā plurimas possidere diuitias, clarūque esse, ortum natalibus. Sed cum diues, pauper-nobilis, & ignobilis, Rex vel pastor, omnes simili modo moriuntur: quid absurdus, quā in huiusmodi vanitatibus spē ponere? Ergo cum omnes homines finis eadem conditione nati, meritō eisdem vitæ incommodis nemo nostrum est, quin sit subditus. Si Rex aut Imperator liber esset à morte, & omni alia infirmitate res esset profecto excellentissima Regis aut Imperatoris conditio: sed nemo pōt esse Rex aut Imperator quin sit homo. Hoc innuit Saluator noster, cum dixit, Simile est regnum cælorum homini Regi: Non satis fuit dicere Regi, siquidem qui Rex est homo est. Sed singulari consilio, Regi, addidit homini, ut videntes Reges & potentes se esse homines ut pauperes morti reliquisque vitæ incommodis subiectos desinant superbi-re sibi, & persuadeant eadem mala in quæ nati sunt omnibus esse communia, nisi forte diuites cum morte aut inferno aliquid patiuntur, ut ait Esaias, ne illis noceat. O insane tunc mortem vidisti? scis quomodo se habeat, qui cum ea tam facile quæuis pacisceris? nouisti illam de facie? aut quo colore figurauit sit? Expertus verò es inferni cruciatus: at publicam accepisti à Deo fidem te nunquam moriturum? Considera igitur licet sis magnus aut potens, ut hic diues fuit, te esse mortalem, & sic facile honores, diuitias, & cætera inania seculi despicias. Nam quid tibi est, si diuitias habueris, si voluptates carni mortuæ?

Mat. 28 David aut. Quæ vultus in sanguine, & in cineribus? Quid tibi est, si diuitias habueris, si voluptates carni mortuæ?

Psalm. 29 David aut. Quæ vultus in sanguine, & in cineribus? Quid tibi est, si diuitias habueris, si voluptates carni mortuæ?

Ecd. 10. Vnde Ecclesiasticus exclamat dicens. Quid superbis terra & cinis, Perpende diligenter tuam conditio-nem & naturam, & in quam dissoluen-dus eris materiam, & omnium tuarum vanitatum finem cito impones. Arbo-res cognoscuntur quædam ob truncorū differentiam, quædam ob frondium fru-

ctumque proprietatem: sed traditæ igni & in cinerem redactæ, cognosci nequeunt. Non cognosces mixtis cineribus proce-ram pinum, aut excelsam populum ab humili myrtho. Sic homines dum viuunt & degunt in sylua mundi huius cognos-cuntur, ob maiorem stipitem, quidam ob verborum folia, hic in flore pulchri-tudinis ille in altitudine principatus, sed cum mors venerit: in cineres redacti co-gnosci non poterunt. Mixtis cineribus quid interest inter principem & colo-num. Quid profuerunt illis aurum, ar-gentum, vestes, diuitiæ, famuli, cogna-ti, aut familiares. Omnia hæc nihil va-luerunt, nec superbia aut gloria vana se-culi fuerunt tanquam vt sectatorem suum morti eriperent: aut à vermibus corpo-rum custodibus fidelissimis carnem, aut denique ab inferno animam vindicarent Ita propter clamabat Propheta Baruch, **Baruch** dicens, Vultus in sanguine, & in cineribus, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram, qui ludunt in auiibus cæ-li, qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, &c. Exter-minati sunt & ad inferos descenderunt, & amiserunt coronam suam. **Iob. 21.** Moritur, inquit, diues & scilicet. Non enim possunt locupletes se suis nummis certam deferre pecuniam. Ideo in li-mo habent. Ne tunc cum diu-ctus fuerit homo, & cum multiplicata fue-rit gloria, &c. Et iterum. Relinquet a-lienis diuitias suas, & sepulchra eorum domus eorum in æternum. O stulta diui-tum scriptura, pessimumque testamen-tum, Relinquitur anima in sepulchro, & re-pas vermibus, & diuitias mundo. Vnde **Iob. 21.** Relinquet alicuius domum aut sanctus Iob ego **Ibid.** ille quondam opulentus repente contri-tus, & in cinerem redactus, & quæque gaudij cuius extrema luctus occu-pat, & omnia importuna mors sub sua ru-ga mittit. Vidi inquit David impium exaltatum supra cedros Libani, & ecce iam non erat. In labore hominum non sunt, ideo tenuit eos superbia, &c. Mors dura omnia æquat, omnia ex imis euet-ur fundamentis. Quæquā Lazarus, & diues hic dū viueret essent

Psalm. 72.
Psalm. 36.

essent dissimiles, quia alter opulentus, alter vero mendicus erat: attamen in morte similes fuerunt, quoniam neuter illorum, illius aciem potuit effugere. At in premio etiam diuersi exitere. Aqua sapientiae, si venam salis aut sulphuris offendit salis, sulphurea è fluit, & calida si terram bonam dulcis manat. Omnes morimur & quasi aqua dilabimur. Mors autem saporem vitae contrahit, vnde quoties vita bona est, mors etiam suavis est: vitam verò malam, mors acerbam & amaram consequetur. Qualis ergo fuit vita horum duorum talis exitus vtriusque exitus. Vbi nunc diuitis diuitiae, vbi splendor, vbi mundi gloria? Seipsos infelices homines seducunt: non enim diuitiae liberant homines a morte, nec pecuniis potuit iste redimere mortem. Quare Paulus non ab re scribit discipulo suo Timotheo. Praeceptum diuitibus huius seculi, ne sublimi sapiant, nec sperent in incerto diuitiarum, sed in Deo vero. Mundus enim transit, & concupiscentia eius. Hoc tecum reputa

1. Re 14

1. Tim. 6

Jo 12.

Heb. 9.

vana esse omnia & transitoria. Non enim multum erat, diuitem mori, quia statum est omnibus hominibus semel mori. Verum id quod sequitur est perpendendum. [Et sepultus est in internum.] Visum est unicuique: ut in sua parochia post obitum sepeliretur. Ius suum diabolus astricte sibi defendit: nec patitur eum qui suae debetur parochiae alio loco sepeliri. Vide si in vita parochianus eius sis, si aqua concupiscentiae ab eo baptizatus sis. Parochiani enim eius sunt qui suorum operum & iniuria & consummationem quasi primitias soluant & decimas: qui lacrimis, cantilenis, dictationibus, impudicitis, carminibus vanis, aut verò detractionibus, vel dicendis vel audiendis intendentes parochio suo diabolo student adesse. Ij in sua infernali parochia sepeliuntur.

¶ Obserua autem quòd cum de morte pauperis loquebatur, non dixit vbi esset sepultus, nec nomine sepulturae vius est, aut de sepultura egit: sed loquens de diuite dixit, quòd esset sepultus. Omnis superbi diuitis cura magnificè construendo corpori sepulchro cernitur, nec moriens recordatur animae suae, sed omnes cogitationes, & conatus in rebus terrenis collocans insignia gentis suae summa conatibus suis ad aeternam vitam superimponi iubet, ceterorumque vel in pace vel in bello facinorum similitudinem, ne apud homines illius nomen intereat.

¶ Rursus obseruandum hic est maximè quod cum ad ues hic damnatus esset, non enim legitur illud aut feneratorum aut furem fuisse, sed quòd de bonis suis (quae forte iuste quæsierat) pauperi non imperit. Expende qua poena multandi erunt raptores, usurarii, fures, qui aliena retinentes pauperes spoliunt, cum aeterna damnatio seipsum accuset, qui non auitulit aliena, sed quia de propriis & superfluis statui, pauperibus non erogauit. Timeant usurarii, timeant illi, qui aliena retinent: cum hic tam diu torqueatur supplicio quòd propria non sit elargitus. Sed hystoriam prosequamur.

[Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe & Lazarum in sinu eius.]

Ex naturalibus non patet quomodo iste cognovit Abraham: quoniam si anima diuitis vidit alias animas, quomodo cognouit illam fuisse animam Abraham, & illam Lazarum? Itaque eleuatio oculorum ordinatio est intellectus ad Abraham & Lazarum: & hoc intelligi potest diuinitus tactum, & per hunc modum cognouit Lazarum & Abraham. Ordinatio liquidè diuina effectrix fuit istius discretionis. Ad maiorem autem sui poenam vidit Lazarum in sinu Abraham: hoc est, in certa & queta aeternae beatitudinis spe quiescere. Iustum enim erat oculos illos in misericordes puniri, in hoc quòd hic noluerunt misereri. Sed frustra in supplicio oculos aperit, quos olim inopi & mendico crudenter clausit. Hinc recte vir iustus nos intruens ait. Non auertas faciem tuam ab illo paupere: ita enim fiet, ut nec a te auertatur facies domini. Sicut talpa, quae caeca est in vita, sic iste non vidit se ipsum nec Deum, sed terrenas cupiditates, veluti talpa sub terra degens, quae dicitur in morte aperire oculos suos. Sic isti in morte aperunt oculos, & videt

Ecce 4

Sapientia ; **Psa. 118** **vident vanitatem, quam antea diligebant.**
diuinitatem ; **Quid profuit nobis** **diuinitatem** **lactantia** ; **quid cōtulit nobis ?**
Transierunt omnia illa **tanquam umbra**
& tanquam nuntius praecurrrens, & tan-
quam nauis quae pertransit, &c Optime
dixit, sed hoc vult

¶ Expende autem quod à longè vidit
Abraham. Vides quod à longè contem-
platoribus salus. Tam longè enim erat di-
uities iste à paupere: quantum gratia Dei à
peccato. & à vitio virtus, & ab inferno bea-
tudo, tam distantes post obitum fuerūt
ambo, quantum distabant eorum corda
in vita. Aduerte etiam ad quadruplitem
commutationem, quæ fuit inter diuitem
hunc & mendicum Lazarum. Primò di-
ues, qui in cathedra sedebat, & in
cathedra sedebat, abiectus in ima iacet,
& pauper qui ad ianuam diuitis omni so-
lacio destitutus fuit in sinu Abraham re-
cipitur & honoratur. Sic per Salomonem
dicitur. Iacebunt mali ante bonos & im-
pii ante portas iustorum. Secundò diues
in deliciis, & pauper in laboribus vixerat
& doloribus. Tercio diues in fine vite

Efai. 6; & moribundus, nunc vice versa diues cruciatur, & Lazarus exultat. Vnde per Esaiam Dominus dicit. Ecce serui mei comedent & vos esurietis: ecce serui mei bibent & vos sitietis. Ecce serui mei latrabuntur, & vos confundemini: ecce serui mei laudabuntur pra exultatione cordis, & vos pra dolore cordis clamabitis, & pra cordis contritione ululabitis. Tertio Lazarus in hac vita à diuite mendicabat, sed postea diues mendicabit à Lazaro: & sicut diues non exaudivit Lazarum in hac vita, ita postea non est exau-

Trou. 21 datus, iuxta illud, Qui obturat aurem
suam ad clamorem pauperis : ipse clama-
bit & non exaudietur. Quia cum pa-
peri dum viveret grauiorem faciebat pe-
na iacere ante ianuam diuitis, & alia bo-
na prospicere, sic diuiti mortuo augebat
poenam in gehennam prospectus dele-
Gene ; 30. Non Lazari sepulchrum conuer-
tendum Adam è regione paradisi collo-
cauit, vt videns illum sentiret à quantis
bonis excidisset, sic ante oculos diuitis
Sapiē ; 3 posuit Lazari tuel. citatem, vt magis tor-
queretur. Stabant iusti in magna confiā-
tia aduersus eos, quos de gaudio erant, &

sunt tamen non esse: inquantum ad non esse sequitur carentia pœnæ quam per se appetunt. Et super omnes eorum dolores accedit illa in sempiternos dies detentio in illo cæco carcere, à quo nulla vis, nullaque potentia poterit vnquam eripere. Cuius perpetuæ mansionis memoriam habebunt damnati sine fine, nam recordatio perpetuo manendi in inferno, damnatus est maxima pœna, & supplicium: Quæ certissima remediū desperationis, quam impij planè cognoscunt à tantis malis nūquam emerfuros, illis omnium summum suppliciorum est. Quare nihil tam difficile nobis à Deo imperatum uideri deberet, quod non libentissimo animo suscipere, ne dum facilia, & suauia eius præcepta, quibus summum bonum assequimur, ne in eam miseriam & ingloriam vnquam deueniremus. Heu miserinos peccatores, quare non ante oculos consideratis, quæ pœna sit illis, & dolores sempiternos, quos breuissima uoluptatis delectatione emitit? Si ferre non potes paulisper digitum in igne, quo animo ferēs igne illo saeuissimo æterno torqueri? Vnde enim ait Dominus (Isa. 33.) habitare cum ardoribus sempiternis. [Deinde ipse clamās dixit, Pater Abraham miserere mei.] Ex magna pœna, magnam uocem emittebat. Patrem autem illum uocat, quem in operibus noluit imitari, præcipue in hospitalitate. Abraham non solum reliquias mensæ suæ pauperibus dabat, sed & utulos signatos occidebat, simulque cum uxore & reliqua familia pauperibus ministrabat: nec eo contentus, sæ penumero in uias eiciens prætergrediens sistebat, in suamque domum pertrahebat. Hic ergo diues quid simile cum Abraham? Abrahæ autem mensa non solum pauperes, diues uerò hic nec de micis è mensa sua cadentibus sustinebat inopum miseriarum subueniri. Abrahamus pauperibus prætereuntibus etiam inuitis hospitium bene igne præbebat: diues Laxaium, quem domi habebat tamque cruciatum eiciebat, & audet nunc illum patrem uocare: cui tam bene præbebat hospitium mensæ suæ. Bene autem dixit Christus, alius humilibus hominibus, à filio Abrahæ citius, opera Abrahæ laque.

¶ Discamus & nos qui Christiani sumus, & de nomine Christi gloriamur, ut uerè Christiani uita & moribus uideamur: perfectio enim Christiana nō uerbis sed operibus constat. Nihil iste uerbis suis egit, quominus uerba sua in se tradidit. Patrem enim imitatus non fuerat, quare si eam non imitatus fuisset, ut enim uocaret, sic nobis nihil proderit Christum patrem aut dominum clamare, nisi eo modo uixerimus ut dignè cum sic appellare possimus. Vnde ait Christus, si uocatis dominum, &c. Et ego dicam, nescio uos. Sicut uero nescitis illa scire, qui uerbis rem agere tentarunt, cum uiderent Deum sibi defuisse dicentes, Domine domine aperi nobis. Quare illis pro meritis responsum est. Nescio uos.

¶ Præterea dixit, miserere mei, seroque miseretur tam petentem uenit, qui misericors in proximum nunquam existit. Iudicium enim fiet sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam.

¶ Hunc dico discamus. Primum horum est, ut faciamus cum proximo nostro misericordiam, si uolumus à Deo continere misericordiam. Ille cui Rex condonauit decem mille talenta quæ postea proximo suo exiguum condonare noluit, acriter punitus fuit. Itaque secundo sicut primo misericordiam consequi non potuit: immanitate enim sua indignus effectus est, cui bis condonaretur aut ignosceret. Vnde in Ecclesiastico habetur. Relinque proximo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Eadem mensura mensuraberis, qua mensus fueris. Da igitur operam, ut semper erga pauperes pius, & misericors appareas, ut etiam misericordiam inuenias. Secundo discamus: ueniam peccatorum nostrorum in hoc seculo petere, nec in aliud expectemus. Iste diues nunquam eius fuit prudentia ut hic à Domino misericordiam peteret, ut dicit David, domine miserere mei: nunc uerò in inferno ubi nulla est redemptio nequequam imploret. Antea quidem ueniam petere debuisset & non morte obita, quando nullus penitentiarum locus est. Eum tamen iam non potuerat quædam penitentia saluare.

Mat. 7.

Mat. 23

Iacob. 3.

Matt. 7.

Mat. 18

Ecd. 28.

Psal. 50.

se cry.

Ecd. 43.

Gen 18

Ioan. 8.

fuero in commo laret, iusto Dei iudicio ab Afflicto iustus est tenere Mardochæi equum, pedēque ante illum incedere, regibus vestibus indutum, diademateq; ornatum, clamabātque miser Aman, dicens, Sic honorabitur quemcunque rex voluerit honorare. Hoc autem quod filius Iacob, Saul, Semei, Aman, & multis aliis contigit diuiti hunc plurimisque aliis quotidie accidit. Quare etiam si hodie cōstitutus sis in aliquo dignitatis gradu amplissimo, ne ideo superbas effice animi potest, ut ille quem modo contempnis, propediem altiores te consequatur vitæ conditionem, qua tibi parari possit retere.

¶ Sed aliqua in hoc textu obseruatione digna sunt. Primum horum est quod lingua, manus, & digiti, & horum similia in animabus metaphorice dicuntur. Si cut enim in Deo manus ipsius operaria virtus dicitur, sic & ea quæ hic de membris animarum dicuntur, non corporaliter sed mentaliter seu spiritualiter exponenda sunt. Animæ enim huiusmodi membra non habent, quia spiritus sunt. Nihil enim spiritus tamen in membris deo participat, quod exiret à corporibus tales, & peccatis suis affectus sentiunt, ac si etiam corpore peccarent in membris. ¶ Secundò obseruandum est hunc diuitem magis de linguæ quàm alto mēbris dolore conqueri: nam etsi nihil in toto corpore habebat immune sumorum cruciatuum, tamen quia quo quis peccat, punitur, lingua eius præcipue torquebatur. Dixerat Euangelista quod epulabatur iste quotidie splendide, quare cum qui eo modo gulæ indulgent, soleat post minimum cibi & potus haustum de fama & honore aliorum detrahere, versimile est hunc diuitem maledicē extulisse, & ea de causâ lingua peccasse, eadē, & fuisse multatū. Nō aliter Balthasar Babylonie Rex finito opulentissimo conuiuitio, in quo factus superque deuorauerat, corripit in Dei contumeliā Deos suos aureos argenteos, & æreosque iactare, & de populo Israel ait scriptura. Sed et manducare & bibere & surrexerunt ludere. Quod est idolo. Vnde postquam ante cruciati sunt, maledicta linguarum suarum verba. Sic. in Luc. Tom. 2.

ba distrinxerunt dicentes, Isti sunt diuites Israel: qui te eduxerunt de terra Aegypti. Commune ergo est inter epulandum, de aliorum vita & moribus agere, quod cū optimè nosset beatus Augustinus, ut foedissimum abusum compelleret: hos duos versus in mensa sua subscriptos habebat. Quisquis amat dictis absentium carpi vitam. Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Sic diues iste cum esset ventri obedientissimus, nimirum post conuiuium alienam notare famam solitus, nunc merito in ipsa lingua peccatrice in primis cruciatur, nam peccantes eodem modo plectuntur, quo peccat Pharaon Aegypti Rex aqua huiusmodi in uentris suffocare tentans: optimo iure eodem mortis genere quod in alios conatus fuerat, interit, ibique in omnis potestatis memoriam submersus insigne contumaciæ suæ documentum reliquit. Sic & improbus Nicanor, qui Decum blasphemauerat, malignaque lingua perstringere ausus fuerat, iactans se Dei templum in idolum suorum cultum redacturum, tandem pulvis & interfectus, poenas tantæ reuerentis per soluit, Iudas enim eius templum eadem aqua in uentris suffocare tentans, scissam dari iussit. Eo igitur modo fontes, qui lingua loquacitate & vitio delinquerunt, lingua puniuntur, quoniam Dei permisso nec in morte sermonis habebunt facultatem, quo vel peccata sua taceri, vel veniam illorum implorare, aut saltem sacramenta petere possint, & postea in inferno, huius diuitis exemplo facillimè cruciabuntur. Iste cruciatus exprimitur à Ioāne in suo diuinarum reuelationu libro dicente, Maledicti sunt qui blasphemauerunt Deum coeli propter dolores & vulneribus suis. Non enim dicit manducarunt manus suas: sed linguas suas: quia per linguam peccauerant.

¶ Discamus ex hoc loco nostre linguae frenū imponere: quæ ut ait Iulius ait, Quæcunque scripta sunt, ad nostram salutem scripta sunt. Atque ideo hæc spiritu sanctus per Lucam scripsit: ut nos ex huius diuina poena discamus linguam tractare, non dilacerantes fratrum peccatorum vitas. Beatus enim ait Eccl. 14. non est lapsus verbo ex ore suo. Contra

11 h. v. 10

Exo. 32

Exo. 14
2. Mac.
14. & 15

Apo 10

Ro. 15.

Eccl. 14.

do incendium patitur: per peccatum autem est in spiritum sanctum. In modo praedicto patiendo subdatur. Exponit etiam quod damnati non poenitent de peccatis in quantum sunt Dei offensiva, turpia, & iniusta, sed ut sunt eis causa tanti supplicii: unde non ait, miserere mei quia peccaui, vel quia Deum offendi, sed quia crucior in hac flamma, &c. Sed ad contextum. Et dixit illi Abraham, Fili seculi, quod est boni viri & Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. In memoriam addit, ut ei bona praeterita, ut illum magis torqueret: nam infelicitissimum infortunii genus est, fuisse felicem. Unde quidam dixit: Dura satis miseris memoratio prisca bonorum. Praeterea in uita inquit tua, ac si diceret. Tibi uixisti, non Deo, in tuis propriis cupiditatibus te occupasti, non in Dei obsequio, tui corporis curam habuisti, & non proximi.

¶ Expende autem quod solet Deus in hac presenti uita multa temporalia bonae praetoribus largiri, ut aliqua bona quae in illis sunt remuneret, e contra uero solet iustis mala inferre, ut aliqua mala quae fecerunt purget & castiget. Sed peccatoribus uita functis omnem poenam infligit, iustus uero suorum laborum praemium laudem & liberos in diuitiis augenti.
 Ano 11. **3. de cl.** **Dei. ca.** **12.**
 rum uirtutes morales, contulit Deus maxima imperta & mundi principatus: & aduersus Romanis nominis hostes ingenies strages, opulentaque regna. Scripserat enim, qui mandatum domini impleuit aduersus Tyrum & exercitum suum, nec aliquam inde accepisset mercedem: ideo dominus promittit hostium suorum integram victoriam Nabuchodonosori Regi Babylonis, & spolia ampla referre de Edom, Moab, & Amon. Haec est ratio quare boni nec murmurare, admiratiue debent, cum uiderint malis omnia exsententia succedere sibi quae nihil ex uero euenire. Quis arcana Dei intellexit aliquam-

do. Quis consiliarius eius fuit? Receperunt, & pater & mater & omnes qui cum eo erant similiter retribuitis in hoc mundo, & postea aeterna careas retributione. Sana est ista Abraham terretur ut magis pauore quam expositione infigeat. Nam si bona agimus timendum nobis est, ne nobis prosperet & felicitaret oibus succederetur, in his remuneremur. Abundantia rerum & felicitas uitae transiens remunerauit in diuitie aliquod bonum quod fecit. & Lazarum igitur inopie purgauit defectus. Sed nunc diuites pro superbis edibus, habet Tartarum in deliciis, cruciatum aeternum: pro iocis & cantionibus, perennem euilatum: & Lazarus pro tribulationibus patienter tolerantis, refocillatur. Ideo Esaias ait: Haec dicit dominus Ecce serui mei comedent, & vos esurietis: ecco serui mei laetabuntur, & vos confundemini: ecco serui mei laudabuntur praexultatione cordis, & vos clamabitis praedolore cordis, & praecontentione spiritus ululabitis. Si ergo aegrotamus, si pauperes sumus, gaudeamus: accipimus mala in uita nostra, ut postea bona consequamur aeterna. Eligamus potius nunc cum Moise & populo Dei affligi, magis quam temporalis peccati habere iucunditatem. Non enim sunt condignae passionis huius laboris ad futuram gloriam quae reuelabit in nobis. Qui in hoc seculo laetant in altero tristabunt. Cum Iacob uellet benedicere filius Ioseph, posuit Ioseph Ephaïm, ut maiorem natum a dextra: Manasse autem natum minorem a sinistra autem Iacob manibus transpositis, dextram quidem super Manasse, sinistram autem super Ephraim firmavit. In hoc seculo diuites a dextra honoris & gloria sedent, pauperes uero a sinistra ignominiae & infamiae: at in futuro saeculo fiet. Tunc, namquam mundus potentiores maiores afficere honoribus, & laudibus solent, Deus hac honorandi consuetudine uersa atque immutata disponet potentes de sede & exaltauit humiles. Cuius rei facile occurrit in hoc diuitie exemplum, qui tot tantisque uiuens honoribus fuerat perfunditus ut nihil ad ueram gloriam status & dignitatis sibi desuisse posset arbitrari, nisi uita functus, contrariam esset exorsus uiuendi, uel potius moriendi normam & rationem: Lazaroque a dex-

era sedente, se à sinistra abiectum videt.
Qui Abraham Fili recordare quod accepisti bona in vita tua, &c. Cum dominus eduxit filios Israel de Aegypto, occidit
Exo. 12. omnes primogenitos Aegypti, & tunc plorabant mulieres Aegypti filios suos, & mulieres Iudae cantabant dicentes.

Exo. 1. carus est, &c. Verum cum Herodes occidit pueros Bethleemites fuit vice versa: nam mulieres Iudae plorabant filios suos paruulos, & Aegyptiae multae tori exultauerunt, quando dominus ingressus est Aegyptum ita plorante Lazaro gaudebat dies, sed postea rebus conuersis diues gaudium suum in lachrymas conuertit veniens quando locum suum tenent, & integra sunt valetudine, summa tolerantia cura & solitudine excolere atque fouere: verum cum primum computrescere coeperunt, illico nulla pristinæ seruitutis habita ratione, illos extorquemus forasque proicimus. E contrario pedes sanos quidem & benevalentes, laboribus assiduoque incesu, nullo locorum habito discrimine exercemus, quin sæpè sepius in modis coacti aut pulueris obsequiis transire cunctemur eorum ad sordidissima ministeria officium requirentes. Attamen si casu aliquo aut deficiunt, aut debilitantur, quomodo munus suum possint obire: non minori diligentia, medicamus, fouemus, & recreamus, quam si ad delicias non ad laborem producti fuissent. Sic ergo diuites qui in mundo quassidam dentes optimi dignitatis locum tenent delicatissima peragunt officia, & summa dum viuunt & valent oblectantur ob omnibus superfluitate: at postquam computrescunt, id est, casu aliquo opes amittunt, ac omnibus despicuntur, quod si vita excludunt criminum suorum impetentes aeterna felicitate periclitantur. At non ita pauperes, qui in seculo pedes obuium sunt abiecti, & ad labores expositi: attamen si infirmantur à Deo cœlestibus recreantur solatiis, & si moriuntur beatorum gaudet consortio. Quod ne loquar abeamus inuenerit hic in hoc pauper Lazaro, carus opes diues implorabat. Disamus itaque ex hoc loco, & pauperes, inopes, infirmos & deuiles

contemnamus, cum dominus sæpè iustos hic præmiat, ut purget aliquam imperfectionem, vel ut mereantur paucitiam habentes, sicut sanctum Iob percussit: nec è contra diuites & principes iudicamus teglices, aut illos qui nunquam persequutionem aut aduersa patiuntur. Addit ultra sanctus Patristarcha. Et in his oibus inter nos & vos chaos inagum firmatum est, ut hi qui voluit hunc transire ad vos non possint, neque inde hinc transire. Expende primum *chaos* quoniam dicitur inuentionem reddidit diuiti, cur illum adiuuare non debeat, quoniam videlicet receperit bona in vita sua. Deinde quod etiam si velit iuuare illum prius nequeat, quia imminet sum chaos inter virumque. Præterea chaos nomine significatur impossibilitas citro vitro remigandi, inuicendique: Græcè *χάος* quam vocem si reddamus Latine, idem est quod hiatus, scissura, seu terræ vorago interiacens, qua fit ut illi succurrere non possint merita citro vitro que impentia.

Sic in Exodo habetur. Ego dominus & ponam diuisionem inter populum meum & populum tuum. Et Esaias. Introibunt in faciem formæ diuinis domini. Significatur itaque per hoc chaos, vel magnus hiatus seu vorago illa magna distantia, quæ instat inter reprobos & iustos & inæqualitas meritorum, quæ rigore diuinæ iustitiæ immutabiliter firmatum est: ut electi maneant in bono confirmati, & reprobi obstinati in malo. Sed dubium hic oriri videtur. Quo modo dicit hic Abraham, quod quantum hunc velint ad vos transire non possunt? De reprobis non dubium est quin damnati velint ad gloriam beatorum venire, sed quomodo beati possunt velle ire ad illos? Aduerte quod sicut reprobi velint ire ad beatos, ita beati transire mentem per misericordiam, eosque velle liberare, sed non possunt: quia beatorum animæ quantum in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, auctoris tamen sui tanta iustitiæ restituta constringuntur, ut nulla ad reprobos compassionem moueantur: quin potius letabatur iustus cum videret vindictam, Non enim beati aut iusti essent, si beatificantis iustitiæ non appropinquarent.

Exo. 14

Psal. 57

Exo. 14

approbarent iudicium: videlicet diuinæ iustitiæ, cui beati adhærent immobiliter & cui nullo modo consentiunt damnari. Vnde inter castra Israël & castra Aegyptiorum erat nubes tenebrosa illuminans noctem vt ad se inuicem toto noctis tempore recederent inuicem & se recipere non possent. Sic iudicium diuinæ iustitiæ quemadmodum nubes refrigerat iustos & fulminat peccatores, quæ dicitur tenebrosa & illuminans, damnatis quidem horrida tenebris, beatis vero est amabilis claritate, cuius interpositione sit, vt ad se mutuo Aegyptij damnati, & Israël electus non possint accedere. Sequitur, [Et ait, Rogo ergo te pater vt mitas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.] Ex hoc patet quod damnati videntur apud in scros notitia quam habuerunt hic in vita & Abrahâ dixit huic diuiti recordare. Recordare quod accepisti bona in vita tua. Ergo poterat diues recordari, nam a iâs nō diceret Abraham quod recordaretur. Hoc patet quia in anima separata manet species intelligibiles acceptæ in vita quia non corrumpuntur, sed per illas potest exire in actum intelligendi quandocunque voluerit, se conuertere ad illas, & sic manebit notitia acquisita in vita, & vsus eius. Nam habitual ter manent species, quæ cum semel fuerint actu intellectæ, quandocunque se conuertat intellectus ad illas nullam habebit difficultatem in intelligendo: sicut qui operatur per habitum. Ex hoc etiam patet, quod anima separata cognoscit singularia: nam alias non posset recordari eorum, quæ gessit aut passâ est dū esset in corpore: & diues iste cognouit Lazarum & recordabatur fratrum. Hæc autem cognitio & recordatio damnatorum est illis necessaria ad illorum pœnam: quia si non recordarentur de peccatis, quæ commiserunt, & ne scirent an aliqua peccata commisissent cessaret vermis conscientie, qui est quidam stimulus pungens insurgens ex recordatione peccati quæ pœna est grauissima, & ablata recordatione tolleretur ista pœna. Et si hæc recordatio tolleretur ab eis tolleretur ista pœna, ergo ad dei prouidentiam pertinet seruare in dānatis istā recordationem: quæ non potest esse nisi maneat in illis recordatio particularium atque ideo manet in eis, tam cognitio particularium quam recordatio eorum, ¶ Expende autem quod noluit fratrum conuersionem ex dilectione Dei, nec ex dilectione proximi. Quod non ex dilectione Dei, satis patet, quia non dixit, vt uitteret Lazarum ad fratres meos: nemo exemplo & more viuientes offendat Deum, sed tantum ne veniant in locum illorum tormentorum, atque ideo non faciebat hæc ne Deus offenderetur, nec in eius laudem & gloriam. Nec ex proximi dilectione hoc dicebat: quia in inferno non est charitas ad proximum. Corruperat iste diues fratres suos malo exemplo, & timebat ne supplicium (quod sibi minus exoptabat, Lazarum rogans vt in intringeret digitum in aqua & linguam eius in frigidaret) magis augeretur aduentu fratrum suorum in infernum, & sic ex timore, & non ex amore erat sollicitus. Nam quemadmodum in celo ex omni theologorum sententia doctores sancti qui in seculo exemplo & doctrina homines ad Deum conuerterunt, prætor commune præmium beatorum, alio acculantur accidentali, quod aureola corona dicitur: ita è conuersio in inferno damnati qui alios dum viuere suasu vel facto ad peccatum pepulerunt, speciali ultra generales pœnas tormento ex cruciabantur, vnde tantum doloris damnatis acculatur aduentu illorum quibus occasio fuerunt peccandi, quantum voluptatis electis accrescit sequacium suorum salutis. Ideo dixit beatus Augustinus quod pœna Arrii in dies augebatur: quia suo pessimo dogmate plures corruperat, & quicūque hæreticus in infernum intras, est illi singulare tormentum. Nam licet pœna essentialis iuxta vniuersusque de merita detur vnicuique dānato statim post mortē, & hæc nō augeatur, sicut nec præmium gloria beatorum essentialis: tñ accidentalis gloria aut pœna augetur & accrescit in vtrisque. ¶ Igitur diues hic quod sibi augeretur pœna in aduentu fratrum timens, volebat ne in infernum irent nō saluti fratrum consulens, sed suum prouidentiam

pertinet seruare in dānatis istā recordationem: quæ non potest esse nisi maneat in illis recordatio particularium atque ideo manet in eis, tam cognitio particularium quam recordatio eorum, ¶ Expende autem quod noluit fratrum conuersionem ex dilectione Dei, nec ex dilectione proximi. Quod non ex dilectione Dei, satis patet, quia non dixit, vt uitteret Lazarum ad fratres meos: nemo exemplo & more viuientes offendat Deum, sed tantum ne veniant in locum illorum tormentorum, atque ideo non faciebat hæc ne Deus offenderetur, nec in eius laudem & gloriam. Nec ex proximi dilectione hoc dicebat: quia in inferno non est charitas ad proximum. Corruperat iste diues fratres suos malo exemplo, & timebat ne supplicium (quod sibi minus exoptabat, Lazarum rogans vt in intringeret digitum in aqua & linguam eius in frigidaret) magis augeretur aduentu fratrum suorum in infernum, & sic ex timore, & non ex amore erat sollicitus. Nam quemadmodum in celo ex omni theologorum sententia doctores sancti qui in seculo exemplo & doctrina homines ad Deum conuerterunt, prætor commune præmium beatorum, alio acculantur accidentali, quod aureola corona dicitur: ita è conuersio in inferno damnati qui alios dum viuere suasu vel facto ad peccatum pepulerunt, speciali ultra generales pœnas tormento ex cruciabantur, vnde tantum doloris damnatis acculatur aduentu illorum quibus occasio fuerunt peccandi, quantum voluptatis electis accrescit sequacium suorum salutis. Ideo dixit beatus Augustinus quod pœna Arrii in dies augebatur: quia suo pessimo dogmate plures corruperat, & quicūque hæreticus in infernum intras, est illi singulare tormentum. Nam licet pœna essentialis iuxta vniuersusque de merita detur vnicuique dānato statim post mortē, & hæc nō augeatur, sicut nec præmium gloria beatorum essentialis: tñ accidentalis gloria aut pœna augetur & accrescit in vtrisque. ¶ Igitur diues hic quod sibi augeretur pœna in aduentu fratrum timens, volebat ne in infernum irent nō saluti fratrum consulens, sed suum prouidentiam

Th. li 1

Stet in Luc. Tom. 2.

H li 3 primum

prium incommodum cuitare uolens, & da-
 querunt quæ sua sunt, & non quæ Iesu
 Christi, & salutem proximorum negli-
 unt, nec Dei honorem zelant: sic in in-
 feris, non damna tantum, hoc modo affecti
 sunt, cum in mundo multi uiuentes inue-
 niantur, qui sui ipsorum duntaxat curam
 gerant aliorum salutem pro nihilo ducētes?
 Quid ardet in inferno ait Bernardus) nisi
 propria uoluntas? Quid etiam destruxit
 mundum nisi propria uoluntas? perit con-
 tra propriam uoluntatem eua delect in-
 fernus ignis præcipue quia nihil est quod
 maiora reipublicæ interat de trunata om-
 nibus sua præter modum pro uerantibus.
 Scilicet amicus Abraham responsam. [Et
 ait illi Abraham, Habent Moſem & pro-
 phetas uocant uos] Non ſunt tibi magis
 cari fratres tui quam Deo qui eos crea-
 uit, & ſtatuit eis doctores qui eos com-
 monerent, & ſollicitarent. Vocat autem
 Moſem & prophetas Moſaicam legē ſcri-
 pturam Propheticam, per legem inſtrui
 operant de operibus, & per Prophetas de
 fide. Prophetæ dixerunt quid credendum
 & lex quid faciendum. Sufficiens igitur
 prouidit Deus de his quæ ad ſalutem per-
 uenit. Malis nullum reſponſum quantu-
 mis bonum ſaiſiſſat, nihil denique pla-
 cito non contentus, iterum replicat.
 Quare ait Euangelista.

Mat. 28. At ille dixit. Non pater Abraham, ſed
 ſi quis ex mortuis ſerit ad eos, penitentiã
 ſiſſato non crediderūt, uno ut Ioan. 8.
 ait uoluerūt illū interficere: neq; Chriſto
 ſiſſato crediderunt, ſi d pecunias de-
 dunt militibus, ut tacerent reſurrexerunt
 Chriſti. Sic & illi merito reſcindi ſunt,
 qui Chriſto non credunt, nec aſſentiri con-
 eordi Euangelistarum, & ſacerdotum Le-
 deſig Qui iſtis non credunt nec mortuis
 cre ſent, quia uiſi reſurgant. Damnantur
 licet aut iſtus miracula requirunt à mor-
 tuis, a ſueris illud quod in Deuteronomio
 haſetur. Non inuocatur qui ſuſcitauit filiū
 ſuum, &c. & querat à mortuis ueritatem.
 Damnantur etiam qui poſcunt, uolunt
 quæſcere diuinam uoluntatem, quan-

do ad ſunt doctores eccleſiæ pontificum
 de creta, & ſanctiões legitimæ: ad qua-
 rum amuſum noſtros mores, fidem, vi-
 tamque corrigere & emendare debemus
 Neque enim ſemper edenda ſunt miracu-
 la neque ad cuiuſlibet importunas pre-
 ces, ſed cum id communis expoſtulat rei
 publicæ neceſſitas, & fidelium conſolatio
 ac uilitas. Quando enim humana nos
 præſidia deſtituunt, ad miracula eſt con-
 tugiendum. ¶ Obſerua autem quam
 importunus ſit hic diues, qui tot uerbis
 inaniter & fruſtra ſanctum patrem Abra-
 ham deſatigare non ſit ueritus. Deinde
 uide hominis iniquitatem, quoniam qui
 antea cum fratribus ſuis reſuſcitauerat mē-
 dico Lazaro micæ aliquas ex menſa lau-
 ra præbere nunc illum requiem ſuam cu-
 pit amittere, ſinumque Abraham deſerere
 & ruruſ ad iſtos in mundum uenire. Ma-
 li nihil niſi de propriis commodis agunt
 & ideo proximorum uicturas parui fa-
 ciunt. ¶ Expende etiam hic non pla-
 cuiſſe diuini Abrahami dictum, dum de
 fratribus illius dixit ut audirent euange-
 lium: qui diuites & potentes ſeculi, raro
 prædicatorum ſolent frequentare con-
 ciones: niſi forte ut boni uideantur. Cu-
 bant non tantum noſtem ſed etiam ad
 medium uſque diem: & ita nec ſacris con-
 cionibus interſunt, neque ſacrarum li-
 terarum lectioni ſuſcend, in tanta mo-
 temporis penuriam ob negotiorum ma-
 nam, & profanarum, laſciuiarumque
 car, nulla temporis anguſtia aſſentiri
 non audiuſ ſcripturas ſed mortuos, ſi
 non timor
 Re 18
 fratres ſuos mortuos magis quàm uiuis
 credituros. Sic etiam & Saul optauit au-
 dire Samuelē mortuum, quem uiuentem
 diuinitus præſentat. Quia propter Abra-
 ham

et nihil non sanctum, non purum, non diuinum, non ipsi humanæ rōni consentaneum est, si mallēt nobiscū infideles rōne & cōtumacia pugnare. Sed de his quia superius diximus in capite vndecimo sinē iaciam Nec. n. qui Romanæ ecclesiæ & eu-

uaculis crederet. Vnde infideles si aut mortuum suscitari, aut aliud mirabile fieri videant, quæ illorum est nō intellectus, sed morum peruersitas, non verebunt id dæmonis potestate fuisse factum dicere præ signatorem aut necromanticum uocantes operantes, persistentes in malitiā & incredulitate sua. & Igitur ex hac historia (quæ quidem historia est, nam hic nominatur Lazarus quod Christus in parabola

diuitem expendemus. præter illa quæ in introitu huius historię in summa annotauimus. Itaque hæc euangelica historia depingit nobis mirabilem mundi cursum, variamque filiorum hominum fortunā: quorum alii sunt diuites, alii mendicæ, alii viuunt in omni rerum copia, alii calefcunt inopia: alius ridet, alius flet. alius gaudet, & alius lugeat. Hæc est mundi sortis, & quasi alter Protheus in diuersas mutatus figuras. Sed neque illi sunt dicendi foelices, neque isti miseri. quo adusque veniat dies illa ubi illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifestabitur obscura cordium. Vocet vana mūdi contemnere, eiusque inanem gloriam pro nihilo ducere. Si enim ostenderentur tibi duo viri, vnus potens, purpuratus, & ma-

1. Co. 14

gister, viceribus plenus, & daretur tibi optio quem istorum velles esse? Credo quod velles esse diues, nam omnes cupiunt diuites esse, & propter diuitias, mare, terrasque inuisant. Sed quā de hac sit hominum iudicium hæc historia ostendit apertè. Vidisti diuitem purpuratum sepultum in inferno, & quod cruciatur in flamma, & pauperem mendicum in sinu Abrahæ quiescentem. Quem ergo eliges ex his duobus diuitem cum suis opibus, in inferno flammis & tormentis æternaliter cruciandum: an pauperem plenum viceribus, æternaliter gaudentem? Certè si mente sanus es potius eligeres paupe-

rem mendicum & vicerosum esse. Quis enim dubitat Hieronymum maluisse fratrem suum Pauli primi eremitę velles ex fratribus palmæ contextam cum eius præmio: quā bombicina, pretiosaque re-

Mirum est quantum hæc historia mortales doceat, & excitet huius diuitis docu-

mento, quem nihil opes morientem nihil voluptates dolente iuare potuerunt.

Vnde Psalmographus ait. Ne timuerit Psal. 49

cum diues tactus fuerit homo, & cū multiplicata fuerit gloria domus eius, quoniam cum interierit non sumet secum omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Mos est in magnis festiuitatibus, monilibus & mūdo undique conquisito simulacrum aliquod in sancti memoriam ita componere, vt non modo viuus sed & gloriosus videatur: at confecto ludæ & festiuitatis die transacto, detractis ornamentis, eo humilitatis redigitur simulacrum, ut nec humanam referat similitudinem, & ita abiectum in tenebris lateret. Non aliter diuitibus euenit: Quidam viuunt commodato, ornantur, poliantur, coluntur honoribus, opibus, & bonis alienis, quæ etiam ante ipsum uitæ finem sepenumero dominos deserunt, quod si diuinitus sint, in morte deficiunt. At domini in tenebras reiciuntur inferni, ubi pro temporalibus voluptatibus æternis supplicis puniuntur, quia temporalia æternis prætulerunt. Tunc sicut vetus & blaterotum simulacrum a templi custodibus, tanquā inutile, omnibus spoliis ornamentis solet comburi. Ita diuites in infernum vitæ & voluptatibus suis priuati comburentur, qui diuini vixerunt tanto cultu fuerunt oīum cōsensu. Ergo nemo pauper semper pauper, nec diues. Respice Lazarum æterna gaudentem felicitate, diuitem æterna omnium bonorum inopia preclum. In hoc recidunt honores opes,

clarum seculi. Docet etiam hæc historia sanctos inuocandos, sed in hac uitā: nam si eos hic inuocauerimus iuuare poterūt nos, quemadmodum patet in Mose cum dixit Deo. Recordare Abraham, Isaac, & Israel seruum tuorum. Sic orabat Azarias in fornace ignis. Ne quæsumus tra-

Hier. in fine vitę Pauli.

Exo. 32

Dan. 3.

das nos in perpetuum p.p. Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuum. Sic visi sunt Iudæ Machabæo, Hierenuas & Onias orâtes pro populo Dei. Poterunt itaque nos iuuare sancti, si eos in hac vita inuocamus: nō tñ si eos inuocauerimus post mortem nostrā. Tūc enim claudēt aures & non audiēt nos, sicut nec Abraham exaudiuit diuitē, quia se recepit illum in aduocatum. ¶ Docet de nique quod pius & catholicus homo siue puper siue diues debet summū studium adhibere vt bonis operib. promereatur, & æternam dānationē euadat. datur n. æterna vita in mercedem operibus bonis in proximum ex charitate collati: reddiū verō æterna damnatio malis. Opera. n. n. die iudici requisiturus est Christus Iesus iudex, vt ipsemet ait in Mathæo. ¶ Docet etiam ne animo cadamus aut scandalo assumpto aduersus Deum aliquid cogitemus. Cuius Iohannis impior. ¶ Enos diuitiis & impunitos esse in hoc seculo, pios verō abiectos & pauperes vt videre fas est in hoc diuite & Lazaro. Solet Dominus pro sua pietate d. uturnam concedere impunitatem, non tamen ea relinquit impunita, sed differt æternis cruciatibus puniēda: solet enim ex impiorum malis multa bona depromere. Vt qui pulchrā aurificis officinam preciosis monilibus ornata in ingreditur, non debet agrē ferre carbonēs, & fornacem, quæ ibi videt, quoniam ad annulos & cætera auri monilia conficienda opus est igne, & carbonibus. Sic si in Dei ecclesia, vbi sunt viri sancti & d. cti uideris impios, carbonēs nefarios, & diuites tyrannos, ne scandalizeris, quia nō essent martyres nisi essent tyranni. Vnde D. Augustinus dicit, quod Deus non crearet homines neque Angelos quos sc. ebat malos futuros, nisi posset ex illis bonum aliquid elicere. Et ut idem Augustinus ait ad hoc uiuunt mali ut per ipsos boni exerceantur. Non ergo scandalizemur cum uiderimus bonos tribulationi expositos, & malos letos & felices, quia modo sic fieri expedit, sed iusta aliter fiet in alio seculo.

¶ Demum docet diuites pauperibus bona largiri, & timere æternum supplicium: secundum illud Iacobi, ne super-

biant in diuitiis suis. Agite nunc diuites, plorate, ululantes in miseriis uestris, quæ aduenient uobis. Vtinam sic in aliorum Iacob. 5 incommotis periculum facientes caueamus, vt risē & exacte huius diuitis inspectat, & perpenſa historia similem uiuendi institutum vitemus, Lazarumque in paupertate & patientia & morum integritate imitemur: vt confectio huius vitæ curriculo miserrimo celestes illas diuitias consequamur, & beatorum consortio diſcedamus in suprema illa & æterna felicitate: ad quam Dominus nos perducere dignetur. Amen.

CAPVT XVII.

VM in capite superiori Christus contra auaritiā dispūtarer, Pharisei (vt audisti, deridebant eum. quoniam molestillino patebantur animo, se tam publice uitiorum accusari, quæ abditissima esse putabant. Nec Pharisei solum contra Christum insurgebant: sed etiam cum minores matrum exempla sequantur, reliqui Iudæi doctrinam domini contemnebant, tantum potest superiorum & relatorum ad interiores bonum vel malum exemplum. Quare sicut laudandi sunt doctores, qui virtutem suadentes viam cælorum patefaciunt: sic & multo magis execrandi sunt perfidi prauitatis magistri, qui cum cæci sint inferiorum in poenas sempiternas duces exitiunt.

Quod malum o vtinam in nostri temporis prælatis non inueniretur, qui sicut in hac vita luxuriosa viuentes multos vitiorum suorum comites & stipatores habēt sic in altera nisi dominus sua pietate anteuertat, ipsē ad infernum conditioibus circumscripti descendēt, vt per eosdem supplicium intelligatur, per quos sunt inducta occasio peccandi.

¶ Igitur quia pharisei alij erant in scādalum, recte Lucas post denſionem phariseorum uelut in scādalum exna qua mulctandi sunt scandalizatores, quales isti Pharisei erant. Modeste tamen arguit Phariseos loquens de eis ad discipulos.

discipulos, quod etiam generaliter ad om-
nium sumpta occasione [Aut ergo ad
discipulos suos impossibile est vt non ve-
niant scandala.] Quasi ait I. et infirmi
scandalizentur, vos autem ne turbemini,
si de his res moueant scandala, quia nec
se est ita fieri. Necessè est inquam vt ve-
niant scandala, sicut ait Paulus de hæresi-

1. Co. 11 probati sunt manifesti fiant. Aduertendu
tamen quod hæc necessitas non est abso-
luta sed conditionata. Primo ex dei præ-
destinatione sicut dicimus, quod necessè
est hoc esse, si illud Deus præiudicet.

¶ Secundo ex inclinatione hominis: si-
cut dicimus quod necessè est peccare ve-
nialiter, quamuis sit possibile quod singu-
la peccata venialia vitemus. Nam secundū
statum vite presentis, cum iam tam cor-
rupta sit natura, & homines ad malū pro-
pensi, cum omnes querant quæ sua sunt,
& amor proprius tantum uigeat in eis: ne-
cessè est vt veniant scandala, sicut est neces-
se ex putrefactione aeris pestē generari.

¶ Tercio ex vilitate cōsequentiz, quā
Deus ex scan talis elicit & sic omnia dicū-

Manus. solutè & simpliciter, nam si sic fuisset nec-
esse non dixisset dominus, vñ illi per quē
scandalum venit. Necessè est lupum in cau-
lam descendere: sed si vigilauerit pastor,
non necessarium est perire oues. Igitur cū
ait necessè est, non destituit libertatem ar-
bitrii, nec necessitatē aliquarum rerū sup-
ponit, sed quod omnibus futurum est prædi-
cit. Neque enim quia prædixit propter hoc
futurū est: sed quia futurum erat p p hoc
prædixit et ita Christus noluit ponere ne-
cessitatē eueniendi ex parte causæ, quasi
nihil aliud vel cōtrarium agere posset, sed
voluit ponere certitudinē quod verè euen-
turū esset, quod scandala fierēt: ita quod im-
possibile sit vt nō veniant. Est autem hæc cer-
titudō vel necessitas eueniendi necessita-
te consequētiz, quia quilibet vult viuere
ad libitum suū, & inclinatio hominis ad
malum est, & licet raro possit emendare
coercendo desideria affectus nostri: tamē
tollī omnino ista desideria est impossibile

Hier. in ex conditione naturæ. Sic dicit Hierony-
Ma. cit. mus ait, quod vbi ponitur impossibile nō

impossibilitas prætenditur, sed raritas de-
monstratur, vt est illud. Sicut camellus nō
potest per foramen acus transire, &c. &
Paulus ad Hebræos Impossibile est eos q
semel illuminati sunt gustare donum coe-
lestē, &c. Sequitur. Vñ autem illi per quē
veniant. Vñ comminatio æterna est, quæ
pœna non datur nisi pro mortali peccato.
Quapropter scandalum ex suo genere pec-
catum mortale est. Ideo aduertendum
quod scandalum nihil aliud est, quā di-
scum vel læsum minus rectum præbens
occasionem ruinæ. Pro maiori autem
intelligentia horum, vt scias quando scan-
dalu mortale sit, vel veniale peccatum:
aduertendum quod scandalum duplex est:
actiuum scilicet, & passiuum. Actiuum est
facere aliquod malum intēdendo aliquē
incitare ad peccandum, vel facere saltem
malum publice aut manifestè ex quo pos-
sunt videntes ad peccandum induci, licet
agens non intenderit aliquem ad pecca-
tum inducere. Scandalum passiuum est
spiritualis ruina, scilicet cū quis cadit a
bono quod agebat, motus malo exemplo
alicuius. Scandalum passiuum semper est
peccatum in eo qui patitur: quia non scan-
dalizatur nisi quia tunc spiritualis ruina,
quæ est peccatum: & in via Dei gradie-
batur & ductus exemplo alterius recedit
ab illa & hoc mortale est. Ideo scandalum
passiuum mortale est, interdum tamen
veniale est, vt si quis tendebat ad perfe-
ctionem, & scandalizatus defecit ab illa,
vel committit aliquod leue malum, quod
veniale dicimus. Ideo semper est mortale

ueniente: quia est ruina spiritualis, quæ
peccatum est. Scandalum autem actiuum
semper est mortale vel veniale. Nam in
eo qui intendit alium inducere ad pecca-
tum semper est mortale, in eo vero qui
talia facit, ex quibus alij iussu scandaliza-
ri possunt, erit mortale vel veniale, si illa
quæ facit sunt vere mala aut habentia spe-
ciem mali. Si sunt vere mala, si illa agit
mortaliter scandalizando proxi-
mum quamuis non intenderit scandaliza-
re. Sed si facit quæ vere mala non sunt
sed habentia speciem mali, interdum mor-
taliter peccat, & interdum venialiter. Quia
quæ speciem mali habent, licet mala non

Eccl. 17. Ro. 14. I. Cor. 8. Mat. 5.

fiat, dimittenda sunt propter salutem proximi, quam tenemur procurare: cum unicuique mādauerit Deus de proximo suo, & contrarium facientes contra charitatē militamus. Sic Apostolus suadet talia dimitti scribens ad Romanos. Et etiam Corinthi ait. Si caro scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum. Et ita ait de manducantibus idolatri eandē est cibos consecratos idolis. Nam non est malum per se comedere ista cum idolum nihil sit, & cibi sic consecrati, nihil contrahant ex cōsecratione ipsa: & tamen gaudentes putabant per hoc honorem impendi idolis, obligamur illa vitare coram infirmis. Illa autem quę nec mala sunt, ne quę mali speciem habent dimittenda non sunt, propter scandalum inuidorum: sicut Pharisei scandalizabantur de bonis Christi operibus, de quorum scandalo non est curandum, ut Christus dixit discipulis. Sinite illos quia cæci sunt, & duces cæcorum: quia Christus non præstabat eis causam scandali. Ideo dubium est an ueritas sit relinquenda propter alicuius scandalum? In primis clarum est, quod hic non loquimur de scandalo actiuo, quia hoc nunquam agendum est, cum sit peccatum ipsius facientis: imò nunquam poterit sequi scandalum actiuum secundum ueritatem, cum scandalum actiuum sit factum nimis rectum, & sequi ueritatem semper est rectum. Intelligitur autem de scandalo passiuo. Vnde nihil aliud est, quam querere, an aliquod bonum sit dimittendum ne alius peccet. Aliquid dicendum, quod cum homo circa spiritua lia bona teneatur magis seipsum diligere, quàm quemcunque alium, nullo modo tenetur peccare, ut peccatum alterius euitet: quicunque autem ueritatem prætermittit, peccat. Veritas autem consistit in hoc, quod homo in dictis, & factis suis rectitudinem diuinę legis sue diuinę regulę seruet, & illi se conformari tenetur. Et ista ueritas partim consistit in his quę ad cognitionem pertinent, & illa uocatur ueritas doctrinę. Partim consistit in his quę pertinent ad actiones, & tunc dupliciter quia aut circa ea quę ipse per se agere debet, & ista est ueritas uitę aut circa ea quę alius agendi promulgare debet

aut cogere alios ad agendum, & ista est ueritas iustitię. Circa hoc tamen considerandum quod licet ueritas sit conformando se circa omnia diuinę regulę uel legi, non tamen est necesse quod conformet se homo in omnibus in quibus potest illi quia aliqua conformitas esse potest quę omnia non agitur contra ueritatem uel legem Dei, quia adhuc ueritas manet. Vnde sicut nullus obligatur ad quodlibet bonum agendum, obligatur tamen ad nunquam agendum malum: ita non obligatur ad conformandum se diuinę regulę in omnibus in quibus potest & tamen nunquam deesse quę egeret contra diuinam regulam uel legem. Potest enim quis conformare se diuinę regulę per opera consiliorum, sed non peccat non se conformando huic regulę: quia non sequendo consilium, sed omittendo se conformare regulę præceptorum, quę est diuina. Tamen autem de his reliquit ueritas quando ueritas nullo modo manet: id est, non manet homo conformatus diuinę legi, taliter autem dimittere ueritatē est semper peccatum mortale, quod est agere contra legem dei. Ideo propriè loquendo ueritas nunquam dimittenda est propter scandalum passiuum, cum dimitti sic ueritatem sit peccatum mortale: & nunquam committendum est peccatum mortale ut cauamus scandalum proximi, ita ut nullus teneatur peccatum committere ueniale, ut euitet mortale alterius: si illud erucere aliter non potest nisi committendo ueniale. Quia nullus debet offendere Deum saltem parum, ut alius non offendant multum: quia homo in infinitum tenetur, plus diligere Deum quàm proximum, ideo nullus debet facere peccatum ueniale, ut euitet scandalum proximorum. Opera autem bona quę sunt ex consilio, & quę non tenentur a peccatorum, nec illi ex aliqua lege sunt obligatoria non tenentur dimittere si scandalum passiuum procedat ex malitia, secus autem si procedat ex ignorantia: nam aliqui ignorantes scandalizantur si uiderint facere ea, quę sunt perfectionis, & hic dicitur scandalum pusillorum. Sic Christus dixit Petro. Ut non scandalizemus eos, uade, & solue pro me, & pro

te. Nam licet Christus esset liber a tributo, qui colligebant didragma. Propter hoc scandalum ab operibus consilio cessandū est vel occulte facienda sunt opera, ne ignorantes, quorum mens infirma est turbentur. Sed si illis reddatur ratio, & non cessat scandalum iam tunc ex malitia est, & contemnendum: & non cessandum a bono perfectionis. Sed de his satis. Sequitur poena scandalizantium. [Vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius & proueratur in mare.] Multo melius pro culpa esset breuem recipere poenam: quam æternis cruciatus seruari: nam de duobus malis minus tolerandum est, vnusquisque enim antea debet mortem subire corporalem quam mortale: vt sit proximum scandalizando, cum anima nobilior sit quam corpus ita perniciosior est mors animæ quam corporis. Ideo vtilius esset illi vt mortem subiret corporalem, qualis est proiectio in mare lapide magno posito ad collum. Porro lapis molaris idem est, quod mola asinaria, vt inquit Matthæus. In originali Græco dicitur *Lucæ* habetur *μύλος ὀνείας*, id est mola asinaria: nam Græci *ὄνος*, id est asinum vocant, & saxum substratum in mola, quod accipit frumentum. [Quam vt scandalizet vnum de pusillis istis.] Pusilli vocantur hic vel ætate paruuli vel perfectione, Et si nefas est pusillum scandalizare, grauius erit perfectum in scandalum esse. loquitur enim Christus hic tam de pusillis, quam de perfectis.

Matt. 3.

quod melius esset occidi quam scandalizari vnum istorum, quid erit de illis quos Deus tanquam mundi lucem posuit super candelabra vt omnibus lucerent: qui iam episcopatus, dignitates, & principatus obtinent: non vt populum ædificent exemplo & verbo, sed in scandalum sunt multorum & in ruinam populi totius, videntes eorum potentiam, delicias, auaritiam, superbiam qui omnibus suis sunt in scandalum. Dilcant à Christo Salvatore nostro, cuius vices in terris gerunt, qui vt scandalum vitaret, licet ad legem non

teneretur, in templo voluit presentari, & didragma soluit, & plura alia fecit in exemplum nostrum. Corpus etiam Mosi Dominus occultauit, vt doceret occultare ea quæ sunt scandali. Nam Iudæi si haberent corpus Mosi darent illi diuinos honores. Quia si serpenti antea dederunt honorem Dei, multo magis coram Mosi dedissent, pronus enim erat illi. *Luc. 2.* *Mat. 17* *Deu. 34* *4. Ro. 16*
Nu. 14
Eze. 14
1. Reg. 9.

Acham eo quod turbauit Israel, & Elias ei dixerat. Acham lapidatus est a populo. Isti enim quia plebem scandalizauerant miserrime interierunt: qua poena digni sunt, qui suis prauis operibus, & sermonibus populum scandalizant, & plebem. Maxime prælati qui lux mundi sunt, & ad ædificandum, & gubernandum populum Dei, positi sunt in Ecclesia sancta. Lege in tercio volumine Regum, quantum Deus punit Hieroboam regem Nabath, & Regem Israel, eo quod fecerit vitulos aureos, & peccare fecit aliorum peccata illi impingit scriptura, dicitur *1. Reg. 12*
 lum fuit toti populo. Quapropter Diuus Gregorius prælati dignus est, quantis subditis scandalum præbuit suo malo exemplo. O si prælati: populi que magnates, & principes secum reputare vellent, quam sint omnium vitia, unde eorum vitia neminem latere possunt, quæ malo exemplo suo, demerita subiungunt, secus quam viuunt, viuere, cautiusque peccare attenderent: nec Ecclesia Christiana tantis subiceret incommodis.

Greg.
in curs
pastor.
p. 23. 6.

modis. Ideo subditur. [Attendite vobis.] Id est, diligenter caute ne proximū scandalizetis, proximo enim debemus famā bonā, & edificationem ideo honorem, & gloriam nobis ipsis debiti adimpletionem. Si vero scandalizetis, quosdam de non scandalizando, quoniam figuram gerebant prælatorum, doctorem, & predicatorum, & religiosorum, quorum scandalum actuum periculosius est, & magis ad exempla trahitur. Et quoniam aliorum scandalum laesi, sunt piē recuperandi, subdit Saluator.

[Si peccauerit in te frater tuus increpa illum, & si poenitentiam egerit dimitte illi.]

Quia latē hęc de correctione fraterna exponit Matthæus, Lucas ut dicta à Matthæo silentio præterit. Sensus igitur est: Si peccauerit in te, i. te sciente peccatū alterius nam non scita non teneris corrigere. [Increpa illum.] Aduertendum quod vel proximus est iam à peccato alienus & emendatus, vel nō est. Si est, nō teneris ad correctionem, quia vana & ociosa est medicina sano. Correctio autem fraterna est in medicam peccati, quando res, & ratio postulauerit. Sed multi fratrum peccata antiqua & iam emendata corrigunt, certioresque faciunt prælatos, & iudices, maxima cum animarum suarum iactura, proximorumque infamia. Igitur si peccator permanens in peccato publice peccat, publice arguens est, iuxta illud Pauli: Peccatum coram omnibus argue, quia prouidendum est de scandalo multitudinis. De emendatis aut de publice & notorie peccantibus, non loquitur hic Christus de his duobus generibus peccatorum: sed tantum de illo peccatore qui actualiter est in peccato, & non est notus peccator. De isto tamen distinguendum est. Nam si est capax correctionis & probabiliter credis quod audiet te & emendabitur, teneris eum corrigere occulte, ea forma qua tradidit Christus in Matthæo, scilicet ut corripas eum inter te & ipsum solum. Qui si te non audierit, secundo corripas adhibens vnum vel duos testes: qui si etiam illos non audierit, dicas ecclesiæ, id est, prælato ecclesiasticis: quoque non audierit, tunc dicat ecclesiæ & Publicanus. Rectē hęc ordinata sunt, quia proximus duo bona habet, famam scilicet & conscientiam, quæ duo seruanda sunt in quantum fieri potest. Sed si peccator cum videretur seruando famam teneris facere, ideo occulte corripas. Si vero scilicet conscientia noluerit emendari, tunc quia conscientia est maius bonum quam fama, ne cesset fama, corripas eum publicè, ne non pereat. Et sic etiam si cum fame dispensare non poteris, tunc cum animæ salutis remediis, quæ cæteris omnibus rebus antepōnda sunt, ideo adhibe duos testes, & dic ecclesiæ. Verūm si peccator correctionis capax non est quo pacto non pauci inueniuntur adeo superbi, morosi, & intemperantes, ut verbum vnum durissimum, etsi vtilissimum ferre non possint, prætermittendus est. Cum his enim hic ordo seruandus non est: sed ne eius salus, si ab omni admonitione destituatur grauius periclitetur, Deusque in dies licentius offendatur, is qui nullam fraternam correctionem admittit, prælato denunciandus est: ut ab eo non tanquam iudice, sed patre & paterfamilias, auctoritatis carere uocatur. Prælatus tamen peccatum isto modo scitum non potest tanquam iudex punire, sed tanquam pater corrigere, & occulte monere: nisi iam publicum sit: cum tamen est occultum debet prælatus occultare illud.

Sic Deus cum peccatum Davidis erat occultum celauit, sed cum tuit manifestū 2. Re. 12 misit ad illum Nathan, qui dixit. Quia blasphemare fecisti nomen Dei, &c. Ex quo patet, quod iam erat publicum. In Exo. 13 pulum quod detectus esset, & tunc congregauit filios Leui ut puniret eos. Igitur etiam prælatus scit subditi peccatum occultum, poterit illud punire, sed tantum occulte monere. Nam multo melius accipiet correctionem fraternam à prælato qui habet auctoritatem quæ a socio: nō in tota tribuitur. Ita erubescit audire etiam ueni tolerare quam peccatum eius occultum.

odium subito, non est ei reuelandum crimen subditi. In his denique regula certa dari non potest, quando licebit statim dicere prelato, & quando non. Sed quia omnia hæc propter charitatem fiunt, dēt esse charitatis regula horum. Et ideo si prudens iudicauerit melius ad salutem proximi cōuenire denunciare statim prelato peccata eius, l. cebit deregere pro rei grauitate, & exigentia. Si vero contrarium crediderit, cōtrarium tuto tacere poterit. Et ubi fuerit dubium potius debet cessare denuncia te prelato cōformando se ordini tradito à Christo de secreto admonendo. Et in his omnibus debet intelligi quod dicens pre laro peccatum alterius dicat bono animo nam si ex inuitia dicat ut proximus confundatur & erubescat in conspectu pre lati, etiam si ex hoc credat futuram magnā utilitatem peccat mortaliter qui sic denū ciat prelato peccatum alterius.

¶ Obseruandum tamen quod hæreti cos & infideles alios non tenemur corri gere, sed statim dicere prelato, iudici aut inquisitori hereticę prauitatis non seruan do hunc ordinem correctionis. Ideo Chri stus dixit, Si peccauerit in te frater tuus. Hæretici tamen non sunt fratres nostri: quia ipsi habēt diabolum in patrem, nos tamen dominum Iesum Christum. Non ergo sumus fratres. Sunt tamen aliqui qui decepti ex ignorantia labuntur in re litem, qui hæretici non sunt censendi. Quia omnis hæreticus contumax est, isti simpli ces & populares bene possunt corrigi, & moneri occulte, qui si in prima correctio ne non respicerint, imò in sua hæresi per manserint, tunc iam hæretici contuma ces sunt, & iudex est admonendus. [Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi.] Vt iā ostendimus hæc cor rectio proximorū à charitate procedere dēt, oportet ut ex charitate, & in charitate fiat, ideo iniuriæ dimittendæ sunt. Porro hic numerus septies pro infinito ponitur, nam non tantum septies sed vsque septua gies septies, & milies, si oportuerit con do. Vbi autem dicitur, non petenti neque roganti ignoscendum est, quantum ad culpā, odi remissionem quanuis maior sit ratio dimittendi peten

ti veniam, quā non petenti. Illam. Sed vix quot quantaque odia, fac. tiones. bella, d. iudicia. lites. inimicitie, gra. uissimaque inter Christianos offensiones reperiu. tur. Longum esset recensere: qui solo baptismo, fideque semimortua co nueriti, omni prorsus pietate, charitateque vacāt more Ethnicorum, Saracenorum que vi. uunt. Pauci sunt qui sponte sua totoque animo iniurias condonent. Sed audi Ro. 12. quid Paulus dicat. Non vosmetipsos vl. ciscantes sed date locum iræ. Dare locum iræ est permittere Domino iudicandi sa. cultatem, quam Deo eripiunt qui se ip. sos vl. ciscunt. Si quis occupato regni imperio iustificationem, auctoritatemque vel Imperatore: nonne esset diminutæ Deu 32. Ro. 12. Gen 49. I. cul 19. Colo 3. Mar 11. quod si non dimiseritis nec Pater vester qui in coelis est dimittet vobis debita vestra. Vbi obseruandum quod si ille qui offensus non dimittit iniuriam in cas. sendens alios opprimit pauperes, & iniu. riam facit vicinis, & proximis? Frustra igitur orat qui proximo non dimittit ini. uriam. Ideo Sapiens ait. Qui vindica. Eccl. 11. et nult

si vult à Domino inveniet vindictā. ^{im, &}
peccata illius servans servabit. Relin- ^{tue}
proximo tuo nocenti te: & tunc depre-
canti tibi peccata solvantur. Quam au-
tem tanto gravior sit offensa, quanto ma-
ior est honorabilitas, & excellentia eius:
nonne immensa, & rationabilissima de-
mentia est, vt homo vas putridum petat
sibi à Deo ignosci, cum ipse proximo suo
non velit ignoscere? Ideo in Ecclesiastico
scribitur. Homo homini servat iram, &
à Deo querit medelam. In hominem si-
bi similem non habet misericordiam, &
& de peccatis suis deprecatur altissimum.
Qui exorabit pro peccatis illius? Quam-
vis autem remittere iniurias iustissimum
& æquissimum sit: caro tamen recusat:
graviusque remittere: ideo exhortatio-
ne opus est gloriæque æternæ recorda-
tione illam excitare, Fideique non pa-
rum ad hoc conduxit robur: quoties in
memoriam revocabitur diuina misericor-
dia: quæ neutiquam ipsi negabitur, qui
fuit iustus ante deum, & in seculo
in iustis non dormit. Et tunc non
minime mirabitur, quod ait
Apostoli. [Adauge nobis fidem. Quasi di-
cant. lubes vt condonemus iniurias, hoc
nobis, inquit, si clemens possit be-
ne de se de hominibus, & de rebus
de gratia adauge nobis
fidem. Perfice & corrobora fidem no-
stram, ut per te, & per gratiam acci-
pta, & documenta supernaturalia adim-
plere. Hoc petierunt Apostoli, quoniam
tam inessentialiter iniuranti ignoscere, & læ-
dala deuitare, delinquentemque corri-
pere, procedunt ex magna fide, qua quis
firmus est in deo, & in seipso, & in
iudicium Dei præmiumque beatum pro
actibus bonis. [Dixit autem I'ominus. Si
habueritis fidem sicut granum sinapis,
dicens huic arbori moro, era ficare, & trā-
splantare in mare, obediet vobis.] Morus
arbor est sui generis peculiaris Syriæ, quæ
admodum indicat Divus Hieronymus.
Græcè συκαδίνος. Sed quia granum sina-
pis sicut Christus dixit, si minimum om-
nium seminum: voluit hic Saluator noster
designare minime fidem. Vult ostendere
quod non solum si les magna potest im-
petrare petita: sed etiam fides minima

imperari: et eandem quid petierint, etiam
si postulat, aias. Nam et arboresque
transferri: & loquitur modo vulgari vt
intelligi possit. Nam fides est aliquid pu-
erile spiritui, & tam multa
be. Et aliquid quod tantum in seipso
nis. Quod in nobis, & in corpore
bus, & in seipso, & in corpore
quantitas, nec æqualis grano sinapi, &
grana si ap. Est aliquid, ut patet, si
des autem nullius. Sed est quedam pa-
liscunqua similitudo, scilicet, quod aie
grana si, & in corporibus habentibus
quantitatem est aliquid minimum,
ita des, & in seipso, & in corpore
num: dum tamen sit fides, quia sufficit il-
lud ad obtinendum omnia petita, in fide
autem est deus, & in seipso, & in corpore
modo quo accipitur in spiritualibus per-
fectionibus.

¶ Præterea diligenter obseruā tam est,
quod ait accipitur, dicitur, & in no-
propterea Theologica, quæ talia laud
est quā habitus quo assentimus credi-
bilibus, credendo ita esse sicut assentit
Ecclesia orthodoxa: secundum quam fide-
les efficimur: & est principium omnium
virtutum, & bonorum, & ista est sine
qua in seipso est, & in deo secun-
fides accipitur pro dono quodam, & po-
nitur ab Apostolo inter dona gratis data.
Diuisiones inquit gratiarum, &c. sequi-
tur, aliud datur sermo scientiæ, aliud sermo
sapientiæ, aliud fides in eodem spiritu, Fi-
des autem propter est, & in seipso, & in corpore
non vocatur propriè donum. Largè quip-
pe potest vocari donum omnis virtus
Theologica, quia sunt in nobis per infu-
sionem, & ita sunt per diuinam collatio-
nem: & tamen non vocantur propriè do-
na: quia dona vocantur gratiæ grauis da-
te, quæ secundum se non gratificant ho-
minem Deo. Charitas tamen per se ip-
sam reddit hominem gratum etiam non
dum existente actu: sed solo habitu cha-
ritatis: ideo non vocatur ipsa donum eo
modo quo vocamus dona illas gratias,
quæ sunt in nobis per infusionem
donum est, quæ proprio vocabulo confi-
dentia vocatur, ait Iacobus, Si quis indi-
get sapientia petat à Deo, postulet autem
in fide nihil habitans. De Centurione di-

Ecd. 28.

Mat. 12.

1. Co. 12

xit Christus: non inueni tantam fidem in
 Math. 8. Israel. Et mulieri Cananæ. O mulier ma-
 Mat. 15. gna est fides tua. Et illud. Habere fidu-
 Mat. 14. ciam, ego sum: nolite timere. Et illud.
 Modice fidei quare dubitasti? Et illud.
 Quid timidi estis modice fidei? Omnes
 istæ autoritates crediderim quod de hac
 confidentia loquuntur. Et etiam illud.
 Videns Iesus fidem illorum & in paraly-
 tico. Confide fili: Sic, & in præsentia-
 rum de hac confidentia loquitur hic Chri-
 stus: nam innuebat Christus quod discipu-
 li non habebant illam talem fidem, & ta-
 men certum est quod habebant fidem
 Theologicam, quæ credebant omnia quæ
 Christus eis credere iusserat, & omnia
 quæ ex veteri testamento credere tene-
 bantur. Ideo non loquebatur de fide
 prout virtus Theologica est. Et patet
 etiam: quia Christus dedit discipulis illam
 fidem: quando dedit eis potestatem faci-
 di miracula. & non habebant illam fidem
 quæ est donum, constat tamen quod ha-
 bebant fidem Theologicam virtutem,
 quia fideles erant ante Apostolatam in
 lege Moï: postea Christo credebant: nam
 alias essent infideles, & in magno pecca-
 to mortali.

¶ Igitur qui habuerit talem fidem, id est, confidentiam super re quam petit, ita ut nullo modo hæsitet obtinebit. Et quia Deus vult quod in quibusdam rebus obtineamus, dat nobis desiderium petendi, & confidentiam certissimam obtinendi: & tunc obtinemus infallibiliter, id quod petebamus. Cum autem non dignatur concedere: quod petimus, etiam si concedat desiderium petendi, non donat fiduciam obtinendi: & tunc cum petimus sine fide quia hæsitamus non obtinebimus. Et ita fides quæ est fiducia obtinendi est donum Dei, & dat eam cui vult, & quando vult, & aliis non. Et ideo ille qui interdum loquebatur confidenter petere, volens postea petere relaxatur animus suus, & deficit aliquantulum hæsitans, & tunc non obtinebit, quia hæsitat. Sic Apostoli non porciunt curare lunaticum, demonium habentem: & interrogauerunt Dominum secreto, dicentes.

Mar. 17. Quare nos non posuimus eicere illum?
Quibus respondit Dominus, Propter in-

credulitatem nostram. Sequitur. Si ha-
bueritis fidem sicut granum sinapis, & di-
catis monti huic, transi hinc, transibit.
Est ergo fides quæ est virtus ad creden-
dum in potestate nostra, sed fides quæ
est ad obtinendum non est in potestate
nostra, sed sicut a Deo nobis donatur,
qui interdum donat illam, & interdum
non donat, & aliquando parvam, & al-
quando magnam. Et sic verum manet,
quod quicumque habuerit confidentiam
itam in petendo quæ fides vocatur, quod
obtinebit omnia, etiam si velit montes
trāsferre, & arborea eradicare, &c. f. 11
tare in mare. Potest etiam hæc potestatis
Apostolorum cum dicunt, adauge
nobis fidem, scilicet ad utramque par-
tem fidei: nempe, ut eis intellectum a-
periat, ut sciant, & ut possint.
per spaciatus de Deo intelligenti per ti-
dem, utque affectum roborer, & confir-
met, quo constantius, & immobilibus
eristant in his quæ mente intellexerunt.
utque illorum fides Theologica virtus
viri debet, hæc confidentia perfecta. De
fide autem utraque sui parte perfecta in-
sinuat Apostolus scilicet cum dicit. Si ha-
buerit omnem fidem ita ut montes trans-
feram, &c. Significat primo per hoc
quod dicit omnem, id est, perfectam,
nempe utraque sui parte absolutam, nam
omnis fides, & omnis fiducia sunt, secun-
dum Apostolum in primo de Cælo. Se-
cundo per hoc, ut montes transferam, ut
ut montes transferam. Nam ut
transibit, &c. f. 12
co. ut
f. 13
f. 14
f. 15
f. 16
f. 17
f. 18
f. 19
f. 20
f. 21
f. 22
f. 23
f. 24
f. 25
f. 26
f. 27
f. 28
f. 29
f. 30
f. 31
f. 32
f. 33
f. 34
f. 35
f. 36
f. 37
f. 38
f. 39
f. 40
f. 41
f. 42
f. 43
f. 44
f. 45
f. 46
f. 47
f. 48
f. 49
f. 50
f. 51
f. 52
f. 53
f. 54
f. 55
f. 56
f. 57
f. 58
f. 59
f. 60
f. 61
f. 62
f. 63
f. 64
f. 65
f. 66
f. 67
f. 68
f. 69
f. 70
f. 71
f. 72
f. 73
f. 74
f. 75
f. 76
f. 77
f. 78
f. 79
f. 80
f. 81
f. 82
f. 83
f. 84
f. 85
f. 86
f. 87
f. 88
f. 89
f. 90
f. 91
f. 92
f. 93
f. 94
f. 95
f. 96
f. 97
f. 98
f. 99
f. 100

¶ **Q**uæretur quia Saluator suis electis ex
cellens illis gratiarum charissimum pro-
misit & contulit prestaturusque fuit iam
in bonis partibus in illis quibus
gratia gratis datur, idem post predicta sa-
lubriter in eis contulit prædicta & in
concussa humilitate semper in omnibus
conferenda, ut omne bonum omnipoten-
tenti creatori iugiter ascribatur, & tanto
plus

plus ei gratiamus, quanto copiosiora gratiarum dona ab ipso sortiriauerimus. Ad hoc igitur persuadendum aptissimam, atque p[er]fectissimam, etiam in hoc mundo aut uestri habes seruum aratorem, aut bo- uem pascetorem, qui regresso de agro dicat illi: Statim trahi recumbere, & non dici para- tum coenem, & praeceperit te, & ministra tui hi donec m[an]ducem & bibam, & post haec tu m[an]ducabis, & bibes. Nunquid gratiam habet seruo illi? Id est, quid dominus debet agere gratias illi suo ministro.

[Quia fecit quod ei imperauerat non fuit.] Seruus enim tenet ad hoc, & post hoc rem in agro habet etiam laborare in domo: ut sit assidue in labore ne inole- scat, iuxta illud Ecclesiastici. Cibaria & vir- ga & onus Asino, panis & disciplina, & opus seruo. Itemque seruum inclinant operationes assiduae: Nam seruus quam- uis bona fide suo fungat officio in agro, & domi reuersus fecerit imperata, non te- netur dominus dicere deo gratias, quia poenam exacturus erat nisi id fecisset. Quamobrem? Non ob aliud nisi quod ser- uus est, & omnem operam debet Domi- no, cuius est ipse. Seruus non in agro so- lum, sed etiam domi, domino suo ieremie animo libentissimo debet: aequum enim non est, ut uel quoniam gregem pascit, aut fundum coluit, ideo securus ad mentem discumbat, omnium aliorum ministerio- rum expertus, quae domino nihilominus ex- hibere teneatur. Ita & uos quantumcum- que iam satis superque uobis uideamini mundum despexisse, munus condonat- se, aut etiam mirabilia fecisse, arboris non stulisse & omnem legem implisse, ne su- perbiatis: sed modestissimo animo cogi- tate, quid estis, & quid debetis. Perinde est, ut- men attendendum labores subeundi, & opera facienda. Ideo pergit ut expositio- ne parabola, scriptum declarans. [Sic & uos cum feceritis omnia quae praecipta sunt uobis.] A Deo, ab Ecclesia, a rectori- bus, a ratione. Dicite. Ex toto corde, cum plena humilitate. [Serui inuitiles sumus.] Id est, ne ista seruitute nihil utilitatis aut perfectionis Deo attulimus, qui bonorum nostrorum non eget. Unde in Iob habet. Si peccauimus, quid ei nocebis: & si mille egens quid ei donabimur? Quod debemus

Secundum Luc. Tom. 2.

facere fecimus.] Implendo praeccepta. Do- mur hic omnem praesumptionem & ua- lob. 33.
nam gloriam uirare. Si enim hi se seruos inuitiles reputare debent qui omnia im- pleuerunt praeccepta. quid nobis incobit, Iacob. 3
qui in tam multis offendimus: & ea ipsa quae forsitan unplemus praeccepta, tam im- p[er]fecte & in parte, & non in totum, & non in
universe iustitiae nostrae sint quasi pan- Esai. 64
nus menstruata? Si parentibus & magi- stris non potest reddi aequale, quomodo omnipotenti Deo poterimus condignu[m] rependere. Quidquid sumus habemus, & quicquid boni agimus ab ipso est, & ip- sus est, ipsique ascribendum tanquam au- tori, & supremo conseruatori. Unde Pau- lus Apostolus Corinthiis scribens ait: 1. Cor. 4
[Quid] debet quod habetis, & quae
p[er]isti quid gloriaris quasi non acceperis? Haec eo ipso quod totum, quod habemus, & sumus, a Deo suscepimus, obliga- mur totum hoc eius obsequio mancipa- re ad eius honorem, & gloriam ordina- re atque conuerrere, totumque ei sub- cere: & quo plura nobis dona contule- rit, eo ad regitandum, obediendum, & obsequendum obligatiores constitutus. Hinc uiri sancti, quo perfectiores, & san- ctiores, eo humiliores fuerunt, & de seip- sis nihil boni existimabant. Sic beatissi- mus ille Iacobi Franciscus post tot insi- gnia, & praedara opera in ultimo uitae si- ne suis dicere solebat.

Ita oramus & Domino seruimus - nam usque adhuc parum, aut nihil feci- mus. Nos ergo nos imperfectionibus ple- nilequi conuincimur, istud Christi sapien- tissimum doctrinatum iugiter memoria reuocantes. ¶ Sed cum alibi dicit Chris- tus. Seruum uentum promouere in igni- bus exteriores, quomodo iusti uere se- dium seruos inuitiles dicuntur haec uanti- les serui respectu Dei secundum seidem p[er]fecti abutuntur: ubi uero respectu sui, uel pro- ximi qui nec propriam salutem sunt ope- rat, nec exemplares fuerunt. Nostri igitur huiusmodi est sententia de nobis: & ei- erit dicere. Iuge serue bone & fidelis. Vi- deant ergo & contemnant, qui peccan- tes, & inaudita Dei praeteregressantes extolluntur, quum omnia facientes ni- hil magis de nobis sentire nos uelit ut

li pra

Prou. 2.

precipit Deus. Timeant illi, humilientur, & ne extoliantur, qui relinquunt iter rectum, & ambulabant per vias tenebrosas, qui latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis: quorum via peruerfa, & infames gressus eorum. Ideo ait Petrus. Humiliamini sub potestati manu Dei: ut vos exaltet in tempore visitationis. Ergo in hoc positum est negotium nostrum, ne de beneficiis nostris gloriamur nobisque plus a quo placeamus.

¶ Præterea, observandum est hic diligenter, ne erres, aut Martini Lutheri Herefiche pessimi nostri temporis doctrinæ aduertas. 1. occurrit enim ille qui semper operibus humanis deitatus, quod nullum est vite æternæ meritum, neque ad vitam æternam assequendam necessarium. Nam dicit ille si inutiles sumus, ergo implementatione mandatorum vitam æternam non meremur. quoniam si tali implementatione mandatorum vitam æternam meremur, non solum vitæ, sed utilissimi merito censendi sumus. Est enim ipsa vita æterna supremum bonum, & utilissimum, quod nobis contingere potest. Deinde si quod debuissimus facere tecum confitequens est, ut sic faciendo nihil mereamur. Nam qui reddit quod debet satis habet quod per hoc liberetur a debito, & à pœna quæ ab illo foret merito exigenda si debitum non reddidisset. Fatemur quidem nos omnes etiam postquam omnia mandata exequimur debere existimare nos esse inutiles ex natura nostra, & ex propria natura eorum quæ fecimus, quia nec ipsa mandatorum implementio ex sua natura est tanti valoris, ut sit digna præmio vite æternæ: neque nos tot tantæque vires habemus, ut per nos solos sine specie huiusmodi adminiculo mandata illius omnia exequi valeamus. Nam de mandatorum Dei executione Dominus loquebatur, cum dixit. Sine me nihil potestis facere.

¶ Ioh. 15. nite nobis viriunque, videlicet diuinum auxilium ad exequendum mandata Dei, & liberalitas ipsius Dei, quia promissit se nobis daturum vitam æternam si mandata eius seruauerimus. Et quia hæc omnia non ex nobis, sed ex Dei misericordia

procedunt: ideo Christus omnium nostrum magister docet nos, ne superbia mus ex bonis quæ facimus: sed dicamus nos esse seruos inutiles, existimando nos ipsos nihil eorum sine speciali Dei adiutorio facere potuisse. Gratia tamen eius adiuti viles esse possumus. Hedera herba vili, fragilis & inutilis, cum primum se arbori applicat ad cacumen usque solet ascendere. Sic opera nostra quantum vilia, & inutia sint ex natura sua tamen si Christo fuerint innixa, & ipsius meritis coniuncta, magni meriti, & eximii sunt valoris. Atque ideo licet ex se inutia sint, tamen ex Christi gratia vitam æternam habere possunt. quod Iohannes superius posuit.

I. epe
Greg. li.
1. 10. or.
cap. 11.
in fil.

4. Re. 19

Exo. 9

Aug. epi.
100. &
lib. 4. de
ci. 8. &
lib. 4. de
tra. 10.
lib. 4. de
2. Ti. 4.

Rom. 8. Ius ait, Non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam quae reuelabitur in nobis. Sed tanta est largitas, misericordiaque patris aeterni, ut fidem summamque obedientiam in ea praecipua eius seruiant, summam scilicet tatem elargiuntur. Sic iuueni illi dixit Dominus, Si uis ad uitam ingredi serua mandata. Et cum operarius fecit conuentionem ex denario diurno, & misit illos in uineam suam dicens, Quod iustum fuerit dabo uobis. Ergo ex iustitiam reuerentiam debemus in eam, quam intelligit in denario. Quoniam uerba Regis, quantumcumque sit exigua, irrita esse non possunt, nedum tanti regis.

Mat. 19
Mat. 20

¶ Igitur possumus mereri beatitudinem & opera utilia, & meritoria gloriae operari: non inquam ex nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, ut ait Paulus. In quantum in nobis est utiles serui sumus: sed adiuti diuina gratia, quam Christus non negabit facienti quod in se est, utiles serui erimus, utentes namque bene libero arbitrio erimus serui utiles & merebimur uitam eternam.

¶ Super illud autem quod ait arantem seruum, aut pascentem, obsecra, quod prius dixit arantem & postea pascentem: quia non poteris esse bonus praedatus si prius non fueris bonus subditus. Prius oportet ut labores, & artes, & obedire scias quam aliis imperare. Qui enim domui suae nescit praestare ut oportet, quomodo Ecclesiae Dei curam geret? Et qui subditus malus est, bonus praedatus non poterit esse. Magnates minus sibi imperant, imo potentioreque sunt ad omnes affectus.

¶ Quam alii homines. Praedati tamen in hoc negotio omnium proximis deueniunt obligationibus, & officiis: non sed etiam alienarum cura: Quapropter qui priuatus, & liber omni externo negotio domesticis non sufficit actionibus: quid speret praedaturae pondus se posse sustinere? Aut qui modicum in otio se habet, qui exiguo succumbit: Animus uero qui paucis numero curis ab oratione ceterisque piis operibus tam facile aueritur: quid faciet tot undique pre-

penditur negotiorum compedibus? Oportet ergo ut prius pascas, & artes: hoc est, namque si perfectum praedati officium praestare uis, se prius pascas.

¶ Et factum est dum iret in Hierusalem, transibat per mediam Samariam, & Galileam. Hec ut ex omnibus circumstantiis colligi potest ultima eius professio fuit a Capharnaum Hierosolymam uersus: ubi iam certo decreuerat uoluntatem patris sui implere, atque electos suos morte omnium uisibili a ab eterno exitu liberandos. In hoc itinere Christus decem leprosos mundauit, insinuans quod sacratissima eius morte, & passione, uulnera nostra, & morbos sanare uellet: sicut reipsa factum est, quia sanguine suo nos a peccatis nostris auerit. Quia ad purgandam animam nostram leprosum sanguinis sui effusione Hierosolymam ibat non retinens penitentem quamlibet atrocem, quamlibet effusionem sui sanguinis audere sinentem, pertransiit Galileam prius, qua peragratia intrauit Samariam, quae interiacet iudaeam & galileam.

¶ Itinera autem Domini plena erant miraculis, & mysteriis: ambulabat enim de loco in locum, ut omnibus subueniret, omnibus adesset, occurreret singulis, occurreret uniuersis, hos miraculis, alios praeuius ad fidem alliciens. Ut omnes ad se traheret, non recta Hierosolymam peribat: sed per mediam Samariam, & Galileam, ut multis Euangelium suum praedicaret, multis egrotis auxiliaretur, multos ad penitentiam inuitare posset, & undequaque pateret ad eum accessus ad audiendum eum, tanquam uerum, & precipuum doctorem salutis.

Apoel.

Ioan. 4.

2. Cor. 3

2. II 3

num ad poenitendum tempus? Non est nostrum nosse tempora aut momenta, quae Pater posuit in sua potestate: non enim in tua potestate, sed in suo arbitrio tempus constituit. Ille Eunuchus Candacis Reginae in itinere legebat Esaiam. Quid faceret si non esset in itinere? Et si non esset in itinere, non posset legere.

Act. 8.

Ille Philippo conf. illis est ignorantiam, isti lepraeniti confitere culpam. Si diligēs fueris in animae tuae salute querenda: non tibi diuinum auxilium deerit: quod si negligentius te habueris, incommoda patientis grauissima: sicut Leuita ille fecit, qui precibus foceri motus, serius domum profectus est, quo cum eadem non posset nosse peruenire. Summè iustus est.

Jud. 19.

Debes ergo horum leproforum exemplo statim poenitentiam tuorum criminum agere, neque audire eos qui te interpellare & ab incepto seuocare nituntur, ne te forte opprimat lentius euntem tenebrosa mortis nox & caligo, antequam ad coeli, quo tendis, hospitium possis peruenire: & sic coactus sis in inferno infelicissimo, æternoque omnium malorum habitaculo in sceleris manere. Igitur euigila, in omnibus labora, namque arripe dum datur tibi poenitentiae locus, ut possis domi tuę id est, beatorum consortio adueniente quiescere. Ideo memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuę & appropinquant anni, &c. Si senseris Dominum per animam tuam transcurrentem ne eum permittas abire, detine eum, & obsecra apud te ut maneat: ne omiſsa occasione optima, postea nequicquam eius exoptes aduentum. Ego (inquit ipse) vado, & queretis me, & in peccato vestro moriemini: quia

Ecd. 12.

Joan. 8.

Mat. 25

Joan. 12.

Gala. 6.

Ro. 13.

Ilcb. 4.

hic posuimus nos per aduentum Iesu Christi post parabolam quinque virginum dixit. Vigilate itaque, quia nescitis diem et horam Terræ. Apud te dum lucem haberis ne tenebrę vos comprehendant. Et Paulus Galatas ait. Dum tempus habemus operemur bonum. Et ad Romanos. Hora est iam nos de somno surgere. Et Ilcb. 4. salus quàm quum credidimus. Et iterum. Festinemus ingredi in requiem nobis promissam.

¶ Obscruandum præterea quàm se

ostenderint sapientes in procuranda sua salute. Non modò enim diligentiā ad salutem suam adhibuerunt, sed etiam prudentes fuerunt, & calli di salarem ab illo implorantes, qui solus dare poterat. Doce mur hinc in necessitatibus ad Deum etiam Ps 102. fugiendum. Ipse enim est qui sanat omnes infirmitates nostras, qui rediit de interitu vitam nostram. Ideoque David Ps 119. aiebat ad Dominum cum tribularetur clamaui, & exaudiuit me. Cum ipso enim inquit Dominus sum in tribulatione, eripiat eum, & glorificabo eum. Filius pro Iesus ad patrem iuit. Sed multi Ochozæ Regis Israel exemplum imitatur: qui in infirmitate positus consuluit Beelzebub Deum Acaron: propterea audire meruit ex parte Dei. Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub Deum Acaron quasi non esset Deus in Israel, à quo posses interrogare sermonem: ideo de lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. Hinc pro dolor, quàm pluri mos similes inuenies, qui in infirmitatibus, & tribulationibus suis, amicorum filiorumque interitu contra deum loquuntur: quidam blasphemantes, quidam de omnipotentis Dei apertoria & iustitia male sentientes, de sanctis queruntur. Misiam non audiunt, omniaque bona opera prætermittunt, quæ antea facere solebant, solaque libidine, nihil aliud aduertentes, brutorum more, ducuntur: quàm in omnibus actionibus suis consulunt, quasi non esset Deus in Israel. Alios etiam inuenies qui vno verbo indignantur, neque dormiunt, aut cibum capiunt, suscipiunt labores maximos, stipat: amictus induunt, ut iniuriam illatam eluscantur: qui tamē si animaduertere voluissent Christum in Cruce pendentem pro nostra omnium salute, & pro inimicis orantem. Pater dicitur Luc. 23. mitte illis, quia nesciunt quid faciunt, quanto moderatius, & prudentius agerent. Sed quia in laboribus, & tentationibus suis, non Dei consilia sequuntur, sed seculi, cuius est ad omne vitium parata nequitia, ideo non merentur leproforum exemplo sanari, at excludi à Christo, hec adeo misericors, & pius sit, ut nunquam clamandi, & vocandi nos finem faciat, dicens. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis,

ti estis, & ego reficiam vos. [Qui steterunt
 Matt. 7. a longe.] Propter reuerentiam Christi nō
 Luc. 18. accesserunt ad eum, de sua immunditia
 erubescerent: sicut ille humilis. Publicanus
 qui a longe stans oculos non audebat
 ad celum leuare, potantes etiam te fore
 Christo, quemadmodum, & alijs odio-

Leu. 3. sortium hominum vivebant, & a populo
 separati: nē sanos contagiosa infirmitate
 interficerent. Non sunt ergo ausi ad Christum
 cominus accedere: quia erat eis prohibitum
 hominum consortium. Quod si tanta diligentia
 Mosaitica lege cauebatur in corporali lepra,
 quid nos Euangelicā legem seruantes facere
 debemus? Verum contra fit in multis ciuitatibus,
 quarum tanta est morum effusio, ut meretrices
 atque vitiorum fomenta in medio permittantur
 populo habitare. Vnde mirum nemini videri
 debet, si in huiusmodi viuendi consuetudine,
 quotiēde coniugarum adulteria, virginum
 raptus, & supra viderit. At secus fit in
 ciuitatibus bene institutis, in quibus huiusmodi
 monstra quasi foetissima cadauera in exquilias
 extra ciuitatem deportantur: ut in suburbio
 sibi non in vrbe omnibus contagione sua,
 malo exemplo & vitæ sordibus nocent.
 Nec minus periculolum est, quod plurimis
 in locis facilius video, ubi non iam scorta,
 quæ ut aperte scandalizant longius vitari
 possunt: sed alæ mulierculæ non coniugarum,
 matres familias interfertur, honestissimarum
 seminarum donabus, quæ ut est mulierum
 fragilitas sæpe huius, aut illius amore captæ
 aut preio vix, ut paruum fermentum totam
 masam, sic ille totam ciuitatem corrumpit.

1. Cor. i. Quod autem hæc animi contagia tam parum
 ab hominibus sentiantur, cum corporalia
 tanta solitudine etiam futura peccantur,
 causa est, quoniam viuimus ab anima
 adeo seiuuncti, & corporalibus desiderijs
 coniuncti, ut spiritus euulatus, non sentiamus,
 corporis vero etiam tenuissimos anhelitus
 percipiamus. Igitur quemadmodum infirmus
 a circumstantibus, vel perimat, vel doleat,
 aut suspiret facile auditur, anima exaudiri
 non potest ab illis, qui ab eius distant
 miscris, exauditur vero a bonis

quis qui corporales sensus animæ non spem
 mirandum eos, qui ita corpori sunt dedicati,
 morbos reipublicæ impendentes prospicere,
 animæ presentia damna non videre: permittentes
 terris meretricum, lenonum, securarum, & violosorum
 moribus ciuitates suas inquinari. Timeo ne
 veniat iudicium dei, & punitio super nos.
 Hoc erat maximum olim malum in Israel, quod
 Esaias deshebat, dicens, Morticina eorum
 quasi sterus in medio platearum. Quod si dicas
 prophetam de cadaueribus intellexisse, non erat ille
 tali viro ea corporum cura, ut eorum foetilitatem, &

dam præferret, viditque in spiritu peccatorum
 abominationem, per morticina figuratam,
 quam plagam Deus misit in peccatorum populi
 sui in medio eorum. Mittam pestilentiam in medio
 vestri. Sed ad hos leprolos reuertamur; audiamus
 enim eos, & videamus quid fecerint. [Et leuauerunt
 vocem suam dices.] Ore simul & corde clamabant
 sed clamor cordis eorum longe maior erat, quam
 clamor oris. Magna cupiditas, & flagrans
 desiderium veræ sanitatis clamor erat cordis
 eorum. Talem clamorem, talia vota per cordis
 audit Deus libenter. Hoc vidimus in Mose.
 Is adeo coangustabatur ad consolandum populum
 in necessitate, ut verbis ad Deum orare non
 posset. Attamen Deus desiderium eius respiciebat,
 & dicebat. Quid ad me clamas? Ac si
 dicat Noui desiderium tuum: illud iam exaudi,
 perge tantummodo, cute aquam, & mare, & dabit vobis

ma. qui in profundo maris in ventre ceti
 men dicebat, Clamauit de tribulatione mea
 ad dominum, & exaudiuit me. Clamor
 prophetae magis fuit ingens desiderium
 cordis, quam vocis. Sulanna sancta
 termina, neque clamorem, neque verba
 faciebat in sua tribulatione. Cor autem
 eius inquit i. anhelus erat fiduciam habens
 in Domino. De tali etiam clamore loquitur
 pauperum exaudiuit Dominus, preces arationem
 cordis eorum audiuit auris tua. Et Paulus
 subiens

Esai.

Leu. 24

Exo. 14

Iose. 2.

Dan. 10

Ipsal.

Ro. 8

firmitates, ne murmuremus contra Dominum, sed potius cogitemus Deum pro misericordia sua sic nos visitare exigentibus peccatis nostris, ut nobis ad se rursū per poenitentiam conuersis, & peccata nostra condonare, & in perpetuum bene facere possit. Præterea non dubitemus quod omnes tribulationes & angustias, calamitates, & afflictiones nostras nobis possit auferri: si modo velis. Deinde firmiter credamus Deum hanc dubie ex mera, & liberali sua gratia velle auxiliari & subuenire, quoniam non aut hoc in rebus nostris fore. Postremo si volumus quod Deus nostri misereatur, opus est, ut sicut præceptor est Christus: sic nos ei obediamus. Infirmi oportet ut medicis obediāt: quia alias non consequantur salutem. Sic si tu miseriam tuam cognoscis, & huius medici misericordiam & auxilium imploras opus est ut obtemperes. Peccatores enim

Ioan. 9. in suis peccatis complacentes non exaudiet Dominus: sed si quis cultor Dei est, hunc exaudiet Deus.

¶ Sed unde istis leprosis hæc fides? Ex auditu & rumore: quia qui portas ciuitatis ingrediebantur prædicabant Christi potentiam & misericordiam, & inde crediderunt eundem esse potentem & beneuolum ad sanitatem conferendam. Hinc damnantur sacerdotes, & Pharisei, qui viuam eius vocem audiebant, & miracula videbant, & credere nolabant. Damnamur & nos qui non minus reprehensione digni sumus quàm Iudei, atque vitanam non leproforum testimonio eodem nemur: si quotidie audimus Euāgelistam & miracula Christi, non tamen ei obtemperamus neque eius mandata exequimur. Sed de his satis. Sequitur in contextu.

Quos ut vidit dixit.

Non solum exteriori aspectu, sed interno compassionis affectu Respexit Dominus leprosos quorum cum vidit infirmitatem statim medicinam voluit adhibere. O quantum est mortalibus bonum Domini aspectus: quo omnia mala sanantur. Oculi enim Christi fenestra sunt salutis, ianua misericordiae, & in eo omne bonum nostrum residet. Hinc sponsa in Cantu-

Can. 5

cis. Oculi eius sicut columbae desuper tuos aquarum: quæ lotæ sunt & resident

iuxta fluentia plenissima. Assimilantur oculis columbarum, quoniam simplicissimi sunt atque purissimi, & ab omni malitia remotissimi. Unde in forma columbae Spiritus sanctus voluit apparere. Super fluentia aquarum sedent, ubi videntur imagines rapacium auium. Sic Christus imagines peccatorum, & misérias nostras videt, comparatur & misereatur. Nunquam Deus oculos suos leuauit ad videntem hominem peccatorem, quoniam in nostrum redundaret commodum. Aspexit Deus homines de summo caelo, & inde illis contulit maximam bonam, iuxta illud Prophetæ. De caelo respexit dominus & vidit omnes filios hominum de preparato habitaculo suo, &c. Sequitur. Ut eruat à morte animas eorum, & aliat eos in fame. Anima nostra sustinet Dominum, quia mediator & protector noster est. Respicit enim igitur Deus de caelo humani generis ruinam miseratus est hominum infirmitates: quas ut sanaret, animasque à morte redimeret, statuit carnem sumere, & sic factus homo, hominum patronus existeret. Hinc iam vides beneficium incarnationis ineffabilem verbi Dei, ea potissimum euenisse de causa, quia respexit Dominus de caelo misérias nostras, laborum nostrorum misertus. Et sic intelliges omne bonum inde ortum habuisse & originem, quod oculos misericordiae suæ Dominus ad nos conuertit: unde omnia beneficia postea nobis collata prouenerunt. Consecrauit Dominus infirmitatem nostram, & statuit remedium adhibere, quia nihil ex nobis possumus, nihil sine illo sumus. Quare sicut nobis omne bonum importat conuersio oculorum eius sic omne malum auersio. Unde David, Omnia à te expectaui, &c. Auertente autem te faciem tuam turbabuntur, auertes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Et si iustus tacem tuam à me, & factus sum conturbatus. Ora igitur Deum ut oculos suos ad te conuertat, neque vnquam auertat, quemadmodum auertit ab illis Israelitis, de quibus ait. Et cum extenderitis manus vestras ad auxilium, misericorditer videt mox in efflagitum misericordiae ostendendo dixit. Ite &

Matt. 9

Psal. 72.

[105]

Psal. 29.

Esai. 1.

et c.

Tit. 3. ostēdite vos sacerdotibus.] O benignitas & clemencia tua, quod totum hoc fecit.

¶ Expende quod promptus sit Deus ad subueniendum, & quod celeriter medetur. Non promittit eis salutem tanquam daturus illis mundiciam leprae, uel facturus quod optant & petunt: sed ita se habet circa illos quod utrumque utrumque sit. Loquutus enim per se ad eos iam petunt remissionem, non sit executus. Nam post expiationem leprae te

Leu. 14 cu iungunt ostendebant se sacerdotibus & nunc loquitur eis acsi iam essent munda ti. Non enim dicit miserebor vestri, curabo vos, mundabimini, sed simpliciter ait. Itē & ante de vobis sacerdotibus. Putate vos iam esse mundos & sanatos. Nihil restat, nisi ut vos ostendatis sacerdotibus,

qui sanitatis & munditiae vestrae testimonium ferant. Non opus est multa verborum ambage, iam cōsecuti estis quod petitis. Coram me iam mundi estis: quicquid de me pia fiducia habetis, & spēs. Nec aliud iam vobis restat nisi ut eatis, & mundiciam vestra sacerdotibus significetis: quales ego vos iudico, & quemadmodū ego sentio, tales estis, tales reperiemini. ¶ Hic videtis iam quam bene dixerit Hieremias.

Thir. 3. **Plin. 33** Perit Dominus, & anima querenti illum. Ergo accedite (inquit Dominus) & non timebitis, & facies vestra non conturbabitur. Custate & videte quoniam suavis est Dominus. Beatus uir qui sperat in eo. Hae omnia ad nostram doctrinam & consolationem scripta sunt, ut videamus ubi, & apud quē auxilium, & salutem potissimum quarere debemus: & quomodo accedere ad eū debeamus. ¶ Porro sacerdotes ludaci poterant ad al. quem dicere, Tu leprosus, proinde excluderis. Contra autem dicere nō poterant. Mundus esto, aut mundare. Lepram cognoscere poterant, sed non pel- lere. Et quid solum dico lepram. Nec aliis quidem in rebus omnibus lex potuit per se quicquam, nisi peccatum ostendere & manifestare.

Deu. 27 re. Caelum potuit homini claudere, sed non aperire. Illa namque veteris legis sacrificia & ceremoniae erant per se inmomentanea, nec unquam propter se a Deo praecepta: ut ostendit Divus Augustinus contra Iulianum blaspheum cum mun-

dabat leprosum: sed sacerdotes ostendebant illum esse mundatum. Sed longe aliter Christus, qui potuit leproso dicere, **Mat. 8.** mundare. Et mox verbum res secuta est.

Totum peccatum dicere, non tantum. **Matt. 9.** bi peccata tua, & protinus ita factum est. **Luc. 7.** Is ad te venit & dimittit peccata tua. Adolescenti tibi dico, surge & ex templo factus es. Is ad latronem dicere potuit, Hodie mecum eris in paradiso, & mitte-

Luc. 21. re illum in paradisum. Non ergo mirum quod egroti peccatores & infirmi plus & cupidius ad Christum concurrerint quā ad Iudaeos sacerdotes qui quidem dicere alicui poterant, quod egrotus & peccator esset: sed sola lege sua illum iuvare non poterant, neque sanare, aut illi peccata remittere. Sed ad Christum nemo verē & fide viva accedit: cui non auxilietur. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Ideo multo magis de nobis mirandum est, cum non feruentiores simus, cū tamen nemo meliora & maiora audiat & sciat quam nos. Id autem aliunde non sit quā quod arida fide contenti, peccata nostra non agnoscimus, non plan-

gimus, atque emendamus. Non horum spiritus sanctus lepram quantum non creditur nos per peccata a regno Dei excludi, cum Paulus toties in suis Epistolis dicat, qui hoc vel hoc faciunt

1. Cor. 9. intellige peccatum, dedecora, & iniustitiam) regnum Dei non possidebunt. **1. The. 4.**

bunt. ¶ Sed nunc operis: praetium est scire quare cum sacerdotes non poterant eos curare à lepra, misit illos ad sacerdotes? Ipsi enim in itinere mundati sunt, Dei virtute operante: superfluum ergo videtur & inane mittere eos ut ostenderent se sacerdotibus, qui nihil facere poterant. Respondendum est quod misit illos & praecipit ut ostenderent se sacerdotibus: primo, ut veteris legis mores servarentur, & ne videretur ipse legis transgressor. Praeceperat enim Moyses quod leprosus separaretur à consorcio aliorum: qui si tanaretur, nō admitteretur ad conversationē hominum, nisi testimonium ferret sacerdotum, quod iam erat mundus. Docet Christus sancta, consuetudines antiquorū

venerari & seruari, & quod inimicissimus
nouitarum & nouæ doctrinæ. Quid er-
go isti noui Lutherani nouarum rerum
amatores contra sanctas consuetudines
Ecclesiæ Catholicæ moluntur antiquas
conditiones ab Apostolis traditas destrue-
re: Pontificem Romanum verum Chri-
sti Domini vicarium, & Beati Petri suc-
cessorem paruipendentes: omnes bonas
ac piæ consuetudines destruunt, san-
ctissimo domino nostro Papæ, & sacris
Concilis non obediētes, & nouitibus
suis totum populum Christianum scan-
dalizantes? Tu verò caue à sibilu serpen-
tis qui totum genus humanum infecit,
& sanctorum patrum vestigia inhaerendo,
antiquas orthodoxæ Ecclesiæ consue-
tudines serues.

¶ Docuit etiam Christus hoc factio non tantum antiquos mores ab Ecclesia vitare, sed etiam humiliter legibus, ordinationibus, moribus, & consuetudinibus in republica receptis & vitare nos subueniamus, conformemurque etiam si iure obligati non simus. Nam si Christus qui uoluit esse in celo, & in terra, & ob omnibus legibus liber: imo uerus & unicus legislator est, seipsum tamen submisit: cum nos miseri homines grauamur tale exemplum Domini nostri, & Dei imitari, & quod ad communem pacem & tranquillitatem seruire potest nollemus seruare & terre ne cui offendiculo simus? Certe diuus Paulus exemplum Iesu Christi

1 Cor 2 r essem/inquit/omnium me seruum te
ei, vt plures lucrī facerem: factus sum his
qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, vt
eos qui sub lege erant lucrī facerē. ludas
factus sum tanquam ludas, vt ludas
lucrī facerem: is qui sine lege erant tan-
quam sine lege essem (cum sine lege Dei
non essem, sed in lege essem Christi) vt
lucrī facerem eos qui sine lege erant, Fa-
ctus sum infirmis infirmus, vt infirmos
lucrī facerē: omnibus omnia factus sum,
vt omnes facerem saluos. Sic & tu quam
uis sub aliquibus legibus non tenearis &
exemptus sis ab aliquibus, non tamen op-
pus est tibi semper privilegio & exemptione
vti: sed propter bonum exemplum subiici
legi, quāuis ad illā seruandā nō tenearis

¶ Secundū præcepit, vt ostenderent se sacerdotibus, vt etiam ipsi leprosi coope-
rarentur ad suam salutem, & aliquid face-
rent, vt mererentur sanitatem obtinere.
Vult Dominus illos probare, & vt salu-
tem suam proprio labore, obedientia, &
merito consequerentur. Potuissent enim
leprosi dicere, Quid ad sacerdotes ibimus
qui nec mundare nos possunt, neque sani-
tatis nostræ testes esse, quoniam immun-
di sumus? Siquidem non potuit præcos
nobis medicari, quid faceret absens, In-
utilis est labor, ne camus. Sic Naaman il-
le Syrus dicebat, Putabam quod egrede-
retur ad me, & stans inuocaret nomen
Dei sui, & tangeret manū suā locum le-
prosi. 4. reg. 5.
Sed
disputas, non ratiocinatur, sed humiliter
rationem mysteriis subiecit: captiuus
intellectum (vt inquit Paulus) in obse-
quium fidei. Vera obedientia nullis
cunctis argumentis mandata exequitur. Vt
scire, non petit causam, sed obedit. So-
lus Deus lepram peccatorum mundat, &
mirabilia operatur: attamen, attente
Paulo, vt coadiutores illius simus, vult e-
nim ad suum auxilium labor accedat no-
ster. Ille gratiam nobis concedit ad opem
tamen liberum tibi arbitrium tollit, quo-
minus omnia vt volueris facias. Ipsi lepro-
si credentes, aut opus quod præstiterūt,
se ostendentes sacerdotibus non merue-
runt de condigno salutem a Domino, sed
de congruo secundum legem ordinatam
a Deo, vt consequerentur salutem sup-
er osira bonitate & misericordia diuina.
Qui si ire recusarent aut contradicendo,
Nunquam ab infirmitate essent mun-
dati? Nonne per se vt omnes laboremus quantum in no-
bis est, vt eam salutem quam deus nobis
subiecit, casum reddamus? Est Deus
diligentissimus ad iuuandum omnes qui
strenuē laborant, & ita non libenter ad
mortuā cōtenti, nihil laude dignum ope-
rantur.

rantur: sed illos duntaxat fideles ministros, qui ubique laborant, viamque virtutis moluntur. Legitur in libro Iudicū exercitū comparatū ad expugnandum

Iud. 7.

Madianitarum. Dominus enim cum numerus copiarum tuarum, aduoca concionem: & præconis voce impera, ut qui forandolus & timidus est reuertatur. Quo facto reuersi sunt viginti duo milia, manentibus non amplius decem milibus. Iterum tamē Deus ait Gedeoni. Adhuc populus multus est ideo qui manu lingua lambent aquas, separabis eos. Scorsum, qui vero curuatis genibus bibe sint in altera parte erunt. Trecenti igitur tantum inuenti sunt, qui manu aquas suscipientes biberunt, quibus Dominus castra Medianitarum prostrigauit, tubas in manibus habentibus lagenisque vacuas ac lampades in medio lagenarum. Sed videamus modo qua de causa iussit Dominus dimitti tantas copias, retentis trecentis tantum viris: siquidem nec armis bellum gesserunt, nec cum hoste pugnarunt, aut aliquem interfecerunt? Nonne

bus armis Medianitarum vires frangerentur, quo Dei nomen ubique magnificaretur? Quid enim profuit trecentum fortes eligere, reliquis dimissis: si pugnandum nō fuit? Hoc quidem magnum fuit mirabile. Deus enim pro populo suo pugauit: nō in vacat mysterio. Elegit Deus, ut quicquid pugnatū non erant: sic tamē Deo suo mori non dubitarent. Ceteros dimisit, quia nec ignauos, nec foedos illo modo Deus adimittit. Eodem modo Deus concedit hominibus vires & gratiam, qua tentaciones possint superare, mundum, carnem, & demonesque ipsos.

Phil. 3.

Omnis nanque hæc victoria propriissime Deo tribuitur. Non ego sed gratia Dei mecum, ait Paulus: posteaquam recensuit victorias, quas de mundo reportauerat. Verum hoc diuo Paulo, similibusque in fortitudine & animo viris succedit, nō parus & inuicibilis: qui nihil autem, nisi Deus etiam si ipsius aduinculo & potentia res proprie agatur, victoria que nobis

eueniat: nihilominus diligentiā nostrā, laboremque desiderat, magis ut mereamur, quam ut miraculū operemur. Quia nos nō sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Hæc igitur est ratio & causa quare dominus leprosos munda curus illos prius ad sacerdotes misit. Poterat sane statim infirmitatem illorū curare: sed noluit, illorum operā & officium exoptare. Gratias salutem concedere: sicut nec tibi concedet, nisi sic laboraueris & obedieris, ut salutem animæ cōsequaris, & demum vitam æternam.

Præterea misit illos ad sacerdotes ut eorum sanationem clariorem & expeditiorem faceret: ne postea vicinus aut affinis obiciat. Vos leprosi estis nec potestis in hac urbe habitare. Quod si responderent iam sumus mundati, dicerent, ubi est sacerdotum chirographum, quo id scire possimus, aliās ut violatores legis poenas dabit. Quare ad has lites & molestias vitandas breuius tuit prius ad sacerdotes ire, ut sic eorum testimonio leprosi sanitatem suam comprobarent. Adeo semper intendit Deus omnem negotiorum breuitatem & expeditiorem. Summat hinc documentum reges & iudices, qui iura populis dicunt, ne pauperes & humiles conficiant, lites nimis diu producunt, dum iustitiam luculentius sic apparituram erudat. Tempore enim, ut patet experientia, indices maiore emergunt in causis doli & fraudes grauiorēque excogitantur calumniæ. Ergo si rex, si iudex, uel iuriconsul tuus es, ne differas in finem eius qd statim in litis principio legitime nosti, sed reiecta omni fallacia & inora sententiam fer, aut clientes mollitero ne dimitte, ut sic Deo tuo sis simili lites: nec eleemosynam, quam statim pauperi potes facere bene mouendo in aliud tempus renuocare in qui cito dat, b. dat. Ait scriptura. Ne dicas amē ego dabo & reuocare, eam statim potes dare. At amicus tuus uerē pauper est: quā causa maiora tui dā tuc beneficiū, quā si illi possis dare. Non pro id reuocare ut latronis spem, dicentis, ne uento in meum ueneris in regnū dei: sed illā statim confirmari ut verbo suo iniquis, Hodie in mecu eris in paradiso.

Cor. 2.

Prov. 3

Luc. 22

Mat. 23. Sic etiam Iherosolyma dicitur
dixit rogatum negans, quia iniustum
erat, ut daretur ei dextram
meam non est meum dare vobis.

¶ Quarto præcepit, ut irent & ostende-
rent se sacerdotibus, ut sacerdotibus de-
ferrent hunc honorem & reuerentiam.
Etenim quamuis mali sint, tamen debe-
tur eis honor & reuerentia propter offi-
cium. Sic Caipham honorauit dominus:
Ioc. 8. Pontifex erat anni illius. Sapiens enim ait,
Eccle. 7. In tota anima tua time Deum, & sacerdo-
tes illius sanctifica. Istos pertinebat distin-
guere iter lepræ, & lepræ, sicut dñs dixit.
Si difficile est, & ambiguum apud te iudi-
cium esse prospexeris, inter sanguinem
& sanguinem, causam & causam, lepram
& non lepram, & iudicium intra portas
tuas vides verba variari: surge & ascende
ad locum quem elegerit dominus Deus
tuus, veniensque ad sacerdotes, leuitici ge-
neris, &c. Et alibi. Labia sacerdotis cus-
tos sunt scientiam, & legem requirunt
ex ore eius: quia Angelus domini exer-
citiuum est. Sicut ad hos pertinebat le-
pra, ita & nunc sacerdotibus inest
Theologiam vel sacros Canones scire, &
inter peccatum & peccatum distinguere.

Deu. 17. Sed multi iam sunt sicut Ophni & Phi-
nees filij Belial nescientes dominum, ne-
que officium sacerdotum, quos domi-
nus interuenit intermittere. Vtinam ad sa-
cerdos ordines non promouerentur nisi di-
gni & literati: & vtinam etiam ministri
Ecclesiæ dignitatem suam cogitarent, ut
sic cauerent, ne indigna suæ dignitati age-
rent, & ne ei qui eos honorauit contume-
lia inferrent, & ut manus spiritu sancto
delibatas ab iniquatione studiose serua-
rent. Alter enim seruandus est calix, vas-
que sanctum Ecclesiæ, quam vasa commu-
nia. Sic aliter seruare se debent ministri
Ecclesiæ, quam laici. In Exodo eadem vn-
ctione iubentur sanctificari Aaron & filij
eius, & vasa tabernaculi. Sed de hoc alias.

Mat. 23. Et factum est dum irent mundati sunt. Iam hic
videtur quod sola fides non sufficit, ut Christo
placeamus: & eius gratiam consequamur.
Christum posse eos sanare, firmiterque

statuebant, quod hoc essent consecuturi
arque ideo clamauerunt ad illum, non tñ fue-
runt sanati, fuissent vnquā, nisi fides obe-
dientia accessisset. Non fuerunt Iherosolyma
lepra quando crediderunt tantum, sed
quando credentes obtemperarunt, ut in-
telligamus quod animam non mundat
sola fides, sed fides quæ obedientiam con-
iunctam habet. Ostenditur. hic meritum
obedientiæ. Discamus ex hoc loco in om-
nibus obedire, melior est enim obedien-
tia quam victima. Si quis Christo obtem-
perat, mundabitur à quacunque infirmi-
tate. Magnopere laudatur in sacro elo-
quio Abrahami obedientia. Quoniam cū
Deus illi promississet plurimos populos
fore ab Isaac filio eius prouenturos, non
refragatus est Dei præcepto iubentis, ut
eum non sacrificaret. Sed quæ-
rat, Domine quid vis? Quare promissio-
rum tuorum fidem frangas? Sed maluit
tacere & sapienter obedire, permitteres oīa
diuinæ providentiæ. Ogo facto docuit om-
nes nos, ut simus prælati nostri in om-
nibus obediētes dummodo eorum præ-
ceptum sine peccato fieri possit. Nam præ-
latus locum Dei tenet sibi que eodē mo-
do postulat obedire iudiciūque submit-
tere, quasi ipsi præcipienti Deo. Nec ut
subditus curiosus præceptorum disjuncti-
tator, sicut Eva quæ hac de causa omnium
hominum fuit exitum. Dixit illi serpens.
Quare præcepit vobis Deus, ut non come-
deretis de fructu arboris illius. Sciō hoc
nobis fuisse à Deo præceptum, seruandū
est, causam non est nostrum quærere: sed
patienter obedire creatori nostro ac do-
mino.

¶ Discamus præterea ingratis etiam
propter hoc, quod Iherosolyma non
uam leprosa, quos sciebat fore ingratos
mundauit. At nos etiam gratis propter
ingratos nolimus benefacere. Sa pē enim
quia aliqui ingrati sunt erga nos, in eos
bonum conferre negligimus, nec proxi-
mum nostrum negligimus. Cū
Deus propter decem iustos pepererit So-
domam, & Gomorram, & Gen. 19
bona opera negamus eis, propter paucos
iustos, & Gen. 18
mundati sunt antequam ad sacerdotis ac-
cederent

Exo. 30. Et factum est dum irent mundati sunt. Iam hic
videtur quod sola fides non sufficit, ut Christo
placeamus: & eius gratiam consequamur.
Christum posse eos sanare, firmiterque

Luc. 10. pulus in illa ciuitate. Quod misericordiā proximis suis adhibuerint: sicut ille qui vulneratum iumento suo imposuit. Et quod graui fuerint, ut luc & nunc loqui-

rosiciebat à bono in melius, sic paterno iter Adam in bono per parum temporis Gen. 3. erit vsq; in finem, hic saluus erit. Mat. 10.

Mat.

ur

principio optimi & amantissimi animi: si- uentiam per sepe es

maiorum suorum magnopere in tamen ipsi pusillanimes, & ignauī sint in nullo sunt apud homines

dinem & fortunā quos potuerūt officio subleuantes at postea ipsum crudeliter de-

**Deu. 19.
2. Re. 12**

Nonne decem mundati sunt, & nouē ubi sunt? Non est mos Dei exhibita beneficia impropere, quæ dat omnibus affluenter & nō impropere, sed ingratitude nostra illi quodammodo cogit. Sic in Deuteronomio refert beneficia. Non veterauerunt vestimenta vestra. Et Dauidi. Ego te tuli de pascuis ouium, &c. Dubitabit tamen aliquis. Si Christus curauit eos omnes ab infirmitate, non tantum corporis sed animæ: sunt, quia purandum est cauerūt, nam pro ueni dendum est quod ita arguerentur. Dicendum quod omnes in fide perierunt sanitatem & sanati fuerunt in corpore & animam nouem uero Iudei à sacerdotibus exstimo quod decepti sunt, & suasi ab ipsis sacerdotibus ne crederent quod à Christo erāt mundati, sed à eo propter legis obseruationem. Inuidebāt enim sacerdotes Christo, & doctrinæ: & ubique poterant detrahebant. Horum suasionibus decepti excederunt a fide. Curatio autem Christi & si præstaret salutem animæ, nō tamen confirmabat eos in gratia, ita ut nō possint iterum labi in peccatum, ut isti fecerunt, & ut accidit etiam Petro, qui post conuersionem & gratiam iterum lapsus est in peccatum, ter negans Christum.

Ad nostram autem instructionem tria nobis documenta colligere possumus. Primum ne sicut isti leprosi ad uonum ut canes reuertamur: sed in Dei gratia perseueremus, sicut Damascianus, ille qui

dictum Luc. Tom. 2,

cium, quæ Sodomam respiciens in statuā talis tuit conuersa. Multi sunt in inferno qui supplices Deum exorant, & à lepra peccatorum suorum mundati coeperunt uiam uirtutis intrare, & præceptis diuinis obedire, sicut isti leprosi: uerū postea reciduentes omnem gratiam perdidērunt. Quare nihil est quod mirus diabolus cures quam bona principia, nisi bono etiam sine copulentur. Quapropter non modo incipiendum est uirtutis iter, sed etiam perficiendū, si uolumus omnes antea factos labores non amittere. Sit igitur constans & fidelis, qui beatitudinis coronam expectat. In fimbriis uestium suarum solebant sacerdotes in lege ueteri appendere malogranata inter aurea tintinnula: quæ ideo non in principio neque in medio uestimenti, sed in extremitate figebantur: ut significarent mercedem nō deberi in principio, sed in fine, illis nempe, qui prius uitæ quam uirtutis finem faciunt.

Secundò docemur ex hoc loco quantum pro sit animæ salutis omnis fortunæ aduersitas, quantum uero obicit prosperitas. Sic enim leprosi dum infirmitate detinebantur orabant Deum, & clamabant. At postea quam sanitatem consecuti, ei auxilio amplius nō indigere sibi uisi sunt: statim dolorem cum memoria beneficii simul deposuerunt. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus impinguatus, dilatatus. Sed uide quid sequa-

Deu. 32

K k iur.

uit. Respondendum. Bene sciebat Dominus vnde essent, rogabat tamen in detestationem uitii ingratitudinis. Et ut magis attēderetur rō ingratitudinis, ostēdit etiam quantum nos à Deo separaret ingratitudinis vitium, nemo enim solet eum querere qui adest, sed absentem. Vnde sequitur n. ut a domino non inueniamur, quia a Deo separati sunt qui a reos, qui omne peccatum ingratum est, nullumque vitium est tantum quod ingratitudinem. Quia tamen, tunc a Deo causat, quia grauius tamen est dominatorem praeteris supplicium.

Mat. 25 Præterea sciens ubi essent qui sunt de nouem leprosis, ex more scripturæ ubi multos dicitur Deus aliquos nescire, quos non approbat, & qui sibi non placeant. Sic et leprosi, ut in his qui que virgines fatuas: scientia nimirum approbationis. Ita hic quia displicebat domino ingratitudo istorum nouem, querit de eis tanquam de ignorantibus. Sic Adam postquam peccauit quæsiuit, Adam ubi es? Nouit enim dominus (vt inquit Paulus) qui sunt eius.

¶ Obserua autem quæcum malū sit ingratitudo, quod Christus ita scādalizari videtur cum scādalum pati nō possit, qđ ad modum admirantis se habet in hac interrogatōe. Certē nihil ita admirari debemus. Nemo hominem, equum, aut canem vidēs miratur, quia hæc animalia sepe uero uidit: miramur tñ si monstrum uideamus. Ceterum aut dary rām, hanc reme quod dūm uideat nō nouit, aut quod amil uideat, aut & natu sa i p p n a t e s e d a t q u a m u i d e a t u s u p e r i t a n a t a t a c u n t a b d a m a d e o i n d u a t i c i n o m a t e r a d d a t a t e s e d a t a c u n t a n a t u l u x u s a d o b i t u r e i n l e u i t a t e p o t e n t i a m A n i m a t d i c e o s n o n n o t a n t u r , s e d e t i n t e l l a t u r & a c o n t e m p t u m a p r o m p t u q u a t u a n t a n a t a t a n a t e p r o p r i a & n a t u r a N o n n e s t m a g i s c o n t e m p t u s q u a m i n c o n t e m p t u s q u a m a c c e p t u s e t i n c i p i o b l i u i o . E t h a c d e c a u s a a p u d R o m a n o s l i b e r t a s s e r u o c o c e s s a p o s t e a i n g r a t i t u d i n i s c u l p a r e u o c a r i p o t e r a t . N i h i l e r g o l i b e r t a s i n t e r u o c a t u r q u a m s e r u o s e e r g a D e u m q u a m g r a t i s s i m u m , à q u o

constitutus fuit super omnia opera eius in hoc seculo. Quia tamen, alio si non mam ei promissit beatitudinem qua nihil potest maius excogitari. At quo precio comparatā? Sanguine uirginitatis sui in omnium nostrorū salutem effuso. Quis erit ergo tam ferus, tā immanis, vt ferus ipsas leuitia vincat? Nam Leo & Vrsus beneficiis ita deuinciuntur, vt mitissimo soleāt ante dominorum suorum mēsas uultu sedere. Et inuenitur inter homines, qui benefactori suo sit ingratus. Hoc igit merito Christus admiratur, quia nullum peccatū est adeo immane, adeo indignū uenia, vt ingratitudo: quæ iannam diuinæ misericordie claudit, & fontem Dei pietatis restringit, & autorem suum omni beneficio deinceps reddit indignū, & quasi quidā uērus adurēs bona præterita exunguit: peccata iam remissa agere, do reuocat, omnium denique malorum est radix. Sic Dauid grauit ob Nabalis ingratitudinem affectus descendit de monte, eo animo, vt illū cum tota familia traderet extio: & ēt grauitè puniuit ingratitudinem Regis Ammon nuncios suos deturpās. Ideo Sapiens ait: Qui reddit mala pro bonis, nō recedet malum de domo eius. Ideo de ingratum conqueritur Dominus per Hieremiam dicens. Nūquid reddidit pro bono malum, quia foderūt foueam animæ meæ? Sic & in modo de istis cōqueritur dicens. [Non est inuentus qui redderet, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena?] Vide quomodo uult Deus vt illi gratias agamus, nō solum pro maximis, sed et pro minimis sibi factis. Sed in maximum in diuinis beneficiū pōt inueniri. Hac de causa nullā domū in ista uia nūm frangiēra, quæ superauerāt in deserio, signifi. De hoc. Superuenit memoria habenda esse, vt sic assiduo gratias illi reddamus. Sic Noe exiens de arca fecit altare domino, & sacrificia obtulit, gratias agens Deo. Vnde in Leuico, holocaustum quod offerebatur pro gratiarū actione, & caro uictimæ non erat in crastinum seruanda, quia gratiarū actiones non sunt differendæ. Quare ut grati simus, opus est vt sciamus quis nobis benedecerit. Sic ille regulus quæsiuit à seruis de hora, qua filius melius haberet, vt

Christo

Christo gratias ageret, & crederet, sciēs il-
lum benefactorem. Sed si iniuriā pati-
mur, nō curemus scire quis iniuriā facit,
Gen. 15 ne illum odiamus. Deus dixit Abraham, q̄
semen suum esset passurus mala in terra
non sua, & non nominauit Aegyptū, ne
Aegyptios odiret. Et Christus in passione
alapis celsus tacitū cooperis permiuit, vt
doceret ne sciamus percussores, sed tāta
benefactores, & eis gratiam agamus.

Mat. 18. ¶ Obiit tua autem, quod non vult Deus
vt grati simus propter se. nam propter
nostram gratitudinem vel ingritudi-
nem, bonitatem, vel malitiam, non acqui-
rit, ne deperdit ipse aliquid. sed vult gra-
tos esse, vt sic capaces simus maiorū
beneficiorum. Nā qui beneficiis gratus est,
maiora indies meretur accipere munera.
Ideo cum nos adeo diligit, vt etiam
habet semper nobis benefaciendi volun-
tatem, ingritudinem odio habet, non
sua causa, sed nostrā: quoniam huiusmo-
di vitium quodammodo beneficia de ma-
nibus extorques. Sed dices. Cur non puni-
tur ergo hos nouem leprosos lepræ reuo-
catione, siquidem tanto beneficio ingra-
ti existerunt? Quia si Deus sine discrimi-
ne ingratos omnes eo modo puniret, pau-
ci euaderent punientis: ei vindictā quin
& nos omnes iam diu penas soluisse-
mus. Si illos vt ingratos domino lepræ re-
uocatione dignos iudicas: quod suppliciu
te censet meruisse cum multo maiora,
quam leprosi acceperis, nunusque gratus
extiteris.

¶ Docemur hoc Christi exemplo, pri-
mo, et si multi sint nobis, multo plures sunt
Deo, & ab illo perferuntur. Secundo, ne nos
poeniteat benefactorum nostrorum, quæ
tunc optima sunt, cum retributionē non
exspectant quoniam nec Christus eo ami-

Mat. 27. ¶ Docemur tertio, genus aut persona-
tionem, aut ad Christi amicitiam concili-
andam, cui Israhelæ mali & ingrati sunt,
Samaritanus autem bonus.

¶ Docemur quarto, verum esse illud
quod Christus dixit, multi sunt vocati,
pauci vero electi.

¶ Quinto, Regnum Dei Iudeis pp̄ in-

gratitudinem erectum esse, & gentibꝯ
gratia traditum & concessum. Aufertur
a vobis regnum Dei, & dabitur genti fa-
cienti fructus eius.

¶ Expende etiam, q̄ nō dixit Christus,
nō est qui redderet & daret laudem militi
sed, nō est qui rediret, & daret laudem Deo.
Docet oia opera nostra Deo ascribenda

Deo gratias referre. Ne tibi arroges gra-

contradictionis. Ideo humiliavit N
chodonosor se iactantem & in hac verba

obore fortitudinis meæ,

ne. Quid autem dñs grat-
cat audi. Surge, vade: quia fides tua te sal-
uum fecit.] Magna fuit fides istius, quia
nec suasionē sacerdotum neque exemplo
Iudeorū factorū suorum minus potuit.
Iacet ante pedes Iesu, non audeo surgere
dubitātq, quibus vocibus, laudes Christi

let relinquere Christum, sed in perpetuo
illius esse consortio, audit. Vade, quia fides
tua te sanum fecit

¶ Surge etiam & tu ex impunitate pec-
catorum tuorū & ambula in lege dñi in
sanctitate & iustitia coram dño omnibꝯ
diebus uite tue. Sic enim fides uere te sal-
nabit, tñ ambulaueris in Dei mādatis &
p̄ceptis. Quam ergo fidem laudat hic
dñs Non certe prauorum hominum nu-
dam & mortuam sed illam quæ per dile-
ctionem operatur, quā habuit hic Sama-
ritanus. Nam domino credens nō stetit,
sed Dei p̄ceptum impleuit, & mādatis
obtemperauit. Et postea ad dominum re-
uersus est, & cecidit in faciem & grauius
egit. Vide ergo quo multa operatus est.
Non enim nobis Deus dedit mandata,
vt illa tantum sciamus, aut illam p̄cep-
ta dedisse credamus: sed vt p̄cepta
eius implenda obediāmus eius voluntati.
De operibus aut. recordat in die iudicii

Mat. 23.

do tandē Deus promissionis suæ memor
erit & retribuet in ultionibus. Quæ
ferebāt corporum captiuitatem & exilia,
nihil curētes de animarum suarum reme
dio, & scelera sceleribus addendo inuide
bant Christum, parua magnificantes, dis
simulantes maxima. Ideo Christus illis di
xerat. Duces cæci, excolantes culicem, ca
melum autem glutientes. Sic multi in ce
remo iis, & in rebus quæ sunt parui mo
menti totam sceleratam constituant:
non curantes de auaritia, ambitione, mul
tisque spiritualibus vitiis, in quibus quasi
suffocari viuunt. Respondens eis dixit.

[Non veniet regnum Dei cū obseruatio
ne, id est, non veniet cum apparatu aut
pompa mundana, ita vt obseruari possit
tempus vel locus. Neque dicent, Ecce hic,
ecce illi c.] Neque poteritis dicere: ecce hic
habet thronum, illic habet regiam aulam,
hic circulant famuli, illic regius apparatus,
hic aurea nitet corona illic sceptrum nucan
tia fulgent, hic populus dominatur illam
subiegit ciuitatem. [Ecce regnum Dei in
tra vos est, Tripliciter hoc exponi potest.

Primo dicitur quia regnum Dei
regnabit Mellias non est temporale sed spi
rituale. Nō dominabitur (vt falso putatis)
rebus terrenis: nec liberabit Israel de Ro
mano império, non enim venit regnum
facere temporale, vt fecit tempore Dauid
& Salomonis. Sed regnum spiritale
erit, & regnabit super animas vestras, quæ
quidē intra vos sunt: interiora enim qua
rēt Mellias, & quæ intra vos sunt: non ta
mē externa. Cum anima legibus Dei obe
dit, regnum Dei est. O re rem admi
rabilem: totus mundus regnum Dei est. At
vero ita cupit Deus animæ imperium, vt
vni animæ imperare regnum sibi esse pu
tet. Et quidem multo pulchrius regnum
Dei est vni animæ, quam totus hic visi
bilis orbis: siquidem corporalis mundus
subiectus est animæ, & propter animam
factus est hic mundus totus. Quis igitur
non studeat animi capacitatem, intra quā
regnum Dei est? Imo quis non annu
tietur, animam ipsius Dei esse capa
cem: Denique aduerte quod per solum fi
dem licet in peccato simus dicatur Deus,
quanquā non plene in nobis regnare:
regnum siquidē non solum ex bonis con

stat, sed ex malis: dummodo fideles sint.
Igitur per fidem subiicimus colla Deo, vo
lumusque Deum super nos regnare: & ita
ad regnum Christi & Dei spectamus.

¶ Secundo exponitur locus iste. Regnū
Dei intra vos est, quasi dicat, Solentis estis
de vestro Messia, & cū in medio vestrū
sit, & intra vos, id est, vestram ciuitatem,
templum, & Synagogam non vultis co
gnoscere eum.

¶ Tercio exponitur locus iste, quia cre
dere vel non credere in potestate est no
stri liberi arbitrii. Intra uos est, hoc est, in
vobis ipsis est regnum Dei & in vestra po
testate: quia si vultis accipiens illud, & si
non, etiam absque illo. Idem est, quod in
Deuteronomio dixit Deus. Ecce dedi an
te faciem tuam vitam & mortem, bonum
& malum: elige vitam & viues. Item apud
Eliam Si volueritis & audieritis me, bo
na terra comedetis: si autē nolueritis, &
non audieritis me, gladius vos consumer.
Os enim domini locutum est. Et in Ecce
suafluo. Ante hominē mors, & vita, bonū
& malū: quodcūque voluerit dabitur illi.
Ita regnum Dei intra vos est, hoc est in ve
stra potestate. Sed de his satis. Deinde vt
prudenciores, & magis cautos redderet di
scipulis dixit. Venient dies, quādo dñs de
reus videret vñ diem filij hominis & non
videbitis. Jam diximus quod Pharisei &
discipuli putabant regnum Christi tempo
rale & nō poterant intelligere quomodo
mellias in tanta humilitate venisset: quia
potius carnalia sapiebant & amabāt. Ideo
noluit Dominus multa narrare de myste
rio primi aduentus. contentus affirmasse
regnū Dei iam in terra esse, hoc est, Mes
siam à Deo missum. Sed orationem ver

ba. *Quia regnum Dei intra vos est, nō humilis, pauper, & incognitus:
sed ut ipse iudicet mundum viuensum.*

Non enim tunc erant capaces, vt myste
rium primi aduentus caperent, ideo diuer
te loquclam ad secundum aduentum.

Quod autem hic discipulis dicit omnibus
quando dñs videret vñ diem filij hominis, & non videbitis. Sensus est.

Quem iam multis contempnunt tanquam

Deu. 30

Esa. 1.

Eccl. 13

cont. 2.

contemptissimum hominem, olim sententem terribilem iudicem. Illi, qui Christū hic noluerunt in sua paupertate & humilitate videre, videbunt eum in nubibus celi venientem ad iudicandum cum potestate magna & maiestate. Et illi, qui no-

Mat. 23 centem. Ite maledicti in ignem æternum.

Mat. II. Et qui noluerunt ad ipsum venire inuita-
tem eos atque dicentem. Venite ad me

Matt. 7. Iam accedite, et audite ab eo. Discedite

Nunc tempus cognoscendi Christum nobis datur, & adipiscendæ gratiæ: non enim venit condemnare, sed omnibus vitam, & salutem præbere. Et tunc desiderabitis videre unū diem gratiæ & misericordiæ, & non videbitis.

¶ *Horre etiam nunc fiat ob id. Nam
scilicet horrente Christi paupertatem, impro-
perium, & crucem. Ideo ab istis non co-
gnoscitur Deus nec amatur. quia ut dicitur*

1. Cor. I Paulus. Crux Christi ludæis scandalū est

Esai. 28. gentibus tamen stultitia. Sed uexatio da-

ut intellegunt & cognoscant compo-
maxime angustis & calamitatibus quando
nihil eis proderit. Ergo & nunc Christum
humilem in primo aduentu cognosce,
amplectare paupertatem suam, nudatē
crucem & passionem: ut postea securē ve-
nienti ad iudicium obuiam exas. Ca-
ueant etiam ne post Christum alium ex-
pectent. Messiam. Ideo ait, [Et dicent uo-
bis illi, Venerat hic homo in nomine do-

Joan. 5. alium Melliam. Alibi etiam Iudæi duxi

Ego uenit in nomine patris mei, & non
capistis. Si uero uenit in nomine fi-
lii accipietis. Hoc multoties feceru-
nt Iudei. Acceperunt Iudam quendam Ga-
leuin, & Theodam aliosque quam plu-

AA. 4. mos. Sic etiam temporibus Theodoli
ptoris apud Cretâ insulam, diabolus in

gura Moſi iudeis apparuit, & dices ſe Meſſiam
promiſſionis, & oſtendere Meſſiam. Iu-
dero iudei, qui illum ſecuti ſunt, & ab-
decepti, aquis ſuffocati ſunt: reliqui
Chriſtiani effecti. In Hiſpania in reg-
Portugaliz in oppido quodam, qui ſ

tunal appellatur, quidam nostro tempore surrexit dicens se esse Messiam, cui aliqui Iudæi crediderunt, & adhererunt.

Quo cognito ad hereticę prauitatis inquisitoribus apprehensi in urbe Vlyssica, quae Vlyssio appellatur (Lusitanorum enim

est maxima & potētissima ciuitas) omne
combusti sunt publica sententia. Nec no
etiam credamus omni spiritui. Quia An

gelus Satanæ transfiguratur se in Angelum
Lucis. Nam si Messiam non expectamus
sicut perfidi Iudæi, tamen multi pseudo

prophetæ quotidie surgunt in Ecclesiâ

qua incautos decipiunt latent lupi, q. no-
men Christi in ore quoudie habētis, Ch-
stum eiusque Ecclesiam persequuntur, h-

refes feminant, sacram scripturam deprauant, denique membra demonis sunt a omne unum impudenter perpetrandum. Iacob caue 3 Lutheranis. Si dixerint eib-

ecce hic est, ecce illic manet : noli credere.
Hac de causa beatus Ioannes admonet
sens. Charisissimi nolite omni spiritui cre-

dere, sed probate an ex Deo sit. Quia mu-
ti pseudoprophetæ extierūt in mundum.
In Lutheri tamen moribus, & uita nū-

opus est probatione: nam ex omni ha-
ticorum grege, nemo credo existit, qui
palam à Christiana non solum fide, et

doctrina & moribus deuicauerit. Cuius
saniam, superbiam, luxuriam, auaritiam
& ad omne uitium in uerecundissimum a

tu igitur est doctrinam illius ex mo

ter beatissimi Apostoli Evangelium p
dicaverunt, casti, pauperes, nudi, pau
res, ieiunantes, & orantes: ita ut in u

ne clarè videntes organa esse viua Spiritus sancti. Sed ad rem, Postquam C

Propheta, ostendit quomodo in secundo aduentu Saluator ipse manifeste uenerit.

stet ueniet, & non silebit, ait ergo.

[Nam sicut fulgur coruscans de
coelo in ea quæ sub coelo sunt fulget
etiam filius hominis in die illa.

Primus aduentus, qui erat in carne
K k A cult

2.Co.14

: 102 •

Psalm 49.

culcatur aliquandiu & solum primis il
lis innotuit hominibus. Vnde Magistri ve
nientes Hierosolimam, inquirunt: ubi est

Mat. 2. qui natus est Rex Iudeorum. Non sic occultabitur secundus Christi aduentus. Ne sicut fulgur licet moueatur per aera non apparet successiue, sed sub. in super. Orientem illuminat, illius saluabit in sphaera, in quo gignitur: sic Christus cum uenerit ad iudicandum, erit omnibus hominibus notus: quia tunc erit cum magna gloria

LUC. 21. *ria & marestrare. Posuit autem Christus si-
militudinem de fulgure, potius quam de
sole, & luna, quia aduentus eius erit terri-
bilis, & fulgur exterretr homines: sol vero
& luna & cetera omnia non exterretr,
sed potius cuncta tenebit suo lumine. In
primo aduentu descendit sicut ros in vel-
lus, cuius signum in vellere Gedeonis præ-
cessit. Rorem enim quando cadit à cœlo
nullus sentit: quia nec sonitum, nec aspe-
ctum vllum sui præbet. Quare mirum non
est si inuentes etiam oculatissimos fallit.
Sic silenter venit Christus tunc: sed in se-
cundo a lucentu manifestus omnibus ap-
parebit. Ideoque secunda ratio, quare
Christus suum secundum aduentum com-
parauit fulguri est, non tantum propter
terrorem ut diximus: sed secundo & ma-
gis principaliter, quia manifesta & subita
erit apparitio eius. Nam Christus vult hic
ostendere quod apparitio eius erit subita,
ut ait. *Ecce ego mitto angelum meum
præcedere vos, & annuntiabit vobis omnia
quæ ego scripsi in hoc libro. Et ad hoc magis con-
uenit conditio in fulgoris apparitione,
quàm solis, & lunæ. Quia sol semper cur-
rit cœlum, & per motum suum aliquan-
do est supra Horizontem: aliquando infra
& cum est in vna mundi parte non uide-
tur ab alijs, qui sunt in Orizonte. Et ad hoc
quod videatur ab his à quibus nō videba-
tur venit ad eos per motum, & ita succedit
sive tacit se videri ab hominibus. Fulgur
autem non circuit cœlum sed in parte co-
eli in qua gignitur apparet, & dum ibi est
videtur simul ab Oriente & Occidente, id
est, super totum Horizontem, etiam si nō
moueatur. Ideo apparitio fulguris ma-
gis assimilatur apparitioni Christi ad iu-
delitarum.**

Pl. 4. — ¶ *Obserua autem quod dicit, quòd sic*

erit apparitio filii hominis in die sua. Diē
iudicii vocat diem suum, quia tunc ac-
cipiet tempus, quo puniet peccatores ut ip-
sae scribitur, *et tunc veniet filius hominis in nubibus
caeli, et erunt super omnia, et erunt super omnia*
fuitas iudicabo. Nunc poteris poenitere
peccatorum tuorum, nunc dum tempori
damnaris, tibi prospice: nunc est tēpus ac-
ceptabile, nunc dies salutis & misericordiae,
quem si praeterire sinis excluderis, sicut
virginis illae fatuae regno coelorum, cum
ratio reddenda erit.

{Primum autem oportet illum multa

Expende quomodo nūc de gloria, nūc
de ignominia loquitur Christus. Loque-
re, & tuus lapis angularis reprobatus est ab ædi-
ficantibus, & latro Barabbas approbatus.
Vide q̃ permissus sit Christi sermo, par-

tum foelicitatis & gloriæ, vt ideo eo exem-
plo discamus nunquam sic lætitiæ adha-
rere, vt luctus prorsus obliuiscamur nec
rursus ita mororî, & sollicitudini animû
tradamus, ut omnem deferamus spẽ me-
lioris fortunæ: quantum enim alterum
sine altero nocet, tantum vtrumq; simul
coniunctum prodest ad bene agendâ, be-
neque sperandâ rationem. Deus enim, qui
omnia pondere & mensura disposuit cõ-
gruè, etiam voluit, ne dolores consolatio-
ne sua carerent, nec rursus voluptates si-
ne illo aduersitatis vinculo debaccharen-
tur.

miles, in malis animosi venturæ foelicitatis
memores. Quod si recte animaduertemus,
sapientius nos gereremus in omni negocio,
audaces pariter & timidi, ex quorum societate
& commistione magnanimitas oritur. Quia misericors Deus
in celsis rebus iucunda quæque permisit,
quod in omnibus sanctus fecit, quos neque
iucunditates neque iubilationes finit habere
continuas sed tum ex prosperis tum ex aduersis
sanctorum vitam mirabili quadam varietate confluxit. Vide
Davidem nũc Goliz victoria gloriosissimam

2. Cor. 6

Mat. 23

Mat. 27

Sapič, I.

1.5C. 17

2.16.13

نماز

hunc Saulis persecutionibus miserum & errabundum. Quo superato & interfecto, regno potius pristinam sollicitudinem. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

Gen. 36 fidum in patrem suum bellum. Conse- quens enim idem est victoriam patrem, iam- que in eadem. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

Gen. 36 fidum in patrem suum bellum. Conse- quens enim idem est victoriam patrem, iam- que in eadem. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

Gen. 36 fidum in patrem suum bellum. Conse- quens enim idem est victoriam patrem, iam- que in eadem. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

Phil. 2. lausati sunt. Non alia ratione confessores, non alia marty- res beatitudinis coronam adepti sunt. Et Paulus ait de Christo Salvatore no- stro. Humiliauit semetipsum factus obe- diens usque ad mortem crucis. Ideo sequitur: Propter quod exal- tatus est super omne nomen. Adverte uerum, quod cum locutus est de honore, dixit quod sicut fulgur, quia gloria huius mundi ca- tasta. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

Phil. 2. lausati sunt. Non alia ratione confessores, non alia marty- res beatitudinis coronam adepti sunt. Et Paulus ait de Christo Salvatore no- stro. Humiliauit semetipsum factus obe- diens usque ad mortem crucis. Ideo sequitur: Propter quod exal- tatus est super omne nomen. Adverte uerum, quod cum locutus est de honore, dixit quod sicut fulgur, quia gloria huius mundi ca- tasta. 2. re. 16 a leprosus est, sed paulo post Ammonis mor 2. re. 20 re affectus ingemuit. Cui dolori dum so 3. re. 1. latu querit, ecce Absalonis insurgit per-

a perfidis Iudeis, sed ab omnibus pecca- toribus à quibus quotidie pantiur Chris- tus in suo corpore, quia semper usque ad tempus iudicii ecclesia inter malleum, & incudem. Supra dorsum meum fabricauit. Psa. 118 runt peccatores. Et adhuc fabricant, & ta- bricabunt.

[Et sicut factum est in diebus Noe.]

Id est, tempore quo vixit, & Deo iuben- te arcam construxit, diluuiumque futu- rum praedixit.

[Ita erit in diebus filii hominis.]

Id est, circa secundum Christi aduentum: in quo suam potentiam mirabiliter deda- ruit, propter quod illud tempus dicitur spiritualiter esse ipsius.

[Et uenit diluuium.] Sicut in Genesi legitur. Anno sexcentis Gene. 7 mo vite Noe, mense secundo, septimo die mensis venit diluuium, aperti que sunt om- nes fontes abyssi, & cataraetes celi apertae sunt, & multiplicatae sunt aquae, & facta est pluuia super terram quadraginta die- bus & quadraginta noctibus, & eleuaue- runt aquae arcam in sublime. Quindecim cubitis altior fuit arca montibus excel- sis: obtinueruntque aquae diluuii terram centum quinquaginta diebus, & requie- uit arca super montes Armentiae.

[Et uenit diluuium.] Sicut in Genesi legitur. Anno sexcentis Gene. 7 mo vite Noe, mense secundo, septimo die mensis venit diluuium, aperti que sunt om- nes fontes abyssi, & cataraetes celi apertae sunt, & multiplicatae sunt aquae, & facta est pluuia super terram quadraginta die- bus & quadraginta noctibus, & eleuaue- runt aquae arcam in sublime. Quindecim cubitis altior fuit arca montibus excel- sis: obtinueruntque aquae diluuii terram centum quinquaginta diebus, & requie- uit arca super montes Armentiae.

[Et tulit oes.] Id est, uniuersos qui erant extra arcam submersit, praeter octo homi- nes, qui erant in arca. Hoc exemplum 1. The. 4 Noe adduxit Christus, ut ostenderet quod reprobis ueniet & inopinatis & pluribus la- sciuientibus. Hoc enim & Paulus dixit. Cum dixerint, pax & securitas, repentinus superueniet interitus. Sic etiam tempo- re quo Christus ueniet, erunt homines bi- bentes & comedentes, & letantes. Sed dices? Nonne prius multa superuenient signa in sole, luna, & stellis & terremotus qui praecedent die iudicii? Verum est, ni- hilo minus obstinati in peccatis uolupta- tibus vacabant, boni autem non. In no- 2. Ti. 4 uissimis, inquit, diebus instabunt tempo- ra periculosa: & erunt homines se ipsos

amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediētes, ingrati, scelerum, & affectionum, & cum viro-
 2. Pet. 2. ditores, proterui, cum di & volup-
 amatores, magis quam Dei, habentes
 speciem quidem pietatis, & tamen tamē
 eius aonegantes. His vitis tunc & iu-
 stitiae praeconē pio Noe, & Petrus nō
 audierunt. Ideo exemplum posuit conue-
 niens: nam in novissimis diebus cū do-
 minus ad iudicandum venerit, ita inue-
 niet homines huiusmodi debitos & indura-
 tos. Noe poenitentiam docuit futura pra-
 edicens mala, mali autem non credentes
 latius vacabant.

¶ Observa tamen quod dicitur, comē-
 debant, & bibebant, & vxores ducebant,
 & ostendendum securitatem hominum:
 ideo ponuntur ea quae homines exercent
 quando securi sunt, & de longa vita spe-
 rant, scilicet, comedere, & bibere, & ac-
 cipere vxores, & ad nuptias tradere, &
 plantare & aedificare. Talia autem inue-
 nientur homines tacites in die iudicii
 in quo inuenitur quod securi erunt nul-
 lum malum timentes. Ideo Christus nō
 dicit, erunt furantes, occidentes, &c. quia
 quamquam vitiosissimi futuri sunt, non
 tamen sermo de virtute nunc est, sed de vi-
 uendi securitate & negligentia, quoniam
 diutissime se victuros existimabunt. Qua-
 re male exponitur locus hic ab illis, qui di-
 cunt vxorem ducentes, id est propter vo-
 luptatem magis quam propter bonum
 proles, quia ducent vxores non recta in-
 tentione: quoniam bene possunt come-
 dere, & bibere, & nubere sine peccato: ta-
 men plerumque sit quadam securitate &
 quasi certitudine qua longum viuendi si-
 bi spacium promittant. Nam qui sic se-
 curi sunt plurimum effusius in volupta-
 tibus & temporibus suis bene gerant.

Non ergo intelligit dominus in hoc lo-
 co de peccatis, sed de viuendi incuria: quae
 tanta est, ut nulla signis, quae multa iu-
 dicii finale praecedent eorum animus
 moueatur, aut animaduerrat rationem
 esse iamiam de singulis operibus reddē-
 dam. Sic accidit tempore Noe quando
 immisso in terras aquarum diluuiū ho-
 mines negligētiā vitam degentes

brutis ipsis imprudentiores videbantur.
 Ascendentibus enim paulatim aquis &
 summa montium cacumina operietibus,
 se iniucem exhortabantur, dicentes. Na-
 tabimus donec isthaec pluuia pertranseat
 quod si persistit, aut in arboribus aut
 in tabulis vltim tuebimur, postea recē-
 dent aquae, & reuertemur in patriam.
 O praedaram fiduciam, nisi eos nimia fe-
 scisset securitas. Non aliter ergo in vlti-
 mo, igneque aduentu accider: quando
 mala hominum securitas, homines male
 perder, quia signa in sole luna apparen-
 tia Astrologoru arbitrio interpretabun-
 tur causis naturalibus omnia reddentes,
 & subito & improviso igne coniepti sint.

¶ Et ostenditur, quod securitas, & se-
 curitatem. [Similiter sicut factum est in
 fili hominis.] Edebant & bibebant, emebant
 & ducebant. [Cum falsa securitate vacabant: & quan-
 du victuri, coniugia aedificaque agen-
 tes.] Qua die exit Loth à Sodomis pluit
 ignem & sulphur de caelo & omnes per-
 didit secundum hanc erit qua die filius ho-
 minis reuelabitur. Arguitur hic tacitis
 verbis stultitia hominum mundi huius,
 qui omne studium collocant in rebus tē-
 poralibus spiritualia verò & perpetua ni-

Gala. 6.

ducta satis arguit quā improviso finis
 vitae huius venturus sit. Sed cum omnia
 quae scripta sunt, ad nostram doctrinam
 & ad nostram salutem, & ad nostram
 pori nostro accommodabimus. Si enim
 lucimus, in nullo dissimilem esse tempo-
 ribus Noe & Loth sanctorum virorum re-
 perimus. Quid enim obsecro de illo tem-
 pore dicitur, quod de nostro rectius non
 dicatur? Edebant & bibebant dicit Chri-
 stus, vxores ducebant, emebant & ven-
 debant, plantabant & aedificabant. Hoc
 est, sic vitam suam instituebant, sic ro-
 bus caducis intenti erant, ac si perpetuo
 in hac nostra tempestate faciant? Respice orbem
 mortalibus quam frequē-
 tissimum, considera ciuitates refertissi-
 mas vique ad habitantium fastidium, in-
 uenies

denies pro artificibus deceptores, fures, homicidas pro ciuibus, ganeones, lufores, & foeneratores: pro magnatibus de litiosos, prædones, & tyrannos. Quare mirum non est si in talibus vitæ moribus sit qui pro lignorum aut palearum falce audeat centies mentiri, centies periurare, in lucro omnem vtilitatem & honestatem constituens. Quid dicam de illis qui altiores nati status conditionem adhuc habeant & mudent: de quibus illud Horatii prouerbium verè dici potest. Nemo sua forte contentus est. Qua de causa quo iure quaque iniuria hac illac cursitant, quarunt, accumulanti opibus opes. Alius vt filiam prædaro loceat viro & nobil: alius vt filio maioratū relinquat: alius quod peius est, nobilissimorum virorum ritu mollior viuat, & vitiosè. Ea autem omnibus multo etiam peioribus mediis quæruunt, adeo vt nec virtutis nec mortis, nec æterni supplicij memoriam vllam habere videamus. Si quidem omnem vitam suam, tam imprudenter, quam frangunt, qui finem quam essent ad finem peruenturi. Hoc Esaias olim plorabat super populo Israel quod nunc rectius plorare poterat. Vt (inquit) qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino astuctis. Cithara & lyra, & tympanum, & tibia in conuiuiis vestris: & opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratur. Nam si oculos conuerteris ad hominum curas, miseraberis, procul lubio illorum labores & sollicitudines: omnis enim illorū laborum negotiatio in rebus terrenis inanibusque consistit, ac si nunquam essent morituri & reddituri rationem. Ideo dicitur. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, vt occuparentur in ea. Dominus enim scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Quoniam his occupationibus erant dediti Sodomitæ comedentes & bibentes, ementes & vendentes, perdidit illos Deus: quia ebrietatibus sicut mudo & luxuriis vacabant. Idcirco in Ezechiele habetur, Hæc fuit iniquitas Sodomitæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia & otium illius, & filiorum eius, & agnatio,

& pauperi manum non porrigebant. Ideo si nos illis peiores sumus, audi quid Christus dicat, Tolerabilis erit Sodomæ & Gomorræ in die iudicii, quàm nobis. Igitur illæ duæ grauissimæ historiæ non solum ad tempora extremi diei referendæ sunt, sed ad omnia nostra tempora, vt ex earum alimonia tunc cumquam ititescere aamus, quin semper cogitemus dominum nos expectare ad patientiam: Neque mulo post hinc nos vocatos esse. Quia bonum est sumere in alieno capite periculum. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. [In illa hora,] scilicet parum ante iudicium: non in illa iudicii hora in qua omnes domus erunt destructæ. [Qui fuerit in testis & vasa eius in domo: ne descendat tollere illa.] Tantum enim erit periculum, horror, & acceleratio illius iudicii, quod tunc non vacabit, neque expediet alicui circa temporalia occupari, quæ tunc penitus auferentur ab eo, & ipsum protinus oportebit ad tribunal Christi deduci. Tunc curandum non erit de minimis, cum instabit maxima & incomparabilis illa causa discriminis infiniti. Quia ubi maxima surgit sollicitudo, minima non apparent curæ: sicut fluctuante & periclitante nauigio, multa solent nauis sociorum delicta perpeti, & perferre, quæ pacato mari nū paterentur. [Et qui in agro similiter non redeat retro.] Non curet ad sua terrena reuerti, quia iam non erit tempus neque locus, sed solum provideat sibi, quomodo iudici metuendo præsentetur saluandus. Hæc similitudo clara est & eadem cū præterita. Sed vnum hoc aduertendum puto, quod idem dicit Matthæus sed ad aliud propositum: Nam in Matthæo ad demonstrandam celeritatem fugæ necessitatis volentibus euadere ab excidio Hierusalem: hic vero de tempore ante aduentum Christi loquitur ad significandum non celeritatem fugæ, sed celeritatem affectus necessarii ad spiritualia. Intendit enim per hæc aperire quod tunc non erit commoditas temporis distendi affectum ad spiritualia: sed quàm celeritè abique quacunque minima distractione etiam pretextu cuiuslibet occupationis, adhibendus est animus ad spiritualia.

Esai. 5.

Ezech. 16.

Psalm. 73.

Ezech. 16.

Mat. 24

tualem vitam. Hunc autem esse literalem sensum testantur subiuncta verba. [Memores estote uxoris Loth, Quæ cum reuertit se retro non habuit tempus uertendi se ad ante. Quo circa monet quod neque prætextu tam paruæ moruæ, quæ occupatur ad tolerandum ea, quæ domi seu retro relicta sunt, differenda est spiritualis vita. Ideoque non ames hæc terrena, sed statim transi ad cælestia & spiritualia, nunc quando tempus habes, cogita quæ terminæ illi acciderint: præcaue inordinatam ad temporalia affectionem, ne simul cum illa tangat te plaga Dei. Nam si, ut illa contra præceptum Dei retro respiciendo, conuersa est subito in statum talis, qui immoderanter ad carnalia & terrena se vertunt, peribunt. Vnde

Luc. 9.

Nu. 16.

alibi asserit Christus. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro apertus est regno Dei. Sic multi ex Israelitis qui ad Aegyptum redire cupiebant, in deserto perierunt. Neemias, & Esdras constantissimi fuerunt in edificatione templi, à cuius operis consummatione nec minus nec terroribus, nec ullis obstaculis deterrenti potuerunt, quin perficerent. Ideo memento uxoris Loth, cuiusq; exemplo prolixè tibi, ne a bono incepto desistas. [Quicumque uoluerit animam suam seruam facere.] Anima hic pro uita accipitur, cum sit actus corporis phylæ organum.

Iob.

ubi Deus Satanæ dixit, loquens de sancto Iob. Verum animam eius serua. Vbi satis apparet, quod de uita & non de anima rationantur loquebatur. Nam diabolus non querit nostra sed nos, non indiget nec appetit res nostras, sed animas querit, ut se in infernum ducat, & cum tollit nostra intentio eius est, ut animas nostras acquirat. Ideo frustra loqueretur Deus Satanæ de anima, cum dixit: Animam eius serua. Nam diabolus responderet. At ergo quid aliud nisi animam queris? Senius ergo illius loci est. Do tibi salutem, ut omnia bona quæcumque habet Iob, destruas pro libidine tua, cuiusq; corpus plagis conficias. dummodo non exanguas, neque illius vitam adimas. Itaque qui uoluerit hanc suam uitam seruare

& à persecutionibus & à nece liberari, malos Christum negare, seu æquitatem relinquere, quàm seipsum morti & persecutionibus exponere. [Perdet illam.] Id est, ad æternam damnationem perducet. Ad quod propositum nunc Dominus Iesus Christus, hæc quæ ad martirium pertinent inter ea, quæ de suo ultimo iudicio loquebatur admisit: Videntur hæc verba non coherere cum superioribus, & cum his quæ post hæc immediate sequuntur. Sed si bene tribulationem illorum dierum in memoriam adducas, & persecutionem Antichristi in Ecclesiam, nonne extra propositum hæc dicta putabis. Ipse enim filius perditionis multos faciet martyres, aliosq; blâdus, tum terroribus a fide auerteret, & erit persecutio magna & tribulatio tunc temporis, qualis nunquam fuit ex quo homines esse ceperunt. Ideoque admonet Christi

discipulos, ut timeamus perdi illam pro Christo, ut non perdamus illam saluam facere & liberare eam a tormentis, quæ Antichristus fidelibus dabit, consentiens illius suasionibus amore huius temporalis uitæ, hic profecto illam perdet. [Et qui perdit in illam.] Hoc est uitam suam morti & tribulationibus exposuerit p. p. Deu atque iustitiam. Viuificabit illam.] Vitam gloriæ sibi acquireret merito fortitudinis &

ne dominus loquitur. Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam euasiet eam. Et iterum Christus. Qui perdit animam suam p. p. me: inueniet eam. Qui enim plura facit hanc hanc uitam, quæ pietatem, quàm Christum, & si videatur ad tempus lucrifacere uitam, reuera perdit eam. Nullus. n. hic uitam suam ultra præscriptum diem ualeat prorogare, & post hæc uitam, quæ nulli non breuissima est, addicitur æternæ morti. Porro quisquis amore Christi, uitam suam posuerit in offerimè mortis, saluam faciet. Quod ostendit nos enim omnino imitari Christum qui passus nobis reliquit imitandi exemplum. Nō pudeat discipulum sequi præceptorē, nō pudeat seruum sequi Dominū. Oportebat pati Christum, & sic intrare in gloriam suam, ergo oportet & nos per mul-

Mat. 24

Ioa. 12
Mat. 19

Luc. 24

tas tribulationes intrare in gloriam alienam. [Dico vobis in illa nocte erunt duo

linquetur.] Hora iudicii est quæ hic proxi

inueniem? ita quod vnus erit lectus, & pro

horum, occurretque cuiuslibet in ag

sicut ait Apostolus. Nos qui viuimus

ius reprobis erit, & oia de

linquetur inter damnandos in corpore graui

& mali, atque

qui optimis adiuuantur

cum Cain, Isaac cum Imael, Iacob cum

1. Re. 11. 36

3 Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

1. Re. 18 ad exercitationem & meritum boni

metur, & quod relinquetur: neutrum enim humanus animus capere potest. Assu-

metur inquam ad gloriam, & relinquitur 1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

1. Cor. 2

in partibus sola quarta proficit. Viguan-

¶ Aduertendum est iterum, quod vnus

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

bonos posuerit duos in lecto

li. Nam adueniente illo igne conflagrationis omnia peribunt, & omnes homines morientur & qui viucentes inuenti fuerint subito morientur, & subito resurgent, sed boni ab angelis rapiuntur: & in ipso raptu suo, dicuntur morituri, & simul resurrecturi, & educentur tunc ad acrem altum vt ibi sint simul cum Christo iudicantes, vel saltem audientes: mali verò nō rapiuntur, sed manebunt in terra, & ibi iudicabuntur. ¶ Obserua etiā quod prius dixit Christus, vnus assumebatur, & postea, alius relinquetur: prius enim locutus est de p̄mio, postea de tormēto: quia facilius est dominus ad p̄miandum p̄ios, quam ad iudicandum p̄ios. P̄ios autē dicunt illi, vbi domine? Audientes discipuli, sed non intellegunt, quia non vident Deum, quod tamen ipsi non intellegunt p̄ carnali illa opinione de regno mundano. Melius, interrogant vbi sit locus in quo assumēdi sunt aliqui, & aliqui relinquendi. Christus verò cognoscens eorum inbecillitatem, respondit, quia subindicare voluit non esse multū cogitādū de his curiosē: vnusquisque enim ad suum locum perueniet. Imbecillitas & ruditas discipulorum nō ferebat vt hec tam alta mysteria eis panderetur: quare vsquo ad suum tēpus Christus differre voluit, sed pro nūc aliqua similitudine. ¶ Dicit vbi, & congregabuntur & aquilæ. Vbi fuerit Christus homo verē corporeus, quia hac humanitate glorificata iudicabit: congregabuntur ante ipsum omnes gentes. Dixerat quod apparebit subito omnibus hominibus sicut fulgur apparet, & hoc poterit esse quia in loco vbi Christus apparuerit erunt omnes homines simul. Nam vbi corpus fuerit qui immobiliter sit, Christus in loco vno immobiliter apparebit, & omnes homines congregabuntur ad illum. Locutus est tamen de aquilis & non de coruis aut de vulturibus, quamuis omnia ista tria genera auium venire solent ad cadauera: quia aquilæ à longissimis regionibus per odorem percipiunt vbi iaceant cadauera quod non conuenit coruis, quia non è longinquo apprehendunt cadauera, sicut aquilæ & vultures.

De vulturibus tamen quamuis odoratus eorum sorte perspicacior sit quam aquilarum, non tamen locutus est Christus de illis: quia Christus volebat ponere conditionem sui aduentus quantum ad modum congregationis hominum. Et ista congregatio duas habet condiciones. Prima, quia de quacunque parte terrarum vbi fuerint mortui resurgent & conuenient ad locum, in quo Christus fuerit. Secunda quia ista congregatio fiet in momento, in istu oculi, vt Apostolus ait. 1. Co. 13. Quantum ad primam bene conueniunt aquilæ & vultures, quia vultures accuratissimi sunt in odoratu, & de longinquiribus mouentur ad veniendum. Secunda autem conditio, quia, & quid est, est vulturibus, quoniam sunt tardi volatus, & pigre veniunt. Aquilæ verò valde conueniunt ad hoc, quia est imperuosi celeris, & fortis volatus: & subito transuolat magnum spatium. ¶ Christus autem ait, & congregabuntur ad illum, & non ad cadauera, sed ad Christum, qui est finis gratiæ & benedictionis domini Iesu Christi. Amen.

CAPVT XVIII.

MULTA IN superioribus dominus docuit, & præcipue nunc in fine capitis immediate præcedentis, quomodo fugienda sint mala, præsertim sententiam illam terribilem, quam cōtra peccatores in die iudicii pronuntiabit. Sed cum nō satis sit ut ait l' sal. 119. egregius, diuertere à malo nisi etiam bonum faciamus, nunc iam de oratione differt, quæ quidem si exacte fiat, omnia bona opera antecedit. Eleuat enim mentem nostram Deo, & animam Christo sponso suo unit: & in eius dilectionem ascendit, & arripit. In quo exercitio assidue occupantur Angeli beatorumque animarum in cælo, quos nos etiā dum viuimus quotiescunque oramus imitamur: oratione siquidem possumus inimicitias tollere, quæ inter nos & Deum subinde sunt, prohibere malum & obtinere bonū si modo perseueranter orauerimus non declinantes,

desistentes, etiam si quod petimus statim non detur. Sed persuasum habentes Deum quod magis expedierit daturum, aut quod volumus, aut quod malumus. Hanc nobis Christus nunc commendat, cum quæ etiam omnia mala quæ duxerat in præcedenti capite vincere poterimus. Ait itaque Lucas loquens de seipso et de discipulis suis, & parabolam ad illos: quoniam oportet semper orare & non deficere, dicens. An tequam uideamus parabolam hanc, de qua Christus hic loquitur, opus est hæc uerba exponere: nam multa multi dixerunt de hac continua oratione. Igitur hoc quod Christus hic docet, quod oportet semper orare & nunquam deficere, hyperbole est. Nam non possumus incessanter semper orare cum necessarium sit dormire, quo tempore nemo orare potest: quia tunc nullus est mentis usus, qui maxime in oratione exigitur, nullus enim nisi solus Christus uere dicere potest. Ego dormio, & cor meum uigilat. Oportet enim comedere & bibere, & pro his acquirere, tamen sollicitudinem adhibere. Oportet etiam curam rei familiaris habere, quoniam beatus Paulus de uiduis loquens ait, Si quis uidua in Christo ait, non habet, dicit primum domum suam regere, & tuam uicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo. Et paucis interiectis subiungit, Si quis autem suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit. Et quod hoc non solum secularibus hominibus, sed etiam Ecclesiasticis uiris necessarium sit aperte insinuat Paulus. Si quis, inquit domus præfite nescit: quomodo Ecclesie Dei diligentiam hebebit? Igitur multa sunt necessaria, ut faciamus, ubi nec uocaliter nec mentaliter orare possumus: & quamuis hunc locum multi sic & alij sic interpretentur, mihi tamen uerius expositio uidetur, quod hyperbolicè locutus est hic Christus ad rem exaggerandam. Quæquidem figura à Cicerone dicitur superlatio, ab alijs excessus, cum sententia aliqua fidem excedit augendæ rei gratia, ut cum dicimus esse aliquid niue candidius, hæc autem sæpè in sacris literis pe-

nitur. Quoniam sacra scriptura, quæ in hoc est communis locutionis scriptura, eisdem etiam utitur tropis & figuris, quibus communis modus loquendi utitur. Et ut res sit aperuor aliqua exempla proferam ex sacris literis, in quibus hæc hyperbole inuenitur. In Actis Apostolorum describens noster Lucas illam historiam aduentus Spiritus sancti, & uolens innuere multitudinem gentium & nationum, quæ tunc erant Hierosolymis ait, Erant autem in Hierosalem habitantes uiri religiosi ex omni natione, qui tuocolæ est. Quod si siue ad imitationem hyperbole, erit necessarium fateri tunc fuisse Hierosolymæ Hispanos, Gallos, Anglos, Scotos, Indos, Aethiopes, Sicalos, Sarmatas, Scythas, aliasque nationes, quas uix Ninue, quæ ciuitas erat maxima, itinere trium dierum capere potuissent, nec non Hierosolyma, quæ oppidum erat mediocre. Similiter & Christus suadere nobis uolens, ut eleemosyna secteto & absque iactantia fieret, dixit, Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. At cum eadem in utraque manu sit anima, fieri non potest ut si sinistra nesciat quid faciat dextra: quare quædam ibi est hyperbole, siue quodam excessus ad rem magis commendandam. Similiter & apud Matthæum uideamus Christum dixisse, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum celorum. In ueteri etiam testamento uolentes exploratores à Mose missi magnitudinem urbium, terræ promissionis significare, & murorum altitudinem dixerunt. Urbes sunt magnæ, & ad celum usque munant. Ezechiel etiam uolens significare nullum fuisse Regem similem Assyrio, qui tantis diuinis tantæque potentia florere dixit. Cedri non fuerunt altiores in illo paradiso Dei. Ita & nunc Christus ut magis nobis orationem commendaret frequentem, dixit, Oportet semper orare, præfatus quædam, Vbi hyperbolica locutione usus est. Eadem etiam figura utitur Paulus dum dicit, Sine intermissione orate. Et Ioannes. Sunt autem, & alia multa quæ tunc Iesus, quæ si scribatur per singula nec ipsum arbitror

Acto. 2.

Ionę. 3.

Matt. 6.

Mat. 19.

Deu. 1.

Ezec. 31.

2. Th. 3.

Can. 5.

1. Tim. 5.

1. Tim. 4.

me de aduersario meo, & nolebat p multum tempus] Posuit exemplum in vidua vt in formina, quæ naturalia fragilia & viribus, virique auxilio destituta est. Sic no tantur iniqui iudices qui humillima quæ que seuerius puniunt, nec ius dicunt nisi potentibus. Huic viduæ fragili & desertæ viri auxilio iniuria facta est: habebat enim aduersarium potentem, siquidem eum aduersarium nominam. Potuit autem esse, quantum conicere possumus, aut mercator, aut publicanus, aut exactor quorum officium est, non modo debita, sed etiam plura quàm debita sint exigere. Aut forte habebat hac formina aliquè fundum aut prædium iuxta aliquis diuitis limitem, qui viduæ iniuriam inferre quacunque ratione posset: ea de causa cupiebat, vt aut partem aut totum prædium viduæ plus arrogaret sibi, & adiungeret. Vicunque sit hoc constat verissime forminam hanc iniuria esse affectam, quo in casu iudicem nullum inueniebat iustitiam amatorem, quoniam potente aduersario existente rursus iustitia exhibetur fragiliori. Quare nihil inquam profecti, nec precibus, nec querelis, quibus saepe numero crudelem sollicitauit iudex. Quid o vimam nostris temporibus adeo frequens non esset, vt potius de iniuria huic viduæ illata querentes omnem in hac materia sermonem consumeremus, quàm ad tempora hæc nostra præsentia oculos conuertentes in tot iniurias innocentium incurreremus. Nam quis est qui regum ciuitas, ciuitatum iudicia, sicis oculis possit intueri: quibus in locis tot viduarum carceres, totque hominum miseriarum, crecta, & oppressas passim videmus: quibus non modo non patent iustitiæ, sed nec etiam portarum aditus à quibus per inhumanes iniquitatis ministros summa cum ignominia submouentur? Non sic faciebat ille sanctus vir, qui dixit, Oculos viduæ excelsare non feci.

[Post hec autem dixit intra se. Et si Deū non tam eo, nec hominem reueror, tamen quia molesta est mihi hæc vidua vindicabo illam, ne in nouissimo utentis sugillet me.] Ecce quod saltem iste licet iniquus esset, tamen pro vitanda molestia

Secund. Luc. Tom. 2.

iustitiam facit, & vindicat illam. Sed iam nunc multos iudices inuenies peiores isto, qui nec ob Dei timorem, nec propter hominum pudorem, nec aliqua importunitate uolunt iustitiam facere: de quibus potest dici illud Zachariæ, Cor suum poluerunt, ut adamantem: ne audirent legem. Porro sugillare est carnem maculare ex percussio a sugendo, quod id succus id est, liquor deducatur. Græce verbum est, *υγραίνω*. Solet etiam accipi pro accusare, damnare, & reprehendere, sicut accipitur hic. Ille enim dicitur sugillare, qui iudicio clamorum suffocatur. Timebat hic iudex ne postea ab hac muliere coram superiori iudice accusaretur, & ut se hac molestia, & periculo liberaret, statuit iustitiam illi facere, licet animo inuito.

¶ Discant ex hoc loco iudices supremi, à quibus non est appellatio quauis esse debeant: nempe ut eorum iudicium rectum sit. Cum enim Dominus uellet ciuitates Sodomorum subuertere, occurrit ei sanctus senex Abraham dicens, Absit hoc à te, ut perdas iustum cum impio qui iudicas omnem terram. Ac si diceret, Tu qui iudicem superiorem non habes, a quo possit appellari, unde quid facias quia supremus es iudex: & iudicas omnem terram. Dicant ergo supremi iudices, ut summe aduertant ne quid iniustum faciant, cum non habeant, qui eorum sententias corrigant, Dicant etiam omnes prælati, diuites, & potentes, ac principes non opprimere pauperes, ne in nouissimo fugiant eos: quia in die iudicii in portibus clamoribus coram Deo supremo iudice celi & terre accusabunt eos. Vnde Sap. ens ait. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui astutierunt labores eorum. Venient enim tunc ante tribunal Christi diuites, tyranni, & iniqui iudices pupillorum, & uiduarum oppressores: ubi erunt pupillorum accusatores gratis, & allegatio dura. Suffocabuntur enim ita, ut non possint respondere: sicut ille, de quo

Mat. 22. Applicat iam nunc Christus ad propositum parabolam.

Li. [Ait

Zach. 7.

Gen. 19.

Sap. 3.

Mat. 22.

Alit autem Dominus, Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se de ac nocte, & patriam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum.] Concludit parabolam arguendo, Quod si iudex iniquus victus precibus videtur disposuit tandem vindicare viduam: quanto magis Deus iustissimus faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se? Quapropter Deum oramus, petitionesque nostras coram illo constituant. Hoc enim hic docet Christus ut in tribulationibus nostris nomen illius inuocantes, omnesque dolores, & labores in manibus eius deponentes, deinceps de salute sumus securi. Ipse namque cum

si statim non exaudierit preces nostras ne distidamus, sed potius in oratione perseueremus. Nam si iudex ille iniquus videtur iustitiam fecit ab illa sollicitus: quid faciet Dominus iudex iustissimus? Non poterit certe precibus nostris non acquiescere, si perstiterimus. Hoc igitur Dominus in tota hac parabola precipue intendit: nempe ut perseuerantes simus in oratione. Cum enim dixisset, oportet semper orare & non deficere, statim adduxit parabolam: ut nobis orationis assiduitatem, & perseuerantiam suaderet. Eandem doctrinam scripsit noster Lucas in capite undecimo, ubi Dominus etiam frequentem orationem commendat, in cuius rei confirmationem adducit parabolam de eo, qui ab amico tres panes commodatos petiuit: facta hac consideratio-

tem propter importunitatem dabit, quot hic dicitur, si iudex iste noluerit iustitiam ob virtutem facere, saltem ob importunitatem faciet quare multo facilius Dominus si eum sollicitaueris preces tuas, motus exaudiet. Et hic est huius parabolæ sensus.

¶ Verum pro maiori explicatione aliquorum verborum contextu, observa quod iste clamor continuus electorum non est formaliter petitio vindictæ, sed in dicta iustitia sit punitiva, ut sancte possit desiderari, sed est formaliter petitio quod

adueniat regnum Dei. Est formaliter desiderium beatitudinis perfectæ (in anima, scilicet, & corpore) cum aduenierit regnum Dei, & quia regni Dei aduentus annexam habet vindictam, hoc est iustitiam punitivam iniuriarum illatarum electis Dei, ideo clamor iste est virtualiter petens vindictam. Et quoniam electi continue succurrunt petere vindictam clamando die ac nocte. Et conformis est hæc sententia clamori martyrum: iuxta illud Apocalypsis. Sub altare Dei vidi animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant dicentes, Vsq̃uequo Domine non vindicas sanguinem nostrum, &c. Obserua etiam quod dicit Deum vindictam sumere nomine electorum, non reproborum, quorum condemnatio hic incipit. Sed procedamus. [Veruntamen filius hominis veniens putas inueniet fidem in terra?] Post orationem optime nunc

uocabunt in quem non crediderunt. Nulla erit orationis vis ubi fides defecerit.

Quoniam autem oratio animam optime præparat ad expectandum iudicij supremi aduentum, qui veniet, & faciat vindictam electorum suorum, prius locutus est Dominus de oratione, nunc verò de aduentu suo loquitur quando veniet, ut viscetur & puniat illos qui seruos illius intus & incommodis afficere non verentur. Et

qui sibi videntur, & ab aliis existimantur Christianissimi. O miseram & infirmam fidem. Præterea si loquamur de fide, qua homo homini fidem vel habet, vel seruat, neque illa suo loco habetur: sed tanta est hominum huius sæculi vanitas, ut merito illud ethnici locum habeat. Nusquam tanta fides. Quocunque enim te veteris vix inuenies, cui tuto fidas: nec qui sibi fide-

Apo. 6

Ro. 10

re auit.

re ausit. Sicut enim Deo neque fidimus, neque fidem seruamus: ita & homines aliquando nec nobis fidem vel seruant vel habent: ut sic per pari reddatur. Iam sinceritas antiqua perijt, abierunt aurea illa seculi, modo enim nemini fidere audemus.

Testibus & sine chirographo probatissimum erat. Nunc è conuerso etiam testibus, & chirographo ipso fidem facientibus audemus. Tanta est in hominibus perfidia & nequitia. Qua de causa, nec amicissimis, & notissimis iam fidem facimus sine iactura. Olim Gabaonitæ venerunt ad Iosue, & credidit eis: sed duo considera, de illius temporis bonitate & sinceritate.

Primo quam sancta erat illis temporibus fides, ut fallere aliquos posse non crederetur. Sancti qui cetero de suo affectu esse exultabant: quia ipsis amica est veritas & non mentiuntur: ita mentiri neminem putant, & quia ipsi alios fallere nesciunt, non putant quod alii fallant eos. Hinc Salomō ait, Innocens credit omni verbo. Non est in Iosue & in sui vituperanda facilitas: sed laudanda bonitas. Arguendi sunt quia Deum non consuluerunt: & commendandam bonitatem non crediderunt, bene de proximis iudicabant. Hoc est innocentem esse, ignorare quod nocet: & si si circumferitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, quia fidem esse in omnibus arbitrat. Hæc igitur mentis suæ deuotione inclinatus, ut crederet testamentum disposuit, pacem dedit, & confirmauit societatem. Secundo expende, quod ubi ad terras eorum ventum est deprehensa fraude, nihilominus tamen fidem seruauit, & reuocandam non censuit ne fidem suam solueret: quanuis alienam perfidiam apprehenderet: sed nunc nec fides, nec iuramenta seruantur. Mirabile exemplum de fide seruanda narrat Drius Augustinus.

Gabaonitas mentiri non crediderunt, bene de proximis iudicabant. Hoc est innocentem esse, ignorare quod nocet: & si si circumferitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, quia fidem esse in omnibus arbitrat. Hæc igitur mentis suæ deuotione inclinatus, ut crederet testamentum disposuit, pacem dedit, & confirmauit societatem. Secundo expende, quod ubi ad terras eorum ventum est deprehensa fraude, nihilominus tamen fidem seruauit, & reuocandam non censuit ne fidem suam solueret: quanuis alienam perfidiam apprehenderet: sed nunc nec fides, nec iuramenta seruantur. Mirabile exemplum de fide seruanda narrat Drius Augustinus. nobis per uerba commutatio man missus ad captiuos commutandos, iurassetque se redditurum, rediit quidem non commutatis captiuis quanuis ab amicis retineretur Romæ: maluit tamen redire ad hostes ad exquisita suppli-

cia quàm fidem hostibus crudelissimis datam non seruare: & sic Charraginem reuersus est. Paucos nunc M. Regulos inuenies ubi iam nulla fides aut promissio seruat. Sed de his iam satis.

¶ Igitur quia Christus hæcenus fuerat locutus de necessitate orationis, modo docet qualis oratio debeat esse: nempe humilis & modesta. Erant etiã ibi pharisæi orationes longas faciebant, & putabant magnam se habere fidem, & quod non essent ipsi de numero illorum, in quibus non inueniretur fides: & de se magna confidebant. Docens itaque hos, quomodo nihil de se sit præsumendum, & quomodo oratio humilis esse debeat, subdit Euangelista, dicens, Dixit autem, & ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti & aspernabatur ceteros parabolam istam dicens, Duo homines ascendebant in templum ut orarent, unus pharisæus & alter publicanus.] Vulgo dici solet nullum est malum quod aliquando non subsequatur bonum. Prouerbum quidem uerissimum est: quoniam tanta est Dei misericordia, ut non solum ex bonis, sed etiam ex malis occasione beneficiendi capiat. Peccauerunt Angeli in cælo contra suum creatorem, peccauerunt ceruæ & grauissime. Quapropter omnipotens Deus hominem creauit: ut enim ait Drius Augustinus. Homo ea de causa creatus est a Deo, ut implerentur Angelorum fides, quæ vacuæ manserant. Creato autem homine ad illam supremam felicitatem, accedit aliud flagitium: peccauit enim ille homo recedente creatus contra Deum, & inobedientia sua iustitiam originalem perdidit, simul cum gratia & amicitia Dei. Ex hoc tamen malo, ingens consecutum est bonum: nam Deus ut hominem quem ad similitudinem suam formauerat in pristinum statum restitueret, homo factus est. Venit enim filius hominis saluum facere quod perierat. Verum bonum hoc ingeniti sceleris cõtaminatum fuit. Perfidiam enim mortales Christum Redemptorem suum cruci affixerunt: non tamen tanto crimine tardior facta est Dei misericordia, quam ipsa Christi morte salutem hominum cogitauit. Ex summo igitur omnium mortalium malo, summum effect-

Augu.
ench. 2.
9.
Gene. 3

Matt. 9.

Ios. 9.

Pro. 14.

Aug. l. 1. c. 11.
33.

Deu. 32. **Deus omnium bonorum bonum.** O quam bonus est Deus qui (vt ait Moses in Cantico suo, sicut educit mel de petra, oleumque de saxo durissimo: ita educit ex duro peccatoris an mo mel deuotionis & suauitatis, & oleum misericordie. Sic etiam iusti saepe post peccatum feruentius seruiunt Deo.

¶ At diabolus est diuerso, ex bono elicit malum, quoniam quemadmodum Deus adeo bonus est, vt ex malis etiam possit creare bona: sic diabolus adeo est malus vt ex bonis etiam possit conficere mala. Nam cum Deum creatorem in illis velit in operibus contrario modo omnia operatur nec amplius assequitur, quam apparentiam quandam bonitatis, velut simia naturae humanae imitatrix. Vt ergo Deus ex elemosyna pietatem, ex oratione deuotionem, ex ieiunio continentiam, ex decimarum solutione iustitiam, &c. educit: & e contrario diabolus ex his omnibus arrogantiam, superbiam, & ad ceteras virtutes ignauiam quandam extrahit. Vnde non tamen non est si sine contrariae voluntates Dei & demonis, quorum opera tam opposita sunt. Quid magis oppositum quam arrogantia & humilitas?

Deus vero ex peccato humilitate pro-
heer intueri. Potens considerate opera Dei in illo publicano, qui peccatum suum

diaboli vero in pharisaeo, qui legem obseruans superbia sua omnia bona occupauit. Hoc tu minime didisti sufficere, postea cum de veraque persona tractabimus, tuius agemus. Nunc singula verba huius parabolae explicemus. Ait itaque Euangelista. [Dixit ad quendam qui in se confitebatur tanquam iusti, & ceteros alpernabantur. Jad quosdam videlicet arrogatissimos & vaos, qui cum per se nihil sint, plus aequo sibi tribuunt & vendicant. Hoc vanissimum est. Primo quia incertum est homini ut quid in se operatur tanta enim iustitia a multis recipitur. Psalms: Nihil inchoat consilium, sed non inchoat iustitiam. Iste iustus non inuenerit dicit tanquam iustus, vt doceat alios, sic iustus talis, non si vere iusti

fuerint, iustitiam suam non sibi, sed Deo retulissent acceptam. Vanum itaque est confidere in sua iustitia: cum nesciat homo an iustus sit. Secundo non est confidendum in propria iustitia, quia iustitiae nostrae non sunt purae: iuxta illud Esai. 64. Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstruatae omnes iustitiae nostrae. Tertio non est confidendum in propria iustitia, quia non est stabilis: homo enim quantumcunque magni meriti sit labi potest, vt David, Petrus, & multi alii: Adam cecidit, & etiam Angeli qui eminentius erant naturae. Vnde Iob. 4. Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles, &

Sanctior fortior, Dauid sanctior, Nabu- Iud. 16.
re potentior, & Petro feruentior. Sed omnes isti per presumptionem Iud. 1. re. 11
corruerunt. Sennacherib omnem iudiciam Iud. 4.
suam constituerebat in magnitudine sui Mat. 26
exercitus: at sanctus Rex Ezechias Deo 4. Re. 18
tantummodo fidens victoriam obtinuit.

Hierusalem liberata ab hostibus, occidit enim Dominus centum octuaginta quinque in illa illorum, & postea Sennacherib ipse a filiis suis fuit occisus. Ita profligauit Dominus Holophernem cum omni Tob. 7.
Assyriorum exercitu: de quibus ait Iudith loquens de Deo. Qui confidunt in Iud. 9.
multitudine sua & gloriantur, &c. Quapropter isti, qui sibi ipsi confidunt non minus ait Propheta Amos. Vt Iob 40. qui Am. 4.
opulenti esset in Syria, & confidens in monte Samariae optimates capita populorum ingredietes popatice domum Israel.

Dicitur etiam ex hoc loco nihil nobis esse confidere. Ne eo in illis in diuitiis: quoniam in scriptura ait: Vt vobis diuitibus, qui habetis hanc consolationem vestram. Ne confiditis in viribus, multi enim in fortibus fuerunt duces in seculo, quorum nomina prorsus ignoramus, aut enim scriptura. Potentes, poterit tormenta patiuntur. Ne glorie- Sapi. 6.
tis in aedificiis, aut aquis mulierum luxu.

omniam inquit Hieremias. Vt qui aedificauit in altum. Ne confidas in nobilitate generis, aut corporis pulchritudine: scriptum enim est. Vana est pulchritudo. Prou. 31.
Ne multum tribu velocitati, rei, quae ueritatis humanis: quibus breuia sunt hominibus praestantiora. Atque, qui erat velociter

Cor. 13.

transferant vt mollius cubent. Sed quia in capite secundo huius cum Sunconem venit in spiritu in templum de his locuti sumus: nunc duo obseruamus hic. Primum horum est, quod hæc caeremonie Ecclesie quauis de essentia non sint, tamen maximam animi superbiam ostendunt qui eas

omniū sacrificium & maximè acceptabile sit cor cōtritum, humile, & mundum: corporis tamen humilitas sicuti genuum flexio, &c. Multum adiuuat ipsius cordis humilitatem, sensualitatem trāgens, animamque erga Deum disponens.

Quare cum Christus & Apostoli has externas caeremonias non modo docuerint, sed etiam commendauerint, stupenda vide debet eorum impudentia, qui hæc in missa, & reliquis diuinis officiis audient

¶ Secundo obserua quā difficile, & atrox sit superbiæ vitium, omnia enim alia non semper apparent, latent interdum quia nonnunquam occultari possunt, nonnunquam etiam acquiescunt. Nam vorator si domi peccat, toris non item: libidinosus etiam non semper nec in omni loco flagrat: friget aliquando, vel naturæ fragilitate, vel vitij tardio. Ad superbus in lecto in mēsa, in foro, in templo, in omni denique loco & tempore, domi, forisque indicia ostēdit tumoris sui, vt in hoc Pharisæo videmus. Qui ubi arrogantiam suam in primis cohibere, & occultare debuisse: si quidem in conspectu Dei constitutus nihil aliud non modo velle sed nec cogitare quidem debet nisi quod primum sanctumque sit, ibi superbissimus fuit: sed nec veritus est illa ostendere, à quo multa penitus venerat. Sed iam eius orationem audiamus. [Deus gratias ago tibi quia non sum sicut ceteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut hic publicanus.] Iustus in principio accipitor est si, & sic oportebat, vt ille, faceret: tamen a suis laudibus incipit. Abraham rogans pro Sodomis coram Deo se humiliabat. Quia, inquit, semel cepti, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. Ac si diceret, Ne irascaris mihi, quod pro aliis oro: qui tamen ipse peccator sum. Sic faciebat Iacob dicens, Domine Deus mi-

nor sum omnibus miserationibus tuis, &c. Sic etiam David. Quis ego sum? Domine Deus, & quæ domus mea quia adduxisti me huc vsque? Sic etiam faciebant socij danielis dicentes. Domine Deus iustus es, in omnibus quæ fecisti nobis. Sic & ipse Daniel dicebat. Tibi Domine iustitia, nobis autem confusio, &c. Hunc in modum contentur probi omni tempore in sua oratione propria sua peccata: & contra autem impii a suis laudibus incipiunt, sicut iste qui gratias dabat, quia non erat sicut ceteri.

¶ Sed cur iste male egit dando gratias Deo, & numerans bona sua, cum Paulus dicat quod in omnibus gratias agamus? & Zachæus, & alij bona sua narrauerunt. Cur ergo iste damnatur? Aliud est gratias agere cognoscendo deum autorem bonorum, & aliud est bona habere reputando quod à se ipso vel suis meritis Deus illa dederit, & proximum contemnendo. Quapropter aduerte quod triplex est vitium superbiorum. Quidam sunt quod ea quæ habent non putant a Deo se habere: sed quod suis viribus, ingenio, aut sollicitudine illa acquisierint. Talis fuit Nabuchodonosor qui dicebat iactanter. Nonne hæc est ciuitas magna Babylon quam ego ædificauit, &c. Et sic, Sanson hac tacuit vanitate dixit. In mandibula asinarum dixit quod ille percussisset. Quapropter statim Deus illum magna sui percussit: ita vt pene moreretur. Sicut etiam vox dixit de celo Nabuchodonosor Regi. Regnum tuum transibit a te. Est enim Deus honoris sui Zelator, solerique æstimationem suam tueri, quouscunque ab hominibus usurpatur. Aduersus hos loquitur Isaias dicens, Nunquid gloriabitur securis contra eum, qui secuit in ea? aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quomodo si eleuetur uirga contra eleuantem se & exaltetur baculus qui est? Deus zelat suum honorem, statim subdit penam. Propter hoc nutter dominator Dominus exercituum in pinguius eius tenuitatem, & subtrahit gloriam eius succensa ardebit, quali conuulsio

Pro. 18.

Gen. 19
Gen. 32

Dan. 4.

Iud. 14.

Ela. 10.

1 Cor 4

ignis.

ignis Et Paulus etiam contra istos. Quod habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis.

Jacob. 1. Iacobus Apostolus etiam ait. Omne datum optimum, & omne donum perfectum defusum est à Patre luminum. Et rursus

2. Cor. 3. Paulus. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed sufficientes non est ad cogitandum bonum, quod est minimum inter bona opera: quid poterit ad agendum? Unde Dominus.

Joan. 6. Nemo venit ad me nisi Pater meus traxerit eum. Et per Oseam. Perditio tua (inquit) ex te Israel: & auxilium tuum ex me. Per se vadit homo ad peccatum, sed non redit: per se navis descendit in rapida aqua, sed non ascendit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non per se triticum: mater enim est herbarum, & nouerca tritici. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum, merito-rium vitæ æternæ sine gratia Dei. Ideo Dominus. Sine me nihil potestis facere.

Quid est bonum tam corporalia, quàm spiritualia Deo sunt. Cuius sunt meritis? Multi adeo arrogantes sunt, ut si audiant se ab omnibus amari, statim respondeant urbanitatem suam, liberalitatem, & bonum ingenium amoris illius esse causam. Si vero audiant valetudinem, viresque suas in pretio esse gloriantur, & dicunt: continentia mea, vitæque moderatio hæc mihi præstunt bona. Quorū quantitas sit superbiæ nemo non videt: quando ea bona quæ Deo sunt, et auctori suo referenda, sibi tribuunt. Alios inuenies nihilo meliores, à quibus si petas, quæ opè diuitias comparauerunt: iactant indultiam suam, dicentes. Indocui, inauditas nationes penetraui, ibique ingenio meo hæc omnia mihi confecti, quæ vides. O insane. Nonne alii in eisdem locis quibus tu versati discescere nunquam potuerunt? Nonne etiam alii multi te ditiores effecerunt, in mari cum omnibus diuitiis suis perierunt? Igitur, o amentissime cur maius Deo ingratus, quàm deo omnia quæ habes accepta referre, siquidem & qui non habuerunt Dei auxilio consequuntur, & qui habent Dei patrocinio opes suas à mille periculis tuerunt. Quod si op-

portas probare, t. omnia bona mea possideo, nihil hic ad comparandum, aut casus aut auxilium vllum promouit: pater mihi reliquit. At patri quis dedit? auus, auo' atavus. Fateor, sed si peristero omnino deueniendum est ad illum, qui habuit a maioribus suis nihil. Sed sint ita sane omnia bona tua hæreditaria: quæ opè conseruas, quæ mille modis diligentissimos dominos deserunt? quo auxilio diuineque valis (quod præstantius est, & spiritum ducis ad illa perfrueas? Nul'am ergo excusationem asserere potes tuæ ingratitudinis: nisi Deum datorē omnium bonorum cognoscas, ac si cognoueris quot bona consequantur, inde gratus eris, & plura in dies beneficia consequens.

¶ Aliud genus superbiorum est, qui etsi omnia beneficia à deo fateantur accepta, non gratis tamē sed meritis suis sibi concessa autumant. Habent in memoria aliqua præteritis opuscula, quæ aliquando fecerunt: & ideo, valetudinem suam, bona temporalia, & etiam animi tranquillitatem iam pridem sibi debitam, & ita nihil accipiunt de manu Dei vt gratuitum, sed vt debitum. Horum tamen non modo superbia, sed etiam stultitia est mirabilis, nā quæ habemus, non quia boni sumus habemus, sed quia bonus est Deus. Vnde Christus Apostolis dixit. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos vt eatis & fructum asseratis. Quasi diceret, Hec omnia quæ facitis, mea opera sunt. Nihil enim quis conari potest nisi præmia gratia diuina, & ita non est qui se facit. Non quia boni eramus futuri, elegit nos Deus, sed quia elegit nos Deus, non sumus. Quare gratia Dei gratis dari dicitur, quoniam sola Dei bonitas in causa est, vt hominibus detur. Ideo Paulus. Si gratia ex operibus, gratia non est ratio. Vnde in capite immediate præcedenti dominus dixit: Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Et quia ibi satis diximus, in hoc loco de merito nostrarum operationum supersedentem puto. ¶ Nunc tertium genus superbiorum videamus: illos nempe qui licet sciant bona quæ habent esse à Deo & non ex meritis suis data, ta-

Ioā 15.

Rom. 11.

Nu. 20.

1. Tim. 1. **Tim.** in illis gloriantur ac si sua essent gloriam Dei vsurpare: ut fecit hic Pharisaeus de quo n loquimur. Propter hoc peccatum non peruenerunt Moses & Aaron in terram promissionis: quia non retulerunt honorem Deo pro fonte de lapide excusso. Quare ait Paulus. Regi seculorum, immortal. & inuisibili, soli Deo honor, & gloria. Quod testati sunt. Angeli in Christi Nationate, dicentes, Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus. Hoc iam in superioribus exposuimus. Se ipsum extollit stultus hic & laudat manifeste. Sicut lane trutinæ quanto leuior est, tanto amplius sursum ascendit. sic quanto homo uanior est & inuilior & inuili or, tanto sublimius se extollit, & cum sit impius iustitiam sicut rascabundus assumit: & iusti nomen impudenter usurpat. Contra uero quemadmodum lane plenior & grauior se de primit deorsum. sic uir uirtute clarius & honestate insignis se abiecit & in

Luc. 2. **Luc.** onustior. tanto apud se ipsum iudicatur imperfectior. Hæc est enim magna perfectio suæ imperfectionis cognitio.

¶ Sed expende hominis arrogantissimi uerba. Non sum inquit, sicut ceteri hominum. Cum se solum bonum credidit: quodammodo male de Deo scuit, quia si alius melior sit, & quod alius non sit bonus nisi sibi, vel quod alius sit parum bonus, in quo Deo derogat. Aman qui credebatur, quod solus ipse esset honorandus a rege, cum interrogauit eum, quid faceret rex quem uouerit honorare, cogitans Aman & reputans quod nullum alium rex nisi se uellet honorare respondit. ¶

¶ **Heb. 11.** **Heb.** habet indui uelut regis, &c. Quod cum fecisset Mardocheo lugens & operito capite abuit tristis in domum suam, & etiam suspendio interit. Et sicut Mardocheus est exaltatus, quem despiciebat & damnavit sic iste Pharisæus, qui solus se dignum honore putabat, est condemnatus, & publicanus despectus a Deo iustificatus & honoratus. Solum inter omnes aut Pharisæus sperabat esse. Ideo superbia uento comparatur quia nihil su-

stinet: ita superbus nihil sustinet aut patitur. solus esse uult & ab omnibus præteritis obferuari. Alia uicia consortio gaudent, ut libido, ludus, edacitas, auaritia uerum superbia solitudinem quaerit, societatem non patitur, tanta est huius territimi uitii importunitas omnia sibi defert, se solum in pretio esse habendam putat: omnes humiliat, ut se exaltet. Et in hoc uidemus, quia dixit. Alii raptores, &c. Cum reuera ipse esset raptor & iniustus, quia rapiebat gloriam Dei, de qua ipse dixit quod alteri illam non esset daturus. Inustus quippe erat, quoniam proximum non auditum prius nullis testibus, nullis iudicis temere damnabat: digitoque ostendens publicanum trahentem se in uisum suum, in se ipsum illius perspicue cernitur impietas, qui

tuperabat. O quot habet iste in seculo imitatores, qui festucam in oculo fratris uident, trabem autem in oculo suo non considerant. Vnde Paulus ait, Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? suo domino sit aut ea sit. Certe si iste sapuisset, vel in hoc cognouisset improbitatem suam quod perperam de alius iudicaret, uerum nemo improbus sapit. Ignis omnia in se conuertit, quemadmodum, & fluuius omnes torrentes in se recipit, & immutat sic & homines qui boni sunt, quæcunque aut audiunt, aut aliqua ratione accipiunt secundum naturam suam optima reddunt. Mali autem etiam bona in mala conuertunt. Quare nullum est ceteris argumentum, quo quis se discarnat, moresque suos exactius exploret quam si sibi persuadeat se esse talem, qualem proximum esse iudicat. Quod si animaduersit Pharisæus iste, cognouisset utique quæ inquit uem.

¶ Obicitur autem hic, nullam aliam causam esse quare proximos contemnimus, uos uero magni facimus. nisi quia acutus uita illorum, quam n ista intuemur. Cum autem non sit, quæ n aliquo defectu peccet, si necessarius, ut proximorum mores & uitam nostris semper possumus. Verum amen duresco se habet in ista uia humilmodi estimandi negotio superbus & humilis: nam superbus qui

Esai. 48

Math 7.

Rom 14

huiusmodi mala perpendit in altera propter
truunt mala proximo sui constituit, in
altera uero bona, si quæ habet sua: & ita
non est mirum si digniorem se inueniat
ceteris. At humilis & modestus est diuerso
se habet, mala sua semper præ oculis ge-
stans, quam in se intuetur quia bona opera sua

Exo. 34

Mat. 13

Apoc. 3

tueretur, & bona aliorum considerat. Mo-
destus enim non possent in faciem eius in-
tendere solus ipse nesciebat sic tu si bona
proximorum tuorum animaduertere vel-
les, mala autem tua ob oculos semper ge-
stares, plaris proximos tuos quam te ip-
sum faceres. Quare periculosissimum est
se bonum putare. Infirmus enim qui se
morbo oppressum non sentit, medicinam
non querit. Sic Phariseus iste, quia uir-
tia sua non attendebat, innocentissimum
se iudicabat, reliquos uero iniquissimos,
quorum etiam minima peccata notabat.
Ideo Dominus ait istis, Publicani & pec-
catores præcedent uos in regno Dei. Quo-
niam se iudicantes infirmos remedium
querant. Sic intelligenda sunt uerba illa
esse aut calidus, sed quia tepidus es inci-
piam reuocare de ore meo. Quo modo
tepidus, tepidus autem qui calido propinquior
est peioris sit conditionis? Facilis respon-
sio est. Calidus dicitur illi qui igne charita-
tis flagrans, virtutes omnes interius & ex-
ternus possidet. Frigidus qui charitate de-
stitutus, procul ab omni uirtute moratur.
Tepidus uero qui nec charitate calet, nec
etiam omnino friget, saltem in exteriori
est conditionis quam frigidus, non quod
plurimum peccatorum sit reus, sed quia in
eo statum est, in quo difficilior sanari po-
test. Negligit enim medicinam qui morbi
sui conscius non est. Sic iste cum se in-
firmum non putet, remedium non curat.
Et quod iste sit sensus germanus huius au-
toritatis patet, quia immediate subdidit
Dominus dans causam quare tepidus sit
peioris conditionis, dicens, Quia dices diues
scis quia tu es miser, & miserabilis, & pau-

per, & cæcus, & nudus. Sic iste Phariseus
bat se esse diuentem & iactabat opera sua
dicendo, Ieiuno bis in sabbatho, decimas
do omnium quæ possideo. Iste ascendit
ut oraret, & cum oratio sit petuit, expen-
de quam stultus sit quod bona opera sua
ostendit Deo ad quem orat. Ineptus esset

anulis torquibus aureis, & uestibus pre-
tiosis ornaret crederet sibi adiumento
fore. Nam pauperes ulcera sua ostendere
solent, ut sic facilius intuentium animos
moueant. Eodem ergo modo nos in ora-
tione si uolumus Dei misericordiam fle-
dere non uirtutes, ut Phariseus hic ostē-
temus, sed potius cum publicano pecca-
ta fateamur. Nam quemadmodum re-
grotus qui a medico istus puriorem san-
tior, ille uero qui puriori retento inuti-
liorem foras prouicit conualescit sic pec-
cator qui bona sua prædicat, & mala ta-
cet salute caret, ille autem uiuit qui bo-
nis non emissis, quidquid mali habet, hu-
militer coram Deo medico sapientissimo
exponit. Sic Balac rex Syoniorum dice-
bat, Septem altaria ordinavi. Vide quid
iuxta Deo offerant, & quæ sint illorum
sacrificia nempe iactare si quæ fece-
rint bona quasi Deus non uiderit illa aut
esset cæcus. Optime Deus hæc omnia no-
uit, & sit opus bonum quod facis & non
solum opus ipsum, sed omnes circumstan-
tis boni operis. Videas quantum Deus
conlikeret omnia opera nostra. Obluit
Abraham holocaustum, & Deus omnes
circumstantias considerauit, dicens, Quia

Quomo-
Pharisei
ieiunet,
& dicit
vid Ep.
lib. 1. c.
16. to. 1.

Nu. 22

Gen. 22

Luc. 19

Non solum dixit filium, sed unigenitum,
& omnia optime consideraui & lauda-
ui. Quia fecisti, inquit, haec. Quam
rem Domine? Non inuenio nomen o-
peredignum. Vide quomodo omnia
ponderat. Sic etiam in domo Simonis
Pharisei fecit cum Magdalena, ponderans
omnia eius bona opera, & circumstan-
tias. Offertum mihi non dedi tibi, hæc au-
tem, & c. igitur si Deus non uidet & pon-
derat omnia opera & eius circumstantias,
& omnia uidet, & sit nequequam tua e-
narras opera? Celat hic Pharisæus pecca-

et quæ confiteri debuerat, & bona si quæ fecerat patefecit. Qui enim sana membra medico ostendit, & vulnera tegit, nunquam curari poterit: imo potius quotidiè periculi obest. Tunc tamen modo per quoniam iusti magis haberi quam esse appetunt cum bona aliqua faciunt non in secreto sed publice illa facere satagunt. Et postquam facta sunt, illis quos latere putant illa reserunt ut inde ab illis qui-

Mat. 23. nemagunt, suas canunt laudes. Sic tamen g. storum historiographi sunt. Ne tamē ita factant docet hæc parabola. Hæc alibi Saluator dicit. Cum facis elemosynam ne sicut sinistra tua qd faciat dextera. Et iterum. Noli tuba canere ante te. Tuba canit qui bona sua alius iactat: qui scilicet sum de bonis quæ fecerat laudat. Hoc est quod præcepit Deus filius Israel ne tōderent primogenita ouium. Cum virtutis initium & bonum quod fecerat aliis sublatum secreto quo quasi quo tam velle-
Deu. 15. re virtus ipsa tegebatur, rōsa postmodū virtus manet. Quam graue autem hoc sit peccatum, Iob aperit pronunciat dicens,
Iob. 31. Si osculatus sum manum meam quæ est iniuitas maxima. Ille manum suam ore percutit. Quod dicit esse iniquitatem maximam. Nec solum iniquitas est, sed meo qd a Iob dicitur tam s. a. q. d. n. de censeri potest, quia quod maxime optant non assequuntur. Nam ideo bona sua narrant, sperantes hoc medio futurum, ut ab aliis maiori æstimatione digni censantur. Sed longe aliter quam sperabant euenit, nam qui audiunt ob hanc solum causam illos contemnunt: & quod forte iustos & cordatos putabant, & velut tales venerabantur, postea tanquam peccatores & stultos æstimant, & quasi iactabundos dedignantur. Et si foris vnus aut alter illius dictis assentiens illum ob hoc veneratur & suspicit, id è vulgi erri facce, quod iuxta solum rerum faciem iudicare solet, & interiora minime scrutatur. At dementia est maxima rem tam leuem qualis est vulgi opinio tam caro pretio emere, ut à uiris bonis & doctis contemnatur. Hi enim similes sunt gallinis qui

cum oua excusserint statim clamant, atque adeo importunè ut auditoribus sint molestæ, qui autem illarum importunos clamores aud. ut illas peperisse hoc signo intelligunt & ob hanc causam excitantur ut oua perquirant, & rapiant: quod forte non facturi essent, nisi illarum clamoribus ad hoc faciendum excitarentur. Sic iactabundis contingit. Nam dæmon illos sua bona iactantes auscultat, & ad illorum bonorum depredationem inu. itatur. Suggestit enim illis arrogantiam, & inanem de bonis quæ habent gloriam quæ bona omnia destruit, & sicut ventus vrens omnia consumit. Ideo Psal. 77. mista ait, Tradidit in captiuitatem virtutem illorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici, quia deuorantur & captiuantur eorum bona. Depredatio autem quæ tenet in pul. ce portat: atque ideo Ezechias Rex puni-
4. Re. 18. tus fuit, quia thesauros suos ostendit nunciis Regis Babylonis. Nullus ponit amico ponit quæ à vento impelluntur ab arbore: sed quæ manu colliguntur. Sic Deo non sunt danda opera quæ vento vanæ gloriæ effluunt.

¶ Discamus hinc hæc pestem vanæ gloriæ luere: & bona nostra non inaniter propalare. Si enim adeo Deus indignatur quod bona sua temporalia nobis arrogamus, quid sit spiritualia? Eset quidem dux supplicio dignus si oppidum regi suo vsurparer: multo maiori tamen si regnum. Sic Deo magis displicet arrogantia in rebus spiritualibus. Ne igitur h. & c. tar. m. r. a. c. t. n. a. s. Nam Amygdalus quia præcoces nimium producit flores sæpius fructu caret. At morus semper retinet fructum suum quoniā terius floret. Stomachus etiam validus hyeme quam vere cibum concoquit: quoniam calor qui verè exterius grassatur, hyeme latet in corpore. Sic aratores saro frumento gelido tempore gaudent, calidum derestantur: quia gelu terra erumpētia frumenti gramina cohibet, donec altius radices agat. At calor statim male hærentes herbas euocat, & tenuiores ac minus fructuosa reddit: Eodem modo accidit illis, qui bona opera quæ faciunt non continent. Sicut enim apud Act. 28. M. letum

non posse mereri: atque aded qui nos ad
 1. Co. 4. nuat gratias tribuamus, non nobis qui
 sine ipso nihil tacere possumus. Reuertit
 Christus hunc Phariseum hypocritam
 cum sua oratione licet cauere à malis &
 bona fecisset: quia gloriam Dei sibi ipsi
 usurpauit. Fideles Christi serui gloriam
 tribuunt Deo omnium operationum sua-
 rum In publicano è contra letatur Chri-
 stus, nò quod peccata placerent sed quia
 peccata confitetur & veniam petit con-
 tento corde. In Phariseo erat bonum &
 malum, & in Publicano etiam bonum &
 malum eligamus bona utriusque & mala
 odiamus. Diligamus bona opera Phari-
 sei, & humilitatem publicani, & peccata
 publicani, atq; arrogantiam & superbiam
 pharisei odiamus. Discamus cum multis
 operibus posse damnari, si humiles non
 fuerimus. Discamus licet peccatores si-
 mus non desperare de Dei misericordia,
 quam obtinebimus cum publicano si pe-
 nitentiam egerimus.

¶ Denique obserua sicut in initio dice-
 bamus quò diabolus ex bonis operib. eli-
 cit mala & gloriam inanem. Sed vt videas
 aperitè Dei bonitatem, qui tam bonus est
 quod etià ex malis nostris bona eliceat,
 iam audiamus Euangelistam & videamus
 quæ narrat de publicano [Et publi-
 canus a longe stans nolebat oculos ad e-

dicens Deus propitius esto mihi peccato-
 ri. Et ait illi Dominus. Tu es iustus. Qui de peccato quo nihil peius es-
 se potest, humilitatem eduxit. Ille quidè
 artifex esset admiratione dignus, qui non
 modo aurum vel argentum optimè om-
 nium celaret: sed etiam scoriā ipsam in
 aliquod opus eleganter conuerteret. Eo-
 dem igitur modo Deus se habet in ani-
 marum nostrarum salute fabricanda: si
 quidem non tantum virtutum metallo,
 verum etiam peccatorum nostrorum sco-
 ria nos illustre conuertit. Scoria enim
 in sacra scriptura aptissime pro peccato

Eze. 22

Verba est mihi domus israel in scoriā.
 Omnes isti æs stannum, ferrum, & plum-
 bum in medio fornacis scoria argenti ta-
 bi sunt. Idem dixit Itaias Propheta popu-
 lo israel. Argentum tuum verum est in

Esa. 1.

scoriā. De hac igitur tam vilī criminis
 nostrorum scoria, mittitur Dominus su-
 per remam sanctitatem nobis cōficere. Vnde
 missurum fore peccata, nisi ab illis ali-
 qua essent bona peruentura, iuxta illud

Au. si
Pi. 14
Ro. 11

abundet & gratia. Quare nullo satis pa-
 cto potest Dei sapientia commendari:
 quàm quod a peccato ipso virtutē, a ma-
 lo bonum, ab inferno denique gloriā tu-
 scitat. Qua de causa nemo desperare de-
 bet. Deum enim sentit diuinum sentit auxilium. Deus enim sic
 numero electos suos diu in peccato ef-
 fectū punit, vt in virtute radicatus hæreāt,
 humilitatemque suam cognoscentes, ve-
 re humiles fiant. Sicut enim qui domum
 firmiorem edificaturus post parietum
 antiquorum ruinam multum in iacen-
 dis fundamentis immoratur, vt sic stabili-
 us & diuturnius edificium euadat: sic
 Deus peccatorem quotiescunque fragi-
 litate sua cadit non statim excitat, sed iac-
 cere patitur, vt ille cognoscens suam im-
 becillitatem omnia bona sua deo acce-
 tare seruat, altiusque fundamenta humi-

bis proponit exemplum sacra scriptura in
 Dauide, qui postquam per Prophetam
 Nathan reprehensus est, humilior postea

Re. 19

multo meliorem & doctiorem post pe-
 nitentiam fuisse, quam ante peccatum.
 Sic ipse. At stultus sum, & humiliatus sum
 nimis. At humilitas intelligetiam parit,
 vt ipse inueniat: Bonum mihi quia humi-
 liasti me, vt discam iustificationes tuas.
 Sic etiam protulit Petro, nam ex lapsu di-
 dixit nunquam de suis viribus presumen-
 dum, nec alios contemnendos. Et ideo
 post resurrectionem homini interroga-
 tus a Christo, an plus cæteris diligeret
 eum, modestius respondit Tu sis domine

Ioan. 1

¶ Cum à Domino recordatus quod pec-
 cator erat dixit Ego sum minimus Apo-
 stolorum qui nò sum dignus vocari Apo-
 stolus, quoniam persecutus sum Eccle-
 siam Dei. Certe cum dignissimus esset
 Apostolus tantam humilitatem decer-
 uit, vt nò se putauerit dignum. Et alibi

Co. 15

etiam dicit. Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quorū primus ego sum. ¶ Secundo non solū humilitatis fructum parit peccati ruina, verum & prudentiam in posterum: nam sic ut acicular laqueos vitare cautissime solent, quibus aliquā prępedite alarū & corporis iactatione se explicuerunt: sic peccatores diaboli compedes formidant, in quibus semel aut bis detenti sunt rursus, quę admodum spinę interioris vineę noxię sunt: verum si eleuantur, & circumcirca protulerint, ut in se ipsos præbent, sic peccatorum iniquitas in hunc mundum exitus fructum impediens, si eradicetur, tamen & in memorię vallo statuatur, ad omnia vitia firmitissimum erunt propugnaculum: peccati nanque memoriā, peccatorem deinceps reddit cautiorem. Sic David. Peccatum (inquit) meum contra me est semper.

Psal. 50.

¶ Tertio, surgens peccator à peccato, sepe feruētior incedit & velocior in via Dei, sicut viator solet qui comitib. pręcedentibus festinat, ut illos conseqatur, ne forte cesserint. In hoc peccatoris cōuersio, ut dicitur, in cōspiciendis Dei perspicere bonitatem, quod quod peccato nobis conficit, ut in hoc publicano videmus, qui de superbo humilis tactus, procul in angulo templi pudibundus condit, culpam suam fassus, illiusq; veniam rogitamus. Primò a lōge stabat, quia congnus scelerum suorum se indignum venia reputans non audebat Deo appropinquare. A longe stabat quem longe eum à Deo posuerunt sua peccata. Hoc est vnum verę conuersionis principium, cum peccator cognoscit quod longe à Deo recesserit. Tale fuit fili prodigi conuersionis initium, cognitio videlicet elongationis à domo paternā. Quam (inquit) mercentari in domo patris mei, &c. Surgam & ibo ad patrem meum. Iuxta exemplū hoc, qui gratiam apud Deum inuenire & consequi volumus a lōge stare debemus in humilitate: nos nostręque peccata congnos corripere, & dignam agere poenitentiam. Præterea a longe publicanus stabat, sed Dominus illum de propinquo intue-

batur. Sic quo magis quis se humiliat magis accedit Dñs, quo verò magis se extollet, magis recedit ab eo. Vnde David. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur. Recedet autem ab eo, qui se humiliat, & accedet ad cor eius, qui se extollet. ¶ Nolebat oculos ad cælum leuare prę pudore suorum scelerum. Prę pudore reformidabat maiestatis diuinę conspectum. Hęc est vera cordis humilitas, hęc vera animi submissio: vbi homo ex consideratione suorum peccatorum ad considerationem maiestatis diuinę ascendit, & corā eo totis artibus contrem scit. Quemadmodum in Esdra videmus, qui cū coram Rege & erubescere leuare faciem meam ad te: quoniam iniquitates nostrę multiplicatę sunt super caput nostrum, & delicta nostra contra te, &c. coram Christo apparere, atque pudibundum se intueri, ibi perseverauit cum lachrymis, & se non audebat, ut Christum aut quemquam alium intueretur, donec verbum consolatorum audiret. Remittuntur tibi, &c. remissionem, & vbi oculus pro remissione peccatorum rogatur. Et sane quidem peccator faciem Dei vereri postquā peccauit sicut mulier adultera, quę virū grauius lesit, & vir misericors parens ei, apparet illa confusa & verecunda ante maritum. Tu autem o anima peccatrix quanto maiore pudore apparebis in conspectu Christi, cui per sacramenta Ecclesię fidem fuisse desponsatā? Qui inuam tornata es, ut inquit propheta cum amatoribus multis. Non enim vult te intueri, nō semel sed septimies. Cur igitur nō mortuissimo & non turbantissimo vultu ante oculos sponti tui venire audebis, quem tam graui iniuria affecit? Rex Manasses in tua oratione ferebat indignum esse ut cælum videret. Discat igitur peccator quanta cum humilitate & verecundia Deum

Psal. 63.

1. Esd. 3.

Luc. 7

Hier. 3

2. Pa. 36

Luc. 11

Deum precari debeat, ita videlicet ut culpam suam agnoscens præ verecundia nō audeat apparere coram Deo, sicut hic publicanus qui oculos non audebat leuare.

Psal. 50. Hoc enim Dauid fecisse scriptura commemorat, quia dixit, Misere mei Deus, non autē nomen suum prodere præ verecundia & pudore. Non enim cum veniam petebat dixit, misere mei Deus, sicut

Psa. 131 alibi dixit. Memento Domine Dauid: aut sicut alibi blandiens dicit, filius anc. Ille tunc aut pueri tuo. Quia hæc omnia familiaritatis sunt, & ideo magis occasionem cumulandi culpam, quam minuendi tribuerunt.

Psa. 115
Psal. 68.
1. Tim. 2 Denique ut Paulus orationem deferre præcipit cum verecundia & sobrietate. Tertio percutiebat pectus suum. Per

cutiebat pectus ubi erat cor, ex quo omnia peccata pullulant, iuxta illud Saluatoris. Deo corde exeunt quæ coinquinant hominem, nempe turba, homicidia, &c. Hæc ergo voluntatem nostram, propriumque cor percutere debemus, iuxta illud, Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.

Mat. 23. Arbor quæ radicitus euellitur, terram in qua hærebat denent. Sic peccatum quod radicitus euellitur, & afflictum relinquere debet. Pectus igitur percutiendum est a quo culpæ emanantur libidines. Thesus rex Herculi emittit uxorem suam & liberos interfecerat, dicebat, Percute, percutere ita valido pe-

Iod. 2. ctus istud, non enim debent blande tractari ea pectora quæ tantis sceleribus confusa extiterunt. Quarto, ore simul & corde dicebat, Deus propitius esto mihi peccatori. Brevis oratio & efficax. Primo confitetur se peccatorem, & non alius potest peccata dimittere: iuxta illud quod ipsemet inquit

Esai. 43. per Esaiam, Ego sum qui deleo iniquitates tuas. Quis enim potest peccata dimittere, nisi qui sine peccato est? Quis potest facere mundum, de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Deinde seipsum fatetur peccatorem qui neque

Iob. 14 possit prætexere, sed quod omnis sua præcipue in misericordia Dei posita sit. Pectus autem non carnis amicos, sed seipsum, & ideo dixit, Mihi peccatori. Atque hac de

causa dicitur etiam hic quod suum pectus percutiebat: quia sciebat, quod peccati causa erat ipsa voluntas. Sic Dauid, Misere mei Deus, &c. Et sequitur, Quoniam

quoque dixit, Confitebor aduersum me iniustitiam meam domino.

¶ Ad nostram autem eruditionem discamus ex humili huius publicani confessione culpam nostram cognoscere: & proprium pectus nostrum tundere: & nobis ipsis veniam petere, non defendentes peccata nostra, nec aliquem accusantes, sicut

patres nostri Adam & Eva fecerunt. Adā traiecit culpam in mulierem, & in ipsum Deum qui illam dederat tam molestam: & mulier accusauit serpentem. Ad excusandas (ut inquit Dauid) excusationes in peccato. Vnde Paulus consulti dicens, Nō vos defendentes charissimi. Iudas filius Iacob licet innocens esset propter cyphum

accusauit dicens, Quid respondebimus domino nostro? Deus inuenit iniquitatem non fecit nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccatoris habere voluit: voluit circumcidi, & cum iniquis reputari. Quare ergo nos tantis criminibus obruti, nō humiliter culpas nostras fatebimur? Iacob quia lenis erat, nuda colli & manus pellibus hædi texti: in signum ut vir iustus & innocens peccatorem se debeat reputare: nam quo humilior & liberalior professus fueris peccata tua: eo faciliorem Dei erga te misericordiam reddis: quanto uero perunaciorum te præstiteris in peccatis tuis defendendis, tanto indignior ventra effue-

ris. Quod si clarius volumus videre conuertamus oculos in hunc Phariseum, cuius superbæ orationi prælata est publicani humilis confessio: quod etiam ex illis quæ in textu sunt elucescunt quæ dominus dixit, parabolam applicans.

Dico vobis descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.

Hoc est, magis quam ille Phariseus, qui sanctitatem sibi uendicabat. Hebræi enim sua conficiunt comparatiua, per propositionem, me, quæ est, ab, quam interpretes uertunt, quam, positiuis subiunctam. Ut bonus sum ego à patribus meis ad est,

non fecit nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccatoris habere voluit: voluit circumcidi, & cum iniquis reputari. Quare ergo nos tantis criminibus obruti, nō humiliter culpas nostras fatebimur? Iacob quia lenis erat, nuda colli & manus pellibus hædi texti: in signum ut vir iustus & innocens peccatorem se debeat reputare: nam quo humilior & liberalior professus fueris peccata tua: eo faciliorem Dei erga te misericordiam reddis: quanto uero perunaciorum te præstiteris in peccatis tuis defendendis, tanto indignior ventra effue-

ris. Quod si clarius volumus videre conuertamus oculos in hunc Phariseum, cuius superbæ orationi prælata est publicani humilis confessio: quod etiam ex illis quæ in textu sunt elucescunt quæ dominus dixit, parabolam applicans.

Dico vobis descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.

Hoc est, magis quam ille Phariseus, qui sanctitatem sibi uendicabat. Hebræi enim sua conficiunt comparatiua, per propositionem, me, quæ est, ab, quam interpretes uertunt, quam, positiuis subiunctam. Ut bonus sum ego à patribus meis ad est,

non fecit nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccatoris habere voluit: voluit circumcidi, & cum iniquis reputari. Quare ergo nos tantis criminibus obruti, nō humiliter culpas nostras fatebimur? Iacob quia lenis erat, nuda colli & manus pellibus hædi texti: in signum ut vir iustus & innocens peccatorem se debeat reputare: nam quo humilior & liberalior professus fueris peccata tua: eo faciliorem Dei erga te misericordiam reddis: quanto uero perunaciorum te præstiteris in peccatis tuis defendendis, tanto indignior ventra effue-

ris. Quod si clarius volumus videre conuertamus oculos in hunc Phariseum, cuius superbæ orationi prælata est publicani humilis confessio: quod etiam ex illis quæ in textu sunt elucescunt quæ dominus dixit, parabolam applicans.

Dico vobis descendit hic iustificatus in domum suam ab illo.

Hoc est, magis quam ille Phariseus, qui sanctitatem sibi uendicabat. Hebræi enim sua conficiunt comparatiua, per propositionem, me, quæ est, ab, quam interpretes uertunt, quam, positiuis subiunctam. Ut bonus sum ego à patribus meis ad est,

non fecit nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccatoris habere voluit: voluit circumcidi, & cum iniquis reputari. Quare ergo nos tantis criminibus obruti, nō humiliter culpas nostras fatebimur? Iacob quia lenis erat, nuda colli & manus pellibus hædi texti: in signum ut vir iustus & innocens peccatorem se debeat reputare: nam quo humilior & liberalior professus fueris peccata tua: eo faciliorem Dei erga te misericordiam reddis: quanto uero perunaciorum te præstiteris in peccatis tuis defendendis, tanto indignior ventra effue-

Psal. 140.

Psal. 31.

Gen. 3

Psal. 14

Rom. 12

Gen. 17

melior quam patres mei. Et Esaias. Multa filia deservit, &c. Et in Psalmo. Bonum est confidere in domino quam confidere in homine. Id est, melius est confidere in domino, quam in homine: & melius est confidere in domino, quam in principibus. Vnde Beatus Ambrosius in libro de fuga seculi, allegans illud, quod Dominus dixit serpenti. Maledictus eris inter omnia animalia & bestias terræ & cuncta edibilia terrestria, ita interpretatur. Et maledictus tu ab omnibus bestis & cunctis rebus terræ: ait ipse quod serpens esse maledictus ab omnibus animantibus terræ, eo quod omnium malorum nostrorum causa & origo fuit. Sed salva pace tanti doctoris nescio an hunc Hebraicum exacte percipuerit vir sanctissimus, & Ecclesiæ Doctor eximius: nam septuaginta transtulerunt maledictus tu ab omnibus animantibus, intellige præ omnibus & magis quam omnes. Similiter hic descendit iustificatus ab illo id est, magis quam ille. Et ne quis existimet interpretationem nostram reiiciendam, Divus Hieronymus aduersus Pelagianos citat iustificatus plusquam ille, & Augustinus eputo, ubi ait. Iustificatus ad Cassianum scribit, No dixit damnatum Pharisæum, sed magis iustificatum dixit peccatorem.

¶ Ad prædictam sententiam in hoc hic observanda sunt. Primum observa. Si humilitas cum peccatis tantum valet, ut etiam Pharisæi sanctitatem superet: quid effecisset eadem humilitas cum pietate coniuncta? Rursus. Si arrogantia adeo mala est ut sanctitatem vincat si fuisset cum peccatis aliis copulata, quid egisset, Secundò si Christus dannat eos qui gratias sibi ipsis tribuunt de bonis quæ ipsi faciunt, & in quibus habent partem quâto magis damnabit eos qui se iactant de bonis in quibus ipsi nihil fecerunt. In ieiunio enim & elemosyna & aliis operibus virtutis homo aliquid habet, & ipse operatur cum Dei auxilio nihilominus tam men derelictatur dominus eos, qui gloriam Deo non tribuunt, ut in hoc Pharisæo. Sed corporis pulchritudine, nobilitate sanguinis, virium fortitudine, & diutius quas ex parentibus hæreditasti, in his non habes partem, nec aliquid tu egisti, ut nobis ciles, aut pulcher.

¶ Igitur si de bonis quæ nos facimus gloriamur, et quanto magis abominabitur Deus illos, qui de dinitis aut generis nobilitate, corporis fortitudine seu pulchritudine se iactant, & gloriantur, Abominabiliores & stultiiores sunt isti, quam illi qui de his quæ fecerunt gloriantur. Tertio discamus bonorum nostrorum obliuisci, & peccata recolere, memoria enim bonorum serpenti superbiam generat, ut licet videre in hoc Pharisæo. Lege de hoc Gregorium. Sed Chrysostomus contradicit dicens,

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.

Regulariter loquendo non intelligitur hoc. Chrysostomus in qua multo extolitur & eleuantur supra se ipsos, & superbiunt, & nunquam abiciuntur in hoc seculo sed reuera humiliabuntur in inferno. Solet tamen Deus in hoc mûdo eos superbos humiliare, ad exemplum & correctionem eorum, ut humiliavit Pharaonem, Goliath, Saulem, Holophernem, Aman, Sennacheribum, Nabuchodonosorem, Antiochum, Herodem, & alios. Porro hic, humiliabitur, non pro humilitatis virtute sumitur nisi pro abiectiōe & vilipendio. Sic sumitur illud quod Beata uirgo dixit, Respexit humilitatem ancillæ suæ. Hoc est paruitatem, seu exiguitatem ut in expositione huius cantici annotauimus. Sic etiam illud quod in Exodo habetur intelligendum est cum de Virgine uirgata dicitur, si humiliauerit eam, quia post perditam uirginitatem nō est tanti valoris aut exultationis. Sic enim dominus hos superbos humiliare. Vnde serpenti dixit deus, Super peccus tuum gradieris. In hoc videbis quid pariat excellētiæ appetitus, nēpe deiectionē, & qui supra se sine Deo extollitur, infra se deiciat. Serpens uoluit esse ut homo, & effectus est omni bestiarum agri inferior. Sic etiā qui homo uoluit ad Deū ascendere, ad bestias descendit.

¶ Quod iam dictum est, & deinde iter legitur in Euangelio. Vna in Euangelio Matthæi, & bis in nostro Luca hic, & in capite quarto decimo, ad innuendum triplicem humilitatem, eo dis, scilicet, oris & operis. Et quia in quarto decimo capite huius superius iam hæc uerba interpretati

Luc. 1.

Exo. 21

Gen. 3

pretati sumus, nunc nolo amplius in his verbis demorari. Verum pro conclusione huius doctrinæ, quam Christus in hac parabola docet, aliqua sunt obseruanda.

Mat. 23 ¶ Primum est, quantum sit arrogantia ac vanagloria, vel quæcūque superbia tuenda. Hoc est quod in primis Christus hic docet, idelicet, vt omnem superbiam

superbiam, vel ex hoc poteris cognoscere, q̃ perimitur dominus alia multa peccata curandæ superbix causa. Vixit dauid in Plalino. Ego dixi in abundantia mea, nō mouebo in æternum. Cui arrogantix vt posset medicina adhiberi, permisit Deus ut hom. eidiu. & adulterium, vicia teterima committeret. Quare dixit idē Propheeta: Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Nec minus Diuus Petrus viribus suis plus nimio fidens, dixit: Si omnes scandalizati fuerint in te,

Plal. 29 ego autem nunquam scandalizabor. Postea uero hanc arrogantiam suam, perituro conturbauit. Vide igitur quantum sit superbia flagitium. Siquidem vt iam dictum est, permissit Deus in Dauid & in Petro alia peccata, hac de causa scilicet vt arrogantiam deponerent. Nunquam enim permittuntur vicia, nisi ad alia maiora delecta curanda. Cum autem dominus, vt

Mat. 28 superbiam exterminet, alia peccata permittat, patet superbiam esse omnium horum maximam. Hinc intelligitur maxima illa difficultas, quare Deus permittat iustos sæpenumero in hoc seculo variis laborib. & calamitatib. torqueri. Cuiusmodi est diuerso voluptatibus affluat: quoniam ad eo exopiat à nobis superbix telum declinare, vt etiā amittimus multa erupiat vitæ bona, incommodaque obuiet, ne rerum prosperitate extollant & superbiat. Vnde Paulus. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi signum.

1. Co. 12 charissimo tibi & electissimo viro nō dubitat Deus spiritu Satanæ inuigere, vt nō perdat, sed vt admoneat, ne vnquā superbiatis obliuiscā. Secundo obserua superbix mirabilem pertinaciam, quæ omnium vitiōrum exercitu prostrigato, sola in campo auder manere, virtutisque per totā hominis vitam repugnare. Arma autem vir

tutis nō modo non timet, sed et virtutis vulneribus, magis magisque roborat: humana fragilitati tribuens, q̃ gratia diuina operatur. Quare quemadmodum vmbra corpus, nisi vndequeque illustretur, cōsequitur: sic superbia virtutem: nisi quis ita effulgeat luce probitatis, vt nihil loci tenebris vitiōrum relinquat. Oportet igitur dum viuimus, iugiter cū superbia pugnemus, quæ in pectore solet radicari: à quo nisi

contus eradicet, omnis victoria pro nihilo reputanda est. Quantum autem superbiis vitis superbiam exturbare debemus, tantum humilitatem amplecti virtutibus. receptis. Quando igitur nō modo innocēs, sed et multo magis, fidus, & religiosus euaseris, memento semper humilitatis, vt nihil superbix loci relinquatur, quæ perpetuo pugnat. Nunquam desatigatur, & interdum sola sine aliorum vitiōrum adiumento expugnat cordis humani propugnacula, vt in hoc phariseo videmus, qui omnia alia vicia superauerat, & a superbia miserrime captus est.

¶ Dicamus et non confidere de nobis ipsis, tanquam iustis, sed semper nos misereos fragiles, & ad nihilum existimemus. Ad quosdam enim qui se tanquam iustos existimabant, locutus est Christus hac parabola. Docet. n. hac parabola quantum Deus odit arrogantiam, & superbiam, & quantum diligit humilitatem. Nam su-

perbiis panem aut impunitam relinquere. Ex Gene. 3
11. 33
10. & Adam qui cecidit est de paradiso, & alii innumerabiles quorum nomina longum esset recensere. Ideo Dauid orabat, domine non veniant mihi pes superbix: ibi enim ceciderunt, qui operantur iniquitatem. Iudith quoque. Superbi nō placuerunt tibi ab initio. Iud. 9.

¶ Docet etiam hæc parabola ne in nobis suauis, sed quantumcūque exaltati Iuc. 6.
tuerimus, habeamus humile cor, & casu Mat. 23
timeamus: constituamus omnem fiduciam in Ieo non in nobis ipsis. Nihil periculosius quam si quis propriis suis gloriis, nimiumque fidat, quippe super arcanis adificat virginibus factis simile, qui lampades habebant, sed non in illis oleum.

oleum. Speciem solum boni habebant coram hominibus, placebant sibi ipsis sed veniente sponso lampades extinguebantur: & cogebantur, & toribus stare & frustra pulsare. Sed de his satis. Sequitur in contextu. [Adhuc autem ad illum intantes ut eos tangeret.] Turbæ hoc faciebant, ut dicitur in Matthæo: credentes per manuum impositionem dari eis aliquam virtutem. Valebant enim per manus Christi multa miracula fieri, quia mox ut aliquid tangebat volens sanare sanabat, sicut leprosum cum descenderet de monte. Ideo laicus rogabat eum ut im-
 poneret manum super eum, suam, ut uiueret. & sic tetigit eam, & duos cæcos quos illuminauit, tetigit, & cæcum natum: & cum suscitauit adolescentem tetigit loculum. Et ideo credentes Iudæi quod illi quos tangerent liberarentur ab incurribus demonum, & ab aliis malis, offerebant ei paruulos tangendos. Parentes tamen non erant frustrati a desiderio suo: nam suscipiebant quod parentes uel offe-

cium nostrum est excellentius illo sacrificio umbratili, ideo multo perfectius bene dicere poterunt sacerdotes nostri quam sacerdotes ueteris testamenti, & hec omnes possunt benedicere, sed sacerdotibus magis conuenit quam aliis, quia istis est data talis potestas a Deo in ueteri lege, & non aliis, ideo ab illis est benedictio exponenda. Sed ad contextum.

[Quod cum uiderent discipuli increpabant illos.

Non faciebant per contemptum nerantiam, putabant enim Apostoli infantes nulla uulnitate Christo offerri, & etiã tione hoc faciebant, licet non secundum scientiam, & ideo Christus mo-

erare a tatem, sed mores.

[Amen dico uobis quicumque non accipit regnum Dei sicut puer non intrabit in illud.]

Opus est, ut simus paruulis non sensu (ut inquit Paulus, sed moribus. Paruuli enim non sunt ambiciosi nec honores appetunt, & in puluere sedent, nec ambiunt cathedras primas. Sic nos oportet esse humiles despicientes hanc uana mundi, &

tur. Descende & tede in puluere. Secundo sunt sine malitia. Sic nos iuxta illud Pauli. Malitia paruuli estote. Tertio non seruamus iram, sed facili placantur. Ideo Apo-

uitiam. Quarto sunt casti. Quapropter custodi. Denique ut lachrymæ arma instantum sunt, quas si ab aliquo leduntur statim effundunt. Ita porum arma sint uictus & dolor, quibus internos hostes

amus, in qua postea longa aternitatis letitia. Vnum hic in obseruand. Iste

Eph. 4.

Esa. 47.

1. Co. 14

1. Tim. 5

Rom 12

Mat. 17

Mat. 2.

Luc. 8.

Mat. 26

Ioan. 9.

Luc. 7.

per illum tactum: nam si nihil consequerentur inutilis esset tactus & deluderet offerentes. Quod autem esset bonum quod eis Christus conterebat tangendo eos nemo sufficiens dicere potest: quia nemo scire potest quantæ uirtutis esset tactus manus Saluatoris: unde aliquibus magna & aliquibus minora conferentur, secundum quod Christus eos ad inæqualia bona di-

facerdotibus offeramus, qui locum Christi habent in terris, ut benedicant eos, nam ex benedictione sacerdotum imponendo manus super eos, magna bona consequuntur. Non enim sunt illi qui benedicunt, sed Deus qui effectum benedictionis infundit, sacerdotibus benedicientibus nos, id est, bona petentibus. Et ita dixit Deus sacerdotibus legis Moysi, ubi Deus tradidit formam benedicendi, dicens Moysi. Loquere Aaron, & filius eius. Sic benedicetis filios Israel, & dicetis ad eos. Benedicat tibi Dominus, &c. Sequitur. Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et tamen sacerdotes noui testamenti sunt multo excellentiores sacerdotibus ueteris testamenti, sacri-

Sic, in Luc. Tom. 2.

Num. 6.

Cen. 21. ¶ Non parum forte Deum fecit Agar in
solitudine & in deserto non quod
ceteris uiribus sed uocem patris sui
audire. Vixit enim in deserto & in
solitudine & in deserto & in deserto.

Jonæ. 3. ¶ Nonne Agor & ceteris in deserto
non parum forte Deum fecit Agar in
solitudine & in deserto non quod
ceteris uiribus sed uocem patris sui
audire. Vixit enim in deserto & in
solitudine & in deserto & in deserto.

Sic etiam Rex Ninuitarum etiam paru-
lulos ieiunio afflixit, quemadmodum
apud Ionam legimus. Sed procedamus.

[Et interrogauit eum quidam princeps
dicens, Magister sicut bone quid faciens vitam

eternam possidebo.] Solebant Hebræi per prophetas ea qua-
rere, de quibus dubitabant. Saul quærens
asinas pergit ad uidentem: ita enim pro-
phetam appellabant. Aegrotante filio se-
roboam mittitur uxor eius in Silo ad
Ahiam prophetam. Dauid etiam consulit
prophetam Natham: ut templum ædifi-
cet. Cum Gabonitz fraudulenter locuti
sunt filius Israel, ait diuina scriptura eos de-
ceptos fuisse: quia os domini non interro-
gauerunt, ubi per os domini intelligitur
diuinus uates, per quem Deus loqui so-
lebat.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.
Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

¶ Cum mos esset Hebræis diuinos uates con-
sulere & interrogare: ideo hic prius
Christum dominum interrogat quid sit
acturus, ut vitam eternam possideat.

Audierat Christum dicentem, qui non fue-
rit sicut puer non intrabit in regnum Dei,
& ideo sumpta hac occasione quæsiuit,
quid esset factururus, ut illud regnum possi-
deret. Expende autem adolescentem diui-
tem & principem qui cum tot affluere di-
uitiis & bonis terrenis non contentus
esset, sed de cælo & de uita bea-
ta. Perfectio fac hoc est uis probi signum:
sed paucis nunc est hæc sollicitudo, omnes
quærent quomodo principum fauores
ueniant quomodo prælati fiant, aut quo-
modo bona terrena aut honores adipiscantur.

Ieg.

Aug. ad

Mistp.

1. Cor. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Exod. 9.

Iud. 16. solus Deus. Quid me dicis bonum, iustū, aut sapientem? Mea non sunt, nisi quæ ad defectum spectant. Deus autem solus est, cuius sunt, quæ ad perfectionem quamcunque spectant. Sic sancti solent cum laudantur, Deo laudes referre. Sic Iudith se, ut se legimus, quæ cum magnis præconiis a populo laudaretur, ipsa in Deum laudem referens, ipsum canticis solemnibus celebravit. Incipite domino in tympanis, cante domino in cymbalis, &c. Sic beatissima virgo cum laudaretur ab Elisabeth, ipsa laudes omnes Deo retulit dicens. Magnificat anima mea dominum. Sciamus nos quod Deus ipse solus bonus est, à quo si quid boni habemus est nobis communicatū, atque ipsi tantum sit pro omnibus honor & gloria in secula seculorum. Sed Christum audiamus. Mandata nostrā. Nō occides. Via cetera est observatio mandatorū. Observa autem hic, quod Christus non posuit hic præcepta primæ tabulæ, quæ ad Deum pertinent, sed solum posuit præcepta secundæ tabulæ ad proximum pertinentia, quæ præceptis secundæ tabulæ includuntur præcepta primæ tabulæ, quæ ad Deum pertinent, includuntur dilectio Dei, non diligere proximum, propter Deum & se ipsum, quæ est alijs diligere proximum, quia diligit Deum, si dilectio est ex charitate: secus est de dilectione naturalis, aut carnalis, aut utilitatis. Itaque ponendo præcepta secundæ tabulæ omnem legem posuit: cum omnis lex sit in dilectione proximi vel præsupponat ab ea. Ideo Paulus ait. Qui diligit proximum legem implevit. Et iterum si quis diligit proximum est in hoc vero instauratur: diligit proximum tuum sicut teipsum. Caritas enim proximi præsupponit necessario charitatem Dei. Est tamen prior dilectio Dei ratione & natura in quantum secundum ordinem charitatis diligitur proximus non propter se, sed propter Deum, & ideo Deus prius diligitur. Ait itaque dominus. Non occides. Tantum enim Deus homicidium detestatur, ut cum etiam qui per errorem occiderit hominem ex hoc relegendū putet: ut in Numeris legimus. Fugiet homicida in urbem manebitque ibi donec sacerdos magnus qui oleo san-

cto vinctus est moriatur. Et si homicida qui sine culpa occit sit, sic a domino castigetur, qui sine culpa occidit, sed a malis hominibus occidit. Ideo si aliquando voluntas aut animus occidendi occurrerit, cogita hominem esse ad imaginem & similitudinem creatoris tui, & quemadmodum non auderes in Deum malum illatum vindicare, aut in eum manum mittere, ita eam extendere in eius imaginem time, quæ ad vivum refert ipsum Deum.

¶ Aduerte autem quod potest quis sine peccato occidere hominem in quatuor casibus, scilicet in bello iusto, pro iustitia publica, ut iudices, & eorum ministri, defendendo bona sua, & defendendo seipsum, & propriam vitam. Omnibus autem aliis casibus mortaliter peccat, qui hominem occiderit, & et in tribus primis casibus quamvis homo non peccet occidendo, tamen irregularis est, & irregularis est, occidendo iniustorem, non solum non peccat, sed nec est irregularis.

¶ Observa etiam quod tantum est hoc peccatum maximū, ut de isto peccato dicat scriptura, quod clamat ad Deum, iuxta illud quod Dominus dixit ad Cain. Sanguis fratris tui clamat ad me, &c. Quatuor enim sunt peccata quæ clamant ante Deum & petunt vindictam. Prima est homicidium sicut sanguis Abel clamat. Secundum est oppressio innocentium, iuxta illud quod in Exodo habetur. Ascendit clamor filiorum Israel ante Deum. Tertiū est peccatum Sodomiticum, quia in Genesi dicitur. Clamor Sodomorum & Gomorreorum multiplicatus est. Quartum est detestatio mercedis mercenariorum. Ideo Iacobus Apostolus ait. Ecce merces operariorum vestrorum quæ fraudata est à vobis clamat, & clamor eorum in aures domini Sabaoth, introiit. Hæc tria ultima peccata clamant ad modum homicidii, quia sunt quasi homicidium. In peccato Sodomitico perditur quod potuit esse materia corporis humani, ideo quasi homicidium. In oppressionem vero innocentium & retentionem mercedis aufertur pauperibus vita eorum, & ideo à Deo quasi homicidium reputantur. Vnde in Ecclesiastico habetur. Sanguis egentium vita pauperis est, qui

Gen. 4.

Exod. 2.

Gen. 19.

Iaco. 5.

Ecc. 33.

Rom 13.

Gala. 5.

Num. 35.

qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et ibidem. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum [Pununtur etiam homicidæ irregularitate, etiam illi qui sine culpa occidunt in casibus in quibus diximus, & qui cū culpa occidunt licet penitentiam agant Sic Dominus dixit Davidi Regi. Non edificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem iuderis. Vide quantum Deus abhorreat homicidium, & diad detestetur impium. Nam enim est hominem occidere pro cuius vita Deus ipse mori dignatus est. Sed alia præceptum videamus. [Non moechaberis.] Prohibet Christus hic non solum adulterium, sed etiam omnem simplicem fornicationem: nam qui accedit ad non suam moechatur: omnis autem mulier quam non copulauit coniugio non est sua: cum qua moechatur. Omnem namque fornicationem prohibet hic Dominus. Quapropter simplex fornicatio contra legem diuinam est, & contra

1. Pa. 28

Mat. 15. biam, cum in Matthæo loquens

Gala. 3. alia nominauit adulteria & fornicationes. Et Paulus ad Gala. Manifesta sūt ope

2. Cor. 6. &c. Et ad Cor. ant. Nolite errare

nicari, neque idolis seruientes, &c. Quod autem sit contra legem naturalē euidentius est: nam si simplex fornicatio liceret, nullus duceret uxorem ut perpetuo iugo esset coniunctus. Secundo, quamnam esset filiorum educatio, ubi nullus vir factum crederet esse suum? Tertio, quis esset qui filios vellet tanquā instituere & erudire si existimare posset alienos esse quos instruere parabat? Quarto ubi esset illa hominum sancta & firma amicitia, quæ ex matrimonio per cōsanguinitatē & affinitatē germinat, & firma perseverat? Quinto, zelo, iniuriis & exdib. totus orbis inuicem. ii viri quas amare coepissent ab aliis viderēt amari, querentes dno vel tibi viri vna. n pulchram formidam, inter eos

viuis senio cōtēctis, quis filius p̄sens remedium afferret, si patrē esse dubitaret, quē senio pr̄mi videret? Septimo, tunc de pudore & verecundia actum esset si fornican

d. m. j. homines grassari posset. Octauo pulchris terminis fornicariis parata essent conuiuia: sed castis & iam vetulis quis prouideret? Nono, si fornicari liceret, nullas futuras domos, nullas ciuitates, nullamque politiam fore.

ni indissolubilis nexus: ex domib. enim firmis firmantur & vrbes. Decimo, tolles etiam regnorum legitimas successiones: quia Rex Regine partum non crederet esse suum, sed forsitan pastorem aut vilis personæ, &c. [Non furtum facies.] Hoc præcepto prohibetur non modo nequis rei alienæ proprietatem retineat inuito domino, sed etiam nequis vsum & possessionem usurpet. Est autem maximum & saluberrimum præceptum quo in primis reipublice conseruantur. Nulla namque vnquam fuit tam barbara ciuitas, aut im

prope finem Carinthie & Austriæ habitatores, in quadam parte quæ Age furmi vocatur legem sanxerunt, ut si in furta patranda suspitionē venisset, ico suspenderetur. Dracon etiam Atheniensium legislator præcepit, ut pro quocunque furto latrones occiderentur. Quod de causa apud has nationes fuit statutum, quoniam nihil est paci inimicius, aut magis contrarium quam latrones: qui ideo legibus humanis & ciuib. tā acriter puniuntur. Nā omnes alii scelerati homines no-

tronibus, qui nisi punirentur, nemo res suas posset tuto possidere, pro quib. deinde committerentur quotidie homicidia, seditiones, & scādala, orbis quoque interitum rueret. Quare sapientissime hoc præcepto, sicut & reliquis consiluit Dominus humanæ fragilitati, nō modo furta prohibens sed & latrones capitali na plectendos esse censens. Sic enim fecit loq. 7. Acanem quem cum tota familia lapidari iussit, eo quod vestem aureamque regalam hinc rapuerat.

[Non solum testimonium dices.] Multo nequiores nro iudicio sunt hi, q̄ superiores, qui cum bona corporis furantur,

et isti animi. Quare quò animus corpore
præstantior est, id animi bona corporis
præstant, & sic quia animo nocet dignior
est supplicio. Unde lege talionis merito
damnantur calumniatores, tandem poe-
nam subeunt quam illi erant subituri:
Pro. 19. quos intamarunt si veru esset crimen. Sic
Dan. 13 in Proverbis dicitur Testis talis non erit
impunitus. Atque ideo illi senes, qui falsu
testimonium contra Sufanani dixerunt, no-
luit Dominus ut impuniti manerent, sed
à populo interfecti sunt.

[Honora patrem tuum & matrè.] Sed
cur è diverso, non præcepit etiam Deus
ut parentes filios diligere? facile respon-
detur. Quoniam id naturæ humanæ inge-
nium est, ut nulla regio sit ita barbara ubi
filii parentibus non sint charissimi. Nemo
enim carnem suam odio habet. Quomo-
do esse potest, ut pater filio indigenti si po-
test non lubueniat? Cujus rei etiã in bru-
tis exempla habemus. Nam gallina pro
pullis suis non dubitat se omni periculo
opponere, miluoque, fragilitatem suam
non considerans resistere. Idem in tele, ca-
ne, sueque videmus. In cæteris autè quæ
mansuetiora sunt, licet non pugnent ma-
xime tamen in filiorum periculis, & rapto-
rum acerbis vocibus insequuntur. Su-
peruacuum ergo esset de diligendis filiis
præceptum, siquidem natura duce etiam
in iusta filios amant suos. Quod autem ad
propositum attinet nisi tanta esset homi-
num peruersitas, nihilo magis necessariu
foret de honorandis parètibz præceptu.
Quoniam filius magis est obnoxius parè-
ti suo quàm parens filio. Casu enim quo
pater tuus simul & filius essent captiui
tenereris prætermisso filio patrem libera-
re. Præterea cum iuxta æquiritatem debi-
ta antiquiora in solutione sint recentiori-
bus præterenda: parentum autè cura erga
filios antiquior sit filiorum erga parètes
obseruàtia, sequitur manifeste prius esse
parenti quàm filio lubueniendum. Veru est
morum corruptela, ut paucissimi repen-
tatur, qui morte parentum suorum non læ-
tentur. Si diuites sunt, ut hæ redirentur, si
pauperes ut cura liberètur & sumptu. Nã
ut ad sacras literas reuertamur. Quid a-
liud mouit Absalonem contra Dauidem
patrem suum bellum gerere: nisi regnan-

dilubido? Non eni mansit impunitu hoc
flagitium, quoniam ichs miserimè mans-
fixus in mortale nobis relinquit documẽ-
tum, qualem vitæ finem fortantur, qui
parentibus inobedientes existunt. Merito
ergo Deus præceptum dedit de diligendi-
parentibus non filius, siquidem, in superio-
ri exemplo David interfecto præter suã
voluntatem filio, quem incolumen serua-
uit, ut ait accip. Absalon, q. 10. d. re-
l. e iudico, nunquam Absalon parente ex-
tincto esse potest.

¶ Obserua autem quòd solùm inter
omnia alia præcepta in hoc solo præcep-
to posuit Deus præmium dicens. Hono-
ra patrem tuum & matrè tuã, ut sis lon-
gus super terrã. Cur posuit præmium in
hoc præcepto, potius quam in aliis? Ne
forte qui cæciliam, acerbam, acerbam paren-
tes nihil promereri, quoniam in his qua à
natura. Insuper etiam non nec vitupe-
ramur. Cum verò adeo sit rationi cõse-
rancum ut filii parentes suos diligant, su-
peruacaneum videbatur præmium inun-
gi. Sed potius in natura dato hoc orile
honorum filiorum cõditio. Secundo, quia
cum amor velut aqua res sit proclius, &
naturalis delectatio, quæ a seculis oportuit
præmium quasi quoddam artificium ex-
cogitare, ut retrogradè filiorum dilectio
ad parentes ascenderet. Nam quemad-
modum aqua quæ in hydrya est ascendere
non potest, nisi quis iniecit lapide aut alia
re ponderosa aquas elcuari cogat: ita a-
nior hominum sursum versus non aspirat
nisi spe præmiorum erigatur. Merito igitè
& sapienter Dominus longam vitam pro-
mittens patientum obseruatoribus arte
roborauit amoris, qui natura erat in de-
fectu. Quod si quædam sunt hominum
luorum ius audent violare calamita-
tesque plures, & uimaturum vitæ finem
minatus est. Quod si veteru historias euol-
uere non pigitemur, non solum auctori-
tate diuina, sed etiam experientia passim
impleri videmus. Nam præter Absalo-
nem, quem constat in flore ætatis interuf-
se alia extra faciam scripturam, verissima
tamen exempla adducere possum, quibus con-
stat filios in parentes impios miserimè
fecisse. Ita faciam. Quæ sunt ista? Oie
sunt matrè. Clytemnestram interfecit,

1. Re. 18

Exo. 20

1. Re. 18

Pro. 19.
Dan. 13

1. Re. 18

1. Re. 18

Nero Agrippinam, Ninus Semiramidem, Ptolomæus Euergetem, Herachus imperator Phocam patrem suum. Mitridates item in matrem sævit, Tullia scæmina crudelissima in patrem, cuius cadaver à Tarquino superbo extinctum quadrigis, recusantibus equis calcavit. Isti omnes tamen & alij parricidæ quos brevitatis causa omitto, varia sed paria pro scelere subierunt supplicia, luctuosissimum uitæ finem facientes. Vult enim Deus, ut huiusmodi flagitia, præter poenas, quas in altero seculo ferent, etiam in hoc incipient puniri, ne mortales læreat, quantum sit filiorum in se, et patris, & in se, et in omni uirtus. Huius autem præcepti, nec in lege meteri, quæ cum Evangelica nullatenus in potestate contrarij, est obtemperare. Et Deus ita ut filius inobediens occideretur.

Exo. 21 quannis pater percussit ei. Mirabile

Gen. 9 *nos filius inobediens lapidabatur . Cham
etiam maled. Quis fuit & omnis posteritas
eius , quia in honorauit patrem suum
Noe . Per oppositum filii obediētes
fuerunt .*

Gen 1:1
Hido.

lib. 3. ubi ait Isidorus: & erat trecentorum & novem
etiam 90. annorum cum obtulit Abraham paucos &

Gen. 41 Minum. Ioseph etiam filius Iacob, patrem

• **Gal. 3** fuit qui famem patiebatur in terra Chanaan, sustentatus a ceteris & honoratus

naam iustitiam in Aegypto, & donora-
uit: cum sese ostendit fratribus quis esset
statim ut dixit, Ego sum frater uester Io-
seph, & ait de patre dicens, Adhuc

Gen. 48 pater meus unus? Ideo benedictus fuit

$\epsilon_1 = \frac{1}{2}(\epsilon_1 + \epsilon_2)$, $\epsilon_2 = \frac{1}{2}(\epsilon_1 - \epsilon_2)$

Table 1. *Estimated values of the parameters of the model for the 1990-1991 season*

Tobias &c. vixitque Ioseph centum & decem annos. Tobias etiam Iunior cum pater eius Tobias misisset cum peregrinari obedire & patrem honorans respondit. Omnia quae praecepisti mihi faciam pater. Et ideo tot annos vixit in prosperitate & se necesse bona, quod vidit quantum generationem, & filios filiorum suorum, &c. Sed haec sufficiant.

¶ Verum circa ordinem quem Christus habuit in his præceptis observa quod

coepit à facilioribus uadens ad difficilio-
 ra. Primò ait non occides: id uero à natu-
 ra uidet insitum, nullus sanguinem sun-
 dere. Aliquanto difficilior pulchra alio-
 rius uxore temperare: ideo secundo loco
 dixit, Non Merchaberis. Et difficilior a re-
 bus abstinere. Et ideo dixit, non furtum
 facies. Quarto difficilior est os moderari,
 & ideo dixit, non dices falsum testimo-
 nium. Porro difficilissimum est patrem odî-
 re: quapropter addidit, honora parentem
 tuum, &c. Sequitur in contextu. [Qui ait,
 Hæc omnia custodisti in iuuentute mea.]
 Hæc respondit Iesu ille princeps. Non de-
 sed te uera uerum dixit. Nam alias Chri-
 stus qui ueritatem nouerat eum tanquam
 mendacem argueret, nõ dando sibi regu-
 lam in perfectione. Et uero non est
 centem dilexit eum. Christus tamen non
 diligit mendacium, sed derisatur.

¶ Expēde etiam q̄ Matthæus dicit hūc
esse adolescentem: uidetur ergo contradi-
ctio quod adolescens dicat quod seruauit
hæc à iuuentute sua: accipitur hic iu-
uentus largè: nam prius est adolescentia
quam iuuentus. Quod si non attingat in-
gesimum primum annum non æque be-
ne poterat dicere, quod seruauit præcep-
ta à iuente sua. Dicendum ergo quod
adolescentia & iuuentus in scriptura largè
sumuntur & non secundum taxationem in
annorum, quam nos ponimus. Nam hic
qui princeps erat Pharisæorum creden-
dum est quod transierit statum adolescen-
tiæ, quia homini in tali ætate, non solè
ad talia aspirare. Sic etiam in scriptura a-
dolescentia solet sumi pro quacunque
ætate parua: uno pro principio cuiuscu-
que ætatis quæ non sit infantia. Sic in
Genesi dicitur, Omnis ætas ab adolescen-
tia sua prona est ad malum. Hoc est a
principio cuiuscuque ætatis prona est
ad malum. Et ita in præsentī iuuentus,
& adolescentia accipitur largè: ita quod
adolescentia accipitur pro iuuentute uel
a principio uirilitatis, iuuentus autem ac-
cipitur pro parua ætate, scilicet pueritia.
[Quo audito scis aut ei. Adhuc unum ri-
bi decet, omnia quæcunque habes uende
& da pauperib. & habebis thesaurum in cœ-
lo.]

10. Et veni & sequere me.] Videtur q̄ hæc
17 nō ad propositum dicta sint: nam ipse nō
quarebat nisi quid faceret, vt vitam æter-
nam possideret, ad quam possidendam
factus erat præcepta decalogi seruare. Nihil
ergo illi deerat vt vitā haberet. Sed quod
Mat 19 Lucas hic dimisit. Matthæus dixit, quod
dixerat a Ioseph, quid mihi deest? Ideo
dixit Christus quod posset bonum face-
re ultra decalogum, & quod restabat per-
fectionem esse faciundo opera superero-
gationis ultra iustitiam sufficientē quā
fecerat. Quamvis haberet perfectionem in
simpliciter voluit illum Christum iuxta de-
siderium suum & petitionem ducere ad
statum maioris perfectionis. Pro quo ob-
seruandum primo, q̄ perfectio Christia-
na non consistit in renuntiatione tempo-
ralium rerum, sed in charitate. Abdicatio
rerum temporalium est perfectionis dispo-
sitiō. Nihil enim tam ad perfectionem
hæc impedimenta ad actus perfectæ cha-
ritatis. Et ideo cum Christus dixit huic, vt
in Matthæo haberetur, si vis perfectus esse,
vade & vende omnia, &c. intellige ac si di-
xisset. Si vis esse dispositus ad perfectionē
quia cura rerum temporalium multum
solet homines distrahere.

¶ Aduerte secundò, q̄ non posuit Chri-
stus perfectionem in vendendo oīa, quia
multi Philosophi hoc fecerunt, sed in se-
quendo illum, ideo ait, Sequere me. Propo-
situm enim vendere, per se ipsum ad ex-
pēde rursus, q̄ non est tota dispositio ad
perfectionem vendere omnia, sed aliqua
etiam sunt necessaria, scilicet, non vt ma-
trimonio, & non habere cōuersationem
secularem. Tamen posuit Christus de ven-
ditione possessionum. Primo quia istud est
efficacius remedium & potior dispositio
inter omnes ad perfectionem. Non est e-
nim aliqua tam extensa, tam quoduliana
solicitudo, sicut cura bonorum posses-
sorum, quæ totum hominē implicat, & ista
magis distrahit, quā oīa alia impedimēta
simul sumpta, & na qui ab ista abstinet
faciliter poterit vacare perfectioni, quasi
sit omnino dispositus. Secundò, quia
quantum ad iuuenem istum nihil erat
quod magis impediret peruonire ad per-
fectionem quā cura possessionum, nā
erat diues vnde, & amans possēda quod

pater, quia tristis recessit à Christo. Et i-
deo hunc nihil tantum impediebat, quā
possessionis diuitiarum: quoniam Chri-
stus sciebat, quod non erat in illius
animo iuueni. Apostolus etiam non dixit,
quod abstinerent à venereis vt perfectio-
nem consequerentur, sed quoniam di-
ticultatem, quā maiorem difficultatem
in bonis operibus. Iam tamen in
renuntiatione bonorum non dixit per aliqua ver-
ba quod esset difficile, sed abstinēdo à ve-
nereis ostendit difficultatem magnā cū
dixit. Non omnes hoc capiūt, sed quibus
datum est. Christus autem noluit suadere
statim ad consilia maximè ardua, scilicet
ad abstinendum à venereis, sed induxit
ad minora scilicet ad vendendum omnia. Secū-
da ratio. Cur non præcepit Christus vt ab-
stinerent à venereis? Quia si in mēte
erant coniugati quando vocati sunt à
Christo, & si esset necesse, ut necessa-
rium erat vt repudiarent vxores, vel qd
indiceretur vxorib. perpetua castitas. Pri-
mum non conueniebat quia Christus ne-
tulit libellum repudi: secundum ēt non
conueniebat, quia castitas est res voti, &
non præcepti.

¶ Ad nostram tñ eruditionē discamus
hinc superabundanter ad supremam vir-
tutis cūctas peruenire ex hinc. Quoniam præter mandatorum obseruan-
tiā, quæ necessaria est ad salutē, sunt alia
multa, sine quib. nemo pōt esse pfectus:
ideo noluit dñs, vt homo sciret qd est in
statu salutis ne superarēt. Et Paulus di-
xit. Nihil mihi cōsciū sum. Hoc aut fecit
dñs, vt semper timētes & humiles simus,
quare si sapiunt semper cogitare debe-
mus, quia quid nō habet in quo
est ruptura aliqua liquorem contine-
re nō potest. Sic enim, vnde in aliquod
vitium quo apud nos gratia diuina per-
manere non possit. Hic diues ea de causa
concepit opinionem, vt crederet sibi
nihil deesse ad tantam perfectionem.
Attamen Christus qui penitus animos
hominum uelutat eas ut per se
confutauit dicens. Vnum tibi deest. Sic et-
iam alii dixit, dicens quia diues es & nul-
lus tegeo, & nescis, &c.

¶ Discamus ea quæ magis amamus de
spicere, hæc enim est via perfectionis &
Mat 4 me.

1. Cor. 4

Apoc. 3

tius immoderate semper impedit perfe-
 ctionem quia per hoc obsequio consistit in ip-
 samet perfectio, aut instrumentum per-
 fectionis. Si instrumentum: tunc obsequatio
 consistit in eo, et hoc est in quo consistit in-
 strumenta quædam quorum præsumimus
 esse, et quæ non possunt in se ad rem
 finem, tam ad hoc quod magis non pe-
 diat quàm amor immoderatus. potest illo-
 rufficient tunc in isto iuvene. Ideo iste amor
 impedit perfectionem. Si autem conside-
 retur illa perfectio in seipsa, etiam impedi-
 retur amor diuitiarum perfectionem, quia
 consistit perfectio in charitate, & ut nos
 accipimus consistit perfectio in actu excel-
 lenti amoris: sed cõditio animi nostri est,
 ut non possit fieri intense ad multa, nam
 si ad vnum sit intense, sit ad alia remisse.
 At ideo si quis diligit Deum intense dile-
 ctione excellenti non potest diligere aliã
 rem intense: quod si illam diligit intense
 minuitur dilectio Dei. Minus enim Deũ
 diligit, qui cum eo aliud diligit: ideoque
 amor immoderatus diuitiarum impedit
 perfectionem.

¶ Igitur quauis amare inordinate di-
obseruantiam præceptorum, quod illud
obstat præceptis, in præceptisq. veretur,
& amor ad res proprias non veretur in
præceptis, sed cupiditas rei alienæ. Potest
etiam amor inordinatus ad res possibiles
esse contra præceptum cum diliguntur di-
uine plusquam Deus. Et tunc agi con-
tra præceptum & mortaliter peccat, quia
Deum quam illis carere, & committere
potius aliquod peccatum mortale quam
privari velle rebus possibilibus. Nam quan-
do quis mortaliter amando possibilia: & tuc
est actum excellentem amoris Dei, in quo est
perfectio. Talis erat iste iuuenis de quo
nunc est sermo: quia præcepta seruabat:
nam, quia diuitias seruenter amabat, un-
de recessit a Christo, vt dicunt Matthæus
& Marcus, & contristatus est. Contemptū
diuitiarum diuites audire non possunt.
Habent enim clausas aures, & sono auri

obfusca, & nimis magis illis sonat quam
diuina verba: & ita christinnu verbum
Dei audire non possunt: sicut molitores
qui a peramitu mure, & mureto ad
diunt. Quare sicut sapiens molitor aquas
compefecerit, vt possit audire vocantes ita
diuites si sapiunt diuitiarum fremitum,
& terrenorum mure, & mureto, & mureto
vt vocaciones, & inspiraciones celestes
percipiant.

¶ Nos verò discamus hæc omnia terre
non despicere & descendere, sed omnia
nobis a nobis caducorum rerum depren-
sus, & prædictus ad perfectionis vitam
& eternam salutem illi, ac non possit
atque cum eis omnes erectos iustitias
ad scopum summi boni intendere vo-
luit. Ut enim aibus pennas alarum refe-
camus ne longius auolent quā oportet:
sed dominus vult ut diuitiarum luxu ab-
scindamus ne plus amorem nostrum a di-
uino amore elongetur. Quod si putaro-
res arboris circumcirca superflua demūt,
ne ascendere impediuntur: quid nos face-
re debemus quorum maius agitur com-
modū, nisi falce diuini amoris omnia ter-
rena & caduca amputare, quo facilius no-
bis pateat ad cælum ascensus?

Expende etiam ad tuam eruditio-
nem, quod cum iste recessisset a Christo
abuit tristis. Profecto nulla vera tristitia
est nisi à Deo recedere : nam ille q̃ à Deo
non recessit non habet cur tristeretur. Imo
si in te, qui a Deo nō recessidisti irruant
tribularum agmina, dic. Pone me domine Iob. 7.
Iuxta te, & cuiusvis manus pugnet contra
me. Et illud Psalmi. Dominus protector Psalm. 29.
Vermis est homo in die tribulationis sue.

Intra hanc sententiam, sus, te pastorem
omni bono discadat, vere veram causam
haberi tristandi. Vnde David in Psalmo.
Fuerunt (inquit) lachrymæ meæ panes
die ac nocte, dū dicitur mihi quotidie ubi
est Deus tuus, &c. Sed procedamus. Vidēs
autem leius illum tristitem factum dixit.
Quam difficile, qui pecunias habent, in re
guum Dei intrabunt. Bene possunt pecu-
niam habentes regnum Dei intrare, sicut
Abraham, Daud, & multi alij ; sed loqui-
tur de

Mat. 19
Mar. 10.

ent de illis qui pecunias diligunt immoderate: & ideo cupiditas, voluntas immoderate damnatur hic à Christo. Hoc dixit propter istum adolescentem. Sed dubium est. Quomodo hic difficulter intrabit in regnum Dei, cum præcepta Dei seruabat? Nonne, ut diximus, uir bonus erat & Christus dilexit eum? Iam maiori explicatione istorum, quæ diximus, & huius difficultatis obserua: quod diuitia tripliciter possunt haberi. Primo quando earum amor omni alij non modo humano, sed etiam diuino amoris annectitur. Cuiusmodi eas possidebat diues ille vorator, qui Lazaro male consuluit. Secundo quando magni quidem sunt, non tamen adeo ut nimio amore Dei superent: quo pacto ab hoc adolescente possidebantur. Tertio haberi possunt diuitia, ita ut nullatenus earum cura impedire diuinorum exercitiū, aut cum Dei amore in contentionem venire possit. Ex hoc modo, Abraham, Iob, Dauid, alique viri sanctissimi & diuini extiterunt. Ex his autem diuitum conditionibus, prima quidem maiorum est. secunda bonorum: tertia perfectiorum. Christus ergo hic loquitur de illis diuitibus, qui secundum locum tenent: quorum possibilis est, difficilis tamen salus, propter periculum, in quo versantur. Ea enim est humanæ naturæ fragilitas, ut qui nimio diuitiarum amore teneatur sæpenumero amorem Dei post habeat, quo facto in impiorum numero esse incipit. Considerent igitur qui hunc secundum locum tenent, quanto sint periculo expositi, & uigilantes ne inquam obdormiant, & cadant in laqueum diaboli, ut Paulus dicit. Et periculum istorum, aet in duobus. Primo quia qui diuites sunt isto modo, ut non perdant quæ possident committunt quæcunque mala: amant enim tam ardentem possessa, quod etiam si aliena non ambiant, ne perdant quod amant faciles sunt ad peccatum mortale. Secundo, quia impediuntur ad bonum, & cessant facere bona quia diuitias habent. Sicut iste iuuenis qui Christum non est secutus, quia diues erat, nam quia diuitias relinquere oportebat cessauit sequi, & ideo diuites difficile intrant in regnum Dei, propter magnum periculum

in quo uiuunt. Si quis autem possideret illas non amans in nullo esset periculo: sed quia hoc raro fit consultus est eas relinquere. Vnde in Ecclesiastico habetur, Peccatus diues quæ inuitus est sine macula, & qui post aurum non abiit neque sperauit in pecunie thesauro. Quis est hic & laudatus? Iam ad hoc quod magis aduersus istum uirum est. Fuit quidem unus Abraham, alter Iacob, Iosh, & Dauid. Sed tamen pauci sunt, ita ut digito monstrari possint. Quare, quia raro euenit, & quis diues ut perfectus esse simul possit totius quæ semper eligendum sit. præsertim in re tam graui in qua salus & uita hominū vertitur: suadet Christus diuitiarum de relictionem propter periculum. Quia difficile est possidere & possessa non amare: securus est non possidere. Et sic Apostolus de solis diuitibus dixit, quod parent laqueos. Ex istis patet declaratio: nem istius quod sequitur immediate dicens Christus. [Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum Dei.] Maximam difficultatem, impossibilitatem vocat. Quædam enim in scriptura dicitur impossibilia mortaliter: alia autem Logice seu metaphysice. Moraliter ea dicuntur possibilia quæ sæpe & sine magna difficultate fieri possunt. Contra uero impossibilia moraliter dicuntur, quæ fieri non possunt nisi rarissime & cum magna difficultate. Et sic hic dicit similitudinem impossibilitatis. Et clari. in Matthæo impossibile esset dixit, diuitem intrare in regnum celorum. Logice uero seu metaphysice possibilia dicuntur quæ utcumque fieri possunt & contra impossibilia quæ nullo modo. Hic autem loquitur Christus de impossibili morali. Sic etiam in Ieremia habetur. Si murare potest Athiops pellem suam, aut pardus uarietates suas: & uos, ieritis benefacere, cum didiceritis malum. Et dominus in Euangelio de Pharisæis. Propterea non poterant credere: quia Esaias dixit. Excæca cor populi huius, & aures eius age raua. Nunquid peccari? Absit. Omnis enim peccator quantumuis sit celerolus dum uiuit cōuerti potest: unde & ipsi Pharisæi si saluti suæ consulissent

Eccl. 31

Luc. 16.

I. I. m. 6

Tim. 6

Mat. 19

Hic. 13

Io. 12

Esai. 6

sulussent credendo saluari potuissent. Ieremias autem impossibilibus comparauit istorum saluationem: & item Christus dixit illos nullo posse credere modo non quod simpliciter non possint saluari huiusmodi peccatores: sed moraliter quia maiori ex parte euenit, ut qui tam duro & Pharisaeo sunt animo non conuertantur, non quod non possint, sed quod nolunt: partim modo diuites qui bona temporalia nimis amant, quoniam nimis amor diuitiarum ad peccandum valde incitat, ut iam dictum est. Qua de causa hæc propositio & illa Ieremæ superior comparatio non sunt interpretandæ rigore Dialectico, aut physice: sed moraliter loquendo: qui loquendi modus omnibus etiam nobis familiaris est, ut vulgo dici solet exaggerationis gratia impossibile quod non est factu facile. Optimè autem colligitur hoc sic intelligendum esse, quoniam immediatè antea dixerat hoc Christus interrogatiuè. Quam difficile qui diuitias habent in regnum Dei introibunt! quam difficultatem statim exposuit camelus comparatione, quod videtur impossibile. *Non enim dicitur, nulla tamen ibi oritur inde impossibilitas, sed exaggerationis gratia.* Hieronimus. Sic enim dicit Hieronimus, ait quod non impossibilitas prætenditur, sed raritas demonstratur.

¶ Sunt qui dicant quod hoc intelligendum est de diuitibus qui totam spem suam ponunt in diuitiis, & diligunt eas plusquam Deum: & si de istis loquitur Christus, certè etiam metaphysice loquendo impossibile est quod isti ingrediantur regnum Dei. Sed Christus quantum existimo non loquebatur de istis diuitibus, nisi de istis qui amant Deum plusquam diuitias: sed nihilominus ardentè diligunt diuitias, qualis erat ille iuuenis. Oportet enim attendere quortum Christus loquitur. *De istis diuitibus non obstantibus, qui quidem non erat de illorum numero qui diuitias plusquam Deum amant. Sed aliorum secundum gradum scilicet hec quibus ut supra diximus de illis non videtur postponenda. Quare*

de his non de primis intelligit Christus propter periculum in quo versantur illi qui etiam si Deum plusquam alia diligunt tamè bonorum temporalium alia ex parte nimio amore detinentur. Itaque de hoc adolescente & similibus loquens intantum persequitur, ut scilicet ad diuitias, ut minus diligant, ut peccatores non sint, ut essent Deum diligentes, ut non sint in bono, quippe qui non velint diuitias si uultum diuites aut diuitias plus amant quam Deum saluari non posse, dum sic diuites tuerentur & diuitias hoc modo non deserunt.

¶ Si autem quæras quid intelligat Christus per camelum, ego non possum aliud intelligere nisi funem nauticum. assensu expositioni Theophilati, qui sic hunc locum interpretatur. Comparationes enim sunt hæc: funis in onem & cum indicio unde cum funis videtur habere quasdam similitudines & proportionem cum filo, quia utrunque netur & torquetur, de fune intelligendum videtur non de animali. Alias ridicula esset comparatio: quemadmodum si quis, diceret se melius in cano quam in mulo equare, quia lapis est canis equus & mulo similitudo. At si diceret, canis est mulo similis, apertum quàm mulum, rectè & aptè loqueretur quia uterque eidem ministerio conueniunt.

Ita etiam Christus reprehendens rudiciam temeraria aptam à rebus similibus duxit comparationem inquitens, Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo? *Quæ ambo inter se longitudine saltè & impediendi modo similia sunt hec trabs multo sit maior.* Sic etiam agens de illis rebus, quæ per foramen acus ingredi possunt, videtur rudentis comparatione qui quanquam per acus foramen ingredi non possit, ministerium tamen habet simile: quoniam per anchorarum foramina transmittitur & sic quodam acum se haberet nisi obstinisset calities. In Græco autem est *ναυπηγος*, quod significat funis nauticus. Quod si quis dicat tam impossibile est, ut funis nauticus transcat per foramen acus quam animal: ergo quare refert potius de fune quam de animali mulo geci? Respondetur funis habet ut rauus diuinus maiorem proportionem cum filo, quod

Theo.
super
Mat. ca.
19.

Luc. 23.

Hic. 7c.
Mat. 19

solet

solet transmitti per acum foramina, quā animal, & de animali esset nimis longē pe-
tita comparatio. Et præterea funis transi-
tus non est impossibilis quemadmodum
animalis. licet sit difficilis: quia licet rudes
crassitua sua integer non possit ingredi a-
cus foramen. poterit tamen filatim, si son-
datus est. Vnde etiam aprior & sapientior
ex illa comparatio, nam si diues qui mor-
te iudicis increpatus & impinguitus est,
se nunc utatum confutetur, pauperibusque
bona sua erogans luxum & opes atte-
nuauerit: proculdubio ianuam celorum
aperire poterit: licet si avarus existeret:
opes opibus quasi fila filis accumulans.
Dequitur in contextu [Et dixerunt qui au-
dicebant. Et quis potest saluus fieri: jexisti
mabant discipuli vix quempiam posse in-
veniri: q̄ amplas possessiones subito pro-
futurus esset ob regnum Dei, quāquam
ip̄i pauca quadam reliquissent: vnde

et essent, sed pro omnibus: quia multi-
tudo erant. Quotus. n. quisque est mor-
talium, qui aut abicere potest diuitias
quas habet: aut non optare, si non habet.
Soluti. n. erant discipuli de pulchro saluan-
dorum numero. [Ait illis. Quæ impossi-
bilia sunt apud homines, possibilia sunt apud
Deum.] Nichil aliud iuit insinuare, nisi qd̄
opus sit diuina gratia, vt cum diuitis re-
gnum Dei acquiramus: nam Dei aduoto-
rio sustulit ea quæ difficilia videntur, &
sunt secundum naturam fere impossi-
bilia.

impossible est homini diuitis immoderato
amori diuitias diligat, & ita vt ip̄i sua
in eas ponat: Deo tamen possibile est di-
uitis animum mutare, ita vt recte eis vti-
tur. Ideo David qui Rex erat, & diues hoc
auxilium petebat Domino dicens. Incli-
na cor meum Deus in testimonia tua, &
non in auaritiā. Humanarum enim vi-
rium non est vt quis habius diuitis, cor
non apponat: Deo autem possibile est vt
in nobis eriet cor nouum & spiritum no-
uum, creatorque apud nos in multis præ-
ponderet.

¶ Dicit in hoc loco in omnib. reb. tuis,
tam propteris quam aduersis semper po-
tas ante oculos hanc ponimi sententiā:

quod apud Deum omnia sunt possibilia.
Deus dulcis hoc in amarū reddere. Latus
erat David in Sicelech diuidēs Amalechi-
tarum spolia equitibus suis: quæ latitua
accepto nuncio de morte Saulis & Iona-
thæ Israëlisque calamitate, in luctum con-
uersa est. Latus accubuerat Holophernes
bene cornatus & potus: sed crassum ma-
ne habuit in inferno. Latus erat Aman ab
Hester Regina inuictus, eodem tamē die
inimicum suum per ciuitatē honoris cau-
sa comitatus est pedes: cum magno dede-
core & tristitia sua. Nemo igitur leuitiam
hutus seculi æstimer, qm̄ multi hodie lati
sunt qui cras erunt mortui. mi: è contra-
rio autem si fortuna te ubi nouerā ostē-
derit, potens est Deus fugatis nebulis in-
commodorum lucem salutis reuocare.
Maximissimus erat Patriarcha Jacob pro-
pter communem regionis famem filio-
rumque abientiam, præsertim Benjamin,
quando accepit nuncium de Iosephi pro-
sp̄ritate: quo summo est affectus gau-
dio. Dominus enim iuxta canticum An-
næ mortificat & viuificat: deducit ad uite
ros & reducit.

¶ Quæ erit locus iste non humana in-
firmitate metiendam salutem, sed virtu-
te diuina. Sed ad contextum. [Ait autem
Petrus. Ecce nos dimissimus omnia, & se-
cuti sumus te.] Et dicit. Et quid reliquistis
bam cum duab. rebus pauperque iugu-
rium? Non attenditur id quod relinquitur,
sed voluntas qua relinquitur: quare qui
Christum secuti sunt tanta reliquerunt,
quanta relinquere potuerunt, qui eum
secuti sunt. Ea. n. est humanæ libidinis
in cupiendo insatiabilitas, vt qui illam te-
neat nunquam sibi satisfiat, & qui relin-
quat, omnia relinquere videatur. Quare
tantum reliquit Petrus, quantum potuit
astutare Alexander. Nam taliter fuit er-
ga Dominum Petrus animatus, vt si li-
cet tenues opes habebat, opulentissimum
haberet imperium, nihilo secius impe-
riū reliquisset. Hæc est Deo grata & acceptabi-
lis voluntas: vnde videre potes quam ex-
peditum vult animum vniuersiuique es-
se ab omni humano impedimento: quan-
do Apostolus exiguas etiam opes relin-

2. Re. 1.

Jud. 13.
Hesl. 6.

Gen. 49

1 reg. 2

Psa. 116

frugibus cōuiuabantur homines. es paratū
que ornabantur. iustas parui per se res
quibus non ad luxum, sed ad naturæ ne-
cessitatem utebantur. At nunc usque adeo
creuit vitiorum tempestas, & tantum ex-
urgit hominum & diuitiarum periculum
nisi his proiectis nemo possit tuto nauig-
ium vite gubernare. Verum enim ve-
rō si conseruandæ vitæ corporeæ causa
auarus mercator nō dubitat merces suas
iactare: quid nos facere debemus, ut æter-
nam non amittamus? Nihilominus tamē
multi sunt qui proficietur se quicquid gra-
uissimum propter Deum subituros, & ta-
men hoc in periculis suis iniungunt. tam
secutus suæ detrimēto: qui si reputare vel-
lent quod non minori sunt bona tempo-
ralia periculo uiuētibus quam sarcinæ flu-
tuantibus, paucioribus essent contenti.
Nam quoniam quo est maioris preij vi-
ta æterna quā temporalis: eo debet maior
in illa quam in hac conseruanda sumptus
fieri: furor est ingēs cum animæ detrimē-
to opes retinere quas propter corporis di-
scrimen promittimus, sanus igitur non præ-
fert temporalia æternis exemplum secu-
tus Petri aliorūque Apostolorum ut vi-
tæ pericula declinet. Per hoc. n. pelagus ot-
tempestatis obnoxiū in quo tanta oc-
currunt discrimina cautius est nauigandū
vt perueniamus ac illam promissionis ter-
ram quo tendimus: ne sicut Pharaō Rex
Ægypti in trāsitu intereamus. Illi autem
summo cum discrimine viuunt qui Petro
in præmio pares esse volunt: opes tamen
nec relinquunt nec contemnuunt. Diuina
de se malæ non sunt, nimia tamen diuina
tum sollicitudo non potest non intercludere
relaxationem. Quia si
qui duabus acubus simul suerit aut simul
duobus cœlis cœlaret, minus & peius age-
ret quam si in uicinis qui non contentus re-
turn terrenarum simplicitate bona bonis
accumulat, non potest uiuendi finem con-
sequi. In primo libro Machabæorum le-
gitur quod iherosolimitanus rex iherusalem
& populum israhel: & cum ludas exisset ad
eos in campum, dixit suis. Non concupi-
scatis spolia eorum: sed stare contra inimicos
nostros & sumere postea spolia secu-
ti. Si enim moram feceritis eorum diui-
tias & spolia cupientes vincemini. At post

victoriam omnia erūt in vestra potestate.
 Si nos quī, quī in usque malis, quia
 mīseri estis in non speretis, am, ne
 cupiamus bona temporalia, quoniam par
 ti. & mīseri estis in usque malis, quia
 Nunc autem contemnamus has diui
 tias: quia non sunt nisi laquei quibus mi
 serum anima detinetur. Vnde & ait. Job. 14
 Volunt diuites fieri, incidunt in laqueum 1. Tim. 7
 diaboli. 1. Tim. 7
 rum Iude cum quo strangulauit eum: qui
 non timuit, si reliquias, ut pasceret
 diabolum, quod & capere. 1. Tim. 7
 rum Iude cum quo strangulauit eum: qui
 non timuit, si reliquias, ut pasceret
 diabolum, quod & capere. 1. Tim. 7
 fecerunt vincula eorum: & proiciamus Mar. 17
 nobis iugum ipsorum. Dedit tibi Deus ut Psal. 22
 non solum caueas laqueos diaboli, sed et
 caueas, ut non detur in laqueos. 1. Tim. 7
 pas. Non capit laqueus: nisi ante esca te ce
 perit. Vtum escam petis laqueo ipso te ne
 cis, Esca laquei est auaritia quae nos vult
 capere, non pascere. Non dat venator es
 cam aui, ut illa comedat escam sed ut ipsa
 f. 1. Tim. 7
 parentes nostros esca ligni vitae: quare si
 quis Gen. 1
 unt quibus corū animas pessum dat, op
 erit ut 1. Tim. 7
 laqueis diaboli capiamur. Ideo Paulus ad
 monet dices. Ne tetigeritis neque gusta
 ueritis, neque contrectaueritis, quae sunt Colo. 2
 omnibus in interitum ipso vsu. Bene pos
 semus & vii & frui diuitiis in hoc seculo la
 cicē nisi ipse vsus animam in illarum amo
 rem propelleret, animamque proinde ad
 interitum duceret. Bene posset quis escā
 diuitiarum gustare ab illarum laqueo eua
 dens incolumis: verum tamen hoc aut raro
 contingit. Quare quemadmodum auibus
 ruitus est ad escam, num accedere, ita ho
 minibus diuitiarum non attingere blan
 dimenta, & si iam capies es amore diui
 tiarum & es diues & diuitias amas, fran
 ge hos laqueos dimittens illas ut possis di
 cere cum Petro. Ecce nos dimissimus Psa 127
 omnia, hoc est, anima nostra sicut pas
 set erepta est de laqueo venantium, la
 queus contritus est, & nos liberati sumus.
 Hoc autem non fecerunt Apostoli virtute
 sua: sed cum Dei auxilio & fauore.
 Ita & tu tantum opus diuitiarum nempe cō
 temnere, solus facere non poteris: nisi dē
 Deo

Exo. 14

L Mac.4

Math. 4

dem in hoc casu cum Petro exposulare his verbis, Vnde tibi, ò vir modestissime tanta denuò creuit arrogantia? reliquisti nauim cum retibus? Fateor magnam fuit opus & laudabile: nullo tamè modo cum illis beneficiis, quæ à domino accepisti cõferendum. Nam pro nauis, ecclesiam: pro retibus, doctrinam: pro piscibus homines, pro arte denique piscandi luminum pontificatum, consequutus es. Quid ani-

ponderet Petrus. Ista quidem quæ m moras magna sunt, & meritis meis superniora, verum totis mentis non satis faciunt quæ humanis dignationis etiam iustis non terminantur. Qui diuitias, res, aut voluptates huius seculi quasi scopum & finem omnium suarum content-

amplius querant, quiescant, fruuntur par-

supremis bonis: sed et quibuidam modis quibus eterna consequantur contenti efficiuntur. Quare etiam si Petro totum orbem terrarum Christus concessisset immortaleque seculi imperium: nihilominus diceret domino, quid erit nobis? Id est, post hanc vitam quid fiet de nobis? Saluabimur ne ut calorum sedibus Dei que fruamur conspectu? Nò quæ runt iusti secularia bona in præmium operum suorum, sed æterna. Ideo Petrus in memor tantorum beneficiorum quæ à domino acceperat, ad cœlestia aspicebat interrogando, Domine quid erit nobis?

Ios 20

Erat Maria Magdalena plorans ad monumentum & interrogauit illam dominus quem ipsa tunc non agnoscebat. Mulier

runi dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. At non satis est tibi quod Angelos præfentes habes ut illorum conspectu omnem deponas merorem? numme, nihil enim sine Deo meo mihi potest esse iucundum. Cum ipso mihi placeo, sine ipso ipsamet mihi sum grauis & molesta. Vnde David etiam cū esset Rex & Propheta Deoque clarissimus dicebat, Satior cum apparuerit gloria tua: quoniam omnia humana misera & exigua reputabat. Quibus exemplis manifestum est ni-

hil esse, quod iustus satis sit præter Deum. Nos igitur illorum doctrinam imitantes eo animo nos in hoc seculo geramus, & in fluxu rebus medium actionum nostrarum non finem collocantes, ad cœlestia semper aspiciamus ad quæ creati sumus. Quæ sursum sunt queramus, non quæ super terram, &c. Sed iã Christi responsum audiamus qui non solum Petro, sed om-

Colos. 1

erat os totius collegij apostolici, non solum pro se sed pro orbis locutus est. Ideo Christus Petro simul & oibus respondit. Se uiuit in contextu. [Qui dixit eis, Vobis nemo est qui relinquit domum aut parentes, aut fratres aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipit multa plura in hoc tempore & in futuro uitam æternam.] Mos est eu-

dixisset Beatus Matthæus ait, Apostolis enarrasse. Vos qui secuti estis me in

Matth. 10

generatione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue sedebitis & os super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ios hæc autem verba subdidit hæc quæ Lucas dicit: quod omnis qui reliquit domum aut parentes, &c. Promittit

Acto. 4

Apostolis, quod si erunt iudices super omnes tribus Israel. In actis apostolorum legimus quod Iudas flagellarunt Apostolos, & in carceribus coniecerunt: & eos sunt persecuti. Vnde iam quomodo omnia mutantur & uersa uice conuertantur. Apostoli qui a Iudeis iniurijs & supplicijs affecti sunt illorum in iudicio iudices existent: quare caueant diuites & potentes qui pauperculos in hoc seculo persecuntur. Nam forsasse in altero accidet illis quod auaro diuitum Lazaro contigit cui mortuo iussu illius Beati iacobi La-

Luc. 16

quo uiuo nihil in sua paupertate remedium impetrare poterat. & calabit dominus humiles & pauperes, ut sint impiorum iudices & tunc comprobabitur illud quod ait scriptura. Iudicium fiet sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam, &c.

Iaco. 2

« Obserua autem quod iudicare proprie est iustitiam in alium ferre, quod bitariam

Ios 16

bisariam contingit. Vno modo per propriam auctoritatem, & hæc est propria functio. Sed alio modo contingit sententiam proferre auctoritate illius qui id munus ministro committit. Et hoc modo iudicabunt Apostoli & Apostolici viri sententiam, scilicet Christi auctoritate lata.

Quod est quam illam pronunciaré hoc meritis retribuatur. Expende autem quod honorificum hoc iudicandi munus non quibuslibet sanctis ob quæcunque merita, sed solis Apostolis eorumque sequacibus propter statum perfectionis conceditur. De quo Christus prius in loquitur de qua Christus hic loquitur, videlicet cum qui cuncta quæ habet ut Christum sequatur reliquit & trino voto religionem proficitur: firmitas enim voti status dicitur. Istis tantum dicit in regestratione sedebitis &c. Hoc est non stabis inter eos qui iudicandi, sunt: sed sedebitis iuxta sedem maiestatis meæ. Et quod nunc ego auctoritate facturus sum: id vos tanquam mei ministri facietis. Et huic altissimo paupertatis statui hæc facultas iudicandi, propter duo. Primò propter congruitatem. Nam qui de rebus cuiuslibet est iudicaturus, oportet ut sit purus ab illis. Ideo iudices rerum ab omni affectione debent esse puri & alieni:

statui pauperibus statui hæc facultas accommodatur, quia alieni sunt à rebus. Secundò quia in iudicio de operibus misericordiarum erit disceptatio. Esurienti & non dedisti mihi manducare, &c. Illi qui per erogationem omnium bonorum statum paupertatis elegerunt (quia manifestum est vno religionis actu & voto cuncta misericordiarum opera exoluisse, non iudicabuntur) sed alios iudicabunt qui partem dederunt & partem retinuerunt: atque eos præcipue qui nihil dederunt. Denique hoc etiam eis convenit ratione meriti. Abiectio enim & contentus mundi, excellens humilitatis indicium est, præmium autem humilitatis est exaltatio,

ergo qui statum paupertatis professi sunt, & cunctis habebantur æquissima

Stet in Luc. Tom. 2.

sapientia divina est, et super omnes exaltentur. Nulla vero est exaltatio maior quam alios iudicare. In hoc etiam iudicantium ordine includuntur omnes pauperes evangelicæ professores variusque sunt, dummodo saluentur, & in sua professione vitam absoluant. Nam sicut singulariter datur aureola martyribus, virginibus & doctoribus, sic istis evangelicis pauperibus datur hæc singularis prærogativa iudicandi alios.

Præterea, per duodecim sedes universitatem iudicantium intelligit, & per duodecim tribus totam iudicandorum universitatem: sed nominavit tantum populum Israeliticum quia, Christus peculiariter huic populo erat promissus. Sed iam ad nostrum Lucam revertamur.

Exod. 3

Qui reliquerit inquit domum, parentes, aut patres, aut uxorem, &c. Impe-
dit enim vxor obsequium Dei. Cum dominus apparuit Moysi, & eduxit Israel de Aegypto, non legimus quævisse uxorem aut filios. & quod fortis est nec meminisse quidem. vidit enim vir Dei propter Deum relinquere patrem matrem, uxorem, filios, domum, sicut è contra homines mundani, & carnales de relinquunt Deum propter uxorem, & propter filios, & domum: sicut illi qui ad regnum celorum carnem non venerunt, quia vnos duxerat uxorem, alius villam, alius agerem, &c. Verum ut sciamus, quod omnia relinquere non facit homines beatos sed animus duntaxat quo id fit præcipit Christus hic ut fiat propter regnum Dei. Si mundum contemnis, si uxorem desideras aut filios negligis, & quicquid egeris, propter Deum facito, Multi Philosophi contempserunt mundum, sed perfectio Christiana & meritum cuiusque boni operis consistit ut hæc sint, & fiant propter Deum. Si vis scire an opus aliquod sit perfectum, considera eius finem ad quem dirigis, & vide quod sit Deus. Ob eam causam asserunt Mathematici circulum esse perfectam figuram: quia principium & finis idem est in illo. Cum autem Deus sit principium, & prima causa aperte concluditur tunc opera nostra esse perfecta si eorum finis est Deus

N n qui

Mat. 13

Luc. 14.

Luc. 14.

qui est principium: & ad illum sint dicata.
 Ioan. 1. Ego principium qui & loquor vobis. Et
 Paulus ad Romanos ait, Ex ipso & per ip-
 sum, & in ipso sunt omnia. Quapropter
 Christus in suis actionibus sæpe oculos ele-
 uabat in cælum vt nos doceret, vt quid
 Ro. 11. quid agimus sit propter Deum. Per ocu-
 lum enim intentionem intelligit scripturæ,
 de qua loquens dixit dominus, Si ocu-
 lus tuus simplex fuerit, intentionem & fi-
 nem operis intelligens. Hanc vult Deus vt
 Matt. 6. in ipso dirigas, & eam in cælum eleues,
 vt eum consideres. Faber ferrarius vñ ait
 quod opus facti aut eudit, debet tenere in
 membra eum à quo ex parte accepit ma-
 gitudinem & formam & modo, vt iux-
 ta eius voluntatem opus faciat. Sic in
 omni bus que Deus tibi præcipit, vt facias
 Dei voluntatem in tua memoria habet vt
 iuxta eius voluntatem bonum opus fa-
 cias. Sic faciebat sanctus ille Rex qui di-
 Psal. 115. xii Prouidebam dominum in conspe-
 Exo. 25. ctu meo semper. Hac de causa voluit deus
 vt duo Cherubim expansis alis tegerent
 d. ar. Deum benefactor rectus vult esse
 & cooperatus vt nos doceat ben. facere, &
 nolle ab hominibus videri. Vnde bea-
 tus Paulus. Siue manducatis, siue bibe-
 tis, siue quid aliud facitis: omnia in glo-
 riam Dei facite. Illa sancta quatuor ani-
 mala habebant facies & penas extensas
 desuper, quia vt Gregorius dicit omnis
 contemplatio sanctorum super se tendit:
 Graho. vt illud possit ad p̄feta, quod in cælestibus
 4. hoc quod ait bonum est, quando ei com-
 1. qui
 boni agi & hoc non propter Deum: sed
 propter homines facit, intentionis suæ ta-
 eam deorsum premit. Etiam in Eze-
 chiele habetur, quod illi iusti qui non
 sunt occisi ab Angelo, habebant signum
 Eze. 9. thui, in frontibus suis. Hoc signum habe-
 bant etiam anima oppressum illi quos vi-
 dit in gloria Ioannes: Iñtra thau est vi-
 tima hebraici alphabeti, velut Omega Al-
 phabeti Græci, & quia & est finis literarū
 finire. Vnde dominus ait in Apocalyp-

si. Ego sum, & a, principium & finis.
 Apoc. 1. Accedit ad hoc quod ipsa litera thau signi-
 ficat finem & consummationem. quia
 omnes literæ Hebraicæ habent suas signi-
 ficaciones, vt ait Hieronymus in libro de
 nominibus Hebraicis. Cum ergo Chri-
 stus sit finis, vt ostendimus in loco ex A-
 poc. Cant. 1. pocalypsi citato, debemus ipsum in omni
 actione nostra ante oculos habere, iuxta
 id quod ipsemet ait. Pone me vt signacu-
 lum super cor tuum, Fige me tanquam
 scopum in corde tuo, quo tendant om-
 nia tela tuarum cogitationum, verbo-
 rum, & operum. Omnia naque pro-
 pter Christum faciamus: ipse sit finis no-
 ster, & causa, & intentio propter ipsum
 solum terrena contemnamus. Atqui ne
 forte putes ea que propter Deum facis
 donanda non fore, vt cognoscas Deum ser-
 uos liberalitatem, audi qd dicat hic Euan-
 gelista: quia non solum in a'tera vita præ-
 mium virtutum suarum reportabunt, sed
 etiam in hac laborum mercedem conse-
 quentur. Recipiet inquit Christus mul-
 to plura in hoc tempore, & in futuro vi-
 tam æternam.
 ¶ Obscura quomodo Christus premiat
 suos non solum in a'ta, sed etiam in præ-
 senti vita, & in hac vita dupliciter: primò
 in temporalibus: secundo in spirituali-
 bus. Cum enim Christus suaderet homini-
 bus dimittere omnia, & nihil postea possi-
 dere: & quia ad sustentationem nostram
 sunt temporalia necessaria, putarent
 quidem quod: dimissis omnibus non ha-
 berent quod vivere. Sed Christus
 multum distraheret eos ab eo quod Chri-
 stus illis suadebat, scilicet dimittere om-
 nia. Ideo Christus voluit certos reddere
 homines, quod nihil illis deesset in hoc
 seculo, licet omnia dimitterent: quia
 multo plura inuenirent in hoc seculo, &
 centuplicata vt dicitur in Mattheo, quan-
 tum ad vsum, & communicationem, li-
 cet nihil haberent quantum ad possessio-
 nem. Hæc autem temporalia noluit esse
 pro mercede, aut retributione: sed ad
 sustentationem. Hoc quod hic Apo-
 stolis factum est, videmus quotidie vris
 Apostolis fieri qui domum, cognatos,
 & bona temporalia propter Christum
 relinquant.

relinquunt. Quia religiosus, praesertim ex ordinibus mendicantium qui dimisit vnum agrum de cuius fructibus sustentabatur, inueniet centum agros, quia de fructibus agrorum fidelium inueniet sustentationem. Relinquit vnum patrem, & inuenit multos patres & praelatos habentes ad eum viscera paterna & materna, & inueniet plures fratres, ut sunt omnes religiosi sui ordinis. Pro una domo inueniet plures domos. Secularis quantuvisque apud se sit opulentus, longius iter facturus pauper est quoniam hospitum & diuersorum auaritiæ nullus sunt tantæ opes, quæ diu fatis faciant. At monachus quocunque uelit tendere, praesto habet hospitia religionis suæ, quibus gratis accipitur, coena, lecto, & alius ad quiescedum rebus necessarius. Ad sunt fratres summoque amore refatigati pedes lauant, illique non secus ac si in propria domo esset ministrat. Quis tam diues aut potens est qui ubique terrarum fuerit sic recipiatur? Preterea nemo secularium tantus est qui ministros habeat, quibus mercedem pro seruitio non impendat, aliter ab omnibus destitueretur. At monachus qui in seculo forsitan unum aut duos ministros, alere non posset in monasterio plurimos habet tamulos, alium cocum, alium pistorem, aut tulanem, alium sartorem, &c. quibus nihil pro mercede tenetur. Omnes enim gratis, & propter Deum famulantur, & ita religiosus, quasi esset princeps potentissimus famulos habet, distinctis fungentes munerebus, quibus nihil soluit, & etiam cum dormit custodem habet, cui incumbit quietis & silentij cura, ne aliquo motu exiretur. Et ita omnia relinquens: quæ non habebat in seculo: plura etiam in hoc seculo consequitur est, quàm si in seculo mansisset, & magna sollicitudine diuitias quæreret. Hoc enim dominus prouisit, ut qui propter illum omnia reliquisset, omnium bonis frueretur. iuxta illud apostoli. Tâquàm nihil habentes, & omnia possidentes. Quare ne tallantur seculares, qui in seculo religiosos nūquam destitunt: sciantque certo nihil unquam illis defuturum, qui omnia propter Christum reliquerunt. Deus enim qui cordibus dominatur hominum efficiet semper in illis praesentissimam uo-

luntatem, ut religionibus provideant: sicut fecit in uidua, quæ Elizæ esurienti opem tulit. Quin etiam principes & potestates huius seculi, diuina (ut credo) inspiratione tam maioribus honoribus accipiunt & prosequuntur religiosos, quàm seculares: multo maioris dignitatis quàm illi si in seculo mansissent, futuri fuissent. Hoc optimè disserit Beatus Ambrosius super Plalmum, Beati immaculati. Adducit autem in medium Moysen qui potuit esse quasi Pharaon, quia nutritus à filia Pharaonis, sed noluit esse rex quantum potest. & optulit sibi Christum, preteritum arbitratu est thesauris Aegypti. Dimisit diuitias & delicias propter Christum, & aulam regiam contempsit sed fugiendo potentiam inquit Ambrosius) potentior factus est, in Deum Pharaonis. Rex erat Pharaon. sed Deus non erat: sed Moysi dixit. Ecce constitui te Deum Pharaonis, hoc est, regi ipsi terribilem quem rex timeret. Sic tu, si uis peccatoribus esse in terrorem, regibus in reuerentiam, & ut omnes eanquam Deo sint tibi subiecti contemne quæ seculi sunt, & relinque diuitias. Vide Petrum, & audi illum claudendo dicentem. Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi surge & ambula. Reliquit aurum, & accepit facultatem sanari. In Iudam Novæ uero uici quod accepit Petrus multo plura in hoc tempore quàm reliquit? Non potest mentiri ipsa ueritas quæ ait, Qui relinquerit agros, fratres, &c. multo plura recipiet in hoc tempore. ¶ Secundo in hac uita præmian-
Acto 3.
1
Am. se. 8. in ps. 118.
Heb. 11
Exod. 7.
1. Cor 7

virtutem tenuis cortice tantum gu-
 -tus suauitatem non sentiunt: qui
 si penitus experirentur, virtutis saporem
 perciperent: qua de causa vitam monasti-
 -cam & religiosam asperam & acerbam re-
 putat. Verum longe falluntur. Nihil enim
 vite spiritualis possit cōferre. Nemo-
 -que religiosus est: dum modo verē sit reli-
 -giōsus q̄ malū in seculū nascisse, etiam
 enim habet pauper religiosus quā reli-
 -quit. Cuius diuissimā paupertatis figura
 eruit nobis Christus. Nō sicut Donatus
 exterius pauper & tenuis apparens inter-
 -na xistabat dignitate & gloria, ita religio-
 -sū in tenuitate & humilitate sua letabun-
 -di & gloriosi incedunt. Vnde Paulus, Mor-
 -tū inquit estis, & vita vestra abscondita
 est cum Christo in Deo. Simile sunt qui
 seruiunt Deo Alcibiadis filienis, de quibus
 Platonē ait esse quædam simulacra
 extērius rudia, interius politissima. Hæc
 est enim est bonorum figura, vt scilicet virtu-
 -tis rosetum humilitatis maceria septū ha-
 -beant. Vnde idem Paulus Conuersatio nō
 ual' extērius appārentia, qua pauperes,
 fecis gaudis, & celestibus voluptatibus af-
 -sumus. Et merito. Nam si mundus, &
 demon tot voluptatibus se afficere se qua-
 -ces suos iactant. quid faceret Deus penes
 quem omne sinceræ voluptatis est impe-
 -dimentum? Etenim non debuit vitiū quā vir-
 -tutis perior esse conditū, & magis melio-
 -re elegisse iudici rationem quam pios
 estimare. Ideo dauid in Psalmo inquit,
 Quā magna multitudo dulcedinis tuæ
 Domine, quam abscondisti, &c. Quod nisi
 si quidem Christiani sumus; nobis
 -dere potuisset. Aut enim Dominus
 -uos suos etiam in hoc seculo centuplu
 accepturos. Quod si minus aliquando vi-
 -demus, id aliqua trium causarum cūenire
 potest. Aut quia non animaduertimus,
 aut quia peccando diuini beneficii resi-
 -stimus, aut quia præmia temporalia nobis
 in æterna transferantur. Non enim sic
 potest quin Deus fidem suam seruet.
 Apertum est oculi Elisei famulo, quibus

exercitus Angelorum vidit plurimos, vt si-
 gnificaretur pios in solitudine non viuere,
 nec sine voluptate esse. Sic ait Dauid / Psal. 118
 In via mandatorum tuorum delictatus
 sum sicut in omnibus diuitiis.
 Hæc autem bona propria sunt eorum
 qui seculum contemnunt: quoniam in tē-
 -poralibus, & spiritualibus ea beneficia cō-
 -sequuntur quæ centuplam cōtineant quā-
 -titatem eorum quæ relinquerunt: & post
 hanc vitam æternam. Aut enim Christus,
 recipiet in seculo futuro vitam æternam.
 Quoniam sicut peccatores duplici sunt ob-
 -noxio supplicio, morsui consentiens in hac
 vita & igni æterno in altera: sic iusti du-
 -plex retinent præmium, tranquillitatem
 Conscientiæ, & vitam sempiternam. Cuius
 laudes nemo est qui satis explicare, aut at-
 tingere possit, superant namque omnem
 humanam cogitationem bona, quæ Do-
 minus illis concedit, qui secularibus renū-
 -ciant o'lectamentis, pro mundi stercore
 margaritas elatigens. Quintimo quantum
 nihil aliud mercedis pro bonis operibus
 reportaremus: quā spirituales consolati-
 -ones, deberemus utiq; omni studio vir-
 -tuti incumbere: ne dum vt supremam for-
 -cilitatem cōsequamur. Quare ne detinea-
 -ris his inferioribus bonis, & sic superiora
 & c.
 ¶ Sed hæc suffecerunt: nunc ad con-
 -textum veniamus in quo Euangelista Iu-
 -cas de ascensu Christi in Hierusalem, &
 de his quæ in itinere dixit & egit mundi
 Saluator incipit tractare dicens,
 ait illis, Ecce ascendimus Hierosolimam,
 & sapientes plenis sit animus quo-
 -ficium: quoniam non tam attendere sole-
 -mus munera, quā facilitatem quan-
 -dam in donando, quæ beneuolentiæ me-
 -rito gratiam habere non tenent. Cum er-
 -o omnium beneficiorum, quæ plurima
 Deus Optimus Maximus in nos contu-
 -lit maximus sit eiusdem mors in pecca-
 -torum nostrorum remedium, quæ ian-
 -nuam cœli aperuit, & honorem suum pe-
 -nitenti patus est, non satis esse duxit id

Beneficentissime facere, nisi nobis impenderet se non inuitum mortem subisse. Alias enim magna pars huius beneficii im-
derent non sponte à domino fuisse concessum, ne propter amorem quo nos summo profectus est, sed coacto Iudæorum iniuria. Quare & quia magni fuit momenti huius voluntatis apud homines expositio futura, ut melius & suavius religionem Christianam amplecterentur, ostendisse Christus multoties suam passionem in euitanda morte potentem & liberum: ut intelligeremus sic fuisse facturum si voluisset ne occideretur, cum ab impiis Iudæis comprehensus est. Nam si rogamus

testimonio constet Dominum sponte sua fuisse passum: quod ideo factum est ut homines non inuiti illum colerent, & amarent, qui non inuitus pro illorum salute morti se obtulerat. Hoc igitur nobis hic insinuat noster Lucas, siquidem Christus in Hierusalem iter faciens, ubi erat passurus de passione sua cum discipulis agebat, ait enim Euangelista.

[Assumpsit autem Iesus duodecim: & ait illis]

Iocuturus Dominus de passione sua, conuocauit omnes discipulos, ut intelligas passionem Domini esse sufficientem me hinc in omnium salutem & redem-
tionem, quippe quæ pro omnibus profuerit. Atque tota nostra labor transfiguraturus tres tantum assumpsit, innuens non omnes vitam æternam consecuturos: quoniam pauci sunt qui Christum in monte gloriæ transfiguratum sint visuri, & fructum passionis eius percipituri. Quod ita fore planum videtur ex eo: quoniam cum totus orbis, tot Iudæis, Gentilibus, Saracenis, & hereticis, sit adeo refertus, ut vix decima terre pars Christianis cedat: mirum non est si exiguus videatur saluandorum numerus. Quot enim sunt Christiani & fideles, qui in hoc numero non computabuntur? Nam si Euangelica documenta inspicias, & cum illis morem multorum Christianorum componas, videbis quam longè aliter viuunt, quam in baptismo suo polliciti sunt. Vbiq; sunt vsuræ, vbiq; fraudes: omnes à minimo vsque ad maximum auaritiæ student, honores, delicias, & voluptates huius uitæ querentes. Sic de sexcentis Iudeorum millibus qui ab Aegypto egressi sunt, duo tantum terram promissionis uiderunt. Nihil erat quod magis doleret, Christus Dominus noster quam eo quod uidebat quàm plurimos fore qui ab eius passione nullum fructum perciperent.

¶ Obserua etiam inter hos duodecim quos Dominus à reliqua multitudine, ut iustiores elegit, etiam Iudam Iscariotem fuisse, quibus omnibus suæ passionis mysterium pate fecit. Sed nunquid in tanta multitudine nemo exiit iudæa melior: qui in illius locum subro-

garetur?

- Matt. 2.** Matthæum, qua de causa Christus in Aegyptum Herodem fugit? respondebit quia nondum tempus aderat quo vellet mori. Si Marcum rogamus, cur non potuit per Iudæos & gentes comprehendere Christum, & occidere? respondebit quia nondum tempus aderat quo vellet. Si Lucam rogamus, cur quando in Nazareth voluerunt Iudæi Dominum precipitare, elapsus Dominus ibat per Bethaniam? respondebit quia nondum tempus aderat quo vellet. Quod si Ioannem rogamus cur non potuit tenere sub Iohanne Christum tenere: cum id maxime optarent? respondebit, quia nondum venerat hora eius. Omnes denique quatuor Euangelistæ affirmant Domini nostri Iesu Christi moriendo libertatem: vnde si nunquā mori voluisset non fuisset vniquam à Iudæis comprehensus: etiam si contra hoc admitteretur omnis infernarum potestas tenebrarum. Vnde illud. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Quin etiam præter Euangelistarum auctoritatem asserētium Christum sponte sua obuisse, patet hac ratione: quia cum Dominus multo antea quæ erant enentura cognouisset, noluit periculum effugere, imo sponte in Hierusalem se contulit: ubi sibi invidias parari videbat. Ait enim Ioānes. Sciens Iesus quod venit hora eius ut transiret ex hoc mundo ad Patrem. Et Matthæus, Marcus, & Lucas exponunt quo modo Christus mortem suam futuram Apostolis prænunderit, ut omnium quatuor Euangelistarum
- Seret in Luc. Tom. 2.

Mat. 27.

Hiere. 6
& 18.
Nu. 16.

garetur? Verisimile non est. Videtur igitur
se: siquidem contemptus melioribus im-
probum Iudam in consilium aseruit. Ve-
rum non est ita. Christus enim Iudam a-
liis multis iustis hominibus praelulit, hac
de causa, quia etiam si tanto honore di-
gnus non esset, tamen quia Apostolus &
in suprema dignitate constitutus, non de-
buit posthaberi. Quo facto non modo in-
iustus non fuit, quin etiam nos docuit ut

l'ouuem attendentes obsequium & ho-
norum exhibeamus. Nam cum praelati su-
periores, ab ecclesia sint protecti republi-
ce, locum Dei tenentes iustitiam conser-
uent, omnes subditi teneantur dum ipsa
ecclesia contrarium non disponit illis ob-
temperare ratione officii sui: quamuis al-
ias vitia sint non laudabilia. Sic David ob-
seruauit Saulem licet malum Regem, ta-
men suum, quem cum bis potuisset inter-
ficere noluit dicens. Absit ut mittam ma-
num meam in Christum domini. Et quia
semel ex iniuriis abscondit illius vestem (vt
a scriptura) percussit dominus cor Da-
uid eo quod abscondit oram claudis Saul.
Paulus etiam cum a sacerdotibus insimu-
latur quod Ananiam principem sacer-
dotum reprehenderat, respondit. Nescie-
bam fratres, quod princeps esset sacerdo-
tium. Quia etiam Christus de scribis &
pharisaeis dixit, audientes non in iustos
esse. Sequitur ergo: subditi etiam obtem-
peramus, praelato, in his quae bene precepit
quamuis alias petimus sit obedire tene-
tur quia ratione officii praelati sunt sub-
diti digniores, cum Dei locum obuiant.
Vnde in superioribus dixit Pontius.

Luc. 10.

Qui vos audit, me audit. & qui vos hie-
rit me spernit. Quod non modo Apolto-
lis, sed et in omnibus antea ecclesiarum pre-
latis Apostolorum successoribus dicitur etiam
esse, ut in hunc locum videmus, & superius ex
posuimus, &c.

¶ Exp'd. etiam Christi hereditatem
& dicitur etiam, quam cum Iuda habuit.
Non dicitur etiam dominus agere circa illam
omnia quae ad eius salutem pertinebant
vnde Iuda non potestare potestatem il-
lum eiaculare a malo, & quidquid hone-
ste poterat agabat omnem operam solici-

tando, ne ille periret. Et specialiter tracta-
uit hic de morte sua, & de renditione pro-
pter Iudam, ut illum reuocaret a propo-
sito malo, quod etiam postea saepe fecit, &
etiam cum osculatus est eum. Omnem
medicinam experitur dominus quotidie
ut nos ab inferno liberet, & tamen nihil-
ominus multi sunt Iudae similes, in pecca-
tis suis adeo obstinati, ut quo magis a do-
mino vocantur, duriores fiant, sicut in-
cus istibus maliciis, diuini vocationibus
resistentes. Hoc quod hic Christus dixit
eo tendit ut Iudas saluaretur, ille tamen
noluit, & damnatus est. Quare & etiam
tu diuini inspirationibus non resistas, ne
similiter more Iudae intercas, qui diuinas
opes quibus sibi potuit consulere negle-
xit. An diuitias (inquit Paulus, bonitatis
eius, & patientiae & longanimitatis con-
temnis? Ignoras quoniam benignitas
Dei ad poenitentiam te adducit? Secun-
dum autem impoenitens cor tuum the-
saurizas tibi iram, &c.

¶ Denique obseruandum est, quod
hoc dixit secreto clausum testamentum
condens ante mortem suam ad illam ap-
propinquans, ut testes illo viuente tace-
rent: mortuo autem Domino testamen-
tum aperirent, & Euangelium ubique pra-
dicarent, ne populus in illo scandalizaretur,
sicut scandalizatus est: dicente homi-
ni, oportet exaltari filium hominis, re-
spondit. Nos audiuimus ex lege, quod
Christus manet in aeternum, quoniam do-
cigo, &c. Multo autem magis scandaliza-
retur, si audisset quod hic Christus. Erat
enim crux (ut ait Paulus) Iudaeis scanda-
lum, gentibus stultitia, ideo expediens e-
rat ut nunc claretur, ut totus postea cre-
deret orbis. Multi tamen, sunt hodierna
et homines improbiissimi, qui arcana eo
ipso, quod secreta sunt gaudent pateface-
re, quali praelatorum & mandatum opus fa-
cientes, pleni sunt illarum: hac illac per-
solvunt, & nihil difficilius putant, quam ta-

loqui eorum. Nec admodum querunt quan-
tum malorum loquacitas causa tem-
perant. Quod ne longius abeamus
in Thamar videre possumus, quae expo-
nens Abloni ea quae secreto cum Amo-
n libi euectat, causa fuit ut Amon con-
solus

1. re 24.
& 26.

Act. 23.
Mat. 23

Mat. 26

Rom. 2.

10. 10.

1. Cor. 8

Re 13

folius interiret, ob cuius interitum dauid ad mortem vsque Abfalone[m] persecutus est, quorum nihil profecto fuisset si Thamar silentio honestate voluisset factum inhonestissimum.

Mat. 7. ¶ Secundo, secreto locutus est Christus quia non omnes crucis mysterium sine capacitate percipere possunt.

passionis haurire, & non licet mittere margaritas ante porcos, & sanctum non est dicitur. Sententia & G. 13.

quibus erat scandalum & stulticia. Quare Apostolicis viris, qui capaces sunt tanti mysterii, & non aliis dicendum est. Nullum in orbe fuit facinus tanti valoris, aut dignitatis, ac dñi passio. Primū ex parte auctoris, qui cum Deus sit, commedatione non indiget. Secundo ex parte aduersarii,

peccatum enim prostrigauit, cuius in orbe longe lateque inualuerat potestas. Tertiū, ex parte illorum pro quibus pugnauit, hominum videlicet qui per Christum non modo liberati sumus a peccato, sed et æternæ gloriæ effecti participes. Quod bonum omne bonum superat: ideo mirum non est, si Christus & reuelauit & tenuit secreta egerit. Quoniam & in mō

Mat. 17. te eorum Fla. Moise Petrus Iacobo & Ioāne transfigurauit se, ostendens gloriam suam: exemplum principibus præbēs, qui negocia sua cum paucis petagant, quos sapientissimos & fidissimos esse nouerint.

Esa. 14. Qua de causa et Esaiæ multis ante seculis reuelauerat Deus mysterium incarnationis & redemptionem generis humani, gentium cōuersionem, & Iudeorū interitū. Propheta autē intelligens, quanti hoc negotium esset momenti dixit. Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Cum igitur tot testimoniis pateat crucis mysterium summæ esse dignitatis non modo secretum esse debet, & dignis tantum esse communicandum, sed et in secreto tractandum & pensandum intra pectus & animum, ut eo modo eius suauitas sentiat, omnium enim quæcunque Dominus acer

Can. 1. ba tulit salutis nostræ causa, non imbecillitati suæ pertulit fortissimus: quare nihil Christianis suauius debet esse Christo, & eius passione. Sic sponsa alloquitur dicens: Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi inhaeret, & beta mea commorabitur. Fasci-

culum myrrhae vocauit passionem nominis. Nam quemadmodum fasciculus multis floribus conficitur, ita passio Christi multis tormentis conlinit. Vbera autem vocauit secretum animæ quod est intellectus & voluntas.

¶ Tercio agit dñs de morte sua cum Apostolis solitudinem subleuet, qua in quantum homo afficiebatur. Ad hoc enim laudabilis est amicorum consuetudo, videlicet ad extinguendum dolorum morsus: non ut multi amicitia abutuntur, ad victorum tutelam, & penitentia de peccatis acumen retundendum, quæ de causa nec sunt admittendi nec eorum consilia quasi salutaria publice nec secreto audienda, ne forte accadat tibi ut Egloni Moabitæ cui dixit Aioth, verbum secretum habeo ad te rex: quo eum interfecit. Assumit ergo Christus Apostolos secreto, & ait illis.

[Ecce ascendimus Hierosolimam, & cōsummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis.]

Aduerbum Ecce in scriptura Emphaticum habet, & attentionem postulat, non enim adhibetur nisi ad rem aliquam magnam & insignem significandam, & ita Esaias facturus de incarnationis mysterio orsus est. Ecce virgo concipiet, &c. Vario etiam Holophernis cubicularius ut Iud. 14 significaret Iudith fortitudinem, postquam in domo regis Nabuchodonosor, addit facinoris magnitudinē exaggeras.

Ecce Holophernes taceret in terra, & caput eius non est in illo. Quia & in incarnatione dixit Maria, Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundum verbum tuum. In nullo tamen horum locorum hoc aduerbum maioris est admirationis nota, quam hic.

Audite omnes quicumque in orbe habitatis. Ecce, salutis, redemptionis nostræ. Ecce ille deus & filius, qui antea similis erat leoni: Ecce tanquam agnus mansuetus se luporum ferocitati traditus venit. Ecce impassibilis Deus factus homo passibilis, ad Hierusalem accedit: sanguinem suum pro nobis futurus: Ecce appropinquat redemptio vestra. Ecce venit tempus, quo deus oblitus indigna-

Iud. 3.

Luc. 1.

Psal. 99.

Esa. 53.

Ioc. 21.

Psa. 101.

tionis quā in genus humanum conceperat: proprium filium morti tradere pro nobis non dubitauit. Ecce aduertite diligenter peccatores quomodo Christus Hierosolimam ascendat, ut uos à peccato liberet, salutemque restituat qua ab hinc quinque annorum milia caruistis, exules à beatorum sedibus. Ecce iam in patriam restituiamini. Ecce restituimus ante hos dies in eius amicitiam, virtute uirginis sui passionis. Ecce quomodo uenit Christus ut implicet quod praedictum est per Prophetas de morte eius & redemptione tua. Vide igitur & diligenter

ex eo pender salus tua. Est enim res summa attentione dignissima, quod ascendat ille, quo nihil est altius, ut vitam suam pro vita tua non corpora sed æterna ponat. Videamus ergo quomodo ascendit Hierusalem ut occidatur, quia ipse dixit, non capit Prophetam perire extra Hierusalem.

LUC. 13. Summè expendunt sancti doctores, quare Christus Hierosolymæ potius quā alibi uoluerit mori, cuius rei duæ rationes sunt. Prior quia nusquā tanta inueniri potuit malitia, quæ satis esset ad occidendum Saluatorem nostrum nisi Hierosolymæ, ubi Iudeorum insignis erat inuidia, cuius uitiis est natura, et nunquā inter eos oritur qui summo ab inuice interuallo distant, sed inter illos qui se esse aequales, aut credunt aut sperant. Cum igitur Iudæi Hierosolymitani se esse sanctissimos præsumerent, viderentq; Christum miraculis & sanctitate clarum, usque adeo inuidia exarserunt: et oculis animi obsecatis, illum occidere non dubitauerunt. Vnde quoniam nullo alio loco præter Hierosolimam in Christum erat inuidia, maluit dominus ibi quam alias pati. Reges terræ conueniunt in unum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Secunda ratio cur dominus maluerit Hierosolimæ pati, fuit ut patientiæ suæ eo maior esset uictoria, quo maior iniuria foret in loco celebri, quā in obscuro. Quare cum Hierusalem in illa regione omnium ciuitatum esset celeberrima, eam elegit ad mortem suam, ut ex summo dedecore luminā gloriam

Præterea hic ascensus in Hierusalem eo fit ut nos etiam uiam celestem Hierusalem ascendere. Ideo ascendat dominus terrenam & materiale Hierusalem, ut nos immortalem & immateriale ascendamus. De qua dicit Apostolus. Illa autē quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra. Qui uero hanc Hierusalem ne parat, non oportet ut quærat sibi aliam viam, quam Christus ipse mensus est, & ibit nimirum per crucem & afflictiones. Per hanc viam introiuit Christus in gloriam suam. Est quidem uia difficilis, quoniam omnis ascensus laboriosus est, sed scriptum est. Per multas tribulationes oportet

animo nostro reputemus Christum Dominum & Regem nostrum primum omnium hanc crucis viam trauisse, atqui non est discipulus supra magistrum, nec illos, qui magistri deest potior esse conditio. Omnes autem hi labores suauis nobis videntur si in cordibus nostris arderet religionis amor. Quando anima Deo unita est per omnia iucundissime peragitur: si uero a Deo est separata nihil est quod non admodum uictis dum corpori induta haberet, quantumcunque onerosa sit grauis non uidetur. Quare cum Christus in Hierusalem mori uoluisset, inquit, quare in Hierusalem mori uoluisset? Respondetur: quia in Hierusalem mori uoluisset, ut in altera illum habeamus ducem in gloriam.

Obiicitur autem quod Christus ut doceat humilitatem suam, coram paucis in Hierusalem & ignominia in ciuitate celeberrima coram Grecis, Latinis, & multis aliis nationibus ostendit.

Præterea consummabuntur aut in hac ciuitate omnia quæ scripta sunt per Prophetas.

Gala. 4.

Act. 14.
Mat. 10.

Rom. 3.

Mat. 17.

Psalm. 2.

rez,quādo Petrus dixit, q̄ erat filius Dei.
Secundò cum esset circa Capharnaum
Mat. 26. Galilea cū discipulis, nā dicit in Mattheo
q̄ erat filius Dei. Tercio cum dixit illis Iesus. Filius hominis tradendus est
in manus hominū, & occident eum, & ter-
tia die resurget. Tertio dixit, hoc vnum
Christus inter Iordanem & Hierico ascen-
dens Hierusalem, & vadens ad Hierico.

105. 13. Quarta vice dictū est in Hierusalem ipsa
nocte vltima, quā cum discipulis cenauit.
Totes autem dixit de passione, & locutus
est de ea, vt inquit diuus Hieronymus, vt
magis illam commendaret memoriz: &
ne de memoria elabi posset, toties passio-
nem suam repetuit eis. Vnde cum prima
vice locutus est de hac passione sua in par-
tes Casarez Philippi, ait suprà nosser Lu-
cas quod dixit discipulis. Ponite sermo-
nes istos in cordibus vestris, filius homi-
nis futurus est vt tradatur in manus
hominum. Tradite hoc memoriz: & ser-
uate ne obliuiscamini. Quare Ecclesia me-
mor huius commendationis Dominice,
ne locum vllum obliuioni relinquat non
modo in Dominica Quinquagesimę, sed
etiam feria quarta post Dominicam se-
cundam Quadragesimę, ante vigesimum
diem: eadem verba dignissima memoria
repetit. In libro Hester habet, quod Mar-
docheus liberauit Regem Assuerum à
morte detestis insidus, quas famuli ipsius
Regis in domum suam tetenderant,
quos Rex in annalibus iussit conscribi.

105. 13. Ibi 3. com. Mat. 26. 20. Hester. 6.
Quoq̄ a vniuersa Christiana Principes face-
rent: qui siquidem Principes religiosos in
virtute non imitantur, saltem Ethnecum
imitarentur Regem: & sic labores, & vir-
tutem clientum, famulorumque tuorum
remunerarent. Sed his pratermissis, quę
extra rem sunt, cum olim Asluerus vigi-
lia laborans non posset somnum capere,
iussit adduci historiam suorum gestorum
in qua cum forte legeretur quomodo
fuisset Mardochei opera à morte libera-
tus, interrogauit an fuisset Mardocheus
aliquo pro virtute assuetus beneficio, &
cum compenisset indonatum, summum
illi de honorem & dignitatem concessit.
Sic igitur Asluerus vique adeo se Mardo-
cheo gratum prauit pro vix parus mo-
za: quanto grauiori animo, debent erga

Deum Christiani esse a quo non vnam
modicam mercedem, sed gratiam eter-
nam acceperunt. Iste enim est Mardocheus
a quo capere, patres ad nos in-
terueniunt. Mardocheus sanguinē pro Rege suo: at Chri-
stus pro populo suo sanguinē suū exhaui-
sit. O quanta diligentia deberemus in an-
nalibus animarū nostrarū imprimere tantū
Dei beneficium: nā cū ad eternā mortē ef-
semus dampnati, aperuit nobis Dominus
passione sua cœlorū ianuam, q̄ alias nulla
virtus humana aperire posset. Informes
deberemus nosse traducere: sicut Aslue-
rus historiā redēptionis nostrę legentes,
beneficiumque recolentes à Christo no-
bis collatum qui verus Mardocheus no-
ster fuit, cuius ope a morte eterna redū-
cti sumus. Hoc deberet esse nostrum exer-
citiū, hæc meditatio, hæc lectio, vt eo
vsque exardesceret animus nostrus amor
diuinus ne, vel martyrium parū cunctare-
mur iuxta illud Psalmi. In meditatione mea
exardescit ignis. Vt ignis statu accendi-
tur crebro: ita amor diuinus assidua medi-
tatione in mentibus nostris accendat. Nā
quod est vniuersum. Sic vniuersa tuta
diuini illustrans ex radiorum reflexione
ignem vel in papyro, aut qualibet festuca
excitat: sic radius indicis nostri in speculū
passionis Domine intentus, ignis amoris
diuini ingens in cordibus nostris orietur.
Ideo Christus Iesus passim repetit passio-
nis suę memoriam discipulis suis, sicut
bonus magister, qui si quod punctum in
primis necessarium ostendit, nō cessat di-
scipulis inculcare, donec radicatus perci-
pian. Sic Paulus hortatur ad perpetuam
memoriam passionis Christi cum ad He-
bręos ait. Recognitate eum, qui talem su

Psal. 38.
Heb. 12
Non fecit vniuersum in vno die
te, & est tibi in conspectu tuo.
Igitur Saluator noster huius consideratio-
nis vim cognoscens sapissime admonet
ne obliuiscamur passionis suę. Quare res
est indignissima Christianorum negligē-
tiam videre, qui cum se Christianos iac-
cent, nihil magis oblitum habent, quam
rationem, & causam salutis suę. Multi-
ceni sunt qui per totam vitam in memo-
ris cum faciunt in articulo mortis tādē

in memoriam renouat quid sint, qua ope saluati: tunc demum amplexantur Christi crucifixi imaginem, vt criminum suorum poeniteant. Qui quemadmodum ille verè infans esset iudicandus qui accepto à Rege hierarum fasciculo, in quo certo sciret inclusum deterni Regium chirographum quo sibi cõcederet ingentem reddituum quantitatẽ, statim legere negligeret ad mortemque vsque differret. Sic procul dubio furiosius ille est qui beneficia diuina ad vitæ finem differt, nec statim cum possit frui. Memento igitur passionis Christi, in qua omnium bonorum abundantiam inuenies, charitatem, humilitatẽ patientiam, omnesque virtutes, dũ viuas: nam ad mortem, vbi hec omnia non possis perferre possis nedum, vt dolorum Domini crucis tibi sit. Per illud in Ægypto misit Angelum, qui domesticatum oēs primogenitos extingueret Aegyptiorum. & ne fortè simul Iudæi necarentur præcepit illi ne intraret in domos, quarum postes agni sanguine essent peruncti. Nō aliter Saluator noster nobiscum agit, quorũ omnes qui memoriz sanguinis sui nō tuernit muniri, æterna morte damnabit. Sic habetur etiam in Ezechiele quod præcepit Dominus interficere omnes qui signum Tau: in frontibus impressum nō haberet, qui autẽ, T, habebant nō occidebantur, nec minus ergo digni sunt morte qui, T, passionis & crucis Domini i frontibus & cogitatione sua non gestant.

¶ Obserta tertio, q̃ Dominus dum hic loquitur non in sua, sed in tertia persona loquitur, nec enim dicit tradat: illudat, sed tradetur, illudetur cõspuetur &c. atq̃ uam si de alio nō de se intelligeret. Cuius ratio est, quia etiam si Dominus in persona sua non in aliena passionem tulerit, eam tamen nō pro se, sed pro genere humano pertulit: quare per personam alienam, quam inducit, alienam inuoluit culpam, & causam mortis suæ. Traditus est ait Paulus, propter delicta nostra. E diuerso Prophetæ passionis Christi mentionem faciẽtes de illa in propria persona loquebantur, quoniam videbant Christum ob eorum culpam esse moriturum. Sic David

Psal. 68.

ipse ait. Partiti sunt vestimenta mea, & su-

per vestem meam miserunt sortem. Et forderunt manus meas & pedes meos, diuinauerunt omnia ossa mea, &c. Id genus & Hieremias inquit: Sustinui propter te opprobrium, &c. Nostra erat culpa, non illius qui propter nos crucifixus est. Qui delinquit, quàm qui peccat. Merito igitur de Christo in persona aliorum alii vero in persona sua loquebantur: vt scilicet innocet omne genus humanum in morte Domini fuisse culpatum.

¶ Quarto obseruandum ingentem Domini nostri per totam vitam sollicitudinem. Enim verò si ad mortem damnati, cõsueque de sua celantur morte donec iamiam ad supplicium sunt educendi, ne tandiu tuturi agonis memoria excrucientur: quid sensisse patianus illum qui ob diuinitatem suam à tempore conceptionis vniuersam semper ante oculos gestauit passionis figurã? Ea de causa Abraham filium Isaac postmodum sacrificandum celauit, quæ esset victima futura. Cũ structio enim igne: dicẽtemque filio, vbi

effunderibus lacrymas Ne quere fia nre: Dominus p̃uidebit Quid est hoc, o Abraham? cur filium falsa spe producis? Non multo præstulisset statim rem exponere, vt cõstātus mortem ferret? Nequaquam. In morte nāque nullus esset penitus, dolor, nisi animi internatio excitaretur sensus ad dolendum: quod in dormientibus nullo excitatur. Qua de causa qui mortem iamiam credunt imminere, nō minorem interius sustinet dolorem: quam si in ipso mortis agone versaretur: vnde sequitur, mirilimum fuisse Abraham erga filium suum, homines vero vsu suum Saluatorem crudelissimos, qui tam diuturnæ mortis supplicio illum affecerunt, pro peccatis nostris libet morietem. Quare tota Christi vita quædam passio fuit sic modo in particulari dicit. Illudetur & occidetur. Vide & tu, quomodo mortales vitam danant ad nostram abolendam mortem, iuxta illud, De manu mortis liberabo eos de morte redimam eos. Præterea omnia in passione Domini plena sunt illusionibus, vt scias summam ignominiam peccatũ esse. Nō enim tot opprobria redimeret

Gen. 22.

ad arbitrium nostrum fingētes, ac amara videatur. Hoc autem ab amore proptio proficiscitur, quo seducti omne dulce virtutis colentaneum iudicamus. Volumus si ne labore virtutem sequi, & eius suauitate frui, quæ sequaces suos afficit, sine vilo voluptatis corpore dispendio. Nilius vero Dei et conuersio, asperam non dulcem virtutis pariem arripit, & ita mori ab amicis destitutus summa cum ignominia.

Quæ igitur amentia est? Volumus ociose gloriam cōsequi, quam gloriæ dominus tibi sex uelut arum in uale de Requirit, ergo crucis vexillum, & fortiter omnes in cominodorum huius seculi talebras transucamus? earum vero timorem consolemur ut verbis quæ statim subiiciuntur in textu. [Et tertia die resurget.] Iam hic vides quomodo Christi labores requio, & tranquillitate finiuntur: quod idem accidit illis, qui propter Christum incommoda patiuntur in hoc seculo. Trāfactis enim & finitis vnā cum vita mortali laboribus, non mediocri imo maxima est consolatio ad illa æterna gaudia fruenda ascendere. At e diuerso impus accidit, qui multa in alio seculo supplicia sustinebunt: Quippe qui obuia morte temporali, æterna cruciabuntur. Sapiens ergo pœnas illas timebit, has contemnet, quæ morte finiuntur, & medium sunt ad gloriam cōsequendā. quod cuius erit facillimū, qui voluerit se cum pendere in medius clauorū, ignis, & cruciatuum doloribus, quāta sunt præmia victoribus, propōita: & contra in voluptuaria blādimentis meminerit suppliciorum inferni, quæ victos miserrimè affligēt. Qui hæc fecerit proculdubio victor euadet. Nec enim vsq; adeo à domino deferetur, qui non vniuersos labores simul nobis imputat, sed paulatim. Nam vt Hieronymi verbis utar, Dominus prosperus

Hier. super. admittet tristitia, vt cum repente venerint nō terreat, sed à præmeditatis teratur animis. Si enim cōtristabat apostolos, quod occidendus esset Christus, dicebat eos lætificare quod die tertio erat resur-
Chryso. adnotat Ioannes Chrysostomus ponitur hom. 67 in scripturis simul passio: & resurrectio. in Ioan. Esaias vtrumque simul ponit. Tanquam Esai. 53. ouis, inquit, ad occasionem ductus est, &

tanquam agnus, &c. Subdidit autem de resurrectione dicens. De angustia, & de iudicio sublatu est. Et David in Psal. tertio, & in aliis Psalmis sæpè cōiungit hæc duo, Psal. Dormiui, inquit, & soporatus sum. Et surrexi, quia dominus suscepit me. Et antea prædixerat de passione dicens. Astiterunt reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersus dominū & aduersus Christum eius. Sequitur. Postula à me & dabo tibi gentes in hereditatem tuā, & c. Iacob etiam Patriarcha, Dormiuit (inquit) vt Leo deinde addidit. Et vt Catulus Ieonis excitauit eum. Simul passionem & resurrectionem ostendit. Iam hic vides quomodo Christi iugum suauē sit, si quidem iuter tristitia gaudia admittet, & c. Ia. Mos
Hier. differit aduersis læta subiungere: vt post super-
Amos. quam tristibus dominus fuerit comminatus, lætus rebus, & prosperis subieuerit, & ex-
Esai. tollat. Sic Esaias postquam terrores & ma-
la dixerat, vt dierna. Væ genti peccatrici, populo graui, &c. terra vestra deserta, ciuitates vestre succensæ sunt igne, regiones vestre coram vobis alieni deuorant, loquitur deinde ad eos, meliora promittens, &
Amos. nunc & arguit me, dicit dominus. Item
Hier. 30. rael, non adiciet, vt resurgat virgo Israhel, errauit in vtero, non est qui suscitaret eam, post loquitur dicens, Querite me & viuetis: & nolite quærere Bethel in Galgala. Hoc idem Hieremias agit, Vocem terræ audiuimus, formido & non est pax. Ecce ego saluo te, &c. Vult primo humiliate nos in rebus tristibus, & postea consolatur: atque ideo Esaias, & reliqui prophetae qui vaticinati sunt ad populum domini post onera consolantur populum afflic-
tum & mœstum. Sed Nahum & Abacuc post onera nullam subdunt consolationem, quia eorum vaticinia erant contra gentes, quæ idola colebāt, & Metam non expectabant. Fidelibus tamen Israhelitis consolatio futura post calamitatem, remittitur: & nobis etiam post flagella & crucem salutis nuntiatur. Primo tamen ponit tristitiam deinde hilariora: vt scias post flagella & dolores ad resurrectionem venire.

¶ Expende etiam fructum passionis Christi qui est resurrectio vite: à morte enim exiit vita. Ideo ipsemet de seipso ait, et Dñus Augustinus exponit, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c. Magnum ergo fructum adduxit se cum Christi mors propter saluandorū multitudinem, quorum numerum Elias miratur dicens, Generacionem eius quis

Est. Ma

103 12

enarrabit? Putauit quidam, quod de æterna Christi generatione locutus sit Esaias. Et certe si antecedenſis & conſequentiſ inſpexeris, inuenies quoniam de fructu paſſionis Chriſti locutus ſi propheta. Habuit enim innumerabiles animas, quæ per ſanguinem Chriſti & eius paſſionē ſal uæ factæ ſunt: ſicut & ipſe Chriſtus dixit, Cū exaltatus fuero ſi terra omnia traham ad meipſum. I lege totum caput quinquaginta inſcriptum, Hic & ap. nouiſ ſcōis qđ ad literam loquitur propheta de Chriſti totius mundi ſalutem. & in conſtructione paſſionis & ſpiritualem Chriſti generationem, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Admirans ait, Generationem eius qđ enarrabit? Quis dicere poterit quam magnam generationem acquiſiuit ſanguine ſuo? Et ſubſtitit ſi poluerit animā ſuam videbat ſemen longæum. Ac ſi diceret, Antea erat Deus ſolus in cælo: ſed ſi mortuos tuert & poſuerit vitam ſuam, multos filios habebit, quia totus mundus ueniet ad Chriſtum, & cæli replebitur filius.

Exo. 1

Luc 2.

Phili

1. Sic etiam cū Ioseph vivebat pauci erant fi-
lij Israel sed post mortem eius creuerunt
nimis. Ita Christo pauci secuti sunt in vita:
sed post mortem eius omnis orbis credi-
dit in eū. Sic etiam vt Theophilus inter-
pretatur , intelligendū esse puto illud, qđ
Simeon dixit, Politus est Christus in rui-
nam, & in resurrectionē multorū. Multos,
cū dixit de fructu passionis tunc locutus .
Mortuus est Christus sed ex hac ruina , &
Christi morte multi resurget ad vitam, qđ
post mortē eius multi crediderunt in eū. Sic
etiā intelligendū puto illud Pauli, cum ait,
Christus Iesus humiliavit semetipsum fa-
ctus obediens vsq; ad mortē, mortē autem
crucis, p p qđ exaltauit illo, & dedit illi no-
men, &c. Dedit illi tamē & hominē vt qđ
antea ignotus erat notissimus factus a
principibus terrarū colere. Hūc itaq; fru-

dum ostēdit Christus docēs resurrectionē
 post mortē suā, mortuus quidē est, sed re-
 surrexit, & vitā ex morte elicit. quis mor-
 te suā vitā nobis praeistitit : & mortuos in
 peccatis resurgere fecit. Tenebamur vin-
 culo mortis : at Christus morte suā a mor-
 te liberavit, & remouit genus humanū
 ad vitam. Eius enim, morte saluati sumus,
 & vitā habemus.

¶ Preterea nolo in hac uictoria anima
rū uolūtate uictamq; inuicem, uictoria n
corporis debilitata mors eſt, nō ſecus quā
apis, quæ ſi carnem de mortuum pungit
incolumis manet & acrior: ſi uero ad cor
pus uiuentis peruenit, amiſſo aculeo inco
rit. Sic mors ab Adamo uſque in genus hu
manum, tanquam in morticinium ſeuſes
aperſus in dies ſeuerebat poſtea uero quā
in domini noſtri uiuidiſſimum corpus ar
ma obrudit ſua, uictrix illa iam diu ſupe
rata eſt. Vnde mentō illā Apoſtolus 1. Co
liant irridens ait, Vbi eſt mors uictoria
tua? ubi eſt mors ſtimulus tuus? Deo gra
tias, qui dediſt nobis uictoriam per Ieſum
Chriſtum. Antea mori uictoria cedebat:
at nunc poſtquā a Chriſto ſuperata eſt,
uictoria noſtra eſt: unde illam morti
formidabiliſter domini uiribus intraſtam
nec pueri timent, nec puellæ, quæ reſu
gunt Chriſto a ſuam moſ uicta eſt.
Denique non dicit ſuſcitabit, quaſi ab al
io ſit Chriſtus ſuſcitandus, neſcitne
geſticia ſeipſum ſuſcitabit & Chriſtus ſu
porpta uictoria ſurrexit a mortuis. Sed i
Lucam audiamus.

Tit. 9.

Cor. 15.

TABLE 1

102. 12.

minum occidendum esse. Loquens olim dominus de passione sua dixit, Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Quorum verborum sensus præterquam quod erat obicurius, minus ad multa posset detorqueri, aut accommodari: aut ad dominum conuocantem, ut virtute sermonis sui omnia ad se pulpitrū ascenderem traheret, & ad alia multa. Nihilominus tamen multi ex illa turba, quæ Christum oderant, intellexerunt, & ideo responderunt, Nos audimus ex lege, quod Christus manet in æternū: & tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Vide quomodo non intelligentibus discipulis Christi data verba, alij circumstantes intellexerunt, etiam si erant obicurius. Cuius causa est quoniam, ut dixi, cum discipuli Christum reuerentissime amarent nullo modo libi persuadebant ea, quæ euenire nollebant aut reliqui maleuoli id quod optabant in Christo, ita ut animaduertent. Sic dicimus apud nos, nulla est surditas peior, quam eius qui audire nō vult. Enim vero tanta est intellectus nostri auiditas, ut nihil penitus non modo scire, sed de amare quidem sine eius facultate possimus. Nā ea quæ scimus, nisi essent tanquam vera intellectu iudicata scire non possent, ita ea quæ amamus, nisi esse bona intellectus affirmaret, nunquam amaremus. Sed tanta est intellectus nostri erga voluptatem indulgentia, ut læpnumero, quæ non sunt nulle rationibus iustificet, ut voluntati gratum faciat: & quodammodo assentitur, quod omnium malorum in orbe est causa. Nemo enim tam facile deceptus, peccatum esse appetit sub specie boni crederet.

Mat. 12.

Sic igitur discipuli iudicio ob amorem perturbato, nullo modo intelligebant Christum fore mortuum: at Iudas statim intellexerunt. Idem dici potest, de fide, quam discipuli nequaquam adhibebant Christo loquenti de passione sua, quia illum amabant, cum Iudæi vtiq; crederent illum esse occidendum. Exemplum habemus de hoc in Herode Ascalonia, qui cum audisset Christum natum esse: ex Prophetarū & Magorū sententia, & esse regnaturū: quæ veritas nulla huma-

na vi vitari poserat, obsecratus tamen libitationis habebant: quare quidem credit scripturæ, quatenus ait Christum esse natum, non tamen credidit regnaturum. Et ita reuerentissimum flagitiū adorsus, innocentes iubet interficere, existimans se posse eo modo natum Regem occidere. Hæc autem omnia ut diximus, ex eo fiunt, quoniam plus nimio concupiscentiæ indulgēs intellectus multa aliter quam re uera sunt des quod David esset regnaturus in Israel scit hoc. Et Saul etiam dixit Davidi. Scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in manu tua regnum Israël, Cum sciret itaque Saul David regnaturum & electum à domino: cuius voluntas immortalis est, nihilominus querebas illum occidere, ne regnaret: quia suaderi sibi non poterat quod esset regnaturus, quod nolbat ut regnaret. Hæc de causa nolbat Achab credere Michæ Prophetæ veracem: quia non iuxta regis beneplacitum prophetabat. Et in Euangelio Iohannis habetur, quod Iudæi qui cæcum natum interrogabant de modo quo uidebat putantes quod ad libitum eorum aliquid loqueretur, postquam laudauerunt Christum quem ipsi oderant aut Euangelistam, quod non crediderunt ei cui certe credidissent, si quid contra Christum loqueretur. Nec Iohes Herodes, Saul, & Achab hoc faciunt qui enim experiri voluerit, quanta sit in malorum corruptio, videbit nunquam virtutis esse locum, Quod si quis contra renitatur, relique ea, quæ iustitia sunt sua

Mich. 5.

2 Re 20
1 Re 24

3 Re 11
Ioh. 9.

ingentique applausu excipietur, qui vel rethgalum veteri mercedem vel nouum exortuendorum autem muerit. Nec minora sunt inter ciues, domotque priuatas incommoda. Quis nanque mercator est turpi lucro mercedem augere sua, qui doctorem quāuū doctū iustitiam suadente audiat? At is impetu quēus at terribimo audit animo si ex illius sententia loquatur. Cur? Quia iucunda loquitur. Similiter peccator si audiat se eas mortuū nō credit, quoniam nō vult. & videns alios sentientes, & imbecilliores facile sibi longinquum

ginitatem vitæ arrogat. Eidem tamen si pollicearis grandem annorum seriem habebit fidem, & ad credendū nō detritus a. 1. ubi ta.
lubri integroque, alii imbecilliores longius vixerunt. Ex dictis man- ea quæ tuncunda sunt facie non modo voluntari, sed etiam intellectui probari, Ne quis forte miretur Apostolorum simplicitatem, qui Christo de passione non credebant.

¶ Sed dubium hic est. Si Christus, qui cum omnia nosset discipulorum videbat ignorantiā. quare ea quæ dixerat, iterum atque iterum inculcavit, ut crederentur? Ratio est q̃a voluit paulatim, eos instruere, ut eorum ignorantiam tunc tolerans post resurrectionem maturius quæ non intellexissent reuelaret. Sic Apostolis piscantibus non dixit, Faciam vos pisces hominum, sed faciam vos fieri pisces hominum. Poterat enim continuo illos facere pisces hominum, voluit tamen paulatim disponere, ut cognoscant quid a se sint, & quid à Christo efficiantur.

Vides tu nunc Apostolos rudes, & postea doctissimos: totum hoc tribue gratia Dei. Docet nos locus iste, ne repente velimus ascendere in arcem virtutis, sed vi lento gressu, & quasi per quosdam gradus. Sic ho. 42. i beatus Chrysostomus illum legis illudit op. imp. doctorem, qui Christum rogauerat quod Matth. esset mandatum magnum in lege, dicens, De magno mandato quæris, qui minime non obseruat. Tales sunt plurimi tyrones in virtute: qui cum vix attingerint primæ castorum munimina, cum veteranis certare præsumunt. Quare sæpè numero deficiunt aut credūt. Istos autem ego similes iudico cantoribus imperitis, qui dū carminum faciltas patitur, sponte suauiterque canunt, ut etiam certare cum peritioribus non timeant: postquam vero locus occurrit difficilior & maiori arte tractandus, labuntur miserè. Opus est igitur et illic qui ad virtutis summam certamina peruenire contendit, nec sicut inexpertus miles, aut imperitus cantor irrideatur. Nam quid aliud Petrum deceit teruentissimum Christi comitem, & discipulum, nisi præcox quædam, & imminuta fiducia, qua martyrium summum perfectionis gradum sibi arrogabat? Veruntamen

Stell. in luc. Tom. 2.

turpiter lapsus est ille qui paulo ante dixerat. Si oportuerit me mori tecum non te negabo. Quæ de causa Christus cum iam sibi manus iniici videret, dixit Iudæis. Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Quasi diceret. Permittite eos viuere dum in virtute teneriores sunt, quam ut possint sub stare martyrio, me solam comprehendere. Illos firmiores iam factos postea ad n.
tur aduertendum est, ne in cultu Dei prius magistri quàm discipuli esse velimus, Attendamus ad discipulos Domini: quos ipse quacunque hora summos facere poterat, quod tamen noluit: sed paulatim eos instruxit usque quo per aduentum Spiritus & sancti consummati fuere & confirmati. Atque ideo modò noluit eos docere passionis suæ mysteria, quæ non intelligebant, sed in posterum suo tempore seruauit instruendos. Sed iam ad textum reuertamur, & prosequamur huius itineris mysteria, Dicit itaque Euāgelista.

[Factum est autem cum appropinquaret Hierico, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans.] Quemadmodum homini astricto peccatis diabolus offert semper occasionem peccandi, ut nefanda possit sua explere desideria, ita volenti facere bonum Deus materiam obicit, qua bonam voluntatem possit perficere. Si qui ebrietas studet, in qualibet domo vinum propinatur, si lufur ubique lufus paratus est si incontinens, & lubricus ubique terminæ, quas male concupiscat se impudice ingerit. Econtrā si bonus est, & iustus, & cupit Deo seruire, Deus offert illi occasionem ubi virtutes possit exercere. Quapropter si misericors est, omni loco & tempore videbis pauperes ei occurrere. Cum enim pius, & misericors Abraham iterisset ad ostium tabernaculi sui expectans peregrinos, ut charitatem eis exhiberet, ecce tres Angeli in habitu peregrinorum venerunt. Cum etiam sanctus ac pius Dauid interrogaret seruos suos an de domo Saulis aliquis esset relictus, cū quo misericordia homini uteretur statim audiuit. Est filius Ionathæ debilis pedibus. Et fecit Dauid cum eo misericordiam Domini. Super quo

Op etiam

Mat. 26.

103. 18.

Gen. 18

2. Reg. 9

- etiam aduerte, quodd misericordiam, quam in domum Saulis uolebat exercere, vocauit misericordiam Domini, nam nostra in hoc à diuina uidetur distare misericordia: quod nostra ad nostros tantum se extendit, diligimus enim
- Matt. 5.** tantum eos: qui nos diligunt amicos, non tamen inimicos. Misericordia uero Domini ad amicos est, & ad inimicos, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Itaque sicut Abrahae & Dauidi, & iusto ac pius hominibus cum misericordiam, & pia opera uolunt facere statim illis Deus offert materia faciendi illam, sic & Christo Saluatori nostro, quoniam pius & misericors erat, ubique cæci, leprosi, paralytici, infirmi, ac miserabiles personæ se se ostebant. Ecce nunc cum appropinquaret
- Luc. 19.** currit clamans, & misericordiam petens, ac statim post hæc uenit & Zachæus alius cæcus mente & avarus. Ita Domino, qui semper eo animo erat ut ubique esset benediceret, oblatæ sunt virtutis occasiones. Docet ut semper & ubique apud omnes uiles simus, & non ignaui obiter enim
- Mat. 23.** Christus. Oculos autem cæci aperuit, quia
- Mat. 20.** lim lachryas. Tunc aperientur oculi cæcorum, & addidit, Redempti a Domino conuertentur, &c.
- er, Cæcus quidam fidebat, &c. Sed Matthæus dicit quod erat duo cæci. Ad quod potest responderi, quod non sit eade illuminatio, quam Lucas & alii Euangelistæ narrant, sed duæ. Nam antequam Christus ingrederetur Hierico, in uia illuminauit hunc cæcum cum appropinquaret Hierico: sed cum egrederetur illuminauit duos alios, de quibus loquitur Matthæus & Marcus: & idem dicunt ipsi egrediente Domino de Hierico. sed Lucas dicit, appropinquante Domino Hierico. Lucas loquitur de primo, & uir quædam Christus illuminauit, antequam egrederetur Hierico, ut hic dicitur: sed Matthæus & Marcus tractant de aliis, quos illuminauit cum egrederetur ab urbe. Expende etiam quod Marcus cum scriberet quomodo Christus illuminauit illos duos cæcos, proficiscens, ut ipse ait de Hierico, cum duo fuerint, ut ait Matthæus, tamen Marcus unum dicit, quem nominat proprio nomine uocans illum Bartimæum: quia iste insignior erat. Nam uisus est scripturæ sacræ, per personam: quæ insignior est quam intelligere quæ minus nota est, ut egregie Diuus Hieronymus annotat. Sic in Genesi habetur. per. Di. Curre ad oues & accipe duos hædos. Si mul enim pascabantur oues, & hædi sed quia potiores sunt oues, earum nomine caprinum pecus complexus est. Abraham etiam cum loquitur cum illis Angelis aliquando ad unum, aliquando ad plures sermonem dirigit. Et dodoma dicitur eueria, cum ex Deuteronomio constet quinque vires esse euerias. Et in Genesi etiam dicitur. Recordatus est Dominus Noe & cunctorum animantium Sub Noe nomine intelliguntur octo animalia quæ in arca erant. Et eodem modo intelligendus est catalogus illorum regum qui fuerunt in Edon. Alioquin in tanto temporis intervallo tam pauci non fuissent numerati, sed posuit insigniores. Denique ut ait Augustinus: cum in Genesi legitur Simeon & Lem interfectisse Sichinitas, intelligit Augustinus secum habuisse multam familiarium societatem. Ioseph etiam dixit. Vidi per somnium Solem & Lunam & Stellas adorare me. Sed mater non adorauit illū in Aegypto quia iam obierat: sed in patre, quia caput est uxoris. Rachel intelligitur. Paulus etiam, Patres inquit nostri mare transierunt In patribus intelligit matres, & pueros. Sic Marcus in hoc cæco qui insignior erat intelligit duos. Sed prædamus. Et cum audiret turbā prætercurrentē, inter rogabat quid hoc esset. Dixerunt autē ei, Iesus Nazarenus transierit: & clamauit dicens, Iesu fili Dauid miserere mei. Poterat Christus hunc cæcū illuminare, quoniam non clamasset, sicut potest et nobis auxiliari citra nostras preces: sed rogari uult, quo melius palā fiat oia nobis ab illo solopposita. Ita enī siachas ab Aegypto oneribus liberari decreuisset tali morū animos desiderio inflāmbat, ut ipse dicat, Audiuī clamore filiorū Israël, &c.
- S. paulum

Gen. 7² Similem affectum quoque in hoc cæco
Pfal. 49⁹ accendebat, vt clamare inciperet, nec desi-
 neret, donec q̄ perebat impetrasset: tamen
 si turba silentium illi induceret. Idem fe-
 cit Iacob cum ad Angelum dixit, Non di-
 mittam te nisi benedixeris mihi. Ita Da-
 uid sub persona populi fidelis, Domine
 (inquit) non discedimus à te: vivificabis
 nos & nomen tuum invocabimus. Quia
Lucæ 1¹ tanta fiducia & contentione ad Christum
Pfal. 33³ clamat, profecto evenit, quod Christus di-
 cit, Amen dico vobis si perseveraverit pul-
 sans, aperietur ei. Quod testatur David di-
 cens, Exquisivi Dominum, & exaudivit
 me. Et mox subiicit, vt nos eadem facia-
 mus. Accedite ad eum & illuminamini,
 &c. Quamquam scit Deus indigentiam no-
 stram tamē nihilominus vult eius implo-
Psa. 118 remus auxilium: vt maius beneficium me
 reamur. Non tamen satis est eum voce vo-
 care, nisi etiam corde vocemus, sicut hic
 cæcus hic faciebat. Sic David in psalmo.
 Clamaui in toto corde meo, exaudi me
 Domine. Persecutus David ab iniquis &
 filius vexatus & à dæmonibus, quia non
Ephē. 6¹ solum est sanctis colluctatio aduersus car-
 nem & sanguinem, sed aduersus principa-
 tus & potestates, &c. Ad Deum confugit,
 & clamabat in toto corde suo. Hunc cor-
Exo. 4¹ dis clamorem attendit Deus. Sic tacens
Mat. 15 clamabat Moyses in corde suo: ita vt Domi-
 nus diceret ei. Quid clamas ad me? Sic An-
 na mater Samuelis clamabat effundens
 cor suum coram Domino, cum penitus
 vox eius nō audiretur. Hanc vocem Deus
 exiebat cum dixit. Populus hic labus
 me honorat: cor autem eorum longē est
 à me. Vnde Diuus Gregorius in Morali-
Grēg. libr. 22. bus dixit. Aeternam vitam si ore petimus
mor. c. 18. corde autem non desideramus: clamantes
 tacemus.
 ¶ Obserua autem q̄ nō solum dicit Da-
 uid quod clamabat ad Deum corde, sed in
 toto corde. Sicut enim tunc corporaliter
 vere clamatur, cum toto ore clamatur ita
 spiritualiter toto est clamandum corde, si
 volumus a domino quæ poscimus impe-
 trare. Dicitur enim, vt ceteris omni-
 bus coram deo. Si illi in ore deum con-
 fugiamus ipsumque inuocemus, atque
 vt illi omnes necessitudines nostras pan-
 damus. Sic sanctus faciebat David, sic To-

bias, Iudith, Hester, Ezechias, & omnes
 Dei electi. Ne ad huius seculi auxilia con-
 fugias, neu illius viribus confidas, quem-
 Mat 27. 4. Regi
 admodum Iudas, & infelix Ochozias fece-
 runt, ne funditus interea. Sed quia in
 septimo capite huius de his diximus:
 nunc orationem breuem, & multis my-
 steris plenam, quam obtulit cæcus ille
 audiamus.

¶ Iesū, inquit, fili David miserere mei.
 Vt ranque enim Christi naturam facitur,
 vocans illum Iesum hoc est, mundi Salua-
 torem, & Redemptorem, atque filium Da-
 uid secundum carnem Iesū, inquit, mundi
 Redemptor. Ideo descendisti è cælo: ideo
 carnem suscepisti: vt ego loquar ad te: vt
 cum fiducia petam. Filium David dixit
 potius quàm Abraham, aut Iacob, vt illum
 à misericordiam prouocet. Petit vt ei mi-
 seretur, & compatiatur, & adducit in me
 moriam patrem David qui clementissi-
 mus & misericors admodum fuit: nec so-
 lum in Saulē clementiam ostendit suā:
 sed etiam in vniuersam eius familiam:
 ita vt non erat cuiusquam qui iniquitatem
 commiserat, an remansisset aliquis de domo Sau-
 lis, qui non esset perierat. Hic enim cunctis
 misericors etiam fuit cum Semei, à cuius occa-
 sione Iesū mundum produxit. Quia di-
 cam de Absalone quem pius pater mul-
 tum digne pater Iesum saluum tuum, Esai 55.
 fili mi Absalon! Ideo dicitur in Esai. Mi-
 serere fili mi Absalon! Si tu o naturæ artifex sapientis-
 sime cum etiam brutis animalibus instin-
 ctu inducisti, vt vel ceruus qui natura se
 paratissimus est ab humano commercio,
 quoties grauius à canibus premitur ad
 hominem confugere soleat, malens ab eo
 occipi, quam a cane perire. Quia
 tu potiori iure homo ratione præditus,
 ad te tutissimum & clementissimum asy-
 lum confugiet. Verū enim verō, vt mer-
 catores qui emporium distrahunt, in
 quo nummorum penuria nihil vende-
 re possunt, solent quouis pretio, quæ ad-
 duxere, distrahere: sic tu o fili David in
 emporium huius seculi gratiam & mise-
 ricordiam adduxisti, quæ deficientibus me-
 ritus publicanis, & peccatoribus erogasti.
 Quare si tam vili pretio tua emuntur, mi-
 serere mei. Memento fili David arboris
 O o a naturæ,

nature, in qua rami radicum virtutem se
quuntur, & in se referunt: vnde tu si filiū
Dauid te iactas oportet pari ratione pa-
tri tuo in elementa assimileris. Ideo fili
Dauid misereri mei.

¶ Discant ex hoc loco nobiles maiorum
suorum virtutem sequi. Nam qui genero-
sus est, non modo cauet ne degenerem
animum ostendat sed etiam summopere
nititur aurore suorum facinora imitari,
& amplificare. Hæc enim vera nobilitas
est: hic verus maioratus à virtute nunquā
discedere, quid qui aliter faciunt non no-
biles, sed nobilitatis portenta sunt. Quo-
nam sicut inter homines, qui distortis
membris capite canino, corporeo huma-
no nescuntur, homines non sunt cum ta-
men hominibus sint similes: sic inter no-
biles flagitiosi nobiles non sunt, licet no-
biles sint similes. Vnde quidam dixit.
Stemmata quid faciūt, quid prodest Pon-
tice longo Sanguine censeri pietosque
ostendere vultus Maiorum, & stantes in
curribus Aemilianos? Nobilitas sola est at
que unica virtus. Malo pater tibi sit Ther-
sites, dummodo tu sis Acacide similis vul-
canique arma capessas. Quam te Ther-
sitæ similem producat Achilles. Age ergo
ut moribus sis nobilis.

¶ Præterea cum audis Iesum filiū esse
Dauid, gaude, lætare, gratus in gētes Deo
reddens, qui æternus cum esset, mortalis
propter te factus est. Considera filiū dei,
filiū Dauid factū. Fecit se deus hominē ut
ho.

quo tempore ante omnia secula à Patre
est genitus, in tempore voluit nasci. ut ho-
mines sine ullo temporis termino in cœ-
lis regnarent. Hinc plane colligitur quan-
tū sit peccati malitia, siquidem ad eā pur-
gandam oportuit Deum ipsum in carnē
mortalem descendere passibilemque fieri,
ut sic copulata diuitate quasi quod-
dam tormentum faceret ad naturam hu-
manam suandam. Ideo quoties peccas
attende quantam incurras infirmitatem,
ad cuius curationem oportuit filium Dei
mori. Attende etiam quā mansuetus & mi-
tis factus sit ille deus, ad quē antea nemo
audebat accedere, ut paralyticos, cæcos,
claudos, benigniter recipiat. Ille autem
quem Cherubim tremunt in cœlo: iam in

terra mendicis quidam & cæcus pauper
eius aspectum non formidat. Angeli tre-
munt ante eum in excelsis, & miserabilis Luc. 1.
cæcus fiducialiter accedit in terris.

¶ Absolutè tamen vocat illum filiū Da-
uid, in quo innuit illum esse Messiam in le-
ge promissum: quem expectabant. Nam
quantus Dauid plures habuerit filios,
vnus tamen solus dicitur filius Dauid: se-
cūdam promissionem: sicut solus Hæc dī-
citur filius Abrahæ. Filius autem secun-
dum promissionem Messias est. de quo dī-
citur. De fructu ventris tui, ponam super
sedem tuā. Hic solus est Christus, de quo
Angelus ad Virginem, Dabit illi Domi-
nus sedem Dauid patris eius. Ideo vocans
hic Christum filium Dauid, confitetur il-
lum esse Messiam in lege promissum. Præ-
terea quia miserum se esse sciebat non
competit: quia misericordia solis mis-
eris est necessaria. Nullus est enim adeo de-
mens ut salicūm & beatorum misereat-
ur. Sicut pauperes elemosynam peten-
tes, vtilissimas induunt vestes, easque par-
tes corporis denudat, quæ vulnere aliquo
sunt affectæ: ut sic facilius diuitum ani-
mos ad misericordiam flectere valeant: sic
ille miseriam suam ostendebat. Sic Da-
uid misericordiam postulabat dicens. Mi-
serere mei Deus secundum magnam mi-
sericordiam tuam. Miserere inquit mei.

Hoc vnus lectus nempe misericordia Chri-
sti, & nihil fidens in suis meritis. nam suis
meritis tantum consequi non potuisset,
quantum ex gratia & misericordia Chri-
sti consecutus est. Igitur cum ita deuotè,
& tam sapienter oraret audi quid Evan-
gelista dicat. Et qui præbant increpabāt
eum, ut taceret. ¶ Accedit hic ad Domini
salutem non solum corporalem, sed spiri-
tualem adepturus, quam impetrant Chri-
stum vocans: quam ob rem mundus, &
diabolus in eum insurgunt. Hæc est enim
vna de astutis diaboli suffocare bonum
semen in germine. Vnde per serpētem re-
ligionem incoactam in parauis suffoca-
uit, & per Pharaonē populum Israeliticū
destruere voluit submersione paruulorū,
& per Herodem Christum paruulū occi-
dere voluit, & ut illum occideret paruulos
innocentes occidit. Sic, & nunc per hanc
turbam vult bonum inceptū suffocare, in
hoc

Iuue.
sat. 8.

Pla. 50.

Gene. 3.
Exod. 3.
Mich. 2.

Deut. 4. pe illum cubat, comedit & versatur, nocte,
Exod. 2. nobis recedit, quin orationes non possit
nos tras exaudire. Non est alia natio tam
grandis quæ habeat Deos appropinquan-
tes sibi: sicut adest nobis Deus noster. Pre-
cepit Deus, ut fieret propitiatorium iux-
ta arcam testamenti, in qua legis tabulæ
seruabantur: ut significaret, legis trans-
gressores omni remedio non carere. Non
enim tam cito peccat peccator, quam ci-
to à peccato domino remissionem conse-
quitur. *Domine, miserere mihi domine, quia
peccavi, & doleo tibi me ingratum præ-
stuisse pro tantis beneficiis tuis. Prope nā
que est propitiatorium diuinæ misericor-
diæ poenitentibus.*

¶ Obserua etiam Christi pietatem qui
non solum benigniter admisit cæci illius
petitionem sed etiam constituit ut quiesce-
re turbæ incedentis strepitu placatus ho-
minis m. ferrimi audiret lachrymas. Pote-
rat præstare beneficium non aduocando:
sed pietatem & benignitatem pulsant le-
su considera. Docet enim quanta benigni-
tate, & mansuetudine pauperes & miseri
suscipiendi sunt. Hoc est mirabile diui-
bus exemplum, qui tanquam surdi tran-
seunt, nihil voces pauperum clamantium
curantes. Quare qui sic miseris m. fero-
rum prætereunt: audiant sapientem: In-
clina pauperi aurem tuam iunc tristitia:
& redde debitum, & responde illi pacificè
in mansuetudine. Discat etiam reges, prin-
cipes, prelati, & horum ministri pauperi-
bus negociantibus locum dare: qui proli-
dolor, & ex numero omnes humanitatis
obliti, eos, à curatum & iudicio im sedi-
bus circiunt, quod si fortè qui sunt, qui
pauci sunt, aliquanto humaniores, nulle
excusationibus pauperem prorrhāt que-
relas, nec eorum expeditioni manum vn-
quam ponunt. Discite ex Christo diuites
& potentes ut eius exemplo misericordes
in pauperes sitis, qui eiusdem vobiscum
conditionis sunt pretiosoque item Chri-
sti, & eiusdem vobiscum conditionis sunt
her Adriano imperatori, vel me audi vel
imperatoris dignitatem depone. Sed iam
nunc adest tempus de quo olim prædixe-
rat Paulus. Instabunt tempora periculosa,
erunt homines seipsos amantes: cupidi,

elati, superbi, blasphemæ, parentibus non
obedientes, ingrati, scelerati, sine affectio-
ne, sine pace, erimatores, incontinentes,
&c. Omnes querunt que sua sunt, nego-
cia tractant sua, emolumentum querunt
nec officii publicis funguntur ut Reipu-
blicæ commendent, sed potius ut sibi quo-
iure quaque iniuria viles sint. Hoc deplo-
rabat isaias propheta, in cuius rei aggra-
uationem testimonia cæli & terræ con-
uocat dicens, Audiat cælum & terra, ut
videant vix terendum malum. Principes
tui infideles, socii furum. omnes diligunt
munera, sequuntur retributiones, pupilio
non iudicant, & causa viduæ non ingredi-
tur ad eos. Sed attende supplicium. Pro-
pter quod ait dominus exercituum Deus
Israel. Vindicabor de inimicis meis, &c.
Non minus clamat coram Deo sanguis
propter. Audi ergo tu illum, quia frater tuus est:
nam nisi eum audias, à Deo non exau-
diens iura illud quod in Proverbis scri-
bitur Qui obturat aurem suam ad clamo-
rem pauperis, ipse clamabit & non exau-
diatur. Comtabatur Christum homines
diuites & potentes & etiam inferioris cō-
ditionis in quorum omniū ædificatione
audito clamore pauperis constituit eumq;
ad se vocatum rogat, quid velit, magna cū
familiaritate.

¶ Expende etiā quod consuevit dominus
beneficia sua differre, ut fides misericor-
dia & miraculorum gloria magis mani-
festetur. Sic non statim exaudiunt Cana-
nazam illam que filiam habebat dæmonia-
cam. Sed laudans eius fidem: & cu maiori
honore illam dimisit. Si nunc aliquando
dissimulat clamorem cæci, ut fides eius
crescat, sed cū multiplicat clamorem stat,
& iubet illum ad se adduci. Sic etiam ad
clamores nostros stat Christus, & audit
vota nostra, & paratus est ad optulandū
nobis. Tu autem firma fide & sancta hu-
militate implora opem illius: & omnia ex
voto tibi succedent. Sequitur in contex-
tu. [Et cum appropinquasset interroga-
uit illum dicens. Quid tibi vis faciam? Sed
queret aliquis. Si Christus ferebat quid
cæcus veller, quare rogat quid vis ut fa-
ciam tibi? Respondetur, quod tribus de
causis. Primū, ut fides illius manifestaretur:

nam quamquam domino non erat abscondita, voluit tamen omnibus alijs patefieri. Quod multi male intantur proximorum virtutes tacentes, utia vero palam enunciantes, nec putant se fore culpandos, si vera sint quæ de proximis dicunt, cum proculdubio ignorantibus proximi utrum nullo modo sit patefaciendum, nisi superioribus qui possunt peccatores ex officio corrigere. Hos detractores grauius reprehendit psalmista inquam, Auerunt linguas suas, sicut serpentes, uenenu aspersionem sub labijs eorum.

¶ Secundo interrogauit pauperem, ut nos doceret quomodo sit pauperi faciendū da elemosyna. Non enim esuriat potus neque sitienti cibis dālus sed unicuique iuxta indigentiam suam. Adā & Eua primi omnium mortalium experti sunt paupertatem:

Gen. 3. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Chrys. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Aug. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Joan. 5. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ptos: sed potius se iudicant sapientissimos. Vult dominus ut unusquisque defectus suos humiliter agnoscat, & proprio ore fateatur. Sic David tanquam prudens petens à domino misericordiam & veniam suorum delictorum allegat cognitionem sui peccati dicens. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Sapiens etiam dicit. Qui abiconderit scelera sua non dirigetur:

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

illud coram Deo qui omnia nouit fuisset
confessus condonasset illa dominus illam
noxam quantum crudelissimam. Sed Pe-
trus qui cognouit crimen abiurata verita-
te, non potuit se ab illa liberare. **Joan 21**
1. Tim 1
1. Mc. 7.
Luc. 23
Remittuntur tibi peccata tua. Sic La-
tro in cruce dixit, Nos quidem digna fa-
ctus sumus puniri & veniam non mereri. Tu
ergo agnosce peccatum vt veniam consequa-
ris. Expe te etiam puniri, & vt te
confitearis peccatum si opere negas: sed
opus est, vt sis paratus condignam subire
pœnam. Saul cognouit peccatum, & dixit
peccaui, tamē quia pœnam subire noluit,
sed voluit se in regno cōseruare si potu-
isset, non est confessus veniam. Igitur di-
ligit Deus cognitionem peccatorum no-
strorum, vt veniam præstet: & ideo hunc
modum loquitur.

¶ Obserua etiam quid cōfessio proprii
delicti pariat. Nam in Dei iudicio confi-
tens peccatum absoluitur, qui in homi-
num iudicio damnatur. Si quis homi-
nem occidit, si aliena rapit, statim vt facit
crimē suspensus: si negat nec adsint crimi-
nis testes absoluit. Sed in Dei iudicio aliter
fit, nā si corā illo neges, damnaberis: &
si peccata confessus fueris, absolueris.
Cōfessio delicti, absolutionem præstat.
Sed de his satis. Sequitur. [At ille dixit, Do-
mine vt videam.] Modo nō dicit filius Da-
uid Sed domine, ac si diceret, Filius Da-
uid potest misereri, sed non cæcos illumi-
nare: filius autē Dei, qui est dominus po-
test. Vnde quandiu dixit, fili David misere-
re mei, suspensa est sanitas, sed cum dixit
domine intusa est. Nec mirum, ipse enim
est dominus de quo in Psalmo, Dominus
illuminat cæcos. Vide etiam quomodo do-
na Dei non repente sint summa, sed cres-
cant paulatim. Primo vocat filium Da-
uid, & nunc dominum, Nemo enim repen-
tē fit summus. [Et scilicet dixit ille, Respice.

Imperatuo modo sanauit illum, &
præcepit sicut Deus, vt usum haberet.
Expende etiam quod quando fideliter,
& bene petimus, non alia nos peti-
mus. & alia dat Christus: sed illa ipsa
quæ petimus. Atque ita quoties vnum

petimus & aliud accipimus, manifestum Jaco. 4.

Vnde Iacobus, Petrus & non accipitis, eo-
quæ malè petatis. Ille magna cū fiducia pe-
tuit, & præparatus erat, vt petitis. Se-
quenter respondit Christus dans quod
petitis. [Ex quo patet diuinam dispen-
sationem, & quod ex parte hominis, & Re. 4.
reuerentia & preparatione discesari. Impleuit
miserere, & cōnatu malæ voluntatis,
tamē vt petitis, ita accepit, qui
tamē non petitis, sed ex parte hominis, & cōnatu
diuersa, diuersitatem plenitudinis fecit.

¶ Obserua autem quod in principio domi-
nus non statim cæco clamanti respondit,
vt illas duntaxat in petitione petentem
fides laudaret. Quemadmodū enim
cantores solent, vnam vel alteram vocem
modo intendere, modo remittere, vt can-
tico suauior fiat, ita dicente cæco, fili Da-
uid miserere mei, tacebat Christus: ea vi-
delicet de causa vt postea suauius posset
dicere, fides tua te saluum fecit. Hoc idem
cum illa muliere Cananæa fecit Christus.
Clamat illa, miserere mei, & tacet Chri-
stus, clamat iterum, domine adiuua me:
& non respondit ei verbum, Denique &
ait illa, Catelli edunt de micis, quæ cadūt
de mensa dominorum suorum. Tūc Chri-
stus extollens vocem ait, O mulier magna
est fides tua. Tacuit Christus, vt postea
Cananææ fidem altius decantaret.

¶ Sed dubium hic est, Si Christus au-
tor extitit illius cæci curandi, quare dixit
fides tua te saluum fecit? **Luce 7**
Mc. 11.

etiam dixit. Fides tua te saluum fecit?
Præterea Apostolus ad Hebræos omnia
miracula quibus antiqui patres in lege
vereri clauerunt fidei attribuit. Sancti
(inquit) per fidem uicerunt regna, ope-
rati sunt iustitiam, apertum repromissio-
nes. Obtulerunt ora leonum, extin-
xerunt impetum ignis, elidauerunt a-
ciem gladii, conuulserunt de infirmita-
te, fortes facti sunt in bello. Castra ver-
terunt exterorum, acceperunt mulieres
de resurrectione mortuos suos. Aliqua-
tem distenti sunt, non suscipientes re-
demptionem, vt maiorem inuenirent re-
surrectionē. Alij verò ludibria & uerbera
experi,

Joan 21
1. Tim 1
1. Mc. 7.
Luc. 23

1. Re. 15

Mat. 15.

Ps 145.

expertis, insuper & vincula & cæcæ, &c. Nonne Deus omnia ista fecit? peccata remittit, mirabilia operatur? Cur igitur il-

for est? Est certe. Nam sicut qui pro aliquo fidei iubet si debitum à fideiussore accepit, ait libi iam satisfecisse debitorem, si et per alium satisfecerit, ita Christus si et per alium fideiussor, omnia miracula faciens affirmat fidem ea omnia fecisse, cuius ipse fideiussor est. Vnde non pro omnibus solent mirabilia facere, sed pro illis tantum qui fidem habent, quod à priuatione ad habitum erat possibilis regressus. Meritum fidei est, ut credamus de Deo ea, quæ supra nos sunt. Ideo fides assimilatur speculis, quia cum illis uidemus ea quæ naturaliter ne non possumus uidere. Ut qui breuem uisum habent, speculisque indigent, ut à longè ea quæ naturaliter non poterant videre penetrarent, sic quod naturali ratione non possumus cognoscere, attingimur lumine fidei. Sequitur.

[Et confestim uidit, & sequebatur eum magnificans Deum.]

Confestim uidit quia omnis operatio miraculosa fit instanti, quia est operatio diuina & non habet resistantiam aliquam ex parte patientis, & ideo quomodoque facere Christus miracula semper operatio sua, in miraculo erat in instanti. Sed operatio exterior dispositiua ad miraculum non semper fiebat in instanti, sed aliquando in instanti, & aliquando secundum successionem, sicut illuminatio cæci nati, & etiam cum sanauit hominem surdum & mutum, inter medios fines percipit semper Christus in instanti faciebat miracula, sed illos effectus successiue aliquando ostendit. In cæco nato, ut fidem eius probaret, & in surdo, & muto, ut ostenderet, quod mutum sanare uolebat spoli in linguam, & ad ostendendum quod surdum uolebat sanare nudi digitos in aures eius. Et alia miracula successiue fecit propter diuersas rationes, tamè in instanti operabatur, quod pertinet ad operationem miraculi.

¶ Gratiudinem etiam admonet locus iste. Hic enim cæcus, postquam illuminatus est statim ut uidit sequebatur benefactorem suum beneficij memor. Sic nobis

non licet obliuisci benefactores nostros, nec Dei beneficia. Ob hoc enim instituit dominus Pascha & festa, & ne omnia. Ob hoc enim seruare precepit manna in arca, nihil ob aliud nisi ut populus Israel esset memor beneficiorum Dei, & cibi, quo pauerat patres eorum in deserto. Commemoratio enim beneficiorum dei accendit eius amorem in corde nostro.

¶ Discamus etiam Christum sequi, oculos apertentes quos peccatorum caligine offuscatos habemus, ut mundi cognoscamus ueritatem, accedamus ad Christum fide uiua, re præstantes quod credimus. Hoc enim intendit fides, scilicet, ut eum, in quem credimus imitemur. Ut enim ui retent clauum bene asseruare, nisi ea uitamur: ita fides mortua est, & prorsus inutilis nisi ad finem suum applicetur. Finit fidei est uitam moderare, ut ad possessionem æternorum bonorum deuenire possimus: quæ fides latenter nobis prædicat. Non enim deus permittebat, ut sancta sanctorum per desertum detecta à leuitis portarentur. Vita autem nostra quoties à fide gubernatur, implemus illud Apostoli & prophetæ dicentium. Iustus ex fide uiuit. Obserua autem quod non dixit qui credit, uiuit ex fide. sed iustus uiuit ex fide ut ostenderet ad uitam spiritualem solam fidem sine operibus non sufficere. Dicit autem iustus ex fide uiuit, ut oia quæ fides præcipit, faciat, & ab oibus quæ eam absterneat. Si uidemus sequamur Christum. Id est, si fide, ut christiani cognoscimus eum operibus imitemur, uirtute & sanctitate. Sed ad contextum. (¶ Et omnis plebs, ut uidit dedn laudem Deo.) Narramus etiam & nos laudes Dei uidentes, quo modo quotidie, cæcos, auaros, & peccatores illuminat, & Deum laudemus, & enarremus, omnia mirabilia eius, iuxta illud Tobij. Cōfitemini domino filij Israel, &c. At uos enarretis mirabilia eius. Ad nostram autem eruditionem dicamus ex hac historia à Christo Saluatore nostro semper bona agere, & usque ad mortem non cessare: etenim Christus uadens Hierosolymam & morti appropinquans cæcum huc illuminauit, in quo factu docere uoluit, ut non desistamus in benediciendo proximis usque ad mortem. Discamus etiam à cæ-

Ioan. 9.
Mat. 7.

Nom. 4.

Apoc. 1.
Rom. 2.

Tob. 13

eo primo nostram agnoscere cecitatem & illuminationem petere. Hic primus ad illuminationem gradus est. Secundò quando audis turbæ prætereuntis strepitum: hoc est, ubi te foris quid mouet, si Christum videre cupis, tamen ex te scire, quid tibi sit, ex illis quære qui Christum uiderunt. Scripturam lege uerbum dei audi, experieris ad Christum dirigi quidquid hac præterit. Tertio quando audis Christum præfio esse, incipe clamare, hoc est serueniter orare. Fili David miserere mei, & veniam precari. Quarto cum tibi populus obstreperet, & silentium imperat, hoc est quando te tua cōscientia reprehendit, & à precatione dehortatur, has & similes cogitationes tibi suggerens. Quid tibi rei cum hoc

Ioan. 9.

Iesu, qui uittorū sordibus mades, ne gratia aliqua dignus frustra clamas, Deus enim non audit peccatores, &c. Eiusmodi cogitationes quando tibi obstreperūt, tuāque precationem interturbare cōātur, ne mouearis, nec propter ea ab orādo desistis, imo tāto ualidius clama. Quinto cum ad te uenit, & te in seipsum impet, ut uideas hoc opus est, uideamus, ne quis deus sit, quis mūdus, & quid peccatū, &c. istud rogare nos ante omnia debet. Postremò ubi iam uisum à Christo adeptus es, & illuminatus es: uide ut illum quoque æmuleris gratias agendo, & uoluntati ipsius morem gerēdo. Sequamur igitur illum eius uestigis inhaerendo, ut tandem ad coelestem illam beatitudinem tibi ipse dominus IESVS regnat peruenire mereamur, ut cum ipso uiuere in eternum semper maneamus, Amen.

CAPVT XIX.

EGIVS ille uates dauid inter præclara & diuina opera quæ de Christo redēptore nostro mirabili eloquio concinit, il-

Ps. 145.

Esai. 35

lud etiam in Psalmis nō obliuiscitur Dominus minus illuminat cecos. Quam sententiā alibi prædixerat Esaias: saluet in aduentu Messie eos qui cecitate laborabant illum inuadendos esse tali lumine & splendore ut & externi corporis oculi, & internæ mentis hebetudo penitus tolleretur.

Quod diuinum operis artificium, sic placuit Christo in terris fieri, ut nō solum in hoc miraculo, verum in omnibus aliis, quæ sua uirtute, dum in hac lachrymarum ualle uitam degenet, operatus fuit, non tantum corporis morbos expellendos curauit, quantum spirituali animæ medelæ maximo suo consilio consulit ire. Quocirca Saluator noster si quod miraculum aut signum erat, facturus, tum potissimum homines ab infidelitate remouebat, & ad diuini numinis cognitionem eos adducere conabatur. Itaque semper fuit Saluatoris nostri scopus, hominum animas pefero languore affectas sanare: desiderans diuino amoris & charitatis glutino tanquam proprio capiti copulari.

In fine capitis superioris diuus I ucas scribit Redemptorem nostrum mendicū cuidam & ceco iuxta uiam Hierico salutem tribuisse. Cum quo etiam nec te fugiat uelim eūdem nobis ad cecitatem animæ sanādam uenisse. Protinus uerò sacer Euangelista postquam narrauit salutem restitutam homini illi corporeo lumine priuato, animam tibi proponit periculo hiori & grauiori mentis cecitate agrotantem. Quid obsecro? Quis, natus infelix, aut magis miseratione dignum inueniri potest, quam qui tenebrosus & cecus spiritu est? Nanque quantum spiritualia uisibilibus præstantiora sunt: tanto spiritualia morbi, & interiora mala periculosiora experiuntur. Etenim auaro nullus cecior est, quia propter humanas cupiditates quibus rapidus & in trepidus fert oculos terreo habet: nec aspicere potest cuius conditionis sint hæc uilla quæ summo amore prosequitur, nec etiam altitudinem & diuitias summi illius & abditiſſimi thesauri, quem nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Cum igitur D. Lucas nobis dixisset Christum dominum sanasse hominem corporali visu carentem, nunc etiam subiungit quo pacto alii ceco uisum restituerit. Quisquidem cecus Zacharus erat, qui cum multis

1. Cor. 2

abundaret, diuina cognitione & uirtutibus quæ hominem ad coelestem patriā perducunt carebat. Et ex his eundem cognoscimus & confiteamur humani gene-

ris Saluatorem? qui non solum ægritudi-
nes corporis, verum & animæ suæ virtute
compos est sanare. Ad historiam igitur ve-
ritatem & personæ nomen: & ubi singula
Iosue. 6 acciderunt commemorat. [Et ingressus
perambulabat Hierico.] Hec est e uitas il-
la vetustissima inter Iordanem & Hierusa-
lem. Populus sibi subiectam tecerunt, cum il-
lus muros & turres fortissimas suæ uer-
tente ita ut nemini in populo illo commo-
ranti pepercerint, præter Raab & suos: quā-
uidem ciuitatem post ruinam Ahiel cō-
struxit. Nunc vero (ueluti tempore Iosue)
nec peccatores sceleratissimi defuncti, qui
uitam sibi degentes grandis in manu
ne sunt digni. Tamen quemadmodum Io-
sue cum Israel septies Hierico obsedit, ut
eā illam, & penitus subuerteret, ita
& hunc Redemptor noster illam obsidet.
Et perambulabat Hierico ut salutem & in-
columnam eam efficeret, nam Christus sa-
lus est peccatoribus, nec uenit ut illos inte-
rimat. O quam magnas, quā potens,
quam iustus, quam rectus, quam miseri-
cors & pius pro temporis mutatione & re-
tum uarietate nobis dominus efficitur,
Deus quidem iustus, deus timoris & ui-
ditæ quondam hominibus erat: nunc au-
tem factus est (ut inquit beatissimus Pau-
lus, parer misericordiarum & Deus to-
tius consolationis: clementissimus enim
dominus recordatus est hoc tempore gra-
uissime illius punitionem quam huic ciui-
tati miserat: eandem uolens mūdo in gra-
tiam & amorem suum conciliare diuini
sui corporis præsentia, & suæ tantæ doctri-
næ beneficio, ut uel ita exponeret animad-
uersionem illam & punitionem præteriti
temporis in eorum salutem contulisse.
Christus non miles armatus incedit, sed a-
mator quietis, non accedit ad perdendos
sed ut eos relaxaret & restauraret. O si tu in-
disses humani generis Redemptorē hinc
sent magis ferina mōstra & ferociora ani-
malia suam sensualitatem, & uanos appe-
titus sequentia, ut ea capere posset, & ad
suam societatem adducere. [Et ambulabat
Hierico.] Ipse nobis occurrat, & nos ipse

querit. Zachæus minimē Christo occurrit
iēt nisi prius ipse dominus illi quæteret.
Vnde diuinus ille uates huius misericor-
diæ non immemor inquit. Misericordia
eius præueniet me. Perambulabat in quā
sicut dices suæ misericordia qui cū grata
diuini donis abundet, ea nobis cōmunica-
re & impartiri cupit. Circuit ut medicus
animas nostras, eas à longuoribus curare
cupiens, & omnes contritiones aligare.
Perambulabat sicut peritus & doctus ma-
gister viam salutis docere expectans: & si-
cut pater piissimus qui cum filios suos ar-
dēu amore diligit cupit eos ab omnibus
malis & periculis liberare. Namque cum
video Christum dominū per ambulātem
Hierico, ipsius viscera pietatis & misericor-
diæ plena ergo nos esse intelligo: immēso
amoris igne ipsius cor inflammatum esse
credo, quo nostram salutem ille modis &
uis inuestigabat. Perindeq; intelligo ma-
ximam necessitatem & extremum pericu-
lum nostræ infirmitatis & ægritudinis.
Nā cū medicus frequenter, & multoties
infirmū uisitat, & eius domū ingreditur:
gnū euident est, uel ægrotum in extremū
periculi uel in mortem uel in mortem nec
cursu properare. Tercio idem loco
memor sum diabolū ipsum tanquam
leonem rugientem perpetuo quætere,
quem sua canina rabie deuoret in ouili
Christi. Idcirco necesse est ut Christus tan-
quam bonus pastor circumeat & peram-
bulet ouile suum. Ille circuit ut deuoret:
hic ut tucatur & medeatur. Et quarto lo-
co cū Christum video perambulātem
Hierico, neque mula, nec equo vehi, mira-
ri satis nequeo hominem inbecillū, ieu-
nius, & laboribus confectum, tam ardentē
in nos amore inflammari. Sciebat enim
nos ita adamantino & lapideo corde esse
natos, ut nec ad nostras oues curadas, hoc
mirabili exemplo induceremur. Videbis
quippe multos prælatos, qui aut nūquā
in ouilem nostram uenerunt, & in ouilem
nostram incedunt, ut illos cum Christo uelut
conferre: non facile diiudicabis an sint scē-
ti uel discipuli Christi. Præterea cū vi-
deo illum perambulātem Hierico, in me-
moriam subit fortis ille armatus qui mul-
to iam tempore in pale suam atrium pos-
sidebat, ciuitates scilicet & castella, par-

PL 145

1. Pe. 3.
Ioan. 10

videretur. Quia quanto morbus grauior est tanto periculosior, & perinde maiori diligentia curandus: unde & medici peritia & excellentia maioribus laudibus commendanda venit: Tamen vt Euangelista excellentiam Christi medici præstantissimam commendat, & extollar pestiferas egrotantes & lere incurabiles morbos quibus quibus Zachæus vexabatur commendat. Vt nemo quârumvis pelago scelerum & flagitiorum profundo fuerit submersus, de diuina pietate & misericordia non desperet: sed potius Zachæi sequutus exemplum ad dominum cōuertatur. Sed quomodo hæc facta sunt? Vtique si alienum restituas, si propria bona tanquam alter Zachæus pauperibus erogaueris. Sed dolendum est quot quantumque sint, qui Zachæi præcata & priora vitia sectentur: at conuersionem & elemosynas Zachæi posteriori manitz commendant. Exem-

plum & sceleratis, qui prius fuerunt peccatores, solum deseruiunt vt audaciores fiât ad offendendum Deum. Sequuntur enim eos in prioribus criminibus, rigidam autem penitentiam quam pro delictis debent, cane perus & angus fugiunt. Multi adulteria perpetrant Dauidem sequuti, at postea id non lachrymis lamentantur vt ipse Dauid, nec pauentiam habent in calami-
nibus & in periculis contigerunt. Odiâ & inimicitias sectantur vindictam ab inimicis repossunt: non vero exemplum Dauidis animaduertunt, qui cum Saulem inimicum suum mortis poena plectere posset, semel & iterum vi-

1 Re. 21.
1. Re. 26.
2. Reg. 1.
Luc. 7.
Luc. 23.
intulit, quin potius in eius morte lachrymis & mœrore confectus est. Sic in periculis & iuramentis alios imitantur. Magdalenam alij, & latronum coram oculis proponunt non vt penitentiam exuniam & animi promptitudinem in Deum imitentur, sed mala quibus se prius contaminarunt. Non admodum isti dissimiles sunt suis: qui cum amœnum locum floribus amœnis & pulchris uirgultis consitū ingredi auctur, nihil dubitant uilia stercorea & immunditias quæ ibi sunt floribus antepone. Quapropter si deterius & peius sequutus aliquem hac usque imi-

tatus es, retro veritas modo & sanctis vitæ institutis eiusdem candidos mores & virtutes sapias. Obserua etiam quod Lucas qui & pictor fuisse dicitur, hucusque Zachæum depinxit: non aliter ac pictores, qui suscipientes carbones imperfectam imaginem depingunt, postea vero eandem variis coloribus adhibitis pulchram & formosam reddunt. Depinxerat enim Lucas nobis imaginem rudi quadâ minerua de lineamentis imperfectis, modo autem tantam colorum varietatem illi adhibet, vt difficile valeas iudicare sit ne eadem imago, an diuersa. Quærebat videre Iesum, quis esset. Perpaucos Zachæos his nostris temporibus inuenies, plures autem qui vniuersas vias ciuitatis circūdēt vt equos suos currentes videant, taurorū agitationem, comœdias, & alias huiusmodi vanitates sequuntur: quos tamen difficile in sanctum Dei templum adduces, vt rebus sacris intersint, etiam si concionatorum vocibus & clamoribus eorum aures discrucientur. Sunt autem non pauci qui non

sed ludum exercentes, in conuiuiis ebri-
tibus, luxurus consumentes tempus, ita vt vix possint postea ad templum domini conuenire: atque ita (quod maxime dolendū est, propriis domibus post dimidiam diem sacrum iubent celebrari. Sed dices fortassis. Omnes volumus videre Ie-

se beati. Hoc verum est: tamen quid prodest Deum voluisse videre, nisi in eo vidēdo diligentiam adhibueris? Optabat namque Herodes (vt inquit Euangelista) videre Iesum, quod idem & mali exoptant, sed hoc nihil cōducit, cum id sano, & integro animo non fiat. *Herodes autem hominibus, ut quæficeret me in toto corde vestro, inueniat à vobis.* Herodes inanis curiositatis gratia Iesum videbat, tu tamen si Iesum videre cupias, si eo perfrui, si diuina eius cōuersatione letari, esto similis Zachæo, qui tantam diligentiam & sollicitudinem adhibuit, vt videret Christum, vt nō dubitauerit summatē arboris ascendere, vt cōspicere euaderet propoli. Vides iam quo pacto bona desideria sine ipsis operibus nihil proficiant vt æternā salutē possis consequi?

Mat. 27.

Hic 29

Ge. 12. sequi? Si enim rectam intentionem: san-
cta desideria & animum promptum in mi-
nistrium domini habes: his omnibus bo-
na opera coniungas, quæ tanquam mar-
Psal 44. tiæ pietatis causæ eo, ut erat in-
edere igitur de domo tua, & de cognatio-
ne tua, & obliuiscere populum tuum, &
domum patris tui: eleemosynam pauperi-
bus tribue, & suscipe hospitio peregrinos.
Esto humilis, castus, clemens, benignus, &
misericors: tuncque dominus seipsum tibi
in coelis ostendet, tuis votis & desiderijs
annuens, si viuens ad iusta & fidelia opera
tuam cogitationem traduxeris. Ideo desi-
derium Zachari Christus dominus adim-
pleuit: quia recto corde illū videre cupie-
bat, ita ut relicta domo, rapidus arborem
ascendit. Nec solum habuit animi rectitu-
dinem, sed etiam laboris onus suscepit: nā
licet mūdānis negotijs intentus esset, seip-
sum viuens omnia reliquit, ut Christum
dominum sequeretur: ob quam causam
compos euasit propositi. Sed quia Christū
sequi volentibus nūquam grauius im-
pedimenta defunt, prosequitur Euange-
lista dicens. [Et non poterat præturba.] Vi-
de quam præsto sunt obstacula & impe-
dimenta illis qui recto animo deum dili-
gunt & vestigia eius sequi conantur. Tur-
ba enim in actu huius impedimento, quo
minus desideria sua & salutem consequen-
rentur. Hæc languidum à sanitate impe-
dit, hæc illum cæcum qui dominū inuo-
cabat, increpat ut taceat, hæc paralyticum
impediebat ne ante Christum cōsisteret:
Iuc. 18. tur: hæc matrem domini, & discipulos ex-
Iuc. 5. cludit, ne cum Christo loqui possent: hæc
Mat. 13. resurrectionem puellæ retardauit, & le-
Mat. 9. sum cōprimebat. Hæc Christum compre-
hēdit & cōtra dominum murmurat, hæc
Deū nō nouit. Nō igit mirandum est, si Za-
chæum impediebat, ut Christum non vi-
deret. O quā multis modo turba impedi-
mento est, ne Christu sequi & uidere pos-
sint. Nā vel ex ipso experimento cognoui-
mus, mundū maxima impedimenta para-
re his qui se cultui diuino obtulerunt, qui
eiusmodi conditionis est, ut neminem se-
quatur nisi illum qui ipsius mundani ru-
mulus oblitus est. Sicut diximus cæco cō-
tigit, qui Christum clamans viam voca-
bus impleuerat, quem turba increpauit ut

taceret, de cuius impedimentis illic abun-
de diximus. Zachæus autem non solum à
turba impeditus fuit, sed etiam in seme-
típso impedimentum habuit. [Quia statu-
ra pusillus erat.] Iam hic vides quomodo
mundus despiciat pusillos, & honore ma-
gnates prosequitur. Hoc est hominum in-
genium ut plurimum magnos faciat, facie &
uultu pulchros laudat, & etiā eos qui bo-
na corporis habitudine præstant. Ita Sa-
muel Bethlehē diuino mādato pfectus,
ut ungeret alterum filiorum Isai in Regē,
præsentauit illi Isai pater Ehab filium suū
maiores natu, adolescentem magnum
corpore de quo prophetæ Deus dixerat.
Ne respicias vultum eius, nec altitudinem
staturæ eius quoniam abiici eum, nec iux-
ta intuitum hominis ego iudicio. Ho-
mo enim uidet ea quæ apparent, domi-
nus autem intuetur cor. Dauid autem
filiorum natu minorem, quem pater de-
spexerat, præcepto Dei in Regem unxit.
Amicus. Igitur parua ascende, ius &
pascit oues. Saul autem quem corpore
præstantem appellat scriptura ab hume-
ris usque excedebat populum, duxit enim
dominus Samuel. Vique quo tu lugebis
Saul quem ego proiecti à facie mea? Sciu-
xit dominus oculos à Saul, eosque in Za-
chæum conuertit. Cum. Hæc tenuitulum
domino ditissimum & opulentum adifi-
cassent, hoc ideo gratum & iucundum
domino esse dicebat quibus ipse se-
cū Isaiam inquit. Quæ est ista domus
quam edificasti mihi, & quis est iste locus
requietionis meæ? Omnia hæc manus
mea fecit, & facta sunt uniuersa ista di-
xit dominus. Ad quem ego respiciam
nisi ad pauperculum & constitutum spiri-
tu, & tremorem sermones meos?
Mundus spernit pusillos & paruos po-
tentes, & magnos honore afficit. Nam
existimat mundus magnos, & superhos
solum esse auertit, & cōiunctos mi-
nimos uero & humiles propter eodum
paupertatem, à domino esse derelictos,
cum contrarium omnino ipse dominus
solitus sit efficere. Non humiles contem-
nas, quia pauper culos deus respicit non
corporis elegit, ut forma præstiterit, cu hæc
omnia, nisi cæcus fu, facile cognoscas par-
ui fieri à domino. Quid enim obsecro

1. Re. 16

1. Re 9
1. Re 16.
Ela. 66.

mento. Hæc enim tumiditas sic adeo mētibus hominum sita est, ut multos Deum euertere uolentes non permittat: & hæc de causa multa facere dimittunt ne parui fiant: quæ aliàs exequerentur, & ita hæc opera Dei contemnunt ne dictis hominum eorum honos labefacteretur. Scitis autem id hominibus honorem auterre scilicet mendacia dicere, superflue uiuere, vel alia facere quæ factu minimè digna sunt. Nam propter Christum humilia latere magnus honor est: uicè à sua auctoritate & grauitate labitur ille, qui se ipsum propter Iesum contemnit, etiam si mundus in contrariam sententiam pedibus & manibus eat. Itaque cum arborem ascendit Zachæus magnum honorem sibi cōsequutus est, etiam si auctoritatis & grauitatis suæ detrimētum videretur pati. Omnia hæc uerus Christianus facili pro Christo contemnere debet: nam cum verum desiderium domini adest, facillimū est per hæc omnia celeri cursu transire. Ita Zachæus omnem mundi abuium, & hominum dicta contemnens nihil nisi videre Christum magni facit: ut autem id quod desiderat consequi valeat, ne à turbis impediatur, decreuit arborem ascendere. ¶ Vbi obseruandum tibi est maxime quod Ambrosius inquit. Nemo potest videre Iesum constitutus in terra. Si Deum videre cupis huius seculi affectiones contemne. Quando Iacob cum Angelo per totam noctem luctabatur, mane Angelus eius semur tetigit, & tunc pede claudus mansit, ut inquit scriptura. Tunc temporis dixit Angelus ad Iacob. Nequaquam uocabitur nomen tuum Iacob sed Israel, quod est uidens Deum, & ita uocauit nomen loci illius phanuel, dicens, Vidi Dominum. Aduerte quod Iacob quando uidet dominum, & uocatur Israel, pede uno claudicat. Anima mea (inquit egregius Augustinus) amore fertur, quocumque Iesum & uerum per quod uerum corpus Iacob uidebat. Ita anima nostra uel affectiones, uel amorem duplicem, amorem uidelicet mundi & amorem Dei. Quando mūdum perfecto amore diligit, amorem Dei contemnit: præfert amorē mundi amorī Dei, & dilectioni, quando autem diligit Deū in terreo amore clau-

dicat, mundi charitatem spernit. Ideoque Iacob quia Deum uiderat claudicabat pede dilectionis mundi: quapropter tu si Deum cupis videre atque diligere necesse est, ut hæc terrena & templum odio prosequaris. Tamen in hoc malum adest & consistit iniquitas, quod licet omnes uidere Deum concupiscant & appetant esse beati, tamen pauci Zachari sunt qui ad humana hæc non conuerſantes oculos bona hæc temporalia æquo animo contemnant: Cum & illa sententia Christi sæpe auribus nostris repetatur. Nemo potest Mat. 6. duobus dominis seruire. Sunt autem quam plurimi qui utriusque seruare conantur, sed frustra quidem admodum similes illis Samaritanis de quibus ait scriptura. Fuerunt isti timentes dominum, sed tamen idolis suis seruientes. Quocirca 4 Re. 17. si Christum videre cupis, terrenis spretis, ascende ut Zachæus in arborem, & elige locum ex quo aptius & facilius ipsum dominum possis aspicere. Et ideo subdit Euangelista. Quis inde erat transiturus. Zachæus Christum videre meruit, quem cognoscere mirum in modum desiderabat: quia in talem se constituerat locum, quo Christus erat transiturus. Quare si Esai. 55 Christum inuenire cupis in loco ubi ipse est, cum quaeras. Quod consilium sanctissimi ratis Esaiæ est, inquit, Querite dominum dum inueniri potest. Vbi obsecro illum reperit Moyses? Inuenit sane illum inter uepres & spinas. Iam tu illum inuenire poteris inter spinas afflictionis uitæ, & penitentia: inter dolores & angustias, illum crucifixum inuenies, spinarum corona ornatum, ligno ligatum, durissimis clauis transfixum, in medio latronum constitutum: non inter res detectabiles huius mundi, nec inter saltatrices mulieres, non in ludis & conuiuijs: sed in alto loco & sublimi, ubi illum potius conspiceris. Inuenitur enim dominus in templis, & in religiosorum conuersationibus ubi sunt lachrymæ, ubi ieiunia & orationes. Denique in solitudine eremitæ potest dominus conspici. Ibi illum expecta, nam illam transiturus est. Non illum quaeras inter hortos voluptatum & deliciarum huius seculi, sed potius inter amaros penitentia labores. At quia mul-

Amb. li.
4. i. Luc.

Gen. 32.

Aug. li.
2. ciui. c.
28.

Esai. 55

Exod. 3.

4. Re. 19.

ti licet Christum cognoscere & uidere cupiant, in uoluptates huius seculi ascendant & cubilia blanda ubi illum uidere existimant: qua propter in his locis arduū & difficile fit illos cum alloqui aut inuenire posse. Sed in re agenda maximè uellem Heliam considerares, qui familiaritate mundi fugiens, in deserto cum esset solus ad speluncę portam dominum iacens expectauit, quem mirabiliter uidit. Nam cum per illum locum transiret dominus eum ibi inuenit & alloquutus est. Quæsiuit namque aptum locum in quo dominus ei apparere posset. Solent homines cum agitantur tauri meliorem locum sibi eligere, ut aptius possint eis gaudere: & idem faciunt ad alia spectacula conspicienda. Quid ad hæc dices? Ad uidendum Deum nonne contrarium facis? Zachæus ascendit locum per quem dominus transiturus erat. Ascende igitur tu loca sancta & deuota: sit tibi cū hominibus religiosis familiaritas, neque iustos & bonos contempnas: quia si cum his sermones & colloquia institueris, facile Deum inuenies, qui diligentes & querentes se non spernit. Quod ut uerbis meis fidem adhibeas, aspice rogo Zachæum, qui cum locum aptum quæsiuisset, Christum dominum uidere meruit. *Et cum uenisset ad locum.* Vbi iam uides quomodo dominus neminem facientem se in se esse deserit. Omnibus opẽ fert, omnes aspicit, nec illis se abscondit qui iusto corde illum quæruunt. Spera in Deo qui suum auxilium non tibi negabit, nemo nãq. illū syncero corde quæsiuit, qui eū nō inuenerit. Ipse enim fuit qui Zachæo occurrit, qui se ante illius oculos constituit. Qui s. unquam eum uocauit, cui non responderit? Deus exaudiuit Ionā à profundo maris, à uentre ceti ubi abscõditus erat. Exaudiuit Daniele inter leonum ungues positū. Susannam inter angustias & dolores mortis cõstitutā, nec aures suas eius clamoribus obturauit. Illic enim clamoribus & uocibus cõqueitur de diuina pietate & misericordia, quos tribulationis tẽpore illi vocātes nō exi. i. i. Ipse soluit cõpeditos, illuminat cæcos: erigit cecos, & iustos diligit. Dominus custodit aduenas, pupillū & uiduā suscipit. Vbi animaduertas obsecro, quomo-

ponat. 4.
Dan. 14.
Dan. 13.

A. D. 8

do omnia prospera & sc̃elicia contingant illis, qui rectam intentionē & animū habent: iuxta illud Pauli: Diligētibz Deum omnia cooperātur in bonum. Tantum enim fauet dominus illorū sanctis & rectis institutis, quorum etiam si opus non sit rectum illud adducit ad rectitudinis viam, eū intelligat eos nullatenus aberrare uelle. Quocirca Paulus qui Ecclesiam Domini persequēbatur, misericordiam fuit consequutus, ut ipsemet sciretur, quia ignorans id faciebat, existimans legem Moisi præstantiorem esse. Cupiebat uidere Christum Zachæus: nec à desiderio suo defraudatus fuit: inuenit enim q̃ quæbat. Aequum est & iustū ut nos ea faciamus, ad quę tenemur, si animi nostri desiderio uoluerimus cõsequi. Multi namque à domino tẽporalia bona efflagitant: filios, diuitias & alia huiusmodi, quæ tamē minime dominus illis concedit, cum scelerata iura & peccatorum nota coram omnibus inurantur. Necessum est ut domino satisfacias, si uis à domino satisfieri. Nam si tu diuinam uoluntatem cõtemnis: quid est quod uelis ut tuam dominus adimpleat? Vnde dominus merito per Esaiam inquit, Me de die in diem quæruunt: Et sequitur. Omnes debitores uestros reperitis. Et rursus. Cūm extenderitis manus uestras, auertā oculos meos à uobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Et huius tantę asperitatis subdit dominus causam. Manus enim uestre sanguine plenę sunt. Prope est dominus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in ueritate, Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet: & saluos faciet eos. Nec eo solū Christus cõuentus fuit. s. seipsum Zachæo ostendere, sed maiori illum prosequitur beneficio: nã sistes gradū in media uia illū alloquitur, & conspiciat, ut uidere licet in sacro Euangelio.

Act. 19.
1. Ti. 1.

Esai. 59

Psal. 144.

Et respiciens Iesus uidit illum. Et duplicatis uerbis, respiciens & uidit, insinuat nobis facit Euangelista non uelut in transiitu & celeri quodam motu, sed maximo amore dominum in eum oculos coniecisse. Præterea respicere ad externos oculos spectat: uidere autem ad misericordiam. Sic dixit David domino. Respice

Pfal. 85. Respice in me, & miserere mei. Respice inquam in me calamitatem, & afflictionem meam uidendo, & miserere mei auxiliando. Sic itaque Christus respexit & uidit: quia respiciens illum, diuina sua benignitate & pietate cum illo fuit usus. Ex quibus colligo, uidere Christum bonum & iocundum esse: sed à Christo uideri optimum & iocissimum. Videt Deus uidentem, & diligit diligentem se. Videt inquam illum diuinæ suæ gratiæ lumen in infundens. Sic uidit Petrum in atrio, Mathæum in Theloneo, latronem in cruce, & filium prodigum à longe, cuius miseratus est. Etenim oculi domini sunt super iustos: cum pater sit misericordiarum & Deus totius consolator. Hinc est illud Esaiæ. Nunquid potest mater obliuisci infantem suum, ut nō misereatur filio uteri sui, Et si illa oblita fuerit, ego autem non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te: tui coram oculis meis semper. Et iterum Eris tu uelut filius altissimi obediens, & miserebitur tui magis quàm mater. Et rursus; Ad quem respiciam oculo misericordiæ, ut mansionem apud eum faciam, nisi ad pauperem uero, id est humilem spiritu, contra uerbis & uilem in oculis suis? Sic uidit cordis Zachari desiderium, & ad omnia esse paratum, quæ illi dicturus erat.

¶ Sed modo operæ pretium erit uidere, quis prius incipit, aut quis prius ad alterum loquitur. Iustum enim esset, ut prius sermonem suum instrueret Zachæus, quem maior urgebat necessitas. Zachæus potius indiget Christo, quàm Christus Zachæo. Christus sine Zachæo, tamē Zachæus sine Christo uiuere nequit. Nihilominus cū hæc omnia uera sint, is ad alterum prius loquitur qui maiori amoris igne scēdebat. Nō enim sic adeo teipsum amas sicut dominus te diligit. Nec tanta tibi propriæ salutis cura est: quanta ipsi Christo. Etenim Zachæo nō tantū inerat desiderium uidendi Christum, quantum ipse Christus habebat, ut illum ad coelestem illam patriam perduceret. Ideo dominus prius nostræ salutis opera incipit. O quàm diligens est domi-

nus in operibus salutis nostræ: nec mirum si fons sit & origo totius boni nostri. Ideo licet Zachæus taceret, ipse Christus ad eum inquit, Zachæus. Ecce benignitas domini erga illum ostenditur, cum proprio nomine eum appelleret. Christus est qui prius Zachæum uocat, nec Zachæus in arborem ascendit ad uidendum Christum, nisi Christus diuina sua misericordia Zachæi cor tangeret & moueret. Nam cum homines à peccati morte inuoluti uitam respiciunt, hoc solum diuinæ misericordiæ tribuitur, qui gratiam suam largitur peccatori, non ex propriis meritis, sed ex uocante Deo & misereante Opera enim nostra cum in peccato mortali manemus quantumuis heroica & excellentia sint, non merentur, ex condigno nec ex congruo gratiam illam qua iusti efficiuntur & grati Deo. Id quod catholici dicunt opera nostra non mereri primam iustificationem. Si enim gratia est, iam non ex operibus: alioqui ut Paulus inquit, gratia non esset gratia. Et alibi, Non ex operibus quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salutem nos fecit. Est tamen necesse ut huius mundi iustificationi accedat motus liberi arbitrij, quia hæc iustificatio non fit absque bono opere & motu uoluntatis acceptante diuinam gratiam. Verum recta opera primam iustitiam præcedentia, & si iustificationem ipsam non mereantur, prouocant tamen ipsam diuinam misericordiam, & hominem ad ipsam suscipiendam disponunt. At post iustificationem cum gratia gratum faciente in bona opera & uirtutum actiones incumbētes beatitudinem mereantur. At meriti nostri fundamentum est in diuina misericordia collocatum. Quemadmodum enim plumbeus annulus pictuosisimo adamante ornatus summi ualoris est, non quidem propter ualorem plumbi, sed propter geminam pretiosam ipsi annulo insertam, sic bona opera nostra facta in gratia uitam æternam merentur: nō quod nostra sint, quia propter caritatem nostram, sed quia in gratia sunt & corroborata sunt inextinguibili adamante meriti mortis & passionis Christi, cui per gratiam adhæremus, qui suis meritis nobis fa-

Rom 11.
Tit. 2.

- cientib. bona opera) dum in gratia perflu-
 terimus) vitam æternam promissit. Quo
 Mat. 25. factum est ut in Euangelio uita æterna,
 merces iustorum appelletur, eo quod suis
 bonis operibus illa digni inueniantur.
 Vnde diuus Paulus connumeratis suis
 2. Ti. 4. operibus, Timotheo scribens subdit. In
 re, quam reddet tibi dominus, &c. Vitam
 æternam (quæ in præmium est suorum
 operum) appellat coronâ iustitiæ, quod
 eam meruit: quam daturum illi dominû
 dicit, eo quod iudex sit iustus. Aduertas
 tamen non dixisse, quam dabit, sed quam
 reddet: reddere enim est dare quod debet-
 tur. Vnde idem ad Romanos, inquit, Red-
 dite omnibus debita. Vnde cum Christus
 dominus filius hominis uenerit in gloria
 sua cum Angelis suis, reddet tunc unicui-
 que secundum opera sua. Et laborantibus
 in uinea dixit: Voca operarios, & redde
 illis mercedem. Merces est id quod debet-
 Mat. 20. ur ex merito. Igitur Zachæum non ex
 merito, sed ex gratia & misericordia uo-
 cauit. & deinde bonis actibus intentus
 meruit filius Abrahæ appellari. Sed quia
 plus iusto digressi sumus, ad institutum
 reuertamur. Dixit itaque Zachæo *Festina
 descende*. Si Deum cupis in domum
 tuam ducere, tempus prout ab ardore:
 descende, ut tecum comedat. Nam melius
 dominum suscipies si humilis atque sub-
 iectus illi fueris. Cum dicit festinanter,
 ostenditur quantam dominus habeat vo-
 luntatem, afficiendi & ornandi nos suis
 beneficiis, ne autem aliquod obitaculum
 nobis opponatur, præcipit ut festinanter
 & cito bonis incumbamus operibus. Sic
 aded credendum est nos ab eo diligi, ut
 donaturus nobis suam misericordiam,
 nullam moram patiarur. Volebat cito
 Zachæum iustum ethere, maximis benefi-
 ciis illum cumulare, & tantopere saluti
 eius cōsultare, ut cum prope ratione iubeat
 ex arbore descendere. Quam quidem do-
 strinam non abundè quam ex læcis mu-
 sis tibi comprobabo. Nam cum dominus
 alloquutus est Iudam inier coenandum,
 cum iam tempus mortis appropinqua-
 bat dixit, Quod faciturus es, fac citius.
 Proditorem Iudam mouet, quia iam cru-
 ci affixum esse summopere cupiebat, ut
 animas nostras à tyrannide & captiuitate
 eriperet. Et dominus ipse nondum pa-
 tus profectus est in domum Ioannis Ba-
 ptistæ, ut illum iustificaret, ut dictum est
 in superioribus Virginem ascendisse in
 montana cum festinatione. Et tandem
 considerare debes quanto animi ardore
 & desiderio te in domum tuam uocauit,
 ut uel inde intelligas non æquum esse te-
 pido & frigido animo illum querere, qui
 festinanti corde nostram exoptat salutem.
 Subdit protinus Euangelista descensus
 Hier 31 causam dicens, *Quia in domo tua oportet
 me manere*. Zachæe dilecte mi, ego te
 prior dilexi: ideo misertus tui, traxi. Ego
 ostendam tibi omne bonum. Hoc
 est, manifestabo meipsum tibi, eo quod
 diligens fuisti, ut me uideres: inuenisti. n.
 gratiam coram me.
 ¶ Animaduerte obsecro quomodo do-
 minus sanctus & bonus sit & in cōdonan-
 dis suis muneribus liberalis: nam non cō-
 sueuit parua reddere, cum seipsum respi-
 ciat, plus petitis semper perentibus conce-
 dit Zachæus quippe nihil aliud quàm ui-
 dere Christum cupiebat, solum hoc desi-
 derabat, & hoc solum cōtētus erat, &
 tandem si hoc consequeretur læticem &
 beatum se existimaret: tamen diuina ele-
 mentia cum non parce, non stricte, sed li-
 beraliter sua munera impartiat, plus illi
 dedit, quam expectabat. Eum nanq: ami-
 cè & suauiter fuit alloquutus & ingressus
 sui splendore domum illuistare decreuit:
 & de potestate tenebrarum eundem in cla-
 ram animi lucem asseruit. Nec ad nostrū
 propositum illud memorandum exem-
 plum boni latronis memoria excidat, qui
 cum ardentibus precibus à domino pete-
 ret, ut ipse memor esset, plus illis conces-
 sit, quam petiuit. Amen dico tibi, hodie
 mecum eris in paradyso. Vbi etiam est
 obseruandum quo pacto dominus con-
 uiam se obtulerit in domū Zachæi, cum
 nec inuitatus, nec rogatus ab eo duceretur.
 Nunquid nouum est dominum con-
 uiam se obtulisse, prius quàm à Zachæo
 inuitaretur. Quando Petrus cū domino
 loque-

Matt. 8.

loquebatur, dicens, exi a me domine, q̄ a homo peccator sum: nō exstimes hoc. Petrus fecisse, vt Christum a se amaret, nā hoc facis Petrus propinquior Christo sicbat. Eodē pacto cum dixit ceteris, Domine nō sum dignus ut irres sub tectū meū: nō exstimes ob hoc. Centurio ē, domus suar ianuās domino claudere, nā propinōti uolūrate tū tēporis Christo portas patentes esse sentiebat. Lautū & opiparum cōuiuiū Christo parat, is q̄ humilē tēdoctus seipsum indignū iudicat, ut eū in domū suscipiat. Zachēus nāq. singulari quodā obsequio interitis animi viscerib. domini inuitauit. Nā supra arbore cōlitatus dicebat. O q̄ tā felix esset, vt hunc sanctissimū virum videre mereretur. Et quātō beatior & felicior, si uel dignū cōcederet illum tangere. Credere equidē nihil infelix aut p̄ter sp̄e unquā mihi euenturū, si nō uideret. Hic hic populus Israeliticus, q̄ rārum uirū a se oriundū meruit, ego uero Gentilis & peccator rātis sceleribus implicatus, eum adire minimē audebo. Satis mihi erit si hūc oculis illum uidero, indignus ut illum alloquar. Felix ille amicum pādus erit, q̄ talē hospite suscepit. O utinā ortū ab hoc populo ducerē, ut possem ab eo precibus contendere, ut meus uellet esse cōuiua. His atq. aliis huiusmodi cogitationibus detentus Zachēus, Christum ad māducandum inuitauerat. Nā cum se tanto hospite indignum iudicat, iā dignus efficitur. Nemo. n. ita propinquus & coniunctus Deo est, q̄ is q̄ humilitatis uēte induit. Sicut circūferentia circuli quanto minor est, tanto magis appropinquat centro: sic quātō quis humilior, rāto propinquior est Deo. q̄ cētū est in qd̄ uoluit intrē l. eluās spiritus. Quapropter cū se ipsum indignum duceret, iam dignus & propinquus efficitur. Vbi attendas rōgo Christi benignitatem & clementiā, q̄ non solum peccatorem respicit & parcat: sed cū i lo prandere non dedignatur. Nō aspernatur peccatōrē, modo ut bonæ uoluntatis & penitentiā agat. Et quāuis Redemptor noster minimē sollicitus esset de dono Zachari, uoluit tñ nouiter conuerso seipsum familiarē exhibere, & plusquam desiderauerat p̄stare. Quando. n. Zachēus

suorū delictorū cōsciū ausus fuit sanctū Dei, quē uenerabatur inuitare? Nouit certē dominus Zachari desiderū: quāuis Zacharus seipsum cōsiderās, nihil tale p̄sumere audebat, vt Christū aduocaret. Iesus uero ut pius & misericors, q̄ nec cogitare audebat p̄ter sp̄e obtulit: ut certo crederet nā eū in amicitia suā recepisse. Sed nūq. d hęc omnia p. p. solū Zachzum fecit? Minime sed ostendit, q̄ Zacharo contigit, singulis nobis euenturū si modo toto corde illum q̄ramus. Vt dilectas & fiduciā habeas, sem p se Christū ultroneū nobis offerre. Ex quo ē loco docemur, eundem semper paratissimum esse, vt ad nos ueniat, ut habiter in cōscientia nostra, dummodo nos illi obtemperemus promptam uoluntatem & feruentem deuotionem.

¶ Obserua ē diligenter, nunquā Xpm Zacharo dixisse, oportet te hodie meipsum in hospite recipere: sed dixit, oportet me manere. Cui. n. expedit introire in domū Zachari tibi an Zacharō? Cui commodius aut utilius est? Quis maiorem utilitatem consequitur? Clarum & manifestū est Zacharo fore uilius uide Christi eximīā charitatem & amorem. Hoc. n. operabatur amor, cuius officiū erat amantem uel bonum aliquādo, uel bonorū participē fieri. Nam cum alterum diligis, si illum tristē uides, tu etiā tristis es: si uero iucundum & letum, tu etiā letus incedis: quia cum inter ueros amatores sit unū uelle & idē nolle, consonum ēt rationi est, ut uterq. eundem habeat animum. Hoc. n. in hac te potissimum obseruare debes, quāto. f. amore dominus seipsum prosequatur, o Zachari. Ilius enim letitia & gaudium tuum est, utilitatem uem & indigentiam tuā propinam iudicat, & cum amicorum omnia sint communia. Oportet igitur ipsum Zachzum ut dominus in domo sua maneat: quod commodum, proprium ipse donum appellat, & inquit, Oportet me in domo tua manere. Efficit nanque ille antiquus & maximus amor, quo dominus Zachzum diligit: ut bona Zachari, ipsius Christi bona appellerentur.

Et festinans descendit. excepti illum gaudent. Vbi aliqua diligenter obseruabis. Et in primis aduertere oportet quanta uenit

Gen. 18.

- ditate & lætitia Zachæus in domo sua Christum exceperit. Sic Abraham cū Angelis in domo sua excepit. Non solum ipse: sed omnes qui in domo erāt. Abraham namque occurrit in occursum Angelorum (vt inquit scriptura) & festinauit in tabernaculum ad Sarā, & incurrit ad armentum, & tulit inde vitulum tēnerrimum & optimum. Sara vero accersauit & fecit subcineritios panes: puer vero festinauit & coxit vitulum. An nō consideras in domo Abraham oēs fuisse diligentes in obsequio domini? Obserua Zachæum ad imitationem Abraham in domum suam diligenter Christum suscepisse. Quo factum est ut dominus uocauerit illum filium Abraham, ut inferius suo loco dicemus. Secundō non solum diligenter, sed etiam gaudens excepit illum. Etenim non libenter accipit dominus tristia ministeria, sed hilarem diligit ministrum. Sic legimus, Aaron respondisse Moysi. Quo modo potui comedere panem, aut placere in ceremoniis: mente lugubri? Quia de causa noluit dominus ut Israeliticus populus in Aegypto festa illi celebraret: quia cum captiuus esset & in persecutione constitutus, non posset cum hilaritate festis interesse, & ei inferuire. Vnde dominus per Moysen dixit Pharaoni. Dimitte populum meum, vt mihi festa celebret in deserto. Vade Dauid in Psalmo inquit, Iubilare Deo omnis terra, seruite domino in lætitia. Et Apostolus Paulus, Hilarem (inquit) datorem diligit Deus. Vnde non est mirū, quod Zachæus ita gaudens dominum suscepit: nam cum ipse sit summum bonum, sine ingēti animi lætitia suscipi non potest. Tertio loco obseruabis in hoc Zachæi facto promptam illius obedientiam, quia protinus ut præceptum domini audiuit, statim obtemperauit, & obedientiam quā debuit præstitit. Primo namque festinandum est in obedientia, cuius modi fuit diuus Paulus, nam statim ut audiuit, Saule cur me persequeris? respondit dicens, Domine quid me vis tacere? Sic Abraham statim ut audiuit præceptū de præputio, adimpleuit quāuis id operis graue nimis esset. Sic legitur de Ioseph, quod cū pater eius Iacob dixisset ei, Veni & mittam te ad fratres tuos, mox respondit dicens, Præsto sum. Sic discipuli etiā ei obtemperarūt, qui cū piscantes essent, & audirent dominū dicentem, venite post me: & faciam vos fieri piscatores hominum, mox relictis retibus & nauis sequuti sunt dominū. Deniq; ostenditur in sanctissimo Ioseph admirabilis obedientia exemplum, qui cū mandatū accepisset ab Angelo dormiens, ut iret in Aegyptum ait Euangelista, & cōsurgens accepit puerum & matrē eius nocte. Nec primam lucem expectauit, sed excitatus sermone Angeli, eius præceptū adimpleuit. Secundō obedientia dēt esse humilis & uoluntaria: non sicut multi qui exterius obediunt, interius uerō superbi, murmurantes in cordibus suis. Quorū obediētia nihil differt ab obedientia demonum: qui inuiri & murmurantes exhibent à corporib; obsecrorum. Nec sic Zachæus, qui gaudens & hilaris domino obediuit.
- ¶ Verū quia quidquid scriptum est (ut inquit Paulus) ad nostram eruditionem scriptum est, discamus ex facto Zachæi promptam, humilem, & hilarem obedientiam domino semper præstare. Secundō discamus non segnitè & tepidè Deo seruire, sed festinanter ac diligenter. Vnde Ioseph cū accepisset de domino uerbum, ut faceret Cherubinos duos aureos & p̄ductiles ex utraq; parte oraculi unū ad alteru latus, alium uerō in aliud latus. Delectatur dominus Cherubin figuris, q̄ sunt maximæ uelocitatis: ut ostēdat quantum delectatur cum illis, qui summa diligētia Deo seruiunt. Vnde Apostolus Romanis suis inquit, ut in sollicitudine nō sint pigri, sed spiritu feruenti domino seruiamus. Pluris nāq; ducit sp̄m diligentē quo ei inferuimus, q̄ ipsi cōsumimus in suo ministerio. Nā quislibet homo in ministerio suo, si non sit sollicitus & sollicitudine illi ministrat, q̄ illi qui tepidè & ignaue suo fungitur officio: ēt si per maximā p̄sp̄ritum in eius obsequio ambulauerit. Pastores namque in nocte natiuitatis dñi festinantes uenerunt ad Bethleem, ut Xpm natum adorarent. De quorum tā seruiore loco suo diximus.
- ¶ Tertio hospitalitatis sumus sp̄ amatoret & p̄cipue in domo dei nostri inuocantes & peregrinos suscipiamus cū hilaritate,

2 Co. 4. 1 Pet. 4. tate, iuxta illud Apostoli, Qui ministrat i hilaritate. Et Petrus. Hospitales inuicem sine murmuratione. Per hospitalitatem. n. Abraham & Loth Deo placuerunt Angelis hospitio receptis, iquit Paulus: in ea epistola quam ad Hebræos scripsit. Vt. n. piscatores reiectis in mare retibus, ad pisces trahendos colligunt aliquando vniones & coniunctiones, et per tales homines, piscati sunt Angelos. Sed iam hodie perit hospitalitas: multi namque pauperes peregrinos nolunt recipere, timentes ne aliquid furentur aut quoduis aliud malum eueniat. Timent enim furem sub paupere, aut lubricum sub hospite. Nonne inter Christi discipulos Iudas furerat & latro, & forsitan lubricus? Sed nunquid Martha Iudam venientem cum Christo exclusit? Et expendas obsecro, an deterius sit hospitem recipiendo furem, qui rapiat argentum, vel aureum uas, charitatē amittere, vel vas? Times vilia amittere, nec times virtutem perdere, quæ longè pretiosior est cunctis mundi rebus. Aduerte et quod nullum beneficium in pauperem conters, illum hospitio recipiendo: sed potius tu maius & grandius bonū ab ipso paupere suscipis: si ipse permittat, ut eum recipias. Pauper à te obolū accipit: tu vero quia donasti, vitam consequeris æternā, iuxta illud, Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Vnde sanctus Patriarcha Abraham hospitibus dicebat, Si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum, sed alterā pauxillum aque & lauacrum pedes vestri. Intellexit vir sanctus & pius in proprium commodum resultare sibi, si illi peregrini in domo sua manere vellent. Et quia dominus volebat viduam Sareptanam ditare, Heliam ad ipsam misit accepturū eleemosynam: cum reuera domum viduę intraretur, ut farina copiam & oleum haberet. Sed de his alias. Tamen cum antiquus mundi mos sit, bonis maledicere & eisdem mille obstacula ponere, animaduerte quid dicat euangelista de his qui ibi aderant. *Murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem diuersisset.* Qui obsecro sunt isti murmuratores & detractores qui huius rei Christum insimulabant & reprehendebant? Pharisei qui de se ip-

sis præsumebant, & confidebant tanquā iusti, ceteros verò aspernabantur: qui sapienter dicebant, cuncto & toto existimantes, alios verò peccatores. Murmurabant eo quod ad publicanum respiceret, & quia dicebat, se cū illo in domo sua pransurum esse. In quo facto duplex peccatū incurrebant: primo temerē iudicando, quia peccatorem iudicabant Zacharum, qui iam iustus effectus erat. Sed audiant isti quid Paulus dicat. Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Et dominus superius ait. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Et iterum. Nolite iudicare cecum dum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Memento tu Zachariam, iustis peccatorem, cum iam effectus esset amicus Dei. Vides quā incertum & periculosum sit hominem iudicare? Tu igitur neminem in terra iudices, sed spera & crede vnumquemque: propriæ salutis semper esse memorem: ita ut qui heri peccator fuit, iam hodie possit diuina benignitate iustus effici. Ideo Paulus. Nolite autē tempus iudicare. Et iterum. Tu quis es, qui iudicas alienū seruum? Suo enim domino, non tibi competit. Vera namque iustitia indignationem nō habet: sed compassionem. Sic Paulus admonet dicens. Si præoccupatus fuerit aliquis vestrum in aliquo delicto, vos qui spirituales estis instruite illum in spiritu lenitatis: considerans nō & tu teneris. Teque ipsum respice: nam si te cognoueris, non delictus alienos iudicabis, carpens aliorum mores.

Secundo non solum tenere iudicando peccabant, sed et inuidia. Ad hominem (inquiunt) peccatorem diuersit. Quasi non primum omnium proximo inuideat, & quasi bonus esse possit, qui fratris salutem inuideat. O contaminatam & deprauatam impiorum iustitiam, que mauult tangere, quam sanari: mauult inuidere proximo, quam cum illo communicare. Duplex iterum quis communicat cum peccatore vel ut illum à peccato suo corrigat, & hoc sanctum & piū est: (sic medicus communicat cum ægroto) vel ut in peccato foueat & hoc pessimū est. Sed isti gloriam Christo detrahentes murmurabant, acsi particeps esset publicanorum & peccatorum, quasi eorum pecca-

Luc. 81.

Rom. 8.

Luc. 6.
Ioan. 72 Co. 4.
Rom. 2.

Gala. 6.

tis faueret. Ideo David in Psalmis de detractoribus inquit. Sepulchrū patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebāt. Duo sunt sepulchrorū genera. Quādam bene ornata & testāta ut et si uariis corporibus & cadaueribus sint impleta, nō ideo malum aliquē odorē ex se emittūt. Talia sunt (yncera hominū studioforū corda, q. proximorū gloriā & eorum bonū nomē nō reprehendunt aut mordent: quorum detractationes (si aliquē erant) cooperire maluerunt quā detegere. Hæc certe sepulchra sunt diuio betumine obita. Alia sūt q. panduntur monumenta: & hæc sunt q. mala proximi in publicū produnt. Quorum ora intecta sunt & coinquinata malevolentia proximi, quia proximi famam & bonum nomen nihil perdere dubitant, quia sepulchrum patēs est guttur eorum. Habebatur. n. in lege tanquam immundū

Nu. 16. nas illud qd. operculo carbat. Sed qua de causa putatis horum ora ita fetida esse? Certē quia carnē uiuam & crudam edere non uerentur. Naturales philosophi dicere consueuerunt ea animāria, quibus crudas carnes vesci contingit, fetida esse ore.

1. 8. Isti sanē anili Hiēna peiores sunt, de quoinquit Philosophus: edendi carnes humanas sibi tātam cupidinē esse, ut uultoties contingat humana sepulchra uiolare, ut mortuorū uim carnib. vescatur. Quā similes sunt isti homines huic bruto animāti, qui non solum carnes, sed etiam uerba, quod uerbum dentibus sepulta corpora sepulchris tra-

quitatē & abominationē uerbis exprimere nequeo, nisi dixerō isto pessimo & canino more Deum grauissimē offendī: Nihil remediū huic crimini superest, nisi tacere. Hoc enim facit Deus, cum illis murmuratoribus, impleret ait. Sedēs aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scādalum. Hæc

Psal. 46. fecisti, & tacuī. Certē Donum patientia miranda est. De istis etiam egregius psalter loquebatur, dicens. Acuerunt linguas tanquam serpentes, venenum aspidū sub

Psal. 39. linguis eorum Scipentes. n. edūt terram, & de uinoribus terræ comedūt. Lapis qui ex monte cecidit contra statuam Nabuchodonosor nō in aureum caput tetigit, nec in argentea brachia: sed in luteos pe-

des. Nam qui detrahunt, solūm proximi defectus pandunt: bona verō & eorū uirtutes silentio prætereunt. Et quide isti non prædicauerunt obedientiam Zachari animum & ardorem uiuendi Christum, aut charitatem qua illum excipere uolebat: sed potius præterita illius criminā in memoriam reuocarunt. Velut vires eucurbitæ deprauatam & infirmā carnem ad se trahunt, sanam verō relinquunt. Sic Simon ille Pharisæus Christum insimulabat: eo quod Magdalenam in hospitem suscepiebat. Quod et factum esse constat de

Luc. 7. Matthæo publicano quādo in Christi ho-

Luc. 19. spūm fuit recepit, ita et illi in Christū peccauerunt dicentes. Hic peccatores recepit & manducat eum. In his uerbis suis locis superius habuimus sermonem. Præterea tam grauitur animaduertit Dominus in hos detractores, ut dixerit Moli. Omnes qui murmurastis cōtra me, non intrabitis terram super quam leuau manū meā, ut habitare uos facerem. Quo factum est ut ex sexcentis milibus filiis Israel solus Iosue & Caleb ingrederentur terram promissionis. Cum & certum esset illis modis detractores Regnū celorum nobis promissum nunquam ingressuros. Verūm ut scias q. propter prauorū hominum & scandalum & murmurationem a uia ueritatis & uirtutis nō esse deflectendum, sed potius persistere tanquā bonus miles in iustitia & timore Dei, abundans in omni opere Domini semper, uide obsecro quid Zacharus fecerit.

Stans autem Zacharus.

Stabilis & immobilis in spe & in fidei ueritate. Sic oportet uirtutes iustos in uirtute stare, & non retro cedere propter male uolos murmuratores. Porro testitudo corporis mentis rectitudinem significat & intentionis. Stabat autem qui diu in ipsis peccatorum inquinamentis iacebat, & oblitus erat. Secut diu terrenis

Matt. 9. Matt. 7. lucis cum Leui inhians: sed nunc stetit in conspectu Dei fundatus supra firmam petram. Ideoque nec stantes murmuratorum venti nec cupiditatum vnda eum

inclinant, sed tenentur in uoluntatem, fidei tuo creatori causam & animam suam commendabat

Psalus.

in bonis operibus dicens, Redime me à calumniis hominum, ut custodiā mandata tua. Et ita dixit ad Iesum *Ecce dimidiū bonorū meorum Domine da pauperibus.* Duo dixit iste novus Christi miles: alterum elemosynae largitionē, per quā omnium malorum radix cupiditas extirpatur, & peccata cōdonantur. Alterum est acquisitionum iniuste relictarum secundū ordinem iudicis: & hoc requiritur ad proximi laeli acquisitionē & reconciliationē. Expende autē quantum in Christi cōversatione profecerit. Antea quippe aliena rapiebat: iam vero dimidiū bonorum tribuit. Tali equidem viro adhærebat, ut liberalis non esset & charitatis amator, talem susceperat hospitem: fieri n. nō poterat quin maximi incrementum acciperet Zachæus ex Christi cōversatione & familiaritate. Hinc manifestū liquet, qd si cupidus i virtutibus proficere, adhæreere oportebit viris bonis & probis. Nam Zachæus in medio Hiericō inter peccatores, & ipse peccator habebatur: Christo autē cōiunctus, 1. Re. 16. Christianus & iustus cihetur. Saul cum erat inter prophetas prophetabat: inter 1. Re. 19. illos & Petrus. Et Petrus Mat. 16. familiaritati & consuetudini Apostolorum Mat. 26. cōiunctus, Christum cōsecutus est esse filium Dei: quem postea cum peccatoribus incedens in domo Caiphæ negavit. Ex his omnibus videre licet, quātum lucri & cōmodi sibi reportabit Zachæus ex Christi cōiunctione & amicitia. ¶ Sed iā singula discutiamus verba Bonorū (inquit) meorum, & nō alienorum: quia de bonis tuis, non verō de alienis elemosynam erogare debes. Sic enim habet in Proverbiis. Honora Deum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. & implebuntur horrea tua saturitate, & Job. 31. vino torcularia redundabunt. Et Job De Ephē 4. uelleribus ovium mearum calefactus est. 2. Th. 3. Qui iurabatur iam non foretur, magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est. Et in Ecclesiastico habetur. Qui offert elemosynam de substantia sua, quā si quis in manu sua non habet, in conspectu patris sui. Quemadmodum aqua si munda est mundat & lauat, si immunda con inquinat: sic elemosyna quæ

sit de re iniuste acquisita, non mundat à peccato. Igitur ex propriis bonis elemosyna facienda est: non autem ex furto, viiia, aut rapina. Videmus namque plurimos campiores largientes elemosynas, edificantes monasteria, ex multis divitiis quæ quotidie iniquitate sua comparant.

Prou. 7.
Eccle 4

¶ Secundò observandum est non dixisse dabo: sed do pauperibus. Nam elemosyna non est de die in diem procrastinanda: ut ait Salomon, Procrastinatio est: & audi Salomonem dicentem, Ne dicas amico tuo, vade & diuertere, & cras dabo tibi: cum statim possis dare. Et in Ecclesiastico dicitur. Cor inopis ne affligas: & ne protrahas datum angustianti. Quot quantique homines ab hæredibus accipiuntur. Quis enim fidelis erit illi, qui sibi infidelis est? Ideo ne unquam dicas, dabo, si tibi opus est, & te a cura, a opere, liberalis esto: quia nec opus, nec sapientia, nec ratio, aut scientia erunt apud interos quo tu properanter curris.

Eccle. 9.

¶ Discamus etiam opera bona statim à nobis esse adimplenda, nec dilatanda esse in aliud tempus: quòd forsitan nunquam uidebis. Quando alicui titulus est & spes sibi aliquos magnos redditus & maiora tum comparandi, nihil mirum, si aliqua bona mobilia consumat: at is cui solum sunt opera & labores quotidiani, quorum forsitan domino suo rationem redditurus est, quid est quòd magnus sumptus facit? Certè unius solius diei possessionem aut titulum non habes, nec nosti an peruenturus sis in crastinum: & omittis bona opera in venturos annos? Et quidem tam arctum & angustum tibi tempus est, ut nec unam horam tuam habere possis, ut facias opera bona, nisi multum tempus uitæ promittis. Ne obsecro excedas in promissione temporis: pauper enim es & indigens temporis. Fieri enim poterit ut hodie ab hac vita discesses. Sed si idem iniquamceptionum sis nequissima multos perdidit: & non est uestrum posse tempora & momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Non enim Deus in manu tua posuit tempus: sed potius in sua. Vnde psalmographus inquit. Tēpus faciēdi Domini, dissipauerunt

Eccle. 10.

Psa. 113.

runt legem tuā. Sed cum hodie possis penitentia agere & ad Deū conuertere, & aliena restituere, & tuū testamētum cōdere: & animā tuā cum Deo cōponere: nō, obsecro, hęc omnia in futuros annos relinquis. Multos namq. his nostris tēporibus videmus, qui cū nullā mortis curā habeāt, in minimo vitę suę discrimine sunt cōstituti. Quibus ē cōtingit infecto testamento discedere: vel si id faciūt, ita bitoribus suis, qui & maximas rixas, lites, discordias, & contentiones inter famulos & hęredes relinquunt. Et ita quasi bruta animāta discedunt, eam uitam sibi promittentes, quę nullatenus illis cōceditur. Itaque fugiendum tibi est tanquam à peste ab his, dabo, restitui, facia. sed potius dicito, do, restituo, facio, sicut Zachaeus. Obseruandū etiam est tertio loco non dixisse, do diuitibus cōsanguineis, aut amicis: sed pauperibus. Vtinam episcopi nostri temporis & praelati hęc obseruarent. Tribuunt namque amicis & cōsanguineis suis beneficia & alias dignitates pauperes. Vnde tamen isti principibus & regū familiaribus gemmas incredibilis valoris, et uel sic à regibus in altiores dignitates & pinguioribus assumantur. At pauperes Christi contemnunt: quorū necessitatibus subuenire nō curant. Inuenies plurimos maioratus in nostra Hispania, qui ab episcopis constituti sunt & creati: plurimas etiā domos opulentas erectas videmus ipsis patrimoniis ecclesiasticis, & ex bonis quę pauperibus fuerunt oblata. Pinguiora domus suę propinquis clargiri nō dubitant: virginibus uero & mulierculis pauperibus, obolū tribuere plurimi faciunt: quibus certe necellum est subuenire, ne ab ipsis propositis necessitatis causā desistant. Zachaeus surget in resurrectione in die iudicii, & cōdenabit generationē hęc: cū ipse nouerit conuersus, dimidiā bonorū partem pauperibus erogauerit. Sed iā videamus quid ulterius Zachaeus nosset dicat. Et si quid ali-jum defraudauit reddo quadruplum. Ex quibus verbis conicitur parū aut nihil defraudasse, quia sub cōditione fuit loquutus: si q. d. id est si forte aliquid defraudauit. Tamē licet Zachaeus habere-

tur peccatorū princeps, & talis à Iudeis nō erat consequutus. Ah! namq. sunt qui latronū nomine inuruntur, alii uero sunt qui scelus latrocinij perpetrāt. Cōtingit ē multos suspendi alios uero esse presentes spectaculū videntes, q. certē maiori supplicio sunt digni. Et vtiā horū numerū (p. reitites, qui ad suspendiū alios ferunt. Sed de his alias. Quadruplum dixit se reddere: forsitā quia audierat à Iudeis, inter quos habitabat, legē præcipere, quatuor oues, ro vna debere restitui. Vel dicendū est uisile Zachaeū facere opera supererogationis, ad quę ex lege non tenebatur. Et expendas itidē quā differentes sunt homines in rei ueritate ab eo quod de eis vulgus iudicat. & ab eo quod exterius appareret. Pharisæi in exterioribus habebantur sancti & iusti. Erant (et illis ait Christus) pleni omni dolo & rapina. Zachęus Gentilis & diues, & publicanorū princeps, abominabilis in conspectu Iudeorū videbatur: uide illū liberalē & iustū, corā Domino. Hūc respicit Deus, quē homines paruifaciūt. Pharisæos uero superbos Dominus cōtemnit. Nā Dominus non sicut homines externa tārū respicit, mentē enim intuetur, & ex factis vñquēq. iudicat, quę à fide & charitate procedunt. Obserua etiā q. Zachaeus non hęc de se prædicabat, quicquidmodū ille alter Pharisæus suę iustitię buccinator, & publicani defensor, qui suā iustitiam alienę præferebat: sed ut homo peccator & simplex studiū suū pādit, ut uideat, an q. d. aliud supersit agendū, ut uitā aternā consequatur. At si diceret, iā hęc feci, si aliud restat, tu mihi qui magister omnium, dicito. Hęc uox Zachęi expediebat, ut audiretur ab impijs Iudeis, & a Christo eisdem audientibus probaretur. Non enim efficacius poterit exprobare illorū fraudē, auaritiā, & rapacitatē: qui non solum nihil largiebantur egenti proximo, uerū etiā pretextu p. uis pa- rentes defraudabant subsidio filius debito. Sed iā Christi responsū audiamus. Quia hodie salus huic domui facta est. Hodie ergo in tempore gratiæ, & in die salutis. Salus, id est graua saluans à peccato & euodiciens

Exo. 22.

Mat. 23.

Luc. 8.

Mat. 13.

flodiens à gehenna. huic domui, idest Zachæo domino domus per demonis expulsionem, Zachari conuersatione, & dignos fructus parat. Et ita per eum ingressum qui partitem eum fecit bonorum suorum, & salutem tribuit, quam antea non habebat: & hoc pacto salus facta est. Huius mutationis ratio in ipso Zachæo est, non in Christo: ex Christi presentia: quia domum suam materiale intrauit, tantum fructus produxit, non solum in Zachæo, sed etiam in tota eius familia. Vide obsecro quantum utilitatis, quantum lucri presentia Domini afferat. Sed dices, Deus in omni loco est. Id bene, sed alio modo fuit in domo Zachari, & alio modo in aliis domibus: nam Christus Zachæo suam presentiam ostendit, quo factum est ut multis cumularetur beneficis. Aliter etiam est in ecclesia: & aliter in foro. In templo namque sacramentaliter adest uerum corpus Christi, ita magnū & integrū sicut in domo Zachari: & ita merito possumus dicere tantam salutem nobis esse in templo, quanta olim fuit in domo Zachari. Quia quamuis lapides ædifici, uel templi salutem nostris animabus non tribuant, tamen in hoc loco copiosiorē Dominus salutem prestat, quam in alio mediis sacramentis. Hoc in templo ex infidelibus facti sumus fideles: & coheredes gloriæ Christi. Hic enim penitentiar sacramentum ministratur, quo Deo reconciliamur, quamdo post baptismum susceptum in misera labimur peccata. Hic adest uerum Christi corpus in hostia consecrata: quod quidem & animas nostras alit, & diuites efficit. Hic uerbum Dei nostre salutis cibis ministratur. Hic certe sanctissimum Dei templum est, ubi multos demon perdit, Dominus autem lucrifacit. Alia et grandiora beneficia Dominus nobis communicat in hoc sanctissimo templo, preter scriptum qui ibi est, & preter alia sacramenta, quæ in eo nobis ministrantur. Sed ut consideres quanto cultus & obseruantia digna sint ea loca sacra ubi Dominus habitat: uideas quid fecerit Dominus cum Moysi, quando ex rubo illum alloquitus est dicens. Ne appropinques huic. Solue calcamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Noluit Dominus locum illum quem Dominus sua presentia sanctificauerat, pedibus

Mosis conteri, eo modo quo reliqua illius montis loca. Idcirco Dominus Aaroni sacerdoti & filis suis precipiebat, ne illorum manibus & pedibus sanctuarium Domini ingrederentur, ut uel inde intelligas quem cultum uelit Dominus locis suis prestandi. Nam si Leuiticum legeris, passim inuenies multas ceremonias & lotiones quæ fieri precipiebantur eis qui templum erant ingressuri, ne sanctum locum polluerent. Et in Numeris. Quicumque accesserit ad tabernaculum Domini, morietur. Ex quibus omnibus locis & ex aliis quæ breuitatis causa omittimus, liquido constat, quanto cultu tractanda sint loca sacra. In cuius rei signum audi pulchrum exemplum ex sacra pagina petuum. Nam cum Philistin capta arca Domini, illam collocaissent in templum Dagonis idoli sui, reuertentes mane inuenerunt in limine templi caput idoli sui & duas eius manus. Quia decem sacerdotes Dagon ingredientibus templum limen eius non tangebant, tanta enim reuerentia & cultu uenerabantur locum, quem Dagon tegerat, existimantes omnem locum à Dagon tactum esse sacrum. Et quamuis iste Philistinorum error non laudetur: tamen reprehendere possumus prætorum audaciam, qui uerum Dominum in ecclesiis habentes easdem petulantia pessima uiolare non dubitant. Et ut aduertas quantum Deus offenditur iniuria illorum qui templum Domini violant, uide quid Dominus fecerit, quando eiecit eos & uidentes de templo, mensas eorum deiecit dicens, Domus mea domus orationis est. Expende etiam Christum Dominum, qui misericordie instrumentum est, iustitiam etiam fieri obseruatore, & hoc ut puniat templi uiolatores. Nam cum primum Christus humanam carnem suscepit, non uenit ad puniendum, sed ad condonandum, nec iustitia sed sua misericordia fungi, & ad componendam pacem inter Deum & homines. Huius pacis & misericordie instrumentum Christus erat: qui tanto odio uiolatores templi persequitur, ut in eo non tantum uiolatorum, sed etiam homicidarum, latronum, & sceleratissimorum hominibus uenerat, ut parceret, in templi uiolatores grauius animaduert-

Exo 40

Nu. 16.

1. Reg 5

Ioan. 2.

Exod 3.

mauertie. Alia multa punitionis exempla adducere posse aduersus eos qui templum Domini violant facta, quæ ne modicum (vi finem imponam) te latere non permittam, quod illi nunquam sui temporis rectum fecerint præstitum cum Deus in hac vita in eos animaduertere uoluerit.

1 Mac 9 Hocerim ab Antiocho & Nicanore, & à

2. Mac. Balchafare Rege Babylonie roga : qui

15. cum uasculis Templi Hierusalem ipsi &

Dan. 5. eius pellices inuerecundè bibebant. Sed

quia Templum Dei & Ecclesia est homi-

nibus saluti per Christi præsentiam, sicut

salus in domo Zachæi data est: quapropter

templa etiam in domo

sint, ubi tantis ornati sumus beneficiis &

muneribus venerari & colere necesse est.

Sed ut ulterius procedamus iam Christus

causam assignat, cur Zachæo tanta salus

data sit, dicens. *Eo quod sis filius Abrahæ.*

Nō utique quia de eius stirpe aut sanguine

sit procreatus, sed quia fidem & opera

eius imitatus fuerit. Non filius Iobole, sed

merito : non stirpe aut semine, sed deuotione.

Sed uide similitudinem Zachæi cū

Abraham. Abraham desiderauit uidere

Ioan. 8. diem domini. Zachæus cupiebat Iesum

uidere, & quis ille esset. Abraham uidit &

gausultus est. Zachæus uidit illum, & excep-

pit gaudens. Abraham Dominum recepit

in hospitio cum Angelis, & Zachæus cum

Gen. 18. Apostolis. Ille pergentem in Sodomam,

hic transeuntem per Iudæam. Abraham

festinans currit & parat conuiuium, hic

festinans & parauit conuiuium. Abraham

stabat coram Deo, & Zachæus stans corā

Christo ei loquutus est. Abrahæ dedit Do-

minus benedictionem filij, & Zachæi fa-

milizæ Christus benedixit : nam salus eius

domui facta est. Rectè ergo Zachæus filius

Abrahæ nuncupatur, dum morum simili-

tudo in utroque ostenditur. Iudæi qui

ex sanguine eius erant, degenerabāt Abra-

ham : & hic alienigena ob imitationē mo-

rum factus est filius eius. Melius enim est

uiriutibus esse plenum, quàm ab illustri

prosapia ortum ducere. Potius namque

appellandus erit Zachæus filius Abrahæ,

quàm Iudæi, cum suis operibus malis ab

Ioan. 1. Dominus eis dixit. Si filij Abrahæ eius,

opera Abrahæ facite. Ex quo loco discit

ut si te ipsum laudas de maiorum stem-

matibus, imitari etiam te oportebit maiorū

uorum facta : ut uel sic similis illis fias, ex

quorum sanguine originem dicere ashr-

mas. Si autem generis natalibus obicitur

et raba tacito opera, ut id nomen conse-

quaris, quo tui maiores claruerunt : nam

hæc certè melior nobilitas est, quàm ea

cuz à maioribus duci potest. Sed quia

his in tertio capite diximus, alia modo

consideremus. His igitur uerbis quæ Chri-

stus loquutus fuit Zachæo, soluitur illa

magna quæstio quæ Apostolorum tem-

pore orta fuit : an ad gentes etiam pertine-

ret salus. Christus namque in hoc loco bre-

uissimis uerbis ostendit illos solui filios

Abrahæ nuncupari, qui eius fidem & pia

opera sectantur : sicut Paulus & Iacobus

qui ob hanc causam ueri filij Dei acribū-

tur. Paulus enim ad Romanos inquit, Ro. 9.

Non omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Isaac

filij : nec qui semen sunt Abrahæ, hi om-

nes filij, sed in Isaac uocabitur semen, id-

est in Christo.

Sed qui in Christo sunt, non sunt in

semine, hoc est qui ex promissione fa-

cta Abrahæ regenerantur in Christo. Et

iterum ait Abraham pater eorum est, nō

solum qui sunt ex circumcisione, sed etiam

eorum qui sectantur uestigia fidei Abra-

hæ, & eius fidei, quam hic habuit nōdum

circumcissus. Sicut enim Abraham non cir-

cumcissus credidit in uenturum Christum :

ita & Zachæus non circumcissus credidit in

præsentem Christum. Quj Iudæi hæc non

intelligebant, sed oēm iustitiam externis

metiebantur cultibus. Zachæum fratrem

suum non agnoscebant : sed potius indi-

gnum illum reputabant, cum quo uir bo-

nus aliquid commercium habere pos-

set. Nec mirum nobis uideat ut hæc he-

ri à Phariseis & Iudæorum uulgo, quan-

do uidemus Apostolos post accepum

spiritum Sanctum dilliculter, & graui-

ter Gentiles ad confortium fidei uum ad-

mittere, ut in Actis Apostolorum habe-

tur.

*uenit enim filius hominis quare-
re, & saluum facere quod perie-
rat.*

Hæc

Act. 10.

Rom. 9.

Ro. 14.

Act. 10.

Hæc dixit Christus ut seipsum & Zachæum excusaret. Ex parte Zachariæ re-
sponderat, dicens filiū esse Abrahæ: ex par-
te verò suspensus, dicens hoc esse suum mu-
nus, nam ad hoc venit ut saluum faceret
quod perierat. Et tunc Lucas ait: sed tu
dixi mihi calumniam paratis, eo quòd ad
publicanum & ethnicum diuerterem: sed
ethnicus non est qui fidem Abrahæ ha-
bet. & qui fidem suam sanctis operibus
confirmat, Zachæus talis est, ergo imme-
rito accusor, quòd ad ipsum diuerterem.
Quod si hoc uobis persuasum non est, &
exultatis cum in probum esse. Tunc
igitur me ad hoc uenisse, ut saluum face-
rem quod perierat. Et non solum in hoc
loco, sed sæpe alibi Christus seipsum ex-
cusauit, ut in conuersione Mathæi, &
quando murmurabant Pharisei, quod
Christus suscipiebat publicanos, & pec-

sedebat: ut confirmet illud, & corroboret
in iudicio & iustitia, amodo & usque in
sempiternum. Et Hieremia. Ecce dies ue-
niunt, dicit Dominus, & suscitabo Dauid
germen iustum: In diebus illis saluabitur
Iudas: & Israel habitabit confidenter. Sed
has prophetias non intelligebant, nec in-
terpretabantur, de regno Christi ipse ius-
tus, qui regnat in cordibus fidelium: sed de
regno temporali, quale habuit Dauid, Sa-
lomon, & alii reges Iudæ. Si craberet in
suum Melchior, & in ecclesiam in re-
gia ciuitate Hierusalē. Hæc si rectè obser-
uaueris, faciliè intelliges quare Lucas no-
stet tam diuise res, & in quo loco &
tempore Christus loquentem parabola-
m dixerit. Nam sic negotium altius alta-
mente considerandum est. Primum dicit Christum uenisse ad saluā-
dum quod perierat. Non autem loquitur
de ciuitatibus, oppidis, aut castris Iudæo-
rum recuperandis: sed de animabus redi-
mendis. Secundo erat Iesus propè Hieru-
salem, non ut inde fugaret Herodem aut
Pilatum, non ut ibi solum suum consti-
tueret: sed ut ibi post multa opprobria &
flagella, & perfonas, & ignominiosam
mortem subiret. Tertiò Iudæi purabant
Christum in breui manifestaturum re-
gnum suum, ut qui per miracula & signa
in dies magnificentius suam potestatem
ostēderet, iamque ascenderet ad ciuitatē
regni. Quia Iudæi ad hoc exaltatum
expectationem regni Christi quærant, ape-
riant oculos cordis sui, & fide uideant,
quomodo potentissimus iste Rex in cru-
ce moriens, cum uicit, qui mortis habe-
bat imperium. Et de tali sui regni manife-
statione inquit, Cum exaltaueris filium
hominis, tunc cognoscetis quia ego
sum. Et ipse Christus iterum. Ego si
exaltatus fuero à terra, omnia traham
ad meipsum. De huiusmodi manifesta-
tione regni Christi etiam loquitur Pau-
lus ad Cor. Pensate subditi, quod Chri-
stus delens quod aduersus nos erat triu-
mphi decreti quod erat contra-
rium nobis, & ipsum tulit de medio as-
surgens illud crucis: & spoliatus principa-
tus & potestates traduxit confidenter pa-
lam triumphans eos in semetipso. Ho-
stienus Lucas. nunc uero Christum Do-

Matt. 9. - **¶** Vide ergo & tu, quòd quemadmodū
Luc. 15. Zachæum, ita seipsum Dominus quærit
& uocat, si tu uoueris salutem consequi:
nam Zachæus ita potuit, quia uoluit, cū
& alius idcirco non potuit, quia noluit.
Ita enim uelle efficit posse: ut efficit non-
nolle posse. Maxima est uoluntatis uis,
quæ efficit, non posse quod uolumus: &
non posse, quæ nolumus. Idcirco nemo
potuit excusari, quod non uoluit & non po-
terit: Cum constet eum idcirco non po-
tuisse, quia noluit: ut nolens uolentis exē-
plo damnetur, & uolens uoluntate pro-
pria, quia impleuit quæ uoluit remune-
retur. Quæramus igitur eum, qui tanta so-
licitudine & diligentia nos quæsiuit. Quæ-
rite Dominum (ait Esaias) dum inueniri
potest, & inuocare eum dum prope est. Et
Psalmistæ. Quærite dominum & uiuet ani-
ma uestra: quærite faciem eius semper.
Excusamus à domibus nostris, hoc est ab
amore proprio cum Zachæo, & fugientes
urbam & streptum mundi, terrena om-
nia cōtemnamus. Hæc illis auditibus ad-
iens dixit parabolam, eo quod esset propè Hie-
rusalem, & qui existimarent, quod cōsestim
regnum Dei manifestaretur. Putabant Iu-
dæi regnum Christi esse temporale, & Mes-
siam in lege pronissum tēpora iter esse
regnaturum. Legeant enim in Esaiâ. Su-
per solium Dauid, & super regnum eius

Esai. 55.
Psa. 68.

Esai. 55.

Hier. 27.

Hebr. 2.

Ioan. 8.
107. 21.
Col. 25.

minum audiamus. *Homo quidam nobilis*
 Ioan. 9. *Abiit in regionem longinquam.* Sciēs Domi-
 nus quam præposuere & stultè sentirent
 de regno eius, voluit hac parabola indica-
 re, se non uenisse in carnem, ut aliquem
 condemnet, vel ut ui opprimat: non enim
 misit Deus filium suum ut iudicet mun-
 dum, sed ut saluetur mundus per ipsum.
 Sed in fine se venturū sumpturū rationē
 factorum nostrorū, & de omnibus bonis
 in nos collatis. Tūc, instare tēpus in quo
 serui inuiles & pigri supplicij sunt affi-
 ciēdi, frugi verò remunerandi. Interim ta-
 mē admonet, ut omnes & singuli munus
 suum recte exequantur, & acceptis bene-
 ficijs utantur cōmodè & in utilitatē pro-
 ximi. Itaq; hæc parabola duas partes cō-
 tinet, prior est de ludæis pertinacibus, &
 incredulis, qualem scilicet reportati sint
 pœnam propter Mesiam cōscriptum, mi-
 nime cognitum nec suscepturum. Altera
 , ars huic in terra per occasionē de seruis

de utriusque reportati sint à Domino.
 Hic igitur scopus est totius parabolæ. Igi-
 tur homo hic Christus est. Nobilis au-
 tem est siue diuinam, siue humanam na-
 turam attendens. Iuxta diuinam qui-
 dem, æternus Deus est: iuxta humanam
 verò ex regali progenie David. Dicitur au-
 tem in regionem longinquā, per corpora-
 lem absentiam proficisci. Fuit enim ali-
 quando inter homines conuersatus, & p-
 dicauit: postea uerò resurgens à mortuis,
 in cœlum, quod nobis regio longinqua
 est, euolauit. Hoc conuenit Christo secun-
 dum naturam assumptam: quia secundū
 deitatem ubique est, & discipulis dixit, Ec-
 ce Ego uobiscum sum usque ad consum-
 mationem seculi. Sed ad quid abiit?

Mat. 28

Accipere sibi regnum & reuerti.

Quale rogo regnum? Regnum sanè cœ-
 leste ac æternum: quia super omnes Ange-
 lorum choros ascendit. Dicitur uero re-
 uerti propter secundum aduentum, quia
 in die nouissimo reuertetur, & in hora
 mortis cuiuscunque etiam ut unicuique
 iuxta opera sua mercedem reddat, ut in
 Apo. 2: Apocalypsi habetur. Ecce uenio cito, &
 merces mea mecum est dare unicuique
 secundum opera sua.

Apo. 2:

*Vocatis autem decem seruis suis,
 dedit eis decem mnas.*

Unicuique enim secundum sua merita,
 seu capacitatem tribuit. Hinc ait Paulus. Ephe. 4.
 Aliis per spiritum datur sermo sapientiæ:
 aliis sermo sciētiæ: aliis gratia sanitarum,
 aliis operatio uirtutū, &c. Porro mina di-
 ctiō est Græca, Latine uero dicitur mina,
 pondus duodecim unciarum & dimidiæ
 significans: centum enim drachmis
 appenditur. Per has sanè euangelicas
 mnas bona quæ nobis largitur Deus,
 intelligenda veniunt: quæ quidem bo-
 na quintuplicia sunt, Externa primo, ut
 opes, honores, amici, corporis, &c. Se-
 cundo, ut nobilitas, ualētudo, decor, &
 id genus alia. Tercio uerò animi bona,
 quæ salutis sciētiæ, quæ quidem natu-
 ralia bona uocantur. Quarta autem gra-
 tiæ sunt gratis datæ, quæ recensentur à
 Paulo dicente ipso. Unicuique datur ma-

1. Co. 12.

nifestatio spiritus ad utilitatem: alii qui-
 dem per spiritum datur sermo sapientiæ,
 alii autem sermo sciētiæ secundum eun-
 dem spiritum, alii fides in eodem spiri-
 tu, alii gratia sanitarum in eodem spiri-
 tu, alii operatio uirtutum, alii prophetia,
 alii discretio spirituum, alii genera lingua-
 rum, alii interpretatio sermonū. Hæc au-
 tē omnia operatur unus atque idem spi-
 ritus, diuisens linguis prout uult. Quan-
 to demū gratia iustificans est cum omni-
 bus uirtutibus infusis. Hæc duo ultima
 bonorum genera (ut planè constat) sup-
 naturalia sunt: tria uerò priora non pro-
 priè Christi bona appellanda existimo:
 quapropter cū ipse Dominus Optimus
 & Maximus regnū suū ex hoc mundo nō
 esse apertè asserat, nec opes mundi huius
 inter sua bona cōputatur. Propriè igitur
 minarum nomine non hic temporaria bo-
 na significātur: licet ad prædicandū popu-
 lo nihil erit incōmodi, si talenti nomine
 talia nūcupentur. Quintū deinde gratia-
 rū genus mina dici non debet: quia gratia
 iustificans cū uirtutibus infusis nō datur
 in aliorū utilitatē, sed in illius solū qui
 accipit cōmodum. Et licet in his uti no-
 mine mina liceat: propriè tamen loquen-
 do, nomine inna ad quartū genus bono-
 rum arctandum est. Cum igitur pateat
 Domi-

Ioan. 19.

Dominum seruos suos vocasse, eisque bona sua contulisse, facile intelliges omnes seruos uocatos, omnibusque talentis aliquod concessum fuisse. Nullus est sane Christianorum cui una aliqua data non sit: sicut nullus est qui seruus non sit. Vide ergo quod id quod accepisti, domini bonum est. & talentum est. Si autem domini bonum est, non potuit non esse pretiosum. Huius seculi principes, uilia inter bona sua nuncupare ægre ferunt. Si uero aliquid ipsis delectabile habent, id quidem plura faciunt: & de eo ipso quod suum est magnū ac pretiosum existimant. Itaque diuisis modis inter seruos,

Ait illis, Negotiamini dum venio.

Negotiatio hæc spiritualis est, & bona quidem. Quanto enim his Dei bonis laboramus, cui etiam seruiamus, proficimus. *Mat. 23. 12.* Quicquid enim vultis, ut faciat vobis Deus, ita facite vobis. Quod ubi dicitur, ut faciat vobis Deus, id est, ut faciat vobis beneficia, quæ nobis à Deo data sunt. Negotiatio, operatio est: finis enim moralis philosophiæ & aliorum, quod ipsa rendit, potius est facere, quàm scire. Quid tibi prodest, rogo, distinctionem virtutis percipere, nisi ipsam prorsus virtutem sequaris? Non in sermone regnum Dei est, ait Apostolus: sed in uirtute. Et Aristoteli. De uirtute (inquam) scire, sat nõ est sed enutriendum est ipsam habere. Ideo Dominus nõ dicit hic discite dum venio, sed negotiamini dum venio. Bona quidẽ sciẽtia, sed debet esse cum uirtute copulata. Malum enim lincum per se nec comeditur, nec urile est: sed cum perdice aut alio huiusmodi cibo. Similiter scientia per se sola, absque uirtute in qua sciẽtia inutilis est: sed uirtuti adiuncta magnã habet utilitatẽ, & uirtutẽ ipsam reddit suauiorẽ, ac illustriorẽ. Negotia sanẽ ad quæ Deus nos inuitat dum ait, negotiamini dum venio, opera sunt honesta, & actiones virtutum. Tempus autem quo uiuimus, tẽpus inquam uitæ præsentis: vsque ad tẽpũ secundum Christi aduentum; tempus negotiationis est, & tempus merendi. Hinc habet, qd secundus Christi aduentus finem imponit statui meritorio: ideo dixit negotiamini dum venio, nõ postea auium erit tempus negociandi aut merendi. Post mortem enim non erit locus merendi.

Gen. 41. acc demerendi . Ioseph in Aegyptiada

uitiarum & abundantia: tēpore, in recō-
dito ad famis tempus, panē tum aggrega-
uit, tam vero stravit quod quis Aegy-
ptii facere nescierunt, cuius rei gratia ov-
idiana ac urgentem fumentibus sua vē-
diderunt, & isciptos etiam regis imperio
in seruos tradiderunt. Si autē Aegyptii
illi prudenter se gessissent, considerare de-
buerant non sine causa oeconomicos illo
Pharaonis tantam tritici copiam tantā
cura ac studio congregasse, idque in lo-
cis ad observandum consuetis reposuissē
quorum exemplo moniti hoc ipsum fa-
cere debuissent. Tamen tunc tēporis Aeg-
yptii penuriam uentura: ignari vacui re-
manere, postea uerō necessitate famis, ce-
rare cogebantur. Qua propter age ergo
non loquax consideramus, huius vitę, pē-
tentię, quę obsequium tanta viā agen-
dum opes & diuitias congregandas, in
quo etiam quilibet fidelis ditari ac locu-
prietati potest, & in uitam pērenem the-
saurizare atque mereri. Quod si modo
prætermiseris & tempus in aduersum
cōsumpseris, famis tempus adueniet quo
quidem nihil nec aggregare, nec mereri
valebis. Quocirca diligenter modo labo-
ra, ne forte cum uelis, iam non liceat. Un-
de Paulus suis Corinthiis ait. Ecce nunc
tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis:
in omnibus exhibeamus nos sicut Dei
ministros, in multa patientia, in iocun-
dus, in tribulationibus, in uigiliis,
&c. Fidelium quippe hominum uita
nihil aliud, nisi perpetuus labor & con-
tinuum negotium ad consequendam vi-
tam æternam existimanda est. Solerti
vero emptores & mercatores non in uno
atque eodem uiuunt loco: sed ubique
terrarum solerti, atque inertes de suis
agunt mercibus atque negociis. Ita tu
non sine magno labore putes salutem
consecuturum. Ne otiosus sis, cū
te saluum esse oporteat: id ipsum san-
cte lachrymis, orationibus, gemitibus,
uigiis & aliis muneribus & gratis
quę accepisti à Deo contendere de-
bes: quę si in seruendo Deo secun-
dum ingenium & gratiam tuam, &
in utilitate proximi exercueris, opta-
tissimum quidem exitum impetrabis.
Tēpus autē hoc negotiationis huius vitę
in qua

1. Co. 4. Dei est, ait Apostolus: sed in uirtute. Et
Ethic. 1. Aristoteles. De uirtute (quit) scire, scire nō

2.Co.6.

in quo laborandum est, breue esse con-
nitur. Volat enim ætas: tempus verò ven-
turæ gloriæ accedet, quando perpetuò
requiesces. Huius uitæ autem tempus ro-
sum in labore ac negotiatione dicta po-
situm est: cum in uenturum tempus, nec
merendi, nec demerendi, uti diximus, opor-
tunitas concedatur. Sic Paulus Corin-
thios monet dicens, Omnes enim nos ma-
nifestari oportet ante tribunal Christi, ut
reseat unusquisque propria corporis,
prout gessit siue bonum siue malum. Ex-
pende quòd non dicit extra corpus, sed
in corpore: quia quislibet factorum suo-
rum ratione redditurus est, prout gessit
in corpore. Beatis quidem in cælo pro-
pter amorem quem erga Deum habent,
gloria non augetur: nec condemnatis si-
militer propter offensas Deo illatas pœna
augetur. Nullus quippe istorum, nec in
merendi, nec in demerendi statu est. Duo
equidem si bene considerantur, Christus
hic nos docet. Alterum quod negociemur: al-
terum uerò dū ipse uenerit. Pone enim mē
surā & metā tēpori negotiationis, quā in
hac uita agere debemus: quod quidem
arctat ad tempus huius uitæ. Ideoq; in ui-
ta præsentī negotiaturus es, cum in futu-
ra nec mereri quidem possis. Sed cur Do-
minus post huius uitæ cursum præmio
non donat: nisi ea opera quæ à nobis ui-
uentibus facta probantur? Quia diuinæ
providentiæ placuit huius uitæ opera ef-
fic donanda: non tamen quæ in futuro se-
culo fiāt. Non quia opera huius seculi præ-
ferri debeāt illis quæ in futura gloria sūt:
sed quia ut diximus diuinæ placuit proui-
dentia, quod appositissimo exemplo os-
tendit. Non autem quæ opera, quæ
& castella, eaque uilia & infima, in quibus
ex beneplacito regio mercatus & nundi-
næ à certo in certum tempus celebran-
tur. Concesso tamen privilegio & liberta-
te de solutione uetigalis quod ratione em-
ptionis & uenditionis debetur (sunt certe
aliquæ huiusmodi nundinae in nostra Hi-
spania (multi tam emptores quam vendi-
tores undique ad commercium, ut tan-
to gaudeant prout in aliis locis in con-
ueniunt & assuunt: quibus durantibus
quisquid de mercaturis & suppellestibus
uolueris facile inuenies. Finisq; nundi-

nis, & finito privilegio, nihil prorsus si-
li pretio in oppido parui momenti inue-
nies. Quæ rogo cā est? Nūquid pecunia mi-
noris est ualoris, quàm arctea? Non sanè,
sed eiusdem. Ergo non ex eo, sed ex defe-
ctu mercium, atque mercatus id proue-
nit: quia mercato cōfesto sterilitas & ino-
pia oppidi subsecuta est. Sic sanè anima
nostra sicut sterilis est uicus, iuxta illud
Prophetæ. Anima mea sicut terra sine a-
qua tibi. Sed ea est Dei bonitas & miseri-
cordia, quòd nobis à primo usu rationis
ad mortis usque tempus & ultimum in-
stans uitæ nostræ privilegium emendi &
uendendi & negotiandi, ad futurā gloriā
comparanda concessit. In hoc autem ra-
tio aliqua reddenda non est, nisi quod di-
uinæ uoluntati bona huius uitæ opera
acceptare & in futura gloria huiusmodi
bona opera remunerari placuerit. Facta
vero illorum qui diuino regno interfunt,
minimè dono affici Deo placuit: quem ad
modum diximus regni temporalis usum
est hoc mercatu privilegium hunc loco
& uico tanto tempore esse cōcedendum.
Quamobrem post hunc uitæ cursum ni-
hil mereberis: non propter defectum bo-
norum operum: sed quia mercatu tempus
præterit. Arctea æquum præterit &
hinciat dum lucē habes diligēs esto mer-
cator: & quoniam regnum cælorum uen-
dibile est, mercatorum & agēium more
agendum est. Mutuabis hic si lucrū in futu-
rū, exoptas facultates & opes tuas, pro pau-
peritate: usum pro lachrymis: gloriā & re-
quiem, pro persecutionibus: uoluptates,
pro laboribus: & saturitatē, pro fame & ie-
iunio. Finito enim huius uitæ spatio etiā
si instat maris aque lachrymetis, nihil glo-
riæ plus hoc ideo impetrabis: & quanuis
dolores interni maiores sine modo hu-
ius uitæ doloribus sunt, tamen illic nec
dementio nec merito locus relinquitur.
Quo sit ut si in hac uita centesima parte
minus laborum interni pœnituerant dā-
natum propter Christum, credere placet
non tantum esse. Hoc de ore meo
secuturum. O fortis uitæ tempus, in quo
sine magno labore possumus uitam æter-
nam obtinere. In hac autem uita paucis
laboribus pro Christo susceptis, multum
sane mereri poteris. At plus eligis in in-
fernum

Psal. 43.

ferum descendere, quàm propter Christum moderatos aliquos hic ferre labores: nam ipsis contentis de facili ad optatam merani peruenies. Hic enim paucis electosynsis erogatis, & exigua tolerata fame, paucisquæ uigiliis & ærumnis, negotiari, & cœleste regnum mereri potest. Quapropter animaduertas uelim Christum dicere, negotiamini dum uenio, quia postea negotiandi tempus non erit. Si tanta quæro tritici copia in foro daretur, ut argenteo uno viginti eritici modios emere potuisset, & post octo dies tanta esset penuria, ut si centum pro singulis granis dases, inuentu essent difficillima: istulum quippe esset emptionem illâ mihicente, potest ex quo non plane nulle. Hic uero quæro, quæque hoc sicut uirtute tua respiciat, & negotiorum ne tibi deus uisum sit debeat, & in tanta uel angustia, uel nece precibus potest uisus uisus letari. Tu modo in hac uirtute me ita abbas, ut uirtute, hoc est, ex his uirtutibus & deus abbas potest uirtutibus me uirtute & nescit. Vnde anas. Propria tibi a carnit dicens, Venite & emite abique uirtute & argento, & uirtute a reuirtutione. Idcirco propa, & reuirtutione a reuirtutione, ut futuram uirtutem negotioris & consequatur: cum aduentum Domini ignores, nec scis quid ad mors sit uirtute. Exemplum enim præbent uolatilibus, aquilæ, accipitres & similia: quæ accelerato cursu & uirtute uirtute se præparant ac dilectant, quænam antequam dies euertat. Considera tandem huius mortalis lachrymæ tempus esse breue, teo gemitis, lachrymis, & orationibus tibi regnum cœlestis capies, necesse est. Vultis qui non considerat & tempus penitentia, & dies salutis præterire. Propter tantum certe ad te a christum te ad uirtutem uirtute est tu uirtute a uirtute te. Oculis es, & la uirtute a uirtute te aptor uirtute a uirtute iam laborem ne differas. statim. Imo si ne neglegit a uirtute, neglegit tibi regnum promissum: nam si in laborando & uirtute æternam acquirendo negligens fueris, eueniet tibi forsitan quod Leuita uirtute a uirtute, qui uirtute est Berthehe professus precibus loceri detentus, ad pro-

primum domum non peruenit, iuxta Gal-
biam in tribu Ephraim, ubi erat, ubi
exceptus, & ibi graui iniuria laesit. Ideo
statim proficisci tibi necesse est: ne
precibus mundi & demonis, aut carnis
detentus, ad domum celestem perueni-
re nequeas. Quapropter penitentiam
opportuno tempore agito, & quam cele-
stis pater tibi munus mittende, ac o-
tendere nocte, mortis inquam occu-
pante in hospitium tartareum excipiaris
potius quam ad domum, ubi tu quae-
ratum es accessis. Negotium iniquaeque
dum uiciorum, non cessas sed quam uo-
peros habere te daedemo inuoluitore
patitur qui a te, &. Para sed has dixi-
nas non superlegendum est, ubi. Nota
proeprimus. Altero Lugubris Cuius
autem in odium cum in sine uerbis
nam a sua uerum insinuat, odio enim
prosequantur Christum Dominum,
hinc, sicut fuitur dicens. Odio habue-
runt me gratis. Tanto odio detineban-
tur aduersus Christum, ut cruci affixe-
runt eum, & praeterea etiam post mor-
tem Pilato dixerunt, Domine, recorda-
sumus quod seductor ille dixit adhuc ui-
uens. Ecce post mortem seductorem uo-
cant: qui nec mortuo Domino odium &
ira non dimittit, deposuerant, quam in-
que prosequantur. Nondum enim ira
& insanus furor eorum placatus erat. Quis
rogo tam immanis & acer est, quis tandem
tū inimicum odit, qd si uiderit illum mor-
tuum, & in patibulo affixum cōpatiat
& flectatur: ita ut ira & odiū in ipso pro-
fus extingatur. Sed isti non ita, imo post
mortē ignominiosam Christo Domino
illatā non quiescunt, sed uocant eum sedu-
ctorem, in quo aperte ostendunt uindi-
catis adhuc non fuisse. ¶ Perpende etiā
quod homines in illis & conditi, atque
etiam demones ipsi non possunt Deum
tanto odio prosequi, quin potius cum
naturali quodam amore etiam p uis-
quam ipsos diligere. Odio tamen ha-
bent, scilicet, ut ait dicitur in quanta pu-
nit peccata, hinc, uerba Dei odiat,
quia eorum peccata arguebat. Odiū quip-
pe quidam motus est appetitū po-
tentiae, qui non mouetur nisi ab aliquo
obiecto apprehenso: Deus autem dupli-

29

Click

102. 13

Mar. 27.

Ecl. 55.

Esai. 53. Ideo propera, & relinque has accommodationes, ut futuram vitam negotiis & consequaris: cum aduentum Domini ignores, nec fides quod id mors tui ventura Exemplum enim præbent uolantia, aquilæ, accipitres & similia: quæ accelerato cursu & uerum id prædant se præparant ac desiderant, & quidem ante quam dies eam nesciat. Considera tandem huius mortalis uitæ tempus esse breue: leo gemitibus, lachrymis, & orationibus tibi regnum æternæ uitæ, necesse est. Videlis quoniam non considerat & tempus penitentia, & dies salutis prætere. Properanter certe ad sequendam tendit, indulum salutis tui salutem inquit daret. Quidus es, & fa ut si propera contemptor uideris: age iam laborem ne differas, statim imo si ne negligas a uigila, neque tibi regnum promissum: nam si in laborando & uitam æternam acquirendo negligens fueris, eueniet tibi forsitan quod Leuitæ clauda contingit, qui uespere è Beth'chè profectus precibus locum detentus, ad pro-

citer cognosci, & apprehendi potest. Vno quidem modo secundum seipsum cum
 secundum quam cum sit ipsa bonitas cui in abstracto à nullo potest odio haberi : quia de ratione boni est quod naturaliter diligatur . Alio modo cognoscitur Deus per suos effectus, cum puniat vel cum benedicit: & sicut benefactor non potest naturaliter odio haberi . In quantum uero Dei effectus repugnant inordinatæ uoluntati humanæ per peccatum depravatæ sicut in inflicto pœnæ & coëctio peccatorum & huiusmodi, potest Deus ab improbis odio haberi. Fur enim & latro non odit iudicem in quātū est homo, quia hoc est, non tamquam iudicet, sed quātū est saluatorē oderant, quia eorum peccata puniebat: & pœnā pro illis cōminabatur æternā. Porro Iudæi uocantur hic ciues, quia Christus ex eis natus est, & factus est

Rom. 2. *... in carne, & sub eadē lege Moſi uiuebat, & in uno eodemque templo communicabat, & in eadem patria habitabat: & propter has ciuium conditiones erant Iudæi ciues eius. Deſcendit enim ciuibz qui tanſopere illum odiebant, dicit Euangelista. Et miſerunt legationem poſt illum, dicentes, Nolumus tuum regnare ſuper nos. Quod legationem quia poſt Chriſti aſcenſionē idem Chriſti, Euangelicamque doctriinā conati ſunt deſtruire, & de orbe delere.*

Act. 9. *Vnus eorum legatus fuit aliquando D. Paulus cum accepit epiſtolis in Damasco proficiſcebat, ut Chriſtianos perſecutus. Sic etiā in Actis legimus quod adductis apoſtoliſ in cōſilio denunciatum eſt eis ne omnino in nomine Ieſu loquerentur. Nolumus inquit regnare hunc ſuper nos. Sic Pilato dixerunt. Non habemus regem niſi Cæſarem. Et cum cauſam mortis eius poſuit ſupram in cruce, dixerunt, Noli dicere rex Iudæorum ſed quia tu ſe dixit, rex ſum Iudæorum. O intellexit enim Iudæi, quod non tamquam eundem Cæſaris & Herodis tolerare, quam regem Chriſtum, benignum & miſericordem ſuſcipere. Similiter & olim patres eorum maluerunt tyrannidem Pharaonis ſuſcipere & ſuperbiſſimo regi inſerui-*

re, quā parum quid propter Deum in deſerto pari, & gaudere optima terra promiſſionis & dominos eſſe. Vnde Exo. 16. Moſi & Aaron dixerunt: Vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quando ſedebamus ſuper oſſas carum, & comedebamus panem in ſaturitate. Et timentes Aegyptios dixerūt, Melius erat nobis ſeruire Aegyptiis. Mul- ti etiam non ſimiles ſunt iſtis, qui præſe- runt officia demonis, & eius vitia, officiis Chriſti domino omnium rerum opificei debitis: & ſic ſi non uoce, tacitè uero in cordibus ſuis dicunt. Nolumus hunc regnare ſuper nos, ſed auaritiā, luxuriā, iram, ſuperbiam, & alia id genus. Maluit enim peruerſi illi Iudæi demonis tyrannidem terre, & grauiffimum Satanæ & mundi iugum tolerare: quā parum labor, ſpro Chriſto ſuſcipere. Stultum quidem eſt uiribus totius virtutem non aggre- di, & poſtea dulciſſima Chriſti conuerſatione & regno ſuis. Renuentes autem uirtutem & bonitatem, laqueis peccatorum ſibi inſerunt. Si uero uiderent, familiaritate & dulci Chriſti conuerſatione gauderent. Nolunt ergo ut Chriſtus ſons uitæ regnet ſuper illos: quā nimo turpitudine, libido, immunditia, & peccata, &c. Nolumus (inquit) hunc regnare ſuper nos. Ex eo quod dicunt nolumus, perpende quod ſi Cæſar regnat ab anima, illud ſane eſt quia tu recedis ab eo. Malitia enim uoluntatis expellitur dominus. Quod ſi cum uocaueris & bono ſeruis, & ſuper te gaudens eam, præſto eris: ſi uero a te diſcedet, non id ex animo facit, ſed quia tu ipſe illum diſcedere cogis. Si uolueris quod & illius regnet ſuper te ipſe regnabit: ſi autem noli, recedet. Homo enim non eſt dominus eſt. Si malus es, tua ipſius culpa es: tuque ipſe malignitatis autor es, & ſi Chriſtus tui regnator non eſt, id cauſa eſt quia te reſiſtentiā nouit. Iure ergo dicitur Ante hominem mors & uitæ, bonum & malum: quodcumque uoluerit dabitur illi. Tux dānationis cauſa eſt, quia tu, ſaluus eſſe non uiſ: ſi autem dominus tuæ animæ non præ eſt, id ut propter cōtrarietatem quam opponis uoluntatem, Ex quibus deducitur manifeſtè cauſam pec-

Exo. 16. Exo. 14. Eccl. 3.

cati voluntatem quidem esse sine cuius vel tacito vel expresso consensu perpetrari maculam peccati, impossibile est. Hoc insinuat cum isti dicunt nolumus. Sequitur in contextu. *Et factum est ut rediret accepto regno.* Rediret inquit : ad generale iudicium, intellige ad quod in fine seculi veniet Christus accepto regno: quia ante finem seculi totus mundus converteretur, iuxta illud Danielis. Dedit ei, scilicet pater Christo potestatem, regnum, & honorē : & omnes populi, tribus, & regna servient ei. Sic angeli apostolis in die Resurrectionis dixerunt. Varii Galat. quid sitis asserentes in coelum? Hic Iesus qui assumptus est à vobis in coelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in coelum. Dicit accepto regno : quia iam erat suum, sed non acceperat eius possessionem: quoniam regni possessionē morte meruit, iuxta illud. Oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. Dicitur etiam quod rediret ut servos uideret & examinaret: ut doceat operarios efficiendos, nam ut in plurimum mercenarii ad oculum experientia testantur serviant. Sed mirum valde est, quod omnes serviamus ad oculū hominis. & paucissimi ad oculum Dei. Hoc etiā inter ecclesiasticos videbis, ut si praelatus divinis officiis interfit, ceteri omnes adsint, & comparent: si minus, chorus vacuus, & ecclesia deserta existit. Nonne Deus ibi est? Num oculi hominum perspicaciores sunt oculis Dei? Cum uerò nullū ferē virtutis opus exerceant, nisi a praelatis uideri se prius cognoscant: ideo sæpius praelatos ad eos accere et itaque ut in re non esse et ut propriis oculis iudiciorum in modo uideretur, ut dicitur in presenti hominem hunc accepto regno rediisse, ut rationem a servis suis lameret, et ita in quippe qui et absente fecerant. Verū licet Deus nos sæpe uisitet, & præsto sit ut opera intueatur: tamē hæc reuersio de die iudicii, uel de morte uniuscuiusque intelligenda est. Expende quod non exprimitur quāto tpe nobilis ille aduentum suū dilulerit: quia filius hominis hora qua nescimus, & qua non putamus a iuene & ceteris. Iohannes ad Thymotheum scribit dicens, Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in no-

te ueniet. Hoc est inopinatio: quod clarius in superioribus Dominus dixit. Et Luc. 12 uos (inquit) estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis ueniet. Præterea hoc in loco obseruandum ulterius sentio, uidelicet uerbum illud rediret. Rediret dicit, quia in morte siue in iudicio, non potest homo ire ad Deum, sed Deus uenit ad illum: nam mors non est in potestate hominis, sed Dei: ipse enim posuit animā in eo, & nostrō, aufert etiam quando uult, & ideo in iudicio potius dicitur Deū uenire ad hominem, quam hominem ad Deum. Sic de Iohanne dicit Christus. Sic est Ioh. 21 uolo manere donec ueniam. Id est, donec ueniam ad eum, per mortem ipsius. Neque enim est in potestate nostra Deo adhærere: sed ipse potest nos sibi propinquos facere, & hoc est ad nos uenire. Recte ergo Dominus seruorum redit, & uenit ad uos. Sequitur.

Et iussit uocare seruos, quibus dedit pecuniam. Omnes enim adducuntur ad ipsum, in iudicio. Omnes (inquit Paulus) oportet nos stare ante tribunal Christi. Cōstat ergo neminem à Deo condemnari nisi prius illum uocet, cuius seruos sibi redditurus est rationem, ut unusquisque pro se respondeat. Non sic nostri temporis iudices nec praelati, qui innocentem inauditum damnant: & facile detractoribus, & murmuratoribus credunt, quorum officium est maledicere absentibus: quod quidem Romani gentiles suis temporibus minimè fecerunt, quod Christiani nunc faciunt. Festus quidem ausus est iudicare Agrippæ Regi. Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat, ad abluenda crimina quæ obiciuntur. Ad iudicium itaque uocat seruos suos dominus. Ad quid? Attende causam. *Ut scitis quantum quisque negotians esset.* Hoc est, ut alios scire faceret præiudicalem suam sententiam. Sic scriptum habetur in Exodo. Dixit Dominus ad filios Israel, Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Præterea hæc ratio in morte à quolibet exigitur, ideo ibi sententiam aut damnationis, aut salutis eternæ accipiet

Qq 2 indic

Dan. 7.

Act. 1.

Luc. 24.

Ioh. 21

1. Cor. 3

Act. 24.

Exod. 33

1. The.

in die autem iudicii ab omnibus generaliter exigitur. Dicitur autem uocare seruos & reddere rationem, ut sciret quantum quique negotiatus esset ad normā hominum, quia sæpe homines qui aliquid seruis suis ad ministrandum committunt, ignorant euentum rei illis commissæ: idcirco rationem petunt per quam constet an res sua profecerit uel detrimentum passa fuerit. Deus autem omnia nostra nouit: ideoque nulla indigent inquisitione, nec oportet exigere rationem ab aliquo: & non solum nouit qui damnandus, & quis gloria dignus sit, sed etiam quanta gloria, uel quanta damnatione, & iuxta hoc quod de singulis nouit, iudicat eos, & hæc est ratio quam ponit cū eis. Vnde nullam rationem seruus hic reddunt, sed recipiunt conclusionem rationibus suis, conuenientem damnationem, uel gloriam. Ita enim dicitur: *Deus iudicat* libris commissis: & quia nullus est à quo in iudicio non exigatur ratio, nullus est qui mercedem aliquam non acceperit: hoc autem de illis qui ad discretionis annos perueniunt intelligitur, Nam his saltem documentum datur, ut non committantur omnes actus suos secundum rationē dirigere. Quod si ab ea quis deuauerit, mercedem suam amittit: licet hic magis signatur efflagitatio rationis quantum ad ea quæ sunt in mala commissione. De illis autem qui perueniunt ad rationis usum, alius modus rationis est: nā illi nihil potuerunt omittere, cū agere minimè ualuerint: etiam nec committere aliquid mali potuerunt, sed damnantur aut saluantur ex alia radice, nēpe ex peccato contracto, uel ex gratia collata in sacramento baptismi. Sed ad contextum, *Veni autem primus dicens, Domine mna tua decem mnas acquisiuit.* Per hunc seruum intelligitur bonus seruus, qui multa à Deo recepit, et sunt doctores, prelati, & predicatorum, qui maiora à Deo receperunt munera: ideoque maiores tenebantur reddere rationes, quam populares & simplices: qui non tanta a Deo susceperunt dona. Itaque primus dixit, Domine mna tua. id est, gratia mihi à te præstata, decem mnas acquisiuit. hoc est, copiosum fructum produxit, sicut Apostolus protestatur, Gratia

Dei in me uacua nō fuit. Obserua autē quod nō dixit, Domine ego cum mna tua decem mnas acquisiuit: sed mna tua decem mnas acquisiuit: nimirum omne lucrum in domino referens, à quo gratiam beneficiendi acceperat. Gratia enim Dei uir sanctus totum attribuit lucrum, iuxta Apostolum alibi fatentem. Deus autem incrementum dedit. Hominis siquidem est rigare & plantare, & uniuersaliter operas proprias adhibere: ex diuina autem gratia fructus populare, & incrementum subsequi est. Docemur profecto in hoc à nostris operibus ostentationem uanam se parare, & in solū Deum fontem perennē a quo dimanant reducere. Expende etiā quod hoc quod seruus iste dixit, dicitur ad modū parabolæ: nā in rationibus humanis bene poterat scire seruus quidquid accederat, si denique lucratus esset: ideo poterat sic determinatē loqui. Circa spiritualia uerò nemo scit quantū acceperit.

Etiam illorum. Etiam lucrum suum nemo nouit, quia nescimus quantū profecerimus apud proximum ex talentis nobis creditis, & nihilominus quanta fuerit eius. Deū operatio nostra. Ideo nemo potest determinatē dicere Deo, tantum accepi à te, & tantū reddo tibi. Itē quia in iudicio nō est qui sit cui dicat homo. De mine hoc est quod accepi, hoc uero egi. cum Deo ualeat cunctis. Inuenit: sed dicitur hic ad modum humanarum rationū, in quibus qui accipit & expendit tam, refert quantitatem acceptorum, quam expensarum & lucratorum. Sed uideamus quid dicitur de hoc seruo. Dominus respondit, *Euge serue bona quam mihi commisi.* Id est, id quod statim habuit, parauit, & multiplicauit. In hoc loco interiectio est designans affectum commendantis, non instantis: sicut etiam est in Psalmo. Ferant confestim confessionem, qui dicunt mihi euge euge. Bonus autem seruus uocatur quia mnas sibi commissas multiplicauerit & communicauerit. Bonum enim sua te natura diffusiuum est & communicabile. Præterea in modico ait tuisse fidē: quia omnia præstus uitæ bona, pauca & perexigua sunt cōparatione futuro. De

num in eo quod ait eris supra decem ciuitates, insinuat qd in gloria & felicitate illa beatitudine erit in beatis ordo dignitatis: quilibet enim iuxta meritū accipiet primum. Quare nichilominus talia lenta lucratus est super decem ciuitates constituit, ille uero q. quinque mnas acquisiuit, super quinque ciuitates, ut statim videremus, per hos decem ciuitates spirituale primum ignotum nobis similitudine monstraretur. Cum enim celestia pramia atque præcella dignitates nostris sensibus remotissima sint, per sensibilia & nobis nota designantur. Perpende autem hic quod laudatur seruus iste, & honoratur positus super decem ciuitates: quia in gloria & beatitudine non solum boni glorificabuntur, sed etiam laudabuntur à Deo, eosque Dominus bonos & fideles uocat: Duplici deinde gloria præmiabuntur, scilicet, laude & honore. Sic dicit Paulus. Itaque nolite ante tempus iudicare quoadque uenit Dominus qui reuelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Sed quid de alio seruo? Et alter uenit dicens, Domine mna mea fecit quinque mna. Et ista ait. Peruenit super quinque ciuitates. Per hunc etiam seruum uiri boni & fideles homines intelliguntur: qui susceptis à Deo beneficiis, humilissimi modum munera Deo in seruendum accommodant. Tot talenta posteriores isti non acceperant, & ita à uni muneris ut priores non meruerunt. Tamen hi quod in se fuerat & potentia & uirtutis effecerunt, & ita Deo placuerunt, & talenta illis credita auxerunt: ita etiā secundū nouissimum que merita quilibet corona donatur. Præmia enim hic respondent meritis: qui uero plus laboris adhibuit, super decem ciuitates collocatur: quia decem mnas Domino acquisiuit, hi uero posteriores serui ideo super quinque præciuntur ciuitates. quia quinque mnas Domino lucrifecerunt. Et hi etiam, per quos constituantur super ciuitates, quia in regno illo celesti omnes sunt domini, omnes reges, & dominantur. Sicut in interno è diuerso omnes sunt miseri, serui, & abiecti: ita per oppositum in celo omnes sunt reges, principes & domini. Et me-

nito quidem illi qui fuerunt subiecti peccatis, uitiis, & concupiscentis semper subditi & captiui sunt: illi autē qui in hac uita passionibus suis, & illicitos motus coecerunt, aliasque propensiones nocuas fienarunt, pari ratione dicendum est eos in alio mundo reges & principes futuros esse, qui uiuentes in mortali carne seipsos subditos fecerunt. Præterea ex loco colligitur, ex fidelium numero plures saluari quam damnari: nam haec hic est qui malam reddit rationē ex mna sibi commissā, duo uero bonā reddiderunt: & salutē ex eo obtinuerunt. Vna etiā omnis ex centum inuenit, & perdidit. Ex decem talentis, ut unum etiam perditum fuit: unus tandem qui suæ moræ malā rationē reddidit. Sed ad malum iam seruum deuenimus. Et tertius uenit dicens, Domine ecce mna tua, quam reposui in sudario habui, et mihi enim te, qui homo austerus es: talis quid non posuisti. mna tua non fecisti. Tertius hic relatus imbecillos atque pusillanimos seruos repræsentat, qui sese ualde impetite de rebus sibi commissis gerunt. Eligunt potius tales abstinere ab omni opere, quā aliquid efficere: quod plerumque circa d. num ingenti, & alia dona accidit. Qui dum possint proximis cū donis suis prodesse, id efficere reluctantur, timentes euentum talem non obtenturi. Et hoc malum est: nec accidit sicut in mna aut talio pecunie, quia in illa si quis abstineat à negotiatione, seruat illam integram. In donis uero spiritualibus secus est: quia cum sint ad opus in seipsis deficiunt, si nihil per ea fecerimus: sicut apparet in habibus, quos per operationem acquirimus, quia si omnino ab operatione cessamus, per consuetudinem habitus delictur. Itaque quantum ad parabolam sensus clarus est: ita qui in d. negotiatur in proposito, non satis apparet. Nam in d. negotio, si quis in d. negotio, ut donum Dei abscondatur, & quod reddendum Deo integrum seruetur. Sed utrumque stat simul, nam, uelut integrum donum Dei se seruare arbitrat, qui illud à ceteris actionibus custodit, præcepta negativa seruando, nulli etiam iniuriā inferendo, & à reliquis actionibus abstinendo, quæ præcepta negativa dicuntur.

Luc. 13.
Mat. 25.
Mat. 22.

1. Cor. 4.

illud Proverbiorum. Illaqueatus es verbis oris tui. Et illud, Ex verbis tuis iudicaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Mat. 16. Unde apud Iob legitur. Os tuum con-
 2. Re. 1. ducit te, & a te ego. & lib. 2. tu re-
 3. Re. 2. spondebunt tibi. Præterea sic etiam & nunc multi illaqueantur propriis verbis. Nonne in baptismo promissisti Domino præcepta custodire, & satanae renuntiare? Sed quomodo servas rogo? Proprio sancti galat. 3. & Domini exi-
 2. Re. 1. tis tuis te iure condemnas. In oratione etiam Dominica quotidie dicis: dimittite nobis debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris. Non tamen vis proximo in te peccanti ignoscere: sed potius odio atque iniuria, & undicta illum prosequeris. Ore ergo tuo te condemnas: illaqueatus enim es verbis oris tui. Ita etiam proprio ore sacerdotes & religiosi damnantur, qui promissa uota in profec-
 2. Re. 1. sione non observant: in qua quidem obedientiam, paupertatem, & castitatem promiserunt, non tamen promissa custodiunt. Tuo ore te condemnas, tu ipse in te ipsum sententiam promigas: & ita Dominus tempore mortis tuæ in te insurget dicens, Scie nequam, ore tuo te iudico. Et ita Propheta Regius Amalechi tam illum damnauit, qui Saulem Regem interfectum à se laudauit: cui ad mortem damnatus dixit David. Os tuum aduersum te locutum est dicens, ego interfec-
 2. Re. 1. tum Christum Domini. Sic Salomon præcepit, ut Scirei occideretur, qui cum dixisset, bonus est sermo Regis, quo præceperat ne exiret de Hierusalem, contra ea quæ ipse dicebat. Approbatur etiam ex Scide his alijs. Addit Dominus ultra. Sciebas quod Dominus audiret sum, tollens quod non posui: & metens quod non seminavi. Hoc est, si durum & austerum me putas: quare hæc cogitatio non te excitauit ad hoc ut cautius, fructuosius, ac diligentius uiueres & traditam pecuniam augeres? Expende autem quod repetit Dominus. *Ecce ego sum, & ecce sumus* demnet: & est fortis argumentatio sicut ex illo ex quo seruus se excusabat dicente damnetur. Et rectè concluditur aduersus eum quia si Dominus metebat, ubi non seminabat. ex hoc sequebatur spectari lu-

crum suarum pecuniarum, hoc enim est *ut eret accipiem & tu uultu* de-
 derit decem, & nullo labore adhibito expectet uiginti. Sic etiam erat de domino isto, teste eius seruo: quanto enim magis laebeat seruus dominum cupidum lucrorum, tanto magis ad luera domi-
 no acquirenda omni cura & diligentia tenebatur. Sequitur. *Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego uenisi-
 usque cum usuris exegissem eam?* Hoc est, cui donum gratiæ tibi concessum non expendisti ad aliorum spiritualem refe-
 ctionem, instructiōem, seu edificatiōem: & ego ueniens tecum ad iudicium merita & progreſſus in bono exegissem? Obliuiscere autem quod dicimus dare pecuniam ad mensam & lucri facere quando-
 2. Re. 1. cumque per aliquod donum nostrum proximis profuimus: quia ex eo ab eis quidam quasi usuram accipimus & augmentum pecuniae: bonum enim quod nunc proximis impendimus, duplicatum in uita æterna inueniemus, dupliciq; usura nobis reddetur. In illo .n. examine, in maiestate terribili iuxta Angelorū & Archangelorū choros uidebitur Dñs: ibi que electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & ostēdetur quid unusquisque tuerit operatus. Ideo Re-
 2. Re. 1. trus cum Iudæa conuersa apparebit, & Paulus sermone totum mundum ducens: ibi Andreas Achaïam, Ioannes Asiam, Mat-
 2. Re. 1. theus Aethiopiā, Thomas Indiam, in conspectu tanti iudicis conuersa præsentabunt? Ibi serui boni & utiles cum aui-
 2. Re. 1. matione appropinquabunt. In quibus qui in uinea Domini diligenter laborauerunt orationibus & prædicationibus sanctis Dominicum gregem docuerunt: per uiasque rectas deduxerunt. Cum igitur tot pastores cum gregibus suis in conspectu æterni pastoris steterint: nos inueni & re-
 2. Re. 1. utiles serui quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium uacui redimus: qui pastorum & doctorum nomen habuimus, & oves nostras traditas non ut boni & probi pastores, imo malè & negligenter pauius? Ideoque redargutio ista acriter & acerbè latishet contra omnes qui operati non sunt iuxta dona eis tradita: nam omne lucrum
 2. Re. 1. ex

Mat. 20.

ex donis Dei promanans ueluti quædam
 usura est: & ideo omnes habentes dona il
 la admonentur ne in uanum acceperint,
 imo uero ad mensam & quantum confe
 rant, idest, communicent proximis, qui
 etiam per illa poterent. Et tunc sine pe
 riculo domi poterūt lucrum facere: quia
 nullum lucrum est quod operando amit
 tatur, sed potius non operando. ¶ Rursus
 obliuandum etiam est, qd si tā strictē do
 minus iudicat & arguit seruū hunc qui
 uno talento accepto abusus est, quanto
 strictius & seuerius arguet & damnabit
 illos qui plura dona acceperint, nēpe sciē
 tiam, gratiam prædicandi, cōsulendi, regē
 di, & gubernandi: qui ut rationales imo
 ueluti animalia quædam in somno, acci
 dia, comellationibus, & ebrietatibus uirā
 transigunt? Proh dolor, quā multi nostri
 repositi prælati, qd cū litens & ingenio præ
 ditū sint, & ex officio lucescere, & profice
 re teneantur, non sic faciunt, malūt enim
 suis deliciis & pro uoluntate oblectamen
 tis peritui, quam laborantes prædictis
 muneribus fungi. Habent enim oculos
 & lumē scientiæ, & subditorum mala nō
 uident: os habent, & non prædicant: ma
 nus, & non palpāt: pedes, & nō ambulant:
 de quibus ad literā Zachariæ propheta in
 hunc modum alloquitur, Opastor & ido
 lum, derelinquens gregem: gladius su
 per os eius, & arcus in dextera eius. Bra
 chium eius ariditate siccabitur: & oculus
 dexter eius tenebrescens obscu
 rabitur. Quænam ratio seu excusatio af
 fecti poterit ab istis eorum munerum &
 uoluntatis quæ sibi a domino tradita
 sunt ad eius munus subeundum: si ita aspe
 re seruus iste pauperculus fuit in examen
 domini (ut uidemus) & etiā ob malam
 rationem acriter punitus, qui
 talentum unicuique suscepit. Et ut animad
 uersionem in eum confidat, res, quid ultra
 dicent dominus audire necesse est. *Et as
 stantibus dixit.* Hoc est, angelis, qd Deo as
 stant ad cōtēplandū, fruendū, & mini
 strādū, iuxta illud Danielis Milhamillium
 ministrabant ei, & decies millia cetena at
 stebāt ei. *Auferre ab illo mna, & dare illi
 qui habet decem mnas.* Auferretur sane ab il
 lo donum gratiæ sibi collatū, Angeli uero
 hoc auferunt, quia non impendunt ho

minibus suā administrationem post hāc
 uitā: uel ostendendo qd homo iussit priua
 tur grana sibi à Deo data. Datur autē ha
 bentī decem mnas, quia quanto quis in
 spiritalib. bonis plus quotidie proficit,
 tanto amplius gratia eius augetur, & cū
 diæ eius uirtutes perficiūtur. Nam gratia
 bono ipsius usu meretur augeri, ut aucta
 mereatur & perfici. Aduertēdum tamen,
 qd talentum non datur quo ad utum, qd
 iam non erit tempus merendi nec dēme
 rendi, sed quo ad gaudiū: gaudebunt
 enim iusti in cœlesti patria non solum
 de bonis Dei in seipsis, sed etiam de bo
 nis Dei aliis collatis, iuxta illud, Tene qd
 habes, ut nemo accipiat coronam tuam,
 Præterea hæc mna ab illo ablata datur
 non solum habenti decem, sed etiam ha
 bentī quinque, & uerē sic est quod ita da
 tur uni quod datur omnibus. Cōmunio
 enim gaudi de uno & eodem, nō minuit
 gaudia singulis. Demum gratia ab uno
 auferri, & alieni dari assensur, non quod
 eadem numero sic tollatur & detur, cum
 accidens ab uno subiecto in aliud migra
 re non queat: sed quia in specie similis fir
 cōfertur, & fructum gratiæ quem unus si
 bene uixisset consequeretur, consequitur
 alter. Angeli uero dant talem gratiam a
 domino operando uel impetrando. ¶ Duo tamen
 hic obseruanda sunt. Primo quid accidia
 homini auferat: auferit quidem bona gra
 tiæ homini pigro, & bona gloriæ. Bona
 gloriæ quia illa solum promittuntur ui
 ris strenuis & uigilantibus, beati enim
 sunt serui illi, quos cum uenerit domi
 nus inuenerit uigilantes, quia regnum
 cœlorum iuxta saluatoris sententiā uini
 patitur, & uiolenti rapiunt illud. Sic iste
 qui laborare renuit iuxta gratiam sibi à
 domino datam, à regno cœlorum exclu
 ditur. Paulus quidem istorum pigritiam
 detestatus seruū diligentem seipsum præsta
 uit, qui dixit de se, Gratia Dei in me va
 cua non fuit. Imo ipsa mouere diligenter
 operabatur: atque ideo addidit statim.
 Sed gratia eius semper in me manet. Ideo
 si vis quod gratia Dei in te maneat, & qd
 non auferatur sicut a seruo pigro, opera
 re, & omnibus modis uitare ea. ¶ Secundo
 expēde, si à Deo dura ratio ponatur cum
 eo qui

Apoc. 3.

Luc. 12

Mat. 11.

1 Cor. 15.

eo qui nō duplicauit quod acceperat vnicum talentum, quanto durior ratio erit cum his qui non decem minas multiplicauerunt? Et quanto durior cum eo qui aliena auferit, si tam stricte iudicatur qui cum bona vel mina sibi data aliam sibi lucratum ex hoc? De hoc quoque dicere de hoc unum, summopere est aduertendum. Videlicet quod si unus domino accipit, sed certe nobis cedunt negotiationis lucra, & domino nostris estote interuenimus, sed tamen nobis offerentibus tribuuntur. Deus enim nullo indiget: sed nos diuiter esse cupimus, & nos iam desit per singula quaque profectum. Obruite Deo

Gen. 22. Abraham filium suum gaudens: sed illū accepit incolumem, & multam plebem & lob. 1. reges cum illo. Sic lob propter Deū perdidit omnia sua, cum diues esset: sed postmodū dupla ex eo recuperauit: Ita si obtuleris quinque multiplicata in decem tibi ipsi donantur, & tibi cōceduntur. Negotiādo enim cum donis à Deo collatis, non Deo, sed nobis per negotiamur omnia

na, quae perquiruntur, est a cetero in modum. Quapropter sequitur ulterius in eo textu. *Deus autem vult, quod omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet auferetur ab eo.* Dabitur inquit omni habenti, nā ei qui habet circa bona accepta operatione, addatur ista eis vero qui nihil habent exercitium, aut lucrum auferuntur ea quae habent, qui per desertudinem quantū ad praeuium illa perdunt. Clarum igitur est, quod qui habet donū aliquod, & in illo se exercet proximis proficiendo, donum ipsum ei Dominus auget, vel alia dona quae illi non erant, conferuntur: & hoc exercitatio illa prodest dupliciter ad bona seu ad dona per modum dispositionis, & per modū meriti. De primo quidem, quia omnis actus alicuius habitus facit ipsius augmentum: & si gignatur ex operatione sicut sunt morales, augetur et effectū per actus, scilicet quod actus augetet habitum, & non poneretur aliud extrinsecum agens. Si autem non gignatur per actus, sed infundatur à Deo, erit etiā augmentum à Deo effectū, sicut est de charitate. Est tamen actus dispositione se habēs ad agendū illam. In aliis autem donis Dei si per infusionē sunt sic erit: & tunc

augmentū peractum nō est nisi respectu illius doni, cuius est actus. De secundo patet, quia per operationē bonorum mere-mur: & tunc non meremur solum vitam aeternam, sed etiā augmentū donorum. Sicut charitas nutrita meretur augeri, & aucta meretur augmentum illius doni, & etiā acquisitionē aliorū donorū, vel augmentum aliorum existentium. Illud vero quod dicitur, ab eo autem qui nō habet, quod habet auferetur: sic intelligendum esse puto. Ab eo qui non habet, auferetur charitas, nec gratiam Dei gratiam facit, ut non habet. Est enim bona opera quae gessit extra charitatem, nam mali bona aliquando faciunt. Itaque impius habet & non habet. Habet multa bona opera: & non habet charitatē nec meritū. Si quis uiuens multa bona opera exercuit, & moriens non habet aliquas, quia uiuendo perdidit illas per contrariam operationem, auferetur quod habet. Idem omnia illa nō computantur ei ad vitam aeternam, ac si nunquam habuisset: & ita uidentur transire in utilitatem sanctorum & gloriam, agentibus autem minime profunt. ¶ Dicitur auferetur, quia Deus auferit quos uidenter quadam bona quae malifecerunt, ut cedant in gloriam suam: multa enim bona faciunt infideles, & existentes sine charitate Christo colla, quae nunquam illis profutura sunt ad beatitudinem consequendam: sed Deus illa conuertit in gloriam suam, sicut auctor & dator talium donorum. Sicut laudamus Deum qui talia ingenia dedit qualia habuerunt Philosophi, qui tam copiosam doctrinam inuenerunt, etiam Ecclesiae Dei profuturam: illis autem labores sui nihil profuerunt si in tartara deciderunt. Illa tunc Deo profuerunt illos siue dona ab eis ut nobis seruis suis profint, & ideo ipsum laudamus.

Veruntamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

Hoc ad Iudaeos pertinet, qui dixerunt supra, nolumus hunc regnare super nos: ut Ioa. 1. ibidem uidemus. Et Pilato dixerunt, Non habemus.

habemus regem nisi Cæsarem. De his lo-
quês Hieremias ait, Præuaricatione præ-
uaticata est in me domus Israel, & do-
minus Iuda ait Dominus. Negauerunt Do-
minum & dixerunt Nō est ipse. Hos Do-
minus adduci iubet ad se, hoc est ad tuum
tribunal: nam in die iudicii adducentur
ibi ab Angelis omnes reprobi, quia in cō-
summatione seculi (ut Matthæus scribit)
exibunt Angeli, & separabunt malos de
medio iustorum, & mittent eos in cam-
inum ignis. Morte etiam pœnæ æternæ
atque miseriz plectentur. Faxit autem
Deus ne etiam nobis hoc quod de perfidis
Iudæis hic iubetur contingat, qui etiā
ore dicimus orantes, Pater noster qui es
in cœlis, adueniat regnum tuum. & hoc
petentes volumus Christum regare in
nostro mortali corpore, sed regnat sa-
thanas, regnat mundus, regnat caro, re-
gnat denique in nobis innumera scelerū
multitudo. Nec ignoramus certè Christū
deus scilicet potest duobus dominis ser-
uire. Simi iter & Paulum, non potestis
mensæ Domini participes esse & mensæ
dæmoniorum. Caueamus ergo ne nobis
supplicium hoc à Domino iustum infli-
gatur, ut ut mortem desideremus & su-
giamus à nobis, iuxta illud, Desiderabit mor-
tem, & mors fugiet ab eis. Mors enim, ut
inquit Psalmista, depascet eos. Mors de-
pascet miseros, an æternum duraturos.

*Et his dictis præcedebat ascendens
Hierosolymam.*

His dictis, hoc est, parabolis peractis
præcedebat discipulos Hierosolymam, in
quodam prædicto in præteritis, quod
certi præatos uoluntarie iuros, atque
oblaturos ad mortem pro salute gregis
sibi commissa, quodammodo, non
chabæorum de quodam uiro strenuo
dicitur. Eleazarus a tate prouectus glorio-
sissimam mortem inagis quam odibilem
uitam complectens, uoluntariè præibat
ad supplicium. Ita nunc Christus Dominus,

*Et factum est cum appropinquasset
Ierusalem, ut dicitur, & Bethaniam ad
montem qui uocatur Oliveti.*

Descendit nunc Euangelista noster Lu-
cas quomodo Christus cum ingrederetur

Hierusalem processerunt obuiam ei cum
ramis palmarum cantantes, Osanna in
excelsis: pro cuius historiz introductione
& ad contemplandam mundi mutabili-
tatem & leuitatem aduerte, quod Salo-
mon ille sapiens, Sapientiam & diuinam
ordinationem considerans, & quanta eū
mensura & compositione creauerit, &
disposuerit altissimus cuncta quæ fecerat
sic miratus, cum Deo loquês inquit, Om-
nia in mensura, & numero, & pondere
disposuisti. Quodcumque ita sit, & diuinæ
bonitatis placuerit rā irrationalia quam
insensibilia ordine & mensura consistere:
plus multo credibilis est eidem placuisse
rationabiles creaturas & homines ad
sui similitudinem facti ordine & nume-
ro debere consistere. Cognouit quidem
dominus hominis conditionem, eumque
in prosperis superbire, in aduersis uero
desperare: & ita omnia quæ sub cœlo sunt
laboribus, fœicitatibus, & infortuniis,
subdita esse uoluit: & in pondere atque
mensura collocauit. Ideo D. Ioānes Chry-
sostomus super Matthæum ait, Enim ve-
ro misericors Deus mœstis rebus iucun-
da quæque permiscuit, quod in omnibus
sanctis apertè secisse constat, quibus ne-
que tribulationes, neque iucunditates
permisit habere continuas, sed tū ex pro-
prietate, tū ex aduersis sanctorū uitam. In
li quadā uarietate contextit. Hanc certè
ueritatem non solū Chrysostomus, & alij
sancti, uerū et nonnulli ethnicorū & genti-
liū cōsecuti fuerunt. Nā cū Philippus Ma-
cedonies eodem tēpore salutes nuncios
accepisset, duos de victoria paratos, & tertium
de filio nato, scies qd solerti aliquid lætis
iteruenire solet, Deos rogabat ut alienius
moderati casus tēperamento fortunæ in-
uidiam minueret. Ex quo magnū nobis
documentū exoritur ad uitā nostrā rege-
dā & moderandā ne forte in nobis fortu-
næ prosperis superbia & gloria effera-
mur, imo hodie letos & eras tristes de facili pos-
se fieri consideremus. Quo circa uir pro-
bus & circumspectus ista peripendere debet,
& suā uiuendi normā pondere & mēsurā
librabit: ut ut neq; in prosperis se extollat,
nec in aduersis deficiat: imo uitā hāc & q̄
in ea sūt, incerta, caduca, & breuia esse pu-
tet. Sic quadā sapiēs mulier Dauidi Regi

Sap. II

Chryf
ho. 8. in
Matth.

2. R. 14.

J. A. T.

- dixit, Sic est dñs meus rex sicut angelus domini, q. nec maledictione nec benedictione mutatur. Labores certe ita sentimus, quia nos imparatos offendunt: & prospera perpetuo duratura putamus. Ideo sapiens ait, In die bonorū, memor esto malorū. Quid nostra hac uita instabilis? Omnia mutabilia & momentanea sunt. Amā die satis in scriptura notus prosperē vivebat & Regi Assuero propinquus assistebat, qui postea cum eum ceciderat & ad dābā cū solus reginæ Hester conuiuia esset, cui quidē eodem die accidit ut suspenderetur. Holofernes ē Assyriorū ille fortissimus dux cū latus dormitū iret, mane apparuit iugulatus. Ecōtrario aut Ioseph missus in exiliū, à fratribus venditus, & in carceribus detentus: prater opinionem ad magnos effertur honores, & ad vniuersū Pharaonis imperiū moderandum præsēs constituitur. Quæ & similes historiæ nihil aliud nobis significant, nisi omnes huius uitæ labores cito finiri: & omnes vitæ sceleritates, deliciae & voluptates per breue tempus durare. Nostrā tandem uitā apertē indicant tum prosperis tum aduersis euentibus esse subditā.

- ¶ Hoc enim quod diximus miro ordine Euāgelista noster in præsenti declarat historia. Describit enim honorē illū & gloriā qua dominus à populo Hierosolymitano fuit exceptus. Exierunt enim ei obviam cū appropinquaret Hierosolymis cū lætitia: & gaudio: sed paulo post ab eisdē interfectus. Sic ē in corneamētis & mūdī spectaculis euenire solet. Omnis enim turba ducem & inuasorem tubis & aliis musicorum instrumentis comitari assuescit: sed postea ab hoste superatus & vulneratus, matrem & matris reuertitur. Itā enim hocie canis & ramis & lætitia Christus in Hierusalē fuit receptus: tamen postea omnes illum percutiēdum, & blasphemādum relinquunt, & mīca lancea latus eius aperuit.

- ¶ Quadrupliciter autem beatus Lucas à ludæis Christum dominum honoratū. totidemque ei ab eis illatas ignominias apertē testatur. Primo quidem obviam ludæi Christo exierūt: quē postea quinque crastis diebus crucifixerūt. Secūdo propter Christum omnia ludæorum uesti-

menta fuerunt in terra pōstrata: & ab hinc quinque diebus dominum proprius expoliaverunt, vt nudus crudelissimis flagellis uapularet. Tertio autem uindictis ramis ei occurrerunt: & paulo post caput ei crucifigebant. Quarto autem Quattro denique cantant ludæi, Osanna filio David: benedictus qui uenit in nomine Domini. & quinque post dies clamoribus magnis dicunt, crucifige, crucifige eum. Quid hoc aliud significat, nisi uariam & instabilem mortalium conditionem, nec aliquid firmum, aut stabile in uita reperiri posse? Hanc certē temporis mutationem Ecclesia in Dominica in ramis nobis significare conatur. Videbis tunc sacerdotes pulchris indumentis uestitos, ab his certe & festus pallus indutos: procellionibus autem finitis nigris uestimentis amictos, lamentantem Christi mortem incipere. Quamobrem has mundi uanitates contemne uobis necesse est: cum clarē cōstet homines vniuersos & eius honores & falsos & mutabiles esse. Si ab artifice perito domus tuę ruinę monearis, nonne ab ea recedes? Sed dominus præsensissimus ac cœlestis opifex nos quotidie hortatur dicens, Cœlum & terra transibunt. Et Ioannes. Transit (inquit) mundus & concupiscentia eius. Quæ quidem tria omnium malorum fundamenta & columnas esse dicit carnis concupiscentiam, oculorum & uitæ superbiam: quæ cum falsa & casura sint, securius quidem est ab his recedere, & ad stabilem Christi uiuendā normam confugere. Caue ergo ne mundi machina ruat, & te imparatum offendant & terant. Ne credas præsentibus his rebus, cum reuera præsentes appellari illæ non debent, quia variabiles sunt omnis huius vitæ siue bona siue mala caduca sunt, nec ullam firmitatem præstare possunt, asserente Philopho. Res non est stabilis quæ cum fluxu huius temporis est fluxibilia. Illum praterea hominem incapacem esse dicimus, qui uariis & mutabilis est, à cuius consortio omnes terē recedunt. Talis certē mundus iste uidetur, & ideo iure paruipendendus est. Si nunc ridet & ludit mundus, ne te ob hoc moueat: alias cito ingemiscēs, si ei consense-

Lucę 21.
1. 10. 2.

ris. In naturabbus ēt uarietas hæc uiden-
da est. nam sol aliquando mane pulcher
& rutilans oritur. paulo uerò post insu-
per nubila, obscurefcit cælum, tempe-
re ~~et~~ & casu positus uideatur, Quid aliud est
hoc nisi testimonium certum de incerti-
tudine firmitatis & prosperitatis huius
uitæ? Nondum eius uoluptates præliba-
stis, quando planctus & tristitiæ ex eo sub-
secuta sunt. Christus dominus locupletis-
simus est testis. Ab eo discite quo pacto mū-
dus tantorum beneficiorum gratiam do-
mino retulerit, pro salute quidem mortē
acerbissimam reddidit. Mutabilis ergo est
mundus, & quos nunc claudat, statim uitu-
perat: & postea extollit. Est certē uelut are-
næ horologium quod singulis uoluitur
horis. Sic mūdus singulis horis mutatur.
Et quemadmodum superior pars horolo-
gij quæ plena erat euacuatur, & cum eadē
arena pars inferior vacua impletur, & sta-
tim interior fit superior, & ea quæ alio-
rem locum occupabat descendit deorsum,
nec potest una impleri quin euacuatur,
& altera: sic qui antea erant in honore &
dignitate constituti opibus & honoribus
abundantes atque oblectationibus, om-
nia amittunt & remanent uacui: & iterū
uel alii ad diuitias & honores efferuntur,
& hoc alternatim fieri solet. Hæc tandem
uitæ huius uarietatem, hancque uariam
fugacem, ostendit præfens hystoria. Nunc
iam singula expendamus.

*Et factum est cum appropinquasset
ad Bethphage, & Bethaniam ad mon-
tem qui uocatur Oliueti.*

Bethphage nomen loci est, & est paru-
lus uiculus iuxta montem Oliueti: & ideo
dicitur in litera, cum a Bethphage ad montē Oli-
ueti. Nu. 24. ~~et~~ Bethaniam ad montē Oliueti
ille ex parte Orientali Hierusalem, & ve-
nientibus de Ierico uersus ciuitatem oc-
currebat mons iste in medio circa Hieru-
salem, & quia Ierico sita est ad orientalem
plagā terræ promissionis circa Iordanē,
quæ est in parte orientali, cum ueniret
nunc Iesus de Ierico erat transiturus per
montem Oliueti per Bethaniam quæ di-
stabat per tria milia passuum ab Hieru-
salem, & postea per Bethphage quæ dista-

bat per unū miliare ab Hierusalem. Non
desunt qui dicant quòd Bethphage erat vi-
culus sacerdotum, qui cōpleto officio suo
in templo illuc diuertebant ad manendū.
sed hoc nunquam mihi placere potuit.
Primo, quia sacerdotes ministrabant di-
stinctē per uigintiquatuor sortes uel par-
tes, & quælibet sortis ministrabat per unā
hebdomadam, quia intrabant sabbatho
ad ministerium, & exibant in alio sabbat-
ho, ut colligitur ex quarto libro Regum,
& secundo Paralipomeno. Et ita in uigin-
tiquatuor hebdomadis, id est, in dimidio
anni mutabantur omnes sacerdotum vi-
ces, quia fiebat per omniū ministeriū.
Quando autem illi vice una finiebant mi-
nisterium intrant ceterum, & sic per unū
annum, & non erat necesse redire in Hieru-
salem, nec ad illud munus quousq; trā-
sirent uigintiquatuor hebdomadæ. Ergo
non diuertebat Bethphage, quia hoc esset
si una die uel parte ibi essent mansuri.

Secundo, quia sacerdotes essent diuisi
per uigintiquatuor partes, & in quali-
bet parte esset unus sacerdos, & Bethphage
esset paruulus uiculus, sicut illuc diuertere-
rent sacerdotes cōpleto officio suo om-
nes diuertentes: sed impossibile erat eos
capi Bethphage nec plures similes uiculi.
Tertio patet, quia hoc modo sacerdotes
non irent in ciuitates suas: nam eo tem-
pore quo ministrabāt manebant in tem-
plo, & ceterum, & contiguit, ut colligitur
ex libris Paralipomeno & Regum: & hoc
erat ne sacerdotes diuenterent ad alias oc-
cupationes, & potissimè, ut à propriis vo-
catoribus abstinerent Zacharias autem pater
Iohannis cum sua obtingeret sortis & mi-
nistraret, apparuit illi Angelus, & comple-
ta hebdomada abiit in domum suam: ex
quo patet quod quandiu ministrabāt nō
poterant exire de templo. Si autem com-
pleto ministerio diuenteret in Bethphage,
ut ibi manerent quousque iterum mini-
strarent, nullum esset tempus ad redeun-
dum in propria, & ita superuacuum
esset proprias habere ciuitates. Sed hæc
falsa sunt, quia leuitis & sacerdotibus
dæz erant octo & quadraginta ciuita-
tes siue oppida: & ex istis erant tredecim
quæ pertinebant ad solos sacerdotes,

ceterae autem ad Leuitas, & illae tredecim
 (vt habetur in Iosue) erant in tribu Iuda,
 Iosue 21 & Simeon. Et in eodem libro Iosue dici-
 tur, quod Eleazar summus sacerdos filius
 Aaron sepultus est in Gaas ciuitate quae
 data erat ei in monte Ephraim. Cum au-
 tem haberent sacerdotes ciuitates & sub-
 urbia in quibus manebant, consonum
 non est quod finito ministerio reuer-
 rentur in Bethphage.

¶ Quarto Christus completo mini-
 strio offerendi abiit in domum suam quae
 non erat in Bethphage, sed in montana Iu-
 dae, quia ibi salutauit virgo Elisabeth: Beth-
 phage autem non erat in terra Iudae, sed
 Benjamin, quia distabat miliario vno ab
 Hierusalem, & Hierusalem (vt habetur in
 Iosue 18. libro Iosue) est terra Benjamin: nec Beth-
 phage est ciuitas, sed viculus paruus, nec
 erat in montana, sed in latere montis Oli-
 ueti. Ergo Zacharias non habuabat Beth-
 phage, nec sacerdotes illi diuertebant,
 nec ad sacerdotes pertinebat Bethphage,
 cum non esset de tribu Iuda, & Simeon.
 Sed de his satis.

¶ Nunc uide. sicut enim ille agnus cu-
 ius immolatione Aegyptus eadem perijt,
 & Israel liberatus fuit: decima die tolleba-
 tur à grege, seruandus usque ad quartam
 decimam diem, in cuius uespera immo-
 labatur: sic uerus ille agnus Christus qui
 sua immolatione praestitit quod Moyses
 haecenus non potuerat, sicut quattade-
 cima die immolari cepit, sic decima die
 locum passionis intrauit. In hoc Christi
 magno ingressu, & spectaculo uiculi
 est agricolae plurimos iuxta Hierusalem
 habitantes in uicis & castellis offerre ista
 die agnoscenti quanta sacrificia indolu-
 na. Considera etiam Christum dominum
 agnum uerum ad sacrificium festinan-
 tem. Oblatus enim est, quia ipse uoluit,
 cuius sanguine pretioso à seruitude dae-
 monis erepti sumus. Igitur cum accelsis-
 set Bethphage, uide quid dicat Euangelista.
 Misit duos discipulos suos dicente, Item ca-
 stellum, quod contra uos est: in quod introeun-
 tes inueniatis pullum asinae alligatum, cui nemo
 unquam hominum sedet, soluite illum, et adducite.
 Apostolis & sacerdotibus incumbit solue-
 re peccatores brutorum animalium sceleribus
 alligatos: nec enim uelut rationales

& à Deo ad ipsius imaginem & similitu-
 nem procreati ratione utuntur, sed appe-
 titibus suis irrationabiliter gubernantur.
 Hos igitur soluere sacerdotis est officium,
 iuxta illud. Quorum remisistis peccata Ios. 20.
 remittuntur eis, & quorum retinueritis
 retenta sunt. Nunc autem quibus alios
 to aere demarandum est, idem archus
 scelerum uinculis constringuntur. Quid
 mirum? Nec enim in bruta quadam extri-
 care & enodare recte possunt aliorum
 brutorum nexi: sed manus & digiti ho-
 minum ad nodos & horum implicatio-
 nes soluendas requiruntur. Maxime expe-
 dit ut praeter merita, uirtutes, & sancti-
 tatem quibus optimi sacerdotes & ornari
 & commendari debent, acere habeant iu-
 dicium, acutam mentis aciem, non me-
 diocrem literarum peritiā: quibus quos
 ligare quos soluere debeant, facile digno-
 scant. Quot tamen horum inopes & pe-
 ne nudi in Dei Ecclesia sunt sacerdotes?
 Ceterum de his aliis.

¶ Qui fuerint hi duo discipuli sacrae li-
 terae non expriment, ac proinde non li-
 quido constat. Quod tamen per castellum
 in quod mittebatur non intelligitur Hie-
 rosolyma certe: sciamus enim quia Hiera-
 salem conspici nequit à Bethphage, in qua
 Christus erat: est enim Hierusalem in me-
 dio oliuarum monte: at Bethphage ad la-
 tus meridianum eiusdem montis sita est.
 Deinde qui castellum non munitum lo-
 cum, non muros, non turres, sed rus, ui-
 cum, seu pagum significat, ut iam saepe
 diximus. Praedicabat Iesus per ciuitates &
 castella. Id est, per ciuitates & uicos. Erat
 itaque quidam pagus, qui ab illo loco,
 in quo Christus erat, conspici & digito po-
 terat demonstrari. Aut ergo Dominus.
 hic in Castellum, quod contra uos est. Hoc
 est, quod coram uobis est: contra enim
 raro significat coram, id est, à regione, seu ex
 opposito. Vnde poeta. Virbs antiqua
 fuit Tyru tenuere coloni. Carthago Ita-
 liam contra. Et regius propheta. Peccatum
 meum contra me est, et sic per, id est, co-
 tra me est semper. Hoc ex multis constat ci-
 tationibus: sic etiam Augustinus legit. Igi-
 tur Dauid semper cogitabat, & ante oculos
 statutum habebat qualiter Deum of-
 fendisset, ut ex ipsa cogitatione summus

Matt. 4.

Vir. 1.
 Aencl.
 Psal. 50.

fionia

Protulit Christus verba ab Apostolis respondenda, ut iumentorum Domino significarent quis esset qui iumenta peteret. Quemadmodum enim quando filii Israel petierunt ab Aegyptiis uasa mutua dominus posuit uirtutem in verbis petentium, ita ut moueret Deus corda Aegyptiorum, ut darent uasa: sic huc respondit, eam non habuerunt, ut facili audito, quod ipsa opus esset domino, concederetur a potentiore suo, cui Christus erat notus: quapropter eum intellexisset à Iesu iumenta petenda censeret. In eo autem quod dicit, dominus eorum operam desiderat, innuit quis esset. Christus communiter apud notos præcipue, & amicos Dominus vocabatur, & magister, unde cum septem discipuli piscarentur in mari Tiberiadis post Christi resurrectionem, & Ioannes intellexisset dominum in litore stare, dixit Petro, Dominus est. Et Martha, Domine si fuisses hic frater meus non fuisset mortuus. Quod autem magister etiam vocaretur, patet ex uerbis eiusdem Marthæ dicentis ad sororem, Magister adest, & uocat te. Deinde mittens duos discipulos ad parandam cenam, & locum petendum, dixit illis Christus, Magister dicit. Tempus meum prope est, apud te facio pascha. Cum itaque his duobus nonnibus ab amicis, & notis uocaretur, cum uolebat aliquid suo nomine fieri, Petrus ait, non uideam te uocari. Quare nunc, dicite (inquit) quia dominus habet opus in te. Illi dicit, quod ego Iesus, quem illi dominum vocat, operam eius desidero. Obserua autem Deo nihil esse opus. Vnde egregius Psalter, Deus meus tu es, quoniam bonorum meorum non indiges. Sed ut bona sua creaturis communicaret, necessitatem pati uoluit. Vnde Paulus Corinthiis ait. Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est cum esset diues: ut illius inopia uos diuites essetis. Hoc tamen mirum debet uideri: nam propter nimiam charitatem, qua nos dilexit ille, de quo est apud David, aperiente te manum tuam omnia implebuntur ubertate, quippe qui diues est, in omnes qui inuocant eum, a fine nunc uis animalium indiget. Quæ omnia testante Apostolo eo

spectant, ut eius necessitate, & indigentia nos diuites essemus. Abierunt qui missi erant, & inueniunt sicut dixit illis stantem pullum. Hoc in loco discipulorum ponderanda est obedientia: etenim Christi dictis non tantum obtemperantes, sed mandatum illi eo sunt impigre exequuti: quippe qui sibi per gratiam inueniunt oleum, ut a iter quæ Christus dixisset, res eueniret. Vnde nobis saluberrimum erueretur exemplum: nec enim est opus, ut Dei præcepta exequamur scrutari prius qualia, aut quæ sint ab eo imperata: non nos suorum præceptorum statuit examinatores, sed impigros exequutores esse uult. Alioqui iure optimo curiosas illa exortentibus nobis, ut Petro obicietur. Quid ad te? Si ergo inculpatissimi Christi discipuli esse uolumus uelis, & remis, ut aiunt, imitemur oportet obediētissimos illos filios Israel, qui Moysi dixerunt. Omnia quæ locutus est dominus faciemus. Expendendum etiam iterum cernit uindictam mandatorum Dei, quippe qui falli uinquam nec fallere potest: quamobrem necessum erat, ut sicut illi dictum fuerat, res eueniret Miser & infelix peccator. in cogitationibusque tuis maxime obsecrate, à Deo te falli arbitrans cum per os David inquit, nisi conuersi fueritis, arcum suum vibrauit, & tetendit illum, & in eo parauit uasa mortis, & sagittas suas ardentibus effecit? A Deo te falli arbitrans cum inquit, nisi poenitentiam egeritis omnes simul peribitis? Qui poenitentiam non egerint, id dictum domini uerissimum experientur, hoc est in perditionem, sulfurem, & gladium, & pestem inciderent. Oportet igitur Dei timore conuersi, ut, ac eius dictis indubitate acquiescamus: certissimum enim est nos simul omnes perituros, nisi suppliciter conuersi poenitentiam egerimus. Si autem caro, & mundus aliud suadere conabuntur, eorum suasiones ueluti prophetarum falsorum reueramus. Soluentebus autem illis pullum, inueniunt dominum eum ad nos, qui soluitis pullum? Hinc patet errare eos qui putant asinam esse comunem: nam domini eius, ut hic ait Lucas ad Apostolos dixerunt, cur soluebant eam. Sic errauerunt qui arbitrabantur asinam illam fuisse in Hierusalem, cum tamē id falsum esset.

Exo. 11.

Ioan. 19.

Ioan. 21.

Ioan. 11.

Mat. 16.

Psal. 135.

1. Cor. 8.

Philip. 2.

Psal. 64.

Rom. 10.

1. Cor. 8.

Ioan. 21.

Exo. 24.

Psal. 7.

Luc. 13.

se suprà ostenderimus: erat enim in oppi-
dulo quodam non longè ab Hierusalem.
Chrysostomus etiam affirmat asinam il-
lum quod se, illo tempore, esse post
Ho. 37. i. Christi ingressum in Hierusalem ad do-
minum suum reuertisse, quod si esset do-
municus, non dixisset. Adde, quod si esset co-
munis, cito perisset, cum nulli præcipuè
curæ sit. Quamvis tamen ex eo, quod hoc
loco utrū uidelicet discipuli solam asinā
vel solū pullū soluerint, an ambos sim ul-
dicendū puto ambos fuisse solutos, alla-
tos & necessarios. Necessarios inquam
non ad tolerandum laborē equitationis,
cū pullus ad hoc solus sufficeret, sed ad my-
steriū. Nec enim Christus illo uehebatur,
quasi de itinere defatigatus, sed ad aliquid
significandum. Vtrumque itaque iussit si-
bi afferri: tum ob dictā rationē, tum etiā,
ut impleretur propheta Zachariæ memi-
nens utriusque, ut suprà diximus. *At illi
dixerunt. Quia dominus enim necessarium
habet. Quæ uerba tanti ponderis ac uirtu-
is fuerunt, ut statim pulli dominus cum
solus sine ulla cōtrouersia permiserit. Vn-
de constat à Christo domino duo hic fuisse
se ostensa: puta sapientiam, & potentiam.
Sapientiam quidem cum prædixit fore ip-
sos interrogandos, & reuera fuerunt in-
terrogati. Potentiæ autē cū illis dixit, uer-
ba, quibus facillimè pulli dominus acqui-
esceret. Atqui quoniā quo aliqua uirtus
citius æqualia operatur, eo fortior est: ac
nulla, quæ uirtutis uirtutem non sit
tunc debent, deinde, ut contumaciter
dimittet eos. *Et dixerunt illum ad Iesum.*
Ex hoc uero, quod Iesum, non ad Ie-
monatē. Nā cū asinos agere uisissimū sit:
Apostoli tamen ætate prouecti asellos a-
gere de Christi mandato non recusarunt.
Ftenim nullum tam uile & abiectum of-
ficiū est, ut si ob obedientiam fiat, non
facillimè præstetur nec enim officium il-
lud aut labor uilis est habendus, quo uita
illius æterna consequatur. Sed si non
obsequimur nisi illis quæ nobis honori
fore arbitramur: abiecta uerò opera, etiā
propter Christū operari uerecundamur.
Hanc igitur uerecundiam seu uanitatem
nostram discipulorum humilitas & obe-
dientia nunc & accusat, & damnat: ete-
nim eo miseriarum deuentum est, ut pau-*

peri, & infimo necessaria & uera aliquando
momenti acquiescere nolumus, id nobis
dedecori futurum existimantes. At non
Propheta ille regius sibi persuadebat cum
humilium & pauperum ritu coram arca
domini salutarer: quā ob causam ab ux-
ore sua Michol cepit contemni. Nec mirū
id uideri debet: mundus enim humilita-
tem ignominiz loco ponit. Hinc oritur,
ut arrogantes homines & uerum iustar
inflati tunc se suumque nomen contem-
ptum inspurant, cum summisi propter
Christum effecti uulgaria opera exercue-
riat. Saul uir corporis robore præstantis-
simus patri suo Cis est obsecutus in qua-
rendis asinis uelut ille præceperat: quā ob
bana regum etiam, ut ait, dicitur Sa-
muel. Cū esses paruulus in oculis tuis,
caput in filius Israel factus es. Eodem pro-
fus modo nos si humilitatē propter Chri-
stum, & operum uilem exerceamus,
mus, procul dubio regno æterno potie-
mur. Ceterū de hoc aliās.

¶ Admonentur hoc loco concionato-
res quomodo sese habere debeant: que-
nam uero uirtutes. Apostoli, qui u-
erant concionatores hæc iumēta ad Chri-
stum duxerunt. Sic illi Christianum popu-
lum non ad mundum, non ad teterri-
mū gentium hostē, nō denique ad seipsos, sed
ad Christum ducant: in hoc dissimilimos
se exhibentes impudētissimis hæretico-
rum concinatoribus, qui non ad Chri-
stum, sed ad cacodæmonē fideliū animos
attrahere conantur. Porro hoc nō solum
improbissimū hæretici, sed catholici nū-
quā efficiunt. licet enim orthodoxi & bo-
ni alioqui sint concionatores, non tamen
fidelium salutē & emolumentū, sed huma-
næ gloriæ, & auræ populari plerumque in-
seruiunt: unde efficitur, ut non ad Chri-
stum, sed ad seipsos populum Christia-
num alliciant. Tu uerò qui ad optimi
concionatoris munus aspiras, integerrimè
exequendum enitere, ut ad Iesum qui
est uera salus, & omne bonum audien-
tes tuos pelliceas: quod tunc cumularis-
simè prædabis, cum in concionibus tuis
clamaueris, oraueris, obsecraueris
flagitiis inquinatos homines, ut sese in
meliores frugem recipiant, ad Chri-
stumque ex animo conuertant, ipsumque

2. Re 6.

1. Re 9.
4. Re 15.

omissis vitiis omnibus & peccandi oc-
casionebus quærent. Quod cum fe-
cerit tunc te non tuæ gloriæ, sed Christo
se uisus ait. *Ecce ego sum super pul-
verem posuisti pedes tuos.* *Ecce ego sum*
super pulverem posuisti pedes tuos. *Co-*
operatus es me. *Ecce ego sum super pul-*
verem posuisti pedes tuos. *Ecce ego sum*

decentiam & ornatum. Respondeant
nunc qui dicunt Ecclesie ceremonias ef-
fe ad inuentionem humanam, &
Deo placere, nisi quod ipse precipit: non
solum hi discipuli asinum & pullum ad-
duxerunt, ut iussu turar: uerum vesti-
bus ornarunt, quod preceptum nequa-
quam erat, Deo tamen non displicuit
immo approbare fuit. Vide etiam ue-
res uirgines, quibus Christus ait, non

nudare, ut Deo seruiant, Deumque id ad exemplum discipulos permisisse: & in eo uoluit Deus discipulos seruire, in quo seruierant, atque ideo permissit ut illi qui Christum exspectabant, seipsos suis uelibus exuerunt, & uitam qua discipuli erant transiunt uelibus ostendunt. In eo enim uoluit dominus discipulis esse seruandum, in quo discipuli Christo seruierant.

Exod. i. Sic se habuit Deus cum obsecrantibus Aegyptios, quæ quia timentes Deum parvulos Israel non occiderunt; domibus id est, potentate dignæ existerunt. Ioh. quia misericordia erga peregrinos usus est, à maximo illo Sodomæ incendio liberatus fuit. Raab quia excepit exploratores, à subversione Hierico erepta est.

Iosue. 6. Verissima est sententia. Beati misericor-

Matt. 5. des, quoniam pili misericordiam conle-
Luc 6. quentur. Et alibi. Prout vultis, ut faciant
vobis homines, sic facite illis.

Porro in hoc facto adimpleta est pro

Zach. 9. diens, Ecce Rex tuus uenit tibi man-

fuctus, &c. Exultafatus, inquit, filia
 Sion, & iubila filia Hierufalem. Ecce
 Rex tuus uenit tibi inuictus fedens fu-
 per afiam & pullum filium fubigulas.
 Merito & opum iure Sion erit tripu-
 dandum; nullum enim nuncius folidiori
 gaudio erat celebrandus ab Hierufalem
 quam ille, quo Regem fuum aduentare
 intelligebat; quando quidem per illum
 ab omni malo erat liberanda. Quamo-
 brem non modò erat exultandum, fed
 fatis, id eft, abundanter exultandum filiz

Sion, per quam Hierusalem intelligitur, quæ erit uxor Iosaphat monte Sion, & quia illi mōti erat subdita dicitur filia Sion: quia filia matri subicitur, iubilata filia Hierusalem ad eandem sententiam pertinet: etenim eadem est filia Sion, & filia Hierusalem, sed est repetitio quædam qualis est in canticis, & in modo loquendi prophetarum, iuxta illud Psalmi. docet manus meas ad prælum, & digitos meos ad bellum. Bellum & prælum idem sunt, sicut idem est manus & digitos mouere cum naueret sine altero moueatur. In secundo Regum volumine etiam dicitur. Quæ pars nobis in David: aut quæ hæreditas in filio Isai? Idem enim David & filius Isai: & idem est habere partem in David, & habere hæreditatem in filio Isai. Aduertendum particulam demonstratiuam, ecce conuenire illi qui se oculis uidentum offert: hic uero conuenire ei qui se intellectu offert. Cognosce, idest, uide illum in carne: intue te illum realiter ad te uenientem, sed crede illum tuum redemptorem & regem esse. Præterea obseruandum est etiam quòd licet tres personæ diuine regnent super nos, Christus tamen inter dicitur Rex, quia factus est homo, ac incarnatio ad illum est terminata. Vnde etiam per prophetam. Pater uinis personis loquens. Benedicat (inquit) nos Deus noster, benedicat nos Deus, quia trinus est Deus in personis, dixit ter Deus: addidit autem, noster, propter incarnationem uerbi, quia nostram assumpsit naturam. Ut autem ostenderet tres illas personas unum esse Deum in essentia, addidit, & metuant eum omnes fines terræ. Sic etiam in Deuteronomio habetur. Deus Deus tuus, Deus unus est Positum est tuus in secunda trinitatis persona, nec ab re, quia filius Dei naturā assumpti humanæ, & nobis natus & datus, pro nobis mori non dubitauit: quapropter ait Zacharias. Ecce rex tuus uenit tibi. Ego ita Sion quia rex tuus uenit tibi. Non potest enim non esse tuus, o homo ille, te denique totum tibi dedit. Merito igitur, ille deus tuus dicere quādoque tibi nihil retinuit. Nōne aliquid te dare et accipere.

Re quia

quum esse putas, qui se totum tibi dedit? Acquisitum profecto erit, ut ex multis horis, diebus, mensibus, & annis, diem saltem unum in meditandis sceleribus & peccatis, quibus Deum autorem & protectorem tuum grauer offendisti, consumas. Acquisitum profecto erit, ut ex tot sumptibus, quibus mundo seruis frustum saltem panis ob Christum omnium dato

à natura est omnibus, ut quisque sua diligat. Quare igitur veluti domum, vineam, fundumque, quia tua hæc sunt, amas; Deum vero tuum non amabis? Etenim Deus optimus maximus cum uidet homines tanto amore sua prosequi, se nostrum facere statuit, ut sic cum amare quodammodo compelleremur. O charitatem eximiam. O semper memorandam amorem. O clementiam admirandam. O benignitatem incomprehensibilem. Mirabile, imo mirabilissimum uideri debet hoc. Nam cum tot Angeli, Archangeli, tanta denique celestium spirituum multitudo Deum ardentissimum prosequantur amore: ipse hoc possit habere à nobis ho-

mis, amari expectat. Expectat à nobis amari, ut nostre familiaritatis & amicitie in eunda gratia se quoque hominem facere non dubitant. Omnibus nostris miseris obnoxius ipse ad homines accedit: illis se ultro offert ad ipsorum utilitatem & commodum. Quod multo maioris amoris est iudicium, quam si ad ipsum venientes reciperet. Quare admiratus Dauid inquit. Quid est homo, quod memores eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Ipse peccatores quærit, ad eos uenit quæ iniuria grauer asscelerunt. Sed quia de hac re multa disseruimus in libello nostro meditationum dilectionis Dei ad aagradum faciamus. Igitur, ne ausugiant, ne se occultent tremore metuque correpti, audiunt attentè quod sequitur. Mansuetus & humilis: sedens super pullum, Non adest in rigore iustitiæ, aut potentia mittens ignea fulmina, aut ardentes flammis, qualiter super Sodomam & Gomorram flammam. sed, non ut ely, o aut, non quærit, per nos O. h. a. r. e. d. a. t. u. r. h. i. s. t. o. r. i. e. s. a. c. t. a. g. e. s. s. u. m. n. o. n. a. q. u. a. r. u. m. d. u.

uo peccatores puniturus adest, ueluti tē-
pore Noe accidit. Mansuetus & humilis
ad homines accedit: non uestus generoso
equo, non hasta armatus per medios homi-
nes iriuit, sed uili asello, & incertis homi-
nibus sese immiscet. Si ergo peccatore te
esse intellegis, ne ideo timeas: imo illi ad-
uentanti, obuiam procede. Exoptauit il-
lū uidere Abraham, quo uiso, incredibili
gaudio exultauit. Ecce uenit tibi manue-
tus & humilis. Quo ergo fugis? miser
peccator? Quorsum uirā tuā & salutē fu-
gis? Si lucem luges, quomodo uidebis? Si
uitā, quo pacto uiues? Venit iam tps mi-
serendi, quia uenit tps Non solum domi-
nus exoratus nobis ignoscit: sed ipse ro-
gat, ut oremus, & ueniat ab ipso petamus,
omni ab hac humilitate & mansuetudi-
ne Christi animi submissionem, mansue-

pe profectio est, & quod nobis non medio-
crem pudorem insicere deberet, uidere
Christum rerum omnium opificem rāra
humanitate & mansuetudine, uili asello
quodam uili nos uerō phaleratis equis &
curribus maximo alicui triumpho acco-
modatis incedere. Etenim eo uanitas & su-
perbia deuenit, ut non solum laxmina inge-
nuæ, sed uili ipsi curribus inauratis uehā-
tur. Quem saltum, stultitiam & amentiam,
animo prælagiens propheta ille Amos
deplorabat dicens, Vx uobis, qui opulen-
ti estis in Sion, & confiditis in monte Sa-
maritæ optimates capita populorum, in-
gredientes pompaticè domum Iisac, sed
de his alias.

¶ Aduerte autem honorabiliorem &
longè maiorem fuisse pompam & maie-
statem Christi in humili & uili asello ue-
hi, quàm eorum Imperatorum, qui super-
bi & arrogantes in ciuitates suas ingredien-
tes opulentissimum triumphum egerunt.
Cæsar est Romam ingressus cum maximo
triumpo, cuius triumphalis currus à qua-
draginta elephantibus ducebatur. Pom-
pæ hantus inuectus Romæ triumphauit.
Marci Antonii cursum leones. Aureliani
uehebant cerni, quæ quidem magna ui-
debuntur. Ceterum si cum Christi trium-
pho conferantur, uilia & inania habentur
hæc tropheæ. Etenim Cæsares illi,
Pompei,

4. Re. 1.

Gen. 8.

Ioan. 8.

Psal.

101.

Am. 6.

Psal. 8.

Gen. 19.

Pompei, Antonij & reliqui omnes mundi huius Principes & Imperatores superbissimi, cum nullas diuitias à natura sua haberent, imò nudi & pauperissimi ueluti quilibet mendicus nalerentur aurum, diuitias, triumphos ab hominibus mendicorum ritu perebant, ut illa omnia sibi in honorem, quo à natura priuabantur, redundarent. Quemadmodum enim mulier deformi facie & uisio aliquo corporis facta à natura, fucos, medicamina & alios corporis ornatus quærit quibus puella esse possit formosa, illa quæ benigna natura egregius & faciei & corporis donibus locupletauit, licet innotata incedat, gratior & amabilior omnibus est, quâ cornicula illa superius uanis & alienis induta plumis, eodem proutus modo imperatores & Principes illi, cum nihil bonorum sibi à natura cõparauit, externa hæc, aurum uidelicet, diuitias, triumphos, currus deauratos & alia id genus quærebant. v: sic elati gloria hac mundana & honore digni uiderentur. At in Christo domino longè aliter sese res habet: quippe qui ex sua natura diues & potens non deauratus curribus, non gemmis, nõ auro, nec aliis hominum gazis indiguit: in illo enim asello sublimior, potentior, & gloriosior omnibus mundi imperatoribus triumphauit. In numeris caule triumphum hunc longè solennitorem omnibus aliis efficitur: sed quatuor præcipuas id præstare comperies, duas scilicet, ex parte ipsius saluatoris, & totidem ex parte recipientium ipsum Christum. Ex parte enim Christi redeptoris nostri hic triumphus clarissimus exitit. Primo quia i eius ingressu, & modo ingrediendi, Christus suæ diuinitatis omnipotentis manifestauit. Cum enim tacet edocum Principes contra ipsum eurasissent, hodie Hierusalem publice & palè ingressus, templum adit, & in conspectu omnium inimicorum suorum emittens & uidentes ab illo imperiosè eiecit: nec tamen quisquam ei resistit, aut aduersus eum uocem ne unam quidem emittit. In quo luceat anus patuit illius. Tunc illi omnes homines sunt iustitias hominum in sua potestate habere: & quantum eo usque in Ephren iuxta desertum delitescere uoluerit, nunc au-

tem in ingressu Hierusalem uerissimum Ioan. 11. se esse Deum demonstrauit. Porro tanta erant peruersitate & malitia obcecati illi pharisæi, ut hoc tam ingenti miraculo uiso clarissime & cognito non conuerterentur: imò singulis diebus magis ac magis obcecati erant. Quamobrem maximis & longissimis, ut par est pertinacis & cæcatis suæ nunc poenis excruciantur. Sancti nõ raro suam debilitatem & humanitatem & agnoscunt & fateantur: constanter tamen & uiriliter se erigunt cum opus est. M. C. h. A. c. v. p. o. f. a. n. t. i. s. t. i. a. r. a. o. n. i. nequissimo & arrogantisimo regi resistit. Helias à muliere aufugit: at cum opus fuit rediit, & grauitè Achab Regem reprehendit. Paulus submissus in sporta, Damascum aufugit, fracto autem carcere cum uinctus tenebatur, aufugere noluit. Christus ipse in Estrem sese pronipuit, quia uidelicet nondum hora eius uenerat: nunc autem palam produit, & se inimicis suis immiscet, quos ipsius ingressui adesse fecit.

¶ Secundò in hoc ingressu suam diuinitatem ostendit, cum triumphum egie ante ipsam victoriam, præter omnem imperatorem & reliquorum morem, qui non nisi iuncto h. d. & copia præda triumphant. Cuius rei ratio est, quia licet bellum certum habeant, victoria tamen incerta est. Fœminæ illæ Israelis, Dauidi obuiam processerunt cantantes. Saul percussit mille, Dauid autem decem milia. Sed hoc obtruncato iam Goliath Gigante factum est. Christus autem uerus Deus ante pugnam celebrabit uictoriam, quam habebat certissimam: quia nimirum longe aliter, ac mundi huius duces, & Imperatores, quia terribilimum hostem erat superaturus. Illi namque salui & incolumes suis inimicis oculis de hoste triumphantes: at Christus moriens, uictoriam erat adurus. Quare de causa post mortem, id est, post ipsam uictoriam non erat triumphandi locus: quapropter necesse erat, ut ante concertationem, & uictoriam celebraret triumphum.

¶ Ex parte autem recipientium h. c. tri-

umphus tunc solennissimus duas ob res:

Exod. 2.
Exod. 5.
3 Re. 19
Act. 9.
Act. 16

1 Re. 18

ENARR. I CAPVT XIX.

[illegible]

Oreste
...
...
que aliás ... Fe-
dempio, Navegante de ... Al-
se ha ... & de ... e
la ... &
no ... Respondo con ...
quer ... em
e, ... com
im ...

[illegible]

4. $\frac{1}{2} \pi$ 5. $\frac{1}{2} \pi$ 6. $\frac{1}{2} \pi$ 7. $\frac{1}{2} \pi$ 8. $\frac{1}{2} \pi$ 9. $\frac{1}{2} \pi$ 10. $\frac{1}{2} \pi$

1. The first part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

7. The A. ...

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

[illegible][illegible]

... ..

()

1. The first group of variables includes the following:

1. *Journal of the American Medical Association*, 1997; 277: 1039-1043.

2 10 13 23

1. The first group of variables includes the following:

... ..

... ..

11

[illegible]

11.73 U

buam, q̄ uet̄at quod n̄ p̄t̄at
n̄ p̄t̄at

graphic

Zach 9

103 110

1944

Re 9.

Mat. 118 propheta ille regius à Domino cum esset Rex humilitatem petruit, quam meruit impetrare, Idem etiam præstuit sacrosancta illa uirgo ac Deipara Maria in angelici fauoris, cum ab anathemate huius mundi uideret Ita se gessit præcursor Domini Ioannes quia de hoc uero Messie clatus, dixit, Non sum dignus soluere corrigiam calciamenti.

Iucl. 1
Ioan. 1.

Tertio Christus huic honorem, & triūphum non uoluit, sed ut non sibi uoluit exuberari, ut sciret nos doceret modum, quo in dignitatibus nostris exuberantibus, & caducis honoribus nos habere debeamus: fluxiles enim, & momentanei sunt, milleque periculis, & casibus obnoxii. Quamobrem in illis imitari debemus Aegypti canes, qui siti compellente aquam Nili hauriunt properantes: qui demum nec conem simul, sed raptim per litus decurrentes ex interuallis siliam degustant ne uideant, si lentè, & parum circumspecti ebibant in medio potu à Crocodilibus capiantur, & deuorentur: unde dici solet. Ito, sicut canis per Nilum Hoc est, properantes Quot diuites, quot principes, quot Reges, & Imperatores diuini demigrarunt: quorum sepultura reuerantur pedibus eorum, quos in uita ne uidere quidem noluerunt Vbi est arrogancia? Vbi illorum omnium despectus? Vbi honores, dignitates, & regna? Omnia illa iam ut fumus transierunt, eorum neque meminit est conspecta.

Quarto Christus in medio triūphi in lacrymas prorumpit innuens nimiam has dignitates potius tristitia, & fletu quam gaudio, & risu esse prosequendas. Si humilimodum honores quemadmodum Christus recepit nos susceperimus, nobis detrimento minime fuissent: uerum quia elato animo suscipimus, nos perdunt, & occidunt. Testis nobis esse poterit Aman, quem non aduersa, sed secunda miserrimum fecit fortuna: quippe quæ non solum illum Assueri regis familiaritate, uerum uita ipsa per summum dedecus denudauit. Quamobrem soli humiles inter ipsos dignitatum cumulos prudentes à lacrymis sibi non temperant: quia de causa potens illa regina Hester lacrymis tota distillans, Domino dicebat. Tu scis quod

Hest. 7.

Hest. 14.

obtinuer signum superbiae, & glorie meae,

quod est super caput meum, &c. Sed ad contextum reuertamur. Igitur cum sic humilis Iesus in asello incederet uersus Hierusalem per montem oliuarum, audi quid Euangelista dicat.

*Euntes autem illo, substernebant omnia uestimenta sua in uia. Quæ non solum à discipulis, uerum ab omnibus illis, qui Christi Num sequi uoluerunt Hierusalem, & uicinis, ut Christum honorarent proprias uestes asello terendas terenderunt ad nullum illarum damnam attendentes: & uestimenta quibus honorari solent homines sibi detraherunt, ac illius subiecerunt pedibus. Perpende præterea discrimen inter hanc Christi exceptionem, & aliorum huius seculi regum, & imperatorum. Hi enim quicunque aliquam solenniter ingressuri excipi solent sub precioso aliquo peripetasma ad actus iniurias euitandas, & solennitate ac apparatus ostendendum. Ita que ingrediuntur testis cælo, & discoperta terra: ut scilicet non illud, sed hanc possint intueri, inuenientes se non cælestes, sed terrenos esse reges, & Imperatores. At cum Christus dominus dicat regnum meum non est de hoc mundo, ingreditur cooperata terra: cum autem sit rex cælestis disco operto cælo. Exceptus igitur est strata terra non solum uestibus, uerum etiam ramis, tum oliuarum tum palmarum. Oliuarum quidem ramos afferebant illi, qui Iesum ab Ierico sequebantur, palmarum ramos illi, qui ab Hierusalem egredientes Christo obuii facti sunt, ut testatur Ioannes. Mortæ uerò hæc turba sunt ad hunc honorem Christo exhibendum, tum à quodam gaudio spiritali quod conceperant ex miraculis, & signis quæ uiderant: quod expresse affirmat noster Lucas cum **Joan. 12.** inquit, laudabant eum super uirtutibus, quas uiderant: tum è specialius ob miraculū suscitationis Lazari, ut ait Ioannes. Testimonium inquit perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum uocauit de monumento, & suscitauit eum à mortuis. Propterea, & obuius uenit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum Ierusalem, ut per hoc miraculum illud editū Hierosolimam ingrediatur, omnis populus ei obuius factus est. Sed præcipua ratio, quare gaudentes mo-*

Joan. 19.

Joan. 12.

R r 3 tæ sunt

te sunt, ut Christum sic honorificè exciperent est, quia Deus mouit corda eorum, et hæc facerent, & illum cum honore prosequerentur. Et ideo dicentibus Iudæis, ut increparet gētes illas ob ea quæ faciebāt, respondit. Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Quasi diceret. Fieri non potest, ut aliter fiat: est enim hoc in eorum animis
 Mat. 21. inlitum. Vnde apud Matthæum inquit. Ex ore infantium, & lactentium perfecti stī laudem. Hoc est, Deus laudem in ore puerorum perficit: at qui illa quæ Deus

in corde operatur, qualis sunt hæc præfens harū turbarū. Obseruandum quoque hic est, nō esse Christo obuiam diuites, nō magnates, non principes, hi enim de gloria Dei non admodum sunt solliciti: sed turbam, hoc est populum ipsum, & abiectos ac pauperculos homines: in his enim quæ ad Dei cultum attinent, longè promptiores pauperculi, quam opulenti reperiuntur.

Porro ex diligētia, & seruitute, quo hæc turba exapiunt ramos, & vellibus Christum eximig lum possunt capere, & modum, studium, animo adorem, quo nobis Deus est colendus. Hoc sane modo Patriarcha ille Abraham Deum excepit hospitio suo. Confestim ipse ad armenta cucurrit, iuber adduci vitulum, & Sara eius uxor panes festinanter coxit. Vnde aduertendum relinquatur in domo iusti ad cultum Deo exhibendum esse omnes egregiè diligentes. At in domibus impiorum omnes inuenies Deo negligentes. Caco-demoni vero diligentissimos. Vnde apud Hieronimū de impijs loquens dicit dominus, Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipe: ut faciant placentas reginæ exili, & libent dīs a ienis, ut me adiuuandū pro uocent. In Hebræo est placentas opere egili, & appellat panes larios, & rotundōs ex farre, & me le, cum Hebræis quibundā de quibus, qui offerri solēbāt idoli, & quia Hebræi eiant, idco dicuntur facti opere exili. Quemadmodum igitur probi homines Deo seruiunt in uia quiescent, ut dicebamus de Abraham, & de hac turba, quia alij laudabant ramos de arboribus, & alij uellibus in uia prosternebant: sic etiam alij obuiam dīuone colendo omnes suas

adhibent uires, ac iniqui nihil intentatum relinquunt. Balac maximè occupabatur in cōstruendis altaribus, ut Balac
 Num. 23. Dei malediceret Summa diligētia, & studio quærebat Herodes à Magis quo in loco Christus esset natus: ut illum
 Matt. 2. è medio tolleret. Impigrum etiam se exhibebat nētarius ille Iudas, ut Christum uideret ac traderet: cum ceteri discipuli in horto obdormirent. Erubescamus ergo
 Mat. 26. uidentes tam diligentes in dæmone seruando esse impios: nos uerò in Christo omnium auctore colendo tam pigros, & tardos esse. Quinimo deinceps nō solum

in Dei cultu, & obseruantiā occupetur, uelut Abraham, & hæc turbas occupari cōspicimus. Sequitur de laude uocali.

Et cum appropinquaret iam ad descensum montis Oliueti cœperunt omnes turbe descendentiū gaudentes laudare Deum uoce magna super omnibus quas uiderant uirtutibus.

Ex quo loco clariè patet prius uias fuisse intratas, & omnem apparatus exhibuit: deinde uerò accelsisse laudes. Hic autem maximè est obseruandum cōuinci ex hoc textu errorem impijssimorū hæreticorum nostri temporis: qui uestigij nētari Lutheri insidentes falso damnant orationes uocales, & laudes quas sacrosancta mater Ecclesia Romana Spiritu sancto ducta celebrare consueuit. Nōne si magna uoce Christum efferebant, ipso id approbante, immo eos defendente coram phariseis hoc faciebant? Hæretici uerè tibi, & discipuli sunt pharisa orū, quando quidem prohibent laudes uocales domino reddi: cum tamen ipse maximè probeat has laudes, quia cum pharisei dixissent magister increpa illos: respondit dominus, Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Contigit etiam exuperiosis angelos in Christi uirtute concinuisse magnā uocē gloria in excelsis Deo. Cum igitur cantent Angeli, & cantent turbe hæc: audent tamen hæretici impudentissime has laudes, & cantilenas improbare, & claudunt os laudantium Deum. Et ipse Christus (ait Marcus) quod hymno di-

Num. 23.

Matt. 2.

Mat. 26.

Mat. 21.

Lucæ 2.

Mar. 14.

Ephe 5. **1.** **2.** **3.** **4.** **5.** **6.** **7.** **8.** **9.** **10.** **11.** **12.** **13.** **14.** **15.** **16.** **17.** **18.** **19.** **20.** **21.** **22.** **23.** **24.** **25.** **26.** **27.** **28.** **29.** **30.** **31.** **32.** **33.** **34.** **35.** **36.** **37.** **38.** **39.** **40.** **41.** **42.** **43.** **44.** **45.** **46.** **47.** **48.** **49.** **50.** **51.** **52.** **53.** **54.** **55.** **56.** **57.** **58.** **59.** **60.** **61.** **62.** **63.** **64.** **65.** **66.** **67.** **68.** **69.** **70.** **71.** **72.** **73.** **74.** **75.** **76.** **77.** **78.** **79.** **80.** **81.** **82.** **83.** **84.** **85.** **86.** **87.** **88.** **89.** **90.** **91.** **92.** **93.** **94.** **95.** **96.** **97.** **98.** **99.** **100.** **101.** **102.** **103.** **104.** **105.** **106.** **107.** **108.** **109.** **110.** **111.** **112.** **113.** **114.** **115.** **116.** **117.** **118.** **119.** **120.** **121.** **122.** **123.** **124.** **125.** **126.** **127.** **128.** **129.** **130.** **131.** **132.** **133.** **134.** **135.** **136.** **137.** **138.** **139.** **140.** **141.** **142.** **143.** **144.** **145.** **146.** **147.** **148.** **149.** **150.** **151.** **152.** **153.** **154.** **155.** **156.** **157.** **158.** **159.** **160.** **161.** **162.** **163.** **164.** **165.** **166.** **167.** **168.** **169.** **170.** **171.** **172.** **173.** **174.** **175.** **176.** **177.** **178.** **179.** **180.** **181.** **182.** **183.** **184.** **185.** **186.** **187.** **188.** **189.** **190.** **191.** **192.** **193.** **194.** **195.** **196.** **197.** **198.** **199.** **200.** **201.** **202.** **203.** **204.** **205.** **206.** **207.** **208.** **209.** **210.** **211.** **212.** **213.** **214.** **215.** **216.** **217.** **218.** **219.** **220.** **221.** **222.** **223.** **224.** **225.** **226.** **227.** **228.** **229.** **230.** **231.** **232.** **233.** **234.** **235.** **236.** **237.** **238.** **239.** **240.** **241.** **242.** **243.** **244.** **245.** **246.** **247.** **248.** **249.** **250.** **251.** **252.** **253.** **254.** **255.** **256.** **257.** **258.** **259.** **260.** **261.** **262.** **263.** **264.** **265.** **266.** **267.** **268.** **269.** **270.** **271.** **272.** **273.** **274.** **275.** **276.** **277.** **278.** **279.** **280.** **281.** **282.** **283.** **284.** **285.** **286.** **287.** **288.** **289.** **290.** **291.** **292.** **293.** **294.** **295.** **296.** **297.** **298.** **299.** **300.** **301.** **302.** **303.** **304.** **305.** **306.** **307.** **308.** **309.** **310.** **311.** **312.** **313.** **314.** **315.** **316.** **317.** **318.** **319.** **320.** **321.** **322.** **323.** **324.** **325.** **326.** **327.** **328.** **329.** **330.** **331.** **332.** **333.** **334.** **335.** **336.** **337.** **338.** **339.** **340.** **341.** **342.** **343.** **344.** **345.** **346.** **347.** **348.** **349.** **350.** **351.** **352.** **353.** **354.** **355.** **356.** **357.** **358.** **359.** **360.** **361.** **362.** **363.** **364.** **365.** **366.** **367.** **368.** **369.** **370.** **371.** **372.** **373.** **374.** **375.** **376.** **377.** **378.** **379.** **380.** **381.** **382.** **383.** **384.** **385.** **386.** **387.** **388.** **389.** **390.** **391.** **392.** **393.** **394.** **395.** **396.** **397.** **398.** **399.** **400.** **401.** **402.** **403.** **404.** **405.** **406.** **407.** **408.** **409.** **410.** **411.** **412.** **413.** **414.** **415.** **416.** **417.** **418.** **419.** **420.** **421.** **422.** **423.** **424.** **425.** **426.** **427.** **428.** **429.** **430.** **431.** **432.** **433.** **434.** **435.** **436.** **437.** **438.** **439.** **440.** **441.** **442.** **443.** **444.** **445.** **446.** **447.** **448.** **449.** **450.** **451.** **452.** **453.** **454.** **455.** **456.** **457.** **458.** **459.** **460.** **461.** **462.** **463.** **464.** **465.** **466.** **467.** **468.** **469.** **470.** **471.** **472.** **473.** **474.** **475.** **476.** **477.** **478.** **479.** **480.** **481.** **482.** **483.** **484.** **485.** **486.** **487.** **488.** **489.** **490.** **491.** **492.** **493.** **494.** **495.** **496.** **497.** **498.** **499.** **500.** **501.** **502.** **503.** **504.** **505.** **506.** **507.** **508.** **509.** **510.** **511.** **512.** **513.** **514.** **515.** **516.** **517.** **518.** **519.** **520.** **521.** **522.** **523.** **524.** **525.** **526.** **527.** **528.** **529.** **530.** **531.** **532.** **533.** **534.** **535.** **536.** **537.** **538.** **539.** **540.** **541.** **542.** **543.** **544.** **545.** **546.** **547.** **548.** **549.** **550.** **551.** **552.** **553.** **554.** **555.** **556.** **557.** **558.** **559.** **560.** **561.** **562.** **563.** **564.** **565.** **566.** **567.** **568.** **569.** **570.** **571.** **572.** **573.** **574.** **575.** **576.** **577.** **578.** **579.** **580.** **581.** **582.** **583.** **584.** **585.** **586.** **587.** **588.** **589.** **590.** **591.** **592.** **593.** **594.** **595.** **596.** **597.** **598.** **599.** **600.** **601.** **602.** **603.** **604.** **605.** **606.** **607.** **608.** **609.** **610.** **611.** **612.** **613.** **614.** **615.** **616.** **617.** **618.** **619.** **620.** **621.** **622.** **623.** **624.** **625.** **626.** **627.** **628.** **629.** **630.** **631.** **632.** **633.** **634.** **635.** **636.** **637.** **638.** **639.** **640.** **641.** **642.** **643.** **644.** **645.** **646.** **647.** **648.** **649.** **650.** **651.** **652.** **653.** **654.** **655.** **656.** **657.** **658.** **659.** **660.** **661.** **662.** **663.** **664.** **665.** **666.** **667.** **668.** **669.** **670.** **671.** **672.** **673.** **674.** **675.** **676.** **677.** **678.** **679.** **680.** **681.** **682.** **683.** **684.** **685.** **686.** **687.** **688.** **689.** **690.** **691.** **692.** **693.** **694.** **695.** **696.** **697.** **698.** **699.** **700.** **701.** **702.** **703.** **704.** **705.** **706.** **707.** **708.** **709.** **710.** **711.** **712.** **713.** **714.** **715.** **716.** **717.** **718.** **719.** **720.** **721.** **722.** **723.** **724.** **725.** **726.** **727.** **728.** **729.** **730.** **731.** **732.** **733.** **734.** **735.** **736.** **737.** **738.** **739.** **740.** **741.** **742.** **743.** **744.** **745.** **746.** **747.** **748.** **749.** **750.** **751.** **752.** **753.** **754.** **755.** **756.** **757.** **758.** **759.** **760.** **761.** **762.** **763.** **764.** **765.** **766.** **767.** **768.** **769.** **770.** **771.** **772.** **773.** **774.** **775.** **776.** **777.** **778.** **779.** **780.** **781.** **782.** **783.** **784.** **785.** **786.** **787.** **788.** **789.** **790.** **791.** **792.** **793.** **794.** **795.** **796.** **797.** **798.** **799.** **800.** **801.** **802.** **803.** **804.** **805.** **806.** **807.** **808.** **809.** **810.** **811.** **812.** **813.** **814.** **815.** **816.** **817.** **818.** **819.** **820.** **821.** **822.** **823.** **824.** **825.** **826.** **827.** **828.** **829.** **830.** **831.** **832.** **833.** **834.** **835.** **836.** **837.** **838.** **839.** **840.** **841.** **842.** **843.** **844.** **845.** **846.** **847.** **848.** **849.** **850.** **851.** **852.** **853.** **854.** **855.** **856.** **857.** **858.** **859.** **860.** **861.** **862.** **863.** **864.** **865.** **866.** **867.** **868.** **869.** **870.** **871.** **872.** **873.** **874.** **875.** **876.** **877.** **878.** **879.** **880.** **881.** **882.** **883.** **884.** **885.** **886.** **887.** **888.** **889.** **890.** **891.** **892.** **893.** **894.** **895.** **896.** **897.** **898.** **899.** **900.** **901.** **902.** **903.** **904.** **905.** **906.** **907.** **908.** **909.** **910.** **911.** **912.** **913.** **914.** **915.** **916.** **917.** **918.** **919.** **920.** **921.** **922.** **923.** **924.** **925.** **926.** **927.** **928.** **929.** **930.** **931.** **932.** **933.** **934.** **935.** **936.** **937.** **938.** **939.** **940.** **941.** **942.** **943.** **944.** **945.** **946.** **947.** **948.** **949.** **950.** **951.** **952.** **953.** **954.** **955.** **956.** **957.** **958.** **959.** **960.** **961.** **962.** **963.** **964.** **965.** **966.** **967.** **968.** **969.** **970.** **971.** **972.** **973.** **974.** **975.** **976.** **977.** **978.** **979.** **980.** **981.** **982.** **983.** **984.** **985.** **986.** **987.** **988.** **989.** **990.** **991.** **992.** **993.** **994.** **995.** **996.** **997.** **998.** **999.** **1000.**

dans David inquit. Et stare fecit cantores contra altare, & in sonno eorum dulces fecit modos. Eliaz etiam uidit duos Seraphines clamantes alterum ad alterum, dicentes. Sanctus, sanctus, sanctus dominus exercituum, plena est omnis terra gloria eius. Et de Sion inquit idem Eliaz. Gaudium, & lætitia inuenitur in ea: gratiarum actio, & vox laudis. Et cum David, choro, chordis, organo, laudemus Deum in tympanis. Ait etiam Tertulianus in Apologeno aduersus gentes, Plinium secundum cum prouinciam regeret, damnatis quibusdā Christianis, eorumque multitudine perturbatus Traianum Imperatorem consuluisse quid de cætero ageret: cui allegauit præter obstinationem non sacrificandi nihil aliud se de sacramentis eorum comperisse quam cæcus antelucanos ad canendum Christo, & Deo. Hinc igitur constat uocalem laudem semper esse Deo à Christianis redditam, ab ipso primum ortu Ecclesiæ. Cæterum de his satis. Nunc quid uoce magna laudabam isti, atque dicebant auquamus.

Benedictus qui uenit Rex in nomine domini pax in celo, & gloria in excelsis.

Sic laudatus qui uenit in uirtute Dei, & secundum uoluntatem ipsius, atq; ad gloriam eius. In eo autem, qd dicunt pax in celo, significatur reconciliatio generis humani cum Deo, & angelis facta per Christum: de quo dixit Apostolus Pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in terris sunt siue quæ in cælis. Marthæus testatur quod dixerunt Osanna, quæ Hebraice est, salua uel saluifica. Et in Psalmo centesimo decimo septimo, qui manifeste de Aduentu saluatoris scriptus est, inter cætera hoc quoque legimus. O domine saluum me fac, ò domine bene prospere: benedictus qui uenit in nomine domini. Pro eo quod habetur ò domine saluum me fac, in Hebræo legimus Ana, Adonay. Osanna, quod manifestus interpretatur, & in epistola Simachus dicens. Obsecro, ò domine saluum me fac. Lege diuum Hieronymum. **R r 4** Obsec-

Ecc. 27.
Esai. 6.
Esai. 51
Psal. 150
Tert. in ap. ca. 1. de ign.
Colof. 1
Hic sup Mat. 11. & in epistola ad Damat.

telligerent fieri nullo modo posse, immo esse omnino impossibile, ut ipsi tacerent. ¶ Aduertendum autem scripturam sacram (ut Chrysostomus annotat) ita de insensibilibus loqui solere ac si sensu ac uoluntate praedita essent. Vnde illud. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis & nescis unde ueniat, aut quo uadat: signi- ficans liberum à natura impetum uenti. Sic Esaias. Erubescit Sidon dixit mare. Et in Psalmo. Coeli enarrant gloriam Dei. Et Abacuc ait, Lapis ex pariete clamabit, & lignum quod inter iuncturas aedificiorum est respondet. Hoc est. Si extruxeris domum ex alienis opibus, ipsa ligna fatebuntur te esse furem. Et iterum in psalmo. Mare uidit & fugit. Et Abacuc iterum. Inani matre creaturae clamant. Loquitur deterrant, & usurariis qui mala conscientia aedificant, & est figura prosopopoeia. Im- pios, & creaturae quae gloria Dei praedicatur ab irrationalibus creaturis, quando in domino reuerentia est. Clamant, hoc uide- re possumus in passione domini: nā cum eo crucifixo starent à longē omnes noti, & ante crucem praeparati more uiderent eō fieri uerum esse Deum quem in Crucem subtrahere uolebant, & proinde et cau- losi tacerent: ecce irrationalia rerum om- nium autorem pati significauerunt: emissio enim Christi spiritu terra commota est, la- pides se collidentes scissi sunt, mortuorū sepulchra oibis stupefcentibus patuerūt. ¶ Aduertendum praeterea multitudine Christi ad conuersionem. Adhibentur illis quibus benefecerat laudari uetat, nunc uero suos laudatores detendit: illud mo- destiae, hoc autē necessitati tribuendum est. non enim in praesentia oportebat ut nega- ter se uerum esse Deum. Nūquam igitur cessamus in eius laudibus, ei nanque gra- tissimus id semper erit, quod optime in- telligebat & praestabat regius propheta cum dicebat. Benedicam dominum in oī tempore: semper laus eius in ore meo.

Et ut appropinquauit uidens ciuita- tem struis super illam.

Super uenit uenit iustitiae prophete calamitates, & infortunia populo Israe- l. Inco euentura praedixerunt: non uerbis solum sed operibus, & alijs signis exte-rio-

ribus. Samuel prophetauit regnum Israel Dauidi futurum obnoxium cum in ma- nibus tenens pallium Saulis scidit mediū. Sic Achias propheta cum scidit palliū Hie- roboam in decem partes innuit ipsum re- gem futurum decem tribuum. Hieremias etiam arripuit urceum, & coram populo fregit, praefigiens ita omnes fore frange- dos. Deinde cithenis uinctus eorū popu- lo sicut demonstans ciuitatem uenit- turam, & captiuitatem apud Babylonios. Ezechie quoque assumpta noua uel a ca- pillos sibi per partes tres abrasit: quarum unam combussit, aliam scidit, & tertiam per aerem sparsit. Per primam partem in- nuit populum peste, & fame laboraturū: per secundam, gladio percutiendum: per tertiam captiuum fore dispergendum. Sic in praesentia Christus intuens ciuitatem Hierusalem praefigit non sine lachrymis mala, & euerisionem illius ostendit per has lachrymas aliquando fore, ut Hierosoly- mitani licet nunc rideant, non mediocriter desistant. Tria hic dicuntur notata di- gna. Primum quod appropinquauit illi ciuita- tem. Secundum quod illam uidit. Tertium quod super illam fleuit. Itaque quod ad primū attinet, hoc idē profectio accidit singulis diebus: etenim Deus ad peccatores appropin- quat in uitis, & ceteris obnoxiosos, ac suae gloriae lumine irradiat eorum ta- men miseriam & obnoxiosos homines in- spirante, & saluberrimē hortante non recipiant. Ideo Salomon admonet dicen- s. Appropinqua ut audias: multo enim me- hor est obedientia, quam stultorum uisti- maz. Lachrymis persequatur Sophonias propheta, hanc hominum obstinatio in- iuriā, dicens. Vae prouocatrix, & redempta ciuitas, coluba. Non audiuit uocem, & nō suscepit disciplinā: in domino non est con- fisa, ad Deum suū non appropinquauit. Cum igitur Christus uideat se ad nos acce- dere, nos uero ad eum minime, in lachry- mas prorūpit. Non tantū ciuitati appropin- quabat pedibus, sed cōpassione. Vnde diuites sibi exemplū petant, ut se exhibeāt ueros Christi imitatores appropinquan- tes hoc modo ad pauperes, & ad infirmos commiseratione uidelicet Christiana, ac eorum inopiam subleuent, afflictionē con- solentur, iacentes erigant, humano denique

1 Re. 15.

3. Re. 11.
Hier. 19.
Hier. 28.

Eze. 5.

Eccle. 4.

Sopho. 3

Chr. ho.
25. super
Ioan.
Ioan. 3.

Esai. 23.
Psal. 18.
Abac. 2.
Psal. 113

Abac. 2.

Matt. 27

Luce. 8.

Psal. 113.

denique auxilio prope destitutos confir-
ment. Sed proh dolor non ita sese gerit:
appropinquant quidem illi ad egenos in
visis stipem de mandantes corporaliter: at
si ad commiserationem spectemus, po-
tius ab illis recedunt. Intuentur illos cor-
poralis oculis, pedibus proculcant, eum tæ-
dio, & nausea prætereunt: tantum abest,
ut eorum miseriis condolcant, leuamen-
tæ aliquod afferant. Sibi tamen persua-
dent si nunc oculos à pauperibus auertit,
fore aliquando ut Deus ipse egenorū pa-
ter, suos à diuitibus auertat: & iure opti-
mo audient in illa die in qua totius uitæ
nostræ rationem sumus reddituri. Ite ma-
ledicti in ignem æternum. Esuriis & non
dedistis mihi manducare. Sinus. &c. ¶ De-
inde vidit Deus inuitatem. Felix illa qui-
dem si hac visione non fuisset abula. non
enim solet ex Dei intuitu lequi perditio,
sed salus. Sic enim oculos coniecit in Pe-
trum, Zachariam, Matthæum, & miscitis
est eis: & tandem eos conuertit. Sic uidit
Agar ancillam Abrahæ, quæ dixit, Tu
Deus, qui uidisti me. Ex Designatur intu-
tus nostra procedit salus: & contrariū ue-
rò ex auersione oculorum eius, perditio.
Quamobrem dicebat Dauid. Auertente
te faciem tuam omnia turbabuntur: au-
feres spiritum eorum, & deficiunt. Cæte-
rum cum Christus hunc intuitum nihil ei
uitati profuturum uideret, super eam mi-
sericordia cōmōtus, collachrymatus est.
Vidit Deus mundum, & miseratione im-
pulsus eius redimendi, gratis carnem hanc
nostram sibi copulauit, & miseris huma-
nis subiecit se. Nobis igitur à Deo est pe-
tendum, ut nos dignetur aspicere, ac tan-
dem nostri misereri, quemadmodum in-
tuitus est Petrum, & miseris, quando
apud Pontificem negauit ipsum. Digne-
tur præterea super nostra scelera flere, nos
que sua miseratione intueri, ut culpas de-
leat. Vnde egregius psaltes dominum de-
precabatur dicens, Reipice in me, & mise-
rere mei: quia uenicus & pauper sum ego.
¶ Porro quod ad tertium attinet fleuit
super illam: non diruendos quidem mu-
ros, non subuertenda ædificia Hierusalē
deplorat dominus: sed cæcitatem ciuiū
eius, & animarum intentum, & iacturā.
Licet ergo modo aliquo, & minus princi-

paliter per has lachrymas prædicit euer-
sionem murorum, & iurissimè non desit
nisi peccata, quæ tantæ uastationis causa
fuerunt, quam causam subdit ipse Chri-
stus dicens, Eo quod nō cognoueris tem-
pus uisitationis tuæ. Docet præterea la-
chrymis esse eludenda peccata, quippe quæ
scelerum uulneribus aptissima sint medi-
camenta, & nihil aliud præstent quàm cō-
missa peccata abolere. Licet enim natos,
parentes, amicos, uita defunctos, licet bo-
na amissa lachrymis prosequaris, nun-
quam tamen quidquam illorum recupe-
rabis. At si Deum grauius offenderis, la-
chrymis offensus tibi reconciliaberis, obli-
teratusque peccatis omnibus amissam re-
cuperabis gratiam. Hic est lachrymarum
usus, hic scopus, ad quem sunt dirigendæ.
Vnde dominus per Ezechielem in quacū-
que hora ingemuerit peccator, omnium
iniquitatum eius, quas operatus est non
recordabor. Ne ergo in temporalibus la-
mentandis tempus teramus, sed potius
ad ablundas animarum sordes flerem, &
lachrymas conuertamus. Si enim ap-
probabilissima nobis esset aqua, aut alius
liquor ad oculorum morbum curandum: & nos eo abu-
tentes pedes lauaremus, nonne iure opti-
mo irideremur? Eodem prorsus modo
lachrymæ peccatis non autem aliis rebus
medentur: si uerò ad huius seculi bona
recuperanda applicentur, vanæ sunt. La-
chrymæ itaque ad nihilum omnino pro-
sunt, nisi ad uulnera animæ curanda: ad
alia autem medicamenta nullius esse mo-
menti, perspicuum est. Qua propter uiri
prudencia, & sapientia exculsi non lachry-
mantur nisi pro Deo illatis iniurijs: inia-
num nanque existimant pedes aqua ablu-
ere, quæ ad medelam oculorum solum
modo utilis est. Quamobrem cum mulie-
res illæ tempore passionis Christi super
ipsum flerent, nolite (inquit ille, filiæ He-
rusalem) flere super me: sed super uos ip-
sas: quia uenient dies, &c. Ratio autem
quare Christus hæc dixerit est: quia lachry-
mæ peccatis adhibentur, ipse uerò absque
peccatis erat: ob idque, nolite flere sume, quia
peccator nō sum, sed super uos, & super pec-
catores filios uestrorum. Hæc, n. lachrymarū
medicinam Christus prudens medicus ad

Mat. 23.

Mar. 16.

Luc. 19

att. 9

Gen. 16.

Isa. 103

Mat. 14.

Psa. 103

Exc. 18

Luc. 23.

Joſ. 11. peccata delenda ſolūm eſſe applicanda
 Hebr. 5 dicebat. Hæc etiam eſt cauſa quare ſu-
 per Lazarum fuit collachrymatus, quia
 ſcilicet mors introducta fuerat per pecca-
 tum: contra quod tunc infremuit ſpiri-
 tu. Et in cruce teſtante Paulo ob noſtra
 flagitia lachrymis orauit clamore ma-
 gno, & exauditus eſt pro ſua reuerentia.
 Præterea cum lanſſet aridam manū eu-
 ſuſſam, vt ait Marcus, contriſtatus eſt ſu-
 per cæcitatem cordis eorum. Quam cæci-
 tatem nunc etiam deplorat, atque ideo
 ait. Si cognouiſſes & tu. Vſum lachry-
 marum proſequitur etiam regiſ. & prophe-
 ta Dauid: nam cum aliquando filius puer
 ex Berſabe moreretur, mortemque eius
 adidiſſet, ab iſtraiſ ſurrexit, & menſe læta-
 bundus induiſſit, ac Berſaben non medio
 critet eſt cōſolatus. Quod ideo fecit, quia
 ſletus ſuſcitare nequit uita deſunctos, &
 puer ille innocens & abſque peccatis erat.
 At quando impius Abſalon fuit interem-
 ptus, damnationem eius timeas, lachry-
 mis mortem eius lamentabatur dicens,
 Abſalon fili mi, fili mi Abſalon. Quis mi-
 hi daret, ut moriar pro te? Intelligebat
 enim ſanctus vir filium ſlagitium immer-
 ſum diem ob. iſſe. Eodem modo Chriſtus
 dominus nunc crimina, ſcelera, & cæcita-
 tem Hieruſalem lamentans ait, O Hieru-
 ſalem, Hieruſalem, quis mihi daret, ut mo-
 rerer pro te? Si Dauid Abſalonis mortem
 deſiderat, quare dicitur, quod non exiſtente
 dicens quis mihi daret, ut moriar
 pro te: quanto iuſtiori ratione hoc tace-
 re Chriſtus poterat & plorare, quis mihi
 det Hieruſalem ut moriar pro te? Maio-
 ritate quæſtione pſequebatur Chriſtus
 Hieruſalem, quam Dauid tuum tuū Ab-
 ſalon: quo ſit vt Chriſtus pro Hieruſalē
 mortem ſuſceperit, non uero Dauid pro
 Abſalone. Quis mihi daret o Hieruſalem
 diſceſſiſſima ut moriar pro te? Itaque ego,
 & quicquid pro te mortem ſuſcipiam, non
 quieſcam. Lachrymæ certè Dauid nihili
 fieri debent, ſi lachrymis quas emiſit, & ef-
 fuſit Chriſtus æquiparentur. Vterq. ita-
 que ſuper peccata delenda. Heb. 5. 6. 11.
 ſuper Hieruſalem Chriſtus proſerebat,
 quam abundare peccatis ſerebat. Si Chri-
 ſtus hoc tempore de cælo in terram dela-
 beretur, ut olim carne palſibili, conſpice-

retque tot ciuitates, regna, & imperia in-
 numeris ſlagitiis inquinata & immerſa,
 nō potuiſſent à lachrymis temperare. Et
 enim ſi ſuper Hieruſalem unicam ciuita-
 tem tot lachrymas profundit, quid ſuper
 tot regiones, & ciuitates facturum fuiſſe
 arbitrādu eſt? Certè inſcalfabilibus lachry-
 mis ſuper hanc potius ploraret ciuitatem
 quā olim ſuper Hieruſalem fleuit. Am-
 pliora enim beneficia quā Hieroſo-
 lymitani illi accepimus à domino: ſce-
 leraque noſtra, & ingratitude maio-
 ra certè ſunt ſcelerbis ciuium Hieru-
 ſalem, &c.

Adnotandum præterea, quòd in hoc
 maximè oſtenditur Dei ſapientia: nam
 quod ex intus deſluit partibus, nempe
 lachrymæ? peccatum duo in mundum
 inuexit: mortem ſcilicet, & triſtitiā. De
 primo ait diuus Paulus, Per unum homi-
 nem peccatum, & per peccatum mors. De
 ſecundo fecit mentionem ipſe dominus
 cum dixit Eux. In dolore paries filios. Cæ-
 terum his etiam duobus à ſe inueſtis dele-
 tur peccatum. Voluit dominus, vt filius
 propter adolentia, &c. Quam ad-
 modū enim ut Philoſophi naturales tra-
 dunt, & reſert Laſtantiuſ cineres, & pulue-
 res combuſtæ uiperæ, ad ipſius morſum
 uenit, & ſi ſuper parietem ſi autem tene-
 dium, ac ut tinea ex ligno nata ipſum cō-
 ſumit: ita ex peccato naſcuntur hæc duo
 ipſum peccatus delentia: Quod autem
 mors peccatum deleat, patet in martyri-
 bus, quorum mors, & martyrium in cau-
 ſa ſunt quare illis peccatum remittatur.
 Deinde Chriſti Redemptoris mors ani-
 marum noſtrarum mortem deſtruxit.
 Deinde Paulus, uos (inquit) moriemini,
 vt morte peccata ſoluantur. Secundum
 inquit dominus per Ezechielem dicens:
 Iſte quacunque hora ingemuerit pecca-
 tor omnium iniquitatem, &c. Lachry-
 mis, dolore, triſtitiā, delentur peccata: &
 animarum noſtrarum uulnera curantur.
 Vnde Petrus ſpiritu ſancto aſſatus pec-
 catorebus quibuſdam dixit. Pœnitentia
 agite, in remiſſionem peccatorum.
 Ex diſtis itaque patet Chriſtum non mo-
 ri, non turre Hieruſalem: ſed ſlagitia
 eius lachrymis fuiſſe proſecutum. Reſtat

Rom. 4.
 Gene.

Iaſ. 6.
 li. de 11
 Deut. 3.

Rom.
 1. 1.

1. 1.

REU.

nunc videre: quæ flagitia illa fuerint. Fecerunt autem, duo præcipua. Primum, quod Hierusalem, nullam futurorum malorum rationem habebat. Secundum, quia nolebat suscipere dona Dei. ¶ Quo ad primum aduerte turpissimum esse, & homine indignissimum non oīno præuidere mala futura. Vnde inquit dominus. Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo. Cum igitur ciuitas illa iam multis calamitatibus, & infortunis esset destinata, & gaudio exiens rediret futurorum malorum immemor, Christus hoc intellegēs lachrymas præ dolore, & commiseratione cohibere non potuit. Fræneticus quanto infirmior, & proximior sepultura, est magis ridet: eius tamen confanguinei maiores extendunt fletus cum fræneticus feruentius ridet, & lætatur. Ciuitas hæc uelut frænetica cum morti, vastationi, & excidio esset exposita, ridebat, & lætabatur. Christus vero flet, quod nequaquā fecisset si Hierusalem penitentia non eguisset. Maxime enim est deplorandum videre homines in præsentibus ita occupatos, ut futuri minime cogitent. Prudentes non ita se gerunt: nā si prospera adest fortuna aduersæ meminerunt, præ oculis habentes illud Sapientiz. In die malorum memor esto honorum. Ideo David in psalmo. Homo (inquit) cum in honore esset, & non intellexit comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis. Bruta enim solummodo ad id quod adest, quodque præsentibus se accommodant. Considerantur homines à brutis longo intervallo distantes in principio temptationis, & peccati finem consecuturū considerent. De Iacob legitur, quod quando natus est Esau per plantam pedis, & flagitiosos homines hoc interest, quod iusti per plantam pedis, hoc est, per finem uitæ apprehendunt, semper enim ad peccati finem aduertunt: flagitiosi vero per caput, hoc est, et per initium apprehendunt. Esau, hoc est, uia, & uia per plantam pedis. Mala Hierusalem futura nūc Christus plorat: quod olim Hieremiam fecisse scriptura commemorat. Sordes eius in pedibus eius, non est recordata hominibus. Apprehende igitur Esau per plantam pedis. Vnde hebraice idem nomē פדף significat

cat plantam pedis, & finem. Itaque si in numero prudentium haberi volumus, ad finem semper auendamus: atque ita qui sanitate fruuntur se aliquando agrotatorum recordetur: qui diuitijs affluens est, se aliquando in pauperibus esse, & in pauperibus uiuere, se aliquando diem obituum consideret. Quod si quis, & si quis sciret, & si sciret, sibi aliquando plorandum, opiumque vel minimarum cogitationum reddendam fore rationem animaduertat. Hanc igitur in aduertentiā delectat nūc lumen. Nec immerito: nihil tam multis lachrymis dignū est quā uidere miseros homines mortis, & fortunæ telis obnoxios ita uiuere quasi nunquam quidquam horū sint degustaturi. Hanc incuriam appositisimo exemplo declarandam arbitror. Actiuo tempore solent detragati viatores ad umbram arboris alicuius sese recipere, ac tandem somno corripri. Cæterum cum à somno excitantur, se ad solis radios expositos uident opprimente caput dolore, se hinc inde circumspiciunt, & in eadem decunque copiosissime mananti: atque ita quasi ad uiam suam se faciem releuandi sui causa ausugerāt, delusi grauius uexantur. Eodem prorsus modo, qui fidunt secundis rebus, uoluptatibus se dedunt, genio indulgent, seque in his omnibus quæ fugacissimæ umbræ instar sunt, releuandos arbitrantur: cum tandem aliquando expergescunt in morte, illarum fallaciam, & inconstantiam experiuntur. Peccatores (inquit Iob) sub umbra requiescunt. Ne igitur nostræ salutis, & animarum immemores fallacibus huius miserissimæ uitæ rebus fidamus: ne principū fauoribus, ne honoribus, ne dignitatibus fidem adhibeamus: qui enim fidit fauori principis, & opibus, qui uoluptatibus, qui denique dignitatibus, & procubidubio sub umbra dormit. Vnde fit, ut hæc prætereant, & ipse se ad solem, hoc est, ad inferni calorem, & ignem expositū compenat. Quamobrem ne uanē, & stultē fluxiles huius seculi res suspiciamus, sed despiciamus potius, & nostrarum actionum principium illarum uerò fines contemplemur: etenim hominum uiuere confecti solet fluminibus: ut enim eorum aquæ

Ecclesiast. 11.

Psalm. 48.

Gen. 25.

Thren. 1.

Iob. 40.

aque dulces quidem sunt, sed ad falsum & amarum mare semper tendunt: sic hominum vita dulcis est, tendit tamen in amaritudines sepulture. Vocauit aliquando Deus Prophetam Hieremiam & adduxit in domum figuli cuiusdam, ut ibi prophetam edoceret, cum ubicumque id præstare potuisset: inuens domum illam esse sepulturam, ubi ueræ sapientiæ schola est, in qua Deus admirabilem doctrinam suos edocere consuevit: ibi quidem de nra uitæ huius uite infirmitatibus, & qui sint considerant, & quem finem sint habituri ponderant lezabel aut fenestram ornata stetit capite putans se decepturam Iehu: & tandem dilacerata est à canibus, nihilque præter capitis caluaria, & pedum & manuum extremitates superfuit. Mundus principia instar capitis lezabel habet composita: sed tamen finis huius compositionis pessimus est. Extremitates eius solum in memoria supersunt, quia Deus nos uult hæc reuerentur, & hanc uitæ nostræ meditari. Flet itaque Christus, quia Hierusalem gaudebat & reficiebatur præsentis prosperitate: non autem futura mala præuidebat.

Mat. 26. **102. 13.** **Plal. 102.** **1.** Deniqueplorat Christus hominum uolentiam, quippe qui periculosissime agunt seculum. Non ut imitatur homines peccare; cum probè tenentur a seculi uoluntate, sed quæ (ut Psalmographus ait) cognouit figmentum nostrum: sed miratur quod præsentissimum remedium aspernentur, & cum infirmi sint, curari nolint. Peccatis te coinquinasti, infirmitatem ex culpa contraxisti. Christus celestis medicus domum tuam curandi tui causa uenit, nro ut te cures inspirationibus incitat, ultro & gratis medelam facturum adest. Sed proli dolor, ita nequam & uasanus es: ita perditus, ut in uitis tuis persistere quam purgari malis? Peccare fragili tantum humanæ condonandum est: sed nolle sanari & flagitiis obstinate persistere, demonis est, ne dicam hominis. Ter Christum negauit Petrus, à Domino tamen, nec incusatus, nec reprehensus legitur: oburgauit tamen in ultima cœna quando pedes ipsi lauare parabat, & Petrus

renuebat. Non ita acerbe ipsum ter negantem increpauit: tamen acriter pœnas se Petro daturum promissit, nil otiosi pedum acquiesceret. Adit Christus, ut ciuitatem hanc infirmam inuideret & curaret: illa tamen nec Christum uerum medicum, nec tempus uisitationis suæ contempsit, imo quantum uult redimet di causa uenientem eiecit, nec eum excipere noluit, nec aduentum eius in suam utilitatem conuerrere, quocirca ipse lachrymas nequiuit cohibere. Cupit Christus eam sanare, & ipsa curari recusat. Sic se habet super animam infirmam peccatisque grauata. solum flet Dominus propter flagitia peccatorum: sed propter multos annos quos sceleribus immerli consumunt: nec peccatum expellere uolunt, nec Christi inspirationibus, nec concionibus, nec aliis conuersionum mille modis acquiescere. Quæ mala quam obstinationem Christus nunc dollet.

¶ Ad nostram autem eruditionem ex hoc Christi factis discamus primò quantum propria scelera plorare debeamus, cum ille ita deploret athena. Flet Christus nostra peccata, flet hominū stoliditatem & risum. Nam conspiciebat Hierosolymitanos ridentes, & tripudio in rebus pessimis (ut inquit Salomon) exultantes: laudatur enim peccator in desideris animæ suæ, & iniquus benedicitur. Flebat eorū fletum euestigio subsecutus: & ideo dicebat illis, Væ nobis qui ridetis, quia flebitis. Discamus etiam nos lachrymas Christi magnificare: & cum illo nunc flere, ut cum illo rideamus. Discamus flere mala, & damna proximorum nostrorū: & de ipsorum miseriis condolere. Fienda enim sunt aliorum peccata, ut Christus exemplo docet non ridenda. Vnde in libro Numerorum dicitur, quod **Nu 25.** Moses & filii Israel flebant peccata sociorum, & fratrum filiorum suorum, ante fores tabernaculi. Sic flebat Paulus super quosdā qui peccauerant, & nullā agebant penitentiam. Et alibi flebat super eos, qui ex fidelibus facti erant infideles & crucis Christi hostes terribili: uentrem suum pro Deo habentes. Et iterum **2 Co 11.** Cornuthus ait, Quis infirmatur, & ego non

Prou. 2.
Plal 9.

Lucæ 6.

Nu 25.

1 Co 11.
1 Th 5.

2 Co 11.

3. Re. 6.

Hebr 11

rum aut herbarum qui abluunt oculos aut vulneribus medentur : cur non magnificamus lachrymas, quæ animæ fordes abluunt, eiusque ulcera saluberrimè sanant? Hic liquor est omni balsamo preciosior, utilior, & salutarior : quod significare uoluit Salomon cum mare fuisse, & lateres in templo constituit. Cum domus aliqua incēdio flagrat, qui ei succurrit uo uita a lachrymis uenit. Senos cum uidemus animas nostras flāmis impiarum cupiditatum correptas & incēsas ad lachrymas statim sumus recursum, ut illis incendium extingamus. Ut in pelui numus non potest uideri à certo quodā aliquantulumque distante loco: sed si peluis aqua impletur, statim ab eodem loco numus cernitur. Eodem prorsus modo anima nostra in uasa huius corporis delitescens ut pote numus pretiosissimus imaginēque Dei insignitus, non uidetur. unde fit ut nos ipsos ignoremus: nisi iniecta aqua, hoc est, profusus lachrymis, quibus pestiferas eius labe abluamus. Vana uero mundi letitia extæcat, & perdit homines. Hanc igitur letitiam contemnendam putemus. Mallet Moses affligi cum populo Dei, quāli gaudere in risu, & mundi prosperitate apud Pharaonē: quamobrem negauit se esse filium filiae Pharaonis. Sed de his satis. Nunc autem qui uult scire dicat Christus super ciuitatem Hierusalem audiamus.

Quia si cognouisses & tu: & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autē abscondita sunt ab oculis tuis.

Hæc uerba animum cōpatientem indicant, quasi dicat Christus: O Sion & Hierosolyma, ecce uenio Rex tuus & Saluator, quemadmodum Propheta de me, dixerunt: sed uenio mansuetus & pauper: ideo me nō cognoscis, sed contemnis me, à quo uno uitam & æternam salutem habere possis. O si cognosceres quid ad pacem inferuire tibi possit, nec ita insensibilis esses in tuo proprio damno. O si nunc cognosceres in hac die tua tot tantasque promotiones ad eiusmodi cognitionem habere posses. Hæc enim nunc aduētiæ habes, qui tibi regnum cælorum annuncioria est tibi die salutis & diuinæ uisitationis.

nis, id quo iam pridem ex mea doctrina & uita, ex tot denique & tam euidentibus miraculis didicisse debebas. Sed o popule insensibilissime, qui hæc nec uidere, nec cognoscere uis: & ideo seruis in me, & me queris occidere: quem merito iuxta exemplum totius populi toto animo accipere debebas. Verū quod nunc non uidet, id magno tuo malo in posterum uidebis.

¶ Aduerte autem, quod Christus cum hæc uerba dixit, & absque periculo integritati orationis testis proferat nobis significat, ut in septem animis doctorem, ob quæ uox hæsit faucibus: & lingua perfectè pronuntiare & exprimere sensum suum non potuit. Etenim fletus à tristitia oritur, & sicut gaudium dilatat cor, ita tristitia cōstringit: corde uerò cōstricto, & congelato, uix potest quod intus est exire. Unde in Psalmo. Statuit quasi in utro: à quo nihil potest exire. Igitur quia cor Domini cōstrictum erat, & in hoc dolore pro peccatis populi Israël, nō potuit tunc integrum explicare sermonem: ideo ait, Si cognouisses & tu: & in hac die quæ ad pacem tibi. Est Apoliopesis figura: sicut illud Comici. Ego ne illam quæ illum, quæ me, quæ non? Flet pater ob mortuum filium, quem unice diligebat: & cum rogaretur ut uelit causam tantifletus exponere, non potest eius mortem exprimere, & ita abrupto sermone, filius (inquit) solus, habilis & pollens ingenio, adolescens. Nec filii obitum explicat: nec dolor & tristitia id rogantibus narrare permittit. Sic loquitur & Dominus, quæ supplicanda sunt quæ desiderantur. Ait igitur. Si cognouisses: scilicet ruinam quæ imminet uel me Redemptorem tuū. Et tu, fleuisses, quæ modo exultas. Et quidē in hac die tua, quæ lætaris & gaudes: & tibi & nō Deo uiuis, quare tua dicitur dies & non Dei. Quæ ad pacem tibi temporalem, & non transitoriam faciūt: poenitentiam faceres in hoc tempore, & uitam tuam, & me Saluatorem cognosceres. Nunc autē tēpore lætitiæ tuæ abscondita sunt ab oculis tuis mala tibi imminētia: certè nō rideres ut modo rides, sed potius lugeres. Non solā hoc in loco, sed in aliis scripturæ supplicanda sunt uerba: ex quibus aliqua aduicemus. In secundo Regū dicitur, Et Dauidi annuntiavit, ubi nullus

Psal. 32.

2. Re. 15.

nullus

nullus qui nunciaret exprimitur: & sic subaudiendus est nuncius. Et in primo Regum dicitur, & secundum tempus q̄ Samuel, spraxiderat. Et in eodem libro habetur etiam. Et tibi peperit, scilicet anima mea. Et de Oza etiā legitur, quod misit ad arcam. Scilicet, manum suam. Et Zacharias ait, Salutē ex inimicis nostris. Scilicet, ut dar et.

1 Jo. 1 Sed hic aliqua obseruanda sunt. Pri-
mo uel scilicet Hierosolymorum precatatur agnitionem
presentis boni & futuri mali: quandoqui-
dem ignorantia causa est totius mali. Unde Moyses ad populum suum dicit. Popule
stulte & insipiens hæc tibi reddis Domi-
no? Vtinam scirent atque intelligerent:
Dei. 32. & nouissima prouiderent. Sed Domine
te rogo cur inquis, quod illi te non noue-
runt? Nonne tibi obuiam gestantes ma-
nibus ramos occurrunt? Nonne uiam ue-
stris suis instrauerunt? Nonne omnium
ore & uoce uocaris mūd: Saluator: filius
Dauid, & Rex israel? Non denique te ue-
luti uerum Messiam uenerantur? In hoc
cognosces Christum nihil de caeremoniis
curare, quando cor ab illis dissonat. Hi e-
nim diuina præcepta non obseruabant:
& caeremoniis exterioribus solummodo
Christo satisfaccere se arbitrabantur. Eccle-
siæ caeremoniarum optimæ & sanctissimæ
sunt: nonnulli tamen non solum pias &
sanctas putant, uerum etiam omnem per-
fectionem in illis collocant: & quod lōgē
per ueritas præcepta non habent
animum Itaq; caput demissum, ma-
nus coniunctas pectorique adhaerētes, in
parua illa quidem magnificiū at animo
obliuiscuntur. Caeremonias ergo huius-
modi aspernat Christus: & ideo Hiero-
solymitanorum (qui toti in caeremoniis
erant occupati) miseriam & excruciatem
nunc deflet.

Hic. 37. Obserua etiā quod hæc dies uitæ huius
data est nobis ad pacem, ut sic possumus
pacē æternā, gaudēque nobis compara-
re. Expectemus item diē aīā in qua Chri-
stus in tribunali se debet & punit, quod
nunc in diē grauiæ & pacis dissimulat. Hi-
gitur duq; dies attentissimis animis sunt

considerandi. Horū diēū alter Dei, alter
uerò hominis est. In diē quidem hominis,
poterit homo quodeūq; sibi placebit ope-
rari, tacete Domino Poterit Sedechias
Dei prophetam præcipitare in foueā, & il-
lū fame enecare, alimenta per uiciās, sup-
peditans: & Dominus tacebit. At cum al-
tera illa diēs uenerit, capiet Dominus Se-
dechiam, & captiū priuabit regno corā Hie-
rusalē afflictabis, in præsentia regis Baby-
loniæ Sedechiam uinculis restrictū in car-
cerē abripiet, & tandem rex ipse Babylo-
niæ Sedechiam inspicente ipsos filios ob-
truncabit. Itaq; quemadmodū homo in
diē suo uiuens adhuc quodeūq; libuit
est. Deus in diē suo iustitiam exer-
cēs unicuiq; pro meritis præmiū reddet.
Vnde illud. Cum accepero tps, ego iusti-
tias iudicabo. Inter iustū & flagitiosum
hominem hoc maxime interest: nā diēs &
uita tota hominis probi, diēs est Dei: ete-
nim per totum uitæ curriculum, Dei ope-
ribus intentus est. At improbi & accelerati
hominis diēs, ipsius solummodo diēs est:
per totam nanque uitam gula, palato, &
genio indulgēs libidinibus sese dedit. Qua
propter ipse iā transacto diē inquit. Dies
mei sicut umbra trāsierunt. Vinbrē cōpa-
ratur homo, quia ut umbra omnibus si-
milis homini est: ita mūdānus homo om-
nes mundi motus, & cursus exequitur: nā
umbra est, & mūdū insectantur. Ergo a-
ge o homo, & in hac tua diē, dum uita tē-
perat, non occidit hic diēs tibi necessaria
cōparat: nā cū nox illa tenebrosā mortis
aderit, iā tunc restē operari nō erit in ma-
nu tua. Qua de causa ageris animo, labo-
ribus cōsistabere & misernis, quibus to-
tus undique ita tenebris oppressus, ut ex
illis ad pœnitentiæ meritiūq; portū emer-
gere non liceat. Quamobrem si sapiis pig-
resce, & pœnitentiam ueris.

Tertio hæc mala uentura abscondita
dicit ab oculis tuis. Quapropter multi
secrarius peccant, & patientia Dei ita
abutuntur, ut multo peiores in diēs
effecti in consuetudinem peccandi di-
labantur. Vnde in Ecclesiastico dicitur.
Quia non cito profertur cōtra ma-
los iudiciū, absque uilo timore, filii homi-
num

Hic. 39

Re. 25

Psal. 74

Job. 6

Eccle. 8

num perpetrant mala. Item. Sunt impij cogitantes non rectè. Venite inquit, fruamur bonis quæ sunt, & vitamur creatura, tanquam inuenerunt celeriter. [Quia venient dies in te.] Id est, cõtra te. Aduerte, quod quando loquebatur Christus de pace peccatorũ, & de tempore vitæ præsentis, in numero singulari dixit in hac die: sed quando locutus est de pænâ, & calamitate ventura dixit, dies in numero plurali. Hinc intelliges, quàm brevis sit felicitas mundana, quàm breui trãseat præsens delectatio: quam verò longus cruciatus, utpote sempiternus, sineq; cariturus. Breue enim est, quod delectat, & æternum, quod cruciat. Voluptas non dum venit: quãdo finita est: at cruciatus, tormenta, & afflictio ob illam breuissimã voluptatẽ in perpetuum durabũt. Hoc certe peccatoribus erat valde considerandum, ad quod si diligenter attenderent rebus his mundanis nequaquam sese implerent: sed quia incauti se gerunt, & inconsideratè, facile irretiuntur. Et sunt similes mi adolescentibus nobilibus, & opulentissimi filius, qui licet apud parentes in deliciis, & voluptatibus dedicatè educantur, rerum tamen non sunt experti, & si quãdo iter aliquod faciunt ad diuersoriumq; appellant, in quo diuersoris Dominum, hoc est cauponam egregia facie hilarique offendent, per iactantiam omnes pecunias quas deferunt consumere non dubitant. Quapropter exinaniti è diuersorium p̃t. grediantur nò sine magno plerunq; dolore. Hoc exemplum ante oculos tibi statue, atque intime meditare. nã hæc vita diuersorium est, res uerò illius, & delicię ueluti diuersorii huius domus, ac ita cum ob ipsas omnem subitantiã cõsumamus, uacui omnino ex hoc diuersorio egrediemur. Veniet inexorabilis talisq; caupona nempe mors, & omnes nimios sumptus quos in taberna huius uitæ fecisti tibi connumerabit: & apud inferos omnium epularum pretium solues. Veniet enim dies in te, in quibus omnium risum, & cachinorum pœnas pendes. Porro causa ob quam minatur dominus, & hos dies tribulationis in memoriam reuocat, alia non est nisi, ut conuertamur, & nos in meliorem frugem mentemq; recipiamus. Repente inquit apud Hiero-

namio inquit aduersus gentem, & aduersus regnum, ut Jerusalem destrui, & dissipet. Similud. Si pœnitentiã egerit gens illa, non tibi, quod locutus sum a te. Iesus enim: agam & ego pœnitentiã super malo, quod cogitauit, ut facerem ei. Sic Christus iherusalem addidderat, quam pœnitentiã & satis tempus ad eam agendam concelebat. Nimirum quadraginta tantũ dies habebat pœnitentiã, h. vero quadraginta annos: quia post quadraginta annos subuersa est iherusalem. Verũm his quadraginta annis nò tñ efficebant quantũ Ninivitarum tribus diebus: quare cõuictam deinceps erat abstinere hanc arborẽ nullum erat refugium, nec clamor ullus proderat. Auxiliatorem quidem exoptat, sed nullus erat. Propterẽ Christus illis prædixerat. Veniet dies, quẽ desiderabitis videre unum diem filij hois, & non videbitis. Et iterum. Ego vado, & quæretis me: & in peccato vestro moriemini. Hoc modo deus punit hominum in gratitudinem. Vocauit (inquit) & renuius ego, vobis inquit, tunc pœnitentia debeo, & subsanabo cum vobis id quod timebatis aduenerit. Tunc vocabunt me, & nò exaudiat. Hoc nobis dictũ putemus. Distert enim deus pœnitentiam, ut peccatores cõuertantur. Sic expectat Hierusalem, & expectauit Cain: quem post fratris inuidiam, post homicidium, post perditionẽ, & post impietatem non puniuit illico, sed dedit tempus pœnitentię. Quamobrẽ multi censent illum vsque ad septem generationes fuisse dilatum, ut saltem malis ipsis, & longo vitæ mœrore compellus tandem aliquando resipiscens pœnitentiã ageret, & veniam mereretur. Sed quare. Cur Deus non expectauit Adam, sed statim puniuit, Cain autẽ non statim? Quia inter patris, & filij peccatũ interposita est agni innocentis mors, id est Christi passio, cuius causa extitit Adæ peccatum. Item in Adam, & Cain Christus non moreretur, & propter eius meritum hanc misericordiam consecutus est Cain, ut ad pœnitentiã sibi prorogaretur tempus, locusq; daretur. Hoc etiam modo fecit in multis peccatoribus. Omnia misereretur, & dissimulat peccata.

Hier. 18

Ion. 3.

Luc. 17.

Ioan. 8.

Prou. 1.

Gen. 4.

Gen. 3.

Eccl. 18.

Sed. in Luc. Tom. 2.

domini, templum domini, templum domini est. Propter templum, & diuinum cultum solummodo se fore defendendos arbitrabantur iudæi: cum impus essent nimis, & peccatis irretiti. Nec nos putamus fore liberandos tantum propter ordines quos accepimus, tōnfuras, religionis habitus, & clausuram ab ira Dei. nisi tales interiori fuerimus, quales esse debemus. Nec filatio, & origo ab Abraham, nec tēplum, nec aliqua religio iudæos liberavit: erant ipsi peccatores, quare iustissimis pœnis affliciebantur. Vnde sequitur. [Et qđ nō cognoueris tēpus uisitationis tuæ.] Quā admodum cæci aliquibus p̄terterentibus obuiant, & cōcurrunt statim illis irascuntur, & eos cecos vocant: ita nos de propria nostra fortuna quærimur si mali aliquid vel infortunium contigit, nō intelligentes id nostra culpa euenisse. Propter ipsius peccata supplicis affecit domus Hierusalem, quia uisitatiois suæ tēpora non cognouit. Sic deus ob detestabiliā nostra scelera, non affligit, & castigat. Nihil est, qđ magis irretit in nos quā ingrati animi cruce: etenim Deus nō uisitare in hac uita cupit in ira sua, & uirga, sed benigna potius miseratione. Uisitauit nos homo factus, tanquā creator creaturam suam, tanquam redēptor captiuū: at tantum est nostri animi ingrati crimē, ut filius in mūdum uenit magis tñ tenebras iniquitatis, quā uisitiæ diligamus. De^o in mūdo est, & illum creauit: sub mundus eum non cognouit. In p̄pria uenit, & sui nō receperunt: quare in nobis impletum cernimus illud Esaiæ. Filios nutriui, & exaltaui: ipsi autē ip̄cuerunt me. Cognouit bos possessorē suum, & alinus p̄relepe domini sui: Israel autem me non cognouit. Et Hieremias. Miluius in cœlo cognouit tempus suum. populus autē meus non intelligit iudiciū dñi sui. Sed historia p̄sequamur. [Et ingressus in tēplum cœpit euicere euentes, & uēdentes, dicens illis, Scriptū est, Quia domus mea domus orationis est.] Ante oīa ad tēplum it, & ibi uult indicare se illorum irā non timere, nec crucē, & passionem uelle iugere: sed sponte sua se illis committere excruciantem. Secundo uoluit indicare regnum suum nō in tōro, & mūdo, sed in tēpio, dñel. in l. uc. 1. oīa.

& in domo dei fore: idcirco nullibi frequentius cōspiciebatur, quā in tēplo. Luc. 2. Nesciebatis (inquit) quod in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? Tertio uoluit docere omnes homines, primum esse quærendū regnum dei. Præcipuū autem uoluit omni cōparatē adiuuare, ut si in suam suam curam eo conferant, ut non thesauros accumulēt, sed ut donum dei sibi commissum, puram, & auandam seruent. Aduerto autem illos fuisse inuentos uendentes, & ementes. Iam deus per prophetas nos oburgauerat, quod tēplum profanarent huiusmodi rebus. Quid et (inquit apud Hieremiam) quod dicitus meus in domo mea fuit in cœtera munda? Et apud Esaiam. In terra dei cōtrarium iniquitatis, & non inuēbitur plorā domini. Negabant id quidem. Sed deus poterat eos convincere. Vnde inquit, Quid interis ut nō ostendere uiuam tuam? Ecce ego in iudicio contendam tecum. Et iterum. Ego sum ego uidenda et dominus. Sedantes p̄p̄a dicit, Inuenit enim eos, & uidentes in tēplo dicit. Euangelistæ, Actus dicit, De quo tunc quæstus fuerat, & ip̄i egrediuntur, nunc reuertuntur: nec n. tunc negare poterāt se in tēplo illa fecisse, cum tēplo tunc cepti essent, & actus tēplo illi, qui expe la pius p̄monitum, deus in peccatis deprehendit. Sic n. Christus d. cognos suos increpauit, quia solummodo dormiebant: quid credimus esse latitum illis, quos peccatis numerosos inuenit? Iluc expectat illud Christi. Malus seruus dicit in corde suo, moram faciet dominus meus uenire: & ob id cœpit percutere cōseruos, ueniet dominus in die qua nō sperat. Cū dixerint pax, & securitas, repentinus superueniet inter eos, & occidet eos, & uendentes cum repente dñs iratus eos expellere cœpit. In hunc ergo modum solet uisitare impios, & flagitiosos homines. In operibus malum suum comprehensus est peccator. Quamobrem oportet diligenter aduertere ne dominus nos ita imparatos inueniat. Cū enim diem aduentus domini ignoremus statim sine mora de conuersione nostra in melioremque frugem receptione cogitemus. Fieri enim potest, ut hodierno

Hier. 11.
Liam. 26.

Hier. 2.
Hier. 7.

Mat. 26.

Mat. 24.
1. Th. 5.

Ps. 9.

die addit Christus cum flagello nosque in mediis moluptatib⁹ repetit: ac ita nulla excusatione admissa grauiter castiget.

¶ Vnde tamen operis pretium erit, unde fuerit introducta huiusmodi consuetudo, ut in templo columbe, & alia id genus uenderentur, & emerentur? Quia in illo templo innumerabiles (ut ait Hieronymus) immolabantur holliæ, tauro-rum, & arietum, & hyrcorum: & ne pauperes absque sacrificio manerent, vendebant pullos columbarum, & turtures. Ad de, quod si quis in templo vendit, & alios ueniebant non habebant victimas: quapropter excogitabant sacerdotes emolumentum causa, ut omnia animalia quibus opus erat sacrificium in templo uenalia haberentur, ut uenderent non habentibus, & ipsi rursus acciperent. Hæc ab initio quidem poterant sana mente, & bona intentione, nec officio, & pietate, & uolentibus eas offerre. At postea peras illa uersa est in questum, & pia deuotio in auaritia incommutata est. Ideo dominus noluit ferre domus sue prophanationem, sed flagello eos eiecit de templo.

¶ Expende hic Christi modeltiam. Poterat enim iure optimo eos scorpionibus eedere, sed funiculo ad modum flagelli eiecit: ne ex uerbis sanguis sequeretur. Ita supplicia huius uitæ sunt pietatis, & misericordie plena. Quamobrem ex hoc Christi facto exemplum sumamus ne crudeles, ne tyranni, ne asperi in hominibus, & in bestis, & in sumenda in his poena moderati.

Nu. 21. De Mose dicit scriptura, quod erat mitissimus oioni habitantium terrarum: & ita le-

Nu. 26. r, quod cum contemneretur, nec obtemperaretur à Core, Dathan, & Abiron, & aliis ad dominum caput flexit dicens, Ne respicias sacrificia eorum. Non dicit, ut absorbeat eos terra quauis hoc meruerint, nec ut igne corripiantur, & consumantur, sed tantum ne respicias sacrificia eorum. Similiter sanctus propheta Oseas

Oseas. 9. dixit, & dixisset profunde peccasse, conuertit sermonem ad dominum dicens, Da eis domum. Quid habis eis? Da eis uuluam sine liberis: & ubera arenaria.

Obserua autem, quod bis Christus in-

gressus in templum ementes, & uendentes eiecit. Primo in initio predicationis sue: cuius eiectionis meminit Ioannes. Secundo in die palmarum, ut testatur

Matthæus, & hic noster Lucas: & hoc fuit quinque diebus ante mortem suam, & postea eiecit eos de templo. Pater hoc ita esse, quia in eiectione illa de qua loquitur Ioannes petierunt signum iudei, & dixit eis soluite templum hoc: sed hic nullum signum petiit, ergo bis hoc fecit. Ita tenent Augustinus, & Chrysostomus. In quo maior est iudeorum culpa: quia cum bis hoc esset factum, in sua tamen dementia tenaciter perseuerabat.

¶ Aduerte etiam, quod licet subuerteret mensas nihil tamen inde Christus abstulit, sed permisit dominus, ut omnia auerterent, & alibi venderent, nec enim res ipsæ venales erant illicitæ, sed locus: & ideo de loco fuerunt eiectione à Domino, dicente, Domus mea, domus orationis est. Secundo peccabant, quia in iusto delictio, & sine lucri illud efficiebant. Licet enim non darent pecuniam ad usuram, munera tamen accipiebant pro mutatione: & ideo Diuus Hieronymus colibitas eos vocat, Prædixerat enim Ezechiel, Usuram & superabundantiam non accipietis. Pertinebat autem ad Christum hoc ostendere, & prohibere eos: quia peccabant tam in verbo, quam in opere. Porro in prima eiectione dixit, auertere illa hinc: in secunda autem nihil tale protulit, sed euertere cathedras, & mensas. In prima etiam dixit, nolite facere domum patris mei domum negotiationis: in secunda uero dixit, domus mea domus orationis vocabitur, at vos fecistis eam speluncam latronum: & multo asperius est dicere speluncam latronum: quem domum negotiationis, teste Chrysostomo. Ratio uero est quia primæ signum de eiectione fuit, ut diximus in principio predicationis Christi. quo tempore non tantum se ostendebat: & ideo blandius cum illis egit. Deinde quia in secunda erant in peccatis de quibus iam fuerat obiurgati, & ideo asperius illos est allocutus. Postiora enim errata maiori poena digna censeantur, quam priora: quod etiam in legibus humanis conspicitur. Nā sur qui primo abstulit flagellus

Ioan. 2.
Mat. 21.
Io. 12.

Aug. li. 3.
cap. 6.
67. &
Chrys.
ho. 68.
in Mat.

Hier. li. 3.
conf.
Mat. 6.
21
120. 18.

Chrys.
ho. 68.
in Mat.

gellis plectitur: quod si incidit in diem
crimen, auribus priuatur: quod si tertio
perseuerat, in crucem tollitur. Si igitur
semel peccata tua tuisti cōfessus, caue ne
iterum delabare. quia iam grauius punie-
ris. Atque tibi illud serui nequaquā, qui
cum ei decem milia talentorum fuit ent
à Dño condonata, & ipse nihilominus à
peccatis nō abluisset, sed in eadē re in-
cidisset, grauissimis tunc pēnis multatus.

¶ Aduerte autem, qd licet Christus ab-
eulset eos, reuersi tamē sunt ad viciū.
Nam post suscitationem Lazari pontifi-
ces aduersus Christum concilium inie-
runt, & mandatum dederunt, vt inuen-
tus comprehenderetur: cuius nepharii
mandati causa aufugit in ciuitatem Itrē
iuxta desertum. Quapropter sacerdotes
putabant illum non esse reuersurum) vel
si reuerteretur propter illud mandatum
in se prolatum non posse venditores ex-
cludere de templo: & ideo ausi sunt pro-
ponere res venales in templo, quod non
fecerant p̄cedenti tempore ex princi-
pio p̄dicationis Christi. Nec vulgus pu-
tabat ad illud letum esse venturum, qua-
propter querebatur, vt ait Ioannes. At
Christus inopinatē venit & deprehendit
eos & eiecit, vt dictum est. Sed dubiū exo-
ritur. Quomodo non restiterunt ei sa-
cerdotes, qui erant in templo in prima,
nec in secunda eiectione: & maxime in
hac secunda, cū eum comprehendere a
summis sacerdotibus potestatem habe-
rent. Dico hoc tuisse vnum ex ingentibus
miraculis à Christo tactis. Miraculosē.n.
tantam multitudinem eiecit vnus homo
pauper & inermis tanta maiestate & au-
toritate quanta ne numerosus quidem
exercitus auderet. Incussit eis timorem
maximus ostendens aliquid terribile in
vultu suo ex diuina virtute procedens:
& ita omnes exierunt, vt ne mutire, qui-
dem auderet, nec faciem eius intueri. At-
que ita Christus ostendit hic suæ diuini-
tatis imperium eo modo quo quido fuit
comprehensus suam etiam potestatem
indicaui, cum ad cohortem conuersus
dixit, ego sum. Quo solo verbo ipsi in ter-
ram sunt prolapsi: licet illi armati, ipse
verò inermis esset. Nemo enim suo vir-
tutis verbo relicere valuit: & ita nē vl-

lus quidem ei respondit vel illum respo-
xit qui magna autoritate inquit.

Scriptum est quia domus mea domus
orationis est, vox autem fecisti eam spe-
luncam latronum.] Hoc scriptū est apud
Esaiam in persona Dei dicentis, Domus
mea domus orationis est, & locus cunctis
populi. Ex hoc loco colligitur grauissi-
mū melli scelus in locis sacris peccari, cū
Christus peccantes in templo sic puniuit.
Locus enim misericordiæ in quo homi-
num miseretur, eorum sceleribus igno-
scit in quo peccatores cū Deo reconcili-
antur, & cum illo gratiam ineunt, tem-
plum est. Cū igitur hi sacerdotes inex-
plebili auaritia misericordiæ locū impedi-
rent, iustissimē fuerunt exclusi. Nec tan-
tum Deus peccatis fuerat offēsus, quan-
tum auaritia sacerdotum. Intuebatur.n.
medicinas ad salutem & remedium tradi-
tas, in perniciem & interitum esse con-
uersas. Acrīter protecto puniendus esset
ille qui fontem vnde tota ciuitas aquam
potandam haurit veneno inficeret. Cum
ergo de templo aquam gratis pu Christi-
anæ religionis cultores hauriant, hoc est,
cū in templo sacramenta vera anima-
rum medela & remedium administrantur:
quis dubitet graui esse p̄na multandū
illum, qui templū prophanari, flagitio-
rumque veneno polluerit & contamina-
rit? Huius classis & satinae sunt sanūq;
permulte, quæ domi quidem vestitu sunt
quotidiano contentæ: profecturæ tamen
in Ecclesiam vano fūco & ornatu compo-
nuntur, vt visæ miseros homines illaque-
ent & irretiant: ita solia, templa, & sacri-
ficia Deo placando nostrisq; miserendo
instituta, cum magis in nos irritando con-
uertimus nī nostrā perniciem. At de ve-
nerato nē p̄p̄t. Ioan. h. cap. 11. c. 1.
est historia Zachæ. Ex hoc verō Chri-
sti factō licet colligere quantū detrahētū
plac. rū & anathemam ait. Et tunc
eccl. 1. c. 1. v. 1. n. v. 1. p̄p̄t. n. v. 1.
dium est, nihil purum, nihil sanctum ma-
net. Non solum latrones, sed & latrones
verum exhibeat erga prophanos tē-
plū, sed & am v. 1. c. 1. v. 1. p̄p̄t. n. v. 1.
latronibus similes esse dicebat. Auari-
tia enim radix & origo latrocinii, & ve-
luti latro in spelunca delitescens p̄p̄t.

Mat. 18

Pro 16.

2. Pet. 2

Ioan. 11

Ioan. 12

Ioan. 12

Stell. in Luc. T. c. 2.

ss 3 dan

num viamus cum ipso, in seculorum
secula. Amen.

CAPVT XX.

Ici non potest qualia fecerant inuidia corda sacerdotum, & scribarum. Aegre ferebant honorem quem Saluatori dederat populus exiens obuiam ei in die Palmarum: nec pati poterant tantā saluatoris auctoritatem qua expulit de templo vendentes, & ementes. Itaque cū ei hac tanta luce querebant occasionem, vt Christi Saluatoris honorem, & gloriam obscuritatem: nam inuidi immunditiis satiantur quemadmodum ciconię, hoc est, proximorum miseriis. Non poterant vespertiliones solis claritatem sustinere: immo vt in Prouerbis legitur, per diem incurrunt tenebras, & sicut nocte sic palpabunt in meridie. Peiores itaque quotidie effecti omnem mouent lapidem, vt Christum morti tradant: & quia hoc timore populi apertē non audent facere, ne forte populus scelerem concitet, quærunt inde occasiones quę ubi iuste videri sunt ne hoc fecisse viderentur odio, immo propter insultum: nam vt eum occidant, ac intelligat populus se legem, & legemque causam eum occidisse. Hac occasione inuenta conuenerunt in vnum, vt eum interrogarent qua auctoritate verbum Dei profiteretur: quauē potestate exeret de templo vendentes, & ementes. At itaque nosse Lucas,

Et factum est in una dierum docente ille populum in templo, & euangelizante conuenerunt principes Sacerdotum, & Scribę cum senioribus, & ueniunt dicentes: Ecce litum, Dic nobis in qua potestate hæc facis: aut quis dedit tibi hanc potestatem.

In vna, inquit, dierum. Hoc est die tertia post ramos palmarum: scilicet die martis: nam Christus die dominica in ramis palmarum receptus est in Hierusalem, & introiit in templum, & cecit vendentes, & ementes: & eadem die ad vespertam rediit ab Hierosolyma. Tunc cecidit, & accessit ad arborem ficum,

maledixitque ei, & aruit, & in die sequenti die in Hierusalem: & vespere rediit.

Docebat autem populum in templo: in quo videre est, quod Christus in templo docet, nec à doctrina cessat quāquam insidiantur, qui primariū populo obtinebant. Cum deus tanti inuenus delongauit, is necesse est ad mortem vique suā obire iunctionem: decet tunc ab eis scapulis capitis sui iam non eratos ei. Secundo animaduertendum est, quod Lucas scribit Christum euangelizantem in templo: hoc est bona, ac iusta nunc esse. Nunciabat enim haud dubie tempus esse acceptabile, & quemadmodum Paulus testatur dies salutis: dies inquam in quibus deus statuerat cum hominibus gratiam pristinam inchoare. Nunciabat etiam Christus tempus esse noui fœderis, quod iam olim Deus fuerat pollicitus per prophetam Hieremiam se pacturum cum hominibus: vt iam peccatorum obliuiscatur: immo potius legem in cordibus scribendam daturum. Quemadmodum lucerna cum vult extinguī maiorem emisit splendorem: sic Christus iā morti propinquus maiora signa ostendebat, crebrisque concionibus id docebat.

Præterea conuenerunt in quam principes sacerdotum. Principes sacerdotum vocantur illi, qui præcipui erant inter sacerdotes. Cum senioribus ait, qui erant iudices magnæ auctoritatis in populo, quorum sententiam sequebatur populus: & erant ex illis septuaginta senioribus quos dederat Moyses in socios ad supportanda onera negotiorum: & semper seruatus est numerus illorum septuaginta, succedentibus aliis loco mortuorum. Seniores, qui alios corrigere debebant illi sunt peiores, & adunantur cum impiis sacerdotibus, sicut olim, venerunt ad Ezechielem ostendentes immunditias suas: egressa est enim iniquitas à senioribus Israel, qui videbantur regere populum. Pari gradu sceleribus est peccatum senis, quā iuuenis: quoniam senex rerum experientia, & sapientia præstat: & debet alios non solum consilio, sed vita, & exemplo instituere: cum autem impius est plus nocet. Vnde in Ecclesiastico habetur. Tres species odi

Mat. 23.

2. Co. 6.

Hier. 31.

Nu. 11.

Ezec. 8.

Dan. 13.

Eccl. 10.

Mar. 11.

custodians eorum eccebat quasi ipsi fugerent a carcere, vel si pecunia aut precibus occultam haberent liberationem, dolens Paulus se sic euci dixit. Cæsos nos publico indamnatos homines Romanos miscerunt in carcerem, & nunc occulte nos eiciunt? Ita nos licet ut eisdem cautelis, & ingenus in nostram utilitatem eum non cedant in iuris a cæcis præiudiciis, vel non includant in seipsis aliquod illicitum, scilicet, quod expresse sit lege vetitum. Sic in præsentiarum usus est Christus. Posuit hæc potius questionem quam aliam, quia neutra pars responsum poterat esse secuta.] At illi cogitabant intra se dicentes. Quia si dixerimus de cælo, dices, Quare ergo non credidisti illi? Si autem dixerimus ex hominibus, plus universa lapidabit nos.] Promptum erat pontificibus & senioribus respondere, quod ipsi credebant, nam putabant baptismum Ioannis esse ab hominibus, nolebant tamen hoc respondere, quia videbant pruna facie questionem involuere difficillimam & arduam, atque ideo cogitabant. Sic accidit impiis qui cõvicio probos insequuntur, seipsos maiori supplicio afficiunt. Vnde psalmographus ait. In laqueo isto quem abicoderunt, comprehensus est pes eorum. Dum alios illaqueare volunt, sibi ipsis inextricabiles laqueos machinantur. Christus sua questione illos sic concusserat, ut nullam amplius elabendi viam haberet, hoc enim quod in sua ipsorum conscientia sentiebat. Vide autem Deum non veretur, nec iudicium propriæ conscientie, sed tantum populû timent, & malunt ignorantie, quam impietatis accusari. Sed o miseros & pluresquam infelices homines, qui dum externa ope fallunt homines, in sua ipsorum conscientia sentiunt Dei maximam offensionem. Si reprehenderis nos cor nostrum (ait Ioannes) maior est Deus corde nostro, & novit omnia. Proinde caue ne quod committas contra cõscientiam, quæ apud Deum mille testium loco est. Porro baptismus Ioannis de cælo erat, & à Deo erat, ipse enim ait, Qui misit me baptizare ipse mihi dixit, &c. Et in superioribus dixit nos Iohannes Lucas. Omnis populus & publicani iustificaverunt Deum baptizati baptismo Ioannis : pharisæi autem & legis periti

spreverunt consilium Dei in semetipsos non baptizati ab eo, & ipsi si reuerunt baptismum Ioannis non audebant dicere ex Deo, ne confunderentur, neque ex hominibus, vel lapidarentur a plebe quam timebant, quia populus venerabatur Ioannem, idcirco a se ipse ait.

[Certe sunt enim prophetam esse.] Hoc est, missum a Deo, & non a se ipso. Vnde quomodo non erat cõsentire, ut verum responderent, sed quod ipse erat commodum. Formidabantque homines qui dei timorem exceperant, neque ideo respondent se nescire. Sed periturum. [Et respondendum se nescire videtur.] Videtur autem cordis avaritiam. Non conteri ter culpam impiorum, tamen depreheant ut sedant exaltant. Quam admodum Adam, & Saul, aut optimo negantur Can. Sed et in his veritatis prebentur eximio deo Dei. Apud omnes excusatio vel negatio criminis non nunquam erat, apud Deum autem non ita. Multum enim distat iudicium Dei & hominum: nam quod apud homines condempnat, apud deum saluat. Multos etiam inuenies modo his pharisæis peiores, ac superbiore. Nam illi, cet superbiissimi, nihilominus suam continebant ignorantiam: sed nunc quamplurimi magis amant suam commendare opinionem quamvis ab aliis vincantur, quam ignorantiam conteri. Hoc autem est omnibus hæreticis commune, quibus quamvis scripturæ testimonius purissimus probet falsam, & hæreticam eorum doctrinam, non tamen poteris vlla ratione euellere à doctrina quam semel tuendam acceperunt, & malunt superbia ducti hæreses defendere, quam humiliter ab errore deuiare. [Et Iesus ait illis, Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.] Si Christus non dicit nobis quis ipse sit, vere, etiam, & potius, quam dicitur ipsum audire se te manifestantem. Audet Paulus, Cur me persequeris? At ille. Quia es Donum. Toti Pauli vita inde pendeat, ut donum diceret, Ego sum Iesus. Divina est mihi potestas, non ex hominibus. Audit cæcus ille ego sum filius Dei, ut corde etiam videret. Quæ verò alia salus est Samaritanæ neque Sa-

Iosu. 7.
1. Re. 15.
Gen. 4.

Act. 9.

Iohan. 9.
Iohan. 4.

Psal. 9.

2. Ios. 3.

Iohan. 1.
Luc. 7.

maritanis nisi Christus diceret quis esset? Vigerent densissimæ tenebræ in mundo, nisi diceret Iesus quis esset. Si fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi: vbi Christus non loquitur, caret anima verbo vitæ & vita. Pete ergo ab eo vt tibi se declararet, nec pariatu abscondi ficta plaudere.

Ro. 10. eos Spiritu sancto in obedientes esse, Ioā nique Baptiste viro sanctissimo non credidisse, & de Iesu dixerunt se nescire vnde esset, ob idque parati referri at, si vos nescitis, nec ego dico in qua potestate hæc facio. Quæ facio conuerte iacta mea

Ioan. 9. cum factus illius & expendere an si non dubitatum est de autoritate illius conueniat de mea dubitare: si quidem ille crebris concionibus annūciavit regnum Dei

Ioan. 14. & de me testimonium perhibuit. Vide etiam non dicentem ego scio, sed non vobis dico. Nouerat enim se autoritate patris cuncta gerere. Vnde ipse, Pater in me manens facit opera.

¶ Nota duabus de causis veritatem esse abscondendam querentibus. Prima, quia capaces non sunt ad intelligendum.

Ioan. 16. Ideo dominus discipulis ait, Multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Altera quando odio aut contemptu queritur veritas, sicut hic occultauit Christus veritatem suæ potentie: nec dixit se hæc facere diuina potestate: quia, si nesciret, et hoc sciret, nec aum

Matt. 7. Nolite sanctum dare canibus, nec mittatis margaritas ante porcos. Demum noluit dicere quis esset: quia nondum venerat hora suæ mortis, & hoc vsque ad vltimum vix seruauit: quia sciebat illos dicturum esse, & tunc cerneris.

Mar. 24. Sequitur. [Capitulum autem ad plebem dicitur hanc parabolam.] Gratiante eū plebs audiebat, & maiores iam confutauerat: & ideo sermonem suum ad populum veritatem ostendens quales fuerint illi sacerdotes & scribæ & seniores populi in parabola quam proponit. Scriptum est enim de illo, Acripiam os meum in parabolis,

Psal. 77. loquitur populo non verba mitior. An itaque, si nemo qui tempus intant vineam, & locauit eam agricolis.] Aduerte, quod in Christo responsonibus, vt Chrysostomus

notat, annota, & c. Interrogandi sunt. In Ho. 26. mum, quod Christus non tam verbis interrogantium responderet, quam intentioni qua interrogant. Vnde euidam dicentibus, magister sequar te quocumque ieris, respondit, Vulpes taneas habent, & volucres celi nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Quid autem Domine hæc respondere? Erat ille avarus, & vt diues esset sequi eum optabat: & Christus menti eius respondit dicens, vulpes taneas habent. Ac si diceret, Quamobrem cum diuitem te esse velis se qui vis hominem adeo pauperem, vt vulpes taneas habeant & volucres celi nidos, & ipse non habeat vbi caput reclinet. Respondit non verbis eius sed mentis. Alii etiam dicenti magister bone, putans solum Christum hominem esse dixit. Quod non est. Non enim si soles Deus si bonum me conuerteris, crede me esse Deum. Et discipulis dicentibus de demonia subiungitur nobis, respondit, Videbam sanam sicut fulgur de caelo cadentem. Quali dicat, Ne insolentes sitis, quia demones vestra ditioni sunt subiecti: ne vt satanas a caelo, ita vos à me depellamini. Et Petro dicenti, quo abis respondit, Quo ego nunc ab eo non potes me sequi sequeris autem postea. Non dixit quo abiret, sed non potest me sequi: quia Petrus interrogabat, vt sequeretur Iesum, Lege Cyrillum.

¶ Secundo ostendebat Christus suam diuinam sapientiam cum rñderet interrogantibus ita vt ipsimet inimici eius ipsos respondendo dñarent. In hac parabola hoc apparet, in qua cū Christus rñderet interrogantibus sacerdotum, eos fecit iudices responsonum: & ipsemet se ipsos dñare. Hoc nunc apparet per doctrinam in ista doctrina & sapientia. Sensus parabolæ est. Dixerant Christo principes sacerdotum, & auctoritate re iace. Hoc est, Quia gratia onentes & vendentes, onentes & per se respondet hunc interrogantem hac parabola in qua inquit, qd hæc autoris perscrutandi, & examinandi concionatores nec nō licentia qua vsi erūt eū interrogantes in qua pte id faceret, si venisse tempus in quo hac autoritate erant priuandi suis peccatis in causa existenti

Mat. 19
Luc. 10.

Ioan. 11.

Libr. 2
Thes. c.
1. & li. 3
super
Ioan. ca.
pitu. j.

bus : & ab eis ad Gentiles hæc potestas transferenda. Hoc insinuare vult in hac parabola dicens illis, Homo quidam plantauit vineam, &c. Sub hoc homine intelligitur Deus: vinea est ecclesia & populus Israeliticus, in quo notis erat Deus. Vt autem colæ sacerdotes templi, cum quibus Christus hæc loquebatur in templo. His locata est vinea hæc, vt redderent doctrina ac exemplis singulis annis fructus domino, scilicet animarum quarum curam habebant. Cum enim ad eos mitteret multos ex prophetis seruis suis non solum non præstiterunt pactum, quin potius eos occiderunt, necnon suum vinicum filium Christum Dominum quem crucifixerunt, quamobrem iustissime ecclesia & euangelica conicio translata est ad gentes, iuxta illud quod Paulus & Barnabas dixerunt Iudeis, Vobis oportebat primum prædicari verbum Dei: sed quoniam illud repellitis & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cōuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus. Ideo Christus concludit hic dicens, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quæ de causa non est vobis intelligenda in præposita parabola, cum perspicuum sit hæc potestas à vobis vestris demeritis esse ablata, & aliis concessa. Hic sensus est parabole, sed singula exponamus, elicientes more nostro ex ipsius literalis sensu doctrinam ad mores componendos, vitamque corrigendam. At itaque. [Homo quidam plantauit vineam. Homo ille Deus est Optimus & Maximus: Pater videlicet æternus. Non quia ipse sit homo, imò ab effectu eo quod ipse facit homines. Vocatur quidam sutor nempe: quia facit calceos: & alius labor argentarius, ab eo quia argentea facit opera. In scriptura etiam vltimo modo loquendi causæ vocantur sæpè ex effectus nomine. Sic noster Lucas in superioribus vocat quendam dæmonem mutum, quia hominem in quo erat faciebat mutum. Sic pater æternus dicitur homo, nempe quia est hominum conditor, denique hominum causa efficiens, vt ipsi homines sint. Secundo dicitur homo, vt placet Origeni non quod reuera ipse sit homo, cum natura humana ad Verbum sit terminata &

non ad Patrem: sed dicitur homo, quia conuersatur cum hominibus, & eis declarat viam ad vitam componendos. [Plantauit vineam. De hac vinea plenissime per Canticum loquitur Esaias describens omnem commoditatem vineæ sic exultat, vt nihil supra. Vineam Domini Sabbaoth domus Israel est. Attamen videamus vnde portauit radices, quouero eas plantauit. Hoc docuit Dauid cum loquitur cum Deo inquiens, Vineam de Aegypto transtulisti, & de Aegypto plantauisti vineam duxisti te in in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram. Operuit montes vmbra eius, & arbores in celsis Dei. Produxit palmites suos, &c. Quemadmodum bonus cultor si in terra sterili habet optimas radices viuas, & eas in aliam bonam mutat, nihilominus inquit Dauid transtulisti vineam tuam, quæ est populus Israeliticus, qui sicut vinea intenderat ramos suos, & extenderat se ac creuerat ab Aegypto loco seruitutis, & afflictionis & tenebrarum, vt eam plantares in terram bonam, quam partibus totius præstitisti, quæ manat lacte & melle. Eiecisti gentes. Vulsisti ab hac vinea omnes sentes, quæ poterant officere, eiciens a terra propria, Amorreos, Cananeos, Iebuseos, aliosque idolorum cultores, qui coliebant terram in ommissionis: secisti quæ populum tuum habitare, & fructibus terræ frui. Non solum egregius Psalter, vnde Dominus vineam transtulit, & vbi plantauit enarrat: quin etiam quid eius causa fecerit in vinea dicens, Dux fuisti iteris. Præcessisti populum tuum, ne colerent colones, ne sol eos offenderet, & nocte colūna ignis, vt viam viderent. Eduxisti e terra Aegypti faciens mirabilia eiecisti e terra cleata, & optima gentes immanes & truculentas, & terras eorum dedisti populo tuo. Et occupauit hoc vineam tuam quæ in possessionem accepit, & eiusmodi creuit populus, vt extenderet se a Damusque Berthebe. Et operuit montes vmbra eius, quare tantam amplexa est celsitudinem hæc vinea, vt sub vmbra eius absconderent se magni montes, nempe quia sub eius imperio erant regna, & imperia, namque vinea propagines extendit ad

Esai. 5.

Psal. 79.

Exo. 14.

1. Re. 3

Dauid,

Dauid, Salomon, Ezechias, Iosaphat, Iofias, & alii quam plurimi, qui fuere non solum excellentes principes, sed etiam in regerrimis duces, vt omnes cedri eos circundarent. Et ne forte ignorarent quantum se dilatauerant implicat dicens, & extendit palmites suos vsque ad mare. Hoc est, Mediterraneum, & vsque ad Iudam, scilicet, Euphratem.

¶ Videre est etiam quomodo Deus hic vineam amauerit, & quam illius habuerit curam, vt electis propaginibus eam plantaret. Vnde dicitur, *Gen. 22. 15.* *Et ait Dominus ad Abraham, & Isaac reprobato Imaele, Iacob reprobato Esau, & seruauit Moysen incolumen, eo quod vidit eum esse plantam optimam huius vineæ.* Sed hæc satis sunt de vineæ plantatione. At nunc opere precium est scire cur ecclesia assimiletur potius vineæ, quam alicui rei aliæ. Hoc est propter duo. Primum nam radix viuæ in exteriori aspectu apparet vilior cæteris

plantis, sed dulcissimus. Necnon radix viuæ est, maxime utilis: nam ex ea decerpimus vvas dulces ad edendum vinum, acetum & sapam: vvas etiam passas, borrum, denique cinereum optimum, vt mundentur linteamina nobis præbet, postremo lictuium, ut mulierum capilli deurentur. Ita & iusti qui sunt huius vineæ propagines quales fuerunt Moyses, Iosue, Samuel, Dauid, Esaias, Hieremias, &c. & modo Apostoli, Martyres, & Confessores, & omnes iusti veteris ac noui testamenti (nam vinea vna eademque est Ecclesia) omnes in exteriori parte visi sunt homines impoliti, pauperes, sprete, infames, cum in interiorum sint virtutibus abundantes, diuites, & hominibus conimodum asserentes. Omnis gloria filii Regis abineus. Autamen exteriusum vili fuit flagitius, infans, idiotæ, gæsi denique inutilis. De principe huius vineæ dixit Esaias. Vidimus eum, & non erat aspectus: vade nec reputauimus eum.

Psal. 44.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

De alio vero iustus inquit diuina sapientia, quod in aliis dixerunt cum esset apud isteros. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in inuidiam impiorum, nos vitæ illorum assumabamus in salutem, &c. Tanquam purgamentum huius mundi (ait Paulus) facti sumus,

omnium peripsæma vsque adhuc. Hæc propagines quæ exteriusum apparebant viles, sordæ, ac inutiles: non potest facile explicari quam sint viles optimæ accommodæ: quam denique vilitatem attulerunt. *1. Cor. 13. 12.* *Quia nunc videntes in speculo, sicut in ænigmate, tunc faciemus faciem.* Mirum in modum profuerunt Ecclesiæ Augustinus, Hieronymus, Basilus, Athanasius, Chrysostomus, &c. Sed quid dices de Benedicto, Bernardo, Francisco, Dominico, & reliquis fundatoribus sanctarum religionum, qui tanquam inutiles viuæ radices erant ab hominibus sprete, spuiti, quia videbant eos pauperes & defectus. *1. Cor. 13. 12.* *Quia nunc videntes in speculo, tunc faciemus faciem.* In modum maximum attulerunt: nam plurimorum animæ istorum in doctrina & exemplis saluati sunt. Diuites & potentes huius seculi vixit populi & salices inutiles sunt vinetis, & olentes suis diuitibus, quibus in multis cooperiunt senones & scurras: sed & ipsi sciuntur vt inutiles plantæ infrugiteræ, vt ait dominus, & mittentur in ignem tartareum.

¶ *1. Cor. 13. 12.* *Quia nunc videntes in speculo, tunc faciemus faciem.* Nam in vinea semper est, quod agant per totum annum ferre, & quid decerpant, nam todiunt, putat, spargunt firmo pingui, mundant, & indemant, &c. Nihilominus ecclesia in hac vita & radices viuæ, qui sunt eius filii dum hoc exilium currunt, & labores patiuntur, & persecutiones, & denique in doloribus & patientia exercitantur. Respice ergo Christiane quam sit opus, vt deo puteris qui est optimus cultor, si vis fructificare. Qui tunc te putat cum te orbat vxore, filio, amico, vel salute, diuitis etiam, nam in hoc tuas res agitur, vt maiorem fructum afferas, ac maiorem denique commodum. Vnde dominus, Palmitem qui fert fructuum, putat gabit eum, vt tunc plus attigerat. Cum te videri a Domino putatum in tribulationibus, si tunc te tunc amari, nam hoc facit, vt possit commodare tibi, quia corripit omnem filium, quem recipit. Sic etiam multos Israelitas putauit manibus Philistinorum ac Chaldeorum, quibus permisit eos occidere, & in captiuitatem ducere. Hodie potestis in eiuismodi ecclesiis

Mat. 7.

1. Cor. 13.

He. 12.

fructum.

suam putat, ut peti patiatur persecutio-
nes, ac ut denique Turcæ, & infidelium
gentes cum hereticis eam putent. Inscis,
& parvi momenti homines malum & tur-
pe ducunt deum suam vineam putare &
affligere: sed nec hoc intelligunt nec
sciunt. Ideo David in persona ecclesie.
Opprobrium insipientium dedisti me: sed
commatum, & non apertum os meum. Lo-
porter nos pati iniurias patienter, quo
etiam te & rem, id est nos esse, huius vi-
neæ plantas, & inimicum instrumentum
quo nos deus putat. Sic cum Semei perse-
quebatur David ac maledicebat, nec non
iacebat in eum lapides, non hoc ægrè fe-
rebat David: quin potius dicebat, Sini-
te, dominus præcepit ei, ut malediceret
David, deus in eo magno bono me pu-
tat, ut maiorem fructum asseram: & Se-
mei est instrumentum. Sed procedamus.
Et locavit eam colonis. Coloni seu agri-
colæ, maiores populi sunt: quales erant
illi pharisæi & sacerdotes ad quos Chri-
stus loquebatur, nam infra dicit conclu-
dens parabolam. Auferetur à vobis: id est
principibus sacerdotum, scribis & phari-
sæis regnum dei: id est fides, & cognitio
dei, & potestas: & vineam suam, id est ec-
clesiam dedit gentibus. *Expositio Chry-
sostomi* huius locutionis est, id est
genuerunt, erant, sunt sacerdotes, & scribæ
& ipsi est curæ ministrare populo. Præla-
ti, & episcopi ecclesie, aduertant, audiât
ac videant, vineam nō dari agricolis, seu
colonis, sed locari, ut reddant fructus do-
mino. Aduerte ergo te non dominum,
sed villicum domini: non ideo oportet,
ut optimates sint ex Christi patrimonio.
Non tibi episcopo siue abbas sis data est
ecclesia ut domino, sed ut villico, non er-
go es dominus, sed dispensator. Deus est
animarum dominus, qui non se fecit do-
minum, sed rectorem, & pastorem, ut eas
regas, & gubernes de oratione, & iustis
elemosynis. Propheta dicit, quanti hodie
prælati extant, qui tanquam hi coloni
sunt, iunt vineam & tyrannide oppri-
munt subditos, pauperumque elemosy-
nas usurpant: nec se esse villicos, & non
donos vident. Iam homines non epis-
copatus accipiunt, ut in vinea domini la-
borent: quin potius, ut ipsi sint domini

ac principes, & ut denique surripiant
Christi patrimonio: tam exinde etiam
hanc vineam non nisi colonis locari: sci-
entibus officium. Sic ecclesia non est danda
nisi colonis scientibus officium: hoc est,
his qui literis sunt excoliti, virtutibus or-
nati ac prudentia, ut possint esse prælati.
Prius est homo colonus, & post tradunt
ei vineam: non enim aut locavit eam ho-
minibus sed agricolis. Non satis est te esse
hominem, imo necesse est, ut sis agricola,
ut huius vineæ possis habere curam hoc
est, ut ornatus sis virtutis, sensu, iudicio,
providentia, habilitate & literis boni, cum
butus: & sis optimus sacerdos & præla-
tus. Non ad curandum infirmum corpus
quoniam medicorum queris, nec quia est
probus homo: sed quia esse doctum & in
arte medicinæ peritum ferunt. Sic non
oportet prælatum solummodo esse hominē
bonum, quin etiam optimum opificem:
& ad gubernandum & regendum ecclesiam
literis præstus & prudentia. Et ipse peregrī
fuit multus temporibus. Primo hoc dici-
tur tam propter rationem metaphoræ, quā
propter significationem. Quantum ad ra-
tionem significationis, quod dominus sit ab-
sens vel peregrinetur: quia dominus vi-
neæ Deus est, qui peregrinatur à nobis,
non quidem per localem absentiam, cum
ubique verè sit, sed quia non hic se nobis
ostendit per oīa sicut aliquando ostensu-
rus est ipse qui perinde est omnino, quod
rectè, vel prauè aguntur. Et quia pro bo-
nis non statim retributionem reddit nec
pro malis poenā, videtur quasi absens es-
se. Erat autem præsens quādo omnia ad-
ducat in iudicium, & pro omnibus retri-
buet. Et verū est, quod a deo absente ista hūi-
tū quia ipse quasi præsens pro peccatis sta-
tim poenā interret, non fierent tot ma-
la: sed quia rarò pro peccato poenā hic
infligit, audent impii committere quæ-
cunque graua. Secundo dicitur absens, &
peregrinor proficisci, quia reliquit illos colo-
nos in manu consili sui: & dedit spatium,
& tempus bene operandi. Tertio fuit abi-
re longè abstrahere ab eis ob eorum pec-
cata fauorē & auditoriū, quod illis benignē
sit, ut peccata, & quod eis liberauit a malo.
Nā quemadmodū solē ferunt nobis ap-
propinquari cū eius radius nos ambiunt,

Eccl. 18

Psa. 38.

2. Reg. 1

Chry-
sost.
homo
1. p. 10.
Matth.

- 10a. 20.** & contra discedere cum eius radii discedunt ita metaphorice dicimus Deum appropinquari vel discedere cum nobis radios sui fauoris ostendit, vel peccatorum causam auferit. Quartò dicimus Deū proficisci, quia talem se dominus ostendit, qualem de eo opinionem habemus. **Hortulanus** vilis est **Mat. 21. 33. enq.** quia nondum illa de Christo deitatis opinionem conceperat: sed eum hortū dominū credebant. Peregrinus visus est euntibus in Emaus: quia non illum vitam esse credebant, sed à vita peregrinum. Ita nunc longè protectus dictus & visus est: quia ut à colonorum animo longè disceserat, & illi eum velut longè distantem arbitra ei sunt. An non prelatorum quidam ita viuunt ac si nullum Deum esse crederent: aut si credunt longè abesse existimant? Recte de anima meretrice dictum est. Non est vir in domo sua: abiit via longissima. Ita enim misera credit anima. Sic etiam in Psalmo de peccatore loquens ait **Prou. 7. 21. 22. 23.** Regius Psalter. Non est Deus in conspectu eius, in iustitia sua uteretur in omni tempore: auferuntur indicia tua à facie eius. Seruus ille malus cepit inebriari, quia credit dominum eius longè abesse: atque ideo longam facturum moram. Itaque cum videas Deum adeo malorum dissimulatorem, cum videas æquitiā ita vigere: an non videtur Deus longè protectus? Si enim mala non sustineret, abesse non videretur: cum vero ita turpiter nos agentes sustineat & dissimulet, longe videtur esse. Utinam prelati ecclesiarum quibus Dominus tradidit vineam excolendam: quemadmodum putat Dominum abesse intelligerent prope esse, & fideliter laborarent. Sequitur.] Et in tempore misit ad cultores seruum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui Cæsum dimiserunt cum inane[m].] Per hunc primū seruū intellige Moysen, qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis quæ de terra non exiebat sed exitum cum dimiserunt vacuum. Irritauerunt enim Moysen in castris, & Aaron sanctū dominū, & vexatus est Moyses propter eos: quia exercebaverunt spiritum eius. Quin & ipse seruus quid de fructu huius vineæ fecerat palam carminibus decora-

rat dicens, Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, & propago eorum ex Gomorra. Vna eorum vna sellis & botrus amaritudinis in ipsis. Puror draconum vitium eorum, & venenum aspidum infanabile. **Deu. 32**

¶ Animaduertendum, quod hic dominus misit ad cultores vineæ tempore fructus: nam ut **Matthæus**, cum tempus fructus appropinquasset, & Attende dominus exigit à te fructus quos legisti: & tu ab agricola exigis triticum, quem nō meritis. Quo pacto reddet tibi redditū si ager sterilis est, qui nihil dedit? Vis fortè colonum fieri creatorem ac Deo similem, qui de nihilo metat triticum, si ager infrugiteret? Vnde & ipse dicit illi, ut tibi debitam partem accipias, nam hereditas tua est: sed tu veluti tyrannus in carcerem pauperem agricolam committis, & permittis eius uxorem & filios ita me perire: nec solum boues eius vendis, verum etiam destruis eum, eo quod non reddit tibi quod nec potest nec terra dedit. Magna multorum diuitum iniquitas esse solet & tyrannis, qua pauperes innoxios persequuntur. Venatio leonis (ait **Eccl. 10. 12.**) ecclesiasticus (conager in eiemo: sic & paucina diuitum sunt pauperes. & licet abominatio est superbo humilitas: & sic exoratio diuitum pauper. Itaque quemadmodum non repetit Dominus ab agricolis fructus nisi cum decerpserunt, nec tu vel- le debes fructus nisi cum ager dedit.

¶ Vide est et quod Deus non petit fructus quia hoc opus habeat, sed ut tu labore adhibeas, forte ut hoc etiam non repetat, & spem vitæ tuæ. **Eccl. 11. 1. 2.** In hoc nōdi causa hoc tacit, nō vero sui. Vult Deus te in hac vita laborare, ut bonorū operū fructū reddas: ac etiā ut hanc vineā Dñi soddias, & ut scias te rationē redditurum iubet a te exigere fructum.] Et addidit alio eum seruum mittere: illi aut hunc quoque credentes & afficientes contumelia dimiserunt inane[m].] Per seruū David Regē & Prophetā cæterosque significat, qui post Moysen missi sunt, ut post edicta legalia, psalmodia modulatione, & dulcedine citharæ, colonos ad exercitium boni operis excitarent. Sed & hunc cōrume huius vineæ fecerat palam carminibus decora-

fornicata est cum amatoribus multis, tam-
 ne reuerteretur ad ad dominum. S. lo-
 m. i. s. u. e. s. l. o. s. a. l. i. a. d. u. m. m. a. t. a. t.
 a. m. i. c. i. s. d. o. m. i. n. i. & p. o. s. t. e. a. p. a. r. e. t. u. r. &
 e. u. m. d. e. f. e. c. i. t. c. o. n. t. r. i. t. u. m. i. n. t. e. r. m. i. n. i. s. t. e. r.
 i. n. p. e. c. c. a. t. i. s. i. n. d. o. m. i. n. u. m. & n. o. c. h. i. s.
 t. e. n. u. e. f. e. c. e. r. i. t. n. o. n. n. e. c. u. m. i. n. a. e. t. e. r. n. u. m.
 t. i. m. e. r. e. t. A. t. t. a. t. i. o. n. e. D. e. i. m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a. &
 p. a. n. i. f. i. c. a. t. i. o. n. e. v. e. l. i. t. i. m. p. r. a. n. d. a. n. a. m. s. i.
 u. r. a. s. & v. e. l. i. t. a. c. c. e. p. t. i. s. t. e. n. p. e. r. i. n. t. e. r. r. i.
 o. r. u. m. s. u. r. t. a. n. a. m. a. p. e. r. a. n. t. i. u. n. d. e. r. e. s. i.
 u. m. i. n. i. s. t. o. r. o. c. o. n. t. r. i. t. u. s. Q. u. i. a. a. c. c. e. p. t.
 u. r. v. t. i. n. v. i. n. e. a. l. a. u. r. a. t. i. o. n. e. t. r. a. n. t. e. r. a. n. t.
 o. c. i. o. s. i. i. n. t. e. r. r. o. n. a. m. u. n. u. s. e. o. s. v. e. l. a. u. t. &
 m. i. s. i. t. i. n. v. i. n. e. a. m. s. u. a. m. q. u. i. n. u. n. t. e. r. r. o.
 & r. e. d. d. i. t. i. l. l. i. s. m. e. r. c. e. d. e. m. V. i. d. e. e. r. g. o. D. e. i.
 m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a. m. L. i. c. e. t. s. i. s. e. n. e. x. & m. o. r. t. i.
 p. r. o. p. i. n. q. u. i. s. s. i. d. e. u. m. q. u. a. l. i. e. r. i. s. q. u. e. m. a. d. m. o. d. u. m.
 l. a. t. r. o. n. i. i. n. c. r. u. c. e. p. e. n. d. e. n. t. i. d. a. b. i. t.

Mat. 20. tibi beatitudinis mercedem. Non defuit

Luc. 23. Deum vti his misericordiam cum Iuda tra-

Mat. 26. ditore, quem semper monebat & voca-

1. Re. 28. uit illum amicum, quod fecisse cum Sau-

le rege in quo sacris literis est mādaturum, ille qui, locutus est forma Samuelis dixit ei se moriturum sequenti die, ut conuerteretur & poenitentiam ageret, ne forte mors eum inspirato ac inermem occupa-
 ret. Sic nūc vsus est cū his agricolis toties misericorditer vocans. Sed de his iā satis.

¶ Vide ergo Christiane, nam sicut ab his repetit dominus vineæ fructus: ita à te repetes fructus salutis & ingenii: quæ omnia tibi dedit. Si à domino accepisti dona, ut illi inferuies, & commodum face-

reas erga deum & fratrem tuum, & p. i. f. i. c. i. a. s. ac domino inferuias cum his, quæ de manu domini accepisti ut denique possis cum seruo fidei dicere, domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Ut ergo Dei bonitatem videas scito se a te hos redditus non exigere sui commodi causa nisi tui: non sibi sed tibi, ut te diutem faciat. Quando fratres Ioseph profecti in Aegy-

p. i. n. q. u. e. c. o. n. t. r. i. t. u. m. & p. i. f. i. c. i. a. s. v. t. ad hora sacrorum ligarent pecuniam, quam illi dederant. Cum tacis Dei man-
 dra, ipse Deus reddit tibi tuum argen-
 tum & duplicat vim ut possis beatitudi-
 nem adipisci. Pium opus est cum Deo re-
 p. o. n. t. u. r. a. b. h. o. m. i. n. i. b. u. s. r. e. d. d. i. t. u. m. M. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a.

Mat. 25.

Gen. 42.

dia eius preueniet me. Preueniet in-
 quam, & c. s. l. o. m. i. Q. u. i. c. o. n. c. i. o. n. e. s. e. s. s. e. q. u. a. s. q. u. o. t. i. d. i. e. a. u. d. i. s. i. n. s. p. i. r. a. t. i. o. n. e. s. & l. a. b. o. r. e. s. q. u. o. s. s. u. f. f. e. r. i. s. m. i. l. i. r. e. d. d. i. t. u. s. à t. e. r. e. p. e. t. i. t. o. s. N. o. n. i. g. i. t. u. r. a. f. f. i. c. i. a. s. i. n. i. u. r. i. s. h. o. s. n. u. n. c. i. o. s. q. u. e. m. a. d. m. o. d. u. m. i. l. l. i. a. g. r. i. c. o. l. e. i. m. p. i. s. s. i. m. i. f. e. c. e. r. u. n. t.

Psalm. 26.

¶ Quidum docet locus iste, ut ingratis beneficiamus: nam Deus ingratis huius agricolis plures seruos misit. Sol non d. n. i. n. t. i. m. i. c. a. r. e. r. a. d. i. s. e. t. i. a. m. s. i. n. u. b. e. s. v. e. l. i. n. t. l. u. m. e. n. o. b. s. c. u. r. a. r. e. S. i. c. & n. o. s. n. o. n. d. e. b. e. m. u. s. à b. e. n. e. f. i. c. i. u. s. d. e. f. i. s. i. t. e. r. e. e. t. i. a. m. e. r. g. a. e. o. s. q. u. i. n. o. s. t. r. u. m. b. e. n. e. f. a. c. t. o. r. u. m. s. p. l. e. n. d. o. r. e. m. m. a. c. u. l. a. r. e. v. o. l. u. e. r. u. n. t. V. t. e. n. i. m. n. u. x. & o. l. i. u. e. n. o. t. u. l. i. m. e. p. l. a. n. t. e. e. s. t. v. i. g. i. s. c. e. d. a. n. t. u. r. v. b. e. r. r. i. m. o. s. t. a. m. e. n. f. r. u. c. t. u. s. p. r. o. d. u. c. u. n. t. s. i. c. n. o. s. e. t. i. a. m. o. b. p. r. e. d. a. r. a. s. v. i. r. t. u. t. i. s. a. c. t. i. o. n. e. s. o. b. i. u. r. g. a. t. i. m. a. l. e. d. i. c. t. i. s. l. e. s. i. i. n. g. r. a. t. i. s. & i. m. p. i. s. n. o. n. s. i. n. a. n. i. u. s. b. o. n. a. f. a. c. e. r. e. I. t. a. D. e. u. s. i. n. g. r. a. t. i. s. c. o. l. o. n. i. s. n. o. n. s. i. n. i. t. n. u. n. c. i. o. s. m. i. t. t. e. r. e. v. t. e. o. s. t. a. m. c. r. e. b. r. i. s. b. e. n. e. f. i. c. i. i. s. d. e. m. u. l. c. e. a. t. a. l. i. c. e. a. t. & t. r. a. h. a. t. E. t. v. t. v. i. d. e. a. s. q. u. a. n. t. a. s. i. t. D. e. i. m. i. s. e. r. i. c. o. r. d. i. a. a. u. d. i.

Dixit autem dominus vineæ, Quid fa-

Gal. 4.

ciam, Mittam huium meum dilectum.

Hoc est, quod Paulus ait. Postquam ve-

Ioan. 3.

nit plenitudo temporis misit Deus fi-

lium suum vniuersum natum ex mulie-

re, factum sub lege. Et Ioannes. Sic

Deus dilexit mundum, ut huium suum

vniuersum daret. Vide obsecro quem-

nam modum in istos ingratos agricolas

mundumque etiam perditum non so-

lum non animaduertit, sed huium vni-

uersum daret. M. o. d. u. s. D. e. u. s. i. n. g. r. a. t. o. s.

procuratores bonis operibus punire. Ita

discipulorum incredulitatem castigauit

ingens miraculum operans, cum ex quin-

Ioan. 6.

que panibus, & duobus piscibus maxi-

mam multitudinem latiauit. Quod ma-

ius supplicium is, qui non credebant,

quam videre magistrum suum tam inau-

ditum miraculum operari. Pro certo te-

nendum est, quod lux præteritæ incre-

dulitatis confusi remanerent. V. i.

Hieremias, Metuamus dominum Deum

nostrum, qui dat nobis pluuiam tem-

poraneam, & ferotinam, &c.

[Forsitan cum hunc viderint vere-

buntur.] Quomodo dixit forsitan ve-

rebuntur huium meum, cum sciret, quod

non

Hier. 1.

1. Ibr. 3.

com. in

Mat. 22.

pi. 22.

Chr. 5.
Rom. 7.
in Mat.

non erant eum veritari. Dicendum iuxta Hieron ymi sententiam, q hoc dixit non ex ignorantia, sed pp hois liberam voluntatē, & arbitrii libertatē. Poterāt. n. velle contrariū, & vertere arbitriū quocūq; voluissent. Chrysostomus verō ait, q dixerūt nō ad significandū id, q illi erāt facturi, sed vt insinualet id quod vt facerēt iustū erat. Iustū erat, vt filium incum verteretur, & quicquid in matre

cū vidissent coloni cogitauerunt intra se dicētes. Hic est hāres occidamus illum, vt nostra fiat hāreditas. Singula hāc obseruatione de illis. Primū ait, q coloni videntes filiū intra se cogitauerunt. Secūdo dixerunt, Hic est hāres. Tertiō occidamus eū. Quartō, & vltimō, vt nostra fiat hāreditas. expendamus hāc. Primō cogitauerunt. Sic prādixerat Hieremias. Cogitauerunt super me consilia dicētes. Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eū de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Et Sapiēs.

Hic. 11. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hāc cogitauerunt, & impias cogitationes opere adimplerunt. De lus olim

Sap. 2. aperuerunt cogitationes suas: ex quibus non nisi venenū prouehitur. Comparat iniquorum prauas cogitationes, & consilia ouis aspidum: quæ tunc rumpuntur cum operibus perperantur. Oua aspidū foris sunt alba, oculis grata, & pulchra: intus autem veneno plena. Sic flagitioso

Esa. 59. ram hominum consilia, prima specie apparent ipsi vilia, sunt tamen eis valde nocua: sicut qui oua aspidum frangunt seipfos occidunt ex ipsis nāque ouis venenum fradōres inficiens erumpitur. Ita quidem, qui flagitiosas cogitationes, consilia

prauitē machinantur. Sic agricolis istis contigit qui occiderunt Christum, vt haberēt hāreditatem, & hanc amiserunt. Itaque quia ex iniquis cogitationibus mala opera oriuntur, a prauis cogitationibus recedere cauerique nos oportet. Molimur (vt Anselm similitudine vtat) secundum triticum, quod in arca eius prouincitur, farinam eruit. Imaginatio enim tanquam moliminis rota reuoluitur: & ita si bo-

Stel. in Luc. Tom. 2.

nos cogitatus in id proieceris, bonorum operum farinam emittet: si autem prauas, opera ipsi consona reddet. Nunquā ex hordeo, tritici farina: nec ex turpibus cogitationibus, bona dimanarūt opera. Si in succensum fornacem ligna arida, incensum, & cinis, res id est, deat ignis, puram viuamq; flammam emittens: si autem viridia inieceris ligna, & iuncos palustres indubiē ardebūt: sed totus fornax erit fumo repletus, & denigratus, nec ex turpibus, & ob calidinem, & lūmi densitatem productam. Sic cor nostrum fornax est semper ardēs. Si illud diuini amoris, cogitationibus in cinis, charitat. flamma resplendet: si autem impiis foueris totū fumabitur: & obscuritate circumfusū. Tuauerūt in cogitationibus suis ait Pau-

Rom. 7.

lus: & obcuratū est insipiens cor eorum. Cauemus ergo impias cogitationes. cogitatio enim, & iniquitas, & iniquitas, & iniquitas est, quæ quidē si viridis, & bona extiterit, fructum bonorum operū prouincit: si verō arida, nullum prorsus fructum prębebit. Si cogitatio bona est, statim voluntas ab illa capitur: & intellectus bona desideria concipit, bonaq; opera parit. Quibusdam, qui turpibus cogitationibus nauabant, dixit dominus per Hieremiam,

Hier. 4.

Vsq; quo morabuntur in te cogitationes noxiæ. Non conqueritur Deus, q habeant cogitationes iniquas, sed q in eis morantur. Cū Gentili. Simili modo, & tu derelinqueris a Deo, si locum concesseris cogitationibus iniquis. Tecum est Deus, quando in te, prauæ cogitationes non habitant: sed quæ a te con-

l. c. rum

Ansel.
lib. de si
milu.
cap. 4.

Pfal. 82.

annorum omnes cōuenerunt, & multo se se exhortantes, dicebant, Venite occidamus eum. Certè vnus sufficeret ad hoc; sed vnum, quod intentare conabantur adeo erat ignauum, vt vnus minimè fuerit ausus aduersus huiusmodi virtutem, itaque contra hanc animam viresq; quærit. Sic in Proverbijs vocant se impi mutuo ad mala perpetranda opera, & turpia facinora, dicentes. Insidiamur sanguini, abscondamus tendiculas contra infontem, frustra deglutimus eum. Ita David in Psalmo alloquitur Deum dicens, Quoniam inimici tui fonuerunt, & qui oderunt te extulerunt caput. Super populū tuum malignauerunt consiliū, & cogitauerunt aduersus sanctos tuos. Dixerunt, Venite & disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israel ultra. Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduersum te. testamentum disposuerunt tabernacula Idumeorum, & Ismaelitarum, Moab, & Agareni, Gebal, & Amon, & Amalech: alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Etenim Assur venit cum illis: facta sunt in adiutorium filiis Loth. Non audis hic innumerabiles malos aduersus paucos bonos conuenisse? Decem nationes sceleratorum hominū contra populū Dei cōuenerunt. Quā primum coadunantur mali ad persequendos bonos: ita modo quā primum conueniunt mali ad furandum ad ludendum, & ad omnia mala, sed ad bonum minimè. Si dixeris, congregemur in alicuius domo ad videndum testamentum alicuius, qui naturæ concessit, vt quid quod continet acubet re præstetur, vix quidem licet tibi eos congregare. Ad malum tamen quodcunque omnes parati sunt. Quarto dicunt, Habebimus hereditatē. A quo Christum esse oculum putas? Ab ambitione, & auaritia. Sic dixerunt in concilio isti coloni, Si dimittimus eum hic, venient Romani, & tollent locum nostrū & gentem. Sed quid remedii nobis super est, vt nostrum sit dominium, & potestas? Occidatur heres, & hereditas erit nostra. Videbant isti vineæ se esse dominos eiusque possessionem obtinere: atque in isto statu, vt securi esse queant heredem interitū. Quæ sunt, quæ hodie huiusmodi hodierno tempore operantur? Plurimum.

Secundum Luc. 10. 2.

rimi ne à sua hereditate excludantur suis qui amittunt auctoritatem Christum Iosum mortaliter peccando cruci affigunt. Non restitunt aliena, ne honores, & diuitias opinionemque in qua sunt contenti perdant. Proximum opprobrio afficiunt, poluntque honorem ei restitueret: ne sibi ipsis contradicendo opinionem in qua habebantur amittant. Malunt potius in umbras perpetuas adigi, quā huius seculi gloriam perire. Multo ex principibus (vt loquitur Christus) crediderunt, sed propter phariseos non constabantur, vt non è synagoga eucerentur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quā gloriam Dei. Ipsa diuitiarū honorumque nimia cupiditas haud mediocrem virorum multitudinem ad inferos ducere, Christique immemorem reddere cogit. Sic deinde colunt, vt illius vineæ possessionē adsciberent Christum occidere, è medioque tollere intenterunt. Qui suos oculos animum, ac mentē totam in huius vitæ opibus conuiciunt extra dubium in maximum suæ vitæ discrimen graueque periculum deuoluunt: siquidem sempiternæ animæ felicitatem huius mundi gloriæ præserunt. Sicut enim ex luna maris ætus perpetuusque fluxus, & pro illo procedunt. Si quidem ex deprauata affectione animi commotiones, mors animæ, & impietates. Isti diuitias, & honores estræ natæ diligebant, & Christum dominum intersecerunt propter ambitionem, existimantes ab illis substantiam rerum abstrahi. Iosue iussit solem stare, & iterit, præcepit tamē stare auaritiam, quando Hierico expugnauit, sed stare minimè quiuit, quia Achā furatus est spolijs Hierico. Igitur, quia auaritia stare noluit, fuit quidem de Iudæis æstus Christum occidendo. I abulantur Poete, & Midas, qui auaritiæ amabat animo estræ nato. Deos oratos habuit vt facerent quidquid ipse tangeret aurū fieret: atq; illi eius volūtatē fecere ita factis, vt cibis quæ sumere volebat, in aurū statim cōuerteretur: ita nimia fame tortus periit. Nō erant Gentiles adeo imprudentes, & ignari, vt adducerentur in quā ad id ita esset, vt crederent: sed huius mentionē fecerūt idcirco, vt nos certiores redderent homines huius tempelatis

Io. 22.

Ios. 10.

Ios. 7.

T t 2 ob

ob diuitiarum ambitionem efficiunt se
incere in inferno, ad hæc nonnunquam
vidisse sæpè numero contigit truncari.
Appetitus igitur honoris, diuitiarum, &
status, homines occidunt. Quare exili-
mas Pilatum, Christum morti tradidisse?
Cum sciret illum innocentem vt hono-
ris, laudis, & bonorum detrimentum ni-
hil in quibus erat maximus constitutus, si
in deueniret, ad mortem iustum damna-
uit. Sciebat, quòd propter inuidiam tra-
didissent eum, & mortis esse indempnem:

104. 19.

impunitum. Tunc inimici eius infestissi-
mi clamores edere cœperunt dicentes. Si
hunc diuitis, non es amicus Cæsaris. Cū
esset Pilatus honoris & diuitiarum sitien-
tissimus magnopere verebatur ne ab his
priuaretur, neue à Iudeis coram impera-
tore accusaretur, & ob id vitæ autorem
morti tradidit. Maluit quidem veritati ra-
tioniq̃ue repugnare, quam ex principis

3. Re. 12

tus voluit offendere, qui aliquid sui
eius relinquere. Etiam Hieroboam Israeli-
ticus Rex ne à regno exterminaretur in
eoque necessaria, vt ei suppeditarentur
secum reputans, q̃ si populus ibat Hieru-
salem Deū adoraturus se in dedecus ma-
gnum summanque inopiam indubie vē-
turus decreuit & constituit improbe, vt
populus idolatraret, quodq̃ue fecit vitu-
los aureos, posuitque vnum in Dan, &
alterum in Bethel dicens, Ibi sunt Di tui
Israel, qui te eduxerunt de terra Aegy-
pti. Hac de causa Herodes Aitalonita gla-
dio innocentes pueros interemit: vt ipse
solus regno Israel possetur. Et coloni
isti habebimus (inquirunt) hereditatem.

Matt. 2

dom. Vt sustentarentur in honore, inno-
centem occidunt. Magna quidem horum

obstinatio & duritia: siquidem tantis mi-
sericordis abusi sunt, & eorum auaritia
ita eos captiuos tenebat, quia ad hoc vt
non amitterent ista temporalia & inanes
huius sæculi honores pro nihilo habue-
runt æterna bona, & heredem occide-
runt. Hec quot sunt & hodie viucentes,
qui cum sint a Deo vocati inspirationi-
bus, & predicationibus ita viuunt ac si
non esset Deus. Et propter hanc heredu-

ratem coloni isti floccifecerunt cœlum,
gloriam, & requiem nullo x̃uo interitu-
ram, atque omnia alia æterna bona. Simi-
liter multi incredibili amore prosequun-
tur vxores suas, & liberos & diuitias, &
ita in his intenti sunt & occupantur, ac si
non esset beatitudo alia felicitior, & sic vi-
dentur aspernari æternam. Iuxta illud
Sapientis de impijs loquentis. Dixerunt
inter se non recte cogitantes. Exiguam
& cum tædio rompus vitæ nostræ. Veni-
tæ perfruamur bonis quæ sunt, & vta-
mur creatura tanquam in iuuenture ce-
leriter. Vino pretioso & vnguentis nos
impleamus, & non prætereant nos flos tē-
poris. Coronemus nos rosis, aut equam
marcescant, nullum paratum sit, quòd
non pertranscat luxuria nostra, &c. Sic
coloni isti improbi heredem occidunt

Sapi. 2

Sed expēde obsecro quam magna est Dei
omnipotentis sapientia, quamque ini-
qua sunt improborum hominum iudi-
cia. Putant enim tales sibi oprata ado-

rari ex medijs pro suo libito ordinatis,
sc̃e, quidem ipsos extollendos, & alios o-
primendos. Sed Deus vana eorum iudi-
cia ē diuerso mutat, vt planè videre est
in filiis Iacob, qui quidem adorare re-
nuentes fratrem suum Ioseph vendide-
runt eum Aegypti, sed exultantes ip-
sum opprimere, & inhonorare, extul-
erunt eum. Media, quæ illi elegerunt
ad deturbandum, & perdendum fratrem
assumpsit Deus ad extollendum eum. Si-
militer, & Saul cupiens Davidis interitum
tulit ut auferret centum Philisti-
norum præputia, quod quidem ar-
ebat, ut in tanto periculo interiret-
ur, se cum dicens, Non sit manus
mea in eum, sit autem manus Philisti-
ni. Cogitabat Saul trahere David in car-
nem Philisti. Sed quo Saul conaba-
tur David ignominia afficere, eo cer-
te honore efferebat, quia reuersus est
David magna cum victoria, & occidit
ducentos Philistæos, quod quidem ma-
ximam honorem David attulit, me-
rorem uero, & ignominiam Saul. Sic
Aman paruit crucem Machabeo, &
populo Iudeorum necem, in quo læ-
cto tibi ipsi parauit crucem: in qua
idem ipse suspensus fuit, & omnis domus

Gen. 37

Gen. 42

3. Re. 8

Heb. 7. mus elus ab hoste, & Mardocheus & populus Iherosolymitanus, & Iherosolymitanis sententiam, quid dicunt agricola? Occidamus eum, & habebimus hereditatem. Sed aliter illis preter spem euenit: quia Christi mors causa fuit ut illi hereditatem perderent & terram, & ut Hierusalem totumque regnum Iudaeae externaretur. Vide quid Caiphas consulendo dicat, Si hunc dimittimus venient Romani & tollent locum nostrum & gētem. Hoc quod illi pro medio acceperunt, nōpe, ut Christus occideretur ne Romani venirent, causa fuit ut Romani venirent & eos destruerent & prosternerent. Qui malis artibus temporalia quaerunt, diu nequeunt ea possidere: nam, ut optimè describit Diuus Ambrosius id quod turpe est non potest esse utile: nec quod honestum est inutile: quia cōplex honestatis est utilitas, & utilitatis honestas. Memorabile illud fuit rhetores (ait Ambrosius) quod lux Romanorum cum ad eum medicus regis aduersarii venisset pollicens se daturum regi venenum: vinctum eum ad hostem renuerit. Et reuera praeclarū, ut qui virtutis certamen susceperat, nollet fraude vincere. Victoriam enim turpē putabat, nisi honestate parit. Quid verò Iseus secutus est nisi honestatem, cum exercitum regis Syriae, qui ad obsidendum venerat captiuum duxit in Samariam: cuius oculos excitare obdixerat: & dixit Domine aperi oculo eorum, ut videant, & viderunt? Cum autem rex Israel vellet eos percutere eamque sibi facultatem posceret à propheta, & respondit non percutien-
Amb. li. 3. offic. cap. 13. los, imò subsidio alimentorum iuandos. Maluit honeste confundere, quam turpiter vincere eos. Beata quoque illa Susanna denuntiatio falsi testimonii terrore, & tanto opprobrio & periculo exposita: maluit honesta morte vitare opprobrium, quod studio salutis, turpem vitam sustinere. Itaque dum honestati intendit, etiam vitam seruauit: quæ si quod sibi videbatur ad vitam utile operauisset, non tantam reportasset gloriam: imo etiam id quod non solum inutile, sed etiam periculosum foret, poenam criminis forsitan non euasisset: quia adultera aliquando incidere in manus viri & elegit: & Deus eam non libe-
Dan. 13 Stet. in Luc. Tom. 2.

aret. Adde et de Tobia, qui non solum ad rare vitulos anreos tenuit, sed oia sua tribus pauperibus: & cōcaptiuis largebatur: nec diuitias aliquas fraudulenter acquirunt, quapropter Deus illum ditauit & usum restituit, quia virtutem, & misericordiam amplectebatur. Patet igitur id quod decorum est semper esse utile: contra autem in malum semper est inutile. Pharaon rex Aegypti, & iam suam & suorum seruauerat persequabatur Israel, credens utile esse regno Aegypti: sed ualde inutile fuit nam petuit ipse & sui, & totum regnum sterilitate vniuersi, calamitatis est percuntum. & Aegypti, Gedeon, qui septuaginta fratres occidit dempto vno loathai, ut regno potiretur, morte acerba interiit: & perdidit, quod malè acquisierat. Denique et iam ab exemplis abstinemus ex hac parabola patet qualiter sacerdos templi, tam graue crimen aggrediuntur: mortem videlicet heredis: cupiunt enim hereditatem possidere, & redditibus templi, & oblationibus suis. Sed longa res est, ut non eo ipso quo putauerunt consequi hereditatem, perire sua perdidissent. Igitur nihil nos quaeramus, nisi medius honestas ad omnia, & in omni ex virtute canonice, quod in istis artibus acquiritur, durable non sit: Sed iam ad contextum. [Et electum eum extra vineam occiderunt.] Hoc ad litteram adimpletum esse scimus cum Christus dominus extra vineam passus est. Hoc est, extra populum Israel, quia ut diximus, populus Israeliticus vinea Domini exercituum est. Principes autem sacerdotum, & pharisaei tradiderunt eum Gentibus: & posuerunt in potestate Pilati Gentibus: quem impius iudei euicentes extra vineam, occiderunt suspendentes in ligno. ¶ Finis igitur parabola, in qua praedixit dominus quod patres eorum occiderunt prophetas, & quid ipsi facturi erant contra Christum: nunc vertit sermonem ad ipsos sacerdotes, scribas, & pharisaeos, dicens ad illos. [Quid ergo faciet illis Dominus vineae? Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi, Absit.] In Mattheo dicitur, quod ipsi pharisaei re-
Tt 3 spon-

Tobi. 7.

Exod. 1.

Iud. 3.

Mat. 21.

spoderunt hanc sententiam dicentes, ma-
lo male perdet & vineam suam alius loca-
bit agricolis, sed hic dicitur qd Christus il-
lam prorulerit. Nec est in hoc contradi-
ctio: nam quidam illorum responderunt
malos male perdet, vt Aut Mattheus, alii ve-
rò vt scribitur qui erant literis exculti intel-
ligentes parabolam, & qd de ipsis loque-
batur, dixerunt, Absit. Sed circa illa à pha-
risæis primo dicta & postea à Christo do-
mino relata, nonnulla annotatione dig-
na sunt. Primum quod illa sunt altissimi iudicia, idemq; dominus
in suis causis iustus, siquidem aduersarios
suos in propria eorum causa iudices insti-
tuit, ipsosque propria ab eis sententia pro-
lata, & ab eorum ore conuincit. Tam ius-
te & rectè se habet Deus in suis causis &
in damnando peccatore, ut non modò
condemnatus sententiam non recuset,
imò aperte cognoscat, & confiteatur ius-
tissimam damnationem sibi impositam
iustissimeque mereri in tartara descende-
re. Hac similitudine vsus est Nathani spi-
ritu Dei ductus cum proposuit Dauidi
Regi parabolam illam hominis diuitis
qui plures oues habebat. Vnde Dauid co-
gnita causa & delinquentis crimine exa-
minato, ignorans tamen quòd ad eum pa-
rabolater dederet, ideò còtra se ipsum sen-
tentiam iustam protulit. Ita Christus in
hoc loco eisdem pharisæos contra seip-
sum in parabolâ reuocat ad eorum mentes be-
neficia accepta, vt viderent illi quam ius-
tè prouicerentur à vinea, & ab eo puni-
rentur, & sic conuicta se ipsis iudicentur.
Sed vide quid dicat dominus erga suam
iustificationem per Eliaam prophetam.
Nunc ergo habitatores Hierusalem & vi-
ri Iuda iudicate inter me, & vineam me-
am. Quid est quod debui ultra tacere vi-
neæ, & non feci? An qd expectaui, &c.
Verum sicut improbi seipso damnarunt
dicentes malos male perdet, eodem mo-
do erit in nouissimo die quòd mali etià
si iniuri constitebuntur iustissime à Deo
damnari. Age ergo o homo quicunq;
et expergiscere, aures aruge, & ad ratio-
nem reddendam de vinea tua & fructu te
prepara. Accepisti enim animam, bap-
tismum, virtutem, valetudinem, & cætera

bona tam spiritualia quam corporalia, &
ita quod deum necesse habere data sunt, imò vt
tantis auxiliis & instrumentis operando
fructum cum ignore reddas, sin minus ad
iustitiam & iram mouebis dominum vi-
nex sicut isti impii coloni, & sic etià per-
det te sicut & illos. Hoc enim proterui
peccatores faciunt, tantaque eorum ne-
quitia est, vt ad supplicium potius quàm
ad misericordiam recussimum indicem
irritent, & sic quia misericordia abutun-
tur, iustitia plectentur. ¶ Secundo obser-
uandum qd dupliciter potest homo peri-
di, male videlicet & bene. Iusti enim be-
ne perduntur dum hic viuunt, quia mun-
do, carni, hominibus & semetipsis perdi-
ti & mortui sunt, quæ perditio utilis est
& bona, quia per ea saluantur. Vnde do-
minus, Qui perdidit animam suam pro
pter me, inueniet eam. Mali autem homi-
nes, male perduntur, cum damnantur, quia
perditio est irreuocabilis. Vnde in Psal-
mo habetur. Vultu autem domini super
facientes mala, vt perdat de terra memo-
riam eorum. Ita Iudas in sua maiestate per
seueritates male perduntur, quia sic à Deo
alienantur, vt nunquam inueniantur ab
ipso. Ab hac perditione liberat peniten-
tia, quæ perdit hominem, ne perdat: Per-
dit enim peccatum, ne perdat salutem, &
perdit culpam, ne inueniat penam, in qua
penam egeris omnes sinus petebatis. Præ-
terea potest etiam dici qd omnis qui peccat
perditur, verum est differentia inter hos
perditos, quia quidam bene perduntur,
alii male. Bene perditur qui ad bonum pe-
ditur, & bonum elicit de peccato exiens
ab illo. Male autem qui semper manet ob-
stinatus in peccato, & in eo pertinax in-
uenitur. Sunt quedam oua quæ perditâ
vocatione quæ cum sint asæ abstrahimus
ab igne & comedimus, sed si nianent im-
puriis quoad omnino comburantur ita
perduntur, vt nihil valeant. Sic peccator
a peccati flammis excat bene perdi-
tur, nec secus quam perditum ouem. Sic
Dauid quia multa præclara gesserat super
biens quod ipse dixerat reuert: Ergo dixi
in abundantia mea non mouebo in æter-
num. Sed vt eius superbiæ dominus me-
deretur

2. Reg.
11.Matth.
10.

Psal. 137

I ucc.
13.

Esaie. 55.

Psal. 29.

Ibidem.
Psal. 118.

Mat. 14.

Io. 1.

Matth. 26.

Psal. 5.
Gene. 18.

deretur auerit se paululum ab eo cecidit, quapropter peccavit. Avertit faciem tuam a me, & non sum conuersus. Et alibi, Bonum mihi quia humiliasti, me ut discam iustificationes tuas. Elegit bona ex peccato nempe humilitatem, & ut in posterum cauere prudentiam dicitur, & dicitur nihil fidere in propriis bonis. Similiter & Petrus qui antea superbiens & nimium sibi vendicans dixerat, si omnes sancti dabo, ut stuerint in te, ego nunquam scandalizabor, postquam cecidit in ignem peccati & exiit ab eo, modestus & humilis locutus est dicens, cum esset interrogatus à Christo an plus careris eum diligeret, Tu scis domine, quia amo te. Iam non contemnitis alios, sicut antea solebat. Hi porro viri sanctissimi quamuis perdis ovis fuerint assimilés, bene tamen sunt perdit cum cito ab igne peccati exierint, & humilitatem sint edocti. Sic Petrus ab igne, qui erat in domo Caiphæ exiit iam affatus interior ab igne peccati, & exiens foras fleuit amare, & a peccato fructus excerpfit vberimos Sed non sic impii & obstinati peccatores faciunt, qui non bene, sed male perduntur, ut ait Christus, quia semper existentes in igne peccati indusati, & efficiuntur carbonés in ignem inferni destituti, & quæque male possident, erunt perdit in æternum, quemadmodum isti impii & obstinati sacerdotes & pharisei quibus dominus loquebatur male perdit erunt in secundum seculi. ¶ Tertio expendo quod licet Deus perdat hominem peccatorem, ut dicitur, quia perdet dominus vineæ colonos illos, attamen non perdet illos dominus, nec conteret eos nisi prius ipsi se per peccatum perdidert. Precessit ingratus & peccatus, præcessit & cruenta inspiratio, & ueritas odium, & Dei exterminium, oderant enim filium, & extra vineam eiecerunt, hinc ira Dei, hinc comitata est vindicta in improbos. Nunquid enim Deus ualis iræ pararet incendium, nisi homo inueniretur habere spontaneum peccatum. Hoc pla mographus testatur dicens, Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

¶ Præcessit mēdacium interitum Dei, Non perdet iustum cum impio, sicut Abraham testatus est, sed eos perdet qui ma-

le agunt. Unde in prouerbis habetur. Impius uero de terra perditur, & prosperitas tutorum erdetur. Ecclesiastes etiam Quia non peccauerit, multa bona perdet. Sic suapte culpa Iudas interit, ideoque Sacerdos, Nemo ex eis perit, nisi filius perditionis. Sic etiam Osee. Perditio tua ex te Israel. Cum sit igitur peccatum genuina nostre perditionis origo, admonet hic locus ut peccata fugiamus, non enim in hora mortis perdet nos Deus, nisi nos per peccatum perditos inuenierit. ¶ Perpende etiam quod non solum perdidit hos impios colonos, sed vineam alius locauit agricolis, ex quo manifestè colligimus ob incredulitatem & ingratitude reuocari beneficium, & non modo rescindi pacta priora, sed etiam i alior digniores potiora conferri. Receperunt Iudas legem, digni habiti sunt prophetarum oraculis, sunt quoque illis diuina credita promissa, verò ob suam incredulitatem & cecitatem regno priuari meruerunt, nempe Euangelii gratia & dignitate. Cupio ut intelligas quàm terribilis ad hos iudicandos colonos venturus sit dominus. Hoc Daniel declarat dicens. Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus diuturnus sedit, & vestimentum eius candidum sicut nix, & capilli capitis eius quasi lana munda, thronus eius sicut ignis, rotæ eius ignis accensus. Dicit alba ut nix, quia ex omnibus partibus alba est. Non sicut paries qui cum foris sit albus, interius tamen est niger, ut denotet quod ex sua natura, Deus innocentiam habet, & ita nihil impunitum relinquet. Erat thronus ignis, quia cum ipso peccatores incendet & mundum cremabit. Tota hæc pœna graueq; supplicium ueniet super istos peccatores commotis. Quod si tu fortitan dixeris. O quàm impii fuerunt illi Iudæi, quàm ingrati, quàmq; rebelles, aduerte quam cito tui Iudæi, quæcum à Deo longè maiora acceperis beneficia, sis & longe Iudæi ingrati. Non tot ac tanta in Iudæos contulit, ac in te beneficia. Esset planè longum quibus es a Deo affectus hic recensere beneficia, quibus tamen haud quaquam Iudæos affecterit. Illos ennumeripuit à iugo & captiuitate Pharaonis, & inimicorum submergit sunt

Prouer. 2.
Ecc. 9.
Io. 17.

Osee 13.

Dan. 7.

in mari, sed cum tu captivus in Aegypto
& in tenebris peccati, propter originale
peccatum in utero matris tenereris, ab
hinc te capta mente traxit. Ex te tem
utero matris statim te demonis incurfus
persequitur, vult tamen Deus ve ad
piscini aquas pervenias, ex quibus anima
tua sole clarior, lunaque rubicundior e
reat. Cum velit te cacodemon vsquequ
que persequi & in peccatum attrahere
in profundum tamen aquarum submergi
tur. Incepit populus Israel maximis lau
dibus Deum extollere, dicens, Cantemus
domino gloriam enim magnificatus est,
&c. Canta tu etiam domino, nullis siqui
dem tuis meritis adiutus factus est Chri
stianus. Qui igitur beneficium incarnatio
nis & redemptionis commemorat? Si ve
suspendereris esles iudicatus capitisque
damnatus discrimine, & cum beret in te
iudicium quidam tibi amicitissimus tuis
indutus vellibus suum in caput eiusmodi
transferreret periculum, nonne & salu
zem & quidquid haberes ab eo accepisse
facereris? Aduerte igitur quid tecum Deus
egerit, siquidem cum sis peccator pot
nisque inferni condemnatus tum se vellib
us Deus induit, & ad capitis discrimen
cruci aspendendus ducitur innocens, te ve
ro qui eiusmodi merebaris supplicium,
saluo & incolumi. Ille te creavit redemit
ac pavit, vitamque concessit. Non dico
Deo, sed vel Aethiopi cuiquam qui eos ac
tanta in te contulisset beneficia gratus es
se tenebaris, quam vero magis Deo, in
quo summa est bonitas? Sed tu loco isto
rum beneficiorum his coloris ingrator
perioque ludas eius a redominum, &
quantum in te est eum iterum cruci
grauius peccando, vixit Apostolus, &
crucifigentes eum in carne si inodo esset
mortalis & patibulis ut tunc erat. Igitur
tu si acerbe Deus Iudeos acceptis a Deo
beneficiis abutentes puniuit, quam nos
gravioribus afficiet supplicis si ingrati
fuerimus, qui multo gravioribus ab eo si
mus afficti beneficiis. Panem accende Ie
ritam qui faciens legem Moysi sine vi
ni ferat, one duobus vel tribus testibus mo
ratur, quanto magis punitis aethiopes
cum mereri poenas, quoniam Dei concu
saueit, & sanguinem testamenti polle

[illegible]

A8.10.

19.

FphcG.

in summittre caput anguli, dicens, Ipse est pax nostra, qui nec vi, nec vim, & medium periret inuicem locutus inimicitias in carne sua legem mandato rum decrevis euacuans, vt duos condant in semetipso, &c. Obserua autem, quod non dicit colonos edificatores arte, sed edificantes actu: non artifices officio, sed exercitio. Vbi sunt ergo, qui dicunt pre lator posse non resideret? Si Dominus dicit, quod manus adnotas operi ecclesie habeant, quid tum fiet si manus habeant ecclesie adnotas, non ad edificandum verbo, & exemplo, sed ad dissipandum verbo, & exemplo? Vide etiam an non fructificantes lapidem approbent, an reprobent. Iacuit humi lapis, à plurimis conculcatus, tritorique & xliui, imbribus, & gelu expolitus. Vide nunc an ita prelati approbent Christu trigus, & quid non se in uilitatem se testant, & crucem. Forsitan prelati non reprobat, non tunc est, & laudat lapide uti litem, & prelati Christum non tamen, et eum, mortem, & eius paupertatem: sed pro uero probat, & laudat, ad re probat exemplo: quid hic edificabit? Videtur altera manu edificare, altera destruire: altera telam construere, altera texum retexere, vt Ecclesiasticus ait.

Eccl. 24

[Omnis qui ceciderit super illum lapide conuallabitur, supra quem autem ceciderit comminuet illum. Hic ostenditur non hic agi simpliciter de lapide, sed de lapide lignato, qui est ipsemet Christus: nā lapis de quo agitur non erat in templo salomonis fuit, super quem nemo caderet, sed loquitur Christus de scipio, qui lapis est per metaphoram. Et ille non est sensus mixticus, sed literalis, quia literalis sensus est iste, quem intendit signare per litteram conditor eius. Christus tamen loquens hac noluit intelligere per lapidem istum aliquam petram, sed per eum, ergo literalis sensus est iste, sum significat. Aut ergo. Si lapis ille ceciderit super aliquem comminuet eum in partes minutas, & ea est maxima latio. Est enim ea lapidis natura, vt si quis super eum ceciderit, lardatur, & tamen si lapis magnus super aliquem ceciderit, multo magis lardatur: & designatur ista

differentia per conuallare, & comminuer, quia comminuer designat partes minutissimas, & conuallatio solam latio nem. Et est sensus iste, super lapidem Christum cadit, qui supra illum est: qui autem supra illum est fundatur supra eum, & ita designantur per hoc credentes, qui pro fundamento Christum habent. Fundamentum enim ad nemo potest potest preter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Cadit autem supra Christum, ut nemo conuallare que generis sit. Et ille confringitur, idest, lardatur, qui peccat mortaliter, & est dignus morte eterna: & tamen non est manifestum vulnus, sed sola contractio, eo quod cum fides maneat potest facilius peccatum tolli, cum quis ad Christum ingemuerit. Super illum autem eadit lapis, idest, Christus, qui sub se non habet Christum, idest, non credit in eum, & ita non habet eum pro fundamento. Et quia non habet eum sub se, nec esse est, vt habeat supra se: idest, vt eum, quem non tenet, vt fundamentum timeat supra se, vt dominum, & paucaat vt uitorem. Tunc lapis cadit supra hominem quando peccat in fide, quia tale peccatum est inmedicabile manente infidelitate: quia cum non credat non potest inuocare clementiam pro delicto ab eo quem Deum non esse putat, & ideo dicitur eum, qui non credit iam esse iudicatum. Dico, quod iam iudicatus est: quia manente infidelitate, non potest eius peccatum remitti, & damnatus est. Et ideo iste conteritur, quia poena pater nā irreuocabili ad iudicatur que maxima est latio, cum nulla maior sit poena. Hac comparatione uult Deus ostendere grauissimas poenas, quibus iudari sunt puniendi, vt pote infideles, & increduli, qui non modò suum agnoscere noluerit redemptorem: sed & illum persequentes, ac extra vincam euicentes occiderunt. Caueamus, & nos ne in Christum incidamus multoque magis caueamus ne ipse cadat super nos, propter infidelitatis peccatum. Dicis mihi nequissime peccator quomodo sis latus graue illud iustitiae diuine pon-

1. Cor. 3

Ioan. 3.

445:

Hier. 18 dus: cum super te ceciderit. Duxit domi-
nus Hieremum Prophetam in domum fi-
guli, & ipse faciebat opus super rotam: &
dislipatum est vas quod ipse faciebat è lu-
to manib. suis, &c. Dixit Dominus. Ecce
sicut lutum in manu figuli, sic vos in ma-
nu mea domus Israel. In hac visione cõ-
parat homines vasi terræ: quod facit fi-
gulus, quod dicitur, &c. &c. &c. &c. &c. &c. &c.
in terra, debilia, & ex puluere confecta.

Iob. 10. Talem se sanctus ille reputabat, qui Deo
dixit: Memento domine quod sicut lutum
feceris me, & in puluerem reduces me.
Aduerte posse figulum si dum vas facit id
in rota frangatur denuo in id efficere, vel
etiam si sit opus ad meliorem formam re-
ducere: sed vas frangatur eductum à ro-
ta & soli expositum iam sit in fornace de-
coctum, nullum prorsus habebit reme-
dium. Si fractam oliam postquam sit deco-
cta figulo per feras reparandam, non du-
bium est quin ab eo sis deridendus. Mun-
dus ille est tanquam rota quæ semper in-
uoluitur, nunquam cessat. Dum itaque
hoc in mundo vitam agimus, & in hac vi-
ta quæ est ceu rota figuli commoramur,
licet frangamur & semel atque iterum in
peccatum incidamus, remedium habe-
mus, & cum pœnitentia possumus iterum
ad figulum reuerti a quo reparemur
& meliores forte fiamus, ac perfectiores
quam antea eramus. Peccauit Dauid, &
tanquam vas figuli contractus est: sed cū
ad dominum confugisset, ita per pœnitē-
tiam purgatus est, vt longè candidior, lō-
geque sanctior, quàm antea fuerat sit in-
de reuersus. Idem beato Petro accidit,
idem Paulo, ac Magdalene, aliisque quā-
plurimis peccatoribus, qui cum in huius-
ce vitæ rota contacti, à Deo petissent au-
xilium, ita sunt eorum preces exauditz,
vt effecti sint à Domino potius puritatis
vasa preclarsima. Sed caueas ne extra

2. Ro. 11 rotam te extra rotam ad hanc vitam in pec-
cato mortali decideris, in eo usque in
eternum permanebis. Si concoctus iam
in hora mortis in petram cecideris: quæ
est Christus, conuasaberis: nec minus
manebis diminutus, quàm si supra te pe-
tra caderet. Terribile iudicium veniet
super te, & peritimescendum supplicium
cum iustitia diuina super te aduenerit, si

mors te in peccato mortali corripuerit.
Vnde Dauid de his peccatoribus alloqui-
tur Deum. Reges eos in virga terrea, &
tanquam vas figuli confringes eos. Ani-
maduerte qui de luteo fieret vase, si gra-
uibus ictibus à brachio Gigantis virga fer-
rea concuteretur. Sic quidem ait Da-
uid, quod tu eris ante dominum. Quid
faciet miser, & debilis peccator coram il-
lo omnipotenti Gigante, qui eum ad iu-
dicandum est venturus, vt sua eum infi-
nita potestate conterat? Quid faciet, &
quomodo non contremiscent? Non per-
cutteret virga terrea diuinæ iustitiæ vasa
integra, quæ iustorum sunt: sed vasa
iam multa peccatorum multitudine fra-
cta. Quibusdam rebus tetrum illud in-
ferni chaos refertum esse existimas? Con-
tritis abundat vas, & vas, quàm plurimis
& ollis. Et quemadmodum vas, quod
fractum est extra rotam in æternum fra-
ctum, & irreparabile permanet: ita ille,
qui in infernum cadit nullum prorsus ha-
bet remedium, cū nulla sit in interno re-
demptio. Quod si a me scisciteris cui nam
vsi fracta vna sit vtilis, nulli planè dix-
ro, nisi tantum ad ignem fractis in testis
huc atque illuc deferendum. Contingit
saepè videri in mane vasa in terra, &
maxime, tam in Italia, quam in
Grecia, circumferunt diaboli damnatos, vt
ignem (ceu conuascent vna) cū
nulli possint alii prodesse ministerio, ap-
portent. Sed si adeo sit vas figuli dimi-
nutum, vt iam nec igni ferendo minutissi-
ma partes sint vtilis, ad quid prodesse di-
catur? Proferunt quædam vasa, quæ
Solent enim lusores cum eis calculi de-
sunt ad connumerandas pecunias, terre-
num vas constringere altero lapide. Par-
tes autem, quæ remanent primò fractæ
sunt, quæ ceciderunt in petram, cuius-
modi sunt illi, qui cum Christiani sint, si-
deant se in peccato mortali ceciderunt, qui
est Christus, & in peccato mortali con-
fringuntur. Sed supra istos infideles, &
Gentiles cecidit lapis, & comminuit eos,
vt hic ait Saluator. & cum adeo sine di-
minuti quid iam poterunt prodesse? Pro-
derunt vsui calculorum, quibus num-
mus connumerentur. Quid iam presta-
bit Alexander Magnus? Quid Cæsar?
Quid

Psal.

Quid Codrus Athenienſium Rex, qui ſponte ſe morti obtulit? Quid Carcius, qui ſe libenter in hiatus terræ proiecit? Quid Annas & Saphirae? Quid denique Caſares: & Pompeii, qui tantum ſpectaculo & ſpectantiſſimam, & mundi honorem ſunt fouere conati. Sūt hi omnes in infernis ſedibus collocati, nec ulli alii rei vtilis, quàm calculis ad pecunias numerandas. Reliquerunt hoc in mundo perennem de ſe memoriam, ſcribunt de eis Hiſtoriographi, canunt poëtae, loquuntur homines: ac ſecum ipſi in inferno ardentibus vndique flammis circumſepti. Fuit præcipuus iſtorum finis, vt eximius laudibus vſque ad aſtra ab hominibus extollerentur, & ſui nominis immortalē poſteris memoriam reliquerent. Quid tamen hæc omnia prodeſſe exiſtimemus? Sunt miſeri in profundo illo Barathro, Tartareſque ſedibus conſtituti, flammisq̃ perpetuo ardore flagrantibus admoti. Cum ſint Caſar, atque Pompeius in inferno, canit tamen Lucanus, bella per Aeniathios pluſquam ciuiba campos. Iacet miſer Aeneas in Orco, & tamen ſic Maro, Arma virumq̃ cano. Cadit ſuper hos ingens ille lapis, eosq̃ comminuit, Deus aut Propheta Iſaias. Subito dum non ſperatur venit contritio eius, & comminuetur, ſicut conteritur lagena ſigui contritione præualida, & non inuenietur de fragmentis eius tellus, in qua porcetur, & culasale in medio, aut latratur parum aquæ de fouea. O vtinam inter Chriſtianos non inueniatur etiam miſeri iſti Gentilibus peiores, quorum ſpiritus nullus alius eſt, quam ſui ipſius memoriam relinqueret in hoc mundo, tamamque & æternum nomen abſque domini vlla recordatione quæſerit: qui non aliter nunc viuunt, quam ſi nullam vitam poſt hanc futuram exiſtimarent. Attende igitur & vide, vt ſi forte cecidit, cadas ſuper petram, quæ Chriſtus eſt, vt poſſis inde conſurgere, ne ſic fractus, & comminutus in æternum abſque auxilio ſpe maneat. Caue ne lapis ſuper te cadat, & irruant. Et ſi cecidiſti, moneo, vt quam citiſſime reſurgas, dum in huius mundi rotas eſt: antequam morte correptus om-

ni ſis auxilio deſtitutus, & gehënnalibus flammis, cruciatibusq̃ æternis plectaris. Sed de his pluſ ſatis. Jam nunc videamus quæ ſequuntur.

Et quærebant principes ſacerdotum, & ſcribe mittere in illum manus in illa hora, & traxerunt populum, cognouerunt enim quod ad ipſos dixerat ſimilitudinem hanc.] Obſtinatam contra Chriſtum malitiam declarant. Nam quanuis à veri notitia pluſ nimio ab alienati eſſent, multis tamen coniecturis colligebant domini ſententiam contra ſe dirigi: atque ideo inſaniam ferè comedi, eum tenere, & capere contendebant. Nec quicquam illorum impros conatus impedit niſi timor populi: hoc eſt quia verentur ne impune ſerant tantam crudelitatem. Non timuerunt legem Dei quæ dicit, innocen- tem & iuſtum non occides: & timuerūt homines, adhuc enim memoria habebat, quàm honorificus ſit Chriſtus, & turbis in die palmarum exceptus: ideo timebant ne turba inſurgeret contra eos. Quos modo ſunt, qui grauiacumina committerent, ſi illis non eſſet ſupplicium? Plus coerces à malo timor hominum, quam timor Dei. Cras ueniet mors, & tunc videbis, quāto eo melius tibi fuiſſet Deum ueteri, quam homines, &c. Vide, quā uerum ſit prouerbiū illud, Veritas odiū parit. Hinc Salomon. Qui erudit deriſorem, ipſe ſibi iniuriam facit: & qui arguit impium, ſi in acrius amperat. Et Amos, Odio habuerunt in porta corripien- tem: & loquentem perfectè abominati ſunt. Id, quod euenit Chriſto, ſæpè accidit probatiſſimis Dei miniſtris, ſi quando actius flagitioſos quosq̃ obſurgat. Verum etiā uoluit triumphabit ueritas: & melius eſt, pro ueritate pati, quam pro adulatione. Quia ueritas uincit, & ueritas uincit, & ueritas uincit. Principes primas nō dederūt ueritati. & quāquam audiant iudicium in diuinitate, tamen nihil ſibi metuunt: imo inſultu perſiſtentes perſidia, & inuidia, conſilia captant reuocantes donum. Sic & hactenus apud multos fieri uidemus, qui cum apertam ueritatem negare non poſſunt, ueritatis tamen præcones, & autores pluſquam nouercaſ proſequuntur odio.

Idco

I. 10.

Exo. 13

Prou. 9.

Amo. 5

Idco ait textus. [Et obseruantes misere-
runt insidiatores, qui se iustos simula-
rent, vt caperent eum in sermone.] Sed
prius, vt inquit Matthæus cōsiliū inie-
runt, vt caperent Iesum in sermone. Da-
uid cum ali quid arduum facere cupiebat,
consulebat dominum, vt illud, Vtrum tra-
deret me Cyprius? Respondit dominus.
Tradent. Et illud, persequar latruncu-
los hos? Moses etiam cum apprehendit
blasphemum consulit dominum, & etiā
cū inuenerunt hominem colli-
gna in Sabbatho. Et sancti viri, qui cō-
sulebant prius dominum omnia ad vo-
tū succedebant eis. Sed impi pharisæi
cū in cōsiliū faciunt non dominum cō-
sulant, sed diabolū, & quomodo domi-
num capiant in sermone student: & ideo
m ledit, & damnati, sicut Saul Rex eo-
rum, de quo scriptura ait, quod interfe-
ctus est propter iniquitates suas. & inter
alia facinora obicit ei, eo q̄ Pythonis-
sam consuluerit. Vt, qui profundo estis
de istis ait Esaias. Vide, & in omnibus,
quæ agis, dominum verere, totam tuam
spem in eo pone: alias omnia in malum
cedent. Quia multi in his, quæ ad vitam
spectant, carnem suam, mundum, & san-
guinem consulunt, ob id contra omnia
illis contingunt. Ideo perit Ochozias
Rex Israël, qui misit, vt consuleret Beel-
zebub Deum Acaron. Asa etiam Rex Iu-
da mortuus est dolore pedum vehemen-
tissimo, quia in infirmitate sua dominū
non quaesuit. De hoc consilio ait Da-
uid, Cōsiliū malignantium obsedit me.
¶ Vide etiam pusillanimitatem impio-
rum, quorum parum, aut nihil virtuti ob-
sistere. Simul cum Herodian tentant in-
vadere iustum. Principes conuenerunt in
vnum aduersum dominum, & aduersus
Christum eius. Sicut viri sancti sunt vnū,
vt faciant bonum nam, vt ait noster Lu-
ca de sanctis primitiæ ecclesiæ, multitu-
do credentium erat cor vnum, & anima
vna: ita in pñ sunt vnum, vt faciant ma-
lum, & persequantur iustum. Samson
vulpiū caudas ad caudas iunxit, vt phi-
listinorum segetes succenderet, & con-
sumeret. Sic impi, astuti, & dolosi,
sicut vulpes coniunguntur adinuicem, vt

faciant malum proximis: & in eos dam-
num ingerant. Sed vide quo pacto vul-
pes illa, etsi damnum intulerint, & ipse
concremata sunt. Sic mali, & peccatores,
non tantum alius, sed sibi nocent, quia se
interimunt sibi ipsi inferente. malū. pro-
ximos in cadutis solū premunt.

Sed ad quid coneregant conciliū?
Vt capiant Iesum in sermone. I rat enim
tunc quaestio, an tributum deberet dari
Cæsari, an non, quibusdam dicentibus,
quod debebat exigi tributum, quia Ro-
mani pro omnibus militabant alius con-
tra affirmantibus non debere populum
Dei, qui decimas solueret, & primitias
daret, humanis legibus subiaccere. Cæsar
Augustus Herodem filium Antipatri Re-
gem iudæis constituerat, qui tributis præ-
esset, & Romano pareret imperio. Super
his mittunt ad dominum: eo consilio,
quod parabolam illam de vinea intellexe-
rant ad seipsos dictam. Mactia huius le-
gationis fuit in hoc. Christus apud po-
pulum erat vir maximæ altimationis, &
quia eos vexabat tributum persolvere (li-
bertas enim naturaliter ab homine expe-
titur) ideo visum est illis, Christum non
ausurum proferre tributum debere per-
solui, ne nomen, & honorem perderet:
vt sic Herodes eum interficeret: tanquā
seditiosum, ac Cæsari intellum. Ideo in-
sidiatores vocat hos Euangelista discipu-
los. & iustorum expectatores. Quales ma-
gistri, tales & discipuli. Si serpentes ve-
neno insciant, & huius eorum. & sic dissi-
mulantes, vt hypocritæ conantur Chri-
stum tentare. Sic demon tentauit Chri-
stum in deserto. Sic vxor Hieroboam vo-

lans se elie. Sed frustra iacitur rete ante
oculos pennatorum. (Deus tali non
potest) sed ipse patefecit machinam vx-
oris Hieroboam, & suo nomine vocauit
eam: nec enim malitia horum Christo
abscondi poterat. Sic etiam Rachel se-
dit super abscondita idola, & sereno vul-
tu dixit. Secundū consuetudinem mu-
lierum accidit mihi. Sed isti veniunt in
vellimentis ouium, cum intrinsecus sint
lupi rapaces. Sepulchra dealbata erant
foris: intus vero plena erant ossibus mor-
tuoꝝ. O, quot etiam habet mundus

Mat. 4
Re. 14
1. 1. 1.

Gen 31

Matt. 7.
vult

Mat. 23. nunc similes istis. Torus mundus plenus
est falsis amicis, & hominibus fideis dupli-
ci. [Mat. 23. 10. V. V. amicum, cui fi-
dere possis, nec qui simplici corde tecum
agat, & cum te in iudicio putaveris, de-
ceptum te inuenies ab amicis. V. dupli-
ci corde, id est Ecclesiasticus] labis sceles-
tis, manibus malefaciens turpis, & pecca-
tori terram incedenti turpis via. Ab-
ominatur eum, & omnes homines simulatos,
& fratrum deceptores. Arca Noe inter-
ius & exterius illa erat bitumine. Vult
Deus ut interius, & exterius ornati si-
mus sanctitate, & cor lingue consonet
& sic intus, sicut foris nos simus, ut om-
nia in numero sint. Vnde in Proverbiis
habetur, Simulator ore, deceptus amicum
sum. Non mitebant Pharisei discipu-
los, ut cum illis sermones audirent, sed
matunt, ut capiant illum in sermone.
Hæc est doctrina, quam à Phariseis di-
scunt. Aliter enim locutus Iohannes,
qui traiecit eos, & non audit eos, ut ap-
prehenderent Iesum. Vnde, ut non in-
terferat filios quos à Phariseis docen-
di interpretantur, facit sanctos, tamen
perpendite, quam discant doctrinam.
Sic contingit nunc curæ ut eos in ministerium
magis sunt curæ ut eos in ministerium
nobis tradant, ut inde educti & bo-
ni & virtuosos studiosi eua-
gelii. [Mat. 23. 10. V. V. amicum, cui fi-
dere possis, nec qui simplici corde tecum
agat, & cum te in iudicio putaveris, de-
ceptum te inuenies ab amicis. V. dupli-
ci corde, id est Ecclesiasticus] labis sceles-
tis, manibus malefaciens turpis, & pecca-
tori terram incedenti turpis via. Ab-
ominatur eum, & omnes homines simulatos,
& fratrum deceptores. Arca Noe inter-
ius & exterius illa erat bitumine. Vult
Deus ut interius, & exterius ornati si-
mus sanctitate, & cor lingue consonet
& sic intus, sicut foris nos simus, ut om-
nia in numero sint. Vnde in Proverbiis
habetur, Simulator ore, deceptus amicum
sum. Non mitebant Pharisei discipu-
los, ut cum illis sermones audirent, sed
matunt, ut capiant illum in sermone.
Hæc est doctrina, quam à Phariseis di-
scunt. Aliter enim locutus Iohannes,
qui traiecit eos, & non audit eos, ut ap-
prehenderent Iesum. Vnde, ut non in-
terferat filios quos à Phariseis docen-
di interpretantur, facit sanctos, tamen
perpendite, quam discant doctrinam.
Sic contingit nunc curæ ut eos in ministerium
magis sunt curæ ut eos in ministerium
nobis tradant, ut inde educti & bo-
ni & virtuosos studiosi eua-
gelii.

procurator erat in Iudæa. Hoc enim fa-
ctum est quatuor diebus ante Christi mor-
tem, & tunc aderat Hierosolymis Hero-
des, qui venerat ad diem festum. Quod
timore populi isti non audebant tacere,
manibus præsidis efficere volunt: ut vel-
ut immunes videantur à morte ipsius.
Sed iam hos impios verisipelles, & simu-
latores audiamus. [Et interrogauerunt
eum dicentes, scimus quia recte dicis, &
doces, & non accipis personam; sed viâ
Dei in veritate doces.

Iam audis expectatores, qui cum Iesum
sermones ore, & interius, sed ea, &
pungunt, nam post hæc verba calumnia-
toriam quæstionem proposuerunt inter-
rogantes, an liceret tributum dari Cæsa-
ri. Inuitantur hos Phariseos, omnes, qui
proximis suis blando sermone impone-
re contendunt, adeunt quidem pacificis
verbis, cum interiora plena sint dolo,
fraude, & hypocrisis. Tales sunt, qui
probris, & blasphemis, & peruersis
promissionibus, ut suam libidinem
exercent. Quos Iesum, & in
sermonibus concionatorem aggre-
dientes periculum facturi, si quid explicari
valeant, quo hunc subinde apud vulgus
traducere queant. Cuius rei periculum
fecit David, qui dixit. Qui loquuntur
pacem proximo suo, mala autem in cor-
dibus eorum. Et iterum. Sepulchrum pa-
tens est guttur eorum, lingua eius dolose
agebant, venenū aspidum sub labiis eorum.
Vno ore flare, & sorbere volunt. In una
manu gerunt lapidem, & in altera panem
ostentant, ut liruindnes verno tempore
adsunt, sed hyeme recedunt, sic aduato-
res amicorum personam induentes, qua-
les erant isti pharisei, in rebus prosperis
presto sunt, sed in hyeme, id est tempore ca-
lamitatis euolant. Ut apud ore portat flo-
rem, sed retro aculeo terat. Sic multi bian-
de loquuntur, sed intus malitiam gerunt.
De his dicebat regius vates. Circumdete-
runt me sicut apes, & exarserunt sicut ig-
ni ipsius. Habent se uti nec caupones,
qui quidem cibaria delecta hospitiis lar-
giuntur, tibi despecta vendicantes. O
quàm isthæc simulacra gens, hypocrisis ple-
na, & Deo iniusta, foris, quæ bona appa-
rent mudo ostendens, intus vero in humili

P. 24.
n.
339.

Psalm.
117.

Pl. 117.

1. Cor. 3.

Plal. 81.

Prover. 20.

Plal. 81.

hic accipi, quia Christus veritatem docebat, & illam proferebat. Omnis homo mendax, ait David, Quod intelligendum est, non iuxta naturam, sed iuxta naturę conditionem, & qualitatem, ita ut illum solum hic hominem dixerit, qui humanus sequitur affectus, quia Paulus Corinthios scribens ait, Cum enim inter vos sit zelus, & contentio, nonne carnales estis & secundum hominem ambulatis? At contra de his, qui spiritu & non carni obtemperat, dicitur, Ego dixi, Dii estis vos, & illi excessu omnes. David ergo cum ostenderet tunc non esse mentitum, premissit dicens, Ego dixi in excessu meo, ut innueret se hominum ab istatu excessisse, & non secundum hominem ambulasse, ut non hominis lege iudicaretur, ne mendax sicut ceteri iudicaretur. Quod si homo esset, oportebat, ut mendax ipse esset, & quod mentiebatur dicens, omnis homo mendax, ut autem ostenderet se à mendacio immunem, dixit, Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax. Ac si diceret, Quamvis omnis homo mendax dicatur eo iure, quo homo est, & vivit, ego autem dicens hec, de mendacio notari non debeo, quia non ut homo hec predico, sed in excessu meo. Secundum hunc modum Christus veritatem loquebatur, tanquam vir spiritualis, & de hac veritate hic laudatur.

Accipitur veritas secundo modo profuturam. Sicut enim accepisse videtur Salomon cum dixit, Misericordia & veritas custodiant regem. In eadem etiam significat accipit David, cum ait, Misericordia & veritas obviaverunt sibi. Et ita etiam potest hic sumi, &c.

Laudatur secundo Christus ab istis, eo quod non sit acceptor personarum, id est, non sit acceptor personarum. Iuxta quod perpende, quod acceptio personarum opponitur iustitię distributię. Est autem iustitia distributiva particularis habitus versans circa æqualitatem, non secundum magnitudinē, vel qualitatem, sed secundum proportionem in quantum diversis personis damus diversam, vel demerita personarum. Et ex eo tem-

pore dicitur dare equaliter secundum proportionem. Ut si bonitas vnius est dupla à bonitate alterius, honor illi collatus debet esse duplus. Si autem bonitas est par, par etiam collatus honor. Quando autem consideratur solum personarum, & non meritum, tunc acceptio personarum non est. Accipit etiam quod potest quis esse faciens officium, & mercedem propter conditionem personarum, & quod non sit acceptor personarum. Nam si conditionem, quod est proprium, licet debitum esse personę, vel competens id ei, quod damus, non est acceptio personarum, quia hoc non est inspicere personam, sed meritum, vel rationem, ob quam conditio illa est in personarum. Accipit etiam, quod ei tribuimus. Sed proprie accipere personam, est, quando ita damus vni personę rem quam non daremus alteri magis merenti. Et tamen si æqualitatem inspicimus, dabimus unicuique iuxta meritum suum. Ergo non accipitur ibi persona, sed causa, & ita non est acceptio personarum. Si autem conditio illa, quam respiciamus non facit debitum esse personę, ut competens id, quod ei tribuimus, est acceptio personarum. Igitur, postquam illi adulatores de veritate doctrinę, & rectitudine iustitię dominum laudabant, evomunt venenum dicentes. [Icer nobis tributum dare Cafari, an non?] Ille censur erat tributum annuum, quod Iudæi soluebant Romanis. Modus autem erat, quia Iudæi fuerunt liberi temporibus prioribus, quando habebant reges, quia non dabant tributa gentibus aliis, sed principibus suis, etiam post captivitatem BabyloNICAM, & liberationem eorum Iudæi fuerunt liberi, & potissimum tempore Machabæorum, qui liberaverunt gentem illam de manibus hostium. Et eo tempore facti sunt Iudæi socii, & amici Romanorum: nam Iudas Machabæus misit legatos, & factę sunt amicitie inter eos, & post Iudam renouavit has amicitias Ionathas frater eius. Et manserunt sic usque ad tempora Aristoboli, & Hircani: qui fuerunt ultimi duo fratres principes de genere Machabæorum, & propter discordias eorum Romani se intromiserunt, & cum ipsi non servarent Roma-

1 Machab. 8.
1 Mich. 12.

nis legem amicitie, pugnarunt Romani
contra illos, & intrauit Pompeius urbem,
& succedit templum, atque profanauit.
Et ex tunc Iudæi qui primo fuerant
amici Romanorum, facti sunt eorum tri-
butarii, & sic manserunt vsque ad tota-
lem subuersionem urbis, & gentis. Vn-
de tempore Christi tributari erant, &
soluebatur tributum illud Cæsari, qui præ-
erat Romanis. Iudæi autem (cum homi-
nibus congenita sit libertatis cupiditas,
quod & brutis animalibus cõperit) hanc

huiusmodi tributum soluebant, & sedi-
tiones inter illos fuerunt. Sed expende
stultitiam, & dementiam istorum. Renu-
unt tributum soluere, nihilominus perse-
quuntur in fontem Christum Iesum, &
congregant concilium aduersus eum. Si
moleste forebant subiectionem illam, de-
berent aduertere causam, propter quam
in eam deuenerant, vt ea sublata de me-
dio esset, cui ipse aueretur. Ratio enim ca-
pitutatis erat, eorum ingentia flagitia, &
scelera, & à Deo acceperant, & audierat

Deu. 29.

per manus Moysi. Vide Deuteronomium,
ubi dominus promittit multa bona Iu-
dæis, si seruauerint eius præcepta, & con-
tra vero multa mala, si transgressi fuerint
ea. Idem idem fatetur dominus, & commi-

I eu. 18.

Tren. 2.

natur in Leuitico. Sic Hieremias videns
de solatam Hierusalem, flens ait, Fecit do-
minus quæ cogitauit, & compleuit sermo-
nem suum, quem prædixerat. Hoc idem
comunatus est dominus populus Israe-

Mal. 2.

Bar. 1.

lino per Malachiam prophetam. Vnde
in Baruch legitur dixisse Hebræis, pecca-
uimus ante dominum Deum nostrum,
&c. Sequitur. Ideo adhuc seruit nobis mul-
ta mala, & maledictiones, quæ consiliuit
dominus. Moysi seruo suo. Igitur cum in
hanc seruitutem venerit populus Hebræo-
rum ob peccata, ob quæ eos torquebat,
deberent se remouere ab eis, & renouare
vitam, vt abolitis peccatis, aboleretur ser-
uitus, subiectio, & ira Dei. Sed quid reme-
dii adhibent? Addunt inquit peccata præ-
catis, & conantur de medio tollere Iesum
innocentem in remedium suorum scele-
rum. Latet malus iactura, in qua sunt in-
terclusi, & cæci quia nesciunt properare
ad principium, & causam, vt illa remoca

obstetatur male inde sequuro. Imo sepe,
ac sepius, remedia, quæ adhibent, vt à ma-
lis liberentur maiora attrahunt. Addere
peccata peccatis non est conueniens an-
tidotum, vt a tribulationibus, & angus-
tiis, in quibus sumus, & quæ nos præ-
munt, eripiamur. Multi sunt, his Iudæis
similes, qui volunt laboribus liberari quâ-
do deteriores sunt, & efficiuntur. Si regē
iniquum, principem, vel prælatum ha-
bent, qui tyrannice se gerit cum illis &
eos torquet, quod adiciunt est detrahe-
re, & conuertiari, atque despicere, quod
medicamentum pessimum est, nam ratio
propter quam huiusmodi prælatos Deus
mittit est, subditi prauis & malis, qui beni-
gniores prælatos non merentur. Diuina
sapientia, quæ mendacium proferre non
potest, sic testatur. Et erit sicut populus
sacerdos, & sicut seruus, sic dominus
eius. Idem etiam Osee testatur. Si ergo
prælati iniqui sunt, quare tu inique agis,

I sa. 14.

Osee 4.

pastorem, auerens malum, vel potius cor-
rumpens. Ex quo sequitur, quod vera, &
necessaria medicina fugiendi à laboribus,
& tribulationibus est renouare vitam. Di-
sce ergo detrahentem non persequi, si li-
nouam inchoare vitam. Dicunt te collu-
sorem esse, si à ludo desistas omnium obtu-
rabis ora, nec de hoc amplius detraheris.
Quamplurimum tamen huius temporis præ-
lati, & nobiles non curant de cineribus, &
abutuntur hac doctrina, causa in autem
detractionis non è medio tollitur, sed po-
tius augent. Quia compertum est, quod
si quis non persequutus te detrahit, quid
improbis maiori ratione faciet cum te
emendatum non viderit etiam à te iniuria
affectum. Corrige tu uitam nemini no-
ceas, & omnium dictis obstabis, quod est
præstantissimum omnium remedium, nã
aliter tui augeris dolorem, cum sint plu-
res, qui tibi detrahunt, & de pluribus quã
ante, te eos persequente. Ad rem est præ-
stantissimum exemplum Gentilium. Cum
Regi Philippo Macedonæ magni Alexan-
dri patris nunciatum esset quendam no-
mine Nicanorem ei nimium detrahere,
non solum non succensuit, nec persequi
tus est, quantum vt Rex & potens de eo
posset si populum sumere, sed rege in dir-

Sunt

Smicitho, à quo audierat, se experiri vel-
le virum in officio effet, necne, & æquē
eum detraxerit. Quod cum clam opere
adimplet, comperit Nicanorem iusta
causa detraxisse, eo quod ei strenue, ac-
curateque inferuierat, & tandem in in-
iustam pauperiem deuenerat: quapropter
loco supplicii beneficio prosequutus est.
Hic factis postea labente tempore ab eo-
dem Smicitho dictum est Regi Nicanorē
magna, & mirabilia de ipso canere. Igi-
tur dilucidē constat remedium malorum
esse causam eorum auferre. Non sic iu-
det, qui cum male eos tractaret tributum
torquebat, ad quicquid inde acciderant, pro-
pter sua peccata, persequerentur Chris-
tiani, ut ab hac terra tute liberarentur.
Sed de his iam satis. Præterea ultra hæc
obseruanda sunt hic aliqua. Primò, q̃ illi
impii pharisæi non considerabant con-
scientiam suam, nec legem: sed suam
auariciam tantum, & superbiam conu-
lebant. Secundo eo, q̃ maiori cura erit
illis terrena, quā spiritualia, & cœlestia.
Non quarunt legis interpretationem,
non quomodo melius seruiant deo: non
soluti animæ consulunt, sed an debeant
soluere tributum. Et tempestate hæc de
quo multi christiani solliciti sunt, nisi de
rebus temporalibus, & externis? Solum
de cibo, potu, vestitu, honoribus, diuitiis,
& rebus transitoriis. Hæc est cura Chri-
stianorum: & circa hæc diebus, ac nocti-
bus versantur. Vnde dominus. Nolite so-
liciti esse quid manducabimus, aut quid
bibemus, aut quo operimur. Primum
quærite regnum dei, & iustitiam eius, &
hæc omnia adiciuntur vobis. Tertiò
imago Cæsaris notior erat illis, quā im-
ago dei in propriis suis animabus. Vnde
ita pe numero accidebat: ut cum eos Chri-
stus de rebus spiritualibus interrogaret,
eorum digiti ori adhererent. Sed hic in
prociue responsiū habebant, (de mo-
neta nimirum interrogati) nam statim
respondunt dicentes, quod imago es-
set Cæsaris. Quibus nunc multos habet
populus christianus similes. qui in rebus
externis sollicitissimi, prudentissimi sunt,
qui mille modos habent, ut pecunias ab
aliis tollant, & proximis spoliēt. sed in
rebus spiritus alibus hebetes sunt, nec sua
Stich. in Luc. Tom. 2.

peccata confiteri sciunt, nec vllum pro-
bum loqui, &c. Filii huius seculi in gene-
ratione sua prudentiores sunt, quam fi-
lii lucis. Sed iusticiam audiamus. [Conde-
rans autem dolum illorum dixit ad eos,
Quid me tentatis?] Hypocritas illos ro-
cauit, ut refert Matthæus, quia fictis ver-
bis dominum decipere optabant: aliud
in ore, & aliud in corde gerentes. Impii
mali orbi hypocritæ, qui homines iustis
simulationib. decipiunt. Sicut paries toris
dealbatus nō cognoscitur, an ex luto, vel
lapide sit constructus, nisi malleo con-
trectatur exterior: sic hypocritæ toris viden-
tur iusti, sed malleo tribulationis percussi
exprobrantur. Vnde et iacobus dicit. hy-
pocritæ dixit. Percutiat te deus paries
dealbare. De his etiam Ezechiel, quod
sunt quasi hyphes in strito. Vbi et vul-
pus prætor est, caro autem nihil valet:
hi exteriora hypocritæ bona sunt, inter-
iora autem nihil valent. Et Apostolus.
Spem quidem pietatis habentes, virtutē
autem eius abnegantes. Sicut, qui ficto bo-
ue perdicem aucupatur: nō est ille bos, sed
sub specie bonis simplices auiculas decip-
pit, caput, & occidit. Sic hypocritæ, &
adulatores decipiunt simplices homines,
quæritur in laudibus delecentur. Magni
Pharaonis, suis in cantationibus opera, &
miracula Moysi imitabantur, sed virga Mo-
si deuorauit virgas eorum. Sic hypocritæ
imitantur opera iustorum, verbaq; eorū.
verū sapientia dei confudit illos, sicut
illi contuli sunt à Christo, eorū machina-
tiones ad nihil redactæ, & à Christo dei sa-
pientia detestata. Vnde propheta Ierem.
nem eorum ad nihilum rediges. Non est
consummatio ei scientia, non est pœnitentia
contra dominum. Quis istum leniter
& vnde recitatur in psalmo, qui tot
da hominum nouit dure loquutus est.
q̃l hinc admonemur primo, ne inimicis
fidamus, nec illis credamus, quos nō syn-
ceros habemus. Hinc Ezechiel dicit. q̃l te
ter consuluit dicens, Non credas in imi-
co tuo in æternum: sicut enim ærumen-
tum eruginat nequitia illius. Et si humi-
liatus vadat curuus, abice animum tuū,
& custodire ab illo. Non statui illum pe-
nes te, &c. Et si tibi esse amicum dicat,
caue ab illo: nā te fallere vult. Hęc sunt,
V u pro-

Luc. 16.

Mat. 23.

Ad. 18.

Eze. 13.

2. Tim.

3.

Exo. 7.

Psal. 72.

Pro. 3. 1.

Eze. 12.

Mat. 6.

propter, quæ Christus eis dixit in parabola vineæ, & modo simulant esse illi amicos ut eum decipiant: sed Christus illos redarguit, & hos monet, ne eis adhibeamus fidem, quantum blandè loquantur. Sic Iacob prudens non adhibuit & suum inimico hoc blandè loqueretur, ac diceret ei: gratiamur simul eroque socius itineris tui: sed dixit, quod non poterat eum sequi.

Gen. 33 Sic etiam David, quantum Saul se re conversauerat cum eo, aramen non stabilem habnis eius amicitiam: & ideo dixit, Ali-

1 Re. 27 quando incidam in manus Saul. Et abiit ad Achis Regem Geth. Sultus nimis fuit Sichem, qui cum tam grauitè offendisset

Gen. 24 Iacob, & Dinam filiam eius oppressisset, adhuc hunc verbis fratrum eius, eo quod eorum verba apud ipsum Sichem de dolo suspecta non fuerunt: & quia ostentis hedit, ideo ab eis tunc interfecit. Idem Abner consolatus fuit à Ioab, quoniam fide illi: cum ille prius occidisset Asael fratrem Ioab. Sic Ammon oculus ab Abtalone in conuiuio, quia fide illi cum antea eum affecisset iniuria, & sororem oppressisset. Sed Christus non credit istis, sed cauet ab eis, quia inimicos esse sciebat: ut doceret nos, quæ cautione, & animo debeamus incedere inter inimicos nostros, ut non omnibus eorum dictis eadem adhibeamus.

Secundo docet Christus in hoc facto, adulatōres esse fugiendos, tanquam hostes animæ truculentissimos, eosque non audiendos, sed abiiciendos: deteriores enim sunt, quam inanissimi persecutores. Agricola clamis ad passares, qui per eius fundum incedunt, & lapidibus petens, nullum capit: venator autem plures, quā do illic vocat. Ita deus non eos persequitur quibus tenetur, & capit, quos adulatoribus: qui dulce nos alloquuntur. Interrogatus Diogenes philosophus inter amantia quorū esset venenotius, respondit: inter fera tyrannus, & inter mansueta, adulator: quia vitiorum nutritor est. Sunt isti lumbes umbræ, quæ si, statim sedes, sedet: si ambulat ambulat: denique & omnia, quæ agis imitatur: sic adulatōres laudant: quæ laudas, vituperant, quæ vituperas: & omnia imitantur, ut applaudant, & decipiant. Et si-

cut crescente umbra, aut diminuta, corpus non minuitur: sic laus, licet sit mutabilis, non minuitur de virtute. Sic bonis verbis, & adulationibus interierit Iael Sisaram. Blandè loquuta est illi petenti aquam dedit lac, & fecit illum dormire, & occidit. Hoc modo adulatōres faciunt adulationibus dormire sensus hominis hebetantes eos, ut sugulent, & occidant. Ideo

David ait. Corripit me iustus in iustitia sua: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Hos igitur hostes animæ fuge, & abice ab te: nam sirenes suo dulci cantu ducunt naves in periculum, ut suffocent, & perdant. Hos igitur Christus docet hic fugere, increpare, & expellere sicut expulit illos: qui pleni iniquitate blandis verbis illum salutabant, & laudabant. Quos postquam arguerat addidit dicens. [Ostendite mihi denarium. Qui

ad imperatoris preceptum soluit pro tributo. Docemur non precipitare sententiam, sed omnia prius mature considerare, sed de his, quia multa in superioribus diximus nunc ad alia. Cumque ostendissent Christo, interrogauit eos. [Cuius habet imaginem, & inscriptionem? Simulacrum se moneta nescire: quo responsum ex eis eliceret, in quos eos caperet. Quamquam etiam hoc nomine moneta agnoscere nolebat: ut ininuaret, quod munus & officium suum esset, non temporalibus, sed spiritibus rebus vacare. Voluitque hoc docere, quod hi, quibus spirituale regimen commune est, temporalium rerum usum plures non latrant: sed sint tanquam aduenæ & peregrini in terris, suæque conditionis, & habitationis in celo facientes. Ita enim mortui debent esse seculo, ut non agnoscant quæ sit imago auri, aut argenti. Licet hec ignorantiam ab eis à multis hominibus ecclesiasticis, & pastoribus huius temporis, liquidem experientia patet eos maiore scientia nummorum, contra-

ctuum, esse preditos, & vigilantius incrementi, quam indigentis & egellatis pauperum, & earum inopie: quas in conscientia facere tenentur pro munere. Sed his omnis si poneretur aliquibus, & interrogaretur, cuius est imago hęc? quid responderent? Certè multæ mulie-

Ps. 140.

Cal. 10
gitabat
Maria,
quæ saluatio
ellet.

1. Pet. 2.
phil. 3.

Iudi. 4

ser

Exod. 3. Aegyptio. Nec tu sacris diuinis consolationibus, nisi prius despicias terrenas, &c. ¶ Expende etiam, quod non dixit dare, sed reddite: quia dare est donare, vel sponte dare, reddere autem est soluere, & dare quod accepit. In omni enim debito soluendo est reddere: quia nullum debitum causatur, nisi ex accepto. Deo enim debemus aliquid, quia ab eo suscepimus omne bonum: principibus debemus tributa, quia ab eis recipimus defensionem, tranquillitatem & alia bona. Propter hanc autem obligationem potius dixit, reddite quam dare, Nec dicit reddite Cæsari, quæ petit: sed reddite, quæ illius sunt. Nam ubi potestas aliquid nobis petit per quod offendi Deū necesse esset: id non esset Cæsaris, sed diaboli tributum: quamobrem, nec facere illud debemus, oportet enim magis obedire deo, quam hominibus. Proinde Christus mox subiicit, reddite quæ sunt dei, deo. Quare nos docere vult Christiano non satis esse, si Cæsari, & potestati obedientiam præster: nisi deo obediens sit. Vult etiam regum, principum, magnatum per hoc indicare seruis, quod coram deo non erunt excusati, si propter dominorum suorum negotia negligunt, & omittunt, quæ deus exigit aut ob rationem suorum dominorum aliquos homines iniquis modis grauant. Domino tuo fidelis esse debes, sed scito interea deo te plus debere. Docet etiam Christus ecclesiæ auctoritatem, & regnum: diuersa esse à regno, & auctoritate mundi: licet tamen, ut neutrum reiciat, sed potius confirmet: Ad regnum mundi pertinent census, tributa, & vestigalia. pertinet, & ius effundendi sanguinis humani, quando res postulat. Ad regnum dei pertinet in suis causis ius dicere, filios rebeles punire, &c. ¶ Docet etiam Christus, quod magistratus non debet exerce-
re tyrannidem in subditos, nec dispendere, quæ possident: sed debent esse contenti tributis debitis. Nam non dicit, reddite Cæsari omnia, sed quo sunt Cæsaris. Non constituit deus magistratum, ut subditos: sed ut ab illis moderate exigere, quæ ad reipublic bonellè gubernan-

dam spectarent. Docet, quod sicut deus auctoritatem regendi populum præstitit magistratui, & semper promouet: ita magistratus debet deo, & ecclesiæ Romanæ ipsius sponte omnem obedientiam. Et sicut Romana ecclesia docet populum magistratui esse subiectum: ita, & ipse (qui non sine causa gladium portat) debet ecclesiæ defendere, ac subditos suos ab eius obedientiam, reuerentiam, & complere, quod ex diuino iure profanus magistratus debet ecclesiastico: & sic adimplebunt preceptum domini dicentis: Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt dei, deo. Docet censum, tributa, vestigialia, decimas, & si quæ istius modo plura sunt, non solum Cæsari: sed etiam legatis eius, & non modo probis, sed improbis etiam porrigendū, pendendaque esse. Atque hoc egregie ex hoc verbo Christi conuenit, si consideremus quo tempore Christus talia verba loquutus sit. Nimirum tempore Cæsaris Tiberii, qui non solum ethnicus, & idolatra erat, sed etiam impius, & crudelis tyrannus: ex quo manifestè demonstratum est omnia prædicta non solum deo, sed etiam Cæsari: & non solum illi, sed etiam legatis ipsius porrigenda esse, & reddenda, quæcumque illa sint. Hoc etiam docet Petrus seruos subditos esse debere in omni timore domini: non tantum bonis, & modestis, sed etiam discoloribus. Paulus omnis (inquit) anima potestati sit subdita. Dicit omnem potestatem esse a deo, & qui resistit potestati, eum facere contra dei ordinationem. Per me (inquit Sapientia dei) Reges imperant, & potentes discernunt iustitiam. Quapropter Iosaphat suis iudicibus, & prætoribus denunciabat, ut bona fide agerent: si quidem officium eorum, non hominis est, sed dei mandatum. Et quod magis est, dicit deus per David ad iudices, & potentes. Dixi, di cili vobis. Hoc est ordinavi, & commisi, ut diuina munera obertis. nunc iura pacem, disciplinam, iustitiam, honestatem, & bonos mores colatis, peccata arguatis, &c. Quæ omnia diuina sunt.

igitur

Ro. 13.

1. Pet. 2.

Rom. 13.

1. Pet. 2.

1. Pet. 2.

1. Pet. 2.

1. Re. 8. Igitur Dei præcepto ut ex hac litera con-
stat, tenemus Regi dare: qui per Samue-
lem iura regni monstravit. Ius enim regis
est, ut alatur à regno in pompa regali, &
ut ei regnum subministrat omnia, quæ
necessaria fuerint, tum ad bella gerenda,
tum ad pacem conservandam. Ideo Cæ-
sari, qui tributum exigebat ad iustitiam
exequendam, pacem tuendam, bellum ge-
rendum, & splendorem servandum ius-
titie reddenda: sed hoc dicta sufficiant. Nô
est quædam ambiguitas, de re populo tene-
ri ad tributum soluendum Regibus: nam
ipsis eiusque ministris curæ maximæ est
illud exigere adeo, ut non solum de hoc
siquidem tot publica vestigia, & tribu-
ta subditis imponunt, ut potius prædica-
ri dicantur, quam exigere: quare in his
non plus perdamus olei, & operis. Sed
quia pauci sunt, qui ea, quæ Dei sunt,
Deo cedunt, non ad se esse duxerunt, his
aliquid dicere, novum enim apparet hoc
quod est dare Deo, quæ sunt Dei. Non-
ne cælum, terra, & quicquid in nobis est
sunt Dei? Omnia enim per ipsum facta
sunt, Quamvis verum sit, quod omnia
sunt Dei immortalis, tamen quædam
sunt, quæ maiori ratione dicuntur esse
eius, quam alia. Sicut verbi gratia. Si re do-
num regiam conferas in nenes hoc cubi-
culum, & celli: Regis esse quia in eo Rex
reliquitur, atque habitare aliquid, et regina
principisve, quod ipse in eo relidet. To-
ta namque domus Regis est: sed hæc vel
illa pars illius esse dicitur, quod in ea habi-
tet. Eodem modo, quamvis omnia Dei
Optimi Maximi sunt, & in eis habiter
per essentiam, præsentiam, & potentiam
tamen excellentiori modo in anima resi-
det cum per gratiam in ea habitat, quàm
in reliquis. Ideo in scriptura dicitur. Ani-
ma iusti est sedes sapientiæ Dei, quia in
ea Deus habitat, & quiescit. **Psa. 143.**
do in tuo sedili sedes. Ideo si-
gnificatur anima, creatura vocatur, domusque eius. Unde, &
si omnia Dei sunt, speciali modo anima
Dei esse dicitur, propterea quod in ea per
gratiam habitat, secundum quem mo-
dum in aliis rebus Deus non est. Præte-
rea dicitur anima nostra Dei, quia hæc
ipsam ex nihilo immediate ipse Deus ad
imaginem, & similitudinem suam crea-
vit. **Secundum Luc. 1. om. 2.**

Habet literatus in suo archivo. Item bi-
bliotheca plurimos libros, inter eos quæ-
dam habet, quem ipse edidit, & compos-
uit. de quo dicit, liber iste meus est. Non
ne ceteri illius etiam sunt? maxime: sed
illum quem ipse composuit, specialius
suum vocat eo quod proprio Marte com-
posuit, Et anima Dei esse dicitur, quis est
illius imago. De aliis creaturis dixit. Pro-
ducatur terra herbam virentem. Producat
aquæ reptile, &c. Nam licet omnia Deus
creavit, tamen alia creatura deduxit
sunt ex parte materię, sed non anima
quæ ab ipso immediatè ex nihilo crea-
tur, Non dixit Deus producant aquæ ani-
mam, ut de piscibus, nec dixit, producat
terra animam virentem, in genere suo,
iumenta, reptilia, & bestias terre, sed fa-
ciamus hominem ad imaginem & simili-
tudinem nostram: sic se habet anima si-
cut liber eductus ab illo ingenio, imagine
& similitudine dei: ideo illa præcipue
res, & creatura dei dicitur: & non cæte-
ræ creaturæ. Hanc animam vult deus ve-
lille dei, & de illa dicit dominus. Reddite
quæ sunt dei deo. Quomodo redditur?
Amore. Officium amoris est, & munus
eius, vendere amantem pro re amata. Ani-
ma nostra præstantiori modo ibi est, ubi
amat, quàm ubi animat. Qui alium amat,
amore datur ei, quem amat, & ita magis
est eius, quem amat. Cum ergo amor trās-
formet amantem in amatum, in eum quē
transfundat, tunc quis dari deo dicitur,
quando eum amat. Ideo in sacris literis
viri iusti, & amantes deum vocantur vi-
ri dei. Sic puer Saul vocavit sanctum pro-
phetam Samuelem dicens, Ecce vir dei
est in ciuitate hac. Et Saul etiam dixit,
Quid feremus ad virum dei? Panis defi-
cit in Sarchis nostris: & sportulam nô
habemus, ut demus homini dei. Mulier
etiam Sareptana dixit Heli, In hoc co-
quod, panem mihi deditis. Et nomen
Regis Ochozix dixerunt Heli. Homo
dei, præcepit, ut descendas Rex. Mulier
etiam illa Sunnamitis loquens ad virū suū
dixit de Eliseo propheta. Animaduertis,
quod vir dei Sanctus est iste. Et econverso
quando anima in matrem reuertitur,
canus: Sic de diuitibus auaris dicit psal-
mista, Nihil inuenerunt viri diuitiarū in
vultu & manibus

Gen. 1.

1. Re. 2.

3. Re. 19
4. Re. 1.

4 Ro 4
Plav. 75. manibus suis. De viro religioso, qui san-
ctè vivit: cum in contemplatione arripit-
tur, dicimus, q̄ datur Deo. Tu ergo vide,
q̄ des Deo, quæ Dei sunt. eo modo des

super omnia, & plusquam te ipsum? Vnde David in psalmo querit dicens, Quis ascendit in montem Domini, aut quis habitabit in loco sancto eius. Et respondet. Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. In vano accepit animam, qui Deum non redamat cum Deus eam sibi ipsi creauerit. Sed iam modo omnes mundo dantur, carni, vitis

I. T. 4 & peccatis. Instabunt tempora periculo-
si & cetera. Quid aliud iam in mūdo regnat
nisi seipſos, &c. Attendamus igitur,
ne rem Dei nobis vendicemus, sed redde-
mus ei, q̄ ipſe dedit nobis ad hoc, vt redde-
remus: cognoſcamus eum. n̄ participes
intellectus nos fecit, vt eum cognoſcere-
mus. Memores ſumus Dei: ſiquidem me-
moriam contulit, vt recordaremur bene-
ficij eius erga nos. Diligamus eum, ſi
quidem voluntatem dedit: vt ipſum dili-
geremus: tandem demus illi animam, &
noſmetipſos, quandoquidem creaturæ
eius ſumus & fecit nos, vt ei redderemur.
Sed ad al. [Et non potuerunt verbum
eius recipere coram plebe, & mira-
tur in reſpoſo eius tacuerunt.] Optime. n.

Ho à Sadducæis, per quâ voluerunt Chri-
stus sapientiam explorare.

Accesserunt autem quidam Sadduceorum, qui negant resurrectionem, & interrogauerunt eum dicentes,] Sadduceorum quardi secta erat apud Iudæos: qui

vt hic dicitur, negabant resurrectionem. Ideo notandum, quod, (vt Iosephus decimo octauo antiquitatem enarrat) quatuor fuerunt apud Iudæos opiniones vel sectæ. Phariseorum scilicet, Sadduceorum, Essæorum, & Iudæ Galilæi. De pharisæis, & Sadduceis tantum faciunt mentionem Euangelistæ, quia isti soli Christo aduersabantur: & ipse de multis eos arguebat: præcipue pharisæos. De secta Essæorum non fit mentio in Euangelio, quia minor erat. Isti autem duo, quia erant viri boni & fortassis nunquam contigit eos Christo aduersari, vel concurrere cum eo ad aliquid. De secta autem Iudæ Galilæi non fit mentio in Euangelio, quia minor erat. Isti autem duo, quia erant viri boni & fortassis nunquam contigit eos Christo aduersari, vel concurrere cum eo ad aliquid. De secta autem Iudæ Galilæi non fit mentio in Euangelio, quia minor erat. Isti autem duo, quia erant viri boni & fortassis nunquam contigit eos Christo aduersari, vel concurrere cum eo ad aliquid.

diſſer: tunc eſt diſſenſio inter phariſeos,
uerſe nunc, quod quamvis Sadducei, &
tamen vt Chriſtum perſequantur, comū
ſuerant, & vnanimis. Sic Herodes, & Pil
atus in paſſione Chriſti facti ſunt amici,
vt Chriſtum eiuſdem: cum antea inimi
ci eſſent inuicem. Sic tolerant impij coniu
ncti, & coadunati, vt bonos perſequantur.

ſeriptum nobis ſi frater aliquis mor-
tuo, tuus hactenus vxorem, & hic ſuc-
cibus tuus, vt accipiat ei frater eius vx-
orem, & ſuſcitet ſemen fratris ſui. Hoc præ-
cipiſe Moſem habetur in Deuterono-
mio: ſed ſcriptum hoc, non tanquam man-
datum nouum, ſed tanquam uetus, & ap-
probatum propter antiquos patres, ut
patet in filiis Iudæ, & Thamar. Nam, ut

A.G. 23.

Mar. 27

[15, 16]

Gen. 38 in Genesi habetur, dixit Iudas ad Onam filium suum, Ingredere ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratris tui. Ratio huius mandati prima fuit observatio distinctionis tribuum familiae, quae illius populi. Secunda multiplicatio natiuitatis. Tercia, ut Mat. 23. etiam illum vocant, quod nomen est honoris: ut illum facilius decipiant: morte adulatorum. Sed ponunt causam dicentes Domino. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus est sine liberis, & sequens accepit illam similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt nouissimi omnium mortua est Mulier. In resurrectione ergo cuius eorum erit uxor, siquidem septem habuerunt eam uxorem. Vide qua astutia historiam hanc (si modo historia est) narrat scriptura. Primo non potest dici ut impie factum, quod unica mulier septem maritus habentes habet illi adducunt regis preceptum, & uerum antequam apparet, non duos, aut tres, sed septem ponit viros. Tercio nullus est illorum, qui reuerit illam accipere in coniugium. Quarto nullus ex illa sinit filium, ut nulli eorum aliqua concederetur progeneratio, qua fretus in futura uita eam haberet uxorem. Quinto non uacat astutia, quod aut mulierem superuixisse ad huc etiam illis septem defunctis maritis. Si enim postremus maritus post uxoris mortem superstes fuisset, uideretur forte, & ipsi deberi uxor. Cum itaque sic sese habeat, mirari se fingunt Sadducei, quis nam illius uxoris in alio mundo maritus sit, cum non sit maior ratio de uno, quam de alio. [Et ait illis Iesus. Filii huius seculi nubunt, & traduntur ad nuptias: illi uero, qui digni habentur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, nec nubent, nec ducunt uxores, nec ultra maiori poterunt.] In alia uita non erunt nuptiae sicut in terra: nam in hac uita necessariae sunt nuptiae ad conseruationem speciei, & cum homines pereant si corruptis aliis non succederet, aut esset de generatione humana. At uero in caelo nec est mors, nec ergo erit opus generatione nec nuptiis: quia nihil ducit ibi, quid ergo est opus generante? Aequales enim Angeli sunt, & si

Stet. in Luc. Tom. 2.

lii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Angelos dixit beatos ad tolendum errorem, qui poterat suboriri: nam putaret forte, quis quod abstinerent ibi homines à ueneris quasi ex mandato Dei, sicut hic abstinent, qui se castrauerunt propter regnum caelorum. Nam si hoc cum dispositione ex parte corporis ad ueneria, appetitum illa non esset, & si non esset, cum poenalis afflictio in colubendo illas concupiscentias esset. Christus autem abstulit hoc, ostendens, quod ex conditione huius status, homini illud pueniet: quia ex conditione status cōpetit nunc homini ueneria exercere, delectabiliter exerceret, & cum tristitia abstinet, eodem modo tunc ex conditione status competit homini non exercere ueneria, & delectabiliter carebit illis, quoniam erit tunc sibi quasi naturale ab eis abstinere. Sicut enim Angelis naturale est non exercere ueneria, nec concupiscere, ideo non indigent uirtute aliqua moderante ad cohibendum uoluptatum ueneriarum concupiscentias, cum hec nec eis accidere possint. Igitur erit hominibus tunc, ut Angelis, ex conditione status non concupiscere, quamobrem non erit eis poenale abstinere, sicut nobis. Preterea dixit hoc Christus ad specialiter reficiendā, & explendā opinionē Sadduceorum: nam ipsi non solum resurrectionem, sed etiam Angelos, & spiritus esse negabant: & ideo Dominus contra totā protulit in medio positionē. Tercio dixit hoc Christus, ut ostenderet perfectionem abstinentiae à ueneris: nam licet sint alia opera magis meritoria, & perfectiora apud Deum, quam abstinere à ueneris, tamē nihil est, quod magis hominem spiritualem reddat. Ideo quando Christus loquitur de aliis actionibus uirtutum, non dicit homines tutiores sicut Angelos: sed solum quando de abstinentia à ueneris, quā nihil est, quod magis carnalem, bestialem, aialem, & ab spiritualitate remotum faciat, quā exercitium uenerieorum. Expende tamen, quod hic non dicit Christus erunt Angelis meritis equales: nam multi homines sunt sanctiores multis Angelis, & alii inferiores: nec omnes Angeli sunt eiusdem meriti, nec eiusdem gradus glorie.

Mat. 19

sed quidam maioris gloriæ, & alii minoris, nec inter homines sunt omnes æqualis gloriæ. Ideo hæc æqualitas intelligenda est conditionibus, quæ pertinent ad incorruptibilitatem: ideo omnis alteratio, corruptio, imperfectioque æqualiter auferuntur ab Angelis, & ab hominibus in resurrectione: nam quantum ad hoc omnes homines, & omnes Angeli erunt æquales, licet Angelis conveniat hoc secundum naturam, hominibus autem secundum gratiam, Matthæus clarius expressit dicens, quod erunt sicut Angeli Dei, hoc est, incorruptibiles, immortales, & gloriosi, sicut illi spiritus beati, sed Christus postquam eorum argumentum solvit, contra illorum errorem de animarum immortalitate, & resurrectione mortuorum loquitur dicens,

Quod, uti relinquant margini, & Mo-
ses offendit secus rubum, sicut dicit, Do-
minum Deum Abraham, & Deum Isaac,
& Deum Iacob.] Poterat Christus alle-

pturas: ve illud Danielis. Multi qui dormiunt in terra pulvere euigilabunt. In Ezechiele apertior scriptura est de ossibus aridis, super quæ inducitur caro, & introiuit in ea spiritus. Tob clarissimè. In nouissima die de terra surrecturus sù: & in carne mea videbo Deum. Et etiam in libris Machabæorum. Nisi enim eos,

Allegavit autem hanc auctoritatem, quæ
parum videbatur agere, nisi in argumen-
tum, & nonnullas, quæ clariorem erant:

Et namque non recipiebant Sadducei, eo quod alii erant in libris Prophetarum, & Sadducei non recipiebant, nisi quinque libros Moysi, ut ait Hieronymus: & ideo ex Laodo adduxit hanc auctoritatem. Igo sum Deus Abrahami, Deus Isaac, Deus Jacob. Ex hac igitur auctoritate propterea Christus resurrectionem mortuorum dicens, [Deus autem non est mortuorum, sed viuorum, omnes enim viuunt ei] Accipiuntur hic Abrahami, Isaac, & Jacob non pro animabus, sed pro personis, quæ simul corpus, & animam habent: & isti dicuntur viuenter, non quod reuera uiuerent, nam mortui erant, sed quia uiuebant in Deo.

dispositione. Ipse enim disposuerat de illis, quod viverent, potens erat vivificare eos, & revocare, & tunc uter ratio magis aperte. Abraham, Isaac, & Iacob vivunt, ergo resurrecturi sunt. Quia non est aliud, eos sic vivere nisi vivere in dei dispositione: idest, quod disposuit Deus eos vivificare aliquando. Tamen quando deus hoc dixit Moysi illi iam obierant, nam deus vocavit se deum eorum, ergo vivebant: quia non erant, nec ullus est deus, nec dominus, ergo Abraham, Isaac, & Iacob vivebant, quamvis essent mortui, sed deus erat deus eorum.

Sed obicitur aliquis dicens, quod ma-
le est vivere simpliciter,
quod non probat eos simpliciter viuere:
sed viuere in deo. Vnde hic clarè ait Lu-
cas. Omnes enim viuunt ei. Et quan-
tum ad vitam, quæ est in deo non distin-
guuntur viuendi à non viuendibus, quia
non viuunt deo. Dicendum, quòd aliud
est viuere in deo: & aliud viuere deo.

Viuerē in deo est, habere exemplar in deo, quod si vita vel viuens: viuere deo est, deus disposuit: licet in presentia non habeatur. Primum competit omnibus entibus, secundum competit solum hominibus. De primo patet: quia omnia: quæ fiunt a Deo sunt: & prodierunt, tanquam à causa prima, quia ipse non est agens à casu, sed agens propter finem, & secundum præconceptionem oportet quod cumlibet rei ab ipso faciente exemplar, ut speculum, seu ideam quandam in eo, sicut est in ceteris artificibus. Illa autem idea seu similitudo rei faciendæ est aliquid viuens, cum sit ipse deus: quia in deo non est aliquid absolutum distinctum ab ipso. Et quia res dicuntur esse in mente artificis eo modo quo species illarum sunt in eo, sic in deo res quælibet est eo modo quo exemplar eius est, sed illud exemplar est aliquid viuens in deo ergo quælibet creatura est aliquid viuens in deo. Imò vita, sicut Ioannes ait. Quod factum est in ipso vita erat. Melius dixit vita, quam viuens: quia a dicitur res viuens, significaretur aliquid ab eo distinctum: & tamen nihil est in deo: quod ab eo distinctum.

putatur, sed quò est, ipse est deus, deus autem est, in idcirco in pso est, vita est, quæ ipse est. Sed ista prædicatio non est formalis, vel denominativa: sed magis per causam, scilicet id quod est, vita indeo est, deus autem, pso est deus, per idem, scilicet in exemplum, quæ ad illa iud, quam ipse deus.

¶ Quid est autem vivere deo, talia namque vivunt formaliter, & non per causam: sed imperfectè: quia vivunt in spe, vel dispositione. Et ita homo, qui fuit, & iam non est, & de quo deus disposuit: ut rediret aliquando ad vitam: vivit deo, quales sunt, qui resurgent, & qui nondum nati sunt: & deus disposuit, quòd nasceretur, vivunt deo, id est iuxta deum, dispositionem, & præordinant, quæ eos aliquando vivere faceret. Quamobrem cum plus sit vivere deo, quam in deo, quid quod vivit deo, vivit in deo: non tamè contrariò, quia omnia entia vivunt in deo, & non solum, qui non sunt, vel qui amiserunt vitam deo. Ergo, qui cumque vivit deo, vivit in deo, sed non econtra. Et scriptura distinguit illos duos modos loquendi, quia quando loquitur de omnibus entibus: prout habent in deo causam, dicit, in pso est, in pso vita erat. quando autem de mortuis resurrexeris dicit hic noster Lucas, quod omnes vivunt ei. Et talem modum loquendi secuta est Ecclesia, cum orat pro deo, deus, &c., & omnes vivunt, venite adoremus. Non dixit, in quo omnia vivunt, quia non orat pro omnibus entibus: sed tantum pro omnibus mortuis, qui deo vivunt. Sed ad rem.

Respondentes autem quidam scribarum, dixerunt ei. Magister benedixisti. Et amplius non audebant quicquam interrogare. Per duos, vel tres dies ante passionem, hoc fuit, scilicet, die martis post Dominicam Palmarum, non sit mentio de resipiscencia, sed tantum de timore, quod deterriti tenebant. Ecce quomodo deus per sanctos orat, & deus prædicatio. Utinam tu non desinas à malo, non voluntate, sed coactus, &c. [Dixit autem ad illos, Quomodo dicunt Christum filium esse, & David, & ipse David dicit in libro psalmorum. Dixit dominus

domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? David ergo dominum illud vocat, & tuomo? &c. Interrogavit Christus eos: ut Matthæus enarrat cuius filius esset Christus: illi responderunt, & bene, quod erat filius David. Sic, scriptum est in psalmo. Semel iuravi in sancto meo si David mentiar, semen eius in æternum manebit, & thronus eius, sicut sol in conspectu meo. Et alibi. Iuravit dominus David, &c. ratem, & non frustra, non eam de te tu ventris tui ponam super te, am tuam, &c. & evenient (ait Hieremias) & suscitabo David germen iustum: & regnabit Rex, & sapiens erit, &c. Contrahit responsionem, autem, dicitur Christus ex auctoritate psalmi, non quod velit probare, quod Christus non erat filius David, quia certè erat filius eius secundum carnem, ut ipsi bene responderant: sed voluit probare: quod Christus esset deus, in quo maior erat David, & hanc excellentiam Christo insinuat argumentum, quod tale est. Nullus est maior David, qui deus non sit, sed Christus est maior David: ergo est deus. Minor huius syllogismi probatur, quia David Christum vocat dominum, ut illud, Dixit dominus dño meo sede à dextris meis. Et si dicatis, David homo erat, & poterat errare. Certum est, quòd David, & quilibet propheta potuerit errare, & mentiri extra actum prophetiæ: sed in actu prophetiæ impossibile est mentiri, sicut nec deus, qui loquitur per hos prophetas. Et ideo

Matthæus dicit, quod dixit in spiritu, hoc est, in spiritu prophetico. Igitur si David in spiritu vocat illum dominum, in quo actu prophetico errare non poterat, quomodo filius eius esset? Sed certum est, quòd est filius eius, ergo aliquid est in Christo plusquam esse hominem. Maior autem syllogismi probatur eo, quod apud videntes nullus erat maior David, quia David omnibus excellentior fuit. Primò ex dignitate, nam ipse fuit Rex, & nemo poterat esse maior Rege. Et non solum fuit Rex: sed etiam excellentior omnibus Regibus: cum ipse primus fuerit omnium, qui regnaverunt ex Iuda, & primus om-

Mar. 12
Psal. 88
Psal. 13

Hier. 13

Psal. 16.

2. Re. 7.
1. Par. 7.

numi

nium Regum sanctorum, ratione cuius datum est regnum successoribus eius, etiā si ob ipsorum peccata auferre voluerat deinceps Deus super regnum de stirpe illa, sed propter ipsum Dauid reliquit duas tribus in quibus regnaret eius posteritas. Secundo Dauid excessit illos in sanctitate, nam de eo dixit Deus. Inueni virum secundum cor meum, quod de alio non dixit in toto veteri testamēto: Tertio in illo fuerunt tres dignitates, quæ in nullo vniuersali homine potest esse: nemo enim erat Rex, Patriarcha, & Propheta. De regno, & prophetia notum est: sed de patriarchatu dixit Petrus. Vni fratres liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid. Moses fuit propheta, & magnus, sed non fuit rex, nec Patriarcha. Isaac fuit Patriarcha, sed non Rex, nec propheta. Abraham verò, & Iacob fuerunt patriarchæ, & prophete: sed non fuerunt Reges. De patriarchatu viri usque manifestum est, & de prophetia patet, quia Deus vocauit Abraham prophetam: & videt in spiritu Christi incarnationem. Et Iacob ipse propheta, non enim per se sed per secula. Dauid autem omnia tria simul habuit, & non solum habuit, sed etiam omnia per excellentiam habuit, siquidē propheta fuit, & magnus propheta, ideo per antonomasiam vocamus eum prophetam. Excellebat etiam fuit omnibus Regibus, ex quo etiam sequitur, quod fuit potentissimus in patriarchatu ex eo, quod pater fuit omnium Regum Iudæ. Igitur cum nullus purus homo excellentior fuerit in veteri testamēto Dauid, & ille Christum vocat dominum, sequitur quod Christus aliud quid habeat excellentius homine.

¶ Hoc autē, quod dicit, sede à dextris meis, potest referri ad diuinam, seu humanam naturam. Si ad humanam, tunc dicendum est secundum August. in libro de Symbolo, quod non est intelligendum, quod Deus pater humanitatem Christi ad dexteram suam collocauerat: quia Deus membra non habet, ut possit dicitur. Si ad diuinam, tunc dicendum est, quod Christus, qui est verus filius humani, nullus apud regem, vel aliquem dominum dicitur praestantior,

& dignior, quā qui ad dexteram eius sedet: tunc etiam Deo esse gratius, & sublimius dicitur, quod est ad dexteram virtutis Dei patris. Sic illa humanitas Christi est apud Deum exaltata quantum est possibile aliquam naturam exaltari: ita quod nunquam alia sic exaltabitur: quoniam ut Psalmista ait Deus pater gloria, & honore coronauit dilectū filium suū, & constituit eum super opera manuum suarum, ut Stephanus cum lapidaretur aiebat, Ecce video Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Et Christus. Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. Verū si dextera refertur ad diuinam naturam, tunc per dexteram intelligitur æqualitas patris, & filii, nequis crederet Dei filium propter assumptam humanitatem esse minorem patrem secundum diuinitatem: ideo filius dicitur sedere ad dexteram patris, id est, ad æqualitatem patris, Ideo Paulus ad Colossenses. Quæ sursum sunt querite, vbi Christus est ad dexteram Dei sedens. Et ad Hebræos, Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, &c. Et adorent eum omnes Angeli eius. Itaque sedere ad dexteram quæcumque ad diuinitatem est esse æqualem Deo. sed sedere secundum humanitatem est frui potioribus bonis Dei præ ceteris creaturis, id est in maiori beatitudine.

¶ Aduerte, quod sicut Deus pater alloquitur filium dicens, sede a dextris meis donec ponam, &c. Sic nos hoc ipsum Christo dicamus, sede ad dexteram nostram, donec inimicos tuos ponamus sub pedibus tuis. Sede inquam, ad dexteram: hoc est, ad maiorem bonis, & ad meliores bonis. Qui solam fidem habet, sicut malus Christianus, qui est in peccato mortali, habet Christum in intellectu per solam fidem informem, quia Christum cognoscit: sed non habet illum sedentem in meliori loco, hoc est, in voluntate per charitatem, & dilectionem Dei. Et quoniam Christus vult sedere non in intellectu per fidem, sed in voluntate per dilectionem Dei, ideo non dixit, sede in dextera, sed sede in dextris: quia in utraque potentia sedere oportet per fidem viuam. Præterea, qui frequenter cadit

Psalm. 8.

Act. 7.

Mat. 27.

Colos. 3.
Hebr. 1.

in vitia, & inde refurgit, non habet Chri-
stum fedentem, fed difcurrentem. Die er-
go ei. Sede fixus in meliorib⁹ meis bonis.

¶ Sequitur iterum. Donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis. Inimici Christi, & eius hostes sunt appetitus noster inordinatus, caro rebelis, voluntas carnis, & mundi, flecebre. An non prudentia

Rom. 8.
Rom. -

agnatoci Dei Agati, vchunim

hostes Christi sunt Christo subiecti, & ubi
solus Christus imperat, & regnat, ubi ani-
ma liberata de manibus suorum inimico-
rum seruat ei in libertate, & iustitia co-
stituta in se. Vide etiam quod sicut pater in co-

Luc. i.

non solum, sed merito Christi Christo
in subicitur hostes, ita nec nos soli, sed ex
meritorum Christi efficacia, quos illi ho-
stiles subicimus. Ut enim factus est Chris-
tus nobis sapientia à Deo, ita factus est

2 (or.
10.

netur. Sed vñ illis, qui eum, quem pater
coelestis ad dexteram collocat, illi non a
dexteram, sed sub pedes inimicorum suo-
rum ducunt. Tu, qui peccata nonne
Christus est sub pedibus luxurie tue, aua-
ritie tue, aut superbie tue? De hoc scie-
re, & de hac impietate conqueritur Chri-
stus, & per prophetam Esaiam dicens. Serui

EG. 45.

re me fecistis in peccatis vestris. Facis enim
Christum seruum iniquitatum tuarum.
Flebat hic remias quod hostes ante fa-
ciem suam capite in hostes in capite, abi-

Tren. 3.
Tren. 4.

et cunctis in capite, non in nobis in capite, ubi
nam Christum collocasti? Cecidit (inquit)
corona capitis nostri. Christus, qui coro-
na est capitis nostri, cecidit sub pedibus

Pfal. 55.
Heb. 10.

improborum. De hoc per Davidem queritur Christus coram patre. Miserece mei, quoniam conculcauit me homo, conculcauerunt me inimici mei, & Paulus etiā. Quando (inquit) putasti deiciere me in supplicia, qui nolum Dei conculcare? Vides ergo quomodo inquit Christum pedibus calcant, quem pater posuit ad dexteram suam.

ExhC.2.

nonnatus in hoc seculo & futuro, ut
Paulus ait cum impijs, peccatores sub
pedibus demonum, & peccatorum statu-
unt. I x p n d e etiam quod non solum el-
sus David, quia la- rus ex femine illius
secundum carnem: sed etiam Donatus

Rom. 1

• secundum carnem: sed etiam Dominus

est eius secundum diuinitatem. Sed in
ut David Dominus? Audi quod ad re at-
tinet. Christus ille est, ad quem Deus di-
xit. Sede a dextris meis donec ponam ini-
micos tuos, &c. Talis Rex est Christus,
qui a dextris dominatur, hoc est cuius re-
gnum spirituale est. Sinistra enim signifi-
cat temporale. Rex est, & uictor non solum
in seipso, sed etiam in nobis. Ergo uictori-
dum. Sed audi iam quomodo in nobis re-
gnet, & vincat: nominare in medio inimi-
corum tuorum, dicit Dominus ad eum.
Non dicit annihilabis inimicos tuos. ut
amplius nullus eorum sit: sed inter me-
dios hostes eris, vbique ab illis affligeris,
sed tamen Dominus, & Rex manebis.
Non enim penitus tollit a nobis malum.
Christus. sed dat virtutem, ac fortitudi-
nem, ut uincamus. Huc spectat, quod Sa-
lomon dicit. Sicut filium inter spinas, sic
amica mea inter filias. Quapropter con-
tente esse debemus, & gnauius ut illius
gratia, ut non uult auferre a nobis, quod
nos premitt. sicut ait Paulum dicit, Inter
ea temporis etiam nos cum Christo re-
gnare oportet inter medios hostes, donec
nobis Deus tand. in etiam inimicos no-
stros pedibus nostris subiciat. ut uere pos-
simus dicere. O mors ubi est uictoria tua?
Deo autem gratias, qui nobis uictoriam
dedit, & dat, per Iesum Christum Do-
minum nostrum. Postremo etiam talis Rex
est, cui omnes inimicos eius subiici oportet,
idque duabus uis. Alii ultro se illi de-
dunt, & agnoscunt eum pro Domino suo,
ut Paulus: qui postquam diu hostis, &
persecutor Christi fuerat. postremo cō-
uertebatur, ut diceret Domine quid uis
taciare? Ita fiebat scabellum pedum Chri-
sti, mo fiebat vas electum, ut nomē Chri-
sti portaret ante Reges, & praelides. Ita
scabellum in modum etiam illa peccatrix subie-
ciebat se pedibus Christi, & rigabat eos
suis lachrymis. Ita & nos aliquando ini-
mici eramus, nunc autem agnoscimus
Christum pro nostro Domino. Beati ho-
mines, qui hoc modo, & uolentes scabellum
Christi fiunt. Verum, qui non ultro
se dedunt Christo, uel inuici a terrore
sorum damno, illi subiici coguntur.

Pf. 100.

1102

Cont. 2.

 $2Co.2.$

A.R. 94.

1434

opes reconduntur gazophilacion erat-
que Gazophilacium triplex. Vnum in
quo ponebantur oblationes, & dona-
ria Regum: quod in libris Regum Mu-
fac sabbathi vocatur: Secundum in quo
ponebantur oblationes sacerdotum, vo-
cabaturque corbona. Tertium, in quo
vase oblationes & c. ponebantur, quod
communiter nomine Gazophilacium no-
minabatur. quid erat arca, in qua po-
nebantur oblationes ad sustentationem
templi, ad reparationemque edificio-
rum ipsius. Interdum quoque Gazo-
philacium dicitur locus in quo erat hu-
iusmodi arca, iuxta illud Ioannis. Hæc
verba loquutus est Iesus in Gazophila-
cio docens in templo. Vnam diuiti-
bus huius temporis curæ esset (horum
exemplo, & c.) vana, & pauperum in-
digentia. Sed iam adest tempus, de
quo beatus Paulus Timotheo suo di-
cebat.

In nouissimis diebus instabunt tem-
pora periculosa: erunt homines seipfos
amantes, cupidî, &c. Nos sumus, in
quos fines seculorum deuenerunt: &
in hoc loco est e hunc varietatem Pau-
lus testatur ad impletum. Nam multæ
sunt ecclesie, vbi & c. vbi calice fan-
guinis Christi confectio, & c. vbi munda-
tes, atque ediscipuli, mappisque altaribus
consignatis.

Si tamen forte domos diuitum huius
seculi intraueris, inuenies mirifica ædi-
ficia, ab acumque aureum, & argenteum
ad vescendum paratum: qui solum mon-
do magnifici, & liberales sunt, ecclesiis
autem parci nimis, & auari, quandoqui-
dem nunquam nisi paruas, & exiguas
elemosynas eis largiuntur. Et quod
peius, in multis locis non solum non
conferunt templis elemosynas, sed po-
tius eorum bona prædantur, eisque ipo-
liant. Vide in Germania quot templa,
abbatæ atque monasteria spoliata, &
dirupta sint: & in Hispania quot modo
equites religiosi, & commendatarii sunt,
qui cum rerum ecclesiasticarum possessio-
res sint nullæ curæ eis est de necessariis
providere, calicibus scilicet, & orna-
mentis: qui tantum student, & consu-
lunt propriæ sustentationi, sumptibus,

deliciis, necnon vanitatibus, templo-
rum vestigalia consumentes in equis,
phaleris, cambusque venatoriis: atta-
men templa quotidie deuastari sinunt,
omniq; veste sacra carent, quæ ipsi mi-
nimè curant. Videant isti Antiochum, 3. Mac. 9
quia templum domini spoliare tentaue-
rat, quomodo percussit illum dominus
insanabili: & inuisibili plaga. Apprehen-
dit eum solordius viscerum, & amara
internorum tormenta. Lisiæ quoque 2. Mac. 1
qui existimauit templum habere in pa-
cunæ quæstum, turpiter fugatus est,
& Heliodorus flagellis cæsus. Sed ad
contextum.

Vidit autem & quandam viduam pau-
perculam mittentem ara minuta duo.]
Iloc est, parum: quia nomina numerabi-
lia in sacris litteris ab vno vsque ad quin-
que significant diminutionem. 3. Re. 17

Vnde in tertijs Regum volumine ha-
beretur, quod vidua illa Sareptana dixit He-
lix. En colligo duo ligna. Hoc est paucali-
gna. Esaias quoque. Erit sicut quærens

ipsa in vana. Ra. um, &c. & c. & c. & c.
cussio duarum vel trium oliuarum. Pau-
lus etiam. Malo in ecclesia quinque ver-
ba meo sensu loqui. Id est, paucæ verba. 1. Co. 14

A quinque verò vsque ad decem solent
nomina significare incrementum: vt se-
pties, in die cadit iustus. Id est, multoties. Pro. 24.
Et Iob. Ecce decem vicibus confundistis

me. Volens etiam Esaias significare tam
admirabilem futuram esse Hierosoly-
mæ virorum paucitatem ob cladem iu-
deorum, vt multæ viduæ apprehende-
rent virum vnum quem vix possent inue-
nire, dixit, Apprehendent septem mulie-
res virum vnum. Vbi septem mulieres

pro muliere ponatur. Iob. 1. & c. & c.
erat quædam, & c. & c. & c. & c. & c.
dierum. Explicans etiam Hieremias Hier. 15

Hierosolymæ calamitatem, & Hebræo-
rum interitum, infirmata est (inquit) quæ
populi septem. Act. 1. & c. & c. & c. & c.
Hierosolyma mater multorum virorum,
qui in prælio corruerunt. Et illud Ge-
nesis. Omnis qui occiderit Cain septu-
plum punietur: hunc habet sensum. Qui

Cain interfecerit, multiplex poena mul-
tabitur: & perfecte punietur. Non quod
septies puniatur, cum deus non puniat

Gen. 4.
bis

N. 10. 2.

his in idipsum, sed perfecte castigabitur. Sic in Psalmo. Argentum igne examinatum, purgatum septuplum. In oratione Anne ubi communis versio habet ster-

Reg. 2.

ilis peperit septem. Septem itaque propter quod hic non restricte pro duobus minis accipienda est litera: sed quia pauper erat pauca misit minuta quaedam quæ non ex argento erant nec auro sed ex ære, & valebant quartam partem vsus denari.

Et dixit. Verè dico vobis quia vis sua hæc pauper plus quam omnes misit. Plus enim cæteris obtulit. Plus inquam non latet in se, sed per respectum ad deuotionem interiorem, & animi promptitudinem diuinam acceptationem, & munus qualitatem. quia de necessarius sibi dedit. Ideo subditur.

Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt munera. Hoc est, diuites hi omnes ex copiosa sua substantia posuerunt aliquod munus.

Ps. 134

licuntur munera sua. Primo, quia Deo hominibus sunt collata: quemadmodum Dauid Domino ait. Tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Secundo, quia Deo ab hominibus offeruntur. Quapropter meliora sunt Deo offerenda, sicut Abel qui obtulit de primogenitis gregis sui adipibusque eorum. Cain vero de fructibus terræ. Ideoque apud Malachiam habetur. Maledictus dolosus qui habet in quo suo masculum & uotum faciens uiuunt debile Domino.

Gen. 4.

Mal. 1.

Hæc autem de eo quod desit illi omnem victim suum quem habuit misit. Id est. Hæc vidua ex terrena substantia quam non habet obtulit modicum quod habuit, ex quo se aliquantulum sustentare poterit. Et quod ut omnem victim suum intelligi possit siue simpliciter ita quod de nimisitate nihil sibi retinuit, aut per modum hyperbolice locutionis quo aliquid dicitur per excellum.

¶ Admonet locus iste, primo quod Deus plus respicit animum & intentionem in omnibus acibus nostris quam opus ip-

sum. Secundo, quod licet homines non possint se ad deum per opus tantum commendare, sed per opus & intentionem.

1. Re. 7.

Deus autem respicit animum & intentionem. Et hoc est illi maxime curæ. Est Deus adeo bonus liberalis & magnificus, ut nihil uelit a nobis quin prius ei uoluntatem offeramus. Sic dona Abel acceptauit, non autem Cain. Item Anna & Sara riserunt, risus tamen Saræ reprehensus fuit, Abrahæ vero maxime laudatus. Dauid atque Saul fleuerunt, & peccatorum poenituit eos: at deus Dauidi ignouit, & non Sauli, quia uoluntates eorum nimium distantes erant. Illi ducenti quinquaginta viri qui deo ihu offeriebant bonam quidem opus exercere videbantur: nihilominus tamen ignis operis a facie domini omnes illos inter-

2. Par. 8.

it, quia deus precipue intuetur cor. Mirabilia tecerunt Moyses & Magi coram Pharaone: sed Magi lucrunt deo inuili. Grata erat durante lege testorum observatio: sed impijs Iudæis dixit dominus per Esaiam. Calendas vestras, & solennitates vestras odit anima mea. Offerrebat alii in templi Gazophilacium munera magna, sed vidua hæc paupercula diuitibus præponitur.

¶ Secundo vide quantum distent humana iudicia & diuina. Sed eos qui in templo erant interrogares, quis plus obtu-

Gen. 4.
Gen. 18.
1. Re. 15.
2. Re. 22.
Leu. 16.

1. Re. 6.
1. Re. 7.
1. Re. 11.

copertum est quod omnes responderent plus diuites obtulisse: sed aliter iudicat deus qui ait quod plus hac vidua. Sic Iherosolymis prophet & Samueli ut ungeret eum. Iherosolymis autem uidem: qui oves in deserto pascebat. Iherosolymabant homines filios Iherosolyma maiores dicitur. Iherosolymis iudicant. Impii etiam politici in inferno dixerunt de iustis. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperi. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Sic etiam amicum Iob putabant quod vir sanctus iniquus coram domino eliet & reuera aliter erat. Nunc etiam homines saepe fallunt alios iustos existimantes: parui pendentesque eos. Iherosolymis tunc de longe iustiores sunt. Ideo Paulus ait, Nolite ante templum iudicare. Iherosolymis autem hominus qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit obscura cordium: Iherosolymis tunc de longe iustiores sunt. Quia enim peris meritum tantum secundum elationem in iudicio habet. Iherosolymis deo dignosci possit, qui videt cuiusque intentionem, hinc est quod ipse tantummodo quis nani alio sanctior & melior se iudicare potest.

¶ Tercio obseruandum hic est deum nostros cogitatus, uerba & actus, respicere: ut vidit oblationem simul & charitatem uiduae huius. Erant enim cautiore in actibus nostris si meminerimus quod deus omnia quae agimus intuetur, & etiam cordis nostri secreta. Non enim solum corporeis oculis eos qui mittebunt munera in templi Gazophilacium respiciebat: sed etiam mentis oculis eorum cogitationes intuebantur, ob idque hanc vidit. Iherosolymis autem peccatores hac aduertent: qui in occulto peccantes putant a nemine videri. Sed de his alibi plura diximus.

¶ Quarto consolatur locus iste pauperes, qui videntes ingentes diuitum opationes, se in felices existimarent, qui talia obsequia non possunt deo praeferre. Iherosolymis minima obtuleris, poteris plus

quam diuites mereri. Ita parum sicut enim tum Deus accipiat, si a qua voluntate & pia intentione offeratur. Accipiat deus duo munera, accipiat calicem aquae frigidae, accipiat etiam laudem, & coronat. Iherosolymis tunc de longe iustiores sunt. Iherosolymis autem si voluntas (inquit) prompta est, secundum id quod non habet. Vnde dominus non iubet relinquere multa sed omnia. Nam si multa iubet relinquere quod relinqueret pauper, qui pauca habet. Iherosolymis autem etiam non dicit quod copiosum datum rem: diligit Deus, sed hilarem datum rem, qui ex corde optimo & voluntate bona offert quod habet. Itaque dominus non dicit quod copiosum datum rem: sed hilarem datum rem. Hec enim est uera & Christiana charitas quae non querit quod suum est, sed quod aliorum: quae etiam cum suo incommodo aliorum promouere curat commoda. Optime senior ille Tobias, filium suum docebat dicens, Si mutum tibi fuerit abundanter tribue, si exiguum ei tribue.

¶ Quinto colligitur ex hac litera maiorem perfectionis gradum esse omnia propter Christum diuitiare & ingredi religionem, quam alere pauperes in seculoque manere: quia plus elargitur, qui nihil tibi vendicans omnia relinquit: quam qui tibi aliquid retinet. Adolescenti Christum interroganti quid facere deberet, ut vitam eternam consequeretur, respondit, vende omnia tua & da pauperibus.

¶ Sexto & ultimo aduertendum quod haec quod de vidua hac Christus dixit sub nomine totius ecclesiae. Iherosolymis autem in quo innuit quantum cupiat in animos adferre. Iherosolymis autem quando quidem ille iurat, cui sine iuramento idem adhibere debemus. Maximo etiam conatu uoluit commendare Christus huius pauperulae viduae electosynam, ut intelligamus quanto ipse amore pauperes afficiat & prolequatur, necesse & ipsam pauperatam & indigentiam. Non quidem allectus est ab oculis diuitum & potentiam, vel ab eorum maximis muneribus, nec diuitias illo modo poterunt Christi

Mat. 10.

2. Co. 8.

Mat. 19.

2. Co. 9. 13.

Tob. 4.

Mat. 19.

Qui videntes
tationes
eorum.

linguam

Mat. 24

Orig.
hom.
27. in
Matth.

Exo. 26.

linguam mouere, ut eos laudaret, pauperes tamen vidua omnia hæc operata est. Iam ad contextum reuertamur. [Et quibusdam dicentibus templo quod lapis lapidibus & donis ornatum esset.] Apostoli fuerunt illi, ut patet ex Evangelio Matthæi. Sepe sepius Christus in templum fuerat ingressus, & illud videbat, cur ergo modo ostendunt templi structuram, & ad quid? quia Christus dixerat destruemus Hierosolimam & quod de tota illa non mansurus erat lapis super lapidem: discipuli miseratione mori vt narrat Matthæus ostenderunt ei templi structuram, operis excellentiam cariores facientes: ut Christus eius pietate motus non distruct, & destrueret. Ac si dicerent. Ne obicere patiaris, ut tam nobile ædificium pereat. Lege Origenem super Matthæum, Aut fortassis discipuli nihil aut parum supra hominem sentientes putat vix possibile esse ut tam vasta & munusissima ciuitas, & tam ingens hominum multitudo expugnari possit. Mirabantur ergo discipuli lapides templi, & eius ornatum quod ex lapidibus esset constructum, preciosis utensilibus seu donariis decoratum, & pulchre formatum. Multos etiam pietate hac inuenies Christi discipulis similes: qui tantum exterius ædificium curant, & illud solum modo extollunt & magnificiunt. In Exodo præcepit Dominus dicens, Altare terreum facietis mihi, neque ex lapidibus excisis.

Vult dominus altare terreum, nos autem marmoreum construimus, non quod malum sit altare marmoreum, & ampla ecclesiarum ædificia construere, sed quia externis rebus delectamur, neglectis interioribus. Præcipit etiam vt esset ex lapidibus in politis. Nunc uero cuncta polita, ne dicam polluta sunt, ita vt opus materiam superet. Arbitramur enim Deum nostris vanitatibus delectari. At nunc tota cura est de ædificiis & externo ornatu. Sicut nihil uero de interiori mundicia mentis. Sicut rudes discipuli magis respiciunt ornatum ecclesiæ corporalem quam spiritualem, & ad ædificiorum pulchritudinem quam administrationum sanctorum: eodem modo

plurimos inuenies, qui admirantes autem ecclesiæ ædificia, & picturas ibi detinentur ea contemplantes, qui etiam exterioribus templi imbuti non exhibent debitum honorem, & cultum sanctissimæ Eucharistiæ. Non hoc dico vt ædificia reprobentur, sed vt non erigant cor ad oridum quæ illa imago & pictura repræsentat.

Præterea multos etiam prelati maiori cure est parietum, vectigalium, bonorum quæ temporalium studium quam clericorum, optimorumque ministrorum templi morum. Sunt namque in sollicitudine recipiendis vectigalibus molestique se gerunt cum pauperibus agricolis conductioribus, qui etiam maxima instantia de furtibus & latronibus necnon de his qui ecclesiæ dominum inuita aliquid alienum retinet supplicium sumunt, obliuiscuntur concubinatores, in peccatorumque ecclesiæ amicorum hominum, nec student mores in modum redigere, sed tantum illustrium domorum erectioni, in quibus maiorum suorum item mæra delignant, consanguineique relinquunt, ut per se etuo eorum memoria in seculo extet, & maneat. In tantum hinc hæc consuetudo seu corruptio, quæ in ecclesiis (& utinam non in monasteriis etiam monachorum non eligitur præful studiosior, nec quæ plus prodesse religioni potest, ut antiqui religionis mores semper sint stabiles, sed potius ille, qui plus monasterium vectigalia cum suis redditibus & redditibus ratione suæ indoluit in qua diligens exactor inuenitur, quæ omnia bona auit, etiam domus ædificia & maiora diuitur quam inuenit, ille iterum ostia eligitur, bonus semper antilles habet, & laudatur, vt homo qui rei cõmunis cõsult, & prouidet quo ad reparationem, & si alius sit moribus corruptus, & peccatis irretitus. At Christus dominus abominatur ædificia vana, quidam sacerdotes prauifunt, & habitatores templi impie viuunt, Ideoque quauis templum Hierosolymitanum erat, ipsa diuitiæ & pulchritudo, tamen quia sacerdotes ueni dediti erant vide quid dominus discipulis respondet.

Esai. 66.

Hoc autem videtur, quod deus non
 voluit, ut templum illud, quod
 in Hierosolymis erat, ab eo
 destrueretur, quia illud erat
 templum, quod deus habebat
 habitare. Docemur ex hoc, quod
 vere Deo splendidum, et
 tum si trigear animi, tum si
 sic se habere nemo sanguinis contradi
 cere potest. In factis, et in
 deo, et in hominibus, quod
 nihil est, nisi est ille locus requietionis
 mentis, et deus, qui non respiciam ni
 si ad patrem, et filium, et spiritum
 sanctum, et non ad creaturam, deus
 est, et in templo, et in ecclesia, et
 in hominibus, et in rebus, et in
 quodlibet, et in omni, et in
 eorum, et in anente templo manebat id
 quod precipuum erat de iudæorum statu:
 quia ibi habebant omnes ceremonie cultus
 divini, in quibus populus ille Hebræorū
 distinguere, et in eo, et in
 nere non debuit. Secundo, quia super
 uacaneum esset templum, nam non erat
 nisi ad ceremonias exercendas gentis iu
 dæorum, quæ iam erant oblitæ, & cultus
 ille antiquus Molæque legis finem erat for
 titus, ob idque voluit templum destrui.
 Tertio fuit in causa, quia templum illud
 erat iudæis arx munitissima in Hierusa
 lem, & quanvis iudæi expugnati essent,
 tamen quandiu templum illud maneret,
 haberent spem redeundi, & continuandū
 ibidem ritum veterem; ut ergo omnia
 illa cessarent, placuit deo, ut euertetur
 templum. Quarto fuit ne daretur occa
 sio paruulis errandi. Voluit deus, quod exre
 moniæ legis, & oblationes penitus
 extinguerentur, & novus ritus colendi
 ipsi introduceretur, stante autem tem
 plo, et in eo, et in
 & perpulchrum esset, ut nunc discipuli
 mirarentur aliqui iam Christo dediti ma
 tellatam templi illius respicientes, forte
 ad pristinas, & assuetas ceremonias redi
 rent. Ob idque voluit deus, ut occasio ē
 medio omnino tolleretur, ita ut lapis sa
 per lapidem non maneret: quia post suffi
 cientem euangelii promulgationem ad
 Christi legis observationem homines,

Stel. 10. Luc. Tom. 2.

astringeantur, & cessare legalia, ideo
 que oportuit, quod lex vetus cum suo
 templo Hierosolymitano caderet. Qua
 propter permissione divina quadragi
 mis annis, et octo ab orbis dempto, cū
 iam obligabat euangelium, finem sortita
 est, et in eo, et in eo, et in eo, et in eo,
 illud funditus fuit euerlum: quod a die
 primæ ædificationis per Salomonem ad
 diem usque vltimæ euersionis transi
 rant anni mille centum, & duo. Habuit
 enim se Deus cum populo iudeorum in
 hoc templo, sed ubi, et quando, et
 in quo, quod iam sebre labora. Permi
 tit enim, et data aquam, et ore, et
 in malum vitandum: deinceps cum opus
 esse intelligit, præcipit illi, ut a tali aqua
 abstineat. Et dolente ægroto a tali aqua
 desillere, vrcū frangit. Sic Deus permi
 sit populo iudæorum canes in templo im
 molare, ut illum ab idolorum cultu auer
 teret: si enim Deo non sacrificaret idola.
 Sed veniente tempore cælestis me
 dicus in cruce pendens dixit, Con
 summatum est. His verbis indicavit ve
 teris legis sacrificia cessasse. Et nolente
 iudaico populo a sacrificiis abstinere sen
 ab illa aqua gelida desillere, coram illo
 vrcum tregit: templum euerit, & destru
 xit, ne amplius sacrificarent. Erat enim
 templum veluti omnium sacrificiorum
 vas. Vnde fracto templo apertissime con
 stat esse antiquæ legis sacrificia abrogata.
 Vt etiam in hoc templo, et templi, et
 uis totius domus, & ruete illo lapide ruit
 tota templi fabrica, & structura: sic euer
 so templo Hierosolymæ, quod erat cla
 uis totius Iudæis, præcipue ostenditur
 totam iudæorum synagogam esse euer
 sam, & funditus conuulsam. Sed iudæi
 cæca malicia ducti, hoc perpendere no
 lunt. His rationibus iustum fuit, &
 eorum, ut templum illud destrueretur
 ita ut non remanere ex eo lapis super la
 pidam. Nos vero videntes iam oculis no
 stris illud præclarissimum templum euer
 sum, & destructum, dicamus domo
 nostras in celo fabricare, ibique me
 moriam nostram constituere: quia ter
 rena hæc cito pereunt, & transiunt,
 omnia mundi tempora, pereunt enim
 omnia quæ sub cælo sunt, quicquid, &

Mat. 27.

Eccl. 1.

XX orbis

falem, usque dum dicit, Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Nam tunc illico reuertitur ad secundam questionem loquens de suo aduentu ad iudicium. Cum autem dicit non præteribit generatio hæc, reuertitur ad primo quesitum de vastatione Hierusalem. Et ex inanimaduersione huius mixtionis responsum atque questionum Christo domino obiectarum, multi in huius literæ sententiæ auctantur & de prioribus. Audiui sepe concionaros ad populum verba facientes super illud Matthei, cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, intelligentes per illam abominationem Antichristum, & omnia quæ Matthæus ibidem enarrat, verantur de ultimo die iudicii. Et cum hæc de ex dō Hierosolymitano, intelligi necesse sit, illi perperam de iudicio ultimo interpretantur.

Mat. 24.

Alii verò oppositum dicunt omnia de subuerisione Hierosolymæ intelligentes, & tunc ut maxime aliter non aequando ad v. 17. & a. 18. quæ ad istam questionem responder Christus. Nunc autem indirecte tollit Christus errorem quem discipuli conceperant de regno temporali: deinde verò declarat, quando ad iudicium venturum. Videte ne seducimini ait, faciendo satis secundæ questionis de suo aduentu. Multi post meam in cælos ascensionem venient in nomine meo dicentes se ad regnandum venire. Regnum enim meum non temporale, sed spirituale est futurum: super animas. His verbis insinuare vult ipsum non venturum, ut tempore regnet, veluti David, Salomon, & alii reges Iudæorum. Sed quomodo domine venies? Hinc questionem Christus respondet, cum prima questio de subuerisione Hierosolymæ fuerit absoluta. Sed quomodo seduci poterant Apostoli post aduentum Spiritus sancti, cum eos docuit omnia ad salutem necessaria? Dixerat enim eis Iesus. Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. Post aduentum Spiritus sancti surrexerunt multi pseudoprophete, quomodo ergo seduci poterant Christi Apostoli, & discipuli? Dicta fuerunt

Io. 14.

hæc discipulis non ut eis prodesse: sed ut illis, & predicarent. Omnia enim quæ Dominus Iesus reuelavit Apostolis, quæ tuncque ea in secreto diceret, publice prædicare debuerant ipsi nōq. erāt cūcti, per quos aqua doctrinæ quæ Christus foras vult, peribat, ad ceteros perueniret ecclesiæ fideles. Vnde ipse dominus. Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure audistis, prædicare oportet. Videte ergo ne seducamini. Hoc est illi quibus loquimini videant ne seducantur. Quasi Christus sermones suos diceret ad eos, quomodo poterunt seduci? Reddit causam. Multi enim venient in nomine meo. Voluit dicere Apostolos nō expectare eū isto modo temporaliter venturum: quia nō sic veniet. Sed dices. Nō poterat Christus eis clare dicere, non sum ego regnaturus temporaliter, ut vos putatis? Nani si aperte cum eis loqueretur, tolleretur omne dubium, nec oportueret ea pseudoprophetas vigilare. Noluit Christus tollere hunc errorem, quia non illi crederent: imò forsitan recederent ab eo scandalizati, eo quod locutus fuisset contra oīum iam probatam sententiā: Sic cū Christus dixit, nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem nō habebitis vitam in vobis: audiētes hoc discipuli dixerūt, Durus est hic sermo: & quis poterit eū audire? Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulant. Multo magis ab eo recederent si regnum non temporale, sed spirituale audirent, crederentque deceptos fuisse omni tempore quo eum fuerant secuti. Et quauis discipuli periret hæc adambra, nō in propria illius autoritate, tamen forsitan hæc expectare molestum illis esset, eo quod ultra certitudinem fidei, quæ est in intellectu recepta, dūcitur. Immo ratio apparet, quod donum spiritus virtutē ad sperandum arduū, quod supra hominem est. Ideoq. non sufficiebat discipulis credere ad hoc, quod sequerentur doctrinam eius in totam ardua sententiam, ut crederetur de idem eorum, ut possint se eleuare à rebus temporalibus ad merē spiritualia. & quoniam nunquam tales fuerunt discipuli ante Spiritus sancti aduentum, ut capere possent

Mat. 10.

Io. 6.

Styl. in Luc. 10. a.

Xx 2 hanc

hanc doctrinam, ideo nunquam voluit
 ror: nam non e morti exponerent. Apo
 spirituale esse, & non temporale, libenter
 se iugulo tradiderunt. nec quando hunc
 errorem habuerunt, existimandum est di
 detentos, quia oppositum credere, sci
 licet de regno spiritali Messie non erat
 determinatum ab ecclesia, nec erat notū
 se, nec ex principis naturæ, nec erat
 in scriptura traditum, sicut articuli fidei
 de humanitate Christi: sed potius contra
 rium putabatur accipi ex scriptura sacra.
 Et hac Apostolorum opinio communis
 erat omnium Iudeorum, & sic eorum ra
 hui sacram scripturam interpretabatur:
 quapropter non erat inuiditas, aut hæ
 resis hoc tenere. Non ergo modo quo di
 scipuli putabant Christus erat venturus:

ei venient ante excidium Hierusalem.

[Dicentes, quia ego sum, &c. Tempus
 appropinquauit. Dicent enim, ego sum

Iam appropinquauit, & est nunc tempus
 aduentus Messie, & completæ sunt pro
 phetie. Ecce ego veni, qui sum vobis
 promissus in lege. Vita sunt eo Iesu Salua
 tore nostro, & mundi redemptore tempo
 re Tyberii Cæsaris surrexit quidam in

Claudio surrexit Theodas. Et anno ter
 tio decimo Claudii Cæsaris, & vigesimo
 secundo post Christi mortē surrexit qui
 dam Aegyptius. Eo etiam tempore sub Fæ

in principio Neronis, & consequenter
 vsque ad excidium Hierosolymitanum
 multi surrexerunt pseudoprophete, &
 pseudochristi, qui omnes contra Roma
 nos rebellare suadebant. Et sub regno
 Neronis, & sub Festo præside Iudei qui
 dam alii Magi steterunt, qui se prophetas
 dicebant, quos Festus occidit. Ante hos
 etiam fuit Simon Magus, de quo in Actis
 legimus, qui se virtutem Dei dicebat, qui
 postea Romæ sub Neronis Imperio inter

liciter periit. Lege de hac re Iosephi histo
 riam. Tanto enim desiderio libertatis te
 nerentur Iudei, ut cunctique promitten

aut ambitio
 Graecia, quibus ta

Iudei Christū describebant sequētes Theo
 dis ipsi etiam Christum de
 Christiani, & ambulant post mulierem as
 metretes,
 & cultum en
 co Christi domini

temporalis seruitio, ve
 vel amore. Christus in vna persona na
 buit tres substantias, corpus, scilicet, ani
 mam, & deitatem: isti vero in vna sub

euient ante destructionem Hieru
 & ea quæ præcedunt ante eius desolatio
 ne. Ideo ait. [Cū audieritis prælia, & sedi
 tiones nolite terri.] In primis, quod hic

Christus non loquitur de die iudicii, ve
 multi talio putauerunt, ex his quæ iam
 hic diximus clarissimum est. Loquitur
 enim Christus, ut satis ostēdimus, de euer
 sione Hierusalem, quia ista dicuntur Apo
 stolis personaliter, quæ in eis euentura

essent, qui tamen non durarunt vsque in
 finem sæculi. Præterea hic dicitur, quod
 qui in iudæa sunt fugiant ad montes: sed
 quid proderit in die iudicii fugere ad mō
 tes? Et patet etiam, quod in Mattheo di
 citur. Tunc tradent vos, & occident. Er
 go tempore, quo bella fierent, & fames,

est, quod de subuerfione Hierusalem di
 cit, quo tempore consiliū, ut relinquētes
 iudæam ad mōtes fugiant discipuli Chri
 sti, ut intra suo loco dicimus. Vult Chri
 stus eos paratos esse, ut fugiant, & in ca
 stodia ponantur minusque præmanetur

laboribus venturis: cum sint prius de hac
 re docui. Præterea sunt Deus ostendere fer

Ios. lib.
 20. anti
 quit.

Num. 7.

vis suis mala a quibus eos liberauit, ut do-
na Dei cognoscant, & ei obsequium prae-
stent pro beneficiis eis collatis. Sic in
Numeris habetur, quod ante quam fili
is, ostendit eis Deus habitatores terrae:
& cetera. Vnde et in
Gigantes, quibus comparati sunt. Quia
ita videntur. Sic etiam. Et cetera.
pulis tribulationes, & mala futura prae-
dicat, ut videant a quibus eos liberauit peri-
culis. Solent matres cum pueris suis metu
incutere volūt lacrimas ostendere, & si vide-
runt plus in isto timere phantasmata ostē-
dunt tacta sua, & coram illis lacrimant. Sic
Christus mala aspectu terribili offert: sed
postquam videt timore percussos mortuū
ēre ostendit nec mala elie, sed malorū fi-
guras. Sed cur in tantis periculis Christus
suo, non terreri iubet? nuncquid marmo-
ra sunt aut pectora habent aenea, aut cor
terreum: non ne patres antiqui haec mala

Hier. 14

31

tulerunt. Igitur etiam Helias Iezabelē,
sunt tamen, loquitur etiam Helias Iezabelē,
quorum per mortalia huius vitam.
Cur ergo Christus iubet eos esse securos,
ma haec mala naturalia sunt: sed fides in
Christo una supra naturā est. Sola enim
ista mala et noua sunt, quae a Christo di-
nectunt, reliqua vero non sunt timenda.
Vnde dominus in superioribus dicit, No-
lite timere eos, qui occidunt corpus, ani-
mam autem non possunt necedere. Quae
iam exposuimus, & diximus, et haec ma-
la mundi non sunt timenda, sed tantum
mortis anxietas, quae quidem omnia quia in
capite dicitur. huius latere exposui-
mus, nec cetera considerare oportet.
Præquidit, & seditiones eo quod prælia quae
sunt inter hostes, & seditiones quae erant
inter ciues: fuerunt in Hierusalē ante eius
subuersionem. Ciues enim inter se erant
seditiones, & flagrantiter certabant. Li hinc
totū est ortū, & profuit malū miserē Hie-
rusalē. Stat enim sententia Christi. Om-
ne regnum in se diuinitus desolabitur: &
domus supra domū caderet. Concordia nū-
que (ut Iulianus ait) parux res crescit:
& discordia maxime dilabuntur. Plura
super hoc Christi verbum, omne regnum
in se diuinitus desolabitur, enarrauimus

Steh in Luc. Tom 2.

in capite vndecimo huius. Homines nam-
que mundo dediti non possunt vera pa-
ce gaudere, variis flagrant cupiditatibus
quae innumeras victorum perturbatio-
nes excitant. Hinc oriuntur bella, & sedi-
tiones, quae omnia cessarent si se ipsos vi-
cerent. Sed ut Elias ait, cor impii quasi
vnde naris quae semper agitantur. Dis-
ce hinc si vis quietē, & pacificē viuere,
non tuis seruire desideriis, & concupiscen-
tiis, quasi si eis morem gesseris: nullam vn-
quam quietem habebis. Nulla maior in-
quiētudo quam obedire volupratibus. Si nū-
quam deditus fueris nūquam quiesces, sicut
horologii rotæ, sed semper in crebris cur-
tis, & sollicitis cogitationibus versaberis,
propter amoris huius mundi pondera, quae
a tua pedē voluntate. Ille tuis mouet ro-
tas, ille te vita iniqua proscinditur. Ille
te quiescere verat, facitque continuo mo-
ueri, tandem ubi amor proprius, ubi re-
quiem abesse necesse est. Ille excitauit bel-
la, & seditiones in Hierosolyma. Ille

Esa. 69.

excitauit Christus seditiones, & bella, quae
erant ventura super Hierusalē, subdidit,
[Oportet haec primum fieri.] Antedec-
structionē Hierusalē necesse est, euenire
non absolutam, & tali necessitate, sed ne-
cessitate conditionata cōsequētiā, quā
tūmā Deo praeuise sunt, quam in se ip-
si, sine cōtingentiā, oportet enim ea acci-
pere nō Deo cogente, sed hominū malitia
exigere, [Sed nondum latuissimis.] acis
eueniētiis nō determinate cognosci va-
lebit tempus, & hora vastitatis Hierusalē.
[Tūc dicebat eis.] Signa praeterea magis in
speciali exprimeo. [Surget gēs cōtra gē-
te, & regnū aduersus regnū.] Denunciat
bella, calamitates, & diuisiones, quae ventu-
ra sunt super Hierusalē, ante eius euer-
sionē. Obserua autē quod Matthaeus, & sermonē
destructionis Hierusalē, & non Ioan-
nes Euāgelista, qui nullis in suo euāgelio
de his calamitatibus mentionē facit: quia
Ioannes scribendo haec aliquo modo vi-
debatur suspectus, quod non erat in aliis
Euāgelistis. Et causa est, quoniam Chri-
stus praedixit haec de euerione Hierusalē
per modum prophetiae, quae non tuc-

X x f sunt

Luc. 11.

erunt facta statim, sed quasi annis quibusdam. Evangelista debebat illud describere per modum prophetie. Evangelistæ autem tres scripserunt antequam illa imple-
rentur, imo ante destructionem Hierusa-
lem obierunt. Ioannes autem Evangelis-
ta vixit multo tempore post destructionem
Hierusalem, scilicet vsque ad Impe-
rium Traiani Cæsaris: & post destructionem
Hierusalem scripsit Euangelium. Si
ergo Ioannes hanc destructionem scribe-
ret, magis videretur historiam narrare,
quàm prophetiam scribere: deo sancti spi-

[Et terræ motus magni erunt per loca,
& pestilentie, & famēs terroresque, &
signa magna erūt.] Voluit dominus narra-
re discipulis tã particulariter omnia euen-
tura ante destructionem Hierusalem, quia
ut voluit q̃ discipuli non recederent de
iudæa, sed ibi prædicarent, & conuer-
terentur omnes, qui erāt præordinati ad
credendū quod heri non poterat nisi per
discipulorum prædicationem. Ideo oportebat,
ut manerent in Iudæa vsque ad
sufficientem Euangelii prædicationem.
Sciens tamen Hierusalem destructionem,
ut Christus prædixerat, & ne vidētes aliqua
bella iusto tegerent, putantes futurā esse
tunc euerſionem Hierusalem, & relinque-
retur prædicatione: ideo Christus instruit
eos dicens, quæ illorum inducerent euerſi-
onem Hierusalem, & quæ non. ut sciret
q̃d.
Propter quod quando prænunciavit pri-
mas tribulationes. si surgit gens contra
gentem, & regnum aduersus regnum, di-
xit nolite tæteri. Sed postea cum dixit,
cum videritis circumdari ab exercitu Hie-
rusalē, addidit, Scitote quoniam appro-
pinquat desolatio eius. Docuit quando
esset manendum, & non timendum, &
quando fugiendum. Ideoque nō sufficit
basisset mala intermedia ante eius euerſio-
nem, ut per hæc signa scirent discipuli,
quando esset fugiendum. ¶ Expende
hic Christi Saluatoris nostri clementiam,
& infinitam eius misericordiam, & boni-
tatem, qui quadraginta annis expectauit
homicidas mori, & peridos Iudæos, ut

Maxima, & absque macula circumire Christus
tia qua cum illa iniqua circumire Christus
VI.

de quantam infinitas misericor-
diam lingua eius infinitas misericor-
dias cantabit: Vnde ipse dominus per
Ezechielem ait. Et quare moriemini
domus Israel? quia nolo mortem mori-
entis, dicit dominus Deus. Reuer-
timini, & vivite. Audi etiam idem
per Esaiam. Audite me domus Iacob:
& omne reliquum domus Israel, qui
portamini a meo iugo, & gellamini a
mea vulua. Vsque ad senectam oipse.
& vsque ad canos ego portabo. Ego te-
ram, ego portabo, & saluabo. Quo me-
moriamini, quia homines carior fieri
a Deo potuit, quandoquidem dicit,
quod non erat filium suum in vulua
gellat, ita nos Deus in hunc suum, & visce-
ritus portat? Deus quod obliuiscit potest
instantem tuum mulier? Et si illa oblita
fuerit, ego tamen tui non obliuiscar. Di-
cunt illi Iudæos
morti tradidit, si tam impij erant? Ego
enim mox interficerem. Non tanti emi-
si tu illas animas sicut Christus. Si tanti
enim tu emisisti, ut pro earum redemptione
sanguinem tradidisses, non destrueres.
Iacob enim Iosephum & eum Iosephum
fecit, & ipse redemit pro illis. Quæ sangui-
nem effudit. Ipse sperat, & sustinet eas:
gloriæque promissione exorat. Aduer-
te quanta bona Deus Iudæis contulit, &
q̃ eos delicate tractauit postquam morti
tradiderunt. Los enim melioribus mun-
di concionatoribus prosequutus est: qui-
bus præcepit, ut illis priusquam aliis na-
tionibus regnum Dei annuntiarent, & q̃
multa miracula, & miracula facerent eo-
ram: quorum fuerūt multi, qui mor-
ti Christi consenserunt, & quia conuersi
sunt, Deus illis pepercit, propter quod tã-
dem vitam æternam consequuti sunt: il-
lis qui plus persequuti sunt maiora Chri-
stus beneficia contulit, & prius pepercit.
Quis ergo de infinita Dei misericordia
desperabit? Cum iam suam gloriam nō cõce-
deret, quid quidē et uelatoribus donauit?
Misericors omnium dominus, quia oia potes:
& dissimulas hominū peccata propter pe-
Sapiē. u

Hebr. 5. nitentiam. Tu ergo qui tuis iniquitati-
bus Christum crucifixum toties, age peni-
tentiam. Non enim habemus pontificem, qui non sit
compatibilis nobis. Axi-
mus ergo cum fiducia ad thronum
eius, & inde misericordiam acci-
piamus. Quia si non acciperemus
Deum ad hoc paratum, ut se ad nos
offendere in vitis que diu morari, sicut
moyses in deserto, non posset. Si
autem posset, non posset nos in peccato
quodammodo relinqueret, ut nos co-
rum commodis inferrent, nisi erant.
Abusuntur Dei misericordia: optimam
medicinam veneno mutant, ita ut Dei
maxima misericordia, & benignitas, que
eos terrere debebat, corda liquefacere,
& ad penitentiam adducere, est illis ma-
ior occasio ruinæ, cum peccata peccatis
adiciant, autem Deus loquitur.
Esa. 42. ergo istu, quid per Esaiam Deus loquitur.
Deus modo taceat,
semper tacebit, & quia modo dissimulat,
semper tacebit. Certe mihi, quod dum
non dissimulat, sed manifestat, ut
inquit, inquit, inquit, inquit, inquit,
in qua tunc Deus loquitur, &
ingentem Dei misericordiam, qua cum ista perueniente
tem, qua cum ista perueniente
que cum ista perueniente
perueniente, &
interca delicate tractans, cum modis, &
sermonibus semper accuratè tractans de
vita, & cōuersione illorum qui crucifi-
xi sunt, & crucifixi sunt, &
Deus, qui se habebat cum obstinatis, quan-
doquidem non omnium maximum sup-
plicium, quod per peccatores sumptum
fuit. Illud autem, quod per peccatores
dedit. Disc ex hoc loco, quod sicut Deus
tunc est terribilis iudex contra obstinatos
peccatores: qui sua misericordia abutun-
tur. Ezechiel inquit quod facies homi-
nis, & facies leonis desuper ipsorum qua-
tuor. Deus duas habet facies, habet fa-
ciem hominis, quia humanus, & benignus
est, & faciem leonis voracissimi, quia
rigidè sumit supplicium de obstinatis pec-
catoribus. Vide quid Iudæis contigit, si-
quidem nolent gradum reuocare, nec
conuertere ad Deum, Deus misit illis terre
motus, bella, pestes, fames, occisiones, tri-
bulationes, & cetera, ut ex
hoc quod imago, & figura futuri est intel-
ligas, & inferas quot quanti erunt crucia-
tus inferni, & mala, que ibi Deus obstina-
tus inferi. Si ergo Deus dilectum sibi po-
pulum, quem eduxit de terra Aegypti,
trinit in deserto quadraginta annis man-
na coelesti, necnon fuit prosequutus tot
prophetis, & eandem filii sui incarnatione, sic
tribulationibus affecit, & pressit: ut in
exilium, & captiuitatem miserit, fecerit-
que contempibilem & opprobrium om-
nium mundi gentium: quid in tantam mi-
seriam, & calamitatem fecit venire Israel
populum, quem capiti, & oculis imposue-
rat. Caue ne pecces, & iam quod peccau-
ris ne diu permaneas in peccato. Quæ
enim scripta sunt ad nostram doctrinam
scripta sunt: & ideo tam solite & accu-
ratè Euangelistæ quæ deus gesserit cum
Hierusalem, quantum dilexerit, & quod
de illa supplicium sumpsit, scripserunt,
ut tu hinc sumas doctrinam, & periculū
facias in alieno, nec tardes ad eum con-
uerti: siquidem te sperat apertis vlnis, an-
tequam ad eius accuratam iustitiam de-
uenias. Ne sicco pede hæc prætereas cu-
ræ, & habens malam conscientiam. Nam
fatis solutus eris erat Balthasar Babylo-
niz Rex epulans, & bibens cum regni
sui optimatibus, quādo apparuit manus
in pariete scribens, quod erat sibi paratū
supplicium. Ne tempus rubus, & vani-
tatis teras, nam Deus qui electo & di-
lecto sibi populo non peperit: nec tibi
magis supplicium distulerit, peris tibi erit.
Audi quid dicat Paulus. An diuitias boni-
tatis eius, & penitentis, & longanimita-
tis contemnis? Ignoras, quia benigni-

Exo. 14
Esa. 19
Ro. 15.
Dani. 5.
Rom. 2.
X x 4 tas

tas Dei ad poenitentiam te adducit? scēdum autem duritiam, & impunitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die ire, & rene uitonis iustitiam Dei. Sed de his fa. is. iam nunc Saluatorem Iesum adu- diamus [Sed ante hęc omnia annuncient vo- bis manus suas, & persequentur traden-

Sed quia multi eos consolari debebat, quod subdidit dicens, [Propter nomē meum,] Hoc est propter predicationem, confes- sionem, & cultum nominis mei, & legis ac fidei christianae. Oderūt carnalis hoies veritatem, & pdicationē verbi Dei, & ea sunt spiritus eius: quapropter, qui Christum amplectiuntur, necesse est, ut ab

vider p. l. i. s. u. o. s. in initio plumescere, & albos esse non cognosceret eos. Sed postea vident eos nigros nutrit, & fouet. Sic mū- di iustos nō agnoscit, qā nō nigri sunt, sicut ipse: sed velti sunt rēbedine inno- centie. Ideoq; persequitur iustos, for. ee aut peccatores. iustos inquit si mali efficiū- tur, malos v. i. f. s. q. uia nigri sunt, & im- pū, hēat ipi. [Continget autem vobis in- tellimoniam.] Hoc est vniuersa perse- cutio perinde faciet vobis in signū,

de hisum est s; & q. od. h. impie corerā vos egerūt, & iuste damnentur, quia spre- uerūt, & afflixerunt vos, nūc credere vo- luerūt predicationibus veltis, per diuina miracula confirmatis, & sic nō poterūt causam ius damnationis in vobis sterre.

Quod bene, & ad rem Paulus ad Thimippē- ses ait. Scire volo vos fratres, quod quē circa me sunt magni ad prole tui vene- runt euangelii. ita ut vincula mea mani- fella fierent in Christo in omni p. t. o. r. i. , & in ceteris omnibus. & p. i. u. e. r. e. t. r. a. t. i. b. u. s. in domino cōdiceret in vinculis meis abundantius audeant si se omni timore verbum dei palam loqui. Sed possent di- scipuli dicere, Quānam sumus ut quos co- tus mundus insurget? Id ēte sumus: fa- cili a phariseis, & viris docti superabi- mur. Respondit Christus, [Ponite ergo in- carceribus veltis non premeditari quem- admodū respondeatis.] Solent hoies ad iudiciū vocari ante omnia per. t. u. , ut De- molthenē adhibere ducem, adulari iudici- bus, supplices prouoluere ad genua, sauo- re redimere pecunia, sed nihil horū opus

veltis, non premeditari quemadmodū respondeatis. Qual dicat, Si verum Dei habemus in corde, quomodo deesse pote- runt verba eius? Deinde ipsa veritas:

quā

plos: cum autem praeuden- tur tolerabilia efficiuntur. Secundō, quia si ista euenerent, & non ci. ut praeuicia- ta, quando venirent, putarent discipuli, ventura nesciebat, cum alia praeuicia- ret, & non ista: ideoque maxime turbaretur. Tertio praeuicia- ad ostendendum sapien- tiam suam, quia quanto plura praeuicia- ret, tanto amplius cognoscere- tur sapientia eius. Et ideo praeuicia- etia quē ad discipu- los speculiter pertinebat, quia nihil poterat vilius praeuicia- re. Et nuli erant, cori quibus potius se debere Christus ostendere sapientissimum, quam corā discipu- li.

ta autem mala passi sunt Apostoli, post Chri- stu ad celos ascensionem, & quē ad destru- ctionē Hierusalem, facti quēdā luer. A. x. i. u. Apostolorum. Nā mox post Christi ascen- sionē Stephanus fuit lapidatus, & tam ma- gna fuit persecutio ecclesie, q. p. omnes di- scipuli superunt ad Hierusalem, preter Apo-

& Barnabam: & Apostoli positi in vinculis, & flagellati, ne in nomine Iesu predica-

Damasci, & in Syria infundebatur Paulo. Et in Pannonia contrauerūt potestio- res ciuitatis, & expulsi sunt Paulū, & Bar- nabam de huius iure. Iacobus ab Herode decapitatus, & Petrus in carceratus, & multa alia Apostoli, & Christi discipuli passi sunt, quē longū esset recensere.

Act. 7.

Act. 4.

Act. 13.

Act. 21.

Phil. 1.

cit disertus. David, Da mihi intellectum, ut dicam iustificationes tuas. Et iterum, Beatus quem tu erudieris domine. Sic tita fuit sapientia, & vis verborum Deo cum Apostolis loquente, quod ut in Actis legimus videntes Iudæi, & magistratus, Petri, & Ioannis constantiam, comperto, quod homines essent sine litteris, & idiotæ, admirabantur: & cognoscebant eos, quoniam cum Iesu fuerant. Et de Stephano etiam protomartyre dicitur, surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellabatur libertinorum: &c. & non poterant resistere sapientiæ, & spiritui, qui loquebatur. Super omnia namque vincit veritas, cuius vires sunt totæ, ac tante, ut nihil ei possit resistere. Paulus cum esset adeo potens, & validus, atque diceret, quod omnia poterit, & in epistola, etiam ad Romanos vocet ad duelum mortem, vitam, & omnes mundi vires. Nihilominus ad Corinthios scribens dicit. Nihil possumus aduersus veritatem. Quod nihil veritati

mireris Apostolorum aduersarios non accabant, nec ei resistere, cum ipsam veritatem pro eis loqueretur.

Præterea isti aduersarii Apostolorum Iudæi sunt, heretici, & pagani, qui in

reus inmundos, qui in modum ranarum de orbibus exierunt. Denique adiunxit dominus persecutiones huiusmodi discipulis non tantum expectandas esse ab extraneis, sed etiam ab amicis, & cognatis. Quapropter subdidit, Trademini autem a parentibus, fratribus, cognatis, amicis, & morte afficient ex vobis. Hoc maxime extorquebat, quod à tam propinquis, tam amicabilibus tractabantur, & occidebantur. Molestius enim feruntur aduersa, quæ a propinquis, & familiaribus, de quorum præsumebatur amicitia, infliguntur: quia ultra corporalem tribulationem inflicta, mens de amissa charitate, propinquorum, & amicorum infidelitate affligitur. Hic enim naturam quidam patitur, & in visceribus torquetur. Ideo dominus proditoris sui iniquitatem tantò terebat grauius, quanto

Iudas erat ei familiarior, & in Apostolorum numeratus collegio. Idè per David ait, Si inimicus meus maledixit per mihi, sustinui eum utique. Tu verò homo vnanimus, &c. Docemur hic consolari, quando à nostris persecutionem attingitur, adducentes ad memoriam, quæ

semet dominus traditus sit à suo discipulo. A nullis etiam beatus Paulus tantas Persecutiones tulit, quàm à suis Iudæis, ut fas est videre, qui librum, qui Acta Apostolorum inscribitur, legerit. Contra Stephanum etiam insurrexerunt quidam de Synagoga, Sui enim illum accusant, etiam Christo Salvatore dixit, Gens tua, & Pontifices tui, tradiderunt te mihi.

Vnde perniciosissimus inimicus est domesticus, eo communiter, propinquioribus, & familiarioribus, & in eodem studio versati, atque ludo, non possunt ex quo animo ferre: ut vnus præ-

dent ab extraneis imperari: quàm à concubitis.

¶ Ut in exordio ecclesiæ, Iudæi, & Gentes passi in conueriebantur ad Christum, parentibus ceterisque cognatis inuitis, & ita tradebantur ab eis, & sæpè occidebantur. Ita dominus in Mattheo dicit, Tradet frater fratrem in mortem, & surgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et rursus. Nolite arbitrari quoniam veni pacem mittere in terram. non enim veni mittere pacem, sed gladium.

Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem suam, & nunc aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius: quia erant dispari cultu, inturgebat frater in fratrem, & filii in parentes. Sicut beata Lucia nobilis Romana, à filio accusata, quod esset Christiana, occisa est.

Et eritis odio omnibus hominibus.] Facinorosum malum, & ingens erat profecto ab omnibus odio haberi: nam nihil est vitæ hominum adeo naturale, necessarium, iucundum, & utile, quàm hominum amicitia. Quis ergo feriet ea carere? Vnde de quantis se obuiat

Pis. 34.

A. 7.

Io. 19.

Mat. 16.

Luc. 9.

occi male iudicant de coloribus, de se autem eis inest: non colorum pulchritudini. Idem Paulus cui solum cura erat à Deo laudari, & diligi, dicebat. Mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer aut ab humano die. Qui iudicat, dominus est &c. Verum ut sciat hos labores, maledictiones,

Prou. 1 & hominū contēctus, nō plus meriti habere qui habet causa & Cuius pp quem patiuntur, ut Christus dicitur ostende ret mercedem eis paratam in celo. eoque cōsolaretur, ostendit persecutionis causam, dicens, [Propter nomen meū.] Hoc dixit primo ad consolationem ipso rum: scilicet patiemi, & intelli omnibus eritis: sed non propter scelera vestra: sed propter me solum. Hic est scopus meriti, & causa martiri. Omne meritum bonorum quæ agimus: & mala quæ

ius reddet primum. Vnde in superioribus cum loquebatur dominus de beatitudinibus, dixit. Beati eritis cum eixerint nomen vestrum, tanquam malum, propter filium hominis. Sed de sine, & causa persecutionum, & martyriam super hæc verba, in capite sexto supra

dandum bonam spem de se. Nam quando dixit eis, quod propter se hæc erant quod multa eis deberet: vel saltem quod multa propter hæc bona esset eis daturus.

¶ Tertio quia in hoc ostēdebat eos gloriosos toti mundo, scilicet, quia per nam non pro aliquo scelere tolerarēt, sed pro optimis virtutibus, idē pro confessione nominis Christi.

Nota quæ sit causa laudabilis passionis. Non enim quælibet afflictio virtutis est: siquidem, & diabolus patitur, & malefactores damnantur supplicis. Illa autem afflictio bona est, & meritoria, quæ patimur propter nomen Christi, quod est iustitia, veritas, innocentia, & probitas. Non patimur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum eulorum. Verum ut cōsoleris in afflictionibus, quas propter tua peccata sustines, scito etiam quod in supplicis quæ de te Deus propter con-

missa peccata sumis, si patiens es, & humilis, in Deum ipsum referens maximum meritū habebis: quod etiam est pati propter iustitiam & Christi nomen, licet tua peccata afflictionis sint causa. Ita Dauid de quo Deus supplicium sumpsit, (ut Natham ei nunciauerat) propter tot sustinuit opprobrium, confusio operuit faciem meam. Sed de his satis.

Monet etiam hic Christianum hominem ita de se vivere, ut solus Christus causa sit odii sui: hæc enim est gratia si propter Deum sustinet quis tristitiam patiens iniuste. Magnum tibi esse deberet pro Christi nomine pati. Quid hominem

contristabit, ubi animus sibi confusus est? Christus (ait Paulus) propositio sibi gaudio sustinuit crucem propter nos. Quis non contra gaudeat se pro Christo aliquid pati? Hinc Apostoli ibant gaudentes a conspectu concilii: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus gloriatur in afflictionibus. Hinc & dicit, Vobis datum est non solum ut in Christum credatis: sed etiam ut pro illo patiamini. Addidit prostermo consolationem dicens, [Et capillus de capite vestro non erit.] Non putetis quod Deo non

rite Deo referente vel non aduigente, quia etiam de rebus vestris minimis cogitat. Nam & capilli omnes vestri, qui multi sunt, & nullius valoris, nec vnus peribit: a fortiori vero non peribunt vita, & mors vestra quæ sunt magnæ res. Vult enim dicere, Jam atrox odium totus mundus concipiet in vos, ob mei nominis professionem, proinde quicquid in vos fecerint, hoc in meam contumeliam tantum accipiam. Quare non sit vobis cura de vindicta. Ego laudat, ego occidar in vobis. Meum erit & vobis contumere, & illorum videri malitiam. Quantum sicut de se uident in uos persecutionum humanarum proceras, non est quætimeatis ne propterea. Non enim perimitam ut nec capillus capitis vestri erit: tantum abest, ut uoluntatem deum turas. Docet autem Christus hic quam nihil lateat illi & eorum quæ circa nos vel sunt vel sunt, & cum sciat om-

2.Re.18
Pia.68.

Heb.12
Act.4

2.Co.13
1.Pet.1

1.Pet.5.
Luc.6.

niam non potest ignorare mundi erga nos
malitiam, & quod illius nomine omnia
sustineamus. At cum hoc sciat qui comu-
ter eos negligere, qui illum tantum faciunt,
ut etiam non dubitent animas suas pro il-
lo ponere. Sequitur. [In patientia vestra
possidebitis animas vestras. Eximium ani-
mum possidendi non agros non domos
non regna, sed quod maius est seipsos, vir-
tute patientiae. Nam impatiens seipsum
perdit, & non est sui copos. Ideo Iob ait.
Quid perdis animam tuam in furore tuo?
& perdis seipsum. Quod si furorem
patientis autem suae subditur cholerae, &
patientis autem suae subditur cholerae, &
exeat rationem. Vnde Salomon. Melior
est animo suo, expugnatore urbium. Hoc do-
minum attenditur in eo quod patientia
cohibet hominem internam ab illicito
appetitu vindictae. cohibet similiter ex-
tremam a violentia. Vnde sicut
dicitur de garrulo, quod non potest tene-
re linguam suam: sic patiens potest seipsum
contineri. Et patientia est virtus utilis,
quae pertinet ad vindictam. Et quantum
ad hoc dicitur patiens animam suam pos-
sidere. In homine impatiens dominatur
ira & furor, & eum possident. Hanc autem
virtutem plusquam aliam commendat
hic Christus Apostolis, cum loquebatur
illis de persecutionibus, quas passiuri
erant, & satis ad propositum & accommoda-
tum necessaria est. Non melius experiri
posse hominem, fructum animae, & tra-
tationem, & manuctus, quam per patientiam
Idem enim est Iob. Vasa singuli probat fornax, & homi-
nes iustos tentatio tribulationis. Vir pa-
tiens quantum perdat divitias, delicias, &
externa, non perdit seipsum: imo possidet,
ut hic dicitur, animam suam. Si-
cut fulmen, ut ait Plinius, quicquid inue-
nit in terra sentit praeter laurum: sic ma-
gna calamitas omnia potest auferre, &
evertere, praeter firmam virtutem. Est
enim constans virtus pulchra laurus: semper
per vires, nullo igne nubibus erumpen-
te, nullo impetu tormentorum, & trun-
narum exulta, aut labeclata. Ad hanc

patientiam, & animi firmitatemhorta-
tur Paulus dicens, Fratres mei dilecti, sta-
biles estote, & immobiles, abundantes
in omni opere domini semper. Arma
est in tribulationibus patientiam. Vnde
Paulus, Per patientiam curramus ad pro-
positum nobis certamen. David quoque
ait Deo, Et praecinxisti me virtute ad bel-
lum, & supplantasti insurgentes in me
subtus me. Decipiuntur enim inimici
nostri, qui per tribulationes credunt nos
debilitari. Quod si per patientiam no-
stram qua nos praecingit Deus, vident se
et eo debiles & superari.

¶ Observa autem tres esse patientiae
gradus. Primus est iniurias dissimulare,
quantum vindicare possis. Sic Saul in
principio sui regni, quando probus erat,
noibat iniurias vindicare, dissimulabat
enim se audire. Secundus est non so-
lum patientia iniurias pati praesentes: sed
etiam voluntatem ad omnia mala, quae
possunt evenire. Hunc habuit Iob: si-
quidem non solum iniurias, sed etiam
multa ferebat. De hac patientia secundo
gradu loquebatur Christus quando dixit,
Qui te percussit in unam maxil-
lam, praebere ei alteram. Quod intelli-
gitur de animi praeparatione quam debet
habere Christianus in patientia iniuriam
quae imminere solent. Tertius gradus
Heroicus patientiae est non solum patien-
ter iniurias pati, sed etiam afficere bene-
ficiis, & muneribus inimicum, ut ad
Deum conuerteretur, laudando, & ho-
nore prosequendo illum: Hanc habuit
Ioseph in Aegyptum, & non solum
fratribus, qui vendiderunt eum pepercit
voluntate recta, & pura, sed etiam mul-
ta, & magna bona dedit. Huc etiam
gradum videtur dominus nos discipu-
los habere, ducereque cupiebat eos ad
hunc perfectionis statum. Denique
ut concludam, & procedamus alia, vnum
habetis, & debetis, quod dominus
dixit Christus quod possideret per paci-
entiam, & non dixit manus nec linguam
quia bene stat quod manus, & lingua vi-
tioni parcat, & quod in corde maneat
appetitus vindictae. Sed iam sequen-
tia videamus. Itaque postquam Chri-
stus

Pro. 16.

Eccl. 27

1. Co. 13

Psal. 17.

1. Ro. 12

Iob 1.

Matt. 5.

10. Te
Baruch
28. 1. p.
24. Mat.

ciuitatis tenebant pugnaverunt dies septem: à die scilicet, septimo mensis Augusti usque ad quartum decimum eiusdem mensis, anno duodecimo imperii Neronis, & facta est magna caedes ex utraque parte. Iudæa turbata est & in omni loco caedes operabantur. Eodem anno à Celsio duce Romano expugnata est, & quia infelicitè se habuit in omnibus Celsius contra Iudæam rebellantem: tunc iussu Neronis missus est Vespasianus, qui tunc in Grecia erat, & venit cum filio Tito. Converterit se Vespasianus contra Galileam & Iudæam, volens postremum esse bellum contra Hierusalem. Qui audita morte Neronis parum à bello se continuit. Mortuus etiam Galba, & Ottone in p. a. t. e. c. cum audisset Vitellium imperare, indignatus & à suo exercitu impetum peremptum, relictis filio suo Tito in Iudæa, ipse nauigavit in Italiam. Titus autem in festo Azymorum Hierosolimam inualit, ad quam innumeras multitudo Iudeorum conuegerat, quia eo tempore omne masculinum de genere Iudeorum tenebatur Hierosolimam ascendere. Cum tota gens velut in carcerem in ciuitatem se in ciuitatem retinuerat. J. Chrys. Titus superueniens omnes oblidione cinxit. Et diuine actum est, ut sicut in festo Azymorum quod dicitur Pascha Christum crucifixum: ita in eodem omnes collecti ad occisionem clauderetur. Sex tere mensibus obfessa est: incepit eam in hoc mensis Martii in festo Azymorum, & finita est die octava mensis Septembris. Et ideo si bene computaueris tempora, quæ regnauerunt Nero, Galba, Otto, & Vitellius, inuenies quod quatuor septem anni tuerunt à principio belli Iudæici usque ad finem. Nam anno undecimo Neronis incepit bellum, & finitum est anno secundo Vespasiani. Itaque cum hic ait Lucas, cum circumdanti ab exercitu Hierosolymæ, scitote quia appropinquat desolatio eius: videtur de tempore Titum intelligitur de oblidione facta ab Agrippa, & à Romanis sub Celsio. Hanc oblidionem vocant Matthæus, & Marcus abominationem, quæ fuit hominum impiorum in templo, & profanatio eius.

Nam in templo sub Eleazaro mulus sanguis effusus est, murmurque per oca sacra decurrebat, & accedentes ad sacrificium super ipsum altare occidebantur. Et ut Igesippus ait, sacræ vestes quas non licebat nisi cum summo honore contingere, & ad sola mysteria sacra accipi, ad tergendam turpissimam vlcera, & fluentem sanguinem sumebantur. Deteriora his narrat Ios. plus de huiusmodi, quæ intra sacra exercebantur. Propter quæ omnia dicit templum profanatum & abominabile effectum. Cum hæc sub Celsio agebantur, erat signum credentibus, ut tingerent antequam Titus veniret cum suo potentissimo exercitu. Nam Titus ita circumdedit eam, ut non esset exitus ad fugiendum. Ideo Christus non dixit est desolatio eius, sed appropinquat desolatio eius. Sub Celsio appropinquat: atque sub Tito facta est & finita. Hanc etiam explicationem amplectuntur Augullinus, & Chrysostomus. Tunc ait de iudæis. Cum videritis abominationem in templo fieri ab Eleazaro & seditionis, & circumdanti Hierusalem ab exercitu Romanorum duce Celsio. [Qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & qui in medio eius discedant.]

Vocantur hic montes terra montuosa, quæ erat habita extra Iudæam, quæ erat terra Regis Agrippæ ultra Iordanem ad Orientem, quæ est magis orientalis, quam Hierusalem, & est terra montuosa: nam terra Iudææ planior est. Et ibi tunc habitauerunt in ciuitate quæ dicitur Pella sub dominio Regis Agrippæ: qui Iudæus quoque erat, & magnam partem Iudeorum in subditos quoque habebat. Ipse autem erat confederatus Romanis: & prestat auxilia Vespasiano contra Iudeos. & ideo tota terra eius secunda mansit à tu multo, & non in montibus, & sic ipsi Christiani tunc tuti manserunt. Poterat quidem Deus multis modis liberare suos ab exercitu Romanorum, sed non sunt facienda miracula sine necessitate: & poterant illo modo liberari, cum iam de lignis omnibus edocti essent. Et etiam diuino oraculo fuerunt admoniti. Et ideo appropinquat Romano exercitu omnes Christiani, qui in provincia erant recesserunt.

Ege. li. 4

Ios. li. 9.
de templo
Iud.

Aug. ad
Helich.
om. 1.
80.
Chrys.
homo.
49. in-
per Ma.

recesserunt: relinquentes in credulam Iudam solam in medio inimicorum suorum.

¶ Expende Dei bonitatem, & clementiam. Cum enim parat iustus tērationem,

Gen. 37. illam vendiderunt Ismaelitis statim parauit Putifarem qui eum diligeret: & totam domum illi traderet. Sic etiam Ionas cum tribulationem & tempestatem incidit, statim parauit illi dominus cetera grande, vt illum exciperet, & custodiret. Vnde

Ion. 1. Psal. 36. Dauid. Non vidi iustum derelictum, &c. Habent se sicut corpora rotunda, quę cū

& positionem habent. Ita Iustus quocumque se cōstitat omnia in bonum cedunt, & bene valet: quia Deum coram se fert qui ponit manum, vt sedem faciat illi. Vnde psalmista de iusto ait, Cūm ceciderit, non collidetur. quia dominus supponit manum suam. Quocumque se ver-

Psal. 36. bit Deus manum imponit, & sic statim inuenit auxilium. Sed tamen mali habet se ad modum lapidum quadratorū, qui versus vnam partem iacere possunt, ex altera non: mali enim & impii bene in hoc loco se habent, tenuit utem ad alium accedere. Hic sunt contenti, illic verò esse displicet illis. Iusto etiā ait propheta Isaias.

Esa. 2. Dicite iusto quoniam bene. Si iustus in exilium mittitur, dicite quoniam bene: si in carcerem detrudunt, dicite quoniam bene. si aegrotat, si persequitur, si eger, si de-

quia illi omnia in bonū cedunt, habetque Deum semper pergentem secum, & adeo contentus incedit, &c. Ita hic eum Deo curę magnę sit prouidentia suorum secundum eius bonitatem, & misericordiam: cum vult sumere de inideliis, & peccatoribus supplicium: statim suppeditat fidelibus, & seruis suis remedia necessaria:

Psal. 54. et quanta est illi cura suorum. Serui Deo, & ipse tibi consulat. Ideo Psalmista. Iacta cogitatum tuum in domino, & ipse enutriet. Sed ad contextum. [Ite qui in regionibus.] Hoc est habitantes in Iudęa, Galilęa, & Samaria. [Non intrent in eam.] Id est in Hierusalem: vt in

ea tanquam fortiore ab hostibus defendatur. Multi enim audientes famam bellicum, videntesque iam Romanorū exercitum, fugerunt ad Hierusalem, putantes ibi saluari tanquam in arce munitissima, quibidem perierunt. Ideo Christus admonet suos, vt fugiant a regionibus Iudęe, & quod non intrent in Hierusalem. Quare domine fugient ab his locis?

[Quia dies ultionis hi sunt.] Dies sunt in quibus Deus decreuit punire Hierusalem ex sua iustitia propter peccata, & vindicare sanguinem Christi, ac discipulorū suorum in Hierusalem, & in Iudęa in iuste effusum: ideo vos fugite de medio generationis prauę. Sic Angeli pręceperūt

Loth vt exiret à Sodoma, ne periret in eodem. Moser pręcepit iustus dicens, Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quę ad eos pertinent: ne inuoluamini in eorum peccatis:

Saul Cinea dixit, Recede ab Ainalech, ne inuoluamini te cum eo. Dies itaque ultionis Iudęe, & Hierusaloni venerunt, & sunt isti ergo recedite ab eis. Obserua, quā egre, & misere dilectissimum populum suum Israel Dominus punit. Tanta enim fuit eius calamitas, & miseria, vt ipse Titus, qui acerrimus hostis erat Iudeorum, fleuerit, & doluerit ex compassione, videns eorum calamitatem, cruciatum, & tamen. Hoc velim inspicerent omnes nunc qui sine pudore vitis, & peccatis habenas portigunt. Meminerint esse tempus ultionis, & quod sicut citatū Hierusalem imminuit, imminet etiam nobis ultionis, & vindictę dies: nemores etiam sint dies illius quando non manebit lapis super lapidem in domibus suis, quia corpus, quod fouet, tradet Deus vermibus, animam uero dñi nonis. Semper reuolue tecum diem, ac Deum ultionis esse: quod subito tibi imminet, & forsitan eras. [Vt impleantur omnia quę scripta sunt.]

De visitatione Hierusalem, & de punitione Iudeorum per prophetas est pręnunciatum, quia de hac ultima, & finali maxima iudeorum deiectione, de visitatione ac de refectione in Isaias, Dauid, Osea & in Hieremia, aliisque prophetis, pręcipue in Daniele, multa sunt uaticinia.

Gen. 19
Nu. 16

Daniel
Psal. 68.

miseriis, à facie scilicet Dei proiectus. sed quod restituendus sit suo tempore: quan-

Ro. 11. acceperit. Hac de re Paulus ad Romanos ait, Nolo vos ignorare fratres mysteriū hoc: quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fiet, sicut scriptum est. Veniet ex Sion, qui eripiet, & auertet impietatem a Iacob. Et hoc illis a nre testamentum cum abulcra peccata eorum. Ideo Christus hic dicit, donec impicantur tempora nationum. Secundo etiam potest hoc intelligi, quod Hierusalem, & terra sancta à gentibus non conuersis, vepote Saracenis inhabitabitur quousque tempora nationum impleantur. hoc est quousque veniat tempus debellationis, seu expulsiōis Saracenorum a terra sancta, & ipsa reddatur cultui Christiano.

¶ Iam nunc Christus agit de suo vniuersali, & admirabili aduentu, & de fine huius seculi. nam discipuli de subuersione Hierusalem, & de eius aduentu interrogauerunt. Hactenus ad unam quæstionem. Respondit ostendens signa destructionis Hierusalem. Nunc autem respondens ad illam de suo aduentu, sicut præmittit terrores, & bella autē vrbis de solationem, vt possent cauere mala electi, sic etiam ante suum aduentum multa præmittit signa. Aut ergo.

¶ Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Ea est Dei bonitas, & benignitas, vt nunquam de nobis supplicium sumat quin eius moneat. Sed tamen humana fragilitas, & infirmitas cum maxima sit, non præsentens homo monitus. De prius ab eo percutitur, quam ad nouam vitam accingatur. Tonitruum præcedit fulmen: sed nos prius fulmine, quam tonitruum videmus. Prius enim deus nobis tonitrua mittit, ac dicat, caue, ne te fulmen intonat: nos tamen, vt negligentes prius à

eius sentiamus exhortationes. Priusquam Deus mundum aquis diluuii destrueret, prædicauit Noe gentibus: vt ad Deum conuerterentur, & nateut amagentes. Hac est diuinam misericordiam. Sed insipientiam humanam. Nunquam vo-

luerunt adhibere fidem Noe, ad id, vt ingruente diluuii inuenti sunt gaudentes, comedentes, & bibentes, multique vitius irretiti. Loth Sodomitæ excidit à illa rum ciuitatum nunciat. Ecce Dei misericordiam. Sed ipsis videbatur, quasi ludibrio loqui. Ante quam Deus de i haraone supplicium lamphaet per Moysen suafic. Hortatur prius Deus peccatorem, vt conuertatur, ex quo dilucide perficitur in supplicis Deum potius emendare peccatoris consilium, quam poenæ. Verum si in aliis supplicis priusquam Deus puniret, misit predicatoris, qui peccatores docerent: credis tu, quod cum Deus venerit ad iudicandum peccatores in ultimo die, non erunt iam præmoniti? Certe iam erunt. Mittet enim Deus predicatoris de cælo, & de terra. Sol, luna, stellæ, mare, pisces, & c. animalia aduentum iudicis annuntiabunt: vt homines viam domino parent, & recipiant eum: deo præmittet multa signa. Caterum multis obliuatis peccatoribus hæc signa parum proderunt, & sic sicut diebus Noe, in vitis suis comprehendatur. Hanc diuinā misericordiam simul, & nostram negligentiam optime significauit regius vares, cū dixit, Dediti in cunctis significatione: vt lugiat à facie arcus. Venator non minatur leporē, sed potius expectat donec qescat, vt sagittā proniciat: & tandem transfigat. At Deus, qui non vult mortem peccatoris, nisi vt conuertatur, & viuat, non sic facit: tenens enim arcum manu ad percutiendum, clamat, vt caueamus: & intonat, vt lugiamus. In die iudicii proniciat sagittas huiusmodi arcu contra peccatores, & in eo parabit vasa mortis, sagittas suas ardentibus efficit. Modo arcus patris in manu Dei est, corda eius ad nos versa in lignum ta detis. at verò in die iudicii, contra nos vertetur. Sed prius dabit significationem, vt lugiant à facie arcus, & libentur: significationem autē

Coh. 19

Exo. 4

Psal. 19

Psal. 7

adhibere

stus filius naturalis Dei passus est propter hominum peccata sol obscuratus est, & factę sunt tenebrę per vniuersam terram: sic quando fiet iustitia filii Dei adoptiuus, qui homo est, erunt ista signa, vt timore incussus pœnitentiam agat, vt Centurio egit, & multi eorum, qui aderant passioni Christi videntes huiusmodi signa, & terramotus.

Mat. 27.

¶ Tertio hæc signa euenient, vt videas iuxta id quod ait Esaias, quā alienum est à Deo punire: nam proprium illi est miseri semper, & parcere. Nam si tantis tenebris mundus tegitur, vbi iudex venit iratus: non id opus est iudicis, non est opus suum irasci, cōdemnare, & punire: alienum opus eius, & peregrinum est.

Aho qui si ludens, & gaudens venisset ad pœnam, rideret orbis, plenaque cuncta gaudio essent: at tamen in tristitia quam creaturę ostendunt conuincitur, Deo proprium non est irasci, cōdemnare, & punire hominem, nec in tali opere lætari. Sunt iudices adeo pii, qui etsi cōtra aliquem crucis sententiā p̄ferant, prius lachrymantur, & sient. Sic Deus quando destruxit mundum tempore Noe, prius plorauit. Tactus dolore intrinsecus, delebo (in-

Gen. 7.

Luc. 19

quit) hominem, quem formau. Super Hierusalem etiam prius fleuit antequam eam destrueret. Quemadmodum pietor, qui molesta affectus delet imaginem quā d̄ pinxit, quia defectuosa. Adeo agrē hoc exerceat Deus munus, vt priusquam executioni mandet, desceat. Ideo per

Esai. 1.

Esai. 43.

Esaiam ait. Heu consolabor de hostibus meis. Ergo Christiane vide Deum te cogere, tuis vitis, & peccatis, vt te puniat: quod est contra eius naturam, & munus. Ideo ipse per Esaiam ait. Laborare me fecisti in peccatis tuis. Carnitex si natura sua benignus est, fere iniquo animo manus delinquentium scindere, suspendere, & iugulare: & præcipue quando quid deliquit est amicus, aut consanguineus, & multo magis, si huius est. Sic so habet Deus nobiscum: qui plus nos diligit, quā pater suum filium, aut sponsus sponsam. Ne creaturam quam Deus maxime diligebat puniret, elegit potius mortem obire. Ergo si lubens & gaudens veniret contra peccatores, non obscuraret

solem, lunam, & stellas, sed ex tristitia quam itę creaturę ostendunt colligitur, quod non gaudens venit, vt puniat peccatores.

¶ Porro eclypsiarii solem, & lunam, pro eodem tempore impossibile est, cum eclypsis solis fiat per interpositionem luna inter terram & solem, & eclypsis lune per interpositionem terrę inter solem, & lunam, Item sol erit tūc in Oriente, & luna in Occidente. Vnde etsi obscuratio illa sit in toto orbe, tamen eclypsis non potest esse vniuersalis. Circa huiusmodi obscuritatem solis, scilicet, lune, & stellarum nolo tempus consumere in recensendis opinionibus multorum. Solū dico, quod inclius mihi videtur, videlicet quod obscuritas hæc consurgeret ex hoc quod Deus cooperiret solem quadam nube caliginosa, ita vt oriantur tenebrę in vniuerso, Aegypti tenebris obscuriores, & nigriores. Hoc videtur dicere Ezech. Eze. 31. Minatur enim ibi Deus mundum narrāstragem, quam in die iudicii inferret, & dicit, Et operiam eum extincti fuerint eclypsi, & nigrescere faciam stellas eius. Et ponit modum. Solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum. Potest secundò dici, quod hoc fiet per radiorum subtractionem: nimirum per hoc quod Deus concursum generalem suspendet, ne cū illis luminaribus ad lucendum concurrat. Et hoc modo sole nondum mittente radios, luna, & reliqua alia, quę solo fulgore solis lucent, obscurabuntur.

Et ideo dicuntur stellę cadere: quia à suo cessabunt lucendi officio: iuxta illud Iohannis, qui de eadem die loquens ait. Sol & luna obtenebrati sunt, & stellę retraxerunt splendorem suum. Pōt etiam dici, quę stellę, quę hic cadere dicuntur, sunt comete, quę est vapor ascensus in viscosa materia & adustibili, inflammatus ab igne sphaerę superioris, qui durat quousque, illa materia hincatur, & sic inspicitibus videtur stellę cadere quā illud sit. De illis autē Cometis, multę tunc erunt. Hæc Christus vocat stellas caduras, quia humano more loquitur. nā multa dicuntur in sacris literis secundū hominū opinionē, & nō iuxta id quod veritas cōtinebat. Planetę etiā & stellę verę quę sunt in firmamento oēs obcurabunt.

Mat. 24

maximis afficit honoribus, quidem sicut herba in presenti virelunt, hos maximi facit, quia non vident nihil externa, & nō considerant iusti latentem virtutem. Cum autem dies iudicii venerit, qui alterius secula ver est, vide quid dicit euangelium, quod arescent peccatores, & siccabuntur iusti autem florebut sicut lilium in conspectu domini. Apparebūt iusti, & sancti omniū fructibus bonorum operū, quibus dicit Deus. Iam hyemis transit imber abiit, & recessit, flores apparuerūt in terra nostra, sicut protulit grossos suos. Tunc consummata lachrymarum hyeme, absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum (iusti enim hyemem huius vitæ transierunt, & non erunt dolores, la enim non erit ultra clamor, nec dolor, quia priora abierunt. Orieror Sol iustitiæ Christus, per nad n ad n lo mietur pulchrior micans in veris primordio, canent angeli cælestia cantica, sicut zuculæ, lucina scilicet, & alię similes huius generis. Tunc iusti, qui hic latabant apparebunt sicut arbores pulcherrimæ, & lucentes. Sed quid fiet de arida herba? mittetur in ignem vt fornax inferni incendatur. Exibunt angeli, qui separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Dominus enim in Matthæo ait, Tunc de cælo veniet filius hominis, & alligabit eam fasciculis ad comburendum. Permittit Deus zizaniā crescere quando viridis est: quia sustinet hic Deus malos, & expectat, vt poenitentia agant. Quando autem venerit ver tempusque metendi, quando iam aridi fuerint, & pallidi, præcipiet Deus messoribus scilicet, angelis aridam herbam secare, in ignemque inferni prouocere. In fasciculos inquit, quia cū mali & impii simul in consortio incedant ad peccatum, hoc eodem modo simul in infernum prouocentur. Episcopus cum sobrinis, & consanguineis: quos ex Christi patrimonio ditauit. Prætor cum suis exequutoribus, qui prædabantur terram. Vltarius cum uxore, filiis, tamulis, & seruis, qui vlturum ministrabant. Mercator & scriba simul cū suis ministris in fasciculos comburentur. Audi tu peccator maledicte, qui tuo ventri, deliciis, & voluptatibus seruis. Audi

Esaia dicentem, Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quali flos agri. Omnis gloria, & peccatorum vita assimilatur mæui herbi: quæ hodie viridis est, & flores cras autem arescit. Licet tu modo floreas & viriditas: vide quid Esaia dixit. Ecccari in est tunc nūm & cecidit flos. Ad quid enim tunc aridum deseruit, nisi vt ex eo ignis incendantur? Hoc ergo est quod debent expectare mali, qui sicut fœnum viride florent in hac vita. cū autem dies iudicii venerit arescet, iudexque accedens inueniet eos siccos, propter quod mittet statim in infernum. Hanc ergo siccitatem quam tunc mali, & miseri peccatores habebūt, qui videntes huiusmodi signa aduentus Domini arescent, si gaudeant in presenti. Accedens arescentibus hominibus prætinior, & expectatione. Timor ille adeo magnus erit, quāuis iusti sint tunc propria conscientia, maxime timebunt, atque horrescent tot videntes signa, terremotus, maximæque maiestatem iudicis, irati contra iniquos & peccatores. Et vt Euangelista magnitudinem terræmorum, & terrorum magis in animos nostros induceret, inquit, quod nō solum homines, sed etiam Angeli contremiscent. Vnde sequitur. [Nunciat virtutes cælorum mouebuntur] Hoc est Angelici spiritus. Vocantur tamen virtutes cælorum, & vt Marcus ait, virtutes quæ sunt in cælo: quia sunt substantiæ spirituales, quæ non habent molem, sed virtutem, sicut dicimus Angelos esse intelligentias, vel substantias separatas, quia non sunt spiritus uniti materiæ sicut animæ, sed absoluti. Possunt etiam accipi istæ virtutes cælorum pro uno de nouem ordinibus Angelorum, & quilibet Angelus illius ordinis vocatur virtus & illi Angeli vocantur virtutes. Mouentur tamen operatione insolita: nam ante hoc operabantur, id quod ordinati fuerant, & erat naturale non miraculosum, quia nunc agunt operationes suas solitas, sed tunc mouebuntur ad faciendum operationes maiores, & inconfuetas, & sic oportebit sol obscurari, & luna, & cadere stelle. Nam cum spiritibus specialiter his, qui sunt de secunda hierarchia pertineat operari miracula, quæ sunt super

Eccl. 39.

Can. 2.

Mala. 4.

Mat. 13.

Mar. 13.

recti iudicii Dei, ubi cognoscetur an propter inanem mundi gloriam fuerint facta, vel proprium amorem, propter Deum. Quam obrem, quam plurima opera que nobis hic supererogationis, & heretica esse videntur, coram iudicio Dei parui momenti erunt. In mundi creatione non mirum quod examinaret Deus animalia, pisces, & alia, sed mirum valde est quod examinaret lucem. Vidit enim Deus lucem, quod esset bona. Sic etiam in fine mundi sicut in eius creatione examinabit Deus opera nostra lucida, & bona.

Gen. 2.

Psa. 142.

non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Non quod Lutherani asserunt, instum in omni opere suo peccare: sed operum nostrorum imperfectionem volo indicare, si ad examen diuini iudicii conferantur. Ideo Dignus Petrus dicebat, si ad iudicium venis, Domine, non timere deus Dei erat adeo timebat in hoc intrare iudicium. Qui faciet ergo peccator plenus vitis? Si fratres Ioseph perterriti sunt valde, audientes dicentem, Ego sum Ioseph, eo quod memores erant iniquitatis prateritæ, de qua iam pœnitueant, quid facient peccatores illi qui toties Deum venderunt, cum vident Christum, non solum in regno Aegypti dominantem, sed super omnem mundum in tanta gloria, & maiestate, cum ipsi sint omni vitæ & peccatis, quorum nunquam pœnitentiam egerunt. Si Hauser

Gen. 41.

Test. 14.

Dan. 9.

Mat. 28.

Ioa. 18.

corruit, & examinata est in aspectu Regis Assueri, Daniel viso Angelo tremuit cultodes sepulchri in Christi resurrectione non sunt territi, sed utique velut mortui: & in hoc in horro venientes armati ut Christum iam iam moriturum caperent, audieret ego sum: ceciderunt retrorsum: quid faciet peccator cum viderit Christum in nubibus cum potestate magna, & maiestate venientem, ut puniat peccatores? Si tantum territi sunt filii Israel cum venerunt audire legem, ut dicerent, ne loquatur nobis Deus ne forte moriamur: quis accedet tunc ad Christum non legem dantem, sed eius transgressores punientem? Non ibi sonabit buccina, sicut cum dabatur lex, sed vehemens tuba. Si Hieronimus

Exo. 19.

tunc dicit Propheta Sophonias

scrutabitur lucernæ ardentibus, cum sit ciuitas sancta: quid erit de Babylone? Nulla ibi proderit philosophia Aristotelis, eloquentia Ciceronis, rhetorica Quintiliani. Nulla ibi scientia, diuinitas, mundi fauor, potentia, aut hypocrisis poterit, nisi solum bona conscientia.

Soph. 3.

Non erit locus fugiendi: nam ubique apprehenderis, & coram iudice ad iudicium traheris. Abscondit se Adam in arbore, cum ad iudicium vocabatur, sed tunc non inuenies lignum ubi abscondaris: sed ligna erunt non ad refugium, sed ad iudicium. Ha-

Gen. 3.

Mat. 24.

refugium, apparebit in nubibus, non ad fugiendum, sed ad iudicium. Et ibi non se abscondit filius Adam, nisi ut cremetur: & lignum crucis erit tunc in celo ad terrorem. In Numeris enim ha-

Nu. 17.

betur quod dixit Dominus Moysi. Relata Virgam Aaron in tabernaculum testimonium, ut sciretur ibi in signum rebellionis filiorum Israel. Sicut crux Christi summi sacerdotis seruabitur in iudicio in testimonium rebellionis peccatorum. Nam sicut recta regula metitur obliquum lapidis, ita crux virga apparebit in iudicio die, ut illa tanquam regula mensuretur vitæ nostra, cuius ipsa Crux

iudicentur. Obliqua illa opera, & mala dicentur, quæ huic regulæ consona, & proportionata non fuerint: contra autem, bona & sancta. Nec tunc Christus venit deambulans ad auram post meridiem, sicut cum puniuit Adam, cōfere spatium atque tempus intra quod abscon-

Gen. 3.

re pœnitentiam posset. Sed tunc in iudicio illo non erit pœnitentia locus: quia non deambulans, sed cito veniet, & deo in Euangelio eius aduentus, fulguris comparatur. In diluuiio cum Deus destruxit mundum aquis, habuerunt illi octo refugium in arca. sed hic nullum erit refugium. Cum subuerit Dominus Sodomam,

Gen. 8.

man,

Gen. 19. mām, & Gomorram non omnes perierunt, quia Loth monte saluatus est: sed in iudicio dicent mali, Montes cooperite nos. Quid ergo speratis, quid statis, Cur non agitis poenitentiam? Veniet tunc tempus quando non arare, nec metere poterunt, & qui ex præcedentibus annis non congregant, tunc esurient. Vnde Dominus per Prophetam. Serui mei comedent, & vos esuriatis. O quanta est stultitia nostra, qui scientes quod non erit tunc panis, sed sterilitas, nolimus hic laborare. Non sic spreuit consilium Ioseph princeps Aegypti, quando nunc multi sunt generi Lot, qui consilium salutare spernunt. Non vacabit tunc tempus latendi, nec merendi. O quam angustæ erunt vig reproborum, superius erit iudex iustus, inferius horrendum chaos. A dextris peccata accusantia, à sinistris depromia ad supplicium trahentia: intus conscientia mordens, foris mundus ardens. Vide quam iure, & merito Christus dicit quod arescent homines præ timore, & expectatione, & quod virtutes colorum movebuntur: quandoquidem Iob cum sanctus & iustus esset, & non oculis, sed tantum cogitatione cerneret hoc iudicium, tremebat, & timore perculsus, dicebat. Semper enim quasi tremens super me fluctus timui Deū, & pondus eius terre non potui. Iudicium enim erit quedā inundatio qua totus mundus, & oia bona eius subuertentur. Exeat modò mundus, sordidus ac foetidus: sunt homines onusti officiis, & magistratibus: sed naufragum faciunt, cum propriis meritis. Consule Beatū Gregoriū in Moralibus super hoc quod ait Iob, pulchrè differentē. Propheta quoque Amos. Reuelabitur inquit quasi aqua iudiciū, & iustitia quasi torrens. Sicuti quando inundat, magnāq; diluuiis ingruit, rapit omnia quæ cursui obstat: videntur, & secum trahit. Vnde & Iob. 22. Beatus Iob loquens cum Eliphath. Nunquid semitam seculorū custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui, qui sublati sunt, & fluvius evertit fundamentum eorum? Lege etiam sextam capituli sexdecimi Gregoriū in Moralibus super sanctum Iob: cuius doctrina, quæ optima est, brevitatis causa nunc omitti-

mus. Diuus quoque Bernardus statim in initio primi sermonis aduentus affimilat mundi amatores nauigantibus, qui quidem ingruente tempestate nauique fracta & comminuta pro viribus tentant manibus capere herbam, seu tabulam, cupientes in carne lumes euadere: et tunc autem tempestate nauis cum contritis intrinsecus fuerit. Sic te habent impij, qui vt pauperem fugiant, diuites a se habent, vt tunc tamen deant caribos capiunt, &c. Sed in iudicii die omnia peribunt: quia fluvius iustitiæ diuinæ subuerteret omnia. Ideo Iob, quasi fluctus timet, & Dominus iustitiam in leuincias & pondus. Vide Gregoriū. Quod ergo temet reuelat, cum, vt tot, & tuncque fugamus pericula? Quid faciemus, ne submergamur tot ingruentibus tempestatibus? Allevare nauem animæ ab omni onere, & omnia abicere, vt sunt diuitiæ, delicti, negotia secularia, honores, & his similia: & quæ magis faciat nauē submergere, vt sunt peccata iuxta illud, Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus graue grauatur sunt super me. Sed de his satis. Verum scias quanta auctoritate, & maiestate Dominus veniet suos iudicare post hæc signa, & terrores, qui præuenient diem iudicii: vide quid Euangelista dicat. [Tunc videbunt.] Tunc, in hoc loco magnam emphasim habet. Tunc quando bona conscientia præstabit totius vniuersi regimini. Tunc quando summa erit hæc periculum despectum & depectum, quam maximum prælatum, diutem potentem in hoc mundo. Tunc quæ deitæ, voluptates, honores, humanæ amicitie peribunt. Tunc quæ amici, cognati, regum studium, eorumque præcipuum esse amicū, nihil produrunt. Tunc quando in iudicio iustus & consummatus fuerit. Tunc, quando tu cum Deo solus sedebis ad rationē tui reddendam, examinandamque conscientiam funali incenso. Et quando eueniet hoc tunc? De illa die nemo scit, nec filius eius quatenus homo est ex natura sua nisi ex vniōne ad verbum: nec sciri potest ab aliquo mortali seculi Dei reuelatione. Verū possumus scire aliquem cito siuendum, & moriturum quando iam senex,

libr. 10.
Mo. c. 14

Psal. 37.

Mat. 25
Hebr. 8

1. Co. 10 nex, & decrepituſ eſt, quanuis diem igno
1. Io. 2 remus mortis eius. nam vt Paulus ait, qđ
1. Cor. 7 antiquatur, & ſeneſcit, propť interitum
eſt. De hac ſexta & vltima zize ait Apo-
ſtolus. Nos ſcimus, in quos fines ſeculo-
rum deuenerunt. Et Ioannes etiam. Filio
li non-niſi una hora eſt. Apoſtolus etiā Pau-
lus, iteſum ait, Tempus enim breue eſt.

Irgo iam mundus ad interitum minui-
tur. Signum etiam eſt agroti ianuiam
morituri, quando videris leđi iocides, &
ſtragula manu tenere, & ad ſe vi trahere.
Iam nunc videmus principes capere ſtra-
gula, expoliare, & exuere eccleſias, & mo-
nalteria hoſpitaliaque, quartam partem
veſtigalium vendicantes ſibi, facietes dei
eccleſiam ignobilem tributoque obno-
xiam. Nec deſunt Theologi, qui conſu-
lant Regibus, & laudant illorum avari-
tiam. Sicut nec deſuerunt Abimelech ſcr-
ui, qui laudarent pulchritudinem Saur.
Semper enim principes habent iuxta ſe
qui laudent ea, que ipſi diligunt, & aſſant
oculis aſſantibus.

Prus, quidq. eum magis allicie, vt ipſi ap-
probet, & commendent, quanuis rema-
liſit, & vituperabile. Ita que rapina prin-
cipum, diuitum, & potentum, ſignu eui-
dens eſt mundum iam cito moriturum.

¶ Aliud etiam ſignum morituri in proxi-
mum, eſt frigidiſas corporis, tunc enim
3. Re. 1. medicus dicit, Aſſum eſt de eo. Sic Dauid
quia ſenuerat, habebatque ætatis pluri-
mos dies, cumque operiretur veſtibus, nō
calcitrabat ſe: & ſic deſiciente calore mor-
tuus eſt. Sic quando quis incipit mori tri-
giſt epe de manu, & omnia a
bia. Quando iam mundo tam parum cha-
ritatis ſunt, ſicut nūc. Iam amor non eſt,
nec de virtute agitur, nec veritas præſta-
let, nec pietas ſeu miſericordia erga pro-
ximos egentes, & miſeros. Conciones ſe-
re nunquam audiuntur, rei ſacra breuis
deſideratur: quoniam abundauit iniqui-
tas, reſtriſcet charitas multorum. Non
eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt
ſcientia Dei in terra. Maediſtum, menda-
cium, homicidium, & adulter. ū inunda-
uerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit. Pro-
pter hoc lugebit terra, & omnes in ea.
Omnia hæc oculis nolitis videmus, qua-
propter mundus iam inſumatur, & in ex-

trenus laborat. Vnde Dominus. Cum ve-
nerit filius hominis. putas, qđ inuenit
ſidem ſuper terram? Non ſunt homines,
pernegant, non eſt cui fidere poſſit ho-
mo. homines ſecretum non ſciunt. om-
niagarrulationes, & produtiones ſunt.
Principes & rectores populorum, non re-
ctores, ſed oppreſſores eorum ſunt: non
domini, ſed tyranni, non legum obſerua-
tores, ſed omnis iuſtitie, & honeſtatis vio-
latores. Vbi nunc in mercatorijs, & offi-
cialibus mechanicis veritas. Non eſt fide-
litas: nec inuenies anicum. Omnes quæ-
runt quæ ſua ſunt non quæ Jeſu Chriſti.

Vbi que ſure, perituri, deceptiones, men-
dacia, vbique fraudes. Mundus iam in ma-
ligno poſitus eſt, & iam adimpletum cer-
nimus illud Eſaie. Et relinquetur ſicut ex-
cuſſio oleæ duarum vel trium oliuarum,
in ſummitatem remiſſiue quatuor, aut
quinque. Quando virgis cedunt, & quæ-
runt oliuam videbit ſolis expoliata ſi-
ramiſque carceri, hic vnum, ibi alium cer-
nes in arboris ſummitate. Sic non eccle-
ſia videtur, excuſſa, & expoliata eſſe tota
illuſtribus viris, & ſanctis quibus florebat
elapſis temporibus, non inuenias iam ni-
ſi vnum aut alterum in additis, au-
dies quendam virum ſanctum Tolerti
habitare, alium Hiſpali, alium Bar-
celonæ, alium N. & alios. & alios
plena ſunt peccatorum hominum, &
vicioſorum. Qui ergo memoris præ-
terita tenet, & videt Eccleſiam Deſi-
cut oliuam excuſſam, viribus ſanctis
egentem: nonne dicet mundum conſi-
tutum eſſe in vltimo agone, ſinemque
ſubire? Igitur ſinem hunc quotidie
expedemus, iudiciique aduentum,
qui venit nobiſcum rationem ſacere.

¶ Cum tuille, amare, propter peccata ſicuiſ-
ſe, quā magnas diuitias habuiſſe, & tem-
pus vitæ vanitatibus tribuiſſe. Tunc
enim de quolibet verbo otioſo, & co-
gitatione, rationem reddes. Quid erit
tunc?

Videbunt filium hominis vanitatem in
nubecū poteſtate magna, & maieſtate.]

Tria hic maxime conſideranda ſunt.
Primo quis ſit qui venit. Secūdo, ad quid
venit.

Pl 1. 2.
1. Io. 2.
L 12. 16.

venit. Tertiò, quomodo venit. De primo aut, quod videbunt filium hominis venientem. Christo enim homini tradita est a Similitudine Trinitate potestas iudicandi vivos, & mortuos. Hoc est, quod ipsemet ait, Data est mihi omni potestas in celo, & in terra. Et iterum. Parer omne iudicium dedit filio. Et rursus. Et potestatem dedit iudicium facere: quia filius hominis est. In Actis quoque Petrus Apostolorum princeps ait de Christo. Hic est, qui constitutus est à Deo Iudex vivorum, & mortuorum, Christus enim in illa forma secundum quam est Dominus humani generis, ad iudicandum venit. Obtrivit enim in quantum homo iure redemptionis dominum in totum humanum genus. Ideo Paulus. In hoc Christus mortuus est, & resurrexit: ut vivorum, & mortuorum dominaretur. Non tamen erunt damnati beati, licet Christum videant: quia quamvis ab omnibus sit videndus, & ostendatur illa forma scilicet tam bonis, quam malis: forma tamen Dei solis bonis servabitur. Nā requiritur ad videndam divinam essentiam lumen gloriæ, quo eleuetur potentia, ut ad id fiat idoneam: & licet aliqui negent illud lumen gloriæ exigi: saltem latentur concursus aliquem divinum supra naturam, quod non dabitur damnatis. Videbunt damnati corporis Christi gloriosi dotes, ut claritatem, & alias: quia videbunt Christi humanitatem, quæ apparebit dotibus gloriosis. Cognoscunt autem illum esse filium Dei per excellentiam claritatis corporis, per maiestatem imperandi: promptitudinem in Angelis, & sanctis obsequendi, per tam evidentiam, & perspicuam legem, ut illis conuicti negare non valeant. Cognoscunt enim per linguam certissimam effectusque manifestos, quod Christus sit filius Dei, qui potestatem & videtur humanitatem eius gloriosam: de qua videtur in Actis, quod dicitur, sed recipient dolorem maximum, & penam, quod non viderunt gloriam illius, sed odium Christi: inuicem autem tristatur videndo gloriam illius quem odit, vel invidit. Ideo videbunt eum cum maximo dolore, atque pudore. quod videbunt quem oderant, ut inimicum maxi-

magloria, & honore exaltatum. Sic filii Jacob sunt maximo moerore pressi, videntes Ioseph maximo honore, & deliciis à patre Jacob affici: qui illis erat exosus nimis. Sic torquebatur Saul, quia videbat Davidem quem ipse oderat laudari, & venerari à populo. Sic Hieronimus non tam vexatus est videns Hierusalem eversam, & quasi viduam, quam quod inimici eius facti sunt ei in capite. Malos vocat Paulus inimicos Christi. Quorum timoris interitus: videbunt enim quem ipsi oderant honoratum maxime, quod quidem ceder in nuntium solent. Sic mali cruciabuntur, & in eorum poenam veniet Christus cum tota maiestate, ubi videbunt illum tam terribilem, ut eligerent potius, quod sit factus eos absumere, quam illius vultum intueri, & sententiam expectare. Esaias enim dixit, Impius non videbit gloriam Domini. Hoc dicit de visione divinitatis, quia de humanitate dicit in eodem capite. Videant, & confundantur, & ignis hostes tuos deuoret. Et dicitur autem ipse, recedite a facie mea, & iucundissimo: quia beati videbunt eum oculo mentali, divinitatem eius in propria forma, etiam gloriam humanam, oculo corporali gloriam, & splendorem corporis eius cum maximo iudicio, & latet illud. Regem dicit, Iesai. 33. Ioan. 5.

¶ Nota autem, quod Christo datur iudicium, ut ipse ait, quia filius hominis, quod in maiorem gloriam beatorum reducat: & in maius præiudicium damnatorum, malorumque tormentum. Sicut enim cum in carne passibilis venit, fuit in ruinam, & in resurrectionem multorum. sic erit in secundo aduentu. Mali specialiter punientur videntes, quod ille, cuius moribus ipsi contradixerunt, sit eorum iudex. Nonne erit maxima confusio avari. Id erit eius iudex homo, qui fuit pauperissimus, & divitiarum contemptor, ita ut diceret, si filius hominis, & filius hominis celi nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum recipiat? Quid dicit superos cum viderint iudicem illum, qui portans in humeris suis crucem crucifixi voluit? Quid ambitiosi, videntes iudicem, qui fugit cum voluerunt eum facere regem?

Ioan. 6.

Ioan. 6. gem? Quid gulosi dicēt coram felle, & ace-
 Mat. 27 to potato? Quid denique omnes mundi
 amatores, coram mundi, & deliciarū con-
 ee nptore dicūti sunt? Maximum suppli-
 cium esse malis Christum eorum iudi-
 cem esse: nam confusio diuiti est pauperē
 iudicem ei constitui: superbo, humilem
 dari: impudico, continentem: potenti, &
 magnati, pauperem Christum Iesum. Si
 an curiam regis proficeretis, vt vicinum
 suum apud iudices conuenires de lite, &
 tibi in via occurrisset obuiam, quidam pa-
 tris homo de eadem curia veniens, eum
 ēue de lite certiores faceret, & ipse re-
 sponderet te omni carere iure, quia ex te
 et in simili casu condemnari solent: non-
 ne domum tuam redires, vt eum opposi-
 ta parte conuenires: deliteresque ab in-

Ad iudicium vado. Ibis quidem velis no-
 lis. Dic mihi quæ res tua agitur? Nummos
 atque diuitias multas cōgregare, siue per-
 tas, aut nefas. O quam iniqua res agitur.
 Sim lem litem iū Christus Dominus glo-
 ria iudex condemnauit, quando in præ-
 scpio natus est, iurq; pauper, & medicus
 in vira sua, & tandem post mortem sepul-
 tus est in alieno sepulchro. Idem dicere
 possumus de superbis, gulosis, su-
 perbis & felle, & ace-
 uit Christus qui tuus erit iudex, auaritia,
 & iniqua res agitur. Quæ res tua agitur?
 quæ res tua agitur? quæ res tua agitur?
 per te, & iniqua res agitur. O quam iniqua
 res agitur. O quam iniqua res agitur. O quam
 iniqua res agitur. O quam iniqua res agitur.
 non excusabitur

facundus, quod iniuriam condonare nō
 potuit: quidem iudex quem alloquitur,
 cum ab inimicis suis, quam plurimis ob-
 fessus, & circumdatus esset, sultinebat, &
 crucifixerunt. Non dicet gulosus ieiu-
 nare non posse, quia cōtinentissimus, &
 maximus ieiunator iudicabit eum, &c. &
 sic de alijs. Contra autem maximum erit
 solatium bonis, & gaudium, iudicē Chri-
 stum habere potius quam aliam diuinam
 personam: tunc habebunt iudicem apud
 quem opus non erit maximo conatu, &
 labore, vt persuasus fiat quantū sit opus

qui labor ignoscere inimico, ieiunare, pe-
 peri tamen, frigus, sitis, martyrium pati,
 pro eo flagellari, & crucifigi, nam horum
 omnium iudex scientiam habet experi-
 mentalem: & sic maxima erit iustis gloria
 videre suum iudicem eisdem sustinuisse
 labores, quos ipsi, ideoque non erit iusti-
 tiam commendare opus. Dic mihi si litem
 intenderes, & iuris peritus qui tibi patro-
 cinatur, nouitque te iure agere, in tua
 causa iudex constitueretur: nonne maxi-
 ma afficeretis letitia? Considera ergo op-
 iusti, & pui in presenti vita Christum ha-
 bere patronum in cælo, iuxta illud, quod
 ait Ioannes. Aduocatum habemus apud
 Patrem Dominum Iesum Christum. Gau-
 dium itaque speciale erit bonis, & sanctis
 viris iudicem habere, qui & aduocatus
 est: nouitque cuiusque iustitiam, & iniu-
 riam, quam mundo persequente passi
 sunt. Disce ergo æquo animo pati labo-
 res, & angustias: parūque tacere hominū
 iudicia. Nam quando quis damnatur a
 iudice ignaro: sua parum refert, nec sentē-
 tia ab eo lata angit: sed ad alium peritum
 iudicem prouocat, qui superior est, &
 suæ iustitiæ ignarus, qui reuocabilem
 sententiam in proprium fauorem prote-
 ret. Sic se habent iusti in hoc seculo, con-
 tra quos mundus sententiam, vt stultus,
 & ignorans fert, vilipendens eum qui fa-
 cile patet, iudicantque magnū esse de-
 decus iniuriam non vindicare, esse humi-
 lem, pauperem, & stultitiam maximam
 propria bona dimittere. Sic mali dice-
 runt de bonis. Hi sunt quos aliquando
 habuimus in derisum, & in similitudi-
 nem improprie. Nos intensati vitam il-
 lorum putabamus insaniam, & finē il-
 lorum sine honore. Hoc est iudicium, &
 sententia iniusta quam mundus ignarus
 fert contra iustos: & sic in hoc statu, iu-
 storum causa semper damnatur. Sed
 tamen non ægrē ferant, quia via, & adi-
 tus patet ad prouocandum vt a iudice su-
 perius Christo Iesu audiantur optimo
 iurisperito, qui dicet hominum sententiā
 vanam fuisse, nullamque esse, aliam pro-
 ferens, maiorē condemnans, a qua nemo
 fugere, aut appellare poterit. Sic pro-
 pheta Hieremias cum ab hominibus im-
 iustitē damari videret, ad Deum conuer-
 titur

2. Ioan. 4

Sap. 5

Psal. 50. duxit iudicium generale fieri, vt omnibus satisfaciatur, vt Dauid inquit. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. Est Deus adeo bonus, quod cum sit maximus & omnipotens, nos autem adeo minimi non dedignatur nobis rationem reddere, humilitati suamque coram hominibus defendere causam: vt suū ostendat iustitiam, & quomodo quia facit, rectè, & iustissime facit. Hoc perspicuum est, quod in instanti quo anima corpus deferretur, datur ei poena secundum suum meritum: sed quia hoc ceteros latet, cum iudicium occultum sit: ex parte Dei conuenit iudicium aliud esse vniuersale, vt omnes iustitiae dei certiores fiant. Vult Deus omnes homines intelligere, quam iuste se gesserit cum singulis in mortis hora, malo, scilicet, & bono. Ideo Esaias ait, Reuelabunt cœli iniquitatem Iudæ, & terra aduersus eum insurget: & notum erit peccatum illius cum his qui dixerunt deo recede a nobis.

¶ **¶** Secundo iudicii dies necessarius est ex parte nostra: quia virtus non solum præmio, sed digna honoris est: & vitium non solum supplicium, sed etiam confusio, & dedecus meretur. Et sic oportet bonos non solum in morte præmio donari, sed etiam æquum, & iustum est, vt coram omnibus honore afficiantur. Peccatores quoque publice dedecore affici maxime conuenit: quia peccatum cum malum sit, obligat non solum ad penam, sed etiam ad confusionem, & pudorem. Ideo leges præcipiunt, vt latrones publicè puniantur, propter confusionem, & verecundiam quam patiuntur: vnde si iudex latronem secreto in carcere vapulare iuberet, nõ esset in officio, nec iustitiam faceret. quia abstulit aliquam partem poenæ culpæ debite, quæ pudor est, quod homo proprii honoris zelotypus eliger potius maximam penam pati, quam quod liber publicum dedecus esse paruini sit. Nec ergo dimittat Deus quæ ad rectam iustitiam pertinent, opus est palam crimine ostendi, peccatum non solum in corde, sed etiam in opere, & pati illas poenas, quam dedecus illud pati. Mundi iudices tam seculares, quam ecclesiastici supple-

cium dei. Porro dicitur in dies seriales quibus multi compareant. Ita deus referet iudicium multa delicta, vt in illa die coram omnibus si mereretur supplicium de illis. Vnde Paulus. Item habet alia scindita tenebrarum, & manifestabit cõhita cordium. Et dominus per Prophetam Namaan tur dicens, Reuelabo quid tenebra in facie tua, & ostendam in gentibus nuditatem tuam: & regni ignominiam tuam. Nam si mulier honesta, & verecunda nudaretur coram omni regno, moreretur, præ verecundia. Quid ergo faciet tunc peccator cum coram toto mundo legeretur eius vita, reus, & abominabiles cogitationes? Huc obsecro oculos tuos attolle, considera maxime futuram tuam confusionem, & ignominiam, quanto maior erit tunc delictorum tuorum cognitio: & quanto plures, & dignitates maiores erant in coram quibus in iudicio pendenda reuelabuntur. Tunc enim non tantum opera, sed etiam co-

is, & hominibus. Innocabit etiam contra te cœlum, & terram: iuxta illud Deuteronomii. Inuocabo contra vos cœlum & terram. Testimonium dabunt coram te Angeli, & demones, vt exemplo sanctorum contundaris: quia poterat facere, quod ipse fecerunt, sed potentior erit conscientia propria, quæ arguet te sine conscientia eorum. Et hec sola satis

¶ **¶** Sed hic vnum dubitandum est, an peccata iustorum apparebunt in eis? Ad quod respondeo quod sic: sed non cedet in eorum penam, & confusionem, sed honorem ac gloriam. Eueniet illis, quod solet evenire his, quorum tunica nuda in clauo fixo capitur, & comprehenditur: cui postea ne videatur limbas coopertus additur, & aduenitur quo latius adeo pulchra ruptura manet, vt data opera scissa videatur propter decorem. Sic scripturæ peccatorum poenitentia pro illis scissa exornatur, non solum non male apparebunt: sed maxime lucida. Mali verò rupti apparebunt, & abominabiles, quorum omnia peccata publica erunt ad eo-

Co 4.
um 3.

Deu 31

Rom 2.

tes armati præcedent, peccatores minantes: & ita in habitu, & vultu quem præ se sol, luna, stellæ, cælum, terra, mare, & elementa ferent, ostenderetur, quod venit, sicut fortis, & quasi vir præliator. Ait ultra propheta. Tacui, filii, patiens fui: sed quid tacet, & suffert, cum peccatoribusque simulat. Quot peccata, adulteria, homicidia, & abominationes, permittit modo Deus? maximè miror, quod mundus non subvertatur, cælum ruat, nec aperiat terra, torquæ iniquos deglutiatur peccatores. Sed exultatis vos, quod quia modo tacet, tacebit semper? Ecce ait, quasi parturiens loquar. Quando pharisæi mulierem adulteram conspectui Christi obiecerunt, tacebat: sed videte, quid scribebat. Tu peccator adverte, quod quamvis taceret Deus, scribit nihilominus. Dissimulat, sed vitam & processum cumulat. ideo & si non loquitur, ne dormire existimes: propter quod cum ad culmen peruenis peccatorum exonerabit iram super te, simulque omnes pœnas tuas. Quando filii Israel proletri sunt ex Aegypto per desertum in terram promissionis, exiit obviam Amalech animo dimicandi contra Dei populum: post quadringentos autem annos dixit Saul Deus per prophetam Samuelem. Recensui quæcunque fecit Amalech, Israël, quomodo relictus es in via, quando ascēdebas de Aegypto. Nunc ergo vade, & percutite Amalech, & demolire universa eius. Bene exultabāt Amalech: Deum iam esse oblitum peccatorum suorum, & eo, quod tacebat eos impunitos abituros: sed decepti sunt: sicut tu quando exultas Deum non sumpturum supplicium de tuis iniquitatibus, quia tacet, ut postea gravius puniat. Thefaurizas enim in die iræ, ut Paulus ait. Sicut enim venit super eos ira Dei. ita super te venit: nisi à via tua mala desisteris. Qui tacet, dissimulat, & qui patiens est, unde quid dicat, & horresce audiens. Ecce ego quasi parturiens loquar. Clamabit Deus, & vociferabit, sicut parturiens mulier. Quando mulier aliqua gravis sit, laborat aliquando levi dolore capitis, seu stomachi, cibosque talia dicit: hoc autem totum nihil est si comparatur cum dolore

bus, quos in partu suslinet. Tunc enim animam ipsam attingentibus. Ita & eodem modo si contemplari vis mundi supplicia, invenies esse quosdam leues dolores : qui nihil esse videntur, si ad diem iudicii comparentur. Nam omnia præterita supplicia habent se, ut dolores mulieris, quæ gravis esse incipit. Dies autem iudicii dolores erunt sicut mulieris iam partui propinqua, qui ad cælum usque ruenient, terramque ad fundum irasciant. Vide punitiones quas in sacra scriptura legimus Deum mundo intulisse : & reperies apicem esse respectu earum, quas in ætenuo die inferet. Angeli cum primû peccaverunt è cælo eiecti sunt in infernum absque ullo medio. Adam è paradiso territoriali. Noë temporibus destruxit Deus mundum diluvio, aquis. Misit ignem de cælo super Sodomam, Gomorren. Ut periret. A. 19.

uit Per rationem tot plagis : & postea in mari. sul. in perit, simul cum suo exercitu. Deleunt memoriam Amalech de superficie terre. Interfecit Og regem Basan, & omnes principes Canaan : cū exteris, qui terram promissionis obtinebant. Combussit Aaron filios : fecit blasphemum lapidibus obrui : cooperuit lepra Mariam sororem Moï. Crepuscit terra, & deglutivit Dathan, & Abiron cum omnibus suis domibus : igne succensit ducentos quinquaginta viros : Mosè & Aarò vetuit ne terram promissionis ingrederetur, & de sexcentis nullibus virorum, qui è terra Aegypti egressi sunt, duo tantum trare. Serpentes ignei gentem enecant. Aham : quia vestem Hierico furatus esset, iussus est lapidari : Heli subito obiit : Saul fuit reprobatus, & prescius. David cum Dei amicus esset, fuit punitus mirum in modum : Oza occisus, quia arcam tetigit. Propheta, quia contra Dei voluntatem comedit à leone fuit dilaceratus : centum dam nocte Angelos Domini interfecit : duo & quadraginta occisi sunt pueri ab Uria. Ceteri factus est leprosus propter simoniam. A. 19.

Exo. 10.
1 Ro. 14
Exo. 17
Nu. 10
Lev. 10
Levit. 24
Nu. 12.
Nu. 16.
Nu. 10.
Nu. 11.
Iol. 7.
1. Reg. 4
2. Re. 14
2. Reg. 6
3. Re. 13
4. Re. 19
4. Re. 12
4. Reg. 5
2. Pa. 26
1. Re. 17

niam & Ozias etiam, qui ut voluit sacer
dotali officio cum suum non esset. Dei
populo ductus est in captivitatem viri-
bus Nabuzardan: Goliath occisus per
manum cuiusdam pastoris. Holofernes
in gularis per mulierem. Antiochus tri-
stis & doloribus plenus misere mortuus.
Nicanor interfectus, & in trista co-
muni-
nutus: Ananias, & Saphira repentina
morte poenam dederunt, & Herodes
vermibus fuit consumptus. Omnia ergo
ista maxima quae audisti supplicia ad-
equatissimum quod peccatores in die
tremendo iudicii patientur non si suppli-
cis inferni comparentur: quia huius vi-
tae dolores, afflictionis, & flagella sunt de
hinc. In die iudicii vera flagella erunt, &
supplicia. Puniantur hic peccatores, ut
cogantur in se corditer sed in iudi-
cio, ut crucientur sine remedio. Quod
ostenditur in Hieremia, cui dixit Domi-
nus. Quid vides Hieremia? Et respondit.
Virgam vigilantem ego video. Et infra.
Quid tu vides? Ollam succensam ego vi-
deo. Praesentis vitae correctio assimilatur
virga: sed futurae vitae supplicium assi-
milla arella. Verberemur, ut virga est pu-
nitio vitae praesentis: quia percutit non
ad occidendum, sed corrigendum. Vnde
Salomon super. Averte me a via, nō mo-
rietur. Vnde percussio haec non est odii, sed
amoris. Sic in Proverbiis habetur. Qui
parens est, odii est. Et in ecclesiasti-
co. Quia iniquum, assidue a virga. Et
in psalmo. Virga tua & baculus tuus:
ipsa me confortata sunt. Ad hoc enim in
hoc mundo corripit Deus, ut emendet.
Irat haec virga vigilans: quia excitat pec-
catores a peccatis suis, & iussu cor-
pore accidit. Sic Angelus excitavit Petrum,
perculso latere eius. Aut in iudicio nō sic
punientur peccatores: quia illi, qui non
emendantur virga praesentis flagelli, cru-
ciabuntur ardore aeterni incendi: ideo
ait in secunda visione. Ollam succensam
ego video. In olla carnes includuntur, &
significat locum inferni, in quo includun-
tur damnati propter peccata, quae in car-
ne viuentes commiserunt: quapropter
olla succensio significat gehennam incen-
dium. Vnde Iob. De naribus eius proce-
dit fumus sicut ollae succensae aquae fer-

uentis. Et ideo quando Christus tem-
plum est ingressus, punivitque illos, qui
in eo credebant, vendebant, & domum
Dei prostituunt, inquit Evangelista
quod fecit Christus quasi flagellum. Non
inquit fecit flagellum, sed quasi flagellū,
quasi flagella quae Deus hominibus in hac
vita inter, non vere flagella sunt, sed
quasi flagella non sunt supplicia, sed
quasi supplicia, quia solum supplicia, sed
quasi flagella non sunt supplicia, sed
quasi supplicia, quia solum supplicia, figu-
ram, & similitudinem supplicii habent.
Attamen in iudicii die non faciet Chri-
stus quasi flagellum, sed flagellum: quia
illius diei supplicia atque cruciatus, non
quicumque erunt, sed veri quorum tan-
tam similitudinem & umbram huius vi-
tae flagelli obtinebunt. Deus enim ma-
nifeste veniet, & ignis ante faciem eius
exardescet, & in circuitu eius tempe-
stas vanda. Iam non timebit, ut olim lo-
quetur enim tunc, & non vociferabit
quasi parturiens. Et quo in hoc seculo pa-
tientior fuit peccata dissimulans: eo tūc
in iudicio severior erit, & durior ad mise-
ricordiam. Quamvis tunc tam ferreus
auditor, ut tonitruum magnitudinem pos-
sit audire? De hoc tonitruo dicitur in
psalmo. A voce tonitru. tu formida-
bunt. Tantus erit iudicii alioquin mi-
tissimi furor, tantusque severus vulsus
ut sancti etiam illius aspectum formi-
dent. Sanctus erat Iob, & ait, Quis mi-
hi det, ut in inferno protegas me, & ab-
scundas me donec pertranscat furor
tuus: & confutuas mihi tempus, in quo
recorderis mei? Dicit mihi Iob, non-
ne tu es, qui dicis, non reprehendis me,
&c. Nonne tu pater orbo es, sola-
tiumque vidua praestas? Timeo quo-
niam dies ille futurus est terribilis, soli-
quae iustitiae deputatus, Beatus Paulus, sa-
lus, & iustus erat, tamen in hoc vetera re-
rum. Nihil mihi conficius sum. Ratio
est, quia per me iustus Dominus est, quē
decipere non potero, etsi velim. Stat me
non inuenire peccatum: nisi aliquid fuerit,
inueniet Deus. Indoctus pictor pictura quae
ipse fecit contentus est. Non iustus autem
ma, educet quae plurimos defectus ex eadē
pictura. Si ergo illo die quia dies iustitiae
est electi tremunt quid peccatores facient?
Vnde & Malac. Et quis poterit cogitare de

Iob. 14
Ios. 2
Psal. 49
Psal. 103
Iob. 27
Iob. 34
1. Co. 4

Iud. 13.
Mac. 9.
Mac. 15
Act. 5.

Hier. 1.

Pro. 13.
Ecc. 10.
Psal. 21.

Act. 2.

Stet. in Luc. Tom. 2.

Z z

aduen-

mittē. Addidit. Maledicti. Benedictio, erit maledictio. Domine (dicent illi) iā quos nos cum maledictione dimittis, iube nos in locum quietis abire. Respondet. In ignem. Iam ergo Domine, quod tuo conspectu tolli sinis, cum maledictio de, & in ignem cōducis: ne obsecro in æternum, ibi detineri rogas nos, sed sic facere dimiseris, ut aliquando nostri memineris. Addit, iterum. Quando ergo domine prouicis nos, cum maledictione, & in ignem ubi in æternum nobis est commorandum, tribue saltem bonam societate, quæ consoletur nos. Ad quod addit. Quia parum est d. 1. 1. 1. & Angelus eius. Simul cū istis carnificibus, atque tortoribus in æternum futuri estis. Improbi spiritus, & sordidi vobiscum erūt, quorum aspectu, societateque vestri dolores, & cruciatus augeantur. Sed omnes istæ pœnæ, & singula verba huius maledictionis discuntur a nobis breuiter.

1. Co. 55

In primis aduertendum, quod quauis resurrectio mortuorum erit (ut sanctus Paulus ait) in ictu oculi: tamen hæc disceptatio bonorum, & malorum non erit, nisi in tempore. nam istæ voces vocales erunt, quæ nisi in tempore fieri nequeunt, non tamen ad singulos hæc verba dicentur: nam sic immensi temporis spatium requireretur: sed ad chorum malorum totum simul dicit. Ite maledicti, & ad omnes bonos simul dicit, Venite benedicti. Quauis accusatio, & examinatio, quæ ad conuincendum iniquos, & præmiandum iustos mentaliter solum sit accedenda, & omnibus conscientia omnium sint manifesta, sententia vero debent maiestatem iudicis secundum humanam vocem repræsentare. Exponitur igitur super hæc verba, quod in eo, quod ait, ite, ostendit pœnam damni quæ carentia diuinæ visionis est, ad quam tunc homo conditus: quæ pœna impiis maior erit omnium malorum. Sic Cain, hoc sentiens dixit deo. Ecce prouicis me a facie tua. Sequitur. Omnis qui inuenierit me, occidet me. Id est, Omnia mala me inuenient: & mors ipsa, quæ omnium malorum maximum malum est inueniet me, eo quod a te discedo. Abfalon quoque succendit segetes Ioab, Stel. in Luc. Tom. 3.

Gen. 4.

cui dixit Abfalon. Melius esset mihi mori, quàm faciem Regis non videre. Vltimum omnium malorum, quod est mors, & repetit us quàm faciem Patris non videre. Sic damnati omnia mala magis velint sustinere, quàm a diuina visione frustrari: ut potius velient mori, quàm esse sine vi et deo. At cum non sit impossibile, tamen dei nunquam videbunt: & mors nunquam inueniet eos. O quàm durum est discedere a Christo, qui est vita, spes, dulcedo, solarium, solus, & ipsum principium, & finis, in quo omnia. Quid ergo erit nisi mors, desperatio, amaritudo, dolor, infirmitas, & omne malum? Vide hæc tu quid pro breui, & exigua voluptate tanto te malo astringis, & subiectus a patriaque celesti exul, & extorris sis. Si Apostoli pro illo breui temporis spatio quo a Christo Iesu fuerunt separati, & ab eius presentia remoti, tam tristes, & mœsti incedebant ita, cum illis exponere quæ dixerat, modicum, & iam non videbitis me, dixit, tristitia implebit cor vestrum, & assimilabit dolorem, quo affligendi erant domini absentia, dolori maximo parturientis mulieris. Quid erit igitur de peccatore improbo, & quid fieties quando non per modicum, sed imperpetuum separaberis a dei tui conspectu? Si diuus Petrus cui dixit Christus, Si non laueris te, non habebis partem mecum, tam iniquo animo cultu absentiam, & recessum a Deo, ut responderet, non tantum pedes, sed nianus, & caput. Quid facies, quia hoc a facie dei ita cingaris fueris, ut nulla tibi spes reliqua sit iterum videndi: &c. Oblerua autem quod sanctis, ut Origenes ait, non solum dictum est, benedicti, sed cum additamento, Patris mei, dicens. Venite benedicui Patrem meum, sed absolute dixit, ite maledicti. Cur hoc? Quia benedictionis auctor, & largitor est deus atque ministrator, non tamen maledictionis. Boni cum dei gratia, & adiutorio vitam meruerunt, & boni facti sunt: & eius benedictio beatos facit. Impii vero ex sua malitia, & iniqua voluntate mali effecti sunt: nam deus non est auctor mali, culpæ, nec maledictionis eorum.

1. R. 2. 14

Ioan. 16

Ioel. 13.

Origenes. ho. 34. in Mat.

Sept. Maledictionis namque vniuersusque sibi
Aug. et a tot. &c.

epil. 49. ¶ Sed cum deus sit summè misericors,
q. 4. & cur punit perpetuo peccatum, quod sit
Lat. ci. per iustans? Videtur eius misericordix
un. cap. derogare. Quæro ate, quare domus tux
18. & 29. ignis extinguitur? Quia defuncti combu-
& in In. stibilia applicanda. quæ si non decissent
ch. cap. nec ignis finiretur. Ligna in inferno ar-
112. dentia, & quæ animam torquent est ma-
la cuiusque voluptas, & desiderium pec-
candi, hoc autem nunquam extinguitur.
quia de est, facti dolor, & penitentia, ibi
enim nemo respicere potest. nam quot-
quot sunt semper deum odio persequun-
tur, quosque maximè pœnitet deum ef-
ficere & cum nunquam ulla ligna prauæ vo-
luntatis desint, sic nec decet pœna, nec cul-
pa, cui talis responderet pœna. Et si inferni
ignis extingueretur, hoc esset tantum
propter diuinam gratiam: quia illic nun-
quam ingreditur, nec hucusque est in-
gressa. Vnde diuiti avaro quauis guttam
aq. petiuit, ea non concessa est: nec con-
ceditur vnquam. Supposito ergo infer-
no, ligna (hoc est malam voluntatem)
nunquam finienda, iidem aquam gra-
tiæ illuc minimè ingressuram: sequitur
necessariò pœnam nunquam defuturam.

Luc. 16

Cum semper in ipsi culpa duret, æquū
& iustum est, vt etiam pœna permaneat.
Certum est illum, qui ad vltimum iam
peruenit finem, gradum reuocare non
posse, vt contra eundemmet finem agat:
& cum finis vltimus damnatorum infer-
nus sit, constat eos operari non posse ad
vitæ æternæ consequitionem, & sic pec-
catum illis nunquam remittitur: quo
non reuocatur, pœna, quæ peccato respon-
det, non reuocatur. Peccatores
sunt enim, qui charitatem non va-
cent, vt ne ad finem non reuocent,
qui eum iam illi parcere volunt, non propter
desiderium defectum parcunt, sed potius
lucernæ quæ illos illuminabat: si enim
vsque ad crastinum diem lucerna du-
raret, & lutores ludo perbitterent. Pec-
catores enim nisi naturæ concederent,
peccandi desiderium, nunquam extingue-
retur: & cum deus noller pœnas se-
cundum desideria, sicut, & secundum
opera meritis est, sequitur deinde tuo

æterno male operandi deberi æternam
pœnam de rigore iustitiæ. Sicut merito
præmium, ita culpæ pœna debetur: &
cum merito æterno, præmium, & mer-
ces æterna debeat, ita culpæ mortali
æternæ, pœna æterna respondet. Præte-
rea, si illa interpretatio esset, non
ne pater illum abdicat: & res publica non
ne traditorem in exilium perpetuo mit-
tit, & hoc secundum iustitiam? Itaque si
cui illa traditio, & inobedientia, quæ de-
licta momentanea fuerunt, puniun-
tur pœna æterna, quia filius in perpet-
uum abdicatus a patria hæreditate ma-
net, & traditor in exilium missus, sic iustè
pro peccato momentaneo, peccator æter-
naliter damnabitur.

¶ Sed vt concludam, vnum poteris hic
dubitare. Quomodo tormenta, & mora
non destruent, & consumerent damnatos?
Quomodo non moriantur, & finien-
tur? Quia constituet Deus quandam legem,
& conditionem in corporibus dam-
natorum, vt possint pati: non autem cor-
rumpi, vel mori. Si quis vngeret se Sala-
mandræ pinguedine, metiri posset pedi-
bus ardentem massam absq. vlla adustio-
ne. Et piscis aceto conditus decoquitur
absq. eo, quod emolliatur, & diuidatur,
ita vt integer exeat: quia acetū durū
reddit, & ad frigidum aptum. Si piscis ille
sensum haberet, non dubium quin hoc
modo plus pereretur, & absq. emolli-
uione. Et si circa res illas quæ parui momē-
ti sunt tantū possint homines: plus pote-
rit deus circa maiores, qui vt diximus ta-
lem dispositionem in corporibus damna-
torum collocat, quæ semper possint ma-
nere absq. vlla corruptione. Desidera-
bunt enim mori, & mors fugiet ab eis. Et
in Psalmo. Mors depascet eos. Non dicit,
quod interficiet, sed quod depascet, sicut
ouis quando pascitur, scindit herbam, &
radicem dimittit, quæ mors germinat, &
pullulat. Sic cum morte pascatur malos: cōti-
no morientes, nunquam morietur. Sed
hæc suffecerint: vt ergo ad litteram Eua-
gelii redeamus, postquam Christus disci-
pulis dixit auctoritatem, & maiestatem,
quæ erat venturus, mundumq. iudicatu-
rus, conuertit se ad Apostolos, qui hæc au-
dientes tristiter erant, & consolans eos dicit,
Hic

Apo. 6.
Plal. 48.

His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quia appropinquat redemptio vestra.] Considera Christi bonitatem, & clementiam: qui cum peccatoribus minetur terrores, poenae & iudicii: iustos tamen consolatur. O Christus quanta est, & quam immensa tua pietas: in qua non es propter peccata tua iustus, non es oblitus misericordiam.

Esa. 42. Sic Esaias. Hi leuabunt vocem suam, atque laudabunt. Porro in hoc quod dicit leuate capita vestra, significatur eos humilia solumque fixa habere. Qui submissis oculis respiciunt seipsos, & quae iuxta se sunt respiciunt, & quae deorsum. Hi sunt quibus David ait, Oculos suos statuerunt deorsum in terram. Sed qui humiliter, quod dei amorem obliuiscuntur, & creaturas ipsas diligunt, cum dei iniuria: qui autem vultus tollunt, caelum intuentur: de quibus dicit David. Leuauit oculos meos in montes, unde veniet auxiliū mihi. Et iterū. Ad te leuauit oculos meos, qui habitas in caelis. Sicut oculi ancillae in manibus domini suae, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.

Psal. 120. **Psal. 121.** Canis qui in domum ad mensam sedet, illū dominus non respiciet. Tamen dominus aliquid mittit ut ad ipsū canis se conuertat, ut rodatur: quo recto iterum ad herum reuertitur. Sic dem bona huius seculi dedit nobis, ut ad ipsū deum conuertamur. Quod si non facere: oes iuxta te, aut sub te: vel inter lumen vitium illarum rerum caducarum, altumque tolle, & in diem iustitiae iudicii respice: in quo mali aeterna poena afficientur, & boni poena gloria. Quia in hoc saeculo videmus, & omni auxilio destitutum, ei que aliquid praeter sententiam euenisse, de ipso dicere solemus, nunquā leuabit caput. Boni in hac vita humiles capite incedunt, confusa facie, & persequuntur. Vsq̃ue quo Domine haec durabit abiectio, persequutio, & explosio? Mundus existimat eos nunquam erecturos caput. Sed in die iudicii erigent, & illis deus dicet. Leuate capita vestra. Soli iusti in illo die leuabunt. Mali in hoc seculo laeti atque erecti maxime ambulant, & ab omnibus ad sidera vsque extolluntur: tunc autem in die iudicii, sicut in hoc saeculo, &

catoribus ait, Non resurgent impij in iudicio. Propter quos ergo iudicium eriguntur propter malos, si mali in iudicio non resurgent? Ita est. David solum dicit, & non erigent, nec tollent caput. Soli boni, & iusti tollent sic, quod iterum non humiliabuntur. Boni ergo in hac vita humiliter, nam etiam in hac vita, sicut abiectionis tempus veniet, quando capita vestra a leuatis: & haec abiectionis est exaltatio. Sic sicut in hac vita caput nostrum exaltationis eius causa fuit propria deiectionis, secundum illud Apostoli. Exaltatus est deus, & deorsum in terram: ut in hac vita crucis, & deiectionis nomen, &c. Sic se res habet in Christi membris, qui iusti sunt, deiectionis exaltatio respondet. Quam bene David hūc loquendi modum nouerat,

ut in hac vita humiliter, & deiectionis nomen, &c. Sic se res habet in Christi membris, qui iusti sunt, deiectionis exaltatio respondet. Quam bene David hūc loquendi modum nouerat,

ut in hac vita humiliter, & deiectionis nomen, &c. Sic se res habet in Christi membris, qui iusti sunt, deiectionis exaltatio respondet. Quam bene David hūc loquendi modum nouerat,

ut in hac vita humiliter, & deiectionis nomen, &c. Sic se res habet in Christi membris, qui iusti sunt, deiectionis exaltatio respondet. Quam bene David hūc loquendi modum nouerat,

Psal. 138. Ideo David in Psalmo de peccatoribus dicit. In Luc. 1 om. 2.

operibus duris, luti, & lateris: postea vero lateres, quibus anxie premebantur pretiosi lapides, & cetera. Ut discas quod sudores, labores, & quaecunque mala propter Deum perferas, lustralia, latericia, & immunda videntur tibi, & his qui terrena sapiunt: sed apud deum pretiosi lapides sunt, qui non peccatores vitam illorum ignobilem, & infelicem: sed illi in pace sunt, & luti laboris illorum in Saphyrum versum est, & margaritam. Cuncta opera abiectionis humilitatis vilis, inutilia, & pene nullius momenti esse videntur. sed nihil apud deum estimabilis, & pretiosus. Et non tantum sicut Saphyri opus, sed sicut margaritae, quod erant illi lateres. Quid quæro luti immundius, & lateres? Quid vero munus? Sicut enim in mundo lateres terrenos in Saphyrum mutasse cælestem: nisi etiam in cælum luti tum mutet. Nec in quodcunque cælum, sed in mundissimum. O beata vilitas, humilientis se propter deum: quæ in cælestem mundiciam tam facile commutatur. Lius gemitus conuertet deus in cælestia cantica, lacrymas in vniones, & margaritas, pretii inestimabilis: nuditatem, & pauperiem, in auro intextum exactumque, coccum: tandem electionem atque humilitatem, in excellam gloriam coronamque. Et capietur, ut huius Israel quando in captiuitate non solum caput erigent, sed redimantur. Ideo hic dicit, appropinquat redemptio vestra. Non enim est redemptio nisi ubi fuit captiuitas. Cum ergo in fine mundi sit redemptio iustorum: patet quod hic mundus est captiuitas eorum, & carcer. Hoc Dauid ait, Conuerte Domine captiuitatem nostram: sicut torrens in autum. Tunc erunt liberi, in maximâ nobilitate, & pompa constituti: gaudebunt videntes impios, qui hac vita erecti nimis incedant, abiectos iam esse. iuxta illud. Latibatur iustus cum videret vindictam impiorum. Intellege tamen quod latibatur, quod se euasit, & quod impunitus: nec ob id suot vindicatus.

ui. Latibantur enim iusticiam Domini: & exultabunt in cabilibus suis. In presentis seculo cum iusta virtute latet, tribus incedit: tunc autem redempti erant in iustus, quas modo sustinent, & quibus afficiuntur, erantque ad maximum honorem euecti. Tunc caput leuabitur, tunc erunt similes imaginis filii dei. Labores, & afflictiones mutabit deus in quietem, maledictiones in benedictiones. Vnde Paulus. Mortui estis. & vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Cum autem apparuerit Christus vita vestra: tunc, & vos apparebitis cum ipso in gloria. Modo mortui apparetis, quia in mudo sunt: tunc autem in cælo gloriosi apparebunt. Et ideo ad hanc rem adduxit Dominus quandam similitudinem optimæ arboris, quo hyemali tempore virtutem absconditam subtus terram habet, ita ut non appareat: elatus autem tempore appropinquante, folia, & flores producit. Dixit eis similitudinem.

Videte ficulneas, & omnes arbores, quæ produunt iam ex se fructus, scitis quoniam

scitis heri scitote quoniam prope est regnû Dei.]

Hic virtus iustorum latet sicut virtus arborum in hyeme: cum autem venerit ver alterius vitæ, floresunt iusti in conspectu Dei. Et si modo de spectu iudicimini, inutilis atque perdit: tunc omnium vestrum virtus lucebit. In regeneratione cum venerit filius hominis sedebitis, & vos iudicantes duodecim tribus Israel. Nunc pedes inceditis, tunc vero sedebitis, tunc florebitis, plaudetis, & leuabitis capita vestra, quantum modo inutiles prædicemini. Sic Iob. Cunctis diebus, quibus nunc inuito expecto, donec veniat immutatio, ita quod qui hic florent, tunc siccabitur marcidique erunt: & qui modo sicci sunt, tunc in die iudicii florebit, eodem plani captiuum, lentientem redemptorem, & compedum ereptorem, excutentque ab ergastulo. Sic & vos leuate capita vestra. quia appropinquat redemptio vestra. Ne autem eis aliquid dubium oriretur circa hæc quæ dicebat: sed potius in animum inducerent, ut consolarentur, & aluimur.

Amen dico

Pl. 140

Rom. 8.

Colo. 3.

Mat. 19.

Iob. 14.

Amen dico vobis quod non præteribit generatio hæc; donec omnia fiant.] Amen venit à verbo Hebræo Ama, quod est stabilire & firmare. Et ita amen est stabilitum & firmum. Itaque cum Romana Ecclesia pariter ex Judæis, & Græcis conflata sit oportuit, ut viriusque gentis memoria apud nos perpetuo duraret. Et ideo ipsorum vocabula crebro ab Ecclesia inculcantur, absque vllis interpretationibus. Et ideo non licuit hoc nomen in alia linguam trāsterre: sicut nec Alleluya, Kyrieleison, & Osana, & si quæ sunt alia. Ad hæc generatio hæc, quæ non est transitura, Ecclesia est, quæ est generatio fidelium. Timebant enim discipuli quòd doctrina, quam Christus dederat, erat momentanea, eo quod multi aduerlabantur ei: ipse verò ostendit, quòd munus deditur. Quia prius accedent omnia quæ dicta sunt supra: tam de euersione Hierusalem, quàm de aduentu ad iudicium: quàm delinat esse gens, quæ Christus colat, & amplectatur doctrinam eius.

Inter cetera, quæ præcedunt, ex hoc potius intelligenda est de euersione Hierusalem, quàm de die iudicii: licet precedens littera intelligatur de aduentu ad iudicium. Et non est inconueniens, ut fiat iste transitus: quia ut supra ostendimus, duabus quæstionibus responder Christus scilicet, quæstioni de destructione Hierusalem, & quæstioni de suo aduentu: quas quæstiones discipuli interrogauerūt. Dixerat prius de signis præcedentibus euersionem Hierusalem, & postea de signis præcedentibus aduentum ad iudicium: & tam non erat plura de his dicturus. Sed quoniam euersio Hierusalem aderat terre, ideo redit ad dicendum de illa, ut ostenderet quam breue tempus restabat vsque ad illam. Aut ergo, non præteribit generatio hæc. Antequam moriantur omnes, qui nunc viuunt, euertetur Hierusalem. Et multi, qui nunc viuunt, videbunt eam euersam: imò & qui nunc viuunt, euertent eam: nam Vespasianus, qui fuit primus princeps, qui cepit destruere, tam rex ceterorum imperatorum gnabat contra Hierusalem, vivebat, & natus erat quando hæc Christus dixit, Scilicet in Luc. Tom. 2.

nam dicta sunt quadraginta annis ante euersionem Hierusalem. Et verum est quod præcedentia sunt de suo aduentu: hinc transit ad dicendum de euersione Hierusalem, quia de illa poterat magis certificari, quàm de aduentu ad iudicium: quia illud propinquum erat, & aduentus magis distabat. Præterea iureiurando confirmat illa quæ hactenus dixerat tam de euersione Hierosolymorum, quàm de mundi consummatione, & de extremo ad iudicium Domini aduentu: ne putarent vanas, & inane esse nuntias. Ideo dicit Christus, [Cælum & terra transibunt, verbo autem mea non præteribunt.] Id est, facilius est cælum, & terram corrupti, quàm verbum meum falsum esse. Cælum & terra in hoc rerum statu non perseuerabunt, sed mutabuntur, sicut Ioannes ait, in celos novos & in terram nouam. Nihil stabile, nihil alienum ab omni vanitate, nisi verbum Dei apud quem non habet locus, & in celo, & in terra, & in mari de apud Prophetam dicit dominus de certitudine & firmitate verbi sui. Si dissolueret potellus pactum meum cum die irruit, & terribis meum cum nocte, ut nō sit dies, & nox tempore suo: ecce pactum meum dissoluetur cum Dauid seruo meo. Discamus hinc verbo Dei perpetuo inhaerere, memores illius Prophetæ, Ceterum ego mendox. Sed Deus, ut inquit Paulus, verax est. Sciamus verum esse, quod Christus hic dixit, tam de subuersione Hierusalem, quàm de extremo illo iudicio: & licet subuersa est Hierusalem, sic mundus peribit. Et propterea dixit hæc Christus antequam hant, & finis parati. Si domum conduceres, cuius tremuere fundamenta, totaq, minaretur ruinam. nonne daret operari ab ea excundi, ante illius occisum? Docet te Deus dicens mundum finitū esse, omnesq, creaturas perituras: quare ergo domum in celis non adificas? Caue tibi domum ruinam minantem, rectum hic ciuitatem manentem, sed futuram in quinimus. Habeamus etiam hoc terribile iudicium ante oculos nostros: siue comedamus & bibamus, siue quid faciamus aliud. Sonet in nobis illa turba in auribus,

Apo. 21

Hier. 31

Psa. 116
Rom. 3.

Hebr. 3.

1. Th. 4. scilicet nostris, quædamabit. Surgite mor-
tuo, venite ad vitam. In terra, hæc autem verba non non decidit.
Omnes oportet nos præsentari ante tri-
bunal Christi: ut unusquisque reddat ra-
tionem de his, quæ gessit in corpore. Sum-
ma hominis stultitia est diem iudicii non
meminisse: summaque prudentia sem-
per ob oculos terre rationem Deo vitæ
reddendam. Fiu seculi hanc vitam me-
moriam mandant, iudicium verò obliuio-
ni. Beatus ille, qui talem se in vita gerit,
qualem se in morte vellet. Sed de his sa-
tis. Jam nunc vltiora videamus.

Luc. 17. Attendite autem vobis ne grauentur
corda vestra in crapula, & ebrietate, &
curis huius vitæ.] Dixerat Dominus in
superioribus de tempore Noe, & Loth,
quod sedebat, & bibebant, & vxores du-
cebant: & venit ignis de cælo tempore
Loth, & pluuia tempore Noe, & perdidit
illos. Sic & vos caute ab ebrietate, & cra-
pula & curis huius vitæ.

Osaz. 9. Hoc est, ex ore vitium homines sepelir:
quia quanto corpus impletur, tan-
to anima minoratur. Qui luxuriatur
enim, viuens mortuus est. sed qui inebriatur,
mortuus est, & sepultus, & in vi-
li sepulchro. Nō verat homines Christus
comedere, & bibere, si quidem nemo sine
hoc agere potest vitam: sed vetat grauare
corda onerando stomachum contra vi-
res caloris naturalis. Vitium & excessum
vetat Deus. Dic mihi si peritus & sapiens
medicus diceret, attendite ne quis de il-
lus herbæ succo ausus sumat, quod si
fecerit subitus veniet ei interitus: non
dubito quin vniuersusque propriæ salu-
tis intuitu, præmouentis medici præcep-
ta seruaret. Nunc verò animarum, &
corporum medicus, simulque Dominus
iubet ebrietatem, & crapula herbare vi-
tandam: atqui nemo est qui ablineat. Certe
multa sunt quæ luxuriæ illi nobis odio

sum debebant reddere, etiam si nō subes-
set exitium animarum, nullumque Dei
præceptum de illo esset. Ipsa enim ebrie-
tas dat introitum ad omne malum perpe-
trandum, & sic est ianua omnium vitio-
rum. Nam ebrietas aufert vsum rationis,
ut dirigat hominem, & ostendit ei quid

stat occasionem perpetrandi quoddam
malum. Sic Holofernes iacebat in lecto,
nimia ebrietate sopitus: & à muliere oc-
census est. Et quid miramur de superbissi-
mo & ethnico Holoferne: cum Loth qui
iustus erat & Dei amicus propter ebrieta-
tem commisit incestum cum filiabus pro-
prie? Abinentia eripuit eum Sodome
ingenti ciuitatis incendio, & fuit postea
incestuosus, quia istam non seruauit vi-
tutem. Jam vides quomodo ebrietas est
causa multorum vitiorum. Si aliqui atroci-
nandi intuitu dominum ingrederentur,
qui tecarum seras clausas inuenirēt, pue-
rumque domesticum ibi stantem interro-
garent dicentes, Dic nobis puer vbinam
mater tua clauem dimisit? Si puer offende-
ret, & ipsi caperēt quæ in domo sunt, nō-
ne totius domus causa esset? Siquidem au-
morum arcas, & clauem ostendit. Puer
ille nec tur est nec est vnquam furatus,
tuit tamen causa damni illati. Sic cum ho-
minem occidit ebrietas, cum adulterat vel
aliud flagitium perpetrat, non peccat, mor-
taliter, quia vsum caret rationis: tamen in
suo fonte peccat inebriens se: quæ ebrietas
est causa multorum vitiorum. Ipsa peccata
perpetrat, & clauem dimittit. Et in Prouerbis habetur.
Nullum secretum est ubi regnat ebrie-
tas. Gula enim, & ebrietate peior bestia
factus est homo. Transis per flumen equum
ducens eumque potas, qui vsque ad litum
exinguendam bibit. Cui est postea habe-
nas porrigas, non iterum bibere cogeris.

O homines peiores bestis: quandoquid-
em bellæ extra necessitatem bibere no-
lunt, & sunt homines adeo incontinen-
tes, qui iterum atque iterum bibunt vs-
que ad vomitum vini & etiam cibi. Cae-
te ergo tu qui homo rationalis & Christianus
es, ne tali vitio deditus, vsum ratio-
nis, per quam a brutis distingueris, amitte-

Iud. 13.

Gen. 19

Pro 10.

Pro 11.

tas: & legem Dei transgredietur prevari-
cator sis divini præcepti. Sed abstinens
esto, ut sic possis Deum contemplari. Da-
niel, ut prælo esset divinus solatii reci-
piendis, tres hebdomadas ieiunavit absti-
nens se ab esu panis, carniuni, & vini po-
tu: quo factum est ut postea multas videret
visiones & revelationes Dei. Confusio
magna tibi est, cum tam magnus princi-
pes sis, quem Deus per homines ab An-
gelis minuit, quod vino propriæque car-
ni obtemperes, humilique seculi curis, qui
ad cælum confectus es. Quando nescis
horum, in qua te vocabit Deus ne esui, &
potui operari vitia. Et superne veniet
in vos repentina dies illa, tanquam la-
queus enim superueniet in omnes qui se
sunt superstitium in omni terra. Quia do-
minus putant illos dominus ad ter-
minum istius tribunal, ut legem mercedem
accipiant. Quamvis non videant pericula
in quibus sunt, tamen extremum illud iu-
dicii diei fugere non poterunt. De
improviso ac subito dies illa inuoluet
omnes. Hoc est quod in Ecclesiastico le-
gitur, Nescit homo finem suum: sed si-
cut pisces capiuntur hamo, & aues la-
queo, sic capiuntur iniqui tempore ma-
lo. Sed et hoc in venatore de laqueo
venatoris posuit Christus ad significan-
dum diem illum fore repentino sicut ha-
mo capiuntur aues & animalia de impro-
viso. Et dixit hæc ne erraremus in parabo-
la prima germinantium arborum mon-
strantium ætatem: ne scilicet intelligere
mus determinatum tempus (puta trium
mensium) inter alia signa antecedentia
adventum Christi. Quia enim modum de-
terminatum est tempus inter germinan-
tes arbores, & auctorem. Ad hoc enim
ergo hunc errorem dicit, quod superue-
niet dies ille repentinus non respectu ali-
quorum: sed respectu omnium habitan-
tium in terra. Observa autem, quod di-
cit laqueus ille veniet super in terra seden-
tes. Isti sunt amatores seculi, qui in ter-
ra sedere dicuntur, quia præspatris il-
ligunt eam: nec ita se habent sicut habita-
tores. Boni enim non fruuntur hoc mun-
do, sed utuntur eo. Contrarium autem
faciunt mali, de quibus divina sapientia
loquitur, quod impij apud se docebant,

Venite fruamur bonis quæ sunt: & vta-
mur creatura tanquam in iuventute vi-
no pretioso & vnguentis. Boni in hoc se-
culo etiam edunt ac bibunt. Nam et san-
cti, homines quoque sunt: & ideo quæ ne-
cessaria sunt sumunt. Mali autem sicut
necites sic se conprecipites se conprecipunt
in aquas ad ex vino voluptatum, & mundi
vanitatum bibendum. Quando primò
deus mundum condidit, non benedixit
quadrupedi animali in terra degenti. sed
benedixit aibus quæ ex auris in terram
descendunt, ut cibum eis suppetat, tamet
earumque perpetua habitatio in aere est.
Sic tu per auras volitare debes, sicut auis:
ad orationem, & contemplationem, so-
lumque ad solum descendere sumendi
necessarii cibi gratia: reminiscens te pe-
grinum esse, & adueniam, ad eglumq;
tendere mansionem tibi perpetuam. His
qui in terra sedentes, & non stantes habi-
tant, quia in voluptatibus morari volunt,
dicitur, quod superueniet in vos repen-
tina dies illa, & quod sicut laqueus capiet
in terra sedentes. Vnde sanctus Aposto-
lus protestatur. Cum dixerint pax, & se-
curitas, tunc repentinus eis superueniet
interitus. Abiciamus ergo opera tene-
brarum, & induamur arma lucis: sic ve-
in die honestè ambulemus. Non in co-
mestationibus, & in ebrietatibus, non in in-
cubilibus, & impudiciis, non in conten-
tione, & emulatione, sed induimus do-
minum Iesum Christum, & carnis cu-
ram non feceris in delideris, &c. [Vi-
gilate itaque omni tempore orantes, ut
dignus laborem fugeritis non mala, quæ
futura sunt & stare ante filium hominis.]
Iubet vigilare, & paratos esse, ut lugia-
nus mala iudicii venturi, de quo supra
dixerat. Quod veto ait, oī rem ore, refer
ri potest ad verbum vigilate, uel ad participiū
orantes, sicut dixerat supra, oportet semp
orare, & non desicere. Quod quomodo
sit intelligendum, ut semper oremus
non deficientes tibi dem explicauimus. Ad-
iungit autem hic vigiliam orationi, ut do-
ceat, quod hæc duo adinungere debe-
mus, & his armis finis induiti contra ma-
la futura. Omni ergo tempore op-
portuno, & quantum id fragilitati in-
mangeta: possibile vigilare, & orari
Lentius

Iud. 7.

Gen. 1.

Ro. 13.
1. The. 5

Luce. 18.

Dan. 10

Psal. 18.

Eccl. 9

Sap. 2.

bemus: sicut & passione instante dixit discipulis. Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. Noctis vigilia paratissimū tempus est, & nimis opportunum ad orationem: nam corde quiescente, solitario & libero curis, negotiis, occupationibus, & diei trepidibus, illuminatur intellectus ad cognoscendum Deum in oratione. Sic

Pf. 138. David, Nox illuminatio mea in deliciis meis. In animæ deliciis, ac voluptatibus diuinis adiuuabat me noctis vigilia, in qua plus quam die videbam. Oratio quoque ad euitanda mala futura optimū remedium est. Vnde Petrus, Sobrii estote, & vigilate. quia aduersarius vester diabolus tanquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret: cui resistite fortes in fide.

1. Pet. 5. His armis munerunt se Iudit, Hester, Ezechias, Iosaphat, & plurimi alii in suis aduersitatibus: & victores exierunt casuum inimicorum suorum. Non solum orare, sed & vigilare præcepit: quia somnus in corpore, & in animâ est nociuus: nam diuturna quies vitæ alimenta ministrat. Scriptura quoque admonet dicēs,

Pro. 10. Noli diligere somnum, ne te egellas opprimat. Igitur si vigilauerimus, id est, si semper armati fuerimus contra invisibiles, & visibiles hostes nostros, & per deuotionem, & piam orationem nos Deo commiserimus, sicut vt temporalia mala nobis nihil noceant: & æterna timere non sit necesse. Poteris, & stare ante filium hominis, id est, coram supremi iudicis tribunali

Sap. 5. securus: sicut Sapiens ait, Stabunt iusti in magna gloria. Quia ergo, si in vigilauerant, & qui abstulerunt labores eorum, &c. qui enim quod suum est fideliter agit, & pia precatione delectus suos à Deo resarciri precatur, dignus est, vt omnia huius mundi mala superetur, & victor intrepidus ante filium hominis coronam perpetuam expectet. Sed de his habet per passionem dominum notum Iesu Christi expositionem properamus.

Irat autem diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Olivetis. Respicere poenitentem vitam, & labores domini. Toto die docens, & miranda edicens, nocte autem quando ei quiescendum erat à præterito

die labore, in blando lecto, & molli, in montem vadit oraturus. Aspicere qualiter doctor isrenaximus, quæ predicat, facit. Horratus fuerat nos, vt vigiles essemus in orationibus: & ipse est in monte orans per totam noctem. Tota Christi vita quidam labor fuit, sicut ipse dixit per os David. Labor est ante me, donec

Psal. 73

intre in sanctuarium tuum domine. Tota illius vita fuit quædam crux acerbatur tibi æternam vitam largiretur. Hæc maxima confusio est his, qui se nomine Christiano magnificantes se voluptatibus, & deliciis dedant: in mollioribus lectis iacent, etiam vsque ad meridiem. Præterea respice, Christus, quàm bene reimpus terit, diemque & noctem consumit in tuo obsequio. O quanto conatu Deo inservire deberemus, qui tanto seruire nostris seruimus commodis. Hoc vitæ exemplū domini nostri taxat maxime delicatissimum, & ignauiam qua ei seruimus. Die docebat in templo, nocte verò in montibus moratur, nimirum orationibus vacans, sicut & alibi scribit de eo nosse Lucas. Exiit IESVS in montem orare, Iac. p.

& erat pernoctans in oratione. Multi vigilantes, & nunc diu noctuque: quibus certe melius esset, vt dormirent. Vigilantes enim non Christo, sed Satanæ: non vt animæ profint, sed vt hanc vitam perdant. Non sic istis, de quibus subditur. [Et omnes qui volunt mundum, & carnem, & diabolum audire eum.] Quia re vera non solum delectabile erat audire Dei sapientiam, verbum patris æterni, vniuersum Dei, Deum verum incarnatum, in persona propria predicantem, propter doctrinæ suæ profunditatem, saluberrimam auctoritatem, & propter suæ eloquentiæ grauissimam venustatem, sed & propter præclara, ac copiosa miracula eius prædicationem comprobantia. Respicere populum hic Iudaicus agit, qui non plus æquo indulget somno, nec medium vsque in die stertit, sicut modo contingere videmus: vacant enim somno vsque ad dimidium diei, quo transacto rem sacram facientem querunt, annus verò labitur illis nulla audita concione, consumunt maiorem noctis partem in ludis, & epulis, postea decessu mundi, & carnis obsequio propè

dilucium

diluentum iacent, è somnoque suscitatur circa meridiem, magis ad exemplar ethnicorum, quam Christianorum, hominumque spiritualium. Duo sunt hic obseruanda. Primum seruos huius gentis, & conatus: siquidem tanto calore, spiritu, cura Christum sequebantur, & mox mane diluculabant ad eius doctrinam audire. Disce ex hoc loco horum exē-

plum, quod non surgunt mane, ut propheta dicit, ad conuersionem animarum, sed ad audientiam verbum Dei. Sic multi mane surgunt, sed non conuertuntur, & bibendum, vel decipiendum proximum fraudesve faciendas. nec bene dies appropinquauit, quando iam certum succedat, ut perirent, ut huiusmodi mentes. Et quod praedicitur, quod surgunt est mulierem, filios, & domesticos oburgare. Non sic isti, qui non solum mane surgunt, sed etiam surgunt, ut audiant verbum Dei: iuxta illud Saluatoris, Primum querite regnum Dei: & haec omnia adicientur vobis. Utinam sic Deo vigilemus orationibus instantes, & vigilis, ut secuti veniente Iesu iudice ei obviam exeamus intrepidi: ut perpetuo cum ipso in aeterna beatitudine maneamus. Amen.

Pro 16.

1. 26.

utrumque. Vnde et in forma, & quando consurgens de somno tuo? Et rursum. Sicut ostium vertitur in cardine: sic piger in lecho suo. O quam multa negligunt bona, & quam damnabiliter tempus suum expendunt somnolenti, pigri, & qui sero in vitis, & deheus vigilas protrahunt: propter quod tarde surgunt. Non est haec arcta via salutis, nec conuersatio penitentialis, nec cordis custodia: nec coram Deo diligentia vera.

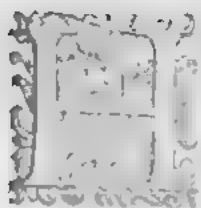
Esa. 5.

Secundum, quod hic obseruandum esse

Matt. 6.

PRÆFATIO IN DOM. PASSIONEM SECUNDVM LVCAM.

Hoc enim sentite vobis, quod & in Christo Iesu.
Philippen. 2.

HOC testatur Apo-
dum in cordibus fi-
delium radicare assi-
duam lamentandæ,
ac flebilis passionis
vnguenti hili Dei
memoriam: sicque
animis nostris figere, vt ab eis nunquam
aboleretur. Non dixit contempleri, nec
intelligatis: sed sentiat is volo. Ha-
bete Christi passionis considerationem,
quæ in vobis, & in
sit. Passionem hanc iniquus, & pecca-
tor cogitat, & intelligit, corde autem nō
sentit. propter quod, nec lachrymis ueris
seu uiuis desinet, & inde est, quod diu in
peccatis moratur. Quod ergo sentien-
dum nobis est Christum infinitum, æter-
num, immensum, cælique & terre crea-
torem semper præsentem, in cruce cruci-
fixum usque ad mortem: mortem autē
Crucis. Quod cum ita sit, & ubi
est sentiamus, compariamurq; in his, quæ
ipse pro nobis passus est. Et in huius mo-
ritu, & exhortatione, cū sit res, quam ab
oculis abigendam non cruditis, & doctus
censebit, carpit Apostolus incuriam, &
negligentiam nostram: siquidem tam in-
sensibiles, & bestis similes sumus, ut rem
tam sensu dignam non sentiamus. Quan-
do de aliquo, quod sentiendum est nos
monent, ex duplici potest oriri causa: uel
quia illud in se adeo paruum est, vt atten-
tis auribus, & arrectis egeat, ut sentiri
possit: uel quia tam abiecta, & indigna
quamuis abiecta res magna sit, indiget in

suscitante aliquo quo reuiuifcat, ut at-
dere possit. Non mirum si in pede lenti-
cula lædatis, quod non sentias: si tamen
in capite læsus lapide, adhuc non sentias
incuriosus maxime iudicaberis. Videam-
us ergo num Christi passio sentiri non
possit, quia parua res, uel quia sensus no-
stri adeo hebetes, & ignari sunt, ut id at-
tingere nō possint. Certum est primū lo-
cum nō habere: quia Christi passione ni-
hil insignius, precarius, & excel-
sum in uniuerso: nec ubi magis in-
diuine potentie, & virtutis ostendi po-
tuit. Et si diuina uirtus in creaturis con-
spicitur, & relucet: nō tamē in omnibus
etiam simul sumptis ita inuenerit, sicut in
sua Christi passione: quia in mundi crea-
tione, & eius conseruatione deus nullā
inuenit reilentiam seu reluctantiā:
sed in omni creatura inuenit tamē
set mundos: inuenit tamen maximā in
hominis conuersione, sicut Iudeis Ste-
phanus dixit. Vos Spiritui sancto resisti-
tis. Propter quod in redemptione homi-
nis per Christi passionem magis suam vir-
tutem deus ostendit, quam in eiusdem, &
etiam totius mundi creatione. Hoc uide-
bimus si contempleremur deum hominem
lapsum redemisse, eique salutem in Chri-
sto crucifixo, paupere, humili, cōtemp-
to, mundi turibus destituto, fallacis, atque
humanis artibus carente, contulisse. Et
non solum in his, sed etiam cum facie cō-
fessus esset in cimenūque adductus ab om-
nibus hominibus, cum ipsi variis, & ma-
gnis essent arrecti, atque implicati uitiis,
& peccatis, uoluit in ipso, & per ipsum
Deus

Act. 7.

Deus tot eripere malis hominē, & à profundo inferni deducere vniens ipſius naturam. Quod totum factum eſt mundo ſuis duntaxat hoſtibus, & voluptatibus demone ſallacis, & caſtigationibus, humana ſapientia, atque prudentia tua caſt. haurire, & veriſſima, ſenſualitate, deliciis ſuis, & propria voluntate iniquis, & malis inclinatiſſimis reſu tantibus. Nonne ergo tibi videtur Deus ſuam immenſam, & omnipotentem virtutem optimo & magis ad extra totum curſum ordinatum oſtendiſſe? Maxime igitur Chriſti paſſio ob ſuam magnitudinem ſentiri debet & ſic toti ſenſit mund. huius machinā. Senſerunt celi cum obſcurati ſunt, Sol, & Luna, quando eclipſati ſunt, terra cum tremuit, cumq; petreæ ſciſſæ ſunt, & uelum templi in duas ſciſſum partes à ſummo uſque deorſum, ſepulchra mortuorum aperta fuerūt, &c. Vide ergo an ex hac parte ſit neceſſarium hortari nos, ut ſentiamus Chriſti domini noſtri paſſionem. Reliquum erit deſectum nobis inelle: quia ignaui nimis, & incurioſi ſumus, atque duri corde, adeo ut quod totus mundus ſenſit nos minime ſentiamus. omnes creaturæ in Chriſti morte compatiuntur ſolus niſi ſeruus, pro quo Chriſtus moritur, compari dedignatur. Andronicus datus dextris, iureiurando ſanctum facit ſuam Oniam percunt. q. ad cū ad Antiochi aures perueniſſet, cū Rex Gētilis, & idolatra eſſet, moleſtè tulit, & indignatus eſt. lacrimaq; fudit ad miſericordiam flexus, propter Oniam deſunctum. O popule Chriſtiane, quā optimus tibi excitator eſt iſte. Quid facis, cur lacrymis pueris, mortem ſanctiſſimi, & ſuum ſacerdotis Chriſti & deſuperis tui, recordatus? Quare non è ſonino te excitat, ut te ſup leſcapillo q. veſta, & clamoribus ad eam ducte eam deſeruas? 3. Reg. 1 Moſſillius à quo magnus eſt aliquis affectus muneribus maxime ſenun ſolet. His Daud conabatur filias Hieruſalem ad planctum flectere propter Saulis mortem dicens, Filiz Iſrael ſteſe ſuper Saul, qui veſtebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro. O munera, & dona Saulis, quā exigua, & parui momenti elus, ſimul poſita cū his, q

Chriſtus mundo contulit. Ideo mortem noſtri veri Saulis ſentire, & flere debemus: ſiquidē creauit: redemit, & alit nos. Sentite ergo quæ Chriſtus pro vobis paſſus eſt doloris ſenſualitate, quæ animā ipſam attingat, inſolubili nexu eius cū corde ſentite etiam in viſceribus eius ignominias, dolores, labores, anguſtias, triſtitiq; & deſolationem mortem. Si cruciatur, & tormenta Redemptoris tui, vis exacte ſentire, ut ſentiri debent, exiſtima, & conſidera omnia eſſe pp tua ſcelera perpeſſa: nam quamuis nullus alius in mundo eſſet præter te peccator, omniſq; ſuſtinere voluit pro genere humano redimendo, pro te ſuſtinuiſſet utiq;. Propter quod ſupplex veniam à domino exorare tenetur. quando audeſ ante diu nam eius conſpectum apparere, cum ei in cauſa ſis tot cruciatu. Iona laboris nautarum quem ob ſuam cauſam patiebantur, miſertus eſt, & dixit, Mittite me in mare, quia propter me hæc tempeſtas orta eſt. Quare ergo tu te peſtatem, quam dominus patitur nō ſentis: ſiquidem propter te orta eſt? Mitti debui in mare amarum tribulationum, ut donum tui ſubleues poenam. Sicut quando delinquis eum iterum cruciſigis, vulneraq; innouas: ita quando reſipiſcis poenitentia agens, ſentis, deſteſque eius paſſionem: de nouo vngis arque ſinis pretioſo vngueto illius vulnera. Quſtinuit itaque Chriſtus ingentis dolores corporales, & ſpirituales, propter dehonorationes, infamias, iniquas, falſas accuſationes, & contemptus, quibus ſunt Chriſtū proſequuti. Paſſus eſt in loco viliffimo, neſim iſtius in, ind e Paſſe m, & coram ingenti hominum multitudine, mortemq; maxime infamiz, & dedecoris omnibusque viliorum. Paſſus etiam ab omni hominum ſtatu: nam mulieres, homines, Iudei, Gentiles, Domini, Principes, Sacerdotes, & vulgi gens ad eius mortem conuenerunt, eique adſuerunt. Paſſus eſt à ſecularibus Deo dicatis phariſæis ſcilicet: & à domeſticis, ſiquidem vnus eorum negauit, & alter vendidit. Ab omnibus enim fuit Chriſtus vexatus, & deſuſus. Planè animo meo illud inſedit, demones per totam Chriſti vitam eum diligentiſſimè inueſtigalle:

Iona. 1

2. Ma. 4.

3. Reg. 1

inuestigasse? cumque eum vidissent tam insigni sanctitate pollentem in passione eius totam armale inferni ferocitatem, totam inferorū rabiem instigasse. ut quibus artibus, quibus machinis possent, sanctitatis quam in Christo videbant, arcem expugnarent, ut vel ad iracundiam, vel tantillam illum prouocarent. Quis enim credat tantam in hominibus inueniri crudelitatem: ut contra innocentem sic seuerit? Nō erat hæc impietas humana, sed dæmoniorum. Totus ergo inferni erat exercitus? Nōne hic miracula consue-
rata? Grande Miraculum profecto est, quòd tanta in humana carne splendeat patientia: ut nec minimum in maximis, & summis opprobriis commoueatur. Quis enim mortaliū tam sereno, tam tranquillo, tam immoto fuit pectore, ut tani furentibus procel-
lis, tam nefandis furis agitato, tani quie-
tus ipse, & tam placidus perseueraret? Totus infernus, tota synagoga, summo nixu, summa ui quatit, percutit, impellit, & proruit in Christum. ipse verò adeò pacatus perstat, ac si nihil illi truculenti mitteretur. An non hoc miraculum est? an non hæc patientia diuina potius, quā humana? Gaudet igitur deus eius patientie expectator: admirantur Angeli, stu-
pent dæmones, attoniti lassati cessant iu-
dai, & exemplum ad similia ferenda Chri-
stianis exhibetur. Ne imparem Deo gra-
tiam referamus pro doloribus, quos pro-
pter nos ferre debuit. Et si idua-
torem tantum angit, nos ingratos, & be-
neficiorum in nos collatorum innume-
ros videre sentiamus aliquid ex nimio,
quidquid est, & c. et c. et c. et c. et c.
Omnia enim membra corporis, languen-
te capite dolent, & nos si membra Christi
sumus, non possumus non dolere, ipso
dolente non possumus non unipari, ip-
so patiente. Maxime cum non pro se, sed
pro nostra salute patitur: qui quidquid pati-
tur. Si ergo non vicem eius dolemus, si-
gnum est, quòd membra eius non sumus.

nec de spiritu eius vegetamus. Cogiter
vniuersusque. Si ego fecissem malum, pro
pter quod pater meus occisus esset, non
ne pro morte eius merito dolerem? Exi
non dolerem, simili morte dignus essem.
Verum iam malū feci ego, propter quod **Leui 2;**
non solum pater meus, sed Deus meus
occisus est. Quomodo ergo non dolebo?

[illegible]

...cuiz;

Pfal.94

CAPVT XXII.

Appropinquabat autē dies
festus Azymorum, qui
dicitur Pascha. Et quære-
bant principes sacerdotū,
& scribæ, quomodo Je-
sum dolo tenerent, & oc-
ciderent. Iam tempus appropinquabat,
in quo idem suam tantā misericordiam de-
creuerat ab Aegypto nos eripere, atque
à tyrannide, & crudeli demonis principe
tenebrarum seruitute educere sanguine
immaculati agni Christi filii sui vni geni-
ti. Iam tempus erat, inquit, ut vel per
quam Deus misit filium suum natum ex
muliere, scdū sub lege, vt redimeret eos,
qui sub lege erant sanguine suo. Iam agri-
cola accipere dicitur, Hic est filius, vt
re occidat. Iam enim in-
iquitas, à senioribus Israel, qui videban-
tur regere populum. Priores itaque
sacerdotum, & scribæ simul cum phari-
sæis odio contra Christum concepto ob-
pacta ipsius inuicta, & constantem
doctrinam, populum ab eo auertere stu-
duerunt. Et tandem vitam, & memoriam
ipsius à terra cogitauerunt delere dicen-
tes, Eradamus eum de terra viventium:
& tamen etiam non memoritur in his.
Hic certe terret tantum, & hinc in
genere, quam in satana. Hic enim sa-
pe confessus est Christum esse filium dei, cuiq;
potestatem timuit: & præcipienti obedi-
uit. Nunquam ausus fuit mittere manū
suam in Christum dominum, nec in de-
serto, nec in mote, nec in pinnaculo. Sed
illi principes sacerdotum, & scribæ peio-
res effecti patre suo diabolo; diu noctuq;
insidiantur, & aperte calumniantur, &
volunt eum de medio tollere. Non sunt
tamen isti sancti, sed sicut & in
vulgares, & qualescunque iudei, sed sa-
cerdotum principes, & scribæ. Illi iudei,
qui quotidie ex sacris scripturis populo
iudiciorum venturum Messiam commen-
dare solebant. Illi quærebant quomodo
Iesum interficerent. Quem iure accusare
non poterūt, dolo volebant eum tenere,
vt inquit Matthæus, & occidere. Tales
sacerdotes, & scribæ apud hoc seculum

inuenire est: qui innocentes opprimunt,
& blasphemos defendunt. De his Elías,
Principes tui infideles socii furum, omnes
diligunt munera, & sequuntur retribu-
tiones. Sed quæ de causa illum occidere
volunt? Quibus ve improbè, aut impiè
factis committitur? At iam ipse in
quentem. Multa opera bona ostendi vo-
bis, propter quod horum me lapidat. Et
iterum: quis ex vobis, arguet me de
peccato? Innocentem ergo nocentissi-
mi interficere quærunt. Sed hic factum
est piorum, & ingenus est impiorum.
Abel occisus est à Cain vtero fratre
suo. Noe illusus à proprio filio. Ismael
profectus à Isaac, à suo, à Iacob. Dauid
maritum morti tradit. Absalon sanctissi-
mum patrem persequitur: & impudica
& incredula Synagoga sponsum suum
diu expectatum morti tradidit. O me-
dibiles, & demonis rabies, nefandaque
mortalium perversitas. Non eos, nec Sal-
uatoris innocentia, nec magna, & mirabi-
lia: & quibus eos erit prosequutus,
nec timor Dei, nec sanctissimus dies pas-
chæ, & religio tantæ festiuitatis illos vi-
giliae accipere potuerunt, vt ad inepro-
desisterent. Non impedit eos gehennæ ti-
mor, nec diuina lex. Sed quid?

Timebant verò plebem. Et cur non
potius carnificem suum demonem? Imò
cur non eum, qui potestatem habet cor-
pus simul, & animam mittere in gehen-
nam? Quæmet Deus inquit, & angelus
faciet bona. Sed quoniam principes sa-
cerdotum, & scribæ omnem Dei timorē
ex corde excusserant, non est mirū, quod
plebem timeant. Non timent dominum,
qui potens est in gloriâ, & in aere, de
medio tollere, in æternosque cruciatus
conuocare. & timent populum, adeo timo-
re, ut si quis eum occiderit, & non occiderit,
de medio tollatur. Sed inquit, timor inu-
ne persequente: iustus autem quasi leo
condens, absq; terrore erit. Qui Deum
non timet, necesse est, vt omnia timeat.

¶ Plebem timebant, & protecto non
placuit, ut periret vera, & potestatem
iorum conatus. Ipse enim potestatem ha-
bebat ponendi animam suam, & iterum
sumendi eam. Ingens certe furistorum
facinororum, & peccatorum hominum
maistia

Isa. 1.

Io. 10.

Ioan. 8.

Gen. 4.

Gen. 9.

Gen. 27.

Gen. 2.

2. Re. 16.

Iud. 16.

Mar. 10.

Eccl. 13.

Pro. 28.

Exo. 11.

Gal. 4.

Mat. 23.

Van. 13.

Her. 11.

Mat. 4.

Ioan. 8.

Mat. 26.

nos induxerat ut eum statim tenerent. Vendidit Iudas veritatem, nam dominus ait: et si sim via, veritas & vita, et ceterum nunc in seculo nostro vendita est veritas, nā nullibi commūaretur, licet valde sit necessaria ad regimen totius orbis. Non quis incūter Reges, Prælatos, religioſos, cum ex suis aliquid proderit monstrum. Duodecim erant in societatem Christi aſciti, sed unus morum traſtor fuit. Ref, ne ergo tu quo pacto ſanctus Joſeph a peccatis diſcendi, illudq; Zachariæ admiror. Appenderunt mercedem meam, et gentem arg. teos. Et dixit dominus ad me. Proiice illud ad ſtatuariū, &c. Pſalmiſta. Homo pacis meæ in quo ſperabam: qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem. Conſidera ergo, o anima mea quanta debeas Deo: ſiquid magnus ille dominus, & filius Dei, ſicut ſervus, &c. cap. 1. v. 13. Salom deſignatur & hoc propter amor. v. 14. morte pro me puer. Iſ pro peccato venias: & ut te redimeret veniſti, ſi non pro te, et ſi ne te pſalli ceas, pluriq; te facias, ne adeo vili pretio venias, ſiquid de te ſeruetur in cō, ſicut dē tā ingenti pretio amptus es. Audi Paulus certū, et proſſis pretio magis glorizari, & portare Deum in corpore veniſti. Caſus ergo eſt, et ſi tunc nam tu ſolus Lucroſus euagiſti ex huiusmodi conuētu atque contractu. Itaque quod Iudas vendidit, & iudei emerunt tu lucratus es. Noſter certe eſt Chriſtus: iudeorum autem emptorum, minimē.

¶ Vide qualis ſit effectus auaritiæ: ſi quando cor hominis occupauerit. Iudas enim ductus auaritia, dominum tradidit. Virtus enim cupiditate ſordidiſſima Sathanicumq; recipiens conſilium neglexit omnem amicitiam, exiit omnem humanitatem, oblitus eſt omnium beneficiorū: deſeruit ſaluatorem, conſulit ſe ad peſſimos Dei inimicos, & Dei ſilium vendidit auaritia ductus. Hoc debebat omnibus auaris motum incutere, atque terrorem: & auaritiam exoſam habere. Hoc propheta clamat, Inclina cor meum Deus in teſtimonia tua, & non in auaritiam. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas. Benedicit radix: quia ex ea oriuntur latrocinia, furta, præ-

ſed. in Luc. Tom. 1.

dationes, odia, uſuræ, innumerabilia mendacia, et ſcandala, et quæ iuramenta ementium, & vendentium.

¶ Qui ſunt, & pauci ſunt pecuniam illiſque vitiis ſubſervire. Gaur ſunt primi peccati idolum, & mar. illatus populi, quod ſi dicit, tamdiu merent vnum, ſunt ſpe, & auaritia, Deum perdere poſſent. Sic Salomon ſemper ait. Latantur in male ſecerunt, & exultant in rebus peſſimis. Latantur inquam, quod nō ſolum ſunt ipſi impii: ſed quod habent multos ſuæ complices. Huius generis halet mundus paucos, qui grati ſunt, et ſi viderint numerū maiorum augeri. Sed gaudent iſti in malitia ſua, nos autem in domino gaudeamus. illi gaudent, quod morti dōm natiſcuntur, ſed nos gaudeamus, quod in ſemine pro nobis volūtate ſua erit. Iſta in morte Chriſti eius quærebant interitum: nos in ipſius morte non ſtram, ſpectamus vitam, & ſalutē. Gaudent, quod moritur, ſed nos gaudeamus, quia reſurget. Spondit autem Iudas, idē pronat, & oſtendit ſe ſolum traſtere eis. Oſtendit promiſſio. Quomodo poteſt ſe obligare homo tradere plū Dei? Demones contrahunt ad vocē illi. Dei & hic traditor inſuſtu dæmonis adductus pollicetur ſe illum traditurum, ſed hæc omnia ſuſtra pollicetur, & conatur, cū nihil aliud agere potuit præter id ad quod ſponte ſe obtulit Chriſtus. Qui etiam idē ad mundum hunc venerat, ut pro iniuſtis, & peccatoribus ſeſe daret morti: hoc quod iam antea ſæpiſſimē teſtatus eſt. Verum ne putes Iudā per iocum tam impium neſci pollicetur, audi quid euangelista dicat. [Et quærebat oportunitatem, ut traderet eum. Luc. 22. 6.] Vtinā ſic oportunitatē homi capta-

Prova.

Iacob.

Gen. 4.

Gen. 39

Iob. 24

ut, Oculus adulteri obſeruat caliginem, Aaa In

Gen. 37

Zac. 11.

Pſal. 40

1. Co. 6.

Pſ. 119

1. Tim.

6.

Gen. 18 In penam peccati Iam Iam ibi ut
 Gen. 29 expectationem, ut eo & te
 beati: & c. plerumque laqueis peccatorum
 illi perant, dum iniquissimos deos
 eos verò quæramus tempus oppor-
 tunum, ut Deo seruiamus, & tunc
 hospitalitati deditus in meridie erat in
 & post quoque vespere cum viatores
 Sodoma sedebat, ut peregrinos transeun-
 exemplum discamus, & nos opportuni-
 tatē captare, ut proximus subueniamus.
 Nam sicut Iudas, & non omnes sciunt
 tempus faciendi, adulterandi, & peccan-
 di: prolesto magis cōsonum est, & equū,
 ut nos Deo seruando tempus oportu-
 num queramus. Sed de his satis. Venit
 autem dies Azymorum, in quo necesse
 erat
 rum, hoc est dies ille in qua non licebat
 ferant vesci panibus fermentatis, sed so-
 lis Azymis: & in qua die necesse erat oc-
 cidi pascha. Quare erat necesse? quia tan-
 to verborum pondere à domino per Mo-
 sem præceptum fuerat, sicut accipimus
 ex ipsa lege, sic enim legimus. Mensis ille
 vobis principii mensis, primus erit in me-
 sibus anni. Loquimini ad vniuersum ex-
 tum filiorum Israel, & c. lege caput duo-
 Exo. 12 decimum Exod. Igitur necesse erat occi-
 di pascha, hoc est agnum paschalem. Pri-
 mum quidem Iudæum, hoc est typicū,
 & umbratilem. Sed multo magis, & lum-
 ine nectariū erat occidi agnum imma-
 ciatum quem ille præfigurabat, hoc est,
 Christum. Quanto enim maioris opprime-
 batur iugo, quam Iudas in Aegypto,
 tanto magis necessarium erat nobis, ut
 agnus noster Iesus Christus immolaretur,
 & occideretur pro nostra libertate.
 uas: & illi in sanguine illius agni liberati
 sunt à iugo Pharaonis, sed nos Christi
 sanguine seruitutes, & peccati iugo.
 ¶ Venit ergo dies Azymorum, hoc est
 paschalis celebratio: quæ dicitur Azy-

rum, quia in tota illa solennitate, az-
 ymus panis, incipiebat pas-
 cha. Vespere autem Iudæi edebant agnum
 paschalem cum Azymis panibus. Cer-
 tum est enim, quod hoc quod Lucas di-
 cit, quod Iudas in qua agnus pa-
 is occidebatur, Christus natiue in
 una tridecima
 iebat quarte-
 Lcu. 23.
 niam à vespere in vespere celebrabant
 Iudas, & c. Iudas
 mortuus est Christus. Et hoc est quod
 Ioannes dicit, quod ante diem festum pa-
 schorum, & idem ait capite decimo octa-
 uo, quod Iudæi non introierunt in præ-
 torium Pilati, ut non contaminarentur,
 sed ut manducarent pascha, scilicet die
 sequenti, ubi pascha accipitur pro cibis
 obiciatis Christum prima die Azymorum
 agnum comedit paschalem, verum est
 sed prima dies Azymorum incipiebat à
 vespere tertie decime lune, ut diximus.
 Nec etiam valet obiectio, Christus qua-
 radecima luna comedit agnum pascha-
 lem, & die sequenti passus est, ergo in lu-
 na quintodecima passus est. Negatur con-
 sequentia: quia ut diximus incipiente lu-
 na quarte decima cœpit, quæ nocte
 est eadem quarte decima luna
 rante, passus est.

¶ Vide autem, quod pascha idem est
 quod pascha, & nomen pascha, latine: quia
 nocte, quæ edunt dominus filios Israel
 nec occidit ex eis quenquam. No-
 stri, translatim interpretantur, sed ferè
 idem est.

¶ Accipitur autem hoc nomen pascha
 tripliciter: primo accipitur pro agno
 pascha, & c. Iudas
 erat

Ioan. 4.

brauit. Samaritana quoque lagenam aquae
hauens, Chindon Samaritanorum par-
te? ubi Christus pauperem, & par-
est animas Samaritanorum dulcissime co-
medit. Nunc verò Christo cenaturo cum
discipulis, & dispensationem cum eccle-
sia celebraturo (vt Isaac cum Rebecca)
& sui regni spiritualis primordia initia-
turo, vt alter Saul: homo lagenam aquae
portans, locum ubi haec festa celebrentur
ostendit. Nunc ergo anima mea vade,
Cant. 1. & interroga tuum dulcissimum sp̄sūm.
Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meri-
die: ne vagari incipiam post gregem soda-
lium meorum vt vadam post sensus, &
delicias, & vagas meas cogitationes? Hic
quiesce, & eius pedes amplectere. Tota
enim vita tua est scire ubi dilectus spon-
sus tuus sit: ubi cubes & teneas eum.

¶ Scilicet domus, & palatium, & am-
plexus Christi domini penuria, atq; pau-
perum siquidem de hoc loco ubi ratio ra-
lo carebat, quod eum capere posset: de
erant etiam, quae opus erant ei ad tantum
munusculum conficiendum: & propter
hoc discipuli petebant: ubi vis paremus
tibi pascha tanquam proprio hospitio ca-
renti. Attentas ergo praebeant aures qui-
bus maxima cura, & studium thesauros
cogregandi erigendique illustres domos,
& palatia excelsa. Christum dominum
omnium intueantur loco ubi posset coe-
nare egentem: nec habentem ubi caput
reclinare posset, nec numos ad victum ne-
cessarios. Videant isti, quàm parum à gen-
tibus distant idololorū cultoribus, qui ope-
ribus manuum suarum cultum, & hono-
rem deferunt. Nam studio operum ma-
nuum suarum tenent, vacareque pulcher-
rimis aedificiis erigendis ad summa ta-
stigia ductis, & thesauris congregandis
quidnam aliud est nisi cultum lignis, la-
pidibus, argento, & auro exhibere, li-
cur gentes taciunt?

¶ Expende etiam Christi increatam sa-
pientiam. Naturali enim ratione non
poterat scire quòd occurreret eis homo
amphoram aquae portans: quia futuro-
rum purè contingentium non est deter-
minata praecognitio, nisi diuinitus reuele-
tur. Christus tamen hoc praesciuit tam
per increatam suam scientiam, secun-

dum quod Deus: quàm per creatam sciē-
tiam. Id est & per creatam prophetiam,
quam habebat plenissimè secundum na-
turam humanam. Non solum ex his
verbis ostenditur, quòd Christus Iesus
omnia sciat, sed quòd omnia possit. Oste-
dit omnia scire, quia nouerat, quis in vr-
be Hierusalem ambularet, quod inueni-
rent discipuli illum hominem. Omnipoten-
tiam autem se ostendit quia aemulo-
sis illius repugnare ausus fuit: omnium-
que voluntates quando & quo vult im-
pellit. Voluit in his suos docere verum
esse filium Dei scientem omnia, & omni-
potentem: etiam si tradatur in manus
peccatorum. Hoc deberet maxime Chri-
sti discipuli foueri, & exhortari ne fidem
amitterent, nec post habitam retroirent,
quauis illa nocte capi eum viderent:
considerantes illum sapientiam, & pote-
statem, in hominum corda.

¶ Ad hæc docet hic Christus omnes cul-
tores suos habere verum timorem Dei.
Si enim absens videt quid in vrbe fiat: nō
ignorat nunc in caelis, ad patris dexterā
sedens quid in terra fiat. Videt enim so-
brios, ebrios, Hydriam & pretiosi vini la-
genam baiulantes, quibus pro suo meri-
to unicuique rependet.

¶ Notandum quoque est quòd Chri-
stus quauis pauper esset, habuit tamen
amicos fideles: qui bona sua cum eo com-
municauerant. Docemur non desperare
de cura, & sollicitudine fidelissimi patris.
Quauis grauis nos premit paupertas si
Deum timuerimus, non deferet nos, il-
lius providentia excitabit opulentum,
& diuitum animos: vt liberali benefi-
centia nostram subleuent indigentiam.
Habebimus enim multa bona (vt To-
bias ait) si timuerimus Deum. Sed ad
contextum.

Et ipse ostendet vobis coenaculū ma-
gis. Prædictum est supra ait. Interdu-
rem iuenerunt sicut dixit illis, & paraue-
runt pascha.] Littera hæc nullam habet
difficultatem. Ad nostram verò erudi-
tionem hic notandum quomodo domi-
num nihil lateat. Cognouit quomo-
do pater familias eber pariturus suis
præceptis: & quòd esset ostensurus eis
magnum stratum. Duo hunc disci-
pulos.

Tob. 4.

titus. Primum vt domino nostro sine om-
ni cunctatione obtemperemus. Sicut enim
vir ille statim domino obediunt: & quod
Christus praeceperat, adimpleunt. Doce-
mur etiam, vt Deo denique potiora, vt ille
cui stratum magnum, opumque de-
derat, laudem, & beneuolentiam. Sed et
potius Deo obsequi, & ille optatum do-

604.4

ma sua cellam. Tu etiam da Christo. au-
dius precibus, & per totam noctem
domus tuae partem. Nihil est qui cen-
tes in locis, & cubiculis aureis atque di-
gibus, qui pauperem, a peregrinis Chri-
sti in loco infimo domus, stabulo scilicet
hospitari sinunt atque precipiunt tempo-
rum inuriis, gelu, & frigori obnoxium:

LUC 3.

[illegible]

10.10.

A. L. Z.

stare resurrectionem foribus clauis latebat,
vbi iuxta uenerat Iesus Christus in
die tertia post passionem suam. Sicut
enim dicitur in scriptis, quod non
pereos. Fuit etiam vir hic discipulus Chri-
sti uocatus nobis, id est, a potestate
adeo, quod non obstante prohibitione
pontificum, spreto timore principalium
iudeorum ausus fuit Christum, & eius di-
scipulos, in domum suam suscipere, atq;
post Christi passionem tandiu eius disci-
pulis seorsum quiescere. Inducit

1027.12

pulos exaspere hospitio, quasi iudeos no-
metuens. **blasphemia** C. C. Cur di-
quos discipulos diuites a quibus volu-
retici: nam in Ioanne scriptum est, quod
ex principibus multi crediderunt in eum,
instante hac cena. **figitur** appropin-
quante cena. **pascua** f. c. cena
tem, & peruenit ad locum vbi parabatur
pascua. **Aspice** nunc dominum in ali-
qua parte domus sedentem, & salubria
cum discipulis loquentem, interim quod

parauerunt pascha. Vespere autem factum cum parata essent omnia intraerunt coenaculum dominus Iesus, Apostoli, & etiam 120 fratres. Primum duo discipuli mu-

[illegible]

Exo. 12

terum. Et sic videtur, quod et, vel lotio-
nes de e, & c. et a facit in e. et c. et c.
habet, postquam agni paschalis fecerit
dam legis ceremoniam; & incipiens ec-
nam paratam quamvis non finitam: sui-
rexit, & pedes discipulorum lauit: &
post lotionem iterum ad mensam sedie
dicens, Desidero desideravi hoc pascha
manducare vobiscum: post hæc omnia,
instituit sanctissimum Eucharistia Sacra-
mentum. Deinde iterum in eadem tra-
ctionem agni paschalis, lotionisq; pe-
dum: & c. omnes fecit: & procedit al-
terius dicens, [Cum facta esset hora di-
scipulis] & c. & c. & c.

101. 73.

Incubunt, & omnes Apostoli cum eo.] Pulchrè Christus a figura incepit, vt ad v-
ritatem perueniat. Legalem agnū prius
comedit : deinde suam nouam cœnam
inchoat, sequē manducandum suis pra-
bet. Ad illam veterem cœnam require-
batur agnus alius : ad hanc autem nisi
nisi panis, & vinum. Pulchrè tamen in-
ter vtrāque cœnam quedam verba in-
terposuit : quibus significabat vetus tel-
limentum terminari, & nouum inciper-
velle. Aduerte, quòd hic ait Euangelista
quod duodecim Apostoli sederunt cum
eo, vt etiam iudas, quòd Iudas sedet ad
mensam : Attendant hoc quorum cordi-
bus hic luor, & odium possidet : qui, fratri-
bus offensam hic tellet, necesse est. Chri-
stus productore suum non repulit a sua me-
sa : et tu eos, qui vel verbo tantum te læ-
sant vix visu, vel alloquio dignaris : Chri-
stus hoc fecit : quid ergo tu cinis, pulvis,
terre vermiculus superbis ? Sed quid ?

perpetuo , & singulis momentis Christum
orandis, nec tamen ille reddidit etiam
Et tu non vereris tam pertinaci odio fra-
trem insectari? Sequitur. [Et ait illis desi-
derio desideravi hoc pascha manducare
vobiscum antequam patiar.] Multoties
Christus cum discipulis agnum altum le-
galem cœnauerat, & nō dixit hæc verba,
sed loquitur de seipso hoc est cibo quen-
ip̃e dicit p̃se fūctū dicitur etiam ip̃e
inquam Christus tantæ cœnæ hospes, ci-
bus, & conuiua erat : & hanc cœnam erat
facturus antequam pateretur, hoc est, an-
te mortem suam. Currit post nos domi-
nus, noster Dominus. Certe, si non oporteret
vitæ suæ in sui teruentissimi desiderio sa-
luti nostræ : & ista sitis siue desiderium
post prolatum ad triginta tres annos. Dis-
scamus & nos paratiā habere : si bona
nostra desideria aliquando prolongentur
apud Deum : nam qui fecit nos desidera-
re & velle bonum, scit quomodo debeat
exaudire, & quando expediat nobis. Vi-
de etiā quomodo benignus & misericors
Dominus non desinit nos insequi omni-
bus debus vitæ nostræ seruentem delide-
rans, ac sicut salutē nostrā : quapropter
si de fuerint, nec habere volumus, disca-
mus saltem ea concupiscere, iuxta illud
prophetæ Concupuit anima mea delide-
rare iustificationes tuas in omni tempo-
re. Et tunc dominus, quæ eius bonitas est,
tuam acceptabit voluntatem, tanquam
obsequium. Præterea dixit hoc, ut osen-
deret q̃ propria voluntate parebatur cu-
ius passionem significabat illud Israeliti-
co. Vnde illi, qui in omni tempore
ut offenderet amorem, & affectionē quā
habebant, ut cessarent iam legis ceremo-
nia : & succederet loco illarum evange-
licæ veritas : quam ob rem postquam filii
Israel comederunt fructus terræ promissio-
nis cessauit manna quo illos Deus pa-
uit in deserto. sic etiam postquam mun-
dus potitus est hoc cœlesti cibo, vetus lex
cessauit. Ait itaq; dominus. Deliderio de-
sideravi, &c. Ac si diceret. Singulis annis,
ut sitis pascha celebrari, sed nullum eo-
rum tanto desiderio licet hoc prægens.
Hinc ergo tempus est vt ego vos in
cibus, & potum praelicem, quales ante

nunquam gustastis, tempore Iudaici festi. Et gaudeo quod tempus aduenerit, nec aliud cepiebam. Cras mihi amarissima attendenda sunt, atque ideo etiam nam meam laetitia oblectari non poterit. Hoc est ultimum vobis commendando, nunquam post hac super terram comesturus, eo videlicet modo quo nunc simul vescimur. Unde statim subdidit.

Dico enim vobis quia ex hoc non manducabo illud.] Quibus verbis clare ostendit se moriturum, quia mortuus nec comedit nec bibit. Ne tamen discipuli ex insolita hac loquutione plus equo turbarentur, addidit pro ipsorum consolatione. [Donec implebitur in regno Dei.] Hoc ad Christi resurrectionem pertinet. Cui enim Christus à mortuis resurrexisset, iam completum erat pascha. Omnia enim per illa testa imperfecta fuerunt: nā usque ad illud tempus tantum vmbra, & figura, & non substantia, & non a substantia. Cum autem resurgente, verum pascha incipiebat: quando quidem iam omnia erant impleta, quæ ad pascha impleverunt. Idcirco ait, donec impleatur in regno Dei. Tunc enim regnū Dei omnibus modis aderit. De quo prius diximus fuerat, quod appropinquaret. Ac si diceret, Quamdiu mortuus non fuero, & resurrexero, nondum adest regnū Dei: tunc autem divinum meum, & spirituale regnum in omni mundo potenter incipiet, cum pro peccatis hominū mortuus fuero: & propter iustificationem eorum resurrexero, tunc inquam totus mundus noster Rex erit, & dominus per verbum & spiritum quod filius Dei Rex sit, domineturq. super animas & conscientias, quæ sunt in hominibus, & sub omni oculatur. Et hoc quod statim hac subdidit dicens, dico vobis, quod non bibam de generatione vitis donec regnū Dei veniat: hoc potest exponi. Primo ut diximus de corpore, & de substantia, & de substantia. Item enim coram discipulis compedit, ut infra capite vigesimo quarto videmus. Tunc enim comedit corporaliter quantum alio modo quam prius: ut ibi videbimus. Altera autem & melius intelligitur verbum hoc de spiritali manducatione, & potu quia

quia post hanc Iudæici festi observationē nunquam agni vſus est. Christus sup̄ p̄stis agni vſus est. Nouum tamen pascha vel agnum nobiscum erit, & nouum vinum nobiscum bibit in regno Dei Ecclesia, dū nos ipſi & p̄p̄i non de corporatē q̄ si deim & sumpſionem sacramenti ad autem non dūcunt, sed perpetuo quandiu regnum Christi in ecclesia durabit. Per hoc igitur subindicauit, quod cor poris manducatio non cessare deberet. & succedere spiritus uis manit caro veri agni. Nec enim agnus ille priori deo iustus fuerat offerri & manducari, vt perpetuo, & semper sic fieret. Dixerat enim Moyses hoc fieri cum ex eadem tempore ratiō, sed ad hanc generationē uenisset, & esset in dēitima ad regēneratōnem uenisset, hoc testamentum, ut p̄ uerū & ad hanc uerū p̄p̄um. Post hunc eritis permanebit hic ritus. Post Christum autē agnēratō est & aliud testamentum: nec amplius Iudæi sunt populus Dei. Et ideo cessauit agni illius pascha commutatio. Hoc pradiit Hieremias dicens, Ecce uenient dies, cum non amittam dicens, Vult dominus, qui eduxit hunc de Aegypto, & de terra. Ad te uenient gentes ab extrinsecis terris, & dicent, Vult mendicare ut possit heri, & p̄p̄i uoluerunt ut p̄p̄i non p̄p̄i. In tumulatu quoque in uerbis p̄p̄i licet p̄p̄i q̄ int̄ de de re cum hunc. Et p̄p̄i ex hunc hanc ueritatem sumere, quo cerre uoluit illos attendere ad totam ad hanc. Discepulis uerbis ueritatem connecere poterant aliquid noui, & aliter ponderare sequentem. Secundō testatur passionem suam amittare. Tercō declaratur p̄p̄i suam & mortem non hanc duraturam, sed se ueritatem suam hanc. Sic ut etiam manducare possit. Quartō testatur se cum de uoluerit hanc comitum de hoc pascha, & hanc hanc datur. Quintō ostendit mortem suam facere ad illustrationem regni Dei. Christus enim mortem suam hanc & hanc p̄p̄i patris celestis amplari tect. Sed procedamus.

Et accepto calice gratias egit & dixit, Accipite & diuidite inter uos. Dico enim
Sic in Luc. T. c. m. 2.

vobis quod non bibam de generatione uitis donec regnum Dei ueniat. Non loquitur hic Christus de corpore sui p̄p̄i, ut si ueritatem hanc sed de calice, & potu figuratiuo: & totum hoc quod ad potum attinet debes intelligere, et sup̄ diximus quando de usu locutus est: donec regnum Dei ueniat. Nam sicut diximus de uerbo dominum non amplius comesturum ceremoniale magnum: sic modo testatur non bibiturum post hac de illo figuratiuo uino paschatis donec ostensa resurrectionis gloria liceat in mundo fides regni Dei, ut per illas duas supremas figuras adeo in lege communes: agnum scilicet mythicum, & uinum ceremoniale, spirituale sacramentum iam ueritas, intelligeres omnia sacramenta, & legis mandata, per ad hanc ueritatem carnalis est alligere uidebantur, mutanda in adimplerem spirituales, & ideo diuus Lucas meminit duorum calicum. Primus calix est iste, de quo modo loquitur de Hebræorum pascha agens: acturus postea de premissis sanguinis calice. Ex dictis apparet legis pascha cessasse iam, esseque adimpletum in regno Ecclesiæ: quomodo scilicet diuina sapientia instituit mensam noui sacramenti, cui impositum suum corpus intēuque propriū sanguinem. Tamen legis ceremoniæ obligabant ad eandem obseruationem quo ad usque Christus dominus passus est, qui fuit sacrificium, & oblatio quædam perfectissima perfectionem causans, extirpatrix omnium illarum ceremoniarum, & sacrificiorum legis. Propter quod res illius legis, tantum fuerunt uiuæ, & habuerunt uim usque ad passionem Christi, quæ post euangelium mortuæ mansuerunt, nostra uerō sacramenta semper extiterunt in sua ui, & ad finem seculi extabunt.

Præterea quod Christus hic gratias egit, hanc mortem suam nunquam comitum solebat cibum & potum sumere, nisi præmissa gratiarum actione. In hoc autem nobis proposuit exemplum ut ante ciborum sumpſionem primum consideremus, uidentiam uictus ille nobis suppetat, non quidem nobis ex industria, & laboribus nostris tantum suppetit, sed

muneribus nihil tanti facit quantum spon-
tum fructus: & Christus ad hoc, ut Eccle-
siaz suae magna dona relinqueret, nihil
homines maneret tristes sponſi absentia
nisi cum ea esset. Quare utrique ut dixi-
mus amoris satisfecit: quia recessit ipsam
redimens, locumque in caelis parans: ei
erram adest in perpetuum, in hoc sacra-
mento exillens. Pulcherrimis illam pers-
equutus fuerat suppellestilibus, baptismū,
cōfirmationem, extremam unctionem,
& cetera alia sacramenta relinquens, qui-
bus nobis deus suam gratiam confert, &
communicat: his tamen Ecclesiaz, & spon-
sa Christi donis, contenta non esset, nisi
Christus seipsum illi daret. Hic autem in
hoc mirabili sacramento semetipsum tri-
buit Ecclesiaz, qui gratiae fons est. In aliis
sacramentis fons gratiae communicatur,
quibusdam eloquiis, & canibus. Hic
tamen datur fons, largitorque gratiae re-
cipitur. Itaque ad patrem ipse vadens per
suam passionem & crucem, & Ecclesiam
suo sanguine redimens, cum ea perman-
sit vere atque realiter in hostia, tam thuri-
tus, tam magnus, potens, & dominus, si-
cut in caelo residet. Quisnam simile ede-
re sciret modestum? Quis talem modum
posset inuenire? Voluit certe infinita sa-
pientia dei ineffabili modo, nec vquam
addito, nec viso, hic cum homine conuer-
sari, & manere, in caelo existere. Et non
solum eius auctore sapientius ostensa est
per hoc quod cum homine mansit, sed
etiam per modum, quo id lacte excogi-
tauit: nam eo modo quo mors in mun-
du intravit, voluit dominus, ut eodem intra-
ret vita. Per eum signi vetiti intrauit
mors: per eum etiam intrauit vita. Me-
dicus enim infirmo qui venenum gussa-
vit inquit: non incolumis evades, ni hac
medicina velaris. Ita modo, per os, quo
interitus generi humano atque toxicum
immisit, eodem illi vita preffletur. Ideo
Christus. Nisi manducaveritis carnis fi-
lii hominis, & biberitis eius sanguinem: nō
habebitis vitam in vobis. Euxa demon di-
xit, Eritis sicut dii, scientes bonum & ma-
lum. Quodnam divinitatis signum erat
in arbore? certe nullum. Quod ille men-
tiens dixit, hic Christus summam verita-
tem loquens aſſatur. Hoc est corpus meū.

[illegible]

¶ Tercio super omnia ostendit
Christus suam ineffabilem dilectionem,
seipsum in cibum dans. O mirabilis
amor, & charitas inaudita. Pronuntiatur
amicus ab amico, in cuius memoriam,
copus, & Agnoscitur. In idem
quo, Marcellus ait: *Quid vobis
narrare velletis de Deo?* quidem
dixerunt: cum qua amicum facit, in
cuius signum digredi volens, tunica,
qua erat indutus expoliatus est, & de-
dit eam David, & cetera vellimenta,
visque adgladium, & arcum suum. Sed
que conuenit Christi amoris cum
amore Ionathæ: si quidem cum a no-
bis, & ceteris, repugnante cum
Iosepho, cecidit in signum nimis
charitatis, quam erga nos habebat. He-
las

1.Rc.18

125

- 4.Re. 2. Iherosolymam velle e terra descendere, atque abire in Bethaniam, quod Hierosolymam, resque eius pariter, per carum mare excedam hereditatem matris confutere. Sic Christus redemptor noster in caelum ascendere voluit, in nobis salutem in corpore daturum, & sacramento nostri quum huiusmodi cunctis omnibus thesauris, & meritis contorraminaret. Hic primo transiit Hierosolymam, per, & iuxta, & submersus est: ita virtute, & gratia huius sacramenti fideles trahunt per aquas tribulationum, & vanitatum vitæ præsentis absque villo labore, & periculo. Quæ maiora signa amoris excogitari possunt, quam deum nobis in cibum dari? Nam quauis Christus non conuerteret panem, in corpus, & vinum in sanguinem suum, sed simpli cælesti panis, & calice participaret, idem tamen non tam laudabile testimonium. Cum enim Nathan Davidi indicare voluisset quanto pauper ille amoris præfatus esset suam vitam, non potuit illum amore maiori ratione demonstrare, quam dicere, quod ovis illa de pane tui domini manducabat: & de calice bibeat. Vehementissimum ergo amoris sui argumētum nobis Christus monstrasset, si suum nobis panem, & vinum dedisset. Quanto igitur vehementius, quod ultra id suum sacratissimum corpus, & sanguinem præbuit. Cum Ioseph fratres suos inuocauit, nihil aliud dicitur eis apposuisse quam panem, sub quo omnis cibus intelligitur, & sederunt scorsum Ioseph, scorsum fratres, & scorsum Aegypti. Dicitur tamen ibidem, quod biberunt, & inebriati sunt. Sic in hoc conuiuio licet solus nominetur panis, sicut in conuiuio Ioseph: tamen omne delectamentum in se habet panis iste cælestis. Quare qui hunc panem dicit, omnem cibum dicit. Verum quia sumunt boni & sorte tamen iniqui, vel interitus: ideo dicitur quod scorsum Ioseph, scorsum fratres, & Aegypti, panis appositus est. Nec Ioseph fratribus dedit corpus suum, & sanguinem, nec mater aliqua dilectissimo filio dedit suam carnem. Quar
- 2.Re. 12. Ioseph fratres suos inuocauit, nihil aliud dicitur eis apposuisse quam panem, sub quo omnis cibus intelligitur, & sederunt scorsum Ioseph, scorsum fratres, & scorsum Aegypti. Dicitur tamen ibidem, quod biberunt, & inebriati sunt. Sic in hoc conuiuio licet solus nominetur panis, sicut in conuiuio Ioseph: tamen omne delectamentum in se habet panis iste cælestis. Quare qui hunc panem dicit, omnem cibum dicit. Verum quia sumunt boni & sorte tamen iniqui, vel interitus: ideo dicitur quod scorsum Ioseph, scorsum fratres, & Aegypti, panis appositus est. Nec Ioseph fratribus dedit corpus suum, & sanguinem, nec mater aliqua dilectissimo filio dedit suam carnem. Quar
- 4.Re. 16. Ioseph fratres suos inuocauit, nihil aliud dicitur eis apposuisse quam panem, sub quo omnis cibus intelligitur, & sederunt scorsum Ioseph, scorsum fratres, & scorsum Aegypti. Dicitur tamen ibidem, quod biberunt, & inebriati sunt. Sic in hoc conuiuio licet solus nominetur panis, sicut in conuiuio Ioseph: tamen omne delectamentum in se habet panis iste cælestis. Quare qui hunc panem dicit, omnem cibum dicit. Verum quia sumunt boni & sorte tamen iniqui, vel interitus: ideo dicitur quod scorsum Ioseph, scorsum fratres, & Aegypti, panis appositus est. Nec Ioseph fratribus dedit corpus suum, & sanguinem, nec mater aliqua dilectissimo filio dedit suam carnem. Quar

legimus quam plurimas matres ingenti penuria coactas, nimiaque fame arctas hanc mortem de se totum noscere, nec atque igni coquendos tradentes, ut aptum fieret alimentum. Hoc typus sumus. Sed quis vnquam legit aliquam matrem proprias carnes filii comedendas contulisse? O mirabile, & horrendum amoris facinus. Matres amore vitæ filios è viuis auferbant, ut ipsæ incolumes euaderent. Quæ vnquam mater scidit, & secuit brachia ut filium enutritet? Quæ etiam adeo subsistit atque crudelis, ut filio pia atque blanda redderetur? Non si vnquam per talia fecerit. Ille tamē plus quam mater videns te in extremis, fameque perire, & tibi misero non aliud superesse ad vitam seruandam, tibi propriam carnem comedendam dabat, tradi carnificibus permittit: ut tu hoc cibo pallus viuere possis. Sed hæc suffecerunt: nam ego potius expostor Diui Lucæ quam concionator sum. Ideoque hæc verba Christi exponamus, & singula expendamus ac consideremus.

¶ Quid demonstratur per pronomen, hoc? Nam tunc certum est, quod nō est corpus Christi, nō est anima, & sacerdos loco eius, hoc est corpus meum. Monstrabat Christus illi rem, seu illam substantiam iacentem. Nam cum Christus puella mortuæ manum accepit, & dixit, puella tibi dico surge, illud pronomen, tibi, non demonstrabat puellam viuam, nam tunc non vixerat. Si mortuam monstrat, mortua ergo surgit. Quod si monstratur illa substantia iacens: cur non permittis ut idem dicamus de illo pronomen hoc? Similiter cum dixit, Lazare exi foras. Cum illo nomine Lazare vocauit mortuum, qui viuus prodiret: ita dicē ego tibi panem esse in primo instanti verborum mortuum: sed in ultimo instanti panem, prodire viuum. Si verō dicas nomen illud Lazare, vocasse Lazarum viuum, licet illo puncto quo verbum profertur exiit mortuus esset: cur igitur non hoc ipsum de pane exillimas, quod licet eo temporis puncto sit panis mortuus, vocari tamen viuum sit. Audi etiam in similitudinem. Aliqua sunt vina apud nos in Hispania quæ hæc vicia sunt, & au-

sters sed ubi permixtis vides transibuntur ad Indos, generosissima sunt, & lustralissima. Nunc ergo si tu ex Hispani amico tuo apud Indos in nouo orbe conimo tanti mittas tale vinum, no recte scribas, muto tibi vinum generosissimum Recte profecto. Sed demonstratio non est uni pro tempore quo mittis: sed pro tempore quo est accipiendum. Sic Christus. Accipite, hoc quod a nobis suscipietur, cum suscipietur corpus meum est. Sic Abraham dixit, Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis, & cinis. Tunc non erat pulvis: sed dicebat id, quod erat futurus. Sic dicitur hic corpus, quia in ultimo instanti prolationis corpus erit. Hieremias etiam. Terra, terra, terra: audi uerbum Domini. Homines uocat terram, quia erant in terram conuertendi. Sic Christus panem uocat corpus: quia in corpus suum erat conuertendus.

¶ Sed quia uita hominis non tantum cibo, sed etiam potu sustentatur, ideo post corporis consecrationem adiecit dominus dicens, [Sumite, & calicem postquam cenauit dicens, Hic est calix noui testamenti in sanguine meo, qui pro uobis fundetur.] Vocatur sanguis noui testamenti, qui sanguis Domini nostri Iesu Christi in cruce effusus quasi arrhabo, & sigillum fuit noui tederis, quod Christus uobiscum pepigit. Pepigerat olim deus pactum cum filius Israel, quod esset illos introducurus in terram fluentem lac & mel. modo in suis mandatis, & iustificationibus permaneret Sic legimus, qd Mo-

Exo. 24. ses hoc narravit populo. Responditq, populus. Omnia quae dixit dominus, faciemus. Scripsit autem Moses uniuersos domini sermones, & mane confurgens edificauit altare, & obrulerunt holocausta, & uictimas domino. Tu litque Moses diuidiam partem sanguinis, & misit in crateras, partem reliqua tudit super altare: assumensque uolumen tederis legit audiente populo. Qui dixerunt, Omnia quaecunque praeceperit Dominus faciemus, & erimus obediētes. Ille uero sumptum sanguinem resperxit in populum, & ait. Hic est sanguis tederis, quod pepigit dominus uobiscum super cunctis sermonibus his. Ad hunc

ergo sanguinem, & ad hunc Moyses uerbo resperxit dominus, cum dixit. Hic est sanguis meus noui testamenti qui pro uobis fundetur. Ac si diceret. Veteri testamento succedit nouum: & sicut hoc illo melius, & pretiosius est, ita & nouum horum rituum roboretur, & confirmetur, quam uetus. Vetus habebat sanguinem uictularum, cui non erat possibile ut peccata aboleret: nouum autem iam habet sanguinem hominum, & uictularum sanguinem, qui ualeat ad abolitionem omnium peccatorum. Hoc Beatus Paulus declarat dicens, Si sanguis taurorum, & hircorum, & sanguis asinorum, & hircorum, & sanguis hominum, quanto magis sanguis Christi, qui per sanguinem suum seipsum immolatum Deo, emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis ad seruendum deo uiuenti? brutorum sanguis olim sanctificabat, hoc est mundabat tantum in carne: quanto magis sanguis Christi conscientias nostras mundabit in spiritu? Sed sanctificatio non potest esse sine peccatorum quo ad culpam remissione. Quod etiam Ioannes dixit. Qui dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo. 1. Cor. 6. Quia per sanguinem suum propitiorem per fidem in sanguine ipsius, &c.

¶ Vt etiam dicitur, quod Iudas non sufficiebat asperfos esse sanguine ut probarentur deo: sed necessarium illis erat mandatis domini obtemperare. Vnde inquebant, Omnia mandata quae loquutus est dominus, faciemus. Sic & nobis non sufficit, de corpore, & sanguine Christi participare, nisi seruauerimus uerba pacti, siue noui testamenti, & mandatis Christi obtemperauerimus. Fœdus autem illud nouum uult ut inter partes sit idem uelle, & idem uelle: ut quod ille amat, nos idem amemus: & quae ille odit, uobis odiosa sint. Ideo iudicium sibi manducat, & bibit, qui calicem domini accipit sine praua contritione, & peccatorum con-

¶ Rursus notabis, quod testamentum morte testatoris, ut Paulus ait, confirmatur. Testamentum fecerat Deus Israelus

Hebr. 9.

Apoc. 1.
Rom. 8.

1. Cor. 11.

Hebr. 9.

Israeliticis promissionis, eis se daturum, cum autem Deus mori non posset, vitulum misit immolari, ut diximus, et idque sanguine hoc suum testamentum confirmavit. Testamentum vero nihil aliud est, quam notificatio seu designatio bonorum: siue id scripto, siue viva voce fiat. Sic Christus, bona sua nobis testamento legavit: nempe remissionem peccatorum. Sed ut testamentum firmum esset, & irrevocabile, mortuus est: cuius mortis, ut memores essemus sigilla duo affixit, scilicet, sacramentum corporis, & sanguinis sui. Cum ergo dicit accipite ex eo omnes: hoc est enim, &c. Id est. En promitto vobis omnia bona, eaque confero vobis. Primum testamentum quia mortuus non fuit firmatum, revocabile est: nam testator in vita potest testamentum revocare, & aliud condere: hoc autem ut firmum ratum, & irrevocabile si iam moriturus sum, atque in eius signum, & confirmationem sanguinem meum vobis rebus quo Testamentum a non meminit non cum agere de corpore, sed cum igit de sanguine, quia sanguis est, sui signum mortis est: qui morte confirmatur testamentum. Præterea, a Iuda quoque pro nobis est fundatur, & ab Eusebio, qui pro nobis effunditur: quia quoniam sanguis Christi pro omnibus salutis est quoad satisfactionem, non tamen pro omnibus, quoad efficaciam. Item multo plura Christus de sanguine quam de corpore explicavit: de corpore enim non dixit, nisi hoc est corpus meum, sed de sanguine longe plura dixit, calix novus, & æterni testamenti. Hinc causam est, ex timore, quia cum in sanguine anima sit (ut Moyses dixit) loquens Christus de sanguine suo loquitur de anima sua, & vita sua, quæ quia multo pretiosior est corpore: ideo multo sublimius de ea quam de corpore nos intelligere voluit.

¶ Denique advertendum, quod consecratio sanguinis Christi, hæc in particula, & Iulianæ corporis consecratione, & idē consecratio corporis à consecratione sanguinis, sicut hic Christus fecit: ut hac distinctione, & separatione docemur ad cognoscendum sacramentum Christi sanguinem in passione iussit à corpore

sejunctum, & separatum, in hoc enim sacramento mirabilis passionis Christi memoria recolitur. Ad hoc ergo significandum consecratio corporis, & calicis fit sub specibus distinctis, ut in utraque totus Christus contineatur. Nam quoniam non uno, sed alio & alio modo sit in hostia, atque calice, non tamen secundum diversum essendi modum, sed potius eundem: dicitur uno & differentia ut in ordine, quia in ipsa conversione contingit. Quia suo specie, & albedine panis corpus Christi existit ex vi ipsius conversionis, & secundum, quod consecrationis verba, panis corpus expriment quæ tanquam ad neminem præcipuum extenduntur ut Iulianæ panis converteretur in verum Christi corpus, attamen sanguis, anima, atque divinitas: sunt tantum per quandam realem, & inseparabilem communicationem. Sanguis enim ad id concomitantem ac insolubiliter tanquam vera sedes animæ, anima verò per naturalem conjunctionem: tandem Deitas per unionem indivisibilem. Sed procedamus. Post præmissa enim consecrationis verba continenter inquit Christus.

Verum tamen ecce manus tradentis me mecum est in Mensa. Et quidem filius hominis vadit, secundum quod definitum est, veruntamen vix homini illi per quem tradetur. Vnus ex duodecim qui mecum ad mensam sedetis, cuius ego pedes laui, cuique tot beneficia contuli: memor traditurus est. Quamvis patet gratiam retri- buisse, et per ad mensam suam recepisse. Hæc eadem verba potest dominus de multis sacerdotibus dicere, qui indigne ad altare dei accedere præsumunt, manus tradentis me mecum est in mensa: siquidem isti Christum ipsum peccando vendunt: & vitam non vitæ vendant, quam Iudas vendidit. Simile patrauit scelus Absalon, qui cum Achis non fratrem suum, sed matrem habere ausus est tanquam iniquus, & traditor.

¶ Adverte, quod voluit Christus manifestare, quod mortuus traditus esset per manus traditoris antequam traderetur: triplici ex causa: Primo ut ostenderet deum esse: qui cognoscebat ventu-

Levi. 17

antequam fierent. Secundo vt ostenderet, quod voluntarie patiebatur: quia sciens mortem, se abscondit. Tercio vt traditor confunderetur, & sic poeniteretur: cum videt, quod ad hoc erat: & culpa traditio. Noluit autem eum nominare, ne eius faciem confunderet, si puelli eum argueretur: sed peccatum in generali dixit, & in communi, vt qui viliilem culpam habebat, secretam faceret poenitentiam.

¶ Nota etiam quod solent homines delinquere a malo proposito quatuor modis: quibus omnibus iuxta ineffabilem Christum misericordiam voluit dominus conuertere traditorem suum, vt a peccato delinqueret. Primo solent homines delinquere a malo, propter verecundiam. Ideo dixit, Ecce manus tradentis me, mecum est in mensa. Secundo solent a malo delinquere ex metu, & timore poenae. Oderunt peccare mali formidine poenae. Ita dominus hac medicina usus est cum traditore: nuntiando illum poena & supplicio dicens, Vt homini illi per quem tradetur. Hoc audiit, vt ille, qui ex verecundia non corripitur, tremat ex timore poenae. Tercio solent homines corripi liberalitate beneficiorum: quod Christus fecit dum eum recumbere secum fecit, & porrigendum ei manum propria buccellam panis tinctam & a mensa. Hoc videtur hic, cum dixit, Mecum est in mensa. Quarto corripuntur homines, & emendantur declaratione affectionis, & amoris: quod Dominus in hoc fecit, ut dicitur, Veni, & ad quid venisti? Hinc aliqua ad nostram eruditionem eliciamus.

¶ Discant praevali ex eo, quod Christus, & discant ex eo, quod traditor, & cet. mali sunt, vt in quantum in scriptis est. **Mat. 26** a sua mala vita auertere conentur. Quia non adeo erunt duri corde, quin charitatem, & bonitatem, sui praelati videntes ipsi gradum non reuocent, & corripiantur. Quod in multis est, & quod se in gratia, & in caritate humana caritatis usus est. Sed nec hac Saluatoris benignitas, nec supra dictis quatuor modis, quibus se Christus cum illo gessit, vt a mala vita reuocaret, & ad poenitentiam duceret, statuerunt ad cor mollicandum hu-

ius discipuli obstinati. & indurati traditoris. Vanam & nunc non sint multi obliuati, sicut Lucas, quos nec amore dulces, nec timore conuulsos, & beneficiis affectos ad se deus conuertere possit. Imo quam plurimi sunt qui, quo eos deus magis perauit, & sustinet eo peiores fiunt, & imprudentiores ad peccandum, audacioresque ad maiora mala perpetranda. ¶ Discamus secundo non detegere crimina, atque defectus nostrorum proximorum, vt ea ignorantibus nota fiant. Respice quia iter Christus honori Iudae consulit, non nominans, nec dicens, quis esset traditor coram illis quos latebat: in quo se ostendit, & in hoc ostenditur. O quam male multi hanc abutuntur doctrina. Siquidem multi, qui Christum profitentur saepe, ac saepius proximorum quoslibet defectus in publicum deferunt, & detegunt, quantumvis laetant, & maxima conscientia propria libertate atque animae ciade: inuidia etiam, & odio felicitatis alienae, quam plurima opera bona conticent eorundem proximorum, &c.

¶ Discamus etiam vt ad sacram Eucharistiam accessuri nos probemus, & examinemus: quod postea Paulus dixit. Probat autem se ipsum homo, &c. Nam omnes Apostoli audito hoc nuntio suae latibulo perquirunt, vt videant si quid proditiouis in se reperiant. Vides nunc anima mea, quomodo David angustatus, & persequutus ab illo cui multa bona praestulerat, patitur ab Abimelech panibus propositionis? Tamen ibi simulatus aderat traditor Doeg, potentissimus pastorum Sauus, qui prodidit Davidem. Ita in hoc sane conuicio affuit Iuda potentissimus pastorum (erat enim inter Ecclesiae pastores duos) & prodidit Christum. Sed historiam prosequamur. Audientes enim Apostoli haec, quae dixerat Christus, audi quid Euangelista dicat. [Et ipsi ceperunt querere inter se, quis esset ex eis, qui prodidit Christum?] Hoc quod Christus dixerat omnium corda penetravit, si cuti quodam gladio acuto: & sic statim totum Apostolorum collegium ad lacrymas, & tristitiam flexum elicuit: cum ita

paratur simulatio, fictiæ, ac personatæ charitati. Charitas (inquit Paulus) patiens est. Sic isti omnia patienter sustinet dum non possunt euadere voti compotes: vsque adeo aliquid boni vacet. Charitas benigna est. Sic ambiciosus omnibus placere amabilisq; reddi studet, omnino caput aperit, vt eadem cum apud omnes bene audiat, admetam optatam perueniat. Charitas non perit. Sic ambiciosus facie, quia multa suffert propter propriam ambitionem credit omnia, quod perit. Charitas non perit. Sic ambiciosus lipa, & quicquid de se imaginatur. Et omnia sustinet. Calorem, frigus, vigilias, iniustitiam, & aduersam vitam, iniurias, quibus afficitur, vt Regi, & Principi placere cupiat. Sic ambiciosus adepturum existimat. Sicut simia hominem imitatur: ita ambiciosus charitatem ipsam simulat. videtur, viroque iusto assimilari. Maxime tamen ab eo distat: nam quod bonus, & iustus amore dei ductus operatur, idem ille propter semetipsum facere studet. Et est hæc adeo magna distantia, magnumque discrimen vt propter finem, quem quisque respicit, alter inter filios dei, alter vero demonis comparatur.

¶ Oritur hæc ambitio, quia non cognoscunt homines breuitatem honoris: nec attendere volunt finem rerum. Absalon, & Adonias, filii Dauid, regnum patris viuente adhuc rege vsurpare voluerunt: sed vide exitum ambitionis, & honoris. Vterque sui criminis penas dedit, vitam cum miserabili morte commutare coactus. Abimelech quoq; filius Ieroboam, de quo diximus, & Ahab, qui amantissimum suum filium, in Ieraboam occiderunt. Hic est finis ambiensium honoris, quod omnes ambiciosi considerare debent. Est, & consimilis honor, euidam formicarum generi, quas cum in altum pueri alarum remigio efferri vident, captant, tendiculisque apponunt auxculis escam. Quæ sane formicæ si alis caruissent non efferrentur in altum: nec à pueris appeterentur, denique nec alicuius darentur in escam. Triste spectaculum est, quem homines vidisti hominem in sublimem euectum,

atque omnium oculos in se conuertentem, iam breuissimo momento temporis adeo deiectum videbis esse, vt illum suo confortio nemo arbitretur dignum. Hæc enim sunt testimonia mundi, hi & honores quibus suos afficit. Quapropter veri honores de manu dei expectandi sunt: Qui licet per homines conferantur: tunc verè de manu dei conferuntur, cum qui is non querit eos nec ambit: sed soli deo innixus, firmus incommutabili Deo manet. A varietate quippe desideriorum manet varietas conquisitorum. Varietas autem desideriorum originem habet ab inconstituta animæ. Qui enim infirmus est plurima cupit: nunc fontes, nunc frondes, nunc istos, nunc illos cibos, nunc flumina, nunc pisces, & nunc, impossibilia quæuis imaginatur. Hæc omnia facit hominum varietas. Qui ergo cupit, non angitur, nec distrahi peccatorum humoribus, his euacuatis, soli Deo placere contentus.

¶ Vide etiam quoddam sancti Apostoli non solum nunc in hac cœna: sed sepe de ambitione tentati sunt, & turbati. Quando Apostoli cum Christo ibant Capharnaum, in itinere de primatu disputauerunt: & filii Zebedæi sedere voluerunt vnus ad dexteram alius ad sinistram, propter quod alii scandalizati sunt. Lucas narrat, vt in capitulo 9. v. 46. & 47. quod in superioribus de ambitione scripsimus) etiam ait Apostolos de primatu contendisse. Hoc vnum hic vt concludi notandum est, quod non ait Euangelista, quod erat contentio, quis eorum esset maior: sed solum quis eorum videretur esse maior. Quia certè in hoc mundo vnus non est maior alio quam vnus alio maior videatur. Ille oculis nostris videtur esse maior, secundum tamen rei veritatē minimus, æger, pauper, egenus, miser, & cetera. Quia, vt in capitulo 14. v. 6. & 7. apparet: cum verè parua, & humilia sint. Aurum, mundi omnia scepra, Imperatorum, Regum anademata, diademata atque thiaræ, & totius orbis status ad sidera ducti, quantum magna, & nobilia appareant, atque videantur, omnia hec minima, & iconia sunt terræ ipsius: cum in se caduca,

Mat. 10.
Mar. 9.
Mat. 10

3. Re. 1.
1. Re. 18
Iudi. 9.
1. Re. 11

caduca, momentanea, & vilia sint. Cuncta mundi regna, atque potentatus habentis, & hunc mundum regens, egreditur gerens, & agens regis personā, & Rex mundi in vestibus stolis: quibus finitis, vestibusque exutis nemo actorū Rex siue Imperator extat, sed vir infima sortis, & status sicut antea. Sed de his aliis.

¶ Ex hoc idem etiam Christus, Redemptoris benignitatem, & patientiam, erga discipulos, qui debuerant considerare tempus ab omni contentione alienissimum. Tūc enim instabat dies Dominice passionis, & concionis præceptoris sui de regno spirituali inchoando: non de mundana exercenda potentia. Non tamen eos dominus reiecit, sed familiariter increpat, & amiceſſimè erudit: & tribus argumentis eam ambitionem sedare voluit. Primum quod ambitio vitium sit Gentium: deinde quod christiani non possint illius formam tamen servare voluit humilitatis. Postremo iubet eos de honore nihil esse sollicitos, quod ipse præparaturus sit eis regnum. Sed nūc Christum audiamus.

Dixit autem eis, Reges Gentium domitantur eorum, & qui potestatem habent super eos, & coactionem, & contemptum habet hoc loco. Siquidem Gentiles non nunquam abusi sunt magistratu, & potestate, dum subditos suos præ superbia, & fastu coterant. Christianus autem qui cogitare debet omnes homines Patrem unum habere in cælis: non ita superbiere debet elatus erga suos: sed potius animo concipere, quod si hic temporaliter dominetur illis, fortè tamen futurum sit, ut multis nominibus superior eo fiat aliquis ex subditis suis in æterna patria.

¶ Vide autem quod Christus his verbis non voluit inter christianos alios alius non debere esse superiores, episcopos, principes, reges, aut dominos: sed tantum tantum vetuit, & inordinatam dominandi libidinem, & ambitionem. Hoc ita esse ex Christi verbis patet: cum ait, Reges Gentium esse prima quæque

Stel. in Luc. Tom. 2.

appetere, tyrannica hæc passio est, & non nunquam etiam viros eximios perturbat. Quod autem hic dominus, magistratum non prohibuerit Ecclesiasticum, verbis eius, & exemplo probatur. Exemplū enim proposuit seipsum. Ego in medio vestrum sum tanquam qui ministrat. Cōstat ergo, quod dominus omnium maxime seipsum auctorem et supremum tamen fuisse legem præcipue & caput, & licet ministratorem se, quod minister tamen fuit eorum, & servus. Deinde tamen, quod quis in potestate sit constitutus, non ideo superbiat, sed subditis inferuat: maxime quod ad officium rationem pertinet. Non ergo præ se sentem extollit cum dignitas, sed ab humilitatis beatitudine corrumpat. Habeat ob oculos semper rationem, quam deo redditurus est omnium subditorum: & sic vitamaget in timore, & humilitate expectans quotidie arctum, & rectum iudicium dei. At princeps mundi hi per elatus, nunc adorari voluit a suis, magnificis titulis honorari, divina nomina usurpare, & vocari patres patrum. Sed ut quia interdum somniantur in malam suam, ut ait Salomon: & condunt leges in eorum commodum, contra quos Esaias ait, Vt qui condunt leges iniquas. Talem quoque comminationem dedit deus Ioachin filio Iosæ Regis Iuda. Hæc principes mundi faciunt, tu verò qui Christianus es, humiliare: humilitas enim vera ministeriū plurimum est. Sicut enim, qui pluribus ministrat vulneratis, ab illis ens cumebet vulnere saniem, non sumit ex ministerio illo causam elationis: sic multo minus cui commissa sunt curæ Fratrum suorum, ut omnium minister reddaturus pro omni hoc sit illis, & minister debet et atque sollicitus. Scriptum est enim. Regem te posuerunt, noli extollere: esto in his quasi servus. Vide Dominus non ut ex se servum servorum appellat. Propter quod, noli oportere, ut velis extollere te, sed subditi dominus decens eos, & dicens.

Vos autem nō sic, sed qui maior est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut ministrator. Qui aliquam artem profiteri, & discere vult, conatur prius quærere magistrum in illa arte peritum, quem

Prou. 8.
1. & 10.
Hier. 22

Ecl. 32

Bbb quem

quem imiteretur, & si rectè scribere vult as-
sumit imaginem, vt exemplari incuens,
compos euadat. Si vos ne sitis Gentili-
um imitatores, quia iniqua gens est, sem-
perque ranni disudent, nec cognoscit
deum non enim vos sicut Reges Gentium
faciatis: quoniam illi legibus carentes, im-
pus subiacent moribus: vestrum verò cul-
men in vera humilitate fundatur, & est.
Ideo qui sapientior, & studiosior est in-
ter vos, præ cæteris humiliorem se præ-
beat, & tanto sit Deo subiectior, & proxi-
mus in omni virtute exemplarior, quan-
to maiorem a deo adeptus est gratiam, &
ob gratiam se compiet ad reddendam
altissimo rationem. Propter quod in Ec-
clesiastico legimus. Quanto maiores hu-
milia te in omnibus: & coram deo inue-
nies gratiam. Si hoc animo ambiciosi ca-
perent, atque considerarent, quod quo
magis ad honores, & dignitates extollun-
tur, eo magis ad virtutem sectandam ten-
nentur: non esset tanta cura, & sollicitu-
do in illis inuestigandis, præcipue viris Ec-
clesiasticis. Per hanc recipitur virtus,
& sanctitatis decipit dæmon suadens ad
credendum maius obsequium Deo præ-
staturus uberioraque bona largituros si
in prælatos, episcopos ve creentur: quod
tamen maximum mendacium, & falsi-
tas est. Nam honores excruciant, & in di-
gnitatibus constituti, vt prælati, episco-
pi, atque magnates, minus sibi ipsis domi-
nantur, magisque sunt adstricti ac deuinc-
ti. Cum ergo tu liber sis, cuique iuris, nõ
vales ea ad quæ teneris implere: quomo-
do in maioribus constitutus compos ad-
implerionis euades, cum non plene liber
existas? Si enim paruo oneri succumbis:
maiori succumbere necesse erit. Qui offi-
cio subditi bene non fungitur, nec etiam
prælati fungi poterit. Hanc discipulorũ
ambitionem carpit Christus, & docet hu-
militatem, contemptum, honorem, & di-
gnitatum: quæ quauis mala non sint: ta-
men non sunt a nobis appetenda, propter
periculũ quod ex eis imminere solet. Sic
discipulis petentibus primatum respon-
dit Christus. Nescitis quid petatis. Ambitio
hæretica mater est. Difficile enim est ad
maximos honores euehi, & cogitationi-
bus ad summa salugia non attingere. In

maximo versarie periculo, si esse præla-
tus ceterisque præcipere atque præesse
vis. Ne Christum crucifixum humilem &
abiectum à conspectu abigas: qui cum es-
set Summus sacerdos, Rex, & dominus,
voluit ad mortem humiliari. Hanc hu-
militatem docens, dicens.

Nam quis maior est, qui recumbit, an
qui ministrat? Nonne qui recumbit? ego
autem in medio vestrum sum sicut quis
ministrat. Leges mex legibus mundi op-
positæ sunt, in quo qui maior est sedet, &
cæteri deseruiunt ei: ego autem qui maior
sum in medio vestrum sum tanquam mini-
strans. Nam in cæna hac lauit pedes dis-
cipulorum suorum, vt suo exemplo dis-
cerent humilitatem: & etiam quauis
scriptũ non sit, tamen conuenit solitum
tunc se lauari in mea officina ministrum
exercere frangendo eis panem. Et ex
hoc textu habetur solitũ fuisse ministrare
Apostolis: & ideo dicit in medio vestrum.
Vniuersæ Christi actiones sicut prædicare,
miracula facere, & infirmos tangere, ac
curare, ministrare fuerunt. Ex his verbis
dominus intendit, illum apriorem ad gra-
dum pontificatum obtinendum, & in lo-
co Christi succedendum esse, qui maio-
ra virtutis humilitatis fundamenta iecer-
it: nam ad medietatem nostri appetitus vo-
luntatem descendere, humilique in terra ho-
minis ipso opere ostendens quam merito ho-
mo humiliari atque duci debeat eius ve-

¶ Hanc tam eximiam humilitatis do-
ctrinam, Christus iam iam moriturus de-
dit, vt magis humilitatem commendaret.
nam quæ amici nostri cum peregre profi-
cisci volunt vltimis verbis nobis indicat,
semper fortius memoriæ herent. Admo-
nendi etiam sunt a suis parentibus quan-
do eis mors appropinquat. Sic Iacob, te-
stis hinc suis scriptura docet. Audite fi-
lii Iacob, & cetera. & Ioseph in capite vlti-
mo libri Geneseos. Hoc etiã Dauid quan-
do morti appropinquans monuit humi-
lium suorum animum regni successorem, &
præcepit, vt regem dei cultodiret, & cere-
monias legis seruaret. Hoc idem Iobias
fecit, cum cogitauit prope esse hanc obi-
tus sui, atque diem, in hanc præcepta, &

Gen 46

3. Reg. 1.

Iob 4.

C O M M A

consilia filio suo Tobix dedit, &c. Igitur donatus discipulos suos ad pacem, concordiam, & unitatem perducere conatur, simulque ad humilitatem propter eorum vocationem: & quod ipsos omnes futurus esset reges, dicens.

Luc. 4. tentationibus meis.] Id est, considerate,
Ioan. 8. tanti temporis laborem perseverando
& 10. mecum, qui patiens, & humilis fui in tentationibus meis: quia Nazarene voluerunt me precipitem, & lapidare Iudæi, & tunc perpendite, quod non oportet vos esse uno iustos. Commendat enim hic edis Apostolorum, & persecutorum. Bonus est ille amicus, qui in tentatione perseverat: boni amici est non peccare propter amicum: & libenter penas ferre propter ipsum. Multos inuenies qui propter te committent multa peccata: qui si te viderint indigentem, nec unum solum darent.

Adam non fuit bonus amicus erga coniugem suam: qui voluit peccare propter ipsam, & tamen noluit penas subire propter eam, sed transiit in eam culpam dicens, Mulier quæ dedisti mihi &c. Bonus autem amicus in tentationibus agnoscitur: quia tabulare adiuvat penas atque onera amicis, & solatio, & alio. Sic Apostoli quidam Christus equantur: unde non ducuntur in se corporis, & multi scandalizati in his verbis abierunt, ipsi, cum eo perseverauerunt. Hinc, quæ non esse sunt hære in opere, & perseveres in bono incepto. Iudas enim inceptum, & non perseveravit. Ideo dominus. Qui perseveraverit, & in finem huius seculi erit. Quæ perseverantia alio nomine constantia vocatur: robur quoddam, & fortitudo mentis, cum parum quæ sit, & dixerim, ecce columna virtutis. nam cum primo incipit corrui omnia auge bona. Quæ est immota, & inconvulsa permanerunt Apostoli in tentationibus Christi, facti sunt columnæ totius Ecclesiæ sicut & Paulus cognovit quando ad Galatas scripsit, qui videbantur esse columnæ. Unde David. Ego confirmaui columnas eius. Hoc est, Apostolos, Ecclesiæ columnas in terra. Et quia fortiter perstiterunt, licet columnæ tantæ apud deum inuenerunt dignitatem: iuxta illud Iacobi. Beatus vir qui sustinet tentationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite. Quod autem dicit permansisti in tentationibus meis, non tantum de tentationibus Christi accipiendum est, sed etiam de tentationibus ipsorum Apostolorum: nam tentationes Apostolorum, ipsius Christi erant, iuxta illud, Qui tangit vos, tangit pupillum oculi mei. Et Dominus Saulo persecutori. Zach. 7. Saule cur me persequeris? Cui assue

tationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite. Quod autem dicit permansisti in tentationibus meis, non tantum de tentationibus Christi accipiendum est, sed etiam de tentationibus ipsorum Apostolorum: nam tentationes Apostolorum, ipsius Christi erant, iuxta illud, Qui tangit vos, tangit pupillum oculi mei. Et Dominus Saulo persecutori. Zach. 7. Saule cur me persequeris? Cui assue

Zach. 7.
Act. 9.
Mat. 13

Ad. 9. Mat. 13
nimo ex suis impendatur, id libi impensum agnoscat.
¶ Aduerte, quod discipuli non solum cum Christo perseverauerunt, sed dicit hic, quod perseverauerunt in tentationibus suis. Multos habet Christus socios resurrectionis, & gaudi, paucos tamē habet socios passionis, &c. Etiam tu cum Christus tibi indulget, solatusque spiritualibus afficit te, orationi atque cōtemplationi vacas, & beatā vitā agis, tamen contigit deum tibi deficere atque deesse, nec tibi sicut antea solatio spiritualibus præsto sit, statim gradum reuocas, & mūdostudes, nec non rebus quibus iam terga dederas. Propter quam causam quam plurimi sunt, qui incipiunt, pauci verō qui nunquam ab incepto desistunt: nam perpauci sunt qui nudi, omnique indulgentia destituti tam temporali, quā spirituali, Christum destitutum, & in cruce pendentem amplecti volunt. Sunt etiam pauci amici, nec vitam absque proprio solatio agere nesciunt. quibus cum ob oculos spiritus solatium datur, eorum que gustus plus dulcedinis infert quā temporale, hoc pro illo commutant. Deficientibus autem spiritualibus donis ad mūdum redeunt: quia non satiantur Christo unico que essentiali amore. Desunt etiam volūptates dona, & decora, &c. In his autem omnibus referunt se mercenarios esse atque seruos, non autem amicos: quando quidem plus dei donis reuerentur, quā ipsi deo donanti, quo solo satis deberent. Quando dona desunt, & munera, quis verus amicus sit dignoscitur: perseverantia etiam in tentatione indicat, quis fidelis solusve sit. Et quoniam perseveret adest que meretur, & consequitur præmiū, ideo aut Apostolis.

Gen. 3.

Ioan. 6.

Mat. 10

Gal. 2

Gal. 24

Iaco. 1.

¶ Id est, in Luc. Tom. 2.

Bbb a Ii

Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum.] Regnum se eis paraturum Dominus pollicetur non temporale, quale ipsi sperabant: & iam antea mater Zebedæi petierat: siquidem regnum eius non est de hoc mundo: sed tale regnum ait se eis disponere, quale sibi paratum fuerit à Patre suo, vita nimirum æterna: quæ ut ei secundum humanitatem est parata, ita vere regnū est, iuxta illud quod petimus quotidie, adueniat regnum tuum. ¹ Et sic beati omnes reges sunt coronati à Christo in æternum, sicut ipsi confitentur apud Ioannem. Quia ipse dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo à peccatis nostris, & fecit nos regnū, &c. Nec tamen hoc perfecto modo intelligendum est, sed per imitationem. Multo enim inferiores sunt Apostoli in gloria, & corona felicitatis æternæ. Unde & Paulus certus erat, coronam inde se reportaturum, quando dicebat, Reposita est mihi corona iustitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Hinc liquet verba illa Christo eadem esse cum eis, quæ deinceps dixit ad eos. Vado parare vobis locum. Nam & locus ille regnū erat, teste Sapiente, qui ait, Accipiens regnum decoris, & diadema spei de manu Domini. Præterea hoc etiam referri potest ad personam filii, & tunc est sensus. Sicut Deus Pater disposuit mihi regnum per naturam: ita ego dispono vobis regnum per gratiam. Adhuc amplius declaratur Dominus gaudia, quæ sunt habituri, & ait,

Ut edatis, & bibatis super mēsam meam in regno meo.] Hoc etiam non secundum rudem, & crudum sensum intelligendum est, quali multum cibi, & potus sit in illo regno colorum. Conuersatio enim cœli, & cetera, sicut etiam, sicut Angelus Dei. Paulus quoque manifeste testatur, quia regnum Dei nō est esca, & potus. Ideo mensa hæc erit illa cœlestis beatitudo: ubi cum electi contemplantur essentiam Dei in sua maiestate, ipsamque summam diligant, sic deinde satiabuntur: quoniam animæ illæ secundum omnes suas vires gaudio voluptatis perfrudentur: quod & David agnouit, dicens, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Tunc habebit sa-

tietatem. quam cum habebis nemo tollet a te. cuius comparatione omnis lætitia tristitia est, omnis suauitas dolor, omnis dulcedo amaritudo: omnia quæ delectationē inferre possunt, molesta sunt. Hoc est, quod de edendo, & bibendo dixit Dominus: quod habebunt quicquid delectare potest, & satiabuntur, ita ut nihil possint appetere, quod non inueniant, & habentes possideant. Insuper adhuc adiungit Dominus dicens.

Ut sedetis super thronos.] His verbis ostendit Christus sanctos non solum regni Christi, sed gloriæ participes futuros. Quis secularis honor huic comparari potest? Quid enim excellentius, quam sedere cum Christo, præsidere cum ipso, ac necdum homines, sed & Angelos iudicare? Nolite ergo timere pulillus grex: quia cōplacent Patri vestro dare vobis regnū. Interfecti filii Adæ, quid nunc præsidere, & iudicare volunt: qui gloriam adinuicē accipiunt: & gloriam, quæ a Deo est non quaerunt. Quid autem heri? Transiit, & ecce iam non erat. Caucant, qui primas cathedras amant, ne contingat carcere secundis: & qui primos accubitus nunc elidunt, incipiant cum rubore nouissimum locum tenere. Nam omnis, qui se exaltat humiliabitur. Sequitur.

Iudicantes duodecim tribus Israel.] En aliud præmium: lætabitur enim iustus cum viderit vindictam. An non ingens gaudium videre se a damnatione securum in qua aduersarii iacent perpetuo cruciandi? Quomodo autem iudicabunt filios Israel? Nempe sicut Regina Sappa, & Ninuica condemnabunt eosdem. Sic Apostoli condemnabunt filios Israel: quia de eadem stirpe gentis, eiusdem seminis, eiusdem beneficii, & miraculorum, &c. tamen postea ratione adduci potuerunt, ut crederent, cum vos literis delituri, sequenti sitis me, & iustis mecum permanentes in tentationibus meis. Præterea sicut nunc cum Christo dominantur electi in medio inimicorum: ita tunc cum Christo dominabuntur super inimicos suos, ac ipsi iudicabunt. Perpende autem, quod hæc verba quamuis præcipue ad Apostolos

1. Co. 9.
Luc. 23.

Ioan. 5.
Psal. 36.
Luc. 14.

Psal. 57

3 Re 10

Pf. 109.

los spectant, nihilominus tamen ad omnes sanctos, qui mundi gloriam, & diuitias contempserunt propter Christum etiam competunt.

Ait autem Dominus Simoni. Simon ecce satanas expetivit vos, ut cribaret sicut triticum: ego autem rogavi pro te ne deficiat fides tua. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quia Petrus feruentior erat ceteris, & principalior, ad Petrum dirigit Christus suum sermonem. Satanas iam sentit, quod vestra ratione regnum eius destruetur: quia ipse eradicare vult, ut in sua tyrannide conseruetur si poterit. Et cum cepit Iudas vires assumptis, ita ut vellet sicuti ad se tulit, & lucratus est filium illum perditionis, & vos ipsos adducere, ut peniteat sequutos fuisse me, & meam doctrinam, & conuincamini credere fieri nullo modo posse, hominem à proprio discipulo venditum, tamque miseris acceptum modis, filium esse dei, ut ex fidelibus infideles fiat. Attamen non euadet voti compos: quia ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Propter quod mihi gratia referre debes: nam ut inimicus potens est: omnibusque viribus semper nititur, & conatur, etiam te ipsum superasset, & euinceret, nisi ego in quantum homo qui minor Patre sum pro te non orassem, cuius auxilio tu, & sodales tui esis amici mihi arque fideles. Et hanc a me audi, & accipe doctrinam. Quod sicut ego te in hac tribulatione adiuuisti: & cum sis potens, & fortis meo auxilio, confirma, robor, adiuua, consule fratribus tuis, qui subditi tui sunt: ut & illi te imitentur, & quod iustum est te cum aliis facere.

Expende quomodo Christus miscuit vinum cum oleo, & dulci amarum admiscuit: ita quod non semper molestia, nec semper iucunda loquitur suis: quia hæc vita ex contrariis, & prosperis, ex dulcibus, & amaris aspersa est. Carpit Apostolos propter ambitionem: & statim laudat, commendat, exultat, dicens qualiter in laboribus tentationibusque permanserunt, & se eis regnum celorum largiturum, quo maximo illos gaudio efficit, & consolatus est. Ne autem ipsi ob hæc nimium exaltaretur, incipit eos humiliare,

Stet. in Luc. I. om. a.

referens tentationes quibus erant obsessi, ut adeoque eminentes, ut auxilio speciali dei, & maximo egerent, quale erat pro ipsis Christum Iesum orare ad Patrem.

¶ Præterea locus iste ubi hic Christus ait Petro, Igo rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, exponitur, ut hic Christus pollicetur facere idem Ecclesiæ Romanæ, cuius Pontifex Petrus, fuit nunquam deluturum, & redde quid, quia fides Romanæ Ecclesiæ, quam in ea Petrus plantauit usque in finem seculi durabit. Bene potest Petri nauicula fluctibus persequutionum hærere, columnæ, & columnæ nunquam tamen corruet aut subuerteretur. Portæ enim inferi non præualebunt aduersus eam. Hoc enim verbum non dixit Christus Petro tanquam per se priuata, quia Petrus peccauit post hæc verba, & fides in eo defecit, & multi Pontifices Romani errauerunt, sicut Marcellinus, qui idolis sacrificauit, & Liberius papa, qui Arrianis cōsensit, & Anastasius quoque secundus propter hæresis crimen repudiatus fuit ab Ecclesiâ: & alii etiam plurimi contra Catholicam fidem tenuerunt, ut Ioannes vigilius secundus qui asseruit, quod animæ sanctorum non videbunt Deum, usque ad vltimum seculi diem, & quod Filius dei sit maior Patre, & Spiritu sancto, & plures alios habuit errores. Sed in quantum est caput Ecclesiæ nullatenus errare potest, & tunc caput Ecclesiæ, cum facit quod in se est, nempe cum consilio Cardinalium & doctissimorum virorum definiendo, ubi errare non potest. Ecclesia enim Antiochena, Alexandrina, & Constantinopolitana, sæpè defecerunt a fide: nunquam tamen Ecclesia Romana defecit, quia Christus ait Petro. Igo rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Hinc discimus tentationem vtilem esse. Sic Christus in seculis ad temptantem sunt, & denique omnes electi tentationes sunt passi. Tentatio enim multum prodest electis, videlicet ut propriam infirmitatem agnoscant, Deum feruentius inuocent, cauiiores resurgant, & aliis compati discant, sicque coronam gloriæ adipiscantur. Hinc in Ecclesiastico

Mat. 16.

Ecc. 34
Iaco. 1.

telligendum est de principio trium negatronum: ita quod cum dixit, non cantabit gallus, donec ter abneges nosse me. Idem est acsi diceret. Antequam gallus cāter, me ter abnegare incipies. Quod beatus Marcus clarius ceteris scripsit dicens, Prius quāquam gallus vocem his dederit, ter me es negaturus: & sic contigit, nam antequā secundo caneret, ter Christum completē negavit.

¶ Aduerte permisisse Deum Petrum cadere à sua præsumptuosa firmitate, vt Christum negaret, primò ne aliquis sibi multum tribuat, & confidat. Secundò, vt vnusquisque Christo potius quā proprio iudicio fidem adhibeat. Tertiò ad reprimendam, & domandam imprudentē audaciam. Quartò, vt ceteri omnes Petricasu edocerentur nō propriis viribus cōfidere: considerantes quā parui sit momenti humana fragilitas, quantūque pōderis, & virtutis sit verūm, et quod procedit ab ore diuinæ veritatis. Quintò, vt beatus Petrus, & ceteri prælati experientia noscent, & dicerent, qualiter debeant subditorum suorum compari cum peccauerint. Præterea solent hic dialectici capita infringere, & disputare, an ad præteritum sit potentia, & vtum Petrus potuerit non negare. possumus Christum ei dixit, ter me negabis stādo in illo medio tempore postquam Christus hæc prædixit antequam caperetur. Sed ne his immorem, quia res est ad scholas pertinens, vbi hæc questio est trita, breuiter respondemus, quod Petrus poterat non negare, nam, si sciret a Deo non posse necessitatem subus, & certas ab eam habebat arrium, & eligere poterat quicquid voluerat: nec necitatio negare, quāquod eligere oppositum non poterat, tunc nō peccauit legem. Non sicut ait Augustinus (ait) peccatum adeo est voluntarium, quod si non est voluntarium non est peccatum. Itaque poterat non negare, quod si fecisset, nunquam Christus dixisset, ter me negabis: quia nō negauit Petrus, quia Christus dixit, me negabis. sed e contrario ideo Christus dixit, ter me negabis, quia Petrus erat negaturus: quod nō esset negaturus, nisi per am Christum dixisset. Prophetia enim nō erat a iactata, sed per

Stel. in Luc. Tom 2.

oppositum factum est causa prophetiæ. Cum enim in Deo nihil est futurum, aut præteritum, quia omnia illi sunt præsentia, præsens erat Christo Petri negatio, ideoque dixit, quod esset illum negaturus: quia certum erat illum negidum. Sed de his satis. Iam quæ sequuntur videamus.

Et dixit ei. Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt. Nihil. Memoria diuinæ potentiz satis lenire potest exempla infirmitatis humanæ. Ideo Christus adducit in memoriam Apostolis quomodo eis prouiderit in necessitatibus, & amputauit, & defendit: vt spēs suam in illo collocent, & erecto sint animo hac confidentia ad tolerandum quicumque tribulationem, & aduersitatem: siquidem iam instabat tempus quo percutiendus erat pastor, & oves dispergenda. Dicit itaque. Quando misi vos prædicare iudeis per diuersa, præcipientes vobis ire, sine alumentis, & pecuniis, vt in solo deo esset spes vestra, nec exteriora adminicula portaretis vobiscum: nunquid defuit necessarium vobis? Responderunt, quod nihil defuit. Christus enim concessit Apostolis, vt alimenta susciperent ab his quibus euangelizabant: à quibus compertum

Zac. 13.

Psal. 22.

¶ Vides, ne quomodo sequentibus Saluatorem nihil deest. Sic David, Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Hæc mundi principes atque potentes dicere non poterunt. Si quidem quo potiore gradu celsitudinis habent, eo pluribus indigent, est illis maior honos seruandus, ampliore domum cui consulant. Solus Christi seruus proferre potest, nihil sibi deesse: nam qui Deum possidet, omnia vniuersa possidet. Solus ille, qui à Deo nutritur, & pascitur refectus viuat atque contentus: non enim permittet Deus seruos suos tamen perire. Non defuit Helix victus cum esset in deserto, cui corui necessaria suppedirabant: & tempore famis iussit Deus viduæ Sareptanæ, vt eum aleret: & Apostoli hic nihil eis defuisse respondunt. Sed audiamus: quid eis vltra Christus dicat.

Dixit ergo eis. Sed nunc, qui habet
Bbb 4 fac.

Aug. 3.
de libe.
arbit.

3 Re. 17

Eccl. 3.

Et captus est tanquam latro, & die sequē
inter latrones suspensus. Ea enim, quę
sunt de me, id est, quę prophetę prędixe-
runt de me, nunc complebuntur. Mors
tristitia, cito finientur: nam post tres die.
resurgam, immortalis, & impassibilis in
perpetuum regnaturus.

2. Mac. 7

Eccl. 36.

Baruc. 3

Christo tormenta discuntur finem ha-
berant. Bonorum, & eorum, qui pro Chri-
sto patiuntur, labores sunt. Pecca-
torum autem tormenta in æternum du-
rant. Sic ille beatus martyr Machabeus
Antiocho tyranno dixit, Fratres mei mo-
dico nunc dolore sustentato sub testamē-
to æternę vitę effecti sunt: tu verò iudi-
cio Dei iustas superbię tuę pœnas exol-
ueris. Iustorum labores in hac vita breues
sunt, & tandem postea pręmium est æter-
num, & e contrario impu gloria etiā bre-
uis, & postea est. Vnde etiam dicitur, Vnde
super cedros Libani, transiui, & ecce iam
non erat. Hoc exclamat Baruc. Vbi sunt
laborantes, & quid manantur su-
per beatas, quę sunt super terram? Qui
ludunt, &c. Exterminati sunt, & ad in-
feros traditi sunt. Tota mundi gloria deuenit in
Christo, & seruorum dei in gloriam, & re-
quiem perennem, quę nunquam habet
finem.

Iob. 6.

Sed ergo timeat huius, & labores,
& pericula: nam quod cito labitur no-
men laboris retinere non potest, nec est
verē labor ille, qui cum vita simul perit.
Illi autem erunt, & qui tibi merum debet
incutere, qui in æternum durant, cuius-
modi sunt inferni cruciatus. Plurimi ta-
men sunt qui, quod nullo modo timen-
dum, & terribile, & æternum, & in-
flexibile, & angustias: non verentur ta-
men, quod dicitur de eorum, pernam, si-
licet, æternam, & permanentem. Qui ti-
met pruinam (ait Iob) super eum veniet
nix. Hęc ergo Christi verba apprime me-
morie hęge, & cum in infirmitatem seu p-
eritatem, & in infirmitatem, & in infirmitatem,
tibi Deus concedet, & quę te expeciat,

repetesque in interiori cordis hęc Christi
verba. Etenim ea quę sunt de me finem
habent. Sequitur.

At illi dixerunt, Domine, ecce duo gla-
diu hic. At ille dixit, Satis est. Tantus in-
uasit timor discipulos audientes Christū,
quodd inter inimicos esset reputāus, qui
bis hęc ita dixerat, vt tollerent saccu-
lum, & petram: nihilominus maximo tre-
more quo premebantur oblitī sunt, nul-
lusque dicitur se meminerant pręter-
quam amorem. Ideoque de solis gladiis
tractauerunt, & positos duobus dixerunt.
Ecce duo gladii hic. Duos gladios in prō-
prium, & in alterum ad tuam defensionem.
Parum armati sumus, cum nos omnes nō
nisi duos tantum gladios habeamus. Quo-
nam pacto nos his armis defendere pote-
rimus? Non indigebat Christus armis, si
quidem propria voluntate patiebatur. &
tamen si capere vellet, magna nimis, &
fortia in sua diuinitate habebat, cuius ac-
que virtute posset in instanti omnes ini-
micos annihilare: ideoque respondit, Sa-
tis est. Noluit tunc Christus Dominus
mysterium suę sacratissime passionis eis
plus adaperire, quia nondū discipuli erāt
tanti capaces sacramenti: & sic cum co-
gnosceret eos potius inuicem, & inuicem
dicens, satis est: haud significans, ipsum
illis, aut aliis armis nō egere, sed tantum
Satanam, & mortem vincere sufferens, ta-
cens, atque patiens: his ergo armis tyrānū,
armatū, fortem, qui nos opprimebat, &
captiuos tenebat, erat victurus: nō armis
materialibus, quę ab Apostolis ostēderē-
tur. Multi in hoc loco interpretantur illos
duos gladios, de spiritualib⁹ ecclesię gla-
diis, ecclesiastico. s. & seculari: & alii de
verbo Dei. sed quia hęc nō sunt ad rē: ne
immoremur in increpatione expolitio-
nis adeo huius loco distonę, & tortę, tri-
steanus ad ea, q̄ in contextu sequuntur.

Et egredius ibat secundum consuetudī-
nem in montem, & discipuli. Sequitur autem
tem illum, & discipuli. Adhuc erat to-
tum diem consumere Christus, populo
prędicando, & infirmos sanando, noctis
vero in montem Oliueti proncisci, q̄ i
parum a ciuitate distabat: & ibi erat per-
noctans in oratione. Abiit, vt preces lun-
deret: vtque Iudas eum inuenire poneret,
qui

qui rectè nouerat locum illum, siquidem sæpè alias in eo cum Christo iuerat. In hoc significatur se sponte mori, quandoquidem locum in quo Iudæ notissimum elegit, vt sic inuentus, & captus, pro nobis pateretur.

¶ Nota etiam quòd in montem Oliuarium iam iam moriturus vadit: vni secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Misericordia enim per oliuam designatur. Docet etiam vt is qui Eucharistiam accipit, non ilico ad negotia secularia se conuertat, sed ad solitudinem accedat orationis, & contemplationis, orans, & psallens. Denique docet, quod quando orare voluerimus, recedamus in locum abditum quia sic Christus fecit: cū ciuitatē conuulserit, & in nōtem oraturus venisset. Sed historiam profèquamus.

Abiit inquam in montem Oliuorum: & vt Ioannes inquit, trans torrentem Cedron, qui est trans vallem Iosaphat, & in ter Hierusale, & montem Oliueti, iuxta Gethsemani: & hortum est ingreditus. Vade, & tu cum illo ne deseras, ne ipse te deserat. Contemplate ergo deum tuum in illa noctis caligine, mortem timentem vt homo verus tremens, & à pauperibus discipulis, & absque vllio solatio, deductus, in montem, incedit: deduc ergo tu eum in hoc itinere. Memento homo quoniam in horto lapsus es, & in hortum te quæsitum Christus vadit. Et propter amorem quæsitus, vt te inueniat, quod dicitur.

Cum videt: ideo tristis incedēs te quæsit: nā amatum, dolore emittitur, & quæritur. Vnde quantum te dilexit siquidem tristitia præmitur, vt te inueniat, quod dicitur. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Intensus quantum quis potest in hac vita tritari: & extensus, vsque ad mortem. Interroga ergo anima mea Dominum, cur missus incedat. Tanta est tristitia quam patitur, vt passione fauces obturare cogat, vocemque illis ad hærere, vt nec responderē nec loqui valeat: quare opus erit veniat fidelis eius seruus David qui pro eo respondeat dicatque in persona Christi, Conturbatus, & contristatus: contristatus sum in expectatione mea. A voce (inquit) inimici, a voce quærentis animam meam. Iam ex

loco, vbi erat, venditoris Iudæ vocem audiebat: iudem & Iudæorum conuentionem parantū se ut Christum caperent. *hæc dicit Christus animum arguit, vt per eius viscera gelida tristitia decurrat. Dic mihi ergo Domine, in hoc dolore atque tristitia non est, qui te sequatur comes? Respondit David pro eo, dicens, Sustinui* *quod me oportet, & c.* Solus adest amicis destitutus. Discipuli, qui cum eo sunt adeo sunt mortui, & victi somno, vt indigeat quærere aliquem qui eum sequatur, sed non inuenit. Forsan domine deest qui tibi solatium præstet? Consolantem me quæsiui, & non inueni. O quim solus Christus relinquitur in tristitia, angustis, & passione, ab his qui Christi nomine, magnificantes se deiciunt, titibus, & adulationibus dant operam, & in quo solo tempus terunt: memoriam eradicantes quæ dominus, vt gemitibus æternis eriperet, & gloriam sempiternam concederet, pati dignatus est.

¶ *hæc dicit Christus animum arguit, quia sibi tristitia, atque metus, quod tunc Iacob concussus ab Esau. Hoc eodem fuit timore pressus Helias ab impia Iezabel. Hic sanctum regem David videbis tristem, missum, ac collachrymantem, Hierusalem egredientem à proprio filio coactum capite cooperito, nec non pedibus nudis incedentem. Videbis etiam & audies Seniei dictum. In quacunque hora transieris torrentem Cedron, scito te moriturum. Videbis seipentem reuē in ipso torrente comminutum. ¶ Discamus Christi exemplo restrainare timores, & tristitias. & cetera quæ aduersus rationem insurgere sæpè solent, ne animas nostras seducant: sed potius in interiori eius parte sedentur, sensualitate scilicet offerente, sicut Christus redemptor noster fecit. Discimus etiam hic suo exemplo nunquam eius gratiam desperare, si totian aliquando in aliquam tristitiam subitam, timorem, vel cordis debilitatem, inciderimus. cum seruuti atque amoris diuinæ maiestatis debiti fuerimus. Hinc etiam dilectum nostrorum fratrum intererit, dolereque de eorum necessitatibus: nam Christus hic non propter*

Titū. 3.

Io. 18.

Gen. 3.

Mat. 16.

1. c. 13.

Psalm.

1. c. 6.

Gen. 3.

3. Re. 19

2. Re. 16

5. Re. 1.

4. Re. 18

pter se, sed propter nos tristatus est. Dis-
cimus etiam Christi domini nostri exem-
plar intuentes, tristitias, & tribulationes
Deo offerre: flexi ad ieruentem, & deu-
tam orationem, sicut ipse fecit: nam sta-
tum cum dixit, tristis est anima mea vs-
que ad mortem, oraturus abiit, &c.
Sequitur.

Et cum peruenisset ad locum, dixit eis,
Orate ne intretis in tentationem.] Cœ-
naculum ex quo Christus redemptor no-
strus probatus est, ubi ipse orauit
duobus distat miliaribus trecentisque &
viginti passibus cum aliis septem: quo-
niam pons quidam vnico tantum con-
tenta arcu, qua torrens Cedrō interfluit
à cœnaculo miliare & nongentos qui-
quaginta passus recedit, à quo ponte
que ad locum ubi Apostoli octo à domi-
no sunt relictī ducenti interfluit passus:
qui eodem locus ab alio in quo alii tres
sunt miliaria hinc et inde, & octoginta
septem distat, qui eādem situsque in quo
Christus orauit iactu solum lapidis com-
plices erant, & per hanc locum ad de-
scipulos ergo iōgā viam qua Christus po-
nitur, & inspectu dignus est, quod à ponte vs-
que ad domum Anas quædam interit
acclius via ardua & recta nimis: quia p-
ter magnā angustia oppressus ascendit.
Dixit ergo eis orate ne intretis, &c. Hoc
solummodo octo apostolis dixit: quo-
niam Iudas iam ab hoc sancto conuatu
migrarat: diuini autem Petram Iaco-
bum & Ioannem secum duxerat. Porro
eius tentatus non est malum sed bonum,
& meritum administrat: sed esse à tenta-
tione victos est malum, ideoque non dixit
orate ne tentemini: sed orate ne in-
tretis in tentationem, ei cōsentientes: quia
tentatio proprias vires non excedit. Do-
cet hic Christus orationem potissimum
esse remedium aduersus omnes mundi
tentationes. Nam sicut fur clamorem
vicinorum, qui subueniunt instantes ve-
niunt audiens fugit: sic orationis clamor
Satanam iugere cogit, & sanctos probos-
que suscitāt in auxilium. Sic Dominus in
oratione qui docuit dixit, vt peteremus.
Et ne nos inducas in tentationem. Mira-
bile autodotum est ad tentationes supe-

randas oratio ipsa. Cum nihil nos suffi-
ciamus, sed sufficientia nostra ex Deo sit:
nuntium ad ipsum mittamus auxilium
atque ope impetentes. Oratio enim qui-
dam nūtiū est Deo nostram aperiens in-
digentiam: secundum illud prophetæ.
Intret oratio mea in conspectu tuo.

Tribus modis est ad eis, quanti in est Psā. 87.
iactus lapidis: & positus genibus orabat
dicens.] In quo relucet excellentia ora-
tionis Christi: quæ omnes fuit complexa
circumstātiās, vt perfecta esset. Primō qui-
dem quia erat solitaria: nam cum oratio
sit eleuatio mentis in Deum: tunc re-
ctius fit quando qui orat recedit, & sepa-
rat se à mōdi strepitu. Secūdo hæc oratio
humilis fuit, quia genibus flexis orabat.
Videtur hunc apud priscos esse orād. mo-
dum, præsertim cum erant in aliqua ma-
gna tribulatione constituti: ut scilicet se
coram domino prosternerent. Sic in Nu-
meris legimus, quod proiecērunt se iu-
per faciem suam Moyses, & Aaron proni
in terram, orantes pro aqua. Matthæus
& Marcus dicunt, quod proiecit se super
terram: vt ea quæ retro sunt obliuiscens
in anteriora progrediatur, & vt intelligas
qua humilitate coram Deo orare de-
bet. Et in hoc non differt inter euangelistas,
nam cum iter orasset, semel genibus ora-
ui flexis, & iterum in terra pronus. Vel
potius omnia simul contigerunt: nam
cepit positus genibus orare, vt nollet ait
Lucas: quæ autem eius erat delicata, &
tenera complexio nec non deuilitas ob-
timorem, & mortis imminētis tristitia,
pronus in terram cadere coactus est, den-
tibus viribus, propter agoniam, qua
premebatur. O Rex gloriæ, quam debe-
rent mundi nobiles, & potentes contin-
di, qui tot deliciis, ac molibus stragulis
auro intextis, & ieris genua in templis
curuant, imo xgre ferunt sic genibus fle-
xis preces tundere. Expende quod Sa-
lomon orauit in templo positus genibus.
Moses in monte flans orabat, cum videret
Amalec: & Heliseus vt filium Sunami-
tis suscitaret, orans deambulabat. Chri-
stus autem omnia isthæc in summam re-
degit: nam orauit sicut Moyses in cruce
flans, orauit sicut Heliseus deambulans,
quando ter Apostolos in hoc horrore iussit
orare

1. Co. 3.

Nu. 20.

Mat. 26

Mat. 16

Matt. 6.

3. Re. 8.

Exo. 17

4. Re. 4

oravit etiam sicut Salomon genibus, & tandem sicuti David in terram deiectus. Sequere ergo anima mea quando oras hunc orandi modum genua flectendo in terram nudam: in quo significas humilitatem & obedientiam, quam Deo exhibere debes. Tercio hæc oratio iusta erat & recta, quia propriam voluntatem habuit, & voluntatem suam rectam. Quarto ergo charitate plena: quia sepe ac sæpius discipulos suos in eius interfectis visitabat. ¶ Adverte autem, quod dixit, quod auulsus est ab eis: quo modo loquendi ostenditur amor, quo Christus tuus prosequetur. Nam hoc verbum auulsus, propriè significat diuellere, sicut quado maxima vi quis aliquam arborem radicibus euelle re tentat simul cum ambiènti terra. Adeo Christi cor erat stricto nexu amoris unitum cum Apostolis, ut fermè viscera dimittens per modum euulsus ab eis recessit. O magna amoris vis, quæ nec per seipsum, nec lapidibus diuellitur, sed dolore patitur. Et tu, o anima mea à tuo Deo extorris es tot annis: & nihil sentis? non potes negare quin hoc ex defectu amoris Dei oriatur. Hæc maxima charitas haud tulit recessum semileuæ, sed tantum iactum lapidis: ut prælati intelligant manifeste per longum tempus à suis sedibus, & episcopatibus abesse, habere ortum a minima qua præditi sunt charitate, & zelo, qui non tantum recessibus, sed non multum, ut sciunt qui orationibus indulgent Iesum ab ipsis primum ducere, ut per non em, rogati in illis maudiantur, & ope iuuentur. Vnde in Psalmo. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum. Duxit autem secum Petrum, Iacobum, & Ioannem, ut testes adessent humanæ suæ naturæ, fragilitatis, & tremoris mortis, sicut & antea testes extiterant gloriæ suæ transfigurationis: ut qui gloriam suæ diuinitatis viderant, viderent etiam carnis suæ exilitatem, ac fragilitatem. Non sic nos, siquidem excellentiæ propriæ appetitu desideramus nostram bonam omnem oculis videri, celantes, quæ defectus speciem habent, ut licet eis imponamus. Orabat autem in quantum homo: nam secundum humanam natu-

ram minor est Patre. Ipsam autem orationem audiamus. [Pater si vis transfer calicem istum à me] Pater si possibile est, salua tamen humana redemptione me incolum. manente, ut mors deuincatur, & perueniam ad beatitudinem. Ex hoc patet, quod & ex amaritudine compassionis, quia nichi modo obicitur, quàmque timeo. Tanquam verus homo mortem refugiebat, & secundum inferiorem portionem tenebat mori, si secundum iustitiam fieri poterat. Iustitia tamè eterni Patris stauerat filium eius in fontem mori, sicuti hoc nostræ salutis sacramentum ostensum olim fuerat variis figuris, & scripturis ab eodem Patre, à mundi constitutione. Hinc ergo sequitur tristitiam mortis angustiamque, nec non passionem, minimè Christo Domino placere propter se, nec propter mortis acerbitatem tãquam finem principaliorem. Quare alia omnia consideratione ipsam mortem amplecti reuebat: obedientia tamè Patris humanique generis salutem quasi compulsus æquo animo mortem ipsam oppetere annuebat: veluti ægrotus, qui voluntariè potionem amaram gulsit, nõ propter ipsam, sed ut per ipsam salutem optatam consequatur. Hæc libera voluntas mortem pro Christo sustinenda martyres ipsos ad astra vehit, & gloriosos facit: nam carnis appetitus illum tantum naturaliter desiderat, quod delectationem ingerit, unde si mori martyribus absque vilo dolore contingeret, non appareret quæ in eo esset meriti causa. Quoniam tamen hanc viuendi voluntatem, neque desiderium Deo subiciunt atque tradunt, amplectunturque eius amore ducti, quod viribus tantum naturalibus pulsæ refugiunt, ideo donari coronis laudis, & gloriæ mererentur. Et hoc est quod Dominus in sua oratione prosequitur dicent. [Veruntamen non mea voluntas, sed tua hæc.] Non secundum humanam affectionem, sed tuam voluntatem. Hinc apparet, quod id quod Christus Redemptionis soltem humanis amore oppetens, qui conditioni, & fragilitati humanæ annectitur, desiderabat: modo ad se conuersus amplectitur, & confirmat, obedientia, cordisque fortitudine victus.

Nam

Psal. 92.
Mat. 17.

a. Resp.

Sic Angelus domini apparuit Agar in solitudine, cum sola tristis, & affecta dolore existeret: quam fuit consolatus. Sic etiam Helix in deserto, à conspectu, & persequutione Iezabel fugienti: & dixit, Surge & comede: grandis enim tibi restat uia. Summe ergo mundi Redemptor vires confortare domine mi, grandis enim tibi restat uia, ne te hæc terreat tristitia, nec metus concutiat, restant enim adhuc tibi flagella, vulnera, alapæ, spinarum corona, clauicrux, & tandem lancea, &c. Sed ad contextum.

Et factus in agonia prolixius orabat.] Significare volens, quod quoties agonia vel alia graui necessitate oppressi fuerimus absque vlla mora ad orationis remedium debemus confugere: & dum in maiori periculo constituti fuerimus, maiori cura, & insistentius orationi indulgeamus. Agonia hæc erat prælium quoddam inter dominicam carnem, & mortem: caro enim naturaliter viuere desiderabat. Vel potest dici hanc agoniam esse angustiam mortis quam imminere cernebat, tamq; ferè in conspectum dari: & ideo dicitur in agonia factus. Quo etiam modo cum infirmi sunt iam in extremis constituti, ita vt iam sensus deficere videantur ne possint discernere, dicuntur esse in agonia & conflictu. Vel potest dici, quod agonia hæc nihil aliud erat, quam quidam agon, & certamen, in ipso Christo, inter rationem & sensualitatem: quia certabat & contendebat in eo ad insulas, & modum cuiusdam pertinacis, mirifici prælii, & agonis. sensualitas ex vna parte, quæ quidem naturali ingenio sulca timebat, reuebat, & horrebat mortem: ratio ex alia quæ nimirum diuinæ voluntati obtemperanti mortem oppetere volebat, honorem Dei zelans, remedium, opem, & salutem, generis humani desiderans. Nā virtute, diuina atq; celestis harum quælibet partium facere seu pati quod cuique naturale orat, permittebatur. Sed iam iam Redemptor suo corde mortem vincebat & superabat, cum in animum mori inducebat: quam tandem postea ipso opere vixit quando resurrexit. Sed nunc pauca sunt, quæ in hoc agone, & certamine confluuntur: nam mox sensualitati

herbam porrigunt, carnemque ipsam insequuntur. ¶ Nota hic quot erunt errores, agones, metus, & angustia in tuæ mortis vltima hora, cum tot in vltimis irritatus peccatis: si sola eius memoria tam acerba tuit Christo cum adeo innocens culpæque expertus esset. Nam si Christus omni peccato liber sic mortem timuit, vt sola eius memoria, & consideratione in agonia fieret: quid tu lacies peccatis ocululus, cum medici vitæ tuæ spem tollant, erectumque pectus fuerit tibi, oculi comminui ceperint, sensus operari desisterint, & oblitus a doloribus mortisque angustis fueris? O quantum doleret hic stritus mortis status peccatoribus metum incutere, si quidem adeo magnum Christo incoleit. Voluit dominus in his quæ in eo gesta sunt nostræ animæ contentiorem & certamen significare: nam omnes nos mirabilem ac terribilem patiemur terrorem, in quo vsque ad verum deum deueniendum erit. Et vt videas quam magnum fuit agon iste & certamen, attende Euangelistæ verba.

Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decedentes in terram.] Sudor iste terrens erat nimis & maximus: qui ex omnibus partibus corporis, & poris manabat. In medio istius agonis effudit in terram iusmodi agone, & certamine per vestes desiliens, & in terram abundanter cadens. Emisit autem hunc sudorem sanguineum Christus, ob maximum conatum orationis eius, nec non omnium terribilium mortis memoriarum maximam qua vexabatur & premebatur, imminentisque & obiecti periculi, & ingentem angustiam qua à propria sensualitate torquebatur, quæ quidem Dei iussu facere, & pati ei naturale, & congenitum permittebatur. Quare cum cor eius esset inflammatum, omnes pori recludi, & deieci ceperunt, insinuereque & emittere per omnes illius corporis sanctissimi, & passibilis partes, sudorem sanguineum, purum nigrumque coloratum, ita vt redundaret. Sanguis iste fuit verus, naturalisque quæcumque ad suum esse, & substantiam. fuit tamen miraculosus, & non naturalis, quemadmodum emanationis, & emis-

1. Io. 19

tionis quæ à venis emissus fuit : nam præter totum ordinem, & cursum naturalem est sanguineum effundere sudorem. Hoc idem dicimus oportet de sanguine, & aqua, quæ à latere Christi domini iam detentæ illuxerant. Sanguis enim verus fuit, & aqua idem vera, miraculose tamen : quia mirabili Dei providentia, & superat uti ratione ab humani corporis remanarunt. Voluit autem dominus sudare sanguinem in terramque cadere : quia præbatur, & propter sanguinem effundebatur, non pro Angelorum, sed potius hominum terrenorum, & in terra degentium salute. Illi tantum redempti sunt & mundi, sanguinis domini nostri effusione. Secundò ne dominus tantum oculis pro nostris peccatis lachrymas funderet, sed etiam toto corpore, cum nimis ab oculis quæ à cæteris vero corporis partibus sanguis manabant. Præterea in sudore Christi crucis & conatus dilucidè perspicitur : in sanguine, mundi pretium : in fluxu verò eius, liberalis abundantia copiosissimæ redemptionis elucescit : guttæ tandem evidens signum fuerunt singularis efficacis : commodique, quod passio ipsa intulit, liquidem virtus illius universalis erat, & omnibus sufficiens, ne eorum malitia, & prauitas indignos redderet. Tu ergo ô anima mea nihil morare, sed properatim tende in hoc pretiosum balsamum odoriferum, vt redimi, & sana fieri merearis : quantumvis paruulæ guttæ particeps sis, eaque aspergaris. Considera, quam intensus ignis amoris cordi Christi astuit : liquidem vitium sanguinem per corporis poros distillare cœpit, sicut facit aquam e rosis manare : vt reddat odorem suauitatis sacrificia propter no patri pro nobis offerendo. Considera etiam anima mea quam periculosa est in finitas tua, liquidem tam ingenti sudore operor ad in salutem hominum tuorum peccatorum fœces purgasti : vt implemet dominus de te cõquerens dixit. Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea nimia rubigo eius. Vide etiam quâ noceat frigus homini in sudore constituto. Pro conspecto igitur habere debes nulum tam nocuum frigus esse sicut ingratitude frigiditas. Hæc tua ingriditas &

ingratitude vexat maxime Salvatoreni sanguinem pro te insudantem. Orat æternum patrem & non exauditur : expectat solatium lachrymarum tuarum, vt à peccata quæ ipsum torquet subleues. Respice quæ aliter ab oratione collatens propter sanguinem meritis, eum exerceat. In te ipso solum angustia oppressum, & afflicti, considera quantaluit tunc eius animæ angustia, cum testes guttæ sanguinis vestem penetrantes & in terram cadentes, exillant, illurque mittere & compa-tere : nam absque ingenti dolore, hoc minime potuit contingere. Ad mortalium animos nunquam peruenit, nec ad auditum nec visum aliquem terrore mortis sanguinem sudore emisisse, quapropter apparet similem dolorem sensum nunquam fuisse. Hinc etiam percipitur quanta fuerit amaritudo passionis Christi : siquidem sola eius cogitatio illum sic turbauit, & torisit, vt sanguinem sudare cogeretur. Sudor faciem Adamini minime ad culpam aduendam collaxit nec vniuersæ diluui aque sufficere potuerunt ad mundi tollenda peccata. Sufficit tamen sudor saluifer sacratissimi Redemptoris : suæ nanque antidorum, & lauacrum sufficiens ad mundandas animas ab omni labe peccati.

Gen. 3.
Gen. 8.

¶ Disce cum ægrotas vel multum orare, vel alios ap. de orantes habere cum videas hic Christum positum in agonia orantem, & in cruce iamiam moriturum pro crucifixoribus orantem, animamque suam in manus paternas commendasse. Disce imminente mortis articulo voluntatem tuam voluntati diuinæ cõformare. Disce vero tu peccator de propriis dolere peccatis : cum videas Christum tantopere afflicti ex alienis. Disce pro animæ tue affectus eleuare, excitare, & exercere, coram Christo in monte Olueti prostrato, & ibi ora, lachrymas funde, deducq; Christum in angustias, liquidem tuo amore impulsus hanc patitur pœnam. Sed procedamus. [Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia.] Venit de loco ubi orabat ad discipulos. Videlicet ad Petrum, Iacobum, & Ioannem, & dormiebant : nam cum certamen eis appropinquaret,

Ere. 24.

quaret, oculi eorū somno victi, languere
cœperunt: nam huiusmodi somnus erat
veluti quidam typus, & figura negatio-
nis & effugii, quod erant paraturi. Dor-
miebant præ tristitia & afflictione, ita vt
oculi interiores graniter angustiam, &
tristitiā terrent: corporales etiam vexa-

Nam o. tristitiæ magnitudinem qua erāt
affecti, ex quo Christum dicentem audie-
rant, Tristis est anima mea vsque ad mor-
tem: non poterant vincere somnum, in-
terdum magistro, interdum verò libi iplis
timentes. Vt autem dormiant sicut & ani-
ma, sic & corpora: nam sæpe ac sæpius
contingit ex animi contractione, & repi-
ditate oculos somno teneri. Vide ter
Christum discessisse ad orandum, terque
eundem oues suas visitasse intendens ad
orationem flectere. nam non solum præ-
latus vitam ducere debet contemplati-
uam, sed etiam aliquando actiuam. Sic in
Ezechie legimus, quod illa sancta qua-
tuor animalia volabant, incedebant, &
habebāt alas, sub qualibet autem earum
erat manus veluti hominis. Habebant
alas ad volandum per contemplationem
manus vero ad inserviendum proximi
commoditati. Discant contemplatiui p-

Eze. 3.

Exo. 31.

us relinquere orationem. Moses cū es-
set cum Deo in monte orans iussu Dei de-
reliquit Dei conuersationem: & descen-
dit ad populum peccatorem, vt ei subue-
niret. [Et ait illis. Quid dormitis? Surgite,
orate, ne intretis in tērationē.] Quare cū
in tot sitis constituti periculis dormitis,
cum modo tempus potius vigilandū sit,
ob maximam pressuram temptationis que
eum fere imminet? Surgite ab ignauia,
& pigris, vigilateque, & orate, ne intre-
tis in tērationem illi contentientes:
quia tentatio vos superare non potest.
Contemplant ergo modo Saluatoris piā
mansuetudinem, qui quo magis mors illi
imminabat & appropinquabat, eo magis
cord. subleuabat. & vigilabat. & orabat.

Ios. 10.

Ios. 13.

xit Euāgelista, quod in finem dilexit eos,
siquidem in tali constitutus agonia, non

cessabat vitam pro illis exponere, salutē-
que conari, intra illud exiguum tempus
quod restabat. Non sic multi præpositi
modo faciunt, qui cum subditi vigilet,

anima laboribus, penuria, & necessitati-
bus opprimantur, quibus remedium ad-
hibere difficile est, dormiunt, & requies-
cunt in blandis & delicatis lectis, otio, &
voluptati mundi que sumptibus dediti,
exultantes, curis laborum, & indigentia
suarum ouium liberi. Maxima cerē erat
charitas atque benignitas huius pastoris,
siquidem discipulis suis dixerat, (vt Mat-
thæus & Marcus scribunt) vt dormirent
& quiescerent, noluitque eos à somno
excitare quoaduque iam Iudæorum cū
Iuda venientium lateribus, & ar-
mis, agmen agnouit, eum capiendi delide-
rio: eos inquam somno vacare non ve-
luit, cum implet pastor bonus proprio
esset sanguine immersus earundem ouium
amore. Somno autem parcere populi,
cum iam iam inimici imminerent & inlla-
rent. in quo docet seruos Dei non diu
somno indulgere debere. Surgite: ne
nos inimici nostri abditos, & receptos in-
ueniant sicut timidos: exhibeamus nos
illis facie læta, ne terga demus, nec mor-
tem timeamus. Hoc voluit dominus ta-
cere, vt populi intelligerent agni qui pas-
surus erat confidentiam, & constantiam
vsque sciremus passionem eius volunta-
riam omnino non violentam fuisse. Hinc
patet seruus desiderium domini, nostræ
redemptionis, siquidem non solum ip-
sum traditorem simul cum Pharisæis ve-
nientem manlit, sed & ipse eos excipere
voluit. O mira Christi bonitas. Quando
voluerunt illum facere regem fugit, nunc
autem exit obuiam eis? Docemur hic
primo si opus fuerit aliquam tribulatio-
nem pati, gaudio & confidentia sustine-
re. Secundo ad tentationes perpetiendas
parari: deo inquit eis surgite. Tertiò ora-
tionem tanquam scutum in tentationi-
bus ipsis capere: ideo ait orate ne intre-
tis in tērationem. Sequitur. Adhuc eo
loquente ecce turba, & qui vocabatur
Iudas vnus de duodecim antecedebat
eos, & appropinquabat Iesū, vt osculare
tur eum. Sancta & ipsa Susanna cum in
pomario

Mat. 26

Mar. 14

Ioan. 6.

D. 113

potario domus sue se lauaret ab iniquis presbyteris inuasa est, capta, & mortem traducta. Sic dominus eius cum in horto interfectus & balneatus in proprio sanguine subito ab inimicis, & iniquis iudeis missis à principibus sacerdotum fuit obfessus, captus, & delatus falso, & cum innocens ad mortem traditus. Quibus exiuit obuiam dominus. Saepè ac saepius obuiam oui exire, & eam inuadere vidis: oppositum autem nisi modo videtur, nunquam accipit, & eam innocentissimus agnus sis excepturus lupos istos rapaces exis. Tu thesaurus paradysi in manus prædonum te exponis. Tu hereditas promissa patribus in manibus prodigiorum: sapientia æterna: stultorum regimini te obicis.

¶ Vnus autem de duodecim Iudas antecedebatur eos. In quo nota, quod pessimus ille mercator fuit vnus de duodecim non quidem merito, sed potius numero. Quod euangelista dixit, vt huius traditoris malitiam ostenderet, qui in crimine fixa maiestatis a dignitate Apostolica ceciderat. Præcedebat autem eos sicut signum, ut ait noster Lucas, vt oscularetur eum. Appropinquabat, vt domesticus, sed iter erat, salutem, vt discipulus, sed tamen iniquum, & peritiosum, osculatus illi, nihilominus intellus, & inimicus erat. Iam diu inoleuerat consuetudo apud Hebræos, & nunc etiam apud varias, & diuersas nationes se adinuicem osculari, cum in aliquem se conferunt locum, vt ostendant ingressum pacificum: & sic Christo idem erat mos suos recipiendi discipulos, cum eos in aliquem locum mittebat, osculo pudicitæ amoris & pacis cum redibant, quapropter, iussus iste ostendit signum osculum dedit. Sicut Ioab olim osculans Amassam, & salutans sermone pacifico in dolo, occidit eum: sic accessit traditor iste, & salutans verbis pacificis, domum, morti tradidit. O verus traditor non minus ad mortem æternam damnatus, quam temporali cupiditate victus. Quomodo iam oblitus es mirabili magnitudinem: & notitiam, quam tibi, & ceteris suæ diuinitatis contulit? Sic inimici cordis celare putas, ac si non esset qui

Stet. in Luc. I. om. 2.

scruteretur? Illi cõmiles sunt qui plurimum possunt, & præstant, qui cum subditiis verbis, & operibus præbeant occasionem ruinae, suoque exemplo labi cogant, negare non possunt Iulæ similitudinem, & eam plar ferre, siquidem ad iniquitatem ceteros præcedunt, ex quo sequitur eos etiam præcedere, vt omnes in infernum prolabantur. Iudas autem benedictus acceptis rebus, mala pro bonis, cui etiam similes sunt ingrati homines.

¶ Perpende quantum distat osculum iude, & Magdalene. Iudas in facie osculatus est Saluatorem, & perierit: Magdalena verò in pedibus, & in columis, & voti compos euasit. Humiles ad deum accedentes iustificantur: damnantur autem elati superbia.

Iesus autem dicit illi, Iuda osculo filium hominis tradis? Sub forma amici, & charitatis specie, in te tradis, & mortem machinaris? O nefandum & iniquum signum, ex quo vicè osculi, & pacis gerere, discordia, & mors sequitur. Obserua autem Christum proprio nomine Iudam fuisse alloquutum, quod quidem potius vim verbi dicitur, quam ad necem, & iterum, quod ad uersarium ab ira, & furore auertere nixus esset, quam ad iracundiam ducentis. Similes maxime sunt iudei hypocritæ, qui amicitiam, & pacem Christo simulantes iniquis operibus tradunt, & vendunt: ite & illi quibus maxime curæ est bona verbi proferri, nonne quædam sepe amittere, cum in rei veritate traditores, & inhonestæ vitæ sint. Item sicut Iudas ad dominum accedit osculo pacis osculans: sic & eodem modo qui Eucharistiæ habentes malis conscientia accedunt. Sed ad contextum. [Videntes autem hi, qui circa ipsam erant, dixerunt illi, Domine, si ecce tuum euangelio?] Apostoli fuerunt isti, qui petentes licentiam dixerunt domino vt permitteret, vt percuterent gladio. Aduertendum est hic, quod quantum Christus dixerat discipulis si aliquis percussit te in vnâ maxillam præbe ei alteram. nihilominus tamen post concionem istam factam in cetera adeo in eis feruor, & amor inoleuerat, vt illius obliuisci præcepti solliciti de defendendo magistro curabant. Sed quia Christus erat magister mansuetus.

Cecidimus

Iuc. 7.

Matt. 5a

2. Re. 10

dnis non dominus crudelitatis: non com-
petenter petierunt ab eo licentiam exer-
cendæ severitatis, vnde nec eis licentiam
villam dedit, ne huic quæstioni statim re-
sponderet: sed pollez respondit, ibi, sinite
vsque huc, &c. Sed Petrus quia ceteris ter-
uentior erat, non expectata responsione
euaginato gladio percussit seruum pon-
tificis. Sequitur enim, [Et percussit vnus
ex illis, seruum pontificis sacerdotum, &
amputauit auriculam eius dexteram.]

Tos. 18. Nomen huic seruo, vt alius narrat Euan-
gelista, erat Malchus. Hunc Petrus per-
cussit, quia ceteris accuratius se insérie-
rat: vel quia ipse primus fuit, qui manus
iniquas ad capiendum dominum extēdit.
Nu. 25. Petrus itaque caput eius scindere volens,
eique plus nocere, perficere nequit. Con-
sidera autem quod Petrus in hoc nō pec-

catus sit, sed etiam fecit: sicut Phinees qui zelo dei occi-
dit illum iudæum simul cum muliere Ma-
chanitide: quapropter meruit habere
summum sacerdotum: sic & Petrus post
hæc habuit summum pontificatum. Sic
Exod. 2 etiam Moyses occidit Aegyptum rixantē
cum iudæo: & non peccauit, quia zelo fe-
cit. Videns enim Petrus quod Christi cap-
tio iniusta erat, quia sciebat Christum
iustum, & sanctum, iustum erat ei deleu-
dere innocentem. Sed quauis Petrus ze-
lus, & intentio esset bona: quia tamen tūc
non tempus defensionis, sed potius patien-
tiæ instabat: cecidit eum clementissim-

us. Sequitur in textu. [Respondens Iesus ait:
Sinite vsque huc.] Vt patientiam, non
vltionem, & vindictam doceret. Conue-
niens quippe erat quod gratiæ autor at-
que gloriosus, qui seculum per suam glo-
riam doceret, diligentiusque instrueret, vt
æquiori animo aduersitates terrent, quā
de eiusdem vindictam sumerent. Docen-
tur hic ecclesiastici nullo modo præsume-
re corporali telo certare. Arma enim ini-
uriæ nostræ (inquit Paulus) non carna-
lia sunt. Tua arma lachrymæ debent esse
1. Tim. 2. & orationes: quæ quidem non parui mo-
menti sunt. siquidem Moyses tam magnū
2. Cor. 10 inferebat bellum Amalech, licet cum lo-
sue materialibz armis dimicaret, interea
dominus Al. res orabat superabat Iosue cum.

que ab oratione desistebat superabatur
ab Amalech. [Et cum tetigisset auriculā
eius sanauit eum. O mira, & ineffabilis
dei nostri bonitas. Quænam patietur, &
humana virtus, nisi Christi dominus,
sufficeret, ad tam iniqui hominis iniuriæ

sed seruus erat cui autem audacter iniu-
riam inferebat, vngentis dei filius, crea-
tor celi, & terre. Optime hic adimple-
uit dominus, quod antea præceperat di-
cens, Diligite inimicos vestros, benefaci-
te his qui oderunt vos. In quo etiam gra-
tus Christi dominus relucet: quia sanauit
eum manus coniecit, in hoc nos exhortis
ad fidem, persequutorē alliciens: discipu-
los, & nos etiam in sua firma, & stabili do-
ctrina confirmans: quia noluit aliquem
sua causā damnum perpeti, voluit etiam
docere inimicos benefacere. Reuelat etiā
& ostendit per hoc suam inmensam vir-
tutem: siquidem non necessitat, sed po-
tius propria voluntate captus fuit. O di-
uitiæ charitatis infinitæ. Non obliuisci-
tur dominus suæ extrema pietatis, benigni-
tatis, & clementiæ: siquidem non patitur
inimicos vulnera accipere, quanuis me-
reantur. Ipsi agunt de iusti morte, & ipso
vulnera persequutorum sanat, docet, &
hoc omnes euadere saluos posse, si ad deū
conuertantur, & relinquant: quæsumus
saui, quod in eius morte consenserint,
existant. Sed dicetis, quare isti maligni
non cōuerſi sunt? Quoniam pacto viden-
tes hoc tam patens miraculum non dimi-
terunt Christum? Quid illorum corda nō
emolliuerunt, cum bonitatem saluatoris
viderunt inimico consulentis? Iam certē
isti in propriis erant venditi peccatis: iam
eorum animabus daemon dominabitur,
nec erant sui compotes: sed vt dicit lapi-
des spiritui sancto obſistebant, ita vt eius
digitus in eis nisi imprimere, nec corū
corda obſtinata, & malitia plena signaret.
Veniā, & simile tibi non contingat: vt
scilicet miracula quæ deus in te operatur,
& beneficia ab eodem in te collata cedant
tibi in ruinam, ita vt in maiora, & gra-
uiora prolabaris peccata. Sed ad con-
textum.

Dixit autem Iesus ad eos, qui venerāt
ad

simi in galeam salutis assumere, & gladium spiritus quod est verbum Dei per omnem orationem, & obsecrationem orantes omni tempore in Domino. Sed advertendum, quod nontulerunt eum in templo, quia non audebant eum adiri præ timore populi: quapropter egressi est. Dominus tunc exivit cum daret captioni. Expende hic Christi benignitatem, quanque blandè persequutores suos alloquitur est: liquidem adeo suavis verbis carpsit eorum nequitiam: quod quidem deberet sufficere ad eorum malitiam coercendam, & nos imitare similitudine, & exemplo amicitabilis eius conversationis. Et subdidit dominus.

sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Hæc est hora in qua permittitur vobis in me manus conicere: modo potestas tenebrarum regnat. Hoc dicit, quia dæmon, qui princeps tenebrarum est ad hoc instigabat, & vt aduerfus Christum domini insurgerent: & propter hoc congregamini contra me in tenebris, & omnis vestra potestas, quia lucem aggeredimini, & inuaditis, sunt tenebræ. Finis verbus, qui quidem separare possent Iudæos ab huiusmodi horrendo peccato: permittit tunc dominus in manus peccatorum tradi: se ori & vngulis suorum exponens innocens: & manifestissimus agnus. Quare sequitur in textu. [Comprehendentes autem eum dixerunt in domum principis sacerdotum.] Cogita & considera hic, si cui libet.

ta inueantur: linguam, ne inania loquatur: pedes ne ad peccata conferantur. Captiuetur etiam cor, ut liberius desit ad prauas cogitationes, intellectus etiam in obsequium Christi, & fidei ne errare possit, voluntas etiam ne à Dei voluntate deuierit. Propter quod ait Paulus. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Cum ergo iam mundi Saluatorem teneret, vinxerunt eum, mirabilesque eius manus immensis viribus, funibus compresserunt: maximo dedecore, ac si latro, & mortis reus esset: à quo tamen essetque illis salutis postulare, ut delicta tolleret, & solueret, & tandem ad soluenda peccati, mortis, & miseria, vincula venerat. Sicuti canes feram insequentes quidam à caena rangebant, alii infligebant vulnera, maximo conatu, impetu, & clamore, in eum conuulsa, & opprobria conuocantes, dominum Deum tuum, & redemptorem semper ratum & pulsum trahabant. Quod domine commisit scelus? cur pateris? Quid non respicis, quid tam miseris modis trahant? video, & scio, te pietate teneri, eiusque intima zelo ardere. Sed tu anima mea nihil mereris: oro paui finas: siquidem propter te patitur. Quare his non succurris? non succurris? non succurris, licet omnium horum auriculas secures (sicut Perus tantum secut) pedesque & manus comminueres, qui reauit te mox in statu pulsuum redigeret, quæ eius est patientia, & amor quo hæc mala sustinet. Et si forsitan amore quo eum prosequeris ductus aliquem contoderes, & interimeres, proculdubio ipsemet statim fulceretur.

Inspice ergo quomodo potens, & Ind. 16
 fortis viribus Sanson vincitur est propter
 amicam Synagoram: respice etiam quo
 patio arca fidei domini capta est, qua
 propter hanc captiorem sicut alius He- 1. Re. 4
 mam penetrare, & pertranseat, ut si fue-
 rit opus, sicut Christus mortuus est, tu
 etiam mori proponas, & ad lachrymas
 flectaris viuas, videns vinclum illum,
 qui tunc venit soluturus peccata, libera-
 turusque te a vinculis mortis, & da-
 monis, in vinculis coniectum ne fugeres,

Deus Leones, Vrsos, & Pantheras, in Aegyptum mittere, qui de Pharaonis populo perciperent unum macerem, & unum deinde insolentem, & duram cervicem populo: noluit tamen sic rebus fortibus, & magnis punire, sed parvis, & debilibus Cimilibus, ramis, & muscis, ut Pharaon suam miseriam agnosceret: siquidem tanti numina res sufficiebant eum molestia afficere. Sic superbia Goliathâ Davide iuvene subacta fuit: quem ipse Goliath contemnebat, & parathacebat. Sic Holofernis arrogantia, & insolentiam Deus deuicere voluit: ut princeps ille insolentissimus iugulatus per mulierem interiret. Ideoque etiam multoties vult Deus paucis nos torqueri, attingi laboribus, & tribulationibus, quæ sonitum impediunt, utque muscæ, pulices, & leues dolores nos experiri cogant ingenium nostrum, conditionem atque naturam, quod quidem permittit Dominus, ut humiliemur, & cognoscamus, quid valeamus, & simus: & ut videamus, quid parû, sine Deo possumus, & eo duce multum: nisi sine ipso quodlibet sufficit deuicere nos. Vides Petrum debilem, lapsum, quia adeo prolongatus est? Respice ergo, & non contemnas, sed in Deum conuertere in mora non sinit. Postquam spiritum sanctum accepit in die Pentecostes hic concilium Hierosolymis, & adductus Petrus coram summis sacerdotibus, & ceteris, & ceteris præcens, insinuat ne in nomine Christi prædicaret, ubi maxima cum autoritate respondit. Si nullum est in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, iudicate. Non enim possumus, quæ audiuiimus, & vidimus nò loqui. Sic Petrus, & ceteri Apostoli, qui in passione domini puillanimes steterunt, postea adueniente spiritu sancto, taliter, & constanter se gesserunt, adeo, ut concilii patres, Petri humilitatem, & animi robur mirarentur. Unde conge ad tuam instructionem, & dilecti semper Deo adherere, & non a longe sequi, nam aliter tentationibus quantumvis leuibus succumbes: quod si adha seris illi semper victor euadis. Secundo aduerte, quod voluit Christus ab hac ancilla hostiarum recitari esse Petrum, & victum, ut ostendebatur omni hominum genti, eiususmodi

que status in Christi morte concessisse, omnesque redemptos eius passione. Sequitur iam secunda tentatio. [Et post paulum alius videns eum dixit. Et tu de illis es. Petrus vero ait. O homo, non sum. Hæc secunda obiectio aiunt Matthæus, & Marcus fuit a muliere facta: quare ergo hic ait Lucas, quod fuerit ab homine facta? Rite enim non potest euangelistas contrariari. Idco dico, quod hoc quæsitum, seu tentatio Petri facta fuit nõ a muliere sola, sed ab homine, & muliere. Ipsa enim incepit, cæteri tunc simul accesserunt, qui ibi aderant idem interrogantes. Ideoque Ioannes ait, quod a pluribus facta fuit: quia mulier fuit Petrus Io. 18. tentatus. Et quia mulier incepit, & magis de hoc erat sollicita dixerunt Matthæus, & Marcus, quod fuit facta a muliere: sed quia vnus hominum vehementius quærebat, & instabat, ait noster Lucas, quod homo quidam dixit, quod ex illis esset: cui Petrus, vt ait Lucas, respondit, simul & mulier: vt Matthæus, & Marcus & respondit simul circumstantibus, & quærentibus, ut Ioannes dixit. Leg. Au. p. 10. b. 1. 10. Luang. cap. 6.

¶ An imaduerte quomodo vnuni pec-
catum aliud trahit, & ducit. Per peccatū
non amittitur arbitri libertas, vt men-
tens dixit maledictus ille Lutherus, ami-
ttit tamen homogratiā, quæ vires ani-
mæ, & naturæ in nobis, & in aliis
bus retinere valet. Item etiam, quamuis
non perdat liberum arbitrium, manet ta-
men propter peccatum adeo debile, æ-
grum, & infirmum, vt facili negotio in
peccatum lapsus tentationi succumbat:
quare ex vno peccato in alterum deuen-
it, duciturque peccatora concupiscen-
tia sua abstrahitur, & illectur. Hoc in Pe-
tro adimpletum videmus, qui quia relipi-
scere renuit post negationem primam, in
secundam, & tandem in tertiam incidit.
Ideo sequitur. [Et interuallo facto, qua-
si horæ vnius autius quidam asfirmabat di-
cens, Vere hic cum illo erat, nam & Ga-
lileus est.] Cognouit eum in sermone,
nam quamuis Galileus esset etiam iudeus,
quorūde tamen contigit, non solum
in regno eodem, sed in eadem provin-
cia aliquo modo diuersi sermones. [Et
dicit Petrus, homo nescio quid dicis.]

Non

Non solum, ut diximus peccatum, quod per poenitentiam non deletur ad aliud trahit, verum etiam omnia magis gravitate augentur, & crescent. Primo enim, ut omnes testantur Evangelistæ, simpliciter negavit: secundò autem, ut Matthæus inquit, iuramento negavit. Tertio tandem iuramento addidit maledictionem, & anathematizavit. Docemur parva vitare peccata, ne ad maiora veniamus.

Ex 8. Una plagarum Aegypti Cimipher fuerunt, qui quidam parvi culices sunt, qui verno tempore nos acriter vexant, & sanguinem bibunt. Non fuit ista maxima plaga: sed tamen postea suborte sunt plurimæ muscæ, quæ crudeliter Aegyptios torquebant. Plagæ enim, plaga maior succedit. Nè à prima servas, sicut Pharaon, secunda opprimitis, quæ aliam, & aliam ducit, sicut Petro contigit. Docemur etiam fugere à comitatu, & cetero malorum: nam ut ait Paulus, colloquia prava corrumpunt bonos mores.

1. Co. 15. I. Cor. quoniam Apostolorum, & Discipulorum Christi ceterum filium Dei Redemptorem nostrum fuerat confessus, modo peccatoribus adherens ter negat. Ideoque

Exo. 24. præcipiebat Deus, ut Israel cum gentilibus matrimonium nullo modo contraherent, ne cum illis cōversantes: pravorum eorum mores addicerent. Filii Seth, qui boni, & iusti erant, quia filii Cain, hiabui, quæ vitiosi erant dedit, adhererunt, misit Deus diluvium, & per aquas omnes submersi sunt. Sanctus ille propheta,

3. Reg. 1. quem Deus in Samariam miserat, fuit in via a Leone occisus: quia fuit Domino inobediens, quod cum falso propheta comedit. Isaphar Rex Israhel, prava ad præliandum descendit simul cum Achaz Rege impio Israhel, parum abiit quin etiam occumberent, sicut Rex Israhel: ideoque obiurgatus fuit à propheta Dei, quod impio auxilium præbuis-

3. Reg. 2. set. Nam impius suis depravatis moribus, cor quietum allicit, ut vitia sequatur. Et licet suis operibus minimè liceat, aut exire possit, tentat nihilominus, ut post eadem vadat: nam videns iniquè, & peruersè agere: taciturno negotio labitur. Sed ad contextum.

Idem in Luc. Tom. 2.

Et continuò adhuc illo loquente cantavit galus. Expende, quod hæc cantatio galii post trinam negationem fuit secunda cantatio. Nam, ut Marcus ait, Mar. 14 post primam negationem foras se contulit Petrus. & tunc cantavit gallus: & iterum ad ignem rediit, non enim poterat deferre domum, ubi Dominus eius aderat: & quia timor, & amor ad invicem contendebant, & alter alteri obstabat, non erat uterque uterque videri decessabat, ut qualibet harum passionum in eo victrix evaserat: tunc unus circumstantium: eademmet verba, quæ ancilla, protulit: ideo secundo negavit. Timore autem concussus Petrus iterum foras exiit, transiit in spatio quasi unus horum accesserunt ad eum, qui aderant dicentes, eum esse Christum discipulum, quia Galileus erat, unde tertio negavit, & statim secundo cantavit gallus. Et sic semel tantum ante primum gallum negavit, bis autem ante secundum. Et ut in concordiam redigamus Evangelistas circa tertiam negationem dico, quod & si Divus Lucas hic in terra negatione asserat unicum hominem Petrum interrogasse, ceteri vero dicant plurimos in Jerusalem interrogasse, & Petrum inter eos, qui ibi aderant, ibi detrahentes, & clamantes, qui hoc Petro dixerunt. Vel potest dici vni in nomine omnium interrogasse, quare Petrus vni tantum respondit, & ex consequenti omnibus nomine huius.

¶ Aliqui dicunt has tres negationes factas fuisse apud Annam, cetera verò, quæ Evangelistæ scripserunt postquam in domum Caiphæ ductus est Iesus, per modum collectionis scripsisse: non quod revera ita contigissent. Alii tamen dicunt Petrum in domo Caiphæ ter dominum negavisse. Vtior tamen, & quæ communior opinio est, quod hæc trina negatio apud Annam coepit, habuit autem finem in atrio Caiphæ. Et hoc manifestè constat ex textu Iohannis, qui cum mentionem non faciat Caiphæ, sed solum Annæ, continet prius unicam negationem, deinde prosequitur cetera, quæ Annæ Christum interrogavit, deinde alias duas negationes Eccl. 34 adhibet, quæ postea in domo Caiphæ Iaco. 1.

Ccc 4 con-

dominus Petrum, statim ad se rediit, & reuocauit culpam negationis poenitentia lachrymis: nam non solum est necessaria Dei misericordia, quando homo resurgit, & poenitentiam agit, sed etiam ea peccatorum in per, ut patet. Psal. 119. Ideo propheta ait. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? Respice, & exaudi me, Domine Deus meus. Nam si Deus peccatores non respiciat, fieri non potest, quod ipse suis viribus resurgat. Sic ut lex Rachel habere non possit, nisi Iacob lapidem de pureo amoueret: ita si Deus non tollit prius de corde nostro oblationis lapidem, flere, nec respicere poterunt. Iacob quidem ita, dum Christus & Petrum respexit: & reuerentia leuit Petrus amare. Obsecra Deum, ut te in tueatur & misereatur tui, anima que tu compatiatur: quia sine ipso factum est nihil. Fleuit beatissimus Apostolus peccatum suum amarissime. Et postea per totum felicis vite circulum pro Apostolo mos fuit singulis noctibus orationi vacare. Iamque gaudeat, usque mane sequi in lachrymis, & planctu noctem peragere, ut facies eius, incensa nimis lachrymis, & excelsis inebat & deflueret adusta videretur. Fiebat non propter peccata quam verebatur: sed propter angustiam animi, quam patiebatur, hoc enim acutus ferebat, quam quemcunque alium cruciatum. O quod tota nostra facies, & scelera nos quotidie paramus, & minus deploramus. Iniquitates nostrae iam in caelum conscendunt, & expostulant à Deo iustitiam veluti Sodomae & Gomorae peccata: iam nos terra ferre nullo modo poterit. Cum Auctori adhaeremus, ut vide pluriat nos: nos autem vitam tenimus euertentes, occidentes, exultantes, & gaudentes, mortis atque iustitiae Dei obliti: ac si semper sancti, & legem Dei custodientes vixissemus: nec non confidens simul cum illo in caelo vitam beatam acturos. Vae nobis quoniam sancti Petri lacrymae in vltimo die, iustum nostrum condemnabunt: & à Deo iusto iudice iniquitatum nostrarum ius postulabunt. Quid autem interim cum Christo Salvatore nostro agatur videamus. Et viri tenebant illum, illudebant ei cadentes. Considera tui

non habes cor lapideum hanc Christi redemptoris nostri contumeliam. Colaphis enim eum caedebant. Sicut enim in collo percussus fuit, & despectibiles percuti. Unde in hoc quo dicitur. Christum caedebant, & colaphizabant non tam attenditur leuiter, quam si percuteretur, sed tam tam contumelia despectionis. Adimpletur scriptura, quae legitur. Appropinquabit enim coram tabernaculo testimonium, imponentque Aaron, & filii eius manus super caput illius, & mactabis eum coram domino. Sic isti imponunt in caput Christi manus sanctas, percutientes eum, & cadentes. In faciem quoque eius, quam Angeli videre desiderant conspuebant. Quid etiam ibidem dicitur. Quam spuerunt in faciem eius, & ceciderunt ab omnibus prophetis, & gentibus, de qua in psal. 22. mo, ostende nobis semine tuum tuum, & salui erimus? Et tamen eis ostendit mittens filium suum in quo pater noster nunciat sicut in facie filii sui, & tamen cum magnis execrationibus cedebant, & vi ab intra sputa trahentes spuebant in eum: ita quod eius facies leprosa apparebat, & tunc impletum est illud. Isa. 53. Non est ei species nec decor, & vidimus eum, & non erat aspectus: & nos reputauimus eum quali leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Et iterum in persona Saluatoris. Faciem meam non auerti ab increpantibus, & conspexi derisorem. Admonuit enim Isa. 50. erat hoc apud Iudaeos ita, quod in lege praeceptum erat, quod si pater alicuius puella spueret in faciem eius, ita abominabilis reddebatur, quod ad minus septem diebus oportebat illam esse sequestratam à consortio hominum. Quanto magis abominabile erat, spucare in faciem Christi?

¶ Sed quia sputis pulchritudine faciei eius obscurare, aut deturpare non poterant, ideo vide quid Evangelista noster dicat. Et velauerunt eum, & percutiebant faciem eius, & interrogabatur eum dicentes. Prophetis, quis est qui te percussit? Velauerunt faciem eius, quia erat ita pia, & reuerentiae digna, quod omnes ea aspicientes ad pietatem, & reuerentiam commouebantur. Ideo ut melius iriderent velauerunt eum.

Exo. 34 eum. Nec est mirum si non posuerunt eum intueri, quia nec faciem Moysi posuerunt intueri nisi velamen super faciem eius poneretur. Sed ecce plusquam Moyses, cui facies splendidior sole, ut patuit in transfiguratione. Vnde aliqua vis glorię eius respiciendū ex facie eius, Iudæorum oculis ita reuerberans, ut faciem illam æquo animo tolerare non possent. Nam non valuerunt nocturnarum tenebrarum amica lucem solis terre. Et hoc fecit Christus ut eis ostenderet, quod nec spūs eorum pulchritudinē faciei eius obscurare possent. Vnde & velamen istud vsque hodie manet super corda eorum: quia ab eis faciem suam abscondit. O insana cecitas, & ceca infātia infelicitum Iudæorum, quia illam desiderabilem faciem quam aduenturam patres eorum, &

1. Co 3. felices cum pręsentem habuerunt, tam ignominiose velauerunt, non ut ipse illorum scelera non videat: sed ut se ipsis faciem, & gratiam cognitionis eius absconderent.

¶ Porro percutiebant faciem eius: ex qua percussione nimis affligitur homo, nam in facie sunt omnes sensus, & sunt ibi membra tenera facile læsibilia. Vnde verū mīle est, quod ex tali passione fluxerunt Iudæi, & ex, licet in membris percutiebant faciem, quā in corde percutiebant. Iudæi, quod faciem tam formosam, quam Salomon tantum cupiebat videre, quod dicebat: Vultu tuum, & decore tuum decora: verbis affecerunt. Percutiebant autē eum velata facie, aliqui in capite, alii in collo, alii in faciem, alii in manibus, & pedibus inter se dicentes, Prophetia nobis Christus, quis te percussit? Hoc derisorie dicebant, quia in contumeliam eius, qui se prophetam à populo haberi volebat, & quem populus magnum prophetam reputabat: per hoc enim designabant quod talis propheta esset, & quod ignoraret, quis eum percussit.

¶ Iudæi ei alapas vocando illum saluum prophetam, qui est Dominus prophetarum, alii manu reuersa diuersimodum os eius percutiebant, alii pugnis,

alii verò barbam eius euellabant, alii tandem per capillos trahabant, & in medio eorum positus ab eis sicut homo furus, & stultus illudebatur. Et ex utraque parte cadebant, & irridebant eum: & conuulsi affliciebant. Sicut castellum, quod direptioni traditur, & voluntati militum, vnus dirumpit, alter committit, & demolitur, alter verò prędatur: sic Christus traditur illis: ut alter conspuat, alter colaphis cadat, &c.

[Et alia multa blasphemant dicebant in eum.] Aduerte, quod iniuria Christi data blasphemix ab Euangelista vocantur: quod vti que non faceret, nisi Do-

pende etiam, quod Euangelista omittens: sed potius gloriam existimans maximum dominatorem orbis terrarum pro nobis talia sustinere. Gloria enim nostra hæc est innumera opprobria iniurias, afflictionesque sustinere pro Christi nomine. Si gloriari oportet (inquit Paulus) in infirmitatibus meis gloriabor. Hæc oportet continuo legere, memorix mandare, & menti inscribere, in his tandem gloriari. Verum si talia patiebatur Christus pro peccatis alienis, quid putas, quod tu patieris pro peccatis propriis si in hac vita penitentiam non feceris? Igitur multas blasphemias in Christum dicebant, quas Euangelista non exprimit: quia longum esset recensere. ¶ Fatigati principes Iudæorum, & ministri iniquitatis, & ceteri Iudæi recesserunt euntes ad dormiendum, & miserentes Dominum Iesum in quandam carcerem, ibi subtus solarium legauerunt eum ad quandam columinam lapideam, & dimiserunt eum cum aliquos armatos ad tutiorem custodiam, qui eum vexauerunt per noctem illam totam residuam, quā non sufficeret dies ad complendum malitiam suam, derisionibus maledictionibusque uacantes, flagellabant, percutiebant, illudantes, & blasphemantes conuiciabantur ei dicentes, Iudas es? prudentior principibus, & melior Phariseis? Nunc tua stultitia apparet: modo scis, ut conuenit, & morte crudelissima

1. Co. 13

crudelissima cito morietis. Populo insipienti, & rudi tuis fallacis imponere cutabas, nobis autem minime: nam novimus te. Si propheta eras quomodo non per te ista omnia forent? Iam quidem tuæ prophetiæ somnium atque visio, ut ait, non est in te. Multa his similia maledicti illi domino dicebant. Nox in somnis tota ducebatur: nulla prorsus requies Iesu præstebatur. Stabat autem dominus ad istam co'umnarum rector, verecundus, patiens, ad omnia tacens, & satoratus opprobriis, usque mane afflictus frigore, & labore. O anima mea Redemptor: quæ nam patraisti scelera, propter quæ punitus? Vbi mater tua, ut tui misereatur? Quid de discipulis queris? Quæ Maria, quæ Martha, quo vnguenta pretiosa præbeat, & Martha, quæ recipiat. Te solum ab amicis relictum cerno, desertum, oblitum à tortoribus te intueor, qui in iniuriis non deficiunt. Nunc ergo tu quisquis amator Christi fueris respice in faciem Christi tui: & considera quanta propter te passus est, & inquit, & de tuo modo circa eum agatur, & respondēbit, Ego sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectionis plebis. Sed quomodo domum faciem tuam? Dicitur Iob. Faciem meam conspuere non vereantur. Et illud. Iota die verecundia contra me est: & consilio faciei meæ cooperuit me. Sed cur non avertas faciem tuam? Respondebat, Faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Opprobria exprobrantium ceciderunt super me. Circumdederunt enim me viri multi tauri pingues obiderunt me. Aperuerunt super me os iuumentorum. Venie circumveniamus iustum, contrarius est enim operibus nostris: mittamus lignum in panem eius: eradamus eum de terra, & non meminerit nomen eius. Qui Duce patienter sustinere opprobria, & insultones a peccatoribus tuis factas, amore Christi Iesu,

qui similia opprobria, & multo maiora propter te pati dignatus est. Disce contra Christum non blasphemare, aut alicuius maledictum dicere: nam beatus Iudas Apostolus ait, quod cum Michael Archangelus cum altercareretur cum diabolo de Moysi corpore, non est ausus iudicium blasphemie inferre diabolo, sed dixit, Imperet tibi Dominus. Quæ pietas! Mercedem non fuit ausus diabolo maledictionis dignissimo iudicium inferre blasphemie: quomodo magis ne ab omni maledictione liberari esse debeamus? Caue etiam ne conspuas in Christi faciem, indignè eucharistiam sumendo: Caue etiam ne ponas velamen ante eius faciem quale ponunt illi qui secrete peccant, quasi Deus eos non videat: ideoque ne illudas Christum peccati operis, putans non videre aut cognoscere. Etiam de hoc dicitur, Non est fundere donum dei. Vnde licet Christus esset verus propheta, noluit tamen prophetizare irritoribus suis. Sic verbum dei & dona eius retrahenda sunt pro loco, & tempore, auditoribus indignis. Sed procedamus. Et ut tactus est dies, conuenerunt seniores, & scribæ, & duxerunt illum consilium suum dicentes, Si tu es Christus, dic nobis patam. Animalia venenosa conuenerunt ad iumen candelæ vel cerei in horreo ponatur, & hoc non faciunt ut luminentur, aut ut lumen diligant, cum eorum vita naturalis sit in tenebris. Imo videtur potius quod ad extinguendum adhibeant. appropinquat quod ipsum extinguit. Sic contra Christum qui vera lux est conuenerunt Iudei in domo Caphor pontificis, non quod lucem dilexerint, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Sed in eo conuenerunt, ut illum extinguerent. Sic legimus in Psalmo. In eo dum conuerent simul aduersum me: accipere animam meam consiliati sunt. Obserua autem quod duo fuerunt consilia, alterum verò mane illud ad examen Iesu, illud ad modum quo tradendus esset Pilato, ut occideretur Iesus. Lucas autem matutini tantum consilii meminit: Mattheus autem utrunque narrat consilium.

Psal. 87.

Psal. 21.

Iob 30.

Psal. 43.

Esai. 40.

Psal. 64.

Psal. 21.

Hier. 11.

Psal. 68.

Inan. 8.

Psal. 30.

interduos latrones pendere, sed sedere ad dexteram virtutis dei, hoc est aequali honore cum deo patre meo affici. Ideoque ait, ex hoc autem et filii hominum, &c. Id est quia vos me despiciatis, & parvipenditis, adeo velicet dicam vobis quis nam sum, mihi fidem non adhibebitis, & quanuis interrogem non respondebitis: hunc ego eliciam maximum honorem, atque maiestatem, ita ut humanitas mea se deat ad dei dexteram. Sic Paulus ait de Christo. Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltauit illum, &c. Nunc pedibus in praetorium conuehebatur, sed sedurus erat in breui in gloria patris, in ipsius habens in scabellum pedum suorum. Nunc per infirmitatem sacerdotibus ludibrium erat, sed idem per virtutem dei mox in caelos erat transferendus, ubi in dextera patris verus rex & sacerdos adiret ab omnibus super terram habitantibus. Nunc vincens in nexu in crucem, sed stabatur in medio collegii, ut etiam cum inimicis posset in uictoria percontari, deum tamen iudex uiuentium stabat in medio angelorum suorum ueniens de facinorosis sacerdotibus. Docentur hic in aduersis, & persequente, ut non abominari, persequente, sed & minus odiligere, nam quo magis depoliti, & humiles in hac uita extiterimus eo erimus in caelis magis exaltati, & ad maiora salugia ducti: persecutores enim atque inimici, ceterum quam nobis deus in gloria sua reddet, & captiuis nostris iungere, solunt, exerceant, plumbent, atque dolant: unde li celsitudo, & exaltatio uenturum oculi praesentis correspondet, & debet alioquin, & humilitas, persequantur, & quoniam maxima amplexantur, ut magis amplexus nobis delectatur. Sed de his hactenus. [Dixerunt ergo omnes: Tu es ergo filius dei?] Quid est dixerunt omnes? Nulla ratione modesta, iuris, vel aequitatis, sed solummodo, & iniquitatis, & detestantur, & uociferant. Tu ergo es filius dei, Tu magnam habes emphasim, magnique secum tert contemptum. Tu fabri filius, Tu amicus publicanorum, Tu demoniacus, Tu Samaritanus, Tu le-

gis diu temerarius contemptor, Es in inquam filius dei? Sedebis tu ad dexteram virtutis dei? Videmus ne te in nubibus? In patibulo te videre cupimus, non in nubibus in medio rationum pendebis, non ad dexteram dei sedebis. Tu ne es filius dei? Sed quid ad hoc Christus? [Vos dicitis, quia ego sum.] Vos dicitis, supple verum quia ego sum. Veritatem eis respondit, ut inexcusabiles essent, & ne nomen dei spernere uideretur. Sua enim sententia iudaei condemnantur, ipsi nanque dixerunt Christum filium esse dei. Vos enim dicitis, & verum dicitis, quia ego sum, in uide. Docemur, quod propter nullum temporale periculum ueritatem deferamus, sed in ea usque ad mortem constanter persequemur: sic namque Christus in mortis discrimine in hoc concilio ueritatem non deseruit: sed in ea usque in mortem constanter persequitur. Hanc tamen responsum cum ipsi blasphemiam reputantes, dixerunt, [Quid adhuc desideramus testimonium?] Scilicet ad probandum, quod se Christum dicat, & dei filium? Hae duo grauius ponderabant, scilicet, quod Christum se, & dei filium dicebat, eo quod unum uidebatur esse contra deum, reliquum contra Romanum Imperium. Ceterum uerum dicunt dicentes: quid adhuc desideramus testimonium? [Ipsi enim audiuimus de ore eius.] Quia post Christi testimonium uero alio opus est nobis: nam dignus est cui omnes in idem adhibeamus. Omnes enim uix eius iustitia, & ueritas. Habet enim Christus multa lux diuinitatis testimonia. Habet Patrem, habet Spiritum sanctum, habet Moysen, habet prophetas Apostolos, & Euangelistas, habet, & uniuersam ecclesiam. Vnde uobis alia testimonia non sunt necessaria. Sed iudaei exacerati in sua malitia, quanuis ex ore eius audirent non sufficit, nec aliud quodcumque testimonium ut in Christum credant: & unicum eis iustitiae, ut eundem perdat. Quid adhuc desideramus testimonium, inquit, ipsi enim audiuimus ex ore eius. Verum certe est, quod non opus est alio testimonio, cum ex ore illius, qui summa ueritas est, auditis quod ipse sit filius dei: Cur ergo non creditis ei? Aut cur non

probat?

Matt. 5. de benedicebant, inuenimus: quia quod ei imponebatur non erat rei veritas, sed humana fictio, & adinuentio. Non enim

Mat. 22. subuertit, sed conuertit, quos docuit in

Mat. 17. veritate. Nec prohibuit tributa dari Cæ-

Ioan. 6. Cæsari. Et soluit tributum pro se, & pro Petro, ne scandalizaret, quâvis liber esset à tributo: fugitque cum eum voluerunt facere Regem, & regnum respuit. Igitur arguuntur impietate iudei accusantes Pilatum, ne aliquid verum ille, quod ei obicere possint, inueniant.

Mat. 22. ¶ De prima igitur accusatione tantquam friuola, & ad eum non spectante, Iudei percontantur: quia si esset Gentilis non curabat de obseruatione, seu violatione legis Moysæ. Et secundam tanquam falsam, & mendosam parum pendens nullam reputabat: quia forte per relationem ab aliquibus audierat Iesum dixisse aliquando, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Ideo transit ad tertiam, quæ magis pertinebat ad Romanum imperium, & videbatur contra Imperatoris honorem, quia dicebat se esse Christum, id est, vñctum sine regem: nam directe contra Imperatorem erat, quod aliquis esset Rex iudeorum. Imperatores enim Romani nomen regum ad eos adhibebant, & eorum superbiam frangerent, & rebellandi occasio-

Mat. 22. nante. Iudei autem, qui sub tributo eos habebant: Ideo Pilatus de hac tertia accusatione quaesivit. Intrauit ergo in prætorium, quod locus erat, vbi sedes iudicis, seu prætoris erat, vbi causas iudicabat, vt Christum magis pacifice, & exquiritè examinaret extra tumultum, & ne turbas, qui ibi con-

Io. 19.abant iurare prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent pascha. [Interrogauit eum Pilatus dicens, Tu es rex iudeorum?] Quasi dicat, Est ne hoc verum, quod tibi imponitur, quod velis tibi regnum usurpare, vel quod sis Rex iudeorum, secundum quod te accusant? Querēbat vtrum esset Rex iudeorum de iure, nam de facto constabat eum non esse: vel iuxta aliquorum sententiam in-

terrogauit Pilatus subannando: quasi dicat, Tu pauper, humilis, nudus, cui nullus adiutor, accusaris de regni ambitione: ad quod opus est multorum adiutorium, & sumptus?

Mat. 27. ¶ Quasi dicat, Ego non nego, neque affirmo, sed in dictis, non tamen asserendo, sed interrogando. Eodem verbo præsidi, quod & principes sacerdotum respōdit, vt propria sententia condemnentur. Noluit dicere, non sum, ne falsum diceret noli, etiam si ego sum, ne calumniæ occasionem daret. Vnde sic temperauit responsionem, vt & verum diceret, & sermo eius calumniam non pateretur, & penitus nulla culpa in eo cognosceretur. Exiuit ergo foras Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas, vt pro Domini innocentia loqueretur. Ideo sequitur.

¶ At autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas. Nihil inuenio causæ in hoc homine. [Vide hic quomodo Christi innocentia ex omnibus partibus lucet. Maximum ventatis testimonium est, quâdo inimici eiusdem de illa testimonium perhibent: nam tantam vim habet veritas, quod etiam a malis confiteatur. Talem oportebat habere redemptorem, vt ait Paulus, iustum, sanctum, bonum, innocentem, & segregatum à peccatoribus: ideo in Christi passione multi etiam illi, qui eum morti tradiderunt Christi innocentiam confessi sunt. Iudas enim dixit pro eo, et ceteri foras eum tradentes sanguinem iusti. Principes sacerdotum non negarunt Christum esse virum iustum, nec Iudei contradixerunt: nam conscientia ipsorum idem eis asserbat. Vxor quoque Pilati misit ad virum suum, dicens, Nihil tibi, & iusto illi. Et latro pendens in cruce socio suo dixit, Hic nihil mali gessit. Denique & ipse Pilatus ingenuè latorum non inuenire in eo causam mortis. Quare, & ipse Dominus aduersarius loquitur. Quis ex vobis arguet me de peccato? Vniuersa aqua maris certe non sufficit mandare Pilati conscientiam: quando quidem proprio ore Christum innocentem esse confitens, nihilominus morti tradidit.]

Io. 19.

Hebr. 7.

Mat. 27.

Ioan. 81.

¶ Aduerte etiā, quod à Pilato indic-
 ce seculari iudicatur Christus innocens:
 & a summis sacerdotibus accusatur, iu-
 dicaturque reum illum esse mortis. Sic
 etiā, & nunc multoties fit: nam iustus
 agit in laicali curia, quā clericali. Nā
 malefactores, qui in curia seculari puni-
 rentur, tuentur per viros ecclesiasticos in
 magnum populi scandalum: multi etiā
 instigantur, & promouentur ad primam
 confusam, vt munere, & privilegio cleri-
 cali gaudentes audaciores fiant, & maio-
 res: & a repletaque ne-
 lus iustitiam, & equalitatem in seculari
 tribunali exerceri inuenies, quā
 (proh dolor) Ecclesiasticorum. Sed &
 aliis. Iudei verò videntes, quod nihil
 terent eorum calumnię, recurrabant ad
 subsidia clamorum. Vnde quia deficie-
 bant rationibus, inualecebant viribus,
 dicentes, [Commouit populum, docens
 per uiam Galilee, & per uiam Galilee
 Galilea vique huc.] Peruerit (inquit) po-
 pulum, & turbauit pacem communem:
 nec in vna parte tantum, sed à Galilea in-
 cepit, & huc vsque peruenit. Expende,
 quod hic accusantium sermo magis, &
 eum qui accusatur reddit innoxium: &
 eos, qui accusant docet esse peruerfos.
 Docuisse enim populum non criminis,
 sed virtutis constat esse iudicium: nec
 commouit populum, qui pacis condidit
 testamentum. Igitur clamoribus inuale-
 scebant, qui in rei veritate deiciebant:
 vt sic clamorosa, non iusta sit accusatio:
 qui per clamorem voluerant obinere,
 quod non poterant per rationem habe-
 re. Sic faciunt maligni, quærentes obri-
 nere per verba, & contencionem, quod
 non possunt per iustitiam, & veritatem.
 Nunc considera in quantum se humili-
 uit iudex totius creaturę constitutus à
 Patre, vt acquiesceret, & staret ante iudi-
 cium terrę iudex.

¶ Docet hic Christus omnem mansue-
 tudinem, & patientiam, cum ante præ-
 sidem stetit, vt sic vetus Christi imitator
 non murmuret, aut reclamet, aut con-
 tradicat: cum indebitè ab æmulis ladi-
 tur, aut impugnatur. Sequitur. ¶ Pila-
 tus autem audiens Galileam, interroga-
 uit homo Galileus esset. Et vt cogno-

uit, quod de Herodis potestate esset, re-
 misit eum ad Herodem, qui & ipse Hiero-
 solymus erat illis diebus. Quia Chris-
 tus in Galilea fuit conceptus, nutritus,
 & conuersatus Galileus est habitus: Pi-
 latus verò occasione quærebat dimit-
 tendi eum, quia sciebat eum iustum, &
 innocentem, ideo misit illum ad Hero-
 dem Ierusalem, & per uiam Galilee.
 Nam vt ait Euangelista Hierosoly-
 mis erat Herodes in illis diebus propter
 solennitatem paschalem: quia iudeus na-
 tus erat. Pater enim suus amore vxoris
 suę, que iudea erat transiens ad ritum
 Iudaismi circumcidit fecerat. Misit in-
 quam illum volens Herodes honorem de-
 terre: vt ipse Dominus Galilee hominē
 Galileum vel absolueret, vel damnaret.
 Credebat etiā Pilatus, quod Herodes
 hominem de terra sua, & maxime inno-
 centem libenti animo liberaret: & ne cō-
 tra eum, quem infontem, & per inuidiā
 traditum cognouerat, sententiam dare
 coactus esset. Vide, quod cum Christus
 mane venisset de domo Caiphe in Pilati
 prætorium, quod ab illa septingentis
 passibus distabat, modo gradum reuocat, &
 remittit: & ad
 Herodem per viam acrem nimis, & accliu-
 uem ductus, quæ nimirum viginti, & du-
 centos passus complectitur. Nemo talē
 in melle alienam, & potestati alterius
 innuetat: quamuis inimicus sit. Vnde et
 go hodierna die tot pullulant quæstio-
 nes, oriuntur interdicta, & excommuni-
 cationes inter eos, qui inter se iudices
 de personis Ecclesiasticis supplicium
 sumere volunt. Vnde tot iurgia, odia,
 & inimicitie in mundo: nisi quia quilibet
 immitti vult muneri alteri iniuncto.
 Culpa est immiscere se rei ad se non per-
 tinenti. Sed ad contextum. [Herodes
 autem viso Iesu gaudius est valde: erat
 enim cupiens ex multo tempore videre
 eum. eo quod audierat multa de eo, & spe-
 rabat eum aliquid prodigi ab eo fieri.]
 Desiderabat hic Herodes Antipas filius
 Atcalonitę, qui innocentes necauit, vi-
 dere Iesum tempore, quo Ioannem de-
 collauerat, non, vt aliquid saluti animę
 suę contuleret, sed propter curiositatē,
 quia putabat illum magnum, vel hūilio-

Marc. 2.
 Marc. 6.

secundum novum hominem, ab his, qui vivunt secundum hominem veterem induuntur, & ab eis fati habentur. Sed propter hoc non debent turbari viri spirituales, quia non oportet, ut illi induantur velles albae quae innocentiam significat, illius, & derisus est a filio huius seculi, apud quos alba velles exprobrabiles sunt. Sed licet crux ante passionem Christi exprobrabilis erat, quae postea facta est honorabilis: ita ut etiam in coronis regum portetur: ita alba velles post Christi passionem facta est valde honorabilis, & innocentiae signum. Vnde quilibet post baptismum renouatus, induitur velles alba in signum innocentiae, quam confert baptismus. In cuius etiam signum Christo passio Angelis in vestimentis albis apparuerunt in eius resurrectione. sed ad contextum. Et remittit ad Pilatum. Non enim est bonorum iudicium illudere in iudicio constituto: sed aut damnare criminis convictum, aut absolovere innocentem irridet, & vincit remittit ad alium iudicem. Sic Dominus cum nota illusionis portando velles albam redit, & Herodis consensum de sua nece secum detulit. Hic autem consensus apparuit ligno, & lacto: ligno quidem in velles albae illusionem, lacto in amicitiae confederatione. Quapropter sequitur in textu. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem. Iam petra angularis coniungit duos illos parietes adeo separatos, Iudeos, scilicet, & Gentiles. Christus enim est pax nostra, qui ex utroque populo unum facit. Iam illud psalmum, um his, qui oderunt pacem erant pacifici, Herodes & Pilatus, qui fuerant inimici, in concordiam redegit. Si tu odio habes proximum, & propter Christum in cruce mortuum non veniam concedis, peior es certe Pilato, & scelerior Herode: qui quidem ad invicem amicitiam inierunt. Et hoc commo noster, & vera ex illi, intercedente. Vide ergo quam sanctae vestigia & temporales, quando contahendis amicis, & concordis indulges: liquiden maximum, & precipuum, quod Deus veniens mundo attulit, fuit pax ipsa. Inimicitias autem habebant antea Herodes, & Pilatus: propter ne-

delin Luc. I om. 2.

cem Galileorum qui de Herodis praepositura, & dominio erant, quos Pilatus occiderat miscens sanguinem eorum cum sacrificiis, quae offerebant. Sed nunc super hoc reconciliatus est Pilatus Herodi: quia pro bono habuit Herodes, quod Pilatus sibi detulerat mittendo sibi hominem suae iurisdictionis, & praesertim talem hominem, cui se videtur huius delicti reus. Sic multae pueritiae alicui, & concordes sunt inimicitiae, & nocuumenrum innocentem sunt, qui antea habebant contrarietatem. Hec autem amicitia, Pilati, & Herodis fuit sic in quod Iude & Galileorum, & in persequendo eum erat inimici. De hoc videtur in Psalmo. Quare tremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Altiterunt reges terrae. & principes convenerunt in unum: adversus Dominum & adversus Christum eius. Praeterea hanc missionem & remissionem Deus fieri voluit: ad maiorem, & evidentiorum suae innocentiae ostensionem.

Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus & plebe, dixit ad illos, Obtulitis mihi hunc hominem quali avertentem populum, & ecce ego coram vobis interrogans nullam causam inveni in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes. Nam remisit vos ad illum & ecce nihil dignum morte actum est ei. Historia clara est, nec aliquid addit expositione. Id tantum considerandum, quod Christus Dominus iudeos suos sibi magis offensos habet, quam Gentiles. Pilatus omnia conatur, & omnem movet lapidem, ut Iesum absoluat, & eius innocentiam palam ostendit. quem sola Pontificum invidia traditum noverat: in quo neque ipse, nec Herodes, causam mortis inveni re poterat. Sed iudei clamant, ut morte daret Christum, filius naturae, magis persequuntur. Inimici enim hominis (ait Iesus) domestici eius. Praeterea Pilatus omnes convocat tam principes sacerdotum, quam turbam, ut inter tantos saltem aliquem inveniatur, qui veritatem, & innocentiam Christi patrum suorum velit. Obtulitis inquit mihi hunc hominem quali contrarium legi divinae, & hu-

Ddd 2 mang:

Mat. 16.
Ad. 1.

psal. 117

psal. 119.

Luc. 13.

psal. 2

manz: sed non tantum ego, sed nec Herodes, vt vos ipsi testes estis, inuenit in eo causam aliquam mortis. Et ne existimetis me clam conuicisse eum, vt veritatem celet, & delicta propria non confiteatur, eoram vobis clare, & manifeste interrogavi & non inuenio in eo causam mortis. Atqui Herodes sub cuius conditione natus & conuersatus est, & cui plus iuris est in hanc mortem in ipso deprehendit. Quid igitur faciam?

Emendatum ergo illum dimittam. Mira Pilati stultitia: si ipse fateatur, quod innocens est: quid in innocente emendari querit? Et si emendabit, quid in innocentem toties pro clamabit? Nam qui innocens est: nec leuissima poena puniri debet. Sed Pilatus hac castigatione iubens eum flagellari, volebat mitigare odium Iudeorum aduersus Christum: quod vti que facere non debebat, sed continuo ab soluere Christum innocentem. Vt quicunque tamen sit, Pilatus multo melior erat, quam Iudeorum pontifices: nam hi totis viribus conantur innocentem occidere, Pilatus autem querit modum vt eum absoluat. Emendatum ergo eum, scilicet flagellando, vt si qua in vestris criminibus commisit, vel in aliquo deliquit pro ipsis correptus emendetur: & sic emendatum & disciplinatum, dimittam a morte libera-

quantum ipsi iusseritis, dummodo innocuum sanguine non sitietis vel fundatis: videt enim ex clamore eorum quod nullo modo poterat dimittere Iesum omnino liberum cum pace ipsorum, & ex altera parte durum tibi videbatur interficere innocentem: ideo ad satisfaciendum eis fecit Christum flagellari, & illud, vt videtis, quod eum flagellauit, & opprobriis ipse, &

tur, mortemque eius non huerent: nam naturale est vt ira quiescat, hunc contra quem irascentur humiliatum, & positum videt. O Pilate tu vis Dominum castigare? Nescis, quod nec flagella metetur, licet nec poenam mortis. Rectius ageres hunc reatum ad tuam autem corrigi-

Rom. 3. gesser. Vnde inuenio non excusat Pala-

tum in totum: quia nullum per se malum potest propter bonam intentionem effici totaliter bonum: nec facienda sunt mala, vt eueniant bona. Attigere tamen innocentem, & maxime filium Dei, de semetipso erat: ideo nullam habet Pilatus excusationem. Sed nunc, o Christiane tu quisquis eis confidera, ligatur, qui soluit compeditos, a demonibusque vincitos, & flagellatur ille, qui nos eruit a flagellis; flagellari. n. Christus voluit vt nos a perpetuis flagellis liberaret. Sicut pia mater videns, quod pater vult flagellare aliquem de filiis suis, extensis occurrit brachiis: & eum protegit, exponens se pro eo flagellis. Ideo Christus licet pia mater, flagella nostra suscepit. Quapropter dicitur in Esai. Disciplina pacis nostrae super eum, cuius luore sanati sumus. In sano membro oportet facere cauterium, vt infirma membra sanentur. Ideo habetur in Psalmo, Disciplina tua correxit me in iniquitate.

¶ Vide etiam, quod si Christus tam grauer flagellatus est innocens pro peccatis alienis: quam grauer putas noxios (nisi se correxerint) esse flagellandos pro peccatis propriis? Dulce patienter flagella Dei sustinere: ipse enim vt ait Sapiens, quem diligit castigat: & flagellat omnem filium quem recipit. Fluit itaque regius, & pretiosissimus sanguis de omnibus partibus corporis: & eius corpus candidissimum erore eius roseo rubricatur per totum. Super additur, reiteratur, & ipsatur plaga super plagam: luor super luorem, fractura super fracturam, sanguis super sanguinem: quousque tam tortoribus, quam inspectoribus tantum

solus iubetur a columna cui iuratur, innumerabiles enim fuerunt plagae eius. Nam cum pro mensura peccati sit plagarum modus, Christus flagellatus fuit pro peccatis nostris, quae innumerabiles fuerunt. Et hoc est

quod dicitur in Hieron. Agnita peccata nostra ad verticem non est in eo sanitas. Interitum non est ei spiritus, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus,

Esai. 53.

psal. 17.

Prou. 30.
Heb. 12

Deu. 24
Eia. 1.

Esa. 53.
Iob. 2.
Iud. 5.
Psal. 72.

Quis, & quasi absconditus vultus eius, & despectus: & reputauimus eum quasi leprosum percussum à Deo, & humiliatū. Iam vides hic beatum Iob, percussum à planta pedis vicere pessimo: & Achiorē quia gloriam Dei celauerat & veritatem coram impio Holoferne dixerat, ligatum. Hic quoq. impletū cernimus illud, Fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis. Sed nunquid his omnibus, peccatorum Iudeorum rabies quieuit? Non est satiata eorum crudelitas. Quapropter aliam viam querit Pilatus vt eū teneat & liberet à morte. Idcirco sequitur in contextu. [Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum vnum.] Mos erat Iudeorum vnum vinctum dimittere populo in die sancto paschæ tantum, quem populus voluisset: & alii viri digni morte, qui tunc custodiebantur in carceribus. Placebant in memoriam quando Angelus Domini saluauit Hebræos, & percussit primogenita Aegyptiorum. Ideo ad hoc repræsentandum, & in memoriam huius beneficii, saluabant vnum mortui propinquū, & alios interficiebant. Et hanc consuetudinem obseruari interpretarunt ab Imperatore Romanorum licet fuerat obseruata antequam Iudæa esset Romanis subiecta. Pilatus itaque sciens illos cupidos de obseruanda illa consuetudine, & ex alia parte quod Barrabas erat pessimus, & populo odiosus, proposuit eis sub distinctione optionem dicens, quod ad honorem festi liberarent vnum ex duobus Iesum, vel Barrabam, credens quod Iesum liberaret: nam non putabat, quod peterent liberationem Barrabæ, qui erat homicida, ac seditiosus, & in ignis famositate sui criminis, sed quod Iesum liberarent. Ipsi verò nimio odio contra Christum moti, & obliuio cordis in malitia perdurantes ne Christus liberaretur petierunt Barrabam dimitti, & liberari: Christum verò innocentem tolli de medio & crucifigi. Ideo sequitur. [Exclamauit simul vniversa turba dicens tolle hunc & dimitte nobis Barrabam: qui propter seditionem quam tacitam in ciuitate, & homicidium missus in carcerem.] Proh Deum atque hominem hunc, quā iniqua est hæc col-

Stet. in Luc. Tom 2.

latio; innocentissimum enim sceleratissimo, principem pacis cum autore seditionis conferre. Igitur, vt legitur in libro Iudicum, elegerunt Rhamnū, & dimiserunt vicem: hunc autem eligendo perdidit. Iam illi statu, & corporis. Verum enim Christum non hominem reputauerunt. Vnde in psalmo dicitur. Ego sum vermis & non homo. In Quia. Ego tinea Ephraim: & quasi putredo domui Iudæ. Sicut enim tinea de veste nascitur, & putredine corrumpit. Christus de Iudæis secundum carnem natus est, & eos meritis peccatorum suorum delinxit, quia homicidæ auctori vitam prætulerūt. Quod increpans Beatus Petrus postea dicebat. Vos sanctum, & iustum negastis: & peristis virum homicidam donari vobis: autem verò vitam interficistis. Sed quomodo populum tam facile persuasus est a principis sacerdotum, vt Barrabam peteret? Sciebat enim populus Christum beneficentissimum, eius enim beneficia quotidie receperat. Sciebat sapientissimum, eius enim doctrinam suspensus audiebat: sciebat diuinum, eius enim miracula continenter spectabat. Vnde igitur tam facile Barrabam vult dimitti, & Christum verum tantum crucifigi? Profecto argumentum est Christum non esse de terra, sed de celo: non de mundo, sed de Deo. Si enim de mundo fuisset, modus quod suum est diligeret, nunc autem quia non est de mundo odit eum mundus. Quia non erat de mundo, petiit mundus, vt crucifigatur.

Quia, quod duo homines in turba, illi ne liberauit Christus à morte: hunc Barrabam à morte corporis, & latronem à morte animæ: vt ostenderet, quod suo sanguine nos liberauit à morte animæ, & corporis. Sed ad contextum. Iterum autē Pilatus loquutus est ad eos volens dimittere Iesum. Suprà tentabat eum dimittere: sed ex eo tempore omnino, & constanti animo quærebat hoc facere. Iudæi autem non valentes per falsas accusationes circumuenire iudicem, vocibus magis clamabant, iuxta petiit illud. At illi succlamabant dicētes. Crucifige crucifige eū. [Quasi dicat. Hæc pena nullo modo nobis sufficit: sed petim⁹, vt moriatur. Videntes eū magis, clamauerunt quia crucifigatur.]

Dicitur in pectus

Iudi. 6.

psal. 111
Osee. 5

Act. 3.

Ios. 14.

¶ Voluit Pilatus quinque modis liberare Christum. Primo iudicis mutatione, quod non potest. Et tunc secundum do criminis purgatione dicens, ego in eo non inuenio causam mortis. Tertio potestatis illatione, quando ait, Corripiam ergo illum, & dimittam. Quarto personarum collatione, conferendo Barrabam latronem innocentem Christo. Quinto ex sententiae dilatione, eos saepe interrogando, quid vellent facere de Iesu. Utinam iudices nostri ita curiosi essent pro pauperibus absolueudis in causa iusta. Sed quid adhuc obstinata Iudaeorum iniquitas?

At illi instabant vocibus magnis postulantes ut crucifigeretur, & inualecebant voces eorum. Instabant vocibus magnis sicut canes rabidi non sustinentes sibi auferri cadauer. ad quod lacerandum, & deuorandum dentibus, & totis faucibus inhiant solo larratu cum dentibus non possint amplius insequentes. Quando enim plus audiebant quod Pilatus vellet liberare eum, tanto magis clamabant in contrarium ut qui criminando, & ratiocinando nequaueuerant iam vociferando perficerent: sed Pilatus timore mox vincitur: & à tramite veritatis, iustitiaeque detorquetur. Potente commota Iudaeorum multitudine vocibus magnis ut crucifigeretur, tunc miser Iudex Pilatus motu timore superat, et inquit, Iste est populus, cui ipse praeerat, & a quibus pecunias sperabat accipere contra iustitiam, & conscientiam, quia Christum innocentem nouerat, & in quo nulla causa mortis erat, tulit sententiam crudelissimam de morte innocentis. Ideo sequitur in contextu. Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Pilatus ambiciosus nolens amittere principatum, quanquam pronus esset ad liberandum innocentem, volens tamen magis clamoribus populis succedere, quam Deo, & iustitiae, timensque ne accusaretur de Caesaris rebellionem, cum hoc, nullum suspicans periculum, & etsi innocentem pauperem morti adiudicaret (maxime, quia contradictor aliquis non apparebit) protulit sententiam, iudicauit eum ob culpam affectati regni esse crucifigendum.

Quaenam Iudaei Caesaris legem, &

Stet. in Luc. Toma.

dominum professi sunt, videns quod sic se potestati Romanorum subiecerunt, condemnauit Iesum quasi usurpantem Caesaris potestatem. Praeterea Pilatus Christum quem innocentem sciebat damnauit, sequens multitudinis opinionem: ita ut non auderet absolueret quem omnes cupiebant damnare. Disce non sequi omnium uotum, si tu sentis iussu iudicandum. Vnde in Exo. Non eris populi multo aduersarius, quod si faceret Pilatus, & pusillanimis: timore enim Iudaeorum, non ex malitia damnauit innocentem. Non tamen propter hoc excusatur Pilatus: quia cum iudex esset tenebatur ex officio seruare iustitiam: & nec timore credere debuit nec amore, ut faceret contra eam, qui si omnino uoluisset, quem iustum pronunciauerat eripere potuisset. Mors tamen peccauit quia Iudaei: institerunt enim ut eum ab eius manibus liberaret, & eius motuum fuit minus malum: quia Iudaei ad occidendum Christum moti sunt per odium: Pilatus uero propter Caesaris fauorem, & Iudaeorum timorem. Sic ergo eis concessit, quia cum effectu furori eorum obuiare potuit. Consentit enim qui cum potest arguere non arguit. Sicut enim tunc Pilatus, sic hodie faciunt multi iudices timore uel fauore a ueritate iudicii declinantes: & iustitiam subuertentes. Ecce quomodo innocentissimus agnus, ut re à iudicio, & lamento iustae, & aeternae damnationis eriperet, iniussu propter te iudicio damnari praelegit: ecce quae non rapuit pro te soluit, & tu nec deuotionis soluis pinguedinem, nec compassionis refundis affectum. Cogita quid non facerent Iudaei, si uiderent quod istam sententiam audierunt. Sed male dicti gaudent exultantque, quod intentum suum prauum habent, eum, qui est uerus, & aeternus Deus derident, & cum totum quantum potuerunt celebrant, nec beneficiorum, & operum eius recordantur, nec propter innocentiam eius mouentur: & quod crudelius uidetur, nec propter afflictionem quam in eo uident se retrahunt.

¶ Admonemus hic, quod sicut Saluator noster sustinuit pro nobis iniquam

Ddd 4

senten-

Exo. 23

psal. 68.

sententiam ab homine contra se fer-
ti: sic & nos pro Deo, curare non debe-
mus iniqua hominum iudicia. Vnde
1. Cor. 4
Apostolus Corinthiis suis dicebat. Mi-
hi autem pro minimo est ut a vobis iudi-
cer, aut ab humano die. Sed proce-
damus.

Dimisit autem illis eum, qui propter
homicidium, & seditionem missus fuit in
carcerem, quem petebat. Iesum verò tra-
didit voluntati eorum. Dat veniam cor-
dis Pilatus, & vexat censura columbas:
quod etiam & nunc quotidie fieri cerni-
mus: nam scelerati solvuntur quasi essent
innocentes, & pauperes grauibz pœnis
plectuntur. Si innocentia tanta sicut
Christi non erat in orbem, & sub tan-
tis iudiciis, & in tanta ciuitate: quid in
mundo erit de pauperum innocentia, que
non est tanta sicut illa quæ declarata erat
virtutibus, ut sic deest illis, propter

reca solatium hic accipiat innocentia læ-
sa a iudiciis. Non est autem hoc miran-
dum: quia propter innocentiam ouium
non dimittit lupus eas deuorare: & maxi-
me cum sint in syluis, vel prope syluas,
ciuitates, & vrbes. Syluæ sunt ubi habi-
tant multi bestiales homines, & tanto ma-
iores syluæ quanto maiores ciuitates.
O, quam ingens fuit letitia illius no-
quistæ, qui per hoc, quod in hoc mundo
dicit innocentissimus agnus illis fuit tra-
ditus illudendus, & pro libito tradendus.

Vult enim, ut non solum in propria veste, quam
ipse induit, sed etiam in collum ipsius, ponentes lignum ma-
gnum, extra propriam ciuitatem euehant.
Ecce nunc Rex noster portat sceptrum
in signum gloriæ: portat trophæum in si-
gnum victoriæ: & per hoc, quod in hoc mundo
lato spoliando triumphauit. Vide nunc
summum sacerdotem intrantem in sancta
sanctam, tamquam pariter & ducem, &
per humerum portantem. Ecce Abel edu-
citur in agrum a fratre, ut ab eo perima-
tur. & Isaac ligna holocausti portat. Et
sicut Isaac non est occisus, sed in hoc
Christus non quatenus Deus, sed quate-
nus homo est mortuus. Nam & isti

quis ignito ferro aquam superinfundat
extinguitur ignis, qui natus est pati ab
aqua, terrâ autem manet incolume. Sic huma-
nitas passâ est q̄ pati poterat, nō diuinitas.
Vide etiam & Mosem cum virga cuius p-
cussione apertum est mare, per quod filii
Israel in terram promissionis transierunt.

Vide hic Elishæum cum ligno ad quæren-
dum securum, quæ in immo demersa erat,
ut in hoc salutariter ligno Christus sulci-
taret genus humanum in immo iacens.

Hic adimpletum cernimus illud, quod
olim prædixerat Esaias. Principatû eius
super humerum eius. Eduxerunt autem
illum extra ciuitatem, quorum enim ani-
malium sanguis interbatur in sancta san-
ctorum, horum corpora educebantur ex-
tra castra, cum cremabantur, & immola-
bantur. Sic Christus extra castra passus
immutatus pro nobis, ut nos deo concilia-
ret. Bauians verò crucem, per hoc indu-
cit ad sui sequelam, sicut antea dixit. Si
quis vult venire post me abneget semet-
ipsum: & tollat crucem suâ, & sequatur
me. Si ueris Christi imitator se ipsum ab-
neget, crucem suam tollendo, & extra ca-
stra secum impropria eius portando, tam-
quam

semper mortificationem Iesu in corpore
suo tandem manifesta fiat. [Et cum du-
cerent eum apprehenderunt Simeonem
Cyrenæum, qui uenerat ex uilla
Cyrenæ, & imposuerunt illi crucem portare
post Iesum.] Lento gradu incedite Chri-
sti, ut in hoc mundo, & in hoc mundo
tene ciuitate Libix erat, & pater Alexan-
dri, & Ruffi. Hoc fecerunt non ex com-
passione: sed timentes ne Pilatus senten-
tiam reuocaret, quia voluntatem dimitt-
tendi eum ostenderat, & timebant ne
antequam crucisgeretur reuocaret sen-
tentiam. Ideo mortem Christi ac-
celerare volentes, hunc Simonem an-
gariauerunt, uel etiam quia illi iudici vo-
luerant, ut Christus non solum morere-
tur: sed, ut moreretur morte maledi-
ctæ crucis, nam maledictus erat secun-
dum legem, qui suspendebatur in li-
gno: timentes uero ne sic fatigatus
pondere crucis post flagella, & uulnera
in via deficeret: accelerare uoluerunt ciu-
cutionem, ut sic lignum crucis moreretur.

¶ Expende etiam quod Pilati domus a Calceis in tredecim milia passibus septuaginta duobus passibus, ut videas, quam longa via Christus Dominus cruce onustus incessit, post tot præcipue labores, & angustias.

¶ Præterea hæc Beati Lucæ verba dupliciter solent exponi. Vno modo ut illa particula, post, dicat posterioritatem temporis, & sic intelligitur. Quæ ultimæ communis: ita ut deposita cruce de humeris Christi postmodum Simon portauerit eam solus. Alio modo, ut dicat posterioritatem loci: ita quod Christus præcesserit portando crucem in parte anteriori, & Simon sit hæc sequenti, portans partem posteriorem, quia solus non poterat portare: ita quod ambo portabant, Simon adiuuando, & simul cum Christo post ipsum portando: & hic secundus sensus mihi melior, & venior videtur, & litera magis consonans beati Lucæ, & in antiquis picturis ita depingitur, Simon hic eandem crucem simul cum Christo portando. Sequitur. [Sequebatur autem eum multa turba populi: & mulierum, quæ plangebant eum & lamentabantur eum.] Non dubium quin ibi fuerint viri flentes: quia credibile est ibi fuisse Ioseph Ab Arimatæ, & Nicodemum, & Nephthalem, quia scemneus sexus tanquam contemptibilior liberius poterat principibus sacerdotum præsentibus quid contra eorum inultum senserit ostendere: ideo præcipue dicuntur mulieres hic fleuisse. Quadrupelex autem turba eum sequebatur. Prima carnificum, quæ eum trahebant, & permanebant. Secunda iudeorum, quæ eum irridebant. Tertia eorum, qui ad videndum spectaculum veniebant. Quarta amicorum, qui anxie lugebant. Tu etiam si Christi passionem non doleres, nec luges, sed in hac vita dies transis risu, deliquitque lignum maximum est, quod non es de turba amicorum Christi, qui quidem vna cum deuotis mulieribus lamentabantur, & sequebantur lugentes. Sed quia nouit Dominus qui sunt eius, præternissa furentis populi turba ad amantes, & plangentes se feminas, oculos & ora conuertit: quia suos libenter respicit Dominus, & dixit eis. [Filii Hieru-

salem nolite flere super me.] Nunc lamentamini memoritarum, cuius cito resurrectio soluere mortem potest: cuius mors, omnemque mortem, & ipsum mortis autorem destruet. Non enim oportet flere eum, qui propria patitur sponte, sed magis ei applaudere. nam mors mea vita est. Non oportet mortem iustorum flere, quia isti mutantur in melius, & ab hoc exilio in patriam morte interueniente transeunt.

¶ Aduerte quod cum filias Hierusalem appellat, significatur, quod non solum mulieres de Galilea eum sequuti sunt, sed etiam alie mulieres euidem vrbis eum sequutæ sunt, & ei adhæserunt. Præterea istæ mulieres typum gerebant eorum, qui aliorum compatiuntur, & misereantur, sed non sibi, aliorumque peccata deplorant, & acutiant, sed de suis moribus non curant, & ultra quod dicitur in Ecclesiastico, Misere animæ tuæ, placens Deo. Non ergo prohibet Dominus compassionem: sed prædicat aiam lucis causam. Ideo subiungitur.

Sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: Hoc dicit propter miseriam, quæ erat ventura a Romanis in obditione, & vastatione Hierusalem. Super vos & super filios vestros flete, & super imminente excidio vrbis, & gemitu vestræ: vosque ipsas, & vestram progeniem dignis lachrymarum fletibus abluite, ne vltione mee mortis damnetur, etiam cum peritis.

Quoniam ecce dies venient. [Scilicet quadragesimo anno post illam destructionem.]

In quibus dicent. [In angustia & dolore maximo, & amaritudine cordis gementes, & ululantes, [Beate steriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt.] Quia agiles ad iugendum quam grauior, & etiam quia pro se solum erunt anxie, & non pro filiis: nam matres duplici dolore concutientur uno ex partu suo, alio ex dolore inhorum. Nam vastatione Hierusalem matres filios iugulabant, & comedebat. Ideo illæ, quæ filios non habebant aut nutrebant, beatæ erant præ illis.

Tunc incipient dicere montibus, eadi-

Luc. 8.

Ecc. 30

re super nos, & collibus operite nos.] Quia multi tunc dicent, Vtinam montes caderent super nos, & colles operirent nos. His verbis explicat Christus mala, quæ ventura sunt super Iudæam & Hierusalem in ultionem mortis suæ, quæ erit talis, qualis nunquam fuit tribulatio ex qua homines esse coeperunt.

Quasi in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Nam si Christo omnium virtutum tor tormenta inferunt: in peccatore ab omni humore gratiæ defuturo & arefacto, quid fiet? Certè grauius punietur. Quali omnibus diceret, Si ego quæ peccatum non feci, & fructuosus sum ligno igne passionis de mundo non exeo: quæ tormenta manent peccatoribus, & impiis, qui fructib. sunt vacui? Christus hic dicitur lignum viride faciens fructum & per consequens indignum abscissione per mortem. Viride est lignum, & fructiferum sunt, iusti, & electi, sed aridum, & infructiferum sunt peccatores & impii.

Vide tu qui peccata multa contra deum fecisti, & modo nihil patieris aduersi, aut infirmitatis vel tribulationis: quantum æterna tormenta timere debeas. Putat enim mali quod flagella, ignes, carceres, exilia, & horum similia, quod non propter ipsa talia, sed propter bona, & iustitia: quia has pœnas tantum in bonis vident, & quod ipsi immunes eunt. Sed falluntur nimis, nam pœnæ propter culpam factæ sunt: & propriæ malorum sunt, & non bonorum. Quod viderint bonos hic pati, ut eos, utique, & ad id, utique, & ad id lapidatum, Laurentium crematum, Sebastianum sagittis cõfossum, reliquos dei amicos diuersis suppliciis, & tormentis interemptos, denique ipsum dominum, ac redemptorem nostrum crucis patibulum subire: doceant ipsi peccatores, & timeant quàm graue tormentum, suppliciumque illis paratum sit, qui quotidie peccant: cum talia passi sunt innocentes, & dei amici. Ideo apud Iherosolimam habetur. Ecce quibus non erat iudicium, ut biberet calicem, libetè bibeant: & tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens, sed bibens bibes. Certo domine Iesu verum est: quia si tu atrox sanctorum lignum fructuosum, & benedictum tanta pa-

teris, & ramis tuis spoliariis: quid erit de nobis miseris, qui sumus lignum infructuosum, & siccum: aptum pro igne, & gehennæ incendio? Si ergo incipit iudicium de domo Dei, & omnes qui pie vivere volunt Christo persecutionem patiuntur: quis hinc eorum qui non credunt euangelio, & impiè viuunt? Cruciatu eternos, in quibus mali in perpetuum detinendi sunt. Nam huius vitæ tribulationes, delicta certè sunt quibus deus amicos suos afficit. Illi inquam tibi timorem debent incutere: nam quæ hic mala patimur, malorum nomen non merentur, siquidem adeo momentanea sunt, ut simul cum breuitate vitæ finiantur. Igitur ex his omnibus ut concludam, considerare debes quanta passi sunt illi, quos deus reprobat, si tanta passi sunt, quos amat.

[Ducebantur autem, & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.] Hoc procuratum est per iudæorum societate latronum, & à vulgaribus viderentur in criminibus eorum participasse: & sic viderentur mortem eorum iuste procurasse. Hic adimpletum esse cernimus quod & saias dixerat: Et cum iniquis reputatus est. Aduerte autem quod Christus redemptor noster cum captus fuit in horto, dixit iudæis. Inquam ad latronem existis cum gladiis comprehendere me. Propterea Christus conqueritur, quod iam quod ipsum comprehendere vellent, ne ut latronibus cum eo tunc se haberent: quia enim vir maximè non inuis habebatur, hoc multum dedecus sentit. Et quoniam ad eorum animos peruenerat Christum hoc supra modum vexasse, ad partem plus læsam iacula mittere statuerunt. Et ideo inter duos latrones cum crucifigi fecerunt quia si dicerent. Qui egre tulit, ut latro com-

prehendi, acius feret se inter latrones crucifixum videre. [Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariz, ibi crucifixi erunt eum: & latrones, unum a dextris, alterum a sinistris.] Præcone clamante, vituperabiliter ductus extra portam Hierusalè peruenit ad locum Caluarie: vique scindit, Hebraicè Golgotha dictum: ubi malefactores puniebantur. Idcirco dominus Iesus pro omnium salute in loco Rom. 5. peccato-

1.T. 3.

Esa. 53.

peccatorum est passus, ut ostenderetur pater pro peccatoribus, & ubi prius erat area damnatorum, ibi erigeretur vexillum martyrum. ut ubi abundavit peccatum superabundaret gratia Dei: & in hoc ostenderetur, quod per tolerantiam supplicii peruenitur ad coronam martyrii. Et sic pater mortis Christi: turpitudine ex conditione loci: quia passus est in loco, ubi puniebantur malefactores, & rei. Patet etiam ex modo mortis: quia crucifixio erat turpissimum genus mortis. Ex ratione societatis: quia inter duos malefactores quasi noxius est crucifixus. Et fuit turpis, ratione temporis: nam fuit in die primo Paschæ solemnī, ubi plurimæ erant nationes: & conuenerant ex omnibus iudeæ locis ad celebrandum Pascha in Hierusalem ad sancrum Dei templū: & sic fuit multum infamatus, & per consequens maior fuit dolor tantam crudelitatem, & afflictionem tali tempore sustinere.

¶ Præterea extra portam passus est ciuitatis. Primo, ut ostenderet virtutem passionis suæ non esse includendam intra terminos iudaicæ gentis. Secundò, ut ostenderet, quod quicumque consequi voluit passionis fructum, debent exire mundum, saltem per affectum. Rursus in medio terræ habitabilis salutem operatus est, non solum iudeis, sed etiam gentibus: pater personarum est Deus. Item sanctissimis suis eam conculcādo: aquam, super eam ambulando: & ignem, quia sanctificandus erat in specie eius spiritum paracletum mittendo discipulis: sed nunc aerē sanctificat in aerē eleuatus, ubi indignatus est. Secundò, quia etiam mori voluit, quia commune est elementum: & sic mors eius pro omnibus æqualiter offerebatur: ex parte sua, quo ad sufficientiam. Cætera enim elementa suos donos habent, ita quod terra vnus, non sit alterius: nec fluuius vnus, aut ignis, non sit alterius: sed aer omnium est, & tantum habet aeris pauper, sicut diues, agricola, sicut literatus. Sic etiam Christi passio, pro omnibus fuit. Nudus etiam crucifixus, ut videas quanto igne charitatis, & dilectionis ardes: qui velles

in hyeme habere non potest.

¶ In monte crucifigi voluit: quia apud antiquos mos erat pro reformanda pace inter aliquos potentes, quod ipsi montē aliquem ascendebant, & ibi dacebatur agnus, cuius sanguis fundebatur: in signū quod sic fieret frangenti fidem. Magni domini, & potentes fuerūt Deus, & homo, inter quos fuit contentio, & bellum: sed tandem reformata est pax: pro cuius reformatione dulcis est mortem agnus immolatus, ut Christus in eius sanguine. In primis, per hoc ostenditur salutanda est de illis, qui hanc pacem per peccatum confringunt.

¶ Hac morte crucifixionis voluit morti extensus in cruce apertis manibus, ut tibi regnum cælorum concederet, vniuersis explicitis, ut te amplecteretur, & ad suā amicitiam reuocaret: quantumuis peccator fueris, latere perforato, ut te in viscibus, & corde conderet: & cum spiritum emittit caput inclinat, quasi signū faciens vocationis, ut ad eum te conferre properes. Denique pedes habet affixos, nam ire ad sumendum de tuis iniquitatibus supplicium renuit.

¶ Considera nunc quomodo suis vestibus nudatur, & super lignum crucis, quod in terra positum erat dirē proieciū, & stricillimē in modum pellic hinc inde est extensus. Foramina prius fuerunt in cruce: quia brachia, & pedes Christi non poterant foramina attingere, ideo ligatis funibus in manibus, & pedibus tantum traxerunt, & dulces manus, & pedes, ita atrociter extenderunt, quod omnes iuncturæ ossium dinumerari poterant, iuxta illud psalmi, Dinumerauerunt omnia ossa mea: quia dinumerabilia ea tecerunt. Hæc autem extensio nimis acerbatur: & maximam pœnam Christo iniecit. Hic etiam adimpletum cernimus illud psalmi. Foderunt manus meas, & pedes meos. Extensus ergo nervis, & venis, ac protentis iuncturis violata extensione, affixus est cruci in manibus, pedibus durissimè perforatis, & lauciat, cum clauis magnis, & durissimis, cutem, carnem, nervos, & venas, ac compages ossium dissipantibus. Quorum stimulis excita, & tu manus, & pedes tuos

psal. 27
psal. 101

Act. 2

psal. 27.

ad omne opus bonum: quia enim primus
 Gen 1. homo a ligonum parietibus, et ambus
 extendendo, & pedibus accedendo chi-
 rographū dñationis nostrę diabolo cō-
 fecerat: ideo Saluator noster, vt chirogra-
 phū illud deleret, in anibus, & pedibus li-
 gno salutifero crucis affigi voluit, clauis
 inuictissimę charitatis, delens per hoc chi-
 rographū decreti, qđ erat contrariū no-
 bis, & ipsum tulit de medio assignens illud
 Col 2. cruci. O, quā libenter crucem ascendit,
 & quanto amore oīa pro nobis sustulit.
 O, quante voces, ac tristēs ululatus, & ge-
 mitus, ibi ab amicis suis, & precipuē a ma-
 tre sua multissima audiuntur, cū sic cru-
 deliter extenditur, clauatur, & foditur, &
 toto corpore dissipatur. Cū ergo crucifi-
 xio facta esset cruce in terra iacente, post
 hęc Christū crucifixū leuauerunt cū cru-
 ce, qđ quidem eleuatio non dubium quin
 maximū doloris fuerit, eo qđ tunc lacerā-
 bantur vulnera manū, & pedū, ex pon-
 derositate corporis, profluxeruntq; co-
 pus salutaris, & fontibus Saluatoris. Hic siste
 tu quisquis es, Christi sanguine redēptus.
 Gen 4. Ecce Abel occisus a fratre, ecce Isaac liga-
 tus a patre, ecce serpens eneus exaltatus
 Gen 22. in deserto a Mose, ecce scala Iacob, qđ cœ-
 Nu 21. lū tangebatur, p quam ascendere nos oportet
 Gen 28. in cælum, & Dñs Iesus inmixtus scālę.
 Ecce Deus occisus ab hoīe, & Iesus cruci-
 fixus in carne, ecce Rex tuus suspensus
 in cruce, & dñs tuus cōdemnatus morte,
 & homo mitis, innocensq; ne proprio in-
 uolutus sanguine. Clau ferrei sustinēt to-
 tum pondus totius corporis eius. Dolo-
 res acerrimos tolerat, & ultra quam dici,
 vel cogitari possunt, affligitur. Vnde in
 dolore, & labore Dñs stat in cruce, & nō
 exdeat te in seruitio suo stare. Stat nudus
 corpore, sed vestitus amore, & amoris ca-
 lore inđimatus. Fixus ergo in illa vulnera
 oculis, intēna pietate considera illud cor-
 pus tenerū, corpus illud innocēs, corpus
 immaculatū, grām crucis extensione gra-
 uiter laceratum. Attende, & vide si est do-
 lor, sicut dolor eius. Sed vide quō agnus
 Innocens, qui non aperuit os suum du-
 ctus ad victimam nouissimę verbum be-
 nedictionis quale a seculo non est audi-
 tum super inimicos eduxit.

Arrige aures, & audi sequentia. [Iesus
 autem dicebat, Pater dimitte illis, quia
 nesciunt quid faciunt.] O verba magnę
 patientię, magnę dulcedinis, amoris, &
 ineffabilis charitatis. O dulcissimum pe-
 ctus, non suam attendit iniuriā, non pœ-
 nā reputat, non sentit contumelias, non
 obliuiscitur misereri Deo, sed eorū pu-
 tius a quibus vulneratur ipse medetur, &
 vitā procurat a quibus occiditur, orat p
 eis, nec ultionē appetit. Quid hoc verbo
 mansuetius? Quid benignius auditū po-
 tuit? Cur ergo fornicā, testuca, puluis,
 & cinis, vindictam expetis, & remissio-
 nem protrahis, cū videas Regem glorię
 remittentē cōtumelias? Iam hic vide sum-
 mū Pontificē Aaron inter mortuos, & vi-
 uentes p populo interpellantē, & plaga
 etiam. Sic summus sacerdos Christus se-
 cundū ordinem Melchisedech positus inter
 Deū, & hoīes, pro peccatoribus orat,
 & dicit, & dimitte illis, &c. In cuius pso-
 na egregius psaltes ait, Pro eo, vt me dili-
 gerent detrahebant mihi, ego autē orabā.
 Iob quoq; ait, Hęc passus sum absq; ini-
 quitate manus meę, cum haberem mun-
 da, & addam pccat. Sed etiam in cruce
 crucifigētibz te Dñe Iesu, vt p eis dicas.
 Pater ignosce? Sic. n. iustitia tua, qđ pec-
 catores nō exaudis, ergo maxima iniqui-
 tas maxime claudit aditū ad aures pater-
 nę pietatis. Quod autē peccatū maius, qđ
 innocentissimū Dei filium occidere, post
 tot mirabilia, & tu nihilominus clamas
 Pater ignosce? Pręterea accusant te sum-
 mi sacerdotes, deponunt contra innocē-
 tiam tuam falli testes, flagellaris, dederis,
 iniquē iudicaris, scelle potaris: & tu inno-
 cens cum Patre tuo eractas de eorū salu-
 te, Pater ignosce? Et ultra nonne sangui-
 Abel vindictā clamat de terra nō miseri-
 cordiā? cū ergo multo maius fuerit pecca-
 tum hoc, qđ illud: vř quod vindicare de-
 bueras, non tñ misereri? Item lex clamat
 oculū pro oculo, dentem pro dente: & ec-
 ce quali pūaricator legis tu pro occidenti-
 bus clamas, Pater ignosce? Si proprio filio
 nō peperit innocenti: quō parceret tantę
 impietati? Quō igitur a Patre petis, Pater
 ignosce? Item lex clamat, oculus pro oculo,
 & tu pro peccatore, qui te occidit, p peccatō-
 rem Moysi, qui te occidit, clamas, Pater
 ignosce? Item lex clamat, oculus pro oculo,
 & tu pro peccatore, qui te occidit, clamas,
 per oēm misericordiam: & tñ ipsi ei sunt
 iudicā

Nu. 16.
 Ps. 109.

Ps. 108.
 Iob. 16.

Dan. 9.
 11. 59.

Gen. 4.

1 ro 21
 Matt. 5.

plā 54.

iacula mortis. Rursus si sic condonas inimicis tuis, si sic pro eis ex corde patrem efflagitas: quid dñe Iesu amplius facturus es amicis tuis? Sed quamvis hæc ita esse videantur, non mueris, q̃ patrem orat: quia non orat nisi pro eis qui sunt iniquitas crucifigentium. Melior est misericordia eius super vitas: etiā simile et au-

psal. 62.

Rom. 5

ferat. Quid si sic fueris, tunc non audis Apostolum. Sed non sicut delictum, ita & donum plus. n. pōt salus, quam perditio, vita quā mors, gratia q̃ peccatum: vbi ubi est deus, ubi superabundet & gratia. Quod si fel ei dederūt: quid parum felis immixtum immenso dolio mellis? Nonne fel absorbebit, & totum fel in mellis dulcedinem conuertat? Quid ergo miraris si se continere non possit fons misericordiar, si ex abundantia calcitrans disfoluat, & effluat sup inimicos suos? Allegas legem Talionis, & non audis Apostolum dicentem: Neminem ad p̃cedum adduxit lex? Dicis sanguinem Abel clamare vindictam, & non audis Apostolum dicentem: Si quis sanguinem Christi, michi clamat: iam Abel: quia sanguis illius vindictam requirit. Et si peccatum crucifigentium fuit maximum, nōne didicisti, quod abyssus miserationum inuocat abyssum misericordiarum: & vbi maior est miseria, maior opus est misericordiar? Denique miraris si sic ex affectu indulget inimicis, quid amplius sit facturus amicis, Sed certe fons abyssalis olum signatus, nunc apertus patet, amicis, & inimicis, vt inde hauriant, de inimicis amicos facit, & vult huic nouissimo dare sicut tibi. Ideo ait, pater ignosce illis.

Hebr. 7.

Gen. 4.

psal. 41.

psal. 41.

¶ Magis Christus peccata hoīum dolebat, quā p̃nas quib⁹ torquebat: nā vulnus, qd aliquis vulneratus p̃catis tenet de illo cōqueritur p̃mō, illudq; p̃mū sicut dicitur, qd postulat. Sed p̃mū verbum, qd Christus dicit in cruce, est dolor de peccatis hoīum quib⁹ peccatis facere medicinam desiderat: igitur magis de nostris peccatis dolet. Secundo magis in alius maiori dolore p̃sequendum est, cū aut culpa sit maior malum, q̃ p̃na quæcunq; maior dolore culpa lenienda est. Ideo Christus prius de culpa peccato-

rum conqueritur, q̃ de p̃na, quam patitur. Sed verba orationis expendamus.

¶ Primò paternum allegauit affectum: cum n. oratione pater noster appellat, cum enim in horto oraret dixit pater mi: nunc verò ignosce illis. Ac si diceret. Nō sicut olim te Deum vniuersum, & donum exercituum appello, sed patrem pietatis, & misericordiar: cui proprium est misereri semper, & parcere pater enim illorum tu es: ideo eorum oportet misereri. Secundo allegat suā voluntatis cōformitatem ad patrem cum dicit, ignosce illis. Ad eius tendit affectus, qd cum lachrymis, & clamore rogat. Ac si diceret patri, pater ego & tu vnum sumus, vna voluntas, & vna p̃ntas, inquit tu me perpetrans eis indulgeo, quapropter pater indulge illis. Adter, qd nō dicit, ego condono illis, aut ignosco, ne aliquis in suum animum induceret, Christum, eos tāquam intestos sibi, & inimicos habere: nam quamvis ipsi erant inimici crudeles, non erat opus, vt Christus eis ignosceret, quia ipse iam p̃nouerat, qd deinde ipse condonaret peccata, p̃ se verus amicus pro ip̃is orabat. Ideo a patre postulat, vt condonet sicut ipse iam condonauit. Tertiò allegat eorum ignorantiam, quia nesciunt quid cogitauerūt contra me: nesciunt inquam quid faciūt, ideo pater indulge illis.

psal. 93

Io. 30.

¶ Sed dubium hic oritur, an hæc Christi oratio fuerit à patre exaudita: nam videmus, qd multi ex p̃sequutoribus Christi manserunt in infidelitate sua, & finaliter fuerunt dampnati. Dicendum, quod Christi oratio fuit exaudita pro omnibus pro quibus orauit, non tamen orauit p̃ omnibus crucifixoribus suis, vt fuerunt hi, qui p̃ inuidiam, & superbia mueris illum. Misiam, & filium dei, negantes crucifixerunt cū vt fuerunt Caiphas, ac scribæ in lege doctissimi summi, que sacerdores, qui ex malitia peccabant. Sed pro illis orauit, qui ex ignorantia zelum dei habentes, sed non secundum scientiam, nescierunt, qui fecerunt: ideo in oratione addidit, quia nesciunt, quid faciunt. Erant enim ibi multi simplices, & illiterati de turba, qui seducti a sacerdotibus iudæorum p̃sequiebantur Christū zelo legis: &

Ro. 10.

A. 2.
& 3.

pro

pro istis orauit Christus, & non frustra: quia, alio die quinq; millia: & vt intra eū gelista noster Lucas ait cum Christus spirauit, multi hoc videntes reuertebantur percutientes pectora sua.

¶ Primo, hic primū, vt cum aliorū mala narramus, nunquam ipsa aggrauemus, exemplo Christi, qui peccatum tam grande excusat apud patrem. Contra autē multi faciunt sua scelera minima, peccata autem aliorum aggrauant, sic accusa ti possunt dicere illud psal. mi. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: & prolongauerunt iniquitatem suam. Iob quoque ait. Ostendam vos fabricatores mendacii. Talentum plumbi ponitur super oilam in qua erat iniquitas.

¶ Secundo iniurias nobis factas, propter nomen Christi cito remittere, & vltionem pro eis non expectare cōtra multos, qui odia sua tenent in mente, similes eam, qui cum non pōt ledentem se mordere, lapidem sibi proiectum conatur dentibus rodere, & portare. Vox enim carnicum est, sicut peccauit sic puniatur: vox christi anorum, sicut cecidit sic releuetur, sicut dolet, sic curetur.

Tertio, q̄ nemo desperare dēt de salute sua quandiu viator est, quantumcūq; graue peccatum commiserit, siquidē nūc vider dñi orantem pro suis persequutoribus. Quid. n. conuerto, & contrito, non recedam a te. ¶ Quis homicida desperet, si in ipem vtat. ¶ Quis in nobis Christi exemplo, sic debet charitas abudare, vt inimicos diligamus: & pro ipsis oremus, sicut & Christus orauit. Emolliatur ergo cor nostrum, iuxta illud pphetæ. Hodie si vocē eius audieritis nolite obdurare corda vestra. Christus enim cōtollis, affixus patibulo, opprobriis satietus, omni tū dolorū imminior, ignoscere ait illis. Sed ad contextū. [Diuidentes verō vestimenta eius miserunt sortes.] Sortem miserunt super illā tunicam, q̄ incō similis erat: & de super contexta per totū. Et ideo ne scinderetur ad vnum eā integram puenire sorte maluerunt, alia autē vestimenta inter se diuiserūt: q̄ olim ex-

mius prophetarum Dauid prädixerat in psalmo. Partem tunc vestimenta mea: & super vestē meā miserunt. ¶ Paret Christi passionis ignoniam, q̄ nō sit nisi vltus ptonis. Ostendatur etiā crucis ipentū auaritia, quia velles Christū nāuis parū valentis: oēs tñ sibi rapuerūt.

¶ Voluit autem dñs sic nudari, vt velliret saluatis in gloria celestinas dedit Dauid vellimēta sua vsq; ad balthēū in signum amoris: rem spouari non dedignatur, vt nos dilectissimos suos itola gloriæ velliret. [Stabat populus expectans, & deridebant eum principes cum eis dicentes. Ahi saluos fecit, se tantum faciat. Si hic est Christus Dei electus. Illulus fuit Christus in domo Caphtz, in domo Herodis, in domo Pilati a militibus Romanis: & nūc in cruce à turbis, principibus, & militibus: vnde dicere poterat. Filios enutritui, & exaltati, illi autē ipseuerūt me. Sicut. n. illa Michol, quia Dauid nudus saltabat cori arca Dñi in spiritu, & humilitate, & illa iludebat ei: sic hec maledicta synagoga,

Hec. n. est illa mulier Iob, qui cum nudus plenus viceribus esset subsannabat dicēs. Adhuc permuanes in simplicitate tua! &c. Sic hec Christū subsannabat. Saluū fac te meripsum. Sed quid Iob? Nudus egressus sum de vtero matris mee, nudus reuertar illuc in cruce affixus. ¶ Iste et cetera sentiat diabolus crucis virtutē, & politus in linguis illorū, sicut in deserto Dño dixerat, Si in diebus istis non crederis, non crederis. ¶ Hic est Christus Dei electus. Iā quidem de monē pēnitebat crucē elegisse. Intellexit. n. fractas esse vires suas: & hoc agit, vt de cruce descēdat, ne faceret salutem quā inchoarat. Cōsidera modo quid in aliorū exitu dñm facit: qui cōtra ipsum mundi Saluatorem, & dñm venire psumpsit. In cruce ergo tanquam in mulcipua captus est diabolus, & victus. mulcepsula. n. diaboli crux Christi fuit, & eīca, qua caperetur mors dñi. [Item iludebant ei, & milites accedentes, & acētū offerentes ei, & dñe]

Pl. 118.

Iob. 16.

Zach. 5.

psal. 94.

Io. 19.

1. Re. 18.

Eccl. 1.

2. Re. 16.

Iob. 2.

Matt. 4.

Christus.

miri. Interiori enim fide illustratus, Dominum considerabat. Memento mei. Quo modo credis memorē tui esse, de quo nūc audi, alios saluos fecit seipsum autem nū potest saluare? Voi insignia Regis? Vbi purpura, & ubi aurum? Vbi crediderunt videntes illum mortuos si tentantem: si d tu credis videns illum morientē. Fide Saluatorem agnoscit, spe postulat regnū qd eius penitētia & charitas meretur. Habuit nāq; hęc latronis cōfessio tres conditiones veri penitētis. Prima ē uera suorum peccatorum cōfessio, qua taceatur se iultē, q patitur meruisse sibi ipsi culpam nō carni, mundo, aut diabolo tribuendo, nā tua culpa peccas cū peccas. Secunda est omnis occasionis peccati remotio. Increpauit enim alterum, & ab eius amicitia recessit, dicens. Neque tu times Deum, &c. Quod tu etiam fac, fugiens peccatorum occasiones, & à peccatis. Tertiò spem, & maximam habuit fiduciam veniam consequēdi, quę quidem maximē peccatoribus necessaria est. Ideo dicit, Memento mei. Confidit enim p merita passionis Christi posse saluari. Preterea, non de regno temporali agebat, sed de æterno non de præsenti, sed de futuro. Item credidit Abraham Deo non in cruce posito, sed de cælo loquenti. Credidit Esaias, sed sedenti super solū excelsū, & credidit Moyses, sed de medio ignis loquenti. Ille uidit Dominum, non in regali throno sedentē, sed in pœna societatum latronibus. Vidit in cruce pendentem, & orat quasi in cœlis sedentem: vnde etiam dicit, & uocat eum. Tu duci crucigunt, qui nouerunt leges, & prophetas, & tunc trouerunt a pharisæis. Magna fuit itaque fides, & deuotio illius latronis, atque ideo fuit absolutus à culpa, & à pœna torali. ¶ Docemur hic exemplo huius latronis, q iniurias Dei nullatenus tolerare debem⁹, sed reprehendere sicut fecit latro iste. Secūdo res quā tuncq; simis sceleratis peccatoribus, de Dei tamē misericordia nullatenus desperemus, exemplo illius peccatoris, q per vnum verbum tactus est hęc paradisi. Sed iam nunc videamus quid ad talē tamq; cōfessionem Dominus respōdeat. [Et dixit illi Iesus. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.] Quid hoc bone

Stel. in Luc. Tom 1.

Deus, latroni vitam æternam polliceris? Matrem dilectissimam, charos amicos in hoc seculo relinquis, & latronem tecum fers, cum scriptum sit quod nō habitabit lupus cū agno? O magnū mirabile. Nōne videris quoniam sic æternus pater precepit, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, & q Christus Redemptor noster munere æconomi fungitur cui iussit soluere incipiens à nouissimis, vñ uisus primos. O, bonus latro omnium quidem operatorum nouissimus, qui nondum per horę vnius spatium labori operam dederat. Vide, maiorem uocatus es, Apostoli verò prima hora, & tamē cum in uocatione nouissimus, sis, primus, certe in solutione es. Dignum est beneficium hoc à Deo exhibitum, cuius maxime mirandum sit: attamen Christus dicit nobis, ne nimium miremur, quandoquidem. n. Deus diues cum latrone inopi ad crucis mensam sederet pro eo symbotū det. Primò latroni Adam parenti nostro, q de cibo vetito ad mentiam comesturus erat, dicitur. ¶ Sed huc alteri qui in tua arbore etiam comedit, qd inquis? Cælum es, & in cælum ibis. O quantum prodest opportunē rere. Si tunc cum Baptista Ioānes obiit Christus in manu clauem sicut modo teneret, non dubium, quin sicut carissimo amico aditum patere illi præciperet. Sed tamen intempestiue ad osium appropinquauit, non sicut latro qui fores sibi aperiri exorauit, & petiit, quare cum primo cœpit verti clauis quasi in semiuersione erat, si tunc inuocato capite tradidit spiritum ianua paradisi illi patuit omnino. Hodie inquit mecum eris in paradiso. O vox suavis solariūq; peccatorum, qd scilicet rex glorię latroni regnum concedat. Potentiori quidem maiora conferre expedit maxime. Cū ergo titulus iussu. Pilati cruci imposit⁹, magni principis signū præ se ferret, nō ab re erat, ut licet rex maxima beneficia seruo conferret. Beatus es

Ecc ta

Eccle.
13.
Mat. 20.

Gen. 8.

Hesther
7.

Gene.
11.
Esai. 6.
Esai. 3.

tū regnum suum largiatur cuilibet amico suo fidei, & tibi fideliter seruienti? Na si latroni liberaliter, & cito dedit regnum, quō negabit ei, q̄ fideliter ei obsequitur? Vnde Paulus, Ambulatis digne Deo, qui vos vocauit in regnum suū suū, & gloriā. Aduerte autē, q̄ non promittit regnū nisi existeri in cruce: q̄a qui non cōpatur, nō cōregnabit. Ideo Ioines. Particeps, & socius in tribulatione, & regno. Ideo si tu cupis, & vis regno Dei cū Christo trui: esto hic luorum laborum particeps, & ei⁹ crucis socius. Hodie mecum eris in paradiso. Hoc est quia mecum es in cruce, me cū eris in paradiso. Quamplurimi volunt esse cum Christo in paradiso: sed renuēt esse in cruce cum illo.

Expende etiā q̄ parad. sus non capitur hic pro cōlo emp. reo, quia nullus in illo ante Christi ascensionem intravit. Sed parad. sum intelligit statum beatitudinis nem habent beati ubiqueque sint, quia

tra. Et quia latro ipso die mortuus est, statimque vidit Christum gloriosum, & animam eius deitate plēnā, beatus fuit: & in paradiso fuit cum Christo. Præterea huic promissioni assertionem suam adduxit dicens, amen dico tibi. Primo, quia grand

videtur sine precedentibus meritis da

regnum irrevocabile. Secundo, ut ostenderet dominus vitiis ecclesiasticis, quę eius cura debeat esse animarum prætorum suarū tanquam emporum: maxime quando morti appropinquant, tunc debent eas allicere misericordia Dei, & spe glorię, & præmio cōlestis, ne in mortis articulo desperet: quemadmodum hic derelicta matre, & amicis suis huic pauperi motiis, & de sua salute sollicito intendit, & cum regni cōmissione aluit. Matrem. n. sua dedit Ioanni, animam vero latronis, suę curę reſeruaui. Rursus aduertendum est, q̄ in Christi cruce est omnis salus ita ut in ea primo palā fecerit salutē. Per ignū, n.

post Christi pignū crucis primus intrat. atq̄ parad. sum. Huius exemplo habemus verū dñ. Regnaturū. n. credidit quē secū morientem vidit, & veram spem habuit

remissionis peccatorum. Non est tñ secum expectare vltq; ad finē ad penitendū quia privilegia peccatō nō faciunt legē cōm. i. auer. n. unt, qui in morte verē peniteāt. Sicut monstrū. n. esset quod leprīm habeat caudam ouis. Ne mōt rū est quod vita rapacis usurari habeat bonum finē. Vnde etiam q̄ Christ. vs mutūm dei dat peccatorum salutē. Nam quia pp peccatores de cōlo ubi nullus erat peccator, venit ad terram ubi erant peccatores, & viuendo eis se familiarē exhibuit: nam multi peccatores, & publicani venientes discumbabant cum Iesu: & hec in vita hac mortali societatem cū eis habuit, sic & in morte latrones socios habuit, & statim vni eorum regnū Dei prom. sit. Iam ad contextum. [I]rat autē iterē hora sexta & tenebre factę sunt in vniuersam terram vsq; in horā nonā. Et obseruatus est sol & velum templi scissum est medium. De hora qua dominus crucifixus est m. ita senserunt sancti doctores, ex eo quod Marcus dicit illū crucifixū hora tertia, ceteri vero hora sexta. Aiqui dixerunt,

linguis iudeorū crucifixus est hora tertia. & manibus hora sexta. Verum si Marci verba spectes longe abest hoc a vero: nam p̄st quam dixit hora tertia crucifixe runt eum, subiūgit, hora sexta tenebre factę sunt super vniuersam terram. ideo aia hora q̄ sexta crucifixus est. Alii autē alio mō interpretātur. Nos autē alio mō interpretari cogimur. Itaq̄. hec vox, ut Hieronymus notat in quatuor vigiliis dividebatur, hec dies in quatuor partes sine horis: hoc est in primā, tertiā, sextam, nonā: ita ut linguis horis tres horas nostrarum tribuamus, quare cōheerunt duodecim horas dici artificia. Itaque hora

prima erat ab octo solis secundum horologium nostrum, q̄ est ab hora sexta mane per tres horas sequentes vsq; ad nonā. Hora tertia ab hora nona vsq; meridiem. Hora sexta ab hora duodecima meridiana, vsq; ad horā tertiā post meridiem. Hora nona ab hora tertia post meridiem vsq; ad sextam, in qua dies finitur. Christus fuit ignis crucifixus est parum ante meridiem: atque idem crucifixus est hora tertia, hoc est in toto illo spacio, quod hora tertia assignatur, scilicet totam horam,

Hic. epi
stola ad
Cyp.

105. 19.

Gen. 3

rum, & quia hoc fuit parum ante horam sextam, & intra horam tertiam dixerunt alii euangelistę, erat hora quali sexta, nō hora sed scilicet, & quali sexta & intra horā tertiam, ut Marcus ait. Et etiam quoad seculana diuidebant diem in duodecim horas artificiales, quarum prima erat in ortu diei & merides sexta, & duodecima in occasum solis, & decima octaua in media nocte. Sic Christus dixit, nonne duodecim horę sunt in die? Et iterum. Hora septima reliquit eum febris. Hoc est, hora prima post meridiem. Et alibi. Erat hora quali decima. Itaque cū Marcus dicit, Christum crucifixum hora tertia. hoc est in illo spatio trium horarum secularium & unius sacrę uersus finem eius. Et hoc est quod reliqui euangelistę dixerunt, hora fera sexta.

¶ De his autem tenebris & solis eclyp-
satione sciendum, qđ ista eclypsis, & ob-
scuritas non fuit naturalis sicuti est, quā
modo fieri uidemus ex conjunctione so-
lis & lune: nam ista eclypsis miraculosa
fuit & pręter totum naturalem cursum.
Quoniam naturaliter solis eclypsis acci-
ditur in mēse novembri, & decembri, &
his & lune, quia scilicet, luna interpo-
nuntur inter terram & solem. Quia autē
in Christi passione obigit, fuit in op-
positione, in plenilunio, scilicet, &
cū sol & luna essent in oppositis gradus di-
staret, in alio emisphęrio interiori ci-
uitatis Iherosolymę. Quia etiam pasc-
chalē agnus paschalis non immolaba-
tur nisi luna quartadecima, quem qui-
dem comedit Christus pridie mortis
eius. Quia etiam in illa nocte erat
pręceptum: & postmodum quando erat so-
lennitas azymorum, & incipiebat luna
quinta decima quando Christus spiritū
emisit, necessario dicendum est lunam es-
se iam plenā, & in solis oppositione: quā
res sic solem eclypfare non poterat siqui-
dem luna esset inter solem & terram. Illi
planetam ipsum valere eclypfare. Ideo
illa eclypsis fuit miraculosa, & pręter or-
dinem, & cursum naturalem. Solus ergo
Deus facere potuit sua omnipotenti vir-
tute, ut sol sua luce priuaretur. Pręter-
ea quod inquit in vniuersa terrā: sol
eclypsi non poterat nisi in diuidio ter-
re, in qua solum lucet, quā alia quę super
est medietas est umbra eiusdem męre terrę.
Sed sciendum est, qđ cum luna tunc esset
plena, & cum lumen quod ipse emittebat,
a luce solis orietur, essetque ea in inferiori
emisphęrio, sequitur ipsius etiam eclyp-
sim contigisse: quare amisit lucem, &
obscurata est, vnde necessario dicendum
erit, quod fuit eclypsis vniuersalis. & ob-
scuro fuit vniuersa terra, & luna lumen
emittere non poterat, con-
tra dictum est, & rationi consonum, ut sol obtura-
retur. Quia cum ueris solis eclypsi
simi patiebatur, sol iste uisibilis clarissimū
mundi lumen, factori suo compatiens lu-
cis suę radios retraxit, & occultauit non
ualens intueri dominum pendentē, mor-
tis eius uictorē, & crucis eius
tem factum fuit, primo ut natura sensibi-
lis Christo compatiens cordis lapidea ad
Christi compassionem emolliret: ideo
petrę etiam scissę sunt. Secundū, ut lumi-
nis eclypsis subtractionem ueri lumi-
nis in cordibus indurorum, & militum,
Christum crucifigentium ostēderet. Ter-
tiō ne corpus Christi nudum in cruce, &
mortē eius exprobratissimā ab impiis
cum gaudio uideri, uel eos sua luce frui
permitteret.

¶ Velum enim templi scissum est, non in-
tellegas quod sit scissum illud uelū, quod
erat intra sancta, & sancta sanctorum.
Duo enim uela erant in templo, unum
quod uelabat sancta sanctorum, & alte-
rum exterius siue tabernali, siue templi.
In passione ergo Saluatoris uelum quod
erat totis confissum est a superiori parte
usque ad inferiorem, quod quidem erat
pręter modum, & serico contextum, hyacintoque
& serico contextum, hyacintoque, qđ in
diebus celeberrimis suspendebatur, &
tunc in patchate positum fuit. Hoc ergo
signo insinuabatur reuelata esse mysteria
& secreta sacramentorum legis, quę an-
tea uelata erant ut uniuersis prodere-
ntur, ad gentesque transirent, & impletam
esse ueritatem, quę in figuris latebat, &
cælum apertū quod ante clausum erat.
Pręterea si Dauid, Saulus, & Ionathę mor-
tē audiens, sua seclit uelimēta se eo argu-
mento indignitatem mortis illius uirō

Ioan. 11.
Ioan. 4.

Exo. 12.
Luc. 23.

2 Re. 1.

rum exhortens) quāto potius pater iheru-
salem uerebatur, ut illi gratia sua ali-
guissimē ferens, velles tuas quæ velum tē,
pater, et referre de te, ut te, et ad te, s[er]-
[Et clamans voce magna Iesus ait,] Fuit
v[er]o hic dictus validus, & magnus clamor
iste, qui vsque in infernum auditus fuit,
et luniq[ue] & terram tremere fecit. Vox er-
go illa non fuit naturalis sed miraculosa,
quia homo magno & longo cruciату af-
fectus, & ex tali afflictione mortis sic pro-
xi-mus, non possit sic clamare virtute na-
turae: ideo sequitur, q[uod] vox illa formata
fuit virtute Dei. Voluit autem edere h[uius]-
modi magnā vocē iam moriturus, vt nos deli-
des, iacentes, somnulosos, imo & mor-
tuos ad tam incredibile miraculum aspi-
ciendum excitaret, quale erat quod vira
moreretur, & Deus pateretur. Clamat ē
eum moriturus, vt attendamus eam mortē
quæ mortem nostram destruxit, eā mor-
tem, quæ fuit mortis mors & morsus in-
ferni. Clamat vt attendamus eum, qui mori-
ebatur pro peccatis nostris, resurrectu-
rum propter nostram iustificatiōem. Clamat
iterum vt voce sua illa terribili præ-
dam infernus dimitteret, quam tot antea
seculis tenacissime in faucibus tenebat.
Clamavit. n. dominus voce magna quan-
do Lazari annū ab inferni dentibus evo-
cabat. Quanto ergo maiori voce erat ne-
cessē clamare, vt fera illa crudelitissima,
terribili clamore deteretra victos quos
in lacu premebat liberos esse permitteret.
Denu[ter] & voce magna clamat: quasi dicat,
Eturdi morales, Hactenus vos docui, ha-
ctenus p[re]dicavi, hactenus clamavi, iam me
nō estis amplius audiri: nec p[re]dicantem
nec clamantē, clamis nūc morior ut uni-
cus hic clamor i auribus vestris p[er]se-
ret, qui vos. radimoneat, ut caueatis pecca-
ta. Ad hunc clamorē monumenta aperta
sunt, terra tremuit, lapides scilicet conde-
runt, demones obliuierūt, & infernus
contremuit. Nunquam n. simili vox au-
dita fuerat in orbe. Transuerberauerunt
illa cor matris pulsim[us], q[uod] tunc iuxta cru-
cem flabat, & eius memoriae tunc illud
mconis verbū reuocant, quod dixit, Tuā
q[uod] tuā animam per erant ut doloris gla-

Ofc. 12.

1.6.5

Joan. 11.

Luc. 2.

1020.17

meum.] Ita tua potestate cōmendo spi-
ritum meum quo nobis declarare voluit
quod sanctorum aīe ex eo tēpore in ma-
nus Dei ascendunt : nam prius ab interis
captiuis redemptionem p̄dicauit. Non t̄
h̄c loquitur, quasi quid timeat aīe suae:
sed patri rursū reddidit animā, quasi de-
bitū ait. Potestatem habeo ponēdi animā meā
& potestatem habeo iterū sūmendi eam.

¶ Vnde Christi Saluatoris nolite magni
ficentiam. In vita sua magnificus fuit, sed
multo magis in morte: nihil enim sibi reti-
nuit sed alius ois donauit. Nam Petro Ec-
clesiam dedit, Ioanni. rem suam cha-
rissimam. Paulo dedit animum suam pre-
tiosissimam, latroni dedit paradysum. Ni-
hil enim sibi retinuit sed omnia donauit.
nobis omnibus dedit suam carnem sacra-
tissimam, & pretiosissimū sanguinem in
cibum & potum, & his, qui eum crucifi-
xerunt, velimenta.

Præterea quilibet moriens definit per
mortem ipsemet, ac per hoc non pot. asse
rere qd ipsemet deponit spiritum suum in
man⁹ alterius. Christus aut. solus p. mor
te nō definit esse ipsemet. quia h. postulas
eandem perseueravit post mortem: & pro
pterea solus potuit vere dicere vt in Gra
eco habetur. Comēdabo spiritum meum:

¶ Aduerte autem ꝑ animam suam rationalem spiritum vocat, quia quando est in corpore: officium agit animæ animando, & informido corpus: sed excepta anima nostra a carne transit in statum spiritus, quoniam exiit illo modo quo puræ substantiæ spirituales exiunt. Iterum obserua, quod Euangelista nolet lucas primum verbum, quod Christum protulisse dicit in mortali corpore fuit. Nesciebat quod in his, quæ patris mei sunt oportebat me esse? Sic etiam vltimum verbum fuit: pater in manus tuas: nam statim exp. ratur posthæc verba: vt intelligas ab extremis media verba tendere ad

Luc. 2.

terne processionis tue i patre.

¶ Vide quid in articulo tentationis, & specialiter in mortis agone facere debeas. Tunc enim pater invocandus est, & ei spiritus commendandus: quia tunc maxime

Pater in manus tuas cōmendo spiritū

PLANNING

maximè dēmonēs versantur circa nos, sicut leones rugientes preparati ad escam. Sed dices. Quomodo patrem invocabo qui nunquam vixi ut filius? Pius pater a quo oīs paternitas in cēlo & in terra nominatus, peccatorum non respuit, nec de dignatur à peccatore vocari pater: imò docet peccatorem, ut sic eum vocet. Frōs meretricis ita est tibi, noluisse erubescere, ergo saltē voca me, amabo, pater meus es tu. [Et hæc dices expiravit.] Hic fuit maximus Christi dolor, & eximius, nam ultimum terribilium est mors. Eadem hora qua Adam peccavit Christus expiravit, Nam primus Adam post meridiem peccavit, quia mox ut peccavit, vocem domini audiuit deambulantis ad auram post meridiem, & tunc circa horam nonam secundus Adam expiravit. Vnde qua hora primus Adam peccando induxit mortem huic mundo, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destruxit: & qua hora illi paradysus est clausus, eadem hora ille paradysum aperuit: quia ordo poscebat, ut eodem temporis articulo quo Adā obcluserat paradysi ianuā, pateret larroni penitenti. Verum dum beatissima virgo eademque pessima mater filium suum spirasse conspexit: continere se non potuit, quin pū lachrymis lazaret habenas. Corpū fluentia lachrymarum effundere: cepit ex intus viscibus luctuosissima trahere suspiria. Cœpit ex acutissimo dolore, maternos ac idē acerbissimos expromere gemitus: illud tacita, sed miserabili oratione subinde repetens. Filium Iesu. Iesu filium. Quis mihi daret, ut moriar p̄ rei Vbi verò scēminē circumbantes Christum vident defunctum, & matrem aspiciunt tam iustus lachrymare, cœperunt plangere, clamoribusque aerem, & cēlum concutere. Id verò viri cuncti cōspiciunt, temperare sibi non potuerunt, quin lachrymis vultus irruerant, & ex barba vberim lachrymarum effudit. Quam luctuosior, quam fecerūt Aegyptii ex planctus magnus qualis fieri solet in morte primogeniti: ut Zacharias dixit. Aspiciunt in eum, quem confixerunt, & plangent cum plāctu quāsi super viag-

nitum: & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in Hierusalem super parvum Adidemon in campo Magdon. Non habuit propheta alium planctum cum quo planctum crucis compareret, nisi funestissimum planctum, quo totus populus plāxit Iosiam Regem sanctum, patrię patrem, reipublicę reparatorem, & lēpissimissimum. Hic occisus fuerat in cāpo Maggedon, qua causa vniuersus Iudæ, & Hierusalem luxurunt illū Hieremias maximè. Cuius omnes cantores, & cantatrices lamentationes super Iosiam replicant. Quæ verba scripta sunt ut lamentationes super Iesu vero Iosia nos etiam replicemus, & threnos illos, & lamenta repetamus, &c.

¶ Inferiem dominicę passioni audisti quomodo dominus noster Iesus Christus post multos labores, post multas passiones, pœnas, opprobria, vulnēra, & post crucem, & omnem sui sanguinis effusionem, clamore valido tradidit spiritum. Studeamus commori Christo, id est, mori in mundo vitæ, & peccatis id est non permittamus ea in nobis vivere, si cum Christo volumus vivere. Secundo studeamus mori dum vivimus. Jam enim nobis de morte cogitandum est, dum sani sumus curandum nobis est, ne inveniatur in nobis propter q̄ mori formidamus: Nam si mori formidat, te ipsum iteri roga, & scrutare quid in te sit: quare mori formides. Si amor alicuius rei quæ deus nō est, vel aliud in causa est, quare mori metuis, illū abicias a te: teque liberum facito a causa huius timoris, & illum statum mentis te ipsum consilutare, quo non formides mori. Terriō multum tenemur amare Christum, qui pro nobis animam suam posuit poterat nos aliis multis modis saluare si ne morte filius sui: sed hunc modum elegit, ut ostenderet dilectionem erga hominem, pro quo mori dignatus est, Sic Paul. commendat charitatem suam in nobis Deus quoniam cum peccatores essemus, Rom. 5. pro nobis mori dignatus est. Vide ergo quantum tenearis diligere illum, qui proprium sanguinem & vitam dedit. Demum quilibet Christianus moriens debet servare, quæ Christus serva-

a. para.

Rom. 5.

Ecc 3. ut

Iatth. 6.
Iare. 3.

Gen. 3.

a. Re. 18

Gen. 50.
Zac. 12

nit in sua morte. In extremis posui debemus orare, clamare saltem corde, plorare pro peccatis per veram poenitentiam, animam Deo commendare, & spiritum tradere voluntariè. S. in morte voluntatem nostram diuinæ voluntati tradendo. Sed quid post hæc actum sit audiamus. Videns autem Centurio, qd factum fuerat glorificauit Deum dicens, vere hic homo iustus erat. Si annulus aureus tibi sit pulchrū ac pretiosum lapidem celatū desuper habēs quemq; si aceto immittas fiet vt aurum illutretur ac perficiatur: lapis autē irangatur, & in frusta cōminatur. Ita & eodem modo lapis auro diuinitatis purissimo celatus cum de amaritudinis passionis inferuit cōminutus est, sed diuinitas apprime perlustrata, quia nota est diuinitas & hominibus manifesta, nam videns Centurio, qd fuerat factum confessus est Christi diuinitatem. Erat centurio hic Gentilis à Pilato p̄side Romano missus cum suis militibus, vt Christum custodiret, ne tumultus oriretur. Videns itaq; hic centurio, qd factum fuerat, si tenebras & terræ motus, & quod tamis spirasset glorificauit Deū fidei confessione, ac potestatem, diuinitatem, humanitatem, & innocentiam Christi cum ipso erat. Nam Marcus ait, qd dixit, Verè filius Dei erat iste: Et Lucas ait, qd dixit, Vere hic homo iustus erat. Totū enim hoc dixit Centurio asseruans hæc, & replicans & vocans illum Deum & hominem, & iustum. Ac si diceret, Quid alius in hoc mundo, ve iudei & principes sacerdotum, & pharisæi dicunt & illū accusant. Sed vere iustus est, innocens, & bonus, & homo Deus. Principes & scribæ docti in lege suū Messiam nō cognouerunt, imo occiderunt: & hic Gentilis scietur qd sit homo & iustus & Deus. Hæc tria necessaria fuerunt ad redemptionem hominis perditū, vt illum redimeret. Homo inquit oportet vt esset, qui deberet. Deus qui ualeret: & iustus, qui cōgrueret. Et illis aggrauatur scēlas iudeorū, quia occiditur Deus a ieiuis, hō a bellis caninis, & iust⁹

ab iniustis. Multū quidem istos ad fidē diuinitatis disposuit, qd cum clamore magnū clamorem edidit, & clamor ille dimisit. Videbant enim, quod clamor ille supernaturalis, & miraculosus fuit: quia propter defectum sanguinis, & effusum spirituum talis clamor fieri nō potuit ab homine sic morti propinquo: & iō concluderunt, qd esset factus uirtute diuina supernaturali, & consequens, qd ipse esset filius Dei. Vide tamē hic eā citatem, & duritiem iudeorum. Oia hæc Christi miracula viderunt iudei & multo maiora antea viderant, sed credere respuerunt, & insensibiles gentibus Deum non crediderunt. Sic etiam, & multi christianorū & utinam etiam illi, qui maiorem perfectionis vitam proficiuntur: non sine deterioribus illis militibus, & bellatoribus, sed de his satis. Monemur hic vt nos, qui plus alius recepimus: ne grauius & destructius possit iudicari. Sed etiam, & omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant percutiētes pectora sua reuertebantur.

Ex his patet, qd non tantum Centurio aduertit ad miracula sed & alii quidam huic miserrimo spectaculo adstantes, uilis, qd contigerant reuertebantur percutiētes pectora sua: partim p̄ dolore quod homo tam innocens ac beneficus tam indigna passus esset, partim inuicta vindictæ diuinæ, quam sibi male consensu ostentis conspectis suspicabantur imminere. Condolens ergo & tu plora si piam habes animam & viscera pietatis, si apides in Christi morte tracti & cōminuti sunt, & sunt corda lapide adamantino duriora, adeo vt nec signi mica passionis Christi in eis appareat. Non est durities adam inenitabilis, quæ hirci sanguine non molle fiat atque apta culeni non eliciatur: & tamē quæ purissima corda iudeorum, & pharisæorum sanguinis effectum careat. Hos iam deceptos a principibus sacerdotum & pharisæis passionemque Christi consentientes facti poenitebat: tunc fructus orationis domini, cum dixit, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.

Quod ideo qd non sufficit tundere pectus nisi etiam homo reuertatur a via sua mala, vt alii faciebant: nā percutientes pectora sua.

Mat. 27
Marc. 15

sua reuertebantur. Nā qui pectus suum tundit & se nō corrigit peccata sua solidat & non tollit. Hanc autē percussione[m] & precesserat sacerdos in missa quādo post cōmemoratiōē dominicę passionis dicit percutiendo pectus. Nobis quoque peccatoribus.

¶ Obseruandū hic est, q[uo]d Christus clarificatus est & glorificatus est in cruce à septem Primis. p[ri]mo in crucis ligno re traxerunt radios suos. Secundō ab elemētis, q[uia] terra cōcussa est & aer tenebrosus fact⁹ est in clara die. In natiuitate. n. Christi nox in diem versa est. Vnde dixerunt Angeli, Natus est vobis hodie, cum tñ esset nox. Tunc impletum est illud. Nox sicut dies illuminabitur. Sed passio Christi licet fuerit in meridie, tamen dies conuersus est in nocte. Iuxta illud. In die illa occidit sol in meridie. Tertiō à corporibus mixtis, quia velū templi scissum est à summo vsque deorsum, & monumenta aperta sunt, & scissæ petre. Quartō clarificatus est à mortuis. Nam vt in Matthæo dicitur, multa corpora sanctorum surrexerunt & ingressa sunt in sanctam ciuitatē, & apparuerūt multis. Quintō à viuīs nobilibus, vt à Centurione. Sextō à simplici bus, vt ab his, q[ui] reuertebātur percutiētes pectora sua. Septimō à mulierib[us]. q[ui] habāt, longe nō dimittentes eū. Vnde subditur.

Stabant autem omnes notī eius à longe, & mulieres, quę sequutę erant eum à Galilæa.] Hahuit dominus mortis sue spectatores non tantum ignotos: & hostes, sed etiam familiares suos & intimos amicos: nequid scilicet, deesset passionis acerbitati. Solent. nullę contumelię iniurięque acutius pungere, q[uam] spectantibus nostris amicos nobis inferuntur. Vnde aliquando solemus parentibus liberos, aut e contrariio his illos offerre vt ex eorum conspectu facilius & citius, q[uam] volumus ab illis impetremus. Præterea iuxta crucē erant, ut sicut erāt particeps doloris Christi, essent hæredes glorię, & sicut habuerunt maximum dolorem, haberent maximum p[re]mium. Et ideo quia his mulieres erat maximē coronaturus in gloria, iuxta crucem eas maxima allecit tristitia. Aduerte autem, quod nullus eorum, qui iuxta crucem steterunt gladio

di. in Luc. 1. am. 2.

martyrii percussus est. Nam ulgo Maria & Ioannes, & alię mulieres non sumptērunt postea martyriū. Adeo. n. vehemens fuit ille crucis gladius, adeoque p[ro]prium animarum retinēdum transcurrit: erat: vt fuerit illis pro martyrio computatum. Quę autem mulieres illę fuerant, q[ui] eum sequutę fuerant à Galilæa: iam Euāgelista noster Iu. 3. in superioribus ostēderat cum in capite octauo dixit. Factum est deinceps & ipse iter faciebat per ciuitates & villas, &c. Maria Magdalena de qua septem demonia exierant & Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & alię multę, quę sequutę eū fuerant à Galilæa, & ministrabāt ei de facultatibus suis. Hę autem mulieres considerabant quę gerebantur, & quę sequebantur ministrantes vsque ad pericula, quia dū discipuli fugerunt ipse affuerūt.

¶ Iam iuxta solis occasum tota illa turba corpus Iesu in cruce pendens, destitutum reliquens in ciuitatem se cōtulit: sola autem virgo mater cum Ioanne, & sanctis mulieribus inde lilla permanebat, tota lachrymis perfusa, maximisq[ue] abundis lugēs vitam, quam propriis oculis obuisse videbat, inscisa q[uo]d captaret consilium. Quomā abiq[ue] iudicib[us] terna nocēbat condemnatos sepelire, & ipsa à Pilato petere non audebat, quia nec esset illi integrum ad eum ingredi nec tandem cōcederet. Sic afflīcta variisq[ue] plena doloribus ad patrem æternum se conuertebat supplex petens gemitibus auxilium & fauorem quo affecta modum dum conuenientem inueniret ad corpus filii vnigeniti sui sepeliendum. Interea dū illa agerentur ecce venit Ioseph Arimathia cum Nicodemo licentia à Pilato obrenta ad corpus Christi sepeliendum, quibus non detuit malleus nec scala munda sit don, qua Christi voluerit. Nicodemus tētere bat quācentū libras myrrhę, & aloes.

Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat de Ios. 19. curio uir bonus & iustus, hic non cōstitit consilio & actibus eorum, ab Arimathia ciuitate iudæę qui expectabat & ipse regnum Dei. Hic accessit ad Pilatum & petuit corpus Iesu.

Fortis est, vt mors dilectio. Amor oīa Cant. 8. superat pericula & vincit, & sic aurū, in

Ecce 4 arribula-

Esa. 17. sepulcrum iuxta illud **Esaie**, & erit sepulchrum eius gloriosum: ut intellegas à morte incipere iustorum gloriam, ubi superborum, & potentium gloria finitur. In sepulchro extinguitur, & euanelcit potentia in qua vani homines illud inanis laudis concitatu gloriam constituunt, qui hominum cecam, & falsam opinionem splendori virtutis anteposunt, & in sepulchro incipit piorum gloria, qui iustitiam, & pietatem colentes ab hominibus improbis pro nihilo putabantur.

¶ Præterea docet hic Christus curam pro mortuis agendam, & opus esse virtutis mortuos sepelire sicut & ipse, qui pauperum perierat, optimo in hoc sepeliri voluit. Maxima cura fuit patribus ante iudæis sepeliri iustis, ut patet per **Gen. 23** **Gen. 36** **Gen. 48** **2. Reg. 2** **hæc, Isaac, Iacob, Ioseph, Moses, & Tobias** pharaonem, & ceteros mortuos, & **Dauid** viris **Isabæ** **Galaad** benedixit, eo quod sepelissent cadauer **Saulis**: denique & ipse Christus corpori suo ex animi sepulchrū dari instituit. Sed ad contextum.

Erat autem dies **parasceues**, & sabbatum illucescebat. Subsequentē ergo mulieres quæ cum eo venerant de **Galilee**, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius. Et reuerter prauerunt aromata, & vnguenta, & sabbatho quidem siliuerunt secundum mandatum. ¶ **Parasceue** **Gregæ**, Latine præparatio interpretatur. Quo nomine iudæi: qui inter **Græcos** conuersabantur sextam sabbathi, quæ nunc a nobis feria sexta vocatur appellabans: eo quod in illo ab opere suo requieuit **Deus**. In feria igitur sexta, quæ **parasceue** erat præparatio ad sabbatum, quæ in sabbato comedebant quod sabbatum erat duplex solennitas, magnusque dies sabbathi vocabatur. Dicitur autem hic quod sabbatum illucescebat, quia vespera ad sabbatum pertinens incipiebat, à qua solennitas magni sabbathi incipiebat. Vnde sicut homo sexta feria creatus est, & percauit: sic Christus sexta feria pro homine mortuus est, & suscitatus. Mulieres porro deuotæ, quæ erant Christum sequentē diligenter curauerunt respicere, & notare in quo loco corpus domini poneretur, ut postea ei tempore congruo munus sili-

deuotionis possent offerre. & officium siliu- Magna hæc fuit pietas, magna etiam fortitudo sanctarum mulierum quæ circa Christum viuum fuerunt officiosæ, ita & in morte non otiosæ esse cupiunt. Sicut autem nequid peccent in lege **Mosis**. Pietas suadebat ocyus vngere corp⁹ domini, ac **Moses** prohibebat aliquid operis in sabbatho facere. Bonæ itaque mulieres, ne in aliquam partem peccarent quantum datum est in die **parasceues** accesserunt ad sepulchrum domini, & cōtemplantur quomodo positum sit corpus domini. Deinde reuertuntur, & parant aromata, ut tum mo mane prima sabbathi paratiores sint ad vñctionem domini corporis.

Aduerte tamen, quod hæc mulieres bis paraauerunt aromata, sibi ipsæ die veneris ante solis occalum cuius noster **Lucas** meminit, & alia vice transacto sabbatho hora vespertina cuius meminit **Marcus**. Et ratio secundæ parationis fuit aut quia non inuenerunt in promptu illa hora occidente die veneris ad sufficiencyam, vel quia putauerunt sufficere quæ postea cōsuerunt non sufficere: nam amor quem ad Christum habebant non linebat eas nisi superabundanter vngerent corpus eius. Et sabbatho quidem siliuerunt, id est, quæ uerunt, utrumque enim significat **illicho**. Secundum mandatum, id est, iuxta legis præscriptum, noluerunt, quicquam operis facere. Vnde diximus, quam constanter tuerent mulieres illæ in obseruatione legis, nondum enim tempus erat, ut lex illa **Mosis** publice proscriberetur.

¶ Itaque exemplo sanctarum harum mulierum omnia quæ in Christi passione eiusque sepultura gesta sunt, sedulo ac diligenter scrutemur, contemplemur, ipsamque domini nostri cōmemoratio sepe. liamus, adhibentes illi custodiam vitæ, odoratus, tectus, & senium: ne scilicet falsa mundi leticia inaneque gaudium huius sæculi, veram compunctionem cordis, ac deuotionem, turetur, ut tandem mereamur Christum gloriosum: & regnantem videre in cælis, ipsoque trui. Quod taxit, qui pro salute nostra mortuus est. Amen.

CAPVT XXIIII.

Orbis (inquit scriptura) est, ut mors dilectio. Verus amor in arenâ descendit cum morte, & vita, omniaq; despiciat anima amore imbuta. Paulus prouocat in eer-

Rom. 8. tamen, omnes mundi labores, Epistola, quam ad Romanos scripsit dicens, Quis te parabit nos à charitate Christi? an angustia? an fames, &c. cōcludit dicens, Scio qd nec mors, nec vita. Et sic Apostolum, nec vita, nec mors ab ea recedere coegit: quâdoquidem vitâ ipsam amisit, ne amare, quo Christum psequeretur perderet. Quod autem Paulus cum dicit homo, & a natura vir fortis non timeret mortem diuinâ gratia, & auxilio adiutus, nihil mirum placuit me tñ dignum cū amoris vires tantas esse, ut litæ in pectoribus scæminis ea tam viriba, ac fortia reddat, ut valeant oīa pericula cōtemnentes, vitam parui facere illius amore, quem plus seipsum agunt. Cōsternunt etiam mulieres noctu, parant vnguenta, atq; ante dilucidum ad monumentum se conferunt, iudiciorum insidias respuentes. Non verentur noctem, nec concutiuntur metu corporis iacentis in sepulchro: non se nouerunt debiles esse, impotentes lapidi leuando: oīa tandem parui faciunt: nam vero amanti nihil est, quod leue, & facile non appareat: pfecta charitas toras mittit timorem. Vix experiri quo sunt amore, & hdelitate hæ mulieres Christum profecutæ. Audi Euangelistam.

1. Io. 4.

Vna autem sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraauerunt aromata. Non dicit hic Lucas, qd fuerunt psonæ, qd venerunt ad monumentum: quia in fine capitis pcedentis dixerat. Subsequuntur sunt autē mulieres, qd cum eo venerant de Galilæa, & viderūt monumentum, & quō positum erat corpus eius: & reuerrentes paraauerunt aromata, & vnguenta. Sed qd fuerunt istæ mulieres, qd venerunt à Galilæa? Superius noster Lucas eas nominat in capite octa-

uo euangelii sui dicens, Maria Magdalena, Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & alie multæ. Maria Iacobi, & Salome, ut Marcus dicit, paraauerunt aromata. Aduerte autem, qd cum ait, vna sabbathi, intellige, primâ die sabbathi, hoc est hebdomadæ. Hebræi enim solent pro primâ die dicere, vna die. Sic in Genesi dicitur. Factum est vespere, & mane dies unus. Idem primus. Venerunt etiâ nō tres Mariæ, ut multi opinati sunt, & populus cōiter credit: quia Salome non vocabatur Maria, sed solum Salome, nec Marcus vocat eam Mariam, sed tñ Salome. Matthæus etiam dicit, qd venit Maria Magdalena, & altera Maria videre sepulchrū. Si essent tres Mariæ nō diceret Matthæus Maria Magdalena, & altera Maria: quia altera nō dicit nisi inter duas. Venit. n. Maria Magdalena, & altera Maria. Maria Iacobi, & Salome, & Ioanna, & Susanna, de quib; inter, post pauca latius videbim.

¶ Vide quō sexus hic deuotus mulierū commendetur. Primò, quia domi residentibus viris valde mane ad dñi sepulchrū, se contulerunt: nam quia ardentius ceteris amabant, valde diluculo venerunt ad monumentum. Nescit, n. tarda molimina spiritus sancti gratia. Mirâus mulierum seruos cum naturale sit cum horrore videre mortuum, et si mater filii cadauer cōspiciat: illæ tñ iam p diem, & duas noctes sepultum, & cōrectare q̄runt. Secundò, expende etiâ qualiter amor naturæ diffundit. Non est contentus, qd verè amat his, qd alii faciūt, nisi ipsemet manum imponat, sicut mater qd dilectissimum filium hēt infirmum nihil fieri erga eum censeret, nisi ipsamet videret, & obsequatur. Ita illa mulier Sumnamitis paruilecit p alium Liliū vocare: quare ipsamet ad eum se contulit orans, ut veniret filium suū suscitaturus, nemini alteri fidens. Viderant istæ, qd Nicodemus attulerat cētum libras myrrhæ, & aloes, quodq; nō parce se habuerat er-

uicentissime erat vñctum. Hoc tñ parum est eis visum adeoq; pterea, qd Ioseph & Nicodemus gesserant portant, & ipsæ aromata, ut suæ dilectioni satisficiant. Tertio dūxerunt istæ mulieres Christū in vita, quia ut Lucas ait suprâ, derelin-

Mar. 10.

Gen. 1.

Mat. 28.

4 Re. 4.

Ib. 19.

Luc. 8.

quentes

quentes domos, patriam, & delicias, sequebantur Christum à Galilæa ministrantes ei de facultatibus suis. Dilexerunt autem illum in morte, quia affuerunt iuxta crucem, vt in precedenti capite Lucas cōmemorat. Dilexerunt etiam illum post mortem, vt ex hac historia constat. Vbi nō modo inuenies tantē fidelitatem, & amicitiam, vt hæc est? Plurimos inuenies de illis, de quibus ait scriptura. Est amicus secundum tēps suum. nō pmanebit in die tribulationis. Paucos. n. inuenies, qui post mortē fidem p̄stent, & amicitiam obseruent. Vnde dñs conqueritur in psalmo dicens, Obluioni datus sum tanquam mortuus corde. Non hæc promittit p̄p̄as sanctas mulieres: sed potius propter discipulos, & quam plurimos amicos, quos Christus habebat, qui cū in passione, dereliquerunt. Deniq; mirari nō desino istarum mulierum fortitudinem, & audissimum pectus. Per medios irrumpunt custodes, p̄ianuam intrant sepulchri, ad ipsam ingrediuntur mortem. Facinus fuit, qd fortissimi illi sitiente Dauide per hostes medios irruentes aquam ex Bethlehe

Eccle. 6.

Psal. 30.

1. Re. 23

mitico fonte suo regi detulerūt. Sed quis non videat maius, aut certē plus facinus fuisse sceminarū, q̄ nihil veritæ custodum efferatū furorē inter eos irruūt, vt ad monumentum perueniant, propriā mortem cōtemnentes, propriam vitam periculo obiciunt, vt ad Christum veniant?

¶ Admonemur primò, q̄ talis dēt esse animus noster, certe talis, vt propria morte Christi mortē adoremus, vt p̄prio periculo vitæ, q̄ Christus est securitatē participemus. Nō facio inquit Paulus animam meā pretiosiorē, q̄ me. Et iterum. Ego non solum alligari, sed & mori paratus sum propter nomen domini Iesu Christi.

¶ Secundò ne interitu beneficiorum collatoris, intereat, & beneficia collata in mentibus nostris, ne moriatur Christus mortuus, in cordib; nostris. Et si amici nostri naturę cōcedant, ne eorum obliuiscamur, istarū mulierum exemplo. Sic de Booz ait scriptura. Benedictus sit à domino: quoniam eandem gratiam, quam præbuerat viuis, seruauit, & mortuis.

Ruth 2.

¶ Tertio per eam p̄stare mortuis non solum memoria, aut lachrymis, sed ope-

ribus bonis. Ecce istę mulieres veniunt ad monumentum, sed non vacuę, quia aromata portabant. Misericordia in paupere est exercenda, eiq; subuenire debemus necessitatis tempore cum possumus. Misericors pauperis, cui nō subuenies cum tū possis? Ite ergo mortui, & tñ. Ite resneri sacras nō p̄cipis, nec Deo cōmendastis? Maiora enim ei obsequia p̄stabis pro eo Deum orans, quā lugens.

Docemur quartò Christi mortem sentire, & plorare, ut Christum videamus suscitatum, & regnātem in cœlis. Si cōpatimur, & conregnabimus inquit Paulus. Si volueris Christum videre gloriosum, Vide illum nunc in terris patientē in iuice. Etenim Marię illę primo de Christi resurrectione exultat: quia maximē in eius passione doluerunt. Mentiri, & non p̄tē ille, qui dixit, Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis, quia est merces operis tui. Item in paratu, & lachryma pro ploratu dignum opus, vt gaudio merces tribuatur ex resurrectione.

Rom. 8.

Hier. 31

¶ Quintò non gaudere, nec confidere in fortitudine, potentia, aut mundi sapientia, quia dñs p̄p̄as in uisum apparuit primo suscitatus. Sculta. n. mur. Ite ergo Deo, & fortitudine, & profundat: vt non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec diues in diuitiis suis. Est vero, q̄ gaudeat, & gloriatur infirmus. Itaque mulieribus fragilibus, non viris, aut principibus primo omninū apparet Christus suscitatus: & à mulieribus primo a, oisolis, & ecclesię toti p̄dicatur Christi resurrectio.

1. Co. 1.

Hier. 9.

2. Co. 13

¶ Docemur sextò opera misericordię esse certam viam ad inueniendum Deū, & cōuersandū cum angelis. Sic Abrahā, & Loth, quia intendebant peregrinorū hospitii, meruerunt angelos hospites recipere. Tobias, quia Ninives operam nauabat in sepeliendis corporibus mortuorum meruit videre angelum Raphaelē. Cornelius, quia elemosynis vacabat, meruit angelum loquentem audire, & tñ dem ad tēp̄m veniēti. Sic istę mulieres cum misericordię operam darent, defuncti. s. vnctioni adeptę sunt angelos sanctos videre, & cum illis conuersare:

Gen. 18

& 19.

Tob. 12

Act. 10.

gandem

tandem Christum suscitatu. Hoc est exercitium veri christiani, in quo deberemus semper immorari: nā his operibus mediātibz Deum videbimus, erimusq; angelorum comites. Et si sapiens, vt nos humiliter adducit fornicam, cuius intuitu dicitur: nō id spero, tem nō nati, vltimas merces aditu exco. tū capite: vtque operari misericorditer, ac pie dīctum, q; in hō dī, & de hō dī Christū querendus.

Pro. 6.

¶ Verū, vt ad alia procedamus, licet iste deuotē mulieres tanto affectu, & diligentia Christum quærerēt, tñ quasi adhuc nō illuminatē in fide defecerunt in ea, putantes, q; aromatis indigeret corpus Iesu, vt præsaueretur à corruptione. Vñctum. n. erat corpus Christi vnguentū diuinitatis, & corrupti nō poterat tali vnguento vñctum: etiam si mille annos esset in sepulchro: nam qđ semel deus assumpsit nunquam dimisit. Vñerat diuinitas corpus, & animam, qđ quauis in Christi morte adinuicē separarentur, diuinitas tñ cum vtroq; fuit, cū corpore. f. in cruce mortuo, & cū aīa ad inferos descendente. & sic quauis nunquam Christus surgeret, tñ corpus eius corruptum nō poterat tali vnguento delibatum, vt corruptio nō videretur. Non tñ fuit vñctū viderē corruptionem. Finge te arcum tenere in manu, tantūq; flexere, vt in comminutionem deneniat ea parte qua sustines: quare & si duo arcus latera adinuicē recedant, in corda nihilominus ne atuneur anibo. Sic in Christo considera animam eius, & corpus tanquā duo brachia arcus, & corda per quam diuinitatē eius intelligimus, vtrūq; brachium tenebat. In cruce arcum suum tetendit, & parauit illū, & in eo parauit sagittas mortis à cruce infernum torquens: tantum arcū illum flexit, vt cōmuni coegerit, vsq; ad animam, & corpus in pñtia sua. f. diuinitas vtrūq; brachium tenuit, & propterea corpus Christi balsamo diuinitatis vñctum, aromatis non indigebat. Sed procedamus.

Psal. 15.

Psal. 7.

Et inuenerunt reuolutū lapidē à monumento. In eo qđ lapidē reuolutum inuenerunt, fructus resurrectionis Christi

insinuatur. Per ipsam. n. nostra monumenta nostra sunt, & certa speranda. f. dī vñctis data. Si. n. credimus, qđ Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum ad dī et cuncto.

¶ Qđ seruandum præterea, qđ Christus sepulchro clauo pñctus, & exiit à monumento, quia surrexit corpore glorioso, & sic dote agilitatis, & subtilitatis exiit clauo sepulchro: sicut etiam ianuus clauis egressus est ad discipulos. Sed Angelus dñi, pñctus resurrectione, nō delibit de coelo, & reuelat lapidē pñctus mulieres, quę erant venturę videre sepulchrum: vt crederent, qđ resurrexit: vidētes sepulchrū vacuum. Quapropter sequitur in contextū.

1. The. 4.

Et ingressę nō inuenerunt corpus dñi Iesu. pñctus aīa tantūq; xtu inteq; am. pñctus venirent: quia eius resurrectionē nō credebant, voluit Deus eas punire pñctus hoc quod nō inuenerēt statim, quod quærerant, quia tñ perseveranter quæsierunt meruerūt Christū suscitatum illis ostēdi. Sed interea, nec oīno eas Christus destituit: nam eis angelos suos mittit alloquētes consolantesq;: ideo sequitur.

Et factū est dum mente consternatę essent de ipso, ecce duo viri steterunt iuxta illas in velle fulgenti. Sic Matthæus de primo Angelo quem viderunt dixit, quod erat aspectus eius, sicut fulgur, & vestitus erat in sacco luteo, & c. Col. 1. 1.

¶ Et quomodo Ioannes dicit, quod erant sedentes, & Matthæus, & Marcus, quod erat tantum vnus Angelus? Omnia ista post pauca videbimus. In præsētia autem obiter. quomodo solet Deus Angelos suos mittere quoties aliquod magnum operari vult. Quando suam iustitiam ostendere vult mīst Angelum glorio disticto. volens tamen ostendere se iam leuasse manum, & iustitiam vltimę misericordiatuisse pręcepit Angelo eadem ensē in vagina condi: sicuti David tempore contigit. Modo vult docere nos quomodo de sepulchro surrexit, & ad hoc Angelos pulchros, & decoros velle fulgenti indutos mīst: vt ostendat hic nos omnes cum Christo esse reuerētia.

Mat. 28.

10. 20.

Mar. 16.

Gen. 5.

1. Pa. 21

Mat. 13

resurrecturos in carne sole ipsi insensibile & pulchriore crasi loquuntur: splendore. Tunc enim solum boni iustitiam sol in regno patris eorum. Nescit enim illa natura resurrectio tenebras nec eternam iuncturam: erit namque semper robur, pulchritudo, incoluntas, claritas, & impassibilitas. Hanc pulchritudinem & splendorem deberemus hic cōsequi conati in posterum penitentiam agentes. Si aquam mulieribus praeputi contingerem, quod lotus tribus diebus deformes appareret: quibus tamen peractis adeo prodiceret aqua, ut sicut angeli pulchritudinem & efficerentur: quae nam sunt quae pro viribus non sumere curamus? In pulchritudine ergo, in qua isti Angeli apparuerunt in novum, & docent tribus huiusmodi diebus senes, & deformes, nos fieri: ut postea in alia iuvenes & speciosissimi in perpetuum. Ideo renouamini spiritu mentis vestrae, & induite hominem, qui secundum Deum creatus est, &c. Si modo laboratis, ieiunatis, & penitentiam agitis, postea bonam peragere vitam. Qui lignis ludunt si contin-

Eph. 4.

primo ferre: secundo perfectum eligit. Sic qui in hac vita bono globo ludit, in alia malo contingit: & e contra. Ideo curate in hac vita quod abiectus est eligere, ut in alia quod bonum est consequamini. Sequitur in contextu.

Gen. 18

Cum timerent autem, & declinarent vultum in terra. Praeterea timore declinaverunt vultum ex angelorum visione. Nos autem ex hoc loco discamus, quoties ecclesiam ingressi fuerimus ad misteriaque divina accellerimus, ingredi omni humilitate & timore, ut illae sanctae mulieres: sic propter angelorum ibi assistentium, ut etiam ob reverentiam oblationis sacratissimae corporis Christi redemptoris nostri. Et tunc decernimus vultum in terra in Angelorum conspectu: quando contemplantur, quae & quanta sint gaudia aeterna civium paradisi, meminerimus, quia pulvis & cinis sumus: in hoc sequentes humilitatem sancti patriarchae Abraham, qui Deo dixit, Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. Angeli autem abtulerunt omnem timorem ab his

mulieribus, dicentes.

Quid quaeritis viventem cum mortuis? Nolite quaerere cum mortuis nec in monumento, qui proprius locus est mortuorum, illum, qui resurrexit in vita immortali & perpetua. Observa autem, quam plurimos nunc inter mortuos, triumphatorem regem gloriae, qui vivit & regnat inter vivos ac si esset mortuus quiescere. Hoc faciunt, qui cum boni sunt, participes sunt cum malis: quibus quidem potest dici illud Evangelium. Sine mortuis sepelire mortuos suos. Iosaphat rex Iudae, qui bonus erat, iniit amicitiam cum Achab rege Israel, qui quidem impius erat: quapropter occubuisse, ideo quidam propheta increpavit eum dicens, insipio praestabes auxilium, & his, qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram Domini mereberis, &c. Addunt ultra angeli. [Surrexit non est hic.] Surrexit inquam mane diluculo, &c. ecclesia. Aurora lucis rutilat, &c. Cū Rex ille fortissimus mortis contractus viribus victor surgit de funere. Sic pater dicit illi in Psalmo. Exurge Psalterium & cithara. Respondit Christus. Exurgam diluculo. Ideo Zacharias vocat illum oriens. Cum enim ex matre nascitur, nocte nascitur, quia ad mortis tenebras properabat: sed cum de sepulchro surgit, quia iam nunquam erat tenebras visurus. Christus, natus ex mortuis iam non morietur, mors illi ultra non dominabitur. Sicut enim Iacob mane surrexit a somno: ita Christus mane resurgere debuit. Surrexit autem Dominus non aliena, sed propria virtute sicut dormientes, qui somno expleto surgunt, non alterius, sed suae sibi insidente virtute. Mors enim Christi & omnium fidelium morientium in Christo similitudo est sopori dormientium. Hinc dormire dicuntur in Christum. Et Christus de se per os prophetarum. Ego dormivi & soporatus sum: & surrexi, quia Dominus suscepit me. In Iulio autem Solinus fontem esse admirabilem in quem immixtae faeces ardentes extinguuntur, extinctae vero inflammantur, ubi faciem mortuam proniciis exurit vires. Si hoc, ut Solinus refert, ita est, nemus. Hoc autem bene scimus & continetur,

Matt. 8.

2. Par. 19

psal. 56.

Zach. 6.

Rom. 6.

Gen. 28

Psal. 3.

De mirabilibus. cap. 13.

temur, Christum mortuum surrexisse. Sed dicunt ultra angeli.

Recordamini qualiter loquutus est vobis cū adhuc in Galilea esset, dicens, quia oportet filiū hominis tradi in manus hominum peccatorū & crucifigi, & die tertia resurgere.] Oportebat enim Christū resurgere. nam aliter omnem passionis fructum amitteret, si post eam non se resurrexisset. Oportuit enim, ut Christus resurgeret, ut si les nostra per eius resurrectionē confirmaretur, circa divinitatem eius: quia si non resurrexisset non crederet homines illum esse Deum. Vnde ipse in psalmo

psal. 12.

meo, dum descendero in corruptionem? Si corruptus fuerit sanguis meus. & non resurrexero, nullum lucrabor, quia verò resurrexit. cognoverunt homines quod vere erat Deus. & am ois effectus naturaliter est dum instratus suē causā sed cū causā p. maria resurrectionis mortuorū sit humanitas, Christus, qui virtute p. propria resurrexit ostendit, q. erat Deus: & cōfirmat nos in fide divinit. tis sue. Secundo sua resurrectione confirmant nos in spe. Vnde Paulus. Si Christus non resurrexit inanis est odes nostra. & inanis est p. dicatio nostra. Hec duo tangit Petrus dicens, Deus suus. & illam a mortuis: ut fides nostra, & spes essent in Deum. Sed de his laus interius opportunis dicemus.

1. Co. 15

1. Pet. 1.

Et recordati sunt verborū eius. Cum Christus prędixit suam mortem & resurrectionem, non intelligebat mulieres illę nec apostoli, sed cum iam adimpleta elio viderunt, quę dixerat, intellexerunt ea quę antea audierant. Vnde in Ioanne habetur, q. cum dixisset Dominus, solvere templum hoc & in tribus diebus aedificabo illud. Subiungit Evangelista. Cū surrexisset à mortuis recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat: & crediderunt scripturę & sermoni, quem dixit Iesus. Item in eodem Ioanne habetur, quod invenit Iesus asellum, & sedit super eum, si

Io. 12.

sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat.] Hac de causa prophetę obsecraverant

antiquis, quia ea ætate nondum erant adimplete. nec ad finem suum pervenerant prophetię ille. Et sicut ea, quę preterierunt, quę antiquis obscura erant, nobis clara sunt: ita quę ventura sunt nobis obscura redduntur, & idem Apocalypsis obscurissimus liber est. Omnis enim

at efficaciam obscura est: postquam vero evenierit quod prophetatum est, tunc prophetę habent certam & liquidam expositionem. Propter quod in Daniele dicitur Cuius de sermones & signa librum: usque ad tempus consumationis, quoad illę dicitur multi, & impletur continuo. Ut flier. mias. In novissimis die-

It. 63.

Hier. 1.

4. ca. 43

Dan. 12

Hier. 13

Et regressi a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis videntes. & ceteri omnibus. Erat autem Maria Magdalena, & Ioanna & Maria Iacobi: & ceterę, quę cū eis erant, quę dixerat ad Apostolos hæc:

4. Re. 7.

Sic illi dixerunt leprosi. Dies boni nunc in hæc est, ut taceamus sceleris arguemur. Venite & nunc nuntiemus in ecclesia Christi, quę est veri regis aula tantę ne mysterium. Certe illud. Itaq. nunc

Esa. 40.

tem ascende. qui evangelizas Syon, qui evangelizas Hierusalem. Exalta in infortitudine tua, & c. Vnde illa verba, qui evangelizas Syon, qui evangelizas Hierusalem, apud Hierosolymitanos sunt: ita ut ad terminas non ad viros referantur, ut vel

constat. Igitur Maria Magdalena exalta vocem tuam: dic omnibus Christum. Iam in infirmitate sed in fortitudine venisse, non iam inclinato capite daturum spiritum, sed in brachio extenso in mundo dominaturum.

Quoniam advertendum maxime est pro intelligentia illarum apparitionum, & concordia quatuor Evangelistarum, quia nemo eorum integre narrat harum mulierum apparitiones: sed unus hoc, alter illud. Immo repugnare, & contradicere videbuntur si non attente legantur. Sed prius quam hanc brevem enarrem historiam, & Evangelistas in concordiam redigam, pro maiori expositione huius literę scito, quod Marcus dicit, quod illę mulieres

Nota

Tulerunt Dominum meum, & nescimus
vbi posuerunt eum. Non ait nescio sed ne
scimus. Vnde etiam dicitur quod
dixit illis. Vnum qui erat sedens super lapidem
ad ostium monumenti, & alios duos in-
tus stantes: quos tres etiam alie mulieres
viderunt. Sed cum venerunt secunda vice,
sola ipsa vidit duos angelos sedentes vnu
ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum
fuerat corpus Iesu. Hos duos aduentus
Magdalene scribit Ioannes, quauis in
viroque aduentu racer quod venerunt
etiam alie mulieres. Magdalena principa-
lior erat: & ideo ab omnibus quatuor
Euangelistis nominatur, & prima om-
nium. Sic ergo accipienda sunt hæc, &
omnia in concordiam & vnam narratio-
nem diriguntur. Sed ad contextum re-
uertamur.

[Et ista sunt ante illos sicut deliramen-
tum omnia ista: & non crediderunt illis.]
De primo aduentu agit Lucas cū primo re-
uersa à monumento narrauerunt aposto-
lis quod viderūt angelos: qui dixerant eis
Christum surrexisse: sed tamen apostoli ir-
riserunt eas, nec fidem verbis earum adhi-
buerunt, sed tanquam fabulosa reputave-
runt, aut somnia, & mulierum dicta. Vide-
tur hæc ratione, Pontifices, Annam, & Cai-
pham & Phariseos, & scribas maiorem fi-
dem habuisse de Christi resurrectione,
quam apostolos: nam crediderunt custodi-
bus sepulchri dicentibus Christum surre-
xisse: dederantque illis pecunias vt dice-
rent, quod discipuli corpus essent furati
nocte: quod protecto nunquam fecissent
nisi adhibuissent fidem custodibus affir-
mantibus Christum surrexisse a mortuis.
Sed apostoli non crediderunt mulieribus
nec Petto, nec discipulis duobus, quibus
apparuit euntibus in Emaus, ut dicit Mar-
cus, & quod magis mirandum est, quod
Thomas ita incredulus fuit, ut omnibus
apostolis non crederet. Diuina tñ dispen-
satione permixtum est, vt apostoli vna-
cum cū reliquis discipulis exillimarēt mu-
lieres tanquā deliras, ad firmitatem fidei
nostræ, vt hinc perpendamus non faci es
eos fuisse ad credendum, & quam verū sit
Christum surrexisse a mortuis, cum hoc

Sic. in Luc. Tom. 2.

cred. vnde dominice & predicauerint, ani-
mae tunc erat in

¶ Rite notandum non solū apostolis verū
omnibus etiam fuit quidā articulorū diffi-
cillimus creditu. Iob vt de ea loquatur Iob. 19.
lo utitur nouo ad eam commendandam,
quod inquit Quis scribit sermones meos
scribant sermones mei? Quis mihi det vt
exarent in libro stylo terreo & sculpan-
tur in silice. Non vult verbis terri, sed scribi ad
perpetuam rei memoriam, non quidem
in papyro ruptioni obnoxio, sed potius in
silice. Hæc etiam Petrus dicit, Scio
q̃ redemptor meus viuit, & in nouissimo
die de terra surrecturus sum, &c. Reposita
est hæc spes mea in sinu meo. Quæ custo-
diæ commisit, seruataque habes, soles da-
cere in sinu recondita esse, quia certissi-
ma sunt, Paulus etiam cum Atheniensibus
prædicabat Dei vnitatem & cætera no-
stræ fidei sacramenta, attente illum audie-
bant sed cum loquutus fuit de mysterio
resurrectionis irridebant, & quidam dixe-
runt. Nonorum demoniorum uidetur an-
nuntiator esse, quia Iesum & resurrectionem
annuntiabat eis. Sciebant illi sapien-
tes ex sua philosophia quod à priuatione
ad habitum impossibilis est regressus, &
sic si fides non adiuuat ad articulos resur-
rectionis credendus, ratio naturalis non
sufficit. Ex puteo profundo aqua minime
potest exhauriri: sunt longitudo trium
cubitum, quare si prolixè quis conetur
aquam haurire tandem in puteum cadet,
& peribit. Itaque quod corpus nostrum
in cineris conuersum, illud etiam quod pi-
scis. maris esca fuit, idemmet redeat, my-
sterium profundissimum est. Ratio natu-
ralis debilis est, & id penetrare nō valens.
Est opus adeo difficile qd̃ & si Deus iux-
ta suum proprium corpus animam pone-
ret cui copiam faceret illud ingrediendi,
anima ipsa cum maxime virtutis sit & na-
turaliter inclinata & propensā ad sui cor-
poris vniōem, nihilominus propria vir-
tute corpus informare non valeret, ab-
sque auxilio diuino speciali & particula-
ri. Cuius ratio est quia si anima propria
sua virtute corpus informare posset etiq̃
vitam conferre, sequeretur effectum ef-
fe maiorem & principaliores sua causa,
quia melior & perfectior est homo inte-

Act. 17.

¶ ff. §. 2.

Mat. 28

Mat. 16

Iob. 20.

ger sola anima, quæ
est: quandoquidem totum sua parte me-
lius est. Si ergo anima posset esse causa
vniuersæ totius, sequeretur effectum esse
melioris causa: quod contra rationem
est. Et ideo resurrectio est opus solius Dei

Eze. 37.

tur quod duxit eum Dominus in cam-
pum plenum ossibus mortuorum, & di-
xit Putas ne viuent ossa ista? Et quauis
propheta vaticinabatur non surrexerunt
donec venit spiritus Dei, &c. Igitur si ali-
quis poterit Christus suscitare, cur non
poterit suscitare, seipsum? Ipse enim ait.

Isai. 30

tabo? Ipse qui alios parere facio, sterilis
ero? Ut ostenderet Deus quod habebat
potestatem suscitandi mortuos, voluit in
veteris lege suscitare aliquos ut fecit tem-
poribus Helix & Huldai. ut diceret mun-
dus quod poterat filium suum vniuersum
suscitare, & alios suscitabat. Chri-

3 Re 17

4 Re 4

Matt. 9

1. 7.

Et Lazaram suscitauit ut insinuaret quod
ipsum habebat supra mortem ipse mor-
tis retractor: sicut poterat sua diui-
tia potentia idem facere, quotiescunque
voluisset. Atque ideo dixit, Potestatem
potestatem nam in ait & iterum
suscitauit eum. Non hoc enim facilius tu-
mulum exiit & illam relictam. Christus
suum corpus dimisit mortis, & iterum
resumpsit surgens a morte. Sed pro-
cedamus.

Ioan. 11

[Petrus autem surgens cucurrit ad mo-
numentum, & procumbens vixit hincami-
na sola posita, & abiit secum iunias quod
sacrum fuerat.]

Ioan. 20

nominar i uas id quod uisibilem, & uen-
torem & principem
cunctis & loquens Veniens periculi salutem

tur. Et abiit petrus secum iunias quomodo
corpore suo lato essent relicta ueniam
velut per omnia sub tracta corpore, qua si-
ne negotio non poterant eum eaque non
temere dicitur, sed commode in laude, o-
mnino laudem, & motu ad hunc salutem, quo rectu

sterno factum fuit: ad declarandum quod
corpus saluatoris non fuit ab eius discipu-
lis furtiuè sublatum, quoniam totis viri-
bus festinaissent hoc faciendo timore cu-
stodum presentium, nec tandiu, aut curio-
se se occupassent in compositione lineo-
rum istorum, sed una eos cum corpore ab-
stulissent. Exeuntes à monumento stu-
pelaclus Petrus discedit à Ioanne cogi-
tans hæc secum & admirans, cui dominus
apparuit, & peccatum pepererat timor ne-
gationis, & consolatus est eum, & blan-
tue, ac leniter loquutus est. Sed audiamus
iam lucam aliam apparitionem pulchre
differentem, in hunc modum. [Et ecce duo
ex illis ibant iherosolima in castellum, quod
erat in spatio stationum sexaginta ab He-
rusalem, & uenit iherosolima.] Iherosolimam
identia est res nageri monenti relinque-
re, atque ostendit se ne parum diligentem
adhibeat. Nam pulchrum & quod nageri
parum est abiit. Iherosolimam non
potest, quod si totum amittit, dicitur
us & solitudine querendi non est. Adco-
care Christus redemptor & esset illos si os
As ostendit eum at me dicitur, ut non
hunc laborant et nos docens, & loquens
Luce tuæ sacratissima deplum, sed etiam
quod plus est sanguinis proprium redit
in redemptionis precium, & coram ore
viam amittit. Non enim decerneret eos,
Christus tam magno pretio emerat
vires distinctos, incredulos, & admissim
separatos, relinquare, & pati persistere in
suo errore, ut tractum eorum amitteret,
quoniam ipse in eis esset, pro modico
labore & diligentia, quam adhibere de-
bebat post eius resurrectione eis uiuus &
gloriosus apparet, ut ad seipsum rediret.

victor, & gloriosus, itaque qui
eum erit tuo testis cum

erunt, ut bonus pastor gregem recipere
ad fidemque adducere, & ad charitatis
viam. In hac historia scribit Lucas quali-
ter duxit errantes duo fideles Christi
discipuli in quoddam oppidum se
conferrebant, quod uocabatur Emmaus, quibus
eum appareret curiosus ac sollicitus pa-
stor incedit cum eis, loquens, à quibus
minime

minimè fait cognitus, tandem eos illumi-
los intellectus aperiens, & in intellectum
veritatis adducens, quos etiam ad gregem
reddidit, & solati plenos. Alii quoque

in castellum Emmaus fugiunt civitatem san-
guinolentam effundentem sanguinem
innocuum. Etiam sanguis Christi recens
erat, & recedunt à populo ubi tot & tan-
ti habitabant peccatores. Extorres fiunt à
civitate ubi tot patrarent delicta, & statim
offendunt Christum. Mox ut se à demonio,
conuersatione, & mundi delictis auer-
tunt, a Deo visitantur, & consolantur.

Non ergo poeniteat nos mundum eiusque
honores & uanitates fugere ac deserere, si
quidem in maius nobis solatium cedit. He-
lias fugiens a consortio Iezabel propheta-
rum Dei interfectoris, ab angelo fuit visi-
tatus. Quam utile tibi esset o anima mea
mundi consolationem destruere, ut dulci
Christo solatio frui valeres. Tristes ambu-
labant illa uia, mortis & passionis sui cha-
tissimi magistri memores, diffidentes iam
de resurrectione.

¶ Obserua autem quod in ipsa die re-
surrectionis iam isti discipuli diffidebant,
& ideo dicit euangelista quòd ipsa die
ibant in Emmaus, Si dies ille transisset adue-
nissetque iam quartus, aut quintus, nihil
mirum si ambigerent & diffiderent, mira-
bile autem nimum est quòd increduli erant
discipuli isti, liquidi in eadem die, nòdum
enim transierat, dubitabant ià. Siquis spò-
deret se daturum tibi centum aureos cer-
to die Ioannis, scilicet, Baptiste & eodem
met die mane, ante meridiem quereris, &
diceres, te iniuria afficit ab sponsore, pro-
ferresque illum unquam, nec promissis
sterilis, nonne hoc male audires? Omnes
dicent. Amice, quid quereris? non-
dum abire hes, nec uesperasit, uesper enim
si conferat quod tibi pollicitus est, non frā-
get promissionem, tempus etiam restat.
Ipsa inquit die. Nondum enim lucebat,
manentes actum esse de re, nec iam magi-
strum resurrecturum. O hominum & cor-
de debiliū, paruam fiduciam. Si magi-
ster noster est uobis pollicitus se die tertia
resurrecturum, nondum transijt, nec nox

uenit, uidete si promissis sitis, quidque ho-
die facit, interea, ne diffiditis ne animo
linquamini. Quamplurimi se habent eū
Deo sicut isti discipuli, quoniam tunc
cum Deum sequi incipiunt si mori anxi-
lia non conferunt nec fauoribus spirituali-
bus fouet, diffidere eligunt tristisque red-
di, putantes Deum iam esse eorum obli-
tum & aliquando a sancto & bono exer-
cizio delinunt, ad munus quod reli-
querant se conuertentes sic fecerunt filii
Israel, quando postquam ex Aegypto pro-
fecti sunt incedebant per desertum in ter-
ram promissionis, qui cum cernerent Mo-
sem in monte detinere, & morari, nec ad
eos tam cito, ut sperabant, uenit, diffide-
runt, & uiculum cui cultum & reuerentiā
exhiberent construxerunt. Quoi hodie
sunt qui Deo non tribuenti ab eis petita
diffidunt? Vide ut uirga nulla ei iam pa-
tere connubia, quam ob rem decernit mū-
do inferuire atque carni, dei & mandato
rum eius obliui. Multi enim terminum
Deo statuere uolunt, circa ea, quae ab eo
agenda sunt. Vis tu docere Deum quid fa-
cere debeat? Ne animo linquaris, & si
Deus non tibi statim, ut petis subueniat.
Sepe enim ac saepius solet Deus aliquis lar-
giri, quando iam tu diffidis nec cōsequi-
turum quod petis speras, ut scias uen-
tus scire dare, quam reperere. Quisnam
existimaret Abrahāmo gladium in alium
sublatum haberi diuinitus esse Deum ne
extendas manum tuam super eum? Quis
diceret quòd eius o timus sanctum Iob
ad duplicatam gloriam, eu adeo esset abie-
ctus ueheret, & Ionam de uentre ceti edu-
ceret, nec non Susannam iam morti tradi-
tam, illique proximam, eriperet? Con-
stituit Deus homines in conductu ut pro-
priam sapientiam despiciant, eamque con-
stituunt in Deo. Dominus mortificat, &
uiuificat, deducit ad inferos, & reducit Sic
Dauid cum iam desperabat posse euadere
manus Saul, dominus liberauit eum. Ne
desperemus ergo de misericordia Dei,
nam & si moratur ipse opportune adiu-
uabit nos, in maiori scilicet angustia. Cū
Holofernes obliuebat Berthuliam, corpo-
runt Hebraei Deum ipsum uocare, a quo
cum non exaudirentur diffidentes, dixe-
runt Oziē sacerdoti. Iudicet Deus inter nos

E. 10. 32

Gen. 22

Iob. 42.

Ion. 3.

Dan. 13

1. Reg. 2

1. Re. 22

scientiam exercere, nisi coram regibus, & principibus. Vide etiam prudentiam & charitatem Salvatoris nostri. Paulus enim dicebat, Omnia tacitus sum omnibus, ut omnes ad me traham. Si ergo Paulus auxilio Christi adiutus hoc faciebat: quanto melius ipse Christus faceret? Apparet Deus unicuique secundum dignitatem suam, & conditionem. Cum paruulis fit paruulus: magnus & potens cum magnis, & potentibus. Ideo David in Psalmis loquens Domino ait, Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocenti innocens eris. Et cum electo electus eris. Et cum peruerso peruerteris. Hoc multi putant quod dictum sit ut homines caueant societate impiorum, quasi diceret egregius Psalmis. Fuge à malorum consortio: nam si cum bonis agis, eris & tu bonus: si cum malis, malus: nam ex colloquio prauis vel bonis boni, vel mali moriuntur. *Beati Sacerdotes qui cum peruersis, non tale vult David dicere: sed de Deo ait quod implet. Deus est humilis cum humilibus, potens cum potentibus, paruus cum paruulis, magnus cum magnis. Cum sanctus sanctus est: & cum peruersis puniens eos, est eis quasi si esset peruersus. potentes enim potenter tormenta patiuntur.* Quapropter antequam hæc diceret, Psalmista dixit, Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum, in conspectu oculorum eius. Sequitur cum sancto sanctus eris, &c. Hoc est, cum quolibet te habes secundum conditionem eius. Et subat. Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superbiorum humilabis. Cum humilibus eris humilis, cum potente & superbo eris fortis, & potens. Athanasius etiam & Theodoretus asserunt voluisse Davidem his verbis significare, qualem quis se ostenderit talem aduersus eum se Deum ostendere. Ut speculu quicquid obicitur referat se placidum & benignum: id ostendit, placidum & benignum ubi ostendit. si vero iratus & similiter ubi speculu tentis furore commotum.

Sapientia in libro sapientiarum, modo iuuatum iratum ostendit, modo misericordem ostendit. In se misericordem misericordibus, & crudelibus seuerum. Ideo in Euangelio modo se

Stcl. in Luc. Tom. 2.

comparat pastori, modo agricolæ, modo parui. Quibusdam torus apparet & terribilis, sicut armatis qui erant iuxta sepulchrum quia armati erant. Alius verò humilis, sicuti his discipulis humilibus. Si te ad aliquem hortum conterres, & hortulanus siue olitor tibi obuiam occurreret, quoniam nouit optime locum herbarum, quam quæris, eamque tibi offerret. certe fortunatus habereris. Item si iter ageres, in quo se tibi offerret alius idem agens iter qui non solum tibi iter ostenderet, sed etiam tecum conuersans incederet, gauderes utique propter hoc. Vide ergo qualiter se Christus cum omnibus habeat, ut omnes lucratur. Magdalenæ apparet in orto ut hortulanus, quia in orto pulchram quærebat herbam, & odoriferum florum: his discipulis iter agentibus apparet ut peregrinus custodibus sepulchri qui armati erant, apparet, ut fortis & potens. Quod discant hinc prælati tractare subditos exemplo ipsius Christi ostendentes se graues & feroces cum seueris & superbis subditis benignos & humiles, cum paruus, humilibus, & pauperibus. Modo tamen e contra omnia fiunt. Cum paupere subito se habent superbi, magna cum maiestate: nec honorem deferunt nisi tantum potenti, & fauoribus abundanti: quem scilicet mundus magnificat. Si subditus amicis abundat, & cum mundus magni æstimat, & reueretur de eius utris non curant licet stimulante conscientia nouerint egere correctione, atque supplicio quoniam potentis autoritas eos reddit intermetes & debiles. Tantum abiectis se seueri præbent qui quidem sic coram prælati tremunt & palpitant, ac si argento uiuo essent imbuti, nec loqui audent. Ipsi enim prælati aliter se habent, quam Christus ipse, qui quidem potens est, sed subditos humiles, humilior vero insolentes in his tantum leges maxime obseruari volunt: & subditus qui curæ fauoribus abundat, voti compos semper euadit. Christus non uerebatur armatos nec coram eius tremis sed potius deponit & dencit, & in terram conuicit cum suis clypeis, ensibus, & hastis. His se acriter ostendit, maxima cum autoritate. Cu his tamen duobus humilibus discipulis incedit Christus

Est 8 humilis

1. Cor. 9

Psalm. 7.

Sapient. 6.

Sapient.

Ioan. 6.
Ioan. 5.
Matt. 21

Ioan. 10.

In potestate animæ gloriificatrix est prohibere, necesse est corporis ne agat in visum, sicut, & quilibet alia anima potest per suam voluntatem cohibere in ea corporis, nam in corpore glorioso est summa obedientia ad animum suum: sic videbatur eis quasi non esset gloria, nec esset anima.

cis quasi non esset gloria.

[illegible]

...lia ethices tuit subiectivè solum in ocu-

icur adiorum. Similes accidit Petro cum
educus de carcere Herodis ab Angelo

... cum Christo ob oculos habea-

pio eripiens, morte, & inferno, & tamen

... ..

obstantibus minime cum cognoucrunt

...non cognoscebant

... & ex scripturis sacris

... in quibus vos putatis habere

igitur Cninius ~~scribitur~~ ^{interrogat} eos dicit

...ambulantes & sus milles?

Videbamini (inquit antequam ego a
cederem loqui adiuuicem a modum d

spirituum. Quid ergo colerebat in
rom?

vos? Expende qualiter in operibus nostræ salutis prius Christus incipit, & primo agitur. Iacet in piscinis. Iobus discipulis: tacet ipse, tacent & ipsi.

Experiri volo quis nam prius ordiatur: qui enim magis nos diligit, prius incipit, Paralyticus, qui erat in piscina curam

Ioan. 5. propriæ salutis dimiserat: qui cum medicum coram se haberet, nec orabat eum pro salute propria: sed tamen minimè exoratus qui amoris igne ardet, maxime cupidus nobis benefacere, interrogavit nihil roquentem, vis sanus fieri? Mulieri illi, quæ decem & octo annis habebat spiritum infirmum, & erat inclinata: cum adeo nihil peteret, celestis medicus perfectam salutem contulit. Videte quo pacto Christus ad hos venit discipulos, non vocatus, nec exoratus: quomodo etiam nemine interrogante loquelam suscitavit.

Luc. 13. Præterea cernite modos & ambages Christi, quibus se habet, ut ansam illis prædicandi sumat. Quare de quæsito in quæsitum, vult notus fieri his. Quod idem fecisse dicitur iuxta fontem Sicarum cum muliere illa Samaritana, cum potum aquæ ab ea peteret: cui postea cum diceret voca virum tuum, venit in peccati detestationem, propter peccatum. Tantum peccatum. Et len in nobis quotidie, pietas diuina operatur, adducens nos variis modis & ambagibus à nobis minimè cognitis: quandoque verò minis, & huiusmodi similibus. Ipse nos orat: nihil intentatum relinquit, cum ipse meri sit offensus.

¶ Aduerte etiam hos duos discipulos tristes incedere per viam: non ob aliud, nisi quia dilectissimo suo carebant. Nihil adeo Christianus debet tristem reddere, quam Christi domini absentia. Hoc solum Dauidem ad tristitiam cogebar quando dixit, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quid ubi est Deus tuus? Et iterum. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Et ideo Christus loquens de sua absentia dixit discipulis. Tristitia impleuit cor vestrum: nam cum gloria, ut ait Paulus sit conscientia bonus testis, & hanc sine Deo nemo consequi potest sequitur nullam posse esse veram lætitiā, ubi Deus non est, sine quo omne gaudium falsum

est, lætitia quoque vana & momentanea. Solent homines lugere propter amissam pecuniam, fratres, aut amicos mortuos: & tamen non meminerunt Deum amisisse. Hoc solum deberet eos tristes reddere & sollicitos: siquidem, cum Deus summum bonum sit eo carere necesse non summa miseria erit. Sed contextum.

¶ Et respondens unus cui nomen Cleopas hoc in discipulis pertrahens est. Hierusalem, & non cognouisti qui loquutus est in prophetis tuis.

Certe cum quis tristis est, nec ad quæ sita respondere scit, nec plenè respondet, sed confusè, & tardè. Existimant enim qui tristes sunt omnes suæ tristitiæ gnaros esse, ac si tenerentur alii suæ tristitiæ causam & rationem præfagire. Habet enim hoc proprium humanus affectus, ut quod cuique ualde cordi est, putet nemini ignotum esse, & nemine non esse curæ. Sic spōsa in Cantico querit a filiabus Hierusalem. Nunquid quem diligit anima mea vidistis? Et Magdalena in orto. Si tu sustulisti eum. Putabant istæ quod omnes sciebant quid ipse quærent. Sic isti existimabant quod omnes scirent quod ipsi tractabant. Vult Cleopas. Tu solus peregrinus, &c. Res est (inquit) omnibus nota, quicunque uersantur Hierosolymis. Habet duplicem sensum. Tu solus hospes Hierosolymitanus es ignorans ea quæ nemo nescit quantumuis ad uena? Aut, tu adeo peregrinus es: ut hæc ignores? Merito potest dicere Christum esse peregrinum in mundo, apud plurimorum corda: siquidem tractatur, ac si peregrinus esset. Peregrinus enim semper hospes est: nam hodie accedit, & cras migrat, propter quod semper amicis caret. Sic Christus habet amicos in hoc seculo per paucos, nec ad plurimorum corda ascendit, quando iam ab eis expellitur. Quamplurimi suæ peccata confitentur in Quadragesima, qui iam de sua agant correctione, & in die Paschæ Corpus Christi recipiunt, qui postea a se illum expellunt ad antiqua peccata reuerentes. Adueniente die Paschæ, tempus retrunt in gaudium, obsonus, ludis, & similibus. Propter hoc conqueritur Deus, dicens. Extraneus factus sum fratribus meis: & pere-

Cant. 5.
Ioan. 20.

Ioan. 4. la Samaritana, cum potum aquæ ab ea peteret: cui postea cum diceret voca virum tuum, venit in peccati detestationem, propter peccatum. Tantum peccatum. Et len in nobis quotidie, pietas diuina operatur, adducens nos variis modis & ambagibus à nobis minimè cognitis: quandoque verò minis, & huiusmodi similibus. Ipse nos orat: nihil intentatum relinquit, cum ipse meri sit offensus.

¶ Aduerte etiam hos duos discipulos tristes incedere per viam: non ob aliud, nisi quia dilectissimo suo carebant. Nihil adeo Christianus debet tristem reddere, quam Christi domini absentia. Hoc solum Dauidem ad tristitiam cogebar quando dixit, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quid ubi est Deus tuus? Et iterum. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Et ideo Christus loquens de sua absentia dixit discipulis. Tristitia impleuit cor vestrum: nam cum gloria, ut ait Paulus sit conscientia bonus testis, & hanc sine Deo nemo consequi potest sequitur nullam posse esse veram lætitiā, ubi Deus non est, sine quo omne gaudium falsum

Psal. 43.
Psal. 119.
Ioan. 15.
1. Cor. 13.

Psal. 68.

Rom. 4. grinus filius matris meæ. Resurrexime Christus, ut vos peiores efficeremini? Scitote quoniam festum Pasche non factum ut dimitteretis vitis habenas, sed ut homines meliores fierent. Et Paulus inquit quod Christus resurrexit propter iustificationem nostram. Non resurrexit Christus, ut peccatores simus: sed ut iusti efficiamur. Non resurrexit, ut portas mortis aperiret: sed ut nos ad vitam repararet. Hi autem insensati peruersi agentes, tanquam si Christi resurrectio sit mortis porta: statim Christo resurgente, in mortem se coniungunt peccantes. Non sic impij non sicut qui hucusque planxistis peccata vestra, nunc iam de remissione lætaminis. Qui hucusque doluistis cum Christo, nunc lætaminis in Domino: & exultate iusti. Qui peccatis vestris mortui estis, & cum illo estis crucifixi: nunc cum illo etiam sic surgite, tanquam iterum non mori: quoniam Christus resurgens ex mortuis iam non moritur: & mors illi ultra non dominabitur. Sic vos a peccatis surgite: ut non ultra in ea labamini. Caute ne Christus peregrinus sit in vestris cordibus. sed facite eum perpetuum incolam, non reuertentes ad præterita peccata.

Rom. 6. [Quibus ille dixit quæ?] Ut Christus suos discipulos in planum deducat: sicut se nihil scire ideo interrogat. Quæ? Domine quid tibi vult, quæ? Vapulaui multum, & coronatus fuisti, Crucique affixus, & interrogas, quæ? Suntne hæc obliuione digna? tam parum quæ nudius tertius passus es, quæ ne modo in hoc secundo perpeti potuit aliquo tempore: & modo tanquam si ea vili faceres, & irideres quæris, quæ? In hoc experieris præstantiam corporis gloriosi, & quam nobis est beatitudinis status. Eito patiar quis in hac vita omnes labores, & cruciatus interni, si cum ex hac vita migrat Deo fruatur, non amplius nec munit præteritorum, magis quam si nunquam forent. Est tam felix status ille, ut absorptus animabus nostris in visione Dei ex eiusdem redundantia gloriæ, corpori communicatur: qui tactus iam gloriosus nihil facit cruciatum, & labores huius vite. Si modo à Laurentio quæreres,

passus es ne incendia, incessisti per ignes? Diceret ipse Ego ne? Quid quæritis? Loquimini mecum? Quæ flagella, aut ignes? Non teneo modum istum loquendi. Est tam præstans bonum, quod possideo, & gloria, quæ fruor: ut cogant ista & maiora obliuioni dare. Omnia mala vite præteritis obliuioni tradit status beatitudinis. Ioseph, qui multa aduersa pertulit à fratribus à domina sua, & ab aliis: cum natum vidit filium vocauit illum Manassæ: eo quod obliuisci fecerat illum Deus omnium laborum suorum.

Quanto magis ille status beatitudinis obliuisci faciet omnium laborum vite huius? Ideo Diuus Augustinus dixit, quod si vna ea tantum gutta cœlestis beatitudinis in damnatorum pena deflueret, tanta dulcedine replet Gehennam, ut nullum dolorem, aut tormentum paterentur. Con-

statum seu delictatum vite præteritis solatur: quare constituti sunt in pura tristitia & cruciatu. Sic in libro Sapientie habetur quod damnati positi in inferno dixerunt. Quid profuit nobis superbia, & diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tanquam umbra, & tanquam nuntius præcurrens.

hic sunt adepti, cum ad interos peruenirent sunt tanquam si non essent. Sicut labores, quos hic iusti patiuntur, sunt cum Deum vident tanquam si non fuissent, quare eos contemnunt, & parulacunt. Est hæc ergo prior ratio, quare Christus interrogat dicens, Quæ? Est tam felix status quæ Christi corpus possidet post eius beatificam resurrectionem, ut labores præteritos irideat, & quasi per contemptum dicat. Quæ?

Secundo in hac interrogatione ostendit Christus infinitum amorem, quo nos prosequatur. Sic nos Christus diligit, ut totum mundum propter nos perdat. Quæ? parum ei videatur si cum amore, quo nos affert appenderetur. Ideo dicit, Quæ? parum enim id est, præcipue cum pro vobis sustinuerim parui facio: siquidem si opus esset iterum mori pro vobis: equidem moreretur, magnum quid videret vobis mea pasci:

Gen. 4.

Au. ser. de beati. cœlesti.

Sapien. 3.

passio: ex se enim verum est . est quidem adeo terribilis, vt nullus vngquam talem sustinuit. Sed tamē cum video eam me propter vos sustinuisse, nihil de ea ago , nam maiora sustinebo pro vobis si opus fuerit, qui amor meus erga vos est. Serui-
u- f- b- i- v- , , o m , R- u- l- f- c- m
annos, & inquit scriptura, quod videbu-
tur ei dies pauci, p̄e amoris magnitudi-
ne. Sic Christo cum tanta pro nobis sus-
tinetur apparet parum, adeo vt interroget,
quæ Respice ergo o homo quantum de-
beas huic Domino, siquidem cum hic pro
te fecerit cum magnum sit parum ci-
dentur, quia nos magno afficit amore.

Idcirco querit, quare? Sed nos ecôtra facimus
quibus cum parum pro illo sustineamus

more iustitie debet et celum, & nobismet
iudicamur sancti Sic existimabat ille Pha-
risaeus, qui cum in templo oraret dicebat.
Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do om-
nium, quae possideo, &c. Torum hoc
oritur ex minimo amore, quem erga
Deum nos habemus. Nam sicut Deo
multa pro bonis facienti pauca esse vide-
bantur, propter ingnum amorem, quo
nos prosequitur, sic nobis cum p
eum parum diligimus. Sequitur in
contextu.

Propheta potens in opere, & sermone coram Deo & omni populo.]

Saluator noster hoc nomine Iesus appellatus est in circumcissionem sicut ab Angelo fuerat prædictum, ut iam in superioribus vidimus. Nazareus autem dictus est, quia in Nazareth educatus fuit. In Matthæo enim legimus de Iesu quod ueniens habitauerit in ciuitatem, quæ uocatur Nazareth, ut impleretur quod dictum est per prophetam, quoniam Nazareus uocabitur. Præterea dixerunt illum Prophetam, & non filium Dei, vel quia non credebant eius deitatem, uel si credebant illum esse filium Dei, non audebant illum confiteri coram homine ignoto. Nesciebant enim quis ille esset quem peregrinum existimabant, & ideo non audebant diuinitatem eius propalare, ne traderentur ab illo peregrino, cui minime fide-

bant, qui cum essent timidi & pusillanimes non audebant loqui de Christi deitate, quam forsitan ipsi interius confitebantur (ut etiam adjuncta testimonia, ma-

non solum fuit potens coram Deo, sed
fuit ipse Deus. Omnipotens nomen eius
ait Moyses. Quam potes porro fuerit Chri-
stus percurrere totum Evangeliorum cor-
pus, & expēde singula eius miracula, & vi-
debis quanta cum potestate & maiestate
illa operatus sit. Quod fuerit potēs in ser-
mone testatur populi apud Evangelistas
admirabantur enim turbæ super doctri-
na eius. Erat. n. docēns eos (ait Matthæus)
sicut potestatem habens, & non sicut Scri-
bæ eorum & Pharisei. Sequitur.

Et quapropter et principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie quod hæc facta sunt.]

Sperabant isti discipuli sicut & plures
 alii Iudæorum non intelligentes scriptu-
 ras, quod Christus esset redempturus
 Israel temporaliter a iugo servitutis, &
 regni Iudæorum. Quia cum ad celos uideret
 ascendere. Domine si in tempore hoc
 restitues regnum Israel? Sed quia de hac
 re in superioribus in capite uigesimo pri-
 mo scripsimus, nunc cætera consideremus.
 Culpam mortis Christi non Pilato, aut ge-
 nibus tradunt, sed Iudæis, & eorum Prin-
 cipibus, & Sacerdotibus, quia isti iuda-
 cauerunt Christum reum esse mortis, &
 tradiderunt illum Pilato, & suis clamoribus,
 & uerbis fecerunt, ut Pilatus illum
 damnaret morte, iudicans illum di-
 mitti. Ex hoc facto duo obicrua. Primum
 quam impium sit aliquod malum inchoa-
 re, si quidem a Iudæis mors Christi po-
 nitur quia ab eis inimum habuit, quan-
 vis ab ipso Pilato finem. In tertio & quan-
 to libro Regum sæpe reperit scriptura pec-
 catum Ieroboam, quia fuit primus qui u-
 tulos aureos contulit a populo adoran-
 dos, cuius iniquo exemplo successerunt
 alii Reges, qui illum censuerunt imitari nō
 ab re esse, sed tamen semper scriptura ter-
 uit.

Exo. 5.

Matt. 7.

Agg. 1.

3.Rc 1:

& docet, eorumque incredulitatem car-
pit. Et praefertim aduertant praetati, ut cū
arguere voluerint subditos prius cūctant
eos qui scandalizari, aut malam op̄inonē
de eis, quos corrigere uolunt habere pos-
sint. I. c. Ioseph ostenderet se fratri.
Gen. 45 b. s. quod non poterat facere, nisi ad me-
moriam reuocaret illis peccatum, quod
in ipsum cōmiserant, & ne eoru peccata
apud exteros diuulgarentur, omnem ex-
traneum a se eiecit. Sic etiam cum Do-
minus voluit arguere Iob, solum illum
conuincit, quem cum arguisset seorsum
apud amicos in publico commendauit.
Iob. 42. Non (inquit) loquuti estis rectum sicut
seruus meus Iob. Sic etiam cum voluit ar-
guere Mariam, & Aiam mulieres murantes
Num. 12 in Moysen eos ad laedere tabernaculum
seorsum praecipit ire cum fratre. Sic Chri-
stus Samaritanam solam, & secreto ar-
guuit, & discipulos mīerat, ut cibos emē-
rent. Sic Christus nunc separat hos ab alio
Ioh. 41 rum societate, ut seorsum in uita carpat.
O utinam multi ex praetatis hanc doctri-
nam susceperint, qui ita in publico sub-
ditorum peccata corripiunt, & in repre-
hensionibus ita ita accenduntur ut quic-
quid nouerunt in publicum, & palam ef-
fundant, imo & quod cognant, ita ut ui-
deantur furere & insanire. Sed Christum
audiamus.

& ita intrare in gloriam tuam?

Quia sic placuit Deo, & fuit aeternali-
ter ordinatum per stultitiā crucis saluos
facere credentes, & Christum per passio-
nem suam celum ascendere, & corpore
ascendi, gloriamque coelestem plena-
tione passionis, & morte promeruit si-
bi ipsi primum accidentale, atque domi-
nium omnis creaturæ, dicente Apostolo.
Phil. 2. Humiliauit semetipsum, factus obediens
usque ad mortem, propter quod Deus ex-
altauit eum, & dedit ei nomen
super omne nomen, ut in conceptionis habuit gloriam hanc, quæ
redundat ille inclinatus in corpus eius,
& impossibile illud fuisset, nisi Deo di-
uinitus ad resurrectionem, diuina. Expende nunc
si Christum oportuit per passionem mul-
tiplicem gloriam ingredi, nos qui sumus,

qui absque tribulationibus, & laboribus
gloriam ingredi uolumus alienam?
Suntne membra capite meliora? Existi-
manus ne nos praestantiores esse Iesu,
aut Berta matre eius, aut Astopolis?
Duobus discipulis, qui inter alios gloriam
& honorem petebant, dixit Dominus, an
possent habere calicem suum ut intelligas
passionis calicem, & tribulationis amari-
tudinem esse uiam gloriae, & tandem hoc
inquit inuolabilis ueritas, quod oportuit
Christum pati, ut sic intraret in gloriam
suam. Sed nos comedentes & bibentes, &

nostra non sumus, quam Christus Domi-

Mat. 201

& per sanguinis effusionem, cuius tamen
ipsa erat si homini facinoroso & latroni,

ut pena, quam per tres tantum dies

ipsum esse praedicasset, & de carcere qua-
rerectus dies magna iniuria afficeretur nonne
haberet stultus, & fatuus? Intellige er-
go quod propter tua ingratia scelera me-
rebas in infernum detudi, plurimosque
illuc iam esse, quibus dignior eras, qui eo-
rum tormenta patereris. Si ergo tu scele-
ra patraſti, propter quæ inferno dignus es

pateris propter istos modicos labores, qui-
bus a deo afficeris cum maiora merearis
tormenta pati? Sentis quod pateris, non
autem quod mereris: si enim contra sa-
ceres, diceres te a Deo delicatē tractari, &
si tu solus omnes cruciatus & tormenta
omniū martyrum, solus sustineres. Qua
enim tuorum peccatorum & poenar, qua
propterea dignus es, es oblitus, quarens

propter minima, quæ pateris. Sic Rubē dixit Gen. 32
fratribus suis cum tribularentur in Aegy-
pto. Merito hæc patimur, quia peccauim-
us in fratrem nostrum, & non audiui-
mus eum. Si patienter debes ferre tribu-
lationes, considerans quid tua peccata me-
reantur. Considera quot sunt modo in in-
ferno, quibus tu peior es, quibus si a deo
daretur copia, & esset integrum potui-
sse, aua, & salute, quibus tu potius: pro-
culdubio a semetipsis beati iudicarentur,
licet omnes mundi homines in proprias
facies spuerent, & in cilios
mit teren-

mitterentur. Vix nobis cæcis & miseris, suo quorum pedibus infernus ardet, cuiusque guttura parent ad deuorandum & de glutendum nos, qui cum non sumus memores demeritorum nostrorum conquerimur, & murmur abicimus pauca, quæ patimur, cum eterno cruciatu digni sumus.

Psal. 63. mas, iniuria afficimur propter pueriles sagittas secundum illud Psalmi. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. Si autem considerare non vis, quid propter tuam peccata merearis, considera quid fuisti creatus ad fruendum Deo, & æterna eius beatitudine: & quod hæc consequitur laboribus, passionibus, & persecutionibus, pro Christo Redemptore nostro. Stat sententia. Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur. Dormis negligens, Dei oblitus ut ergo à somno exiteris, & cum cognoscas aufert tibi Deus delicias, & res in quibus confidis. Sic fecit David cum Saul, qui quidem hastam eius cepit, & aquæ scyphum, unde postquam à somno surrexit, nouit peccatum suum. Sic etiam tibi bonis deus, delicias, & prosperitates, in quibus viuunt, tribulationes autem confert ut in te conuertantur. Cum taurus in arenâ deducitur, qui per eam gaudentes incedunt si taurum venientem vident, in pedes se ita tim conserunt, & in custodia se ponunt, qui prius neglegentes erant. Intec tibi Deus labores, quia incuriosus es, quibus edoce-

2. Ti. 3.

1. Re. 26

Psal. 119

ris, & te seruas, & ad eum conuerteris eligens Deum tanquam refugium, ad quod omnes confugiunt. Ideo dixit Psalmista. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, & postea celauerunt. Igitur si Christus filius David qui te in te conuertit, & non te in te conuertit, & non te in te conuertit, quam Christus sui sanguinis effusione tibi lucratus est. Sed historiam professus.

1.

Incipiens à Mose & omnibus prophetis interpretabatur illis in oibus scripturas quæ de ipso erant.

Incipiens à Mose, hoc est à quinque libris Moisi & Prophetis. Expende Christi Saluatoris nostri bonitatem & clementiam. Primo quoniam maximus eius amor pa-

ti non potuit suos tristes esse, nec in tali errore. Verè amicus fidelis est & benignus. Dominus autem dicitur ad eos, & causam suæ tristitiæ interrogauit, cordaque eorum inflammandis exposuit illis. Sic enim. Ille & non cum igitur quodammodo si de Christo loquimur, si aliquid illi & carnis ratione conuertitur. Ita enim dicit in 1. p. tu conuertens, illum minans, & inflammandis corda nostra in sui dilectionem. Ideoque optimum remedium est, ut de Christo loquamur in omni tribulatione nostra: & in itineris labore.

Secundo expendit Christi clementiam, in eius non solum dilectione, ut dictum est, sed in profunda eius humilitate. Ita vide quanta humilitate incedit Rex cæli cum his duobus discipulis pauperibus: ac si esset quali vnus ex eis. Non tibi uideatur, quod reuersus est ad alietam eius humilitatem? Non dedignatur cum duobus tantum discipulis ex minori gradu existentibus ostendere familiarem dilectionem, & colloquium. Ille, de quo David inquit, Dominus potens in probis, sic in modo humilis cum duobus discipulis. Non sic superbi & fastu præsumentes, & homines arrogantisissimi qui nolunt nisi cum principibus huius seculi serio agere, aut quicquam loqui. Maxima quæ arcana, & secreta immensa Christi benignitas tantum duobus pauperibus discipulis prædicat, & manifestat. Quid talis quæ sequebatur, cum illi coram multis stantibus usque nobilibus hisque magnatibus vis, prædicare & ostendere? &c. Interpretabatur autem eis scripturas, quæ erant de Christo. De eius aduentu & tempore, quod erat venturus, dixit Iacob, Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, &c. De conceptione Esaias prædixit. Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, &c. De loco natiuitatis Michæas. Et tu Bethlechem Epurata paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominaturus in Israel. De natiuitate dixit Esaias. Paruulus natus est nobis, & datus est nobis, & tactus est puer, paraturus in humeris eius. De nomine impositione in circuncisione ait Esaias. Et vocabit nomen eius Emanuel. De aduentu regnum

Psal. 23

Gen. 49

Esai. 7.

Mich. 5.

Esai. 9.

Esai. 7.

Psal. 71.

- ait David. Reges Tharsis & Insula mune-
ra offerent Reges Arabum & Sabba dona
adducent. Et adorabunt eum, &c. De su-
biectione sub legis iugo & obedientia, E-
saia. 33. & 53. Esaias prophetauit. Dominus iudex noster:
ipse saluauit nos. Vere languores nostros
ipse tulit, & infirmitates nostras ipse por-
tauit. De fuga Aegypti prae dixit Oseas. Ex
Oseas. 11 Aegypto vocaui filium meum. De inno-
centia in interfectione dixit Hieremias. Vox
Hier. 31 in Rama audita est ploratus & ulularius,
&c. De eius praedicatione ait Esaias. Spiritus
Domini super me, ad annuntia-
Esai. 61 pauperibus misit me. De miraculis eius E-
saia dixit, Deus ipse ueniet, & saluabit
nos. Tunc aperientur oculi caecorum: & au-
res surdorum patebunt. Tunc, scilicet, sicut
ceruus claudus, & aperta erit lingua mu-
torum. De Ioanne praecursore dixit Mala-
chias. Ecce ego mitto Angelum meum, &
praeparabit viam ante faciem tuam. De
praedicatione parabolarum ait David, A-
periam os meum in parabolis: loquar pro-
positiones ab initio. De impugnatione
doctrinae, ait Psalmus. Cum loquebar illis
Psalm. 119 impugnabant me gratis. De odio phari-
saeorum, & scribarum dixit Regius Pro-
pheta. Odio habuerunt me gratis. Quo-
modo rationibus confundebat eos ita ut
nec mutare possint dixit Psalmista. Rex ve-
ro letabitur in Deo, laudabuntur omnes
Psalm. 62. etiam iniqua. De merellu tri-
bus venit tibi mansuetus & humilis. De
traditione Iudae. Homo pacis meae in quo
serabam, qui edebat panes meos magni-
ficatus super me supplantationem. Quo-
Psalm. 26. cis. Amici mei & proximi recesserunt a
me. Extraneus factus sum fratribus meis
&c. De accusatione. Insurrexerunt in me
testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.
Aduersum me loquebantur qui sedebant
in porta, & in me psallebant qui bibebant
vinum. De relatione oculorum eius & ir-
rificatione. Faciem meam non auerti ab in-
crepantibus, & conspuentibus in me. De
eius silentio dixit Esaias. Tanquam agnus
coram tonante non aperui os suum. Et
David. Et factus sum sicut homo non au-
diens, & non habens in ore suo redargu-
tiones. De flagellatione Psalmista prae-
dixit. Flagellatus tota die. De despectu & Psal.
probris. De baiulatione Crucis, Esaias. Esai. 9.
Principatum eius super humerum eius, Psal. 21.
De crucifixione. Foderunt manus meas
& pedes meos, dinumerauerunt omnia
ossa mea. De partitione vestium. Partes
sunt uestimenta mea, & super uestimenta mea
miserunt sortem. Quomodo interlatio-
nes crucifixus, ait, Esaias. Et cum sceleratus
reputatus est. De exclamatione in Cru-
ce dixit David, Deus Deus meus quare
dereliquisti me. Qui cum crucifixus esset dixit Esaias. Et pro tri-
stibus querentibus querit, ut non perirent. De
morte eius scripsit Daniel. Post Hebdomadas
sexaginta duas occidetur Christus. Dani. 9.
De descensu ad inferos ait David. Pone-
tur anima mea in inferno inferiori. De se-
pulture. Non est corpus in sepulchro. Sufficient quod hodie.
Rex David victis suis inimicis rediit ad re-
natum in Hierusalem in pace: maxima cum
gloria & maiestate. Hodie propheta
testamenti est collocata in nouo curru
triumphali. Hodie columba. Non rediit in
arcam cum ramo Oliuae, sicut iam di-
xitur de ventre Ceti uiuus & sanus. Ho-
die florescunt inimici tui proiectus. Hodie floret vir-
a sicca Aaron. Hodie nouis vestibus in-
Hodie autem phoenix reuiuiscit calore solis
mediante. Hodie resurgit magister vester
immortalis, impassibilis, & gloriosus isto
modo ibat Christus cum illis interpretan-
descripturas, & adducendo eas ad Chris-
tum praedicans mortem, & sepulturam,
denique & resurrectionem, ut crederent
resurrectionem eius, postquam omnia a-
lia, quae praedicta fuerant a prophetis vi-
derant adimpleri in Christo, & in his
sermonibus commemorauerunt totum iter,
in quo illi duo discipuli incedebant suspen-
si ab

molabitur quarta decima die ad vespē : & tamen Phase immolabatur in ipso solis occasu, vt in Deuteronomio habetur. Im molabis Phase vespere ad solis occasum.

Deut. 16 Iudxi enim, vt habetur in Leuitico, ex Domini precepto à vespere ad vespēram. hoc est, à solis occasu vsque ad eundem punctum alterius diei tua testa celebrabant.

Leui. 23 Quarto accipi solet vespērum pro tempore quod est post solis occasum immediate, vel per noctem. ut dicitur in Nu-

Nu. 28. meris de sacrificio matutino, & vespertino, & iam sacrificium vespertinum, post solis occasum cremabatur sed dicitur vespertinum, quod cremabatur ad vespē in initio noctis. Sic etiam accipitur in Exo-

Exo. 30. do, vbi dicitur quod quādo collocat Aarō lucernas ad vespērum, vt et thymiana & tamen lucernæ incendebantur post solis occasum. Sic etiam accipitur in Matthæo

Mat. 14 cum dixit, Vespere autem facto erat Iesus solus ibi. Id est, solus erat in terra quando

Ioan. 6, cœperat esse nox, nam loco huius dicitur in Ioanne, quod tenebræ factæ erant, & non venerat ad eos Iesus. Et sic vespere significatur.

Et hoc modo vocant Astrologi crepusculum vespertinum totum tempus, quod est à puncto occasus solis vsque ad horam, & quartam partem horæ terē, sci-

Iudi. 19. licet quando mouetur sol per decem & nouem gradus æquinoctialis, Sic etiam dicitur in libro Iudicum quod apparuit

Gen. 1. te hoc dicitur, quod iam occubuerat sol ergo tempus post solis occasum est vespere.

¶ Quinto accipitur, in scriptura vespere pro tota nocte ipsa, vt in Genesi dicitur.

Factū est vespere & mane dies vnus. Id est, dies & nox faciunt vnā diē. Et sic ma-

Nu. 19. ne accipitur ibi pro toto tempore, quo sol erat super terram, & vespere pro tota nocte, sicut etiam potest accipi, quod dicitur de sacrificio vespertino, quod fiet ad vespērum vel ad vespēram.

Leuit. 6 Et tamen in Leuitico dicitur, quod sacrificium vespertinum cremabatur tota nocte in altari vsque mane, scilicet, quia ab occasu solis vsque ad ortum diei debebat durare crematio illius sacrificij ergo vespere, vel vespērum est tota nox. Igitur quia inclinata e-

rat dies, quæ incipit declinare statim post

occasum, eridiet, & iam non erat tempus ultra progrediendi ad comedendum.

¶ Sexto accipitur vespere pro tempore salutorem, vt apud illos maneret, & ne ultra progrediretur. Quod autem hoc contingerit post meridiem patet: quia isti duo discipuli eadem hora reuersi sunt Hiero-

solymam, vt hic dicitur, & cum hæc narrent apostolis. Stetit Iesus in medio eorū,

& dixit eis, pax vobis. Hæc autem apertio fuit eadem die Resurrectionis vespere

vt Ioannes dicit ergo in sero eadem die resurrectionis iam isti discipuli redierant ab Emaus, & erant cū Apostolis in Hierusalem.

¶ Si ergo illud iter ab Emaus in Ioan. 20 Hierusalem egerunt quatuor leucarum

per quatuor leucas, & in Emaus in sero sequitur eos profectos esse ab Emaus vnica hora post meridiem. Quod tempus hic vocatur vespere.

¶ Admonet locus iste, vt hospitales simus, ita, vt non solum hospites inuenimus, sed & cogamus eos. Nam vt Beatus Gregorius ait, hospites non solum sunt inuitandi, sed & trahendi. Sanctus ille Pa-

triarca Abraham in meridie hora, scilicet comedendi sedebat ad portam domus suæ oculos in viam coniciens, si forsan

uiator aliquis transiret, ad inuitandum Iosue. 6 eum, & recipiendum in domum suam.

Tunc enim felicibus illis temporibus egrediebantur homines ad vias & cogebant peregrinos & viatores charitatis & hospitalitatis iungi ipsis quamobrem digni fuerunt Angelos hospites habere. Ab Abrahamo dixerat Loth si quidem quando

hospites vidit (inquit scriptura) compulit eos, quod est idem, quod hic dicitur, coegerunt eum. Modo tamen humana sollicitudo & cura est magnas diuitias congre-

gare: ac si nulla alia vita præter hanc supererit. Mulier illa nomine Raab, quia recepit in domum suam exploratores Israel, qui peregrini erant & alienigenæ meruit

salutem de cognatione sua à morte capi, & postea nupit Salmoni principi de-

trior noster ex ea descendere secundum carnem. Ideo Paulus admonet dicens, Hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim quidā placuerunt, angelis hospitio receptis

¶ Secundo

Hen. 19

Heb. 13

¶ Secundo vide quanto maioris valoris sunt apud Deum bona opera, quam orata, dulcia, & elegantia verba. Non nouerunt isti discipuli dominum quando de legetis loquebatur: nouerunt tamen quando opere adimpleuerunt quae lex eadem fieri iubebat. Pluris enim aestimantur opera caritatis & misericordiae, ut diximus, coram Deo: quam pluribus verba ambagibus plena, nam coelum bonis operibus extorquetur, minime autem verbis.

2f. 118. Hoc eleganter dixit Regius Propheta in psalmo. A mandatis tuis intellexi te Domine, & noui, mandatis tuis. Quare minime est credendum verè custodientem, & obseruantem mandata Dei unquam lapsurum in haereses aut errores: nam legis Dei obseruatio ducit nos in cognitionem eius maiorem, & clariorem, non vero in errores. Homines tamen impios alique misericordia superbos, & ambulosos mutari non debemus, qui cum prius tam vitiosi sint, deueniant postea in tot errores, & falsa dogmata. Vnde in psalmo habetur. Intellectus bonus omnibus facientibus. Qui legem, & seruauit bonam eius cognitionem consequentur.

¶ Quia isti discipuli Christum pauperem, & habitu peregrinum inuenerunt, & ignotum proximum charitate receperunt, & meruerunt eum agnoscere. In via quidem quando de lege Dei loquebantur eos latuit: non autem quando erga eum pie se gesserunt. Nam ut Iacobus inquit, non auditores verbi iustificabuntur, sed factores verbi iusti sunt apud Deum. Et in die iudicii de operibus sumus rationem reddituri, & ratio à Deo de illis est sumenda.

Iac. 2. quando dicit, Elurui, & dedisti mihi maledicere situi, & dedisti mihi, &c.

¶ Tertio, iam isti erant experti commodum, quod erant consequuti ex Christi societate: nam posthac adinuicem dixerunt. Nonne cor nostrum ardens erat in via, & c. Ideo volunt tecum istum habere. Sic & tecum age, ut tecum semper habeas viros probos, & sapientes. Vides quantum commodum isti consequuti sunt ex Christi consortio? Crede hunc commodum quotidie accrescere in corde tuo, si adhaerens optimis viris. In Ecclesiastico habetur, pondus super se tollit,

Ecc. 17. Psal. 118. 2.

quod non tollit. Nam, ut dicitur, Vultus eius crebro salientes, adeo ut vix eos poteris subnecare, nunquam enim quiescunt, sed semper saltant. Quid tamè remedium ad se? Imponunt illis quatuordecim amphoras, aut quindecim ponderis, ut gradum mutant, & bene gradiantur. Sic quatuor, aut quinque iuuenes inuenies, licet iuuenes, stultos, & insipientes, si imper, inhoneste loqui. Absentes alios denudentes: ad quos si grauis homo & studiosus accedat, mos tacet, & verba & colloquia mutant: ne ab eo carpauntur, unde totum tempus, quod cum eis consumit apparet illi pondus graue, quare bonus cogit illos sensum capere, & gradum componere: quia nunquam mali se cum studiosis communicant, nam coram bono, boni sunt & in officio. Propter quod dicitur bene in Ecclesiastico, Onus sibi imponere, qui cum bono conuersatur. Non te poeniteat stare super humeros: hoc iugum siquidem tuæ salutis conducit. Ut tuam Deus animam lucraretur bonum tibi mittit, ut suis bonis operibus & exemplis ad eum conuertaris, teque illumine. Sic Tobias dixit.

Confitemini Domine filiis istis, & in conspectu gentium laudate eum: quoniam iudicauit vobis, & c. Iam cum, ut vos enarratis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens præter eum. Sic isti discipuli experientia sciebant iam quantum profuerat illis, & Christi conuersatio: quare etiam atque etiam periebant ab eo, cum eis quiescere: quare inquit hic Lucas quod coegerunt eum. O si Deum tu gustares, & aliquantulum suæ dulcis conuersationis gustares, quod ab eo te posset separare. Gustate inquit David & videte: quoniam suauis est Dominus, &c.

¶ Denique gratitudinem docet locus iste. Vocauerat illos Christus per viam, prædicauerat, exposuerat sacras scripturas, non cessat, videtur, & c. ut iudicet illum, qui tot bonis operibus & beneficiis eos affecerat: quia esset ingratus do & inurbanitas. Ex quo discamus cibare prædicatores, & alere nos verbum Dei docentes, & sacras scripturas. Sic testatur

4 Reg. 4. Ggg cu

Luc. 10. Et mulier cum propheta Eliseo sibi iure
hospitii adiungens omni charitate. Hanc
dedit Dominus copiam suis predicatori-
bus quando precipiens eis predicare di-
xit In eadem domo manete edentes & bi-
bentes quæ apud illos sunt. Et hospites
quæ
narrat dicens. Sodomis in die illa remis-
1. Cor. 9 sus erit quàm illi civitati. Et Paulus Co-
rinthis ait. Si nos vobis spiritualia semi-
namus: magnum est si nos carnalia ve-
stra meremur? Sed iam ad contextum
reuertamur.

Exo. le manere maioriq[ue] amore te afficere:
nam ea asperitate nos solet Deus tracta-
re, quando nos diligit. Videbatur Deus
a populo Israhelico, illumque re-
linquere quando Pharaon eius labores du-
bat: & tamen secundum veritatem, iun-
tuebat eos ab Aegypto erucere atque
educere.

¶ Expende etiam quàm bonus est Deus
in concedendis petitionibus eorum, qui
fidei & deuotioni vacant. Prope est Domi-
nus omnibus omnibus inuocantibus eum
in veritate. Voluntatem timentium se ta-
cens & deprecationem eorum exaudiet.
Vult Deus à nobis vocari & exorari, vt
hac humilitate eius gratia digni efficiamur
in bonitate tamen eius confide, nam
si persistitis petens, vt isti duo fecerunt,
non vtiq[ue] tibi quod petis denegabitur,
sicut nec isti.

[Et factum est dum recumberet cum
eis accepit panem ac benedixit & fregit,
& porrigebat illis: & aperti sunt oculi eo-
rum, & cognouerunt eum]

Quatuor actiones Iesu circa panem
describitur, de quibus bene dicitur, Iam

& porrectio: & tamen in sola fractione est
agnitus, vt intelligamus fractionem fuisse
miraculosam: hoc est quia frangebatur
panem manibus suis sicut alii incedunt
cladio. Solitum hunc frangendi modum
fuisse credimus: & propterea discipuli ex
consuetu Iesu modo cognouerunt eum.
Nam si hic modus frangendi panem non
fuisset illi consuetus, nullum agnitionis
testimonium asferrent dicendo, quo-
modo agnitus fuisset ab eis in fractione
panis.

¶ Obserua autem quomodo inuitan-
tes ignotum peregrinum, cognouerunt
illum. Ideo scriptura, Seminate vobis
iustitiam, vindemiate ad fructum vitæ: &
illuminate vobis lumen cognitionis.
Prius dicit, seminate, & postea illuminate,
vt optime disserit diuus Ambrosius quia
opera bona prestant, vt mereamur a Deo
illuminari. Si Cornelius faciebat elemo-
synas & opera misericordiarum, & illumina-
tus est, & venit ad fidem & cognitionem
Dei. Vnde in Ecclesiastico habetur. Qui ti-
metis Dominum dilget illum, & in-
nabitur corda vestra. Aperuit autem

los Agar, & vidit puteum aquæ viuentis.
Eliseus etiam dixit. Aperi domine oculos
meos, vt videam. Et aperti sunt oculi eius,
tunc quàm cum aduersariis. Et aperuit Do-
minus oculos pueri, & vidit montem ple-
num equis.

¶ Rursus aduertendum, quod tunc ocu-
los aperti dicitur in scripturis, quando
clare aliquid cognoscimus (vt ait Augusti-
nus) quod ante ignorabamus. Sic scriptu-
m est de Adam & Eva quod aperti sunt ocu-
li eorum. Non enim erant cæci paren-
tes nostri ante peccatum, nec Agar clau-
sis oculis sedebat prius: nec isti discipuli
ambulabant per viam clausis oculis. Ige-
si placet Augustinum & Origenem. Pra-
terea nisi Iesus aperiat nobis oculos ne-
mo videt, ideo in Psalmo dicit David. Re-
ucla oculos meos, & considerabo mirabi-
lia de lege tua. Si turbatus est oculus, faci-
le dolor omnis sedatur colluctatio: sin verò
acies eius humoris suffusione prætextitur,
maiora remedia queruntur. Est ergo si-
milis huiusmodi quædam passio quæ ingratu-
cat ne-

Ose. 10.

Amb.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

1. Cor. 12.

Act. 10.

Ecd. 12.

Gen. 21.

4. Re. 6.

Aul. 1.

locu. in

gen. in

prin.

Gene. 3.

Au. li. 1.

in Gen.

ad lre-

rã c. 31.

Ori. ho.

17.

Num.

venerunt ad Apostolos nunciātes ei Christi resurrectionem portantes bonum nuncium, nec eis videbatur dignum usque in alterum diem tam letam nunciationem differre. Sic illi quatuor leprosi inuenientes castra Syriae & diuitias & cibos in eis dixerunt. Hec dies boni nunciū est. Si ta-
caerimus, & noluerimus nunciare secleris arguemur. Venite eamus, & nuncie-
mus in aula regis. Vnde constat pradi-
cationem non debere differri in longum
tempus. Quare quæ in plurimum ver-

4. Reg. 7

taceat. Vnde Angelus Raphael dicit, Opera Dei reuelare & confiteri, honorifi- cum est.

Expende etiam feruoris, & sili-
llorum iniquitatem, quæ tempore p-
m tuæ ecclesie vixerunt. In eadem ho-
ra dicitur, cum iam peragrassent quatuor il-
las leucas illo die, reuerunt eadem in
Hierusalem & iterum illud iter ege-
runt, antequam Apostoli, & tota Ecclesia
quæ nōdum eum nouerāt, quidque actum
esset. Talis spiritus ac feruor deberet
nobis inesse, quem etiam Paulus optabat
Romæ uscum eis dicit. Solitudine non
pergit, spiritu feruente, deo mino seruient-
es, Vult Deus feruorem in obsequiis illi
prestitis. Cum inquit scriptura. Ibero, &
impie Deo obtulit ea, quæ obtulit. Fa-
ctum est ut post multos dies offerret co-
ram domino de fructibus terræ.

Ro. 12.

Gen 4

Nōa sic Abraham, nec Moram fecit in fi-
lii sui sacrificio, nam statim Deo præci-
piente, noctu surrexit atque vlla mora,
& in montem eum sacrificaturus se con-
tulit.

Gen. 22

Ferper iste nostram ignauiam carpit.

Vincat ergo carnem istum amor Dei,
corlibusque nostris resistat, & in co-
tortis eliciatur, non solum ad mee-
tendam per viam Dei, sed etiam per

Pf. 118.

simus quod propheta David in Psal. vii
manda-

Psa. 63. terrarum te
hæc regione, quam conspicias eligendo

scripti sunt
Secundo in

in pro-
logo in
per
uang.
loan.

qui ait, ut innotescat principibus & pote-
stibus malitioris gratia Dei, cum Pau-
lus loquatur de deo nobis
sunt tenebrarum harum

intelligi, & antiquos sanctos doctores qui di-
cant quæ prædicante Paulo & Euangeli-
sto Ioanne Angeli dicunt. Cuius ve-
ro per os aere in scripturis accipi, in confes-
so est apud omnes. Itaque illa interroga-
tio Eliae sanctorum Angelorum non ex
ignorantia fuit sed est quedam admira-

mandatorum tuorum cucurri, cum dilata ueris cor meum.

¶ Præterea obserua quàm nobilis & illustis est amor Dei, & quàm vilis & parui momenti amor mundanus. Amor enim mundi & carnis adeo est ignobilis & infamis vt aliquod consortium non admittat si quis carnaliter mulierem diligit, renuit alios eadem dilectione eam prosequi: adeo vt nec cerni permittat vult solus in amore esse: quare societatem in eo non admittit quod quidem est maximus amoris defectus. Nam vt Ricardus ille victorius dixit: grandis est proculdubio charitatis defectus, non posse pati consortium amoris. Amor autem Dei est nobilis, qui enim Deum amat cupit & desiderat omnes alios cum amare. Si quis patronum, & aduocatum habet Ioannem Baptistam, optat ceteros habere, & quod eum amore & dilectione prosequantur. Daud qui plenus erat amoris Dei dicebat omnes inuitans. Diligite donum omnes sancti eius. Et in alio psalmo non solum Angelos & homines vocat ad laudem Dei: sed etiam creaturas irrationales, bestias, & creaturas insensibiles sicut grandinem, ignem, niuem, glaciem, serpentes, dracones, aues, & tandem omnes creaturas.

Quando enim amor Dei conditur in aliquius hominis pectore, desiderat maxime omnes venas, neruos, & ceteras corporis partes conuerti in linguas: vt laudes diuinas efferant. Læticia quidem spiritua lis statim sese communicat: in quo videbis verum esse bonum, quia de natura boni est esse communicatum sui ipsius.

Sic isti discipuli non fuerunt parci gaudii propinqua pleni amore Dei, & spirituali solatio, voluerunt locos eiusdem participes esse: quare statim ad eos se contulerunt bonum nuncium portantes. Et vt Paulus ait. Quia diligentes Deum omnia cooperantur in bonum, hinc est vt inueniantur vnde cum Apostolos simul, quibus uerba gesta sunt narrauerunt. Quia cum illis decem congregatos, & eos qui cum illis erant, dicentes quod surrexit Dominus velle. j. Oporrebat Christum resurgere, vt fides nostra sua resurrectione confirmaretur, cuiusque diuinitas ostenderetur: nam

Stet. in Luc. Tom. 2.

si propria virtute non resurgeret, non crederent homines Deum esse. Sic dicebat ipse per Prophetam. Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendero in corruptionem? Si sanguis meus fuerit corruptus quænam ex eo poterit educi utilitas? & ex effusione eius nemo hominum veniam consequetur. Cum autem resurrexit nouerit omnes hominē illum mortuum verum esse Deum. Nam per prophetas, & per apostolos, & per scripturas, ostendit Christus, resurgens sua propria virtute se esse verum Deum: quod quidem si nos non crederemus, saluē consequi minimè possemus. Ideo Paulus traditus est propter delicta nostra: & resurrexit propter iustificationem nostram. In cruce soluit pro nobis, & in ea deiecit chirographum, quod contra nos ipsos demō habebat, vt alio loco idem Paulus ait. Sed quid illud nobis prodesset, si nos non crederemus hanc satisfactionem, qua Christus atque per nos iustificatus est? Et hec enim morte ipsius solum erat debitum, non sat erat tamen ad nostram iustificationem. Ideo dixit Paulus quod resurrexit propter iustificationem nostram. Moriēdo quidem nobis vitam contulit ad mortem dānam: & resurgendo nos iustificauit. Non quod resurrectione mereretur nobis gratiā, & gloriam, hæc enim iam meruerat passionē sua & morte: ista enim sumus redēpti, non resurrectione: sed inquit Paulus, quod resurrexit propter iustificationem nostrā, quia eius resurrectio fuit via ad credendam passionē eiusdemque misericordiam. Fecit. n. resurrectione, iustificationem in cordibus hominū, qui in passione scandalizati fuerant: & mediāte resurrectione fuerunt iustificati per passionem. Nā si Christus nō resurgeret effectu, frustraretur eius passio propter nostrā incredulitatē: nā nunquam crederemus hominē illū, qui mortuus est esse Deū nisi resurgeret. Et sicut sine fide impossibile est placere Deo, sic resurrectione nō esset deesset utique passionis fides: quare resurrectio traxit passionis fidem, & fides viua iustificationem resurrectione ergo sumus iustificati, ita vt dixerit Apostolus Corinthiis. Si Christus non resurrexit, vana est fides nostra.

Rom. 4.

Colo. 2.

Heb. 11.

Ggg 3 ¶ Sur-

Rica. de tri.

Psal. 30. Plu. 110.

Rom. 8.

Psal. 29.

1. Co. 15. ¶ Surrexit ergo dominus verè, & sua gloriosi-
fina resurrectione vitâ animabus cõ-
tulit, vt diximus, q̃a resurrexit pp̃ nostri iustificatione, & dedit vitâ corporibus, q̃a eius resurrectio est cã resurrectionis nostræ, vt ait Paulus. Si mortui nõ resurgũt,

Ibidem. nec Christus resurrexit. Nũc autẽ Christus resurrexit à mortuis primitiẽ dormientiũ quoniã quidã, &c. Si Christus nõ resurrexit miserabiles essemus omnib. hominib. Si Christus nõ resurrexisset, quomodo solueret Deus corporibus sanctorũ, q̃ in hoc mũdo passi sunt tot labores. Si Christus solus resurgeret, darei monstrũ, cuius caput esset viuũ, & corpus mortuũ. Et è diuerso si Christo nõ resurgẽte nos resurgeremus, esset corpus viuũ, caput vero mortuũ. Inquit ergo Paulus, resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ & mortui resurget, ipse ergo resurrexit. Quod autẽ mortui resurgãt, & sit resurrectio patet: quia si resurrectio mortuorũ non est, miserabiles foremus omnibus hominib. sed nõ sumus miserabiles omnibus hominibus cũ virtuti studeamus: ergo resurrectio mortuorum est. Si igit̃ resurrectio mortuorũ est, & Christi resurrectio est cã resurrectionis nostræ: ergo Christus resurrexit. Itaq; Paulus ex resurrectione nostrã pbat Christi resurrectionẽ quẽ causã est resurrectionis nostræ. ¶ Sed dubiũ est quo modõ resurrectio Christi sit causã resurrectionis nostræ an sit cã efficiens, formatiũ, materialiũ, aut finalis. Si enim Christiã meditemur quatenus Deus est causã est prima efficiens nostrẽ resurrectionis per suã infinitã virtutẽ. Sed tũc est causã æquiuoca, & iust, aliorũ rationis, & generis sicut cetera reũ creaturũ. Si vero consideretur cẽ Deus humanitati cõiunctus in qua resurrexit: tũc est cã proxima per virtutẽ diuinitus susceptã, & vniuoca sicut eiusdẽ rationis cũ nostrã resurrectione, vt ipse testatur dicẽs. Sicut pater suscitauit mortuos & viuificat, sic filius quos quos vult viuificat. Vnde quia causã efficiens vniuoca producit effectũ sibi simi-

Joan. 5. lem, vt ignis ignem, est etiam causã exemplaris & formatiũ, quia corpora nostra in

bus similiter doranda, iuxta verbum Pauli. 3. hanc Philip. saluatorem

minum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Est namque ipse caput nostrum, nos autem eius membra. Vnde Pau. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem, &c.

¶ Si autem queras utrum humanitas ipsa sit aliquo modo causã efficiens nostræ resurrectionis: dico quod si de causã agentis, & principali percontaberis, non est nisi uirtus Christi et diuinitus impartita. Eadem enim causã resurrectionis Christi erit & nostræ, & clarum est quod humanitas quæ in triduo non habuit partes coniunctas, non fuit causã tuæ resurrectionis, sed diuina uirtus, Christo communicata: qui & animam habebat diuinatũ coniunctam, simã & corpus. Quare eadem uirtute easdem partes simul aggregauit, eademque uirtute nos quoque suscitabit.

est quod ait Paulus. Qui suscepit Rom. 7. Matt. 4. Ioan. 9. nostra si vero de causã instrumentali fiat sermo, resurrectiõ ipsa Christi, hoc est, coniunctio corporis & animæ suæ est instrumentũ coniunctum eius diuinitati, quo mediante erit causã resurrectionis nostræ, sicut tactu corporali muuauit leprosum, & linitione aperuit oculos cæci nati. Itaque sicut Christi resurrectio propinquior erat uirtuti diuinitatis, quam nostrã, ideo per propriam suam uirtutem atque alio instrumento resurrexit. Nostram autem resurrectione mediante sua operatus est.

¶ Itaque tenebamur sub vinculo mortis, & seruitutis, sed liberauit nos Christus sua gloriosa, & benedicta resurrectione. Vnde Psalmista in persona domini. Psal. 11. Propter misericordiam inopum, & gemitum captiuũ ab hoste crudelitimo in fortissimo carcere, & tractu carceris, & hoste de-

Christum libere sumus eucti, & ipsius. Quemadmodum enim in uersutam animalibus con-

conclusum, vt uis tractum fuerit à se non diuidatur nec dimittunt illud quod inuicem clauum tenent, si autem mis-

sum fuerit oleum, statim dissoluitur. Hoc enim in polypo me expertum aliquando memini. Sic enim petra sicut hæret, & rem quam capit ita fortiter stringit, ut etiam si in partes scindatur, nunquam tamen ab eo quod simul comprehendit diuellatur. Ad hunc modum diabolus humanum genus tenebat, nec volebat dimittere. Tanta enim auditate illud possidebat, quod potius se scindi permitteret, quam genus humanum quod captivum tenebat liberum abire sineret.

Sed dominus Iesus piissimus Saluator noster sanguinem suum pretiosissimum sudavit quasi oleum misericordiae, & per ipsum nos liberauit. Si ergo liberatos omnes lutos nos esse oportet, & tanto magis exultare, quanto magis acerbo, & duro carcere tenebamur inclusi, & quanto à magis crudeli hoste tenebamur captivi.

Exo. 15. Sic enim Pharaone mortuo cum toto exercitu suo, populus Israel videns se liberatum à tyrannide Pharaonis, & captivitate Aegyptiaca magna cum letitia cantare coepit, & dicere, Cantemus domino, gloriose, enim magnificatur est, equi, &c. Et Maria Prophetissa Soror Aaron suscepit tympanum in manu sua, egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris, quibus præcinebat dicens, Cantemus domino gloriose, &c.

Plin. 16. Propter quod David in Psalmo ad hanc letitiam inuitat dicens, Dominus regnavit, exulteret terra, letentur insulæ multæ. Vniuersa terra & omnis orbis, qui antea erat sub dominio, & tyrannide diaboli, nunc deincto demone, & nobis ab eius tyrannide liberatis Deo subicitur creatori, ut iam demone eiccto solus Deus in homine regnet. Exulteret terra illa celestis, de qua in Psalmo, Portio mea in terra viventium. Letentur insulæ multæ, hoc est terra nostra, quæ fluctibus tentationum in via concutitur. Verum cum de celesti patria loquebatur absolute dixit, terræ, quia ibidem exultant de Christi resurrectione. Sed de terrestri habitatione non dicit omnes insulæ sed multæ, quia non omnes insulæ letabantur, Sed multæ, quia multi peccatores non letantur. Multas insulas ad letandum inuitat, non omnes, quia multi non cre-

dunt euangelio, nec ei obediunt, quo fit

triumpho gloriari non possunt. Sic erant sancti. unde cum Apostoli, & omnis congregatio fidelium gaudentes atque letantes, cum superuenierint hi duo discipuli, & omnes letitia incredibili dicebant. Surrexit dominus verè. [Et apparuit Simoni.] Postquam apparuerat Mariæ Magdalene, & alijs mulieribus, apparuit Petro Apostolo. Unde in die resurrectionis quæ nuncies apparuisse dominum narratur ab Evangelista. Primo apparuit Mariæ Magdalene, ut Marcus ait, & hanc apparitionem scribit Ioannes. Secundo apparuit illis quinque mulieribus in itinere, eum reuerterentur de sepulchro, ut Matthæus ait. Tertio apparuit Petro, ut hic dicitur. Quarto apparuit duobus discipulis euntibus in Emmaus, ut hic videmus. Quinto & ultimo apparuit omnibus simul uno excepto Thoma, qui non erat cum eis, quando in sero cum essent ianua clausa, stetit Iesus in medio discipulorum. Hanc apparitionem scribunt duo Evangelistæ. Scri-

ptionem. Et Ioannes in capite vigesimo sui euangelii. Alias autem quinque uices narrant euangelistæ quod apparuit

us simul cum Thomas essent præsens, ut Ioannes narrat. Secundo ad mare Tiberiadis cum uerant ad piscandum Apostoli simul cum Natanele. Tertio cum conuenerunt omnes in Galilea, ut Matthæus dicit. Quarto apparuit Iacobo minori, qui uocabatur frater domini, ut Paulus scribit Corinthiis. Quinto apparuit omnibus in Bethania in die ascensionis eius, & benedixit eis, ut scribit Lucas in fine huius capitis, & libro actuum Apostolorum. Præter has autem apparitiones, quas expressè scripserunt euangelistæ apparuit alijs multis uicibus, nam Lucas ait

triginta apparuit eis loquens de regno Dei, hoc est de suæ ecclesiæ regimine, & gubernatione, & sacramentorum administratione, de pontificum ordinibus, de curatorum gubernatione, deque alijs ad ecclesiam spectantibus. Certè modus, &

Ggg 4 ordo

271

Mat. 16.
Ioñ. 20.
Mat. 28.

Mat. 21.
Mat. 28

1. Co. 15
Acto 1.

Pl. 141.

ordo quem sancta ecclesia seruat ab Apostolis traditus est, & ipsi ab ore Christi didicerunt. Sicut institutio ieiunij, quadragesimæ, & alia multa: quæ Apostoli tradiderunt. De quadragesima Ignatius martyr discipulus Ioannis Apostoli in quadam epistola ad Philipenses, quadragesimam, & hebdomadam passionis Christi commendat. Et Theophilus Alexandrinus ait: quod habemus quadragesimam ab Apostolis institutam & ordinatam. Et Hieronymus ad Marcellam aduersus Montanum ait: Nos quadragesimam secundum traditionem Apostolorum ieiunamus. Et si ex horum testi nonis non constet fuisse à Christo institutam sub præcepto, constat tamen ad Christi exemplum fuisse ab Apostolis obseruatam. Multa enim fecit Christus, & multis apparuit post resurrectionem. Nam nemini dubium quod apparuerit beatissimæ matri suæ Mariæ, quod nullus euangelista scripsit: nam si non apparuit nisi tantum illis verbis quas euangelistæ dixerunt, tequeretur quod nunquam matri suæ apparuit quod absurdissimum erit, quod apparet discipulis: matri, quæ tantum doctrix in cruce nunquam apparuerit. Cum enim euangelistæ non scriberent nisi tantum res necessarias, ideo scribere noluerunt quomodo matri suæ apparuerit: nam virgo non indigebat Christi apparitione, vt eius resurrectionem crederet: quandoquidem maxime credebat, quare non ei apparuit aliqua compulsa necessitate, sed tantum vt iuxta adhereret. Appareuit tamen tanquam incredulis apparete voluit, vt crederent: ideo tanquam rem apprime necessariam fidei eorum, euangelistæ scripserunt. Apparuit ergo

Ignat.
ep. 4.

montium excelsa prius per-

tunc erat aut erit vnquam adeo sanctitate præstans & excellens sicut beata Maria virgo: ideo iussit se ostendere Christo.

asser, & obscuræ vestes mortis essent expulsi, sepulchrique & teralis amictus, claritas eius virgini est patefacta, quam alius prius sicut excelsa monti.

et cetera in particulari apparuit Petris, cum pluris, quam a-los faciens: quia cuit nos quantum prelatos venerari debeamus, & plurquam alios, & sic Angelus cum demonstrauit, & in particulari nominauit, cum mulieribus loquens, & cum pluris fecit, cum dixit. Ite, & dicite discipulis eius & Petro. Secundo nominauit Angel-

latiusque & tauoni

agunt. Ter negauit Christum Petrus, &

quam pro nonaginta nouem

tentiam agas tu qui tot ad hunc dies in peccato moraris

quia de his satis insuperioribus diximus: nunc historiam prosequamur. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Lætantes erant Apostoli confitentes quomodo apparuit Simoni, & tunc ingredientibus hi duo discipuli & narrantes quomodo Christus eis apparuerat, duplicatum est

ist, nunc consolatur eos addens lætitiā super lætitiā. Vnde egregius Psalter. Secundum multitudinem dolorum meorum, consolationes tuæ lætificauerunt animā meam.

Psal 95.

Adhære autem quod quamuis Christus appareat omnibus discipulis simul vespere in cenaculo Hierosolymis, à mane tamen semper misit ad eos suæ resurrectionis nuntios, qui quidem eos solarentur, & lætificarent, vt hoc bono nuntio manerent. Misit ergo mane ad mulieres, postea ad diuinum Petrum, deinde ad hos discipulos, & tandem venit ipsemet. Eodem modo Christus facit nobiscum qui in vespertum præparatum ipsum dilert, mortis scilicet tempus quo

ENARR. IN CAPVT XVIII.

1. *propter hoc* *et* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 2. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 3. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 4. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 5. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 6. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 7. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 8. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 9. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*
 10. *lorum* *est* *ideo* *Christus* *nunc* *in* *me-*

est ideo Christus nunc in me-
 lorum est ideo Christus nunc in me-

inimicum. Dæmonium enim in terris i. i.
 paradio peccatum perluadere cepit, ex
 quo orta est mors.

Ja
 2.
 paradi

Cene.

Rom. 5. peccatum mors
 ab Adam vit

Sapient.

mundi excietur foras. Et nero. Venit prin-
 ceptus huius mundi, & in me nō habet quic
 1o. 1. 2.

ternam, quem Christus insequens, prop

monum principem igneis catenis, ut dicitur in Apocalypsi. Apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus & Apo 10. Ingressus est cum in Abyssum. Ingressus est Christus gloria indutus triste illud ac tenebrosus regnum, & mirantes lucis inimici dicebant. Quis est iste tam splendidus, facie rutilans, veste coruscans. Nunquam tale lumen nostrum viderunt Tartara, &c. Vide diu Augustinum egregie hanc differre in sermonibus de

Ant. 10. scensu Christi ad inferos. Terra est obliu- fer. 127. ra: & resplendet infernus? Sol & luna eclipsantur: & inferni lucet? Quid hoc? Si Deus est, quid illi cum nostro inferno? Si homo, unde nam illi tanta collata auctoritas? Captiuos quidem soluit, &c. Exiit pater Adam. Felix culpa, quae tantum ac talem meruit habere redemptorem. David,

Psal. 15. Dirupisti domine vincula mea. Et omnes Psal. 21. dixerunt. In te sperauerunt patres nostri, in te sperauerunt & non sunt confusi. Par tam victoria, victo inimico, dirupto capto tollunt signa & vexilla victoris Christi ducit. Quampropter &c. In die huius Christi, die vinctis sancto, die inq. huius gloriosi triumphu & victoriae, in altum crucem tollit, & inquit. Ecce lignum crucis. Ecce signum nostri formidini ducis Christi Redemptoris: qui sua morte destruxit eum, qui mortis habebat imperium.

Hebr. 2. Observa autem in hac prima victoria, quod etiam Christus dominus moritur,

do contingit, in quo qui perit vincit. Christus autem moriens, tunc victor, minus est Damion, victoriam fuit adeptus morte sua: nam de eo ait scriptura quod

2 Mac. 6. vivens. Moritur Damion, qui nihilo minus ab inimicis victor. ant. reportat. Sic etiam de Eleazaro scribitur Machabaeorum primo, magnam victoriam fuisse consequutum in elephantis triumphatione, in qua etiam ipse cum eis victor interit. Similis est haec victoria illi, quam narrat Plinius, quae agitur inter Draconem & Elephantem. Draco enim natura calidissimus ac hircus est: quare sitit maxime: cuius contra sium in Elephantem inuenitur, habet e-

nam sanguinem frigidissimum: quod cum non ab re quærere ipsum Elephantem ducit, quæ cum ad arborem astantem inueniat, inuadit ipsum ut omnium venarum sanguinem sugat, & sitim extinguat. Elephas autem sine viribus ac morti propinquus ne victus succumbat, sui ruinam pavitur, & super draconem cadere permittit ut eius corporis

ad illudendum ei. Diuus etiam Augustinus de demone intelligit illud quod dixit David in alio Psalmo. Conculcabis Leonem & Draconem. Tanta est eius sitis, ut de eo loquitur &c. Ecce autem dicitur

fluum & non mirabitur: & spem habet ut Jordanis influat in os eius. Gentilium flumen per fauces eius fuit quod non miratur: aliud etiam maximum Saracenorum fluit, & paruit facit. Est autem eius sitis tanta ut desideret baptizatorum flumen per eius fauces fluere. Vide beatum Gregorium in Moralibus. Christus sanguinem ad quæ arborem stantis fugit, manus, pedes & latus, eum exanguem dimittere cupiens, Christus autem caput inclinans emisit spiritum, & moriens Draconem interfecit, & tandem perfectam ab eo victoriam consequitur, & sicut victor castra eius diripit.

¶ Secunda autem victoria est mortis quæ ad bellandum sepulturam eligit, & sic mors & vita in arenam descendunt, quod si corpus non resurgens in sepulchro manet mors euadit victrix, & superata vita: exurgens autem vita vincit, mors autem victa cecit. Mors & vita duello conficere mirando: Rex mortuus: regnat vivus. In hoc duello inquit Ecclesia, mors & vita in arena descenderunt: sed tandem vicit vita, & gloriose exiit de sepulchro, de morte ipsa triumphans. Intueamur ergo mortem, & cum Apost. dicimus. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors titulus tuus? Absorpta est mors in victoria. Surgens Christus in vitam immortalis triumphauit de morte, & obtinuit victoriam de illa, & sic absorpta est

- mors Quid ergo ò mors actum est de tuis triumphis, & victoriis? Tu quæ iam super
Ose. 13. ba incidere solebas, cui totus obtempera-
 bat mundus: quia modo vincens? Olim
 antequam dominus mortem vinceret cõ-
 fuerat nimatus dicens, O mors ero mors
 tua, ero morsus tuus, ò interne. Ac si de
 tunc iam educeres mortu, parte putrida
 relictâ, sic mortui infernum petiit, bonum
 & laum, locuturam videlicet illam iusto-
 rum educens, condemnatos autem relin-
 tes & his & insignib duabus victorius de-
 in. m. i. triumphans, secundũ illu Apo-
 stoli. Palam triumphans eos in temep-
Colo. 2. so. Et ideo Angeli maximo cum gaudio &
 letitia illum ex arena deducunt. Quando
 duo ad singulare certamen vocantur &
 in arenam descendunt, mos est amicus ad
 certamen congregantium eos ad statu-
 tum locum musicæ instrumentis terreatu-
 his scilicet tympanis, & aliis. Si igitur cum
 deducunt quantumvis de eius victoria
 dubitent, nihilominus illum illuc deferunt
 maxima cum musica & letitia. Si euadit
 victor, non ne maiori triumpho & exulta-
 tione in propriam domum deducatur?
 Clarum enim est quod sic hoc idem con-
 tigit quando Christus die natiuitatis in
 huius mundi arenam descendit ad certan-
 dum cum demonio: nam celi in Caluaria
 monte vltimum certamen intum est, ta-
 men in vitæ discursu semper adinuicem
 singularia sunt intra certamina, tunc in
 quam Angeli in eum locum cum dedu-
 xerunt, maxima cum letitia & harmonia
Luc. 12. canentes, gloria in excelsis Deo. Sic ergo
 tunc quando veniebat passurus tot labo-
 res passionem, & tandem mortem, tanta
 letitia eum tulerunt: maiori certe subi-
 lo & letitia in eius resurrectione illu pro-
 sequerentur, siquidem victor & incolumis
 euadebat, omnibus suis inimicis su-
 peratis, quando iam non passurus sed re-
 gnaturus venit: Christus resurgens ex mor-
 tuis iam non moritur, mors illi ultra non
 dominabitur. In natiuitate multi Angeli
 eũ adorauerunt sed in sacratissima eius re-
 surrectione nõ fuit Angelus qui ei nõ cul-
 tũ deterret. Ideo Paulus dixit. Et cũ iterũ
 introducit primogenitum in orbem ter-
 ræ dicit, Adorent eum omnes Angeli ei-
 us. Hoc de natiuitate intelligi non potest
 de resurrectione: quia inquit, Et cũ iterũ,
 Prima enim vice ingressus est die natiui-
 tatis in orbem terrestrem cũ iterũ hoc est se-
 vice introducit primogenitũ in or-
 bẽ oẽs Angeli eius. Non potest humanâ
 illa lingua referre quãto gaudio, & letitia
 victorẽ principem sui equites nobilis, &
 amici ab arena educerũt. Innumera mu-
 sicæ instrumenta sonuerũt in illo sancto se-
 pulchro. Angeli gratias habentes & agẽ-
 res. Tantũ enim ei exhibuerunt honorem
 & iubilationẽ, vt terra tremere facta coa-
 eta. Ecce tẽtũ. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 ra quide suo modo. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 talant coram Deo suo. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 dio & letitia. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 tem & p. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 superant duo. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 suos ad lignum recipiat quapropter oc-
 curre prius vobis. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 apparet prius virginis. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 dux tenetur spolia impartiri. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 cuiusque meritum: ideo statim apparuit
 & euntibus in t. manus. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 docere tolet: & bellum contra pacem im-
 peccantes. Et cũ iterũ. Et cũ iterũ
 eis prius dixit est, pax vobis. Bis inquit Ioã. Et cũ iterũ
 nes dixit eis pax vobis. Et dixit eis iterum, Et cũ iterũ
 pax vobis. Et Esaias bis dixit pacem cũ ait, Et cũ iterũ
 Verus error, seruabis pacem pacem. Pax Et cũ iterũ
 vobis primo, quia vici diabolũ, pax vo Et cũ iterũ
 bis secundo, quia vici mortem, Pax vobis Et cũ iterũ
 in anima & pax vobis in corpore: quia du Et cũ iterũ
 duplex bellum gessit & vici. Paxem meam Et cũ iterũ
 vobis. Hanc vo Et cũ iterũ
 bis conuincendo, hanc vobis trado: huius Et cũ iterũ
 vos haeredes relinquo in meo testamento Et cũ iterũ
 hec est dilecta multi sponsa, magnificite Et cũ iterũ
 eam, siquidem sanguine, & propria vita Et cũ iterũ
 eam: & vi vobis eam conferrem & mundo Et cũ iterũ

mortem crucis sum passus. Vide ergo tu peccator quantum Christus emit pacem, tu autem eam transgredieris, destruis, quia superbus & rixosus es, & lingua iniqua. Hæc pax, est quam Christus lucratus est effundens proprium sanguinem lanceæ cuspidem, quam tantopere commendat, cuius etiam suos hæredes facit. Multi sunt præfules, qui gloriantur, eo quod

possessiones, agros, pecunie magnam quantitatem, sed Christus non hæc sed pacem reliquit suis. Porius deberent præfules gloriam pacem reliquisse quam ha-

bil aliud conducunt, quam ad lites excitandas: inter ipsos hæredes, Cum dominus diceret Moysi quod esset moriturus, dixit vir sanctus, Provideat dominus deus spiritum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem, &c. Non sollicitatur pro uxore, pro filiis: sed de pastore digno, & utilitate animarum curat, & cum maximum haberet principatum.

Sed ultra Salvatorem audiamus, [Ego sum, nolite timere.] Quia ubi ipse est nihil est timendum. Unde Iob. Pone me domine iuxta te, & cuiusvis manus puniet contra me. Et David. Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo

mala quoniam tu mecum es. Et Paulus

nis, Quis separabit nos à charitate Christi? An angustia? an fames? an nuditas? an tribulatio? &c. Dominus etiam, ut timorem à discipulis expelleret atque pusillanimitatem cum misit illos ad prædicandum dixit. Ecce ego mitto vos sicut oves inter lupos. In eo quod dixit, ego mitto vos, ostendit quod virtus illius, qui eos eos nutrebat protegeret eos: quod satis in decimo capite huius super hæc verba enarraimus in supertionibus.

Porro vnum hic advertendum esse et ideo: quod annuncians Christus resurrectionem suam prius expellit timorem à discipulis. Super omnia timor homines mortem, quia ultimum terribilium est mors: ubi autem resurrectio nunciatur, non est mors timenda: quia & granum moriens si cognoverit se in nativitate resurgere fugem non timeret mori

cadens in terra. Nostra verò corpora seminata in corruptionis ignobilitate, resurgent in incorruptionis gloria, ut dicit Apostolus Ideo que non est mors timenda sperantibus in resurrectionem. Unde Paulus. Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicuti & ceteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & eos, &c. In Psalmo quoque habetur, Deduxit eos in spe, & non timuerunt. Sequitur. [Conturbati vero & con-

Possumus enim fieri apparitiones spirituum humanorum à corporibus defunctorum dei permissione, ut videre est apud Augustinum. Verum sicut naturale est fragilitati humanæ defunctorum apparitionem horrere & insolitas expauescere visiones: & timebatur quod eos illuderet spiritus aliquis nequam. Et causa maioris admirationis erat, quia ianuis clausis ingressus sit ad eos: & ipsi intelligere non poterant & an-

videtur quomodo, cum paulo ante dixissent quod surrexit dominus verè, nunc non ad lucem cui iam apparuerat & duo discipuli, qui erant ad Emaus de resurrectione Christi corporis glorificati nondum cognoscerent. Sed non est passus Christus an mor suorum discipulorum longius hesitare aut

turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Sed quæ cogitationes ascendebant? Primo manebat apud corda discipulorum implacabile cum Iudeis bellum: & timebant ne qua fraude deciperentur. Secundo collidebat eos si dei perfidiam

eorum corda turba passionis concusserat. Terzio inter spem metumque erant constituti. cum de resurrectione Christi. hesitarent & nunc miracula eius, nunc carnis infirmita, revolvebant, nunc eorum spiritus tollebatur in cælum, nunc collidebatur in terram: ut procella in intumescens eorum sequente nullum quietis portum invenirent.

Quod videns qui procellis imperat dixit, Ut quid turbati estis, & cogitationes

Nu. 27.

Iob. 17.

Psal. 23

Rom. 2.

Mar. 10

Au. lib. de cura p mor ius agē da. c. 1. & lib. de spiritu. & an-

mac. 29 & 112

12

ascendunt in corda vestra? Ego sum nolite timere. Ego sum qui mortem fugavi, & cui tremunt inferna. Nolite timere.

¶ Ende quod sunt cogitationes que ascendunt, & alix quæ descendunt ad cor. Cogitationes quæ descendunt & de alto decidunt, hæc cor nostrum non turbant. Nam de Deo cogitationes & celestes non solum non conturbant animam nostram sed potius quietant & consolantur. Cogitationes autem, quæ ascendunt, & confur-
 animam nostram turbant quemadmodum discipulorum corda turbabant. Ideo Christi-
 tum duxit, & cogitationes ascendunt in corda vestra. Ac si diceret. Vestra turbationis causa est, quod cogitationes in corda vestra ascendunt. Sic de aqua diximus quod turbatur quando terra & limus, quæ sedem in profundo eius habent in superficiem surgunt. Quæ si in profundum sordes in profundum labantur, desuper aqua clara & munda redditur. Quare tu odio & ira concutaris, turbat, & inquietus incedis: quia iniurias quas tenebaris obliuioni tradere & pedibus succumberent cogere, ob oculos ponis, & memoriam obui-
 cis, propter quod inquietus & turbatus incedis. Quare tam solcite honores, diui-
 proprium, qui subitus te esse deberet, iuxta oculos ponis. Amor mundi & carnis, quem despiciere deberes, in altum conscendes: ideo turbaris. Si celestes cogitationes ad te descenderent, & intueris quæ pro te Christus passus est, & bonum maximum, quo te inimici tui prosequuntur quidque pro tuis peccatis merearis: proculdubio non es turbatus.
 quæ in te non est turbida. Anima quie-
 bat verbum illius: & in cor eius descende-
 bant celestes cogitationes, ideo erat quie-
 ta: Martha autem, quæ sollicita erat & sara-
 gebat circa se, quæ in multis cogitabatur erga plurima. Curæ & sollicitudines variae huius saeculi cor ipsum conturbant celestes autem cogitationes minimè. Apostoli enim sedentes erant quando super

eos venit Spiritus sanctus in lingua iacentis ostio tabernaculi sui. Esto ergo ut aqua quæ non conturbatur.

¶ Obserua etiam quod quauis res diuinæ & celestes cor nostrum non turbet sed potius quiescere faciant, quando ratio intellectus noster curiose altiora perit & considerare querit, ratione naturali volens nostræ fidei mysteria penetrare & comprehendere, turbatur, & perditur. Hac ratione turbantur discipuli, quia suis humanis intellectibus articulum resurrectionis metiri tentant, cum opus Dei sit & infinitæ eius potentie. Ioannes in Apocalypsi inquit quod fuit ei Christus ostensus in visione quadam, cuius facies lucebat sicut sol in sua vi & fortitudine, quam cum videret, cecidit in terram quasi mortuus. Excellens enim sensibus corruptum est, nam si sonitus aliquis fortiter impellatur soler audientem surdum reddere, or-
 anum auditus corrumpens. Et si attentè solem ipsum in tu camur excrucabit nos sensum visus corrumpens, quia in se clarissimus est. Eodem modo in spiritualibus sunt aliquæ reuelationes & alix cognitiones Dei ab ipso infusæ in suorum sanctorum animas, quæ quantum in se conantur nostrum intellectum corrumpere: sed cum ipse incorruptibilis sit seminantem reddunt ipsi ique deiciunt, cogen-
 tes cum à sua operatione cessare. Ideo Ioannes videns faciem lucentem sicut sol, in terram seminatim occidit. Quoniam etiam ad res minimas contemplandas vires in pedibus figurantur: vires defuncti fragilitati humanæ. Et sic sicut solis introitu oculi nostri turbantur, sic etiam volentes dum à patria celesti extorres sumus turbamur, quoniam solo usu corporali & terrena cogitatione, Dei mysteria consequi & transcendere volumus. Præcepit Deus Moysi ut faceret ei altare lapideum & dixit. Non leuabis cultum tuum super eo. Non per mittit deus cultum super altari suo ascendere: quia non vult fidei mysteria & arcana Dei scrutari nostri ingenij acie. Sic Apostoli turbantur in Christi præsentia, sicut cor à sole celesti & diuino, cum adhuc essent

Ag. 2.
Gen. 18.

Apo. 1.

Luc. 10

Luc. 10

appendet Deus eorum circumstantias & qualitates in statuta & maximo rigore examinantur. Phares, diuinitatem esse regnum tuum. nam mors cras venit & corpus diuidet ab anima. & anima ipsam preceptam dabit in infernum, & corpus in se puturam. Vnam manus hac iustitiam Dei quotidie ob oculos esse, polita: ut Deum ipsum timere sciremus: ne inquam illum offendere auderemus. Sed sunt multi qui solum intuentur qualiter Christus gloriam in cruce latroni est pollicitus: non autem quomodo Iheronem in infernum proiecit, Core etiam, & Achan, & Abiron, & Nachab, & Olofernem, Goliath, & quam plurimos alios. Angelos etiam (ut inquit Petrus) misit in latronum pœna aeterna cruciandos, & Ozâ quia arcam tenuit statim interfecit. Bethaniam etiam quia ad testamentum arcam oculos curiositate compulsi conuerterunt, quinquaginta milia hominum interfecit. cum scilicet triginta viri de electis. Hos & alios inspicere debes, & videns hanc manum sanguinolentam Dei nunc truces ne offendere in aliquo audas. Multi manus Christi amabiles considerant, minime autem iudices, quibus videtur quod sicut latro in cruce hora mortis saluus factus est sic ipsa eadem horam poenitentiam agent. Propter hos enim uere dici potest, quod unus latronis gratia ceteri hospitio priuantur, quate prouerbum hoc de latrone crucis ueritatem potest, & intelligi, quia propter istum a cœlesti hospitio multi destituuntur: liquiden propter Dumas latronem,

lo potuerant in mortis horam distulerunt & tunc tæpe cœlestem patriam amittunt. Has ergo manus uideamus & audiamus Christum ultra dicentem discipulis. Pal-

no habet sicut nunc uidetis habere. Et cum hoc dixisset ostendit eis manus & pedes. Hoc quod euangelista dicit quod reddidit se palpabilem Dominus. At ille is, ut ad eum posset accedere, & tangere, potius opere miraculoso quam naturali proprietate aliqua contigit. Nam corpus Dominicum quod iam incorruptibile & immortale erat, naturalis ratione manibus eorum qui nondum erant in-

corruptibiles tangi nullo modo poterat. Modo in quodam ineffabili se palpabile

parent uerum corpus, & resurrectionem haberent. Vide ergo quot argumentis probat se uere resurrexisse. Primum ad cogitationes eorum respondit: hoc quod sapissime ante passionem suam fecerat. Secundo manus & pedes ostendit. Tertio totum corpus suum palpandum exhibet. Sic ut ex uoce eius, ex cogitatione eius, ex omni natura corporis agnoscere potuerit. Sed quare tam multis argumentis probauit se uere suo corpore resurrexisse? Quia discipuli postea Christi resurrectionem erant prædicaturi: & ideo oportebat, ut firmiter crediderent & hæc postea nuntiarent. Vnde Petrus prædicans dixit, quod apparuit post

bus ordinatis a Deo nobis quod manducauimus & bibimus cum eo postquam resurrexit a mortuis. Et Ioannes etiam ait. Quod fuit ab initio, quod audimus & uidimus oculis nostris, quod prospeximus, & manus nostræ contraxerunt, de uerbo uita. & expendit etiam Christi humilitatem & charitatem, qui cum Rex esset gloriæ tam humiliter se præbuit tractandum discipulis pauperibus: & fidem resurrectionis ostenderit, & ad credendum eos alliceret. Lactentem iam non erat mortalis, nec palpabilis, ascenderat quidem ad altiore statum & dignitatem: nam erat gloriosus & immortalis, nihilominus non obliuiscitur antiqua humilitas & solita. Non sic multi faciunt, qui cum se uident ad sidera ductos & in dignitatibus magistratibus que constitutos, quæ prius nouerant non agnoscunt quia honores mutant mores, continent etiam amicos cum Dominum efficiunt. Non sic Ioseph, qui cum uidisset fratres ad se uenientes humiliter & torrido habitu & alinis, quibus tricem alponeret, & ouium essent pastores, ipse autem Aegyptus prefectus eos nouit, quibus & honorem detulit, maxime qui seculi. Sed historiam protequantur. Iohannes clarius dixit. Gaudium fuit discipulis utro Dominus. Iam hic uidetis quam uere dixerit & ominus. Tunc

2 Pet. 2.
2 Reg. 6
1 Reg. 6

Auct. 10

1 Ioan. 1

Gen. 45

consequimur veniam peccatorum. Secun-
catorum per modum redemptionis: quia
enim ipse est caput nostrum per passio-
nem sustinuit liberauit uos tanquam mem-
bra sua a peccatis perpetuum suae passio-
nis. Tertio per modum efficientiae in qua
tum caro, secundum quam Christus pas-
sionem sustinuit est instrumentum deita-
tur in virtute diuina ad expellendum pec-
catum.

¶ Aduertendum secundo quod cum
dicitur, oportebat praedicari, praeteritum
oportebat non respicit praedicationem
praeteritam, cum de futuro sit sermo, sed
respicit dispositionem praedicationis futu-
rae per Apostolos. Etenim sensus quod
oportebat sic: id est, talem dispositionem
& ordinem ac modum ad praedicandum
efficere, qualis modus, qualis ordo, qualis
dispositio effecta est, ut scilicet, colligeret
Iesus discipulos testes miraculorum vi-
tae praedicationis, passionis, & resurre-
ctionis suae.

¶ Tertio post Christi mortem dicitur
quod oportet, & poenitentiam agas quan-
tus pro te sit maximus Christus: ut affec-
tu in mortis eius, scilicet gratiam & remis-
sionem peccatorum consequaris. Nemo
in sola satisfactione securus con-
sistat, ut impuissimi docent Lutherani:
nam opus est, ut tu labores, doceas, & poe-
nitentiam agas, ut gratiam & remissionem
peccatorum consequaris. Hec enim iubet
Christus praedicari ad remissionem pecca-
torum, & pro nobis satisfecit.

¶ Quarto post Christi mortem dicitur
gentes, ut videas quantum sint multiplicati
fideles post Christi passionem & ex meri-
to passionis suae. Ipse enim dixit, Nisi gra-
num frumenti cadens in terram mortui
fuerit, ipsum solum maneret autem mor-
tuum fuerit, &c. Solus erat Christus in celo,
nullis animabus sanctis sociatus antequam
moreretur, sed postquam granum hoc fru-
ctuum: quia celum repletum est sanctis ho-
minibus, &c. etiam scriptura, quod post

mortem Ioseph multiplicati sunt filii Israel,
& creuerunt nimis. Similiter pauci erant
filii regni in vita Christi & pauci creden-
tes, sed postquam Christus, qui ut alter Io-
seph fuit venditus a Iuda, & mortuus est,
creuerunt filii Israel, hoc est Christiani:
quia omnis orbis venit ad Christum, &
in omnem terram exiit sonus Apo-
stolorum, & in fines orbis terrae verba
eorum.

¶ Sed dubium hic maximum oriri vi-
detur. An Apostoli praedicauerint Euan-
gelium ubique? Ad id respondeo, quod sic nam hoc prae-
dicationum fuit personale & in sua persona di-
stributum, & quicquid Christus mandabat est possibi-
le: & quantum esset alias impossibile: per
eius virtutem faceret illud possibile, & sic
etiam per alios. Et ut Marcus expressius faceret, dixit
discipulis. Et actum primo habet, cum
discipuli per totam terram praedicauerint, &
vltimum tertium. Ipsimet Christi discipuli
qui fuerant eius testes postquam induti
sunt virtute ex alto & acceperunt Spiritum
sanctum, qui fuerunt testes in Iudaea & in
Samaria fuerunt etiam testes usque ad
extrema terrarum. Et Christi discipuli
per totam terram praedicauerunt ubique. Et Chri-
stus per totam terram praedicauerunt ubique.

¶ Et tunc Hierusalem Praedicabitur hoc eu-
angelium in vniuerso orbe, & tunc veniet
consummatio. Ergo ante excidium Hiero-
solymitanum fuit praedicatum euange-
lium, in vniuerso mundo, & Chrysostomus
late probat hoc ex illo, quod Paulus addu-
cit, dicens, quod in omnem terram exiit
sonus eorum, & in fines. &c. Nam si vnus Pau-
lus tanquam sol ab oriente usque in occide-
ntem venit in Hispaniam, & tot prouincias
praedicauit, ut videre est in actis Apostolo-
rum, quid alii facerent? Nec intelligas Apo-
stolos in vita sua omnibus prouinciis pre-
dicasse saltem praecipuis prouinciis & ciui-
tibus. Itaque etiam si discipuli Christi
praedicatione non omnia loca tetigerunt,
tamen per omnes partes celebris fuit. Et
in deo intelligere debemus Augustinum

Ro. 10.
Esa. 55.

Mar. 16

Act. 1.

Act. 2.

Mar. 16

Mar. 14.

Chrys.
ho. 1. ep.
ad Ro.
& hom.
8. super
1. Cor.
cap. 4.

Io. 12.

Exod. 1.

Gen. 37

Aut op. de continentibus & de locis barbaris. Item ad. Est in Africa gentes Barbaræ, ad quas nō per-
chium uenit prædicatio euangelij: quia Barbari
in lib. si illi propter aliquam accidentalem separa-
ue epi. tionem commercii ab alijs hominibus
de vniuersa vel gentibus non audiant vocem Chri-
ste eccle. st. antitatis, & nesciant doctrinam Christi:
sic con- & tamē in primis temporibus statim post
tra Petri Christi mortem prædicatum est ibi ali-
liani do quid, vel in proutinuis finitimis, ita ut sa-
natistæ ma nomen christiani perueniret ad eos.
epistolâ. Et ita Augustinus & Origenes qui dicunt,
c. 14. in per Apostolos non esse in totum orbem
fine, & prædicatum euangelium intellegendi sunt
c. 15 & de prædicatione quantum ad totalem fru-
libri. de etum: & quod Christus hic dicit intelligi-
tur de tota terra, non de singulis gentibus, &
mini in etiam si nemo conuerteretur. Sic enim in
monte. telligatur hoc quantum ad tractum præ-
cap. 10. dicationis qui est, ut singulis gentibus tun-
Ori li. detur ecclesia credentium in Christo hoc
28. fu- complebitur ante diem iudicii, ut Augu-
per Mat stinus exponit: non tamen tunc comple-
1. bitur, sed quando Hierosolyma & si

Hier. loquamur de fama prædicationis, hoc an-
com. in te cussionem Hierosolymam fuit comple-
Matth. tum in vita Apostolorum Christi. Unde
cap. 24.

heatus Hieronymus putat non mansisse
aliquam gentem, quæ Christi nomen
ignoret, & quamquam non habuit prædi-
catorem, tamen ex vicinis gentibus opi-
nionem fidei non potest ignorare. Verba
sunt hæc dicit Hieronymus. Et sic Augu-
stinus & Origenes possunt cum alijs con-

Verum ubi incipienda esset hæc euan-
gelij prædicatio in omnes gentes osten-
dit Christus dicens,

[Incipientibus ab Hierosolyma.]

Siquidem remissionem peccatorum præ-
dicabant, congruum erat, inciperent ab il-
la ciuitate, ubi patratum est maximum om-
nium scelus, ut videntes Gentiles hanc in-
finitam misericordiam, qualis erat igno-
scere huic ciuitati, sed quæ dico ignorare?
imo quod voluit Christus prius euange-
lium ei denuntiare, ubi fuit mortuus nescien-
do scelere & non viso, ut videntes inquam
Gentiles hoc Christo maxime afficeretur
de despectu de misericordia ipsius, si qui-
dem adeo bonus & misericors fuit, ut non
solum parcere huic ciuitati Hierosolymam
sicut in Luc. Tom. 2.

voluerit, sed etiam eam omnibus alijs
mundi præferre. Quis ergo diffidet mise-
ricordie Dei: quando tanta liberalitate,
veniam concedit his qui proprium filium
crucifixerunt? Secundo voluit, ut ab Hie-
rosolymis inciperet prædicatio: ut ex lu-
dæorum credulitate, Gentiles animarentur
ad amplectendam fidem Christianam.
Si enim in Christum credere non dubita-
runt illi à quibus in Cruce suspensus est:
quare non crederent in eum Gentiles qui
tantum actas contra Christum non per-
petrarunt? Et si Iudas homicida post tot
flagitia simul atque recipuerunt, tanta
facile est, ut etiam Gentiles bonam spem concipere vo-
nint? Sed de his hæcenus.

[Vos autem estis testes horum, & ego
mittam promissum patris mei in vos.]

Apostoli erant testes vitæ, miraculo-
rum, & prædicationis Christi, debebant
vniuerso orbi de his testimonium perhi-
bere: sed quoniam testis sumus, & con-
stans in dictis esse debet, ideo postquam
dixit eos futuros testes, adiecit mitturum
se Spiritum sanctum qui eos virtute, &
fortitudine maxime reficeret. Figulus
postquam vasa in tota cõfecit sunt blan-
da mollia, atque debilia: quæ si tangas,
comminuuntur statim. Si tamen in ca-
mino ignis reponas ut coquantur, dura
educit, & forma vasibus luteis sanctus
Iob nos comparauit, cum dixit. Memento Iob. 10.
domine, quod sicut lutum feceris me. Frant
Apostoli, & ceteri discipuli. Mar. 14.

fortiorem magnificabat quædam vicerit
muliercula. Non eius collo gladium subdi-
derunt, non Gigantes & homines fortes
obstiterunt animæ sed quædam mulier de
bilis sexu, ignobilis conditione & officio,
erat enim ianuaria: fuit tanta ei exi-
pulanimitas, ut timore cõcussus magistrum
negauerit, nec habuit vim nec potestatem ad
reddendum de illo test. monium. Sed ta-
men hæc lutea vasa igni immittit ex Spi-
ritu sancto: namque euascerunt fortissima &
validissima: sic ut diuus Petrus, qui ante
mulierem verebatur non timuit magistra-
tus postea, pontifices & principes synago-
gæ, coram quibus maxima auctoritate in
concilio respondit dicens, Obedire oportet
H h h 3 ter

Act. 4.

Act. 2.

ENARR. IN CAPVT XXIII.

ter Deo magis quàm hominibus.
Hac ratione inter alias, Spiritus sanctus
venit super Apostolos in linguis igneis:
101. vi de Christo testimonium red-

et possent etiam dicere, Quoniam sumus nos, homines idiotæ illiteratique
ad disputandum cum doctoribus & legis
peritis, & de Deo testimonium reddendum?
Ad hoc responderet Christus se missum
esse Spiritum sanctum, qui eos omnia doceat.
Ideo in Ioanne habetur, quod post
remis Spiritum paracletum, dixit, Ille
vos docebit omnia. Et quia ignis illuminat
in linguis igneis, ad illuminandum
et maxime sapientia. Futuri erant testes
Apostoli & testimonium de Christo reddi-
turi coram potentatibus & terre principibus:
ad hoc autem indigebant robore ac fortitudine.
Redduri etiam erant testes
non solum coram sanctis, sed etiam coram
ad hoc indigebant etiam sapientia, & peritia
& quoniam, hoc hinc Spiritus sanctus
erat eis largiturus per donum fortitudinis,
& sapientie, cum dixit eos futuros testes,
ideo adiecit Spiritum sanctum ad eos
mittendum cuius aduentus erant futuri
fortes & sapientes testes.

Præterea ex hoc colligunt Theologi
autoritatem originis respectu Spiritus
sancti in fili, filium, & in deum filius:
ego enim pater. Missio enim in diuinis im-
portat processionem ab illo. Ideo solus pater
nunquam missus dicitur, quia non pro-

Ioan. 1. à patre, quia à patre procedit. Paulus, Mi-
loa. 10. si Deus sit, & in filiis.

Quod. Sed Spiritus sanctus à patre
dicitur mitti, & in filiis. A patre mittitur,
quia dixit Christus, Spiritus sanctus quem
mittere pater in nomen meo. Et mittitur
à filio qui hoc dixit Christus. Et ego mit-
tam prout nomen patris mei in vos. Ergo à
patre & filio procedit nam ab utroque de-

Theop. 1. titulus error Grecorum qui dicebant, Spi-
ritus sanctus à filio non procedere, sed
à patre. Deo causam Ioh. 14. li-
brum legi qui mare Grecorum dixit su-
periorum de Spiritum sanctum a patre

in omni tempore & non a filio. Sed e
his aliis.

etiam si quis ad
vltimè induamini virtute ex alto.
pleni Spiritu sancto & indui virtute ex al-
to. nam vela ventis dare contra aquarum torren-
tiam Apostoli erant per mundum nauiga-
turi contra torrentem, hoc est, contra suas

Accipite subinipeta manum
potest recidere, ut nunquam amplius a
eundem redire cupiat. Volens ergo Deus
A. 1. 1. 1. mittere & carnis metus. &
a. 1. 1. mundani crispere
quam indiguerint amplius ad mundum
reducere. Vnde si quis in
tur si vacuum sit, quod tamen si plenum
sit conseruatur. & quoniam apostolica va-
sa debebant conui in ignem maximarum
tribulationum, prius repleta sunt Spiritu

Debat eis maxime in ciuitate mora-
ri usque adeo hac uirtute & Spiritu sancti
fortitudine induerentur, & postea exire
ad prædicandum sustinendumque labo-
res abique ullo detracta, & diminutione.

pro fortitudine accipitur, sicut & supra in
initio huius Euangelii cum Angelus dixit
Zacharie loquens de Ioanne Baptista. Ip-
se præbit ante illum in spiritu & virtute
Helie. Hoc est, in fortitudine. Iam dixi-
mus quod Apostoli fuerunt pusillanimes
in Christi passione, quia omnes meru, &
timore agitati relicto magistro fugerunt:
& Petrus qui sese alius fortorem esse pu-
tabat illi res negauit. Ideo, opus erat
ut illi, qui sineuri erant testes Christi in lu-
dæa & Samaria, & usque ad vltimum ter-
re induerentur constancia, & fortitudine
Christi, & Euangelii constanter prædica-
rent eam Regibus & principibus & po-
tensionibus huius mundi. Hanc fortitudinem
acceperunt ex aduentu Spiritus sancti.
Erant enim Apostoli, & Christi discipuli
vni instrumenta, & organa Spiritus san-
cti, quibus Spiritus Dei loquebatur in
hominibus.

hominum cordibus: in quo quidem experiri poterant omnia quæ faciebant Dei esse opera, non autem ipsis propria. Hoc idem modo operatur Spiritus sanctus per prædicatores Apostolicos, & Catholicos qui prædicant secundum doctrinam sanctæ Romanæ Ecclesiæ: quibus inquit Christus. Non estis vos qui loquimini: sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Si hoc ergo ita est, quid gloriaris in his quæ pro te Deus facit? Nonquid gloriabitur securus (ait Elias) contra eum qui fecit in ea, aut exaltabitur serra contra eum à quo trahitur? Fidelis servus Dei erat Paulus siquidem postquam omnes suos labores narrauit eorum autorem Deum cognoscens dixit, Non ego sed gratia Dei mecum.

[Eduxit autem eos foras in Bethaniam & eleuatis manibus suis benedixit eis.] Vtique adhuc scripsit Lucas apparitionem quæ tacta est in vespere dei resurrectionis dominicæ, & nunc iam agit de Ascensione, prætermittens omnes apparitiones, quæ contigerunt in illis quadraginta diebus. Hanc verò Christi Ascensionem perpulchrè scribit noster Lucas in primo capite libri, qui Actus Apostolorum prænotatur. Locus autem ascensionis non fuit in Bethania, sed in monte Oliueti prope Bethaniam. Quapropter cum dicit hic, quod eduxit eos in Bethaniam: intellige ex Iulianè iuxta Bethaniam. Porro benedicere est bona imprecari: quare autem Dei semper efficax est. Dixit enim & tacta sunt, quare & benedicere eius non potest non esse efficax. An verò Christus benedicendo, & bona illis imprecando vixit signo crucis tacet euangelium. In veteri lege eleuabant manum cum benedicebant & sic in Leuitico habetur, quod Aaron extendens manum ad populum, quod Christus eleuauit manum & tacto super eos signo Crucis benedixit eis.

Hoc tamen certum est hæc antiquissima consuetudo iuxta benedicendi per signum crucis ecclesiam reuera usse vni publico à temporibus Apostolorum: quare verissime est Apulum dicitur à magistro suo Christo maxime tunc post triumphum victorie per agnomen crucis, ad declaran-

dum Deum patrem nos benedicere omni benedictione in cælestibus per triumphum Crucis.

[Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis & ferebatur in cælum.]

Mirabile certè hoc est in sacris literis quam paucis verbis multa atque ea magna complectantur. Gloriosissimam illam Ascensionem, & tam mirabilem & gaudio discipulorum matrisque eius sanctissimæ videntis Christum ascendere tanta maiestate, & Angelorum apparitione significare volens inquit: recessit ab eis & ferebatur in cælum. Cum etiam in hoc mundo conuersatus esset cum Apostolis quibus, ut amicis omnia quæ maximi erant momenti nota fecerat, ita ut omnia quæ audiuit à patre suo nota faceret eis, inquit Marcus quod postquam loquutus est eis assumptus est in cælum. Vide ergo excellentiam sacræ scripturæ, quæ tam paucis verbis tanta complectitur. Mundus ut fabulam narret, mirabile est quibus utatur verbis, quam ostentatione plenis, & ornatis, quantum conetur pulchrè ea intexere, & multiplicare: & tandem nihil.

Arma virumque cano, Troiæ qui primus ab oris, &c. Et post magnum verborum tumultum unica veritate prolata mille mædacia emittit. Pulchra mulier quomodoque exornetur placet, vili enim panno, sed summo fuit dote mædacie maximo ornata & fuso indiget, onerari- que auro & sericis vestibus, ut aliquid appere possit. Veritas ipsa est quid pulcherrimum adde, ut quouis modo se habeat placeat, non enim indiget Quintilianæ rhetorica, nec Tullij eloquentia, non tollis, nec fuso aliquo, nam de se pulcherrima est. Veritas Evangelica non opus habet apparatu aliquo, nec verborum tumultu nam simpliciter omni rem sua ostentatione profert quid sit rei. Recessit ab eis & ferebatur in cælum, inquit & tacet. Mundi tamen mædaciæ & tacta a his omnibus ornamentis in liget, ut alienus monitus esse videatur. Respicit Euangeliam & vide quam succinctè tam mirabilem nobis describit ascensionem. Recessit Christus à matre, & discipulis non quidem sine magno dolore & tristitia eorum: nam ex vna parte sentiebat solitudinem & de-

Mar. 16

lectura

fectum quo afflicebatur ex Christi absentia, ex alia autem parte erant eorum corda maximo quodam gaudio, & ineffabili repleta, videntium magistrū mactata gloria & maiestate in celum condecendere.

Recessit eos singularium amplexus & maximo amplexu osculans, verba ad solatium ducenna dicens, ipsi autem veniam petentā salutem celi. Benignus magister excubabat eos & dulciter respondens, & amplexabatur: ipsa mater exorabat, ut secū duceret quando eius presentia delectata vivere non poterat, nec per se filius respondebat prorsus quod si ipsa nulli gebat quanto precuo feliciam ipsam redemerat pariter propter eius vilitatē & mercedem in mundo cominorari ad solatium nouerit credentium, qui ad eam erant venturi, pollicens tamen secundum meritum eius post in celum ferendam. Hunc ergo recessum tam mirabilem complicitur euangelista hoc verbo, recessit ab eis.

¶ Post hæc autē Christus dominus propria virtute confurgit de terra, & per aerē paulatim incedit, ut credentes illi eo fruerentur, quod sequuta est nubes sole ipso clarior sub eius pedibus posita, quæ cum operuit, & sic tandem euasit ex oculis eorum. Etia nunc & tu Rex David, qui in omnibus mysteriis fidei nostræ tantum loqueris, modo nonne aliquid protegeris deisti gloriosi? Plallit ergo hic tuum instru-

que regna terra cantate Deo, psallite Domino psallite Deo qui ascendit super celum celi ad orientem, &c. Hanc igitur gloriam & maiestatem qua ascendit supra celos & sedit ad dexteram patris, completitur euangelista dicens, & terebatur in celum. Alceat de uariis manibus sicut aquila prouocans pullos ad volandum, & super eos volabat: ut dicitur ph eius tāquam pulli

Deu 32

leuarent, dicentes illud. Trahe me post te, curamus in odorem inguentorum tuorum. Ascendebat Deus in subilo, & dominus in voce tubæ. Gausi sunt angeli, quibus gaudium est super vno peccatore penitentiam agente: oue errante, iam reperta & inuenta. Gausi sunt etiam iusti. Si dominus, quātum in eius Ascensione cum ascendit in altum captiuam duxit captiuitatem: suscepit cum nubes ab oculis Apostolorum. Non quod indigebat subsidio nobis, sed voluit eius ut seruatio virtus enim eius in nubibus. Sic enim predictum erat.

Cant. 1.
Psal 46.

Luc 19

Ioan. 8.

Ephe. 4.

Psal 67.

Psal 103

ambulas super pennas ventorum. Non itaque fuit assumptus in nube ut Enoch: non in cursu igneo ut Helias: sed ascendit propria virtute ille, qui præstat virtutem nobis, ut ascendamus preparans nobis viam, tolles de medio prædones animarum, diabolum, scilicet, mortem eternam & peccatum, ut securum ac tutum ad patrem habeamus adiutum.

Gene. 5.
4. Reg. 2

¶ Expande etiam quod sacra scriptura nonem attingent minutam scribit, longu. quare oes euangelistæ nimis exten- alapas, tormenta, & flagella, & Ioan. quora fonte in Samaria iuxta Sichem. Et non pertatem Christi natiuitatis. Sic etiā Mathæus pauperatē discipulorum scribit dicens, quod parabant retia. Quid autem sic euangelista modo vnico verbo gloriosissimam Christi Ascensionem supra celos resumit quo quidem cōdemnatur nostra

Ioan. 4.

1 u. 2
Matt. 4.

Psal 20: tutus tua. Et iterum euergat Deus, & diffundat.

&c. Cantate Deo psalmum dicite nomini eius, iter facite ei, qui ascendit super oceanum. Dominus nomen illi. Cuius Dei decem millibus. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, dedisti dona Spiritus sancti hominibus. Viderunt ingressus tuos Deus. Principes Iuda, principes Zabulon principes Neptalim. Erant enim Apostoli cum tribu. In medio iuencularum tympanistrarum, hæc erant discipuli tene tribu Benjamin. Fuit dextræ sedit ad patris dextram ascendens in mentis excessu super omnes Choros Angelorum. Ideo-

fra superbia & insolentia, qui cum de honore nostro ac laude agimus verbis omnia obrundimus, & aliquando plus vero narramus: vitia autem nostra atque defectus tacemus, nec illum verbū de eis esse volumus. Admonet locus iste, ut quemadmodum Christus ascendit in cœlum in corpore & anima postquam voluntatem patris sui secuta & nos si perseverantes in fide & operibus bonis perseveramus, sperabimus nos assumendos in vitam eternam. Non ascendet in cœlum cum Christo per solam fidem, sed per charitatem: quæ verè dignos nos facit cœlesti illa ascensione. Et ideo a monte Oliveti ascendit: quia ex operibus misericordiae & charitatis ascendimus in cœlum. Unde David. Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? subdit. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Sed quid post Ascensionem?

[Et ipsi adorantes ingressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes, & benedicentes Deum.]

Iam enim certa fides excuserat omnem mercedem: & certa spes promissorum addebat alacritatem. Interea frequentes erant in templo iam tunc evangelicas victimas immolantes, laudibus terentes: & gratias agentes ei, qui tanta beneficia decrevisset per filium suum gratis largiri mortalibus. Sic etiam & nos per lucam aut in Actis, quod omnes illi si seles statim post Christi ascensionem, reuersi sunt in Hierusalem & introierunt in cœnaculum & erant ibi unanimiter perseverantes in oratione & oblatione cum mulieribus & Maria matre Iesu, & fratribus eius.

¶ Docet nos locus iste, ut perseveremus in orationibus & bonis operibus, si volumus spiritum sanctum suscipere. Perseverantia enim informat meritum, & corroborat propositum boni, remunerat currentem, coronat pugnatem, ducit ad beatitudinem. Hæc est perseverantia, qua laureantur martyres, & virgines coronantur. Quid prodest, quod martyres pro fide dant, si non

perseverat? Illa sancta quatuor animalia quæ erant plena oculis ante & retro non habebant requiem die ac nocte, sed iugiter clamabant. Dominus omnipotens: qui est, qui erat, & qui venturus est. Itaque quilibet Dei verus amator non debet habere requiem die ac nocte in operibus studiosis usque in finem vitæ suæ. Licet enim cœli interiores iugiter diuersis motibus agitentur: cœlum tamen supremum, quod nos dicimus Empyreum, quæ te perturbatur: sed semper in sua immobilitate perseveranter persistit. Sic etiam quantumvis potentia inferiores sensitiue perturbantur vel inordinatè moveantur & agitentur ad bona sensitiua capessenda, tamen ratio cauere debet, ne nunquam moveatur, & discedat à desiderio supernorum, & operibus studiosis, quin potius in eis usque ad mortem perseveret. Nā quantumvis taceret aliquis in oratione optimum exordium, optimam inuentionem, dispositionem, eloquentem narrationem, ac pronunciationem: si non haberet solidam & bonam conclusionem, talis oratio omnino priuatur laudis humanæ merito: quia conclusio, quæ ars vetus dicitur, est totus orationis exitus orationis, determinatio, & perfectio. Sic ergo quantumvis quis haberet omnes virtutes, & non haberet finem perseverantia: priuaretur sine dubio merito cœlestis gloriæ. Audi Paulum. Bonum inquit certamen certavi: cursum consummaui, fidem seruavi, de cætero reposita est mihi corona. &c. Vide dominum Iesum Christum, qui triginta tribus annis noluit nunquam desistere à perseverantia nostræ redemptionis, nec cessavit, propter diabolum tentantem, & quæ uidebantur, ut descenderet de Cruce. Non enim voluit cessare propter animæ & corporis omnimodam afflictionem. non denique propter Crucis passionem sed perseveravit usque ad mortem in eius amore, & obsequio.

ad mortem in eius amore, & obsequio.

bua.

1 Cor 9

Psalm. 13

Act. 1

2. Ti. 4.

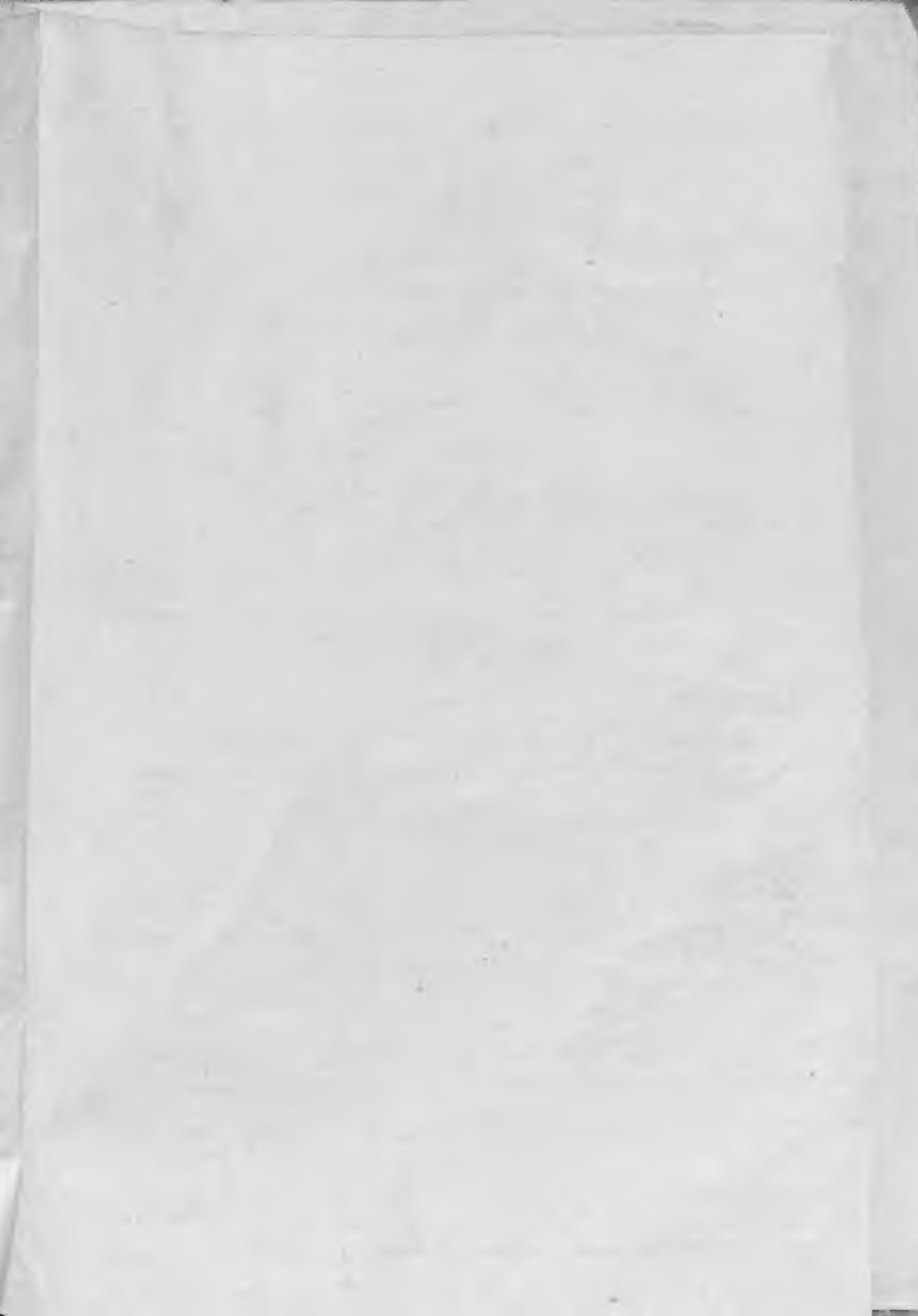
Mat. 27

ENARR. IN CAPVT XXIII.

1. Co. 9. bus. Vnde Paulus. Nescitis quod hi qui in
sed vult accipit brauium? Sic currite, vt
comprehendatis. Igitur & nos curramus
Heb 12. men non deficientes: tempus enim (ut ille
1 Co. 7. a t breue est. Merces autem nost a, Salua
Matt. 5. tor ait, quod multa est in cœlis: conside-
rantes non quæ videntur, sed quæ non vi-
dentur: quæ enim videntur temporalia,

sunt, quæ non videntur æterna. Vainam
sic curramus in hac breui vita (polantes 2. Co. 4.
veterem hominem, & nudi terrenis affe- Colo. 3.
ctionibus, accipiamus brauium æternæ
remunerationis quod est opus hoc. Ite
tur dominus Iesus, qui opus hoc in diuū
Iucan incepit & ipse, qui auctor totius
boni est, ad finem vsque consummavit.
Cui sumus honor sit & gloria in sempi-
terna secula seculorum. Amen.

*Secundi Tomi enarrationum in Beati Ioseph Euan-
gelium: & totius operis finis.*

ANJ 116367

